
VE
RI
TAS

HI STORI
CONCILI
FLORENTINI.

Sylvester Sgoúropoulos

VERA HISTORIA UNIONIS NON VERÆ

INTER GRÆCOS ET LATINOS:

SIVE

CONCILII FLORENTINI EXACTISSIMA NARRATIO,

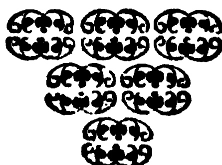
Græcè scripta per

SYLVESTRVM SGVROPVLVM
Magnum Ecclesiarcham, atque unum è quinque
Crucigeris & intimis Consiliariis
PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI,
Qui Concilio interfuit.

Transtulit in Sermonem Latinum, Notasque ad Calcem Libri adjecit,
Serenissimi, Sacratissimi, Invictissimique
CAROLI SECVNDI,
Magnæ Britanniæ, Franciæ, & Hiberniæ Regis, Defensoris
Fidei, &c. Sacellanus domesticus seu ordinarius,
ROBERTUS CREYGHTON,
S.Th. Doctor, & S.Burianæ Decanus.

Liber è Manuscripto Codice nunc primùm in lucem prodiens, multùm expetitus, multúmque utilis istorum temporum artificia scire desiderantibus, & veritatem amantium è manibus nunquam deponendus.

Τῶν διαπεφθαρμένων ἐ τῷ διηγημένῳ τὸ πλαῖσμα τυγχάνει.
Autor Sect. 3. Cap. 18.

HAGÆ-COMITIS
Ex Typographia Adriani Vlacq.
M. DC. LX.

Serenissimæ, & Sacratissimæ, atque Invictissimæ Majestati

CAROLI SECUNDI,

Magnæ Britanniæ, Galliæ & Hiberniæ Regis, Fidei defensoris, Domini & Heri, & Regis mei, æternum adorandi.

CUM tam hujus pensi ratione, quod tua Majestas Serenissima mihi demandavit, quam debitissimi officii, & sempiterni obsequii necessitate impellar, ad Tuæ Majestatis genua procumbere, mecumque unà principem Orientis adducere, tua patrocinia implorantem, contra obtrectatorum odia, quæ nunc non minus perhorrescis, quam olim Turcarum arma: Nihil uterque nostrum grandius à Deo assequi contenderet, quam Tuam Majestatem sublimi è solio radiantem, fulgentemque auro & purpurâ, diademate præcinctum inter Proceres tuos contemplari: Tum enim & noster Palæologus, securiora in tuo præsidio, malorum solatia, quam in Eugenii Pontificis frustra toties postulatâ

* ope

ope persentiret; & ego sub umbra Tuæ Majestatis delitescerem, tutus à malevolorum morsibus, qui honesta quæque ac præclara nunquam desinunt arrodere.

Spernitur ut cassa viribus omnis potentia quæ jacet. Si Apollo, qui assiduis ignibus terras complectitur, dissimulatâ luce armenta pascet, ut fingunt Poëtæ, sceptro non alio quam lituo pastorali donabitur: & præstantissima suadeat homo projectæ sortis ac miser, non magis sapere videbitur, fælicitate nimiâ tumentibus, quam vilis hortulanus, quem inter arcolas de cucurbitis serendis philosophari contingit: Adeo ad blandientis fortunæ nutum mortales vim omnem judicii ac rationis attemperant. Quid igitur ab istorum censuris mihi spondeam, tot annorum erroribus perfunctus, quam calumnias, probra, convitia, maledicta? Quæ sane ut illi proclivius ingererent, ita & ipse æquiori animo perferrem, si talis perhiberer, qualem illi me somniant: Famelicum extorrem, Urbes exteras pervagantem, qua stipis exiguæ spes per professoriam linguam extrahenda emicaret. Sum conditionis nonnihil attenuatæ, fateor, sed absque flagitio meo, quorum hoc Dei in me singulari providentiæ, illud istorum hominum improbitati attribuendum censeo: Nulla tamen in me, eousque prævaluit miseria, ut in eorum numero me recenserem, qui sub Fortunæ sævientis rotâ proculcati gemunt; aut ut mea nullius sortis latifundia, cum istorum hominum emolumentis, & omni opulentiâ permutarem: Me ultra Cræsum divitiis auxit cælestis Indulgentia, quæ facultatem impertiit Tuæ Majestati famulandi; in eâ qualicunque fortuna quæ te deseruit. Supra mille patrimonia solus Tuæ Majestatis

ſtatis conſpectus nobis omnibus eluceſcit: Te qui intimo affectu ambiunt, à lautiori magnificentia tua ſegregatum colunt, vultumque tuum tam mirifica, tam ſancta ſerenitate inter tot procellas renidentem, majori cum veneratione adorant, quam ſi regno potita hæreditario quicquid eſt ab Herculis freto, ad Garamantas & Indos, Tua Majeſtas Sereniſſima Britanniis tuis adjeciſſet.

Controvertant cervicoſi rebelles, ſerramque invicem reciprocent, an ea fides, quæ ſubditos ad perpetua ſuorum Principum caſtra vocat, tum retinenda ſit, cum falſum libertatis nomen popularium animos pererrat? Nos legis primigeniæ à Natura impreſſæ nunquam diſpudebit, quæ conſcientias in omni gravi diſcrimine tranquillat, dum qui à Tua Majeſtate deſciverunt, vanâ ſpe magnæ potentiæ ludificati, ſic libertatem verterunt in licentiam, ut à tot ſcelerum labyrinthis, niſi per inevitabilem ruinam ſe nequeant extricare: Præſtat ſemper in læta certitudine, iniqua pati, quam à proſperis, ſed inhoneſtis, in lubrica rerum præſagia, & incertos metus abripi: Hæc nos firmat anchora, hæc præcordia ſtatuminat: dumque nos divini juris humanique nitimur fundamentis, illi quibus velint amentiis, in latrocinia ruant: Ut illi nobis hanc gloriandi materiam nec auferunt, nec æmulantur, ita nec illis nos ipſorum deteſtandam impietatem invidemus: *Fruimini, prodigiæ*, dixit olim Maxentius cohortibus ſuis, cum Conſtantinus ultor à tergo Romæ mænibus inſtaret: Idem & illis nos, nec ſine gemitu, nec cum minori futurorum augurio pronuntiamus: *Fruimini*, Reipublicæ mancipia & vernæ, quos ſatis jamdiu conſtat, omnia ſacra & profana deorum hominumque diripuiſſe.

 Idem

Idem & illi nobis, ſed nec ſine cachinno forte obganniunt: *Fruimini*, quibus præter tuam ſacratiſſimam perſonam, nihil in terris perfruendum reliquerunt.

Et quod cæleſtius beneficium? quod certius præſentium miſeriarum, aut futuræ tranquillitatis autoramentum vel nos ab immortali numine, vel fata nobis benigna elargiri valuêre? quam ut noſtrum Regem, *Noſtrum* à natalibus per infinitam proavorum ſeriem, ferme à naſcentis mundi exordio, ſine æmulo imperii hæredem: *Noſtrum*, cui Sacramenta juravimus, quæ vel injurata ab ipſis rebellibus præſtari tam leges Naturæ quam jura gentium repoſcunt. *Noſtrum*, à tot ſeditioſorum hoſtium inſidiis, tot tumultuantium populorum minis, tot circumſtridentium bellorum periculis cœlitus communitum, tot tempeſtatum, præliorumque ſuperſtitem ac redivivum aſſiduis oculis contueremur? Ut Dei benignitatem lætis animis, & per tot miracula ſtupentibus amplectimur! ut aras ſolennibus ſacrificiis ac votis imbuimus! ob perpetuam noſtri ſolis præſentiam & lucem, quæ nos mercede luculentiori inaurat, quam ſi quicquid Tagus arenâ convolvit, quicquid Oceanus fert alveis rarum ac promercale, vel quod fabularum omnium portenta ſuperat, ſi quot nummorum centena millia noſtri perduelles miſerrimæ plebeculæ quotannis intervertunt, in noſtros ſinus infunderentur.

Enimvero tempus erat, ſed atri carbonis exitiale tempus, vitæ propemodum noſtræ, libertatis, fortunarumque omnium poſtremum: Et quis illius diei, rerumque faciem luctuoſam penicillo pinget? Cum Tua Sacratiſſima Majeſtas Wigorniæ obſeſſa tot infeſtis

festis rebellium agminibus in arctum undiq; premeretur: Referenti vix constat animus, sed totus horrore contremisco, dum memoriam subit, in te uno quum poene cuncti perieramus. Ipsa moenia quae te claudebant, non saluti, sed dispendio extitere, dum praepedirent, quo minus explicatis in apertum alis cum hoste fortiter congredereris: Nec minori adversariis fraudi fuit, violenta ipsorum irruptio: dum enim caeco impetu, & nimiâ vincendi aviditate, hac illac agerentur, incerti quem ferirent, & Tuae Majestati se maturè subducendi occasionem praebuere, & sibimetipsis ademere partem maximam expectatae, & tantum non partae victoriae: At quis Tuam Majestatem in eo infoelici rerum cardine versantem satis dignâ laude cumulavit, aut decoro pro meritis gloriae praeconio? qui prudentiâ incomparabili ac fortitudine dum cuncta obires, & primus eo die aciem ingredi, & ultimus recedere ausus es, ac paucissimis stipatus fortissimorum hominum turmis totam pugnae aleam sustinere, vel infremente Fortunâ, quae saepe maximarum virtutum conatibus deesse amat, & sibi soli rei bellicae gubernacula vendicare. Quanta tum perduellium fiducia? quam vehemens rabies? quam ardens odium, perenni facinorum contrà te gestorum commemoratione extimulatum? Quot manipuli ac cohortes, non quas Anglia in te armavit, sed ipsa Tartara ab ima styge evomuere? cum vix singulis contra centenos dimicaris: Non ipse Hannibal plura praestitisset quam Tua Majestas: Nec ullus antiquorũ quantacunq; virtute militari conspicuus, infaustum illius discrimen pugnae, aut majori cum sagacitate dirigere novisset, aut minori cum damno eluctari: Tandẽ cum Magnanimitas tua, nec superari potuit, nec capi, se-

ſucceſſiſſent: quibus indies effingendis, tam acriter invigilas, ſollicitus in omnem eventum, rerumq; momenta, & compoſitus non ad voluptatem, ſuperbiam, & inanem amplitudinis oſtentationem, ſed ad Clementiam & gratiæ conciliandæ affabilitatem, ad juſtitiam, divini numinis reverentiam, humanæ conditionis miſerationem, quaſi conſcripto virtutum omnium exercitu, primum adverſus vitia bellum indicere, & recto tramite ad coronam, quę te certa manet, & famæ nunquam interituræ Laureolam graſſari decreviſſes.

Nemo enim poſt homines natos ad tantam ſanguinis claritatem, meliorem indolem, ad tam exercitam juventutem, majorem diligentiam attulit: Tum quanta in moribus amænitas enitet? in dictis quanta gravitas? in geſtu quam caſtigata ſeveritas? quam vehemens deſiderium perdiſcendi artes? callendi varias linguas & Idiomata populorum? quam ſubtile acumen in evolvendis præſtantiſſimis Scriptoribus, Hiſtoricis, Poëtis, Gallis, Hetruſcis, Hiſpanis? quam acre judicium in expendendis? quam fervida propenſitas verſandi cum litteratis, cum piis, viriſque candidi pectoris & aperti, non cum Morionibus aut ſycophantis, quales in principum ædibus plurimi conſpiciuntur, qui animo ancipiti anfractus occupant, & dictis frons plerunque diſſentit, in quâ apud generoſas mentes pudor omnis & honeſtas habitant. Si ad Majeſtatis Tuæ, fratrumque Celſiſſimorum Principum, Eboracenſis & Gloceſtriani Ducum exemplar, cæteri in Comitatu ingenia, & mores conformarent, quocunq; aula tua migraret, & cujuſcunque ſub imperii axe figeret, populares gratulabundi occurſarent, & non hyperboreos exules, ſed

tot

tot cives Athenarum, ex veteri Lycæo aut Peripato, in eorum oras penetrasse profiterentur.

Nulla siquidem tibi hora infructuosa effluit: sed si quod tempus à gravioribus consiliis supervacuum accrescit, literis impenditur: quasi regnorum tuorum sceptra moderaturus, hominibus rex esse properares, virtutibus subditus: Atque ita assiduis sapientiæ præceptis, mentem imbuis, ut quicquid huc congeras, Musis Charitibusque circumfusus, id non in solum propriæ virtutis profectum, sed & in aliorum utilitatem cumulatè cedat: Testor hunc præ manibus Codicem: Cujus ut primùm fama ad Majestatis Tuæ aures pervolavit, cupido incessit librum perquirendi, & qualecunque munusculum levidense affigendi ad Apollinis sacraria, eorum duntaxat in gratiam & usum, qui bonam mentem amant,& veritatem: Ut quemadmodum Serenissimus avus tuus, Sempiternæ memoriæ Rex Jacobus Tridentinæ Synodi Historiam ante aliquot lustra, allatam, ex Italiâ, in Angliâ publicari curaverit, ita hæc Florentinæ; illam Tridenti celebratam, ut unius seculi præcursu, ita multiplici laudis prærogativâ antevertens, sub Majestatis tuæ auspiciis in lucem emitteretur: Et si quam pio affectu litandi veritati, studioque syncero Reipublicæ literariæ benefaciendi Majestas Tua hanc sacrati Senatoris prolem ulnis acceptam foverit, tam fœlici operâ obsequentissimi tui famuli in mundum protruderetur, nihil dii superi ad summam fælicitatem propitii, vel benignissimi mortales mihi tribuere possent,de quo magis serio triumpharem: verum cum imbecillitas mea, inter tot exilii,& provectæ ætatis incommoda nil proferre queat Tuæ Majestatis immensæ bonitati par, aut aliorum

opinioni de me concepte, Tuam Majeſtatem humillime oro obteſtorque, trepidanti ſubvenire: ut ſentiat orbis quantum valeat, non ambitioſè quæſitus tam ſacroſancti nominis titulus, ſed gratiæ tuæ fœcunda, ac cœleſtis aura, ad proliciendum veræ laudis incrementum: Quod ut à tuâ Sereniſſimâ Majeſtate flagrantiſſimè expeto, ita mihi vel eo confidentius futurum ſpero, quo fidelitatem, ergà tuam Sereniſſimam Majeſtatem, cunctis aliis nominibus perpetuo antepoſuerim, & tuam Majeſtatem ſemper cognoverim ex ingenitâ propēſitate juſtis omnium votis, & quantum in eadem ſitum eſt generis humani emolumentis promptam conſulere: Nec enim infortunium deteſtabilius Majeſtati tuæ inflixit amiſſa tot regnorum hæreditaria poſſeſſio, quam quod beneficentiis promerendi mortales Majeſtati tuæ anſam, occaſionemque interceperit.

Quid dicam de tua incredibili æquanimitate ac patientia? Cui mortalium ex omni Annalium memoriâ plures dolendi vices ſunt oblatæ? aut quem acerbiori fata plurimarum calamitatū concurſu cruentaruntq; ac peſſundederunt? Natum in iis temporibus, quibus ludus eſt parricidium, ac rebellio: quibus trium gentium pernitioſi aliquot ſubditi, ſenatuum ſuorum turpiſſimi paraſiti, ac lenones, ruptis divinis legibus, violatis Sacramentis, primum in patris tui glorioſum, ac Martyrio coronatum caput, deinde in tui ipſius, in totius familiæ & regii ſtemmatis, in Regni ac Monarchiæ, non Reformationem quam vocant, ſed extirpationem conjuravere: Et ſeculorum omnium antecedentium fœditates ſupergreſſi, editis poſt orbem conditum teterrimis flagitiis, regna paucorum hominum crudeliſſimæ tyrannidi ac lanienæ, Eccleſiam

igno-

ignominiosæ servituti & vastitati subjecerunt: Et tamen hæc tanta, tam ingeminata privati luctus, & publici mæroris damna, adeo infractâ animi Celsitudine, & sublimitate Majestas Tua sic pertulit, ut vix simplici suspirio, illam serenæ frontis amabilitatem fœdaret. Cui mentis firmitudini in doloribus tolerandis tam stupendam Clementiam & Misericordiam Majestas Tua semper adjunxit, ut munus nullum insignius à Deo immortali exposcere, aut ipse vellem, aut rebelles deberent, si viri essent, si Christiani quam ut infensissimi hostes tui tam ex animo pænitere possent, quam tua Majestas ignoscere.

At si omnia omnium Principum encomia & ornamenta in unam corollam conderentur, haud æquarent, inexpugnabilem animi tui constantiam, in retinendo Dei cultu puriori, & Reformata relligione asserenda: in quâ solâ, ut aliis omnibus, ità tibimet ipsi palmam præripis, ipso fastigio tuo major, quo sublimius in terris aliquando nihil unquam viguit: Et si majoribus tuis Angliæ Monarchis titulus haud perfunctorius, sed pro meritis in Ecclesiam, Defensor fidei per aliquot novissima secula accommodatus manavit, totum illud decus in te, pari cum illis succedendi jure, sed majori cum gloriâ transire debet: Prospera hominis indolem permulcent, adversa eventilant, & explorant: Non est res usque adeo difficilis, munitum potentia & pacis artibus, fælicitate & otio diffluentem, pro libitu relligionem tueri, quam nullus oppugnat: Sed inter tonitrua inconcussum stare, rectum incedere per confragosa præcipitia, navem dirigere per scopulos fluctuantem: non inflecti cum tua compendia efflagitant, discriminum amolitio, malorum averruncatio, in thronum restitutio:

 tutio:

tutio: cum totius orbis vota te circundant, largissima præmia ostentant, etiam cum certiori spe vitæ æternæ, ut falso spondent: Hæc non tralatitium, aut imbellem spiritum, sed diis similem Heroëm, presentissimo numine suffultum, interiori familiaritate Dei pastum, enutritumque, ut olim Ægeriæ suæ colloquiis Numam manifestissime commonstrant: Quod si quot tuo sub imperio nati sunt, in relligionis negotio te autorem sequerentur, & exemplum, & nec in Pontificiam semel excussam relaberentur, nec socia arma conjungerent cum istis Dæmonibus qui sub mentitâ sanctimonię larvâ reges obtruncant, aras spoliant, & ferro, flammâque sæviunt, in quoscunque vel metus Dei, vel Majestatis reverentia, ab eorum perfidia absterret, jamdiu Majestas Tua solio paterno frueretur, & tanquam Eoum jubar veræ relligionis ac constantiæ, utrumque mundi cardinem, ab Herculis columnis ad Bacchi metas collustraret.

Non libet ultrà cancellos Historiæ nostræ evagari: Palæologi nostri, regna qualiacunque obtinentes longum iter trans Apenninum permensi sunt, ut vetera relligionis fundamenta demolirentur, & nova Florentiæ substruerent: sed & antequam finibus egrederentur, mutaverant fidem, quia mutare deliberaverant: patrios cultus exuerant, antequam exuissent: At tua Majestas regno, & bonis omnibus spoliata, tribus jam lustris absentiæ consumptis, fidem non modo non obtulit Romanis efformandam, qui mali Phidiæ nullam bene relligionem dearticulare norunt, sed cunctis artibus impetita, quibus Romani poterant tam sanctam animam pervertere, in iisdem adhuc hæret vestigiis,

im-

immota, illæſa, illabefacta: Nulla fortior rupes adamantina, nullus purior Cryſtalli mons, vel Ambræ ſuccus, cum primùm è fontibus maris eructatus, fluctuum agitationibus indureſcit: Nec virtuti tuæ par exemplum Conſtantinopolis unquam exhibuit, aut totus orbis Conſtantinopolis quondam municipium, ne tum quidem cum uterque ſub uno Magno floreret Conſtantino, qui originem ſuam tuæ debens Angliæ, id in ſummo apice honoris ſui ponebat, quod terrarum omnium Dominator & Princeps, imperii tui ſubditus naſceretur.

Quare citius credam ſolem, qui gyro terras luſtrat, influentia & luce deficere poſſe, quam Majeſtati Tuæ perire fructum relligionis tam ſanctè ac fideliter conſervatæ: Largam ſciat ſe mereri repenſationem, qui in adverſis nec Dei veracitati, nec ſuæ fortitudini diffidit: Quamvis enim ingentem verſat molem, qui mundi machinam providentiæ complexu fovet, nihil tamen in rebus conſpectius animadvertit, quam excelſum erectumque animum inter plurium malorum fulgura, non magis fatiſcentem, quam æneus Coloſſus inter pruinas liquitur: Et licet cunctabundus putetur Deus, nihilominus certus accurrit dum non ſentitur; quam facile concitat undoſum mare, & in tranquillitatem halcyoniam denuo compeſcit, tam populorum cogitata flectit: Et jam incipit conſtituta ab æterno ante primam miſeriarum noſtrarum labem, perficere, ut iidem oculi qui Tuam Majeſtatem inter peſſimorum hominum ſeditiones ſolio perturbatam patrimoniali viderunt, reſtitutam paterna in ſede conſpiciant: Cujus etiam tarditas ac mora hoc Majeſtati Tuæ lucrum fænerat, ut quanto ſerior, tanto omni-

genis honoribus auctior, & tuis civibus amantissimis carior revertaris.

Absentiam Majestatis Tuæ, ab annis jam nimium multis gentes tuæ ingemuere, nec virtutibus tuis ulterius fraudare possunt: Miserere tristium, & reditui tuo immorientium: Conscende navem, da vela ventis, nec gaudia tuorum diutius morare. Nunquam in te peccavit Britannia tua, sed nec in parentem: Quod ut Paradoxi monstrum mortales forsan exsibilabunt, & exspuet orbis vestrarum injuriarum tam diutinus tam iners testis: At nullum à tripode Oraculum verius: Britannia nihil in Vestras Majestates commisit: Ad arma civilia non clamavit, perduellem & fædifragum exercitum non conscripsit, fatale fædus non dejeravit, Regem suum ad sceleratum tribunal non stitit, Majestatem Tuam, parente, regno, civibus, subditisque orbatam, ad exteras regiones non ejecit: Sola colluvies illa deformis nefariorum tenebrionum hæc cuncta execranda procudit, qui omnem verecundiam & probitatem usque adeo decoxerant, ut cum arbitrarentur, quamdiu vigeret justa autoritas moderati Principis, in regno locum nullum sibi superfuturum, quia honestum benemeritis nequiverant procurare, regnum evertere à fundamentis statuerunt, ut virulentis machinationibus potiti, ipsi soli tot regnis, tot gentibus impune dominarentur.

Illi, illi ferale pegma sempiterni dedecoris & infamiæ erexerunt, cujus in vertice, noster vertex, caputque interiit, quo sanctius nullum humanis amputatum ab humeris, in terram unquam decidit: O requiescant Beatissimi Manes! cœlorum non hospi-

hospites, sed Indigenæ veteri patriæ redonati: qui purissimo in æthere redimiti gloriâ radiant, & in hominum mentibus immortalitate perfruuntur: Cesset à nobis, nostrisque posteris, cesset atrox Nemesis, & totum effundant ultionis venenum Dii superi in ipsos autores, quos nulla benignioris Cæli Clementia, nulla humanioris vitæ consuetudo, nec patriæ gemitus, nec tam cari capitis reverentia, nec universi orbis exemplum detestantis odium & horror, à perfidia infernali furentes revocare potuerunt; Illi, illi cœlum Acheronti permiscuere, tria regna tot innocentum sanguine perfluere fecerunt; Et ne qua nobis, aut seris in posterum seculis spes melioris fati remaneret, Ecclesiam, regnum, regiamque prosapiam, uno quasi ictu, à radicibus convellere conspirarunt. Quis ad hæc obstupefactus non expavescat?

Et tamen ac si ipsorum consilia à Deo omnia promanassent, facinora quæ sol unquam vidit flagitiosissima speciosis nominibus obvelare sategerunt; templa sacrilege depeculari, prædia sacra in profanos usus convertere, sacerdotes omni mortis genere, & contumeliarum proterere, Reformationem dixerunt: aliorum bona diripere, obstantes confodere, optimorum civium patrimonia subhastare, in fiscum redigere, gentis libertatem nuncuparunt: ut alia non fuerit fides Reformata nisi quam truculenti parricidæ fanaticis conceptibus imaginarentur, aut certior ad ruinam via, quam iisdem scelerum atrocissimorum nexibus non implicari: Interea Dei, hominumque spoliis se ditavere, de existimatione securi, si id unum præstare possent, ut qui hæc detrimenta perfer-

rent, mereri; & qui perpetrarent boni patriæ cives crederentur: Huic quot præstigiæ, fuci ac sophismata? quot mendaciorum portenta? Horrescit animus ad effrænatam impudentiam istorum perduellium & sicariorum: Ipsi Alastores ac Diræ sunt tutelares genii cum istis quadruplatoribus collati: Regem suum, omnium quotquot unquam regnarunt in terris sanctissimum ut armis lacessere, præliis insidiari, perversis dolis capere, in judicio damnare, ultimo supplicio afficere ausi sunt: At hæ primitiæ tantum seu spicilegia damnorum: Quibus accusationibus innocentiam ejus obruere, vitæ sanctitatem denigrare conati sunt? Quid in crudelissimum Neronem excogitari potuit, quod tam pio Regi infamando, per viginti annos, in scriptis, dictis, plebiscitis, concionibus, familiaribus colloquiis evomere omiserunt? Nihil tamen ardentius quærebant, quam ut libertatis patriæ assertores, relligionis veræ vindices audirent: Verum si in unius Caroli caput, eam fabam cudissent, (quanquam tremendum ac formidabile exemplum, nec cœlum nec terra unquam condonabit, aut obliviscetur, & ô miserabilem illius Principis conditionem, cujus vita à perpaucorum perduellium interpretationibus pendet) tolerabilior tamen ea qualiscunque dementia fuisset, & furor: sed Regem, Regiamque progeniem exscindere, Ecclesiam, & regnum, se, suasque clientelas ortas è cæno ut ranas, aut fungos è pluvia matutinâ opibus tam invidendis locupletare, quid aliud quam seipsos infames Architectos malorum omnium, pestiferos Regicidas, patriæ eversores, sub ficta pietate latitantes orbi proclamarunt?

Sed

Sed quid ego Majestatis tuæ sacras aures, insulsissimorum Lemurum ac furiarum, ingratâ commemoratione perfoderem? qui circumlatas in pectore sibimetipsis pœnas quotidie solvunt, dum populorum execrationibus, & internis conscientiarum flagellis supersunt: Et cum dies atra venerit, quâ animas impurissimas exhalabunt, tam suo quam alieno sanguine perfusi supplicia æterna subibunt demeritis paria. At Majestatem Tuam splendor ornat, & virtutis vividæ excelsa radiatio, non parta temerariis fortunæ ludis, sed exquisitissimis Constantiæ & Magnanimitatis honestamentis: Quam Majestas Tua tot Regum vera propago, supra omnes Antecessores tuos in immensam sublimitatem attollens, intrà penates inferes, quando Britanniam tuam, pristinæ fælicitati restitues, restitutus & ipse tuæ Britanniæ. Quid enim aliud præter ardentis gloriæ lumen tot Henrici, Edoardi, Jacobi à proavis acceptum posteris tradidere, sicut in cursu veteres Græci Lampada sequentibus porrigebant, ut tibi omnibus Naturæ ornamentis cumulatissimo tandem devolveretur? Et sane magnopere optandum esset, ut vel jam aspectus Fortunæ, tuas dotes numeris omnibus pariaret, vel parentes tui tam integrum imperium legassent, quam tu singula Heroïca munera universorum simul parentum rarâ commendatione decerpseris: Verum cum te, tuamque familiam tam insolenter Fortuna perstrinxerit, & castigârit, nihil tibi relinquitur, præter indomitæ mentis robur, quo fata duriora sic propellas, ut extinctum pœnè Imperium ab interitu te revocare, & in pristinum vigorem reponere, orbis videat & obstupescat.

Diriguit jam diu humanum genus in tuis infortuniis, seu æmulum exhorresceret, seu succurrere nequiret: Dehinc fælicitatem tuam & gloriam admiretur, dum te flagrantis animi magnitudine, non modo laudes gentilitias æquantem, sed provolantem ad altiora conspexerit, & pennâ quidem tanto fortiori, quanto te crudeliori calamitate maligna sors depresserit: Ut cum tuorum de te spem, & aliorum omnium expectationem meritorum tuorum amplitudine impleveris, mundumque universum rerum gestarum celebritate, nunquam desint scriptores, qui ad fines terrarum, & seculorum æternitatem nominis tui splendorem, famam, existimationem perenniter deferant: Ita vovet ex intimis præcordiis

Serenissimæ & Sacratissimæ, & Invictissimæ Majestatis Tuæ ad genua, & pedes prostratissimus, subditus, servus, & sacellanus

ROBERTVS CREYGHTON.

PRÆ-

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

ON agam tecum (Christiane Lector) ut circulatores solent, qui dum aliquid proponunt, ex portentosæ artis præstigiis, sic intuentium ora perstringunt, ut quod ostentant, pro miraculo introductum judicetur, & quantam sensui voluptatem, tantam intellectui perturbationem ingerat. Sola admirationis mater est ignorantia, dum exterior visus, dulcedine quadam speculandi mentem ad inexplorata pertrahit, ut pisciculos natandi libido in cæca nassæ foramina, ubi intercepto reditu in certissimam prædam asservantur: Et licet isti circumforanei sibi laudem cum lucro quærant, vix merentur tamen quam habent, quia nullius rei præstitæ bono animum implent, sed facultatem falsâ Imaginationis oblectatione ludificant.

At literas profitentem relligiosa decet integritas, simplexque voluntatis candor, ut quæ proferat, censuræ aliorum expendenda permittat, nec encomia captet, nec vituperia pertimescat: Quis enim ut levem non merito redarguat, qui inania semper crepat, ut populum permulceat, atque ità nominis existimationem aucupatur, ut synceritatem ab incæptis ambitiosâ vanitate propellat? Meipsum sane ante omnia profitebor, ab ineunte adolescentiâ vehemens ardor occupavit, ut non majori cum affectu bonis literis, quam illibatæ menti præclaram, constantemque operam navarem: nec me ullum æmulationis œstrum sauciavit, si alter plus saperet, aut fælicius dictaret, sed si in pervestigandâ veritate, supergrederetur: Veritas sola triumphat immortalis, cætera omnia ad interitum festinant, & malignitati fatorum prosternenda subjiciuntur: Ipsæ licet Musæ non modo in Parnassi vertice, ut Poëtæ fingunt, sed in cœli jugo recumbunt, perennis otii serenitate halcyoniâ perfusæ, clientes tamen suos & cultores, communi rerum æstu circumvolvi patiuntur: Et quæ sæpe summis ingeniis gloriam, sed non nisi seram impertiunt, mediocribus vix alimenta vitæ subministrant: Quotus enim quisque eruditorum hominum paria laboribus præmia consecutus est? aut quem, per senticeta artium gradientem fortuna benemerentibus impia non deseruit? Quot scientiarum parentes, æternitatis albo conscriptos, in deformi senectute, obtritis palliis errare, & suæ gentes, & exteræ conspexere? qui, cum instabili cursu, studia infructuosa permiscentes, genium è sicco corpore sitientem extruserunt in mortem, ut quidam olim Leonardum Aretinum mordaciter irrisit.

Et ne videar ultrà metas propositi mei in diverticula excurrere, quàm multa Græcorum nobilissima ingenia Caballino fonte intimo perpota, patriæque è ruinis profuga, cum totâ optimarum artium supellectile funditus periissent, nisi malorum solatia, & receptum in Italia reperissent? qui tamen in summo infortunio fælices, & grati advenæ, collatis in se beneficiis ampliora longe retribuerunt, dum patronos vatum factos, & hospites, & æmulos, fovere Musas, & exercere docuerunt. Quid referam Argyropylum Byzantinum, Musurum Cretensem, doctissimum Johannem Lascarim, honestissimum Chalcocondylam Demetrium? quibus eadem sors obtigit. Et hæc votorum summa fuit, ut stipendia superstitum sumptibus inservirent, & cum extinguerentur, ut cadaveribus tralatitio busto efferendis instrumenta libraria venundata sufficerent. Quid Theodorum Gazam commemorem? qui Thessalonicæ natus, Aristotelis de Animalibus historias in linguam Latinam, Marci Tullij de Senectute libros in Græcam ita transtulit, ut haud facile esset expedire an Cicero in stilo Aristotelico venustius decurreret, an Aristoteles in Ciceroniano: Sed cum utrumq; Philosophum verbis mirificè æquaret & sensibus, utriusque linguæ disertissimus Magister, mors in ejus obitu ingeniosa, præstitit, ut Italiæ in Magnâ Græciâ sepultus, utramque gentem in funere bearet. Aut quid Gazæ consimilem moribus & probitate Georgium Trapezuntium? qui Cardinalis Nicæni calamum in se concitavit, dum Aristotelem adeo insaniret Georgius, ut Platonem non modo vilipendere, sed scriptis acerbissimis proscindere auderet. Te verò qui taceam, vel satis digno elogio prædicem, ô aureis limbis inclyte, sed magis aureis ingenii rivis Emmanuël Chrysolora? qui primus à nostri Ioannis parente missus, ad eliciendam à Regibus Europæis opem, non tam periclitanti quam pereunti patriæ, cum prope universum Occidentem peregrinationibus emensus esses, cœperas circumspicere qua Italiæ ora proxima popularium tuorum gemitus exaudires, & expirantis Græciæ extremum halitum mœsto ore legeres. Et si favissent superi, ut ullibi immortalium studiorum vestigia figeres, nobilioris gloriæ quam tuæ spem nullam, vel Latinis de Romana eloquentia, vel de Græca Græcis permisisses. Verum inquietus animi, incertus loci, nunc Florentiæ, modo Ticini, Venetiis, Romæ doctrinarum gymnasia dum aperires, penuriam erraticâ mercede haud evitasti. Tandemque Constantiæ mortuus es, cum te ad Concilium transveheres, nova spectandi avidum: ubi Pseudo-pontifices plecti, hæreticos cremari cum voluptate animadverteres, & cum dolore pari, quid tuæ genti fieret in hac Florentina, fatidicus augurio præsagires.

Salve-

Salvete Heroïcæ animæ, & excelsi spiritus, καὶ ἐν ἀΐδαο πόληος ut Patroclum suum Achilles Homericus: Salvete Græcæ facundiæ, omniumque elegantiarum arbitri ac promi condi: qui tot ærumnis pro patriâ perfuncti, inter mortales famâ, quam nulla libabit invidia, inter cœlicolas laureolâ, quam nulla ætas deteret, in candidissimâ luce perfruimini: Jam mihi gratulor de amissione patriæ meæ, & bonorum, de fugâ, exilio, egestate, aut si quis tristior equuleus humanum genus torqueat: Nullum nomen calamitatis exhorresco, quod me vobis comparabilem reddat: quanquam si veræ virtutis ratio, aut eruditionis ineunda sit, tam infra excellentiæ vestræ immensitatem subsido, quam exporrecta domorum laquearia, quas nunc incolitis, squallorem vilissimi gurgustii transcendunt: Veruntamen, si vos à penetralibus Musarum, barbara infidelium arma exturbaverint, in eo fundamine malorum, haud impar vobis decurro, atrocissima perpessus à truculentâ gente fœdissimorum perduellium, quibus nullæ carnificum manus sufficerent, ut eorum vitæ per minutias horarum, ad interminatæ durationis tormenta extrahantur: Christiani cluant, sed Turcis ferociores qui violatis Dei hominumque legibus, & regnum everterunt, & Ecclesiam, cui propagandæ Christus sanguinem effudit: Nec te in tantâ tuorum illustrium patriotarum recensione oblivioni decet tradi, ô Magne Ecclesiarcha Sylvester Sgyropule, inter purpuratos proceres sacri senatus eximie Patritie, & Concilii Patriarchalis sublime decus!, quem mira sagacissimi ingenii dexteritate, in abditissima mysteria penetrantem, Deus ipse designasse videretur, ut ex universis quotquot Synodum Florentinam adierint septingentis Patribus, tu solus ejusdem Historiâ posterorum secula locupletaris: tam sancto patriæ relligionis & veritatis tuendæ studio, ut ei fidem omnem deesse necessum sit, qui tuis integerrimis narrationibus detractum iverit: Cum nihil tibi grandius in alto pectore insederit, quam simplici, rerum gestarum propolatâ serie, mortales à mendaciorum involucris absolvere, & quæ ipse videris, quæ feceris, memoriæ temporum fideliter commendare: Sed quandoquidem in te, tuæque hunc nunquam interiturum Minervæ fœtum inciderimus, nuper è seculorum archivis erutum, ne tenebris impiè supprimeretur, fas mihi sit de utroque, quantum vel conjecturâ hariolari, vel certâ scientiâ assequi potuerim, converso ad Lectorem sermone, ut primitus occæperam, pauca præfari.

Ac primum in utroque nomine Sylvestri Sguropuli, nonnulla occurrunt, quæ velut injecto difficultatis scrupulo Lectorem remorentur: unde ambo hauserim, cum Manuscripti Codicis principio nullum præfigitur, nec subjungitur fini? Unde Græco homini La-

tinum nomen Sylvester? Et si ipse Syropulum subscribat in imâ instrumenti fimbriâ, quod Ecclesias conjunxit, cur interjecta consonante in Sguropulum permutem? Hæc Lectorem novitate obstupentem, suspendant, & nos ficti nominis reos arguant, si tamen pensiculatius trutinentur, sicut oborta levioris auræ spiramina, in eundem flatum desinent quo concitantur. Nam cum in hac passim historiâ, autor se Magnum Ecclesiarcham profiteatur, & hujus Synodi postremæ Definitioni, M. Ecclesiarcha nomen subscribat Sylvestri Syropuli, quis ambigat, an tale nomen gesserit? Nec inaudita Græcis, aliisve gentibus Latina nomina usurpandi consuetudo, aut vocabula agnominationum, honoris ergo à Romanis mutuandi: Astronomiæ princeps Ptolomæus Claudius nuncupatur, qui natus Alexandriæ, Romam oculis nunquam conspexit, cui centum alios adjungerem, si esset operæpretium: Quidni igitur noster Sylvester appelletur, ad continuandam forsan Sylvestri Pontificis Romani memoriam, qui Constantinum Magnum carum Græcis Latinisque caput relligione Christianâ primus imbuit: quamvis ad ea tempora Constantinopolis suis Patriarchis non carebat, ab Apostolo Andræâ & Stachi, ut Romæ à Petro & Clemente succedentibus: Sic in Sgyropuli nomine enucleando, quod recentioris Græciæ, ab antiquis formis quampluri-mum abhorret, si cui litterula videbitur curiosius intrudi, cum meam mentem exposuero, & minus arriserit, fruatur in suo sensu, & nomen amplectatur quod profert Syntagma Binnianum.

Nova Græcorum veterum progenies à patriæ linguæ excellenti puritate, nusquam magis, quam in vocum terminationibus deflectunt: Has mutilant, illas castigant, nonnullis demunt, aliis addunt in exitu, ut molliorem pronuntiandi sonum, abolito loquendi prisco usu, per regularum dispendia introducant: Non aliter quam hodierni Etrusci, linguam Latinam, in suum Idioma Italicum affectatâ nimiæ suavitatis diligentiâ effæminant: Inter infinita hujus generis specimina, & hanc particulam πȣ̃λος, claudendis nominibus natam, considerandam offert præsens occasio: quæ tametsi nihil in simplici fortasse significat, nisi sub aliis redarguta formulis, ut πȣλάκι pro pullo Gallinæ, πȣλαράκι pro equi, aliorumve quadrupedum, seu ætatis teneræ, seu adultæ: nominibus tamen rem certam indigitantibus suffigitur, eo cum successu, ut quantum nomini accedat syllabarum adjectione, tantum res significata sensu minuatur: ἵππος, equum, ἱπποπȣ̃λος equulum, exiguum astarconem denotat: ὡρολόγιον est communium precum Codex Liturgicus, ὡρολογιοπȣ̃λον, earundem Epitome Compendiaria: Ad hanc igitur constanter normam Syropulus, Syrum nobis pusillum præmonstraret, vel Nanum in Syriâ progeneratum:

rum: Quemadmodum de Marsilio Ficino prædicant, qui universum Platonem, Jamblichum Synesiumque in linguam Latinam fœliciori fœcundissimi ingenii festinatione traduxit, quam omnes simul Græci, coætanei sui in Italiâ unum Aristotelem, quamvis partibus inter se distributis opus aggrederentur: cum tamen quo mirabilior esset tantilli corporis inusitata virtus, Ficinus ad semihominis staturam vix assurgeret: Verum cum ad Syros nostrum scriptorem referre genus haud arbitrarer, aut cum gentibus ultrà Libanum commercia habuisse, & apud alios autores nusquam invenirem Syropulum, sed Sguropulum, subiit mentem non omni ratione vacua conceptio, Amanuenses in transscribendo Concilio, vel imprimendo Typographos, cum hanc vocem minus intelligerent, vel de industria, vel forte fortuna g elisisse e primâ syllabâ, ut prodiret, sicut nunc legitur in subscriptionibus Synodi publicatis Syropulus, cum Sguropulus vel chartæ, vel prælo mandare debuissent: Inter Epistolas Planudis una fert titulum, τῷ Σγουροπούλῳ κυρίῳ Δημητρίῳ. Et apud Phrantzen Chronicon 3° cap. 25. quidam Palæologus sic cognominatur: In lib. Turcogr. 4° pag. 283. extat Epistola Oecumenico Patriarchæ missa ab Ecclesiasticis Insulæ Chii, plena gratiarum ob Hippolyti abdicationem, & novi spem Episcopi: cujus inter subscribentes à sinistro latere nomen Σγοῦρος occurrit, ab adverso Σγουρόπουλος, uterque Georgius, sed rectius prior Georgium ut assuevit, secundus sorsum scripsit, & septimus ab extremo numeratur: adeo cittimi Græci in barbariem degeneraverant, ut vix Christiana nomina in luce forensi frequentissima debitis elementis depingere meminissent: Sed & ejusdem libri 4. ad pag. 309. Crusius aliam commemorat Smaragdæ Canabutzenæ, ab eadem Insulâ Theodoro Zygomalæ datam, Ecclesiæ Constantinopolitanæ Protonotario: cujus opem ista fœmina implorat, adversum injurias Coresæi, & ad misericordiam excitandam, se peregrinam misere deflet, & Nicolai Sguropuli viduam.

Ad hæc tam aperta testimonia qui vocis notionem spectat, multo proclivius in meam sententiam pedibus ivit: Nam dum alterum nomen Syri, nullam importet significationem præter gentilitiam, & longe remotam, nostra dictio in ipso sinu Græciæ receptissima enascitur, & rem peculiarem, determinatamque indicat, quamvis à Latino primam forte originem traxerit: Σγοῦρος obscurus, σγουρότης obscuritas, σγουροειδὴς qui colore fusco nigricat, vel ὑποπερκάζει, ut Homerus cecinit de uvis Alcinoi: Nec tamen omnem obscuritatem notat, sed τὸ συνεστραμμένον τῶν ὀμμάτων, distortam oculorum, & introrsum refugientem aciem, obtutum subluseum, qualem Angelus Poli-

tianus creditur habuisse, aut Cæsar Borgias ab oculis immersis in vultum trucem, & tuberculis saniosis redundantem: Non quod autorem nostrum eo vultu præditum existimem, satis est si primus in e gente nomen promeritus acceperit; vel si inter Strambulos noste etiam suspiciendus sit, quid aliud judicemus, quam præstantissima ingenia non semper delicatè habitare: eamque esse sortem naturæ omnibus ex æquo minimè benignæ, ut nulla absolutæ virtutis compages in humano genere eniteat, quin aliquem turpitudinis nævum in corpore aut animâ ad elidendam fælicitatem ostendat.

Quibus vero sub parentibus, aut præceptoribus prima literarum rudimenta posuerit, aut quâ prensatione tam sublime culmen dignitatis conscenderit, ut è solis quinque unus ad sanctiora consilia Patriarchæ adsciseretur, pro comperto dicere non habeo. Vero simillimum est dormienti tam opima honorum incrementa non obtigisse; aut sine propriorum meritorum cumulo: Nec enim id omnibus datum est, quod Hadriano ejus nominis Sexto Pontifici Maximo, qui plerisque Cardinalibus ignotus, & in umbrâ otii literarii delitescens, absque vel ambitione suâ, vel alieno adminiculo, ad Papatum ab ultima Cantabriæ orâ pervolavit: Paucos paternâ caritate dii superi amplectuntur, & promovent, ac pro beatissimis habendi sunt, quos numina in medio cursu non destituunt, aut non conjiciunt, in ea infausta tempora, quibus justos honores expetiscere, est ad certissimam ruinam iter præcipitare: Utcunque in re tam densis involutâ crepusculis, & à meis non minus sensibus, quam finibus disjunctâ, nihil ausim pronuntiare, quam quod hic liber autorem, M. Ecclesiarcham venditat, qui in subscriptionibus, ad Definitionem publicæ pacis inter Ecclesias sancitæ, Sylvester Sguropulus nominatur. Et hæc de autoris nomine dicta sunto.

Nec minor difficultas de prole quam de parente animos scientiæ pervestigandæ incumbentes lacessat: Sub quo sydere pullulavit hic Embryo, hic tanti viri fœtus unigenitus ac singularis? quibus expositus fortunis, occuluit per tot secula ignotum caput? quæ antra Triphonii, quæ Cimmeriorum cavernæ, tam diutinum latitandi præsidium exhibuere? Præsertim cum à Græcia in servitutem redactâ, tot eruditissimorum hominum indefessi labores, abditissima quæque scrinia hactenus impervia penetrârint, eruerintque cuncta historiarum monumenta, non minus faustâ ad posteritatem indagine, quam Columbus aut Magellanes novos orbes aperuere: Nihil est quod contraria hominum ingenia non comminiscentur, quibuscunque conatibus enervandis, maximè, si viam sibi sternant ad laudem, per contemptum aliorum, aut gloriam ex alieno dedecore aucupantur:

Pon-

Pontificii hic nasum subducent librumque proscribent ut nefarium, à quodam esuriente Græculo, autoritati Conciliorum minuendæ, & sacrosancto Pontificis Maximi labefactando imperio excogitatum: Ex adverso sectarii nostri, ac Rebaptistæ, quorum colluvie miserabilis Insula nostra non minus oppletur, quam tellus olim Memphitica locustis ac ranis, ut minus docti Pontificiis, ita magis æstuosi effervescent, & hæc eliminanda penitus Musarum è regno censebunt, quæ antiquitatem redolent & Papismum: quando ipsi præter arcana spirituum dictamina nihil approbant, nec audire quenquam se patiuntur, nisi qui eorum mendacia propugnat, & rabiosa facinora pigmentis sic dealbat, ut ipsos à natis hominibus solos patriæ libertatis vindices, cultoresque purissimæ relligionis astruere videatur.

Nec suis unquam parasitis indiguit fanaticum istud genus hominum, qui exitiali facundiâ armati semper in procinctu stant, & quà jubentur linguas venales flectunt, eorum turpissima crimina ut virtutes collaudant, aliorum omnium dotes dente Satyrico perfodiunt, & in Deum ipsum, si Senatus perduellis mandaverit, profanæ eloquentiæ arietes admovere non erubescunt: Ac quemadmodum proavi nostri, in longo squallore seculorum, incultique sermonis barbarie jacuere, donec elegantiarum libri conderentur, quibus juventus corruptarum literarum sordes ablueret: Ita in his invictæ improbitatis temporibus, nihil isti sycophantæ è contrà satagunt, quam ut in summâ mentiendi libidine, ad malitiosa quævis exprimenda, orationem rotundam & Rhetorum flosculis exornatam, contorqueant; ut veritatem non modo adumbrare, sed penitus extinguere, & omnia septa honesti moris perrumpere videantur: quo Comitiali morbo haud scio an ullus fædior, nostram gentem afflaverit, & occulto veneno, ac contagione, istorum omnium scriptorum operibus sese infuderit.

Vellem mihi æternùm veritatem abesse, si ipse in hoc effato, vel latum unguem à veritate aberro: Ex quo die perpetuę nocti damnando, cives illi gentis suæ propudium, in istâ domo Parlamentariâ convenerunt, prela nostratia ne vel unicum libellum, vel chartæ semuncialis lineolam edidere, sub istorum hominum vexillo ac diplomate, quæ vel umbram veritatis ostentant: Adeo in universis ipsorum commentis, per totam textrinam uniuscujusque telæ falsa semper falsis, mendacia mendaciis implexa procurrunt: Regicidium commendant posteris ut Heroïci facinoris exemplum singulare: Eversionem Ecclesiæ, extirpationem regni, regiique sanguinis, inter facta fortissima numerant: tres gentes civilibus armis à se pessundatas gloriantur: Cum templa sacrilegè spoliant, sacraria diripiunt, jura Dei, hominumque proculcant, relligionem vocant, confiscationem bono-

rum, libertatem civium, crudelitatem ac ferociam, magnitudinem animi, ſuperbiam ac avaritiam, conſtantiam & pietatem: ut qui fructum cum ſemente conferre vellet, & meſſem ex mellitis eorum globulis in noſtra horrea importatam ponderare, ſatius multo judicaret, ad rudem illam, ſed honeſtam Latinæ Orationis balbutiem revertere, cum noſtris patribus, rudere cum aureo Aſino Apulei, quam ſic in Marci Tullii, ac Titi Livii viridariis expatiari, pollucibiliter mentiri, & ipſam veritatem, quâ nil ſanctius in mortalium genere eſſe debeat, papavere prius ac ſeſamo conſperſam, ſanguinariâ mox ſica contrucidare.

Tum de Regibus ſi quis forte fortuna encomiaſticè ſcripſerit, ſuccenſent, frendunt, debacchantur, & in omne latus obſtreperam volvunt facundiam, ne quis Rex pro pio habeatur, quando ipſi in omnium regum ſacroſancta capita tam impii detonuerunt: Fideliſſimi canes ſuorum Senatuum, in atriis excubare, dominorum ulcera linguis emptitiis lingere, & quaſcunque objecerint offas devorare: Ac ut Hollandiæ Moloſſos vidimus, in linteorum inſolationibus diſpoſitos, ne quis illac nocturnus graſſetur Latro, tantâ cum feritate futuris eventibus imminere, ut rabide dilanient, quicunque ea ſpatia ingrederetur: Ita & illi ſagaciſſimi ſuorum Senatuum ſtipatores, in omne genus hominum terribili rictu dehiſcunt, qui privilegia populi attrectare audeant, tanto ſæpe cum impetu, ut non deſiſtant, niſi ad dominorum genua, vitam cum fide depoſituri.

Sed ut Cornelius Agrippa vir quidem perdoctus, at infamis Necromanticus, ſub ſpecie canis Cacodæmonem aluit: cujus à collo, cum Lugduni inſtaret hora mortis, cingulum detraxit, magicis quibuſdam incantamentis ac characteribus interpunctum, graviter increpans canem, ut ab ipſo jam diſcederet moribundo, quem vivum obſequiis peremiſſet: Statimque canis faſciâ gutturali ſolutus, ſpectantibus univerſis in Ararim ſe conjecit, nec poſt apparuit: Sic & iſti Antimonarchici Lælapes, cum liberati Parlamentorum jugo, quo effaſcinantur, ad ultimam mortalitatis metam, unà cum dominis feſtinabunt, non in Ararim, ſed magis rapidos gurgites ſe præcipites dabunt, quos Phlegeton & Cocytus interfundit, ut tartara latratibus inquietent, & cumulatas æternùm maledicentiæ pœnas luant.

At noſter hic exiguus eſt codex & puſillus, ut nequiſſimi Arbitri Ciconia, pietaticultrix, gracilipes, Crotaliſtria, in tenui maſsâ, membranæ multa vera cantillat: Nec enim intereſt quotâ parte laudis exoptatę in albo præſtantiſſimorum hominum quis recenſeatur, modo præſentiat ſe poſteris interfuturum, & æternitatis uſumfructum, quantillacunque operis libatione prægustet: vivitur exiguo melius,

parvo

parvo libello, sed erudito, mediocri temperamento, sed firmo, virtutumque culturâ, quæ constanti probitate parta, ad nominis celebritatem, non liberali, sed sensum superveniente adoptione gloriæ nos transmittit: Res quæque minima Deum comprobat, ramentum auri è fodinâ, ut totius Indiæ thesaurus, nec minor potentia elucescit in Nanis ac pumilionibus creandis, conservandisque quam in Gigantibus ac monstris: Libri moles despecta, momentum magnum præbeat, si fæliciter Musarum pomæria dilatet, si literarum incrementa augeat, rerumque gestarum incorruptam memoriam posteritati tradat: Et quamquam autoris nostri stilus ad immortalium Oratorum pulchritudinem non assurgit, nemo tamen ab eorum temporibus, inter omnes Græcos qui ad posteriora mundi secula lucubrationes protulere, puriori dictione scripsit, quam noster Sguropulus: Et si cum Byzantinis conferatur, Nicetâ aut Gregorâ, qui nostrum aliquot ævis anteverterunt, Deus bone quantum discriminis! Isti adeo lutulento lacu restagnant, circumductis in anfractuosam obscuritatem periodis, & noster tam limpidâ scaturigine defluit, ut Græca eloquentia, in iis primum suffocata mori videretur in nostro ad primævum decus, Majestatemque reviviscere: Et dum his fruitur eloquentiæ ornamentis, in nullo sensu redundat, in nullo deficit: nihil in angustum coarctat, nihil brevitatis studio supprimit, nihil ultrà modum dilatat: Sed à primo ad extremum sibi constat, & nervosus stilus, æquabili effigie compositus per totam libri compagem enitet: quanquam hinc atque illinc fateor, ad intervalla locorum, sed rariora exoticæ voces immigrant, velut in arte Polymitariâ, colores umbratici & languentes inter præclara excellentis purpuræ fila cernuntur.

Verum ad integerrimæ fidei invictam firmitudinem quod attinet, in enuntiandis hujus historiæ momentis noster non solum nuper exortos in Græciâ Oratores ad certamen provocat, sed vetustissimos in omni gente, quotquot Athenis, quotquot Romæ floruere, & absque æmulâ contentione indubiam palmam omnibus præripit: Qui enim in Hyperide, Demosthene, Cicerone, aut quovis alio prensi Dictatore, præter sententias mellifluâ arte conditas, & verba venustè manantia expectat, seipsum ludificat: Causidicis antiquis semper defuit nuda illa, simplexque veritas, & ingenuus candor, ne cum incomparabili eloquentiâ, summum gloriæ fastigium tenerent: Et qui suas facultates his litigantibus patrocinandis, illis torquendis, necandisque accommodare didicere, tam vendere proprias norunt, quam aliorum linguas in usum Rerumpublicarum suarum emercari: Sed nec solis ingenii viribus conceditur, in arcana Politices introire, quæ

nec parantur doctrinarum peritiâ, nec bonarum artium ignorantiâ amittantur: Macchiavellus toto orbe decantatissimus vix prima Latinæ linguæ rudimenta imbiberat, aut patrium sermonem scribendæ Florentinorum historiæ satis poliverat: Principes tamen dominandi regulis efformare, duces ad bella præceptis instruere, & exactæ prudentiæ documentis Senatores, ita contendebat, ut ad tam profunda versutiæ & calliditatis mysteria non tam educari, quam mirabili syderum concursu nasci crederetur: Qui philosophiam regendæ multitudinis longe difficillimam, sed permutabilem, & in plurimâ eventuum varietate latentem, apud posteros venditare cupit, nec bonas literas nimiùm in clientelam asciscat, nec penitus ableget, sed & multo minus indoli suæ fidat: Ea res industriæ debetur ac opportunitati, ut se quis negotiis perenniter immisceat, plebiscita populorum, Magnatum Senatusconsulta, deliberationes, judicia percalleat, & in ipso sinu rerum gerundarum recumbat, in intimo penetrali consiliorum, sicut olim vates Apollinis in imâ Delphorum specu: Nam qui è longinquo stat ut supinus spectator plenus sui, & aliorum susurris duntaxat, ac famigerationibus vacivas aures præbet, ille forsan solenniter insanire poterit, sed nunquam rite sapere, aut hanc prudentiam secularem cum aliorum fructu, & suâ gloria edocere.

Unde manifesto jam liquet, cur in nostrâ gente, gnathones isti Parlamentarii, & tristium Apologiarum pro populis geruli figuli, tam impotenter delirant: Nunquam ipsi Senatuum suorum causis tractandis intersunt, nec enim licet: aut percipiunt quibus agitationibus controversiæ in decreta evadunt: quibus circumstantiis hæc procrastinata sufflaminantur, illa voto citius ad exitum provolant, aut quælibet alia, æqua seu iniqua, vera seu falsa sciunt, aut scire pro magnifico ducunt: Sed à suis patronis, ut Galli pugnaces ad caliginem enutriti, ea tantum intelligunt, quæ alii infundunt: tum ipsi studiis partium illaqueati, suoque judicio corrupti, antequam alieno jussu corrumpantur, libertatem crepant, ut sua privilegia defendant, quæ forte nemo labefecit, & adeo mordaci, contentiosoque dicendi genere declamant, ut totum mortale genus configant: Enimvero si quis in contrarium hirrire audeat, plaustra convitiorum, volumina invectivarum, ac Recriminationum regerunt, tam vehementi animorum concitatione, ut quod Strabo de ferocissimis Indiæ canibus, quicquid corripuerint non antea dimittere, quam oculi in morsu excidant: Sic illi concepta semel in cerebro ratiocinia, nunquam desinunt ruminando remordere, dum oculos penitus effundant, visum depascente multiplici atræ bilis fuligine, ac in posterum perpetuam noctem circumferant:

Tunc

Tunc vacuos orbes crudum ac miserabile vitæ
Supplicium ostentat cælo, manibusque cruentis, &c.

ut Poëta Papinius in Thebanis de Oedipode, nonnemini istorum applicanda cecinit.

Noster vero moribus adeò diversus extitit, ut in eodem censu numerare pudeat virum sacratum, & rei politicæ primarium, cum istis tenebrionibus, qui dum in aliena arbitria vergunt, ad sermones tam impuris mendaciis refertos, quâvis aurâ populari impelluntur: Longe honestior sors nostrum permovit, & ratio Deorum menti propior, ut extrà fædam adulationem positus, & omnem animi depravati labem, in Italiam cum suis tranaret, omniumque gentium Synodo celeberrimæ, non modo adesset pars publicè efficax & operosa, concinnandis negotiis, concertationibus attemperandis, moderandisque suffragiis popularium, sed & privatim prescriberet, quæ & ipse & alii præstitere, tantâ cum ingenii præstantiâ, judicio, modestiâ, veracitate, ut ejus hanc historiam tam omnes amplecti debeant ac admirari, quam nulli possint reprehendere: A primo carcere ad ultimam metam, à conscensis in Græco littore navibus, ad reditum è Latio in patriam, se singulis suorum conventibus permiscuit, vel Imperatoris ac Patriarchæ autoritate fultus, & sui muneris amplissimi ratione, vel ultrò vocatus ob singularem prudentiam: Omnium intimè percepit consilia, omnium sententias exploravit: Nihil memoriæ tradidit, quod oculis non vidit, nullum edictum à suis emanavit, quod non rexit: Nulla tractatio prodiit, rixis leniendis, maturandisve disceptationibus inter gentes, quam primus non inchoavit, aut ultimus absolvit: Quanta hæc fuerint veritati expiscandæ subsidia fatebuntur illi, qui visa auditis ut certiora præferunt, & hujus ævi cæcutientes sciolos ubique terrarum nugis absurdissimis obstrepere stomachantur.

Ad hæc in sacro Senatu princeps, & sanctioribus Consistorii Ecclesiastici arcanis Patriarchæ latus semper stipabat, tam arctâ necessitudine conjunctus, ut eidem abesse pro piaculo duceretur: seu per longa parentum stemmata, in tam sublimem apicem primitus caput exereret, seu propriâ virtute niteretur quis expediet? Nisi tamen indolem magnorum moliminum capacem, scientiamque rerum, ac pectus Christianæ pietatis imbutum sacramentis gestasset, in tam lubrico negotiorum æstu, firmis nec insistere vestigiis valuisset, nec in his promulgandis apud posteros tantæ gloriæ velificari: Enimvero cum quinque tantum in omni Græciâ initiati sacris viri Ecclesiastici Crucis figuram ornamenti causâ, & distinctionis honorariæ vestibus adsutam portarent, dicti ob id peculiari nomine Crucigeri,

ut nonnulli hodie in Hispaniâ Equites Aurati, ac Rhodienses ante jugum Turcicum, qui Patriarchæ in assiduis consultationibus assiderent, secretorum omnium participes, noster in eo principali cætu quartus locum obtinuit, qui & amplitudine officii & meritorum magnitudine, vel cum primis in Ecclesiâ suâ Crucem ostentantibus, vel in Romanâ, galerum contendere potuisset: Nec enim hujus rubrę Crucis in Constantinopolitanâ à rubri pilei gestamine in Romanâ multũ abludebat, Quinquevir Patriarchalis, à Cardinale Pontificio. Et si prioritatis prærogativa spectaretur, ordinis Constantinopolitani eminentiam, & antiquitas collati muneris, & numeri paucitas præferendam commonstrarent: Siquidem ante Innocentium Quartum in Lugdunensi primâ, purpurei galeri honos nemini est adtributus, & exinde Catalogus Cardinalium, ad Papæ nutum quotannis crevit: At Constantinopoli, à primis Ecclesiæ fundamentis illud senatoriæ dignitatis culmen effulsit, in sacro semper quinario comprehensum.

*tit.8. cap. 1. Ac in utroque ut dictis fides constet, Balsamon in Photii * Nomo Canonem, unum è quinq; Crucigeris Magnum Scriniarium, manifestâ voce Cardinalem Patriarchicum nuncupat, & in quibusdam sacris solennioribus aureâ tiarâ caput redimire solitum affirmat, ut noster etiam testatur, quod longo intervallo Cardinei pilei coruscationem extinguit: Nullus unquam Cardinalis Pontificius, præcinctam auro cristam vexit: Tum si quis de præfinito Crucigerorum numero certior fieri desiderat, vertat manum ad Synodi ipsius subscriptiones Binnianas, & simul omnes quinque animadvertet, in unius folii pegmate collocari, situ, quo nomina, ad imam definitionis fimbriam appinxerunt: Sacellarius in primâ acie Manuël, cognomento Chrysocuche, seu Aurifabius: Vasorum Custos Xanthopulus: Scriniarius Balsamon: Ecclesiarcha noster, & postremus omnium Protecdicus: Universi Magnorum titulo præfulgentes, Patriarchæ intimi Consiliarii, proceres, & purpurati Senatores Ecclesiæ: Et quamvis alter Balsamon, nostro Scriniario ducentis ad minimum annis antiquior, & ipse quondam ejusdem Ecclesiæ Scriniarius M. & Antiochenus Patriarcha, juris Orientalis lib. 7. à nostrorum Synodalium appellationibus variat, quinarium tamen ad amussim retinet: Et à Mag. Oeconomo exorsus numerare, in nostri officium desinit, idem tum forte cum Sacellio: Verum in hujus Synodi temporibus relicto domi Oeconomo, ad dispensanda Ecclesiæ necessaria, cum reliqui in Italiam iter adornarent, Sacellarius secundus ordine in primum locum subrepsit, noster ultimus in quartum, Protecdicus in ultimum: quem licet allectum in hanc classem, à Patriarcha Xiphilino tum cum floreret prior Balsamon, historiæ commemorant, tamen Protecdicum

cum pro Crucigero nunquam agnovit Balsamon, nec forte Codinus qui post priorem Balsamonem centum annis vixit, infrà Imperatoris Cantacuzeni seculum: sed uterque supernumerarium & accensum, stantemque in proximo Crucigerorum limine Protecdicum videtur posuisse, cum Infularum autoritate pari, ut quinarium, si qua occasione repentinâ minueretur, numerum suppleret.

Veruntamen in istis subscriptionibus (ut hæc obiter, & per transennam speculemur) nonnulla occurrunt, quę admiratione Lectorem perspicacem & scientificum plane confundant: Primò, Cur inter Crucigeros Vicariam præstat manum, Bessario Nicænus nostro Chrysocucheo, qui per omnia Concilio non minus interfuit, quam ipse Cardinalis? Nunquid non minori cum molestiâ poterat Sacellarius propriâ manu Definitioni adstipulari, quam vicariæ codicillum effingere, quo in ejus nomen Bessario succederet? Sed quod nos pejus affligit, Cur idem Bessario, inter vicarios Patriarcharum subscribit, pro Sardium Metropolitâ jam extincto? An unus Bessario in bina suffragia substituendus fuit? pro vivo, ac mortuo, pro superstite ac funerato? in duobus seorsim locis, pro aliis hominibus, qui pro se forte in nullo subscripsit? At nemo atramentarius sponsor pro Josepho Patriarchâ, jam defuncto intervenit, cujus sigillum viride, & cæruleus Character ad Definitionem, majus omni Archipræsule stabilimentum attulisset: & qui Sardiensi recentior obierat: ille Ferraræ ante Synodum inchoatam, Florentiæ Patriarcha post peractam. Sect. 5. Sect. 9. An quemadmodum in Nicænâ generali primâ, duo Episcopi Chrysanthius & Masonius, ante Synodum absolutam extincti, rogantibus cæteris Episcopis, relictum ad limbum sepulchri libellum subscripsere, quem omnes palam attoniti perlegerent, ità pro miraculo haberi voluit Cardinalis, se à Manibus Libitina conditis, syngrapham in Optionis munus accepisse: Nunquam istiusmodi portenta, pro veris suggerere, hominumque illudere phantasiis, defuit ingeniosa, & multo sale perurbana gens Græcorum, sed nec Latinorum: At penitius intuenti alia ratio emergit: Græcos Romano indignatos usui, ac sibimetipsis succensentes, quos improba fortuna, in concordiam cum Latinis infructuosam & omni bello graviorem conjecisset, se maturè ad reditum subduxisse, ne unioni omnino subscriberent: Tum Bessario fidus Pontificiæ Cathedræ assecla, ut huic malo succurreret, à vivis, mortuisque mutuavit suffragia, ne nominum penuria ac paucitate laborantes Latini, inferiores Græcis aut causa cecidisse viderentur.

Utcunque luculenter apparet, nostrum autorem in exiguo eorum numero constitisse, quos ultrà aliorum fastigia evectos, nulla Ecclesiæ aut Imperii sanctiora Consilia latuere: Officio ultimum, ingenio

primum, & multis edoctum experimentis, abditissima arcana, ab ipso ore Principum prensata, ad quem vellet finem prolicere: Cujus illustrissimi Magnatis nomen hactenus inauditum seculis, fætumque hunc Nobilissimi ingenii, jamprimum à me humano generi publicari, mihimetipsi gratularer, si quâ verborum venustate, ipse edidit, per me eloquio pari, quæ scripsit, ad posteros transirent: Sed cum nullius artificis penicillo perfectius delineari possit quam suo, variabimus argumentum, & aliquantisper versabimur in hujus operis naturâ indagandâ, ut perspecto autoris nostri instituto, ipse aliorum votis carior, ac judiciis comprobatior eniteat.

Mihi semper ea stetit sententia sancitis Oecumenicarum Synodorum relligiosè obtemperandum esse, tanquam firmissimis relligionis Christianæ anchoris ac munimentis: Qui secius fecerit, dignum Ecclesiastico Anathemate feriri, donec spirituali fastu è præcordiis revulso, doctrinam sanam ab ineptiis, piam modestiam à pervicaciâ discriminare perdidicerit: Sacrosancta quatuor Oecumenica Concilia se non minus quam quatuor Euangelia venerari, S. Gregorius Romanus Pontifex professus est: & S. Ambrosius à Nicæno se nec ferro, nec flammis separari posse, eandem Gregorii fidem enunciaturus, si ad integram Conciliorum quadrigam supervixisset: qui suffectus in Mediolani Cathedram post primum Nicææ, aliquot annis post primum Constantinopoli habitum, sanctissimam animam efflavit. Enimverò quid perniciosius Ecclesiasticæ disciplinæ contingat, quam hominem ea insolenter respuere, quæ Patres constituêre? & falsâ imaginatione prudentiæ suæ, ac meritorum inflatus, à præclaris Majorum institutis ità transversum abripi, ut sui pectoris Idola, & fæculentas privati ingenii despumationes, publicis antiquitatis venerandæ præceptis anteferendas censeat? Hinc virtutum vastities, bonorum morum lues, & multifaria hæresium lerna suppullulant, dum unusquisque propriæ fantasiæ impendit otium, è scripturarum lectione, & suis interpretamentis cœlestium rerum cognitionem extundere: quasi veritatem in suis agellis duntaxat enasci, omnemque eruditionis struem in unius cerebelli ambitu circumscribi posse putaret: Quæ tamen vis Herculea in terris, hanc caprificum è perversis mentibus eradicet? aut quæ gens tam ingenuæ prolis ferax, ut istiusmodi monstra quandoque non abortiat? Sub Arrianis, Donatistis, Circumcellionibus, Pelagianis, jamdiu orbis ingemuit: Et si quot terras incolunt nationes ab Ortu Solis ad Occasum, quot hæresiarchę infausta capita exeruere, à Simone Mago ad hodiernos Independentes in compendium redigerentur: plures jam fovet una Britannia, quam à mundo condito terrarum orbis aluit: Socinia-

nos,

nos, Trepidantes, Palabundos, Rebaptistas, fungosos balatrones, qui vel è sellulariis officinis veterum doctorum scientias, Conciliorumque placita naso adunco suspendunt: Ut si nulli Canones Ecclesiastici vigerent, quibus hæ buccæ superbificæ detumere cogerentur, jampridem omnis relligio in fumum, & universi fabrica, in primordiale chaos resoluta vertisset: Concilia sunt solidi Judicii stativa, rectæ rationis promuralia, claustra divinæ legis ac humanæ, quæ nullus unquam cervicosus sine supremi numinis despectu, animæ suæ periculo, ac sempiternâ infamiâ transilivit.

Ac quemadmodum hæc Patrum Senatusconsulta, in eo summæ jurisdictionis cacumine posita æstimari debeant, ut nihil ab humanâ profectũ industriâ mortalium animos sanctiori vinculo obliget, aut majori cum damno contemnatur, ita nihil flagrantiori voto cupidas mentes expergefaciat, quando nulla studia ampliori cum gloriâ, aut vigiliæ certiori cum fructu percipiantur: Quæ enim uberior voluptas, quam primigeniam veritatem ab Origine venari? aut quæ abundantior merces quam cœlestis sapientiæ nidos excutere, sanctasque Theologiæ scaturigines, quibus in beatas tandem sedes, portumque tranquillum perducimur? Et si oculos nostros pascat, militum castrametationes, & peritissimorum Ducum in præliis facinora contueri, quanto impensiori gaudio nostras mentes oblectet, doctissimorum in omni ævo virorum conflictus, & haud inania belligerandi simulachra contemplari? scire quibus auspiciis militiam conscribant, ut aciem disponant, adversariorum agmina perrumpant, hęreticorũ dogmata refellant, partâq; demum victoriâ, quibus limitibus ac cancellis relligionem definiant, quibusque propugnaculis, contra futuras grassationes permuniant: Quin & tanto fortiori conatu incumbendum, quanto graviori cum molestiâ in hæc adyta penetrandi facultas conceditur: Nec enim unica aut simplex ducit semita, sed per tortuosos anfractus perplexè gradietur, quisquis ad hæc mysteria anhelabit, nec interdum inveniet, quo vestigia incerta figat: Hic historias amputari deprehendet, illic fictis narratiunculis impleri, nonnullas interpolari, interdũ totam seriem, male natis circumstantiis corrumpi, & omnia sursum deorsum volvi, dum in multiplici opinionum colluvione singuli decretorũ sensa suis libidinibus subjiciunt, & sic spectanda proponunt, ut eadem à diversis allata, nec eadem, nec diversa, sed planè contraria judicentur.

Non evagabor ultrà limites Argumenti mei, aut ab Autore indulta spatia: Si quis hanc Florentinam Synodum Clarissimi, doctissimique viri Severini Binnii singulari operâ collectam, & in lingua Græcâ prodeuntem, tanquam ab ipsis Græciæ Patribus, qui Synodo interfuere, in lucem emanasset, diligenti animadversione perlustraret,

nihil se unquam vidisse, à literarum memoria concinnius, aut veritati magis accommodatum crederet: In sexdecim Sessionibus Ferraræ, novem Florentiæ consumptis, tam acri facundiâ, tam vehementi partium æmulatione, disceptatum est; hinc præcipuè à Marco Eugenico Ephesino præsule, ejusque subsidiario dicam, an antagonistâ Bessarione Nicæno, illinc à duobus S. R. Ecclesiæ Cardinalibus Juliano Cæsarino, & Ioanne Epidaurensi seu Ragusiano, quorum eximias dotes & optime collocatam eloquentiam, Basilæensis anti-Synodus recenter obstupuerat: quasi non de concordiâ inter Ecclesiasticos serendâ, metendâque, sed de victoriâ, & tropheo, de gloriæ palmâ, ac universo Literarum regno, quotquot in toto orbe essent viri gravissimi, dignissimique, in amplissimo eruditionis theatro digladiaturi concurrissent: At ea certamina cum minime continuatâ serie profluant, de die traducta in diem, sed in tot stationum palæstras ferme per biennium sic interpellata, ut vix singulis mensibus, singuli dies conventibus designati respondeant, (tarde se in sphæris expediunt corpora Saturnina & grandia) si quis operæpretium arbitretur, hæc interstitia redimpleta videre, integramq; ratiociniorum molem, & contentionum artificia uno mentis intuitu expendere, sumat hunc nostrum autorem in manum: quem ubi perlegerit, sub tam longe alia specie, origines motuum, & causarum circumstantiæ, negotiorumq; omnium molimina, ad ejus mentem repræsentata pervenient, ut quasi præcinctus insomnio, aliquid de Concilio generali phantasiæ oberrasse dixerit, sed nihil certi, syncerive ante hanc historiam percepisse.

Ac quemadmodum in istis fabellis ad voluptatem compositis, multa reperiuntur veritatis fundamenta, inter pleraque ascititia & vana: Nam in scriptis quæ oblectationi lenocinantur, fas est cothurno interdum altiori incedere, quam Natura rerum aut postulat, aut perfert: Chariclæa vivicomburio adjudicata prodigiosi Lapidis virtutibus evadit, & Theagenes in carcere vapulat, ejusdem Amasiæ mandato quæ fruendi sui cupidine moriebatur: Vel sicut in quibusdam Imaginibus limati pictoris arte fabrefactis ad aspectus diversos, ita variatur quod visui objicitur, ut ex hac parte intuenti ursus appareat, ex illa forte leo vel asinus: Ità hactenus editi Conciliorum Codices quamplurima in genere verissima perhibuere: ut consedisse tot gentium præsules, ex omni terrâ Christianâ, in Italiæ populis, de pangendâ inter Græcos, & Latinos unione: & has controversias in medium prodiisse ventilandas, de Emanatione Spir. Sancti, de Primatu successorum Petri, de Pœnis animarum functarum in Purgatorio, de Sacramentali pane infermentato: quibus etiam Græcos assensisse articulis, haud dubia fide memorant: Sed si particu-

laria penitius introspicerentur, quam clandestinis dolis, quam apertis imperiis, subacti Latinis Græci herbam porrexerint, quæ Synodorum compilatores aut ignorarunt, aut de industriâ præterierunt, ut sua speciosa in mundum pro libitu protruderent, ita in totum scenæ facies permutaretur, ut nec eadem fabula, nec eædem personæ obtinere viderentur, sed diverso cultu histriones in novum Drama prodire. Hic deplorat injusta verbera Theagenes, illic ut in simulachris ambiguis homo hàc cernitur, qui equus illàc spectabatur: Marcus Ephesinus bis in una * Sessione Binnianâ ad metam non loquendi redigitur à Ioanne Epidaurico quibusdam rationibus, quas nec Ioannes forsan unquam protulit, nec Marcus audiit: Et quamvis ex toto contubernio Græciæ Episcoporum, duo tantum in plane contrarios affectus discesserint, Marcus Ephesi præsul, & Bessario Nicææ, ut ille nulla Latinorum placita admitteret, hic omnia promoveret, ademptâ tamen Bessarionis ambitione, quæ eum quotidie ultrà genium extimulabat, & Græcis ad sua vota permissis, omnes futuri fuissent Marci Ephesii, & nullus in toto cætu Bessario comparuisset. * 22.

Non est mihi in animo quæ Majores posuerint relligionis Christianæ fundamenta labefactare: Utinam qui rerum sacrarum scientias perscrutantur in his utilissimis curis vitæ tempora consumerent, & quicquid à Majoribus præcipitur, universum genus mortalium prono vertice adorarent. Nollem tamen fidem nimis levem omnibus in vulgum propalatis adhibere, aut quæcunq; in antiquis monumentis perscribuntur, pro Sp. S^ti. dictaminibus venerari. Nollem fracta vitrea pro margaritis in foro nundinari: Vigent ubiq; studia partium, humano generi communia nimis & operosa: multaq; tinniunt ut vasa fictilia si explorentur. Comparet qui velit editum anteà Concilium, cum hac ejusdem historiâ, & si differentiam nullam proliciet, cerebro destituitur, si luce clariori non perfruetur, nec fructum carpet uberiorem, nescio quo suo malo fato, aut fælicitati suæ invidet, aut insanit.

Relictâ igitur ad Lectoris pervestigationem integrâ Synodi structurâ, & magnâ disputationum congerie, quam Binnius laudabiliter in volumina digessit, arripiam occasionem in auctaria quædam Binniano syntagmati adjecta, stilum convertendi: ut singula fideliter perstringere viderer, & nullum vel angulum omittere, quo Lectori utilitas pariter & voluptas, historiis temporum lumen, nostroque autori qualecunque decus acquireretur. Et cum omnes ferme Generales Synodos consanguinei appendices à fronte & tergo stipare soleant, ut Bullæ Pontificiæ, diplomata Imperatorum, Legationes Principum, & Acta Synodalia ad gentes circumlata: Et quanto majori cum pompâ celebratæ finierint, tanto pluribus chartarum

maſſis ſuffarcinantur, ſicut Auguſtiora cernimus paludamenta laxioribus ſemper fimbriis luxuriari: Ita cum noſtræ Florentinæ nonnulla, in fine adhæreſcere animadverterem, eamque & doctrinâ ornare, & rationum vi ſuffulcire, nefas eſſe duxi, iſtorum adventitiorum lacinias non excutere, ut quid intus occulant, expiſcarer, & quantâ cum affinitate Concilio adjungerentur, vel ipſe intelligerem vel aliis ſciendi viam magis idoneam aperirem: Verum tam infauſto cum Augurio, ut ſi quis integritate hujus Synodi ab iſtorum appendicum fide metiretur, aut utriuſvis veritatem ab alterutro confirmare tentaret, utriuſque autoritatem ruere in fundum, utrumque opus adulterinum pronuntiari oporteret: Cum enim tria tantum ſint opuſcula, quæ iſtius in Binnio Octavi voluminis, ad ultimam Coronidem rutilant, ut deaurati librorum limbi, & tam argumenti pondere, quam autorum præſtantiâ, prurientem animum ad legendum invitant, nempe Georgii Scholarii aliquot Oratiunculæ ad patriotas in Synodo; Gregorii Protoſyncelli reſponſa una cum Joſephi cujuſdam Methonenſis Epiſcopi confutationibus, quibus Epheſini præſulis ſcripta quædam convellunt: Hæc cur ego ficta putem, nec commenta Græcorum fuiſſe, libertatis ſuæ, ac religionis compotum, ſed Latinorum quorundam, qui Græca hæc nomina ementiti, univerſæ genti Orientalium infamiam inurere, & cauſæ ſuæ gloriam parare plus æquo appetebant, breviter indicabo.

Georgius ab optimarum literarum cognitione Scholarius dictus, & in ampliſſima Didaſcalorum collegia Conſtantinopoli aliquot annis ante Florentina hæc tempora conſcriptus, ad Synodum cum ſuis in Italiam penetravit: Et cum peracri judicio literatorum ſummus, honeſtâ fide, & vigilantis ingenii fæcunditate ſic præpolleret, ut ejus ſaluberrimis monitis, quam aliûs cujuſlibet, populares ſui auſcultarent, ita ab iſto fingitur Latino, quiſquis ille fuit, tanti nominis plagiario, tres Orationes bene longas, durante adhuc Synodo, ſuis explicuiſſe, ſi quam prolixæ ſunt tam eſſent nervoſæ, & tam rerum abundantiâ quam verborum menſurâ exurgerent: In prima concordiæ neceſſitatem, cum Latinis pangendæ proponit: In ſecundâ, impedimenta eandem obſtruentia amolitur: In tertiâ, fundamenta ſuggerit paci in perpetuum ſtabiliendæ: Sed ubique tam deformi obſequio, Latinorum in moribus, doctrinâ, & dogmatum veritate excellentiam præfert, ſuorumque ingenia tam fæde proterit, ut quis crediderit hæc ab eo Scholario proficiſci, qui Marco Epheſino, noſtroque autori tam familiaris, quam ſuorum propoſitorum rationumq; pertinax ſemper extitit? Quod ſatis etiam intellexit Latinus ille Mungo, qui ſuppoſititios Orationum fœtus Scholario

impu-

imputat: Et risu quemlibet rumperet, observantem quibus artibus ab hoc difficultatis laqueo se extricat, non minus quam Cynicum olim asinus scolymum inter Labra tenerè manducans: Nam in procemio Orationum, ne peccet in paucitate, duos Georgios Scholarios nobis procudit, adversis mucronibus in luctam descendentes: Unum qui Synodum adiit, & hæc suis documenta concionatus putatur: alterum qui domi mansit, Ephesini præsulis discipulus, cui patrocinium causæ suæ Marcus moribundus commendavit: Unum qui pro Marco contrà Latinos, alterum qui pro Latinis contrà Marcum arma strinxit: Vetus techna falsariorum, vocibus æquivocis aut geminatis veritatem confundere, & incautam simplicitatem ludificare gestientium: Arriani, sub auspiciis Constantii Imperatoris, quando Conciliis adeundis vix jumentorum succisi poplites sufficiebant, Orthodoxis in aliquâ civitate confidentibus, in eâdem, sed cætibus diversis conciliabula opposuere: ut acta ab Orthodoxis promulgata, pro Arrianis ignara posteritas sumat, vel Arriana pro Orthodoxis: Ita duo simul Concilia Sardicæ, Nicææ, Arimini, tum celebrata memorantur: Et quadraginta trium Synodorum, inter primam & secundam Oecumenicas sub quatuor Pontificibus Romanis Sylvestro, Julio, Liberio, Damaso, intercurrentium, qui totum percurret Catalogum, vix unam Synodum ab istâ homonymicâ imposturâ immunem deprehendet: Sed unde nobis duos Georgios Scholarios comprobabit? Cur non æquè duas Florentias? aut duos Eugenios quartos?

Et geminos soles & duplices se ostendere Thebas,

quod ebrietate vertiginosâ laborantibus nonnunquam accidit? Aut quæ unquam historia alium ejus nominis præter hunc qui Italiam cum suis migravit, & cum suis rediit in patriam, vixitque Constantinopoli, dum eâ captâ ab ipso Mahomete provectus fuit in Patriarcham sub nomine Gennadii? Et quem Mahometes ille Ottomannidarum gloria, & tartaricus terror generis humani, sæpe de sacris differentem audiit, tanta perfusus dulcedine, ut quamvis non solum præcepta Christiana, quibus eum mater Despotæ Serviani filia puerum imbuerat, adolescendo dedidicisset Mahometes, sed omne numen irrideret præter fortunam, ita tamen inflexit noster Scholarius, ut & relligioni Christianæ mansuetum docilemque animum advorteret, & laudem à barbaris repudiatam solus promereret, dum quibuscunque ingenuis artibus instructos, summo honore, & ingenti liberalitate complecteretur: Tristia sunt, & deploranda, quæ Georgio Scholario Latini affricant, ad finem Concilii Florentini & non astruendæ veritati, sed puerulis oblectandis excogitata crepundia.

Nec minus conficta arbitror ab aliquo imperito latrone, quæ contrà Marci Ephesii Epistolam, sub Gregorii Protosyncelli nomine suffiguntur: quæ nostrum animum opinio, non futili conjecturâ incessit, sed demonstratione tam evidenti, ut ne oculis nictare contrà veritatis lucem audeant, qui talia de nostro Gregorio Primicerio affirmare non verecundantur: Multi enim multa garriunt de hoc Pneumatico, tam plena errorum, ut haud sciam, an unquam in uno nomine plus peccatum sit, à Latinis, omnibusque in universum horum temporum scriptoribus: Ac quemadmodum Latinus ille nuper ex abundanti artis veteratoriæ penu nobis binos Scholarios effudit, ità mecum ipse sæpe disputavi in his jamdudum versatus, an non duos, vel fortasse plures Gregorios statuere deberem: cum ille tam variam in diversis autoribus nomenclaturam subit: In prioribus autoris nostri sectionibus Gregorius Pœnitentiarius nudè appellatur, & sedis Alexandrinæ Vicarius: Posteà promotus ab Imperatore, ad illustrem Primicerii dignitatem, dum Synodus disputandi æstu ferveret, eo nomine ad prius accumulato, in cæteris fruitur: Et omnem fere paginam implet, unionis procudendæ diligentissimus artifex, & in sententiam Latinorum, juxtà Bessarionem, & Isidorum Rossensem Cardinales, maximè proclivis: Crusius his duobus nominibus alia * p. 5. duo adjungit, ad prima limina * historiæ Politicæ, unum à matre derivatum, à patre alterum, utrumque per modum agnominationis forinsecus acquisitum: Nam primo Gregorium Mammantem nuncupat, à Mammâ, quod Romanorum dialecto, matrem denotare, Liturgiæ Græcæ, in alio Mammante Martyre testantur: & μαμμηκώδη recentiores interpretantur ea spectra terrifica, quibus genitrices, consternatos infantes, à vagitu compescunt: Secundo compatrem fuisse Gregorium, Magni Ducis asserit, id est, Patrem spiritualem, seu susceptorem à baptismo: Græci σύντεκνον Consilium vocant, quem Latini Compatrem, sensu beneficii ab uno in alium commigrante: quando qui alium adoptat in filium, perinde habet, à quo relationis termino, seu à seipso, seu à filio mutuatum nomen sibi imprimatur.

Et quanquam non tam verum nomen, quam inanem præeminentiæ titulum, ab hac compaternitate noster Gregorius reportaverit, nobis tamen quantus fuerit hic decor expedit scire, & quis hic M. Dux quem Monachus Cucullatus in baptisterio ulnis extulerit: Nihil enim ab istius seculi scriptoribus proditum est memoriæ, quod nostræ curiositatis inquisitioni quodammodo non inservit: Et qui Crusium cum nostro componet, eundem inveniet hunc Magnum Ducem in Crusio, quem noster Dominum Notarium Sequestrum, &

Can-

Cantacuzeni collegam toties cum laude summâ prædicat: Et quam fortasse reversus ex Italiâ Imperator, ampliori titulo Magni Ducis locupletavit, si quis Magistratus, ordinem Sequestrorum, & autoritatem excederet: Cum in eâdem juris dicundi potentiâ apud Imperatorem Sequestros valere constet, quâ Crucigeros apud Patriarcham: Et licet noster in hac historiâ, nec Notarium, nec Cantacuzenum, verbis tumentibus magnificè deaurârit, cum & ipse utrique par esset officio, aut major, & rerum pondera narrare, quam scripta superfluis infercire affectaret, Notarius tamen dum vixit, famam prorsus excellentem, à gestis in Reip. salutem obtinuit, & moriens illustre exemplum magnanimitatis si quis alter in eâ urbe calamitosâ civis posteritati reliquit: Hic est ille procerum primarius Dominus Lucas Notarius, quem Byzantini Curlucam, κυρ voce curtâ pro κύριος, ad Lucam, inter pronuntiandum adnascente, & corruptius Gerlucam ac Leontarem vocant: Cujus è quinque liberis, cum urbs caperetur, duo in pugna cecidere, duo alii quando pater redimere nollet, jussu Mahometæ ad mensam accumbentis, decollati sunt ante ora patris, quem ad idem supplicium carnifices *trementem traxerunt, & in multo lapsantem sanguine natorum*, ut Princeps poëta de Priamo olim cecinit: quintus impubis furtim se proripuit in Italiam, ad sororem, quam habuit unicam Annam Notarenam, illuc anteà à patre emissam: Et quæ annis quadraginta superfuit expugnatæ Constantinopoli, nempe ad Christi 1499, quo Etymologicon Mega primum prodiit excusum Venetiis, adhortante ut plurimum Nobilissimâ Notarenâ, in gratiam studiosorum sermonis Græci, ut adscripta laciniæ ipsius Etymologici verba postrema attestantur, non sine voluptate perpendenda.

Sed à Kur-Lucâ redeamus ad Mammantem, quem non solum à matre, & Compatre gloriantem nominibus Crusius introducit, sed & Patriarcham esse vult, Josephi in Florentiâ defuncti successorem: atque ita concinnat historiam: Ioannes Imperator ab Italia ad suos penates ubi remeasset, domum vacuam luctuoso funere dilectissimæ Conjugis Mariæ Cantacuzenæ, & omnia perturbata offendit; tot, tantasque simultates, inter eos qui domi manserant, & qui Italiam commigrârant, ut alter alterius contubernium vitaret, & Communionem: Tum ut suorum paci consuleret, quam cum exteris pepigerat, quandoquidem pauci Patriarchatu digni crederentur, permanentibus Romæ Bessarione Nicæno, & Isidoro Sarmatarum antistite, & nulli insuper ambirenr, propter & temporum angustias, & odia civium implacabilia, hunc Pneumaticum Gregorium Mammantem, Magni Ducis susceptorem, electum rite suffragiis cleri, in solium

Patriarchale vel invitum, & reluctantem invexit: qui cum aliquot annis præfuisset, urbis ruinam, tristis Augur in proximo præsentiens, se munere Patriarchali abdicavit.

Neque his dissentanea, sed grandiori meritorum elogio, Binniani syntagmatis appendix ordine tertius decantat: Nempe hunc Mammantem, & Hieromonachum extitisse, à Confessionibus audiendis, & Primicerium, & Patriarcham Byzantinum, & Romæ sepultum, & post mortem miraculis inclaruisse: quæ tam falsa sunt, quam Deum non vivere: Nunquam Romæ commoratus est, nec ibi vel mortuus, vel sepultus, quod ulla unquam historia propalavit: Nunquam Patriarcha creatus est, sed cum suis in patriam revectus, Metrophanem Cyzici præsulem, aliorum suffragiis, & ipsius Gregorii electum ad eam dignitatem promoveri vidit: quemadmodum historicus noster in postremis sectionibus tam disertè & luculenter narrat, ut nefarium esset aliter sentire: Et sicut civile Græcorum imperium à Constantino primo ad Constantinum ultimum nostri Ioannis fratrem perduravit, ita à Metrophane ad Metrophanem Patriarchale & Ecclesiasticum: Magnus enimvero Constantinus, cum Licinium bello prosequeretur, invenit Byzantii Metrophanem Domitii filium, Probi Imperatoris nepotem vicesimum tertium ab Apostolo Andrea Patriarcham: ut patet ex Nicephori compendiaria Chronographiâ nuper editâ Parisiis in corpore Byzantino: Metrophani successit Alexander, qui Arrio ad Concilii Nicæni tempora animosissimè restitit: à quo supra mille & centum annos, continuata successio Patriarcharum desiit, in hunc ultimum Cyzici Metrophanem: Cui inter suspiria morienti, nemo posteà subrogatus est, aut tiaram induit Constantinopoli Patriarchalem: Nunquam in eo throno sedit Mammas noster, nunquam sedere appetivit: Hunc fatalem errorem omnes insaniunt viri doctissimi, Binnius in Conciliis, Leunclavius in Jure Græco-Romano, Crusius in Turco-Græco, & quotquot hæc novissima negotia Græcorum, literis mandavere: Hunc Gregorium cuncti inter Patriarchas recensent, qui nunquam suffectus est in Patriarcham: Quin & tantum abfuit à miraculis post mortẽ edendis, ut si quis ejus gesta in hac Synodo ad amussim pensitaret, potius dolorum artifex Epeus, clancularius stratagematum architectus, vel si liberè loqui liceat, facetus aulæ Imperatoriæ sannio aut sycophanta judicaretur, quam alter Gregorius Thaumaturgus, quem Christus vivum, ita Spiritu Sancto repleverit, ut cineres ejus urnâ conditi, prodigiis in humani generis salutem sufficerent: Adeo ut si nulli alii emolumento vel fructui noster Sguropulus utilis putaretur, tamen auro redimendus esset vel ob hoc solum atque unicum, quod manifestissimæ falsitati de Gregorio Mammante,

mante, qui ab omnium eruditissimorum hominum mentibus revellendæ certissimam scientiam indigitaverit.

Quod si quis pro monstro id ducat, & scire aveat rationem, quâ tam solemniter, in omnium pectora & paginas is error irrepserit, non aliam repperiet quam Eugenii Pontificis vota ad Imperatorem pro novo Patriarcha creando, ut noster haud obscure pandit Sect. 10. Cap. 12. Nam cum Eugenius probè intelligeret, quantum damni subitanea Josephi mors attulisset unioni confirmandæ, & quantum periculi impenderet concordiæ adhuc immaturæ, si Græci ad sua reverterentur sine Patriarcha, ejus partibus addicto, Romanæ Curiæ cliente, & Religionis Pontificiæ studioso, Imperatorem vehementer sollicitavit, ut antequam discederet ex Italia Patriarcham renuntiaret, quod unum utriusque partis animos firmissimæ amicitiæ nexu, ad pactorum integritatem revinciret. Habere se in promptu dixit, quem ad illud fastigium jam antea promoverat, Latinæ gentis hominem, ætate multâ provectum, & divitiis affluentem, quibus Imperator brevi potiretur, quando æquum esset æstimare, tot annorum senem capularem, non diu superfuturum: Non quasi Papa alium in Josephi nuper fato functi locum substituerat, sed ante eorum adventum in Italiam, titulares creaverat è Cardinalium numero, ne non inveniret Romæ subjectos S. Petri Cathedræ, terrarum Patriarchas, qui Beatitudinis suæ pedes exoscularentur, quod veri Patriarchæ facere recusassent: Et tunc tres Romæ Patriarchas apud Eugenium omnia potuisse, istorum temporum historici meminere, Constantinopolitanum, ut noster docet, sed quo nomine appellatum, haud compertum habeo; Alexandrimum, Florentiæ Archiepiscopum; Joannem Vitellescum Cornetanum, militiæ artibus & impietate quam togâ & sanctimoniâ celebriorem, & Ludovicum Patavinum, quem è Medico Cubiculario, Cardinalem fecerat, & mox Aquileiæ Patriarcham, astutiæ vulpem, perfidiæ ac immanitatis belluam: Vel si peregrini sermonis alienigena minus placeret, Eugenius suasit, ut è suorum Græcorum numero aliquem ad illud culmen evocaret: subinnuens hunc Gregorium ut credi par est, cujus tot obsequiosa officia non poterat Papa non grato animo agnoscere & repensandum destinare: Et licet Imperator hæc postulanti in neutro paruit, tamen cum universi scriptores, præter hunc nostrum qui electioni interfuit, ignorarent, quem tandem Patriarcham, rebus turbidis, & ad imum collapsis Imperator præfecisset, in hunc Pneumaticum Gregorium Mammantem, omnes conjectura præcipiti, ac infælici abripiebantur.

Venio nunc ad ultimum Binniani syntagmatis appendicem, seu columnam Florentinæ Synodo suffulciendæ, à Josepho Methonensi Episcopo constructam: secundam quidem ordine, inter Georgii Scholarii tertiam parænesin, & Gregorii Mammantis Apologiam: sed quanto felle acriori, ac garo delibutam, tanto magis ementitam & fallacem. Crederet Ephesinus præsul, doctissimus omnium quotquot Italiam pervenerunt, & disputationum Ephorus, ut ab omnibus audiebat, si vivus hunc gladiatorem secum in arenâ commissum animadverteret, ut cum Hercule pumilionem, tot opprobria Josephi, tot sua esse apud veros rerum æstimatores præconia, & mendacia Episcopi inter Saracenos enutriti, quo magis conficta sunt, eo latiora sibi spatia, ad integritatis commendationem aperire: Nec refert an verum in hac Tragœdia cothurnum, an simulatæ sycophantiæ larvam induit, dum æmulandi studio majori, quam veritatis indagandæ, & odii ac contentionis quam rationum pondere Marcum adversarium insectatur: Et quanquam ex animo arbitror, nec Georgii Scholarii scripta esse, nec Gregorii Mammantis quæ sub eorum nominibus prætexuntur, sed Latini cujusdam, qualescunque cerebri sui fœtus vendibiliores sub hac hederâ in mundum protrudere conantis: cujus adhuc me nondum pœnituit sententiæ, nec quisquam eo usque redarguet spero, ut me ad palinodiam cogat: tamen hic facile me adduci patiar, ut hunc Josephum putem, ipsissimum Episcopum Methonæ, in vetusti Pelopis insulâ inter Græcos verè dominantem, & tam verè Latinum.

Cui opinioni viam stravit luculentam in hac Historiâ noster autor, Sect. 4. Cap. 4. & 5. & hominis indolem, in lucem ipso Meridie non minus refulgentem protraxit: Nam dum Patriarcha Italiam versus, Laviniaque littora contendit, jactatus mari, ut membra non minus fracta senio, quam tumultuanti undâ æquoris fatigata quiete componeret, Methonæ portum ingreditur: descendenti in arenam confestim accurrit Episcopus loci cum suis, tanti hospitis adventui, festâ fronde, ac floribus, quod ajunt, gratulaturus: quanquam & id quicquid erat inexpectati officii ex abundanti humanitate præstiterit, ὁ τῶ Ῥωμαίων Ἐπίσκοπος ut noster haud perfunctoriè loquitur. i. e. Episcopus, cujus inauguratio, & omnis Insularum potestas ac jurisdictio, à Papa Romano pendebat, & sede Petri: Nihilominus ut se Josephus magis magisque in Græcorum favorem insinuaret, dum Patriarcham solenniter in civitatem circumducit, forte fortunâ nostrum autorem interrogavit, in primâ fronte inter Magnates Patriarchæ gradientem: Ecquos Patriarcha in comitatu Latinos haberet Episcopos? Se enim quando Græcorum hominum Ecclesiæ præficeretur,

nec

nec Romani Breviarii ritum observare, nec omnino sacris operari solitum inspicientibus Latinis: Miratus noster hominem tam prompti in Græcos ritus animi, quem sciebat omnia Romano Pontifici debere, simul & gnarus quo istæ offuciæ parentur, nempe ut gratiam Patriarchæ iniret, jussit ut metum poneret ac sollicitudinem, sive spectarent Latini, sive non, quando ipse Patriarcha adesset, cujus sublimi censuræ ritus omnes Ecclesiastici constituendi permittuntur: Hæc de Episcopo Methonensi, qui in istis ad Florentinum appendicibus Binnianis, se contrà Ephesium armat, quasi per transennam prælibare libuit, ex nostro autore, ut hominis ingenium innotescat, vafrum ac versipelle, qui ea futiliter, in blanda verborum complementa spondebat, quæ nec Patrono suo Romano Pontifici, sed nec ullatenus sibi metipsi attestante Conscientiâ audebat comprobare.

Et quamvis Latinum se, etiam in cultu sacrorum dissimulabat coram Patriarcha, & Græcis egregius palpo, ne apud peregrinos aliorum rituum, opinionem sui decoqueret; tamen se satis superque Latinum prodit in his altercationibus, nec minorem væcordiam in rixosis contra Ephesium scriptis commonstrat, quam in adulatoriis ad nostrum autorem dictis; si utraque ad Lydium Lapidem æqui judicii explorarentur: ut puderet in tractatus sui exordio titulum præfigi τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Μεθώνης Apostolorum alicui S. Petro vel S. Paulo magis convenientem, quam homini contentioso, qui inductâ simultate sacrosanctum literarum decus, ac veritatis numen infamibus libellis defædaret: Deo carissimus quicunque appellatur, is sanctus est, suavis & serenus, ità procul ab omni livore, & litigandi ambitione, ut abstractus in altitudinem Christianæ contemplationis, totum vitæ cursum, in admirandâ Dei bonitate consumeret: At Methonensis non modo Ephesium durioribus verbis exacerbat, in prælia provocatum, cujus forte os nunquam conspexit, nisi in portu cum Patriarcha appulsum, nec alia scripta perlegit, quam quæ vel ipse Josephus, vel Latini sub Marci nomine, & cum Marci injuriâ edidere, sed & ipsa Synodi Florentinæ quam statuminat, acta rescindit, dogmata disceptata, concessa, sancita ab utraque parte, & cum multiplici ignorantia, & gravi præjudicio evertit: sibique ipsi & Deo, & homini contradicit, dum in professione rituum quotidianam Ecclesiæ suæ praxin abjurat: Singula non excutiam à Josepho producta, Marci Ephesini in omnibus hyperaspista aut scutifer: Nec enim in animum inducam tam vastæ uliginis camarinâ commovere: satis erit si unum vel alterum caput attigero quæ me lato tramite, ad ipsum autoris nostri vestibulum perducent: qui cum duo inceperit explicanda, irarum primordia,

 dia,

dia, & reconciliandi modos, his insistam vestigiis, & monstrare conabor, veram esse de his Ephesii assertionem, tam secundum autoris nostri, quam ipsius Synodi mentem, & Josephi Methonensis confutationem viribus cassam, & penitus expuendam.

Inter causam & occasionem αἰτίαν & ἀφορμὴν distinxit olim prudentissimus historicorum Polybius: illam totius odii argumenta complecti, hanc opportunam initiis prensandis ansam subministrare, sine quâ tamen partes utrinque exulceratæ in bella concurrerent: Romanis præcipua, Pœnisque tam diuturni Martis semina projecit insana dominandi libido, quæ utriusque genris medullas penetraverat: at primos impetus ad signa convolandi Romanis Sagunti obsidio, Pœnis Corcyræ expugnatio præbuere: Si quis ingenio acri omnes in unum rationes convolveret, quæ primarias ab Ortu ad Occasum Ecclesias in hæc intestina dissidia commiserint, sacramento ausim contendere, is non de ambone aut pulpito, non de vitæ sanctitate, aut cultu Dei, tanquam viros decet sacratos, sed de ambitu ac pompâ seculari, eos in flammam tam immortalem excanduisse hariolabitur: Crepuere invidia Græci dum perspiciunt, translato ad ipsos imperio civili, triplicem coronam sacerdotalis dominii, S^ti^ Petri Cathedræ hæreditariam adjudicari: Et Pontificem Romanum tam faustis auguriis proferre potentiam, & ad summum gloriæ apicem provolare, dum ipsi sævis barbarorum deprædationibus obnoxii, & crudelissimæ tyrannidi suorum Cæsarum, in deside situ, & squallore æterno obsolescerent: Nec Romani minus animositate torquebantur, dum aliunde derivatum culmen sibi æmulum se efferre animadvertunt: Et nulla unquam ambitio irarum fomentis caruit, si arma ad manus desunt, linguæ trucidant: Stat utraque gens in acie adversâ, & quanquam gladiatorum instar vulneribus mortiferis non depugnant, erumpunt tamen odia è tenebris infensorum pectorum & scriptis batuunt, cavillis se impigrè confodiunt: Quæ licet haud quaquam ignorabat Ephesinus præsul, magna mali labes, & juratissimus hostis Papalis fastigii, Byzantinus Hannibal ad portas dissimulare tamen malebat & ad præsentiora simultatum indicia, & rerum agendarum momentis accommodata magis, se convertere: Cumque præfiguranda veniret primigenia offensionis causa, nulla illustrior memoriæ suæ suppetebat; quam illud Gorgonis caput, in quo magnis Græci clamoribus semper insistunt; vocem quadrisyllabam, *Filioque* à Latinis inculcatam esse symbolo Nicæno. Hic multas ubique Marcus excitat Tragædias, non in nostro duntaxat autore, sed in Conciliis hactenus editis, & ad ravim usque immensum boat, interpolari non debuit Christianæ relligionis tessera communis:

aut

aut addi quidpiam ad ſolennem in Eccleſiis Fidei decantatam Profeſſionem: ſuper hac re ſancti patres ducenti Epheſum congregati, in tertiâ ſynodo generali ſub diro Anathemate caverunt: Impegere in eam Synodum Latini voculam adjicientes: Unde & ſanctorum communione privari meruere, & à Chriſtianorum caritate detrudi: nec admitti denuo in gremium pacis à gentibus hoc ſcandalo divulſis, antequam originalem ſchiſmatis cauſam, publicâ autoritate ſynodi œcumenicæ eliminent & expungant.

Hoc primarium Marci Epheſini fundamentũ, cui reliqua innectuntur Methonenſis ut disjiciat, duo aſſerit creditu difficillima: primo, ſtatim à finita Oecumenica ſecunda Conſtantinopoli, vocem tum ſymbolo intruſam fuiſſe, ſub Damaſi papatu: Deinde orientis & occidentis Eccleſias ad ſeptimam Generalem concordes permanſiſſe, & ultrà, inquit, forte ad octavam, quando Photius Patriarcha, à Nicolao Pontifice damnatus, in Nicolaum ipſe ſententiam dixit: adeo ab adjecta voce quingenti cum ſuccederent anni, priuſquã in manifeſta odia erupiſſent, additamentum ad ſymbolum, primam incendiorum facem Græcis non admovit: Et licet utraque defenſionis particula vacillat, tamen in priori Joſephus non ſolùs errat, & in poſtrema ſtans prope aras veritatis, lambit vas vitreum, ùt loquuntur Philoſophi, pultem nõ attingit: Nam primo Manuel Callecas in Lugdunenſi ſecunda, acerrimus Latini dogmatis propugnator, & ob id Andronici ſenioris exul, in libello contra Græcos, eadem effatur, ſed magis diſtinctè ipſum Damaſum autorem pronuntiat, tam ſynodi congregatæ, quam adjectionis ad Symbolum: Quin & ante hunc Græcum Latinus quidam, ſed Græcorum infenſiſſimus hoſtis Rathramnus Monachus Corbeiæ, celeberrimi ad Viſurgim cænobii (cujus è locupletiſſimâ penu librariâ, quæſtor Leonis Decimi, quinque priores libros Annalium Taciti, ad eum diem ineditos, Romam reportavit, & pro ſingulis centenos aureos recepit à munificentiſſimo Papa, qui crumenam purpuream quotidie replebat auri coronis ad incertas caritatis exercendæ occaſiones, ut hæc obiter notem:) At is Monachus in libro ſecundo pro Romana Eccleſia ait, repullulante poſt primam ſynodum Arrianâ væſaniâ, ut à Deo patre duplicis paternitatis nomen averteretur, Doctores Eccleſiæ ſuperaddiſſe ſymbolo ſpiritum ſanctum à filio quoque procedere, ne ſi à patre ſolo, patris filius putaretur, nec diceretur ſpiritus filii: Et utriuſque opinio eo recumbit, vel Damaſum ut Callecas, vel Doctores Eccleſiæ, ut cucullatus Corbeienſis publicis inſtrumentis inſeruiſſe, Spiritum Sanctum à Patre & Filio procedere, quando

ab alterutro seorsim nequiret generari, quasi ad generationem, unius tantum personæ, ad processionem duarum concursus requiretur: quæ an accuratè satis ad limam Theologicæ subtilitatis dicta sint, viderint illi quos ea profunda mysteria attrectandi voluptas per otium sollicitat: Id cuilibet non sponte cæcutienti liquet, hæc ut Methonensi plurimum assentiunt, ita Concilio edito obversantur, cujus non unam arcem, sed totum robur expugnant: ut mirum sit corroborandæ Synodo, ad finem applicari imprudentem hominem, qui dum Marci Ephesini fundamenta evertit, ipse à Synodi fundamentis evertitur.

Qua enim malâ fraude Latini in tertiam Synodum deliquerunt, aut fulmen Ecclesiasticum commeruere, si vocem adjecerint in secunda, ante pronuntiatum tertiæ Anathema? Ephesinâ posteriorem oportet intrusionem esse quæ in Ephesinam peccasse insimulabitur: Lex antecedit reatum: Et qua fronte Marcus Ephesius ipsam fidei formulam in secunda Constantinopolitana editam proponit, & tot testimonia congerit, Cyrilli, Vigilii, Agathonis, è tertia, quarta, quinta, sexta Synodis, in quibus ne syllaba symbolo superaddita exauditur, si secundam, ut illi volunt, ista symbolica accessio præoccupaverit? Aut quorsum in ejusdem sessionis fine Julianus Cardinalis contendit è vetustissimo septimæ Synodi Codice, Symbolum Spiritus S[ti] processionem ex filio nominatam continere, si in quovis Concilio ante septimam, additamentum repperisset? quamvis & illud exemplar à Cardinale productum ut singulare tam Latini quam Græci repudiarunt: Hęc perfugia Græcorum quæstubus sanandis, non obliquè, sed recta facie Synodo contrariantur, & adversibus frontibus invicem arietant.

Nemo sanæ mentis inficias ibit, ad Symboli seu Nicæni, seu Constantinopolitani Formulam, nihil additum Romæ, temporibus Sanctissimi Papæ Leonis tertii: qui à Carolo Magno per Legatos de ea re postulatus, ad annum Christi Nonum suprà Octingentesimum, sibi displicere plurimum significavit, quod aliquid Symbolo intercalatum publicè in Ecclesiis Gallicanis cantaretur, eumque illicitum morem, audiendi potius novitate, quam justæ autoritatis mandato introductum, & citrà ulteriora fidei damna desuetudine ponendum: Sed & ab eodem Papâ, eandem Formulam, absque additione ad S. Pauli altare asservatam, Magister Sententiarum affirmat: Ut Romanæ Ecclesiæ integritatem orbis obstupescat, cui relligionis Christianæ præfecturam ambienti, nihil furtivum aut latrocinale potuit affricari: Cum enim duæ Controversiæ ad ea maximè tempora, ab Orientali Ecclesiâ Occidentalem inquietarent, de cultu Sacrarum Imaginum, & voce

Sym-

Symbolo interſerta, nec adduci poterat Imperator Carolus, ut priorē admitteret, nec Papa ut poſteriorem, quamvis hanc Imperatori Papa, & illam Papæ Imperator ſuſcipiendam commendaret: Sed Francofurti ad Mænum habitâ Synodo, ad annum ſeptingenteſimum nonageſimum quartum, quam pater Pipinus inchoaverat, in villâ Gentiliaco non procul Pariſiis, inter Romanos & Græcos de Sanctâ Trinitate, & Sanctorum Imaginibus, ut titulus tulit, ita rem tractavit Carolus, ut ſacrarum Imaginum adorationem ante Octennium in ſeptimâ Nicææ ſancitum eliderct, totamque ſynodum abdicaret; ut omnes iſtorum temporum annales perhibent, & citerioris ævi Eminentiſſimi Cardinales Baronius & Bellarminus: Etiamſi & tertia ratio acceſſerit, Francofordienſi ſynodo convocandæ, Fælicis & Elipandi hæreſis Epiſcoporum in Hiſpaniis, qui Chriſtum non naturalem, ſed adoptivum Dei Filium cum Neſtorio ſentientes aſſeruere: quam Platina in permultis autor ſupinus, cum illâ de Imaginibus confundere videtur in vitâ Hadriani primi qui Leonem anteceſſit, his verbis: *Theophylactus & Stephanus Epiſcopi inſignes, Hadriani nomine, ſynodum Francorum, Germanorumque Epiſcoporum habuere, in quâ & Synodus, quam ſeptimam Græci appellabant, & hæreſis Fœliciana, de tollendis Imaginibus abrogata eſt.* Ut determinatum fuerit de Pupis & Imagunculis, ad ſcopum noſtrum dicere non attinet, ſed de accretione ad ſymbolum audacter aſſeverare auſim, ante lapſos octingentos annos à partu Virginis in Eccleſiâ Romanâ nihildum auditum: Et ut abſque autoritate publicâ vel Papæ, vel Concilii accreverit, nefas eſt putare, ità cujus ſub Papæ vel Concilii nutu tandem accreverit, impoſſibile eſt expedire: Quæcunque enim de Benedicto ſeptimo, Leone, Damaſo effutiuntur, inania ſunt, nec alia projiciunt fundamenta, quam conjecturas hominum, nullis hiſtoriarum juſtis præſidiis ſubnixas.

Unde ſicut non levis admiratio hominum mentes ſubeat, è tot ſynodis nullam his altercationibus per tot ſecula æſtuante mundo, ut pax & concordia gentibus procuraretur, de Spiritus S. proceſſione conſtituiſſe; quod negligentiæ aut errori tot venerandorum capitum imputare, haud ſcio an magis temerarium ſit an impium: Ita nos admoneat æquioribus animis, & majori cum caritate, ac commiſeratione habendam eſſe miſeram Græcorum gentem, ſi ab inſitâ pertinaciâ, ad communem Chriſtianorum fidem non acceſſerint, cum per tot decurſa Conciliorum ſpatia eandem fidei Formam nullo contactam additamento retineri animadverterint: Et non minus facile fuiſſet, ſi viſum patribus cum Symbolum primitus in verba formaretur, Spiritum Sanctum à Patre & Filio procedentem, quam cum Patre & Filio adoran-

randum indidisse: quod non semel in hac synodo Græcorum promachus Marcus Ephesinus Latinis inculcavit.

Sed solent homines plerunque imaginatione vanâ abrepti, in magnarum calamitatum caussis assignandis, ad occulta Dei judicia recurrere, & ineluctabiles cælestium irarum destinationes: Græcos in Spiritus sancti numen blasphemos, in ipsâ Spiritus sancti solenni feriâ profligatos imperium omne amisisse: Itâ in parentis omnium viribus ludunt mortales, dum crimen sibimetipsis impactum à suis humeris in Deum amoliuntur: quorum judicia sæpe sæva sunt, & præcipitata. Si Barbarorum arma immissa in Græcos divinæ vindictæ attribuenda sunt, certe Græcorum ruina Christianorum principum tergiversationi ac inertiæ debet ascribi, qui subsidia tempestiva toties rogati non contulere. Optandum quidem esset, si cum divinæ Majestatis benignitate constaret, ad instituendam in hominibus honestæ vitæ disciplinam, ut nocentes pœnæ, & pios præmia à tergo sequerentur: Et hæc quasi certa Imago dispensandi, divini numinis justitiam, ac bonitatem, nostris oculis perpetuo contemplandas exhiberet: sed quota pars hominum pro meritis vel beneficia reportant, vel pœnas solvunt? Quot inclyti virtute, ac rebus præclarè gestis, sub invida fortunæ rota premuntur, dum sacrilegi ac rebelles, in ipso honoris fastigio omni gloria ac opulentitate florent? Et ne longius recedam à nuperrimo gentis nostræ infortunio, infames nostri perduelles, facta conjuratione sacrum nomen ementita, faces regno subjecere, & omnium quotquot unquam legimus, audivimus, facinorum tristissima exempla edidere: ludibrio habitam æterni numinis reverentiam, sacramentorum sanctitudinem proculcatam, summam illam, & Deo proximam autoritatem regiam, laceratam, pessundatamque sordidissimis plebis infimæ contumeliis, subditorum insanis armis, Parlamenti edictis ac proscriptionibus, tandemque post spoliata Dei patrimonia, templa diruta & vastata, submissum atrox ferrum carnificis manu in condemnati principis jugulum: Et tamen isti homines vivunt, vegetant, regnant, radiant, tam cari suis, quam exteris tremendi: Quare Dei secreta Deo permittenda censeo, cujus naturam immensam, ut nostra ingenia non assequuntur, ita nec imperv estigabilem prudentiam, in decretis suis populorum usui dispensandis, circumscripta & vertiginosa cerebella non comprehendunt.

Veruntamen ut à Græcis iniquâ malevolorum censurâ vapulantibus ad propositum revertamur: si ante Octingentesimum Christi, Æra dissensionum inter Græcam, Latinamque gentem pangenda non

sit,

sit, vel fera odia exercuere, vel Symbolum nova voce cumulatum, primam discordiarum ansam non porrexit: hunc nodum facilis suffindit cuneus: Græcis, à primo gentium satu, nunquam bene convenit cum Latinis: seu quid in istorum hominum indole hæreret aversum & colluctans, seu ex multiplici administratione tam civili quam Ecclesiastica, utraque gens nimis ferociter æmulandi studium prensaret: Inter eos ubique intuta fides, & discors animus: In omni congressu certamina & rixæ perstrepebant: nec verbis modo tralatitiis, sed dictis, scriptisque amarulentis alter alterum fodiebat, multa bile redundantes: Attamen in apertum immicitiarum incendium, ante Nonum salutis mundo partæ seculum vertens, & tempora Photiana nunquam effervbuere: quasi eousque idoneo duce potius, quam promptis ad præliandum animis destituerentur. Tum vero clamore sublato, omne nomen Græcum in Latinos conjurarunt, & quicquid utrinque inerat feralis odii in medullis conceptum impigre effuderunt: Sempiterna illa Orientales inter & Latinos quæstio de processione Spiritus Sancti, per adjectionem vocis ad symbolum tum ecclesias immaniter infestavit. Quin & aliud in ea perplexa temporum momenta incidit, quod utriusque Ecclesiæ querimonias auxit, de jurisdictione in Bulgaros fidem Christianam recenti Confessione amplexos: Cui culmini subjicerentur Papæ an Patriarchæ? Et ambæ quidem controversiæ pari cum molestiâ, sed ab origine dispari seculum subintrarunt: Cum enim Patriarcha Photius Nicolai Pontificis fulmine contactus, eundem Pontificem anathemate percussisset, Encyclicam ad Patriarchas orientis evulgavit: quâ inter multa absurda Romanæ Ecclesiæ inusta, Nicænum Symbolum, incredibili perfidiâ corrumpi à Latinis vociferabatur, ut Sp. S. à patre & filio procedere tuto in posterum, & perfrictè prædicarent. Epistola extat in decimum Annalium inserta à Baronio: Ut nulla magis væcors assertio videri possit quam ista Andrææ Rhodii in sextâ sessione hujus synodi, qui palam dicere non erubuit Patriarcham Photiū, cum quibuscunq; poterat convitiis in Ecclesiam Romanam, & Pontificem debaccharetur, hujus additionis ad Symbolum in totâ Encyclicâ mentionē nullam fecisse. Certè nec debuit, nec potuit, Græcus homo, & in Latinis non male versatus ignorare, Epistolam Photianam huc plenis velis impellere, additionem ad Symbolum prescribere ut facinorosam, & ab ipso Nicolao nuper introductam impietatem: adeo ut anno proximo Nicolaus aliam ad præsules sub Caroli Calvi regno constitutos emiserit, quos hortatur ut Conciliis habitis & diligenti rerum pervestigatione, quid sentirent ipsum condocefacerent, & harum criminationum atrocitati, salubri aliquo remedio subvenirent.

 Causam

Causam alteram Dominij in Bulgaros Platina fœlicius enarrat, in Hadriani secundi vita, cui Nicolaus extinctus succedendi lampadem tradidit; Hadrianum Constantinopoli Synodum convocari passum: quâ exautorato Photio, & Ignatio restituto longa cœpit agitari contentio præsentibus Bulgarorum Legatis, cui sedi Bulgari submitterent, qui contradicente Basilio Romanæ adjudicantur: Ita ut Hadrianus tres illuc viros cum summa potestate destinârit, Sylvestrum, Leopardum, & Dominicum, quibus aliquantisper Bulgari obtemperavere, dum Græcorum pollicitationibus alienati Latinos sacerdotes pepulere, receptis Græcis: quæ seditio (inquit) multorum malorum incendia inter Græcos & Latinos suscitavit. Hæc fere Platina & rectè. Nam cum Bulgari animadverterent vicarios Papæ in eâ synodo, unum Patriarcham castigare, aliumque subvehere, & omnia præposse, Romæ veteri colla subdidere, tanquam primariæ, & cui fortasse novæ lucis rudimenta retulere: multum infremente Basilio Græcorum Imperatore, sibi adimi prærogativam hæreditariam, & tam amplæ ditionis Ecclesiastica patrocinia ab ipso in alienum jus migrare: Cessit tamen magis quam paruit, & sibi limatius in posterum prospexit, qui nactus opportunitatem Ignatio moriente, Photium in Patriarcham reposuit, ingentium animorum senem, & hæc collapsa privilegia resarciendi arte percommodum: Et junctis in unum apicibus quæcunque sancita reperiebantur in eâ quam Latini œcumenicam octavam nominabant, anno octingentesimo sexagesimo nono celebratam, tam quæ Patriarchas spectabant, quam quæ Papam immittebant in fines Bulgarorum, cum jurisdictione Ecclesiasticâ, rescindunt, ut nec vola, nec manus earum rerum ad posteros permaneret, & Pontificibus Romanis erigendi pedum pastorale in Græcis provinciis, ad Imperatorii præjudicium fastigii via omnis in posterum præcluderetur: Quod Ephesinus præsul Juliano Cardinali in eadem sessione sextâ dicere non dissimulavit. Octavam contrà Photium sub Hadriano Papâ fuisse abolitam à posteriori synodo quæ Photium restituit, sub Joanne: Cujus adhuc pro Photio extant literæ: quarum nec ipsi Latini possunt esse ignari, uti nec synodi: quæ & additamentum ad symbolum censuit expungendum, & octava quam prior magis meruit appellari: & omnibus quæ vel dicta sunt vel scripta contra sanctissimos Patriarchas Photium & Ignatium, Anathema pronuntiavit. Quam Ephesini sententiam testimonio suo comprobavit disertissimus vir Petrus Pithæus, cujus hæc verba sunt in eruditissimo opusculo de processione Spiritus Sancti: *Sed & scio* (inquit) *apud Latinos extare Joannis Commonitoria, Literasque: ex queis capita aliquot retulit Ivo Carnotensis Episcopus*

ropius in Collectione Decret: quibus Synodos omnes contra Photium sub Hadriano Papâ, cum Romæ, tum Constantinopole factæ, cassantur, & de Sanctorum numero delentur.

At Severinus Binnius ita præceps, & partium studio efferatus, Cardinalem Julianum ignarum nuncupat, Photiumque Infernum amandat ad reprobos, execrabile caput, quod ausus fuerit contrà Pontificem Romanum de jure suo litem contestari: Et si omnia opprobria, maledicta, famæ, quæ in pessimos hæresiarchas, & Schismaticos, in lenones, maleficos, & homicidas, à patribus antiquis, & à cunctis autoribus tam Græcis quam Latinis in unum congererentur, plura unus Photius à scriptoribus pontificiis, quam omnes illi ab omni mortalium genere pertulere. Seditiosum vocat Platina, at id molle nomen, immane monstrum Baronius, nequissimum spadonem, in quo nulla fides, summa audacia, & cætera perfrictæ frontis vitia, quæ ex Arpinate Satyrico, apud Binnium consarcinavit Raderus Jesuita: Adeo ut mater Photii cum uterum ferret de Embryonis pestiferâ perduellione, sapientum prædictionibus commonefacta, sibi, infantique nondum nato mortem adsciscere conaretur, nisi maritus prævenisset. Hæ Rosæ, hi Narcissi Jesuitici.

Sed duo præcipuè inter vetustiores, & ad ea tempora recensiti, præclaram maledicentiæ facultatem extendunt, Anastasius Bibliothecarius, & Nicetas seu David Paphlago, qui Sancti Ignatii vitam posteritati scriptam reliquit. Prior in præfatione ad Hadrianum, Photium depingit, ut tyrannum omnibus Dionysiis & Neronibus anteferendum: civium quemcumque vellet rapere assuetum, neminemque nisi Communionis suæ, incolumem pati: vix carceres continere agmina miserorum quos illuc contruderet. Alter Paphlago sæpe Photium stygium doctorem vocat, Cacodæmonis atriensem, tortuosum Draconem, Magum & Necromanticum, qui præstigias à Santabareno quodum Monacho edoctus, Basilium Imperatorem effascinasset, libello Ægyptiis Hieroglyphicis scripto & fatidico: quo BECLAS prædiceretur futurus Imperator mirabilis & stupor gentium: quem Photius BASILIUM à litteris initialibus nominis Basilii, uxoris Eudociæ, quatuorque liberorum Constantini, Leonis, Alexandri Stephani, in unam vocem contesseratis interpretatus est. Quod mihi in memoriam revocat, ad principia nostrorum motuum nuperorum in Angliâ, aliquot concionatores puritanos, contrà Episcoporum sacrum nomen stilum acuentes, SMECTYMNUUS pro autoris nomine in titulũ præfixisse, connexis prioribus elementis, tot nebulonum nomina designantibus. At hæc omnia ut ego de Photio

credam non magis necessium habeo, quam ut Legenda aurea in Euangelia adoptem. Illud certe non sine gemitu effari possim, quod ex isto Paphlagone intellexi, duo Volumina Photii, sub nominibus Actionum Synodalium, contrà sanctos Ignatium & Nicolaum Latinos flammis mandavisse, & multum metuo ne veritas ipsa in eo igne concrepuerit, aut aliqua rariora Photii monumenta quibus majorem fidem ac reverentiam adhibuissem, quam omnibus Sancti Ignatii miraculis, aut præscriptionibus Sancti Nicolai. Nam qui propriis oculis, & non alienis in rerum momenta introspicient, mecum fatebuntur spero, Illustri Photio doctiorem in omni genere literarum, prudentiorem in rebus gerendis, omnis juris divini, humanique peritiorem, nunquam sedisse in quovis solio, vel Romæ Papam, vel Constantinopoli Patriarcham.

Verum ultima Platinæ verba levi pede non sunt pertranseunda, cum ait, Bulgaros brevi posteà, repudiatis Latinis sacerdotibus, in clientelam Græcorum resiliisse: Siquidem Photius, ut primum à Basilio instauratus solium obtinuisset, quo exciderat, jam in grande senium provectus, & multifariâ vicissitudinum experientiâ detritus, Theophylactum Constantinopoli tum in omni literatura florentissimum, & à perenni Lectione Sancti Chrysostomi, quem in succum & sanguinem converterat, facundissimum virum, nec non opinionum suarum de non violando intercalatis dictionibus symbolo, acerrimum propugnatorem, eo direxit, donatum sacris infulis, & Archiepiscopali pallâ, ut ad defectionem à Latinis, Græci moris, & linguæ imperitis eum populum concionando instigaret: Nec successu caruit prudentissimi Patriarchæ Consilium, aut Archiepiscopi expeditio: Bulgari enim hominis eloquentiâ permoti, & suis victi rationibus Papale jugum exuerunt, communione linguæ, commercio fori, disciplinæ Ecclesiasticæ usu Græcis finitimi: Adeo ut à meâ conjecturâ non multum abludat, in Bibliothecæ quarto, Sixtus Senensis præclarus Ambrosii Compsani discipulus, qui Theophylactum figit ad nongentesimum, Christi annum sub Michaele & Theodora, rotunde nimis forte locutus de Theodorâ, quæ ante quadraginta annos ad minimum detonsa sanctimonialem togam cinxerat.

Ut ut sit, à Theophylacto primo Græcorum in iis provinciis Archiepiscopo, stetit ea gens tota sub primatu Constantinopolitani Patriarchæ, usque ad nostrum Isidorum, supra quingentos annos, quem Cardinalem Sabaudiæ Chalcocondylas appellat, evectum non aliâ reor de causâ, à Pontifice Eugenio, quam ut tanti splendoris incremento, & munificentia papali, ditionem Ecclesiasticam principatus sui metropoli-

tropolitici pendere in posterum à successoribus Petri meminisset: quamvis Isidorum Romæ nunquam vixisse arbitror sed nec oculis unquam lustrasse, à reditu Græcorum: quem fortiter pugnantem in militari sago, cum Constantinopolis à Mahometâ caperetur, prehensumque, & Peraæ in littore inter gregaria mancipia divenditum à Turcis Byzantini scriptores memorant: Sed quid Isidoro posteà evenerit parum constat, an aufugiens aliquem salutis portum consecutus fuerit, an in tantâ consternatione tumultuantium in urbe direptâ populorum inter turbas fortuitâ manu percussus ceciderit: fato pari cum Juliano, Romano Cardinale amplissimo, collegâ suo, qui ad Varnam urbem Pontici maris, humanæ salutis anno 1444 quadriennio circiter ab hac finitâ synodo trucidatus occubuit incertum an ab insequentibus Turcis, an ab ipsis Hungaris, infœlicissimæ pugnæ atrocitatem reposcentibus à Juliano: qui autor fuit repetendi belli contra fœdus, quod solenniter juràrant hinc Ladislaus Rex, illinc Sannoceus Amurathæ Legatus prolatis utriusque legis instrumentis, Euangeliorum Codice, & Alcorano, quod Mahometæ præcepta continebat.

Sed ad Photium aliquantisper revertamur, quem callentissimum scientiarum, & optimarum artium lucubrationibus deditissimum æstuosus infortuniorũ Euripus avulsit, & præfervidum aliquoties in sublimi Magistratu, nec indoles sua, nec vana locorum appetentia, aut qualiscunque vindictæ sitis, sed æmulorum injuriæ, temporumq; sævitia reddidere: Cujus in fortunæ mutabili decursu, illud singulare arbitror cõtigit, tres synodos Oecumenicas intrà octodecim annorum spatia celebrari, Imperatorum, Paparum, Patriarcharumq; autoritatibus approbatas: In prima ipse Photius Ignatium deposuit ad an. 861. In secunda, Phot. exautoratus cessit: 869. In tertiâ restitutus, sublato è vivis Ignatio sedem occupavit. 879. Et licet hanc tertiam Paulus & Eugenius Joannis noni Legationibus functi, cum præsidendi ritu inter Episcopos ter centum & octaginta permunirent, & non modo Photium muneri suo redonatum, sed cuncta à Photio ac synodo proposita suffragiis corroborarent, Latini tamen Latrocinalis nomine infamant: Et multis objurgationibus invehuntur in Photium, in totam gentem Græcorum, in Legatos proprios bis prævaricantes, in ipsos Pontifices ludificatos Nicolaum & Joannem: quasi hæc æquis commonstrata judicibus, non magis in perditissimos aulæ Pontificiæ mores, & Romanæ consuetudinis ignominiam quam in Photii dedecus verterentur: At Græci hanc lambunt ut verè Baronius, & tanquam Oraculum pro Germanâ Octavâ venerantur quia omnium trium postrema durat, nullâ

supervenienre censurâ synodali superstes, & eodem jure secundam extinxit, quo secunda primam.

Et quanquam Latini secundæ quæ primam expunxit, ut soli octavæ immoriuntur, multa de Anastasii sui fide crepantes tam in eadem transvehendâ per mare in Latium, quam in transferenda è sermone Græco in Latinum, cujus autographum membranaceum extare in Columnensi bibliotheca asserit Epitomator Baronii, ad annum 869. n. 14. & illuc transvectum à Petro Damiano cum Eremum incoleret ex Monasterio Avellanæ, quæ fortasse non alia est quam nostra Avalonia, vulgo Glastona in Angliâ, ubi celeberrima Josephi Arimathæi sepulchra, & Arthuri Regis, posteà abiere in cœnobium Benedictinorum longe Magnificentissimum, & instructissimum olim, MSS. Codicum omni genere, nullius tamen unquam momenti aut ponderis ea synodus habebatur à Græcis, quod contrà Photium, quem illi unicum libertatis vindicem semper prædicabant: Ne tamen Latinis in numero synodorum succumberent, pro unâ Latinorum in meditullio sitâ binas utrinque extollunt, primam sub Nicolao quæ Ignatium deposuit, & tertiam sub Joanne Nono quæ Photium restituit.

Quod luculenter docent, juris Græco-Romani Magnates peritissimi Zonaras & Balsamon, qui elisâ duarum è medio, quam Latini pro octava generali amplectuntur, hanc primam & tertiam Oecumenicas primam & secundam Constantinopolitanam nuncupant, & in unam gemellam synodum conjungunt, diversis fultam Canonibus, & diversis temporibus repetitam: Nam Balsamo in præfatione ad primam cumulati nominis rationem explicans, mentionem facit Universalis Synodi contrà S. Ignatium coactæ, & primum Canonem secundæ constitutum interpretatur, ad schismata tollenda, quæ quotidie pullulabant propter Photium sæpius dejectum & restitutum. Nec Latini inficiantur qui Zonaram notis ad marginem illustrarunt, nisi quod historias turpiter confundunt, dum adversarios aiunt calumniari Joannem Octavum ut fœminæ quam viro similiorem, quod tantâ lenitate in redarguendis Photii imposturis usus esset: Nec enim illa semivir papissa; successit Hadriano ad Photii tempora, sed inter Leonem quartum & Benedictum tertium stat recensenda, viginti annis ad minimum ante Photii restitutionem sub Basilio, & hanc tertiam Octavam: At quis Leonem Allatium in Commixtis, & Binnium in ejus Synodi Commentariis conciliabit, qui probaturi Photium, hic à duodecim Pontificibus, ille à novem excommunicatum fuisse, uterque fimbrias historiæ nimis dilatat, & hic infra Photii abdicationem ultimam procurrit, alter Catalogum inchoat ante primam ejusdem in augu-

augurationem? Et tamen uterque Styliani Epistolâ abutitur: Et quid si mille Papæ Photium incursassent, seu laicum, seu sacratum, seu vivum, seu mortuum? Photius non minus sui juris securus sedebat in solio, à paparum contumeliis, dum vixit, quam post mortem supinus jacebat in sepulchro: Jam mundus ætate provectior, vindicias dedit secundum libertatem: Et mortales plurimi, à Photii exemplo didicere, istos Salmoneas contemnere, qui tonitrua excitant, in majorem strepitum quam stragem: Fulgur discurrens multa territat animalia, sed rarum cadit bidental: Et hæc de Photio, & adjectione ad symbolum, primo gravium irarum fomite inter Græcos & Latinos, & de Methonensis Episcopi errore, contra Marcum Ephesinum declamantis, in nostræ Synodi Colophone ultimo, dicta à me prolixius in bonam partem interpretetur benignus Lector, in cæteris festinantius progrediar.

Consultissimum in omnia secula & saluberrimum manavit illud monitum senis Ooi, μηδὲν ἐπὶ τὸ ἄκρον: standum viro prudenti intrà metas modestiæ, nec quidquam ad extremitatem protrahendum: qui altius quam par est se evehit, rupes apprehendit confragosas, in quibus nec tuto possit consistere, nec ultrà progredi, nec cum securitate retro vestigia referre: Græci quibuscunque anteà injuriis lacessiti se Latinorum odiis implicuerint, ad mitiora post Photium consilia descenderunt: Et invidiæ flabello paulatim emoriente sæva Erynnis quæ sempiternis raro furoribus indulget, quicquid erat feralis vindictæ inter gentes jam fatigata pœne consumpsit: Serenior dies noctem deformem excepit, & circumacta fortunæ rota, ad pacem non synceram equidem, sed qualem duæ gentes nativâ quadam simultate inimicæ nancisci poterant, cuncta postmodum inclinabant: Et si intestini dissidii tempora metiremur, ab illo Concilio Generali tertio, cujus edicta violari, à nefariâ Symboli intercalatione Græci conqueruntur, ad ultima tempora Photii, & quicquid concordiam spectat à Photio ad hanc nostram Synodum Florentinam, quæ res gestas inter Latinos, Græcosque, postremis testificationibus honestavit, pari ferme annorum intervallo, licet dispari animorum affectu, & odia continuata, & procuratæ pacis studia emicuisse reperiemus. Quamvis enim omni arreptâ occasione, Græci Latinos apertis contentionibus provocarent, & multa indies certamina inter partes streperent, privata, publica, obscura, illustria, non tamen ad factiosæ gloriolæ caprificum, sed ad Ecclesiarum utilitatem jurgia revocabant, & quotidianas altercationes, ad sua potius tuenda privilegia, quam aliena invadenda flectebant:

 Ut

Ut magnopere mirer Abbreviatorem Baronii Spondanum ad ann. 705. n. 2. Græcorum artes incredibiles (ut loquitur) criminari, quibus nisi sunt sibi subjicere Romanam Ecclesiam, quod aliquot Græci pro primis nascentis Ecclesiæ temporibus ad pontificatum aspiraverint, Joannes Sextus, Septimusque & Zacharias, quorum vitas Anastasius plurimis ornat elogiis: At ille non sine miraculo asserit fuisse, ut iidem creati Apostolicæ sedis pontifices, spiritum pariter hæreditarint Apostolicum, steterintque inconcussi adversus conatus omnes Imperatorum, & Orientalium Episcoporum: quod exemplo Joannis Septimi comprobat, qui sibi missos à Justiniano Canonas Synodi Sextæ, convocato Episcoporum Concilio, recusavit confirmare: Etiamsi Anastasius è quo Spondanus hæc mutuavit, de Concilio per Papam convocato, ne gry quidem: Sed Papam humanâ fragilitate timidum, hos nequaquam tomos emendantem per suprafatos Metropolitas direxisse retro ad Principem, verba sunt Anastasii. Quid? an meticulosum esse idem sonat, ac Concilium convocare? an Canonum tomos intactos remandare, qua venerant integritate, significat Canonas nec recipere, nec sancire? Certe si meminisset Spondanus, se Episcopum Apamiarum, quæ Patriarchali jurisdictioni olim paruere, æquiorem de Græcis opinionem aluisset, utcunque se Anastasius Orientalium osor, *intartizasset* adversus eam gentem, ut ipse loquitur in vitâ Theodori Papæ voce Ciceronianis auribus nec assuetâ nec congruâ: Et viderit venerabilis Dominus Episcopus Apamensis, si sextam Synodum Joannes Papa Septimus repudiaverit, Septimam Carolus Magnus Imperator, tres Octavas Ecclesiæ Orientis & occidentis digladiationibus invicem bacchatæ abrogârint, quam fidei certitudinem, in reliquis Conciliorum voluminibus reponamus. Enimvero si pauci aliquot Monachi papale fastigium bonis avibus conscenderint, non statim ambitiosis artibus Romanam Ecclesiam subigere velle pronuntiandi sunt, quando tum omnibus mortalibus ad papatum pateret aditus, Syris, Siculis, Afris: Nec si evecti ad eam dignitatem Græci in Romanis Dogmatibus perseveraverint, confestim ad promissa Dei largiora, Tu es Petrus, & tecum ero in æternum, recurrere oportet, sed Cleri Romani diligentiam expendere, qui suffragiis caverunt, ne Papam admitterent, quem suis rebus ineptum scirent.

Græci nunquam eo væcordiæ aut improbitatis degenerarunt, ut aliorum loca injustè usurpata perverterent, aut sua ab aliis corrumpi paterentur: Ad bellum provocati literarium libenter erupere, ut suarum doctrinarum fundamenta propalarent, nec minus alacriter ad pacem, ut se Christianos ostenderent: quanquam utrique genti

præter relligionis pretextum, non nihil civile & prophanum adhæsit: Ut Romana non tam Christianæ concordiæ, quam Monarchiæ ampliandæ studiosa videretur, & Græca juris sui asserendi, contrà Romanam, quam sibi semper infensissimam præjudicarat: Itaque exacto tantum unico post Photium seculo, eodemque bonarum artium suprà modum infœcundo, in quo nulla eloquentiæ vestigia, nulla politioris literaturæ apparuere: Mox ut decimum explicuit quinquaginta tres annos supra mille (testanrur Annales Baroniani) Leo Papa Nonus, unionis Ecclesiarum cupidus Legatos Constantinopolin amandavit Humbertum & Fredericum Cardinales, Petrumque Episcopum Amalphitanum pro Ecclesiasticâ pace inter Latinos, & Græcos conciliandâ: permotus maximè à duabus Marci Cerularii Patriarchæ Constantinopolitani Epistolis, unâ ad Tranensem Episcopum datâ, alterâ ad Petrum Antiochiæ Patriarcham: quæ hoc peculiare continebat, ut ait ad ann. 1054. n. 4. Spondanus, Ecclesias Antiochiæ, Alexandriæ, & Hierosolymorum, retinuisse eo tempore Communionem Romanæ Ecclesiæ: nomenque Pontificis Maximi ex Diptychis recitasse: quod falsissimum comprobatur ex Coriolani Summâ, (ut unum Summulistam alio submoveam) qui ad 29 Canonem Oecumenicæ quartæ adnotavit, non modo Alexandrinos, sed universam Ægyptum à Dioscoro ad Clementis 8 tempora, & an. 1594 Apostolicæ sedis Communionem nunquam expetivisse: Si Romanæ Ecclesiæ firmitatem fortioribus argumentis non stabiliunt Latini, aut Constantinopolitanæ levitatem diluunt, ut loquitur ille, vitem turpiter fefellit ridica, ut est in proverbio.

Et an ipse Papa uniendi Ecclesias syncerâ cupidine flagrârit dicere non possum, sed eam viam pangendæ unionis legati instituêre, ut si quod insanabile vulnus Græcorum intus in præcordiis strideret, id in ampliora spatia diductum recrudesceret: Profecti enim Constantinopolin, Constantino Monomacho, seu gladiatore, flagitiosissimo tyranno in partes pellecto, Græcos omnium antiquarum hæresium reos accusant, & damnant: Nicetam Studitensem Monachum retractare cogunt, & scripta comburere: Patriarcham, molesta Latinorum jurgia vitantem, & ad Latina sacra Ecclesias interdicentem, telo Ecclesiastico feriunt, solio deturbant, relegant: Episcopum Acridanum cum Patriarcha sentientem deponunt: atque ea præstant, quæ nullibi sedium Patriarchalium forte tentassent, nacti opportunam propositis theatrum, sæviendi in Patriarcham, quem norant Romanis æmulantem,

& Cæsari suo obnoxium. Et in cunctis se magis veterum inimicitiarum memores, quam novæ pacis procurandæ prodidere: Quando & ipse Pontifex Romanus sic opprimi potuisset, aut quilibet infrâ Deum, cujus cervici, ensis Cæsareus superfulgetrans & formidolosus, ut olim Damoclis à laqueari impendisset: Et quod omnem summi juris, ne dicam crudelitatis terminum exibat, in Patriarcham suo throno potientem, spectante clero, & universo populo, obstupescente mundo autoritatem evibrant, & excommunicandi sententiam promulgant Humbertini, sine ullo Græcorum consessu, vel consensu synodali, privato vel publico.

Hæc à Latinis gesta sunt Constantinopoli contrà duos Patriarchas Photium, & Marcum Cerularium, pares fatis, & Romanorum detestatione, sed meritorum magnitudine impares, nam æqualem Photio nulla ætas dedit, nulla dabit: A Cerulario ad historici nostri tempora fermè quatuor secula intercurrebant quæ totidem numero Concilia, huic paci nanciscendæ peperere: Sed omnia in terris Pontificiæ jurisdictionis, in quibus quod multi mirentur, ut magis justè potuit, ita minus severe Papa potentiam exeruit: Et si eadem vellemus in classes suorum temporum distribuere, inveniemus priora duo Concilia, inania omni successu caruisse, duo ultima successum attulisse sed improsperum.

Vix enim ejusdem seculi quadraginta quatuor anni effluxerant à turbis Cerularii, cum Pontifex Urbanus ejus nominis secundus, provincialem Synodum celebraret, Bari Adriatici maris urbe: Cui noster Anselmus interfuit, Cantuariæ Archiepiscopus, tunc Gulielmi Rufi Regis exul. Et tam strenue contra Græcos militavit, ut ab eodem Pontifice alterius orbis Papa meruerit appellari. Sicut Eadmerus tum in Archiepiscopi comitatu, & Malmesburiensis in gestis Anglorum Pontificum testantur: pompaticè magis uterque & jactabundè quam solidè & nervosè: plus enim sollicitantur, quibus ceremoniis Archiepiscopum in palæstram instruerent, tanquam proditurum in theatra Roscium, quam in usum posterorum quâ diligentiâ, disceptata fideli promptuario reconderent: Veruntamen si illi à commentando calamos inhibuissent, nulla in hunc diem istius synodi superfuisset memoria: Nam quorsum Papa Concilium in eum Italiæ sinum convocaret, aut quid illic Græci peterent, aut quibus aucti mercimoniis ad suos remearent, nemo literis prodidit: Barensis Synodi omnia silentio obruuntur, præter testimonia Eadmeri & Malmesburii, libellumque contrà Græcos de Processione Spiritus Sancti, quem subsequentibus annis ab

Anselmo

Anselmo compositum, rogatu Hildeberti Cenomanensium Episcopi, quidam fortasse haud absurde conjiciunt.

Nec magis luculenta apparent, quæ ad ann. 1215. proximi centenarii referuntur sub Innocentio tertio, in Lateranensi quarto, quando panis Eucharistici transelementatio primùm orsa est in Ecclesiam introduci: Solùm Binnius in Synodi prologo, summum pontificem ait curam adhibuisse, ut Græci longo schismate sejuncti, ad Ecclesiæ Romanæ Communionem reducerentur, literisque publicatis Generale Concilium indixisse Romam: eoque confluxisse inter quadringentos & duodecim Episcopos, Patriarchas C P, & Hierosolymorum: Quin & de Trin. 7. cap. 1. n. 5. Dionysius Petavius Græcos affirmat ad Communionem Romanam tum reversos, præ ingeniorum mobilitate pristinum in schisma & errores recidisse: quorum utrunque falli arbitror. Quì enim probet Binnius Patriarcham Constantinopolitanum ad synodum, Romam pervenisse quem Constantinopoli non habebant? Flandri vi & armis omnia occupaverant: Theodorus Lascaris Nicææ consederat, Trapezunti ad Pontum gens Comnena: Et cum quarta Synodus in Laterano ageretur Michael Autorianus, secundus post Maurocenum à venetis datus Patriarcha, sub Lascaridum præsidio, solium in Asiâ fixerat: Ut frustrà conqueri Spondanus videretur, Græcos in Joanne Sexto Septimove Papis, subigere Romanam Ecclesiam, cum animadverterit, Græcorum cum imperio, Ecclesiam à Latinis tam miserè laceratam, pessundatamque: Aut quâ fronte Petavius asserat Græcos Latinorum præceptis manus dedisse victas in eâ synodo quam nunquam oculis conspexerunt? Sed fefellere doctissimum Jesuitam, in istâ Synodo prima verba capitis quarti male intellecta: Revertentes non sunt reversi, sed si reverterint: Promittit Papa si Græci institutũ in melius mutaverint, se laturum eorum mores, quantum possit, in iis quæ periculum nullum generant animarum, aut Ecclesiasticæ probitati derogant: Nam Latinos Græci semper abhominari consuevere, ut illic sequitur, & isti quarto seu capiti seu decreto titulus præfigitur, De Superbiâ Græcorum contrà Latinos: Quæ si à me prolata literato cuipiam minus arriserint, ostendat ex Actis Concilii illius, vel unum quemlibet nationis Græcæ os aperuisse, in eâ synodo, & hircum solus auferat.

At duo postrema Concilia uberiorem fructum proferentia, sed immaturum & infaustum longe alia ratio produxit: In superioribus Pontifices Maximi oblatis occasionibus Græcos ad Concordiam invitarunt, non tam pangendæ caritati inservientes, quam dilatandæ jurisdictioni suæ in Christianum orbem, cujus magna pars erat & Occiden-

tali ſuppar Orientalis Eccleſia: At in his Imperatores ipſi non poteſtatis augendæ ergò, ſed ſubſidiis muniendæ quam habebant, Pontifices ultro adeunt, ambiunt, efflagitant. Et quanquam id ab aliquot retro ſeculis uſu veniſſet, ut quoties tempeſtas aliqua à Turcis ingruens aut circumfuſis barbarorum agminibus dominium Orientis quaſſaret, Imperatores illico Romam advolantes Helenam ſuam poſtituerent, Fidem nempe Græcorum à Latinis interpolandam, & eâ quaſi eſcâ poſtulatis inditâ, quæcunque vellent copiarum incrementa prolicerent: Nulli tamen Paparum ſupplices vota ad infæliciorem exitum perduxere, quam in his duobus poſtremis Conciliis duo principes Palæologi, Michael Palæologææ gentis primus ſator, & Joannes noſter ejuſdem penultimus extinctor, quorum geſtis ſuccinctè enarratis animum parumper advortere, fortaſſe noſtrum nonnihil intererit.

Michael Palæologus vir aſtutus & vafer, haud ineptus bello, rerumque callens, quem vellet oris habitum induendi, ſuos ſenſus occulendi, alienos explorandi peritus: tum ſuprà modum ſævus, ut cum luminibus orbaret Joannem Laſcarim Theodori filium impuberem, cujus ſub tutorio nomine remp. adminiſtraret, & ab Arſenio Patriarchâ ſacrorum uſu interdiceretur, ſeu magis propitiam ab Eccleſiâ Romanâ atrociſſimi delicti expiationem ſperaret, ſeu vindictam metueret à Carolo Siciliæ Rege, qui cum Gallorum infeſto exercitu, ſuis finibus imminebat, ſed ad hanc cum Romanis concordiam, ſtudium omne flexit: Papamque impenſè rogavit, favere cæptis nuperis, arrepto Imperio patrocinari, Carolique molimina, papalibus interdictis, à ſuo capite depellere: Verum cum abſque nutu Patriarchæ ut caſſa nux habebatur à populo, quicquid Imperator domi in Eccleſiaſticis mandaret, fingendi Patriarcham ad ſuum libitum ingenti Michael deſiderio flagrabat: Utque ad noſtram hanc ſynodum Joſephus Secundus, qui & Florentiæ diem obiit, ità tum Joſephus primus ſolium Patriarcha obtinebat: qui cum jurisjurandi relligione ſe obſtrinxiſſet, nunquam initurum fœdera cum Latinis, aut in eorum dogmata conſenſurum, coactus eſt ab Imperatore in Monaſterium recedere, dum negotia cum Italis tractarentur, ſub conditione tamen reſumendi dignitatem, ſi minus ſucceſſiſſent: Et quoniam ea res ſpectabat ad ambiguum de ſucceſſore ſubſtituendo, Imperator non minus anxiè laborabat.

Ad ea tempora Magni Scriniarii munere fungebatur Beccus, vir literis inſigniter imbutus, quibus ab excellenti memoriâ, & expeditiſſima linguæ volubilitate, in omnem caſum ſerii ſermonis adeo promptè utebatur, ut ſingularis doctrinæ ſpeciem præberet: quanquam ſi

fides

fides Pachymeri in fragmentis, philosophiæ majori peritia, quam Theologiæ præditus inclaruit: Hunc tamen partim minis & vinculis, partim blandimentis, & cujusdam Blemmydæ Commentariis pro Romana Ecclesia, penitus immutatum, in suas partes pertraxit Imperator, & in locum Josephi abdicantis suffecit. Interea Gregorius decimus, quem à contubernio Regis Anglorum Edbardi terram Sanctam proficiscentis, in Pontificem Maximum discordia Cardinalium subvexerat, Synodum Lugduni celebrabat, ejus loci secundam, Oecumenicarum decimam quartam, sextam à prima in Laterano, qua universam jurisdictionem Pontifices Romani immaniter attollere cœperunt. Inchoavit ea synodus sub auspiciis Gregorii, 7. Maij anno à partu virginis septuagesimo quarto suprà millesimum ac ducentesimum, quo Legatos destinavit Michael Theophanem Nicææ Metropolitam, & Germanum non ita nuper Patriarcham, qui medius inter Arsenium, & Josephum primum intercedens seipsum patriarchatu exauctorarat, vir Michaeli à longa familiaritate charus: Et licet ipsum Michaelem cum suis Græcis jam decima & tertia vice victis advolasse Platina affirmet & Trithemius, quod dictum à Pontificiis scriptoribus ampliandæ Latinorum gloriæ & Græcorum minuendæ debet intelligi, tamẽ ex illius synodi actis constat Legatos proximo mense ejusdem anni Lugdunum advectos, concordiam sanxisse, sub aliquot articulis primariis, de primatu Papæ in omnibus concedendo, nominisque recitatione in hymnodiis, & ultimis appellationibus ad Romam, aut si quid aliud Monarchiæ Papali firmandæ conduceret. Tandem vero finito Concilio Michael suis exosus esse cæpit, ut patriæ relligionis desertor & proditor. Cumque septennio supravixisset inter varias civium seditiones, quos nec benignitate lenire, nec severitate compescere poterat, intestabilis moritur, & à filio Andronico insepultus projicitur, non procul à stativis multâ humo cadaveri superingestâ tantum ne à feris dilaniaretur.

At longe major miseratio Joanni nostro debebatur, si cum olidis mercimoniis oblatæ reconciliationis Papæ limina frequentârit, ad infandos difficultatum vortices præcipitatus, quas quibuscunque posset modis, vel iniquissimis non amoliri, animi esset degeneris indicium, & justissimos metus aversantis. Ante Joannem fere quadringentis annis Græci Calabriâ totâ exciderant & Apuliâ, relictis tantum sacerdotibus, qui ad nostram ætatem, & Græcam linguam servarunt & mores: ut testatur Platina in vita Stephani Noni: Et in suis finibus vix aliquot provincias urbi conterminas obtinebat, è quibus nunc Turcæ, nunc Saraceni aliquid

quotidie subtrahebant: At Joannis nostri sub Imperio Turcæ omnia longè lateque subjugarant, jugulumque imperii hauserant: Non dicam quam turpiter Græci Asiâ totâ cesserint, & insulis in Ægeo mari, Mahumedarum viribus, sed magis Christianorum discordiis profligati. Singula si percenserem, nec modum haberet hic labor, neque hæc diverticula aliorum vestigiis permeata, magnum lectori fructum afferrent. Sed primus Amurathes Hellespontum trajecit, anno redempti generis humani 1363, Nonagesimo ante perditam rerum caput Constantinopolin: conductis duabus mercatorum Genuensium navibus, quæ pro sexaginta millibus Turcarum, in Europam transfretandis, tot aureos nummos in naulum acceperunt. Primus Mahometes ab eo Amurathe tertius dominii sedem ex Bithyniâ in Thraciam transtulit, mortuus biennio tantum ante Joannis nostri ad Imperium inaugurationem, cujus filius Amurathes secundus, in hac nostrâ historiâ aliquoties memoratus expugnatâ Peloponneso, quicquid in Europa remansit miserabilis Imperii ad Constantinopolis pomæria in ditionem subegit.

Ad hæc humanæ instabilitatis documenta compulsus noster Joannes, consilium iniit ut sperabat salutare, fœdus pangendi cum Eugenio Pontifice ac Latinis, quorum ope vel integram potentiam reciperet, vel ruituram imperii molem aliquantisper sufflaminaret: Et variis negotiationibus, quas noster autor in secunda sectione, quæ extat primâ, accuratè pingit, eo rem promovit in rotâ Cardinalium, & cum Pontifice, ut si ipse cum Græcis suis in Italiam trajiceret, per Synodum Oecumenicam, & relligionis, & regni rebus miserrimè accisis prospiceretur. Nihil est aut spe confidentius, aut importunius necessitate. Spondebat sibi aureos montes Imperator noster, & propriis destitutus viribus, aliena ope, labefactatam autoritatem recuperare non dubitabat. Ita collecta suorum synodo, & convasatis impedimentis migravit in Italiam, haud minori cum discrimine maria velificatus, alienissimo anni tempore, & per tot hostium præsidia, quam Alpes olim Hannibal tranavit: Sed sero nimis didicit, quam citra sui ipsius vota & aliorum promissa, sibi alea ceciderit. Hic solus ab itinere, & synodo fructus in totam gentem redundavit, ut controversiis quas Græci peculiares Ecclesiæ suæ fovebant, ad Romana interpretamenta formatis, Græci propriis ritibus dissimulatis Romanorum Communionem amplecterentur: Ita qui spe plenus iter adornarat, non secus ac vela flatibus intumuere, reditinanis, & præter quarundem Definitionum sarcinam inutilem, levesque vanissimarum pollicitationum auras, nihil Constantinopolin comportavit. Et post emendicatum in Italia

biennium, inter opprobria & sannas insultantium populorum, reversus est in patriam, haud multo pacatiorem è Florentiâ, quam ejus tritavus Michael è Lugduno. Nihil sanum domi, aut tutum, aut tranquillum repperit: Simultates clandestinæ & aperta odia omnium pectora inquietabant: Et quasi Concordiam cum Latinis sancitam, in Italia reliquisset, pacem cum suis post reditum nunquam coluit: Ecclesiam suam nunquam vidit solitis sacris condecoratam, nec cives in nexum caritatis pristinæ coalescentes, quamvis imperium quatuordecim plus minus annis continuatum Christianis perduravit.

Grata semper & peraccepta relligio dedititia & supplex: nec ulla vox plausibilior in Curiâ Romanâ exauditur: invitant ultrò ac provocant ad fidei concertationes, promittunt larga beneficiorum volumina, non ut fides resarciatur, si quid à vero exorbitet, sed ut Romana provehatur ambitio, & universale dominium in ovile Christi, tot seculorum, hominumque commentationibus acriter expetitum: Cui nisi inservierit, surdis canit, quicunque genua Pontificum incerat: Ipse transitus Græcorum in Italiam Romanis pro victoria fuit, etiam ante pugnam, & citrà pæanem triumphus: Qui fortitudine nimia fretus, in hostium castris dimicat, se multis vulneribus confodiendum præbet, & qui in foro litigat hostili, quod suum est, non modo in alienum jus, sed in adversum & æmulum tradit. Romani poterant, sine dissertationum synodicarum pompa, devictos à se Græcos gloriari, sed theatrum extruere mallebant, ut palmas reportasse terrarum orbi significarent: quas adepti, in posterum haud multum sollicitabantur quo promissa caderent, cum sat intelligerent nec victos à conditionibus impositis resilire posse, nec secundam pugnam redintegrare. Videat igitur ne de suo corio ludat, quisquis in eorum placita sponte concedit, qui relligione, & metu Pontificiæ autoritatis innexas gentes perdomare, non minus ardenter satagunt, quam vetus Roma armis. Sed dum prædas avari captant, superbi negligunt: Quid vehementius Romani expeterent ab aliquo diversa dogmata profitente, quam ut naufragus fidei suæ proselytum se redderet eorum cupiditati? Ubi fecerit, nihil ipso contemptibilius deprehendet, & si quod criminis salarium expectabit, aut desertæ stationis redhostimentum, nullum inveniet præter odium, & seram, sed sine postliminio revertendi pœnitentiam. Eugenius re melius comperta maturam opem Græco in extremis laboranti suppeditare posthabuit, quia sibi ad summa contendenti, unicumque affectanti vasti regiminis fastigium, perinde æstimavit, sive rivalis Ecclesia fasces submitteret potentiæ suæ, sive aliorum viribus è medio tolleretur: Et quando utrumque simul unius voti ambitus

 non

non comprehenderet, penitus auferri securiora reddidit Romanorum consilia. At Deus cujus acre judicium nunquam fallitur, hanc ingratitudinem ut ultus est, ita munere dictatorio in humanum genus Papam emunxit: Nam cum ante captam à Turcis Constantinopolin, & hæc fata ultima expirantis imperii in Oriente, totus Occidens à mari Atlantico ad Hadriam usque Pontificiis legibus subjaceret, post unius seculi vix evolutum spatium, justâ Dei vindictâ orbis ad Occasum situs opinionibus in duo meditullia perfringitur, & quæ regiones ad Septentrionem elevantur, Germania, Britannia, Cymbria, à Romana sede descivere, ne juris dicundi prærogativam omnem in omnes gentes usurpatam, solus absque æmulo Romanus Pontifex invaderet.

Et quæ sedes alia Patriarchalis unquam à tot populorum recalcitratione, tantam Eclipsin traxit? qui non à fide Christianâ, sed fastigio Papali descivisse dicendi sunt. Enimvero ultimi tres Patriarchæ ut longe ad polum Antarcticum subsidunt, ita ad circumscriptas terrarum angustias, ut omnes tres simul, cum utravis Româ amplitudine vix contendant, duæ tamen primariæ, ita orbem universum condividunt, à solis ortu ad Occasum, ut Nova Roma veteri haud inferior, aut gentium numero, aut Episcopatuum multitudine censeatur: à sinu Jonio ad mare Caspium exporrecta, & quacunque Orientem versus & Septentrionem Evangelii tuba personuit, longe extrà antiquos Romani imperii fines. Episcopus Constantinopolitanus habeat honoris prærogativam post Romanum Episcopum, mandat Constantinopolitani secundi Generalis Canon tertius: Cujus præpositionem post ὑποβιβασμὸν non significare recte observat Balsamon: Sed in secundo ordine consistentem æqualitatem: Et ad tertium Sardicensis sub Hosio idem Balsamon affirmat: quæ de Appellationibus ad Papam Romanum definita sunt à patribus, eadem ad Patriarcham Constantinopolitanum pertingere, pari honore auctum: Unde & nomen Oecumenici sibi sæpe Patriarchæ asciverunt, ut Joannes Jejunator sub Pelagii secundi & Gregorii Magni temporibus, testatur ipse Gregorius lib. 5. Ind. 14. Ep. 24. Et in ordinandis Episcopis parem cum Papâ exercuerunt autoritatem, eamque supremam, absolutam & ἀνυπεύθυνον: quod constat ab alio Joanne Patriarchâ, sed longe præstantiori, Ioanne Chrysostomo: qui mortuo præsule Ephesino, cum studia multorum hominum in suis clientibus promovendis plurimum accenderentur, ut rem sine cujuspiam offensa dirimeret, diaconum suum Heraclidem Cyprium in sedem evexit, ut narrat Socrates lib. 6. c. 10. Et Sozomenus lib. 8. cap. 6. eundem refert Chrysostomum Episcopos

Lyciæ

Lyciæ ac Phrygiæ, non minus quam tredecim simul abdicasse, quos ab Antonino Ephesi antistite subrogatos cum patriarchalis jurisdictionis injuriâ intellexerat. Et si credimus eidem Socrati, lib. 7. c. 4. Proclus qui aliquot annis post Chrysostomum sedit Patriarcha, Firmo Cæsareæ Cappadociæ defuncto, Thalassium ab Imperatore designatum, in civitatum præfecturam Illyricarum, hominem laicum ut par est credere, Archiepiscopum Cæsareæ constituit. Sic olim viguere Constantinopolis Patriarchæ, & quod ad extrema usque Ecclesiæ tempora, iisdem amplissimis prærogativis non perfruerentur, Romani Pontifices impedimento fuere vel exiguo vel nullo, nec enim juste poterant obsistere. Sed truculenti successores Constantini Magni, Imperatores Græciæ hunc florem atterere juris Patriarchici per omnes occasiones seu oblatas, seu arreptas perpetuò conati sunt: & nemo omnium nostro Ioanne Palæologo immanior, qui ut postremus omnium, ita longe acerrimus suam potentiam extendere, Patriarchalem accidere ac labefactare invigilavit: Quod noster autor graviter deplorans exemplo monstrat Moldoblachiensis Metropolitæ ad priora quæ extant hujus libri capitula: quem usurpatâ Patriarchæ jurisdictione, Imperator à seipso promoverat, remiseratque ad Patriarcham, ut in Metropoliticum culmen Moldoblachiæ debitis infulis, & diplomate instrueretur. Atque ita Patriarcham jure suo, ac privilegio spoliatum exacerbârat Imperator, tum forte peregrè profectus, ut Moldoblachium subsistere ad Athyram fluvium, regionis suburbicariæ terminum ultimum mandaret Patriarcha, nec ullâ Sequestrorum intercessione propius urbem accedere pateretur. Fuit is Patriarcha Euthymius secundus, Josephi secundi decessor, illius qui Florentiæ expiravit. Et si forte prima hujus historiæ sectio, quæ tota nunc deest, in maximum præstantissimi autoris damnum ac literarum, integra haberetur, ab hujus nostræ præfatiunculæ Argumento ac sensu, non multum abluderet.

Quò te cum jam manu duxerim, Christiane Lector, ad ipsum vestibulum historiolæ nostræ, opus est ut Orationis vela contraham, & à præfationis fastidio, ad autoris viridaria transmittam. Id unum restat, ut quâ bonâ fortunâ Manuscriptus Codex ad meas manus pervenerit, verbo expediam. Nobilissimus atque Eruditissimus Claudius Serravius in Amplissima Curia Parlamenti Parisiensis Senator, eum transcripsit, è locupletissimo Thesauro Manuscriptorum Codicum Christianissimi Regis Galliarum, tradiditque Clarissimo Domino Isaaco Vossio, Doctissimi Gerardi Joannis Vossii Doctissimo filio, reservandum inter κειμήλια, & opportunitate qualicunque oblatâ publicandum:

Quod cum resciviſſet Illuſtriſſimus Dominus, ſupremus Angliæ Cancellarius Dominus Eduardus Hyde, eques auratus, literarum omnium antiquarum peritiſſimus, & omnium Literatorum Indulgentiſſimus Mecænas, mihique ſummis nominibus, & ſempiterno obſequio nuncupandus, impetratâ mihi abſentiæ veniâ in aliquot menſes, à Concionandi vicibus, quibus tenebar ad Regis mei Sereniſſimam Majeſtatem obſtrictus, me Bruxellis miſit in Hollandiam, exploratum, ſi Manuſcripti editionem diligentiæ meæ vellet concredere Clariſſimus Voſſius, quo cum in his meis ab Angliâ erroribus aliqua ſuprà notitiam familiaritas interceſſerat: Annuit humaniſſimus vir pro ſuo candore, & ſtudio veritatis ſingulari: atque ita tandem in lucem prodiit, licet cunctante Typographo, & neceſſitate temporum premente, menſes mihi conceſſos aliquantulum ὑπερηκοντισάμην: Quæ dixi, de ſe, & Codice, teſtatur Sarravius his verbis manu propriâ, ad calcem libri adjectis: *Deſcribebam menſe Auguſto*, 1642. *Claudius Sarravius: αὐτόγραφον eſt formæ, quam vocant in quarto compactum, Anno* 1604, *uti præ ſe fert, in operculo adverſo, inferiori: In ſuperiori eſt nota numeri quinarii, ita* 5, *cum Regiis ſtemmatis Henrici IV*.

Si meus labor, aut prodeſſe tibi poſſit, aut placere, Chriſtiane Lector, habeo præmiũ: ſin ſi diſpliceat, meminiſtin quid Strabo de marmorea Imagine Sardanapali Litteris mandaverit? τ' ἄλλα, τούτου οὐκ ἄξια τοῦ ἀποκροτήματος. Stabat ea ſtatua erecta prioribus digitis dextræ manus ad crepitandum compoſitis: tacite ſpectantibus ſubinnuens, Mundana omnia vix unius crepitus eſſe æſtimanda: Bilem tuam, ſannamque, & ſcomma, oculum obliquum, aduncum naſum, *hujus non facio*, ut Terentius, Strabonis ſenſum Latinis verbis reddit in Adelphis: Nihil tibi debeo, qui nec meæ fortunæ multum, minus humani generis benignitati. *Nam quisquis debet ſolvere Sexte poteſt.*

ROB. CREYGHTONE.

In Præfatione ad Regem hæc Errata occurrunt.

p. ** 1. lin. 4. lege quam pro quum: ejuſdem pag. l. 15. lege cumulabit pro cumulavit: ejuſdem pag. l. 28. lege dimicares non dimicaris p. ** 2. l. 19, pro prætentâ, leg. prætexta. p. **** 1. l. 30. lege proturbatam ejuſdem pag. verſæ l. 5. lege fraudari pro fraudare. p. **** 2. verſâ l. 2. pro Huic lege Hinc

Ad Lectorem, hæc

pag. b. 1. l. 27 pro locupletaris, leg. locupletares. eadem pag. verſâ l. 22 leg, fruatur is ſuo ſenſu. & l. 38. pro aſtarconem, leg. aſturconem p. c. 2. l. 3. pro ſenſum leg. ſenſim, & l. 33. pro prenſi, leg. forenſi eadem verſâ l. 2. pro amittantur, leg. amittuntur. pag. e 1. verſa l. 8. pro anti- lege antiqua. p. e 2 verſa. l. ultima pro Mungo leg. Mango. p. g l. 1. delenda eſt vox *qui* ſuperflua. p. i 1. l. 35. leg. pro præſcribere, proſcribere.

HISTORIA CONCILII FLORENTINI.

SECTIO II.

Λείπει ....

....Ἐρχόμενος ἀφῆκε τὸν Μητροπολίτην προσμεῖναι εἰς τὴν Ἀθύραν, μέχρις ἂν ἐλθὼν αὐτὸς ἐξοικονομήσῃ, καὶ καταπείσῃ τὸν Πατριάρχην δέξασθαι τὸ γεγονὸς, καὶ ἐν τῇ πόλει εἰσάξαι τοῦτον ὡς μητροπολίτην. ἐλθὼν τοίνυν ὁ μεσάζων εἰς τὸν Πατριάρχην, καὶ πολλοὺς λόγους περὶ τούτου εἰπών, καὶ πᾶσαν τὴν παρ' ἑαυτοῦ πειθοῦς δύναμιν κινήσας, οὐδόλως ἠδυνήθη, κἂν ἁπλῶς τὴν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Πολεαινίνης κερδῆσαι εἰσέλευσιν.

τμήματος β. Κεφ. β'.

Μετὰ δὲ παραδρομὴν δύο ἡμερῶν, παραγίνεται πάλιν ὁ μεσάζων εἰς τὸν πατριάρχην, εὗρε δὲ καὶ τὸν Μηδείας ἐκεῖσε, καθὼς τοῦτο προκατεσκεύασε, καὶ πάλιν λόγους πολλοὺς κινεῖ ὁ μεσάζων ἔχων καὶ τὸν Μηδείας, ἐκ μέρους συνηγοροῦντα, πρὸς τὸ δεχθῆναι ὡς Μολδοβλαχίας τὸν δηλωθέντα, ἢ ἁπλῶς ἐλθεῖν, καὶ εὑρίσκε... ἄχρις ἂν ὁ βασιλεὺς ἐπανελθὼν ὁρίσῃ ὅ ἂν ἐθέλῃ περὶ αὐτοῦ: ὡς δὲ πείθειν ἐπιχειροῦντες οὐδὲν ἤνυον, οἱ γὰρ λόγοι τοῦ σοφοῦ πατριάρχου, μετ' ἐπιστήμης λογικῆς, καὶ τὸ δίκαιον ἔχοντες φροῦδα ἐδείκνυον τὰ παρ' αὐτῶν προσφερόμενα: ἀναγκασθεὶς ὁ Μηδείας καθικετεύων εἶπε τῷ πατριάρχῃ, ὅτι πολλοὶ καὶ ἐξ ἄλλων γενῶν, καὶ αἱρέσεων εἰσέρχονται ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, καὶ Ἀρμένιοι γὰρ καὶ ἀγαρηνοὶ εἰσέρχονται καθ' ἑκάστην μὴ κωλυόμενοι παρά τινος: κατὰ γοῦν τὸν ὁμ . . . .
εἰσελθέτω καὶ αὐτὸς, καὶ μὴ κωλυθήτω . . . . διάθεσιν φιλικὴν ἔχων, πρὸς τὸν Μηδείας, καὶ πρὸς . . . . ἐκ μέρους ἀλείπτων, πρὸς δὲ τὴν ἀξίωσιν καὶ δέησιν αὐτοῦ σιωπήσας, ἔδοξεν ἐνδοῦναι: καὶ οὕτως ἔστειλεν ὁ μεσάζων, καὶ ἔφερε τὸν μητρο-

Deest principium.....

...discedens permisit Metropolitam ad Athyram subsistere, dum ille rem aggressus pro modulo administraret: & Patriarchæ persuaderet, factum æquiùs interpretari, & Metropolitam cum honore in Civitatem introducere: Propterea Sequester ad Patriarcham profectus, cùm apud eum multis verbis, & omni qua pollebat eloquentia contendisset, ne in tantum quidem profecit, ut vel ad Polienæ Urbis Pomœria in procinctu, Metropolitam accedere Patriarcha pateretur.

SECT. II. CAP. II.

Post biduum verò Sequester secundâ vice tentat Patriarcham: quo cum deprehendit Mediæ præsulem, quemadmodum antea præstruxerat: unde audentior factus, cùm probè sciret, Mediensem, Moldoblachiensis partibus favere, variis sermonibus postulavit à Patriarcha, ut Metropolita Moldoblachiæ designatus, saltem ad ejus alloquium admitteretur: aut ipse Patriarcha secum statueret, quid factu opus esset, dum Imperator tum absens reverteretur, & palam exponeret, quid ipse vellet: ut verò persuasionibus nihil præstitere, & prudentissimi Patriarchæ rationes, tanto cum pondere, æquitate ac justitia libratæ, quicquid illi in contrarium proferebant, ut inane ac cassum facillime retuderunt; Mediensis ad preces coactus confugere, jubet Patriarcham in memoriam revocare: Ex diversis gentibus quamplurimos, etiam hæresibus infectos & alienos à Christiana fide, hanc Civitatem frequentare: Huc Armenios, huc Saracenos, quotidie confluere à nemine præpeditos: quare æquum videri ut Metropolita commercio saltem, & mutuâ hominum conversatione nequaquam prohiberetur: præsertim cum affectu summo, & intimo amicitiæ jure Mediensem colat, & patriarchale fastigium debitâ reverentiâ semper suspiciat: Patriarcha licèt his adversus quodammodo abnueret, tamen ad intercessionem & vota Medien-

προπολίτην: ὃς καὶ ἐλθὼν ἐκάθητο ἐν τῇ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ἀπρόϊτος περιμένων τὸν βασιλέα: Ὁ δὲ Πατριάρχης δεινότατον ἡγησάμενος τοῦτο, βαρέως ἔφερε τὸ γεγονὸς, καὶ παντὶ τρόπῳ παρεσκευάζετο, ἢ διορθῶσαι τὴν ἐκκλησίαν, ἐπανελθόντος τοῦ βασιλέως, ὥστε μὴ καταρχεσθαι ταύτην παρ' αὐτοῦ, ἢ καθίσαι ἐν τῷ ἰδίῳ κελλίῳ, ἀργήσων καὶ ἑαυτὸν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν, μὴ μέντοιγε παραίτησιν ποιήσασθαι ταύτης: Ταῦτ' οὖν ἐννοήσας ὁ βασιλεὺς, καιροῦ λαβόμενος, ἐπεὶ ὁ Πατριάρχης τῷ θανάτῳ προηναρπάσθη, τὴν περὶ τῶν αὐτοῦ προνομιῶν σπουδὴν ἔθετο: καὶ τὰ προρρηθέντα πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς διωρίσατο: Εἰπόντων δὲ αὐτῷ τῶν ἀρχιερέων, Ὅρισον γενέσθαι πρότερον Πατριάρχην, εἶτα γένοιτο καὶ ἅπερ ὁρίζεις: οὐ γὰρ δίκαιον ἐστὶν ἄνευ Πατριάρχου, ἀποφαίνεσθαι ἡμᾶς περὶ τῶν τοιούτων: Ὁ βασιλεὺς ὥρισε: Κρεῖττον ἐστὶ πρότερον γενέσθαι ὅσα φανῶσι δίκαια, ἵνα καὶ ἡ βασιλεία καὶ ἡ Εκκλησία, ἔχωσι γνώριμα τὰ ἴδια δίκαια μετ' εἰρήνης: καὶ ὁ γενησόμενος Πατριάρχης γινώσκει εὐθὺς τίνα εἰσὶν αὐτοῦ ἴδια καὶ τίνα τὰ τοῦ βασιλέως: Ἔσται καὶ τοῦτο κάλλιον, καὶ εἰς τὸν Πατριάρχην· εἰ γὰρ μετὰ ταῦτα γένωνται εἰς ὕφεσιν αὐτοῦ, ἴσως . . . . . θήσεται τὸ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ γενέσθαι τι, μὴ πραχθῆναι . . . . πρὸ αὐτοῦ: προσέταξεν οὖν συναχθῆναι ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ σκέψασθαι περὶ τῶν τοιούτων, καὶ κυρῶσαι τὰ ζητηθέντα, ἐπεὶ καὶ πρότερον ἐδόθησαν, ἔφη, ὑπὸ τῶν τότε ἀρχιερέων, κρειττόνων ὄντων πολλῷ, ὡς καὶ ὑμεῖς, οἶδα, ὁμολογήσετε τοῦτο, καὶ παρὰ Ἁγιωτάτου καὶ σοφοῦ Πατριάρχου ἐστέρχθησαν.

Medienſis, ſilentio videbatur nonnihil inflecti: ſic ut Sequeſter Metropolitam accerſeret: qui adveniens in Magni Baſilii Monaſterio conſedit: & ſolus, ſine arbitris, ſine hominum admiſſione aut contubernio, Imperatoris reditum exſpectavit: At Patriarcha pænitudine ductus ægerrimè tulit, facinus indignum exclamans: Et in poſterum ſe animo obfirmavit: aut marte proprio Eccleſiam autoritati priſtinæ reſtituturum, quandocumq; Imperator rediiſſet, ſic ut iſtiuſmodi negotia non penderent ab Imperatoris arbitrio; aut incluſus cellâ, ſeipſum & Eccleſiam, æterno damnare otio, ne quotidie pro Eccleſiæ jure ac privilegio deprecari cogeretur: Quod Imperator præſentiens, quaſi arreptâ occaſione, cum Patriarcha ille ſubitâ morte extinctus deceſſiſſet, ſuis privilegiis promovendis ſtrenuè incubuit: Ac imprimis ea quæ diximus, Epiſcopis præſtanda injunxit: Verùm cùm illi Imperatorem exorarent, ut Patriarcham priùs in Eccleſiæ caput eveheret, & poſteà mandaret quæcunque vellet: Nefarium enim, de his ſummis ſine Patriarcha pronuntiare: Imperator ea primo in loco fieri præcepit, quæ utriſque æqui juris eſſe videantur: Ut Imperium ſimul & Eccleſia ſua ſeorſim jura teneant in tranquillitatis ſinu definita: Et futurus Patriarcha, quiſquis tandem ille, fiet, quæ ſua, quæ Imperatoris jura diſtincte recognoſcat: Id enim multo præclarius Patriarchæ futurum: Nam ſi poſthac quid contigerit, ad imminutionem autoritatis Patriarchalis, viſum erit in ipſius temporibus accidiſſe, quod ut novum ac inauditum priora ſecula ignorarunt: Quocirca juſſit in S S. Templum Apoſtolorum eos convenire, ut de his deliberent, eaque ſanciant quæſita, quæ præſules in ſuis ſeculis ſummi propoſuere, viri vobis multò inſigniores, inquit, & vos ipſi ſat ſcio fatebimini, & quæ piiſſimus olim ac prudentiſſimus Patriarcha confirmavit.

τμήμ. β. Κεφ. γ.

Ἐτάχθη τοίνυν ἡμέρα, καθ' ἣν εἰς τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους συνήχθησαν: ἐστάλησαν δὲ καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως, ὅτε μεσάζων ὁ Γουδέλης Δημήτριος ὁ Χρυσολωρᾶς, καὶ κῦρος Δημήτριος ἄγγελος ὁ Φιλομμάτης: Πρὸς οὖν διάσκεψιν καθεσθέντων ὁμοῦ, εἶπον τίνες τῶν ἀρχιερέων ὅτι καλόν ἐστι πρὸ τῆς διασκέψεως τῶν ζητουμένων, εἰδέναι ἡμᾶς, εἰ ἔλομεν ἄδειαν πρὸς σύνοδον, συναθροίζεσθαι ἄνευ τοῦ πρώ-

του

Sect. II. Cap. III.

Præſtituto die cùm in æde Apoſtolorum conveniſſent, miſſi ſunt ab Imperatore unus ex Sequeſtris Gudelæ Dominus Demetrius Chryſoloras, & alter ejuſdem prænominis Dominus Demetrius Angelus Philommata: Quibus ad Concilium unà aſſidentibus, nonnulli ex Epiſcopis occæperunt dicere: Operæ pretium eſſe priuſquam ulterius conſultamus, ſcire, an legitimè in Senatum congregamur; ſine noſtro Magiſtratu ſummo? & an jure liceat, ambigua Synodalia pertractare? His magnates illi reſponderunt, etiam & aliquot Epiſcopi: Impe-

ratorem

τοῦ ἡμῶν, καὶ συνόδικα διεξάγειν ζητήματα; Ἀπελογήσαντο οὖν πρὸς τοῦτο, οἱ ἄρχοντες, καὶ τινες τῶν ἀρχιερέων, ὅτι ἄδειαν ἔχει ὁ βασιλεὺς, συνάγειν σύνοδον καὶ συνιστᾶν ταύτην ὅτε καὶ βούλεται, καὶ οὐδὲν καινὸν εἰ ὁρισμῷ θείῳ βασιλικῷ, σκεψάμενοι συνήχθητε νῦν: Μὴ γοῦν ἐμποδίσῃ ὑμᾶς λογισμός τις, ἀλλὰ σκέψασθε περὶ τῶν προκειμένων: Κινηθέντων οὖν τῶν ζητημάτων καὶ λόγων πολλῶν ἐπ' αὐτοῖς λαληθέντων, ὡς τῶν ἀρχόντων ὑπὲρ τοῦ βασιλέως ἀγωνιζομένων, τινῶν δὲ ἐκ τῶν ἀρχιερέων, ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ἀνθισταμένων, ὅμως ὡμοφώνησαν πάντες καὶ συνέθεντο στέργειν ὡς προνόμια τὰ ζητηθέντα: καὶ τούτων ἀνενεχθέντων προσέταξεν ὁ βασιλεὺς τῷ μεγάλῳ χαρτοφύλακι ἵνα δι' ἐπιστασίας καὶ ἐπιμελείας ἐκείνου, γραφῶσι ταῦτα, καὶ ὑπογραφῶσι παρὰ τῶν ἀρχιερέων: μετὰ γοῦν τὸ γενέσθαι ταῦτα, ἀπέλυσε πρόσταγμα, πρὸς τὸ ψηφίσασθαι Πατριάρχην.

ratorem sibi summam semper potestatem vendicasse, convocandi synodos, ac stabiliendi cuncta prout sibi visum: Nihil à vobis peccatum est, aut innovatum Ecclesiæ ritibus, si sub Imperatorio Diplomate convenistis, acturi de propositis: Nec debent ulla prava ratiocinia, in mentibus vestris suboriri, quæ vos impediant de eisdem decernere, prout ille exspectat & vos decet: Propositis igitur in medium quæstionibus, ac multiplici sermone, variantibus ultrò, citroque suffragiis, dum Magnates Imperatoris partes strenuè propugnabant, & Præsules aliquot, quibus carior Ecclesiæ libertas, in contrarium niterentur, tamen omnes tandem in hoc unanimiter descenderunt, quæsita quæ tum ventilabantur, ut privilegia inviolanda, æternùm decernere: Quæ palam nuntiata, Magno Chartophylaci Imperator dedit in mandatis, ut in Acta inserantur publica, & à Præsulibus quotquot Concilio interfuere subscribantur, in perpetuam memoriam reservanda: Quibus peractis Imperator edictum publicavit de Novo Patriarchâ eligendo.

τμήμ. β. Κεφ. δ.

Ἐγὼ δὲ πάντα τὰ τοῦ θαυμαστοῦ βασιλέως θαυμάζων, καὶ οὐδὲ ἱκανὸν ἐμαυτὸν κρίνων, πρὸς τοὺς ἐπαίνους ἐκείνου, ἓν τοῦτο καὶ μόνον ἐπαινεῖν οὐκ ἔχω: ἀνάξιον γὰρ τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς σοφίας, καὶ τῆς συντετριμμένης ἐκείνου καρδίας ἡγοῦμαι, τὸ δουλεία ὑποβαλεῖν τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ: καὶ ἐξ ἐκείνου οὕτως, καὶ τοὺς ἑξῆς αὐτὴν διαδέχεσθαι: τῶν δὲ Ἀρχιερέων ψηφισάντων, κατὰ τὸ ἔθος τρία πρόσωπα, παρόντος καὶ τοῦ Μηδείας, οὐ γὰρ παρῆν ἐν τοῖς προγεγονόσι, ἐκλέγεται ὁ βασιλεὺς τὸν Ἐφέσου κῦρον Ἰωσὴφ, καὶ εἰς Πατριάρχην προβάλλεται: ὃς καὶ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἀναχθεὶς καθ' αὐτὴν τὴν ἑορτάσιμον ἡμέραν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, τὴν κατὰ τὴν θ. νέμεσιν, τὴν θείαν τε ἐτέλεσε μυσταγωγίαν, καὶ τῷ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης Ἐκκλησίας ἱερῷ ἐνεθρονίσθη συνθρόνῳ. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἐπανελθὼν, καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν ὡς δεδήλωται διαθέμενος, καὶ τὸν εἰρημένον Μητροπολίτην εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν ἀπελθεῖν κατασκευάσας, μετὰ καὶ Πατριαρχικῶν γραμμάτων, τὰ τῆς βασιλείας διεξῆγε βασιλικῶς.

SECT. II. CAP. IV.

Ego autem, quod me attinet, hujus Augustissimi Imperatoris dotes eximias semper sum admiratus, & longe imparem me fateor ejus laudibus enarrandis: Illud tamen unicum ab omni laude remotissimum tantum non horreo fari, ut rem indignâ tot virtutibus, tantâ rerum gerundarum peritiâ, pectore tam sagaci & subacto: Ecclesiam Christi fœdæ servituti mancipavit: Sic ut ipse, & omnes ab eo posteri, in temporum decursu, ejusdem Ecclesiæ Majestatem & gratiam perenniter delibaverint: Ad electionem verò Patriarchæ cum Præsules inter se suffragati, ut mos est, tria nomina Imperatori proposuissent, præsente etiam Mediensi, qui anteactis in Synodo non interfuit, Imperator Ephesi Præsulem Dominum Josephum eligit, ac Patriarcham renuntiat: Qui confestim deductus in palatium Patriarchale, ipso die festo Constantini Magni, Indictione nonâ, divini cultus Officium celebravit, & in Magnâ Ecclesiâ collocatus est in throno inaugurandis Patriarchis destinato: Ita Imperator nuper Peloponneso reversus, cum hæc in Ecclesia ut diximus disposuisset, & Metropolitam prædictum Moldoblachiam remisisset, scriptis novi Patriarchæ communitum, in cæteris regni negotiis tam Ecclesiasticis quàm Civilibus Imperatorio munere Augustè perfungi visus est.

τμήμ. β. Κεφ. ε.

Ὁ δὲ δηλωθεὶς Εὐδαίμων-Ἰωάννης εἰς τὴν Ῥώμην ἀπελθών, καὶ ἐπὶ τῇ ἑνώσει, καὶ ὁμονοίᾳ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῇ πρὸς ἕνα πάπαν ὑποταγῇ πάντων τῶν Λατινικῶν γενῶν, καὶ αὐτὸς κατὰ τὸ εἰκὸς συνεργήσας τε καὶ ἀγωνισάμενος, καὶ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ καὶ ἀναγορεύσει τοῦ πάπα πατέρων Μαρτίνου, ἑρμηνείας γε καὶ ἀναδοχῆς ἀξιωθεὶς παρ' αὐτοῦ: ἐπιτήδειον καιρὸν εὑράμενος τὸν τῆς ἀναγορεύσεως, τὰ περὶ τῆς ἑνώσεως τῆς τε δυτικῆς ἐκκλησίας ἐξαγγέλλει, καὶ τῆς ἀνατολικῆς τε καὶ ἡμετέρας: καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν ἐπιθυμίαν τοῦ βασιλέως ὑποδεικνύει, καὶ πλατύνεται ἐπ' αὐτοῖς· εὑρὼν συνεργὸν πρὸς τοῦτο, καὶ τὸν τῶν λατίνων Ῥόδου Ἀνδρέαν, παρέτυχε γὰρ τότε καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἀναγορεύσει, καὶ λόγον πλατὺν ἐξέτεινε πρὸς τὸν Πάπαν περὶ τῆς ἑνώσεως: ὃς ἡμεδαπὸς ὤν, καὶ τῆς ἐνταῦθα παιδείας τε καὶ σοφίας ἑλληνικῆς ἀπολελαυκώς, παροιστρήσας ἀπῆλθεν εἰς Λατίνους, καὶ σύμφρων ἐκείνοις γεγονώς, καὶ ἐπισκόπου τιμηθεὶς ἀξιώματι, σπουδὴν ἐποιεῖτο ἀεί, καὶ ἑτέρους ἐντεῦθεν ἑλκύσαι, πρὸς τὴν δόξαν, ἣν αὐτὸς ἡρετίσατο: τόδε καὶ πάντας νομίσαι ἀκολούθους εὑρεῖν, εἰς μεγίστην ἑαυτοῦ εὐδαιμονίαν ἀνέκρινε.

Sect. II. Cap. V.

Ille vero de quo præfati ſumus Eudæmon-Joannes Romam proficiſcens, de Unione ac Concordiâ, cum Occidentali Eccleſiâ, & de ſubjectione Univerſæ gentis Latinæ, ſub unius Papæ dominatu fideliter tractavit: Negotiumque magnâ alacritate, & animi contentione promovit, ipſe à ſuo genio in id propenſus, ut æquum eſt conjicere, & occaſionem nactus Legationi ſuæ peropportunam, Novi Papæ Encænia, cum Martinus à Concilio electus renuntiaretur: Unde à Papâ, in ipſo naſcentis Dominii flore perbenignè & ſplendidè receptus, quæ ad Pacem, Concordiamque Occidentalis Eccleſiæ conciliandam cum noſtrâ Orientali viderentur commoda, liberrimè explicuit: Et Imperatoris ſtudium omne, & propenſitatem verbis quamplurimis fuſiſſimè promiſit: Quin & collegam ſibi ac ſocium aſcivit, ad res facilitandas ex Latinorum nunc numero Epiſcopum Rhodi Andræam, quem illic compererat: Nam & is etiam forte fortuna ſolenni Papæ inaugurationi interfuit: Andræas confeſtim luculentâ & prolixâ Oratione Papam ad Unionem hanc inter Eccleſias procudendam animavit: qui cum noſter eſſet origine, noſtrâque eruditione ac literaturâ imbutus, neſcio quo fatali œſtro zeli ac animoſitatis percitus, à nobis ad Latinos transfugit: Eorumque relligionem ac mores amplexus, & ad Epiſcopale pedum, infulaſque ab illis provectus, omnem in poſterum operam ac induſtriam conferebat, ut alios poſſet ad eandem opinionem pertrahere, quam ipſe in intimis hauſerat: Immo & hanc ſibi ſolum fœlicitatem reputabat fore, ſi omnes mortales ſui ſequaces aut deprehenderet aut faceret.

τμήμ. β. Κεφ. ς.

Διὸ καὶ τότε πολλὴν ὁμιλίαν περὶ τούτου πεποιηκὼς συνηγόρησε καὶ τῷ Εὐδαίμονι-Ἰωάννῃ: ὁ δὲ πάπας καὶ ἔτι ἀσμένως δέχεται ἐπὶ τούτοις, τὸν Εὐδαίμονα-Ἰωάννην, καὶ τὰ περὶ τῆς ἑνώσεως ἀποδέχεται, καὶ τὴν ὅλην αὐτοῦ πρεσβείαν ἀκούει, καὶ ταύτην ἐκπληροῖ: Νύμφας τε γὰρ ἐνέδωκεν ἐνταῦθα ἐλθεῖν, ἅπερ ὁ Εὐδαίμων-Ἰωάννης ἐπραγματεύσατο: ὧν ἡ μὲν τῷ Φιλοχρίστῳ ἡμῶν αὐθέντῃ καὶ Βασιλεῖ κυρῷ Ἰωάννῃ ἔτυχε νυμφευθεῖσα, ἥτις γε ἦν ἡ ὑψηλοτάτη Αὐγοῦστα Σοφία, ἡ δὲ τῷ Πορφυρογεννήτῳ δεσπότῃ Θεοδώρῳ: ὑπέρ τε τῆς Ἑξαμιλίου φυλακῆς μεγίστην πρόνοιαν ὁ μακαριώτατος ἐποιήσατο, ἥτις γε τοσοῦτον αὐτὸ ὤνησεν, ὅσον καὶ ὄνου σκιά: γράμ-

Sect. II. Cap. VI.

Quare permultis ſæpe ſecretis admiſſionibus ad Papam, & ſermonibus ubique de hac re in vulgum jactatis plurimum adjuvit Eudæmonem Andræas. Sed & ipſe ob hæc Papa Eudæmonem blando ſemper vultu aſpexit, & quicquid de Unione promeret, vacivis auribus imbibit, præſtititque; & ſingula ejus poſtulata, totamque Legationem perlibenter audiit & adimplevit: Nam Nobiliſſimæ Virgines, quas tum Eudæmon & Legatus Principum & proxeneta, conciliabat in Italiâ, ut comitarentur, Papa fecit, & tanquam in manum Eudæmoni tradidit: quarum hæc noſtro Domino, Chriſtiani nominis amantiſſimo, Joanni Imperatori, nupſit, eximia, & ſuprema omnium fœminarum Auguſta Sophia, altera Theodoro Porphyrogenito, Imperatoris fratri, ac Peloponneſi Deſpotæ: Sed & Hexamilii, faucibus in Peloponneſo tutandis, maxi-

γράμμα γὰρ ἐκθέμενος ἔστειλε συγχώρησιν ἁμαρτήματος, τῶν προαιρουμένων παραγενέσθαι εἰς τὸ Ἑξαμίλιον καὶ φυλάσσειν αὐτό. πρὸς οὓς δὲ ἡ συγχώρησις ἦν παρ' οὐδὲν αὐτὴν θέμενοι, βέλτιον ἡγήσαντο οἴκοι μένοντες ῥέγχειν, καὶ ταῖς συνήθεσι συζῆν ἁμαρτίαις, ἢ συγχωρούμενοι φυλάσσειν τὸ Ἑξαμίλιον. Ὅθεν αὐτοὶ μὲν ἔρρεγχον οἴκοι, οἱ δὲ ἐκ τῆς Ἄγαρ τὸ τεῖχος συσχόντες καὶ καταστρέψαντες, μυσῶν λείαν τὰ Ῥωμαϊκά τε, καὶ τὰ ἐκεῖσε Λατινικὰ ἐποιήσαντο. πλὴν εἰ δὲ καὶ τὸ τεῖχος ἔκτοτε δὶς καὶ τρὶς ἐχαλάσθη, ἀλλ' ὅμως τὸ ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας φυλακτήριον τοῦτο, ἔτι καὶ νῦν ἵσταται ἐνθάδε φυλασσόμενον ἐν τοῖς βασιλείοις.

maximam impendit curam Pater beatissimus: quæ tamen securitati loci non magis profuit quam umbra Asini; ut est in Proverbio: Edictum enim publicavit quod scelerum expiationem pollicebatur, quotquot Peloponnesi angustias adirent cum armis, & Hexamilium à Barbarorum incursionibus defenderent: At illi quos hæc Indulgentia Papalis spectabat, cum istam criminum nundinationem semper suspectam haberent, domibus suis altum dormire maluerunt, & solitis vitiis assuescere, quam illas condonationes peccatorum, tot periculis ac vitæ discrimine emercari: Ita dum singuli in utramque aurem stertunt, & nulli adventant in præsidium Insulæ, Saraceni murum conscendunt & evertunt: Et quicquid illic vel Græci roboris, vel Latini inveniunt, agunt Mysorum prædam, ut vulgo dicitur, universum diripiunt; quamvis etiam posteà infælix illud Muri propugnaculum, bis terve, variis oppugnationibus in majora rudera pessundatum fuit. Utcumque celebre illud Romanæ Ecclesiæ diploma Indulgentiæ, quod tam male Hexamilium conservavit, nos in Archivis reposuimus, ubi nunc cernitur, in omnia secula conservandum.

τμῆμα β. κεφ. ζ.

Τότε τοίνυν πρώτως καὶ γράμματα πέμπει ὁ πάπας, δύο μὲν πρὸς ἄμφω τοὺς βασιλεῖς, ἕτερον δὲ πρὸς τὸν πατριάρχην, τὸ καλὸν μηνύοντα τῆς ἑνώσεως, καὶ πρὸς αὐτὴν θέλγοντα καὶ διεγείροντα τούτους: ἅτινα διακομίσας ὁ Εὐδαιμονοϊωάννης καὶ τὰς τῆς πρεσβείας αὐτοῦ ἀποκαταστάσεις ἐξαγγείλας τοῖς βασιλεῦσι, πολλοὺς καὶ περὶ τῆς ἑνώσεως λόγους ἀνέφερεν αὐτοῖς ὡς ἀπὸ τοῦ πάπα. καὶ μεγάλην ἐπιθυμίαν ἔλεγεν ἔχειν τὸν Πάπαν καὶ τοὺς περὶ αὐτῶν πρὸς τὴν ἕνωσιν: τὰ αὐτὰ δὲ ἀνήνεγκε καὶ πρὸς τὸν πατριάρχην, καὶ πρὸς πάντας σχεδὸν ἔλεγε, τοὺς αὐτῷ πλησιάζοντας. καὶ παρεκίνει τὰ πρὸς τὴν ἕνωσιν πραγματεύεσθαι. ἐπεὶ γοῦν χρόνοι παρῆλθον ἐγγὺς τριάκοντα, ἐν οἷς οὔτε γράμμα, οὔτε πρέσβυς ἀπὸ τοῦ Πάπα εἰς πατριάρχην ἐστάλη, ἀλλ' οὐδ' ἐντεῦθεν ἐκεῖσε: ἀπὸ γὰρ τῶν ἡμερῶν τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ, καὶ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Νείλου, οὐδεὶς ἦλθεν ἐκεῖθεν, ἀλλ' οὐδ' ἐντεῦθεν τὸ περὶ ἑνώσεως ἐκινήθη: εἰ γὰρ καὶ περὶ τὰ τέλη τῆς πατριαρχείας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Ματθαίου, ἐλθὼν ἐκεῖθεν κῦρος Μανουὴλ ὁ Χρυσολωρᾶς διεκόμισεν αὐτῷ γράμμα, καὶ λόγους ἰδιάς ἀπὸ τοῦ τότε πάπα, πρὸς οὓς καὶ ὁ πα-

πα-

Sect. II. Cap. VII.

Tunc vero primum literas ad nos misit Papa; duas ad utrumque Regem; tertiam ad Patriarcham, ac variis blandimentis eorum animos ad gloriam unionis erexit: quas dum tradidit Eudæmon-Joannes, & legationis obitæ successum omnem Regibus aperuit, multa etiam de Unione explicuit quasi Papæ verbis & nomine: quem subinde ajebat ingenti desiderio hujus negotii inflammari, & qui ab ejus nutu pendebant singulos: Eadem & Patriarchæ insinuavit, ac omnes ferme homines, quotquot ejus alloquium aut contubernium expetebant, nunquam destitit monere, ut quibus valeant viribus ac solertiâ, id unum perficere ac promovere contendant: Triginta jam anni præterierant plus minus; in quibus nec mutuum literarum commercium, nec legationem mandatam accepimus à Pontifice Romano ad Patriarcham: sed neque hinc ad illos quidpiam publice transmissum: A diebus siquidem Urbani Papæ, & sanctissimi Nili Patriarchæ, nemo illinc ad nos commigravit, nemo hic inter nos Unionis camarinam commovit: cuncta silentio obruta mutuere. Quamvis enim ad postrema Patriarchæ Matthæi tempora, Michael Chrysoloras ab Italiâ reversus eidem Patriarchæ, literas cum aliquibus mandatis, ab illo, qui tum sedebat Papâ, detulit: quibus responsum adornavit Patriarcha scriptis, quæ unà cum literis Papæ in sacro Ecclesiæ Codice inserta extant; unde petant qui cupiunt consulere: tamen, cum pauci intellige-

tent,

πατριάρχης ἀπελογήσατο, καὶ τῷ πάπᾳ ἔγραψεν, ἅτινα γράμματα, καὶ αἱ ἀπολογίαι κεῖνται καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς ἐκκλησίας Κώδικι, καὶ οἱ ζητήσαντες ἔχουσιν ἐκεῖθεν ταῦτα εἰδέναι: Ἀλλ' οὖν ἐπεὶ οἱ πολλοὶ οὐκ ἔγνων τὰ τοῦ Χρυσολωρᾶ, οὐ γὰρ ἐπλατύνθησαν ταῦτα: οὐδ' ἐγίνωσκον ὅπως ἔγραφον οἱ πάπαι τοῖς πατριάρχαις. ἐν τοῖς μεγίστοις ἐτίθεντο, ὅτι νῦν τὸν τῆς νέας Ῥώμης ἀρχιεπίσκοπον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ὀνομάζει ὁ πάπας. καὶ ἀδελφὸν καλεῖ τοῦτον, κ' ἐντεῦθεν ἐτεκμαίροντο ἐφίεσθαι τὸν πάπαν τῆς ἑνώσεως: καίτοιγε οὐ Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ πατριάρχην τῶν Κωνσταντινουπολίτων αὐτὸν ἔγραψεν, ὥσπερ τοίνυν καὶ μέχρι τοῦ νῦν γράφει.

τμήμ. β. Κεφ. η.

Ἀντιγράφουσι τοίνυν ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης, καὶ εὐχαριστοῦσι τῷ πάπᾳ, ὑπὲρ ἧς ἔδειξεν ἔχειν περὶ τὴν ἕνωσιν προθυμίαν: εἶτα παραδηλοῦσιν ὅπως οὐκ ἔνι δυνατὸν ἄλλως ταύτην γενέσθαι, εἰ μὴ σύνοδος γένηται οἰκουμενική, καὶ ἐξετάσῃ καλῶς τὰ τῆς διαφορᾶς, ἐλευθέρως, ἀβιάστως καὶ ἀφιλονείκως, καὶ εἴ τι ἂν ἀποδειχθῇ διὰ μαρτυριῶν καὶ παραστάσεων τῶν ἁγίων τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων, καὶ ὁμοφωνήσωσι πρὸς τοῦτο πάντες οἱ ἐν τῇ συνόδῳ, καθαρῶς καὶ μετὰ πάσης ἐλευθερίας, στερχθῇ παρὰ πάντων ἀνενδοιάστως, καὶ οὕτως ἡ ἕνωσις ἐπακολουθήσει: Τὴν δὲ σύνοδον ἔγραφον, ὡς οὐ δεῖ ἀλλαχοῦ γενέσθαι, εἰ μὴ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, διὰ πολλὰς καὶ ἀξιολόγους αἰτίας; αἳ εἰς πλάτος ἐν ἐκείνοις τοῖς γράμμασι περιέχονται, ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι σωζομένοις: καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς δεῖ συνάξαι τὴν σύνοδον, κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος αὐτοῦ καὶ προνόμιον: ἕτερος δὲ οὐδείς: στέλλονται γοῦν τὰ τοιαῦτα γράμματα πρὸς τὸν πάπαν μετὰ τοῦ Βλαδυντέρου, τοῦ γεγονότος ὕστερον μοναχοῦ, καὶ Ἰωσὴφ μετονομασθέντος, ὃς ἦν ἐκ τῆς Πελοποννήσου, τὴν Λατινικὴν πεπαιδευμένος διάλεκτον, καὶ ἀκόλουθος εἰς Ῥώμην ἐγεγόνει τῷ Εὐδαιμονο-Ἰωάννῃ: ἃ καὶ δεξάμενος ὁ πάπας, ἔστειλε πάλιν ἕτερα τῆς προτέρας ἐχόμενα διανοίας: καὶ πάλιν ἕτερα ἐντεῦθεν ἐγράφησαν, καὶ ἐστάλησαν πρὸς ἐκεῖνον.

rent, quid arcani aut literarum Chrysoloras a p portasset, nec ejus negotiatio publicam lucem pervagaretur, plurimi hærebant ignari, & omni no nesciebant, quibus compellandi formis, Pap in scriptis ad Patriarcham uteretur: At nun pro magnifico duxerunt, quod in Eudæmoni Epistolis, Novæ Romæ Archiepiscopum, Pa triarcham Constantinopolitanum disertis verbi Papa nuncupet, & in simili secum sphærâ digni tatis atque eminentiæ, Fratrem: Et inde conji ciebant Papam vehementi concitatione flagrar pacis inter Ecclesias resarciendæ: quanquam in erat ambiguum, & terminus deminuens, si qui Papæ verba pensiculatius ad trutinam revocaret nam non Patriarcham Constantinopolitanum sed Constantinopolitanorum scripsit, *civium, non civitatis, quasi ad successorem Petri jus & cura loc pertineret, ad Patriarcham tantum regimen popularium.*

Sect. II. Cap. VIII.

At Rex uterque, simul & Patriarcha rescribunt Papæ, & gratias agunt de singulari propensione, & animi affectu, quem ad pacem inter Ecclesias Christianas instaurandam tam prolixe patefecerat: verum subinde admonent, non aliter posse sua vota optatum exitum invenire, nisi Synodus Oecumenica congregetur, quæ libere sine violentia, candide sine ambitiosâ rixandi libidine, singulos utrinque articulos, & puncta & momenta perpendat, singula discrimina controversa examinet: Et si qua constiterint, antiquorum patrum, aut Sanctorum in Ecclesiâ doctorum testimoniis in medium prolatis luculenter comprobata, & in quæ universâ voce cuncti qui in Synodo assident manifestè consenserint, ea ut ab omnibus sancita audacter ac animose, sine tergiversatione, mora aut metu stabiliantur: Hanc methodum duntaxat, hæc consilia Ecclesiarum reconciliatio comitabitur: Porro Synodum illam non alibi gentium, quam Constantinopoli convenire oportere, quamplurimis iisdemque evidentissimis rationibus commonstrarunt, quæ in illis Epistolis fusè continentur in sacro Codice adhuc reservatis. Et quod solus Imperator Romanorum, & præter eum nemo inter mortales autoritatem habeat convocandi Synodum, ex veteri ritu, consuetudine, ac privilegio Majestati Imperatoriæ adnato: Hæc scripta obsignataque remittuntur ad Martinum per Bladynterum quendam posteà factum Monachum mutato nomine Joseph: qui cum ex Peloponneso oriretur, doctus Latinum sermonem usurpare, missus est Romam, anteà Eudæmonis in superiori legatione comes: A quo cum Papa in manum scripta recepisset, alia ad nos confestim compingenda curavit ejusdem styli & commatis; & nos ad illum per aliquot vices diligenter misimus reciproca.

τμήμ. Sect.

τμήμ. β. Κεφ. θ.

Ὁ δὲ καὶ αὖθις ἔγραψε στέρξας, καὶ ἐνταῦθα γενέσθαι τὴν σύνοδον, καὶ λεγάτον στεῖλαι εἰς αὐτήν, καὶ τότε πάλιν ἔγραψεν ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης τῷ πάπᾳ περὶ τῶν αὐτῶν: περιείχετο δὲ καὶ ἐν τοῖς προτέροις καὶ ἐν τοῖς δὲ τοῖς γράμμασι μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο, ὅτι εἰ καὶ τοῦ βασιλέως ἴδιον ἐστὶ τὸ συνάξαι τὴν σύνοδον, ἀλλ' ἐπειδὴ πολλαχόθεν ἠλαττώθησαν τὰ τῆς βασιλείας εἰσοδήματα, ἡ δὲ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία, καὶ οἱ Λατῖνοι κατέχουσι νήσους βασιλικάς, χρὴ γενέσθαι τὴν σύνοδον, ἤγουν, ἵνα ἡ μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν διαφορὰ ἐξετασθῇ μετὰ πάσης ἐλευθερίας, καθαρῶς, ἀφιλονείκως καὶ ἀβιάστως, καὶ γένηται ὅπερ ἂν ὁ θεὸς χορηγήσῃ: ἐν τούτοις γοῦν διελύθη ὁ σύλλογος.

Sect. II. Cap. IX.

Postremo ad nos scripsit idem Papa acquiescere se penitus, ut in nostris regionibus Concilium celebretur, & eò se velle Legatum destinare, cum autoritate & mandatis : ad quæ singula Rex & Patriarcha responsum redantruarunt: In ultimis verò nostris, sicut in aliquibus etiam antecedaneis literis inter cætera momenti gravioris, & illud peculiare inerat comprehensum : quod etiamsi solus sibi vindicet omne jus Imperator præstandi Synodos in æternum : tamen cum undiquaque in circuitu per omnes Imperii fines, proventus Imperatorii assiduis Barbarorum deprædationibus in angustius quotidie accisi redigantur : Et quamplurimas Latini vi detineant Græcæ ditionis Insulas: Si fieri oporteat Concilium, in quo utriusque Ecclesiæ dogmata ac differentiæ syncerè ac prudenter, adhibitâ omni libertate ac candore, remoto omni tumultu ac præjudicio discutiantur, fiat ubicumque terrarum nostrarum, Deo Opt. Max. visum fuerit, nobis pro tantâ multitudine, & hominum conventu sustentando, idoneos sumptus subministrare. Et in his colloquium dissolverunt.

τμήμ. β. Κεφ. ι.

Εἶτα μεθ' ἡμέρας τινὰς ἦλθεν ὁ Ἀντώνιος εἰς τὸν πατριάρχην, καὶ ὡμίλησεν αὐτῷ κελλικῶς καὶ πρᾳέως: καὶ εἶπεν ὅπως ἦλθεν, ἵνα σκέψωνται κοινῶς, καὶ ταχθῇ ὁ καιρὸς καθ' ὃν ἂν ἔσται ἀρκετὸν εὑρεθῆναι τοὺς ἐλευσομένους ἐν τῇ συνόδῳ συνηγμένους ἐνταῦθα, καὶ ἀποκαταστήσῃ συνάγεσθαι τούτους, ὡς ἔχων ἐκεῖθεν ἔνδοσιν καὶ δύναμιν, τὴν ἀνήκουσαν πρὸς αὐτό: αὐτὸς δὲ ἀπέλθῃ καὶ ἐξοικονομήσῃ τὸν λεγάτον εὑρεθῆναι ἐνταῦθα εἰς τὸν ταχθησόμενον καιρόν. ἦλθεν οὖν δὶς καὶ τρὶς εἰς τὸν πατριάρχην, καὶ ὡμίλει φιλικῶς μετ' αὐτοῦ. καὶ ἀπήτησεν ἀπολογίαν εἰς τὸ περὶ τῆς συνόδου. Ἐσκέψατο οὖν ὁ πατριάρχης μετὰ τοῦ βασιλέως, καὶ εἶπον αὐτῷ: ὅτι κατὰ τὸ παρὸν οὐ δυνάμεθα στῆσαι τὸν τῆς συνόδου καιρόν: ὁρᾷς γὰρ ὅπως ἔχομεν μάχην μετὰ τοῦ Ἀμηρᾶ, καὶ ἐσμὲν ἀποκεκλεισμένοι: ὅτε γὰρ ἦλθεν ὁ Ἀντώνιος, ἔτι παρέκειτο τῇ πόλει ὁ Ἀμηρᾶς: ἔχομεν οὖν ἀνάγκην, εἶπον, ἀσχολεῖσθαι εἰς τὰ περὶ τῆς μάχης: ἄλλως τε καὶ ὅσους μέλλομεν συνάξειν ἀρχιερεῖς τε καὶ ἡμετέρους, οἱ μὲν εἰσὶν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, οἱ δὲ ἐκ τῆς Δύσεως: μάχης οὖν οὔσης, οὔτε διαμηνυθῆναι, οὔτε ἐλθεῖν αὐτοὺς ἔνι δυνατόν: διὰ τοῦτο κατὰ τὸ παρὸν ἄπελθε αὐτός,

ἐπειδὴ

Sect. II. Cap. X.

Posteà interjectis aliquot dieculis accessit ad Patriarcham Antonius, & privatim collocuti sunt in cellâ perhumaniter & amice: Dixit Antonius se venisse, ut in communi deliberent, de die indicendo, quo par esset, venturos ad Synodum Generalem, huc prius in civitatem convenire: Et ut ipse qui à Roma potestatem ad id accepisset, una cum Patriarchâ rem totam componat, penes quem sciebat jus & arbitrium constare, & cujus ad auspicium invitati præsules debent confluere: Se cum Legato sic tractaturum spopondit, ne is ad diem præstitutum absentivus comperiatur: Ita repetitis bis terve compellationibus advenit ad Patriarcham, & blandâ semper sermocinatione confabulati sunt, & quotidie responsum à Patriarcha de Synodo efflagitavit: Unde consilium cum Rege communicante Patriarchâ, Antonio subinnuerunt: præsentem rerum statum, & conditionem lubricam haud permittere certum Synodalibus comitiis diem assignari: Vides enim, inquiunt, ut sævis Amurathæ armis quassati, ad perpetua prælia lacessimur, & in ipsis quasi portis obsidione circumcingimur: (nam cum veniret Antonius, Amurathes infestis copiis Civitati imminebat.) Oportet ad bella propulsanda omnem diligentiam adhibere: Nam si vellemus, quod perlubenter cupimus, ad ea respicere ut Præsules, nostrique ordines sacri sedibus excitentur ad complendam Synodum: cum

alii

ἐπειδὴ καὶ βούλει ἀπελθεῖν: ὅταν δὲ γένηται εἰρήνη ἐνταῦθα, καὶ εἰδῶμεν τὸν καιρὸν ἁρμόδιον πρὸς τὸ γενέσθαι σύνοδον, τότε στελοῦμεν ἡμεῖς πρέσβιν, καὶ ἐκτεθήσεται καὶ ὁ καιρὸς τῆς συνόδου, καὶ ἐλεύσεται καὶ ὁ Λεγάτος ἐνταῦθα μεθ' ὧν ἂν ἐθέλῃ: Ἔγραψαν οὖν καὶ γράμματα πρός τε τὸν πάπαν, καὶ τὸν λεγάτον πεπλατυσμένα τῆς αὐτῆς δ' ἐννοίας: ἃ λαβὼν ὁ Ἀντώνιος ἀπῆλθεν.

alii ex Oriente, alii ex Austro sint accersendi ob incursantium militum turmas, & bella omn iter obstruentia, nec à præcone denuntiationer accipere poterunt, aut ipsi huc ora vertere. Qua re nunc redi ad tuos, aut quò tibi visum fuerit & cum almâ pace restitutâ, vel tantillum respi rabit gens nostra, ac desinet bellorum procelli agitari, nanciscemur opportunum tempus con flandæ Synodo, & nuntio ad vos misso, dien præfigemus, quando Legatus tuto poterit a secure ut velit, ut cupiat, quacunque pomp aut comitatu stipatus, nos invisere: Literas inde scripserunt in hunc verborum sensum, a Papam ejusque Legatum, amplas admodum & copiosas: quibus acceptis Antonius reditun exorsus est.

τμήμ. β. Κεφ. ια.

Ὁ δὲ βασιλεὺς περιέπεσε νοσήματι ἡμιπληξίας, ἔτι παρόντος ἐνταῦθα τοῦ Ἀντωνίου, καὶ ἔκειτο νοσῶν, ἐπὶ τρεῖς ἔγγιστα ἐνιαυτούς, καὶ ἐγένετο ἐγκρατὴς τῆς ἀρχῆς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς κῦρος Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος. τὰ δὲ πράγματα ἐν στενοχωρίᾳ ἦσαν ὑπὸ τῆς μάχης, καὶ ἀναγκασθεὶς ὁ δεσπότης κῦρος Δημήτριος, ἀρξαμένου τοῦ β' ἔτους τῆς μάχης ἀπέδρα ἐν τῷ Γαλατᾷ, μετὰ τοῦ γαμβροῦ τοῦ βασιλέως τοῦ Δόρια: Διεμηνύετο οὖν παρά τε τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ὑποστρέψαι, καὶ οὐκ ἠθέλησεν. ἀλλ' ἐβουλήθη ἀπελθεῖν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Ἀλαμανῶν, καὶ ἄκοντες οὖν ἐνέδωκαν, καὶ ᾠκονόμησαν αὐτόν, μετὰ κύρου Ματθαίου τοῦ Ἀσάνη καὶ τοῦ Δόρια καὶ τινῶν ἑτέρων ἀρχόντων, καὶ ἀπῆλθε διὰ τοῦ Ἀσπροκάστρου εἰς Οὐγγρίαν κατὰ τὸν Σεπτέμβριον, νεμήσεως β'.

Sect. II. Cap. XI.

Rex interea in gravem paralysin incidit, seu dimidii corporis resolutionem, dum adhuc in his oris hæreret Antonius, & per totum triennium ante mortem hoc morbo vehementer afflictus decubuit: moderante curas Imperii per id tempus ejus primogenito nostro nunc domino Joanne Palæologo: quando res in maximas angustias prolapsæ, excidium ultimum minitabantur, ingruentibus assiduè bellorum tempestatibus: Ita ut anno secundo illius bellici turbinis, qui Constantinopolitanum Imperium durante morbo Manuelis tantopere convulsit, Dominus Demetrius Despota, Imperatoris filius, è Peræâ regione urbis munitissimâ, una cum Genuensi Auriâ, Regis Manuelis genero, se proripuerit trepidantem & consternatum. Cujus animum conceptis pavoribus saucium ac ægrum, licet uterque parens missis nuntiis lenirent, & crebris monitis revertere ad suos hortarentur: tamen obtemperare recusavit, sed in Germaniam, ad Imperatorem Sigismundum viam carpere instituit: Quod cum avertere nequirent Imperator & Regina, succumbunt inviti: Sed ita propositum iter dispensant, consilio ac ope Matthæi Asanis, Auriæ & aliorum Principum, ut mense Septembri Indictionis secundæ per Albam Juliam in Hungariam tutò penetraverit.

τμήμ. β. Κεφ. ιβ.

Ὁ δὲ βασιλεὺς κῦρος Ἰωάννης ὁρῶν τὸ ἀδιόρθωτον τῆς μάχης, καὶ δυσχεραίνων, δεῖν ἔγνω καὶ αὐτὸς ἀπελθεῖν εἰς τὸν προειρημένον βασιλέα τῶν Ἀλαμανῶν, ὅπως παρακινήσῃ τοῦτον, καὶ ποιήσῃ βοήθειαν ἵνα ὑπὲρ τῆς πόλεως: οἰκονομηθεὶς οὖν ἐξῆλθε κατ' αὐτὸν, τὸν κατὰ δύναμιν κόπον ὑποστῆναι, ἄλλως δ' ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία μήτηρ ἐστί, ἡ δὲ Ἀνατολικὴ θυγάτηρ. καὶ ὀφείλει ἡ θυγάτηρ παραγίνεσθαι

Sect. II. Cap. XII.

Quin & ipse Joannes Imperator, simul ac vidit ineluctabilem Martis aleam, & adversa omnia, præsentium molestiarum pertæsus, & futura discrimina mæstis oculis circumspiciens, hoc unum sibi incumbere judicavit, ut idem iter emetiatur: si quâ spe posset aut prece Germani Imperatoris animum ad caritatem accendere, aut civitati immaniter periclitanti subsidium impetrare. Itaque negotiis ut potuit rite dispositis, & convasatis impedimentis ac commeatu relicta urbe viam ingreditur. Ipse vero quantum possit oneris ac fastidii lacertis ferat: aliter

cum

γίνεται πρὸς τὴν μητέρα· ἐπεὶ γοῦν ταῦτα ἔλεγον καὶ οἱ ἀποταχθέντες Καρδηνάλιοι συμπεράξαι μετὰ τῶν ἡμετέρων τὰ περὶ τῆς συνόδου, καὶ ἐδόκουν μετὰ ἀγαθοῦ σκοποῦ βουλόμενοι τὴν ἕνωσιν πραγματεύσασθαι εἰ χορηγήσει αὐτὴν ὁ θεός· ἔλεγον γὰρ ὅτι ἡμεῖς οὐκ εἰς τὴν τῶν πολλῶν κρίσιν τὸ ζήτημα καταλείψομεν, ἀλλ' ἐκλεξόμεθα καλοὺς καὶ ἐναρέτους τρεῖς ἐκ τῶν ἡμετέρων· ὡσαύτως δὲ καὶ ὑμεῖς ἐκλέξεσθε τρεῖς, καὶ δεηθήσονται πρότερον τοῦ θεοῦ προσευξάμενοι μετὰ καθαρᾶς καὶ συντετριμμένης καρδίας. καὶ καθίσουσιν ἰδίᾳ τὴν ἐκ θεοῦ ζητοῦντες ἐπίσκεψιν. καὶ ὅπερ ἂν ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς ὁ θεός, στερχθήσεται παρὰ πάντων. ὁ γὰρ εἰπὼν, ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι ἐν τῷ ἐμῷ ὀνόματι, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν. καὶ ὁ δοὺς τῇ ὄνῳ ἀνθρωπίνην φωνὴν, πάντα δώσει καὶ ἐκείνοις εὑρεῖν, ὅπερ ἀποδέχεται στέργεσθαι παρὰ πάντων. καὶ ἔπειθον στέρξαι τὴν ἐκεῖσε ἐπιδημίαν ἡμῶν, σκεψάμενοι οἱ ἡμέτεροι πρέσβεις εἶπον ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν ἄδειαν περιστῆσαι ὃ νῦν ζητεῖτε. ἤλθομεν γὰρ πρὸς τὸ στῆσαι τὸν καιρὸν καθ' ὃν γενήσεται ἡ σύνοδος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει· ὃ δὲ λέγετε νῦν ἐστὶ νέον ζήτημα, καὶ ἀναγγελοῦμεν τῷ αὐθέντῃ ἡμῶν τῷ βασιλεῖ τῷ ἁγίῳ καὶ τῷ δεσπότῃ ἡμῶν τῷ παναγιωτάτῳ πατριάρχῃ, καὶ εἰ φανῇ καλὸν ἐκείνοις, γενήσεται· πλὴν τοῦτο λέγομεν, ὅτι μεγάλους ἐξόδους καταναλώσετε, εἴπερ θελήσουσιν ἐπιδημῆσαι ἐνταῦθα· ἐρωτηθέντες δὲ περὶ τῆς ποσότητος τῶν ἐξόδων ἐσκέψαντο καὶ ἐποίησαν κατάστιχον, καὶ εἶπον ὅτι ἔνι χρεία τζαγρατόρων τριακοσίων, καὶ κατέργων τριῶν διὰ φυλακὴν τῆς πόλεως, καὶ ἑτέρων κατέργων ἓξ ἢ πέντε τὸ ἔλαττον, δι' ὧν ἐλεύσονται ἐνθάδε οἱ ἡμέτεροι, καὶ ἐξόδου δι' ἧς οἰκονομηθήσονται ὁ πατριάρχης μετὰ τῶν ἀρχόντων, καὶ κληρικῶν αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ἕτεροι, ὅσους δεῖ παρεῖναι ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ ποσοῦνται ταῦτα εἰς φλωρία χιλιάδας ΟΕ, ἄνευ μέντοι γε τῆς οἰκονομίας τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀρ-

cum Romana Ecclesia, sit omnium mater & filia tantum illa quæ floret in Oriente, æquum esse, ut filia obsequio & pietate, ad matris genua arrepat: Cum igitur hanc sententiam sic expromerent aliquot Cardinales, à Papa delegati cum nostratibus tractare circa Synodi negotium, visi sunt recta ad unionem tanquam ad scopum collimare, si Deus successum præberet: Nam & coronidis in locum hæc etiam adjecerunt: Nolle se controversias suas multorum capitum suffragiis determinandas permittere, sed tres hinc viros segregabimus, inquiunt, omni virtutis encomio, ac prudentiæ famâ illustres, tanquam cæterorum coryphæos, & vos totidem è vestris numeris eligite, qui divinum numen rite propitiati precibus à puro corde ac conscientiâ illibatâ profectis, soli sedebunt seorsim ab aliis, lumenque à Deo exposcent: Et quicquid Deus eorum mentibus per Revelationem inspiraverit, qui solus præcordia veritatem amantium abundanti gratia perfundit, id unum, omnes in universum consentientibus sensibus amplectentur. Etenim qui promisit: Ubicunque duo tresve in nomine meo congregabuntur, in meditullio eorum consistam; & qui asini os aperuit, ac stupenti bruto humanam eloquentiam impertivit, quid non illis suppeditabit luminis & gratiæ qui convenerunt ut eruant mysteria cultûs sui, quæ tanquam oracula fidei, & veritatis fundamenta, debeant ad posteros per omnia secula commendari: Verum cum legatis suaderent peregre ad illos proficisci, & in Italiam Synodum coactam transferre, nostri prudenter responderunt: illum articulum in mandatis non contineri, nec medium proferri posse aut disceptari: se tantum venisse ut de tempore statuatur, quando opportunum videretur, ad tollenda Ecclesiarum discidia ut Synodus Constantinopoli celebretur: novum esse ac inauditum quod de alio loco nunc ingerant: Sed pio Regi & sanctissimo Patriarchæ significabimus, inquiunt, id à vobis expeti: & si illi vobis gratificabuntur, non abnuemus: quanquam & hoc interea non dissimulabimus, plurimi constabit adventus noster, & multos sumptus impendetis si nos huc peregrinabimur: Et cum nostri denuo interrogarentur, quantos ad id proventus insumi oportere judicarint; cæperunt singula recensere, & in particulas discindere: Ad urbis tutelam trecentis sagittariis opus esse, cum tribus triremibus bene instructis: sex aliis triremibus aut quinque ad minimum, quibus nostri in has oras transfretentur: Ad hæc impensas numerare Patriarchæ, sat amplas, ut rebus domi compositis se ad vecturam paret, cum suis principibus, Præfectis Ecclesiarum, & clericis, cum Archiepiscopis omnibusque aliis, quorum refert Synodo interesse: Hæc si exacto calculo ad summam unam reducerentur, septuaginta quinque millia florenorum conficerent: nulla interim ratione initâ Imperatoris, aut Principum

χόντων αὐτοῦ. ἀναρτώμεθα γὰρ τὸ περὶ τοῦ βασιλέως, εἰς τὴν διάκρισιν καὶ φιλοτιμίαν τοῦ Πάπα. ἔλεγον δὲ οἱ ἡμέτεροι, ὅτι ἐποιήσαμεν καὶ περισσοτέρας τὰς ἐξόδους, ἵνα γίνωνται ὀκνηρότεροι, πρὸς τὸ ἕλκειν ἡμᾶς ἐκεῖσε.

ſuorum: quam intactam relinquimus, & ſuſpenſam à ſolo judicio & magnificentiâ Papæ. Ita computum noſtrates exhibuerunt liberali æquo: ut omnem Latinis ambitionem auferrent nos illuc pertrahendi, cum ab illis tantum æris in præſens, & per aliquot annos forſan, in longum hauriretur.

τμήμ. β. Κεφ. ιγ.

Ὡς οὖν ἤκουσαν ταῦτα οἱ προσδιαλεγόμενοι, καὶ τῷ πάπᾳ ἀνήνεγκαν, διεκόμισαν τοῖς ἡμετέροις ἀπολογίαν, ὅτι ὑμεῖς νομίζετε ὡς ἐνταῦθα ἔχομεν τὰ φλωρία περισσά. πλὴν εἰ καὶ εὑρίσκονται πολλά, ἀλλὰ οὖν ἐξοδιάζονται καὶ εἰς πολλὰς ἀναγκαίας δουλείας. εἰ δὲ τὴν χρείαν ταύτην τῆς ἑνώσεως ὁρίζει ὁ πάπας ὅτι εἰ ἐλέγετε χιλιάδας πεντήκοντα ἔμελλεν ὁρίσαι ἐκεῖνος ΟΕ. εἰ δὲ λέγετε ΟΕ ὁρίζει ἐξοδιάσαι χιλιάδας ἑκατὸν, ἵνα μὴ ἐμποδισθῇ τὸ τοιοῦτον ἀγαθὸν ἔργον. περὶ δὲ τοῦ βασιλέως ἔφη ὁ πάπας, ὅτι ἔνι εἰς τὸ θέλημα ἐκείνου, ἐγὼ γὰρ οὐκ ἔχω ἀνάγκην περὶ τοῦ βασιλέως. ἐν τούτοις οἱ ἡμέτεροι τὴν πρεσβείαν τελέσαντες καὶ τῷ πάπα προσελθόντες, τὴν ἐπὶ τῇ ἐξελεύσει ὀφειλομένην προσκύνησιν καὶ πρόσρησιν ἀπονεῖμαι. εἶπεν ὁ πάπας πρὸς αὐτοὺς, ὅτι ἐπιμελήθητε ὡς χρήσιμοι ἄνθρωποι, καὶ καλοὶ χριστιανοὶ, διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, διὰ τὰ σπλάγχνα τοῦ Χριστοῦ· νὰ ἔχητε τὴν εὐχὴν τοῦ ἁγίου Πέτρου, καὶ σπουδάσατε καὶ εἰς τὸν γαληνότατον βασιλέα, καὶ εἰς τὸν αἰδεσιμώτατον πατριάρχην, ἵνα διασυντόμως ποιήσωσιν ἐνταῦθα τὴν σύνοδον, εἰμὶ γὰρ γέρων καὶ δειλιῶ τὸν θάνατον. εἰ οὖν ἐπιμεληθῆτε γενέσθαι τὴν σύνοδον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου, γενήσεται καὶ ἡ ἕνωσις καλῶς, ἐμοῦ δὲ παρελθόντος, οὐ καλῶς γενήσεται.

SECT. II. CAP. XIII.

Quæ cum audiſſent delegati, & Papæ nunciaſſent, hæc in vicem reſponſi noſtris reportarunt: Creditis nos hic ſuperabundare florenis & tanquam delphinos maris diverſis inaurari: verum ſi multa influunt, à diurnis fontibus proventuum, multa etiam effluunt in uſus neceſſarios: quanquam hoc Unionis negotium tam impenſe Papa fovet, & ſtudet promovere, ut ſi vos eidem perficiendo quinquaginta millia florenorum ſufficere putaſſetis, ille ſeptuaginta quinque nominaſſet: ſi vos totidem, ille centum: maximam veſtrorum omnium ſpem, & vota avariſſima, benignitatis & largitionum magnitudine ſuperaſſet, quam ut opus tam immenſi fructus ac emolumenti nummorum penuriâ præpeditum flacceſceret: Regem vero quod ſpectat, Papa dicit: Eſto penes ipſum quod vult eligendi arbitrium, nec enim quidquam ſeverius in eum ſtatui poſſit, ſi maneat, quem ut adveniat, nulla neceſſitas cogit: Ita noſtri peracta legationum mole, ad Papæ limina accedunt, cum debitâ veneratione, & ultimo ſalutandi officio valedicturi: Quibus Papa: Si viri ſitis probi, inquit, & ſynceri Chriſtiani, per caritatem Dei, per viſcera Chriſti fas ſit vos affari: ſtrenuam nobis navate operam, ut in poſterum ſancti Petri benedictione fruamini.

Inducite quâ poteſtis ſuadâ Sereniſſimum Imperatorem, & multâ reverentiâ digniſſimum Patriarcham, ut huc brevi Synodum conſcribant: Ego enim provectus ſenio naturæ legem ultimam quotidie pertimeſco: Si curabitis me vivo Synodum hanc celebrari, fiet Eccleſiarum unio laudabilis: ſin fato coactus locum alteri cedam, nec ego meorum votorum, nec illi laudum ſuarum tam inſigne elogium reportabunt.

τμήμ. β. Κεφ. ιδ.

Ἐπανῆλθον οὖν οἱ πρέσβεις, καὶ ἀνήνεγκαν ταῦτα τῷ βασιλεῖ, καὶ τῷ πατριάρχῃ· ἦλθεν δὲ καὶ μετ' αὐτῶν πρέσβις ἐκεῖθεν ὁ Ῥόδου Ἀνδρέας, ὃν ὁ λόγος ἐδήλωσε ὡς συνηγορήσαντα τῷ Εὐδαμονοϊωάννῃ κατ' ἀρχὰς περὶ τῆς ἑνώσεως. καὶ εἶπε τὰ αὐτὰ ἅπερ καὶ οἱ ἡμέτεροι πρέσβεις εἰρήκασι,

SECT. II. CAP. XIV.

His ſolvunt ab Italiâ noſtri, & reduces cuncta exponunt Imperatori ac Patriarchæ: quos unà comitabatur munere Legati à Papâ functus Andræas Rhodi Epiſcopus, cujus anteà meminimus Eudæmonem-Joannem adjuvantis, cum is primò in cauſâ Unionis Romæ negotiari inchoaret: Et eandem cum noſtris cantilenam cecinit, ac obnixè incubuit eadem principia dare

ἀφήκασι, καὶ ἐσπούδασε τοιαύτην ἀρχὴν ἐγκαταστῆσαι τοῖς συνοδικοῖς πράγμασιν. ἔλεγε γὰρ δύναμιν ἔχειν ἐκεῖθεν πρὸς τὸ τὴν ἀπήκουσαν ἀρχὴν καταβαλεῖν εἰς τὴν ἐκεῖσε συνάθροισιν τῆς συνόδου. Τότε γοῦν εὑρέθη καὶ ὁ βασιλεὺς προθυμότατος πρὸς τὸ συγκροτῆσαι τὴν σύνοδον εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐβούλετο εὐθὺς ἄρξασθαι τῆς τοιαύτης συνελεύσεως. ὅπερ μαθὼν καὶ ὁ Ἀνδρέας περιχαρῶς ἐξεδέχετο πρᾶξαι τοῦτο ἀνενδοιάστως καὶ ὁμολογουμένως συστῆσαι γίνεσθαι τὴν πρὸς Ἰταλίαν συνάθροισιν. Εἶτα παραγέγονεν ὁ πατριάρχης εἰς τὸν βασιλέα ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῶν Στουδίου εὑρισκόμενον τότε. καὶ βουλευσάμενοι εὑρέθησαν εἰς ἀναβολὴν τὰ περὶ τῆς συνόδου ὑπερτιθέμενοι. καὶ ὁ βασιλεὺς οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπέσχεν ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς προθυμίας ἣν ἔδειξεν ἔχειν περὶ τὴν συνάθροισιν τῶν ἐν τῇ συνόδῳ ἐλευσομένων, καὶ εἶπε τῷ Ἀνδρέᾳ, τινὰ μὴ συνᾴδοντα τοῖς προτέροις αὐτοῦ λόγοις. ὁ δὲ ἀπῄτησεν ἀπολογίαν πρὸς τὴν πρεσβείαν ἣν διεκόμισεν ἀπὸ τοῦ Πάπα. Καὶ ὁ βασιλεὺς οὐκ ἠθέλησε δοῦναι αὐτῷ τὴν ἀπολογίαν, ἀλλ' εἴρηκεν ἀπολογηθῆναι τῷ πάπᾳ διὰ πρέσβεως ἰδίου, ὅπερ δυσχερῶς ἔφερεν ὁ Ἀνδρέας. καὶ ἔλεγε περὶ ἑαυτοῦ, ὅτι ἐγὼ εἰμὶ πολίτης, καὶ ὀφειλέτης τῆς πατρίδος ταύτης, καὶ ἀγαπῶ τὸ καλὸν αὐτῆς. Τίνος οὖν χάριν οὐ λέγει μοι ὁ βασιλεὺς τὸν σκοπὸν, ὃν ἔχει διαμηνῦσαι τῷ πάπᾳ, ἵνα εἰδῶ, καὶ εἰ μὲν ἐγχωρεῖ γενέσθαι, συνεργήσω καὶ αὐτός, εἰ δὲ μή, τοῦτο ἐμποδίσω, ἵνα μὴ ζημιωθῶσι τὴν τῆς πρεσβείας ἔξοδον. Ἐγὼ γὰρ οἶδα, ἀκριβῶς ἔλεγε, πῶς διάκειται ὁ πάπας εἰς τὰ τοιαῦτα πράγματα, καὶ μέχρι τίνος συγκαταβήσεται, καὶ ποιήσει, ἢ οὐ ποιήσει.

dare ac fundamenta rebus ad Synodum spectantibus: Etenim publice professus est, se sat amplâ donatum potestate, negotium hîc ab umbilico pertractandi, quò Synodales illuc cætus transvehantur: Imperator his primum applausit animo propensissimo, Synodum generalem in Italiam indicere & jam, jamque voluit hos conventus congregari. Quod tantâ implevit voluptate Andræam, ut se in omne latus versaret, præstaretque gnaviter, quicquid videretur conducibile ad prosequendos in Italiam conventus: At cum Imperatorem Patriarcha collocutus esset venerabili Studitarum in Monasterio, quò se Imperator tum forte recepisset, uterque cepit frigescere, & quæ ad Synodum attinebant, tanquam supervacua procrastinare: Quin & Imperator nescio quibus modis in melius temperamentum redire, nec tam alacer esse in convocandis patribus, quos ad Synodum generalem destinaret: Nonnulla etiam protulit ad Andræam, quæ à prioribus haud parum discrepabant: Unde cum ab Imperatore peteret, responsum mandatis quæ huc à Papa apportarat: Imperator abnuit, nec Papæ per alium satisfacere dixit, quam per Legatum proprium: Quod ægrè tulit Andræas, secumque sic ratiocinatus est. Quid me suspectum habeat Imperator, devotum patriæ meæ civem, & natalis soli, utinam pristinam in gloriam resurgentis, amantissimum? Quid non mihi credit quæ Papæ cupit transmittere? Ut singula momenta perpendens, Græcorum utilitati invigilem: Et si conducant fieri quæ postulant, ipse adjuvem: sin secius, ipse avertam, quo infructuosæ legationis impensas non luant: Si quidem nemo in mentem Papæ altius penetravit ac ego, aut novit accuratius expedire, quo affectu in hæc negotia propendeat, ad quæ se inflectat, quid velit præstare, quid non velit.

τμῆμα β. Κεφ. ιε.

Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς, ὥρισεν ὅτι οὐκ ἔχω ἐγὼ ἀνάγκην εἰπεῖν τῷ Ἀνδρέᾳ ἵνα βούλομαι μηνῦσαι τῷ Πάπᾳ, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ἔχει δίκαιον ἀπαιτεῖν με τοῦτο. ἴδιον μὲν γὰρ ἦν αὐτοῦ τὸ διακομίσαι τὴν πρεσβείαν ὡς ἀνετέθη. Μετὰ δὲ τὸ ἀκοῦσαι με ταύτην, ἐμόν ἐστι τὸ ἀπολογηθῆναι ἢ δι' αὐτοῦ, ἢ δι' ἡμετέρου. καὶ μετὰ τούτων λόγων ἐξέπεμψε τὸν Ἀνδρέαν.

Εἶτα

SECT. II. CAP. XV.

Quæ cum Imperatori innotuissent, palam dixit, se non obligari, ut quæ ipse mittat ad Papam mutua Andreæ pandat, nec id Andræam ab ipso posse ullo jure exspectare: Illius esse officium Legationibus huc venire instructum: quibus cum seipsum exoneraverit, Imperatori incumbere, postulatis referre quæ vult Imperator, sive per Papæ Andræam, sive per proprium Apocrisiarium, si magis allubescat: Atque his dimisit Andræam: Cujus post discessum, binos

Εἶτα ἔστειλε πρέσβεις εἰς τὸν πάπαν τὸν τότε μέγαν στρατοπεδάρχην κῦρον Μάρκον τὸν Ἰάγαριν, καὶ τὸν τιμιώτατον ἐν ἱερομονάχοις, καὶ καθηγούμενον τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ παντοκράτορος, κῦρον Μακάριον τὸν μακρόν. Ἀπῆλθον οὖν οὗτοι μετὰ γραμμάτων τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου. καὶ εἶπον περὶ τῆς συνόδου καθὼς ἀνετέθησαν, καὶ πάλιν ἐπανῆλθον διακομίσαντες καὶ ἀπὸ τοῦ πάπα γράμματα. οὔτε γοῦν ἐπὶ τίσιν οἱ πρέσβεις οὗτοι ἐστάλησαν, ἠκούσαμεν κατὰ μέρος, οὔτε τὴν περίληψιν τῶν ἐντεῦθεν σταλέντων γραμμάτων, ἢ τῶν ἐκεῖθεν ἐλθόντων εἰδέναι ἠδυνήθημεν. Διὸ οὐδὲ ἔχομέν τι περὶ τῆς πρεσβείας αὐτῶν γράφειν. εἰ μὴ ὅτι ἐστάλησαν πρὸς τὸ λέγειν, καὶ κατασκευάζειν τὰ περὶ τῆς συνόδου. παρῆλθε καιρὸς ἱκανὸς μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν δηλωθέντων πρέσβεων, καὶ ἐκ μὲν τοῦ πάπα οὐδεὶς ἐστάλη ἐνταῦθα, οὔτε μετὰ τῶν ἡμετέρων πρέσβεων, οὔθ' ὕστερον.

binos legavit ad Papam, Dominum Marcum Jagarin, Generalem copiarum omnium ducem, & plurimum venerabilem in sacris Monachis præfectum Monasterii Omnipotenti Deo dicati, D. Macarium Longum: Qui Epistolis ab Imperatore, & Patriarchâ fulti, ut primùm Romam appulerunt de firmandâ inter Ecclesias concordiâ agitare serio cæpere, prout erat imperatum: Et cum Epistolis Papæ ad utrumque denuo reversi sunt: sed quibus capitibus ista constitit legatio, quid literæ istæ comprehenderunt, quas aut misimus aut recepimus, nunquam potuimus hariolari: Quare nihil certi de illâ affirmamus, nisi quod isti duo Legati simul iverint cum mandatis, ut Latinos alloquerentur, & cum illis præstruerent exordia, ad communem Ecclesiarum pacem, & Synodum Generalem: Et quamvis multum jam temporis effluxerit ab eorum reditu, nihil dum auditum à Papa: nec cum illis ad nos quemquam direxit Legatum, nec unquam in posterum.

τμήμ. β. Κεφ. ις.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἠβουλήθη καὶ αὖθις στεῖλαι πρέσβεις εἰς τὸν Πάπαν. ἐκλέγεται τοίνυν πάλιν τὸν δηλωθέντα Ἰάγαριν, τὸν τιμιώτατον ἐν ἱερομονάχοις, καὶ καθηγούμενον τῆς σεβασμίας μονῆς τῶν Μαγγάνων κῦρον Μακάριον τὸν κουρουνᾶν, καὶ τὸν ἴδιον γραμματικὸν κῦρον Δημήτριον Ἄγγελον τὸν κλειδᾶν. Τὰ γοῦν πρὸς τὴν τούτων πρεσβείαν σκεπτόμενος καὶ ὑποτυπῶν ὁ βασιλεὺς παραγίνεται πρὸς τὴν δέσποιναν καὶ μητέρα αὐτοῦ, ἐν τῇ παλατιανῇ. συνάγει τε ἐκεῖ τὸν πατριάρχην, τὸν Ἡρακλείας, τὸν Μονεμβασίας, τὸν μέγαν σακελλάριον, τὸν μέγαν σκευοφύλακα, τὸν τιμιώτατον ἐν μοναχοῖς κῦρον Ἰωσὴφ, τὸν διδάσκαλον τὸν τιμιώτατον ἐν ἱερομονάχοις, καὶ πνευματικὸν πατέρα κῦρον Μακάριον, τὸν τῶν ἁγίων ξανθοπούλων, τοὺς μεσάζοντας, καὶ τοὺς εἰρημένους πρέσβεις. καὶ βουλεύεται μετ' αὐτῶν κατὰ τὸ εἰωθὸς τοῖς [illegible] τοῖς βασιλεῦσι. καὶ ὑποτυποῖ τὴν πρεσβείαν, καὶ ἀναθέσεις ἃς ἠβουλήθη, καὶ ἐπὶ τούτοις ἐγράφησαν, καὶ γράμματα παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ πατριάρχου, ἃ καὶ λαβόντες οἱ πρέσβεις, καὶ ἑτοιμασθέντες ἀπῆλθον.

Sect. II. Cap. XVI.

Nihilominus Imperator tertiâ legatione pertentare animum Martini decrevit: tribus ad id selectis mandatorum Ministris, prædicto Jagari. Cui duos adjunxit collegas, venerabilem in Hieromonachis Præpositum sacrosancti Monasterii Machinarum quod dicitur, Dominum Macarium Curunam, & Dominum Demetrium Angelum, sui ipsius notarium. Quibus singula præcepta tractationum formare, atque in mentem altius infigere percupiens, consultandi causâ, in matris Augustæ palatium se proripuit: quò statim convocavit Patriarcham, Antistites Heracleæ & Monembasiæ, Magnum Sacellarium, Magnum Scevophylacem, seu Ecclesiæ Thesaurarium: Inter Monachos dignitate primarium Dominum Doctorem Josephum: In Hieromonachis Dominum Macarium spiritualem à confessionibus Patrem: Dominum sancti Xanthophili: Sequestros, & cum his omnibus Legatos. Quibus cum una accumbit ad consilium Imperator ut alii Imperatores consuevere: Et cum singula momenta ac capita leganda ad arbitrium finxisset, scriptæ sunt ab Imperatore & Patriarchâ literæ, quibus in manum traditis legati ad iter se propere parant, & discedunt.

τμήμ. β. Κεφ. ιζ.

Ἡμῖν δὲ οὐκ ἐγνωρίσθη οὔτε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς βουλῆς, οὔτε ἡ δύναμις τῶν γραμμάτων. τοῦτο μόνον ἐστοχαζόμην ἐγὼ, ὅτι δυσχερὲς ἐδόκει τὸ τότε συστὰν τοῖς παρατυχοῦσιν ἐν τῇ βουλῇ. ἔβλεπον δὲ καὶ τὸν πατριάρχην ἔκτοτε καὶ εἰς τὸ ἑξῆς δυσχεραίνοντα μὲν κατὰ τὸ δοκοῦν, καὶ ἀναγκαζόμενον πρὸς τὸ στέλλειν γράμματα σύμφωνα τοῖς βασιλικοῖς. γράφοντα δ' οὖν ὅμως τε καὶ ἑπόμενον. Ἀλλὰ καὶ μετὰ παραδραμεῖν ἱκανοῦ καιροῦ, πρὸς τὸν διδάσκαλον κῦρον Ἰωσὴφ, κατὰ τὸ εἰωθὸς μοι παραγινόμενος, καὶ λόγων κινηθέντων τῶν περὶ τῆς ζητουμένης συνόδου, ἤκουσα αὐτοῦ εἰρηκότος μοι, ὅτι ἐγὼ ἀφ' οὗπερ ἤκουσα, ὅσα ἐν τῇ παλατιανῇ ἀκήκοα, καὶ ἐπὶ τούτοις ἐκπληκτικόν τι βοήσας, καὶ τὴν χεῖρα κατὰ τὸ στόμα θέμενος, ἔκτοτε ἔγνων ἔφην, ὡς οὐδέν τι ἀγαθὸν ἐνταῦθα γενήσεται. ἀντέστην γὰρ εἶπε πρὸς ἐκεῖνο τὸ βούλευμα καθὼς ἠδυνάμην. ὡς δὲ εἶδεν προβαῖνον καὶ τελειούμενον, εἶπον πρὸς ἐμαυτὸν, ὡς ἐπεὶ ὁ ἰωσὴφ οὐ παρέσται ἐκεῖ, οὐδὲ ὄψεται τὸ βουλευόμενον, ποιησάτωσαν ὡς βούλονται.

Sect. II. Cap. XVII.

Nos vero æternùm latuit, istius consilii eventus pariter & tenor literarum: sed si conjectare libeat, opinor, plerisque in Concilio assidentibus duriusculum id visum quod tum statuebant: Et ipse Patriarcham observavi ab illo tempore, & deinceps, si ulla fronti fides, turbatum animo, si quando literas perscribere cogeretur Imperatoriis consonas; scripsit tamen & jussis paruit. Sed & memini post elapsum aliquantillum temporis, me convenisse illum Josephum Monachum & Doctorem, ut assuevi, pro nostrâ invicem familiaritate: Et cum inter colloquendum sermo incideret de Synodo prædictâ, hæc mihi retulit: Postquam semel percepissem quid rei gereretur in Palatianâ coram Imperatrice Augustâ (& tum terribili voce exclamavit, labia manu premens) Eheu, inquit, satis intellexi, quam nihil unquam boni illinc, in nos redundaret: Et quo valui ingenio, eorum consultationibus obnixus sum: Verum cum adeo provectas viderem & maturatas eorum intentiones, ut meis conatibus eluderent, mihimet ipsi consului, nunquam in posterum iis affore: Et si Josephus (dixi mecum) non aderit, nec videbit eorum Senatus-Consulta, nec approbabit, faciant quæcumque velint, per me licebit.

τμήμ. β. Κεφ. ιη.

Ἀλλὰ καὶ ὁ πατριάρχης ἔκτοτε λίαν ἡγούμενος ἐπαχθὲς τὸ γενέσθαι τὴν σύνοδον ἐν τόπῳ καὶ ἐξουσίᾳ λατινικῇ, καὶ λέγων πολλάκις, ὡς εἰ ἐκεῖσε γένηται, οὐκ ἔσται καλὸν τὸ συμπέρασμα τῆς συνόδου, καὶ δεικνύων ἑαυτὸν μηδόλως βουλόμενον ἐκεῖσε παραγενέσθαι. ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν καθήμενος ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, μετὰ καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων παρόντων, καὶ δύο ἐκ τοῦ παλατίου ἀρχόντων, εἴρηκεν ὅτι λέγουσι γενέσθαι τὴν σύνοδον ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, καὶ ἀπελθεῖν τοὺς ἡμετέρους ἐκεῖσε, καὶ καρτερῆσαι ἐν τῇ συνόδῳ καὶ ἔχειν τὰς ἐξόδους καὶ τῆς ὁδοῦ, καὶ τῶν σιτηρεσίων παρ' ἐκείνων. ἐν οὖν τῷ ἀπελθεῖν οὕτω καὶ ἐκδέχεσθαι καὶ τὴν ἡμερησίαν τροφὴν ἐξ ἐκείνων, ἤδη γίνονται δοῦλοι καὶ μισθωτοὶ, ἐκεῖνοι δὲ κύριοι. καίπερ δοῦλος τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ ὀφείλει ποιεῖν, καὶ πᾶς μισθωτὸς τὴν ἐργασίαν τοῦ μισθοῦντος αὐτὸν ἐργάζεται. καίπερ ὁ μισθῶν τινὰ τούτου

Sect. II. Cap. XVIII.

Quin & Patriarcha ex illo tempore nostrates in terram sub jurisdictione Latinorum convenire in Synodum, nimis molestum ac grave censuit: & sæpe prædixit, Synodum illic coactam nunquam decorum finem esse sortituram: Et quam averso ac reluctanti animo ipse interesset illac coactæ: Maximè vero semel, quando secretiori in conclavi cum solito suorum principum contubernio, simul & duorum nobilium Palatii, sic orsus est loqui: Rumor inter nostros percrebuit, concilium generale in Italiâ, brevi celebratum iri, nostrosque in animum induxisse illac proficisci, & longa tolerare Synodi fastidia: à Latinis accipere viatica in Italiam, & stipendia quamdiu in Italiâ commorabuntur: At sic inter alienigenas peregrinari, & ab eorum liberalitate alimenta quotidiana sumere, quid aliud est quam nos ipsis prosternere in mancipia, & illos nobis in dominos evehere? Oportet servum domini legem amplecti, ad ejus nutum & arbitrium stare; & à mercenario pensum exigit, qui illum conducit: nam eum in finem cum ipso paciscitur, ut obsequatur spe præmii delinitus, & faciat quicquid ipsi injunxerit:

τούτου χάριν τὸν μισθὸν παρέχει, ἵνα ὁ μισθούμενος πληροῖ πᾶν ὅπερ ὁ μισθῶν αὐτὸν προστάξει. εἰ δὲ μήγε οὐ παρέχει αὐτῷ τὸν μισθόν. εἰ γοῦν ἐκεῖνοι κρατήσουσι τὸ σιτηρέσιον, τί ποιήσουσιν οἱ ἡμέτεροι· καὶ εἰ οὐ θελήσουσιν ὑποστρέψαι τοὺς ἡμετέρους δι' ἰδίων ἐξόδων τε καὶ πλευσίμων, τί ἄρα ἕξουσιν οὗτοι ποιῆσαι; Κατὰ τί οὖν συμφέρει τούτους τοὺς ὀλίγους, τοὺς ξένους, τοὺς πένητας ἀπελθεῖν εἰς τοὺς πολλοὺς τοὺς πλησίους τοὺς σοφοὺς, τοὺς ὑπερηφάνους, τοὺς ἐντοπίους, καὶ εἰς αὐτοὺς δουλωθῆναι. εἶτα καὶ περὶ πίστεως καὶ εὐσεβείας συζητεῖν, καὶ διδάσκειν αὐτοὺς, οὐκ ἔνι τοῦτο καλὸν, οὐκ ἔνι ἐμοὶ δοκεῖ ὅτι οὐδόλως συμφέρει ἡμῖν τοῦτο. δύναται δὲ ὁ βασιλεὺς ποιῆσαι ἐνταῦθα τὴν σύνοδον, εἰ θελήσει, καὶ ἄνευ ἐξόδων. ἐπεὶ οἱ ἐλευσόμενοι ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐνταῦθα δι' ἰδίων ἐξόδων ἐλεύσονται. εἰ δὲ καὶ ἐξόδων δεηθῇ, δύναται ἐπέκεινα τῶν ρ΄ χιλιάδων συνάξαι ἄσπρους, καὶ εὐθὺς μὲν ἀκουσθὲν τοῦτο δόξει ἀπίθανον. ἐγὼ δὲ δείξω πῶς ἐστι τοῦτο καὶ δυνατὸν καὶ εὔκολον. δύναται ὁ βασιλεὺς μετὰ καλῶν πρέσβεων διαμηνῦσαι τοῖς ἐλευσομένοις ἐν τῇ συνόδῳ ἐλθεῖν μετὰ τῶν πραγμάτων καὶ ἐξόδων ὧν ἔχουσιν, ἀναγκαίων ὄντων πρὸς συνεργίαν τοῦ θείου τούτου ἔργου καὶ σκοποῦ. Ἐλεύσεται οὖν ὁ Ῥωσίας κῦρος Φώτιος μετὰ βίου πολλοῦ, καὶ ἄσπρων ἐπέκεινα τῶν ρ΄ χιλιάδων, καὶ λήψεται ἐξ ἐκείνου ὁ βασιλεὺς μετ' εὐκολίας ἄσπρους ͵κ. ἐλεύσεται ὁ καθολικὸς Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἰβηρίας κἀκεῖνος πλούσιος, καὶ λήψεται ἐξ ἐκείνου λ χιλιάδας, ἢ τὸ ἔλαττον ͵κ. ἐλεύσεται ὁ πεκίου καὶ λήψεται ἐξ ἐκείνου ͵κ. Οἱ πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ὡς ἀκούω παρέχουσι χιλιάδας φλωρία τῷ Σουλτὰν, καὶ γίνονται πατριάρχαι. δυνατὸν οὖν ἐστι λαβεῖν ἐξ ἐκείνων ἀνὰ ͵β φλωρία ἤτοι ἔλαττον ἀνὰ ͵α. εἰσὶ καὶ τινὲς τῶν ἡμετέρων ἀρχιερέων πλούσιοι, καὶ λήψεται ἐξ ἐκείνων ἀνὰ ͵α, ἐκ τινῶν δὲ ἀνὰ χ΄, καὶ ἐξ ἄλλων ἀνὰ τ΄. καὶ συνάξει ἐπέκεινα τῶν ρ. τὸ γοῦν γενέσθαι ἐνταῦθα σύνοδον ἐστὶ καὶ καλὸν καὶ τίμιον, καὶ κατὰ πολλὰ συμφέρον ἡμῖν. τὸ δὲ ἐν Ἰταλίᾳ ταύτην γενέσθαι, πάντη ἡμῖν ἀσύμφορον. Ἐγὼ γοῦν εἰ καὶ εἰς τὰ περὶ συναγωγῆς οὐκ ἠρκέσθην. οὐ γὰρ ἐνόμισά ποτε συναχθῆναι οὐδὲ πολλῷ τούτων ἐλάχιστα, εἰς γε τὰ ἄλλα

junxerit: aliter nullam solvet mercedem: E quid si cohibeant manus in continuandis sti pendiis, quo se vertant nostri? aut nolint no stros redire, ne propriis quidem sumptibus ac jutos, aut nostris navigandi instrumentis, qui illic invenient nostri quod agant? aut quomo do se expedient? Quo igitur spectat hos pau cos, advenas, egenos committere cum tant gente, tot viris multitudine inclytis, opulen tis, sagacibus, superbis, suorum larium indige nis, & hos illis in servitutem tradere? Ac tun de Fidei articulis & Religionis disceptare, do cere aut doceri. Non est, Non erit aut pulchrun nobis aut honestum, aut quantum videtur omni no commodum aut conducibile: Quin si Imperator vellet, in gente suâ posset Synodum conscribere: idque sine gravioribus impensis aut nummorum detrimento: Nam à Româ propriis adornati opibus huc convolabunt, nullum nobis incommodum allaturi: quod si nostrâ ope indigebunt, poterit Imperator noster in ipsorum & suum subsidium ultrà centum millia nummorum corradere: quod etsi primo auditu incredibile videatur, tamen dabo comprobatum nihil factu facilius: Poterit Imperator per idoneos Legatos significare singulis ad Synodum venturis, accedere cum sarcinulis quam possunt bene plenis & infertis: quæ maxime necessariæ requiruntur, ut tam divini operis colophonem ultimum consequamur. Tunc adventabit illustris Dominus Photius Russiæ Metropolitanus cum ingenti facultate, secum apportans ultrà centum millia nummorum: De quibus Imperator facillimè poterit, & absque Metropolitani damno graviori viginti millia, unam quintam partem sibi detractam edecumare. Accurret & Universalis Iberiæ Archi-Episcopus, qui cum abundet opibus, ab illo Imperator mutuabit triginta nummorum millia, aut ad minimum viginti. Veniet & Pecii Præsul, & ab illo tantundem accipiet, viginti: Quin & per totum Orientem Patriarchæ, sub Mahumetana ditione, ut fama fert, Sultano exhibent mille florenos, ut Patriarchæ inaugurentur: ab illis non videbitur durum, si Rex detrahat duo millia nummorum, aut saltem ab unoquoque unum mille: Atque inter nostros etiam Episcopos, nonnulli sunt satis opulenti: à ditioribus sumat unum mille nummorum, ab aliis sexcentos nummos, ab aliis trecentos, ut cujusque ratio ferre possit, sine molestiâ ac onere. Et si hoc propositum tenebit, ab omnibus colliget ultrà centum millia nummorum, ut nuper occœpi dicere: Synodum itaque hic sistere, nobis erit splendidum & honorificum, ac multis nominibus utile; sed in Italiâ inexplicabile malum undique disconducens: Ego enim etsi

ἀλλὰ λίαν ἠρκέσθην, ὡς ἀληθείας ἐχόμενα, καὶ οὕτως ἀποβησόμενα. Ἐπῃνέθη δὲ καὶ ὁ πατριάρχης παρὰ πάντων τῶν ἀκουσάντων ταῦτα, ὡς τοιαύτην δόξαν ἐχόντων πάντων σχεδὸν περὶ τῶν τοιούτων, καὶ ἠξιώσαμεν καὶ παρεκαλέσαμεν αὐτὸν ἵνα ἵσταται ἀεὶ, καὶ συνεργῇ καὶ πράττῃ, ὅσα εἰσὶν ἁρμόδια ὑπὲρ τῆς τοιαύτης βουλῆς. καὶ ταῦτα μὲν ἐλαλήθησαν καὶ ἐγράφησαν ἐνταῦθα διὰ τὴν δυσχέρειαν, ἣν εἶχον πάντες περὶ τῆς μελετωμένης ἀποδημίας.

etsi Synodum totam ab ovo ad malum, ut ajunt, capere non sufficiebam, qui ne cætuum confluentium partem minimam huc congregatum iri sperabam, in cæteris tamen sufficiebam ut fatidicus vaticinari veritati consentanea, & aliquando futura. Multum laudis ab hac oratione Patriarcha reportabat, quod omnes eandem sententiam foverent: & supplices rogavimus ut perpetuos in his terminis figat gressus, nec se dimoveri patiatur, sed omni Minerva contendat in medium audacter proferre, quæ huic tam sano consilio conjuncta crederet. Hæc ab illo tunc temporis dicta codicillis mandabant astantes, propter aversationem Italicæ peregrinationis in nostram perniciem excogitatæ, quæ cunctorum medullas intimas obsederat & occupârat.

τμήμ. β. Κεφ. ιθ.

Οἱ δὲ δηλωθέντες πρέσβεις, μέχρι τῆς Καλλιουπόλεως φθάσαντες κἀκεῖσε πληροφορηθέντες, ὅτι τέθνηκεν ὁ Πάπας Μαρτῖνος, ὑπέστρεψαν. ἐλογίσαντο γὰρ ὡς ἐπεὶ τέθνηκεν ὁ συμφωνῶν καὶ πράττων τὰ περὶ τῆς συνόδου, περιττὸν ἐστὶ, καὶ αὐτοὺς ἐκεῖσε παραγενέσθαι. Ὁ δὲ βασιλεὺς βαρέως διετέθη πρὸς τὴν τούτων ὑποστροφήν· ὥρισε γὰρ πρὸς αὐτοὺς, τίνος χάριν οὐκ ἀπήλθετε εἰς ὅπερ ἐστάλητε· οὐκ ἔδει ἐμποδισθῆναι ὑμᾶς διὰ τὸν θάνατον τοῦ Πάπα. ἐκεῖ γὰρ ἅμα τῷ τεθνάναι τὸν πάπαν, εὐθὺς ἀποκαθιστῶσι ἕτερον. ἅπερ οὖν ἔπραττεν ὁ πρώην πάπας αὐτὰ πράξει καὶ ὁ μετ' ἐκεῖνον. Διὸ λέγω ἵνα ἀπέλθητε καὶ τελέσητε τὴν πρεσβείαν ὑμῶν, καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς ἀπελθεῖν. ὁ μὲν οὖν ἡγούμενος τῶν Μαγκάνων, οὐκέτι ἠθέλησεν ἀπελθεῖν, καίτοιγε πολλάκις ἀξιωθεὶς, καὶ ζητηθεὶς τοῦτο. ἀλλ' ἀπηγόρευσε τελείως τὴν ἐκεῖσε ἀποδημίαν. Ἐξελέξαντο δὲ ἀντ' ἐκείνου τὸν πρώτως ἀπιόντα εἰς τὸν Μαρτῖνον, ἡγούμενον τοῦ προδρόμου, καὶ μέγαν πρωτοσύγκελλον, ἱερομόναχον, κῦρον Ἰωάσαφ. ὃς καὶ ἑτοιμασθεὶς μετ' οὐ πολὺ ἐξέπλευσε μετὰ τοῦ Ἰαγάρη, καὶ τοῦ Κλειδᾶ. καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν πάπαν Εὐγένιον οἳ τὴν ἐκ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου συνήθη πρόσρησιν προσειρηκότες αὐτῷ, καὶ ὅπως περὶ τῶν συνοδικῶν ἐκεῖσε παραγεγόνασι δηλῶσαι δεξάμενοι, εὐθὺς ἠρωτήθησαν παρὰ τοῦ πάπα, εἰ δέδωκεν ὁ βασιλεὺς τὴν Πάτραν τῷ ἰδίῳ αὐτῆς ἐπισκόπῳ· ὡς οὖν ἤκουσε παρ' αὐτῶν ὅτι οὐκ

SECT. II. CAP. XIX.

At Legati quos diximus cum Callipolin appulissent, certiores facti de morte Papæ Martini, domum revertuntur: Enimvero sic concipiebant: si jam expiravit qui nobis consensit in negotium, de formandâ Synodo, & Pace contrahendâ, rem esse sufflaminatam eorumque adventum inutilem fore ac supervacuum: At Imperator eorum receptui graviter succensuit; & mentem sic explicuit: Quorsum iter propositum defugistis? Mors Papæ non debuit vos retrorsum pepulisse: Papa nunquam moritur; sed uno decedente mox alter substituitur: Et quæ prior præstanda destinârat, succedens eadem animo prosequitur. Quare resumite omissum iter, absolvite Legationem: Et eos impulit quò tendebant antè, iter carpere. Sed Monasterii Machinarum Præfectus defungi officio cupiebat, quamvis eum Imperator ad suscepti oneris fastidium perferendum, multis precibus fatigaret: nolebat tamen, & seipsum protinus exautorabat: Cujus in locum suffectus est, qui primâ vice Legationem obiit ad Martinum, Antistes Ædis Prodromi, magnus Primicerius, Hieromonachus Dominus Joasaph: Hic se Jagaridi & Clidæ collegam adjunxit, & brevi post conscensâ nave, ad Papam Eugenium omnes pervenere: Ad quem cum multa officiosissima humanitatis & obsequii verba, Imperatoris & Patriarchæ nominibus, dixissent, & significassent se venisse ad maturandam Synodum: ut primum fari occœperunt interrogati sunt à Papa, num Imperator Patram Episcopo sedis proprio restituisset: Quibus restitutam pernegantibus, Papa excanduit: Et quid, inquit, à me postulatis Synodum, si Imperator injustè detinet Patram? Tum Primicerius Jagaridem submonuit responsum parare Papæ; ille rursum in Primicerium rejecit vicem, qui

πατριάρχης ἀπολογήσαιτο, καὶ τῷ πάπᾳ ἔγραψεν, ἅτινα γράμματα, καὶ αἱ ἀπολογίαι κεῖνται καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς ἐκκλησίας Κώδικι, καὶ οἱ ζητήσαντες ἔχουσιν ἐκεῖθεν ταῦτα εἰδέναι: Ἀλλ' οὖν ἐπεὶ οἱ πολλοὶ οὐκ ἔγνων τὰ τοῦ Χρυσολωρᾶ, οὐ γὰρ ἐπλατύνθησαν ταῦτα: οὐδ' ἐγίνωσκον ὅπως ἔγραφον οἱ πάπαι τοῖς πατριάρχαις. ἐν τοῖς μεγίστοις ἔθεντο, ὅτι νῦν τὸν τῆς νέας Ῥώμης ἀρχιεπίσκοπον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ὀνομάζει ὁ πάπας. καὶ ἀδελφὸν καλεῖ τοῦτον, κἀντεῦθεν ἐπεκμαίροντο ἐφίεσθαι τὸν πάπαν τῆς ἑνώσεως: καίτοιγε οὐ Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ πατριάρχην τῶν Κωνσταντινουπολίτων αὐτὸν ἔγραψεν, ὥσπερ τοίνυν καὶ μέχρι τοῦ νῦν γράφει.

τμήμ. β. Κεφ. η.

Ἀντιγράφουσι τοίνυν ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης, καὶ εὐχαριστοῦσι τῷ πάπᾳ, ὑπὲρ ἧς ἔδειξεν ἔχειν περὶ τὴν ἕνωσιν προθυμίαν: εἶτα παραδηλοῦσιν ὅπως οὐκ ἐνὶ δυνατὸν ἄλλως ταύτην γενέσθαι, εἰ μὴ σύνοδος γένηται οἰκουμενική, καὶ ἐξετάσῃ καλῶς τὰ τῆς διαφορᾶς, ἐλευθέρως, ἀβιάστως καὶ ἀφιλονείκως, καὶ εἴ τι ἂν ἀποδειχθῇ διὰ μαρτυριῶν καὶ παραστάσεων τῶν ἁγίων τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων, καὶ ὁμοφωνήσωσι πρὸς τοῦτο πάντες οἱ ἐν τῇ συνόδῳ, καθαρῶς καὶ μετὰ πάσης ἐλευθερίας, στερχθῇ παρὰ πάντων ἀνενδοιάστως, καὶ οὕτως ἡ ἕνωσις ἐπακολουθήσει: Τὴν δὲ σύνοδον ἔγραφον, ὡς οὐ δεῖ ἀλλαχοῦ γενέσθαι, εἰ μὴ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, διὰ πολλὰς καὶ ἀξιολόγους αἰτίας, ἃς εἰς πλάτος ἐν ἐκείνοις τοῖς γράμμασι περιέχονται, ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι σωζομένοις: καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς δεῖ συνάξαι τὴν σύνοδον, κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος αὐτοῦ καὶ προνόμιον: ἕτερος δὲ οὐδείς: στέλλονται γοῦν τὰ τοιαῦτα γράμματα πρὸς τὸν πάπαν μετὰ τοῦ Βλαδυντήρου, τοῦ γενομένου ὕστερον μοναχοῦ, καὶ Ἰωσὴφ μετωνομασθέντος, ὃς ἦν ἐκ τῆς Πελοποννήσου, τὴν Λατινικὴν πεπαιδευμένος διάλεκτον, καὶ ἀκόλουθος εἰς Ῥώμην ἐγεγόνει τῷ Εὐδαιμονο-Ἰωάννῃ: ἃ καὶ δεξάμενος ὁ πάπας, ἔστελλε πάλιν ἕτερα τῆς προτέρας ἐχόμενα διανοίας: καὶ πάλιν ἕτερα ἐντεῦθεν ἐγράφησαν, καὶ ἐστάλησαν πρὸς ἐκεῖνον.

rent, quid arcani aut literarum Chrysoloras apportasset, nec ejus negotiatio publicam lucem pervagaretur, plurimi hærebant ignari, & omnino nesciebant, quibus compellandi formis, Papa in scriptis ad Patriarcham uteretur: At nunc pro magnifico duxerunt, quod in Eudæmonis Epistolis, Novæ Romæ Archiepiscopum, Patriarcham Constantinopolitanum disertis verbis Papa nuncupet, & in simili secum sphærâ dignitatis atque eminentiæ, Fratrem: Et inde conjiciebant Papam vehementi concitatione flagrare pacis inter Ecclesias resarciendæ: quanquam inerat ambiguum, & terminus deminuens, si quis Papæ verba pensiculatius ad trutinam revocaret: nam non Patriarcham Constantinopolitanum sed Constantinopolitanorum scripsit, *civium, non civitatis, quasi ad successorem Petri jus & cura loci pertineret, ad Patriarcham tantum regimen popularium.*

SECT. II. CAP. VIII.

At Rex uterque, simul & Patriarcha rescribunt Papæ, & gratias agunt de singulari propensione, & animi affectu, quem ad pacem inter Ecclesias Christianas instaurandam tam prolixe patefecerat: verum subinde admonent, non aliter posse sua vota optatum exitum invenire, nisi Synodus Oecumenica congregetur, quæ libere sine violentia, candide sine ambitiosâ rixandi libidine, singulos utrinque articulos, & puncta & momenta perpendat, singula discrimina controversa examinet: Et si qua constiterint, antiquorum patrum, aut Sanctorum in Ecclesiâ doctorum testimoniis in medium prolatis luculenter comprobata, & in quæ universâ voce cuncti qui in Synodo assident manifestè consenserint, ea ut ab omnibus sancita audacter ac animose, sine tergiversatione, mora aut metu stabiliantur: Hanc methodum duntaxat, hæc consilia Ecclesiarum reconciliatio comitabitur: Porro Synodum illam non alibi gentium, quam Constantinopoli convenire oportere, quamplurimis iisdemque evidentissimis rationibus commonstrarunt, quæ in illis Epistolis fusè continentur in sacro Codice adhuc reservatis. Et quod solus Imperator Romanorum, & præter eum nemo inter mortales autoritatem habeat convocandi Synodum, ex veteri ritu, consuetudine, ac privilegio Majestati Imperatoriæ adnato: Hæc scripta obsignataque remittuntur ad Martinum per Bladynterum quendam posteà factum Monachum mutato nomine Joseph: qui cum ex Peloponneso oriretur, doctus Latinum sermonem usurpare, missus est Romam, anteà Eudæmonis in superiori legatione comes: A quo cum Papa in manum scripta recepisset, alia ad nos confestim compingenda curavit ejusdem styli & commatis; & nos ad illum per aliquot vices diligenter misimus reciproca.

λιώτου τοῦ δερμοκαίτου. ὠργίσεν οὖν ὁ βασιλεὺς μετὰ βάρους, ὅτι τοιοῦτος ὢν ζητεῖ καὶ παρ' ἐμοῦ εὐεργασίαν; ὅστις τὸ Γραϊκοὺς ὡς ὕβριν ἡγεῖται. ἐγὼ οὐκ ἐνόμιζον τοιαύτην εἴδησιν αὐτὸν ἔχειν, καὶ μάτην εὐεργέτουν αὐτῷ. ὅθεν καὶ γέλωτα μὲν ἡμῖν προυξένησεν ὁ Μηδείας, ἑαυτῷ δὲ τὴν ἐξαχρηστίας αἰδῶ, καὶ ἀνόνητον μεταμέλειαν. Ἐν δὲ τῷ ἀπέρχεσθαι τοὺς δηλωθέντας πρέσβεις πρὸς τὸν Εὐγένιον, μαθόντες τοῦτο οἱ ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Βασιλείας, ἔστειλαν πρέσβεις ἐνταῦθα, καὶ ἐζήτουν γενέσθαι τὴν κατασκευαζομένην Οἰκουμενικὴν σύνοδον μετ' αὐτῶν.

incolebant: Id tum Episcopus agebat in palatio; & responsum sollicitabat, per quendam Imperatoris Cubicularium & Libertum. At Imperator irarum plenus, & infremens rettulit: Quid? an ille talem cum ergà me se gerat, à me reposcat beneficentiam? qui nos, Græcos ab Italis appellari, in opprobrium rapit, futilis verborum commentator? nunquam eum credidissem mente præditum tam captiosâ: Nimis jam fui munificus & liberalis, mihi à multis Episcopus risum comparavit, & sibimetipsi morosi senis infamiam, & infructuosam pœnitudinem. Dum Legati, Jagaris cum collegis Eugenium versus iter adornant, Consilium generale tum Basileæ congregatum rescivit. Et huc Legatos misit, qui nos invitarent Generalem quam paramus Synodum cum illis consociare.

τμήμ. β. Κεφ. κα.

Ἦν γὰρ συνεστηκυῖα σύνοδος ἐν τῇ Βασιλείᾳ ἑπτακοσίων Ἐπισκόπων, διὰ τῶν κρειττόνων Καρδηναλίων, ἐξάρχοντος τούτων τοῦ Ἀρλατένσης, ἐπὶ διορθώσει τῶν ἀτόπων, τῶν ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Ἰταλίας παρεισφθαρέντων, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ συστολῇ καὶ ὑποτυπώσει τοῦ Πάπα τε, καὶ τῆς κούρτης αὐτοῦ. οἱ δὲ πρέσβεις ἦσαν ὅ τε ἐπίσκοπος Σουνδέσης, καὶ ἕτερος μετ' αὐτοῦ διδάσκαλος ὁ Ἀλμπέρτος. ἦλθον τοίνυν οὗτοι μετὰ γραμμάτων εἴς τε τὸν Βασιλέα καὶ τὸν πατριάρχην· καὶ ἔδειξαν ὅπως ἡ ἐν Βασιλείᾳ σύνοδος ἔχει τὸ κράτος καὶ τὴν ἰσχὺν πλέον τοῦ Πάπα, καὶ κρεῖττον ἢ ἐκεῖνος πράξει αὕτη τὰ περὶ τῆς ἑνώσεως. καὶ οἱ πλείους καὶ κρείττονες τῶν Ῥηγῶν τῇ συνόδῳ πρόσκεινταί τε καὶ πείθονται, καὶ πρὸ πάντων ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἀλαμανῶν ὁ Σιγισμοῦντος. καὶ κἀκεῖθεν γενήσεται μᾶλλον ἢ ὑπὲρ τῶν Γραικῶν ἀρκετὴ βοήθεια. πείθεται τούτοις ὁ βασιλεύς, καὶ σκέπτεται στεῖλαι πρέσβεις πρὸς τὴν σύνοδον. ἐκλέγεται τοίνυν τὸν μέγαν στρατοπεδάρχην κῦρον Δημήτριον τὸν Παλαιολόγον, τὸν τότε τιμιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ καθηγούμενον τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ ἁγίου Δημητρίου, κῦρον Ἰσίδωρον τὸν μετὰ ταῦτα Ῥωσίας γεγονότα, καὶ ἐς ὕστερον πρὸς τὸ τοῦ Καρδηναλίου ὑψωθέντα βάραθρον, καὶ τοῦ Παλαιολόγου γαμβρὸν κῦρον Ἰωάννην τὸν δισύπατον. καὶ πρὸ τοῦ ἐπανελθεῖν τοὺς προειρημένους πρέσβεις ἀπὸ τοῦ Πάπα, καὶ πρὸ τοῦ μαθεῖν τὸν βασιλέα πῶς ἐδέξατο

τοὺς

SECT. II. CAP. XXI.

Nam Synodus septingentorum Episcoporum, cum meliori parte Cardinalium Basileæ celebrabatur, præsidente Arelatensi: ut abusus aliquot absurdissimos tollant qui in partibus Italiæ perniciosè obrepserant: maximè vero ut insolescentem magis magisque Papæ potentiam deprimant, ejusque Curiam injecto freno coërceant: Legati à Concilio Episcopus Sundensis & cum illo quidam Doctor Albertus huc appulerunt cum literis ad Imperatorem & Patriarcham: Et mirificè prædicabant Basileensis Concilii eminentiam & potestatem suprà Papam: quod illud rectius Unionem inter Ecclesias ordinare valeat, & ad speratum exitum perducere: Quod plurimi Regum & maximi, Concilio adhærescerent, & præ cæteris, Germaniæ Imperator Sigismundus: adeo ut illinc potius quam à Papa Græci rebus collapsis amplissima subsidia requirant: Imperator noster his facile inducitur ut credat, cæpitq; circumspicere quos remittat ad Concilium Legatos: Tandemque elegit, Dominum Demetrium Palæologum, summum militiæ Præfectum; in Hieromonachis multâ reverentiâ dignissimum, venerabilis Monasterii sancti Demetrii tum Præpositum, Dominum Isidorum, posteà creatum Russiæ Metropolitanum & à Papa subvectum in sublime barathrum Cardinalium: addiditque tertium Palæologi ducis generum Dominum Joannem bis consulem: Et priusquam Jagaris cum suis reverteretur, aut intelligeret Imperator, quo affectu Papa Eugenius Legatos suos & mandata recepisset, hos compulit ire sine ulteriori tergiversatione & mora, eorumque sinum toto scrinio privatorum à seipso præceptorum implevit, & cum litteris ab ipso & Patriarcha scriptis, dedit plenissimam potestatem, ut si

τοὺς πρέσβεις αὐτοῦ ὁ Εὐγένιος, καὶ πῶς διετέθη πρὸς τοὺς λόγους καὶ τὰς ἀναθέσεις ἃς αὐτὸς ἀνέθηκεν αὐτοῖς, στέλλει τούτους ὁ βασιλεὺς μετὰ γραμμάτων ἰδίων τε καὶ τοῦ πατριάρχου, ἀλλὰ δὴ καὶ μετὰ ἀναθέσεων καὶ ὑποτυπώσεων αὐτοῦ, πρὸς τὴν ἐν Βασιλείᾳ σύνοδον, καὶ ἔνδοσιν αὐτοῖς δέδωκε καὶ ἰσχὺν, ἵνα εἴπερ εὕρωσι παρ' ἐκείνων ἅπερ ἀνετέθησαν, συμβιβασθῶσι, καὶ δώσωσι πίστεις βεβαίας, ὡς ὁμολογουμένως ἐλεύσεται καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης, μετὰ πάσης τῆς συνοδικῆς ἰσχύος τῶν ἀνατολικῶν, ἔνθα ἂν περιστήσωσιν αὐτοὶ γενέσθαι τὴν οἰκουμενικὴν σύνοδον. καὶ οὗτοι μὲν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀπεδήμησαν.

comperissent in Concilio Basileensi qualia ipse docuerat, Patresque ad Imperatoris & Græcorum vota inclinare, & vera esse quæ Legati Basileenses perhibuissent, liberrimè sponderet, interposita etiam fide certa Imperatorem cum Patriarchâ & universo clero Orientali venturos, quà illi duxarent, Synodumque generalem in quocunque terrarum cardine figerent: Et his onusti mandatis Demetrius cum collegis, sese in iter conjiciunt.

τμήμ. β. Κεφ. κβ.

Οἱ δ' εἰς τὸν Εὐγένιον ἀπελθόντες, ἐπανῆλθον ὕστερον καὶ ἀνήγγειλαν τὰ προειρημένα. ὕστερον δὲ μαθὼν ὁ Πάπας τὴν πρὸς τὴν σύνοδον πρεσβείαν τοῦ βασιλέως, καὶ εἰδὼς ὅτι πρὸς τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ ἐστι, εἰ ἐπιδημήσει, καὶ ἡ τῶν ἀνατολικῶν σύνοδος πρὸς τοὺς ἐν τῇ Βασιλείᾳ, εὐθὺς στέλλει ἐνταῦθα μετὰ γραμμάτων τὸν Κορώνης Χριστοφόρον, καὶ συντίθεται πρὸς τὸ γενέσθαι ἐνταῦθα τὴν σύνοδον. εὑρέθη οὖν καὶ ὁ πατριάρχης, καὶ πάντες σχεδὸν πρόθυμοι πρὸς τοῦτο. καὶ ἐζήτησεν ὁ Χριστοφόρος, ἵνα ὁ ἐλευσόμενος λεγάτος καθίσῃ πρῶτος ἐν τῇ συνόδῳ, ἐπεὶ ὡς πρόσωπον ἐστὶ τοῦ Πάπα, καὶ τὰ δίκαια ἐκείνου, ἤτοι, τὰ πρωτεῖα ἔχειν ὀφείλει. ἐγένετο οὖν σκέψις περὶ τούτου καὶ βουλὴ, μετὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν ἀρχόντων τῆς ἐκκλησίας ἐνώπιον τοῦ πατριάρχου, καὶ εὗρον καὶ ἀπὸ τινῶν συνοδικῶν, καὶ ἔδειξαν ὅπερ οὐ δεῖ τοῦτο γενέσθαι. πῶς γὰρ ἐγχωρεῖ, καθημένου τοῦ γνησίου πατριάρχου ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ, ἑτέρου τοποτηρητὴν ὑπερέχειν αὐτοῦ. ὅπουγε οὐδὲ ἐν τῇ πέμπτῃ συνόδῳ γέγονε τοῦτο παρόντος ἐνταῦθα καὶ τοῦ Βιγιλλίου πάπα σωματικῶς. εἶτα μανθάνει τοῦτο ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν παλατιανὴν, συνάγει ἐκεῖσε ὀλίγους τινὰς ἔκ τε τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν σταυροφόρων, καὶ δημηγορεῖ, ὅτι κατὰ τοὺς καιροὺς, καὶ πρὸς τὰ πράγματα ὀφείλουσι γίνεσθαι καὶ οἰκονομίαι. κατὰ τί οὖν συμφέρει ἵνα διὰ προτίμησιν καθέδρας ἴσως ἐμποδισθῇ τοιοῦτον ἀγαθὸν ἔργον; καὶ ἐπαινεῖ πλεῖστα τὴν οἰκονο-

SECT. II. CAP. XXII.

Post hæc missi ad Eugenium Jagaris cum sociis repedantes quæ nuper diximus mandata Pontificis Maximi & literas retulerunt: Verum cum Eugenius perdidicisset Imperatorem ad Basileense Concilium Legatos adornasse, veritus ne id non modo ad imminutionem, sed ad plenariam catastrophen ac ruinam culminis sui tenderet, si cum Basileensibus Orientales in Synodum coalescerent, Christophorum Corones Episcopum ad nos cum literis festinanter direxit, & huc convenire nostros in Synodum astipulatus est; Quod & Patriarcha & nostrûm quotquot aderant, propensissimis animis amplectebantur: Et postulavit Christophorus ut Legatus Apostolicus discumberet omnino summus: quandoquidem antecedentiæ prærogativa Papæ ab omnibus deferatur, ut orbis Christiani primario Antistiti, aut cuilibet Vicario rite suffecto, qui cum autoritate ab illo derivatâ personam ejus impleverit: Ut huic Articulo satisfieret quę ambiguum fecerat Christophori postulatio, itum est ad Concilium: Et re acriter ventilata ab Archiepiscopis, & Principibus Ecclesiæ coram Patriarchâ, hoc tandem prodiit manifestum, à quamplurimis præscriptis Synodalibus, quod petierat Christophorus concedi non posse: Nam quâ consuetudine, aut exemplo? quo jure id unquam visum, ut Patriarchæ legitimo, in suâ Metropoliticâ Ecclesiâ residenti, alterius Deputatus supereminerent? Quod ne contigit quidem in quinta Synodo, cum ipse Vigilius præsens officio, & munere fungeretur, Eutychius Patriarcha Vigilio Papæ locum non cessit. Id ubi intellexit Imperator, rectà Palatianam ad matris conclave proficiscitur, quò convocatis aliquot è numero Archiepiscoporum, & crucigerorum principum, prolixè concionatus hoc unum infert: Negotiorum

οἰκονομίαν. καὶ προστίθησι περὶ ἑαυτοῦ, ὡς εἰ ἤθελε κατορθώσειν τι ἀγαθὸν, συγκατέβαινεν ἂν καί τι τοῦ τῆς Βασιλείας ὑπεροχῶν. ἐπὶ τοιούτοις τοίνυν πλατυνθεὶς λόγοις ὁ βασιλεὺς κατέπεισε τοὺς ἐκεῖσε παρόντας, ἐκ τοῦ μέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἔστερξαν γενέσθαι τἀναντία ὧν εἶπον ἐνώπιον τοῦ πατριάρχου. ὅπερ ἀκούσας βαρέως ἔφερεν ὁ πατριάρχης, καὶ δυσκόλως συνέπραττε τῷ βασιλεῖ. ἔγραψαν δ' οὖν ὅμως καὶ ἀπεκρίθησαν τῷ πάπᾳ μετὰ τοῦ Χριστοφόρου.

tiorum momenta temporibus; rerumque necessitati attemperare, summæ esse prudentiæ: Quorsum igitur ad vana præeminentiæ privilegia tutanda, nobis tam eximii operis fœlicitatem inviderent? discant sapere, ac prudenter occasionibus obsecundare: Et multum iis commendavit, hanc cum fructu & utilitate dispensandi rationem: addiditque; si sciret unde præclari quid ipse gereret, aut honesti emolumenti lucraretur, se velle de jure Imperatoris, & suâ excellentiâ libenter discedere: Et cum hæc diu multumque insinuasset, persuasit aliquam-paucis ex ordinibus Ecclesiasticis qui aderant, in sententiam priori plane contrariam descendere: Ut ipsi postea Patriarchæ significarunt: quod ille animo tam acerbo & efferato tulit, ut ad præstandum posteà quicquid Imperator proponeret, Patriarcha non nisi obtorto collo pertraheretur: Nihilominus Papæ responderunt, per literas Christophoro traditas, & ad Christophori mentem conscriptas.

τμήμ. β. Κεφ. κγ.

Οἱ μέν τοίγε ἀπελθόντες πρὸς τὴν σύνοδον τὴν ἐν Βασιλείᾳ, προσεδέχθησαν καλῶς παρὰ τῶν ἐκεῖσε συνοδικῶν, καὶ ἀνήγγειλαν αὐτοῖς τὴν πρεσβείαν ἣν εἶχον. οἱ δὲ ἐξελέξαντό τινας ἐξ αὐτῶν οἵτινες καὶ συνήρχοντο ἰδίᾳ, μετὰ τῶν ἡμετέρων, καὶ ἤκουον τὰ ζητήματα, καὶ συνεβιβάζοντο μετ' ἀλλήλων. εἶτα ἔλεγον τὰ συμπεράσματα τῶν ζητηθέντων πρὸς τὴν σύνοδον. καὶ ἐστέργοντο παρὰ πάντων. Μετὰ δὲ τῶν ἄλλων ἐζήτησαν τοὺς ἡμετέρους εἰπεῖν τὸ πόσοι ἐλεύσονται εἰς τὴν σύνοδον ἐκ τῶν Γραικῶν; οἱ δὲ εἶπον ὅτι ἐλεύσονται ἄνθρωποι ψ΄. καὶ ἔστερξαν οἱ συνοδικοὶ ἵνα ποιήσωσι πάσας τὰς ἐξόδους αὐτῶν. Μετὰ γοῦν τὸ συμβιβασθῆναι εἰς πάντα τὰ ζητήματα, καὶ στερχθῆναι παρ' ἐκείνων, ἵνα ποιήσωσι ταῦτα, καὶ μετὰ τὸ περιστῆναι καὶ εἰς οὓς ἦν εἰκὸς τόπους γενέσθαι τὴν σύνοδον, ἔστησαν γὰρ τόπους μὲν παραλίους τὴν Καλαβρίαν, τὸν Ἀγκῶνα, ἢ ἄλλην πόλιν παράλιον. Ἰταλικὰς δὲ τὴν Βονόνιον, τὸ Μεδιόλανον, ἢ ἄλλην πόλιν ἐν Ἰταλίᾳ. ἔξω τῆς Ἰταλίας τὴν Πούδαν ἐν τῇ Οὐγγαρίᾳ, τὴν Βιέναν ἐν τῇ Αὐστρίᾳ, καὶ τὸ ἔσχατον τὴν Σαβαυδίαν. καὶ συνεφώνησαν ἵνα ποιήσωσι τὴν σύνοδον, ἔνθα ἂν ἐκ τῶν εἰρημένων θελήσωσιν οἱ Γραικοί. Μετὰ γοῦν τὸ γυμνασθῆναι καὶ στερχθῆναι πάντα, ἐζήτησαν ὅρκους τοὺς ἡμετέρους. καὶ οὗτοι ὤμοσαν, ὅτι ἐλεύσεται ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης ἀναμφιβόλως, μετὰ καὶ τῶν συμπληρούντων τὴν

Sect. II. Cap. XXIII.

At qui ad Synodum Basileensem abiere, cum omni genere humanitatis recepti sunt à Patribus Synodi: Quibus legationis quam habebant capita cum commonstrassent, aliquot viros è totâ Synodo in privata comitia segregarunt: qui cum nostris congressi audiebant proposita; secumque altius ponderabant, & referebant ad totam Synodum definienda, & tum omnes singula confirmabant: Inter cætera nostros interrogarunt, si possent numerum expedire, quot Græci huc ad concilium essent convolaturi: Et cum à nostris audirent septingentos, Decreto Synodali se obstrinxerunt; universa impendia necessaria iis suppeditaturos: Et cum singulis prompte annuissent, & cuncta postulata in se recepissent præstanda, loca etiam habendo Concilio idonea, cæperunt mentibus pervestigare: Littoralia omnia ac conjuncta mari, ut nobis per terram itineris diuturnioris molestiam demerent: Calabriam, Anconam, aut aliam quamlibet maritimam: In Italia, Bononiam aut Mediolanum: Extra Italiam, Ebudam in Hungaria, Viennam in Austria, ac postremo Sabaudiam: Et in quamcumque harum Græci connivissent, se allaturos totam Synodum asseveraverunt: Tandem omnibus propositis, & articulis ad nudum simplicemque sensum enucleatis, utrinque intellectis ac stabilitis, juramenta à nostris postularunt, quæ nostri confestim præstitere: jurantes se sine versurâ aut æquivocâ verborum fallaciâ promittere, Imperatorem nostrum & Patriarcham huc adventuros cum dignitate Ecclesiasticâ, & universo clero qui Synodum Orientalem integram constituant: modo ipsi firmiter & sanctè stabunt pollicitationibus & fidei, quam pepigerunt: Et ut omnis absit ab

τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, εἴπερ ποιήσουσιν ἐκεῖνοι ὅσα συνεφώνησαν. Χρυσόβουλλόν τε δεδώκασιν ἐπὶ τούτοις, ὅπερ εἶχον παρὰ τοῦ βασιλέως ἐπὶ βεβαιώσει τῶν ὁμωμοσμένων. εἰς ἅπερ πάλιν κἀκεῖνοι δεκρέτον μετὰ βούλλης μολιβδίνης πεποιήκασι, καὶ ἑορτασίμως ἔλαβον τὰ παρὰ τῶν ἡμετέρων, καὶ δεδώκασι τὰ ἴδια γράμματα. Ἔστειλαν δὲ ἐνταῦθα καὶ πρέσβεις τρεῖς ἱερωμένους, τὸν φρὰ Ἰωάννην, τὸν Ἑρρῖκον Μαγκὲρ, καὶ τὸν φρὰ Σίμωνα, δεδωκότες τούτοις καὶ ἀναλώματα ἱκανὰ καὶ δύναμιν καὶ ἐξουσίαν, ἵνα ἐξοικονομήσωσιν ἐνταῦθα πάντα τὰ πρὸς τὴν συνάθροισιν τῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου ἀνήκοντα. Καὶ ὁ μὲν εἷς ἐξ αὐτῶν στραφῇ πρὸς τὴν Βασιλείαν, καὶ οἰκονομήσῃ κάτεργα καὶ τζακράτορας, ἵνα ἔλθωσιν ἐνταῦθα, καὶ τοὺς μὲν καταλείψῃ εἰς φυλακὴν τῆς πόλεως, τὸν δὲ βασιλέα, καὶ τὸν πατριάρχην, μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν λάβωσι μετὰ τῶν κατέργων, καὶ διασώσωσιν ἔνθα γενήσεται ἡ σύνοδος. οἱ δὲ δύο τῶν πρέσβεων περιμένωσιν ἐνταῦθα, καὶ παρέχωσι τὰς ἐξόδους τῆς συνοδικῆς συναθροίσεως, καὶ ἐπιμελῶνται ἵνα εὑρεθῶσιν ἕτοιμοι ἐνταῦθα, ὅσοι εἰσὶ χρειώδεις πρὸς τὴν σύνοδον ἀπελθεῖν, ὅταν ἐκεῖθεν τὰ κάτεργα ἔλθωσιν. ἦλθον τοίνυν οὗτοι ὁμοῦ μετὰ τῶν δηλωθέντων ἡμετέρων πρέσβεων φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ φλωρία ͵η. καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς εἶδον τὸν πατριάρχην, καὶ ἀνήνεγκαν τὴν πρεσβείαν αὐτῶν μεμερισμένως τῆς πρὸς ἀλλήλους τιμῆς ἕνεκεν. καὶ ὁ μὲν φρὰ Ἰωάννης εἶπεν, ὅπως οἱ ἐν τῇ Βασιλείᾳ ἅπαντες ἔχουσι μεγάλην ἐπιθυμίαν ἰδεῖν γενομένην τὴν ἕνωσιν, καὶ εἰσὶν ἕτοιμοι ἐπιμεληθῆναι καὶ πᾶσαν ἔξοδον ποιῆσαι, πρὸς τὸ συνελθεῖν ἐκεῖσε τὸν βασιλέα, καὶ τὸν πατριάρχην μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν τῶν Ἀνατολικῶν Πατέρων, καὶ τούτου χάριν, ἔφη, ἔστειλαν καὶ ἡμᾶς ἵνα συνεργήσωμεν καὶ ἐξοικονομήσωμεν πάντα τὰ λυσιτελέσοντα πρὸς τὴν τοῦ θείου τούτου ἔργου ἑτοιμασίαν. Ὁ δεύτερος εἶπεν, ὅπως ἐρχόμενοι πρὸς τὸ τοιοῦτον θεάρεστον ἔργον, εἶχον καὶ γραμματικοὺς ὡς ἡ χρεία τούτους ἀπαιτεῖ καὶ ὑπηρέτας πολλούς. λοιμώδους δὲ νόσου ἐν ταῖς τριήρεσιν ἐνσκηψάσης, ἀπέθανον, καὶ οἱ πλείους τῶν ὑπηρετῶν καὶ οἱ γραμματικοί. ἐλυπήθησαν οὖν λίαν ὅτι ἐστέρηνται καλῶν καὶ ἀναγκαίων ὑπηρετῶν, καὶ οὐ μέλ-

ab utraque parte ſuſpicio falſi, auream Imperatoris bullam proferunt in juramenti ſanctionem, decretoque Synodi, cum appensâ bullâ plumbeâ, uti mos eſt, à Concilio redonantur: Et quicquid à noſtris traditum fuit, celebriter acceptarunt, quaſi inſtituiſſent agere ſolennem feriam. Sed & literas ad nos depingere curavere, & nos in patriam benignè dimittere. Quibuſcum tres Legatos huc inſtruunt ordinis Cucullati: fratrem Joannem, Henricum cognomento Mancer, & fratrem Simonem, cum impenſis & cum autoritate plenâ moderandi quæ ad Synodum generalem maturandam ſpectarent: atque ita dividerent curas ut unus eorum rebus inſpectis Baſileam reverteretur, & ſagittarios compararet cum triremibus, quorum partem relinquat civitatis noſtræ in præſidium, cæteris Imperatorem & Patriarcham cum comitatu, & clero ſalvos tranſveheret quò Synodus generalis indiceretur: duo reliqui Legati Conſtantinopoli morarentur, & nummis proſpicerent diſpenſandis, ut commeatus ſubminiſtrarent idoneos ad Synodum vocatis: Et quicumque utiles viderentur ad Generalem Conventum, inſtructi neceſſariis, ut ſtarent parati in procinctu ſine morâ conſcendere triremes cum appuliſſent: Hi tres itaque noſtris aſſociati venerunt Conſtantinopolim ſecum in pera apportantes octo millia florenorum: Et poſt aliquot dies Patriarcham obſequiosè compellantes ſuſcepti muneris rationes aperuere, ſed ſinguli ſeorſim honoris ac reverentiæ causâ. In quibus Joannes, primus oratione blandâ rettulit, omnes Baſileæ congregatos Patres ingenti deſiderio flagrare pangendæ unionis, & propterea promptos eſſe quemlibet laborem concoquere, quamcunque expenſarum vim prodigere, ut illac poſſent Imperatorem & Patriarcham cum Orientalibus perducere: Atque eâ ſolâ fine (inquit) nos huc elicuere, ut omnium ſtudia ad generale concilium celebrandum accenderemus, & quâ poſſemus ſolertiâ, ea cuncta aggrederemur, quæ conducere viderentur, ad tam divinum opus accelerandum: Secundus dixit: Dum huc navibus properarent, ad juſſi munia capeſſenda, ſecum attuliſſe quamplurimos interpretes, & in pompam etiam conducta mancipiorum capita: Graſſante autem per claſſem lue ſubitâ ac inevitabili, maxima pars ſervorum & interpretum interierit: Ita ut nunc (quod eos dolore maximo vulneraret) ſervis vel ad officia neceſſaria deſtituerentur, & interpretibus ad ſenſa mentium explicanda: ſine quibus omnia verba, omniſque facundia auribus exteris & peregrinis, nihil aliud videbuntur quam immoderata linguæ profluentia inani ſono

οὐ μέλλουσιν, ἔχειν τὴν πρὸς τὴν πρεσβείαν αὐτῶν ὑπηρεσίαν ὡς δεῖ. Ὁ τρίτος εἶπεν, ὡς εἰ γενήσεται ἕνωσις τῇ τοῦ θεοῦ βοηθείᾳ, εἰς πολὺ καλὸν ἔσται τοῦτο τῶν Χριστιανῶν, καὶ μεγάλως βοηθήσουσιν οἱ δυτικοὶ αὐθένται τοῖς ἀνατολικοῖς, καὶ πολλὴ ὠφέλεια καὶ σύστασις ἀπὸ τῆς ἑνώσεως γενήσεται τοῖς Γραικοῖς. Ταῦτα τοίνυν καὶ ἕτερα τινὰ τοῦ αὐτοῦ ἐχόμενα σκοποῦ, ὡς ἐπὶ πλατύναντες εἶπον ἕκαστος.

sono aërem verberantis. Tertius vero, ut vates Apollinis è tripode, audacter pronuntiavit: Si ista Ecclesiarum concordia præstabitur, ingens decus & gloria ad Christianum orbem redundabit: Occidui terrarum domini Orientalibus insigniter succurrent, ac Græci nunc inopia subsidii fatiscentes, maxima rerum incrementa, novarum partium accessus, conscriptiones militum & ingentia commoda percipient. Hæc & his similia suis expatiati verbis, ordine singuli dixerunt.

τμήμ. β. Κεφ. κδ΄.

Ἀπεκρίθη οὖν ὁ πατριάρχης, ὅτι τὸ τῆς ἑνώσεως ἔργον ἐστὶ θεῖόν τε καὶ ἐράσμιον, καὶ ἐφίεται καὶ αὐτὸς λίαν, καὶ ἐπιθυμεῖ τούτου, εἴπερ εὐεργετήσει ὁ θεὸς γενέσθαι καλῶς. τί γὰρ ἡδύτερον τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ὁμονοίας τῶν Χριστιανῶν; διόπερ ἔφη, ὡς ὁ ἐξ ἀρχῆς ἐμβαλὼν τὸ σκάνδαλον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ διασχίσας αὐτὴν, μεγίστην καταδίκην εὑρήσει παρὰ τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν δὲ ὁ δυνησόμενος ἐπιμεληθῆναι καὶ συνεργῆσαι γενέσθαι ἕνωσιν ἀγαθὴν, καὶ θεάρεστον, εἰ εὐδοκήσοι ὁ θεὸς προβῆναι ταύτην κατὰ τὴν ἀποδοχὴν αὐτοῦ, μέγιστον εὑρήσει μισθὸν παρὰ τοῦ θεοῦ. ὅθεν ἔφη πρόθυμος ἐστι πρὸς τὸ ἐπιμεληθῆναι καὶ συνεργῆσαι τὴν τοῦ θείου ἔργου τούτου προχώρησιν. πλὴν ἔδειξεν ὅπως ἔχει δυσχερῶς πρὸς τὴν ἐκεῖσε ἀποδημίαν, διά τε τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ καὶ τὸ γῆρας, καὶ τὸν κόπον τῶν τοσούτων διαστημάτων, ἔτι δὲ καὶ διὰ τοὺς ἐν τῷ πελάγει κινδύνους. προσθεὶς ὅτι καίτοι ὑμεῖς λυπεῖσθε διὰ ὑπηρέτας καὶ δούλους οὓς ἐν τῇ θαλάσσῃ ἀπεβάλεσθε. ἐμὲ δὲ οὐκ ἄξιον κρίνετε φείδεσθαι ἐμαυτοῦ, μήποτε καὶ ἐν τῷ πελάγει ῥιφεὶς κατάβρωμα γένωμαι τῶν ἰχθύων; πρὸς δὲ τὰς ἐπαγγελίας καὶ τὰς ὑποσχέσεις τῶν γενησομένων; εἶπεν εἶναι αὐτὸν Θωμᾶν. τοιαῦτα καὶ ἕτερα ὅμοια τούτοις εἰπὼν ὁ πατριάρχης, ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ πρέσβεις ὡς ἔδει ἀπολογηθέντες, ἀνεχώρησαν.

SECT. II. CAP. XXIV.

Patriarcha autem ad hæc respondit: Ecclesiarum Unionem divinum opus esse, & longe amabile: quod & ipse toto corde amplecteretur, si Deus id fieri, cum laude concederet: Quid enim jucundius quam Christianos videre in fraternæ caritatis nexu indissolubili vitam traducere? Nam ut qui primum injecerit offensæ scandalum, & Ecclesias disruperit, in extremo Dei judicio maximam subibit condemnationis aleam; ita qui manum sic admoverit, ut in mutuos denuo ruant amplexus, longe summum à Deo consequetur præmium; unde sibi firmum stare propositum, hoc divinum opus Christianæ pacis semper promovendi: Verum à recto judicio præditis sibi condonatum iri sperabat, si à tam longinquâ peregrinatione semper abhorruerit, ubi tanta locorum intervalla, tot maris pericula, à viro tam provectæ ætatis, corporis tam infirmi essent adeunda: Et si vos, inquit, tam immensus dolor invaserit, ob conductitia mancipiorum capita, & vestros vernas qui in mari perierunt, æquum ne censetis, ut ego mihi caveam, ne ab ultimâ tabulâ naufragus balænis esca fiam? Quod vero ad tam lautas attinet futurorum denuntiationes, & promissa aurei post Unionem seculi, dixit, ipsum esse Thomam dum viderit, dum palpaverit, incredulum. Hæc aut his consimilia cum Patriarcha locutus esset, & prout decuit respondissent Legati, in divorsum retrocessere.

τμήμ. β. Κεφ. κε΄.

Τούτοις δὲ ἐξ Ἰταλίας ἐρχομένοις συνεπανῆλθε καὶ ὁ προειρημένος Κορώνης ὁ Χριστοφόρος ἔχων ἔνδοσιν καὶ ἰσχὺν παρὰ τοῦ Πάπα, ἵνα ὅπερ ἂν πράξῃ, στέργηται καὶ

SECT. II. CAP. XXV.

At nostros ad Papam Legatos, jam redeuntes ex Italia, Christophorus ille Coronensis, cujus anteà meminimus, comitatus est, cum fiduciariâ potestate à Papa, ut quicquid ille nobiscum contraxisset, Papa confirmaret: Nam Papam

καὶ παρ' ἐκείνου. διεμηνύθη γὰρ ὁ πάπας παρὰ τῆς συνόδου, ἵνα δι' οἰκείου τινὸς ἢ στέρξῃ καὶ ἀκολουθήσῃ ὅπερ ἂν οἱ συνοδικοὶ πράξωσιν ἐπὶ τῇ περὶ τῆς ἑνώσεως συνόδῳ, ἢ εἰ ἄλλο τι βούλεται, ποιήσωσι καθὼς ἂν φανῇ καλὸν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ. ἐπὶ τούτῳ γοῦν ἐστάλη ὁ Χριστοφόρος, καὶ τὸ μὲν φαινόμενον ἦν, ἵνα συμπράξῃ καὶ ἀκολουθήσῃ τοῖς συνοδικοῖς, τὸ δ' ἀληθὲς, ἵνα ἐπιτηδείως ἄν τι πράξῃ, εἰ δυνηθῇ. ἐσπούδασε γὰρ τοῦτο πάνυ λαθραίως πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ πρὸς τὸν πατριάρχην μάλιστα. ἐπεὶ καὶ τότε φιλικώτερον μᾶλλον διετέθη πρὸς αὐτόν τε, καὶ πρὸς τὸν Πάπαν ὁ Πατριάρχης. καὶ ὑπέσχετο ἵνα ποιήσῃ ὁ Πάπας τὴν σύνοδον ἐνταῦθα. συνήργησεν οὖν λίαν ὁ πατριάρχης πρὸς τοῦτο. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς οὐδόλως παρεδέξατο αὐτό. Μετὰ δὲ ἐλθεῖν τοὺς ἡμετέρους πρέσβεις ἐνταῦθα, ἐλαλήθη ὅτι διῃρέθησαν οὗτοι ἐκεῖσε, καὶ ἔπραξαν οἱ ἄρχοντες τὰ πλείω παραβλέψαντες τὸν καθηγούμενον. ὅπερ ἐξεῖπε καὶ αὐτὸς Χριστοφόρος πρός τε τὸν πατριάρχην, καὶ πρός τινας τῶν φίλων αὐτοῦ. Διὸ καὶ ὁ πατριάρχης δυσχερῶς ἐδέχετο τὰ τῆς τοιαύτης πρεσβείας. Γνοὺς δὲ ὁ βασιλεὺς ὅτι πλατύνονται ταῦτα, ὥρισε, καὶ συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἡγούμενοι, καὶ πνευματικοὶ εἰς τὸν πατριάρχην. ἦλθε δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐκάθισε μετὰ τοῦ πατριάρχου ἐν τοῖς δεξιοῖς κατηχουμενείοις. ἐκάθισαν δὲ καὶ οἱ δηλωθέντες καὶ οἱ ἄρχοντες τοῦ πατριάρχου, οἱ σταυροφόροι, καὶ ὀλίγοι τῶν συγκλητικῶν. ὥρισεν οὖν ὁ βασιλεὺς ὅτι ἀκούω ὅπως λαλοῦσι τινὰ κατὰ τῶν πραχθέντων ἐν τῇ Βασιλείᾳ παρὰ τῶν ἡμετέρων πρέσβεων. λέγουσι γὰρ, ὅτι τὰ λαληθέντα καὶ περιστάντα ἐκεῖσε, οὐκ ἦσαν πάντα καὶ τοῖς τρισὶν ἀρεστὰ, ἀλλ' εἰ καὶ ἀσύμφωνος ἦν ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν, παρώφθη παρὰ τῶν δύο, καὶ ἔπραξαν οὗτοι ὅσαπερ συνεφώνησαν. διὸ καὶ ἦλθον ἵνα ἐξετασθῇ τὸ περὶ τούτου παῤῥησίᾳ. ἵνα εἰδῶμεν ὅπως μέλλομεν πράξειν εἰς τὸ ἑξῆς, καὶ ὥρισε πρὸς τοὺς πρέσβεις, ἵνα διηγήσωνται κατὰ μέρος τὰ ἐκεῖσε παρακολουθήσαντα. εἶτα ἀποδὼν καὶ πρὸς τοὺς ἀκροατὰς ἔφη.

Basileenses submonuerunt, ut per quendam sui ad id instructum significet Graecis, se stabilir[e] quicquid Synodales hactenus fecerint, & [...] concurrere ad quod essent facturi, in Ecclesia[...] rum Unione moliendâ: aliter seipsos sibi, suoqu[e] juri prospecturos, si ille posthabuerit: Quai[...] de novo Christophorum misit Papa, sub pra[e]textu concurrendi cum Synodo, at tacitè ut Pa[...] pæ commodum procuraret: Nam & illud mul[...] tum cum Imperatore laborabat, clam & su[b] aulæo: ac magis præcipuè cum Patriarchâ, qu[i] tum animo propensiori ergà & ipsum & Papar[...] ferebatur: ex quo Papa promiserat, Synodur[...] Græcos domi suæ, & in patriâ habituros: cu[...] extundendæ Patriarcha dies noctesque invigi[...] labat: At Imperator in contrarium planè nite[...] batur. Verum ut nostri primum à Synodo Le[...] gati rediere, rumor ortus percrebuit Synoda[...] les Basileæ cœtibus inter se digladiari: cunct[...] illic ad seditionem tendere, obsequii leges, obe[...] dientiæ sacramenta solvi, & in omnibus ferm[...] Magistratus autoritatem proculcari: Hæc etian[...] Christophorus haud dissimulanter evulgavit ad Patriarcham, & aliquot suiipsius intimos. Unde sic affectus est Patriarcha ut negotia Syn[...] odi in exteriorem sensum admittere detestaretur. Imperator satis gnarus hæc ubique in vulgun[...] spargi, mandavit Archiepiscopos, sacrarum æ[...] dium Præfectos, & Confessarios convocari ac[...] Patriarcham: quò ipse accurrit, & cum Patriar[...] cha accubuit ad dextrum latus Catechumeno[...] rum: accumbentibus etiam quos nuper nomi[...] navi, cum principibus Patriarchæ Crucifer[...] & aliquot Imperii Senatoribus; & Imperator sic occœpit fari: Audio nonnulla rumusculis qui[...] busdam, per plebem diffamari adversum ea qua[e] à Legatis nostris Basileæ conventa ac gesta huc manarunt: Quasi quicquid à nostris ibidem propositum fuit, ne tribus simul suffragantibus complacuisset: sed è tribus unus semper in contrariam sententiam abiisset, & reliqui duo, tanquam numerus auctior, dissimulato male tertio, controversiam omnem, pro libidine definiissent: Processi itaque in hunc Senatum, ut post liberrimam hujus negotii disquisitionem in posterum quid nobis agendum sit, prudentius perdiscamus: Et cum his Legatos adstantes jussit singula illic peracta narrando percurrere: dumque illi se parant loqui, Imperator exorsum sermonem sic prosecutus est.

τμῆμ. β. Κεφ. κς.

Ὅτι εἰσί τινα ἐν ταῖς συμφωνίαις ἐξωτερικὰ, καὶ πραγματικὰ, ἅτινα εἴπερ οὐκ εἰσὶ

SECT. II. CAP. XXVI.

Quædam in his nostris pacificis congressibus incidunt forinseca & aliena à proposito, quæ nisi caute

εἰσὶ πεφυλαγμένα προξενήσουσιν ἡμῖν βλάβην. Τίς οὖν ἔνι χρεία ἵνα ἀκούητε περὶ κατέργων καὶ τζαγγρατόρων, καὶ ἄλλων τινῶν ὧν προνοούμεθα εἰς ἀσφάλειαν ἡμῶν καὶ τῆς πόλεως, κἀντεῦθεν διαδοθῆναι καὶ τοῖς ἐχθροῖς δῆλα γενέσθαι, καὶ καθ' ἡμῶν αὐτοὺς κινηθῆναι. διὸ φαίνεταί μοι καλὸν, ἔφη, ἵνα περὶ μὲν τῶν τοιούτων μηδὲν εἴπωσιν, ὡς μὴ ἀναγκαίων ἡμῖν ὄντων, μηδὲ πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα συντελούντων. περὶ δὲ τὰς ἐνεργείας καὶ μεταχειρισίας αὐτῶν εἰπάτωσαν δι' ἧς ἔπραξαν τὰ συμφωνηθέντα. Διηγήσατο οὖν οὕτως ὁ μέγας στρατοπεδάρχης. Ἀπερχομένων ἡμῶν, καὶ ἐγγὺς τῆς πόλεως Βασιλείας παραγενομένων, μαθόντες τοῦτο οἱ ἐν τῇ συνόδῳ, ἔστειλαν ἐπισκόπους, καὶ ἄλλους τινὰς ἄρχοντας, καὶ ἀπήντησαν ἡμῖν, πρὸ τῆς πόλεως ὅσον ἥμισυ τῆς ἡμερησίας διάστημα. καὶ προέπεμψαν ἡμᾶς μετὰ μεγάλης τιμῆς, μέχρι καὶ τῆς καταοικίας ἣν ἡτοίμασαν δι' ἡμᾶς· ἀνεπαύθημεν οὖν ἐκεῖσε· εἶτα ἦλθον καὶ ἔλαβον ἡμᾶς μετὰ τιμῆς, καὶ παρεγενόμεθα εἰς τὴν σύνοδον. ἀπενείμαμεν οὖν ἐκεῖσε τοὺς ἁρμοδίους χαιρετισμοὺς, καὶ ἀπὸ τῆς ἁγίας βασιλείας σου, καὶ ἀπὸ τοῦ δεσπότου μου τοῦ ἁγίου τοῦ πατριάρχου. ἐδώκαμεν τε καὶ τοὺς θείους σου ἐγγράφους ὁρισμοὺς καὶ τὰς τιμίας πατριαρχικὰς γραφάς. ἐδέξαντο οὖν ἡμᾶς ἀσπασίως καὶ φιλικῆς ὁμιλίας μετέδωκαν, καὶ προθύμους ἑαυτοὺς πρὸς τὴν ἕνωσιν ἔδειξαν. εἶτα εἴπομεν ὅπως ἔχομεν καὶ λόγους καὶ ἀναθέσεις πρὸς τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐροῦμεν αὐτὰ ὅταν χρήζωσι. καὶ ἐπὶ τούτοις παρέπεμψαν ἡμᾶς εἰς τὴν καλοῦναν, καὶ ἀνεπαυόμεθα. Αὐτοὶ δὲ ἐξελέξαντό τινας ἐκ τῶν συνοδικῶν, ἐν οἷς ἦσαν καὶ Καρδηνάλιοι καὶ ἐπίσκοποι. ἀπέταξαν δὲ καὶ τόπον καὶ ἡμέρας, καὶ ἐγνώρισαν καὶ ἡμῖν ταῦτα. καὶ συνηρχόμεθα κοινῶς, καὶ ἐλέγομεν τὰ ζητήματα ἅπερ εἴχομεν. καὶ ἠκούομεν τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα. ἐσκέπτοντο οὖν καὶ ἐδίδουν ἡμῖν θεραπείας τῶν ζητημάτων, καὶ εἰ ἐφαίνοντο ἡμῖν ἀρεκταὶ, ἐκοινοποιοῦντο ταύτας μετὰ τῆς καθόλου συνόδου, καὶ οὕτως συνίστων καὶ ἐβεβαίουν ταύτας ἡμῖν. ὡσαύτως δὲ καὶ ἡμεῖς ἐσκεπτόμεθα εἰς εἴ τι ἠκούομεν λεγόμενον ἢ διδόμενον ἡμῖν παρ' ἐκείνων, καὶ πᾶν ὅπερ ἤρεσε τοῖς τρισὶν ὁμοφώνως ἐκεῖνο ἀπελογούμεθα ἢ ἐδεχόμεθα.

caute vitentur, imprudentiæ labem cum damno nobis inurent. Nam cui bono foret vestras aures obtundere, triremium recensendo numeros, ac funditorum, in nostrum urbisque incolumitatem comparatos, nostra præsidia, & robur propalare hostibus, iisque alacrius nos invadendi ansam exporrigere? Quocirca mihi videtur nostro usui maximè accommodari, ut qui aliquid dicturi prodeunt, ab istiusmodi negotiis sermocinando abstineant, quæ nec nobis prosunt; nec motis de Ecclesia controversiis conducunt: Et ut ea tantum capita perstringant, quæ effectus intimos tangunt, & tractationum artificia: quibus nempe conditionibus, singula pepigerint, & pertractarint: His præmonitus magnus Stratopedarcha Demetrius, ab exordio narrationis telam pertexere sic incepit: Ut hinc Basileam versus iter carpsimus, & jam ipsis mœnibus quasi appropinquavimus, id resciscentes Synodici Patres, Episcopos aliquot cum Magnatibus, ac primariis viris ad nos destinarunt; qui obviam nobis facti ab urbe quantum itineris dimidium unius dieculæ occupat, cum honore maximo, ad hospitium publicis sumptibus comparatum, ubi viarum fastidio fatigata membra reponeremus, nos deduxerunt: & postridii pari cum pompa & obsequio ad Synodum. Quam solenniter ingressi, post peractas ceremonias, & amicas compellationes Majestatis Tuæ nomine, ac domini mei Patriarchæ, Patribus dictas, in publicum Sacrosanctos Majestatis Vestræ codicillos & Patriarchica rescripta expandimus: Quæ prono vertice, ac vultu renidenti Patres acceptarunt, nobiscum familiariter & blando alloquio conversati, multumque propensi ad unionem, quod verbis, gestuque nobis significaverunt: Cumque ulteriora quædam nos habere profiteremur, ad diversoria fruituri otio aliquantisper retromittimur. Post aliquot moras, Comitium singulare segregarunt, ex Episcopis conflatum & Cardinalibus; diemque nobis & locum præstituerunt: quò ubi conventum, & nos à nobis audienda exposuimus, & ab illis dicenda audivimus: Ac quemadmodum illi se fatigabant, nostris objectis responsa dare, & si qua usui nostro viderentur, communicata cum tota Synodo stabilire, ita ab illis in medium prolata suffragati expendimus; & quicquid omnibus simul tribus concinnum videretur viceversâ sanximus: Atque ita divino opitulante Numine, in singulos mandatorum nostrorum articulos, sine verborum æstu, aut ullo dissensu conjunctissimi descendimus. Si quis in promptu habeat, quod opponat, confidenter eloquatur & me redarguat: nam ego audacter nostra negotia sic peracta pronuntio. Tandemque cum copiosè & abundanter ad sin-

οὕτως οὖν ἐγένετο εἰς ὅλα τὰ ζητήματα καὶ τὰς ἀναθέσεις, ἃς εἴχομεν· καὶ οὐ διεφωνήσαμεν κατὰ τὴν θεοῦ χάριτι. εἰ δέ τις ἔχει εἰπεῖν ἄλλως, εἰπάτω ἀνενδοιάστως. ἐγὼ γὰρ ἀναφέρω παῤῥησίαν ὅτι οὕτω τὰ ἐκεῖσε παρηκολούθησαν. μεθ' ὃ οὖν εὕρομεν θεραπείας πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς, καὶ τὰς ἀναθέσεις ἃς εἴχομεν, τότε συνεβιβάσθημεν εἰς ταύτας τὰς συμφωνίας ὅσαι διαλαμβάνονται ἐν τῷ δεκρέτῳ, καὶ ἐπὶ τούτοις ἐζήτησαν ἡμᾶς ὅρκους. Ἐπλήρωσεν οὖν οὗτος ὁ σὺν ἡμῖν τιμιώτατος πάπας κῦρος Ἰσίδωρος, καὶ ὤμοσεν αὐτὸς τε καὶ ἡμεῖς, ὅτι εἰ ποιήσουσιν ὅσα προεστήσαμεν, ἀνυπερθέτως ἐλεύσεται ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ πατριάρχου, καὶ τῆς τῶν ἀνατολικῶν συνόδου ἐκεῖσε. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἐδώκαμεν καὶ τὸ χρυσόβουλλον τῆς ἁγίας βασιλείας σου. καὶ οὕτως ὤμοσαν καὶ ἐκεῖνοι. καὶ ἑορτὴν συνοδικὴν ποιήσαντες, τετελεσμένον τὸ δεκρέτον ἡμῖν δεδώκασιν. οὐδὲν οὖν ἐπράχθη τι ἄνευ τῆς βουλῆς τῶν τριῶν, οὐδὲ ἔβλεπον τινὰς ἐξ ἡμῶν ἰδίᾳ. ἢ ἰδίως τις ἀφ' ἡμῶν ὡμίλει ἐκείνοις. ἀλλ' οἱ τρεῖς ἅμα καὶ ἐβλεπόμεθα καὶ ἐθεωροῦμεν ἐκείνους. πλὴν οὗτος ὁ φρὰ Ἰωάννης προσήρχετο ἡμῖν συνεχῶς, καὶ πρῶτος πάντων ἀπήντησεν ἡμῖν, καὶ ἐπεμελεῖτο καὶ ἐσπούδαζε θεραπεύειν καὶ οἰκονομεῖν τὰ πρὸς ἀνάπαυσιν ἡμῶν. Καὶ αὐτὸν εἴχομεν συνεργὸν εἰς ὅπερ ἐν χρείᾳ ἡμῖν ἤρχετο. καὶ πολλὴν φιλίαν ὀφείλομεν αὐτῷ διὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐπιμέλειαν, ἣν ἐδείκνυεν εἰς ἡμᾶς. ἀλλὰ καὶ οὗτος κοινῶς ἔβλεπε καὶ ὡμίλει καὶ τοῖς τρισί. καὶ οὐδένα μεμονωμένως. Ταῦτα διηγησάμενος ὁ Παλαιολόγος, ἔφη, εἰπάτωσαν καὶ οἱ λοιποὶ ὡς βούλονται. Τότε συνωμολόγησε καὶ ὁ πάπας κῦρος Ἰσίδωρος ὡς οὕτως προέβησαν τὰ ἐκεῖσε, ὡς ὁ Παλαιολόγος ἀνέφερε. τὸ αὐτὸ δὲ εἶπε καὶ ὁ δισύπατος, προσθεὶς ὅτι οὐδὲ ἄλλο τι ἔχει τις παρὰ ταῦτα ἀνενεγκεῖν, ἐπειδὴ οὕτως ἐπράχθησαν. Τότε ὥρισεν ὁ βασιλεὺς ὅτι φαίνεται ἄρα, ὡς ἐκ συμφώνου καὶ καλῶς ἔπραξαν οὗτοι, καὶ οὐκ ἔχει τις κατηγορεῖν τῆς πρεσβείας αὐτῶν, οὐδὲ ἔδει λαληθῆναι ἅπερ ἠκολούθησαν.

τμήμ. β. Κεφ. κζ.

Ἤρξατο δὲ εἰπεῖν τι καὶ ὁ Πατριάρχης, ἐπεὶ δὴ οὕτω πως συνέβη γελάσαι τὸν

gula responderint mandatorum momenta, in fœdera consensimus Decreto inserta ac comprehensa, & postulati juramenta dedimus. Ac ut ineundo fœderi Divina Gratia aspiret, Venerabilis Papa Isidorus collega noster sacra solenniter obivit: Et tum ille se primum, & nos ejus exemplo jurejurando obstrinximus, si conventa præstiterint, Imperatorem & Patriarcham, cum Universâ Synodo Orientali, illac sine ulteriori tergiversatione festinaturos: Et hæc ut rata fierent, auream bullam Majestatis Tuæ obtulimus: Tum illi omnia peragenda in se jurati susceperunt: Ac festum celebrantes Synodi solenne justitium, decretum hoc perfectum & confirmatum sigillisque munitum, in manus nostras tradiderunt: Nulla autem transegimus absque unanimi omnium trium assensu: Nec enim illi nobis quicquam separatim, aut singulis communicarunt: Nec è nostris quispiam eorum consortia privata ambivit: Sed ut illi semper nos tres unà inviserunt, ita nos tres unà eorum sodalitia frequentavimus: Nam & iste frater Joannes nostras ædes quotidie adventavit, ut primus etiam nobis occurrit, nullumque officii genus omisit, quod nobis tranquillitatem animi ac voluptatem conciliare posset: quem etiam semper invenimus promptissimum adjutorem, quoties negotiorum nostrorum usus ac necessitas poscebant: Et cui ingentes gratias æternùm profitebimur, propter ejus singularem amicitiam, ac benevolentiam qua nos constanter prosequebatur: Et tamen ille omnes tres simul adiit, nec unum aliquem nostrorum à reliquis duobus segregatum est allocutus: Et cum hæc Palæologus dixisset, jussit collegas, si vera perorasset, attestari: Cui Papa Dominus Isidorus assensit, res gestas clamans ut narrasset Palæologus, nec quemquam inficiari posse, quin sic omnia transigerentur: Et in eandem sententiam, Legatus tertius bis Consul pedibus ivit: Ergo liquet, Imperator asseveravit, sole Meridiano clarius, quod singulari cum consensu animorum illic muneribus functi sunt, nec debent homines perfrictâ fronte eorum legationibus oblatrare, aut in populum eos spargere susurros, qui nostras oras universas impudentissimè pervagantur.

Sect. II. Cap. XXVII.

Ubi Imperator conticuit, Patriarcha cœpit proloqui, sed Imperatore in subitum cachinnum

τὴν Βασιλέα. λυπηθεὶς εἰς τοῦτο ὁ πατριάρχης εἶπεν, ὡς ἐπεὶ ὁρῶ ἐμαυτὸν εἰρωνευόμενον, παραιτοῦμαι λοιπὸν καὶ ὃ ἐβουλόμην εἰπεῖν. ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπεν αὐτῷ, ἔτι νὰ ἔχω τὴν εὐχήν σου, οὐδὲν ἤκουσα τί εἶπες, οὐδ' ἐγέλασα δι' αὐτὸ, ἀλλὰ δι' ἄλλο τι ἐμποδίασα· ὡς κελεύεις οὖν εἰπὲ εἴ τι χρήζεις. ὁ δὲ οὐκέτι ἠθέλησεν εἰπεῖν τι, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ἀξιωθεὶς παρὰ τοῦ βασιλέως εἰπεῖν. ὕστερον δὲ πάλιν εἶπεν ὁ Παλαιολόγος· ἡμεῖς οὕτως ἐπράξαμεν κοινῶς καὶ ὁμοφώνως καθὼς ἀνεφέρομεν. εἰ δὲ ἄλλως ἐλαλήθησαν, οὐκ ἔνι σφάλμα ἡμέτερον. καὶ ἐπὶ τούτοις διελύθη ὁ σύλλογος. Μετὰ δὲ παραδρομὴν ὀλίγων ἡμερῶν συναθροίζει ἡμᾶς τοὺς σταυροφόρους ὁ πατριάρχης, καὶ λέγει, ὅπως ὁ βασιλεὺς προστίθεται τοῖς ἐκ τῆς συνόδου ἐλθοῦσι, καὶ βούλεται πρᾶξαι μετ' αὐτῶν καὶ στῆσαι τὸ ἀπελθεῖν, καὶ ἡμᾶς ἐν τῇ Βασιλείᾳ. καὶ ἀναγκάζει ἔχειν καὶ αὐτὸν συνεργοῦντα πρὸς τοῦτο καὶ ἀκολουθήσοντα. τὸ δὲ φαίνεταί αὐτῷ βαρύ. καὶ πρὸς καταστροφὴν ἀφορῶν μᾶλλον, καὶ οὐ πρὸς ἡμετέραν ὠφέλειαν. διόπερ καὶ δυσχεραίνει καὶ οὐ βούλεται τῷ βασιλεῖ συνεργεῖν. ἀλλ' εἰ καὶ ἀκούσει τι μὴ ἀρέσκον αὐτῷ, ἀντιβαίνειν τε καὶ ἀνθίστασθαι, καὶ μηκέτι πράως ὑποφέρειν τὰ μελετώμενα. Διόπερ ἐπεὶ οὐκ ἔχει πλέον θάρρος πρὸς ἄλλους τινὰς, εἰ μὴ πρὸς ἡμᾶς, τούτου χάριν λέγει καὶ πρὸς ἡμᾶς ταῦτα, καὶ συμβουλεύεται καὶ ζητεῖ, ἵνα ἔχῃ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἡμᾶς συνεργοῦντας αὐτῷ πρὸς ταῦτα τε καὶ συμπράττοντας. ἐπεὶ γοῦν ἀπεδεξάμεθα καὶ ἡμεῖς ταῦτα, καὶ ηὐχαριστήσαμεν αὐτῷ καὶ παρεκινήσαμεν, ἵνα εἴπερ ὁ δυνηθῇ ἐκ θεοῦ γενναίως καὶ ἰσχυρῶς ἐνίστασθαι εἰς τὰ πρὸς σύστασιν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας συντείνοντα, καὶ οὕτω μέλλει ἔχειν καὶ ἡμᾶς συνεργοῦντας πρὸς ταῦτα καλῶς, θεοῦ χάριτι, καὶ γενναίως ἀγωνιζομένους. εἶπεν αὖθις ὅτι ἤκουσεν ἐλεύσεσθαι τὸν βασιλέα, κατὰ τὴν αὔριον, ἐν τοῖς δὲ τοῖς μέρεσι βουλευσόμενον περὶ τῶν τοιούτων. διὰ τοῦτο ἐφάνη αὐτῷ καλὸν εἰπεῖν, ἔφη, πρότερον τὰ δηλωθέντα πρὸς ἡμᾶς, ἵν' ἔχῃ καὶ ἡμᾶς ὁμογνώμονας, καὶ συμφώνους, καὶ εἰ γένηται χρεία συνεργήσωμεν αὐτῷ, καὶ κατὰ τὴν αὔριον καθὼς ἐγχωρεῖ. ὑπεσχέθημεν οὖν καὶ ἡμεῖς καὶ ἐβεβαιώσαμεν τοῦτο. Τῇ δ' ἐπιούσῃ, ἣ καὶ μετὰ τὴν παρασκευὴν ἦν, διεμηνύθη

num effuso, Patriarcha sermonem cohibuit: & alto doloris vulnere percitus dixit: quando me scommatis acceptum video, quæ porro muginabar, supersedebo fari, & quamquam Imperator leniret dictis, risumque asseveraret, ad Patriarchæ sermonem non pertinuisse: atque ita seipsum Patriarchæ precibus Deo commendatum cuperet, ut loquentem Patriarcham nec ipse animadverterit, nec ejus verba risum ab illo elicuerint, sed repentinum & fortuitum erupisse, qualis interdum solet hominibus vagâ ac tralatitiâ cogitatione comprehensis, Patriarcha tamen discursum redintegrare noluit, bis terve ab Imperatore, ad id suppliciter exoratus: Itaque ut hæc scena muta suppleretur, Legatus Palæologus his ultimis postremum Actum clausit, quasi postliminio revocans quæ peroraverat: Eâ conjunctione animorum ac integritate, cum signata publice gesta fuerint, ut nuper narravimus, si fama rumusculos in contrarium, ebuccinaverit, nobis non debet imputari: Et sic Senatum dimiserunt. Post elapsum dierum aliquot spatium Patriarcha nos Cruciferos ad se vocari curavit, & graviter questûs nobis significavit: Imperatorem totum abiisse in partes Concilii Generalis, se adjungere illinc adventantibus, cum iis solis tractare, ut hoc unum extundat: Nos Basileam deducere: & quod illum etiam precibus fatigaret, ad ejus præscriptum accedere, ei opem ferre in omnibus, ac succenturiari: Provinciam, inquit, suscepit Imperator ipsâ Ætnâ graviorem, quæ nobis nullum unquam aut fructum, aut emolumentum proferet, sed totam gentem in fatalem ruinam præcipitabit: Hæc quoties, inquit, apud se mœstus revolvit, discruciatur animi, & tantopere in his Imperatori subscribere abhorret, ut si sciret quid Imperatori maximè displiceret, id toto corde prosequeretur, cujus immania cæpta (inquit) mea mens ægra nec fert, nec concoquit: Ad nos autem (dixit) non piguit hæc referre, quando satis consciret, se non habere, apud quos secreta confidentius reponat: Ut quamvis Imperator & ipse diffideant, tamen nos sibi habeat faventes ac immotos, quorum ope, ac subsidio ut olim, sic in futurum perfruatur. Hæc à Patriarcha nobis communicata, sensuum intimo affectu, & gratissimorum animorum amplissimis indiciis cum nos amplexari testaremur, ipsum adhortati sumus, ut Deum, primarium ducem, secutus, animose ac fortiter se cingat ad compagem Ecclesiæ retinendam, ac Unionem: Sic nos, promptos fore cum illo in omnem arenam descendere, pro fidelitatis nostræ, & honoris sui laureâ decertaturos: Tum Patriarcha audivisse se dixit, Imperatorem cras huc affuturum, ut in his urbis regionibus, nobiscum de istiusmodi nego-

μηνύθη ὁ πατριάρχης, καὶ ἀπῆλθε σὺν ἡμῖν εἰς τὴν νέαν. ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ εἶδε τὴν μητέρα αὐτοῦ τὴν δέσποιναν, καὶ περὶ ὥραν δείλης ἦλθεν εἰς τὴν νέαν, καὶ ἐκάθισεν ἐντὸς τοῦ θείου ναοῦ, καὶ προσεκαλέσατο τὸν πατριάρχην. ὁ δὲ ἀπερχόμενος, καὶ παρ' ἡμῶν ὑπανεχόμενος λέγει πρὸς ἡμᾶς, εἰ καὶ ἐντὸς καρτερήσετε, ἀλλ' οὖν ἐγγὺς που καθίσατε. ὁρῶ γὰρ τεταραγμένον ἐμαυτὸν καὶ διενοχληθησόμενον. διὰ τοῦτο θέλω, ἵνα ἦτε ἐγγύς μου, καὶ εἴπερ λαλήσω γεγωνότερον, ἑτοίμως συνέλθητε. ἐκάθισεν οὖν ὁ πατριάρχης μετὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἐβουλεύσαντο μόνοι. ἡμεῖς δὲ ἐντὸς καθήμεθα ἐγγὺς τῆς τοῦ ναοῦ πύλης. εἶτα προσεκαλέσαντο τοὺς μεσάζοντας καὶ τὸν μέγαν δομέστικον, καὶ ἐβουλεύσαντο καὶ μετ' αὐτῶν. εἶτα καλοῦσι τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ ἡμᾶς, καὶ εἰσήλθομεν ὁμοῦ μετὰ καὶ τῶν προειρημένων πρέσβεων, τοῦτ' Παλαιολόγου δηλονότι, τοῦ ἱερομονάχου, καὶ τοῦ δισυπάτου, καὶ ἐκαθίσαμεν. καὶ λέγει ὁ βασιλεὺς τῷ πατριάρχῃ, κελεύεις, εἰπέ, ὅπερ ἐστήσαμεν. εἶπεν οὖν ὁ πατριάρχης ὅπως οἱ ἐκ τῆς συνόδου ἐλθόντες τῶν Λατίνων πρέσβεις ἐζήτησαν, ἵνα ἅπερ ἐπράχθησαν ἐν τῇ συνόδῳ καὶ ἐγράφησαν ἐν τῷ Δεκρέτῳ, λαληθῶσι καὶ ἐνταῦθα, καὶ βεβαιωθῶσι καὶ παρ' ἡμῶν. ὡς ἂν ἔχωσιν ὁμολογουμένως τί ἄρα καὶ πράξωσιν εἰς ἅπερ ἀνετέθησαν. ἔνι γοῦν χρεία ἵνα ἀποταχθῶσι τινὲς οἱ μετ' ἐκείνων συνέρχεσθαι μέλλοντες, καὶ ἀκούειν καὶ ἀπολογεῖσθαι εἰς τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα. ἐτάχθη οὖν ἵνα πρὸς τοῦτο ὑπάρχωσιν οἱ δύο μεσάζοντες, καὶ ὁ μέγας δομέστικος, ἐκ τῶν ἀρχιερέων ὁ Ἐφέσου κῦρος Ἰωάσαφ, καὶ ὁ Ἡρακλείας κῦρος Ἀντώνιος, ἐκ τῶν σταυροφόρων, ὁ μέγας χαρτοφύλαξ, καὶ ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης, ἐκ τῶν πνευματικῶν, ὁ πάπας κῦρος Ματθαῖος, καὶ ὁ πάπας Γρηγόριος, καὶ οὗτοι οἱ ἡμέτεροι πρέσβεις, καὶ συνέρχησθε ἐν τῇ μονῇ τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως. ἤδη οὖν ἠκούσατε καὶ ἑτοιμάσθητε πρὸς τοῦτο.

tiis consilia capiat: Quocirca ipsi visum fui haud inconcinnum, hæc pauca obiter libare, & nos præmunire, ut consoni suis propositis reperiremur, ac concordes vel crastinâ luce, occasio justa exigeret: Quod unanimiter, fir missimis astipulationibus illico spopondimus Insequenti aurora ut Patriarcha prædixerat, qu fuit dies Saturni, Patriarcha per præconem a Imperatorem accersitus, abiit nobiscum in Pa latium dictum Novellam: Imperator vero cun plurimum diei contrivisset, in salute imper tienda matri Serenissimæ Augustæ, non ant vespertinum crepusculum accessit, & in Palati sacello consedit. Et brevi posteà Patriarchan segregatum à cæteris ad se evocavit: qui dum per transiret à nobis parumper substitit, ut nos alloqueretur, his verbis: Ne vos hinc longius subripiatis, obsecro, sed in proximum concedite: Nam nescio quid turbulenti intus in præcordiis suboriri persentisco, quod me ad iracundiam commoveat: Quare si elatiori voce me quid altius intonantem audieritis, ad me festinanter ut potestis accelerate. Sed Imperator & Patriarcha aliquantisper submissâ voce verba invicem alternarunt, at nos extra ad templi portam consedimus: Mox adduci jubent Dominos Sequestros, & Magnum Domesticum: quibuscum nonnihil temporis in secreto consumpserunt: Tandemque Archiepiscopos & nos per Ministrum admovent: qui cum prædictis Legatis, Palæologo summo duce, Hieromonacho Isidoro, ac bis-Consule, ingressi sumus: Atque omnibus unà in circuitu assidentibus, Imperator ita Patriarcham allocutus est: An, Patriarcha, jubes id præstari in quod nuper convenimus? Tum Patriarcha nobis disserere occœpit: ut Legati à Concilio generali Latinorum strenuè efflagitaverint, in Synodo peracta, & decreto inserta hic legi publice, & à nobis confirmari: ut ipsi habeant in quo Legationis munia exerceant, secundum mandata fidei suæ à Patribus commissa: Esse igitur operæ pretium, eorum votis annuere, atque hic aliquot viros deligere qui eorum singula audiant, perpendant, respondeant: Constituti igitur ad id negotii ex ordine Nobilium Sequestri, & supremus Seneschallus: ex ordine Hierarchico D. Joasaph Ephesi, & Heracleæ D. Antonius, Episcopi: E Cruciferis magnus Patriarchæ Scriniarius, & M. Ecclesiarcha: E Confessariis D. Matthæus, & Gregorius, una cum Legatis nostris, jussi sunt à Patriarchâ consultandi sedem capessere, in Monasterio Resurrectioni Christi dedicato, & ad provinciam hanc sibi demandatam confestim se accingere.

τμῆμ. β. Κεφ. κη.

Εἶτα ἐζήτησαν οἱ ἡμέτεροι ἀκοῦσαι καὶ τὸ δεκρέτον, ἀνεγνώσθη δὲ καὶ ἠκούσαμεν ὅπως διελάμ-

SECT. II. CAP. XXVIII.

Tum ingens ardor nostros incessit audiendi Decretum; Quod lectum inter cætera hæc contine-

ἐλάμβανε καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων, ὅτι ἐσπεύδασαν οἱ ἐν τῇ συνόδῳ καὶ διορθώσωντο τὴν νέαν αἵρεσιν τῶν Βοεμίων. ὡσαύτως δὲ διορθοῦσιν ἤδη καὶ τὴν παλαιὰν τῶν Γραικῶν. ὅπερ καὶ πρὸ ἡμερῶν ἀκουσθὲν δεινὸν ἔδοξε πᾶσι. καὶ ὅτι δὲ εἶπον ὅσα ἔδει πρὸς τοῦτο. εἶπε δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἄρχοντες, ὡς ἐπεὶ μέλλετε συνέρχεσθαι καὶ συζητεῖν μετ' ἐκείνων, θαρροῦμεν διορθωθῆναι καὶ αὐτό, καὶ ἄλλα ὅσα προσήκει. καὶ ἐπὶ τούτοις ἐξήλθομεν. Ἅμα δὲ πρωῒ παρεγενόμην αὖθις εἰς τὸν πατριάρχην, καὶ ἀνέφερον, ὅτι ἐγὼ τὴν χθὲς ἤθελον, ἵνα ἀναφέρω, καὶ παρακαλέσω ὡς ἂν μοι εὐεργετήσητε τὸ μὴ συνέρχεσθαι εἰς τὰς συνελεύσεις, ἅσπερ ὡρίσατε. ἵνα δὲ μὴ δόξῃ ἀπαίδευτον, παρέλειψα τοῦτο κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν. Νῦν δὲ ἦλθον καὶ δέομαι καὶ παρακαλῶ, ἐλευθέρωσόν με τῶν τοιούτων συνελεύσεων. οὔτε γὰρ βούλομαι, οὔτε προαιροῦμαι τοῖς τοιούτοις συμπλέκεσθαι. καθικετεύσα οὖν λίαν πρὸς τοῦτο. ὁ δὲ πατριάρχης μᾶλλον μοι ἐπετέθη ποιῆσαι τὸ ἐπιταχθέν. παρέτυχον δὲ ἐκεῖσε ὁ πνευματικὸς κῦρ Θεοφύλακτος, καὶ ὁ μοναχὸς κῦρ Κάλλιστος ὁ Πέγκιψ. οὓς καὶ ἤλπιζον συνεργοὺς εὑρεῖν πρὸς τὸ ἐμὸν ζήτημα. οἱ δὲ ὡς εἶδον τὸν πατριάρχην, λέγοντα εἶναί με ἀπαραιτήτως εἰς ὅπερ ἐτάχθην, ἠνάγκασάν με κἀκεῖνοι ποιῆσαι τὸ προσταττόμενον. ὅμως ἐτάχθησαν ἡμέραι καὶ συνηρχόμεθα. ὁρισθέντες δὲ συνήρχοντο μεθ' ἡμῶν καὶ κῦρ Δημήτριος Ἄγγελος ὁ Φιλομμάτης, καὶ ὁ διδάσκαλος κῦρος Γεώργιος ὁ Σχολάριος, καὶ ὁ Φρὰ Μανουὴλ ὡς μεταγλωττιστής. ἔλεγον οὖν πρὸς ἐκείνους οἱ μεσάζοντες μετὰ βουλῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἡμετέρων, καὶ ἀπελογοῦντο οἱ τῶν Λατίνων πρέσβεις. ἤρξαντο οὖν οἱ ἡμέτεροι, καὶ ὡμίλησαν πρὸς ἐκείνους φιλικῶς. καὶ εἶπον. Τὸ ἔργον τοῦτο τῆς ἑνώσεως, ἐστὶ θεῖον καὶ ποθεινότατον, καὶ ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἡμεῖς ἰδεῖν τοῦτο, εἰ εὐδοκήσει ὁ θεὸς γενέσθαι καλῶς, καὶ ὑμεῖς πάλιν ὁμοίως ἐπιθυμεῖτε. καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ ὧν καὶ ὑμεῖς ὑπέστητε πολλοὺς κόπους καὶ κινδύνους, καὶ ἐξόδους κατηναλώσατε ὡς ἀνέλθητε ἐνταῦθα, καὶ καταβάλητε ἀρχὴν ἀγαθὴν ἐπὶ τῇ συνοδικῇ συναθροίσει, καὶ διορθώσητε πᾶν τὸ λυσιτελοῦν πρὸς αὐτήν, καὶ ἐξ ὧν πάλιν ὁ αὐθέντης ἡμῶν ὁ ἅγιος,

tinebat: Patres in Generali Concilio congregati, ut curassent, nuper exortum Bohemorum hæresin abolere, ita jam succinctos stare Græcorum à multis annis inveteratam hæresin succidere: Quæ cum in vulgum dicta emanassent ante dies aliquot quam edictum publicaretur, lethale vulnus omnium mentibus inflixerunt: Et ut cuique visa sunt gravia, voces omnium tum erumpebant: At Imperator, & cum eo Magnates, quandoquidem illis conventus indixissent, his & aliis minus levigatis sermonibus, si qui in decreto occurrerent, à colloquiis expetenda remedia censuerunt. Ut crastinum mane illuxit, supplex adii Patriarcham, ut mihi pro suâ benignitate indulgeret, quod heri ab illo impetrare decreveram: scilicet, ut mihi omnino abesse liceat ab his Latinorum congressibus, & decretis ventilandis: Sed ne videretur inurbanum, in primordiis negotii, & tantâ Nobilium multitudine, de eâ re, ipsum sollicitare; heri à supplicatione comminiscendâ abstinui, & sub hac aurorâ venire statui, multum orans obsecransque Sanctitatem suam, ab hoc onere, cum Latinis negotiandi in libertatem meam me asserere: nec enim cupio nec ambio eorum hominum rebus memet implicare: cujus ut me faciat compotem, vehementissimâ Oratione Patriarchæ aures verberavi. At Patriarcha, quanto magis ingratum officium deprecatus sum, tanto magis illud mihi subeundum commendavit: Aderant tum forte spiritualis Pater D. Theophylactus & Monachus D. Callistus Princeps: quos mihi promittebam in mea vota fautores: At ubi Patriarcham animadvertunt sortem meam in illo negotio inevitabilem pronuntiare, & illi in partes Patriarchæ consenserunt, ut ipse cogerer Patriarchæ placitis succumbens obsecundare: Die igitur condictâ in locum destinatum coivimus: Et nobiscum unà D. Demetrius Angelus Philommat[illegible], D. Georgius Scholarius Doctor, & frater Manuel, communis omnium Interpres: Inter nostros Sequestri cum reliquorum assensu, primam arripuere ansam loquendi, quibus è regione Latinorum Legati vicem reciprocarunt: At nostri inchoantes orationem summâ humanitate refertam explicuerunt, ad hunc ferme modum: Aggredimur opus plane divinum, præ cunctis aliis amabile & exoptandum, Unionis inter Ecclesias procudendæ, si Deus cœptis favere dignabitur, & magnitudini moliminum successus pares concedere: Et vos idem nobiscum serio velle, vel hinc enitet, quod vos imprimis tot viarum, laborumq; tædia subiistis, tot pericula terrâ marique, tot impensas devorastis, huc ad nos pervenire, Generali Synodo fundamenta substernere, eidemque promovendæ cum utilitate ac fructu cuncta negotia ac-

 com-

ἅγιος, ὁ βασιλεὺς μετὰ συνεργίας τοῦ ἁγίου τοῦ πατριάρχου, οὐδὲν ἠμέλησε τῶν εἰς τὴν ἐκείνου ἀφορώντων δύναμιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μακαριώτατον Πάπαν τό τε πρῶτον, καὶ τὸν νῦν, πολλάκις ἔστειλε πρέσβεις. ἤδη δὲ καὶ πρὸς τὴν ὑμετέραν σύνοδον. καὶ πολλὰς ἐξόδους κατηναλώσαμεν εἰς τὰς τοιαύτας πρεσβείας, καὶ ἄλλην πᾶσαν ἐπιμέλειαν ποιεῖται τὴν πρὸς τὸ τοιοῦτον ἔργον ἀνήκουσαν. Διὰ τοῦτο πρέπει ἵνα καὶ ἡμεῖς οἱ ἀφ᾽ ἑκατέρου μέρους συνερχόμενοι σπουδάσωμεν πρὸς τὴν τοιαύτην προχώρησιν, καὶ τούτου χάριν ἐτάχθημεν, ἵνα συναγώμεθα ἐνταῦθα, καὶ σκεπτώμεθα περὶ τῶν ὀφειλομένων γενέσθαι πρὸς τὴν συνάθροισιν τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου, καὶ τὴν ἐκεῖσε ἀποδημίαν. καὶ αὖθις πρὸς τὴν ἐνταῦθα ἐπάνοδον, καὶ διορθωθῇ εἴ τι ἐστὶν ἐλλιπὲς ἢ θεραπείας δεόμενον ἐν τῷ δεκρέτῳ. χρὴ οὖν καὶ ἡμᾶς μετὰ φιλίας, καὶ τιμῆς, καὶ ἀγάπης λέγειν ἅπερ ἔχομεν εἰπεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀκοῦσαι ἀφ᾽ ὑμῶν, καὶ ὑμᾶς πάλιν ὁμοίως φιλικῶς τε καὶ ἀδελφικῶς δέχεσθαι τὰ παρ᾽ ἡμῶν, καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ θεραπεύειν τὰ δεόμενα διορθώσεως. Ἀπεδέξαντο τοὺς τοιούτους λόγους καὶ οἱ συνοδικοὶ, καὶ ἀπελογήσαντο μετ᾽ εὐχαριστίας καὶ ἱλαρότητος ἀπολογίας ἁρμοδίας πρὸς οὓς ἤκουσαν λόγους. εἶτα εἶπον ὅπως εἰσὶν ἕτοιμοι καταβαλεῖν καὶ ἐξόδους πρὸς τὸ σταλῆναι πρέσβεις, οὓς ἂν δεήσοι διὰ τὴν χρείαν τῶν ἐν τῇ συνόδῳ ἐλευσομένων, εἴπερ στερχθῶσι πρότερον παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ πατριάρχου, πάντα τὰ ἐμπεριειλημμένα τῷ δεκρέτῳ. καὶ εἶπον οἱ ἡμέτεροι πρὸς ἐκείνους, ὅτι ἐν τῷ προοιμίῳ λέγετε περὶ ἡμῶν ὅτι ἔχομεν αἵρεσιν. λέγετε γὰρ τὴν νέαν αἵρεσιν τῶν Ποεμίων, καὶ τὴν παλαιὰν τῶν Γραϊκῶν. καὶ πάνυ θαυμάζομεν πῶς λέγετε τοῦτο. τίς γὰρ εἶπε ποτὲ τοῦτο περὶ ἡμῶν ἢ ποίαν αἵρεσιν ἔχομεν ἡμεῖς, οἱ μηδὲν ὅλως παρεκβάντες ἢ παρασαλεύσαντές τι ἀπὸ τῶν Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν, καὶ Πατρικῶν παραδόσεων. σκάνδαλον οὖν μέγαν προξενεῖ τὸ τοιοῦτον ἡμῖν, καὶ ζητοῦμεν πρὸ παντὸς ἄλλου θεραπείαν εἰς αὐτό.

commodare: Et quod noster Dominus pientissimus Imperator, cum concursu Sanctissimi Patriarchæ, nihil intentatum reliquit, quod intrà ambitum virium suarum consisteret: Sed ad Beatissimum Papam, non ita pridem, & sæpe anteà Legationes adornavit, & nuperrimè omnium ad Synodum vestram: quibus instruendis ingentem vim redituum annuorum profudit, nec ullum omisit genus curarum ac sollicitudinis, quo tam Cœleste opus, ad felicem exitum pertrahat: Propterea nos ab utraque parte constitutos plurimum condecebit, similem adhibere diligentiam, & propensionem animorum, ut hoc in manibus negotium feliciter procedat, & assidua capiat incrementa: Quid enim aliud nobis utrinque injungitur, quam ea investigare quæ Synodi Generalis convocationem spectant; nostram hinc migrationem ad Concilium, & illinc ad nostra reditum: Et si quid desit in Decreto, aut minus accuratè proponitur, ut curemus integrum reponi, aut qualicunque medicinâ adhibitâ resarciri. Quare & nos oportebit, cum omni honore, benevolentiâ, gratiâ, amicitiâ, & nostra vobis proponere, & à vobis vestra exaudire: Nec minus vos, ut speramus, cum eodem affectu & fraternâ caritate, & nostra audietis & respondebitis; & si quid minus rectè prolatum sit, vel clementer condonabitis, vel in meliorem sensum restituetis. Hanc orationem quasi in procemium prælibatam tam attentis auribus ac vacivis isti Synodales imbiberunt, ut ingenti lætitia ac voluptate perfusi, ad singula quæ protulimus responsum aptaverint: quin & insuper addidere, se paratissimos vel modò, vel in futurum, omnes proventus & impendia prodigere, ut undequaque per oras universas & limites orbis Christiani Legati transmittantur, quò necessitas postulet, aut eorum usus ac beneficium, qui ad hanc Synodum debeant confluere: modo ab Imperatore & Patriarchâ prius sint recepta & stabilita, quæ in Decreto comprehenduntur. Ad hæc nostri non sine gemitu regesserunt: Et quo pacto id confirmabimus, cujus in ipso præfationis apice legitur, nos ab Orthodoxâ fide alienos hæresin pertinaciter defendere, ut Boëmos novam, ita nos Græcos Veterem? Et certe nunquam satis admirari possumus, quâ fronte hæc de nobis fingitis? Aut quibus unquam venit in mentem, præterquam vobis, nos hæreticorum infami nomine perspergere? Aut quæ, qualisve esset hæc prodigiosa hæresis quam alimus, qui nec unquam à profitendis Apostolorum scriptis, Conciliorum regulis, aut Patrum traditionibus vel latum unguem defleximus; vel incerto aut væcordi animo inconstantius fluctuavimus? Immenso nos afflat scandalo, hæc sæva & inepta de nobis affirmare: & ante omnia poscimus, mentes nostras hoc veneno tactas & saucias, idoneo Alexipharmaco sanari.

τμήμ. SECT.

τμήμ. β. Κεφ. κθ.

Οἱ δὲ ἀπελογήσαντο πρὸς τοῦτο, ὅτι οὐ γέγονε μετὰ περιεργίας, ἀλλ' ἁπλῶς οὕτως ἐγράφη παρὰ τοῦ Γραμματικοῦ. ἡμεῖς γὰρ καὶ οἱ ἡμέτεροι πάντες οὔτε εἴπομεν ποτὲ περὶ ὑμῶν, οὔτε λέγομεν νῦν ὅτι ἔχετε αἵρεσιν, καὶ δυνάμεθα βεβαιῶσαι καὶ ἀνακηρύξαι τοῦτο παῤῥησίᾳ, εἰς ἐπήκοον πάντων, εἴγε βούλεσθε. καὶ ἔσται τοῦτο ὡς νομίζομεν ἀρκετὴ θεραπεία πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ δεῖ σκανδαλίζεσθαι διὰ λάθος τοῦ γραμματικοῦ. εἶπον οὖν πρὸς ταῦτα οἱ μεσάζοντες, ὅτι οὐκ ἔστι θεραπεία ἣν λέγετε ποιῆσαι πρὸς ἡμᾶς λόγοις. ποῦ γὰρ φανεῖται ἡ διὰ τῶν λόγων θεραπεία, ἢ πῶς ἔσται ἡμῖν ὕμισι, ὅταν δεξώμεθα τὸ Δεκρέτον ὡς ἔχει, καὶ προτείνωμεν τοῦτο ὡς δικαίωμα ἡμῶν; αὐτὸ δὲ συντάττει ἡμᾶς μετὰ τῶν Ποεμίων τῶν ἐσχάτων πολλὰς καὶ κακίστας αἱρέσεις. καὶ τί συμφέρει τοῖς ἡμετέροις καταδέξασθαι τοῦτο. ὡς γοῦν καὶ ταῦτα ἤκουσαν, ἀναστάντες μικρὸν περιῆλθον, καὶ ἰδίᾳ ἱκανῶς ἐβουλεύσαντο. εἶτα ἐλθόντες καὶ καθίσαντες εἶπον, ὅτι διαβεβαιούμεθα μεθ' ὅρκων, ὡς οὐ γέγονε τοῦτο πανούργως, ἢ ἐπιτηδείως, ἀλλ' ἐστὶ λάθος καὶ σφάλμα. καὶ τὸ πλεῖον τοῦ σφάλματος ἀνάγεται εἰς τοὺς πρέσβεις ὑμῶν. αὐτοὶ γὰρ ἦσαν ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ εἶδον καὶ τὸ δεκρέτον, καὶ πρὸ τοῦ πληρωθῆναι, καὶ μετὰ τὸ πληρωθῆναι, καὶ εἴπερ ἔλεγόν τι περὶ τούτου, καὶ ἐζήτουν διόρθωσιν, εὐθέως ἂν διωρθοῦτο χωρὶς λόγου τὸ τοιοῦτον. αὐτῶν δὲ μὴ εἰπόντων ἐκεῖ τι, καὶ ἡμῶν ἐλθόντων ἐνταῦθα μετὰ τούτου τοῦ Δεκρέτου, οὐκ οἴδαμεν τίνα ἄλλην ἂν θεραπείαν ποιήσαιμεν. ἀξιοῦμεν δὲ καὶ ὑμᾶς σκέψασθαι, καὶ εἰπεῖν ἄλλην θεραπείαν ἀρκετὴν ὑμῖν, δυναμένην τι γενέσθαι καὶ παρ' ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς ταύτην διαπραξόμεθα. καὶ οὕτως διελύθη ὁ σύλλογος.

SECT. II. CAP. XXIX.

At Latini qua poterant excusatione negotium dealbarunt, vocemque dixerunt non excogitatam in nostrum dedecus de industria, sed simpliciter per errorem transscribentis irrepsisse: Nos enim, pro nobis (inquiunt) & cunctis nostratibus, & totâ Gente loquimur, de vobis nunquam tale quid, vel suspicati effutivimus, vel jam affirmamus vos ullâ hæreseos contagione infici: Et hoc prompti sumus palam attestari: per præconem & buccinam, si jubetis: quod speramus sufficiens fore vestro dolori mitigando antidotum: Nefas enim videri debet, propter oscitantiam scribæ, in tam piaculare offendiculum impingere. Ad hæc Sequestri responderunt, & oblatam ab illis medelam, ut nullam repudiarunt: Vos (inquiunt) non dicitis nos hæreticos, verbale solatium: at Decretum dicit: Et quid proderit fumosum in dictionibus malagma, cum res ipsa clamet? Quomodo nobis non erit inhonestum, ut nunc se habet decretum admittere? decretum protendere ut innocentiæ nostræ præsidium, quod nos Græcos cum Bohemis componit, ut novissime exortis hæreticis, ita multiplici hæresium lue profligatissimis? Et quid præstabit vos contrarium de nobis asseruisse, cum homines videant, id expresse contineri in Decreto cui ultro manus dedimus? Hæc cum audivissent Legati, assurgunt; & aliorsum recedunt, aliquantisper inter se collocuturi, brevique redeuntes capessunt loca: Et jurejurando vobis confidenter asseveramus (clamant) nulla fraude nostrâ, aut datâ operâ illud in Decretum obrepsit, sed solo (ut diximus) errore & incuriâ Grammaticastri: Cujus etiam erroris pars maxima debet in vestros Legatos recumbere; qui tum in Concilio aderant, cum de Decreto Patres inciperent agitare, & ante, & postquam perficeretur: Si vel illud, vel quodvis aliud dictum se stomachari uno verbulo subinnuissent, expunctum, extricatumque reportassent: Sed iis tacentibus, & nos huc adventantibus, cum Decreto, ut nunc compingitur, de alio remedio nobis non constat, quam quod obtulimus: Penes vos igitur esto vobis satisfaciendi ratio: Eruite quodvis consilium, & dicite quid ultra comminisci poterimus, quod vobis gratum arrideat, in hujus morbi medicamen, & lubentissime præstabimus; & sic dissolutus est conventus.

τμήμ. β. Κεφ. λ.

Ἐξερχομένων δὲ ἡμῶν, εἶπον οἱ ἡμέτεροι πρέσβεις ἰδίᾳ πρὸς ἡμᾶς, ὅτι αὐτοὶ μεγάλην ἰσχὺν ἔχουσιν ἀπὸ τῆς συνόδου, καὶ ὡς νομίζομεν κρατοῦσι καὶ βούλλας, καὶ εἰ ζητήσετε καλῶς,

SECT. II. CAP. XXX.

Egredientes autem è Monasterio nostri Legati secreto in aurem nos admonuere, posse Latinorum Legatos, in hac controversia, nobis gratificari: Plenariâ enim potestate donatos esse à Concilio, ad rerum quarumcunque obsignationem;

καλῶς, δύναται καὶ τὸ Δεκρέτον μεταποιῆσαι καὶ βεβουλλωμένον αὐτὸ παραδοῦναι. ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ συνελεύσει, πάλιν οἱ περὶ τούτου κεκίνηνται λόγοι, μετὰ πολλῆς καὶ μεγάλης ἐνστάσεως τῶν ἡμετέρων. ἀπελογοῦντο δὲ ἐκεῖνοι, ὅτι οὔτε ἡμεῖς, οὔτε οἱ ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Βασιλείας ἔχομεν περὶ ὑμῶν, τοιαύτην δόξαν οἵαν νομίζετε λέγειν τὸ Δεκρέτον, οὐδὲ ἐγράφη μετὰ τοῦ σκοποῦ ὃν ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε. πλὴν ἐπεὶ οὕτως ἐγράφη, οὐκ ἔχομεν ἡμεῖς ἐν αὐτῷ ποιῆσαι ἐνταῦθα διόρθωσιν. δυνάμεθα δὲ θεραπεῦσαι τοῦτο δι' ἑτέρου γράμματος, καὶ γράψαι καὶ βεβαιῶσαι θεραπείαν ὁποίαν ὑμεῖς ἂν ἐθελήσετε. ἣν καὶ ὑποσχόμεθα εἶπον στερχθῆναι καὶ παρὰ πάσης τῆς συνόδου. πολλῶν οὖν λόγων λαληθέντων ἀφ' ἑκατέρου μέρους, εἶπον οἱ ἡμέτεροι, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη θεραπεία πλὴν αὕτη καὶ μόνη, ἤγουν ἵνα τὸ Δεκρέτον μεταγραφῇ, καὶ διορθωθῇ. οὐδὲ γὰρ ἀνεχόμεθα δέξασθαι τοῦτο τὸ αἵρεσιν διαφημίζον ἡμῖν, καὶ ἐπὶ τούτοις ἐξήλθομεν.

confodit, & pessimis rumoribus disseminat. exivimus.

tionem; sed & sigilla Concilii penes se recond ta custodire ut credimus, adeò ut si acriter i stemus, Decretum possint in planè aliud con mutatum, sigillis munitum, & omnibus num ris absolutum nobis tradere, si velint: In secu do igitur congressu cum de hac re ingens co tentio à nostris excitaretur; Latini priorib quodammodo responsis inhærentes dixerun Neque nos ipsi, neque Patres Basileensis Syno tam pravam de vobis alunt opinionem ac D cretum insinuat: nec prodiit Decretum, in fine quem vos hariolamini: Sed cum ita contigeri in nobis nulla residet ut putatis, Decreti vel i terpungendi vel emendandi autoritas: sed sc dulam ei affigere valemus, refertam intus qu buslibet dictionibus, quales vos vestræ cau quam maximè conducere, judicabitis: qua etiam in nos audacter suscipimus, &, pollic mur, Synodus ipsa confirmabit: Cumque alterutra parte sermones varii hinc atque illi reciprocarentur, nostri in hac unâ voce pers verarunt, nullam remedio spem aut viam supe esse quam Decretum revisum & transcriptu de novo instauretur: Nunquam enim id æqu animis amplecti, aut oculis contueri patiemu quod impactâ hæresi nostras existimation Atque ita secundum clausimus Colloquium, &

τμῆμ. β. Κεφ. λα.

Ἐν δὲ τρίτῃ συνελεύσει, ἐπεὶ πάλιν ὁ περὶ τούτου λόγος ἐζητήθη, ἀναγκασθέντες εἶπον ἐκεῖνοι, ὡς ἡμεῖς εἴπομεν, θεραπείας ὅσας ἐνομίσαμεν εἶναι πρὸς ἀνάπαυσιν ὑμῶν, ἀλλ' ἐπεὶ οὐκ ἀρκεῖσθε εἰς ταύτας, ἀλλὰ ζητεῖτε ἵνα τὸ Δεκρέτον αὐτὸ μεταποιηθῇ, εἴπερ εἴχομεν μεταγράψαι καὶ βουλλῶσαι τοῦτο ἐνταῦθα, εὐκόλως ἂν διωρθούμεθα τοῦτο, ἐπειδὴ ὡς ὁ κύριος οἶδεν οὐ δυνάμεθα βοῦλλαν ἐνταῦθα ποιῆσαι, λέγομεν ἤδη, ἵνα γράψωμεν ἡμεῖς προοίμιον ἕτερον ὁποῖον ἔσται πρὸς θεραπείαν καὶ τιμὴν ὑμετέραν. καὶ εἰ ἀρέσει ὑμῖν, ἵνα μεταγράψωμεν τὸ Δεκρέτον μετὰ τοῦ ἀρέσκοντος ὑμῖν προοιμίου, καὶ στείλωμεν αὐτὸ ἐν τῇ συνόδῳ μεθ' ἑνὸς ἐξ ἡμῶν τοῦ ἐκεῖσε ἀπελευσομένου, καὶ στερχθῇ καὶ βουλλωθῇ παρ' ἐκείνων, καὶ οὕτω στείλωσιν αὐτὸ πρὸς ἡμᾶς. ἤρεσε τοῦτο πᾶσι καὶ ἠρκέσθησαν. πλὴν εἶπον, ὅτι ἡμεῖς δὲ πῶς μέλλομεν πιστωθῆναι ὅτι στέρξει καὶ ἡ σύνοδος τὸ τοιοῦτον. εἶπον οὖν ἐκεῖνοι ὅτι ὑποσχόμεθα τοῦτο ἡμεῖς. καὶ ἕτοιμοι ἐσμὲν παρέχειν ὑμῖν πίστιν

Sect. II. Cap. XXXI.

Ubi jam tertio ad consultandum conveni mus, & de eadem re lis contestata recurrisset Latini coacti eandem cantilenam modulari, qua prius in scenam protulerant, his demum verbi nobis explicuere: En, cuncta remedia quæ men tibus explorare potuimus, ex intimis consiliis absque dissimulatione & fuco, vobis ante ocu los proposuimus: Verum cum ista mentes ve stras non tranquillant, sed necessariam esse to tius Decreti redintegrationem conclamatis, i quam & nos vobiscum concederemus, si in alio sensus aut elementa Decretum refingere, nobi esset à Concilio permissum, quod Deus novit, omnium scrutator cordium, nobis esse pernegatum, nec Decretum vel reformare, vel sigillum appendere valeamus; tamen id unicum quod nobis restat perfici, in vestram gratiam, & honorem, novam præfationem Decreto comminiscemur, quæ si post severam examinationem vobis arriserit, unà totum Decretum transcribemus, ut cum illo in eandem codicis formam coalescat: & ad Concilium devehi curabimus, per unum è nostris illuc reversurum; & sic ex Synodi officinâ prodiens novum, Patrum suffragiis fultum, sigillis decorum, huc ad nos per eundem Ministrum revolet. Pergratum id omnibus

πίσιν πρὸς τοῦτο ὁποῖον ἂν ἐθελήσητε, ὅτι χωρὶς λόγου ἑνὸς τέρξει τὲ βεβαιώσει τοῦτο ἡ σύνοδος, ὃ καὶ ἔργοις αὐτοῖς ὄψεσθε τῇ τοῦ θεοῦ βοηθείᾳ. λοιπὸν ἐπεὶ τελειέσῃ τὸ περὶ τοῦ προοιμίου, σκεψώμεθα καὶ περὶ τῶν ἐν τῷ Δεκρέτῳ ἑτέρων κεφαλαίων. συνήλθομεν οὖν πολλάκις, καὶ ἦν ἡ σκέψις περὶ τῶν λοιπῶν κεφαλαίων. ὡς οὖν ἐθεωροῦμεν τοὺς ἀρχοντας συγκατατιθεμένους εὐκόλως σχεδὸν εἰς πάντα, εἴπομεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι τὸ περὶ τοῦ τόπου τῆς συνόδου φαίνεται ἡμῖν δυσχερές. εἰ γὰρ θελήσουσιν αὐτοὶ ἑλκῦσαι τοὺς ἡμετέρους ἐν τῇ Βασιλείᾳ, ἢ ἔτι καὶ ἐν τῇ Σαβαυδίᾳ, ἔνθα πολὺ τὸ διάστημα, πῶς δυνήσεται ὁ Πατριάρχης ἀσθενὴς ὤν, ἢ ἀρχιερεῖς γέροντες καὶ ἀνίσχυροι ἀπελθεῖν ἐκεῖσε; εἶπον δὲ πρὸς ἡμᾶς οἱ ἄρχοντες, ὅτι εἰ οὐ θελήσει ὁ Πάπας παραγενέσθαι ἐν τῇ συνόδῳ, κάλλιον ἡγεῖται ὁ Βασιλεὺς πορρωτέρω γενέσθαι τὴν σύνοδον. ἀπέσται γὰρ οὕτω καὶ ἡ τοῦ πάπα ὑπεροχὴ, καὶ μετὰ πλείονος ἐλευθερίας πράξει ὁ Βασιλεὺς τὰ λυσιτελοῦντα αὐτῷ. ὁ δὲ πατριάρχης καὶ οἱ γέροντες ἀπελεύσονται μετὰ ἀναπαύσεως. ὕστερον δὲ ὅμως εἶπον πρὸς ἐκείνους καὶ περὶ τοῦ τόπου, καὶ ἀπελογήσαντο ὅτι διὰ τοῦτο γράφονται ἐννέα τόποι ἀφ' ὧν οἱ μὲν εἰσὶν ἐγγυτέρω, οἱ δὲ πορρωτέρω, ἵνα ἐκλέξησθε ἐξ αὐτῶν, καὶ γένηται ἡ σύνοδος ὅπου ἂν ἐθελήσετε. ἔδοξεν οὖν καλὸν, καὶ ἀφῆκαν τὸ περὶ τούτου, ἵνα ταχθῇ ὅταν μέλλωσιν οἱ ἡμέτεροι ἀπαίρειν ἐκεῖσε. τοῦτο δὲ μόνον εἶπον ἐκείνοις, γινώσκειν ὁμολογουμένως, ὡς οὐκ ἀπελεύσονται οἱ ἡμέτεροι ἐν τῇ Βασιλείᾳ.

omnibus visum est & peracceptum: Unicus tamen adhuc scrupulus illorum anxias mentes sollicitabat, quâ fiduciâ concipiant Synodum hoc Decretum sic reformatum admissuram: Ad hoc Legati ultro spondent, multis pollicitationibus interpositis, quod Synodus unanimis & tota in hoc consentiet, & sine ulteriori disceptatione, molestia aut mora confirmabit: Quod ut nunc auditis largiter à nobis promitti, ita cernetis volente Deo celeriter à Concilio in effectum dari. Hac igitur circumstantiâ de Decreto & Proœmio, ad metam satis opportunam perductâ, ad alia capita in Decreto ventilanda descendimus: quæ posteà etiam multis congressibus inter nos copiosam speculandi materiam præbuere. Et cum Delegatos Principes satis cerneremus reliqua omnia ibidem comprehensa, sine magnâ difficultate, approbare, visi sumus nonnihil in apta loci disquisitione hæsitare: ex scriptis enim in Decreto colligebant, Latinos posse nostrates ad Basileam, vel Sabaudiam, loca maximis intervallis disjuncta, circumagere: Et quibus viribus tanta itinera superabunt, vel Patriarcha valetudine adversâ diutinè conflictatus, vel senio jam fatiscentes Archiepiscopi? Responsum ad hæc ferunt Principes: Illud tantummodo fieri, ad Papam averruncandum à Synodo in longum distermina tâ: Cujus superfulgurans apex omnibus permolestus si absfuerit, Imperator noster liberiori ausu, apud Synodum liberrimam deponat, quæ destinavit, & sua commoda procuret: quin & Patriarcha cum Episcopis aut grandi aut lento gradu, ut volunt, viarum fastidia permetiantur: Cum autem ulterius instarent nostri, Principes magis apposite replicuerunt: Novem loca in decreto expressa nominari, hæc magis, illa minus remota, & ex iis novem quemlibet eligendi absolutissima vobis facultas est indulta:

Quare visum est hanc de loco controversiam tunc dimittere, dum in littore consisteremus, dare vela ventis parati, & ad priora interim maturanda nos convertere. Hoc unum tamen ut illi sciant, nostros homines sibi certo certius proposuisse, nunquam Basileam migrare.

τμήμ. β. Κεφ. λϐ.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἱκανὰς ἦλθον οἱ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐκλελεγμένοι πάντες εἰς τὸν Πατριάρχην, κοινωσόμενοι περὶ τῶν λεγομένων, καὶ στεργομένων ἐν τῷ Δεκρέτῳ, καὶ σκεψάμενοι κοινῶς εἰ εὐκόλως ἔχουσι γενέσθαι τὰ τοιαῦτα, ἢ ἔχουσι καὶ δυσχέρειαν ἱκανά. Τότε γοῦν εἴπομεν ἐγώ τε καὶ ὁ πνευματικὸς ὁ κῦρος Ματθαῖος, ὅτι δύο τινὰ ὁρῶμεν ἡμεῖς δυσχερῆ. ἓν μὲν, ὅτι διαλαμβάνεται ἐν τῷ Δεκρέτῳ, ὡς εἴπερ ποιήσω-

SECT. II. CAP. XXXII.

Diebus aliquot elapsis, quot fuimus è nostrâ parte Delegati Patriarcham pro officio compellavimus, de singulis Decreti articulis lectis & expensis, & quantum illi sine detrimento publico vel admitti possint, vel rejici debeant, cum ipso communicaturi: Tum ego & Confessarius Dom. Matthæus, diximus in duobus præcipuè ac ante omnia illic comprehensa nobis aquam hærere: Primò, si Latini pollicitis stabunt; & à se sancita perficient, tum Decretum à nobis id postulat, ut sine ullâ temporum pensatione, aut for-

ποιήσωσιν οἱ Λατῖνοι, ὅσα ὑπόσχονται, ἵνα ἀπέλθῃ ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ πατριάρχου, καὶ τῶν λοιπῶν ἡμετέρων ἐν τῇ συνόδῳ ἀπαραιτήτως, εἴτε μάχη ἔσται, εἴτε καὶ ἀγάπη. εἰ γοῦν γενήσεται μάχη, πῶς ἂν ἐξέλθῃ ὁ βασιλεὺς, καὶ μεθ' ἑτέρων καταλιπὼν τὴν πόλιν πολιορκουμένην, ὅπουγε εἰ καὶ ἀποδημῶν ἐτύγχανεν. ἔδει τότε πάντα καταλιπεῖν, καὶ μετὰ σπουδῆς εἰς τὴν πόλιν παραγενέσθαι, καὶ πρὸς φυλακὴν αὐτῆς καὶ ἀσφάλειαν, καὶ τῶν ἐχθρῶν ἀποσόβησιν ἀγωνίζεσθαι. ἕτερον δὲ, ὅτι εἰ γένηται ἡ ἕνωσις, ἵνα ἐπανασώσωσιν ἡμᾶς ἐνταῦθα μετὰ τῶν αὐτῶν κατέργων τε καὶ ἐξόδων, οὐ μὲν δὲ ὑπόσχονται ποιῆσαι τοῦτο. καὶ εἰ οὐκ ἐπακολουθήσει ἡ ἕνωσις, τί οὖν θάῤῥος ἔχομεν πρὸς τὴν ὑποστροφὴν εἰ οὐ γένηται ἡ ἕνωσις. πρὸς μὲν οὖν τὸ πρῶτον ἀπεκρίθη ὁ μεσάζων ὁ Νοταρᾶς, ὅτι τοῦτο βεβουλευμένον ἐστὶ παρ' ἡμῶν καλῶς, καὶ μᾶλλον συντελεῖ ἀπελθεῖν τότε τὸν βασιλέα. Μάχης γὰρ οὔσης ἀπελεύσεται ὁ βασιλεὺς μετ' ὀλίγων τινῶν, καὶ μετὰ τῆς ἐκκλησίας, οἵτινες οὐ δὲ πρὸς φυλακὴν τῆς πόλεως συντελέσουσι. τίς γὰρ βοήθεια ἔσται πρὸς πόλεμον ἀπὸ τῶν ἱερωμένων; ἀντὶ δὲ τούτων καταλείψει ἐνταῦθα πλείονας ἀπὸ τῶν ἐλευσομένων οἳ καὶ πρὸς μάχην καὶ πόλεμον ἔσονται ἀναγκαῖοι καὶ ἁρμοδιώτεροι. καὶ ὅτι εἰ μάχης οὔσης ἐξέλθοι ἐντεῦθεν ὁ βασιλεὺς, ἐπιμελήσεται παντὶ τρόπῳ στεῖλαι ἐνταῦθα δύναμιν, καὶ μεγάλως βοηθῆσαι τῇ πόλει, καὶ ἄλλως δὲ, εἰ τοῦτο ἴδοι ὁ ἐχθρὸς συσταλήσεται. καὶ πρὸς διαλλαγὰς χωρήσει καὶ συμβιβάσεις, ὑπονοήσας ὅτι μέγα θάῤῥος ἔχει ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐν τοιούτῳ καιρῷ ἀπεδήμησε. πρὸς δὲ τὸ δεύτερον εἶπεν, ὅτι τοῦτο δεῖ ζητηθῆναι. ἐν ἑτέρᾳ δὲ συνελεύσει εἶπον μὲν καὶ περὶ ἄλλων τινῶν ζητημάτων. εἶπον δὲ καὶ περὶ τοῦ δηλωθέντος κεφαλαίου τῆς ὑποστροφῆς. ἀπελογήσαντο δὲ ἐκεῖνοι ὅτι ἡμεῖς θαῤῥοῦμεν ὡς εἴπερ ἔλθητε ἐκεῖσε, σὺν θεῷ γενήσεται καὶ ἡ ἕνωσις. διὸ οὐδὲ πολὺν λόγον ἐποιησάμεθα περὶ οὗ νῦν λέγετε, οὐδὲ ἐφάνη καλὸν ἡμῖν, ἵνα λαληθῇ εἰς τοὺς πολλούς. ὅτι εἴπερ οὐ γένηται ἕνωσις, ὑποστρέφειν δεῖ ὑμᾶς μετὰ τῶν αὐτῶν ἐξόδων τε καὶ κατέργων. εἰ γὰρ ἤκουον ταῦτα τινὲς τῶν ἐν τῇ συνόδῳ, ἐδυσχέραινον ἂν ἴσως, ὡς ἐπ' ἀδήλοις τὰς ἐξόδους κατα-

fortuitorum intercurrentium, Imperator, Patriarcha, & nostratium turba universa, se in iter præcipitare non detrectent, & ad Synodum pergere, seu gentem nostram pax occupet, seu bellum lacessat: Et quomodo civium suorum in discrimine abesse poterit Imperator? aut civitatem periclitantem & obsessam aliorum præsidio deserere, eamque infestis hostium armis convellendam, lacerandamque permittere? qui si foras degeret, vel à remotissimo mundi cardine, ad patriæ ejulatum accurrere deberet, ac urbem eminenti malo subducere, hostesque à civium jugulo depellere, omni ope niteretur. Secundo, si in pacem ac unionem concedamus, & ambæ simul Ecclesiæ in concordiæ sinum placide recumbent, nos iisdem impensis & triremibus domum reducere se obligarunt: Sed quid si hanc Pacis Olivam nostra peregrinatio non parturiet? Quæ spes igitur revertendi, nisi unio succedat? Ad primum nonnihil reposuit Sequester Notarius: Et de hoc quidem, inquit, à nobis satis est consultum: Imperatori vel maximè expedire cum ingruet bellum ad Synodum proficisci: Primo quia perpaucos secum aufert exercitatos armis bellorum usui, aut civitati defensandæ idoneos: Quam enim opem aut incolumitatem laborantibus bello gens togata, aut sacræ infulæ impertient? & eorum loca supplebunt militaribus disciplinis imbuti, qui pro salute popularium excubias disponere, arma rapere, & ferocem inimicorum impetum redarguere norunt: Dein etiamsi armis quatimur, poterit Imperator vel absens civitati opportuna subsidia transmittere: Et adversarios nostros sic perterrefaciet, ut nobiscum in gratiam redire satagerent, dum secum reputabunt, Imperatorem nostrum nimiis viribus confisum luxuriari, ut inter tot tumultus & incendia bellorum audeat in hanc palæstram divertere tanquam in ludum literarium, cum Ecclesiasticis, de apicibus controversis philosophari. Ad secundum, de puncto reflexionis in Patriam, Dom: Notarius nihil regerendum censuit, sed posteà serio deliberandum. Debinc multoties convenimus, & cum in variis colloquiis varia agitarentur, tum in uno, injectâ mentione de reditu in patriam, Latini nos inani hoc metu liberare conabantur: Et (dicebant) si semel conveniamus ad Concilium, in ea opinione versamur, quod conveniemus in Pacem & Concordiam: Quare supervacaneum duximus de ea re monere Patres in Concilio publico, aut verbis operam ludere; quia fixum determinatumque à se manet, & ipsa æqui ac honesti ratio exigit, ut etiamsi unio votis non respondeat, tamen iisdem & sumptibus & navigiis ad patriam revehamini: sed nolite male augurari: Nam si hæc dicta semel

καταβαλλόμενοι. οὐ γάρ εἰσι πάντες τῆς αὐτῆς προθυμίας καὶ εὐπορίας, καὶ ἀμηλῶς ἂν διετέθειντο πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο καὶ ὀκνηρῶς. ὀλίγοι δὲ τινὲς ἐξ ἡμῶν, καὶ οἱ κρείττονες οἴδασι καὶ στέργουσι τοῦτο. καὶ πληροφοροῦμεν ὑμᾶς ὅτι μετὰ τῶν αὐτῶν κατέργων καὶ ἐξόδων, καὶ τιμῆς ἐπανελεύσεσθε, εἴτε γένηται ἡ ἕνωσις εἴτε καὶ μή. ἡμεῖς δὲ εἴπομεν ὅτι οὐκ ἀναπαύει ἡμᾶς τοῦτο. οὐδὲ γάρ ἐσμεν δεκτοὶ πρὸς τὸ λόγοις μόνοις ὑμετέροις θαρρῆσαι, καὶ μὴ γράφεσθαι τοῦτο ἐν τῷ Δεκρέτῳ. εἶτα ἐζήτησαν ἐκείνους γράψαι ὅπερ ὑπεσχέθησαν προοίμιον, καὶ ἔστησαν τοῦτο ποιῆσαι.

mel in Concilio crepabunt, vos de redeundo in patrios Lares anxie disquirere, infectâ nempe unione, omnes indignabundi statim infrement, quasi impensas in vana ac incerta profunderent: Nec enim omnes simul erga vos, eandem animi propensitatem alunt, ut velint, nec iisdem opibus abundant, ut possint elargiri, nisi spes unionis cunctos extimularet: Cujus simulac desperatio mentibus invalebit, omnes torpore correpti in munificentiâ tepescent: Sed pauci admodum è nostris, iidemque pars præstantior, hæc serio inter nos perpendimus, & fieri decrevimus; quin & vos jubemus, in hac certâ & indubitatâ fide acquiescere, quod iisdem sumptibus, officiis, triremibus, ad vestra retro navigabitis, seu in unionem, seu secus futura Synodus desinet: Nos pauca respondimus: Hanc orationem multa promittentem mentes nostras in tranquillum non reponere, nec omnem anxiæ quæstionis aculeum adimere: Nec enim ii sumus, qui nudis sermonibus fidem adhibeamus, aut dictis quibuscunque in Decreto non obsignatis: Laudatâ tamen promptitudine, memoriam iis refricuimus de promisso procemio, quod in se lubenter suscipiunt, & subito præstituros pollicentur.

τμήμ. β. Κεφ. λγ.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ὥρισεν ὁ Βασιλεὺς, καὶ συνήλθομεν πρὸς αὐτὸν οἱ δηλωθέντες ἐκλελεγμένοι· εἰσήχθησαν δὲ μεθ' ἡμῶν καὶ ἕτεροι τῶν ἐκκρίτων ἀρχόντων καὶ ἐκαθίσαμεν. ἐρώτησεν οὖν ὁ Βασιλεὺς, πῶς φαίνονται ὑμῖν οἱ λόγοι τῶν συνοδικῶν; καὶ μέχρι τοῦ νῦν, εἰς τί περιέστητε. ἀπελογήσαντο οἱ ἡμέτεροι, ὅτι οἱ λόγοι αὐτῶν δοκοῦσιν ἡμῖν καλοί. οὐκ οἴδαμεν δὲ καὶ τὰ ἔργα τοῖς λόγοις ἀκολουθήσει. νῦν δὲ περιέστημεν, ἵνα γράψωσι τὸ προοίμιον τοῦ δεκρέτου, καὶ δῶσιν ἡμῖν καθὼς ἔταξαν. εἶπεν ὁ Βασιλεὺς, ὅτι ὑμῖν δοκεῖ ἡ λέξις ἐκείνη δυσχερὴς, καὶ ποιεῖσθε πολὺν τὸν περὶ ταύτης λόγον. ἐμοὶ δὲ οὐ τοσοῦτον φαίνεται ἀναγκαῖον ἢ βαρύ. κατὰ τί γὰρ ἐγγίζει ἢ λυμαίνεται ἡμᾶς τὸ λέγειν τὴν σύνοδον πρὸς τοὺς ἰδίους αὐτῆς, ὅτι διορθοῖ αὕτη τὴν αἵρεσιν τῶν Ποεμίων καὶ τῶν Γραικῶν. ἐκεῖνοι οἱ ἐν τῇ συνόδῳ ἠθέλησαν καυχήσασθαι πρὸς τοὺς ἰδίους, ὅτι κατορθοῦσι πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ ἀξιέπαινα πράγματα, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων διώρθωσαν, καὶ τὴν αἵρεσιν τῶν Ποεμίων, καὶ ἤδη βούλονται διορθῶσαι καὶ τὴν αἵρεσιν τῶν Γραικῶν. τί οὖν πρὸς ἡμᾶς εἰ λέγουσι τοῦτο πρὸς τοὺς ἰδίους; ἐπεὶ οὐ πρὸς ἡμᾶς εἰσιν οἱ λόγοι, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἰδίους καυχάσθωσαν καὶ λεγέτωσαν καθὼς ἂν ἐθέλωσι πρὸς ἐκείνους. διὸ οὐκ ἐδόκει μοι ἀναγ-

SECT. II. CAP. XXXIII.

Interea Imperator curavit nos accersiri prædictos in hæc negotia Delegatos, atque unà aliquot è primariis Magnatibus. Venimus ergò & consedimus: Rogavit Imperator, ut Synodicorum dogmata ac ratiocinia placuêre, & nunc in quo rerum cardine aut periodo cum illis versaremur? Responderunt nostri, Latinorum verba satis mollia fluere, si facta verbis consentiant: Et quod huc discurrendo appulerimus, ut illis incumbat novæ præfationis formam nobis exscriptam tradere. Tum Imperator: Dictio ista vos acriter exurit ac mordet, unde mihi molestiarum nihil, aut incommodi enascitur: Quid enim ad nos pertinet? aut nobis quod damnum infert, si Synodus inter suos prædicet, se Boëmorum hæresin & Græcorum castigasse? Nunquid eo magis hæretici censebimur? si in suis (dico) insolescat ac glorietur, se in Boëmorum hæresin severè animadvertisse, & nunc eandem asciam cruribus Græcorum infligere: quid ad nos, quod intrà cancellos & parietes Synodi jactatum est? Turgeant quo velint fastu, & obganniant inter suos quæcunque velint, perinde est: Quare nunquam mihi visum est alicujus momenti aut ponderis, Reformationem Decreti, aut Procemii necessitatem tot precibus extorquere: Verum cum jam se nostris desideriis submiserint, esto; in opere destinato progrediantur: Et fortasse in meliorem formam illud compingent, ut nostrum utile procurent, animasque tranquillent, quam nos ipsi excogitare, aut effingere valuimus: ita suspicor, & bene spero: Fortasse autem omnino displicebit quod illi moliuntur: Propterea in animum induxi huc

ἀναγκαῖα ἡ πολλὴ περὶ τῦ προοιμίυ ἔνστασις, ὅμως ἐπεὶ ἐπέξαν ἀμέμψαι τῦτο, φαίνεται καὶ ἐμοὶ καλὸν. καὶ ὑπολαμβάνω ὅτι ποιήσυσι τῦτο, καὶ κρεῖττον πρὸς ἡμετέραν ἀνάπαυσιν, ἢ εἴπερ ἂν ἡμεῖς αὐτὸ ἐποιῦμεν. ἐγὼ μὲν ὖν ὕτω νομίζω. μήποτε δὲ ἴσως ὐκ ἀρέσει ἡμῖν τὸ γινόμενον ὑπ' ἐκείνων, διὰ τῦτο ἐφάνη μοὶ καλὸν, ἵνα συνέλθητε ἐνταῦθα, καὶ συνθῆτε κοινῶς προοίμιον τὸ ἀναπαῦον ἡμᾶς, καὶ ἔχητε τῦτο ἀνέκφορον καὶ φυλαττόμενον παρ' ὑμῖν. ἀπαιτήσητε δὲ ἐκείνυς τῦτο ποιῆσαι ἀπαραιτήτως. καὶ εἰ μὲν δώσυσιν ἐκεῖνοι προοίμιον καλὸν καὶ ἀναπαῦον ἡμᾶς, τὸ ἡμέτερον μὴ φανερωθήτω: Εἰ δὲ τὸ ἐκείνων ὐκ ἀρέσει ὑμῖν, τότ' ἵνα δείξητε τὸ ἡμέτερον, καὶ εἴπητε, ὅτι τῦτο τὸ προοίμιον θέλομεν γραφῆναι ἐν τῷ Δεκρέτῳ. ἤρεσε τῦτο πᾶσι, καὶ ἀνήνεγκαν ὅτι βέλτιον τινὰς ἵνα καθίσωσιν ἰδίᾳ καὶ γράψωσι τῦτο. ἐνταῦθα γὰρ ὐ δυνήσονται τῦτο ποιῆσαι συγχεόμενοι ὑπὸ τῶν πολλῶν. ὥρισεν ὖν τὸν Ἐφέσυ κῦρον Ἰωάσαφ, τὸν μέγαν χαρτοφύλακα, τὸν πάπαν κῦρον Ἰσίδωρον, καὶ Ἄγγελον τὸν Φιλομμάτην, καὶ ἐκάθισαν ἰδίᾳ καὶ συνέθηκαν προοίμιον. τῶν δὲ λοιπῶν καθημένων ὡμίλει ὁ βασιλεὺς χαριέντως, καὶ δημηγορῶν ἔφη καὶ τάδε.

vos convenire, ut vobis ipsis suadeam, junctis in consilia aliquot capitibus procemium comminisci, quale putabitis posse, & negotiis vestris lucem, & vobis ipsis securitatem ingenerare: Nec tamen illud vos in publicum depromere cuperem, sed in sinu absconditum retinere, & in promisso ab illis efflagitando perseverare: Quod si suum exhibuerint illi idoneum, & commodum nostris votis ac rationibus, nostrum damnetur tenebris & silentio: sin illorum, si à Judicii vestri lima aberrabit, efferte nostrum, & dicite hoc esse illud procemium quod Decreto præfigi ac inseri contendimus. Consilium hoc omnibus sic medullitùs placuit, ut ipsum Imperatorem orarent, statueret ipse quos vellet ac judicaret, qui privatim coëuntes hunc ingenii fœtum producant: Nam si cuncti simul opus aggrederentur, ipsa multitudo tam diversos conceptus vocum ac sententiarum confunderet: Quod & Imperator præsentiens, quatuor à cæteris segregavit: Ephesi præsulem Joasaphum, magnum Patriarchæ Scriniarium, Dom. Isidorum Papam ac Confessarium, & Angelum Philommatium: qui Senatu amoti, seorsim cœperunt procemium consarcinare: cæteris vero assidentibus Imperator se gratiose applicuit; & hac oratione blandâ eorum aures pariter ac mentes altè penetravit.

τμήμ. β. Κεφ. λδ.

Ὡς εἰ ὁ θεὸς δοίη συναθροῖσαι ἡμᾶς, καὶ συστῆσαι σύνοδον οἰκυμενικὴν παραγινομένυς καὶ ἡμᾶς ἐκεῖσε, καὶ κατὰ τὸ ἀνῆκον μοὶ συνεργήσαντας, εἰ συναιρομένυ θεῦ ἕνωσις γένηται τῶν ἐκκλησιῶν τῦ χριστῦ, καὶ ὁμοφωνήσωσι καὶ εἰρηνεύσωσιν οἱ χριστιανοί, μέγα πρᾶγμα ἔσαι τῦτο, καὶ ἐξαίσιον κατὰ τὸν παρόντα καιρόν. εἰρηκότων δὲ τινῶν ὅτι ὕτως ἔχει, καὶ κατὰ πολὺ ἔσαι μέγα καθὼς ὁρίζεις, εἰ γένηται εὐθὺς ἀνθυπενεγκεῖν τῦτον, ὐχ ἁπλῶς ἔσαι μέγα, ἀλλὰ μεῖζον πάντων τῶν γεγονότων ἐν ταῖς οἰκυμενικαῖς συνόδοις, πλέον δὲ καὶ αὐτῦ τῦ γεγονότος παρὰ τῦ μεγάλυ Κωνσαντίνυ, ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ. ἐν γὰρ τῷ καιρῷ τῆς πρώτης συνόδυ, εἰρηνικῆς ὔσης τῆς καθόλυ ἐκκλησίας, καὶ ὑγιῶς ἐχύσης περὶ τὰ δόγματα, ὁ Ἄρειος ἦν ἐναντίος καὶ ἀντιλέγων. ἄρχει δὲ μετ' ἑαυτῦ καὶ εἴκοσιν ἢ τριάκοντα

τα

SECT. II. CAP. XXXIV.

Si hanc nobis fœlicitatem benignum Numen indulgeret, ut in unum congregati, Synodum Oecumenicam celebraremus, illic in terrâ Italicâ, nos Latinorum invitationi, & vos meo conamini, ope quâ potestis maximâ, obsecuti: Et fructum concederet nostrorum omnium votorum, pariter & laborum Deus, ut Unio sanciretur inter Ecclesias, & populi Christiani vetera discidia suaviter in Concordiæ gremio deponerent: Opus esset ingentis emolumenti, & huic seculo, & omni posteritati obstupescendum: Et si qui forsan mihi concederent, verum esse quod prædico, grande opus fore, & in omne ævum memorabile, si æquè comparari posset; ego statim illis subinsererem, non solummodo grande, sed quo grandius nunquam in omnibus Generalibus Conciliis peractum contigit: Immò quicquid in primâ Synodo sub Constantini Magni auspiciis perpetratum fuit, longe transcendere: Nam in illis temporibus, quando ista Synodus, primùm convocata cepit aperiri, quievit orbis

Chri-

τριάκοντα ἴσως. οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἦσαν Ὀρθόδοξοι. διὸ δὲ καὶ ἡ αἵρεσις ὀλίγου καιροῦ τελῶν γὰρ χρόνων ἐντὸς ἤρξατό τε, καὶ ἐκρίθη, καὶ καταδικάσθη. συνῆξεν οὖν ὁ βασιλεὺς τοὺς ἐπισκόπους, οἵτινες ἦσαν πάντες ὁμογνώμονες καὶ ὀρθόδοξοι, καὶ κατεδίκασαν τὸν Ἄρειον, καὶ τοὺς περὶ ἐκεῖνον ὀλίγους ὄντας, καὶ πρὸ ὀλίγου καιροῦ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν ἀρξαμένης. Ἐν δὲ τῷ παρόντι πολλοὶ μὲν, καὶ ἀναρίθμητοι σχεδὸν οἱ πρὸς τὴν ἐκείνων δόξαν ἑαλωκότες. Ἀναλογίσθητε γὰρ πόσοι εἰσὶν ἄνθρωποι ἐν τοῖς γένεσι τῶν Ἰταλῶν, τῶν Ἀλαμανῶν, τῶν Ἰσπανῶν, τῶν Βρεταννῶν, καὶ πάντων τῶν δυτικῶν μερῶν. καὶ πόσοι ἐπίσκοποι ἐν αὐτοῖς, καὶ μοναχοὶ καὶ διδάσκαλοι καὶ φιλόσοφοι, καὶ γένη ἐπηρμένα τε καὶ ὑπέρογκα. πολλοὶ δὲ καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ μέρους ἡμῶν οἱ τὴν ἀρχαίαν τὴν ἡμετέραν δόξαν πρεσβεύοντες, καὶ ἐκείνοις σχεδὸν ἐξισούμενοι ὅσον πρὸς ἀριθμόν. Ἔχομεν γὰρ καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐγγὺς ἡμῶν, ἔν τε τῷ δυτικῷ μέρει καὶ τῷ ἀνατολικῷ, εἶτα γένη τῶν Τραπεζουντίων, τῶν Ἰβήρων, τῶν Τζαρκασίων, τῶν Μιγκρελίων, τῶν Γότθων, τῶν Ῥωσῶν, τῶν Βλάχων, τῶν Σέρβων, τῶν ἐν ταῖς νήσοις, καὶ ἔτι τοὺς πατριάρχας μετὰ τῶν περὶ ἐκείνους. Ἀκούω δὲ καὶ ἐντὸς τῆς Αἰθιοπίας ἔνι γένος μέγα καὶ πολυάνθρωπον ὀρθόδοξον, καὶ κατὰ πάντα τοῖς ἡμετέροις ἐξακολουθοῦν δόγμασιν. Ἐν οἷς ὡς νομίζω, δεῖ στεῖλαι καὶ πρέσβιν προσκαλεσόμενον καὶ αὐτοὺς εἰς τὴν σύνοδον. πολλοὶ μὲν οὖν ὥσπερ ἔφην καὶ οἱ ἡμέτεροι. πολυχρόνιον δὲ καὶ τὸ σχίσμα. φ΄. γὰρ ἔγγιστα χρόνους ἔχουσιν ἐμπαγέντες τῇ τοιαύτῃ δόξῃ. πόσον οὖν ἐστὶ τὸ τὰ τοσαῦτα γένη, καὶ ἐπὶ τοσούτων διερρωγότα χρόνων συνάψαι τε καὶ ἑνῶσαι, καὶ ὑπὸ μίαν ἐκκλησίαν τοὺς καθόλου ἀποκαταστῆσαι. λίαν ἐστὶ τοῦτο μέγα, εἰ γενήσεται, καὶ ὑπερβαῖνον ἅπαντα ὁμοῦ τὰ ἐν πάσαις ταῖς οἰκουμενικαῖς γεγονότα συνόδοις. ἐλπίζομεν δὲ ἀφ᾽ ὧν γράφουσιν ἡμῖν, καὶ ἐξ ὧν ἀκούομεν γενέσθαι σὺν θεῷ τὴν ἕνωσιν. εἰ γοῦν γένηται, εἰς πολλὰ μέλλομεν διορθῶσαι τὴν ἐκκλησίαν ἐκείνην. Εἶπε μοὶ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀλαμανῶν ὅτε εἰς ἐκεῖνον παρεγινόμην, ὅτι ἐπιμελήθητι ἵνα ποιήσῃς τὴν ἕνωσιν. ἂν γὰρ τοῦτο ποιήσῃς, αὐτὸς διορθώσεις καὶ τὴν ἐκκλησίαν ταύτην. εἰς πολλὰ γὰρ παρεξῆλθον οἱ ἡμέτεροι. οἱ δὲ τῆς ἀνα-

Christianus, & Ecclesia Catholica, à bellorum motibus simul ac hæreticorum libera, in opimâ pace, & sanâ dogmatum doctrinâ effloruit: Solus tum Arrius è latebris erepsit, contra Religionem receptam venena spargens, Ecclesiæ hostis juratissimus, cum paucissimis aliquot sectatoribus, ad numerum viginti forsan aut triginta hominum: nec enim plures trahebat in comitatu: quibus exemplis omnes undiquaque terrarum mortales qui Christo nomen dederant, Orthodoxi permansere: Ac quemadmodum paucitate ipsam profitentium, ita durationum brevitate, hæresis ista caput contemptibile exeruit, brevissimi ævi abortivus Embryo: Intra triennii spatium non amplius, & orta, & examini subjecta irraucuit: Nam Imperator ille Episcopos in Concilium adduxit, omnes unius animi concordes, & recta sentientes, qui Arrium, Arriique clientes & stolones paucos numero, & ipsorum temporibus suppullulantes unico ictu in eos latæ sententiæ confoderunt: Sed ad eam quæ nunc intenditur Synodum innumeri confluent, nempe quotquot Latinorum opinionibus capti aut inescati adhæres-cunt: Et vobiscum recensete, quot hominum millia conficient, tot multitudines Italorum, Germanorum, Hispanorum, Britannorum, aliorumque omnium occiduas mundi partes incolentium? Quot inter illos Episcopi effulgeant, quot Monachi, doctores, philosophi, & genera hominum sublimia, magnifica, superba, fastuosa? Nec pauciores à nostris stant partibus, qui cultum nostrum quo nihil prius ducunt, aut antiquius constanter extollunt: Et si minus æquant præstantiâ, tamen iis multitudine non impares; prope nos & in ipsis finibus, ab occasu pariter & ortu. Et si libeat populorum inire computum, habemus Trapezuntinos, Iberos, Cercassios, Mincrelios sive Colchos ad mare Ponticum, Gotthos, Walachios, Servios, Insularum incolas; & nescio quot Patriarchas peculiaribus dominantes ditionibus & provinciis late exporrectis: Quin & si fama verum fert, quod audio à multis confirmari: Ultra longe dissitos Æthiopiæ terminos gens magna & populosa Religionem nostram ut Orthodoxam, cum singulis ritibus strenuè propugnant: quos forsan etiam oportebit, per Legatos ad Synodum sollicitare: Multi igitur nostri sunt, sicut dissensio nos inter & Latinos multiplex est & diuturna: quingentis enim fere annis in hac opinionum uligine Latini infixi à nobis variarunt. Quanto igitur esset redimendum pretio, tot capita hominum, tot genera, per tot annos, in tot articulis fidei Christianæ & fundamentis rupta invicem ac dehiscentia pace componere? & intra septum unius Ecclesiæ totam Dei familiam,

ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἔχουσι καλλίονα τάξιν. εἰ οὖν ποιήσεις τὴν ἕνωσιν, διορθώσεις καὶ τοὺς ἡμετέρους. Εἶπε μοὶ δὲ καὶ ἕτερα πολλὰ ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ καλῶς οἶδα ἐγὼ τὸν ἀγαθὸν ἐκείνου σκοπὸν, καὶ ὅσα ὑπὲρ ἡμῶν βούλεται, εἴπερ γένηται ἡ ἕνωσις. Μετὰ γὰρ τῶν ἄλλων εἶπε ποιῆσαι ἐμὲ, καὶ τῆς ἰδίας βασιλείας διάδοχον. Ταῦτα δημηγορῶν ἔφη ὁ βασιλεὺς μετὰ θυμηδίας πολλῆς.

liam, populum Chriſtianum cogere? Nimis ampla & auguſta eſt hæc res, ſi quovis compendio acquiratur: & infinitis paraſangis trajiciens, quæcumque in omnibus antehac Synodis generalibus præſtita accepimus: Poſſe tamen fieri ſpe freti, bene ominamur, tam ex illorum ſcriptis quibus nos invitant, quam ex dictis quibus nos alliciunt: Et tum non noſtram modo Eccleſiam, ſed & illorum cui uniemur, in ſtatum meliorem, ac conditionem revocabimus: quemadmodum mihi non ita nuper dedit in conſiliis Germanorum Imperator Sigiſmundus, cum ei adeſſem opem implorans: Si ſapis (inquit ille mihi) cura diligenter unionem protrudere, huic negotio totis viribus incumbe, hanc dies noctesque tunde incudem: ſi id ſemel effectum dabis, ſingulari beneficio & tuam Eccleſiam cumulabis & noſtram, quæ non minus à recto tramite deflexit: cùm orientalis Eccleſia ordine meliore conſtituta ſit. Hæc & alia multa adjecit ille optimus Princeps, quibus omnibus ſatis intellexi, quâ benevolentiæ opinione erga nos eſſet delibutus, ſi ſemel intergerinus paries per unionem eſſet avulſus; ſed & in fine ipſe mihi promiſit, quod ante omnia, & nunquam obliviſcendum duxi, ſe curaturum, ut ipſi in Imperio Germaniæ ſuccederem: Atque hæc multis peroravit noſter Imperator, inſigni jucunditate animi & ipſe perfuſus, & nos perfundens.

τμήμ. β. Κεφ. λε.

Ἐν τούτοις ἦλθον καὶ οἱ γράψαντες τὸ προοίμιον, καὶ ἀναγνωσθὲν ἀρεστὸν ἐφάνη πᾶσι, καὶ ἐξήλθομεν μετὰ τῆς περὶ τούτου προειρημένης παραγγελίας. Ἔπειτα συνήλθομεν μετὰ καὶ τῶν ἐκ τῆς συνόδου, καὶ ἔδωκαν ἐκεῖνοι προοίμιον πάντη τοῦ προτέρου παρηλλαγμένον ὅπερ ἤρεσεν ἡμῖν κατὰ πάντα, καὶ ἐδεξάμεθα. Ἐχώρησαν δὲ οἱ ἡμέτεροι καὶ πρὸς ἄλλους τινὰς λόγους, μεθ᾽ ὧν εἶπον καὶ περὶ τοῦ πάπα, ὅτι ἔνι χρεία ἵνα ἐπιμεληθῆτε ὅπως ἂν ἔλθῃ κἀκεῖνος ἔνθα γενήσεται ἡ σύνοδος, ἢ στέλλῃ τοποτηρητὰς καὶ ὑπάρχητε ἡνωμένοι μετ᾽ ἐκείνου καὶ ὁμογνώμονες. Εἰ γὰρ καὶ ἔτι ἔχετε διενέξεις καὶ ὀχλήσεις μετ᾽ ἐκείνου, οὐκ ἐλεύσονται ἐκεῖσε, οὔτε ὁ βασιλεὺς, οὔτε οἱ ἡμέτεροι. καὶ ἔτι εἶπον ὅτι θέλομεν ἵνα ἔχωμεν σαλβο-κοντοῦκτο ἀφ᾽ ὑμῶν, καὶ ἀπὸ τῶν αὐθεντῶν ἑκάστης πόλεως καὶ ἐπαρχίας, ἵνα καὶ ἐν τῷ ἀπέρχεσθαι εἰς τὴν σύνοδον, καὶ ἐν τῷ ὑποστρέφειν ἐκεῖθεν, ἔχωσι πᾶσαν ἄδειαν καὶ ἐλευθερίαν οἱ ἡμέτεροι ἀκωλύτως διέρχεσθαι, καὶ καρτερεῖν καὶ ἀποδημεῖν ὅτε βούλονται. Εἴπομεν δὲ πάλιν καὶ περὶ τοῦ κεφαλαίου τῆς ὑποστροφῆς. περὶ μὲν οὖν τοῦ πάπα ἀπελογήσαντο, ὅτι φροντίζομεν καὶ ἡμεῖς τοῦτο ποιῆσαι, καὶ οὐ γενήσεται ἄλλως, εἰ μὴ ὡς ὑμεῖς λέγετε. μᾶλλον μὲν

οὖν

SECT. II. CAP. XXXV.

Vix ſermonibus finem impoſuerat Imperator, cum noſtri ad ſcribendum emiſſi, confectâ procemii tabulâ ad nos immigrarunt: cui publicè perlectæ omnes ultro ſuffragati ſumus: & cum conſilio illam occulendi, niſi Latinorum diſplicuiſſet (ut prædiximus) egreſſi ſumus: Et non multum exinde adeuntibus nobis pactum à ſe proœmium Latini obtulerunt, à priori penitus diſcrepans, quod exſpectationi noſtræ ut plurimum ſatisfecit, & plenis ulnis acceptavimus: Et cum iiſdem tum ad alia nonnulla colloquii habenas fleximus, atque inter cætera ad mentionem Papæ: Omnemque vobis neceſſitatem incumbere, Latinis diximus, ut adhibitâ ſingulari diligentia, eo loci, quo Synodus celebrabitur, Papam deducatis, aut ut ſuos pro more inſtruat vicarios: utque vos cum illo redeatis in gratiam & reconciliationem: Nam ſi vos turbis implicati ſceleratis conteſtationibus cum illo dimicabitis, noſter Imperator, noſtrive ad vos nunquam advenient: Quin & ſalvum conductum à vobis poſtulamus, & ab uniuſcujuſque civitatis aut præfecturæ in medio poſitæ, domino, principe ac Toparchâ, ut tranſitum nobis præbeant liberum, & eundi, redeundi, commorandi, diſcedendi, ubi & quando nobis viſum fuerit, facultatem, nullis legibus circumſcriptam: Demum de revertendo in patriam poſt peractum Concilium injecimus priorem quæſtionem: quibus ſingulis reſponſa dignati ſunt: Ac primò, æquiſſimum eſſe aſſeruere, ut Papa Concilio interſit, idq; ſe prius animis revolviſſe, nec fermè aliter fieri poſſe quam nos deſignavimus:

&

οὖν ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ἔστι ὁ Πάπας ἐν τῇ συνόδῳ. διαμηνυσόμεθα γὰρ τῷ χριστοφόρῳ, καὶ ἐλεύσεται ἐν ἑτέρᾳ συνελεύσει, καὶ ὄψεσθε ὅπως τοῦτο κατανεύσομεν. Περὶ δὲ τοῦ σαλβοκοντούκτου εἶπον, ὅτι δίκαιόν ἐστι, καὶ μετὰ σκέψεως γενήσεται καὶ τοῦτο. περὶ δὲ τῆς ὑποστροφῆς εἶπον καὶ αὖθις, ὡς οὐ δεῖ ποιεῖσθαι ὑμᾶς πολὺν λόγον. λέγομεν γὰρ καὶ πληροφοροῦμεν ὑμᾶς, ὅτι καὶ ἐλεύσεσθε καὶ ὑποστρέψετε μετὰ τιμῆς πολλῆς καὶ ἀγάπης, καὶ ἐλευθερίας, καὶ ἐξόδων, καὶ καράβων ἡμετέρων, εἴτε γένηται ἕνωσις, εἴτε καὶ μή. καὶ μηδὲν ἔχετε λογισμὸν περὶ τούτου. ἡμεῖς οὖν οὐδαμῶς ἠρκούμεθα εἰς τοὺς λόγους, ἀλλ' ἐζητοῦμεν γραφῆναι τὸ περὶ τούτου.

Et ut illi nostra desideria antevertissent, & omnino necessariam esse Papæ præsentiam in Synodo judicassent: Et eâ fine Christophorum, inquiunt, advocabimus Legatum Papæ, ad sequentem inter nos conventum, ut de Papâ adducendo, coram vobis agamus, nostramque promptitudinem attestemur. Etiam & de Salvo Conducto quod quæsivimus justum esse, idque maximâ cum deliberatione & consensu præstandum iri: Sed de repedatione in patriam post clausam Synodum non esse nimis anxiè pluribus immorandum: Quandoquidem, ut sæpe antea, ita nunc denuo asseveramus: Ad vestros penates revertemini, in eodem honoris flore, caritatis & gratiæ, cum iisdem sumptibus, ac navigiis quibus illuc ad nos pervenistis: seu unio, seu nulla conciliabitur: Et de his jubemus vos esse securos: At in sermone vacuo ac simplici noster animus non acquievit, qui semper cupiebamus aliquid de ea re in Decreto cautum & insertum contemplari.

τμήμ. β. Κεφ. λϛ.

Ἐκ δὲ τῶν μεσαζόντων ὁ μὲν Νοταρᾶς ἔλεγεν ἀεὶ τὰ πρὸς ἐκείνους πράως καὶ φιλικῶς. ὁ δὲ Καντακουζηνὸς εἰς τινὰ μὲν ἐφαίνετο πραῢς πρὸς ἐκείνους. εἰς δὲ τὰ πλείω γνήσιος καὶ καλὸς ἀπαιτητής, ἐν εἷς ἡ χρεία τοῦτο ἀπῄτει, καὶ εἰς τινὰ οὐκ ἀπεδέχετο τὰς οἰκονομίας τοῦ Νοταρᾶ. Εἶπεν οὖν καὶ ἐν τῷ παρόντι ζητήματι, μετὰ τὰς ἀπαιτήσεις καὶ τοὺς λόγους ἐκείνων, ὅτι ἐμοὶ οὐ δοκοῦσιν ἀρκετοὶ οἱ λόγοι οὓς λέγουσιν. ὅμως ἐγὼ οὐκ ἀπελεύσομαι εἰς τὴν σύνοδον, καὶ ποιείτωσαν ὡς θέλουσιν. Ἐν ἑτέρᾳ δὲ συνελεύσει ἦλθε καὶ ὁ χριστοφόρος, καὶ ἀπῄτησαν ἐκεῖνοι οἱ συνοδικοὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Πάπα συγκατάθεσιν, εἰς ἃ πράττουσι περὶ συναθροίσεως τῆς συνόδου. καὶ ἵνα εἴπῃ, εἰ ἔχει λόγους παρ' ἐκείνου, ὅτι ἐλεύσεται καὶ ἐκεῖνος ἐν τῇ συνόδῳ. ἡ οὖν ἀρχὴ τῆς ἀπολογίας τοῦ χριστοφόρου οὐκ ἤρεσεν αὐτοῖς, καὶ εὐθὺς ἔσκωψαν ἐκεῖνον, καὶ εἶπον λόγους σκληροὺς πλείστους, καὶ πλήρεις θυμοῦ, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐστενοχώρησαν αὐτὸν, ὅτι ἐδέετο ὕστερον καὶ παρεκάλει καὶ ἔλεγε στέργειν πάντας τὰ παρ' ἐκείνων γινόμενα, καὶ ἀγράφως καὶ ἐγγράφως, καὶ καθὼς ἂν ἐθέλωσιν αὐτὸν τοῦτο ὑποσχεθῆναι. οἱ δὲ οὐδόλως παρεδέχοντο αὐτὸν, ἀλλὰ σκληροῖς λόγοις ἀεὶ ἔβαλλον. ὁ δὲ ἀναγκαζόμενος ἔλεγεν, ὅτι οὐκ εἶπον τι κακὸν πρὸς αὐτούς, ἢ ἐναν-

Sect. II. Cap. XXXVI.

E duobus sequestris Notarius humano semper ac molliter fluenti sermone Latinos allocutus est. At Cantacuzenus severior, etiamsi in nonnullis se satis mansuetum & tractabilem comprobavit, pro ratione causæ propositæ tamen sæpius asperè increpuit, rerum exactor acerrimus, & explorator verborum, maximè in quibus à Notarii placitis, ut nimium moderatis, dissensit. Ad hanc vero de reditu quæstionem toties in medium prolatam, cum & nostra postulata & Latinorum responsa perpendisset, dixit sibi inania verba nequaquam sufficere, utcunque se eorum generalia Concilia ubicunq; terrarum constituenda non interturbaturum: Et tunc quæcunque velint, aut possint, monstra in mundum producant: Adfuit insequenti congressui Christophorus, à quo Synodici petivere Papæ approbationem, ad ea quæ Synodo congregandæ comminiscuntur: & ut sine fuco promat sententiam, si norit, an ipse Papa ad Synodum venire decrevisset.

Christophorus ad hæc primo tergiversari visus est, & verba proferre Synodicorum mentibus aversa, ita ut indignatione accensi, in hominem dictis durioribus increpitum, sannis & probris debaccharentur, & in tantas animi angustias redarguerunt, ut veniâ delicti suppliciter imploratâ, polliceretur ultro Papam omnia confirmaturum, seu scripta seu non scripta, prout ipsi vellent, aut exoptarent: At illi de conceptâ iracundiâ nihil remittentes, adversus Christophorum maledictis continuis intonuerunt: ut tandem coactus submisse dixerit, mirari se cur in ipsum tantopere excanduerint, cum nihil indignum

ἐναντίον. ἐν ὅσῳ δὲ λέγω ὅτι στέργω πάντα ὅσα ποιοῦσι, καὶ ὑπόσχομαι στέργειν ταῦτα, καὶ τὴν πέτραν, καὶ ἐγγράφως τοῦτο ἤδη πιστώσομαι, οὐκ οἶδα τί ἂν ἕτερον εἴποιμι, ἢ τί ἄλλο ζητοῦσιν ἀπ᾽ ἐμοῦ. Οἱ δὲ κατεφρόνησαν τούτου καὶ ἠγέρθησαν μετὰ θυμοῦ. ἐλυπήθησαν δὲ καὶ πρὸς τοὺς μεσάζοντας, καὶ εἶπον, ὅτι ἡμεῖς εἴχομεν γραμματικούς, καὶ ἀπέθανον ἐν τῇ ὁδῷ, ἠθελήσαμεν δὲ καὶ λαβεῖν γραμματικὸν ἐκ τοῦ Γαλατᾶ, καὶ ἔχειν αὐτὸν ἐν ταῖς συνελεύσεσιν. Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐνεδώκατε ἡμῖν ἔχειν γραμματικόν, καὶ ἔνι τοῦτο εἰς ἡμᾶς βαρύ. Εἰ γὰρ εἴχομεν, νῦν εὐθὺς ἂν ἔγραφε, καὶ ἐποιοῦμεν προτέστον. καὶ οὔτε αὐτός, οὔτε ὁ πάπας ἐποίει ἂν ἄλλο παρ᾽ ὃ ἡμεῖς ἠθέλομεν: Εἶπον οὖν πρὸς ταῦτα οἱ μεσάζοντες, ὅτι ἡμεῖς, ὅσα εἴπομεν, καὶ ὅσα ἠκούσαμεν ἀφ᾽ ἡμῶν, θέλομεν ἵνα ὦσι πεφυλαγμένα. πῶς οὖν ἐμέλλομεν ἔχειν ξένον ἄνθρωπον πρὸς ὃν οὐκ ἔχομεν πληροφορίαν εἰς λόγους μυστηριώδεις, ἵνα φαυλίζῃ τούτους εἰς πολλούς. οἱ δὲ εἶπον, καὶ πῶς ὑμεῖς ἔχετε γραμματικὸν τὸν Ἄγγελον, ἡμᾶς δὲ οὐκ εἰάσατε ἔχειν; ἀπεκρίθησαν, ὅτι ὁ ἄγγελος οὐκ ἔνι τῶν τυχόντων, ἀλλ᾽ ἐστὶν εἷς τῶν καλῶν καὶ ἐκκρίτων ἀρχόντων, καὶ ὅταν δὴ ἀναγκαῖα τινὰ ἔχῃ ὁ βασιλεὺς μεθ᾽ ἑαυτοῦ τέσσαρας τοὺς κρείττονας ἄρχοντας, ἐστὶ καὶ αὐτὸς εἷς μετ᾽ ἐκείνων. ὡρίσθη οὖν παρὰ τοῦ βασιλέως παρεῖναι καὶ ἐνταῦθα, ὡς εἷς τῶν ἐκλελεγμένων, καὶ οὐχ ὡς γραμματικός. Εἶπον δὲ ἐκεῖνοι, ἀλλ᾽ ἡμεῖς ἐν ἑτέρᾳ συνελεύσει ληψόμεθα καὶ γραμματικόν. χωρὶς γὰρ τούτου οὐκ ἐλευσόμεθα. εἶπον οὖν οἱ ἄρχοντες, εἰ θέλετε νῦν ἔχειν γραμματικὸν περὶ οὗ λέγετε ἤδη, οὐ κωλύομεν.

gnum protulerit, aut eorum rationibus contrarium: tantummodo Papam omnia confirmaturum; quod denuo polliceor, (inquit) & ex ſcriptis ab ipſo Papa mandatis ad me cum fide & juramento manifeſtè ſanciam, ſi vultis: & qui aut ipſe vobis magis tempeſtivum proloquar, aut à me vos expectetis, plane non invenio: Hominem tamen contemnere perſeverarunt, ac demum dolore & ira perciti ſurrexerunt in pedes. Nec in Chriſtophorum ſola tempeſtas deſævit. Sed contra Sequeſtros multum etiam infremuerunt, quaſi natam in eorum fundis contumeliam hanc paterentur: Nos domo nobiſcum attulimus, inquiunt, non modo ſatis amplum vernarum numerum, ſed & interpretum, qui navigandi incommodis & fatali lue omnes interiere. Et cum Interpretem è Peræâ vellemus conducere, quem ad hæc particularia comitia adhiberemus, vetuiſtis, nullam veniam elargiti: quod nos gravi jamdudum vulnere lancinat. Nam ſi nobis peritus interpres ad manum adfuiſſet, ſolennem Proteſtationis formam curaſſemus publicari contrà quam nec ipſe Papa, nec Papæ vicarius aut poſſent, aut auderent, aliud ſtatuere quam quod noſtris mentibus allubuiſſet. Ac hęc Sequeſtri rejecerunt: ſe ſemper ſummo ſtudio incubuiſſe ut dicta omnia, & communicata invicem conſilia ſecreta conſervarentur. quâ igitur fiduciâ hominem externum, cujus integritati non multum attribuerent, ad negotia, & ſubtiliſſima conſiliorum capita accedere paterentur, ut ille noſtra myſteria ad vulgum in compitis efferret. Et quorſum (reſpondent Legati) pro vobis Angelum Interpretem admittitis, cum nobis tanti beneficii favorem pernegatis? Reſponderunt Sequeſtri, Angelum non eſſe cujuſlibet ſortis virum, nec inter vulgares reponendum ſed inter primariæ Nobilitatis Principes, cujus ſolerti operâ noſter ſæpe utitur Imperator; qui ſi tribus quatuorve ex omni ordine Magnatum ſtipatus recedat ad arcana revolvenda, ſemper Angelus ex eorum numero unus jubetur eſſe: & nunc mandatur ab Imperatore noſtro cœtui ſe adjungere ut Delegatum, non ut Interpretem: At Synodici pertinaciter aſſeruerunt, velle ſe Interpretem ad alios conventus aſſumere, aut ulterius non convenire: quibus ut noſtri Principes gratificarentur; & ſi nunc vultis, inquiunt, Interpretem advocare, nemo noſtrûm obſtabit.

τμήμ. β. κεφ. λζ.

Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ συνήλθομεν ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τοῦ Βάσου, ἐχόντων τῶν συνοδικῶν καὶ Γραμματικὸν μεθ᾽ ἑαυτῶν ἐκ τοῦ Γαλατᾶ. εἶπον οὖν ὀλίγους τινὰς λόγους, καὶ εὐθὺς ἐνεφάνισεν ὁ Χριστοφόρος ἐγ-

Sect. II. Cap. XXXVII.

Poſterâ luce in celeberrimo Sancti Blaſii Monaſterio convenimus, adducentibus ſecum Synodicis Interpretem è Peræâ: Et cum pauca prælibaſſent, Chriſtophorus ſchedam è ſinu prompſit, propriâ manu exaratam, quæ abundè & luculenter comprehendit, ſummam ſibi à Papâ

ἔγγραφον οἰκειόχειρον διαλαμβάνον δεκτικῶς καὶ πεπλατυσμένως, ὅπως ἔχει πᾶσαν ἄδειαν καὶ ἔνδοσιν ἀπὸ τοῦ Πάπα, ἵνα συνεργήσῃ καὶ αὐτὸς τοῖς συνοδικοῖς, εἰς εἴ τι ἂν ἐθέλωσι, καὶ στέρξῃ καὶ αὐτὸς ὁ ἀπὸ τοῦ πάπα πᾶν ὅπερ ἂν ποιήσωσιν. ἤδη οὖν στέργει αὐτὸς πάντα τὰ παρ' αὐτῶν πραττόμενα, καὶ στέρξει ταῦτα καὶ ὁ πάπας ἀναμφιβόλως, ὡς καὶ αὐτὸς πληροφορεῖ τοῦτο. ἔδοξεν οὖν πᾶσιν ἰσχυρόν τε καὶ δεκτὸν τὸ γράμμα, ὅπερ ὁ Χριστοφόρος ἐδωκεν. οἱ δὲ ἔλαβον μὲν καὶ τοῦτο, πλὴν οὐκ ἠρκέσθησαν. ἀλλ' εἶπον τῷ γραμματικῷ ἐν ἔφερον, καὶ ἔγραψεν ἅπερ ἐκείνοις ἤρεσεν. ἐπεὶ δὲ εἴδομεν καὶ ἡμεῖς συμπεραινόμενα τὰ τοῦ δεκρέτου, ἐπετέθημεν ἐκείνοις περὶ τῆς ὑποστροφῆς, ἵνα δῆλον ὡς προστεθῇ τὸ, καὶ εἰ οὐ γένηται ἕνωσις, ἐπαναστρέψωσι τοὺς ἡμετέρους ἐνταῦθα μετὰ τῶν αὐτῶν κατέργων καὶ ἐξόδων. οἱ δὲ πάλιν λόγοις μὲν ἔλεγον τοῦτο, γράψαι δὲ οὐκ ἤθελον, μόλις δέ ποτε εἶπον, γράψαι καὶ δοῦναι ἡμῖν δι' ἰδίου αὐτῶν γράμματος. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἠθελήσαμεν τοῦτο, ἀλλ' ἐζητήσαμεν γραφῆναι ἐν τῷ δεκρέτῳ, οἱ δὲ οὐκ ἠθέλησαν. ὡς οὖν ἠναγκάσαμεν αὐτοὺς σχεδὸν πάντες διὰ πολλῶν λόγων, καὶ εἴπομεν ἐπειδὴ ὑπόσχεσθε τοῦτο, μέλλει δὲ μεταγραφῆναι καὶ τὸ δεκρέτον, καὶ μεταποιεῖτε καὶ τὸ προοίμιον, λοιπὸν τίνος χάριν οὐ θέλετε προσθεῖναι καὶ τοῦτο; εἶπον, οὐ δυνάμεθα τοῦτο ποιῆσαι. εἴπομεν οὖν. καὶ πῶς τὸ μὲν προοίμιον μεταποιήσατε; τοῦτο δὲ λέγετε οὐ δύνασθε προσθεῖναι; πρὸς γοῦν τοῦτο εἶπον ἐκεῖνοι. ὅτι τὸ μὲν προοίμιον ἐστὶν ἐκτὸς τῆς ὑποθέσεως. οὐ δὲ γὰρ ἅπτεται τῶν ζητημάτων, καὶ τῶν Κεφαλαίων. διὸ οὐδὲ ἀποφαίνεται περὶ ἐκείνου ἡ σύνοδος, καὶ ἐν τούτῳ εἴχομεν ἄδειαν μεταποιῆσαι αὐτό. εἰς δὲ τὰ κεφάλαια ἀποφαίνεται ἡ σύνοδος. ἔνθα δὲ ἀποφαίνεται ἡ σύνοδος, οὐδεὶς ἔχει ἄδειαν μεταποιῆσαι ἢ προσθεῖναι μίαν κεραίαν. καὶ εὐθὺς λέγει ὁ Καντακουζηνὸς, μετὰ σφοδροῦ ζήλου πρὸς τὸν Ἰωάννην. σὺ μὲν λέγεις ὅτι ἔνθα ἀπεφήνατο ἡ σύνοδος ὑμῶν, ἥτις ἔνι μερικὴ, καὶ οὐδὲ ἀξίωμα ἔχει ὡς πρὸς τὰς οἰκουμενικὰς συνόδους, ὅτι οὐδεὶς ἔχει ἄδειαν προσθεῖναι μίαν κεραίαν. εἰς δὲ τὸ ἅγιον σύμβολον, ὅπερ ἐβεβαίωσαν,

ἀπα-

Papâ demandari autoritatem cum Synodicis concurrendi; & nomine Papæ confirmandi quecunque illi constituissent: Et quod ipse in præsenti causâ, & hactenus discussis articulis calculum suum adjiciat, & idem à Papâ præstandum syncera fide, profiteatur. Atq; hæc Christophorus tam prolixè testata fecit, ut rescriptum illud satis validum & firmum à cunctis judicaretur: Et illud quidem Synodici receperunt, sed manu non satis exporrectâ, aut animo sedato ac placido: quare interpreti scribendum aliquid mandarunt, quod ipsorum mentibus magis allubesceret: At nos ubi jam clare perspeximus, omnia in Decreto comprehensa jam peracta esse, renovatâ veteri de reditu querimonia, obnixè rogavimus ut hunc unicum articulum adjiciant Decreto: Si nulla emerserit unio, ut illi nos reducant, iisdem commeatibus, & navigiis, ad eundem portum unde hinc primo solvimus. Illi verbis, ut sæpe antea usurpatis, promittunt se facturos, sed scriptis inserere penitus abnuerunt: Vel si scripta pollicitis anteferremus, se scripto quodam proprio ac peculiari, id præstituros pollicentur: At nos eorum scripta respuentes petivimus, ut articulus ille de reditu ab infectâ unione, Decreto expressis verbis inscribatur: quod illi pertinacissime repudiarunt.

Et cum nos omnes ferme una voce, multisque verbis, eorum assensum ad pudorem usque sollicitaremus, sciscitati sumus: Cum hæc omnia vos præstituros omnino pepigistis, & jam Decretum est transscribendum cum adsuto procemio, quid impedit, quo minus hæc pauca verba in Decreto locum inveniant? Illi brevissime responderunt, se non posse. Sed nos porro institimus: & pacto procemium diversum à priori consarcinare, si hoc tantillum superaddere non potestis? Et cum pluribus urgerentur, hanc rationem reddiderunt: Quia procemium ultra totius negotii metam consistit, neque enim penetrat ad rerum tractandarum capitula, ac intimam substantiam: quare nec Patres in Synodo de procemiis definiunt, & nobis patuit facultas hoc nostrum pro libitu refingendi: At in gravioribus articulis, quos Synodus ad severum calculum revocat, aut definit, nobis nec syllabæ immutandi, aut minimum apicem adjiciendi potestas permittitur. Tum Cantacuzenus irâ permotus & ad Joannem convertens sermonem ita efferbuit: Tu asseris, ubi Synodus vestra quid explicitè determinaverit, quæ cum sit particularis, ad celebritatem & gloriam Generalium nunquam assurget, nemini licere aut comma recoquere, aut apicem adjungere. At vos non puduit adjungere pro vestrâ libidine, ad sacrum symbolum, quod omnes Synodi generales definiere, determinaruntque, nihil addi, nihil demi posse sine anathemate:

ἅπασαι αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, καὶ εἰς ὃ ἀπεφήναντο μήτε προσθεῖναι, μήτε ἀφελεῖν προσθήκαις. λοιπὸν λέγω καὶ ἐγὼ ἀνάθεμα τοῖς προστιθήκοσιν ἐν τῷ ἁγίῳ συμβόλῳ. εἶτα εἶπεν ὁ Ἄγγελος, ὅτι μετὰ θελήματος τῶν κυρίων μου τῶνδε, ἐρῶ πρὸς ὑμᾶς βραχέα τινὰ περὶ τούτου. ὑμεῖς ἔφητε ὅτι τὸ προοίμιον ἐστὶν ἐκτὸς τῆς ὑποθέσεως. ἐγὼ δὲ λέγω μᾶλλον, ὅτι τὸ προοίμιον περιέχει πᾶσαν τὴν ὑπόθεσιν. πᾶν γὰρ προοίμιον συνοπτικῶς διαλαμβάνει καὶ περιέχει πᾶσαν τὴν ὑπὸ τοῦ καθόλου λόγου δηλωθησομένην, καὶ ἐπεξεργασθησομένην ὕλην. καὶ οὗτος ἐστὶν ὁ σκοπὸς παντὸς προοιμίου. καὶ τούτου χάριν ἐπενοήθη, ἵνα δι' ὀλίγου καταλαμβάνωνται τὰ ἐφεξῆς διὰ πολλῶν ῥηθησόμενα. Τὸ γὰρ προοίμιον πρὸς τὴν καθόλου ὑπόθεσιν, λόγον ἐπέχει κεφαλῆς. καὶ ὥσπερ ἡ κεφαλὴ ἡνωμένη ἐστὶ τῷ καθόλου σώματι, καὶ δηλωτικὴ καὶ συστατικὴ τούτου, καὶ κυριωτέρα, οὕτω καὶ τὸ προοίμιον κυριώτερον ἐστὶ καὶ τιμιώτερον πάντων τῶν ἐφεξῆς κεφαλαίων. καὶ ὁ τοῦτο μεταποιῶν, πολλῷ μᾶλλον μεταποιήσει τὰ ἐφεξῆς εἴγε βούλεται. ἐπεὶ οὖν καὶ ὑμεῖς μετεποιήσατε τὸ προοίμιον, εὐκόλως ἔχετε προσθεῖναι καὶ ὃ λέγομεν, καὶ ζητοῦμεν, ἵνα ποιήσητε τοῦτο.

Quin & ego illud anathema non verebor pronuntiare: Maledicti sint qui quidquam Sacro Symbolo adjiciunt. At Philommatius Angelus mitiùs, & non nisi impetratâ veniâ ad loquendum sic orsus est: Si Domini mei ex his subselliis benigne annuent, vobis Latinis in vicem mutuam, pauca & succincta proferam: Procemium dicitis extra scopum rerum propositarum evagari; at ego procemium singula proposita complecti dico: quicquid enim in totâ serie subsequentium sermonum diligentiùs perpolitum absolvitur, id omne procemium in angustiori compendio comprehendit: eumque in finem excogitata est præfandi consuetudo, ut multis dicenda, paucis prælibet: Atque ita se habet ad totam negotii molem, ut caput ad corpus humanum: nam ut illud corpori conjunctissimum est, idque compage quadam unitum sibi constringit, & manifestat, præcipua pars cunctis simul membris supereminens: ita procemium pars præstantior, ab omnibus substratis, & dignitatis loci prærogativam sibi arrogat: Et qui procemium vel refigit vel corrigit, multo æquius poterit quæcunque subsequuntur: Quocirca cum ipsum Procemium transferri in aliam formam non abnuistis, facile potestis tantillum Decreto addere; & quod petimus, concedere, si vultis, & ut velitis concedere, nunc ardenter petimus.

τμήμ. β. Κεφ. λη.

Πολλῆς οὖν ζητήσεως περὶ τούτου γεγονυίας, καὶ πρὶν καὶ μετὰ τούτους λόγους, ἐκεῖνοι εἶπον, ὅτι ἀδύνατον ἔνι προστεθῆναι τοῦτο ἐν τῷ δεκρέτῳ. ἐπεὶ δὲ μέλλομεν ποιῆσαι σάλβο κονδοῦκτο ἐν ἐκείνῳ προσθήσομεν, καὶ τοῦτο καθὼς λέγετε. ἔκτοτε οὖν συνῆλθον ἰδίως καὶ συνέθηκαν τὸ σάλβο κονδοῦκτο, καθὼς ἤρεσε καὶ τοῖς ἡμετέροις, καὶ ἔγραψαν καὶ αὐτὸ καὶ τὸ δεκρέτον, μετὰ τοῦ νέου προοιμίου ἐν βεμβράναις μόνου τοῦ βουλλωθῆναι δεόμενα παρὰ τῆς συνόδου. ἐτάχθη δὲ καὶ ὁ Ἱέρικος Μαγκὲρ ἀπελθεῖν ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ ἐξοικονομῆσαι, καὶ στεῖλαι ταῦτα βεβουλλωμένα. Ἐν ὅσῳ δὲ τὰ δηλωθέντα ἐλέγοντο καὶ ἐπράττοντο, παρεγίνοντο καὶ οὗτοι οἱ ἐκ τῆς Βασιλείας πρέσβεις, καὶ ἔβλεπον καὶ ὡμίλουν τῷ πατριάρχῃ, καὶ παρεκίνουν αὐτὸν συνθέσθαι πρὸς τὸ εἰς τὴν σύνοδον ἀπελθεῖν. ὁ δὲ ἀνεβάλλετο

Sect. II. Cap. XXXVIII.

Et cum multa hinc illinc verba de hac concertatione & in principio & fine colloquii moverentur, illi in eodem luto hærebant, impossibile esse quod cupimus in Decretum inserere: Verum cum salvum Conductum pro nobis essent postulaturi in aliquâ Decreti laciniâ, hoc quoque de reditu insinuarent: atque ita seorsim discedentes salvum conductum ad nostrorum vota compinxerunt: quod cum Decreto, Decretique procemio scribi mandarunt in membranis, sed absque sigillis, ut ipsius Concilii bullis condecorentur: Et Henricum Mancer ordinarunt, ad Synodum rectà tendere, ut hæc dispenset, & cuncta bullis appensis obsignata remittantur.

Dum hæc à nobis tractata sic absolvuntur, Legati Basileensium sæpe Patriarcham obsequiose compellantes, multis rationibus impulerunt, ut ipse assentiret ad Synodum proficisci: Ille vero tergiversando moras nectens, exiguam spem adventus sui monstrabat: Attamen cum omnia inter nos ventilata ad ultimam periodum

ἀνεβάλλετο καὶ ἀνένδιεν. ὅτε δὲ εἶδον καὶ αὐτοὶ συμπεραινόμενα τὰ λαληθέντα, τότε ἐπετίθεντο τῷ πατριάρχῃ, καὶ ἐζήτησαν ἵνα πληροφορηθῶσιν ὡς ὁμολογουμένως ἐλεύσεται ἐν τῇ συνόδῳ. ὁ δὲ προβαλλόμενος πάλιν τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ, καὶ τὸ γῆρας ἀνεβάλλετο. Μετὰ δὲ τοὺς πολλοὺς λόγους, καὶ τὴν ἐπίθεσιν αὐτῶν, εἶπεν, ὡς εἴπερ ἐπιδημήσει ὁ πάπας ἐν τῇ συνόδῳ, ἐλεύσομαι καὶ ἐγώ. εἶπον οὖν ἐκεῖνοι, ὅτι ἡμεῖς τὴν μεγάλην ἁγιωσύνην σου ζητοῦμεν ἔχειν ἐκεῖσε, καὶ τὴν σὴν ἐπιδημίαν περὶ πλείστου ποιούμεθα, ὁ δὲ πάπας ἔνι ἰδικός μας. καὶ ἔχομεν αὐτόν. ἔφη δὲ ὁ πατριάρχης, καὶ πῶς ἔχετε αὐτὸν, ὅπου γε ἐγὼ οἶδα ὡς οὐκ ἐλεύσεται ἐν τῇ συνόδῳ; Εἶπον δὲ αὐτοὶ, ὅτι ἐλθέτω ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου ἀπαραιτήτως. ἡμεῖς δὲ κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ἕξομεν πάπαν ἐν τῇ συνόδῳ. καὶ εἶπεν ὁ πατριάρχης, ὅτι τοῦτο πάλιν ἐστὶ κάλλιον, ὅτι δι' ἐμὲ ἵνα ἔχητε αὐτὸν, ἢ ἄλλον πάπαν. οὐκ ἐλεύσομαι ἐγὼ μετὰ τοιούτων λόγων. τότε εἶπον ἐκεῖνοι, ὅτι πληροφοροῦμεν τὴν μεγάλην ἁγιωσύνην σου, ὅτι αὐτὸς ὁ Πάπας ἐλεύσεται ἐν τῇ συνόδῳ ἀπαραιτήτως. καὶ οὕτω τότε συνέθετο καὶ ὁ πατριάρχης ἀπελθεῖν εἰς τὴν σύνοδον.

Τούτων δὲ τελεσθέντων πάντων, εἶπον πρὸς ἐκείνους οἱ ἡμέτεροι, ὅτι τὸ πρὶν διαλαμβανόμενον ἐν τῷ προοιμίῳ, διεφημίσθη εἰς πολλοὺς ἅμα τὸ ἐλθεῖν ὑμᾶς, ἔτι μηδὲ ἡμῶν εἰδότων ἀκριβῶς τοῦτο. νῦν δὲ πάλιν κηρυχθήσεται ὅπως συνεθέμεθα ἀπελθεῖν εἰς τὴν σύνοδον. μήποτε οὖν δόξῃ τοῖς πολλοῖς ὅτι κατεδεξάμεθα ἀπελθεῖν, καὶ ποιῆσαι σύνοδον μετὰ τῶν λεγόντων περὶ ἡμῶν ὅτι ἔχομεν αἵρεσιν. καὶ ἔσται τοῦτο εἰς μεγάλην ὕφεσιν ἡμῶν καὶ καταγνωσιν, θέλομεν ἵνα προσκαλεσώμεθα, καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων τινὰς, καὶ ἐκ τῶν Γενουϊσῶν καὶ ἐκ τῶν Βενετικῶν, καὶ ἐκ τῶν Καπλάνων, καὶ τῶν Αγκωνιτιάνων, καὶ ἀναγνωσθῇ τὸ νέον προοίμιον, καὶ εἴπητε πρὸς πάντας, ὅτι ἐπειδὴ εἶχε τὸ πρῶτον τινὰς λέξεις, μὴ οὔσας εἰς ἀνάπαυσιν καὶ τιμὴν ἡμῶν, ἠργήσατε παντελῶς ἐκεῖνο, καὶ ἐγράψατε τὸ παρὸν, καὶ οὕτως ἀνεπαύθημεν καὶ ἡμεῖς, καὶ συνεβιβάσθημεν ἀπελθεῖν εἰς τὴν σύνοδον, μετὰ

perducerentur, eum vehementius exstimularunt, conventis jam assensum præbere, & in certissimam fidem præsentiæ suæ illos reponere: qui ætatem multum provectam & valetudinariam corporis habitudinem prætexens, eorum vota plus adhuc distrahebat: Verum eorum sollicitationibus quotidie fatigatus, promisit, modo ipse Papa Concilio interesse dignaretur: Tum illi, obtestamur imprimis sanctitatem tuam Patriarchalem, ne gravetur adeundi nos fastidium subire, cujus præsentiam præ cunctis aliis plurimi æstimamus: Quod Papam spectat, ille noster est, nobis innexus ac implicatus: Et quomodo vester est, dixit Patriarcha, qui, sat scio, ad Synodum non perveniet? At illi, certiores nos faciat sanctitas vestra de adventu suo, & spondebimus Papam Synodo non defuturum: Quibus Patriarcha respondit; Mihi quidem perinde erit, sive hic Papa, sive alter Synodo præsideat, ego tamen sub conditionibus incertis non accedam: Tum illi candidè ac remoto velo, promittunt ipsum, qui nunc fruitur throno, Eugenium: Et tum primum sine ulteriori hæsitatione Patriarcha, de adventu suo ad Synodum fideli pollicitatione interpositâ adstipulatus est.

His omnibus sic absolutis, Latinos nostri ad hunc modum allocuti sunt: qualia Decretum prius continebat, quamplurimi jam olim norunt, quorum aures rumor quidam dissipatus afflavit, ut primum vos ipsi huc appulistis, & nostram ipsorum certam notitiam antevertit: & nunc denuo usquequaque rumigerabitur, consensisse nos in pactum vobiscum ad Synodum proficiscendi: Ne igitur isti quamplurimi rumore falso concipiant, nos Synodum adituros, cum iis hominibus qui nostram gentem hæreseos labe infamant: quod omnino caderet in existimationis nostræ diminutionem & opprobrium, cogimur à vobis ardenter expetiscere, ad ignominiam emolliendam, ut convocatis nostrorum nonnullis, cum aliquot Genuensibus, Venetis, Catelanis, Anconitanisque è Peræâ, hoc nuperum prooemium publice legatur, ut omnes intelligant, quem sensum ferat: Et verbis insuper significetis: Quandoquidem prius Decretum quasdam voces asperiores perhibuit, quæ nostras mentes dedecore atque infamiâ inquietarunt, visum fuit vobis necessum, hoc novum perpolire: Cui nos acquievimus, pacti vobiscum in Italiam migrare ad Synodum, & cætera præstare conventa inter duas gentes ut in Decreto proferuntur: Et his Latini ultro suffragati, voluntati nostræ subscripserunt. In quodam igitur die Dominico, solenniter congregantur multi è nostris evocati, & ex eorum hominum generibus quos nuper memoravimus, in Templum Christi Resurrectioni dedicatum: Ubi

μετὰ τῶν συμφωνιῶν τῶν ἐν τῷ Δεκρέτῳ διαλαμβανομένων, ἔστερξαν τοῦτο καὶ οἱ συνοδικοί.

Καὶ ἐν μιᾷ κυριακῇ συνήχθησαν προσκληθέντες πολλοὶ τῶν ἡμετέρων, καὶ τῶν δηλωθέντων γενῶν, ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως. ἀνεγνώσθη μὲν τὸ προοίμιον, καὶ εἶπε δὲ ὁ Φρὰ Ἰωάννης εἰς ἐπήκοον πάντων ὅσα ἦσαν εἰς ἀνάπαυσιν καὶ τιμὴν τῶν ἡμετέρων. Εἶπε δὲ καὶ ὁ μεσάζων ὁ Νοταρᾶς ὀλίγα τινὰ σύμφωνα καὶ ἀκόλουθα τούτοις. καὶ οὕτως ἐτελέσθη τὸ Δεκρέτον μετὰ τῆς συνεργίας τῶν συνοδικῶν, ὅπερ λαβὼν ὁ προειρημένος, μετὰ καὶ τοῦ σάλβο κονδούκτου, καὶ ἑτέρων γραμμάτων βασιλικῶν τε καὶ πατριαρχικῶν, πρὸς τὴν σύνοδον ἀπεδήμησεν: ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Χριστοφόρος πρὸς τὸν Πάπαν ἀπῆλθεν.

procemio novo palam perlecto, frater Joanne elatâ voce ut omnes audiant, pronuntiavit quæ tranquillitatem nostram pariter & hono rem procuravere: Quem secutus Sequester No tarius, pauca, insuper addidit Joannis oration consentanea: Atque ita transactum fuit in hi Synodicorum conventibus negotium Decreti quod cum salvo conducto Literisque ab Impe ratore & Patriarcha conscriptis, manibus pre hendens prædictus Henricus Mancer, ad Con cilium revertitur, & Christophorus ad Papam.

HISTO-

HISTORIA CONCILII FLORENTINI.

SECTIO III.

Ἐν ᾗ περὶ τῶν γραμμάτων τῆς ὑποτηρήσεως τῶν πατριαρχῶν. καὶ ὅπως ἐσκέπτοντο περὶ τῶν διαλέξεων. καὶ ὅπως μετὰ τοῦ ἐλθεῖν τὰ τοῦ Πάπα κάτεργα ἦλθον καὶ τῆς συνόδου. διὸ καὶ συνεβούλευον πάντες ἵνα παύσῃ ἡ τῶν ἡμετέρων ἀποδημία. ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ τοῦ Πατριάρχου περιέστησαν, καὶ ἐγένετο ἡ πρὸς τὸν πάπαν ἀποδημία. Ἀπομνημονευμάτων γ.

Hac complectitur, Epistolas seu Diplomata Patriarcharum, ad Vicarios designandos: Et ut nostri deliberabant, de disputationibus obeundis cum in Italiam pervenirent: ut triremes Papæ appulerunt: etiam & Synodi: Unde omnes ferè consulebant profectionem in Italiam omittere: solo Imperatore & Patriarchâ renitentibus qui contrarium statuunt; & spreto Concilio ad Papam proficisci. Historiæ narratio tertia.

τμῆμα γ. κεφάλαιον α.

Ὅσα μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς περὶ τῆς ἑνώσεως παρὰ τοῦ θαυμαστοῦ καὶ ἀοιδίμου βασιλέως ἐγένοντο, καὶ ὅπως ἐκεῖνος περὶ τῶν τοιούτων ἐπραγματεύσατο, καὶ ὁποίαν αὖθις ἀρχὴν ὁ μετ᾽ ἐκεῖνον κατεβάλετο περὶ συστάσεως τῆς συνόδου, ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν. ἃ δ᾽ ἐφεξῆς ἐλέγοντο τε καὶ ἐπράττοντο, οἱ μὲν εἰδέναι ταῦτ᾽ ἐφιέμενοι καὶ λέγειν, καὶ γράφειν, ἐπιζητοῦσι. Ὁ δὲ λόγος ὀκνεῖ καὶ ἀναβάλλεται βραχέα μὲν εἰπεῖν προθέμενος, πρὸς δὲ τὸ μῆκος τῶν λεγομένων, ἀμηχανῶν. παρατρέχειν μὲν γὰρ τινὰ ἐξ ὧν οἶδεν οὐ βούλεται, ἐπεὶ τοῦτο γε ὑπέσχετο ἐξ ἀρχῆς. καὶ ἄλλως οὐδὲ τῷ λέγοντι τὸ ζήμιον παρεισωθήσεται, πολλῶν ὄντων τῶν εἰδότων καὶ μαρτυρησόντων τὰ παραλειφθησόμενα. τὸ δὲ καὶ πάντα λεπτομερῶς διηγεῖσθαι, ἀδολεσχίαν ἡγεῖται μακρὰν, καὶ ἐναντίαν τῆς ἰδίας αὐτοῦ προαιρέσεως. διὸ τὰς μὲν ἑκατέρωθεν ὑπερβολὰς χαίρειν ἐῶν, μέσην δ᾽ ὡς οἷόν τε βαδίζων, καὶ τῶν καιριωτέρων ἐφαπτόμενος, δηλώσει τὰ γεγονότα.

Ὁ τοίνυν δηλωθεὶς Φρὰ Ἰωάννης τῇ Κωνσταντίνου πόλει ἐναπολειφθεὶς ἐκάθητο μετὰ τοῦ λοιποῦ συνοδικοῦ πρέσβεως, ἐκδεχό-

Sect. III. Cap. I.

Quanta ab exordio negotii suscepti; admirabilis noster ac celeberrimus Imperator gesserit, & quâ animi contentione huic operi se implicuerit: & qualia post hac nova principia; noster Paleologus patris premens vestigia projecerit in Synodo generali convocandâ, ex prælibatis sat constare arbitror: Quæ deinceps secuta sunt, dicta, vel perpetrata, à primo molimine, ad postremum rerum exitum, qui scire desiderant, non possunt non etiam ardenter percupere ut ea singula literarum monumentis commendarentur: At me, dum intentius operis magnitudinem commentor, ipsa oratio deficit; quæ primò cuncta compendifacere instituens, nunc vastâ mole rerum dicendarum obruta, horret ac refugit: Nam ulla præterire graviora momenta, quæ comperta habeat & perspecta, autor detestatur, contrarium ab incepto opere pollicitus, se cuncta fideliter narraturum: sed nec sibi laudem ac decorem reservaret integritatis ac fidei, cum multi adhuc vivant testes, qui ejus omissa queant detegere ac propalare: E contra; in omnes rerum circumstantias evagari, censet nihil aliud esse quam garrulitatem immodicam, & vanam linguæ profluentiam, ab autoris indole ac genio longissimè alienam: Utrique igitur extremo valedicens, medium tenebit iter; inter luxuriantem ac futilem orationem, & brevitatem sterilem: res præcipuas tantum, & dignissima tractationum capita cum judicio & solertia delibans.

 Ubi

χόμενος τὰ γράμματα ἐκ τῆς συνόδου ἐσφραγισμένα, οὕτω γὰρ βεβουλευμένον ἦν ἐξ ἀρχῆς. μεταξὺ δὲ τοῦ καιροῦ τέθνηκεν ὁ εἷς τῶν πρέσβεων, τῷ θανατικῷ καὶ αὐτὸς συναρπασθεὶς, καὶ μόνος ὁ Ἰωάννης ἐναπελείφθη, ὃς καὶ φίλος ἐγεγόνει τῷ πατριάρχῃ, καὶ συχνῶς προσήρχετο καὶ ὡμίλει μετ' αὐτοῦ. ὁ δὲ πατριάρχης εἰ καὶ συνέθετο ἀπελθεῖν εἰς τὴν σύνοδον, ὡς δεδήλωται, ἀλλ' οὖν καὶ ἔτι δυσχεραίνων ἐφαίνετο πρὸς τὴν ἀποδημίαν, καὶ τὰ πρὸς ἀποφυγὴν αὐτῆς, εἰ ἐνεδέχετο μελετῶν ὡς ἐδόκει. Ὁ γοῦν Ἰωάννης νουνεχὴς ἀνὴρ ὢν, καὶ ποικίλος, καὶ καταλαβὼν τὸν πατριάρχην, χαίροντα τῇ φιλοδοξίᾳ καὶ τῇ τιμῇ καὶ τῇ δοκούσῃ εὐκοσμίᾳ, μετήρχετο αὐτὸν λόγοις καὶ τρόποις, οἷς ἔβλεπεν αὐτὸν χαίροντα, καὶ ὑπέσχετο, ὡς εἰ παραγένοιτο ἐν ταῖς Γαλλίαις ὁ πατριάρχης, μεγάλως τιμηθήσεται, καὶ δοξασθήσεται παρὰ πάντων τῶν ἐκεῖσε, καὶ μάλιστα παρὰ τῶν ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ δωροφορήσουσιν αὐτῷ πάντες, καὶ τοῖς λόγοις καὶ τοῖς βουλεύμασιν αὐτοῦ ἐξακολουθήσουσιν, ὡς κρείττονος τῶν ἐκεῖσε, καὶ ὄντος, καὶ φανησομένου. Τοῖς γοῦν τοιούτοις λόγοις πεισθεὶς ὁ πατριάρχης, ἢ φενακισθεὶς εἰπεῖν ἀληθέστερον, ὁ πρὶν δυσχεραίνων, ὕστερον μεταβληθεὶς, πρόθυμος ἐγεγόνει πρὸς τὴν ἀποδημίαν, καὶ κατὰ μικρὸν πρὸς ταύτην παρεσκεύαζετο.

Ubi discesserat, ut dixi, Henricus Basileam versus, frater Joannes cum collegâ altero, Constantinopoli permansit, scripta, Concilii obsignata bullis opperiens: ut ab initio consultum fuit. Interea collega alter lethali morbo præreptus extinguitur, ut Joannes jam sine consorte solus, & munere & loco potiretur. Qui Patriarchæ in favorem & gratiam irrepere, ei frequenter adesse, cum eo sermocinari, pro magnifico duxit: Nam Patriarcha quamvis ad Synodum peregre proficisci consenserat, ut in prioribus sat abundè demonstravimus, tam longum tamen iter, in tam remotas regiones, haud æquo animo plenè concoxerat, & videbatur hac se molestiâ exonerare velle, si qua occasio percommoda admota esset. Quare Joannes, peritissimus rerum agendarum artifex, callidus, & vafer, cum sentiret Patriarcham inflatibus adulatoriis obnoxium, turgescere inani gloriæ cupidine, nitoris & elegantiæ, hominem tentabat moribus consentaneis, & verbis, quibus eum capi maximè credebat. Ac sæpenumero prædicabat peregrinationem trans-Alpinam: si semel in Galliis consisteret Patriarcha, quam illustris præfulgeret! quantâ gloriâ omnes extollerent! præcipuè Patres Synodici! ut ejus favorem xeniis ambirent! ut ejus dicta tanquam oracula prensarent, eique adhærerent tanquam homini sublimioris ingenii, eminentioris loci, quam qui Concilium frequentant: suamque excellentiam cunctis mortalibus anteferendam, virtute ingenitâ comprobaret. His Patriarcha dictis delinitus, vel, ut verius dicam, delusus, iter peregrinum quod anteà animo fluctuanti despuebat, mutatâ sententiâ paulatim amplexus est, & ad id se demum parabat assiduâ Joannis assentandi arte ac lenocinio circumactus.

τμῆμ. γ. Κεφ. β.

Ἐνιαυτοῦ δὲ ἐγγὺς παρῳχηκότος, ἔφθασαν σταλέντα τὰ γράμματα παρὰ τῆς συνόδου ἐσφραγισμένα, καὶ εὐθὺς ὁ βασιλεὺς ἤρξατο φροντίζειν περὶ συναθροίσεως τῆς συνόδου, καὶ πρέσβεις ἐκλέγεται, καὶ γράμματα γράφονται βασιλικά τε καὶ πατριαρχικὰ, καὶ ἐκ τοῦ Ἰωάννου φλωρία λαμβάνει, καὶ ἐξόδους παρέχει τοῖς πρέσβεσι, καὶ κανίσκια πρὸς οὓς αἱ πρεσβεῖαι.

Καὶ εἰς μὲν Τραπεζοῦντα καὶ Ἰβηρίαν στέλλει κῦρον Ἀνδρόνικον τὸν Ἰάγαριν, ὃς καὶ ἀπελθὼν, καὶ τοὺς ἐκεῖσε ἐξοικονομήσας ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ, ἐκ μὲν τῆς Ἰβηρίας ἐπισκόπους δύο, καὶ πρέσβυν ἕνα ἐκ τῶν ἀρχόντων τοῦ βασιλέως, ἐκ δὲ τῆς Τρα-

SECT. III. CAP. II.

Anno unico præter propter elapso, remissa sunt à Synodo scripta omnia sigillis impressa, perfecta & consummata: Tum Imperator cœpit acrius circumspicere de congregandis Patribus ad Synodum: Quare Legatos deligit, & literas ab ipso & Patriarcha parat, acceptis aliquot florenis à Joanne, quibus Legatos ad iter instruat, & munera transmittat, pro more, invitatis & ad Synodum venturis.

Ad Trapezuntem & Iberiam dirigit Imperator Dom: Andronicum Jagarin, qui ea loca peragrans, captatâ prudenter incolarum benevolentiâ, secum reduxit ex Iberiâ duos Episcopos, & unum Legatum, è numero præcipuorum regis Iberici Senatorum: è Trapezunte Metropolitam unum, cum alio Legato à rege Trapezuntino: Moldoblachiæ Metropolitano, paulò antea iter domum instituenti, dedit in mandatis nego-

Τραπεζούντιος τὸν μητροπολίτην καὶ ἕτερον πρέσβιν τοῦ βασιλέως. εἰς δὲ τὴν Μολδοβλαχίαν ἀνέθηκαν τῷ μητροπολίτῃ περὶ ὀλίγου ἀπελθόντι ἐκεῖσε, καὶ ὕστερον πάλιν ἔγραψαν πρὸς αὐτόν τε καὶ τὸν αὐθέντην, καὶ ἦλθον ἐνταῦθα ὁ μητροπολίτης τε καὶ πρέσβις ὁ Νεάγωγις, καὶ ὁ πρωτοπάπας. ὁμοίως ἀνέθηκαν καὶ τῷ Ῥωσίας περὶ μικροῦ χειροτονηθέντι, καὶ ἀπελθόντι μετὰ τοῦ Γουδέλης, ἵνα ἴδωσι καὶ ἐξοικονομήσωσι τοὺς ῥηγάδας, καὶ λάβωσιν ἐξ ἐκείνων πρέσβεις καὶ ἐπισκόπους, καὶ ἐνδημήσωσιν εἰς τὴν σύνοδον, ὃ καὶ πεποιήκασιν. Εἰς δὲ τὸν δεσπότην Σερβίας ἀνέθηκαν τῷ γυναικαδέλφῳ αὐτοῦ τῷ μεγάλῳ Δομεστικῷ αὐτοῦ τῷ Καντακουζηνῷ, πρὸς αὐτὸν ἀπερχομένῳ. καὶ εἶπε πολλὰ περὶ τούτου τῷ δεσπότῃ. ὁ δὲ οὔτε πρέσβιν στεῖλαι, οὔτε γράψαι ἠθέλησεν.

Εἰς δὲ τοὺς πατριάρχας ἔστειλε Παῦλον τὸν μακροχέρην μετὰ γραμμάτων βασιλικῶν τε καὶ πατριαρχικῶν, ἀναθεὶς αὐτῷ καὶ λόγους ὁ βασιλεὺς οὓς ἤθελεν. ὃς καὶ ἀπελθὼν, καὶ κατὰ τὸ ἐγχωροῦν παρακινήσας καὶ ἐξοικονομήσας ἐκείνους, γράμματα ἔφερε πρός τε τὸν βασιλέα, καὶ τὸν πατριάρχην, καὶ ἕτερα γράμματα τοποτηρήσεων διεκόμισε πρὸς τοὺς τοποτηρητὰς, οὓς ἐκ τῶν ἐνταῦθα ἐκεῖνοι ἀποκατέστησαν.

negotium pro virili procurare: & literis posteà commonuit ad ipsum conscriptis, & Moldoblachiæ principem: Rediit ad nos brevi Metropolitanus ipse, secum adducens in comitatu Legatum nomine Neagogin, & Proto-Papam confessionibus audiendis, seu primum Pœnitentiarium. Similiter & rem tractandam commisit Imperator Russiæ Metropolitano, nuper ad eam dignitatem evecto, & Metropolin suam redeunti, in consortio Gudelæ ab Imperatore Legati: ut ambo junctis officiis, & quâ possent solertiâ, istarum terrarum reges adoriantur, persuadeantque Episcopos transmitttere, & Legatos ad augendam futuræ Synodi celebritatem: quæ illi jussa solenniter obierunt: Ad Despotam Serviæ, cum privatis consiliis instruxit magnum Domus suæ Seneschallum Dom: Cantacuzenum, carissimæ Conjugis Mariæ fratrem, in Serviam, ob alia negotia abiturientem: qui ei cum multis & verbis & rationibus causam commendare contendisset, Despotam nihil commovit: nec rescribere, nec omnino Legatum remittere dignantem.

Ad Patriarchas misit Paulum Longimanum literis ab ipso & Patriarcha scriptis ad singulos exornatum, & quibus præthereà Imperatori visum est arcanis præceptis; qui tam diligenter munere functus est, & quantum potuit eos sic excitavit, ut literas Regi ac Patriarchæ ab illis ipse reportaverit, & alios insuper codicillos delegationum, iis nempe viris, quos è nostris sibi vicarios ad Synodum futuram Patriarchæ reliqui designaverant.

τμήμ. γ. Κεφ. γ.

Ὁ μὲν γὰρ Ἀλεξανδρείας ἐποίησε τοποτηρητὰς ἑαυτοῦ τὸν Ἡρακλείας κῦρον Ἀντώνιον, καὶ κῦρον Μάρκον τὸν Εὐγένικον, ἱερομόναχον τότε τυγχάνοντα. ὁ δὲ Ἀντιοχείας τὸν Ἐφέσου Ἰωάσαφ, καὶ τὸν πνευματικὸν Γρηγόριον. ὁ δὲ Ἱεροσολύμων τὸν Σάρδεων κῦρον Διονύσιον, καὶ τὸν Ῥωσίας κῦρον Ἰσίδωρον, ἱερομονάχους καὶ αὐτοὺς τότε τυγχάνοντας. ἐπανελθόντος οὖν τοῦ Παύλου, καὶ τὰ γράμματα διακομίσαντος, ἀποδόντος δὲ καὶ τῷ πατριάρχῃ τὰ πρὸς αὐτὸν πιττάκια τῶν δηλωθέντων πατριαρχῶν, ἰδὼν ὁ πατριάρχης τὰ πρόσωπα τῶν τοποτηρητῶν χωρισθέντα καὶ ἀποκατασταθέντα ἐκεῖσε, δεινὸν ἡγήσατο, ὡς μὴ ἔχων καὶ αὐτὸς εἴδησιν περὶ τῶν προσώπων, καὶ τῷ βασιλεῖ διεμηνύσατο μετὰ τοῦ μεγάλου χαρτοφύλακος καὶ ἐμοῦ, ὅτι

Sect. III. Cap. III.

Patriarcha Alexandrinus sibi substituit Vicarios Dom: Antonium Heracleæ Archiepiscopum, & Marcum Eugenium, tunc unum è sacrorum Monachorum numero, postea Ephesi præsulem: Antiochenus Joasaphum tunc Ephesi, & Gregorium Confessarium: Hierosolymitanus Dionysium Sardium, & Isidorum Russiæ Episcopos, sed utrumque inter sacros Monachos repertum, uti tum ferebant tempora, cum literæ Vicariç compingerentur: Revertente igitur Paulo, cum literis quas apportabat, & tradente in manum Patriarchæ singulas reliquorum Patriarcharum tabellas affabrè compaginatas: ut primum in iis Patriarcha Vicariorum nomina adscripta conspexit, à singulis Patriarchis seorsim constituta, graviter succensuit, quod ipsi de personis eligendis nihil anteà innotuisset: Quocirca per magnum Scriniarium & meipsum dolorem suum Imperatori significavit; à nonnullis se contemptui haberi, nec sat scire à quo vin-

ὅτι ὁρῶ ἐμαυτὸν περιφρονούμενον. καὶ οὐκ οἶδα πῶς γίνεται τοῦτο. εἰ γὰρ καταφρονοῦμαι, πῶς ἔσομαι παρακολουθῶν ἢ συμπράττων, ἐν οἷς ἂν δέοι κἀμὲ συνεργεῖν;

Ἰδοὺ γὰρ φαίνεται ὅτι ἐντεῦθεν ἐτυπώθησαν οἱ τοποτηρηταί. ἔδει οὖν ἔχειν κἀμὲ τὴν περὶ τούτων εἴδησιν, οὐδὲ γὰρ ἀποδημῶν ἐτύγχανον, οὐδὲ ἐκώλυέ τι, τὸ εἰδέναι με περὶ τούτων. ἴσως δὲ καὶ συμφέρων ἦν ἂν μᾶλλον. συνεβαλλόμην γὰρ ἄν τι καὶ αὐτὸς ἐν τούτοις συμβουλῆς ἄξιον. νῦν δὲ κατελείφθην, ὡς μὴ κριθεὶς ἄξιος εἰδέναι περὶ τῶν τοιούτων. καὶ εἰ θελήσω τυχὸν καὶ αὐτὸς ἡμετέρους τοποτηρητὰς ποιῆσαι, καὶ εἰς τὴν σύνοδον στεῖλαι τινὰς ἐκλέξομαι, ἐπεὶ ταῦτα τὰ πρόσωπα ἐλήφθησαν παρὰ τῶν πατριαρχῶν. πολλαχόθεν οὖν μοι δοκεῖ λυπηρὸν τὸ τοιοῦτον. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπελογήσατο, ὅτι οὐκ ἐτυπώθησαν ἐντεῦθεν τὰ πρόσωπα τῶν τοποτηρητῶν, οὐδὲ ἡ ἡμετέρα βουλὴ ἐξελέξατο. ἀλλ' ὅτε ἀπήρχετο ὁ πρέσβις, ἐνεθυμήθημεν ὅτι εἰ οὐκ ἔχουσιν οἱ πατριάρχαι στεῖλαι ἐκεῖθεν τινὰς, πάντως ἐξετάσουσι περὶ τῶν ἐνταῦθα, καὶ εἴπομεν ἁπλῶς τῷ πρέσβει, ὅτι εἰ ἐρωτήσουσιν, εἰπὲ ὅσους οἶδας ἐκκρίτους τῶν ἡμετέρων. εἶπεν οὖν πολλοὺς, καὶ ἐκ τῶν πολλῶν ἐξελέξαντο ἐκεῖνοι τοὺς δηλωθέντας. παρ' ἐκείνων οὖν ἐγένετο ἡ ἐκλογὴ, καὶ οὐ παρ' ἡμῶν. καὶ οὐ δεῖ λυπεῖσθαι περὶ τούτου τὸν πατριάρχην. τὸ δὲ λέγει ὅτι οὐκ εὑρήσει στεῖλαι τοποτηρητὴν, σιγησάτω. ἅπαξ γάρ μοι ἔταξεν ἐλθεῖν εἰς τὴν σύνοδον, διὸ καὶ ἐλεύσεται. οὐκέτι γὰρ ἔχει δίκαιον ἀνακαλέσασθαι τοῦτο.

Ἐπεὶ δὲ οἱ πατριάρχαι ὑπετύπουν τοὺς τοποτηρητὰς ἐν τοῖς γράμμασιν, ὅπως ὀφείλουσι περὶ τῆς ἑνώσεως διαλεχθῆναι. Ἔγραφον γὰρ, ὅτι ἐὰν γένηται νομίμως, καὶ κανονικῶς, καὶ κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν ἁγίων οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ τῶν ἁγίων διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας, καὶ μηδέν τι προστεθῇ τῇ πίστει, ἢ ἀμειφθῇ ἢ καινοτομηθῇ, οὕτως ἵνα στέρξωσι καὶ αὐτοί. καὶ συντεθῶσι τῷ γινομένῳ.

vindictam reposceret: verum si me pergant homines ludificari, inquit, quâ potero fiduciâ vobiscum ad hæc negotia concurrere, aut meas partes adimplere?

Id enim perspicuum esse & Sole clarius, hanc Vicariorum scenam apud nos fabrefactam fuisse, cujus anteà me decuit aliquam notitiam accepisse, qui nec in longinquo aut peregre habitabam, aut quidquam aliud præpediebat, quod sciam, quo minus ad me ejusdem scientia perveniret: Sic enim fortasse ad eorum vota lubentius accessissem, aut aliquid subinnuissem consilii, nec eorum apparatu, nec meo consensu indignum: nunc penitus expungor, tanquam ineptus ad hæc arcana capessenda: Præterea si quoslibet è nostris cuperem mei ipsius nomine ad Synodum delegare, cum hæ personæ primariæ ab aliis Patriarchis anticipantur, mihi electio deesset: Ex omni latere hoc me malum acerbissimè mordet: Respondit Imperator: Nec à nostrâ prævaricatione, aut imperitiâ hanc Vicariorum nomenclaturam prodiisse, sed discedentem Legatum nostrum id subiit monere, si Patriarchæ non reperirent in suis ditionibus, quos submitterent idoneos, oculos in nostros homines rejicerent; atque id innocenter sine fuco & fallaciâ, Legato dedimus in mandatis, ut si interrogaretur, qui nam apud nos degerent tantorum moliminum capaces, recenseat quos maximè noverat in virtutibus excellere: Et cum ille multa insignium virorum nomina præconiis subornasset, Patriarchæ hæc pauca ut cuique collibitum fuit, suis in Synodo agendis præficere gestierunt: Ab illis igitur, non à nobis, concinnata est hæc electio, quæ non tantopere debeat Patriarcham contristare. Quod vero subjungit, non reperturum se, si quærat, quem mittat Vicarium, istam vocem perpetuo silentio damnet: Semel enim consensit mecum peregrè proficisci, & necessum jam erit ut promissa firmet: Nefas ei aut receptui canere, aut cramben recoquere; nescit vox missa reverti.

Sed, quod graviori censurâ dignum in istis inerat diplomatis: ita suos Vicarios Patriarchæ, in suorum sensuum beneplacita, quibusdã metis ac limitationibus efformarant, ut vel insulsa & inutilis, vel cassa & nulla electio haberetur: Mandarunt enim, ut si legitimè quid proponeretur, si Canonicè, secundum tradita à Conciliis Oecumenicis, & Sanctorum Ecclesiæ Doctorum præscripta, si nihil symbolo fidei vel adderetur, vel mutaretur, vel innovaretur, tum Vicarii prolatis sententiis concurrerent ad quicquid est definiendum, aliter suffragiis interdicerentur.

τμήμ. SECT.

τμήμ. γ. Κεφ. δ.

Μαθὼν ταῦτα ὁ Φρὰ Ἰωάννης, καὶ ζητήσας καὶ ἰδὼν τὰ γράμματα, ἀνέδραμεν εὐθὺς εἰς τὸν βασιλέα, καὶ εἶπεν ὅτι τὰ τοιαῦτα γράμματα, εἰ φανῶσιν ἐν τῇ συνόδῳ, μεγάλως σκανδαλίσουσι τοὺς ἐκεῖ, καὶ ἐγὼ μετὰ τοιούτων γραμμάτων οὐκ ἐλεύσομαι εἰς τὴν σύνοδον. εἰ γὰρ εἰμὶ ἐνταῦθα ὡς ἐκείνων ἐπίτροπος, παρέχω δὲ καὶ τὰς ἐξόδους τῶν ἐκεῖσε ἀπελευσομένων. εἶτα οὐ φροντίσω περὶ τῶν γραμμάτων τῶν φανησομένων ἐκεῖσε, ἵνα ὑπάρχωσι πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ τιμὴν τῆς συνόδου; τί ἐροῦσιν ἐκεῖνοι πρὸς ἐμέ; τί δὲ ἀπολογήσομαι ἐγὼ πρὸς ἐκείνους; οὐ γὰρ διὰ γραμμάτων ὑποτυποῦν χρὴ τοὺς τοποτηρητὰς, ὅτι εἰ οὕτω γένηται ἵνα στέργωσιν, εἰ δ' ἄλλως μὴ στέργωσιν, ἀλλ' ἁπλῶς οὕτω καὶ ἐλευθέρως διδόναι αὐτοῖς ἄδειαν, στέργειν πᾶν ὅπερ ἂν φανῇ καλὸν κοινῶς πάσῃ τῇ συνόδῳ. διορθωτήτω δὴ τὸ περὶ τούτου ὡς ἐγὼ εἰσηγοῦμαι. ἄνευ γὰρ ταύτης διορθώσεως οὐδὲ τῇ ἁγίᾳ βασιλείᾳ σου συμβουλευσαίμην ἂν ἔγωγε παραγενέσθαι ἐν τῇ συνόδῳ.

Πείθεται τούτοις ὁ βασιλεὺς, καὶ σκεψάμενος τὴν περίληψιν τοῦ γράμματος τῆς τοποτηρήσεως, ἐντεῦθεν ἐκλείθησι κατὰ τὸ αὐτῷ τε καὶ τῷ Φρὰ Ἰωάννῃ δοκοῦν. καὶ στέλλει τοῦτο τοῖς πατριάρχαις μετὰ μοναχοῦ Θεοδοσίου τοῦ Ἀντιόχου, ἀναθεὶς αὐτῷ καὶ λόγους οὓς ἤθελε. γράψας δὲ εἰς πλάτος καὶ τοῖς πατριάρχαις, ὅτι τὰ μὲν γράμματα τῶν τοποτηρήσεων γραφήτωσαν ἴσα κατὰ πάντα τῷ νῦν στελλομένῳ παρ' ἡμῶν, διὰ τὸ τίμιον καὶ τῆς συνόδου, καὶ τῶν τοποτηρητῶν, καὶ ὑπογραφήτωσαν παρ' ὑμῶν. οὕτω γὰρ καὶ ἡ τάξις ἀπαιτεῖ γράφεσθαι ταῦτα. Γινώσκετε δὲ ὡς ἡμεῖς οὐδὲν ἄλλο ποιήσομεν, εἰ μὴ ὅπερ ἐγράψατε καὶ ὑμεῖς. οὐδὲ γὰρ μεταποιῆσαι τὶ βουλόμεθα, ἢ παρασαλεῦσαι ἀφ' ὧν παρελάβομεν ἀπὸ τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ τῶν ἁγίων καὶ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας, οὐδὲ προσθεῖναι τὶ τούτοις ἢ ἀφελεῖν ἐξ ὧν κατέχομεν καὶ πιστεύομεν μέχρι τοῦ νῦν, καὶ πρεσβεύομεν. ἀλλ' ἐμμενοῦμεν τούτοις ἀνενδοιάστως. μὴ οὖν ἐνοχλήτω ὑμῖν ἕτερός τις λογισμὸς, ἀλλὰ ποιήσατε τὰ γράμματα καθὼς γρα-

Sect. III. Cap. IV.

Hæc cum fratris Joannis auribus increpuissent, & diligenti indagine diplomata perlustrasset, festinanter ad Imperatorem accurrit, & tam malæ conditionis esse Patriarcharum rescripta pleno ore inclamavit, ut si coram Concilii Patribus explorarentur, immani flagitio cunctorum pectora configerent: nec meipsum tam perfrictæ frontis esse judico, ut cum istiusmodi tabellis vultum in Concilio attollere auderem: Enimvero, si hæc mihi sit demandata provincia à Concilio, ut Procuratoris officio fungar, & commeatum illuc iter facturis cum judicio suppeditem, nonne debeam cum singulari perspicacia cavere de syngraphis illic dilucidandis, ut omnia in tranquillitatem, in honorem & existimationem Concilii cedant? Quid illi mihi dicent? quid non contrà me detonabunt? & quid reponam ego? quam excusationem tergiversationis ac negligentiæ fingam? Vicariorum suffragia constringere nefas, adhibitis modorum & differentiarum cancellis: si sic quæstio proponatur dirimenda, suffragentur; sin minus; abstineant: sed dimittendi sunt ad sua cogitata Vicarii, ut simpliciter & pro arbitrio in æquum, rectumque descendant, & liberrimam pronuntient sententiam. Prospiciat igitur Majestas Tua Sacratissima, ut hæc ad trutinam revocata corrigantur: Nam sine novâ Diplomatum inspectione, nec mihi licitum esse ducerem, nec Majestati Tuæ consultum, ad Synodum properare.

His ultrò persuasus Imperator, acquievit; & serio perpendens, qualia hæ literæ Vicariæ complectebantur, quod ipsi ac fratri Joanni displicuit, stilo confodit, aut docuit in spongiam incumbere: quod intactum remansit, misit ad Patriarchas, per Monachum Theodosium Antiochenum: quem insuper instruxit, quibus visum est placitis ac sermonibus: quin & literas dedit tradendas Patriarchis, benevolas & satis prolixas, quibus significavit: Oportere diplomata Vicariorum, ad eam speciem quam ipse formarat, refingi, ut suus honor & Synodo, & Vicariis constet, & subscripta, ut anteà remandari: sic enim & ordinem, & temperamenta rerum postulare: Verum & insuper scitote, inquit, nos iisdem niti fundamentis, quæ in vestris præscribitis; unde nos nulla ratiocinia dimovebunt: statuimus enim nihil refigere, nihil transgredi eorum, quæ aut Synodi generales, aut sacrosancti Doctores Ecclesiæ semel promulgavere: nihil addere, nihil demere ab iis, quæ in hunc usque diem professi sumus, sed in iis sacratissimis immori Senatus consultis: nulla igitur sinistra de nobis mentes vestras incurset opinio: quin resarcite vestra diplomata ad exemplar datum: & vivite

γράφομεν, ἐπειδὴ ἔχετε πληροφορίαν, ὡς οὐδὲ ἡμεῖς ποιήσομεν ἄλλο παρ' ὃ βούλεσθε.

Μετὰ τοιούτων γραμμάτων καὶ λόγων ἀπελθὼν ὁ Ἀντιόχος, πείθει τοὺς πατριάρχας. οἱ δὲ ἐνέδωκαν μεταγραφῆναι τὰ γράμματα τῆς τοποτηρήσεως, ἴσα τῷ ἐντεῦθεν σταλέντι. μετέγραψαν οὖν καὶ ἐτέλεσαν ταῦτα, ἐνήλλαξαν δὲ καὶ τὰ πρόσωπα τῶν τοποτηρητῶν, καὶ διεκόμισεν αὐτὰ ὁ Ἀντιόχος. καὶ ἠρκέσθησαν εἰς αὐτὰ ὁ βασιλεύς τε καὶ ὁ φρὰ Ἰωάννης. Τοιαύτας προκαταστάσεις παρεῖχεν ἡμῖν ὁ Δεφένσωρ τῶν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας δογμάτων.

vivite securi, nihil nos divertere posse ab eâ firmitate & constantiâ fidei, quam à nobis exigitis.

Quibus literis & mandatis onustus Patriarchas adivit Antiochenus, eosque facile à priori sententiâ, ad Imperatoris mentem diduxit: diplomata retractata ad ideam ab Imperatore propositam, rescripserunt: quæ cum retulisset Antiochenus Imperatori ac Joanni, quamplurimum placuere. Has prægustationes & tentamenta Ecclesiasticorum moliminum nobis exhibuit fidei nostræ, ac dogmatum receptorum in Ecclesiâ Defensor Palæologus Joannes.

τμήμ. γ. Κεφ. ε.

Ὅτε δὲ τοὺς πρέσβεις ἔστελεν ὁ βασιλεὺς πρός τε τοὺς πατριάρχας καὶ εἰς τὴν Ἰβηρίαν, ἔστειλε καὶ πρὸς τὸν πάπαν κῦρον Μανουὴλ τὸν βουλλωτήν, ἵνα δώσῃ αὐτῷ εἴδησιν, ὅπως ὁ βασιλεὺς ἑτοιμάζεται ἐλθεῖν ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ ἐλεύσεται χωρὶς λόγου τινὸς μετὰ τοῦ πατριάρχου, καὶ τῆς συνόδου τῶν ἀνατολικῶν, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ δὲ τοῦ ἐρχομένου χειμῶνος, ἵνα καὶ ὁ Πάπας πρὸς τοῦτο ὑπάρχῃ ἕτοιμος. Ἔστειλε δὲ καὶ πρὸς τὴν ἐν Βασιλείᾳ σύνοδον κῦρον Ἰωάννην τὸν δισύπατον, ἵνα δείξῃ καὶ τοῖς ἐκεῖσε, ὅπως ἑτοιμάζεται ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ εἰς τὴν σύνοδον ἐλευσόμενοι, καὶ ἵνα διὰ παρακινήσεως τοῦ δισυπάτου ἐπιμεληθῶσι κἀκεῖνοι στεῖλαι τὰ κάτεργα, ὥστε φθάσαι ἐνταῦθα κατὰ τὸν τοῦ μετοπώρου καιρόν. Τότε γὰρ εὑρήσουσι πάντας ἑτοίμους πρὸς τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὰ κάτεργα, καὶ δι' αὐτῶν παραγενέσθαι εἰς τὴν σύνοδον. Ἐπὶ τούτοις οὖν ὡς ἐδόκει ἐστάλη ὁ δισύπατος πρὸς τὴν σύνοδον, ἐπεὶ καὶ ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν συνοδικῶν συνεβιβάσθη. καὶ ἐκεῖνοι ἔδωκαν καὶ τὴν ἔξοδον, ἣν ὁ Ἰωάννης διεκόμισε, δι' ἧς συνήχθησαν καὶ οἱ συνελθόντες.

Ὁ δὲ ἀπῆλθε μὲν πρὸς τὴν σύνοδον, καὶ λόγους οὓς ἤθελεν εἶπεν ἐκεῖ, καθὼς ἐφάνη ἀπὸ τοῦ πράγματος. ὅπως δὲ ἐκεῖθεν πρὸς τὸν Πάπαν μετέβη, κἀκεῖνος διήγειρε πρὸς τὸ στεῖλαι κάτεργα, καὶ ἐξόδους, καὶ μετὰ τοῦ Πάπα τὴν μελετω-

SECT. III. CAP. V.

Imperator, quo tempore Legatos instruxit ad Iberiam & Patriarchas, misit etiam ad Papam Dom. Manuelem Sigilli custodem, ut ei prænuntiet, omnia jam esse gnaviter expedita: Et quod ipse Imperator stet in procinctu iter ad Synodum carpere: quo decrevit, submoto omni ambiguo & morâ, certissime pervenire, cum Patriarchâ & universo Orientalium cœtu, ad primordia subsequentis Brumæ: ut Papa præmonitus eo se quoque accingat. Misit & ad Synodum Basileæ, Dominum Ioannem Bisconsulem, ut idem Patribus Concilii significet: Imperatorem, Patriarcham, & cunctos Orientales, quorum interest ad Concilium pervenire, omnia rite disposuisse, ut iter illuc dirigant: Quocirca ut eosdem etiam commonefaciat Bisconsul, de parandis triremibus, quæ debeant ad ineuntis Autumni tempora huc appellere: quando nos promptos invenient navigia conscendere, & dare vela ventis fœlici cursu ad Basileam perrecturos. His visus est mandatis instrui Bisconsul; quandoquidem Imperator cum Synodicis tantum pepigerat: Et Ioannes subministrarat impensas, elargiente Concilio, quibus Synodum adituri huc primum adducerentur.

At ille abiit ad Concilium quo missus erat, & quæ voluit verba cum illis sermocinatus est, ut exitus comprobavit: Sed quibus mediis rem ita gessit, ut à Concilio ad Papam transiret, eumque pariter exstimularet, triremes parare, sumptus impendere, quasi cogitata nostratium Synodus cum Papa debeat convenire; nec pro comperto novimus, nec memorare in promptu habemus. Sed omnibus id perquam absurdum videbatur, utrumq; simul & Papam & Concilium de iisdem rebus sollicitari: & ab utroque ad nos navigia & sumptus transmitti: Et quanquam illud mysterium

τωμένην γενέσθαι σύνοδον, οὔτε οἴδαμεν, οὔτε εἰπεῖν ἔχομεν, ἐπεὶ καὶ τοῖς πᾶσιν ἄπορον ἔδοξε τοῦτο. πλὴν εἰ καὶ δυστέκμαρτον ἦν, ἀλλ' οὖν οὕτω προέβη, ὡς προυπέθετο ὁ δισύπατος, εἰ δὲ βούλει ὡς παρεπρέσβευσε.

τμήμ. γ. Κεφ. ς.

Ἐν ὅσῳ δὲ οἱ δηλωθέντες πρέσβεις ἀποδημοῦντες ἐτύγχανον, ὁ βασιλεὺς σκοπὸν ἔθετο συναθροῖσαι τοὺς ἐλλογίμους τῶν ἡμετέρων, καὶ σκέψασθαι πόθεν ἂν εἴη ἁρμοδιώτερον ἄρξασθαι τῶν πρὸς Λατίνους λόγων, καὶ πῶς μέλλουσι προβαίνειν αἱ διαλέξεις. ὥρισεν οὖν καὶ συνήχθησαν ὁ Ἐφέσου καὶ ὁ Ἡρακλείας, οἱ ἄρχοντες τῆς Ἐκκλησίας οἱ σταυροφόροι, πνευματικὸς ὁ κύριος ὁ Γρηγόριος, καὶ ἱερομόναχος κύριος Μάρκος ὁ Εὐγενικὸς, παρῆν δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν μεσαζόντων, καὶ διδασκάλου τοῦ Σχολαρίου, καὶ τοῦ κριτοπλ....

Ὥρισεν οὖν ὁ βασιλεὺς, ὅτι ἐπεὶ ἐστείλαμεν πρέσβεις πρὸς οὓς εἴχομεν χρείαν, ὥστε ἐπιδημῆσαι εἰς τὴν σύνοδον, καὶ ἐκδεχόμεθα ἵνα μετ' ἐκείνων καὶ ἡμεῖς ἀπέλθωμεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰ ὁ θεὸς εὐδοκήσοι, ἴσως μὲν ὁ καιρὸς ἐκεῖνος καὶ τὰ πράγματα διδάξουσιν ἡμᾶς ἀκριβέστερον τότε πόθεν ἂν ἀρξώμεθα, καὶ πῶς πρὸς Λατίνους διαλεξώμεθα. ἀλλ' ἵνα μὴ πάντη ἀργοὶ τὸν καιρὸν ζημιώμεθα, ἔδοξέ μοι καλὸν, ἵνα καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν σκεπτώμεθα περὶ τούτου, καὶ προγυμναζώμεθα εἰς τὰ περὶ ὧν ἡ τοιαύτη ἀπαιτεῖ ὕλη. ἤδη οὖν χάριν τούτου συνήχθητε, καὶ εἰπάτω ἕκαστος τὸ δοκοῦν αὐτῷ. Εἶπεν οὖν πρῶτον ὁ Καντακουζηνὸς ὁ μεσάζων, ὅτι ἐμοὶ δοκεῖ καλὸν ἵνα ὁ ταχθησόμενος τοὺς πρὸς ἐκείνους ποιεῖσθαι λόγους, εἴπῃ ἡμέρως καὶ φιλικῶς μετὰ τῆς προσηκούσης κατασκευῆς, καὶ τιμῆς, καὶ οἰκονομίας, ὅτι τὸ αἴτιον τοῦ σχίσματος ἐγένετο ἀπὸ τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ προσθέσεως. Διορθωθήτω γοῦν τὸ περὶ τούτου, καὶ οὕτω προχωρήσομεν καὶ εἰς τοὺς ἐφεξῆς λόγους. Εἶπον δὲ καὶ οἱ ἄλλοι, οἱ μὲν τὰ αὐτὰ, οἱ δὲ ἕτερα. Τότε δὴ καὶ ὁ διδάσκαλος ὁ Σχολάριος.

Λόγον ἀνέγνω συμβουλευτικὸν ὃν ἔφθασεν ἤδη ἐκμελετήσας σοφῶς ἄγαν καὶ συνε-

rium in profundo lateat, & nullis indiciis aut conjecturis queat manifestari, tamen ita successit, sicut Bisconsul anteà, sive ex proprio ingenio male informato, sive, ut rectius dicam, ex male administratâ legatione, sibi proposuerat.

SECT. III. CAP. VI.

Dum hæc apud exteros Legati nostri obeunt, ne tempus vacuum negotii tereretur, Imperator novum consilii genus comminiscitur, in unum congregare, quos inter nostros sciebat, in pietate ac literatura excellere: ut collatis calculis cum judicio pronuncient: unde potissimū nostræ cum Latinis disceptationes ordiantur, continuentur, ac desinant. Mandavit igitur accersiri, qui confestim advolarunt, Præsules Ephesi & Heracleæ, Crucigeri, principes Ecclesiæ Magnæ: Inter spirituales Patres Dom: Gregorius: inter sacros Monachos, Dom. Marcus Eugenicus: Adfuit & Imperator ipse, cum Sequestris Doctore Scholario, ac Critopl....

Quibus assidentibus mentem sic aperuit Imperator: Quandoquidem Legatos emisimus, ad quos conveniebat; ut quorum referret interesse Synodo generali, huc prius confluerent in Synodum, & nunc eorum adventum præstolamur, ut unà cum illis nos Italiam migremus, si Deus adnuerit: Et quanquam ipsa fortasse tempora nos rectius instituent, & negotiorum moderamina, cum in arenâ stabimus, dimicaturi: qui ordo tenendus sit in nostris eruditis congressibus, à primo concursu, ad ultimum receptum: Ne tamen ignaviâ videamur obtorpescere, cum tanto temporis dispendio & jacturâ, visum est mihi vos huc evocare, tanquam in præludium ante palæstram, ut nunc incipiamus de eâ re circumspicere, & arma stringere discamus, in iis quę hujus argumenti summus apex ac natura postulat: nosque exerceamus ut alacriores reddamur in omni gymnico certamine, cum adversariis digladiari. Huc igitur eâ fine vos coëgi, ut promat unusquisque quod menti suæ maximè arrideat. Cui Cantacuzenus Sequester primus hæc verba fecit: Mihi percommodum videri, ut qui inter nostros constituatur cum Latinis serram reciprocare, exponat, sed mansuetè & peramanter, adjunctâ etiam gratiâ præmeditatæ eloquentiæ, & in eorum honorem qua valeat solertia temperatæ, & dicat primam labem, unionis inter Ecclesias ruptæ, additamentum ad symbolum proseminasse: Hoc unum tanquam fontem dissidii semel obstruant illi, & ad cætera inter nos discrimina amputanda, sine obice facillimè progrediemur. Post Cantacuzenum, varii

sua

συμμετῶς, ὃς καὶ ἐπλωέθη παρὰ πάντων ὡς ἄριστα συγγεγραμμένος, καὶ τὰ τοῦ κρείττονος συμβουλῆς εἰσηγούμενος, ἐν ᾧ μετὰ τῶν ἄλλων τῶν πολλῶν, τῶν σοφῶν τε καὶ γενναίων, καὶ καλλίστων ἐπιχειρημάτων διείληπτο, καὶ τοῦτο τεῖνον εἰς τὸν Βασιλέα. ὡς εἰ μὲν προὐπετέθη τὸ ἐξετασθῆναι τὴν δόξαν κατὰ τὸ ἐγχωροῦν ἀκριβέστατα, καὶ πᾶν ὅπερ ἂν θεοῦ διδόντος, σαφῶς καὶ ἀριδήλως, διὰ ῥητῶν τῶν τῆς Ἐκκλησίας Διδασκάλων ἀποδειχθῇ, καὶ ἀβιάστως ἀποφανθῇ συνοδικῶς, στέρχθη τοῦτο παρὰ πάντων ἀνενδοιάστως, παρ' ἐκείνων τε καὶ παρ' ἡμῶν, καὶ μηδεμία τις διαφορὰ καταλειφθῇ. οὕτω χρὴ καὶ τὴν σύνοδον καλῶς συνελθεῖν καὶ πρὸς τὴν Ἰταλίαν ἀφικέσθαι, καὶ ἀγωνιστικῶς ἐξετάσαι, καὶ ἀποδεῖξαι περὶ ὧν ἂν δεήσοι. Εἰ δὲ πρόκειται πρὸς οἰκονομίαν τινὰ χωρῆσαι ἑνωτικήν, περιττὸν ἐστὶ τὸ καὶ τὴν ἁγίαν Βασιλείαν σου, καὶ τὸν ἅγιον τὸν πατριάρχην, καὶ τοὺς λοιποὺς κόπους καὶ κινδύνους ὑποστῆναι, καὶ ἐξόδους πλείστας ὑπὲρ τούτου ἀναλωθῆναι μηδέν τι τῇ πατρίδι, ἢ τῷ κοινῷ συμβαλουμένας. Οἰκονομικὴν γὰρ ἕνωσιν δυνατόν ἐστι γενέσθαι, καὶ διὰ πρέσβεων τριῶν ἢ τεττάρων ἐκεῖσε παραγενομένων. καὶ τοῦτο ἴσως ἔσται καὶ τῇ πατρίδι λυσιτελέστερον.

sua placita deprompsere, hic eadem laudare, alter alia, prout quemque subtilior rerum agendarum conceptus animavit: tandem & Doctor Scholarius, suam in medium sic protulit opinionem.

Aliquando perlegisse me memini Orationem generis Deliberativi à prudenti admodum viro, & solertissimo eloquentiæ artifice, compositam, quam omnes cum applausu mirabili accipiebant, ut elegantissimè conscriptam, & præstantissimorum Consiliorum capita complectentem: Inter alia quamplurima nobilissima, & pulcherrima argumenta, & hoc unum continebat, quod maximè spectare videtur Imperatorem: Qui si (inquit) cupiet controversias inter nos ac Latinos, ad imum fundum rimari, & quam fieri possit accuratissime pervestigatas, à tenebris in lucem eruere: Primo prospiciat jubeatque singula dogmata per Doctorum Ecclesiæ, & antiquorum Patrum scripta demonstrari: dein Synodice definiri, id est non repressis, non coactis, sed solutissimis ac liberrimis suffragiis proponi ac discuti: Tandem quod utraque pars amplexabitur, tanquam Ecclesiæ plebiscitum recipi, nulla in posterum humanâ arte labefactandum: Et hanc sequatur Methodum, dum inter nos ac Latinos nullus differentiæ apex intactus relinquatur: Sic cum laude forsan, & salvo honore poterimus Synodum huc cogere, ad Italiam confidenter pergere, contentiosè cum Latinis congredi, & quæcunque libeat perquirere, ac indagare: At si incumbat Imperator politicis machinamentis, & tractationibus unionem consuere, frustrà erit de profectione in Italiam meditari: Parcat tua Majestas Sacratissima, & Patriarcha: Parcant quotquot sunt aut nostrates, aut alienigenæ, tot fastidiis, laboribus, impensis, nihil patriæ, aut usui publico honoris aut emolumenti allaturis: unionem tali comparatam stratagemate, tres sive quatuorve Legati intercursantes cum articulis & codicillis maturabunt, & fortasse sic partam rebus nostris non minus conducere.

τμήμ. γ. κεφ. ζ.

Ἤρεσεν οὖν πᾶσι σχεδὸν καὶ ἡ τοιαύτη συμβουλὴ ὡς ἀρίστη. Ὅμως δὲ μετὰ πολλοὺς λόγους τοιούτους ἔδοξε καλόν, ἵνα ἀναγινώσκηται τὸ βιβλίον τοῦ ἁγίου τοῦ Καβάσιλα, καὶ ἐξ ἐκείνου ἐκλέγωνται, καὶ σκέπτωνται ἐν οἷς δεῖ. ἀνεδέξαντο οὖν τὸν τοιοῦτον ἀγῶνα ὁ ἱερομόναχος κύριος Μάρκος ὁ Εὐγενικός, καὶ ὁ δηλωθεὶς Σχολάριος. καὶ συνήρχοντο ἐνώπιον τοῦ βασιλέως μετὰ καὶ ὀλίγων τινῶν ἐκ τῶν προειρημένων καὶ ἐσκέπτοντο, καὶ ἐγύμναζον τὰ ζητήματα, καὶ περὶ συναγωγῆς βιβλίων ἐφρόντιζον, ὧν τὰ μὴ εὑρισκόμενα

SECT. III. CAP. VII.

Hanc orationem prudentissimi, atque literatissimi Scholarii plurimum laudarunt, & in eandem cum illo, omnes fermè consenserunt. Veruntamen post multos hac illac satos sermones, visum est etiam rationi consentaneum, ut nostri libros evolvant, ac præcipuè sancti Cabasilæ: è quibus, tanquam è fœcundissimo promtuario, permulta dogmata nostro usui profutura decerpantur. Quam molestiam in se ultrò susceperunt, Marcus Eugenicus, Hieromonachus, & qui modo perorarat Scholarius: qui Imperatoris in conspectu coierunt cum aliquibus prædictorum, & scrutati diligenter Cabasilæ lucubrationes & monumenta

μενα ἐνθάδε, ἐκ τοῦ ἁγίου ὄρους εὑρεῖν ἤλπιζεν. διὸ καὶ ἔστειλαν ἐκεῖσε τὸν ἡγούμενον τοῦ Καλέως ἱερομόναχον κύριον Ἀθανάσιον, ἵνα προσκαλέσηται τοὺς κρείττονας τῶν ἐκεῖσε. φέρῃ δὲ καὶ βιβλία ὅσα ἐζητοῦντο. ὁ δὲ βιβλίον μὲν οὐ διεκόμισεν, ἔφερε δὲ μόνους δύο ἱερομονάχους, Μωϋσῆν ἐκ τῆς Λαύρας, καὶ Δωρόθεον, ἐκ τοῦ Βατοπεδίου, ὡς δῆθεν τοποτηρητὰς πάντων τῶν ἁγιορειτῶν.

Ἐν τούτοις ἐσκέπτοντο καὶ περὶ προσώπων ἁρμοδίων πρὸς τὴν σύνοδον ἀφικέσθαι, καὶ τινὸς περὶ τοῦ ἱερομονάχου κυρίου Νείλου τοῦ Ταρχανειώτου εἰρηκότος, ὡς χρησίμου πρὸς τὴν σύνοδον ὄντος, ἔφη ὁ βασιλεὺς, δειλιῶ μήποτε εὑρεθῇ τι καλογέριν, καὶ φωνήν τινα ῥίψῃ ἐκεῖσε, ἥτις μεγάλην ἡμῖν προξενήσει βλάβην. ἐντεῦθεν οὖν ἔδει στοχάζεσθαι τοὺς συνετοὺς τίνα σκοπὸν εἶχεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅπως εἰ ᾔδει γενναῖόν τι ἐνυπάρχον τοῖς ἡμετέροις, οὐκ ἂν εἰς τοσοῦτον κρημνὸν ὤθει τὴν ἐκκλησίαν. Ἐν ὅσῳ δὲ αὗται αἱ γυμνασίαι ἐγίνοντο, τέθνηκεν ὁ Ἐφέσου κύριος Ἰωάσαφ.

ta literaria, quæstiones eruerunt publicæ examinationi reservandas. Tum aliam insuper curam instituere, ut multi huc Codices alii congererentur, & qui rariores in his partibus dispalescerent, in Sancto Monte se reperturos sperabant. Quare eo destinarunt Præpositum Monasterii Sancti Calei, Hieromonachum Dominum Athanasium, ut assumptis sibi Magistratibus, ac viris qui in illis partibus præpotuissent, bonâ cum ipsorum veniâ liceret illuc reportare, quos haberet libros in mandatis: At ille librorum nihil, tantum binos secum reduxit Monachos sacris ordinibus initiatos, Mosen ex Monasterio Lauræ, & Dorotheum Batopædii, ut in posterum apud nos degant, communes Vicarii ad Synodum delegati pro omnibus istis Sanctimonticolis monachis.

Tertia demum sollicitudo iis incubuit de personis idoneis ad Synodum eligendis: & cum quidam Domini Nili Tarchaniotæ Hieromonachi mentionem injecisset, tanquam viri docti, ac perutilis ad has Theologicas quæstionum ventilationes, respondit Imperator, se magnopere pertimescere, ne Nilus severioribus Pœnitentiariorum moribus imbutus, minus flexibilem se præberet ad nostras qualescunque opiniones, & vota: & forte aliquid interdum effutiret subrusticum ac insulsum, quod sibimetipsi dedecus, nobis invidiam & damnum propagaret: unde prudentioribus fas est conjectare, quo affectu, quave sententia ergà nostrates noster Imperator esset animatus; qui si quid nobile ac generosum in nostratibus animadvertens fovisset, nunquam in tot præcipitia ac scopulos Ecclesiam naufragam impulisset: Sed dum hæ disputatoriæ prolusiones inter nostros exercentur, Ephesi Præsul Dom: Joasaph extinctus, diem ultimum clausit.

τμήμ. γ. Κεφ. η.

Περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς ἔφθασαν ἐνταῦθα τὰ τοῦ πάπα κάτεργα τέσσαρα, μεθ' ὧν ἦλθεν ὁ δισύπατος, καὶ ὁ βουλλωτής, καὶ λεγάτος τοῦ πάπα, καὶ σὺν αὐτῷ πρέσβεις ἐπίσκοποι τρεῖς, ὁ Κορώνης, Χριστοφόρος ὁ Πορτουγάλλου καὶ ὁ . . . . . . μετὰ δὲ τῶν κατέργων τούτων ἦλθε καὶ ὁ πανευτυχέστατος τῶν τότε δεσπότης κύριος Κωνσταντῖνος ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἐπὶ τῷ ὡς ἐπίτροπος εὑρίσκεσθαι ἐν τῇ πόλει ἀποδημοῦντος τοῦ βασιλέως. οὕτω γὰρ αὐτὸς διωρίσατο, καὶ οἱ τζαγγράτορες ἐκ τῆς Κρήτης. εἰ δέ τινες καὶ ἐκ τῶν ἀπαισίων οἰωνῶν περὶ τῶν μελλόντων μαντεύονται ἐξῆν ἂν αὐτοῖς, καὶ περὶ τούτου προκειμένου στοχάζεσθαι, ἅμα γὰρ τῷ στῆναι τὰς τριήρεις ἐν τῷ λιμένι, καὶ χαλᾶν τὰ πρυμνήσια, εὐθὺς σεισμὸς ἐγέ-

SECT. III. CAP. VIII.

Circa finem mensis Septembris huc appulerunt à Papa missæ triremes quatuor; in quibus Bisconsul & Sigilli Custos, nostri ad Papam & Concilium Legati jam reduces, Legatus Papæ, ac in ejus comitatu tres Episcopi, ad nos à Papâ delegati, Corones, Christophorus, alter, Lusitaniæ & . . . . præcipui vectabantur: Et cum iisdem à Peloponneso, beatissimus principum Despota Dominus Constantinus, ut in præfecturam succederet civitatis & rerum Imperii administrandarum, Imperatore peregrè profecto, sicut Imperator præstituerat, & à Creta sagittarii in urbis præsidium. Et si mortales ab infaustis ominibus dira quandoque soleant augurari, quæ mens tam læva, ut hinc inauspicatissima portenta non præsagiret? In ipso enim portus ingressu, dum se littori applicabant, & è puppe funalia religandis triremibus demitterentur, exorta repentini turbinis procella, tam ingenti motu circumsita loca quatefecit, ut non aliud

μετὰ τῶν συμφωνιῶν τῶν ἐν τῷ Δεκρέτῳ διαλαμβανομένων, ἔστερξαν τοῦτο καὶ οἱ συνοδικοί.

Καὶ ἐν μιᾷ κυριακῇ συνήχθησαν προσκληθέντες πολλοὶ τῶν ἡμετέρων, καὶ τῶν δηλωθέντων ξενῶν, ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως. ἀνεγνώσθη οὖν τὸ προοίμιον, καὶ εἶπε δὲ ὁ Φρᾶ Ἰωάννης εἰς ἐπήκοον πάντων ὅσα ἦσαν εἰς ἀνάπαυσιν καὶ τιμὴν τῶν ἡμετέρων. Εἶπε δὲ καὶ ὁ μεσάζων ὁ Νοταρᾶς ὀλίγα τινὰ σύμφωνα καὶ ἀκόλουθα τούτοις. καὶ οὕτως ἐτελέσθη τὸ Δεκρέτον μετὰ τῆς συνεργίας τῶν συνοδικῶν, ὅπερ λαβὼν ὁ προειρημένος, μετὰ καὶ τοῦ σάλβο κονδούκτου, καὶ ἑτέρων γραμμάτων βασιλικῶν τε καὶ πατριαρχικῶν, πρὸς τὴν σύνοδον ἀπεδήμησεν: ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Χριστοφόρος πρὸς τὸν Πάπαν ἀπῆλθεν.

procemio novo palam perlecto, frater Joannes elatâ voce ut omnes audiant, pronuntiavit, quæ tranquillitatem nostram pariter & honorem procuravere: Quem secutus Sequester Notarius, pauca insuper addidit Joannis orationi consentanea: Atque ita transactum fuit in his Synodicorum conventibus negotium Decreti, quod cum salvo conducto Literisque ab Imperatore & Patriarcha conscriptis, manibus prehendens prædictus Henricus Mancer, ad Concilium revertitur, & Christophorus ad Papam.

τριάρχην κατὰ τὸ ἔθος, καὶ εἶπον ταῦτα, ἅπερ καὶ οἱ ἡμέτεροι προεκήρυξαν, καὶ ἐζήτουν ἑτοιμάζεσθαι τὸν πατριάρχην πρὸς τὸν κατάπλουν. εἶχον δὲ καὶ τὸν ἐκ τῆς Ῥόδου ἐνταῦθα περιμένοντα φρὰ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτῶν, ὃς ἰδὼν τοὺς δύο ἐπισκόπους γνωρίμους ἐκ τῶν συνοδικῶν ὄντας, καὶ μὴ εἰδὼς ἀκριβῶς, ὅπως προσετέθησαν τῷ πάπᾳ, τοῖς λόγοις ἐκείνων πεισθεὶς, πρὸς δὲ καὶ γράμμασιν ἐκεῖθεν αὐτῷ σταλεῖσιν ἐξαπατηθεὶς, συνηγόρησε καὶ αὐτοὺς, καὶ ἐβεβαίωσε τοὺς λόγους τῶν ἐπισκόπων, καὶ πρὸς τὴν ἀποδημίαν ἐκίνει τὸν πατριάρχην. Ὁ δὲ Λεγάτος, ἐκ τῆς τριήρεως ἐκβὰς, πρὸς τὴν ἑτοιμασθεῖσαν αὐτῷ οἰκίαν ἀπήρχετο μετὰ τιμῆς καὶ τῶν ἀρχόντων βασιλικῶν. προηγεῖτο μὲν αὐτοῦ σταυρός. αὐτὸς δὲ διήρχετο εὐλογῶν ἀδεῶς τοὺς παρατυχόντας, ὅπερ βαρὺ μὲν ἔδοξε πᾶσι, καί τινες τῷ Πατριάρχῃ περὶ τούτου ἀπήγγειλαν. ὁ δὲ οὐκ ἠθέλησε λόγον τινὰ ποιήσασθαι περὶ αὐτοῦ. ἀλλ' ὁ μεσάζων ὁ Νοταρᾶς συνετῶς ἄγαν τοῦ εὐλογεῖν ἐπέσχεν αὐτόν.

contubernium adſcivere: qui cum Epiſcopos ſatis noſſet è numero Synodicorum Patrum fuiſſe; ſed non ſatis intelligeret, quibus modis ſe ita Papæ comprobaſſent, ut ejus in amicitiam & clientelam concederent, eorum dictis pariter, & aliquibus literis ad ipſum Baſileâ conſcriptis, in errorem inductus ſe eorum cauſæ adjunxit; & non ſolum ubique verba Epiſcoporum confirmavit, ſed ad iter peregrè ſuſcipiendum, Patriarcham plurimum inſtigavit. Legatus interea Papæ è navigio deſcendens, abiit in ſibi paratum domicilium, cum ingenti pompâ, à Principibus Imperii deductus: prælata etiam cruce in majorem magnificentiam: Et quacumque itabat in plateis occurſantes liberrimè benedixit: quod ut inſolitum omnibus diſplicuit; cum tamen id à Legato Romano in alienâ provinciâ, ac juriſdictione audacter nimis tentari, Patriarchæ ſignificaretur, negotium diſſimulavit, ut levioris momenti; aut ad ipſum parum attinentis: donec Dom. Notarius Sequeſter, novitate rei commotus, illum ab hac benedicendi geſticulatione planè inhibuiſſet.

τμήμ. γ. κεφ. ι.

Ὁ μὲν οὖν Βασιλεὺς καὶ ὁ Πατριάρχης πρὸς τὴν ἀποδημίαν παρεσκευάζοντο. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς συνήχθησαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κελεύσματι βασιλικῷ τε καὶ πατριαρχικῷ. καὶ ὀλίγοι μὲν ἦσαν πρὸς τὸν κατάπλουν ἕτοιμοι. οἱ πλείους δ' ἠξίουν καὶ καθικέτευον εἰς τὰς ἰδίας ἐκκλησίας προσμένειν, μήποτε διὰ τῆς πρὸς τοὺς Λατίνους ἀποδημίαν, ἢ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, ἢ τῆς ἰδίας ζωῆς στερηθῶσιν. ἃ δὴ καὶ ἐς ὕστερον γέγονε. Τότε δὴ καὶ αὐτὸς δὶς καὶ τρὶς ἠξίωσα καὶ ἠδεήθην τοῦ μεσάζοντος τοῦ Νοταρᾶ, ἵνα ἀνενέγκῃ καὶ παρακαλέσῃ τὸν βασιλέα, καὶ εὐεργετήσῃ μοι τὸ καταλειφθῆναι ἐνταῦθα, ὃς καὶ τῷ βασιλεῖ περὶ τούτου ἀνενεγκὼν, μετὰ καί τινων εὐλόγων αἰτιῶν προσθεὶς, ὅτι ἐστὶ καὶ ἐνταῦθα χρεία, ἵνα τὸ καθολικὸν κριτήριον ἐνεργῆται, παύσεται δὲ, εἰ αὐτὸς ἀπέλθῃ, ἐπεὶ οὐκ ἔχομεν ἄλλον ἴσον αὐτῷ προσθεῖναι. οἱ γὰρ ὄντες μετ' αὐτοῦ ὀλίγην εἴδησιν ἔχουσι πρὸς τὸ κρίνειν. ὁ βασιλεὺς οὐδόλως κατένευσε τῇ δεήσει, ἀλλ' εἴρηκεν, ὡς οὐ τ' αὐτὸν, οὔτ' ἄλλον ἴσον τῷ μεγάλῳ Ἐκ-

Sect. III. Cap. X.

At Imperator & Patriarcha ſe ad navigandum parabant: etiam Præſules undique Conſtantinopolin convenerant, Imperatoris ac Patriarchæ hortamentis citati: licet eorum perpauci neceſſariis inſtructi ad conſcendendum naves viderentur, & quamplurimi flagranter petierint, in demandatis ſibi curis paſtoralibus, requieſcere, quam periculum adire longinquæ peregrinationis in Italiam, & Eccleſiis ſimul ac vitis privari; quorum utrumque poſteà permultis accidit: Tum & ipſe bis terve ad Dom. Notarium Sequeſtrum manus ſupplices protendi, ut meo nomine Imperatorem exoraret, id unum mihi ſummi beneficii loco gratificari, ut relinquar meis muniis in civitate obeundis, & è Clariſſimorum virorum Catalogo Italiam adeuntium penitus expungar: Qui cum ad Imperatorem de his referret, adderetque etiam de ſuâ penu, prætextus aliquot plauſibiles, & argumenta rationi maximè conſentanea: nempe neceſſum eſſe aliquem hîc Judicem prudentem reperiri litibus adminiſtrandis, ne tribunalia rauca conticeſcant: quod omnino eveniet, niſi hic homo morabitur, cui tota civitas parem non exhibet: Collegæ enim longe ſubſidunt infrà illius dignitatem, & exiguam præ illo rerum gerundarum experientiam ad judicandum afferunt:

Im-

Ἐκκλησιάρχῃ καταλείψομεν ἐνθάδε. περὶ δὲ τοῦ κριτηρίου οὐ ποιοῦμαι πολλὴν λόγον, ἔφη. οὐδὲ γὰρ παράδοξον, εἰ καὶ ἐλάττω τινὰ εὑρήσετε ὑμεῖς, καὶ διενεργῆται τὸ κριτήριον μέχρις ἂν ἔλθωμεν. ὡς οὖν ἔμαθον ταῦτα, καὶ οὐδὲ παρὰ τοῦ πατριάρχου εὗρον ἔνδοσιν τινὰ ἢ συγγνώμην, ἐξ ἀνάγκης καὶ ἄκων ἡτοιμαζόμην ὁ δείλαιος, ὡς μὴ ὄφελον!

Imperator tamen penitus abnuit: perseveranter affirmans, se nec ipsum, nec alium quempiam Magno Ecclesiarchæ æqualem hic relicturum: De Judicialibus vero se non multum laborare, dixit: Nec enim pro monstro haberi debeat, si vos ipsi Judicem minoris notæ, prudentiæ ac peritiæ expiscabimini, qui fora Judicatoria, formis ac ritibus assuetis tantùm animare posset, ac percalefacere, dum nos à Synodo redibimus. Hæc cum ab Imperatore perdidicissem, & à Patriarcha, nullam superesse spem permanendi, me miserum cum cæteris ad iter cingebam: quod utinam nunquam contigisset.

τμήμ. γ. Κεφ. ια.

Ἡμέραι παρῆλθον περίπου τὰς ιε΄ μετὰ τὴν ἐνθάδε τῶν κατέργων ἐπιδημίαν, καὶ ἀγγελία τις ἦλθεν ὅτι ἔρχονται κάτεργα ἐκ τῆς συνόδου καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Χίον. εἶπον δὲ τοῦτο οἱ ἡμέτεροι πρὸς τοὺς ἐκ τοῦ Πάπα ἐλθόντας. ἐκεῖνοι δέ, ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ δισύπατος εἶπον, ὅτι ψεῦδος ἐστὶ τοῦτο. ἡμεῖς γὰρ οἴδαμεν ὡς οὐκ ἐλεύσονται κάτεργα ἐκ τῆς συνόδου. Μετὰ δὲ τὴν τοιαύτην διαλαλιάν, τεσσάρων ἢ πέντε παρελθουσῶν ἡμερῶν, ἤδη ἐφάνησαν ἐρχόμενα τὰ κάτεργα τέσσαρα. ὡς οὖν ἐπληροφορήθη τοῦτο ὁ Καπιτάνιος τῶν παπικῶν κατέργων, ὃς καὶ ἀνεψιὸς ἦν τοῦ Πάπα, Κουντλουμέρης καλούμενος, ἐβουλήθη πόλεμον μετ' ἐκείνων συνάψαι. Μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ Βασιλεύς, τὰ μὲν τῆς συνόδου κάτεργα προσέταξε στῆναι περὶ τὸν τοῦ Ὑψωμαθείου αἰγιαλόν. τῷ δὲ Κουντλουμέρῃ διωρίσατο παύσασθαι τῆς ὁρμῆς καὶ τῆς βουλῆς, ἣν ἐβουλεύσατο ποιῆσαι κατὰ τῶν συνοδικῶν, μηδὲ γὰρ ἐξεῖναι αὐτῷ μάχεσθαι καὶ πολέμους συνάπτειν εἰς τόπον βασιλικόν. ὁ δὲ οὐκ ἐπείσθη, ἀλλὰ διεμηνύσατο τῷ Βασιλεῖ, ὅτι ὁρισμὸν ἔχει παρὰ τοῦ Πάπα, ἵνα πολεμήσῃ ὅπου ἂν εὕρῃ τὰ κάτεργα τῆς συνόδου, καί, εἰ δυνηθῇ, καταδύσῃ καὶ ἀφανίσῃ αὐτά. ἀλλὰ καὶ οἱ συνοδικοὶ τότε ὠκύσαντες, πρὸς πόλεμον παρεσκευάζοντο. οὕτως ἦσαν ἀληθῆ ἅπερ καὶ ὁ Λεγάτος καὶ ὁ Κουντλουμέρης, καὶ οἱ τοῦ Πάπα ἐπίσκοποι, καὶ οἱ ἡμέτεροι πρέσβεις ἔλεγον. ὥρισε γοῦν ὁ Βασιλεύς, ὅτι εἰ εὑρίσκεις αὐτὰ ἀλλαχοῦ, ἐποίεις ἂν ὅπερ ἤθελες. νῦν δὲ εἰς τὸν ἐμὸν τόπον, καὶ μάλιστα ἐν τῷ ἡμετέρῳ λιμένι, οὐδεὶς ἔχει ἄδειαν

SECT. III. CAP. XI.

Vix quindecim dies præterierant ab appulsu Papicarum triremium, cum nuntium perfertur ad Imperatorem, alias venire rectà à Concilio, & prope Chii promontorium huc velificari. Hæc nostri quotidie in aures Papalium blaterabant, quibus illi denuo, sed præcipuè Bisconsul, commentum id mendacissimum affirmare non dubitarunt: Nec enim fieri posse ut à Concilio triremes huc mittantur, fide certissimâ asseruêre. Dum verò hæ famigerationes hac illac spargerentur, ecce, post aliorum quatuor aut quinque dierum curriculum, jam ex alto apparuere, pleno cursu ad nostra littora contendentes. Qua de re certior factus Condelmerius, Papicarum triremium præfectus, & Papæ nepos, quasi nactus occasionem pulcherrimi facinoris edendi, pruriit cum Synodalibus navali prælio confligere. Id ubi noster Imperator intellexit, Synodalibus ad littus Hypsomathium, in anchoris stare jussis, Condelmerio mandavit, ut impetum coërceret, nec vindictæ fructum à Synodalibus carpere maturaret intra terminos Imperii sui: At Condelmerius præcipienti haud obtemperans, id Imperatori jussit renuntiari, se cum diplomate mandatum à Papa accepisse, ut quacunque Oceani in ripa Synodi triremibus occurrisset, easdem oppugnare, in mare deprimere, ac delere universas conaretur: Nec minus alacres Synodici videbantur, arma arripere ad propulsandam injuriam, si qua alicunde inferretur. Adeo omnia erant pro veris fucata & falsa quæ Legatus, & Condelmerius, & Episcopi Papæ, & nostri Legati tam confidenter antea personuerunt. At Imperator Condelmerio remandavit, si alibi gentium aut Oceani eas deprehendat, vel adoriatur hostiliter, vel abstineat, pro suo libitu; in sua jurisdictione, in navium suarum stationibus belligerandi libertatem nemini se concedere: Tandem post multa hortamenta ac responsa huc illuc reciprocata, ægre Condelmerio persuasit mitiora consilia capessere: & postridie

ἀδειαν πολέμους συνάπτειν. Μόλις οὖν διὰ πολλῶν λόγων καὶ μηνυμάτων κατέπαυσε τὴν κυλλαμέριον, καὶ ἡσύχασε. καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ὥρμησε, καὶ ἦλθον τὰ συνοδικὰ εἰς τὸν Κυνηγόν.

Ἐξῆλθον οὖν οἱ ἐκ τῆς συνόδου πρέσβεις ἐπίσκοποι, καὶ δύω Γραμματικοὶ καὶ ὁ καπιτάνιος αὐτῶν, μετὰ καὶ ἑτέρων ἀρχόντων, καὶ εἶδον τὸν βασιλέα. ἦλθον δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ πρὸς τὸν πατριάρχην, καὶ εἶπον ὅτι ἡμεῖς ἐποιήσαμεν ὅσα εἴχομεν ἐν ταῖς συμφωνίαις ἡμῶν. ἐδώκαμεν γὰρ καὶ τὰς πρώτας ἐξόδους, ἐκομίσαμεν δὲ νῦν καὶ τὰς λοιπὰς πρὸς οἰκονομίαν ὑμῶν, καὶ τὰ κάτεργα ἐντὸς τοῦ συμπεφωνημένου καιροῦ, καὶ γράμματα καὶ βούλλας ἐλάβομεν ἀπὸ τῶν ῥηγῶν τε καὶ αὐθεντῶν, ἵνα διέρχησθε διὰ τῶν τόπων αὐτῶν μετὰ πάσης ἀγάπης, καὶ ἀναπαύσεως καὶ τιμῆς. καὶ ἀνοίξαντες ἓν κιβώτιον μεστὸν, ἔδειξαν τοῦτο γραμμάτων τε καὶ βουλλῶν, δι᾽ ἃ, εἶπον, ἂν ὀφείλετε καὶ ὑμεῖς μεθ᾽ ἡμῶν πρὸς τὴν σύνοδον παραγένεσθαι. συνῆν δὲ αὐτοῖς καὶ ὁ Ἰωάννης καὶ τὴν ἀπάτην ὡμολόγησεν, ἣν ἠπατήθη παρὰ τῶν τοῦ Πάπα πρέσβεων, καὶ ἠξίου καὶ αὐτὸς, μὴ τὰς πρὸς τὴν σύνοδον ἀθετῆσαι συνθήκας. ἔκτοτε γοῦν οἱ μὲν τοῦ Πάπα ἐζήτουν ἀπελθεῖν τοὺς ἡμετέρους μετ᾽ αὐτῶν πρὸς τὸν Πάπαν. οἱ δ᾽ αὖ ἐκ τῆς συνόδου ἀνθεῖλκον πρὸς ἑαυτούς.

postridie Synodicos jussit intra Cynegum propiori portui applicare.

E quibus cum in terram descendissent à Synodo Legati, Episcopi aliquot, cum duobus interpretibus, & navigiorum præfecto, Imperatorem invisere permissi sunt, & posteà Patriarcham: quorum utrique largiter prædicarunt, quantâ cum sedulitate quicquid in articulis contineretur, implevissent: ut prima impendia elargiti, nunc quod residuum esset, apportarent in saccis, ne quid nobis deficeret ad Synodum instruendam: Etiam & vectoria ante præstitutum tempus, cum diplomatis ac literis comitialibus Regum Præsidumque: & tunc arculam reserantes infercam istiusmodi bullis ac scriptis commonstrarunt: quorum beneficio per singulas provincias, cum favore, honore, & gratiâ ad Synodum securi ac incolumes pertranseamus. Aderat & cum illis frater Joannes, qui priorem fassus errorem, à Legatorum Papæ verbis perperam contractum, vehementer rogavit ne vellemus tam flagrantem benevolentiam & pacta Concilii insuper habere, aut vilipendere: at deinceps à diversis studiis partis utriusque, hac illac rapiebamur cum blandimentis ac pollicitationibus quà nos pronos vergere animadverterunt: Et Papici, ad Papam iter tendere, nostros sollicitarunt: Synodales ex adverso ad Concilium.

τμήμ. γ. κεφ. ιβ.

Καὶ λόγοι πολλοὶ μεταξὺ τούτων ἐγίνοντο. Μετὰ γοῦν τῶν ἄλλων εἶπον καὶ τοῦτο, ὅτι οὐκ ἔχουσιν οἱ ἐκ τῆς συνόδου δοῦναι τὰς ἐξόδους, ὅσας οἱ ἐκ τοῦ Πάπα πρὸς τὴν οἰκονομίαν τῶν ἐκεῖσε ἀφιξομένων παρέχουσιν. ἐδίδουν γὰρ οὗτοι φλωρία πεντακισχίλια. οἱ δὲ ἐκ τῆς συνόδου τοῦτο ἀκούσαντες, ἔδειξαν πρός τινας τῶν ἀρχόντων χιλιάδας κ. αἷς καὶ παρεῖχον διὰ τὴν οἰκονομίαν, καὶ μάλιστα ἐπέκεινα φλωρίων χιλιάδων δέκα, καὶ γράμματα ἅπερ εἶχον ἐπιτροπικὰ λαβεῖν ὅσα χρήζουσιν ἐκ τοῦ Γαλατᾶ. ὅτι δὲ ὑστέρησαν κατὰ τὸν καιρὸν ἔλεγον, ὅτι οὕτως ἡμῖν ἔφη ὁ δισύπατος, ἐπεὶ ἀποδέχεται ὁ βασιλεὺς, ἵνα εὑρεθῶσιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸν Ὀκτώβριον, μετὰ τὸ συναχθῆναι καὶ τὸν οἶνον

SECT. III. CAP. XII.

Interea multa hac illac verba variabantur. Inter cætera, & hoc quoque pervulgarunt, quò nostros ad Papæ partes circumducerent: Stipendia non tam lauta, munifica & liberalia, à Synodalibus effundi posse, quam à Legatis Papę, ut nostri Italiam petituri, omni necessariorum affluentiâ copiosè instruantur: nam Papici quinque florenorum millia jamdudum impertierunt. At illud cum audivissent Synodales, ut studium liberalitatis in Papalibus, non tam æmulari viderentur, quam quadruplo excedere, florenorum viginti millia aliquibus nostrorum Principum, non modo monstrarunt, sed largissima manu in nostros usus profuderunt: & præter ea viginti alia decem millia, tanquam in accessionem majoris abundantiæ, omnibus nostris quæstubus, & indigentiis permulcendis. Et si hæc triginta minus suffectura arbitremur, ostendunt se attulisse literas à Concilio collybisticas, ad nostros

ἐντὸς, μήποτε ἐλθόντων ὑμῶν πρότερον γένηται μάχη καὶ ἐναπολειφθῶσι τὰ εἰσοδήματα ἔξω. κατὰ γοῦν τὴν εἰσήγησιν ἐκείνου ἡμεῖς μὲν ἠρξάμεθα ἑτοιμάζειν τὰ κάτεργα μετὰ τὴν ἑορτὴν εὐθὺς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου. αὐτὸς δὲ παραπῆλθεν εἰς τὸν Πάπαν, καὶ κατεσκεύασεν ὅσα ἤθελεν.

Ὡς οὖν ταῦτα οἱ ἡμέτεροι ἐθεώρουν, ἔλεγον σχεδὸν πάντες, ὅτι οὐ συμφέρει τῷ βασιλεῖ ἀπελθεῖν εἰς τὴν Ἰταλίαν, κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν, καὶ οὐδὲ ἔχει αἰτιάσασθαι αὐτὸν, ἐν ὁποιονοῦν μέρος. ἔχει γὰρ αἰτίαν νόμιμον καὶ εὐλογωτάτην εἰπεῖν, ὅτι ἐπειδὴ ἔχομεν συμφωνίαν, ἵνα ὑπάρχωσιν ὅ τε Πάπας καὶ ἡ Σύνοδος ἡνωμένοι, καὶ οὕτως ἵνα ἔλθωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν οἰκουμενικὴν σύνοδον, ἐκεῖνοι δὲ εἰσὶν ἐσχισμένοι καὶ πρὸς ἀλλήλους μάχονται. ἄπιτε καὶ ὑμεῖς, καὶ εἰρηνευσάτωσαν πρῶτον ἐκεῖνοι, καὶ ἑνωθήτωσαν, καὶ τότε ἐλευσόμεθα καὶ ἡμεῖς. συνεβούλευον οὖν καὶ πολλοὶ ταῦτα τῷ βασιλεῖ, καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ γεγονέναι τὸν τοιοῦτον ἐμποδισμὸν ἔλεγον. Ἔστεργον δὲ ταῦτα καὶ οἱ συνοδικοί.

in Peræa mercatores, ſumendi fœnore, quantumcunque lubeat, vel opus eſſe videretur. Quod autem tardius acceſſerint, & eorum curſum Papici anticiparint, id eorum vitio verti non debeat; ſiquidem ſtata à Biſconſule tempora non fefellere: qui nobis, inquiunt, menſem Octobrem indixit, atque id tantum à nobis veſtrum expetere Imperatorem, peractâ Vindemiâ, & cum milites ſe ad hyberna recepiſſent, ne in vos periculum ab hoſtibus redundet, qui civitatem invadant bello vobis abſentibus, aut damnum, ſi proventu terræ, ac frugibus non demeſſis peregrè proficiſcamini: Itaque ad feſtum SS. Apoſtolorum Petri & Pauli æſtate mediâ cœpimus navigia apparare, ut ſecundum Biſconſulis juſſa, tempeſtive ſatis & veſtra poſtulata, & noſtram fidem abſolviſſe reperiremur: At Biſconſul, cum hæc nobis ceciniſſet verbis apertis ac candidis, ut credidimus, poſtea mutatâ pelle tranſiit ad Papam, & aliâ cretâ parietem dealbavit.

Hæc ut noſtrates perceperunt, plerique opinati ſunt, Italicam profectionem Imperatoriæ Majeſtati multum diſconducere: præſtat aulæ ſuæ immorando utrique parti querelarum occaſiones adimere: & ei, jam reſiliendi non modo plauſibilem, ſed legitimam offerri rationem, concordiæ inter ipſos violatæ. Inprimis enim polliciti ſunt articulis, Papam & Synodum in Pacis fœdera coalituros: ut capite membriſque in unam compagem ferruminatis, Synodus Oecumenica celebretur: At illi hoſtilem in modum divulſi, ex diametro pugnant. Eant igitur primum ipſi, pacem inter ſe ac unionem redintegrent, & nos impigrè comitabimur eorum laudabili exemplo incitati. Hæc & hujuſmodi alia conati ſunt permulti Imperatori inſinuare, & non ſine numine divino hæc obſtacula in tranſverſum nunc injici prædicarunt: Quin & Synodales in eandem cum noſtratibus opinionem deſcenderunt, nec Papam nec Concilium adiri debere.

τμήμ. γ. κεφ. ιγ.

Ἀλλ᾽ ὁ βασιλεὺς οὐκ ἠθέλησε παραδέξασθαι τὰ τοιαῦτα. ὡς δὲ εἶδον οἱ συνοδικοὶ συντεθειμένον τὸν βασιλέα καὶ τὸν πατριάρχην ἀπελθεῖν πρὸς τὸν Πάπαν, εἶπον, ὅτι ἡμεῖς λέγομεν παραμένειν τὰ κάτεργα ἡμῶν ἐνταῦθα μέχρι, καὶ μηνῶν ἓξ δι᾽ ἡμετέρων ἐξόδων. χρησάσθω δὲ τούτοις καὶ ὁ βασιλεὺς εἴ που θελήσῃ, καὶ στειλάτω πρὸς τὸν Πάπαν, καὶ πρὸς τὴν σύνοδον πρέσβιν. δύναται γὰρ καὶ ἐντὸς τούτου τοῦ καιροῦ ἀπελθεῖν καὶ ὑποστρέψαι. καὶ εἰ μὲν ὁ πρέσβις ἐλθὼν πληροφορήσει ὅτι εἰρηνεύουσιν, οὕτω καὶ πρὸς Ἰταλίαν ἀπελθέτω ὁ βασιλεύς. εἰ δ᾽ ἐκεῖνοι οὐκ εἰρηνεύσουσιν, ἡμεῖς μὲν τότε ἀπελευσόμεθα, καὶ ὁ βασιλεὺς οἴκοι καθήσθω. ἀλλὰ καὶ ὁ δηλωθεὶς Ἰωάννης εἰς τὸ πα-

Sect. III. Cap. XIII.

At Imperator nullatenus acquievit. Verum ubi Synodici plane percepiſſent, & Imperatorem & Patriarcham decreviſſe ſpreto Concilio ad Papam accurrere, hæc ultro Imperatori obtulerunt. Triremes quatuor, quas huc adveximus, in veſtris ſtationibus hærere patiemur, & in ſex porro menſes noſtris ſtipendiis, alemus. Promat autem interea Imperator, in quoſcunque velit uſus, aut fortunæ aleam: modo Legatum mittat ad Papam & Concilium, qui intrà hoc ſemeſtre ſpatium, facillime eat, redeatque: Et ſi reverſus firmiſſimis rationibus, vobis dabit comprobatum, Papam cum Concilio in amicitiam ac fœdera coiiſſe, retineat Imperator propoſitum migrandi in Italiam: Sin, ſi continuari illic odia animadverterit, & civilibus invicem altercationibus eos debacchari, nos ad noſtra revertemur, & Imperator in ſuo tutus Imperio perſiſtat. Quin & frater Joannes,

πολεμάρχην ἐλθὼν εἶπεν, ὅτι ἐγὼ προσέμεινα ταύτῃ τῇ πόλει ἐπέκεινα τῶν δύο χρόνων, καὶ ἀγαπῶ καὶ τὸ συμφέρον τῆς σῆς ἁγιότητος, καὶ τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς πόλεως. εἰ οὖν καὶ πρότερον τὰς ἐξόδους κατεβαλόμην ἐγὼ, δι' ὧν καὶ οἱ ἐνταῦθα συνῆλθον, καὶ παρεκίνουν καὶ τὴν ἡμῶν πρὸς τὴν σύνοδον ἐπιδημίαν. ἀλλὰ νῦν αἰδούμενος καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀναδοχὴν ἣν εὗρον ἀφ' ὑμῶν, καὶ τὸ συμφέρον ὑμῖν περιποιούμενος, συμβουλεύω ὅτι οὐ συμφέρει ὑμῖν κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν πρὸς ἡμᾶς, ἢ πρὸς τὸν Πάπαν παραγενέσθαι. ταῦτα οὖν ἀνέφερον πρῶτον πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ νῦν δὲ πρὸς τὴν μεγάλην ἁγιωσύνην σου, ὡς φίλον ὑμῶν.

Ἐν τούτοις ἔφθασε καὶ ὁ δισύπατος κύριος Μανουὴλ, παρὰ τοῦ βασιλέως Σιγισμούντου σταλεὶς, καὶ διὰ τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἐκ τῆς Οὐγγρίας διά τε τῆς Σερβίας καὶ Μακεδονίας σπουδαίως ἐλθὼν, καὶ προκινδυνεύσας ἵνα φθάσῃ, καὶ ἐξαγγείλῃ τὴν συμβουλὴν τοῦ τῶν Ἀλαμανῶν βασιλέως. Ἐκεῖνος γὰρ, ὁ καὶ πρότερον ὡς δεδήλωται, παρακινῶν καὶ διεγείρων τὸν Βασιλέα ἡμῶν πρὸς τὸ σπουδάσαι ποιῆσαι τὴν ἕνωσιν, παρ' οὗ καὶ οὗτος μεγίστων ἀγαθῶν καὶ ἀμοιβῶν ἀπολαύσειν ἤλπιζε, συνεβούλευσε νῦν καὶ γράμμασι καὶ λόγοις διὰ τοῦ δισυπάτου, μὴ πρὸς τοὺς Λατίνους ἀπελθεῖν κατὰ τὸν παρόντα καιρόν. ἀλλ' ὡς ἔοικεν, οὕτως ἐγκαταλείφθημεν, ὥστε ὁρῶντες μὴ βλέπειν, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιέναι, μήποτε καὶ συνετῶς ἐνστάντες, τὴν ἐκκλησίαν ἡμῶν ἄσπιλον διασώζοιμεν.

nes, cujus hic crebra est facta mentio, Patriarcham his fere verbis aggressus est: In hac civitate jam traxi moras duorum annorum, & quantum excurrit: & Sanctitatis Vestræ emolumentum, Imperatoris, & Urbis, mihi semper fuit intimo cordi promovere: Et si prima exordia impensarum ipse projecerim, quibus vestri Patres, à diversis terrarum oris huc ad Synodum confluerent, & omnes mihi notos aut ullo vinctos necessitudinis jure, ad hanc Synodicam expeditionem extimulaverim, æquum est æstimare me vestram gentem, ut insigni affectu semper reveritum, ita nunquam ab Italicâ profectione antehac abhorruisse. At nunc singulis perpensis, eo observantiæ & gratitudinis sensu contactus sum, ob singularem caritatem, quam ergà me jam dudum ultra mea merita exercuistis, simul & vestri commodi ac honoris conservandi percupidus suadeo, ut nunc se res habent in Italiâ, nec vobis tutũ esse, nec honorificũ, vel ad nos, vel ad Papam iter instituere. Hæc Imperatori liquido præmonstrata retuli: & nunc eadem eximiæ Sanctitati Vestræ occinere non detrectabo, qui fidelissima, & non vulgari venerationis ac amicitiæ cultu utrumque vestrûm prosequor.

In his pervolavit ad nos alter Bisconsulum Dom: Manuel, ab Imperatore Sigismundo; qui continuum quadraginta dierum iter, ex Hungariâ per Serviam & Macedoniam pernicibus equis emensus est: magnâ incitatione animi contendens nostra consulta antevertere, ut Imperatoris Germanorum salubria monita ad nostrum Imperatorem maturè perferret: Nam Sigismundus, ut antea declaravimus, nostrum Imperatorem perpetuis expergefecit aculeis, ut unioni cum Latinis conflandæ totis viribus incumberet: quæ labores ejus maximos sola summis beneficiis, etiam ultrà spem & vota amplissima, compensare posset: At nunc in plane contrariam sententiam immigravit Sigismundus: consuluitque & literis scriptis, & mandatis insuper oretenus per Bisconsulem: Nobis esse abstinendum ab omni profectione in Italiam, ut nunc rerum gerundarum momenta, & temporum vicissitudines procurrunt: Nos vero tam perversæ indolis, tam depravati ingenii natura in mundum tulit, ut nec perspecta oculis discernere possemus, nec auribus percepta intelligere, nec nostræ utilitati prudenter inhærentes, & aliorum insidiis præcaventes, Ecclesiam saltem nostram omni labe immunem ac intemeratam conservare.

τμήμ. γ. Κεφ. ιδ.

Οἴμοι ὅτι οὐδ' ἀμυδρῶς γοῦν ἐκτραγῳδῆσαι τὴν ἐμπεσοῦσαν ἡμῖν τῶν δεινῶν συμφορὰν ἔξεστιν, ἐπεχομένης καὶ τῆς χειρὸς καὶ τῆς γλώττης τῷ μεγέθει τῶν δυσχερῶν, καὶ τῇ ἀνοίᾳ τε, καὶ αἰσχύνῃ τοῦ γένους. οὕτω γὰρ εἰπεῖν εὐπρεπέστερον. οὐ μό-

Sect. III. Cap. XIV.

Hei mihi! quam cuperem ut vel occultis singultibus, & in pectoris scrinio reconditis nostra fata plangere liceret, vel in Theatro Mundi, spectante toto mortalium genere, calamitates ac infortunia tragicè decantare! sed magnitudo eventuum infœlicissimorum, imperitia, & ignominia meorum popularium, & calamum cohibent,

οὐ μόνον γὰρ αἱ τῶν πολλῶν χριστιανῶν καὶ τῶν φίλων, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ἐχθρῶν συμβουλαὶ συνεφώνουν.

Τοῦ γὰρ Ἀσὰν κυρίου Παύλου πρέσβεως σταλέντος τότε πρὸς τὸν Ἀμουράτην, εἶπον αὐτῷ οἱ Βεζίριδες, τί ἔνι τὸ κατεπεῖγον τὸν βασιλέα, καὶ ἀπέρχεται πρὸς τοὺς Λατίνους; εἰ ἔχει τινὰ ἀνάγκην, εἰπάτω ταύτην, καὶ ὁ αὐθέντης θεραπεύσει ταύτην. κρείττονα θεραπείαν εὑρήσει ἀπὸ τοῦ αὐθέντου παρ' ὃ ἀπὸ τῶν Λατίνων, καὶ πλέον συμφέρει τῷ βασιλεῖ ἡ φιλία τοῦ Ἀμουράτη, ἤπερ ἡ τῶν Λατίνων. παραιτησάσθω οὖν τὴν πρὸς Λατίνους ἀποδημίαν, καὶ εὑρήσει ὅπερ ἂν ζητήσῃ παρὰ τοῦ αὐθέντου. ἀλλὰ περιέβαινεν ὁ ἀπέκειτο. καὶ πάντων αἱ συμβουλαὶ ὡς οὐδὲν ἐλογίζοντο. τὰς μὲν οὖν τῶν συνοδικῶν συμβουλὰς καὶ τὰ κάτεργα τούτων παρῃτήσαντο, καὶ ἀπέπεμψαν. μεθ' ὧν καὶ ὁ φρὰ Ἰωάννης ἀπεδήμησεν. οἱ δὲ ἡμέτεροι παρεσκευάζοντο μετὰ τῶν ἐκ τοῦ Πάπα κατέργων ἐκπλεῦσαι.

bent, & linguam obstruunt. Quid enim aliud hominem tot circumdatum miseriis deceat effari? Quando non solum universa gens Christianorum, & amicorum nostris partibus faventium, sed & infensissimorum hostium in eadem consilia conspiraverint?

Enimvero cum Dom: Paulus Asanes, tunc temporis ad Amurathem Legatus aliquantisper in aulâ Ottomannicâ perduraret: Bassæ Turcici, seu primi Imperatoris consiliarii, Asanem interrogarunt, quid rei esset, quod vestrum Imperatorem tantopere impulerit, ad Latinorum opem implorandam se convertere? si necessitas urgeat (inquiunt) exprimat mentem Imperatori nostro, qui actutum subveniet: & opportuniora subsidia à nostro Domino inveniet, quam à Latinis: & magis profuerit vestro Imperatori fœdus ictum cum Amurathe, quam cum Latinis. Quare omni profectioni in Italiam renuntiet ac valedicat: Et quicquid à nostro Imperatore petierit, majori cum fide & caritate præstitum, quam à Latinis expectabit. Sed quod in fatis erat repositum, id duntaxat eventum habuit. Omnia omnium consilia, amicorum pariter & hostium, in fumum evanuere: convocatis enim Synodalibus veniam deprecantur, & ipsos cum triremibus repudiant ac dimittunt. Quibuscum & frater Joannes exiit ad suos, nostrosque jubent in triremibus Papæ ad enavigandum brevi se accingant.

τμῆμ. γ. κεφ. ιε.

Ἐκ τῶν ἐν τῇ πόλει τοίνυν συναθροισθέντων ἀρχιερέων, προσκαλεσάμενος ὁ Πατριάρχης ἰδίως τοὺς κρείττονας, πρὸς τὴν σύνοδον ἑτοιμάζεσθαι, ἀπελθεῖν κατεσκεύασε. καὶ αὐτοὺς μήτε τοῦ πατριάρχου βουλευσαμένου μετ' αὐτῶν ἢ πρότερον ὡς ἐχρῆν, ἢ καὶ νῦν, εἰ συμφέρει, καὶ εἰ πᾶσιν ἀρέσκει πρὸς Λατίνους ἀπελθεῖν, καὶ περὶ δογμάτων ἀγωνίζεσθαι, μήτε τῶν ἀρχιερέων αἰτησαμένων βουλεύσασθαι, καὶ εἰδέναι εἰ ἐπὶ συμφέροντι ἔσται τοῦτο τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας. εἰ γὰρ οὗτοι οἱ τὸ κρεῖττον μέρος ὄντες τῆς συνόδου, καὶ πλείονα τὴν ἰσχὺν, ὅσον ἀπὸ τοῦ σχήματος καὶ τῆς τάξεως διασώζοντες, βουλὴν περὶ τῶν τοιούτων ἐζήτουν. εἴχομεν ἂν καὶ ἡμεῖς τὰ δέοντα συνεισενεγκεῖν. ἐπεὶ δὲ οἱ ἀδελφοὶ, οὐκ ἀπήτησαν μετὰ τοῦ σφῶν ἀδελφοῦ βουλεύσασθαι, πῶς οἱ υἱοὶ τῷ πατρὶ ἐζήτουν βουλεύεσθαι; καὶ εἰ οἱ ἀδελφοὶ εἵποντο, ἐξ ἀνάγκης παρείποντο, καὶ οἱ υἱοὶ ἑκόντες ἀέ-

κον-

SECT. III. CAP. XV.

Præsulum igitur in civitatem collectorum, primoribus ad se vocatis, suadet Patriarcha ut se properè ad peregrinandū instruant: cum nec anteà Patriarcha cum Episcopis deliberasset, ut decuit, sed ne tum quidem cum vocarentur, an omnibus conveniret, an omnibus perplaceret migrare ad Latinos, & cum illis de dogmatibus relligionis controversari: nec Episcopi consiliū à Patriarchâ postulassent, ut sciant an ea profectio in Ecclesiæ nostræ commodū esset redundatura. Nam si illi in Synodo futuri, pars prior & potentior, propter sublimem venerationem, & eminentiam loci, quâ cæteris præfulgebant, de his in aliquo peculiari conventu dubitare desiderassent, nacti essemus opportunitatem & nos nostram conferendi symbolam. Et si fratres à fratre germano istiusmodi Concilium non petierunt, in æquo & pari consistentes, quâ fronte cum parentibus filii inæqualia capita conjungere efflagitabunt? Et si fratres necessitate coacti ad comitandum pertrahebantur, inferiorem turbam omnino oportebat, obtorto collo, velint, nolint, tanquam filios patribus, vel potius tanquam agnos gregibus obsecundare.

Sed

κοινῇ γε θυμῷ κατὰ τὴν ποιητήν. ἢ μᾶλλον εἰπεῖν παρείποντο τῷ ποιμένι ὡς ἄρνες.

Τότε καὶ ἀρχιερεῖς ἐχειροτονήθησαν, ὁ κύριος Μάρκος Ἐφέσου, ὁ κύριος Διονύσιος Σάρδεων, καὶ ὁ κύριος Βησσαρίων Νικαίας. ἵν᾽ ὡς πρόκριτοι παρῶσιν ἐν τῇ συνόδῳ. ἐκ γοῦν τῶν ἀρχιερέων ὅσους ἐξελέξατο ὁ πατριάρχης, καὶ παρεγένοντο εἰς τὴν σύνοδον, εἰσὶν οὗτοι, ὁ Ἐφέσου, ὁ Τραπεζοῦντος, ὁ Ἡρακλείας, ὁ Κυζίκου, ὁ Σάρδεων, ὁ Νικομηδείας, ὁ Νικαίας, ὁ Τορνόβου, ὁ Μονεμβασίας, ὁ Λακεδαιμονίας, ὁ Ἀμασείας, ὁ Μιτυλήνης, ὁ Σταυρουπόλεως, ὁ Μολδοβλαχίας, ὁ Ῥόδου, ὁ Μελενίκου, ὁ Δράμας, ὁ Γάνου, ὁ Δρίστρας, ὁ Ἀγχιάλου. ἦλθε δὲ ἐκεῖσε καὶ ὁ Ῥωσίας μετὰ καὶ ἑνὸς ἐπισκόπου. οὗτοι οὖν ἀπῆλθον, καὶ παρῆσαν ἐν τῇ Συνόδῳ. τοὺς δὲ λοιποὺς τῶν προσκληθέντων, καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐλθόντων ἀρχιερέων, κατέλιπεν ἐνταῦθα ὁ πατριάρχης, μήτε τίνος χάριν προσεκλήθησαν, εἰπὼν πρὸς αὐτούς, καὶ διά τι οὐκ ἀπέρχονται καὶ μετ᾽ αὐτοῦ; μήτε γνώμας δοῦναι περὶ τοῦ προκειμένου ἀπαιτήσας αὐτούς.

Ἐκ δὲ τῶν ἀρχόντων τῆς ἐκκλησίας ὁ μέγας σακελλάριος, ὁ μέγας σκευοφύλαξ, ὁ μέγας χαρτοφύλαξ, ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης, ὁ καὶ τῶν παρόντων συγγραφεύς, ὁ πρωτέκδικος, ὁ νομοφύλαξ, καὶ οἱ ἑξῆς ὀφφικιάλιοι ἄρχοντες πάντες σχεδὸν πλὴν τοῦ ἱερομνήμονος, κατασχούσης αὐτὸν ἐνταῦθα νόσου πολυημέρου, καὶ δυσθεραπεύτου. ἐκ δὲ τῶν ἱερομονάχων ὁ πνευματικὸς κύριος Γρηγόριος ὁ ἡγούμενος τοῦ Παντοκράτορος, ὁ ἡγούμενος τοῦ Καλέως, ὁ. ἡγούμενος τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἱερομόναχος ὁ κύριος Παχώμιος, ἱερομόναχος ὁ κύριος Μωϋσῆς ἐκ τῆς Λαύρας, ἱερομόναχος ὁ κύριος Δωρόθεος ἐκ τοῦ Βατοπαιδίου. οὗτοι ἦσαν οἱ ἐκ τοῦ μέρους τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας τὴν σύνοδον ἐκπληροῦντες, καὶ οὐ πλείους. παρῆσαν δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἄρχοντες τῆς ἐκκλησίας, ὡς εἴρηται, καὶ ψάλται, καὶ πᾶς ὁ κλῆρος σχεδόν, καί τινες ἱερομόναχοι καὶ μοναχοί.

Sed & circa hæc tempora ad sacras infulas, & Episcopale pedum promoventur Marcus Eugenicus Ephesi, Sardium Dionysius, & Bessario Nicææ Episcopi: ut tanquam primipilares & Antesignani, pro reliquâ Græcorum multitudine, & religione patriâ, contra Latinos in prima acie depugnent; omniumque Præsulum & Episcoporum, qui electi à Patriarcha in Synodicos Patres, ad Synodum pervenerunt, hic censsus perhibetur: Ephesi, Trapezuntis, Heracleæ, Cyzici, Sardium, Nicomediæ, Nicææ, Tornobi, Monembasiæ, Lacedæmoniæ, Amasææ, Mitylenes, Stauropoleos, Moldoblachiæ, Rhodi, Melenici, Dramæ, Ganni, Distræ, Anchiali, Episcopi: venit & ex Russiâ Isidorus Metropolitanus, uno Episcopo comitatus. Et hi omnes generalem Synodum in Italiâ frequentarunt. At reliquos Præsules invitatos Constantinopolin, & qui Constantinopolin accesserunt, Constantinopoli deseruit Patriarcha, nec quorsum invitarentur, satis explicata ratione, nec quorsum cum illo non peregrinarentur: nec omnino sententias proferre de hoc negotio aut jubentur aut permittuntur.

E principibus Ecclesiæ delecti sunt Magnus Sacellius seu Thesaurarius, Magnus Scevophylax, seu Sacrarum Vestium Custos, M. Scriniarius seu Chartophylax: M. Ecclesiarcha, hujus Historiæ autor: M. Protecdicus, seu Patronus confugientium ad gremium Ecclesiæ, & Nomophylax, Canonicarum Legum Enarrator; cæterique propemodum omnes, in suis ordinibus ac provinciis administrandis Principes, Ecclesiæ Officiales, excepto uno Patriarchæ Memoratore & Anamnestâ, qui diuturno, & vix sanabili morbo conflictatus, iter ferre non valuit. Ex consecratis Monachis Dom. Gregorius Pœnitentiarius, Monasteriorum Omnipotentis, Calei, & Sancti Basilii Abbates seu Præsidentes: Consecrati Monachi alii, sed sine præfecturâ, Dom. Pachomius, Dom. Moses ex Laurâ, Dom. Dorotheus ex Batopædio: totidem: & nec plures, nec pauciores, Orientalis Ecclesiæ partes in Synodo suppleverunt: aderant & præter recensitos Principes Ecclesiæ, Psaltæ, cum toto Clericorum choro, & nonnulli insuper alii Monachi consecrati, & sub simplici voto Monachi.

τμήμ. γ. Κεφ. ιϛ.

Τούτοις τοίνυν καὶ τοῖς λοιποῖς παρεκελεύσατο ὁ πατριάρχης τοῖς μὲν δι' ἑαυτοῦ, τοῖς δὲ καὶ δι' ἑτέρων ἐπιμαθῆναι ἀρχοντικῶς, καὶ ἐντίμως ἀπελθεῖν πρὸς τὴν Ἰταλίαν, ὡς οὕτως ἀποδεχομένου τοῦ βασιλέως. Ἐν ἐκείναις δὲ τῶν ἡμέραις καθημένου τοῦ πατριάρχου, καὶ τὰ πρὸς τὴν ἀποδημίαν διεξιόντος, παρόντων καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων τινῶν, πρὸς δὲ καὶ ἡμῶν καὶ πάντων δεινὴν ἡγουμένων τὴν μετὰ τῶν Λατίνων συνέλευσιν καὶ συζήτησιν, καὶ δειλιώντων μὴ καὶ περὶ τὴν ζωὴν αὐτῶν τινες κινδυνεύσωσιν, ὁ πατριάρχης μηδεμίαν ἡμᾶς ἔχειν δειλίαν παρηγγυᾶτο. ἔλεγε γὰρ πολὺ θάρρος ἔχειν καὶ πληροφορίαν, καὶ ἀπὸ γραμμάτων καὶ ἀπὸ λόγων τῶν ἐρχομένων ἐκεῖθεν.

Ὡς ἀπελθόντων ἡμῶν ἐκεῖσε σὺν Θεῷ ὑποδέξονται πάντας μετὰ πολλῆς τιμῆς καὶ ἀγάπης, καὶ μεγάλως θεραπεύσουσιν ἡμᾶς, καὶ ἕξομεν πᾶσαν ἄδειαν καὶ ἐλευθερίαν λέγειν ἅπερ ἂν ἐθέλωμεν. καὶ ἀποδείξομεν τὴν ἡμετέραν δόξαν, τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι, καθαροτάτην καὶ λαμπροτάτην. καὶ ὅσον εἰς τὰ περὶ τῆς δόξης διδάσκαλοι ἐκείνων φανήσονται οἱ ἡμέτεροι, καὶ πεισθήσονται, καὶ στέρξουσι τὴν ἡμετέραν δόξαν, καὶ οὕτως ἑνωθησόμεθα. πόσων οὖν ἀγαθῶν καὶ στεφάνων ἄξιοι ἐσόμεθα, εἰ τοσοῦτον ἀγαθὸν δι' ἡμῶν γένηται, συναιρομένου θεοῦ; εἰ δὲ τὸ ἡμέτερον οὐ στέρξουσι, πάλιν ὑποστρέψομεν λαμπροί, λαμπρῶς θεοῦ χάριτι κηρύξαντες τὴν ἀληθῆ δόξαν, καὶ τὴν ἡμῶν κρατύναντες ἐκκλησίαν, καὶ μηδέν τι τῆς ἀληθείας παρασαλεύσαντες.

Εἰ δὲ καὶ πρὸς βίαν χωρήσουσιν, ἡμεῖς μὲν οὐδ' ὅλως τῆς πατρίου καὶ ὑγιοῦς ἡμῶν δόξης ἐκκλινοῦμεν, κατά τι, κἂν βασάνους ἡμῖν ἐπαγάγωσιν, ἀλλὰ πάντ' ἂν ὑποσταίημεν, ἢ παρασαλεῦσαί τι ὧν παρελάβομεν ἔκ τε τῶν ἁγίων καὶ Οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ τῶν ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων. καὶ ἢ μαρτυρικῶς τελειωθησόμεθα, ἢ μάρτυρες ἐσόμεθα τῇ προαιρέσει. καὶ τί κρεῖττον ἔσται τοῦ γενέσθαι με ὡς τὸν ἅγιον Γεώργιον, ἢ ὡς τὸν ἅγιον Δημήτριον; Ὁπότερον δ' ἂν ἐκ τῶν τριῶν γένοιτο, μεγάλην δόξαν, καὶ τιμήν, καὶ σωτηρίαν ψυχικὴν ἡμῖν προξενήσει. Διὸ λέγω

SECT. III. CAP. XVI.

Hos, cæterosque istorum ordinum quorum intererat, non destitit quotidie Patriarcha exacuere, partim ipse adhortando, partim per alios submonendo, ut se cultu splendido ac magnifico exornent, quemadmodum decet Ecclesiæ Principes, ituros in Italiam: id enim non modo Patriarcham exigere, sed Imperatorem exspectare. Et semel tum temporum contigit, Patriarcham in solio residentem, adstantibus aliquot Prælatis, nobisque Ecclesiæ Principibus, quæ ad nostram peregrinationem spectabant prolixè & sigillatim percurrere. Et cum nos omnes consternatos animadverteret, ut rem onerosam, defugere congressum cum Latinis, & capitum fidei ventilationem; quin & nonnullos perterritos cohorrescere, quasi in manifestum vitæ periculum conjicerentur, metum omnem deponere jussit Patriarcha, & justę formidinis nullam subesse rationem, acriter interpositâ fidejussione spospondit: sed è contrà ingentem spem, confidentiam, & alacritatem colligere nos debere, ex omnibus literis ac sermonibus, qui illinc ad nos pervolant.

Quanto cum honore, laude ac caritate, ubi semel in eorum Terras trajiciemus, universi amplexabuntur? quibus officiis nos prosequi, quo cultu, quâ observantiâ nos demereri studebunt? concessa omni veniâ ac libertate, quælibet argutandi. Tunc adjuvante Christo nostram religionem puriorem astris coruscare in meditullio Italiæ faciemus. Et quantum ad dogmata, eorum Doctores ita nobiscum in eandem sententiam descendent, ut plane nostri esse apparuerint: tum nostris assentientibus, quicquid propositum erit, omnes in universum constabilient, & dicto ocyus Unio perfecta consummabitur. Et quibus sertis ac coronis redimiri in omnem æternitatem merebimur, si nostrâ operâ tam ingens beneficium, in Christianum orbem possit derivari? Quod si è longinquo stabunt, & in nostras despuent opiniones, invicti tamen & illustres redibimus, si Deus gratiam impertiet; & cum triumpho gloriabimur, à Veritatis stadio non deflexisse, sed nostram Ecclesiam illibatam, religionem Orthodoxam, fidemque tot seculis approbatam, animose ac fortiter asseruisse.

Aut si vim nobis intentabunt, ne minimum apicem demittemus nostræ religionis puræ ac defæcatæ, quam tot proavorum, tot ætatum decursus nobis propagavere; nec si tormenta in nos, & equuleos jusserint expediri, tanquam in hæreticos ac parricidas. Omne generosum martyrium, aut certamen pro Christo subire decretum est, quam eorum quidquam transgredi, quæ nobis à Synodis generalibus, & Sanctis Ecclesiæ

λέγω, ἵνα δῶμεν τὴν πρὸς τὸ θεῖον ἔργον τοῦτο προαίρεσιν καὶ προθυμίαν ἡμῶν τῷ θεῷ, καὶ καταφρονήσωμεν καὶ κόπων καὶ κινδύνων ὑπὲρ αὐτοῦ. κἀκεῖνος δώσει τὴν ἔκβασιν τοῦ πράγματος ἐπὶ τῷ ἡμετέρῳ συμφέροντι. Ἀλλ᾽ ὅμως οἴδατε ὅτι ἐγὼ ἤμην ὁ δυσχεραίνων ἀεὶ πλέον πάντων ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, καὶ μηδ᾽ ὅλως συντιθέμενος πρὸς τὸ ἀφικέσθαι ἐς Ἰταλίαν. Νῦν δὲ ὁρᾶτε πῶς παρέβλεψα πᾶσαν δυσχέρειαν καὶ δειλίαν, καὶ ἐγενόμην πρόθυμος εἰς αὐτό. νομίζω οὖν εἶναι καὶ τοῦτο τὸ Θεοῦ.

cleſiæ Doctoribus hucuſque tradita ſunt: atque vel moriemur Martyres conſummati, vel ſaltem vivemus in voto, ac ſpontaneâ voluntate martyres. Et quid optabilius, quid glorioſius, quam eam palmam victoriæ immarceſſibilem obtinere, iiſque coronari laureolis, quibus S. Georgius, & S. Demetrius æterna capita circumcingunt? Eveniat igitur ex illis tribus quodcunque poſſit, ſalvi erimus. Seu enim nos amplectantur, ſeu repudient; ſeu violentas manus injiciant, ſeu vivendum nobis, ſeu moriendum, non poterimus honore, exiſtimatione, ac perenni animarum ſalute defraudari. Quare, eia agite, excutite ſocordiam, induite animorum promptitudinem ac propenſionē, ad hoc cæleſte opus peragendum: contemnite labores & pericula, ſubvenite Chriſto, qui exitum dabit noſtræ utilitati accommodatiſſimum. Sed & illud in memoriam revocetis velim, quam ego præ omnibus aliis huic negotio obluctatus, mentem ægram & indignabundam, ad Italicam profectionem ſemper attulerim: nunc in planè diverſum vergere me cernitis, & ablegata omni formidine ac difficultate, omnium mortalium promptiſſimum accedere; nec id mihi ſine Numinis afflatu contigiſſe credibile puto.

τμῆμα. γ. Κεφ. ιζ.

Ταῦτα εἶπε καὶ εἰς πολλοὺς καὶ πολλάκις ἐπιμαχόμενος, καὶ πρὸς τὴν ἀποδημίαν διεγείρων ἡμᾶς. καὶ ἀπελευσόμεθα, ἔλεγε, καὶ ὑποστρέψομεν νικηταί, τροπαιοῦχοι. Ἀλλὰ καὶ τοῖς μὴ προαιρουμένοις, ἢ καὶ τοῖς δυσχεραίνουσιν ἀκολουθῆσαι αὐτῷ, σφοδρῶς ἠπείλει, καὶ τὰ δεινότατα κατ᾽ αὐτῶν ἔλεγε πράξειν εἰ μὴ ἐποίουν. τοῖς δὲ λέγουσι μὴ δύνασθαι ἀπελθεῖν διὰ τὸ περιπεσεῖν χρέεσιν, ἔφασκε μᾶλλον ἐλθέτωσαν, ἵν᾽ ἐκεῖθεν καὶ τὰ χρέα αὐτῶν ἀποφλήσωσιν. Εἰπόντος δὲ τοῦ Ἡρακλείας, ἰδοὺ, ἀπέρχεται ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου, λοιπὸν ἀκολουθοῦμεν σοι καὶ ἡμεῖς. ἐπεὶ δὲ ἐσμὲν καλόγηροι, δεῖ καὶ καλογηρικῶς ἀποδημῆσαι ἡμᾶς μετὰ τῶν ῥάσων, καὶ τῶν μανδύων, καὶ καλογήρων, καθὼς ἔχομεν. τί δεῖ ἡμῖν ἀρχοντικῶν καὶ φιλοτίμων παρασκευῶν; ὁ πατριάρχης ἔφη πρὸς αὐτὸν, καλῶς λέγεις, εἴπερ ἤθελεν οὕτως ὁ βασιλεύς. ἀλλ᾽ ἐκεῖνος θέλει ἵνα ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἀπέλθῃ ἐκεῖσε ἐντίμως. Φησὶ γὰρ, ὡς εἰ μὲν ἐντίμως ἐκεῖσε φανῇ, τιμηθήσεται καὶ παρ᾽ ἐκείνων, καὶ ἡμῖν τίμιον ἔσται. εἰ δὲ πενιχρῶς ὀφθῇ, καταφρονηθήσεται, καὶ ὡς οὐδὲν παρ᾽ ἐκείνοις λογισθήσεται. καὶ εἶπεν ὁ Ἡρακλείας, λοιπὸν δότε ἡμῖν ἐξόδους ἱκανὰς, ἵν᾽ ἑτοιμασθῶμεν ὡς θέλετε.

SECT. III. CAP. XVII.

Hæc & hujuſmodi multa, multis & multoties inculcavit Patriarcha, ingenti amore ac deſiderio hujus peregrinationis obeundæ, omnium corda ac medullas accendens: Et, ibimus, inquit, redibimuſque; ibimus cum diſcrimine, redibimus cum victoria & trophæo. At quos avertere aures ab ejus placitis, & jugo collum retrahere cernebat, iis graviter increpitis, extrema mala denuntiabat, niſi ſequerentur. Et ſi qui forte ſe ære alieno preſſos, etiam ultrà facultates conſiterentur, nec iter capeſſere, nec nummulariorum foro diſcedere poſſe, ſuaſit eò potius ad Italiam feſtinare, ut illinc hauriant opulentiam, quâ contractâ debita diſpungant. Et cum ſemel inter colloquendum Heracleënſis Prælatus Patriarchæ ſubinnuiſſet: Ecce, Tua Sanctitas eximia Italiam adibit honorificè inſtructa, propter ſuperlativum gradum, & tranſcendentem eminentiam. At nos, qui in tuo comitatu pone ſubſequimur, Monachos oportet, cum ſagulis & togis accedere craſſioribus; quid opus eſt Dalmaticis & manuleatis ornamentis regalibus, ad pompam mundanam, & ambitionem quæſitis? Non eſt intempeſtivum quod ſubornas, reſpondit Patriarcha, ſi temporis ratio poſtularet, aut Imperator pateretur: qui mandat univerſum noſtrorum Clericorum armamentarium ad ſplendorem & magnificentiam componi. Nam ſi noſtra Eccleſia in eorum conſpectum honorabilis & decora primùm apparebit, venerationem ab iis conſequetur, & cultum, qui in noſtram gloriam plurimum cedet: ſi ut

Ὁ δὲ πατριάρχης παρεκελεύσατο ἐπιμαθῆναι καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη πάντα τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας. δυσχερανόντων δὲ ἡμῶν καὶ ἐπὶ τούτῳ, καὶ λεγόντων, τίς ἡ χρεία τῶν τοσούτων ἱερῶν σκευῶν; ἢ ἐν ποίας τραπέζης μεγέθει ἁπλωθήσονται τὰ τοιαῦτα ἱερὰ τραπεζόφορα; ἢ κατὰ τί συμφέρει κινδυνεύειν καὶ ταῦτα; καὶ εἰ συμβῇ τι παραχωρήσει Θεοῦ, ζημιωθῆναι τὴν ἐκκλησίαν, καὶ στερηθῆναι τοσούτων καὶ τοιούτων ἱερῶν κειμηλίων. εἶπεν ὁ πατριάρχης, ὅτι δώσουσιν ἡμῖν ἓν μοναστήριον, ἐν ᾧ ἔσται καὶ ναὸς μέγας. κἀκεῖ χρήσιμα φανοῦνται ἡμῖν ταῦτα τὰ ἱερά. θαρρῶ δὲ ὅτι διακομίσομεν ἐνταῦθα, πάλιν αὐτὰ καὶ μετὰ προσθήκης. εἰ δὲ ἕτερόν τι συμβῇ, συγκινδυνευέτω ἡμῖν καὶ αὐτά. ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ θαλαττίων κινδύνων αὐτά τε καὶ ἡμᾶς πειραθῆναι, τὴν πεῖραν ἔλαβον ταῦτα τοῦ ναυαγίου.

Ἐπὶ ξηρᾶς ἔτι εὑρισκόμενα ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ. τρία γὰρ τῶν σαθρωθέντων ἱερῶν ῥιπιδίων, ἀντὶ τοῦ ἑδρασθῆναι καὶ εὐτρεπισθῆναι, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ηὐτρεπίσθησαν, πρὸς τὸ ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης τίθεσθαι, καὶ τὰ ζωοποιὰ καὶ φρικτὰ καὶ ἄχραντα περικαλύπτειν καὶ ῥιπίζειν μυστήρια, κατὰ τὸν τύπον τῶν θείων ἑξαπτερύγων τῶν τῷ Θεῷ παρισταμένων, καὶ ταῖς πτέρυξι τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς πόδας ἑαυτῶν κατακαλυπτόντων, τὰ δὲ εἰς διβάμβουλον μετεσκευάσθησαν. τῆς μορφῆς τῶν ἑξαπτερύγων ἀποπλάσης, ἢ ἀπελαθείσης εἰπεῖν ἐξ αὐτῶν. καὶ ἀντὶ τοῦ θείᾳ ἐναποτίθεσθαι τραπέζῃ, ὡς ἱερὸν ἀνάθημα, τὸ δὲ λαμπαδούχου περιάγεσθαι ὧδε κἀκεῖσε, καὶ ὡς ἔτυχεν ἀποτίθεσθαι καὶ ῥιπτεῖσθαι. προοίμιον εἶπεν ἄν τις τοῦτο τῆς ὅσον οὔπω γενησομένης παρατροπῆς τοῦ καθαροῦ καὶ ἀκιβδήλου τῆς ἐκκλησίας δόγματος, καὶ τῆς καταστροφῆς τῆς ἐκ τῆς ἀδιαφορίας τῶν προεστώτων φεῦ αὐτῆς ἐπακολουθησάσης!

paupertina, in exiguo nitore, & simplici mediocritate, contemptibilis ab illis proteretur. Dependat igitur Imperator vectigal sat redundans & copiosum, replicuit Heracleensis, ut tali apparatu succincti, & Imperatori perplacere, & Italis præfulgere valeamus.

Patriarcha vero ut magnificentiæ suæ studium commendet, jussit omnia utensilia magnæ Ecclesiæ attolli, & in expeditionem convasari. Infrementibus autem nobis ac sciscitantibus; Cui bono, vasa tot, tam grandia, tam pretiosa, in tam longas regiones transvehere? & quibus illic in aris distendentur? quis mensæ ambitus tam capax, ut tam ampla sacrificiis recipiendis vascula comprehendat? Et quid attinet, ut illa naufragii periculum adeant, si Deus tempestatem immittat, ut vel illisa scopulis, vel in rupes acta, profundo submergantur; & Ecclesia male mulctata, tot monumentis privetur? Patriarcha respondit: Ab Italis impetrabimus Monasterium aliquod percelebre, cum augustissimâ intus æde sacrâ, ubi vasa ordine explicata, nostro usui percommoda videbuntur: & nisi mea mens male auguretur, eadem reportabimus numero auctiora: quin & si fata velint, ut tempestas ingruat, & quid adversi contingat; nobiscum unà, bonis avibus periclitentur vasa Dei, cum Dei ministris. Verum antequam aut illa, aut nos sævitiam ventorumque & maris experiremur, terrestri vix naufragio enatarunt.

Nam dum adhuc in Sanctissimâ Ecclesiâ magnâ, vasa persisterent, tres forte pyxides vetustate collapsæ ac deformes venerunt resarciendæ: & pro eo quod refici debuerunt, ac suis sedibus restitui, pares ejus speciei reliquis, ut simul extantes in sacro altari, vivifica, tremenda, & intaminata semper Sacramenti mysteria subumbrarent, ad similitudinem cælestium Angelorum, qui sex alis potiti, ac divinæ Majestati semper obversantes, capita & pedes præ verecundiâ obnubilant: sed hæ in aliam formam migrare jussæ ab artifice, tres pyxides in unam, sed eandem & geminam ampullam prodiere: vel avolantibus alis, ut ita loquar; vel suam ipsorum formam abigentibus Angelis. Verum cum jam Ampulla esset Altari admovenda, tanquam novum donarium, contus lampadis cui Ampulla insigebatur, cœpit hac illac vertigine reciprocâ motitare, & sacræ mensæ male applicatus, Ampullam prope Altaris crepidinem effudit in terram. Quod ut infeliciссimæ Tragœdiæ procemium, eversionem nostræ Ecclesiæ puræ ac incorruptæ, dogmatumque omnium catastrophen prænuntiavit; quæ per dolum & fraudem, & supinam ignaviam virorum nos gubernantium, mox (eheu!) insecuta est.

τμῆμα γ. Κεφ. ιη.

Ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς τοὺς πολλοὺς ἐκείνους χρυσίνους λαβὼν, οὓς ὁ Ῥωσίας κύριος Φώτιος τῷ παντοκράτορι Χριστῷ ἀφιέρωσεν, εἰς ἰδίας ἐχρήσατο οἰκονομίας. καὶ ἐξ αὐτῶν χρυσόπαστον ἐπίβλημα τοῦ ἰδίου κοιτῶνι κατεσκεύασε, καὶ τῶν ὀχημάτων αὐτοῦ ἐφεστρίσι χρυσοπάστοις σκέπει μετὰ χρυσορροΐσκων, ἵν᾽ οὕτω πομπεύων ἐν Ἰταλοῖς μέγας βασιλεὺς παρ᾽ ἐκείνων νομίζοιτο. τοιούτοις ἐξιτηρίοις δώροις δεξιώσασθαι τὸ θεῖον, οἱ ἡγεμόνες ἡμῶν ηὔξαντο, ὅτε τῆς Κωνσταντίνου ἐξέλθοιεν. οὕτως ὁ κρατῶν τῷ παντοκράτορι ἀπεδίδου τὰ εὐχαριστήρια. καίτοιγε καὶ παρακλήσεις ἔψαλλον παμπληθεὶ, ἔν τε τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῶν Ὁδηγῶν, καὶ ταῖς ἐν ταῖς ὑμνῳδίαις αἰτήσεσι προσέθηκαν, τὸ ἔτι δεόμεθα, ὑπὲρ εἰρήνης, εὐοδώσεως, διορθώσεως, καὶ ἑνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ. ἡμεῖς δὲ ἐλέγομεν, ὡς ὁ καταφρονηθεὶς παντοκράτωρ, πῶς ἂν οἴει εὐοδῶσαι τὰς πράξεις τῶν τὰ αὐτοῦ ὑφελομένων; εἰ δὲ μέμφοιτό μοι τις ὡς καθαπτομένῳ τινῶν, μὴ τῆς ἐμῆς προαιρέσεως ἴδιον, λογιζέσθω τοῦτο. τῶν γὰρ διαπραξαμένων, οὐ τοῦ διηγουμένου τὸ πταῖσμα τυγχάνει. οἱ δὲ ἐκ τοῦ Πάπα ἐπετίθεντο τοῖς ἡμετέροις πρὸς τὴν ἐξέλευσιν κατεπείγοντες, καὶ τὰς ιε χιλιάδας τῶν φλωρίων εἰς τὰ βασίλεια διεκόμισαν, καὶ ὁ βασιλεὺς διεμηνύσατο τῷ πατριάρχῃ, ἵνα λάβῃ τὰς ἓξ χιλιάδας, καὶ διανείμῃ τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ εἰς τὴν σύνοδον ἀπερχομένῃ. ὁ δὲ Πατριάρχης ἀπεκρίθη δι᾽ ἡμῶν, ὅτι πολλάκις ὥρισεν ἡ ἁγία βασιλεία σου, ἵνα ἑτοιμασθῶσιν οἱ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν ἀρχοντικῶς καὶ ἐντίμως, νῦν δὲ ὁρίζεις ἵνα λάβωσι τὰς ς, ἴσως οὖν ἀρκέσουσιν αὗται πρὸς οἰκονομίας ἐντίμους τῇ ἐμῇ ἰδιότητι, σὺν τοῖς ἐν τῷ κελλίῳ μου τοῖς ἀρχιερεῦσιν, ἢ τοῖς ἄρχουσι τῆς ἐκκλησίας; πῶς οἰκονομηθήσονται δι᾽ αὐτῶν ὡς δεῖ καὶ ἀρχοντικῶς; ἢ τίνος χάριν ἀπὸ τῶν ιε χιλιάδων τὰς ς ληψόμεθα; ὁ καθόλου ἀγὼν τῆς τοιαύτης πράξεως πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐστί, καὶ εἰς αὐτὴν ἀναδραμεῖ, καὶ ἡ ἀνάγκη καὶ τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων. ἐχρῆν οὖν, καὶ τὰ πλείω τῶν φλω-

SECT. III. CAP. XVIII.

At Imperator sacrilegè diripiens haud mediocrem auri summam, quam Russiæ Metropolitanus Dom: Photius, omnipotenti Christo donum immortale consecraverat, in privatos usus inaniter consumpsit. Ac primò lectum stravit, toralibus multo auro intertextis: dein vehiculorum jugales integumentis amiciit variegatis auro, cum corymbis ac bullis totis ex auro, ab omni fimbriâ usquequaque pendentibus: Ut pompa circumductus noster Imperator, Italiæ populis aliquis deauratus Jupiter crederetur, aut Crœsus ex opulentâ Lydiâ. Hæc vota pro itu: His sacrificiis auspicari discessum placuit, his muneribus ac donis, Dei misericordiam promereri, nostri profani principes instituere, cum urbe Constantinopoli egrederentur. Et ille qui sola ope Dei Omnipotentis, inter mortales regnavit, hac gratâ animi testificatione, Dei beneficia compensare voluit. Veruntamen solennes supplicationes, cum universâ plebe, circà civitatem in gyrum ductâ cantillarunt: Primò, in sanctissimâ Ecclesiâ magnâ, dein in venerabili Monasterio Hodegorum. Et ad singulas preces hymnicas semper id adjecerunt, in fine: Insuper te oramus, pro pace, pro expedito itinere, prospero successu, Reformatione ac Unione Ecclesiarum Christi. At nos iisdem tum replicuimus: Et quod iter, quem successum omnipotens Deus contemptui habitus, impertire possit eorum hominum conatibus, qui Deum suo jure manifesto fraudant? Et si fortasse alicui Momo meam hic moderationem carpendam offero, quod ultra scamna prosiliam argumenti, acrius in nonnullos quam par est invectus: Sciatis, velim, culpam non in perstringente, sed in perpetrante residere. Legati vero à Papâ nostros ad maturandam profectionem extimulantes, ne quid deficiat ad discessus exordia, quindecim millia florenorum in atrium Imperatoris comportata, numerarunt: Et tum Patriarchæ significavit Imperator, ut ex iis quindecim sex millia assumeret, distribuenda Clericis, ipsum ad Italiam comitaturis. At Patriarcha responsum per nos remisit: Sæpenumero Tua Imperatoria Majestas nobis injunxit, ut quotquot ad nostram Ecclesiam pertinerent, pro gradu ac ordine singulorum, quanta possent cum pompa & celebritate instruerentur: Et inde nobis ex largitione Papali sex tantum millia florenorum collocas? Cui solemnitati honorificæ, quibus pompis aut apparatibus tantilli sumptus sufficient? Si mei unius ratio ineatur, cum meis Cubiculariis, Archiepiscopis ac Proceribus Ecclesiæ, hæc exilis summa quid præstaret, ut singuli decenter & honestè, multò minùs magnificè & regiè exornentur? Et quare ex quindecim milli-

τ̃ φλωρίων περιελθεῖν εἰς αὐτὴν. ἀλλ' ὅμως ἐγὼ ἤμην ὁ συμβουλεύσας, καὶ συνεργήσας ἀπελθεῖν ἡμᾶς εἰς τ̃ Πάπαν. νῦν οὖν ἐπεὶ τοιαύτη δόσις ἐστὶ, δεῖ με λοιπὸν μεταβάλλοντα παραγγέλλειν ζητεῖν πρὸς τὴν σύνοδον. μᾶλλον δὲ μηδὲ ἀπελθεῖν ὅλως, μήτε πρὸς τ̃ Πάπαν, μήτε πρὸς τὴν Σύνοδον.

millibus, sex tantum millia sumeremus? tota Negotii moles ac discrimen Ecclesiam spectat, & in Ecclesiam necessario recumbet tota concertatio, seu verbis, seu factis peragenda: ut labor ac fastidium, ita merces ac præmium; & si florenorum non integer numerus, at saltem maxima pars in sinum Ecclesiæ recidere debet: Verum ego ut primus autor extiti ad Papam proficiscendi; ita nunc cum plane videam Papalem munificentiam aliò quam par est derivari, mutatâ in melius sententiâ, autor ero migrandi ad Concilium, vel potius ad neutrum, nec ad Papam, nec ad Concilium.

τμήμ. γ. κεφ. ιθ.

Ἀπεκρίθη πρὸς ταῦτα ὁ Βασιλεύς: θαυμάζω πῶς λέγει οὕτως ὁ Πατριάρχης. ἡμεῖς οὐκ ἐποιήσαμεν παρὰ τὸ πρακτὸν τι εἰς τ̃ τοιοῦτον μερισμόν. ἐδώκαμεν γὰρ τῷ ἀδελφῷ μου τῷ δεσπότῃ τὰς χβ. καὶ οὐκ ἔχει τις εἰπεῖν, ὅτι ἐδώκαμεν αὐτῷ πολλά. ἢ ὅτι περισσόν ἐστι τὸ ἐλθεῖν καὶ αὐτὸν μεθ' ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ὀλίγα εἰσὶ πρὸς οἰκονομίαν αὐτοῦ, καὶ πάντες οἴδασιν ὅτι ἀνάγκη ἐστὶ ἐλθεῖν καὶ αὐτὸν μεθ' ἡμῶν. ἐδώκαμεν καὶ χα. τοῖς ἀποκρισιαρίοις. ἦν δὲ καὶ αὐτὸ ἀναγκαῖον. ἐναπελείφθησαν καὶ αἱ ιβ. καὶ ἐμερίσαμεν αὐτὰς ἐπίσης. καίτοιγε ὀλιγώτερα ἔδει δοῦναι τῇ ἐκκλησίᾳ. ἡμεῖς γὰρ ἔχομεν πολλὰς ἐξόδους. τίς δὲ ἡ χρεία ἐλθεῖν ἐκ τ̃ ἐκκλησίας πολλοὺς καὶ ἀχρείους; ἐλθέτωσαν ὀλιγώτεροι καὶ ἀναγκαῖοι, καὶ ἔσται αὐτῇ ἡ ἔξοδος ἀρκετή. Μεμνῆσθαι δὲ χρὴ καὶ τ̃ ἐν τῷ Δεκρέτῳ. ἔταξαν γὰρ ἐκεῖσε τρέφειν ἑπτακοσίους, καὶ οὐ μὴ θρέψωσιν ἕνα περισσότερον τούτων. δεῖ οὖν εἶναι ἐντεῦθεν ὀλιγωτέρους, ὅτι ἐλεύσονται ἐκεῖ μετὰ τ̃ Ῥωσίας πολλοί. οὐ πρέπει δὲ καὶ τῷ Πατριάρχῃ λέγειν, μὴ ἐλθεῖν εἰς τὴν σύνοδον. μόλις γὰρ ἂν ἔδει αὐτὸν μὴ συνακολουθῆσαι μοὶ εἰς τὴν σύνοδον ἀπιέναι, ὅτε ἑώρα με εἰς ἑτέραν μεταθέμενον δόξαν.

Πρὸς δὲ ταῦτα εἶπε καὶ ὁ μεσάζων Καντακουζηνός, ὅτι ὁ αὐθέντης ἡμῶν ὁ βασιλεύς, οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ οἴκοθεν καταναλίσκει πολλά. ἐκ τ̃ ἰδίων γὰρ ἑτοιμάζει καὶ τὸ κάτεργον αὐτοῦ, καὶ ἄλλα τινὰ ἅπερ ἀναγκάζεται ἔχειν πρὸς τὴν τοιαύτην ὁδόν. καὶ οὐκ ἦσαν ἁρμόδιοι νῦν πρὸς τ̃ βασιλέα οὗτοι οἱ λόγοι τ̃ πατριάρχου, οὐδ' εὐπρεπεῖς, ὡς οὐδ' ἐμοὶ

Sect. III. Cap. XIX.

Ad hæc Imperator, mirari se, quod talia proferat Patriarcha; se nihil in hac divisione inconditum rationi, admisisse. Si quidem, inquit, fratri Despotæ duo millia assignavi, nec ea aut nimis multa pro se suoque satellitio, in ordinem Heroicum instruendis, mihi quis objiciat: aut ejus præsentiam ut supervacaneam proscribat. Alterum mille meis Apocrisiariis tradidi; & id etiam necessitas efflagitavit: Et quæ remanent millia duodecim, ecce, in æquales sarcinulas partitus sum inter me & Ecclesiam: quanquam Ecclesia sibi minus debeat vendicare, & ego plus, cui plus oneris, & plura quotidie stipendia incumbunt expendenda. Et quid opus est tam ingenti multitudine Clericorum inutilium? Renoventur tabulæ, redigantur in parciorem numerum; accedant tantum idonei, & tum sex millia florenorum omnibus requisita, abundanter suppeditabunt. Meminisse insuper oportet, quid Synodi Decretum promittat: alere septingentos, & ne unicum huic numero superaddi patientur: Quin & debent nostratium pauciores advenire, quanto plures secum trahet Russiæ Metropolitanus. Nec decet Patriarcham, se non iturum ad Synodum, profiteri: vix enim ei licuit me ad Synodum non comitari, si ad Synodum ire propositum tenuissem; & ne tunc quidem non licuit, cum me plane videret, mutato consilio aliud determinasse.

Subjunxit Cantacuzenus Sequester hæc pauca: Dominus noster Imperator, & in hæc quæ numeravit, & in domestica, multa quotidie elargitur impendia, triremem suam propriis sumptibus instruit, & permulta alia quæ tam longinqua navigatio postulat. Nec Patriarchæ sermones ad Imperatorem, videntur aut generosi, aut decori; quemadmodum nec mihi aut decens esset, aut amabile, si hac purpurâ indutus senatoriâ, simiorum gesticulationibus, in scena aut foro publico ludionum mores exprimere conarer. Ut hæc ab Imperatore Patriarchæ retulimus; Patriarcha nos statim remisit ad Imperatorem, cum

ἐμοὶ ἦν ἂν εὐπρεπὲς, εἰ τοὺς ἐπὶ σκηνῆς ἐμιμουμένους ἐν ἀγορᾷ. ὡς οὖν εἴπομεν ταῦτα τῷ πατριάρχῃ, πάλιν ἐκεῖνος διεμηνύσατο μεθ' ἡμῶν, ὅτι ἐπεὶ ἐμερίσθησαν οὕτως ὡς ὁρίζει ἡ ἁγία βασιλεία σου. ἐγὼ δὲ οὐ δύναμαι, οὐδὲ πρέπει μοι ἀπελθεῖν μετὰ ὀλιγωτέρων, ἐπειδὴ καὶ οἱ λόγοι, καὶ οἱ ἀγῶνες πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας γενήσονται. αὐτὸς γὰρ οὐ δὲ Ἰανιτζάρους ἀφαιρῇ, καὶ ἐγὼ πῶς οὐκ ἂν ἀπέλθω μετὰ τῆς ἐμῆς τάξεως; λοιπὸν ὅρισον ἵνα ἔχω ἐγὼ ἐξ αὐτῶν ὅσον ἂν σοι φανῇ ἀρκετὸν, καὶ ἁρμόδιον πρὸς οἰκονομίαν ἐμοῦ τε καὶ τῶν ἐν τῷ κελλίῳ μου. ἐπεὶ πολλὴν ἔξοδον ἀναγκασθήσομαι ἔχειν, καὶ ἐν τῷ κατέργῳ, καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἐν αὐλῇ πρὸς τὴν ἐμὴν ἀποβλέψουσι φιλοτιμίαν. ὅρισον δὲ καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων σου τινὰς, καὶ μερισάτωσαν τὰ λοιπὰ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ἄρχοντας τῆς ἐκκλησίας, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς μεθ' ἡμῶν ἐρχομένους.

cum his novis mandatis: Quandoquidem viſum eſt Tuæ Imperatoriæ Majeſtati, Papales nummos ita diſpenſare: & cum mihi nefas eſſe judicem, meæque Eminentiæ Patriarchali plurimùm diſconducens, decurtato meorum numero peregrè proficiſci: Et cum omnes diſſertationes Theologicæ, ab Eccleſiâ procedunt, & in eandem terminantur: Et cum Tua Majeſtas Janizariis ſuis imminui non cupiat; nec ego ſolitis meis ſtipatoribus. Statuat igitur ac decernat meam mihi nummorũ portiunculam, quantam conditioni meæ, meiſque Camerariis, aſſeclis ac clientibus æquiparari arbitrabitur: Nam & multa mihi eroganda ſunt neceſſario, dum per mare vehimur, & multi oculis avaris meas largitiones expectabunt: Reſiduum vero nummorum jubeat Majeſtas Tua, ut aliquis è ſuis Magnatibus diſtribuat, inter Archiepiſcopos, Proceres Eccleſiæ, alioſque huic itineri deſtinatos: prout uniuſcujuſque qualitati maximè convenire, judicio tuo videbitur, & prudentiæ ſingulari.

τμήμ. γ. κεφ. κ.

Μαθὼν δὲ καὶ ταῦτα ὁ βασιλεὺς δι' ἡμῶν, ἀπηγόρευσε μὲν τὸ ἐπιστῆσαι τινὰς πρὸς τὸν μερισμόν. ὥρισε δὲ ὅτι εἰς τινὰς τῶν ἀρχιερέων, οἵτινες εἰσὶν εὔποροι, οὐ χρεία ἐστὶ δόσεως πρὸς αὐτούς. ἔχουσι γάρ τινες εἰσόδημα καθ' ἔτος ἄσπρους ͵α, καὶ συνῆξαν πολλὰ, ἐπεὶ πρὸ πολλῶν χρόνων ἐγένοντο ἀρχιερεῖς. ἐκείνοις γοῦν οὐ προσήκει λαβεῖν τι ἀπὸ τῆς παρούσης δόσεως, ἀλλ' ὀφείλουσι μᾶλλον αὐτοὶ δοῦναι οἴκοθεν, τοῖς μὴ εὐποροῦσιν. ἢ εἰς ποίαν ἄλλην χρείαν εὐλογωτέραν ἢ ἀναγκαιοτέραν, ἢ εὐσεβεστέραν, καταναλώσουσιν ἅπερ συνῆξαν. δοθήτωσαν οὖν τὰ φλωρία τοῖς λοιποῖς, τοῖς μὴ δυναμένοις οἴκοθεν ἑτοιμασθῆναι, καὶ οὕτως ἔσονται ἀρκετά. εἶτα διέκρινεν ὁ βασιλεὺς, ἵνα λάβῃ ὁ πατριάρχης τὰ ͵α φλωρία, καὶ ποιήσῃ ὡς θέλει μετὰ τῶν ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ. τὰ δὲ ͵ε μερίσωσιν εἰς τοὺς λοιποὺς. ἀλλ' ὅμως καὶ μετὰ τοὺς τοιούτους λόγους τοῦ βασιλέως, τοῖς πλουσιωτέροις τῶν ἀρχιερέων ἐδόθησαν καὶ πλείονα φλωρία, τοῖς δ' ἐνδεεστέροις ἐλάττονα. Ὅτε δὲ καὶ ὁ πνευματικὸς ὁ κύριος Γρηγόριος διεμηνύθη ἑτοιμασθῆναι, εἶπεν ὅτι οἶδα, ὡς πολλὰ δεινὰ συναντήσουσι

SECT. III. CAP. XX.

Cum Imperator mentem Patriarchæ per nos intellexiſſet, ut aliqui nummorum diviſioni præficerentur, edicto cavit: mandans inſuper ut Epiſcopi opulentiores à participatione arceantur: nec enim opus habent dividundorum ſupplementis: nam qui ultra mille aſpros annuatim ex reditibus colligunt, & diu ſedibus incubarunt, oportet eos ingentem nummorum vim accumulaſſe, ut illi nihil recipiant ex hoc Donativo, ſed potiùs ut de ſuo pauperioribus elargiantur: Et quando occaſionem diſpergendi, quæ corraſerunt præſtantiorem, aut cum pietate, ratione, ac neceſſitate magis conjunctam nanciſcentur? Utcunque indigentioribus, florenos diſtribui imperavit, quos res anguſta domi, abundanti commeatu non inſtruxit: ut ſi non omnibus, ſaltem quibus debeant, poſſint ſufficere. Deinde Patriarcham juſſit habere mille florenos; quibus pro libitu, ſe ſuoſque Camerarios & Celliſtas tractet: & reſidua quinque millia in cæteros diſpeſcere. Nihilominus poſt hanc ſeveram interminationem Imperatoris denuntiatam verbis, omnia in contrarium verterunt: & ditiores Præſulum non modò accipiebant, ſed largiori manu diſpenſatos florenos plures, egeni pauciores. Nec poſſum ſilentio præterire memorabile dictum Gregorii Pœnitentiarii; cui cum mandaretur, ut ſe pararet cum reliquis ad Synodum profecturis, dixit, ſe probe noſſe quam multa adverſa contingant, &

pere-

σουσι καὶ τοῖς εἰς τὴν σύνοδον ἀπιοῦσι, καὶ τοῖς ἐνταῦθα καταλειφθησομένοις. εἰ οὖν θέλουσι κἀμὲ συνεκδημεῖν καὶ συναλγεῖν τοῖς κάμνουσιν, ἀπελεύσομαι. Εἶτα εἶπε καὶ πρός τινα φίλον, ὅτι κάλλιον ἔσται εἰ καταλείψουσιν ἐμὲ ἐνθάδε. εἰ γὰρ ἐκεῖσε ἀπέλθω, ἅπαν δεινὸν ἐργάσομαι. τοῦ δὲ εἰπόντος, καὶ τίνος χάριν οὑτωσὶ φῄς; μᾶλλον ἐλθὲ καὶ ποίησον πᾶν καλόν: Ὁ δὲ αὖθις εἶπεν, λέγω ἵνα γινώσκητε, ὅτι ποιήσω πᾶν κακόν. τοῦτο δὲ ἦν προαναφώνησίς τις ὡς ἔοικε τῶν εἰς ὕστερον γεγονότων.

Εἶτα μηνύσαντο ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Πατριάρχης τοῖς τοποτηρηταῖς μετ' ἐμοῦ τε καὶ τοῦ Χρυσοκεφάλου ἵνα ἀναδέξωνται τὴν τοποτήρησιν τῶν πατριαρχῶν, καὶ ἐδώκαμεν αὐτοῖς καὶ τὰ γράμματα, τοῦ μὲν Ἀλεξανδρείας τῷ Ἡρακλείας, τοῦ δὲ Ἀντιοχείας τῷ πνευματικῷ κυρίῳ Γρηγορίῳ μετὰ τοῦ Ῥωσίας ὅτι ἐνδημήσει, καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων τῷ Ἐφέσου, καὶ τῷ Σάρδεων, καὶ ἔστερξαν καὶ ἐδέξαντο ταῦτα. μετὰ δὲ τὴν διανομὴν τῶν φλωρίων ἡτοιμάσθησαν πάντες, καὶ τὴν προθεσμίαν ἐξεδέχοντο τῆς ἀποδημίας. προσήκει λοιπὸν καὶ τινὰ τῶν γεγονότων ἐν τῇ διαποντίῳ ὁδῷ προσθεῖναι τῷ διηγήματι.

peregrè euntibus,& domi permanentibus. Et si me volunt potius euntium molestiis, quam manentium perfungi, obtemperabo. At cuidam familiari aperte postea edixit; Multo satius foret si me inter mansuros relinquerent; nam si illac proficiscar malorum Iliadem conflabo. Et amico, cur ita loqueretur sciscitanti, hortantique, ut potius eat, ac omnia bona conciliet: ille rursum eandem vocem, sed acriori cum asseveratione protulit in medium: sciatis velim, inquit, quod illic omnia mala perpetrabo. Quæ vera fuit prædictio, & quasi prælibatum augurium tot malorum, quæ per illum tanquam unum è primariis autoribus, totam Gentem nostram inundarunt.

Posteà Imperator & Patriarcha accersiverunt Vicarios, qui cæterorum Patriarcharum loca in Concilio deberent capessere, per me & Magnum Scriniarium, ut hinc munera inchoaret, & autoritatem Vicariorum Patriarchalium. Quibus & diplomata tradidimus. Alexandrini, Heracleensi Archiepiscopo: Antiocheni Gregorio Pœnitentiario, unà cum Rossensi Metropolitâ, cujus adventus indies expectabatur: Hierosolymitani, Ephesi & Sardium Episcopis: qui cuncti libentibus animis rescripta Patriarcharum acceptarunt. Atque ita florenis rite distributis, & Patriarcharum Vicariis assumptis, omnes cincti præstitutum diem, & primum celeusma ad profectionem præstolabantur. Quare in sequentibus ad monstra marina, & ea quæ nobis inter navigandum acciderunt, progrediendo stylum convertam.

HISTO-

HISTORIA CONCILII FLORENTINI.

SECTIO IV.

Ἐν ᾧ περὶ τῶν γεγονότων εἰς τὸν κατάπλουν, καὶ περὶ τῆς εἰς τὸν Βασιλέα ἀπαντῆς τῶν Βενετίκων, καὶ συμβουλῆς. καὶ περὶ τῆς εἰς τὸν Πάπαν ἐπιδημίας, καὶ τοῦ ἀσπασμοῦ. καὶ περὶ τῆς τάξεως τῶν καθεδρῶν. καὶ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν τοποτηρητῶν. καὶ περὶ τῆς τετραμήνου διωρίας. καὶ ὅπως γέγονεν ἡ τῆς Συνόδου ἀνακήρυξις. Ἀπομνημονευμάτων δ.

Hæc comprehendit: quæ navigantibus contigerunt: Venetorum occursum cum Imperatore, & consultationem: ut Papam adivimus, ut salutavimus: de Ordine & situ Cathedrarum: de dispositione Vicariorum; de quatuor mensium protelatione: de Promulgatione Synodi: narrationes 4.

τμήμ. δ. κέφ. α.

Προθεσμία τοίνυν ἐτάχθη ἡμέρα κυριακὴ, ἥτις καὶ κδ τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς ἦν, τῆς πρώτης νεμήσεως τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἐννακοσιοστοῦ τετταρακοστοῦ ἕκτου ἔτους, καθ' ἣν καὶ ἡ Καπιτανικὴ τριήρης προσωρμίσθη ἐν τοῖς Εὐγενίου τὸν πατριάρχην ἐκδεχομένη. ἐν ταύτῃ γοῦν τῇ ἡμέρᾳ μετὰ τὸ ἄριστον συνήλθομεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἕτεροι πολλοὶ πρὸς τὸν πατριάρχην. Ὁ δὲ ἐξελθὼν παρεγένετο μεθ' ἡμῶν ἐν τῷ δηλωθέντι αἰγιαλῷ. καὶ πλῆθος λαοῦ συνῆλθεν ἐκεῖσε καὶ ηὐλόγησε καὶ ηὔξατο πᾶσιν ὁ πατριάρχης, καὶ οὕτως εἰσήλθομεν, καὶ ἐμείναμεν εἰς τὸ κάτεργον. Τῇ δὲ ἐφεξῆς πάλιν προσωρμίσθησαν τὰ κάτεργα εἰς τὸν κυνηγόν. καὶ περὶ τετάρτην ὥραν εἰσῆλθε καὶ ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ἴδιον κάτεργον. καὶ εὐθὺς πάλιν σεισμὸς μέγας ἐγένετο, σύμβολον δεύτερον θεομηνίας. μετὰ δὲ τὸ ἄριστον φιλοτίμως παραπλεύσασαι αἱ τριήρεις ἦλθον μετὰ κρότων καὶ σαλπίγγων, καὶ ἔστησαν περὶ τὴν τοπικήν, καὶ ἵσταντο ἐκεῖσε, ὄντων καὶ ἡμῶν ἐντὸς πάντων, τήν τε δευτέραν ἡμέραν καὶ τὴν τρίτην. ἔδει γὰρ ἡμᾶς ἐν τῷ λιμένι προγυμνασθῆναι καὶ ἐθίσαι τὰ δυσχερῆ τοῦ κατέργου.

Τῇ δὲ τετράδι ἡμέρᾳ ἥτις ἦν κζ τοῦ Νοεμ-

Sect. IV. Cap. I.

Dies igitur discessui nostro publicè nuncupatus, fuit Dominicus, vicesimus quartus Novembris, indictionis primæ, anni à Mundo condito sexies millesimi nongentesimi quadragesimi sexti, cum prætoria triremis, leniter subducta stationi, prope vicum Eugenii Patriarcham conscensurum expectabat. Eò itaque die, statim à prãdio, nos Ecclesiæ proceres, cum aliis permultis ad Patriarcham pervenimus: qui egressus Palatio, nobiscum in vicino littore pererrabat: & cum occursanti multitudini benedixisset pro more Patriarcha, fausta omnia comprecatus, cuncti simul conscendimus, & permansimus in trireme. Postridie similiter cætera navigia circumducta, ad Cynegum portum applicabant, haud ità procul ab Imperatoris lustro, & circà horam diei quartum, ante meridiem, descendens ex aulâ Imperator, propriam triremem intravit: & statim denuo validissimus terræ motus loca & littora circumsita conquassavit: secundum & manifestum Divinæ excandescentiæ indicium: Attamen post prandium, omnes simul triremes, ingenti cum concitatione, & strepitu remorum, tubarumque clangore velificatæ, extremam littoris oram legebant, ad Topicam usque, ubi funibus firmatæ constiterunt: nobis intus secundo ac tertio die conquiescentibus: ut priusquam in altum solveremus, in porta aliquantillum experiremur æquoris incommoda, & assuetudo nos condocefaceret, nec maris nauseâ, nec fluctuum jactatione perturbari.

Quar-

Νοεμβρίου ἄραντες ἐκ τοῦ λιμένος, ἅμα ἡλίῳ μόλις περὶ ἑσπέραν τὴν Ἀθύρεον πλοῦν περιηλλάξαμεν. ἅμα δὲ τῷ ἄρξασθαι τοῦ πλοῦ, εἶπέ τινι τῶν αὐτοῦ φίλων ὁ Χριστοφόρος, ὡς ἠσχημένη ἔσται ἡ πρᾶξις ἡμῶν. Τριήρεις δὲ ἦσαν, τρεῖς μὲν αἱ τοῦ Πάπα, τετάρτη γὰρ μία ἐξ αὐτῶν μετὰ στρατιωτῶν, ἑτέρα δὲ ἡ τοῦ βασιλέως. τρεῖς δ' αὖ αἱ συνήθεις τῆς πραγματείας, καὶ μία ἐκ τῆς Φλωρεντίας. καθ' αὐτὴν οὖν τὴν ἡμέραν καθημένων ἐν τῷ κατέργῳ τοῦ Ἡρακλείας, τοῦ μεγάλου Σακελλαρίου, καὶ ἑτέρων πολλῶν, καὶ διερχομένου τοῦ Κορώνης Χριστοφόρου, ὅς ἦν ὁ τρὶς παρὰ τοῦ Πάπα σταλεὶς ὡς δεδήλωται, καὶ τὰ προειρημένα πάντα διαπραξάμενος, εἶπεν αὐτῷ ὁ μέγας Σακελλάριος, ὦ Δέσποτα Ἐπίσκοπε, μέγα πρᾶγμα ἐργάσω, καὶ πολλὴν σοι χάριν εἰδέναι ὁ Πάπας ὀφείλει. τοῦ δὲ ἀπορήσαντος· καὶ τί λέγει τοῦτο, ἔφη ὁ μέγας Σακελλάριος, οὐ γὰρ νομίζεις εἶναι πολὺ τὸ ἆραι καὶ ἐξαγαγεῖν ἐκ τῆς πόλεως τὸν βασιλέα, τὸν ἅγιον τὸν αὐθέντην τῶν Ῥωμαίων, τὸν πατριάρχην τὸν ἅγιον, σὺν ἀρχιερεῖς, σὺν ἄρχοντας, πᾶσαν τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ἐν οἷς εἰσὶ καὶ γέροντες, καὶ ἀσθενεῖς, καὶ πάντας τούτους ἀγαγεῖν εἰς τὸν Πάπαν; πολύ ἐστι τοῦτο, καὶ πάνυ μέγα πρᾶγμα κατώρθωσας, εἴθε δὲ γένοιτο καὶ τὸ τέλος καλόν.

Εἰ γὰρ δοίη ὁ Θεὸς γενέσθαι καὶ ἀγαθὴν ἕνωσιν, ἕξεις καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ πολλοὺς μισθοὺς, καὶ παρὰ τῶν ἀνθρώπων εὐχὰς καὶ ἐπαίνους, ἕνεκεν τῶν πρὸς καλὴν ἕνωσιν κόπων καὶ τῶν ἀγώνων σου. ὡς οὖν ἤκουσε τούτων ὁ Χριστοφόρος, περιχαρὴς γενόμενος, εἶπεν, ὅτι γενήσεται καὶ ἡ ἕνωσις τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ. ἐγὼ γὰρ, ἔφη, εἶχον ἀμφιβολίαν, μέχρις ἂν ἴδω τὸν βασιλέα καὶ τὸν πατριάρχην εἰσερχομένους εἰς τὰ κάτεργα. ἀφ' οὗ δὲ εἶδον αὐτοὺς εἰσελθόντας, οὐκέτι ἔχω ἀμφιβολίαν. οἶδα γὰρ καὶ τὰς διαθέσεις τῶν αὐθεντῶν, καὶ πληροφοροῦμαι ὅτι γενήσεται καὶ ἡ ἕνωσις. οἱ δὲ δηλωθέντες τῶν τοιούτων κατήκοοι γεγονότες, ἐνεοὶ ἐκάθηντο.

Quarto die, qui fuit vicesimus septimus Novembris, expansis velis à portu movimus, ad Solis exortum; & cum advesperasceret, vix quantum est illinc ad Athyrium, spatii, navigando confecimus: verum ut primò dare vela ventis, & in altum evadere occœpimus, Christophorus, Papæ Legatus, dixit alicui amicorum: quod nostra hæc navigatio in irritum cadet, infælix & improspera. Tota classis ex octo tantum constabat triremibus: Tribus nempe à Papa missis; nam quarta cum militibus classiariis abierat; cujus numerum locumque supplebat Imperatoriâ: Tribus insuper mercatorum onerariis cum unâ ex Florentiâ: Sed eo die assidentibus in Prætoriâ, Heracleensi, cum Magno Sacellario, multisque aliis: ut forte fortuna obviam venit Coronensis Episcopus Christophorus, qui tribus vicibus à Papâ ad nos Legatus, tot facinora diligenter & fideliter ediderat, ut prædiximus, Magnus Sacellarius his fermè verbis eum allocutus est: Domine Episcope, præclarum certe facinus perpetrasti: & immensas tibi gratias, ac meritorum compensationes, Papa debet æternùm agnoscere. Stupenti Christophoro, & quorsum tendat hæc compellatio, secum anxiè ruminanti, Magnus subinfert Sacellarius: Quid? an non tibi grande videtur, & pæne portento simile, tuâ solâ virtute, ac solicitatione, sacrum Imperatorem Romanorum Dominum & Caput, ex urbe primariâ efferre, cum Patriarchâ, tot Archiepiscopis, Præsulibus, Magnatibus, & totâ Orientis Ecclesiâ, in quâ permulti senio, plures ægritudine confecti sunt, & hos omnes ad Papam manu propriâ ductare? Ingens profecto res est, & magni moliminis negotium, quale vix ulla Patrum ætas protulit, si tuam diligentiam, & nostra vota successus par coronabit.

Nam si inter Ecclesias pax & unio conciliabitur; ô quas mercedes, quæ præmia à Deo! ab hominibus, quas laudes & encomia reportabis, pro tuis laboribus, ac fastidiis in eâdem procurandâ? Hæc cum auribus percepisset Christophorus, ingenti gaudio delibutus, respondit: Ne sitis soliciti, Fiet, fiet unio, volente Deo: Ego etenim diu multumque anxius hærebam, dum Imperatorem & Patriarcham triremes conscendere animadverterem; at tum omnem ambiguitatem ablegavi: novi Dominorum affectus intimos: & jam certo certius mihi constat fore unionem: Hæc prædicti Archipræsules audierunt, silentio tamen linguas compescuere.

τμῆμ. δ. κεφ. β.

Τὴν μὲν οὖν πρώτην ἡμέραν, οὔτε διὰ τῆς ἐρεσίας, οὔτε διὰ τῶν ἱςίων ἐπίδοσιν ἥντινα ὁ πλοῦς εἶχε, νηνεμίας οὔσης, καὶ αἱ τριήρεις, οὐχ ὡς πρὸς ἀνθρώπων ἀνάπαυσιν, ἀλλ' ὡς ναυλοφόροι πεφορτισμέναι ἦσαν. τῇ δὲ ἑσπέρα συνδραμοῦσα καὶ ἡ τῶν ἄςρων σύνοδος οὐ μικρῶς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἐθρόησε καὶ ἐτάραξε Σύνοδον, καὶ περὶ μέσας νύκτας κλύδων ἠγέρθη, καὶ ὄμβρος ἐῤῥάγη πολὺς, καὶ σκότος ψηλαφητὸν ἐγεγόνει. Ἐφ' οἷς καὶ οἱ ναυτικοὶ μεγάλως ἠγωνίων, καὶ ᾐτιῶντο τὸ ἀσυμβούλευτον τοῦ Βασιλέως εὐλόγως, ὅτι οὐδὲ τὴν συμβουλὴν τοῦ σοφοῦ ἠθέλησε στέρξαι τοῦ εἰπόντος, οὐδέποτε πλεῦσαι δεῆσαι, ἀλλὰ μὴ φθίνοντος γε μηνός.

Αἱ γὰρ τριήρεις ἐπὶ τοσοῦτον ἐφέροντο ἄνευ ἱςίων, ὥστε ἐδειλίων ἐν αὐταῖς, μήποτε ἐν σκότει προσπελάσαντες τῇ Προικοννήσῳ καταγῶσι. διὸ καὶ ἀγκύρας ὄπισθεν ἐχάλασαν ἕλκεσθαι ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἵνα οὕτως αὐτὰς ἐπέχοιεν τοῦ ἰδοῦ. ἀλλὰ καὶ τούτου γεγονότος πάλιν ἐκινδυνεύσαμεν ἂν, εἰ μὴ κύριος ἐλεήσας, ἐβοήθησεν ἡμᾶς. φθάνει γὰρ ἡμέρα, καὶ ὁρῶμεν τὴν Προικόννησον ἱκανὸν διάστημα καταλειφθεῖσαν ὄπισθεν ἡμῶν, καὶ δόξαν καὶ εὐχαριςίαν τῷ Θεῷ ἀνεπέμψαμεν. τὸ δὲ πνεῦμα ῥᾷον γινόμενον ἐξ ὑςερίας, πλεῖν εὐφόρως παρεῖχεν ἡμᾶς.

Sect. IV. Cap. II.

Et primo quidem die nec remis, nec velis quidquam profecimus, quanquam cuncta aplustria ligavimus ad antennas, & quot erant in navibus velorum additamenta: tanta malacia æquor tranquillabat, & triremes nostræ fluctus tam lentè sulcabant; comparatæ, non ut vectores commodè & laxè invicem in stationibus dispositos transportarent, sed ut fit in conductitiis naulo: ubi homines pressi; confertique densius constipantur. Verum post crepusculum Vespertinum nocte ingruente, cælestis astrorum Synodus, Synodum Ecclesiasticam, non mediocriter perplexam conturbavit: Nam circa noctis conticinium unda cœpit inhorrescere, cū fædo ac horribili imbre, ac tenebris spississimis, ut manibus contrectari possent, & totam cæli faciem à nostro conspectu intercludere; quibus ipsi nautæ graviter perterrefacti, Imperatoris temeritatem meritò culpabant, quòd non obtemperasset prudentissimi Philosophorum salubri monito, qui suasit, exeunte Lunâ, ratem incerto mari, ac ventis fallacibus non esse committendam.

Nostræ enim triremes in tantū spontaneo cursu permissæ sunt ferri, sublatis è Carchesio cunctis & funibus & velis, ut omnes in iisdem metuerent, ne dum Præconnesum insulam cæca hac caligine præterlaberemur, in scopulum aliquem, aut exesi promontorii rupem adactæ frangerentur. Quare & jactas à puppe anchoras retro trahi per mare nautæ sinebant tanquam in remulco, ut refracto impetu, triremes tardius moliri viam per undas possent; & minus violenter saxis allidere: Sed neque hoc commentum periculum avertisset, nisi propius nobis adstitisset potentiori ope misericors Numen: Enimverò ut diluculo circumspectamus, Præconnesum cernimus longo intervallo relictam à tergo: Cujus periculi amoti, & incolumitatis conservatæ soli Deo autori debitas laudes, ac gratias persolvimus: statimque remissâ tempestate ventus mitior spirans, & aurâ blandior à puppe tumida vela implens nobis omnibus fiduciam indidit, ut magno, intrepidoque animo navigationem prosequeremur.

τμῆμ. δ. κεφ. γ.

Ὡς οὖν διηρχόμεθα τὴν Καλλίπολιν ἐπεὶ πλησιέστερον αὐτῆς παρέπλευσεν ἡ βασιλικὴ τριήρης, καὶ φιλοτιμότερον ἀντεφιλοτιμήσαντο ταύτης, καὶ οἱ ἐκ τῆς Καλλιπόλεως, συχνοῖς βέλεσι, καὶ τῇ δι' ἀμυντηρίου ὀργάνου λιθοβολίᾳ. ὡς δὲ εἰς τὴν Μάδυτον ἐφθάσαμεν, παρεκρούσατο ὁ Βασιλεὺς τὴν συμβουλὴν τῶν εἰπόντων ἀπελθεῖν εἰς τὴν Τένεδον. ἦν γὰρ καὶ ὁ καιρὸς εὔφορος; καὶ τὸ ἑξῆς τῆς ἡμέρας ἱκανὸν πρὸς τὸ φθάσαι.

Sect. IV. Cap. III.

At Callipolin ut prætervehimur, Imperatoria triremis, prope littus adnavigans, ocyus velificata Barbarorum accursantium injurias declinare satagebat: qui ex civitate insecuti, ejus citatissimum cursum antevertere pari industriâ æmulabantur: projectis telorum imbribus, saxorumque ac grandiorum lapidum strue, ex Amynterio instrumento Bellico arcendis advenientium peregrinorum appulsibus comparato. Ut vero illinc ad Madytum paulò altius in mari evasimus, Imperator repudiato eorum consilio, qui Tenedum rectà petere monuerunt; (nam

ὃ ἐστιν ἐν τῷ Μαδύτῳ, καὶ μετ᾽ ὀλίγον σεισμὸς αὖθις ἐγένετο μέγας, ὥς καὶ ἐν τῷ κατέργῳ διϊδήλως γνωρισθῆναι πᾶσιν ἡμῖν. καὶ ὡς τρίτην θεομηνίαν τοῦτ᾽ ἐπεκρίνομεν. ὁ δὲ πατριάρχης ἤθελεσεν ἐξελθεῖν, καὶ μεῖναι ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, καὶ διεμήνυσε τοῦτο τῷ βασιλεῖ. ὁ δὲ ἔφη, προσμεινάτω μικρὸν, καὶ ἐκβήσεται, εἰ δεήσοι. τῶν ναυτικῶν δ᾽ ἐξελθόντων ὑδρεύσασθαι, πρὶν πληρῶσαι τὰς ὑδρίας αὐτῶν, κατέδραμον αὐτῶν οἱ Ἀγαρηνοί. οὓς ἰδόντες οἱ ναυτικοὶ, καταλιπόντες τὰς ὑδρίας αὐτῶν δρόμῳ πολλῷ διὰ τῶν λέμβων εἰς τὰς ναῦς κατέφυγον. εἶτα πέμψαντες καλοὺς ἀνθρώπους ἐζήτουν ὕδωρ, ἢ κἂν κενὰς λαβεῖν τὰς ὑδρίας. οἱ δὲ πρὸς οὐδέτερον ἐνεδίδουν. παρασκευαζομένων ἀπὸ τῶν νηῶν πρὸς πόλεμον, ὁ βασιλεὺς διεκώλυσεν αὐτοὺς, καὶ πέμψας ἄρχοντα εἰς τὸν Σούπασιν, ἐδεξιώσατο αὐτὸν λόγοις τε καὶ φιλοτιμίᾳ, καὶ οὕτως ἔλαβε παρ᾽ αὐτοῦ ἔνδοσιν ὑδρεύσασθαι. Τότε δ᾽ ἐπελάθετο καὶ ὁ πατριάρχης τῆς ἐπὶ ξηρᾶς ἀναπαύσεως. διενυκτερεύσαμεν οὖν ἐκεῖσε, καὶ περιεστοίχισεν ἡμᾶς πλῆθος τῆς βαρβάρου στρατιᾶς ἐκ τῆς ἠϊόνος, πυρὰς ἀνάπτον, καὶ ἀλαλάζον τὴν νύχθ᾽ ὅλην, ἡμέρας δ᾽ ἐπιφωσκούσης, αἱ μὲν ἄλλαι τριήρεις ἀπέπλεον ἄρασαι, τὴν δὲ τοῦ Πατριάρχου οὐκ εἴων οἱ βάρβαροι λῦσαι τὸ πρυμνήσιον. καὶ ἀξιούντων τῶν ἐκ νηὸς πολλὰ, καὶ μηδὲν ἀνυόντων, οἱ μὲν ὅπλοις ἐσκευάζοντο, οἱ δὲ πελέκει τὸ πεῖσμα τεμεῖν ἐπεχείρουν. ἅπερ ἰδόντες οἱ βάρβαροι, μόλις ποτὲ ἐνέδωκαν λῦσαι αὐτό.

& satis commoda navigatio favit, & satis diei superfuit, ad eam distantiæ intercapedinem exuperandam) decrevit è regione Madyti navem inhibere: & statim alter terræ motus, circumfluam regionem tam validis pulsibus contremefecit, ut in triremibus planè à nobis sentiretur, qui hanc tertiam irati Numinis significationem interpretabamur. At Patriarcha navi descendere cupiens in aridum, ut circumactum insolitâ vertigine caput sopore securo componeret, id Imperatori exponere non detrectavit. At Imperator pro Patriarcha sollicitus, & inconditos tumultus Barbarorum reformidans, aliquantisper eum trireme jussit immorari, ita ut mox descendat, si commodum videretur. Interea nautæ aquatum egressi, antequam hydrias implevissent, Hagareni tam confuso agmine in eos irruunt, ut relictis situlis nostri quantâ poterant pedum pernicitate ad lembos primùm, dein ad navigia aufugerint: Qui jam in salvum subducti, extra dimicandi aleam, aliquot boni moris, ac facundiæ viros retro ad Barbaros dirigunt, imploratum vel aquandi libertatem, vel urnas aquarum vacuas saltem reportandi. Barbari vero obstinatâ inhumanitate utrumq; recusarunt: Ita ut cum nonnulli è triremibus ferocientes, ultionem armis repetere festinassent; Imperator obstiterit, & satius duxerit ad summum inter Barbaros Magistratum, quem Supasin appellarunt, Magnatem è suis mandare, qui blando alloquio, & gestuum comitate, barbaros ità pervicit, ut utrumque impetraret: Quę Patriarcha tamen oculis perspiciens, spem omnem quietis in terrâ capessendæ penitus abjecit: Et omnes una illic in triremibus insomnes pernoctavimus: magna barbarorum militum multitudine, nos tanquam obsessos cingente: qui circumjecta littora pyris accensis collustrabant, & insulsis jubilationibus exultabundi, quasi in signum partæ victoriæ, totâ nocte vociferabantur: Cumque matutinum jubar appeteret, reliqua navigia sublatis anchoris jam altum tenuere: sola triremis Patriarchæ restitit funibus ad terram religata, quos Barbari non patiebantur solvi: quamvis multi nautarum id obnixè exorarent, sed frustra. Tandem ubi intra naves alios vident conari gladiis, alios bipennibus funes abrumpere, Barbari licet inviti, ac reluctantes concesserunt.

τμῆμ. δ. Κεφ. δ.

SECT. IV. CAP. IV.

Ἡ μὲν οὖν Φλωρεντιανὴ τριήρης εὐθὺς ἡμᾶς καταλιποῦσα, ἄλλην ἀπέπλευσεν. ἡμεῖς δὲ ἡμέραν ὅλην, καὶ μέρος ἱκανὸν τῆς νυκτὸς ἱστίοις διαπλέοντες καὶ εἰρεσίαις, μόλις εἰς Λῆμνον ἐν τῷ λιμένι τοῦ Μύδρου προσωρμίσθημεν, κἀκεῖσε ἐπὶ δύο περιμείναντες ἡμέρας. ὥστε οὐκ ναυτικοὺς

Triremis verò Florentina, paulatim à reliquâ Classe distracta, alio cursum instituit, dum nos, diem integrum, noctemque maximâ ex parte, velis, remisque contendentes, vix in Lemni portum, quem Mydrum appellant incolæ, navem subduximus, ubi in Insula biduo commorati, nautæ nostri omnia bona tristium Lemniorum, in Mysorum prædam, ut fert Prover-

κὰς ὡς Μυσῶν λείαν διαθεῖναι τὰ τῶν δυστήνων Λημνίων, καὶ ἐμπλησθῆναι τῶν σκύλων. οὐδὲ γὰρ ἄλλο τι ἀναγκαῖον διεπράχθη ἐκεῖσε, οὐδέ τι καίριον προσμεῖναι κατήπειγεν. ἐκεῖθεν ἄραντες ἀπεπλέομεν τῶν τῆς πραγματείας κατέργων, μετὰ τὸ ἐμφορηθῆναι πρὸς ὥρας λυσιτελῶν καὶ μηδεμίαν φροντίδα περὶ τοῦ βασιλέως ποιησαμένων. ἵνα δὲ καὶ αὐτὸς τῷ λόγῳ παραπλεύσω τὰ μεταξὺ, σαββάτῳ πρωῒ προσωρμίσθημεν εἰς τὴν εὔριπον: κἀκεῖσε βουληθεὶς ἐξελθεῖν ὁ πατριάρχης, καὶ ἐντὸς τοῦ κάστρου ἑαυτὸν ἀναπαῦσαι, ἐπεὶ καὶ μετὰ τιμῆς προσῆλθον αὐτῷ οἱ τῶν Λατίνων ἄρχοντες, καὶ ἀνάπαυσιν ἑτοιμασθῆναι αὐτῷ ἤκουσεν, οὐκ οἶδ' εἰ καὶ ἀληθῆ, ὅμως δ' ἐκωλύθη, παρὰ τοῦ βασιλέως εἰρηκότος μὴ προσῆκον εἶναι αὐτῷ εἰσελθεῖν εἰς τὸ Κάστρον, εὐπρεπέστερον δ' εἶναι εἴγε βούλοιτο ἀναπαυθῆναι ἐκτός. ὁ δὲ ἐπὶ τοῦτο λυπηθεὶς, ἔξω ποῦ σκηνὴν πηξάμενος, δύο προσέμεινεν ἡμέρας, ὀπώραις, καὶ τισὶ τροφίμοις καὶ οἴνῳ δωρούμενος ὑπὸ τῶν νησιωτῶν, τοῦ Βασιλέως μηδόλως τῆς τριήρεως ἀποβάντος.

Ἐκεῖθεν δὲ εἰς Πελοπόννησον ἐρχόμενοι, τῆς βασιλικῆς νηὸς ἱκανὸν διάστημα προηγουμένης ἀεὶ καὶ ἱπταμένης οἱονεὶ τὰ πελάγη, ἐπεὶ μετὰ δύο ἡμέρας βιαίου καὶ σφοδροῦ πνεύματος πνεύσαντος περὶ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας ἐκείνη μὲν ἀπέπτη, καὶ ἡμῖν οὐκ ἐφαίνετο ἄλλην βαδίσασα. οἱ δ' ἡμέτεροι εὐθὺ τῆς τοῦ Πέλοπος πλέοντές τε καὶ φθάσαντες ἐν τῷ λιμένι τῷ καλουμένῳ τῆς Συκῆς ἔστησαν, ταύτην δ' οὐχ εὕρομεν. Ἐκεῖσε προσεμένομεν αὐτὴν ἐκδεχόμενοι. τοῦ πατριάρχου δ' εἰς χέρσον ἐν τῇ σκηνῇ ἀναπαυομένου. ὡς δὲ καὶ δύο παρῆλθον ἡμέραι, καὶ οὐδ' ὅλως ἐμάθομεν τι περὶ αὐτῆς, οὔτ' ἐκ τῆς χέρσου, οὔτ' ἐκ τῶν πλοΐμων, ἀμηχανίᾳ μεγάλῃ καὶ λύπῃ συνειχόμεθα. Τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ τὴν τοῦ κατέργου ἑτοιμάσας ὁ καπιτάνιος βάλκαν, παρακινήσει πολλῶν ἐξ ἡμῶν ἔστειλεν αὐτὴν μετὰ τοῦ Ἀμηραλῆ, ἵνα μάθῃ τι περὶ τοῦ Βασιλέως, καὶ τῇ ἐφεξῆς ἡμέρᾳ ὑπέστρεψε καὶ εἶπεν ὅπως ἀπέβη ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸν Κεγχρεῶνα. ὕστερον δὲ ἦλθε καὶ τὸ κάτεργον, καὶ ἀπηρχόμεθα ὁμοῦ μετὰ τὴν

verbium, diripuerunt, omnigenis spoliis exaturati: Nec enim quid aliud necessario peragendum nos impulit eò divertere, nec aliud quid præclari permanere suasit, nisi ut more prædonum in miseros Insulares grassaremur. Illinc autem solventes, Mercatorias triremes, relictas à tergo multis parasangis enavigavimus, quando carinas prædis, plus æquo onerassent, & ad sua momenta à stationibus solvere, omnemque curam Imperatoris adsequendi exuere constituissent: Ac ut ipse etiam enavigem, & multa in medio relicta prætervehar, diluculo Sabbathi appulimus Euripum: Ubi egredi avide expetebat Patriarcha, ut intra Castelli mænia se à fluctibus marinis reciperet, ad quietem magis firmam & accommodatam: atque eò ardentiùs quò eum cum veneratione honorificâ compellassent aliquot Latinorum proceres; & paratum sibi illic dormitorium ab aliis audierat: ab Imperatore tamẽ præpediebatur, qui contrarium edocuit, Patriarchæ & tutius fore, & honestius, extra arcis præsidia, quam intra, somnum carpere, si tantopere avebat requiescere: Quod Imperatoris consilium ægro vix animo concoquens, nihilominus amplexus est, & fixo alicubi, extra castelli metas tentorio, biduum moræ traxit, vino, ac pomis, aliisque frugibus alimenta suggerentibus, donatus ab Insulanis, Imperatore ne pedis unguem extra triremem efferente.

Ab Eubœa Peloponnesi littora adlegimus: Imperatoriâ rate semper classis semitam ad vasta interstitia præoccupante, ac findente pelagus, non aliter ac aërem pennis avicula, adeo enim effusè velis indulgebat Imperator, ut per biduum vento validiore flante, ad solem Meridianum è conspectu nostro disparuerit, invectus in alium canalem. Nostri vero Pelopis Insulam circumvecti, anchoris in portu Ficulensi constiterunt, Imperatoriam triremem biduo præstolati, Patriarchâ interim in continenti, & sub tentorio refocillationem carpente. At elapso biduo, cum nihil terrâ marive de Imperatore increbuisset, inexplicabilis dolor, & consilii inopia omnium animos pervasit. Tertio die Prætoriam scapham è trireme remigibus instruens Condelmerius, multis nostrum id deprecantibus, emisit, cum Admiralio suo subpræfecto, ut Imperatorem exploraret, qui postridie reversus nobis significavit ad Cenchræas enavigasse Imperatorem: cujus mox adventans triremis se nobis exhibuit spectabilem: & post quatridui moram à Ficulensi iter perreximus. Verum causa divertendi in tantam distantiam hæc fuit. Imperator cernens mare commotum intumescere, & flatum impetuosius effervẽtem, atrocissimam tempestatem minitari, standum alicubi judicavit, dum venti ponerent, & fluctuum æstus frangerentur: adeo pri-

τὴν πέμπτην ἡμέραν. ἡ δ᾽ αἰτία τῆς ἀφ᾽ ἡμῶν διασπάσεως ἦν αὐτή. ὁ Βασιλεὺς ἰδὼν τραχυνομένην τὴν θάλασσαν, καὶ τὸ πνεῦμα φερόμενον βιαιότερον, στῆναι πῃ δεῖν ἐκέκρινε. ἔστη τοίνυν ἐν τῇ καλουμένῃ γαδυροννήσῳ, καὶ προσέμεινεν ἐκεῖσε, μέχρις ἂν ῥᾷον τὸ πνεῦμα ἐγένετο, μὴ εἰδότων τῶν μετ᾽ αὐτοῦ ἴσιν ἄρα καὶ περιέπεσον. εἶτ᾽ ἐκεῖθεν ἀπῆλθε εἰς τὴν Κεγχρεῶνα. ἐν δέ γε τῇ νήσῳ ἐκείνῃ ἦσαν δύο κάτεργα Κατελανικὰ καὶ γαλιῶται δύο, ἀπὸ ἑτέρου μέρους, καὶ οἱ μὲν τοῦ βασιλέως, οὔτ᾽ εἶδον οὔτε ἔγνων τι περὶ τούτων. οἱ δὲ Κατελανοὶ, καὶ εἶδον τὸ κάτεργον καὶ ἔγνων ὅπως ἐντὸς ἐστὶν ὁ Βασιλεὺς, καὶ ἐβουλεύσαντο ὅπως κατ᾽ αὐτοῦ ὁρμήσωσιν. ἔτι γοῦν νυκτερινῆς σκοτίας οὔσης ὡπλίζοντο. καὶ διαυγαζούσης ἡμέρας ἡτοιμάσθησαν, καὶ πρὸς τὸ ἐκπλεῦσαι ἤδη κατ᾽ αὐτοῦ ἠγωνίζοντο. Ἀλλ᾽ ἔτι τούτων ἐν τούτοις ὄντων μετεβουλεύσατό τις καὶ εἶπε, δεῖ ἡμᾶς σκέψασθαι καλῶς περὶ οὗ ἐγχειροῦμεν. ἰδοὺ γὰρ ὁ Βασιλεὺς αὐθέντης ἐστὶ μέγας, καὶ πᾶν ἰσχυρὸν ὅπλον, καίπερ ἀνδρεῖος ὁπλίτης μετ᾽ αὐτοῦ ἐστι, καὶ τὸ κάτεργον αὐτοῦ ἱκανὸν φανεῖται τρισὶν ἀντιπαρατάξασθαι. εἰ γοῦν ἐπιχειρήσομεν κατ᾽ αὐτοῦ καὶ ἀποτύχωμεν, ἀτιμία καὶ ζημία ἡμῖν ἐπακολουθήσει, καὶ εἰς κακὸν ἡμῖν ἀποβήσεται, διὸ βέλτιόν μοι δοκεῖ παύσασθαι τοῦ ἐγχειρήματος. τούτοις πεισθέντες τοῖς λόγοις ἐπαύσαντο τότε, ἦν ἄρα βοήθεια τοῦ Θεοῦ. οἴδασι γὰρ οἱ ἡμέτεροι πῶς· καὶ πότερον ἠδύναντο ὁπλισθῆναι, οἱ ἐν τῷ κατέργῳ, καὶ περὶ τούτου λέγειν οὐ χρή. ταῦτα δὲ ἡμεῖς ἀκριβῶς ἐμάθομεν, μετὰ χρόνου παραδρομὴν ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ παρά τινος ἐπιεικοῦς ἀνθρώπου Ῥοδίου, τότε μὲν ὑπὸ τῶν Κατελάνων κατεχομένου, μετὰ δὲ ταῦτα φυγόντος, κἀκεῖσε εὑρεθέντος μεθ᾽ ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύοντες, καὶ ποτὲ μὲν νηνεμίᾳ, ποτὲ δὲ κλύδωσι προσπαλαίοντες, εἰς τὴν Μεθώνην ἐφθάσαμεν σαββάτῳ πρωΐ. ἦλθεν οὖν ἐκεῖ καὶ ὁ τῶν Ῥωμαίων Ἐπίσκοπος, καὶ ἕτεροι πολλοὶ, προσεκύνησαν τὸν πατριάρχην. προσῆλθε δὲ αὐτῷ μετὰ τιμῆς καὶ ὁ Καστελλάνος, μετὰ καὶ ἑτέρων ἀρχόντων Λατίνων. προσέταξε δὲ ἡμᾶς ὁ πατριάρχης ἑτοιμασθῆναι ἐντίμως, καὶ

πλη-

primum ad Insulam Gadyron, clam reliquis suarum navium quas cursu prævorterat, ita se occultatum abdidit, objectu cujusdam promontorii, aut procurrentis in mare aggeris, ut quid eo factum sit, aut quibus adversis incidisset, pauci admodum conjectarent, donec procellâ mutante in clementius cælum, explicuit vela, ab Insula Gadyro delapsus in aliã Cenchræonem. A cujus Insulæ ripâ alterâ binæ triremes Catelaunicæ, stabant anchoris firmatæ, cum totidem Galeotis, quæ ab Imperatoriâ ignoratæ, interjectu Insulæ delituerunt: at illæ Imperatoriam subeuntem alveo plane conspexerant, & noverant Imperatorem in illis vehi: unde sævum ineunt consilium, cum Imperatore manus conserendi; & dum tenebris adhuc & noctis, & Insulæ occulerentur, omnia parant ad dimicandum: ut exorto die prompti jam atque alacres navigia è stationibus expedire, pugnamque capessere viderentur: Quod & præstitissent sanè, nisi quidam è suorum numero tempestive impetum saniori consilio retardasset: suadens ut sibi prospiciant: omnia cautè ac prudenter esse molienda: Imperatorem principem præpotentem, heroicum & magnanimum, abundare armis in bellum, ac militibus fortissimis: Rostratamque eam quâ vehitur, tanto robore compactam, tot viribus instructam maria persultare, ut vel cum tribus bellicosissimis navigiis sola possit concurrere: Si igitur Imperatorem invadimus, nec succedet spes aut votum, pro gloriâ & honore dedecus ac infamiam; pro utilitate ac commodo, damnum ac pœnam lucrabimur: Quare videtur omnino dimittenda hæc machinatio. His mitigati dictis, conceptam manifestæ prædæ spem, Catelauni posuere: Quod nec ex nostra arte, nec merito, sed ex solâ Dei ope, ac providentiâ profectum est: Quandoquidem omnes nostri satis intelligebant, quam longe impar, ac invalida fuerit triremis Imperatoria, navali prælio confligere: nec id pluribus probare opus est: Quod & abunde fassi sunt nostrates, in Florentiâ, post multorum mensium decursum, cum res nobis propalaretur à quodam honesto cive Rhodio, qui tum captivus ab istis Catelaunis detinebatur; sed posteà nactus libertatem perfugit in Italiam, & cum nostratibus conversatus est: Nos verò illinc promovendæ navigationis studio vela expandimus: Et ventis quandoque nullis, quandoque nimium sævientibus colluctati, tandem Sabbathi multo mane, Methones sinum intravimus: ubi Episcopus loci, à Romanorum autoritatem derivans, cum permultis aliis ad Patriarcham obsequiose pervenit, eumque adoravit: Idem & Castelli Præfectus fecit, & nonnulli proceres Latinorum: Præceperat autem Patriarcha, nos cultu quam potuimus maxi-

mè

πλησίον αὐτοῦ εὑρίσκεσθαι, ὃ καὶ πεποιήκαμεν πρὸ τοῦ τὸν καστελλάνον ἐλθεῖν· εἶτα εἶπεν, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι οὗτοι οἱ λατῖνοι βούλονται κατέχειν μὲν ἑκατέρωθεν κατὰ τὸ ἔθος. τὸ δὲ ἐστὶν ὑμέτερον δίκαιον. ἀλλ' οὗτοι εἰσὶν ἀνατεθειμένοι πρὸς τοῦτο, καὶ ἀπὸ τοῦ πάπα, τί οὖν δοκεῖ ὑμῖν; μήτις ἔχῃ αἰτιάσασθαι ἡμᾶς ἀπὸ τούτου: ἐξωτερικὴ τιμὴ ἐστὶ τοῦτο. ἐστὶ δὲ καὶ λόγος τοῦ πάπα, καὶ οὐ δοκεῖ μοι ἐγγίζειν κατὰ τι ἡμᾶς. ἡμῶν δὲ πρὸς σκέψιν ἀπιδεῖν βουληθέντων, εἶπεν εὐθὺς προπετῶς ὁ μέγας Σκευοφύλαξ. τοῦτο ἐξωτερικὴ τιμή ἐστι, καὶ οὐ λυμαίνεται. τὸ δ' αὐτὸ εἶπε καὶ ὁ μέγας σακελλάριος. Ὁ δὲ μεθώνης προσκυνήσας τὸν πατριάρχην ὑπέστρεψε, καὶ συναθροίσας πάντας τοὺς ἱερεῖς, καὶ τὰς ἁγίας εἰκόνας λαβὼν, ἦλθεν εἰσαγαγεῖν τὸν πατριάρχην μετὰ λιτῆς.

me venerabili ac decoro cinctos, juxta ejus latera consistere: quod & præstitimus ante adventum præfecti. Nam id secum Patriarcha cogitavit, quod & nobis aperte explicuit his verbis: Latini Episcopi adstare mihi in loco proximo, mea utrinque stipare latera honoris causâ, putant ad jus suum pertinere: quam ego vestram esse prærogativam censeo: At quid si id edocti sunt à Papâ? quid faciendum judicatis, ut nemo nostros mores incuset, si diversum ab eorum institutis ordinem sequamur? Est peregrina Heroas honorandi consuetudo fulta etiam autoritate Papæ, nec nostræ gentis ritus ullo modo attingit: Dum verba Patriarchæ perpendimus, & circumspicimus in eo negotio quid consilii esset capiendum, Magnus Scenophylax abruptè respondit: Si peregrina consuetudo nostros non attingit mores, ergò utcunque à peregrinis usurpata, nostros nec viriat, nec labefactat: Idem & Magnus Sacellarius pronuntiavit. At Episcopus Methones post exhibitam Patriarchæ reverentiam domum abit; Et collecto omni cætu Sacerdotum, assumptisque sacris Imaginibus, ad nos illico revertitur, cum Clericali pompa & supplicatione solenni Patriarcham deducturus ad Ecclesiam.

τμήμ. δ. Κεφ. ε.

Ὡς οὖν ἐξηρχόμεθα τῆς νηὸς ἠρώτησέ με, εἰ ἔσονται καὶ λατῖνοι μεθ' ἡμῶν; εἶπε γὰρ, ὡς ὅτι λιτανεύομεν ἡμεῖς, οὐκ ἔρχονται μεθ' ἡμῶν Λατῖνοι. ἐγὼ δὲ εἰδὼς τὸ γενησόμενον, εἶπον, μή σοι μελέτω νῦν περὶ τούτου, ἐπειδὴ πάρεστιν ὁ πατριάρχης. πάντα εἰς τὴν ἐκείνου ἀνάγονται διάκρισιν. διερχομένων οὖν ἡμῶν τὰς ὁδοὺς, ἐκρατεῖτο ὁ πατριάρχης ἀπὸ τῶν ἀγκαλῶν, ἀπὸ μὲν τοῦ ἑνὸς μέρους παρὰ τοῦ Κορώνης Χριστοφόρου εὐπρεπέστερον, ἀπὸ δὲ θατέρου παρὰ τοῦ πορτουγάλου ἄκροις δακτύλοις καθὼς εἰώθασιν οἱ λατῖνοι πεσενταρίζειν. Τὸ δὲ κατάλυμα εἰς ὃ ἀπήγαγον τὸν πατριάρχην, ἦν ἀνώγεων παλαιότερον, ὅπερ ἔλεγον εἶναι τῆς ἐπισκοπῆς ἐκ πολλῶν ἤδη χρόνων ἀοίκητον πάνυ κατερραγμένον καὶ ἀκαλλώπιστον. Δίχα φραγμοῦ τὸ κατώγεων αὐτοῦ καὶ χοίρων ἐνδιαίτημα: ἦν δὲ ἐκεῖσε κλίνη μία, καὶ ἐπ' αὐτῆς πῖλος τὸ προσκεφάλαιον, ἴσως διὰ τὸν πατριάρχην, ἐρρυπωμένον λίαν καὶ πενιχρόν. ἐν τούτῳ οὖν εἰσελθόντες ἡμεῖς, καὶ μηδὲ καθίσαι εὑρόντες ἐξήλθομεν. ὁ δὲ πατριάρχης λίαν ἀηδῶς ἀρκεσθεὶς ἐν αὐτῷ ὡς μηδεμίαν ἀνάπαυσιν εὑράμενος, καὶ ὑπὸ τοῦ τῶν χοίρων γρυλισμοῦ διοχλούμενος δίε-

SECT. IV. CAP. V.

Ut primum navigio egressi sumus, me interrogavit Episcopus, an Latini in nostro comitatu veherentur? se, cum Ecclesiæ Græcanicæ præficeretur, nec Romani officij ritum observare dixit, nec sacris operari solitum aspectantibus Latinis. Ego vero satis gnarus, quo tendat hæc oratio, jussi de hac re, omnem animo sollicitudinem eximeret, cum ipse Patriarcha adsit, cujus autoritati, ac limatissimo judicio omnes ritus ac officia permittuntur examinanda: Nobis autem ulterius per vias progredientibus, Patriarcham ansis librabant, à dextrâ Coronensis Christoforus, Legatus Pontificius, formâ ac modo magis aulico ac eleganti; à sinistrâ Lusitaniæ Episcopus, summis tantum digitis Patriarchæ manum delibantes, ut solent Latini, quos amant ac reverentur, decoris ac magnificentiæ ergò, per plateas publicas deducere. Diversorium vero in quod Patriarcham introduxere, stetit in superiori contignatione cænaculum, quod palatium sedis Episcopalis profiteri non erubuerunt: inhospitum à multis annis ac inhabitabile, rimis dehiscens, fædum ac deforme: Quod inferius remansit, apertum hiavit, sine sepimento, vile gurgustium, & hara, in quâ fæcunda scrofa suos alat porculos: In cænaculo lectus erat unicus, quem unico pulvinari straverant; eoque forsan in usum & honorem Patriarchæ allato, sed nimis sordido, paupere & lutulento: In id nos etiam intravimus secuti Patriarcham: sed

τῶν φλωρίων περιελθεῖν εἰς αὐτήν. ἀλλ' ὅμως ἐγὼ ἤμην ὁ συμβουλεύσας, καὶ συνεργήσας ἀπελθεῖν ἡμᾶς εἰς τὸν Πάπαν. νῦν οὖν ἐπεὶ τοιαύτη δόσις ἐστὶ, δεῖ με λοιπὸν μεταβάλλοντα παρεγγυέσθαι ζητεῖν πρὸς τὴν σύνοδον. μᾶλλον δὲ μηδὲ ἀπελθεῖν ὅλως, μήτε πρὸς τὸν Πάπαν, μήτε πρὸς τὴν Σύνοδον.

millibus, sex tantum millia sumeremus? tota Negotii moles ac discrimen Ecclesiam spectat, & in Ecclesiam necessario recumbet tota concertatio, seu verbis, seu factis peragenda: ut labor ac fastidium, ita merces ac præmium; & si florenorum non integer numerus, at saltem maxima pars in sinum Ecclesiæ recidere debet: Verum ego ut primus autor extiti ad Papam proficiscendi; ita nunc cum plane videam Papalem munificentiam aliò quam par est derivari, mutatâ in melius sententiâ, autor ero migrandi ad Concilium, vel potius ad neutrum, nec ad Papam, nec ad Concilium.

τμήμ. γ. κεφ. ιθ.

Ἀπεκρίθη πρὸς ταῦτα ὁ Βασιλεύς: θαυμάζω πῶς λέγει οὕτως ὁ Πατριάρχης. ἡμεῖς οὐκ ἐποιήσαμεν παρεισπρακτόν τι εἰς τὸν τοιοῦτον μερισμόν. ἐδώκαμεν γὰρ τῷ ἀδελφῷ μου τῷ δεσπότῃ τὰς χβ. καὶ οὐκ ἔχει τις εἰπεῖν, ὅτι ἐδώκαμεν αὐτῷ πολλά. ἢ ὅτι περισσόν ἐστι τὸ ἐλθεῖν καὶ αὐτὸν μεθ' ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ὀλίγα εἰσὶ πρὸς οἰκονομίαν αὐτοῦ, καὶ πάντες οἴδασιν ὅτι ἀνάγκη ἐστὶ ἐλθεῖν καὶ αὐτὸν μεθ' ἡμῶν. ἐδώκαμεν καὶ χα. τοῖς ἀποκρισιαρίοις. ἦν δὲ καὶ αὐτὸ ἀναγκαῖον. ἐναπελείφθησαν καὶ αἱ ιβ. καὶ ἐμερίσαμεν αὐτὰς ἐπ' ἴσας. καίτοιγε ὀλιγώτερα ἔδει δοῦναι τῇ ἐκκλησίᾳ. ἡμεῖς γὰρ ἔχομεν πολλὰς ἐξόδους. τίς δὲ ἡ χρεία ἐλθεῖν ἐκ τῆς ἐκκλησίας πολλοὺς καὶ ἀχρείους; ἐλθέτωσαν ὀλιγώτεροι καὶ ἀναγκαῖοι, καὶ ἔσται αὐτὴ ἡ ἔξοδος ἀρκετή. Μεμνῆσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸ ἐν τῷ Δεκρέτῳ. ἔταξαν γὰρ ἐκεῖσε τρέφειν ἑπτακοσίους, καὶ οὐ μὴ θρέψωσιν ἕνα περισσότερον τούτων. δεῖ οὖν εἶναι ἐντεῦθεν ὀλιγωτέρους, ὅτι ἐλεύσονται ἐκεῖ μετὰ τοῦ Ῥωσίας πολλοί. οὐ προσήκει δὲ καὶ τῷ Πατριάρχῃ λέγειν, μὴ ἐλθεῖν εἰς τὴν σύνοδον. μόλις γὰρ ἂν ἔδει αὐτὸν μὴ συνακολουθῆσαι μοι εἰς τὴν σύνοδον ἀπιόντι, ὅτε ἑώρα με εἰς ἑτέραν μετατιθέμενον δόξαν.

Πρὸς δὲ ταῦτα εἶπε καὶ ὁ μεσάζων Καντακουζηνὸς, ὅτι ὁ αὐθέντης ἡμῶν ὁ βασιλεὺς, οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ οἴκοθεν καταναλίσκει πολλά. ἐκ τῶν ἰδίων γὰρ ἑτοιμάζει καὶ τὸ κάτεργον αὐτοῦ, καὶ ἄλλα τινὰ ἅπερ ἀναγκάζεται ἔχειν πρὸς τὴν τοιαύτην ὁδόν. καὶ οὐκ ἦσαν ἁρμόδιοι νῦν πρὸς τὸν βασιλέα οὗτοι οἱ λόγοι τοῦ πατριάρχου, οὐδ' εὐπρεπεῖς, ὡς οὐδ' ἐμοὶ

SECT. III. CAP. XIX.

Ad hæc Imperator, mirari se, quod talia proferat Patriarcha; se nihil in hac divisione inconditum rationi, admisisse. Si quidem, inquit, fratri Despotæ duo millia assignavi, nec ea aut nimis multa pro se suoque satellitio, in ordinem Heroicum instruendis, mihi quis objiciat: aut ejus præsentiam ut supervacaneam proscribat. Alterum mille meis Apocrisiariis tradidi; & id etiam necessitas efflagitavit: Et quæ remanent millia duodecim, ecce, in æquales sarcinulas partitus sum inter me & Ecclesiam: quanquam Ecclesia sibi minus debeat vendicare, & ego plus, cui plus oneris, & plura quotidie stipendia incumbunt expendenda. Et quid opus est tam ingenti multitudine Clericorum inutilium? Removentur tabulæ, redigantur in parciorem numerum; accedant tantum idonei, & tum sex millia florenorum omnibus requisita, abundanter suppeditabunt. Meminisse insuper oportet, quid Synodi Decretum promittat: alere septingentos, & ne unicum huic numero superaddi patientur: Quin & debent nostratium pauciores advenire, quanto plures secum trahet Russiæ Metropolitanus. Nec decet Patriarcham, se non iturum ad Synodum, profiteri: vix enim ei licuit me ad Synodum non comitari, si ad Synodum ire propositum tenuissem; & ne tunc quidem non licuit, cum me plane videret, mutato consilio aliud determinasse.

Subjunxit Cantacuzenus Sequester hæc pauca: Dominus noster Imperator, & in hæc quæ numeravit, & in domestica, multa quotidie elargitur impendia, triremem suam propriis sumptibus instruit, & permulta alia quæ tam longinqua navigatio postulat. Nec Patriarchæ sermones ad Imperatorem, videntur aut generosi, aut decori; quemadmodum nec mihi aut decens esset, aut amabile, si hac purpurâ indutus senatoriâ, simiorum gesticulationibus, in scena aut foro publico ludionum mores exprimere conarer. Ut hæc ab Imperatore Patriarchæ retulimus; Patriarcha nos statim remisit ad Imperatorem, cum

καὶ ἀναπαύσεις ταῖς ἐκεῖσε, ὁ καὶ ἤρεσε τοῖς πλείοσιν. ὁ δὲ Σάρδεων εἶπε, πρῶτον μὲν ἔνι δύσκολον εὑρεῖν αὐτοὺς κάτεργον, εἰ δὲ καὶ εὑρήσουσιν, οὐ δυνήσονται οἰκονομῆσαι αὐτὸ μέχρι καὶ ἑνὸς μηνὸς τὸ ἔλαττον, εἰ καὶ μεγάλως σπουδάσουσι. καὶ ἔσται ἀπὸ τούτου πλημμέλεια, καὶ ἔξοδος πολλὴ εἰς τὰ κάτεργα. εἶτα οὐδὲ θελήσουσιν ἀποβλέψαι πρὸς τὸ τοιοῦτον. ἐπεὶ οὐκ ἔχουσιν ἀνάθεσιν ἀπὸ τοῦ πάπα. δεῖ οὖν ἡμᾶς ζητεῖν ἅπερ δύνανται κἀκεῖνοι ποιεῖν εὐκόλως. εἰ δὲ ζητοῦμεν μεγάλα καὶ ἀπαγορεύσονται, παρ' ἐκείνων, εἶτα παραιτούμεθα καὶ ἡμεῖς ἅπερ ζητοῦμεν, καὶ νοήσουσιν ἡμᾶς παρῃτουμένους εὐκόλως τὰ ζητήματα ἡμῶν, μεγάλην βλάβην ἕξομεν ἀπὸ τούτου, ἐλευσόμεθα γὰρ καὶ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα, τὰ ἀναγκαῖα, κἀκεῖνοι εἰδότες τὰς παραιτήσεις ἡμῶν, ἐνστήσονται, καὶ κατορθῶσαί τι οὐ δυνησόμεθα. Θεραπεῖαι δ' ἔφη δοκοῦσί μοι δυναταὶ δύο. μία μὲν ἐπεὶ πάρεισιν ἐνταῦθα τὰ τῆς Συρίας κάτεργα, καὶ αἱ ἐν αὐτοῖς καμάραι εἰσὶν, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ὀφφικιαλίων, ἐξωνηθήτω ἡ χρῆσις αὐτῶν, ἵνα εἰσαχθῶσιν ἐν αὐταῖς τινὲς τῶν ἡμετέρων, καὶ ἀναπαυθῶσιν. ἑτέρα δὲ, ἵνα ἐκβάλλωσι τοὺς δούλους οὓς ἔχουσιν, καὶ ἴσως γενήσεται καὶ ἐκ τούτου εὐρυχωρία τις. ἀνάγκη δὲ ὑπομεῖναι ἡμᾶς καὶ στενοχωρίαν πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, ὑποθεμένους ὡς ἢ ἀσθενοῦμεν ἢ ὑπὸ περιορισμὸν ἐσμέν. περιέστη οὖν ἵνα ζητήσωσιν ἐκβαλεῖν δούλους, καὶ τὰς πραγματείας ἃς εἶχον: ὡς ἂν οὕτως πως πλείων εὐρυχωρία εἰς τὰ κάτεργα γένηται, διεμηνύσαντο δὲ τοῦτο τῷ καπιτάνῳ καὶ τῷ Χριστοφόρῳ δι' ἡμῶν, οἱ δὲ περὶ μὲν πραγματειῶν εἶπον μὴ εἰσάξαι, οὐδὲ γὰρ ἔχουσιν καίτοιγε καὶ εἶχον καὶ εἰσῆξαν. περὶ δὲ τῶν δούλων εἶπον, ὅτι οὐκ εἰσάξομεν αὐτοὺς εἰς τὰ κάτεργα, ἡμεῖς γὰρ ἐνταῦθα ἐμέλλομεν καταλιπεῖν αὐτοὺς, εἰ καὶ ὑμεῖς τοῦτο οὐκ ἐζητεῖτε. οὐδεὶς γὰρ τῶν δούλων ἐλεύσεται εἰς τὴν Βενετίαν διὰ τῶν κατέργων. ἠλήθευσαν δὲ καὶ ἄκοντες εἰς τὸν τελευταῖον καὶ μόνον αὐτῶν λόγον. καὶ πάντας εἰσῆξαν τοὺς δούλους εἰς τὰ κάτεργα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν διεσώθη εἰς τὴν Βενετίαν τοῦ βουβῶνος πάντας τῷ βυθῷ παραπέμψαντος τῆς θαλάσσης. τὸ καινότερον δὲ, ὅτι πάντων ὁμοῦ συνδιαιτωμένων ἐκ πάσης ἡλικίας,

primo rem arduam fore papalibus, hac anni tempestate, triremem onere vacuam, invenire: Et si ad manum habeant, mensis ad minimum effluet; etiamsi se multum fatigabunt; priusquam omnibus necessariis instruere possint: unde damnum suborietur, temporis in quærenda rate, & impensarum in ea adornanda: Deinde & Papæ autoritate forte destituuntur. Unde hæc rejicient ut aliena à suis articulis, & ultrà metas mandatorum procurrentia: quare rogandi sunt ea quæ facile poterunt, & sine graviori incommodo præstare. Nam si importuna quæ postulamus illi repudiabunt, docebimus in posterum nobis negari posse mediocria. Et si nos semel deprecari animadverterint quæ nos petimus, & illi negant; semper illi in eo negandi studio versabuntur, & nobismetipsis damnum capitale concitabimus. Nam cum perventum erit ad Synodum, & Theologicas dissertationes, cum nos consciverint tergiversari, & ad deprecationes redargui posse, instabunt animosius; & nihil unquam præclari nobis præstandum permittent, Opinor autem in duobus, hujus incommodi remedia consistere. Aut Syriacas triremes hic in promptu conducendas esse, in quibus varia cubicula vectoribus locantur à navium officialibus, ut in iis nostratium aliquot rite dispositi, refocillentur: Vel ut unusquisque nostrûm, quos secum adduxit servos dimittens, cæteris permansuris liberiorem locorum capacitatem relinquat. Interea nos omnes nonnihil angustiarum pati oportet, ad paucorum dierum breve spatium; nobiscum reputantes, quasi aut lectis affixi morbo, aut exilio damnati mulctaremur. Ita tandem in id conventum est, ut postularent mancipia ejici, & mercimonia, ut sic fieret in triremibus locorum relaxatio. Quod ubi significatum est per nos classis Præfecto & Christophoro, responderunt, se nulla mercimonia attulisse, nec habere jam quæ exonerent, quanquam id falsum esse satis constaret, & attulisse se mercimonia, & jam habere: servos vero se suos hinc dimittere decrevisse, etiamsi de ea re nihil dixissemus: Nullum mancipium nos Venetias usque in triremibus comitabitur. Nec in eo fidem fefellere, veridici vel inviti, conjurantibus fatis in omnium servorum internecionem. Nam quamvis eos omnes, contrà quam promiserant, in triremibus ut antea reposuere, eorum tamen nemo incolumis Venetias pervenit, sed grassante tumore qui inguina inflammabat, omnes ad unum extincti in fundo maris demergebantur: Et quod magis obstupescendum, cum plurimi simul in iisdem triremibus versarentur ex omni ætate ac conditione, neminem vel Græcorum vel Latinorum fatalis lues afflavit, præter servos solos, eosdemque omnes, ne unus

χίας, οὐδενὶ οὔτε τῶν γραικῶν οὔτε τῶν λατίνων ἡ νόσος ἐνέσκηψεν, εἰ μὴ τοῖς δούλοις πᾶσι μόνοις. οὐδεὶς γὰρ διεσώθη. ἐκεῖθεν δὲ τῶν νηῶν ἐπιβάντες ἤλθομεν δι' αὐτῶν εἰς λιμένα τὸν ναβαρῖνον ὀλίγον ἀπέχοντα τῆς μεθώνης.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφιππος τὴν τοῦ πέλοπος διελθὼν ἀπὸ τοῦ κεγχρεῶνος, καὶ διὰ μέσου τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ συγγενόμενος ἦλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὸν ναβαρῖνον, ἐπιβάντος δὲ καὶ αὐτοῦ τῆς νηὸς τὸν πλοῦν διηνύομεν.

unus quidem ex illis salvus permansit : Verum illic navigia conscendentes, aliquantulum promovimus ad portum Nabarenum, non ita procul à Methone Civitate distantem.

Interea Imperator à Cenchreone totam Pelopis Insulam eques peragravit, fratresque cum compellaret, nos assecutus est in Navareno : navemque conscendit, & omnes unà tot diebus omissam navigationem redintegravimus.

τμήμ. δ. κεφ. ζ.

Ἵνα οὖν τὰ μεταξὺ παραδράμω κλύδωνάς τε καὶ κινδύνους, οὓς ὑπέστημεν περί τε τὴν Μεθώνην καὶ περὶ τὸν τῶν Ἰωαννίνων κόλπον, ἔνθα τῆς βασιλικῆς νεὼς ὁρμῆσαι βουληθείσης, ἡ καὶ τῶν βενετίκων ἀκουσίως ἑπομένων καὶ στραφεισῶν τῶν δύο, εὐθὺς ἐρράγησαν τὰ ἱστία αὐτῶν ἄνωθεν ἕως κάτω τάς τε στάσεις, ἃς ἱστάμεθα κωλυόμενοι ὑπὸ τοῦ καιροῦ ὅμως ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν εὐφόρου τετυχηκότες ἀνέμου ἐξ οὐρίας ἐπλέομεν, γηθόμενοι τῷ τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ ἀέρος καθαρῷ καὶ λαμπρῷ, καὶ τῇ τοῦ πλοὸς ταχυτῆτι. κυριακὴ δὲ ἦν καὶ παραμονὴ τῆς ἑορτῆς τῶν ἁγίων θεοφανίων, καὶ τὴν νῆσον τῆς κεφαληνίας παρεπλέομεν, καὶ περὶ δευτέραν ὥραν μετὰ μεσημβρίαν, κατῆρεν ἡ τοῦ βασιλέως ναῦς, καὶ ἔστη ἐν λιμένι τῷ καλουμένῳ Πιτζκάρδω πάντων βοώντων καὶ μονονοὺ ὀλοφυρομένων, ὡς τοιούτου πλοῦ αἰσίου ζημιουμένων, ὥστε καὶ τὸν λεγάτον ἀναγκασθέντα εἰπεῖν ἑλληνιστί. μὴ γὰρ ἔχομεν ἐκ τῶν ἡμετέρων κόλπων ἐκπέμπειν τὸν ἄνεμον ὅταν ἐθέλωμεν. ἀλλ' οἱ λόγοι πάντων ὡς ἄσημοι φωναὶ καὶ ὡς ψόφοι κενοὶ εἰς ἀέρα ἐρρίπτοντο. Μία δὲ τῶν τριήρων ἀδείας δραξαμένη καὶ μίλια περιελθοῦσα λ. πρὸ τῆς ἑσπέρας ἐλιμενίσθη, καὶ τῇ ἐπιούσῃ τὸν πλοῦν διανύσασα εἰς τὴν κέρκυραν ἔφθασε καὶ καλῆς ἐτυχε ἀναπαύσεως.

Ἡμᾶς δὲ τῶν πνευμάτων ἐναντιότης ἐπὶ πέντε νυχθήμερα κατεῖχεν ἐκεῖσε, μηδὲ ὕδατος ἐμφορηθῆναι ἔχοντας, μόλις δ' οὖν ποτε καιροῦ λαβόμενοι καὶ λύσαντες περὶ μέσας νύκτας, εὐθόρως ἐφερόμεθα

τὴν

SECT. IV. CAP. VII.

Atque ut compendii causâ omittam, quæ nobis acciderunt obvia ac protrita, nempe quas undas, quæ pericula sustinuimus, circa Methonem, & sinum Joanninorum : ubi triremis Imperatoria avolare impetuosius festinans, in aliam Venetorum subsequi æmulantem subito obliquata incurrit: & ambæ proris adversis tanto cum conflictu arietarunt, ut vela ab utriusque antennis diffracta, deciderint : Ac ut prætercam, quibus hic illic abditi portubus vim ventorum adversam, declinavimus : Semel contigit ut in die ventum nacti pro votis secundum, & flantem à puppe, progrederemur navigantes, & sole sereno, cæloque sudo, & navium expeditâ navigatione plurimum oblectati : Erat autem dies Dominicus, & pervigilia solennis festi Theophaniorum, quando nos Cephalleniam Insulam prætervecti sumus : Imperatoria vero triremis ad horam secundam à Meridie portui se applicuit, qui Pitzcardius, seu Cordicrepius vulgo dicebatur: reclamantibus nobis universis, ac plurimum ingemiscentibus, tam faustæ navigationis opportunam occasionem corrumpi : sic ut legatus Pontificius, Græcè exclamare coactus fuerit: Creditisne nos in sinu portare ventos, ut flatum tam secundum vobis quotidie promere valeamus? At omnium monita ut voces irritæ cadebant, aut ut soni, qui nullum sensum important, in aera projiciebantur : Una tamen triremis animosè se proripiens in cursum, sexaginta milliaribus eâ nocte nos antevertit, & vesperi tempestive appulsa, cras Corcyram usque perrexit, ac utrobique portum satis commodum obtinuit.

At contrà, nos venti adversi quinque diebus ac noctibus continuis Pitzcardio detinuere: cum nec lymphæ satis ad explendam sitim suppeteret: Tandem tempus magis plausibile nacti solvimus ad noctis conticinium : Ac primum vento obsecundante, leniter ferimur : mox asperius

intu-

τὴν ἀρχήν. εἶτα κατὰ μικρὸν τὸ πνεῦμα ἐπεχύνετο, καὶ ἔτι μεῖζον, καὶ ἡ θάλασσα ἠγείρετο, καὶ εἰς σφοδρὸν κατήντησε κλύδωνα.

τμήμ. δ. Κεφ. η.

Ἕως μὲν οὖν ὁ ἄνεμος ταῖς ναυσὶν ἐπ' εὐθείας ἐνεδίδου φέρεσθαι, ξ μίλια διέδραμον ἐν τέσσαρσιν ὥραις βιαίως φερόμεναι. ὧν μεταξὺ καὶ τὸ λεγόμενον σοῦνιν, ὃ τὴν κεραίαν κατέχον τέμνεσθαι ἤρξατο. ὃ οὐχ μᾶλλον ἐξέπληξεν ἡμᾶς ὕστερον γνόντας τὸ περὶ τούτου, ὅπως ἐν σκότει βαθεῖ, καὶ τοσαύτῃ βίᾳ καὶ βοῇ τοῦ τε ἀνέμου καὶ τῆς θαλάσσης ἔγνωσαν οἱ ναυτικοὶ τὸ σοῦνιν τεμνόμενον, καὶ ἐν τοιαύτῃ βίᾳ ἀναβάντες ἔδησαν καὶ ἐσχύρωσαν αὐτό. ὅτι καὶ οἱ πλείους τῶν ναυτῶν, οὐδ' ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὀρθὰ βαίνειν ἠδύναντο. ἀλλ' ἔτι σκοτίας οὔσης αἰφνιδίως ἀντιπνεῖ καὶ ἀντιπεριβάλλει τὸ πνεῦμα, καὶ ὑψηλὸν καὶ τραχὺ ἀντιστρέφει κῦμα, καὶ ἀνάρροπα κύματα τοῖς ἐπερχομένοις ἀντεπεγείρει, καὶ εἰς τὸ ὄπισθεν τὰς νῆας βιαίως ὠθεῖται. ὁποῖος μὲν οὖν ὁ κίνδυνος ἦν τότε, οὐδὲ γνῶναι ἀκριβῶς εἴχομεν, τῇ ζάλῃ καὶ τῷ πλήθει τῶν ἰλίγγων καταδαρθέντες. μία μόνον ἠγγέλθη παραμυθία, ἡ καὶ ἡμῖν ἐκλάμψασα τότε καὶ γλυκεῖα καὶ ἐξαισία φωταγωγία. ἣν καὶ τινὲς τῶν ἡμετέρων οἰκείοις ἑωράκασιν ὀφθαλμοῖς. ὅμως μὴ ἔχοντες ὅπη ἂν ἐλλιμενισθῶμεν, τὴν αὐτὴν πάλιν ἐστράφημεν, καὶ τὴν ὁδὸν ἐν τέσσαρσιν ὥραις ἠνύσαμεν ταύτην, ἐν ιδ' μόλις διήλθομεν εἰς τὸν πιτζκάρδον αὖθις ἀνασωθέντες, παρ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν κλυδωνιζόμενοι, καθ' ἣν οὐ βρώσεως τινὸς οὐδὲ πόσεως ἐγευσάμεθα, οὐχ' ὅτι γε ἡμεῖς, ἀλλ' οὐδὲ οἱ ναῦται. πάντων σκοτοδινίᾳ, καὶ κάρῳ βαρεῖ κειμένων ὡσεὶ νεκρῶν, πέντε μόνων ἢ ἓξ γρηγορεῖν δυνηθέντων, καὶ τὸ κάτεργον ἰθυνόντων, τῶν δὲ κυμάτων ὡς ὄρη μέγιστα ἀντικρουόντων.

Πάλιν τοίνυν ἐν τῷ αὐτῷ προσορμείναμεν λιμένι τριημερεύσαντες. εἶτ' εὐφόρου καιροῦ δραξάμενοι, νυκτὸς ἀρξαμένης καὶ τῆς Σελήνης, ἡδύ τι διαλαμπούσης καὶ καθαρόν, πλέειν ἠρξάμεθα. οὔπω δὲ καλῶς ἐξελθόντες τοῦ λιμένος, τὸ ἕτερον κάτεργον διεπέτασε τὰ ἱστία, τὸ δὲ πνεῦμα ἀθῆ-

σαν

intumuit unda, & paulatim sic crevit, ut efferatum mare in atrocissimam tempestatem desineret.

SECT. IV. CAP. VIII.

Quamdiu vero nobis per ventum licuit rectà progredi, sexaginta milliaria confecimus, in quatuor horarum spatio; adeò violentis flatibus provehebamur: Interea Sunis qui dicitur, quo quasi camo injecto antenna ad Carchesium hæret religata, crebro ad malũ affrictu, radi cæpit: Et quod nos majori admiratione perculsos terruit, intelleximus, in tam densâ caligine, tam ferventi æstu ventorumque & maris, in tam immani fluctuum repercussu nautas animadvertisse, quod rudens ista enervaretur: Et cum plerique nautarum, nẽ vestigiis quidem in tabulato recti stare valerent, tamẽ eorum aliqui, antennarum funibus illata intertrimenta resarcirent: Sed quod omni discrimine gravius accidit, dum adhuc in his spissisimis tenebris agitamur, variato cæli cardine ventus reflavit cõtrarius, & à puppe in proram incubuit, tam impetuoso turbine fluctus fluctibus allidens, & undas undis, ut nostras naves in anterius directo cursu collimantes, retro in puppim redire coëgerit: At nemo nostrum magnitudinem periculi tum æstimare poterat, cum nostras aures terribilis fragor colluctantium undarum obstupefecit, & omnem cerebri sensum extinxit plane intertriginosa vertigo, quâ consopiti obruebamur: Unicum tamen nobis solatium ab aliquibus nuntiatũ accepimus: Deum nostris malis permulcendis interfuisse: nam insoliti splendoris lumẽ gratum ac gloriosum nos circumfulsit; quod non ita pauci nostrorum propriis oculis conspexerũt: Utcunq; cum nullibi in tam sævo mari jactis anchoris cõsistere possemus, nec portus esset vicino in littore ad quem confugere, eandem retro viam, iisdem ferme passibus, ad eundem Pitzcardi infaustum sinum remetiri cogimur: Et sexaginta milliaria quæ in horis quatuor progrediendo confecimus, vix totidem in quatuordecim retroacti superavimus à Cælo, saloq; fluctibus & tempestate male mulctati, die integrâ, noctuque: Quâ ne micam quidem cibi aut potus, non modo non ipsi, sed ne nautæ gustaverant: Marcescentibus universis, ea circumrotatione capitis ac gyro, ut mortuis quam vivis propiores adnumeraremur: soli quinque vel sex viri animosiores, expugnatâ decumbendi necessitate superfuerunt operariæ rudentum curæ, & triremi clavo dirigendæ, contrà undarũ immanitatem, quæ ad instar ingentiũ scopulorum nostra latera undequaque feriebant.

Tandem autem illuc iterum devecti, triduo per-

Νοεμβρίου ἀράντες ἐκ τοῦ λιμένος, ἅμα ἡλίῳ μόλις περὶ ἑσπέραν τὸ Ἀθύριον πλοῦν παρηλλάξαμεν. ἅμα δὲ τῷ ἄρξασθαι τοῦ πλοῦ, εἶπέ τινι τῶν αὐτοῦ φίλων ὁ Χριστοφόρος, ὡς ἠσχημένη ἔσται ἡ πρᾶξις ἡμῶν. Τριήρεις δὲ ἦσαν, τρεῖς μὲν αἱ τοῦ Πάπα, τετάρτη γὰρ μία ἐξ αὐτῶν μετὰ στρατιωτῶν, ἑτέρα δὲ ἡ τοῦ βασιλέως. τρεῖς δ᾽ αὖ αἱ συνήθεις τῆς πραγματείας, καὶ μία ἐκ τῆς Φλωρεντίας. καθ᾽ αὐτὴν οὖν τὴν ἡμέραν καθημένων ἐν τῷ κατέργῳ τοῦ Ἡρακλείας, τοῦ μεγάλου Σακελλαρίου, καὶ ἑτέρων πολλῶν, καὶ διερχομένου τοῦ Κορώνης Χριστοφόρου, ὃς ἦν ὁ τρὶς παρὰ τοῦ Πάπα σταλεὶς ὡς δεδήλωται, καὶ τὰ προειρημένα πάντα διαπραξάμενος, εἶπεν αὐτῷ ὁ μέγας Σακελλάριος, ὦ Δέσποτα Ἐπίσκοπε, μέγα πρᾶγμα εἰργάσω, καὶ πολλήν σοι χάριν εἰδέναι ὁ Πάπας ὀφείλει. τοῦ δὲ ἀπορήσαντος· καὶ τί λέγεις τοῦτο, ἔφη ὁ μέγας Σακελλάριος, οὐ γὰρ νομίζεις εἶναι πολὺ τὸ ἆραι καὶ ἐξαγαγεῖν ἐκ τῆς πόλεως τὸν βασιλέα, τὸν ἅγιον τὸν αὐθέντην τῶν Ῥωμαίων, τὸν πατριάρχην τὸν ἅγιον, σὺν ἀρχιερεῦσι, σὺν ἄρχουσι, πᾶσαν τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ἐν οἷς εἰσὶ καὶ γέροντες, καὶ ἀσθενεῖς, καὶ πάντας τούτους ἀγαγεῖν εἰς τὸν Πάπαν; πολὺ ἐστὶ τοῦτο, καὶ πάνυ μέγα πρᾶγμα κατώρθωσας, εἴθε δὲ γένοιτο καὶ τὸ τέλος καλόν.

Εἰ γὰρ δοίη ὁ Θεὸς γενέσθαι καὶ ἀγαθὴν ἕνωσιν, ἕξεις καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ πολλοὺς μισθοὺς, καὶ παρὰ τῶν ἀνθρώπων εὐχὰς καὶ ἐπαίνους, ἕνεκεν τῶν πρὸς καλὴν ἕνωσιν κόπων καὶ τῶν ἀγώνων σου. ὡς οὖν ἤκουσε τούτων ὁ Χριστοφόρος, περιχαρὴς γενόμενος, εἶπεν, ὅτι γενήσεται καὶ ἡ ἕνωσις τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ. ἐγὼ γὰρ, ἔφη, εἶχον ἀμφιβολίαν, μέχρις ἂν ἴδω τὸν βασιλέα καὶ τὸν πατριάρχην εἰσερχομένους εἰς τὰ κάτεργα. ἀφ᾽ οὗ δὲ εἶδον αὐτοὺς εἰσελθόντας, οὐκέτι ἔχω ἀμφιβολίαν. οἶδα γὰρ καὶ τὰς διαθέσεις τῶν αὐθεντῶν, καὶ πληροφοροῦμαι ὅτι γενήσεται καὶ ἡ ἕνωσις. οἱ δὲ δηλωθέντες τῶν τοιούτων κατήκοοι γεγονότες, ἐνεοὶ ἐκάθηντο.

Quarto die, qui fuit vicesimus septimus Novembris, expansis velis à portu movimus, ad Solis exortum; & cum advesperasceret, vix quantum est illinc ad Athyrium, spatii, navigando confecimus: verum ut primò dare vela ventis, & in altum evadere occœpimus, Christophorus, Papæ Legatus, dixit alicui amicorum: quod nostra hæc navigatio in irritum cadet, infælix & improspera. Tota classis ex octo tantum constabat triremibus: Tribus nempe à Papa missis; nam quarta cum militibus classiariis abierat; cujus numerum locumque supplebat Imperatoriâ: Tribus insuper mercatorum onerariis cum unâ ex Florentiâ: Sed eo die assidentibus in Prætoriâ, Heracleensi, cum Magno Sacellario, multisque aliis: ut forte fortuna obviam venit Coronensis Episcopus Christophorus, qui tribus vicibus à Papâ ad nos Legatus, tot facinora diligenter & fideliter ediderat, ut prædiximus, Magnus Sacellarius his fermè verbis eum allocutus est: Domine Episcope, præclarum certe facinus perpetrasti: & immensas tibi gratias, ac meritorum compensationes, Papa debet æternùm agnoscere. Stupenti Christophoro, & quorsum tendat hæc compellatio, secum anxiè ruminanti, Magnus subinfert Sacellarius: Quid? an non tibi grande videtur, & pæne portento simile, tuâ solâ virtute, ac solicitatione, sacrum Imperatorem Romanorum Dominum & Caput, ex urbe primariâ efferre, cum Patriarchâ, tot Archiepiscopis, Præsulibus, Magnatibus, & totâ Orientis Ecclesiâ, in quâ permulti senio, plures ægritudine confecti sunt, & hos omnes ad Papam manu propriâ ductare? Ingens profecto res est, & magni moliminis negotium, quale vix ulla Patrum ætas protulit, si tuam diligentiam, & nostra vota successus par coronabit.

Nam si inter Ecclesias pax & unio conciliabitur; ô quas mercedes, quæ præmia à Deo! ab hominibus, quas laudes & encomia reportabis, pro tuis laboribus, ac fastidiis in eâdem procurandâ? Hæc cum auribus percepisset Christophorus, ingenti gaudio delibutus, respondit: Ne sitis soliciti, Fiet, fiet unio, volente Deo: Ego etenim diu multumque anxius hærebam, dum Imperatorem & Patriarcham triremes conscendere animadverterem; at tum omnem ambiguitatem ablegavi: novi Dominorum affectus intimos: & jam certo certius mihi constat fore unionem: Hæc prædicti Archipræsules audierunt, silentio tamen linguas compescuere.

ἐπεπλεύσαμεν κλύδωνα, τῶν κατέργων ἄλλων ἀλλαχόσε διασπαρέντων, καὶ μηδὲ μετὰ τὴν φαῦσιν τῆς ἡμέρας ἀπ' ἀλλήλων ὁρωμένων. δεξαμένης ἡμέρας, εὑρέθημεν καὶ ἡμεῖς παραδόξως ὀλίγον τῆς χέρσου ἀπέχοντες, καὶ περὶ ὥραν εἰς τὴν κέρσυλαν προσωρμίσθημεν. καὶ ὥρας ἱκανῆς παρελθούσης τὸ ἕτερον ἦλθε κάτεργον. εἶτ' ἔφθασε καὶ τὸ τοῦ βασιλέως, μετὰ δ' ὥραν, καὶ ὕστερον τὸ λοιπόν. ἐκεῖ μὲν ἠκούσθη ὅπως ἀπέθανε καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀλαμανῶν, καὶ ὅτι ὁ πάπας ἦλθεν εἰς τὴν Φερραρίαν ἐκδεχόμενος καὶ ἡμᾶς ἐκεῖσε.

Ragusium sinum trajicere: Et cum diem noctemque in eo tranando duraremus, à media noctè ad auroram, in tempestatem aliam denuo incidimus, tam violentis fluctibus sævientem, ut singulæ triremes invicem dispalatæ, totum sinum pererraverint, permanserintque tam incredibili perturbatione à se disjunctæ, ut diei invectâ luce, necdum apparuerint: Et quod nos inexpectato paradoxo attonitos confudit, cum lux clara effulsisset, non procul à terrâ nos abesse deprehendimus; & post horam unam aut alteram Corcyram Melænam in Adriatico appulimus. Ubi aliquantisper in ipso portu permanentibus, secunda triremis nostra venit in conspectum, & post horas quatuor Imperatoria, & tandem cæteræ omnes sartæ tectæ: In ea primum Insulâ, nuntium accepimus de morte Sigismundi Germanorum Imperatoris, & quod Papa è Româ Ferrariam migrasset, nos illic expectaturus.

τμῆμ. δ. κεφ. ι.

Τότε ἐξῆλθεν ὁ βασιλεύς τε καὶ ὁ πατριάρχης, καὶ εἶδον ἀλλήλους, καὶ ἐβουλεύσαντο μόνοι ἐφ' ἱκανὴν ὥραν. οὐδέ πως γὰρ εἶδεν ὁ βασιλεὺς τὸν πατριάρχην ἀφ' οὗ ἀπὸ τῆς πόλεως ἐξῆλθον. δύο ἤδη παρῳχηκότων μηνῶν. Τότε δ' ἐλαλήθη καὶ τοῦτο, ὡς εἴπερ ἤκουον τὸν τοῦ Σιγισμούντου θάνατον ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, οὐκ ἂν ἀπήρχοντο εἰς τὴν σύνοδον. περιμείναντες δὲ ἐκεῖσε δύο ἡμέρας, εἶτα πλεύσαντες ἑτέρας δύο προσωρμίσθημεν ἐν νησιδίῳ ἐρήμῳ, οὗ καὶ νόσος ἐνέσκηψε δεινὴ τῷ βασιλεῖ. κατηνέχθη δὲ καὶ χιὼν γεγονότος ψύχους πολλοῦ, καὶ τέσσαρας ἡμέρας ἐκεῖ κατεψυχόμεθα: τοῦ βασιλέως μόλις μετὰ τὴν δ' ἡμέραν ἐκ τῆς σκηνῆς εἰς τὸ κάτεργον εἰσαχθέντος, καὶ τὸν πλοῦν μεθ' ἡμῶν διανύοντος, εἰς πόλιν δὲ τὴν λεγομένην τζιάραν φθάσαντες, κἀκεῖσε τρεῖς περιεμείναμεν ἡμέρας. τῇ δ' ἑξῆς πλεόντων ἡμῶν καὶ τοῦ πνεύματος τραχυνομένου εἶτα καὶ βιαιότερον πνέοντος, ὑπὸ τῆς βίας ἐπετρύγη τὸ κέρας τῆς βασιλικῆς νεὼς καὶ τότε μὲν ἀναβάντες, ὡς ἐνῆν αὐτό, κατωχύρωσαν. Μετ' ὀλίγον δὲ εἰς τὸ καλούμενον ῥουβίνιν ἐφθάσαμεν, ὅπου αὐτήν τε τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἱστάμεθα τῆς κεραίας τεκταινομένης. Ἐκεῖθεν δὲ ἀπελθόντες ὀλίγον προσωρμίσθημεν εἰς τὸ παρέντζον. ἔνθα καὶ κλύδωνος γεγονότος, τρεῖς ἡμέρας ἱστάμεθα. Τότε ἠθέλησεν ὁ βασιλεὺς στεῖλαι τὸν διούπατον εἰς τὸν Δοῦκαν

SECT. IV. CAP. X.

Tunc primum è navi descendit Imperator in occursum Patriarchæ, & soli bene longam consultationem pertexuerunt. Nec enim Imperator, ex quo Constantinopoli valedixerat, in hunc usque diem Patriarcham aut viderat, aut salutarat, & jam duo menses integri effluxerant: Inter cætera vero, & hoc insigne tum dicebatur. In Peloponneso, si scivissent de morte Sigismundi, retro conversi, ab omni ulteriori profectione ad Synodum abstinuissent. At illic duobus diebus quiescendo consumptis, & totidem illinc navigando, ad stationem pervenimus in Insulam habitantium vacuam. In quâ Imperator gravi morbo pertentatus decubuit: Et cum nix copiosa cælitus delaberetur, forti gelu comitata, quatriduo ibidem obriguimus, Imperatore vix ad quartum diem è tentorio triremem usque efferri sustinente: At tum remittente paroxysmo, ad navigia nobiscum rediit, & inde progressi, in Zara urbe, naves ad anchoras deduximus: ubi triduo persistentes, dum quartâ luce æquor iteravimus, ventus asper ac sonorus perflavit, qui paulatim increbescens, antennam Imperatoriæ triremis flatuum vehementiâ, ita ad malum attriverat, ut coacti nautæ tum scalam conscendere, raptim, & prout poterant intertrimenta firmaverint: usque dum Ruvenem assequeremur, aliud in eodem littore oppidulum, ubi biduo nostræ moræ, naupegi novam antennam dolabellis fabricarunt: A Ruvene autem porro aliquantillum velificati, in Parentii statione anchoras projecimus, contra jamjam ingruentem tempestatem, quam triduo illic evitavimus: Et tum primum Imperatori venit in mentem mittere Dom. Bisconsulem ad Ducem Venetiarum, in trireme excubitoriâ,

Δοῦκαν τῆς Βενετίας, πρότερον μετὰ τοῦ κατέργου τῆς βίγλης πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἡμῖν ἐντυχόντος, καὶ ἑπομένου, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τὴν εἰς Βενετίαν ἐστέλλετο.

τμήμ. δ. κεφ. ια.

Μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ Πατριάρχης, στέλλει κἀκεῖνος ἐμὲ, ἵνα καὶ αὐτὸς τὸ δοκεῖν ὡς πατριαρχικὸς πρέσβις, σὺν τῷ βασιλικῷ πρέσβει εἰς τὸν Δοῦκαν παραγενώμεθα. πρὸ μιᾶς οὖν ἡμέρας ἐξελθεῖν βουληθέντες, ὑπὸ τοῦ κλύδωνος ἐκωλύθημεν. τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ μετὰ δείλην ὀψίαν ἄραντες ἐπλέομεν, καὶ οὐρίου τυχόντες τοῦ πνεύματος τῆς εὐθὺ Βενετίας ἐπλέομεν. μετὰ λοιπὸν δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ τριήρεις ἔπλεον κατόπιν ἡμῶν ἱκανῶς ἀμφιεσταλμέναι. ἐξ οὐρίας οὖν τὴν νύχθ᾽ ὅλην διαπλεύσαντες τὴν Βενετίαν κατίδομεν. ἀλλὰ πρὶν τὴν ἡμέραν διαυγάσαι, τελείως, ἡ Βασιλικὴ τριήρης ἡμᾶς παραμείψασα προῆλθε, μηδόλως τῶν λοιπῶν ἡμῖν φαινομένων. καὶ τὰ λεγόμενα κασέλλια, ἃ πρὸ τῆς Βενετίας ὡσεὶ μίλια δύο αὐτῆς ἀπέχοντα, οἱονεὶ θύρα καὶ ἀκρόπολις ταύτης εἰσί. πύργοι γάρ εἰσι δύο μέγιστοι ὀχυρώτατοι, μέσον τῆς θαλάττης ἱστάμενοι ὀλίγον ἀλλήλων ἀπέχοντες, οἷοι τε ὄντες ἀνιέναι τε καὶ ἐπέχειν τὴν εἰς Βενετίαν εἴσοδον, μὴ οὔσης ἀλλαχόθεν πρὸς τὴν Βενετίαν ὁδοῦ, ὅσον ἀπὸ θαλάσσης. Ταῦτα τοίνυν διελθοῦσα ἡ βασιλικὴ ναῦς ἔνδοθεν ἔστη περὶ τὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου μονήν. ἡμεῖς δὲ τὴν ἡμετέραν περὶ β ὥραν τῆς ἡμέρας εἰς τὸν τοῦ ἁγίου Μάρκου ὡρμίσαμεν ναύσταθμον, καὶ ἐξελθόντες εἰς τὸ τοῦ Δουκὸς παρεγενόμεθα Παλάτιον. ὁ καὶ μαθὼν ὁ Δοὺξ, ἐπέταξεν εὐθὺς, καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐτόν. καὶ ἅμα τῷ ὀφθῆναι ἡμᾶς αὐτῷ ἀπὸ τῆς πύλης τοῦ τρικλίνου, εὐθὺς ἀνέστη. καὶ ὡς ἡμεῖς πρὸς αὐτὸν ἐβαδίζομεν, οὕτω καὶ αὐτὸς πρὸς ἡμᾶς ἤρχετο. ὅθεν καὶ μέσον τοῦ τρικλίνου προσκυνήσαντες προσείπομεν αὐτῷ. ὁ δὲ ἀσμένως ἡμᾶς δεξάμενος καὶ προσειρηκὼς, καὶ τῇ μὲν μιᾷ χειρὶ αὐτοῦ τὴν τοῦ Δισυπάτου κατέχων χεῖρα, τῇ ἑτέρᾳ δὲ τὴν ἐμήν. καὶ τῶν περὶ αὐτὸν πρώτων ἀρχόντων, προστάξει αὐτοῦ, τῆς ἑτέρας ἑκατέρου ἡμῶν λαβομένων, ἑτέ-

ρων

bitoriâ, quæ nobis ante paucos dies obviam facta mari in reditu à Venetiis, nobiscum reversa est, ut cum Bisconsule iterum Venetias remandaretur.

Sect. IV. Cap. XI.

Id cum Patriarchæ innotuisset, ne omnia Imperatori permitteret, æquum censuit me Bisconsuli Collegam adjungere, ut cum Imperatorio Ecclesiasticus à Patriarcha Legatus ad Venetiarum Ducem proficisceretur: Et cum ambo munia exordiri cuperemus, diem integrum portu nos egredi vetuit tempestas: Postridie vero ad Vespertinum crepusculum pandentes vela, & ventum nacti secundum Venetias recta tetendimus, cæteræque sequebantur, satis strenuè ac gnaviter, sed pone à tergo, submissæ & ea solâ nocte navigantes, Venetias manè conspeximus: priusquam tamen clarus dies illuxisset, Imperatoria triremis nostram prætervecta, anteverterat, cæteris per totum alveum dispalatis: Tum Castella quæ appellantur, primùm apparuere, ad duo milliaria Venetiis distantia, posita in ipso vestibulo civitatis, ut arces summæ, ac intrandi obices: Quæ non aliæ sunt, quam binæ Turres parallelæ, & non multum invicem disjunctæ, validissima propugnacula, in maris meditullio, rates ad venas vel admittere, vel retundere ædificata; cum alia per mare ingredientibus urbem via non concedatur: Per ea igitur Imperatoria triremis penetrans, intus ad S. Nicolai Monasterium constitit: Nos vero nostrum ad S. Marci navale applicuimus, circa horam diei secundam, & recta è navi ad Ducis palatium iter carpsimus: cui cùm adventus nostri rumor percrebuisset, nos statim ad ipsum jussit adduci: utque primum in mutuum obtutum devenimus, ab extima Triclinii valvâ, surrexit, & quibus nos ad eum passibus, iisdem & ille ad nos appropinquavit; ut fermè in cubiculi centro concurrentes, eum veneraremur: Ille vero nos peramanter recepit, vultu sereno, sermone blando: & medium inter utrumque se interserens, una manu manum Bisconsulis, alterâ meam prehendit: Cujus ad exemplum pariter & monitum, Senatores Primarii qui aderant, utrinque utriusque manibus alteris, suas implicuerunt: Et pari situ Senator alter, ejus Senatoris sinistram tenuit, qui mihi dextram accommodarat: ut ordine expanso in latum, seu acie ad frontem compositâ, à meditullio cubiculi ad interiorem parietem progrederemur consessuri: omnino ad formam Antemensalium: Ita Dux nos manibus retinens, & lento passu graviter

nobis-

ιων δι᾽ ἀρχόντων καὶ τῶν ἐμοὶ ἀκολούθων· ταῦτα ἐρχόντα, τῶν ἀντιμινσίων ὁμοίως ἐπιλαβομένων. οὕτω τοίνυν ὁ Δοὺξ κατέχων ἡμᾶς καὶ βαδίζων ἀναγαγών τι εἰς ἓν καὶ αὐτὸς ἐκάθητο δεύτερον σκίμποδα καὶ πρὸς τὸ καθῆσαι ῥαφείς, συνέστρεψε καὶ ἡμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ κατεχομένους ἔτι, καὶ τὸν μὲν Δισύπατον πλησίον αὐτοῦ, ἐμὲ δ᾽ εὐθὺς μετ᾽ αὐτὸν ἐκάθισε. καὶ τότε τῶν χειρῶν ἀνῆκεν ἡμᾶς. προσείπομεν οὖν τῷ Δουκὶ, ὁ μὲν Δισύπατος, τὸν τοῦ Βασιλέως, ἐγὼ δὲ τὸν τοῦ Πατριάρχου χαιρετισμὸν, δι᾽ ἑρμηνέος. ὁ δὲ ηὐχαρίστησε καὶ εὐφράνθη ἐπὶ τῆς ὑγείας τοῦ τε Βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου, ὡς εἰκὸς, καὶ ὅπως ὑπέστησαν κόπους καὶ δυσχερείας, ὑπὲρ εἰρήνης καὶ ἑνώσεως τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, καὶ μέτριά τινα εἶπεν ὑπὲρ τούτου, καὶ τὰ ἀνήκοντα ἤκουσε παρ᾽ ἡμῶν. καὶ μετὰ τὴν ὁμιλίαν ἀναστὰς, καὶ ἡμᾶς ἑκατέρωθεν αὐτοῦ συμπαραλαβὼν, καὶ κατέχων ὡς καὶ πρότερον, διῆλθε τὸ τρίκλινον, καὶ εἰσήγαγεν ἡμᾶς εἰς κελλίον, ἐν ᾧ ἦν κλίνη περιφανῶς ἐστρωμένη, ἔνθα πάλιν οἰκείαις χερσὶ καθίσας ἡμᾶς ἐξῆλθε, καὶ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐβουλεύσατο, καὶ ὡς ἐν ὀλίγῳ κέκληκεν ἡμᾶς δι᾽ ἑνὸς τῶν ἐκείνῳ σπουδόντων. ἐρχομένων οὖν ἡμῶν πρὸς αὐτὸν, εὐθὺς ἀνέστη καὶ ἵστατο, μέχρις ἂν καὶ ἡμεῖς καθεσθῶμεν, καὶ εἶπε πρὸς ἡμᾶς, ὅτι ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν πρὸ ἡμερῶν ὅπως ἐγγὺς ἡμῶν παρεγένετο ὁ Βασιλεύς τε καὶ ὁ Πατριάρχης, ἵνα ἐπιμαθῶμεν καὶ ποιήσωμεν τὴν ἀνήκουσαν τιμὴν πρὸς ὑπάντησιν αὐτῶν. διὰ τοῦτο προσμεινάτωσαν ἐκεῖσε περὶ τὸν ἅγιον Νικολὸ, καὶ αὔριον ἐλεύσονται τὴν ὀφειλομένην αὐτοῖς τιμὴν, ὡς χρὴ, ποιησόντων ἡμῶν. ἐγὼ δὲ ἐλεύσομαι σήμερον ἰδεῖν τὸν Βασιλέα, ἐπειδὴ ἔμαθον ὡς ὑπὸ νόσου τεταλαιπωρημένος ἐστί.

nobiſcum ſpatiatus, deduxit ad ſubſellium ſecundarium, ſeu inferius ſublimi ſolio, & in ampliorem capacitatem exporrectum: quo dum ſe circumvertit ad ſedem capeſſendam, nos etiam circumvertit adhuc manibus innexos: Et Biſconſulem ſibi proximum, me proximum Biſconſuli collocavit, ut uno contuitu utrumque ſimul alloqueretur, & tum utrumque laxatis manibus dimiſit. At nos exorſi primum fari, Biſconſul ab Imperatore, ego à Patriarcha Serenitati ſuæ Salutem plurimam impertivimus per Interpretem adſtantem: Quod Dux ore renidenti amplexus, utriuſque adventui gratulari ſe; & de valetudine tam Imperatoris, quam Patriarchæ ſerio triumphare, ajebat: qui tot labores, ac faſtidia exantlaſſent, ad Pacem ac Concordiam Eccleſiæ Chriſtianæ procurandam: quanquam de eo negotio parcè apud nos diſſeruit, & mediocria tantum à Nobis exaudivit. Finito alloquio conſtitit erectus, & nos utrinque ad latera ſibi adaptans, manibuſque implicans, ut prius, triclinium remetitur; & nos in aliud cubiculum induxit, lectum habens ſumptuoſis tapetibus magnificè conſtratum: ubi nos è propriis manibus in ſedilia reponens, exiit cum ſuis conſultaturus; & morâ brevi interjectâ, nos per quendam Domeſticum accerſivit: intrantibus autem nobis, Dux illico aſſurrexit, & in pedes ſtetit, dum nos aſſideremus: Ac ſe primùm cepit excuſare, quod non ſatis maturè, & niſi ab aliquot dieculis intellexiſſet de adventu Imperatoris ac Patriarchæ, ut in illorum occurſum tempeſtive proruerет cum ſuis, eaque officia exhiberet, quibus tanti principes ſunt excipiendi. Quare ut nunc ſe res habent, orabat, ut quam elegerint ſtationem in ſinu Nicolaitano, aliquantiſper retinere dignarentur, introitumque ſuum in craſtinum differre, dummodo liceret quæ ſibi ſuiſque incumbunt obſequia, prius præſtare: Interea ſe hodie ad Imperatorem excurrere decreviſſe, eumque inviſere, ut lætus ſciat, an ex morbo nuperrime contracto, ac maris nauſeâ, in priſtinum ſatis convaluiſſet.

τμήμ. δ. κεφ. ιβ.

Μετὰ τοιούτων λόγων ἐξέπεμψεν ἡμᾶς ὁ Δοὺξ πρός τε τὸν Βασιλέα, καὶ τὸν πατριάρχην. ἡμεῖς δὲ ἐζητήσαμεν ἰδεῖν τὰς οἰκίας ἐν αἷς ἀναπαύσονται οἱ ἡμέτεροι. ἐπέταξε δὲ δύο ἄρχοντας, καὶ ἦλθον καὶ ἔδειξαν ἡμῖν οἰκίαν λαμπρὰν καὶ περιφανῆ, ἣν ἡτοίμασαν τῷ Βασιλεῖ ἔχουσαν κλίνας λϛ. καὶ ἑτέραν πάλιν ἀλλαχοῦ, ἣν ἡτοίμασαν διὰ τὸν δεσπότην.

SECT. IV. CAP. XII.

Hæc locutus Dux Venetus, Nos ad Imperatorem & Patriarcham remiſit: At nos prius deſideravimus videre diverſoria noſtris recipiendis deſignata: Et Dux annuens duobus Senatoribus dedit in mandatis, ut confeſtim noſtris votis obſequantur: qui ut nos per plateas diducunt, unam commonſtrant domum, ſplendidam & anguſtam, triginta ſex diverſa ſtrata continentem, quam Imperatori noſtro præpararant: & aliam alibi, quam Deſpotæ. Dein-

εἶτα ἤγαγον ἡμᾶς ἀντιπέραν τοῦ ἁγίου Μάρκου, εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ ἔδειξαν ἡμῖν ἀναπαύσεις διὰ τὸν Πατριάρχην. καὶ οἴνου βουτζία δ. ἃ διεκόμισαν πρότερον, καὶ ἄρτους, ἀρωματικά τε πλεῖστα, λαμπάδιά τε καὶ κηράλεια, πεζικὰ μικρά τε καὶ μεγάλα, ἰχθύας τε πολλοὺς ἄρτι διακομισθέντας, καὶ οἰκίαν πεπληρωμένην ξύλων. ἐν τούτοις ὡμίλουν οἱ ἄρχοντες οἱ δεικνύοντες ἡμῖν ταῦτα μετὰ τοῦ Δισυπάτου, ὡς τὴν αὐτῶν ἐπισταμένου διάλεκτον. Μετὰ τῶν ἄλλων οὖν ἠρώτησαν, εἰ ἔχει ὁ Βασιλεὺς περὶ αὐτὸν τοὺς μεσάζοντας, τὸν Καντακουζηνὸν δηλονότι, καὶ τὸν Νοταρᾶν; ὡς δὲ ἤκουσαν ὅτι ἔχει, τὸν Φιλανικὸν καὶ τὸν Ἰάγαριν, καὶ ἄλλους ἄρχοντας, ἐκείνους δὲ ἐπαφῆκε διοικεῖν τὰ τῆς πόλεως. εἶπον ὅτι ἡμῖν δοκεῖ ἀναγκαῖον ἦν ἔχειν καὶ τινὰ ἐκείνων ἐνταῦθα. ἰδόντες δὲ ἡμεῖς ταῦτα ἀπηρχόμεθα πρὸς τὸν βασιλέα.

Ὁ δὲ πατριάρχης μὴ θελήσας προσμεῖναι ἐν τῷ κατέργῳ ἐξῆλθε, καὶ συναντήσαμεν αὐτῷ μεταξὺ τοῦ πλοῦ περαιουμένῳ πρὸς τὸν ἅγιον Γεώργιον. βραχὺ μεθ' ἡμῶν ἔφθασε καὶ ὁ Δοὺξ, καὶ πλησιάσας τῷ πατριάρχῃ ἀπένειμε τὸν προσήκοντα χαιρετισμὸν, καὶ μικρὸν πρὸς ἀλλήλους ὡμίλησαν. εἶτα ὁ μὲν Δοὺξ ἀπῆλθεν εἰς τὸν βασιλέα. ὁ δὲ πατριάρχης εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον. ὀγδόην ἄγοντος τῷ τότε τοῦ Φεβρουαρίου. σάββατον δὲ ἦν τοῦ ἀσώτου καὶ ἐποιήσαν ἡμῖν δεῖπνον, καὶ τῇ ἑξῆς ἄριστον καὶ δεῖπνον ἐκ τῆς αὐθεντείας, ἐκ κρεῶν καὶ ὀρνίθων, καὶ ἰχθύων τοῖς μὴ κρεωφαγοῦσι.

Τῇ δὲ Κυριακῇ μετ' ἄριστον ἀπῆλθεν ὁ Δοὺξ μετὰ τῶν ἐκκρίτων τῆς Βενετίας ἀρχόντων πρὸς τὸν Βασιλέα, διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ πλοίου τοῦ καλουμένου πεζαντούρου, ὅπερ κατὰ μὲν τὸ μῆκος ἔλαττόν ἐστι τοῦ κατέργου πολλῷ, κατὰ δὲ τὸ πλάτος εὐρύτερον. δυσὶ δὲ καταστρώμασι κατεσκεύασται, καὶ τὸ μὲν κάτω τοῖς ἐρέταις ἀπονενέμηται ἵν' ἐκεῖσε καθήμενοι δι' ἐπιτηδείων θυριδίων ἐρέττωσι, καὶ ἑτέρων δύο πλοίων προπορευομένων καὶ ἑλκόντων αὐτὸ καλλωδίοις, ὅταν τι πλέειν δεήσειεν. Τὸ δὲ ἄνω ἐν εἴδει τρικλίνου τοῖς ἄρχουσι διακεκόσμηται, καὶ περὶ τὴν πρύμναν σκίμπους ηὐτρέπισται τῷ Δουκὶ, ἵν' ἐκεῖσε καθή-

de, alio circumactos manu ducant ad Monasterium S. Georgii, è regione Divi Marci, Palude tantum interfluente, paratum Patriarchæ hospitium. Ostendunt & quatuor vini cupas, panesque permultos, & bellaria aromatibus condita, lampadasque & lucernas cereas, multiplicia altilia magna & parva: pisciculos quamplurimos recentes à Mari, & nuperrimè importatos, domiciliumque plenum cremiorum in focum. Interea Senatores illi nobis dati in duces viarum, & ædium indigitatores, cum Dom. Bisconsule confabulabantur, Italici sermonis gnaro. Atq; inter alia interrogarunt, si secum Imperator adduxisset sequestros Cantacuzenum & Notarium? Cumque ab illo Imperatorem didicissent attulisse Philanthropicum & Jagarin cum aliis Principibus in comitatu; sed Cantacuzenum cum Collegâ, rebus Imperii, Urbisque administrandis domi deseruisse, responderunt: Sibi visum magis consultum, & pro temporum momentis magis necessarium, si alterutrum saltem eorum in consortio retinuisset: Nos vero perlustratis omnibus quæ contemplari cupiebamus, ad Imperatorem retro nosmet recepimus.

At Patriarcha diutius in trireme perseverare fastidiens, descendit in cymbam, eique in Monasterium S. Georgii tendenti, scaphâ in medio trajectu obvenimus: & Dux ferme in eodem instanti eò nobiscum appulit: Qui suam ad Patriarchæ scapham applicans, debitam humanitatem obsequiumque explicuit: & ambo invicem pro exiguo temporis spatio, locique incommodo, ceremoniis quibusdam, ac dictis familiariter reciprocatis perfuncti sunt: Inde Dux ad Imperatorem perrexit, & Patriarcha ad S. Georgii Monasterium: Agebatur tum dies Octavus Februarii, Sabbatum Asotæ, quâ nobis Cænam luculentam & opiparam exhibuerunt: & die insequenti, utramque mensam meridie ac vespera, prandium & cænam, Autoritate Publicâ, & Dominorum impensis, ex omni genere dapum, carnium, volucrumque; & piscium, si qui forte carnibus non vescerentur.

Die Dominico seu crastino Dux statim à prandio, adhibitis aliquot Selectioribus è Senatu, Imperatorem adiit, cymbâ vectus propriâ, quam Veneti vulgò Bucentorum nuncupant: Quod ut longitudine Triremi cedit, ita latitudine exuperat: Duobusque tabulatis in altum constructa assurgit: Inferiori Remigum, qui scalmis ac transtris insidentes, per ima laterum foramina, tanquam per nidos aut fenestras, exertos in mare remos impellant: Duobus insuper navigiis à prorâ viam præeuntibus, & ligatum remulco trahentibus, si quando cursu incitatiori provolare cuperent: Superius tabulatum

καθήμενος, πρὸς πάντας τοὺς ἐν αὐτῷ ἄρχοντας ἀποβλέπειν ἔχῃ. ἀπέναντι δὲ τούτου ἕτερος σκίμπους ἀπέχων ὅσον δίοδον ἐλευθέραν μεταξὺ τῶν καθημένων εὑρίσκεσθαι. ἐκ τούτου δὲ κατὰ μῆκος ἑτέρων σκιμπόδων πεπλήρωται. Δύο μὲν ὄντων ἐπὶ τοῖς παρατοιχίοις, καὶ ἑτέρων ἀπέναντι τούτων, καὶ ἄλλων αὖ ἐν τῷ μεταξὺ διεχόντων ἀπ᾽ ἀλλήλων, ὅσον δίοδον εἶναι τοῖς διηνθισμένοις καὶ πεποικιλμένοις ἐκ χρωμάτων Λατινικοῖς ὑφάσμασι τῶν σκιμπόδων πάντων κεκοσμημένων. ὕπερθεν δὲ τούτων κιγκλίσι κοκκοβαφέσι κυλινδρικῶς διεσκευάσαι εἰς ὕψος ἱκανὸν ἐπηρμέναις ἐφ᾽ ὧν ἐπίβλημα περιτιθέασι ἐκ κοκκίνων τζοχῶν, χρείαν σκέπης οὐκ ἄνευ τέρψεως ἐκπληροῦν. ἔξωθεν δὲ τῶν παρατοιχίδων, κλάδοις γλυπτοῖς, καὶ ἑτέροις τισὶ λεπτοῖς χρυσοπάστοις καὶ κεραυνοκοκκίνοις διακεκόσμηται. χρυσεοὶ δὲ γλυπτοὶ λεοντόμορφοι Μάρκοι περικάθηνται, δύο μὲν ἑκατέρωθεν τῆς πρύμνης ἐκτὸς, ἄλλος δὲ ἐν τῇ πρώρᾳ.

latum Principes tantum capiebat ac Senatores; & in modum cubiculi alto fornice camerabatur: Ad mediam Puppis regionem, scamnum sublimius erigebatur Duci, in quo discumbens cunctos Senatores, ad latera collocatos, uno aspectu contemplabatur; Et juxta illud, quasi ex adverso, aliud sedile figebatur, relicto inter utrumque spatio, quanto quis inter sedentes libere transmearet: à quo, ad eundem situs ordinem tota scapha in longum sedilibus replebatur: Et cum bina essent navigii latera, in utroque sedilia sic è regione invicem disponebantur, ut unum alteri ad rectam lineam responderet, servatis utrinque iisdem sedilium intervallis: Quin & alia in medio inter duo latera procurrebant, cum haud majori intercapedine, quam quæ defluentes à summo Latios tapetas, floribus pulcherrime intextos,& omnigenâ colorum varietate capesseret, quibus scapha undique instructa rutilabat: Et his desuper, à scaphæ cælo, valvulæ cancellatæ, & cocco tinctæ, rotunde in modum Cylindri revolvebantur, centris ad commodam altitudinem fixis: Cui pannum injiciebant amplum ad instar pallæ, aut toralis straguli, coccineis flosculis ac lapillis pretiosis, arte plumaria sic variegatum, ut non sine summa intuentium voluptate, etiam umbraculi usum ac speciem præberet: At exterius in laterum parietibus, sculpti undiquaque virides ramusculi verminabant,& noduli interserti, alii ex auro, alii è ruso candicantes: sculpti & ex auro insignes marculi in Leonis effigiem extuberabant, duo ad puppem, ab utroque exteriori latere gubernaculi, & tertius ad proram.

τμήμ. δ. Κεφ. ιγ.

Μετὰ τοῦτο τοίνυν, ὁ Δοὺξ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἕτεροί τε πλεῖστοι μεθ᾽ ἑτέρων πλοιαρίων ἀναριθμήτων σχεδὸν παρεγένοντο πρὸς τὸν Βασιλέα, καὶ προσεκύνησαν αὐτὸν μετὰ σαλπίγγων καὶ παιάνων, καὶ παντοίων μουσικῶν. καὶ ὁ μὲν Δοὺξ εἰς τὴν Βασιλικὴν ἀνήχθη τριήρη, τὸν ἴδιόν τε υἱὸν τῷ Βασιλεῖ παρέθετο, εἰ καὶ μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας ὁ παῖς τὸ ζῆν ἐξεμέτρησε. καὶ παρεκάλει τὸν Βασιλέα ὁ Δοὺξ μεταβῆναι εἰς τὸν πεζαντοῦρον, καὶ δι᾽ αὐτοῦ ἐντὸς ἀφικέσθαι τῆς Βενετίας. ὁ δὲ Βασιλεὺς οὐ μετέβη, οὐκ ἔχων εὐκόλως ποιῆσαι τοῦτο, ἀνεδέξατο δὲ ἄσμενος, καὶ ἐκάθισε τὸν Δοῦκα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὸν δὲ ἴδιον ἀδελφὸν τὸν Δεσπότην κῦριν Δημήτριον ἐξ ἀριστερῶν. καὶ οὕτω προστάξει τοῦ Βασιλέως ἄρασα ἡ Βασιλικὴ τριήρης σχολῇ τε καὶ βάδην παραπλέουσα προεπέμπετο καὶ ἐδορυφορεῖτο, παρά τε τῶν πε-

SECT. IV. CAP. XIII.

In hac igitur scapha Dux ipse cum suis, & cum infinita multitudine pone sequentium, in aliis navigiis pæne innumeris, ad ripam adversam perlati, Imperatorem venerabantur, classicorum resonantium clangoribus, triumphalibus hymnis, JoPæan, & omnigenis Musicorum Instrumentis: Ubi Dux in Triremem Imperatoris receptus perhumaniter, filium suum ad latus Imperatoris adplicitum, Imperatori commendavit: licet infra aliquot dieculas puer vitam cum morte mutaverit, ad plures migrans: Tum Imperatorem Dux invitavit in suum transire Bucentorum, ut magnificentius Venetias adveheretur: At Imperator renuit, cum id commode præstare, sine molestiâ ac perturbatione, non inveniret: Ducem vero ad se receptum, benignissime retinuit, & ad dextrum collocavit, fratremque ad sinistram, Dom: Demetrium Despotam. Et his ad hunc modum compositis, Imperatorio celeusmate Triremis è statione prodiit, ac oram littoris maritimam cursu lento ac testudineo legit, stipata quasi satellitio

Πεζαύτουρου καὶ ἑτέρων τῶν μὲν παρεπομένων, τῶν δὲ περικυκλούντων. ἐνίων δὲ καὶ ἡγουμένων ὑπὸ τοῦ πλήθους. Τοσοῦτον γὰρ πλῆθος τῶν πλοιαρίων συνήθροιστο, ὥστε τὸ περιαύλιον τῆς Βενετίας θάλασσαν, σχεδὸν πᾶσαν καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν πλοίων. εἶπεν ἄν τις ἰδὼν ἄλλην κινητὴν Βενετίαν τὴν ἠϊόνα ταύτην σχεδιασθῆναι. οὕτως οὖν μετὰ κρότων καὶ παιάνων τὸν Βασιλέα προπέμποντες, ἑορτασίμως εἰς τὴν ἑτοιμασθεῖσαν ἤγαγον οἰκίαν, οὐ τῶν σαλπίγγων μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἐν ὅλῃ τῇ Βενετίᾳ κωδώνων, διάτονον ἠχούντων, καὶ κωδωνιζομένων, ἐφ᾽ ἱκανόν. ἓν μόνον ἠμαύρου τρόπον τινὰ τὴν φαιδρότητα τῆς δορυφορίας, τὸ ὁμιχλῶδες καὶ διάβροχον τῆς ἡμέρας ἐκείνης.

Καὶ τὸν Πατριάρχην δὲ οὐ κατέλιπον ἄμοιρον ἑορτασίμου τιμῆς. δύο γὰρ πλοιάρια εὐτρεπίσαντες, καὶ πατριαρχικαῖς σημαίαις μικραῖς τε καὶ πυκναῖς, ἐφ᾽ ὅλαις ταῖς παραστιχίσι αὐτὰ περιστέψαντες. μέσον δὲ φιάλας ἐπηρμένας κατασκευάσαντες πορφυριζούσας, καὶ παρ᾽ αὐταῖς κέδρους χλοαζούσας στήσαντες ὡς παρὰ ταῖς φιάλαις δοκεῖν πεφυτεῦσθαι, καὶ τοῖς ἐν αὐταῖς ὕδασιν ἄρδεσθαι, καὶ ταύτας κατασκιάζειν, πρὸ τῆς πατριαρχικῆς οἰκίας αὐτὰ φέροντες ἔστησαν. καὶ ἵσταντο αὐτὰ δι᾽ ὅλης τῆς ἡμέρας ἐκεῖ. οὕτω πως καὶ τῷ πατριάρχῃ τὴν ἑορτάσιμον τιμὴν καὶ δορυφορίαν ἀφωσίωσαν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω περιέβησαν.

tio prænavigantis Bucentori, & infinita multitudine navigiorum, quæ illam in circuitu à tergo, latere ac fronte undique circumcingebant: Siquidem tam immenſa ſcapharum copia illac coiverat, ut totum fermè ſpatium, quod à littore ad Urbis Pomæria interjacet, latiſſima maris area, tota ſcaphis cooperta tegeretur: & ſpeciem alterius urbis in aqua mobilis repræſentaret, aut innatantium Hadriæ paludibus Venetiarum. Adeo cum feſtivâ ſolennitate, cum pompâ, applauſibus ac triumphis, Imperatorem domum deduxerunt, ſibi deſtinatam: Et ſonitu per aërem reboante, non modo omnium Claſſicorum, Tubarumque, ſed & omnium campanarum per totam civitatem Venetam, totamque noctem ſtrenuè ac fortiter in utrumque latus pulſantium: At unum omnium votis defuit: & tanti ſpectaculi amænitatem fœda cæli facies, ac imbrifera deturpavit.

Nec Patriarcham omittunt, aut ſuâ qualicunque parte feſtivæ ſolennitatis fraudant. Nam duo navigia, ad emblematicum uſum, & oſtentationem popularem parata inſignibus Patriarchicis, in formam quidem exilem, ſed vividam & condenſam depictis, ad omnia latera circumcirca coronarunt: è medio autem navigiorum phialas purpureo fulgore rubentes ſic erexerat artifex, & juxta Phialas, Cedros arbores, æſtivo virore germinantes ſic implantarat, ut è Phialis arbores ſubnaſci viderentur, & earum ebulliendi undâ madefieri, ad novum indies incrementum, atque umbrâ ad ſecuritatem obtegi: Et hæc in littore proximo Patriarchali Monaſterio in Anchoris fixerant: nec per integrum diem illinc ſubmoveri paſſi ſunt: Ita Patriarchæ, publicam celebritatem, & comitatum, ipſum honorifice ſtipantium quodammodo conſecrarunt: atque hæc ad hunc modum ſe habuerunt.

τμήμ. δ. κεφ. ιδ.

Ὁ δὲ Χριστοφόρος ἅμα τῷ εἰς Βενετίαν φθάσαι εὐθὺς ἀπῆλθεν εἰς τὸν πάπαν, καταλιπὼν ἀνθ᾽ ἑαυτοῦ τὸν ἐκ τῶν Βενετικῶν ἀρχόντων Μιχέλετον τζίου καλούμενον ἡμῶν ἐπιμελησόμενον, ὅστις μετὰ παραδρομὴν ἡμερῶν δύο εἶπε τῷ πατριάρχῃ ὅπως ἐστὶν ἀνατεθειμένον, ἵνα παράσχῃ αὐτοὺς ἔξοδον ὀλίγων τινῶν ἡμερῶν. μέχρις ἂν στείλῃ ἐκεῖθεν ὁ πάπας. ἔδωκεν οὖν τοῖς περὶ τὸν βασιλέα. καὶ νῦν ζητῶ, εἶπε, μαθεῖν τί ὁρίζεις δοῦναι τοῖς περὶ τὴν μεγάλην ἁγιωσύνην σου.

Ὁ δὲ πατριάρχης ἠρώτησεν αὐτὸν τό, πῶς ἐποίησεν εἰς τοῦτο περὶ τὸν Βασιλέα, καὶ

Sect. IV. Cap. XIV.

Chriſtophorus ut primum Venetias appulit, ſine morâ ad Papam iter feſtinavit, relicto Vicario, qui curam ageret noſtratibus idonea adminiſtrandi, Michaele Chienſi Principe Veneto, ac viro conſulari: Ille biduo exacto, Patriarcham adiens, ſignificavit, ſe accepiſſe in mandatis ut aliquot dierum ſtipendia nobis ſolveret, dummodo Papæ mens illinc ulterius innoteſceret: & dediſſe ſe hactenus Imperatori, ac nunc veniſſe ſciſcitatum, quot ſua ſanctitas nummos ſibi, ſuiſque exhiberi poſtularet.

Patriarcha interrogavit, qua methodo Imperatorios tractaſſet: Reſpondit, ſe Imperatori optionem propoſuiſſe, ut quantam vellet ipſe nummorum præſtationem determinaret; qui-

καὶ εἶπεν ὅτι ἀνέφερε τῷ βασιλεῖ, ἵνα εἴπῃ ὅσην ἔχει θέλημα δόσιν γενέσθαι. καὶ ὁ βασιλεὺς ὥρισε φλωρία φ, αὐτὸς δὲ ἀνέφερεν, ὅτι ὥρισας φ ἐγὼ δὲ ἤδη δίδωμι χ. ἔδωκα οὖν ἐκεῖ ταῦτα ἵνα διανείμωσι τοῖς περὶ τὸν βασιλέα. ὁμοίως νῦν ἀναφέρω, ἵνα ὁρίσῃς καὶ αὐτὸς καθὼς ἔχεις θέλημα. ὥρισεν οὖν ὁ πατριάρχης ὅτι ἐπειδὴ αὕτη ἡ δόσις δι' ὀλίγας ἡμέρας γίνεται δὸς φλωρία τ. ὁ δὲ αὐτὸς εἶπεν, ὅτι ὥρισας τ, ἐγὼ δὲ ἤδη δίδωμι υ. ἔλαβον οὖν καὶ διεμερίσαντο ταῦτα πρός τε τὸν πατριάρχην, καὶ σὺν καταλόγου. εἶτα ἦλθεν ὁ Δοὺξ καὶ εἶδε τὸν πατριάρχην. ἔστειλε δὲ αὐτῷ κανίστριον σάχαρ ἰνδικοῦ, καὶ λαμπάδας μεγάλας μ, καὶ οἶνον. καὶ μεθ' ἡμέρας ἦλθεν ὁ Καρδινάλιος τοῦ σταυροῦ παρὰ τοῦ πάπα σταλείς, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ Μαρκέσης τῆς Φεραρίας, καὶ εἶδον τὸν βασιλέα, καὶ τὸν πατριάρχην. ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὸν πατριάρχην εἵπετο καὶ ὁ Δοὺξ κατέχων τὰ κράσπεδα τοῦ Καρδιναλικοῦ ἱματίου.

Ἔμεινεν οὖν εἰς τὴν Βενετίαν ὀλίγας ἡμέρας καὶ πάλιν ὑπέστρεψεν ὁ Καρδινάλιος εἰς τὸν πάπαν. λόγοι οὖν ἐκινοῦντο τότε πολλοὶ περὶ τοῦ εἰ δεῖ τοὺς ἡμετέρους πρὸς τὸν πάπαν, ἢ πρὸς τὴν ἐν Βασιλείᾳ σύνοδον ἀφικέσθαι.

quingentorum florenorum summam explicitis verbis nominavit: at ego replicui, si Majestas tua tantum quinquies centum exposcit, ego sexies centum numerabo: quæ statim persolvi Imperatori, suisque distribuenda, & nunc ut eodem fungar officio erga tuam Sanctitatem, votum do, ut quantum ipsa cupiat, libere explicet: Tum Patriarcha, quandoquidem stipendium nuncupatur aliquot diecularum, effunde mihi, meisque florenos ter centum: Cui Michael, & si Sanctitatis tuæ modestia se intrà ambitum ter centum sistat, ego adjecto unius centum auctario, quadringentos accumulabo: quas nostri prehendentes, Patriarchæ, ac toti Clero dispertierunt: Posthæc Dux Patriarcham officiosè invisit, obtulitque dono copiam Indici Sacchari, quadraginta grandiora luminaria, ac vinum: & transactis aliquot diebus, Sanctæ crucis Cardinalis advenit, à Papa missus, & cum illo Ferrariensis Marchio, qui Imperatorem salutarunt, & Patriarcham: at quoties ad Patriarcham ingrederetur Cardinalis, Dux Venetiarum, à tergo subsecutus, imam fimbriam Cardinalitii paludamenti sublatam à vestigio manibus librabat.

Et cum aliquot dies Venetiis consumpsisset Cardinalis, rediit ad Papam: ac tum primum sermones fieri cæperunt, & multifarie increbescere: An Nostrates oporteat ad Papam proficisci, an Basilæam ad Concilium.

τμῆμ. δ. Κεφ. ιε.

Εἶπεν οὖν ὁ Δοὺξ τῷ βασιλεῖ. ὅτι ἡ Βενετία ἐστὶν ὡς ἂν ἰδικήσας, δύνασθε ἀναπαυθῆναι καλῶς ἐν αὐτῇ μέχρις ἂν ἐθέλητε. συμβουλεύω οὖν, ὅτι κρεῖττον ἐστὶν ἵνα προσμείνητε, ἐν τῇ Βενετίᾳ καὶ ἀποπειράσησθε καὶ τοῦ πάπα, καὶ τῆς συνόδου. ἐλεύσονται γὰρ ἑκατέρωθεν καὶ ζητήσουσι καὶ ἀξιώσουσι πρὸς σφᾶς αὐτῶν ἀπελθεῖν, καὶ τότε ζητήσετε καὶ ὑμεῖς τὰ ὑπὲρ ἑαυτῶν. καὶ ὅπη ἂν εὕρητε τὰ μᾶλλον λυσιτελοῦντα ὑμῖν, οὕτως ἐκεῖσε ἀπέλθετε. προσμείνατε οὖν ἵνα εἰδῆτε τί λέγουσιν ἡμῖν ἑκάτεροι, καὶ οὕτως εὑρήσετε τὸ συμφέρον ὑμῖν. τὰ αὐτὰ δὲ ἔλεγον καὶ οἱ κρείττονες τῶν Βενετίκων, καὶ προσετίθουν, ὅτι εἰ θελήσετε γενήσεται καὶ ἡ σύνοδος ἐνταῦθα, καὶ ἔσται τοῦτο, καὶ εἰς πλείονα τιμὴν ὑμῶν καὶ ἀνάπαυσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς προσεκαλεῖτο τὸν πα-

τρι-

SECT. IV. CAP. XV.

Intereà Dux Imperatori suasit, ut Venetias æstimaret, tanquam propriam sui ipsius Patriam, ubi plurimâ cum libertate requiescere posset, quamdiu vellet: subinde se consulere, ut hic figat, dum utriusque tam Papæ quam Concilii benevolentias exploret, perspiciatque, quò tendant eorum præcipua consulta: Nam & illorum uterque maximâ cum ambitione vos ad ipsos pertrahere conabuntur, & vos poteritis, utriusque argumentis cum judicio perpensis, qua vestra vos emolumenta ducunt, illac concedere: Eadem cum Duce, & præstantissimi Senatorum accinuerunt: professi, si in Civitate Venetâ Synodum Generalem celebrari cuperemus, se non repugnaturos: & id forsan, nec minus gloriæ vestræ convenire, nec solatio minus conferre. Imperator, cum hæc verba altius in animo insedissent, Patriarcham ad se accersivit, ut communi Consilio, de his rebus judicent, ipse enim ægrotabat: Similiter & Patriarcha forte fortuna tum in lecto decumbebat,

τριάρχην ἵνα περὶ τούτου βουλεύσωνται, ἐνόσει γάρ. ἔτυχε δὲ καὶ ὁ πατριάρχης νοσῶν, καὶ οὐδέτερος ἐδύνατο πρὸς τὸν ἕτερον ἀφικέσθαι, καὶ ἐδυσχέραινε πρὸς τοῦτο ὁ βασιλεύς. μετὰ γοῦν β καὶ γ πρόσκλησιν διεμηνύσατο. ὅτι βουλευθήτω ἡ ἁγία βασιλεία σου μετὰ τῶν ἰδικῶν σου. εἶτα ὅρισον ἵνα μάθω καὶ αὐτὸς τὸ συμπέρασμα τῆς βουλῆς, καὶ ἐντεῦθεν κἀγὼ βουλεύσομαι ὅπερ ἂν μοὶ δόξῃ λυσιτελέστερον. ἀλλὰ οὐκ ἤρκεσαν ταῦτα τῷ βασιλεῖ. ὥρισε γάρ, πῶς ἂν βουλεύσηται καλῶς μὴ ἀκούσας πάντων τῶν ἐν τῇ βουλῇ τὰς γνώμας. ἐν τῇ βουλῇ γὰρ κινοῦνται λόγοι πολλοί, καὶ λέγουσι τινὲς τὰς αἰτίας δι᾽ ἃς δοκεῖ αὐτοῖς συμφέρειν τὸ δὲ γενέσθαι, ἕτεροι δ᾽ αὖ ἀντιλαμβανόμενοι τῶν ἐναντίων λόγων, λέγουσιν αἰτίας δι᾽ ἃς νομίζουσι μὴ προσήκειν γενέσθαι τὸ δόξαν τοῖς προτέροις συμφέρον. Ὅταν οὖν γυμνασθῶσι καλῶς αἱ αἰτίαι, καὶ ἀκούσωσιν οἱ βουλευταὶ πάντας τοὺς λόγους, καὶ τὰς ἀντιθέσεις ἑκάστου, τότε δύνανται συνάξαι καὶ ἐκλέξασθαι ἐκ τῶν πολλῶν τὸ συμφέρον, ὥσπερ καὶ ἐν τῷ παρόντι. ἐνταῦθα κινοῦνται λόγοι πολλοὶ περὶ τούτου καὶ γυμνάζεται τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐναντιοῦνται τινὲς τοῖς βουλομένοις λυσιτελεστέραν τὴν εἰς τὸν πάπαν ἡμῶν ἔλευσιν. καὶ μέχρι τοῦ νῦν δοκοῦσι βέλτιον λέγειν οὗτοι οἱ τὸ μὴ ἀπελθεῖν εἰς ἐκεῖνον βουλευόμενοι. ἐλθέτω οὖν ἀπαραιτήτως ὁ πατριάρχης ὅτι ἀναγκαία ἐστὶν ἡ περὶ τούτων συμβουλή.

Τούτων τῶν λόγων ἀκούσας ὁ πατριάρχης εἶπεν. οἶδα ἐγὼ πῶς καὶ παρά τινων λέγονται οἱ τοιοῦτοι λόγοι, καὶ ὅταν ἐκεῖσε ἀπέλθω ἑνὶ λόγῳ πάντας αὐτοὺς ἀνατρέψω. εἶτα διεμηνύσατο τῷ βασιλεῖ, ὅπως ἦν καθ᾽ ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἄνετος καὶ τῇ μετ᾽ ἐκείνην εἰ καὶ ἔτι ῥᾴων γένοιτο τῇ ἐφεξῆς ἀφίξεται.

τμήμ. δ. Κεφ. ιϛ.

Ὁ δὲ Χριστόφορος ἀπελθὼν εἰς τὸν πάπαν ἐκ τῆς Βενετίας ὡς δεδήλωται θᾶττον ὑπέστρεψε, καὶ ἦν ἐν τῇ Βενετίᾳ διεγείρων τοὺς ἡμετέρους, καὶ τὴν πρὸς τὸν πάπαν ἔλευσιν διαπραττόμενος κατὰ τὸ ἐγχωροῦν. δέδωκεν οὖν πάλιν τῷ μέρει τοῦ πα-

bebat, ut alter alterum adire non valeret; quod admodum impatienter Imperator tulit: Et Patriarcha diversis vicibus bis terve sollicitè advocatus, cum propter morbum adesse non posset; jussit Imperatorem suos Nobiles ad ea quæ sibi videntur expendenda asciscere; & postquam illi constituissent, si quid factu opus esset, se deliberaturum: Quod Imperatori, ut dissentaneum rationi displicuit. Dixit enim, quomodo solus & seorsim Consilium capiat, quum aliorum argumenta non audiverit: Siquidem multi multa proferunt in arcanis Conventibus, quæ omnium examini submittunt: Hi speciosas intexunt causas, cur ea procedendi ratio, si teneatur, non possit non maximum emolumentum procurare: alii diversum plane propugnant, rationibus non minus validis, cur ea quæ prioribus visa sunt utilia, fieri ipsi non conducere judicarent: Et hæc arbitris discernenda subjiciuntur, seu consultantibus qui cum utrinque rationes, & pro conducibili & contra allatas ventilaverint, tum circumferre ingenia, cum acri judicio debent; & ex multis, id unicum quod maxime convenit eruere; ut in præsenti negotio: A quamplurimis nostrum ferra reciprocatur, & acerrimè disceptata quæstio fervet: An Papa à nobis sit adeundus, necne? Multi ad Papam proficisci suadent; idque ut longe utilius nobis incumbere, affirmant: alii in contrariâ opinione versantur: Et huc usque meo quidem judicio, magis prudentes ac plausibiles afferunt rationes, qui nostræ profectioni ad Papam obversantur: Veniat itaque sine ulteriori tergiversatione Patriarcha, ut nobiscum hunc nodum cuneo tundat, & solvat quæstionem, quæ solâ sui præsentiâ, & publicis nostrorum omnium consiliis restat dirimenda.

His ad Patriarcham ab Imperatore perlatis, respondit breviter Patriarcha: Non sum ignarus, quinam hos sermones in consultationibus spargunt: quorum omnium fundamenta, mearum rationum unicâ, quamprimum advenero disperdam: Jussit præterea Imperatori ut renuntient, se hodie meliuscule habuisse; & si cras morbus remittere perseverabit, tertio die sui copiam polliceri.

Sect. IV. Cap. XVI.

At Christophorus è Venetiis abiens ad Papam, ocyus eodem repedavit, ut Venetiis reperiretur sat tempestivus, pro virili Papæ partes promovere: nostrorumque animos alacriter excitare, ut ad Papam proficisci contendant: Numeravit etiam Patriarchæ fiscalibus quingentos florenos, stipendium pro cibariis: quorum

πατριάρχου φλωρία Φ, χάριν σιτηρεσίου, ἀφ' ὧν ἔλαβεν ὁ πατριάρχης φλωρία ρκγ, ὧν τὰ ρέ δοὺς ἐπρίατο ποτήριον ἀργυροδιάχρυσον θαυμασίᾳ τέχνῃ ἐξειργασμένον. τὰ δὲ λοιπὰ διεμερίσθησαν τοῖς ἄλλοις τοῖς καθόλου.

Εἶτα ἔδωκεν ἰδίως τῷ βασιλεῖ φλωρία αχ΄, καὶ τῷ πατριάρχῃ ὁμοίως αχ΄. ἐποίησε δὲ διὰ ἐξόδου τοῦ πάπα τῷ πατριάρχῃ καὶ λεκάνην ἀργυρᾶν διὰ νιμμὸν τοῦ προσώπου αὐτοῦ, καὶ σκυτέλια ἀργυρᾶ. ὁ δὲ πατριάρχης κατὰ τὴν ἡμέραν ἣν προείρησεν ἐλθεῖν εἰς τὸν βασιλέα, ἀπῆλθε πρῶτον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Μάρκου, καὶ τὰ ἐκεῖσε ἱερὰ κειμήλια ἐθεάσατο πολύολβα ὄντα καὶ πολυτάλαντα, ἐν οἷς καὶ λίθοι τίμιοι καὶ μέγιστοι εἰσὶ καὶ διαυγέστατοι. καὶ πᾶν εἶδος ἱερῶν ἐκ πάσης ἀρίστης καὶ τιμίας ὕλης κατεσκευασμένον. τὰ μὲν ἐκ λίθων ἐξῃρημένων εὐφυῶς ἄγαν διαγεγλυμμένα, τὰ δὲ ἐκ χρυσοῦ καθαρωτάτου ἀρίστως συντεθειμένα. ἔνθα δὴ καὶ τὰς τοῦ ἱεροῦ καλουμένου τέμπλου θείας εἰκονογραφίας κατείδομεν τῇ αἴγλῃ τοῦ χρυσοῦ μαρμαιρούσας, καὶ τῷ πλήθει τῶν πολυτίμων λίθων καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῷ κάλλει τῶν μαργάρων, καὶ τῇ τῆς τέχνης φιλοτιμίᾳ καὶ ποικιλίᾳ, σὺν θεατὰς καταπληττούσας. αἳ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἁλώσεως, ὅτε ἡ πόλις ὑπὸ τῶν Λατίνων (οἴμοι,) ἑάλω ἀπενεχθεῖσαι ἐντεῦθεν ἐκεῖσε νόμῳ τῆς λείας, εἰς μιᾶς μεγίστης εἰκόνος συνετέθησαν σχῆμα, ἱδρυμένης ἄνωθεν τοῦ ἐν τῷ καθολικῷ βήματι ἀλταρίου ὀχυρωτάταις θύραις ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν ἰσχυρῶς πάνυ κατησφαλισμένης, καὶ κλεισὶ καὶ σφραγῖσι διαφυλαττομένης. τῶν δὲ θυρῶν δὶς τοῦ ἔτους ἀνοιγομένων κατὰ τὴν τῶν τοῦ Χριστοῦ γενῶν, καὶ τὴν ἀναστάσιμον ἑορτὴν, καὶ πάντων τῶν ἐκεῖσε θεωρούντων, τὴν ἐκ πολλῶν σύνθετον εἰκόνα ἐκείνην, τοῖς μὲν κεκτημένοις καύχημα καὶ τέρψις ἐγγίνεται, καὶ ἡδονὴ, τοῖς δ' ἀφαιρεθεῖσιν ἐάν που καὶ παρατύχοιεν ἀθυμία καὶ λύπη καὶ κατήφεια. ὡς καὶ ἡμῖν τότε συνέβη.

Πλὴν εἰ καὶ ἐκ τοῦ τέμπλου τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας ἠκούομεν εἶναι πάντας, ἀλλ' οὖν ἔγνωμεν ἀκριβῶς ἔκ τε τῶν ἐπιγραφῶν, ἔκ τε τῆς στηλογραφίας τῶν Κομνηνῶν τοῦ Παντοκράτορος

rum à factâ distributione, centum viginti tres in proprios Patriarchæ loculos migrarunt: De quibus ipse statim centum & quinque extraxit ad coemendum calicem, ingentem ac patulum, deauratum ex argento, & opificis artificio mirabili confectum: Reliqui, Ecclesiasticis cæteris in communi dispertiebantur.

Propinavit insuper Imperatori seorsim à suis mille florenos, totidemque Patriarchæ: quin & Papæ sumptibus paravit donandum Patriarchæ malluvium argenteum, impressum Patriarchæ effigie, & aliquot scutellas, argenteas: Patriarcha autem cum diem tertium promisisset Imperatori ad consultandum constituit prius animi gratiâ, Divi Marci ædem, & singula ejusdem monumenta speculari: quæ opulenta supra quam dici possit, & nullo pretio æstimanda, lapilli rarissimi, maximi, fulgentissimi, & universa species rerum Deo sacrandarum, ex præstantissimâ materiâ omnis generis, non possunt non hominum sensus in admirationem rapere: Hic gemmæ ad debitum fastigium elevatæ, stupendum in modum figuris exsculpuntur: illic purissimo auro compositæ sine bracteolis nativo fulgore radiant. Tum in Templo sancto quod dicitur sacras imagines conspeximus, ut corusco splendore auri fulgebant! ut multitudine pretiosissimarum unionum, granditate ac specie insignium vibrabant! ut singulari aurificum artificio ipsam materiam superante oculos attonitos confundebant! Quæ cuncta nostris è fanis expilata per Latinos (hei mihi!) & huc allata ut spolia ac Manubiæ, in unum Colossum ingentem coaluere, quæ nunc D. Marci statua cluit totius orbis stupor & miraculum: stat autem suâ base nixa in ingressu frequentiori ad summum altare, sic validissimis januis & ante & retro occlusâ, sic clavibus ac sigillis appensis obfirmata, ut ne mortalium oculis spectanda propaletur, nisi bis in anno, ad festum Nativitatis & Resurrectionis Dominicæ: tum reseratis foribus, cuilibet permittitur portentosam effigiem conflatam ex variis gemmis contemplari, quæ durat ingens gloriandi materia, voluptas ac decor possessoribus, despoliatis vero si qui forte illuc adventant, tristitia, mæror, & animi afflictissimi consternatio, ut nobis tunc temporis contigit.

Et quanquam fando accepimus ea fuisse abrepta è Sacratissimo S. Sophiæ templo, tunc tamen ab inscriptionibus Græcis, & maximè à cippis Comnenonum Imperatorum, percepimus ea olim omnia in Dei Omnipotentis Monasterio sacra deposita permansisse: At si Monasterium tot terrâ marique conquisitis, opulentissimis lapillis abundaverit, quot & quantis oportuit nostram Ecclesiam magnam, seu gemmarum

ρου μονῆς εἶναι πάντας. εἰ οὖν τὰ τῆς μονῆς τοιαῦτα σκοπεῖν χρὴ ὁποίαν εἶχον ἂν ὑπερβολὴν τὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἔν τε τῇ διαυγείᾳ καὶ λαμπρότητι τῆς ὕλης, καὶ τῇ φαιδρότητι καὶ ποικιλίᾳ τῆς τέχνης, καὶ τῇ τοῦ τιμήματος ὑπερβολῇ. ταῦτα τοιγαροῦν ἀκριβῶς ἰδὼν πάντα ὁ πατριάρχης, καὶ τῇ θεωρίᾳ αὐτῶν οἱονεὶ ἐντρυφήσας, συνόντος αὐτῷ καὶ τοῦ δουκὸς, διαμηνυθέντος πρότερον παρὰ τοῦ πατριάρχου, πέμψαντος δὲ καὶ τὰ πλοῖα, δι' ὧν εἰς τὸν ἅγιον Μάρκον ἀφίγμεθα καὶ ἐλθόντος καὶ αὐτοῦ, καὶ προπέμψαντος καὶ τὰ δηλωθέντα ἐμφανισθῆναι προστάξαντος. μετὰ γοῦν τὸ ἱκανῶς ἐνασχοληθῆναι τούτοις ὁ πατριάρχης εἰς τὸν βασιλέα μετὰ τοῦ δουκὸς ἀφίκετο. καὶ ὁ μὲν δοὺξ ἰδὼν καὶ ὁμιλήσας τῷ βασιλεῖ φιλικῶς τὴν ἰδίαν ἀπῄει. Ὁ δὲ πατριάρχης συνῆν μόνος τῷ βασιλεῖ ὥραν ἱκανήν. ἑτοιμασθέντος δὲ ἀρίστου, τῷ τε πατριάρχῃ καὶ ἡμῖν οὗ ὁ Φιλανθρωπηνὸς ᾤκει, ἀπελθόντες μετὰ τοῦ πατριάρχου ἐσιτησάμεθα, καὶ μετὰ τοῦτο αὖθις εἰσῆλθεν ὁ πατριάρχης εἰς τὸν βασιλέα. καὶ μετ' οὐ πολὺ προσεκλήθησαν οἱ ἄρχοντες τῆς βουλῆς, καὶ ἓξ τῶν ἀρχιερέων, καὶ τρεῖς ἐξ ἡμῶν.

marum magnitudine seu specierum varietate, & luminosis omnium radiis, seu opificum accurata manu ac pretio, quicquid exhibuerit spectabile, quodcumque Monasterium longe transcendere ac superare? Verum hæc singula oculis perlustrabat Patriarcha, & in his spectaculis ad satietatem deliciabatur: præsente etiam Duce, qui accersitus à Patriarcha, nobis navigium adornarat ad transfretandum in D. Marci fanum, nosque suo comitatu cohonestarat, jusseratque omnia hæc recondita nobis recludi: & cum satis otii indultum his rebus videretur, Patriarcha una cum Duce ad Imperatorem tendit: Dux utroque honorificè salutato domum revertitur: & solus Patriarcha cum Imperatore aliquamdiu remansit: Dum instante prandio Patriarcha ad paratas sibi nobisque epulas in diversorio Philanthropici, pransum cum illo abscessimus: quo finito, rediit ad Imperatorem, & ambo brevi posteà convocatis præcipuis Imperii consiliariis, sex Archiepiscopis, & tribus è nostro ordine proceribus Ecclesiæ, ad consilium properarunt.

τμήμ. δ. Κεφ. ιζ.

Ἐζητήθη οὖν εἰ δεῖ πρὸς τὸν πάπαν ἡμᾶς παραγενέσθαι. καὶ λόγων περὶ τούτου κινηθέντων καὶ τῶν πλειόνων δεῖν εἶναι λεγόντων, εἶπεν ὁ Ἡρακλείας. ὡς ἀκούομεν ὅτι ἔρχεται Καρδινάλιος ὁ Ἰουλιανὸς ἐκ τῆς συνόδου καὶ ἐστὶν ἐγγύς. καλὸν οὖν μοι φαίνεται ἵνα προσμείνωμεν ὀλίγον, ὡς ἂν εἴδησίν τινα, καὶ ἐξ ἐκείνου λάβωμεν, καὶ τότε κρεῖττον βουλευσόμεθα. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη, βέλτιον μοὶ δοκεῖ ἵνα βουλευσάμενοι νῦν στήσωμεν, ὅπερ ἂν φανῇ συμφέρον ἡμῖν· ὅπως ἂν κἀκεῖνος ἐλθὼν εὕρῃ συνιστάμενον τὸ τῆς βουλῆς ἡμῶν ἀποτέλεσμα, καὶ μὴ πρὸς ἄλλο τι παρεκκλίνειν ἡμᾶς πειραθείη. λέγετε τοίνυν πρὸς τὸ πρᾶγμα, καὶ ἄφετε τὸ περὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ὥσπερ ἐπιλελησμένος ὧν ἔλεγε πρότερον, ὅλος ἦν ἀπελθεῖν πρὸς τὸν πάπαν. ὡσαύτως δὲ καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ πατριάρχης. εἰ οὖν

καὶ

Sect. IV. Cap. XVII.

In quo id unum quærebant, an ad Papam proficisci expediret? Variantibus autem hominum sententiis, cum plerique & pars major affirmarent, solus Heracleensis suffragium interposuit de causâ comperendinanda: Audivisse se ajens, Cardinalem Julianum, à Basileensi Synodo huc accelerare, nec ab his finibus longe abesse: quamobrem satius existimem (inquit) adventum ejus præstolari: Et cum scierimus quid rerum à consilio afferat, prudentius ac melius consultationem instituemus: At Imperator è contra, sibi videri, priusquam appulerit Julianus decernere, quid in nostrum usum cedat: ut cum invenerit nos in eâ fixos determinatione, & consiliorum nostrorum fructum, nos inde dimovere non pertentet: Festinate igitur ad causam, ac mittite Julianum, extrà limites rerum nostrarum exorbitantem: Et quasi oblitus eorum quæ prius apud se statuerat, præceps ruit in hanc sententiam, Papam omnino adeundum esse: Et ante Imperatorem ferocius Patriarcha: Adeo ut si nostri ordinis

tres

τρεῖς ἐξ ἡμῶν μεθ' ὧν ἐστὶν ὁ Βουλλωτὴς δεύτερος ἦν εἶπον βέλτιον εἶναι μὴ ἀπελθεῖν νῦν εἰς τὸν πάπαν, οἱ λοιποὶ πάντες τὸ ἐλθεῖν ἀπεφήναντο, καὶ ἐκυρώθη τοῦτο. Μετὰ ταῦτα δευτεραῖος ἔφθασε καὶ ὁ Ἰουλιανὸς εἰς τὴν Βενετίαν. ἰδὼν οὖν τὸν βασιλέα, ἦλθε δὲ καὶ εἰς τὸν πατριάρχην ἑπομένου καὶ τοῦ Δουκὸς, καὶ τὰ κράσπεδα τοῦ ἱματίου αὐτοῦ κατέχοντος, εἶτ' ἀπῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὸν πάπαν. πρῶτον δὲ ἔστειλαν πρὸς αὐτὸν τοὺς δύο αὐταδέλφους, τοὺς δισυπάτους, ὁ δὲ πατριάρχης τὸν Ἡρακλείας καὶ τὸν Μονεμβασίας. κατὰ δὲ τὸ Σάββατον τῆς τυροφάγου εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου ὁ πατριάρχης, καὶ πρῶτον μὲν ἐρράντισαν τὸ καὶ αὐτοὺς διὰ τοῦ ῥαντιστηρίου ἐκείνων τὸ δοκεῖν ἁγιάσματος, εἶτα ὑπέδειξαν αὐτῷ οἱ ἐκεῖσε λατινομόναχοι εὐμεγέθη, καὶ εὐτραφῆ χεῖρα τοῦ ἁγίου Γεωργίου, λέγοντες εἶναι ὑπὸ σανίδος κοιλανθείσης περιεχομένην καὶ εὐφυῶς ἄγαν κατησφαλισμένην, καὶ ἐν κιβωτίῳ φυλαττομένην. ἣν καὶ κατησπάσατο ὁ πατριάρχης. εἰπόντος δὲ αὐτῷ τοῦ μεγάλου χαρτοφύλακος, ὡς οὐκ ἔστιν ἡ χεὶρ τοῦ ἁγίου Γεωργίου. τὸ γὰρ μαρτυρικὸν ἐκείνου ἅγιον σῶμα κατέκαυσαν, καὶ τὴν κόνιν ἐλίκμησαν, εἶπεν αὐτῷ σκωπτικῶς ὁ πατριάρχης, Σιώπα, οὐκ οἶδας τί λέγεις.

tres tantum, quorum secundus numero, Magnus Bullota extitit, contravertissent, non eundem, ut nunc se res habent ad Papam, eundem omnes reliqui pronuntiassent, & eundum omnes suffragiis confirmarunt: Ante lapsum biduum Venetias appulit Julianus, qui primitias oblati obsequii cum Imperatori præstitisset, ac Patriarchæ, Duce Venetiarum pone & à tergo subsequente, ac infimum limbum vestimenti Cardinalitii manibus gestante ut supra, mox & ipse Cardinalis relicto concilio ad Papam iter flexit: Tum negotio peracto primum Legatos mandavit Imperator ad Papam, duos Germanos fratres, utrumque Bisconsulem, Patriarcha Heracleensem & Monembasianum: Interim Patriarcha in Sabbato Dominici, qui Turophagus dicitur, ingressus D. Georgii templum, seipsum eorum aspergillo, & aquâ lustrali irroravit, ut videretur secundum eorum ceremonias ac ritus sanctificari: Et cum nonulli Latini Monachi istius cœnobii, eidem manum obtulissent D. Georgii Martyris, cui nec magnitudo defuit nec sagina, quam sub tabula ex asserulis cavata optime munitam, cistulæque inditam, à se asservari ajebant, Patriarcha venerabunde eam exosculatus est: Objicienti vero Magno Scriniario, & non esse D. Georgii manum asseverenti, cujus sacrum Martyrio corpus in favillas redactum est: & vivicomburii residuum vanno in aëra eventilatum, respondit Patriarcha cum mordaci scommate, eumque silere jussit, ut quæ proferat, nescientem.

τμήμ. δ. Κεφ. ιη.

Ἔψαλον δὲ τότε οἱ Μοναχοὶ ἑσπερινὸν πολὺν καὶ φιλότιμον, εἰς ὃν καὶ ἵστατο ὁ πατριάρχης, καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτοῦ. εἶτα συνῆλθεν εἰς τὸ βῆμα, καὶ περιεσκόπει τὸ ἀλτάριον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. καὶ προσέταξε περιελεῖν τὰ σκιάδια ἐκ τῶν κεφαλῶν ἡμῶν, καὶ περιειλόμεθα. τότε ἐλθόντων καὶ τῶν Δισυπάτων λαβεῖν εὐλογίαν ἐπὶ τῷ ἀπελθεῖν εἰς τὸν Πάπαν. εἶπεν αὐτοῖς ὁ πατριάρχης μετὰ δριμύτητος ἐκβάλλετε τὰς σκούφιας. εἰπόντος δὲ τοῦ ἑνὸς, ὡς οὔποι οὐκ ἔχουσι τοιαύτην συνήθειαν, ἔφη, εἰ μὴ ποιήσετε τοῦτο, τύχον ἐκπεσεῖσθε ἀπὸ τῆς ἀρχοντίας ὑμῶν. ἀλλὰ διὰ ταῦτα, ἐγένεσθε τοιοῦτοι ὁποῖοι κατέστητε. τότε λέγει ὁ εἷς πρὸς τὸν ἕτερον, δεῦρο ἀπέλθωμεν, καὶ παραιτήσωμεν τὴν εὐλογίαν.

Ἀπῆλ-

SECT. IV. CAP. XVIII.

Monachi tum cantillabant in choro hymnum Vespertinum, qui à multâ æternitatis, ac gloriæ acquirendæ mentione nomen accepit: Cui integro dum psalleretur, Patriarcha stetit erectus in vestigia, & nos ejus exemplum secuti: Postea intrà cancellos ascendit, gradus totumque altare circumspexit, & quicquid contineret: utque propius accessimus, jussit nos capitibus pileos auferre, & abstulimus: Intrantibus autem fratribus duobus Bisconsulibus, ut acceptâ benedictione Patriarchali, iter Papam versus ingrederentur, Patriarcha vehementer increpans, tollite Galeros inquit: & regerenti eorum alteri, Latinos istiusmodi consuetudinem non agnoscere, acriter institit Patriarcha, & quidni? inquit. Vos meis monitis obtemperate, aut ego vos forsan vestris fastigiis deturbari, & ex albo Heroum expungi curabo: Etenim sciatis velim non aliâ fine vos civilibus magistratibus donari, quam ut his ceremoniis ergà Deum perfungamini: Fratres vero invicem locuti

cuti

Δοῦκαν τῆς Βενετίας, πρότερον μετὰ τοῦ κατέργου τῆς βίγλης πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἡμῖν ἐντυχόντος, καὶ ἐπιμένου, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τὴν εἰς Βενετίαν ἐστέλλετο.

τμῆμ. δ. κεφ. ια.

Μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ Πατριάρχης, στέλλει κἀκεῖνος ἐμὲ, ἵνα καὶ αὐτὸς τὸ δοκεῖν ὡς πατριαρχικὸς πρέσβις, σὺν τῷ βασιλικῷ πρέσβει εἰς τὸν Δοῦκαν παραγγελλώμεθα. πρὸ μιᾶς οὖν ἡμέρας ἐξελθεῖν βουληθέντες, ὑπὸ τοῦ κλύδωνος ἐκωλύθημεν. τῇ δ' ἐπιούσῃ μετὰ δείλην ὀψίαν ἄραντες ἐπλέομεν, καὶ οὔριον τυχόντες τοῦ πνεύματος τῆς εὐθὺ Βενετίας ἐπλέομεν. μετὰ λοιπὸν δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ τριήρεις ἔπλεον κατόπιν ἡμῶν ἱκανῶς ἀμφιστελμέναι. ἐξ οὐρίας οὖν τὴν νύχθ' ὅλην διαπλεύσαντες τὴν Βενετίαν κατίδομεν. ἀλλὰ πρὶν τὴν ἡμέραν διαυγάσαι, τελείως, ἡ Βασιλικὴ τριήρης ἡμᾶς παραμείψασα προῆλθε, μηδόλως τῶν λοιπῶν ἡμῖν φαινομένων. καὶ τὰ λεγόμενα κασέλλια, ἃ πρὸ τῆς Βενετίας ὡσεὶ μίλια δύο αὐτῆς ἀπέχοντα, οἱονεὶ θύρα καὶ ἀκρόπολις ταύτης εἰσί. πύργοι γάρ εἰσι δύο μέγιστοι ὀχυρώτατοι, μέσον τῆς θαλάττης ἱστάμενοι ὀλίγον ἀλλήλων ἀπέχοντες, οἷοι τε ὄντες ἀνιέναι τε καὶ ἐπέχειν τὴν εἰς Βενετίαν δίοδον, μὴ οὔσης ἀλλαχόθεν πρὸς τὴν Βενετίαν ὁδοῦ, ὅσον ἀπὸ θαλάσσης. Ταῦτα τοίνυν διελθοῦσα ἡ βασιλικὴ ναῦς ἔνδοθεν ἔστη περὶ τὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου μονήν. ἡμεῖς δὲ τὴν ἡμετέραν περὶ β ὥραν τῆς ἡμέρας εἰς τὸν τοῦ ἁγίου Μάρκου ὡρμίσαμεν ναύσταθμον, καὶ ἐξελθόντες εἰς τὸ τοῦ Δουκὸς παρεγενόμεθα Παλάτιον. ὁ καὶ μαθὼν ὁ Δοὺξ, ἐπέταξεν εὐθὺς, καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐτόν. καὶ ἅμα τῷ ὀφθῆναι ἡμᾶς αὐτῷ ἀπὸ τῆς πύλης τοῦ τρικλίνου, εὐθὺς ἀνέστη. καὶ ὡς ἡμεῖς πρὸς αὐτὸν ἐβαδίζομεν, οὕτω καὶ αὐτὸς πρὸς ἡμᾶς ἤρχετο. ὅθεν καὶ μέσον τοῦ τρικλίνου προσκυνήσαντες προσείπομεν αὐτῷ. ὁ δὲ ἀσμένως ἡμᾶς δεξάμενος καὶ προσειρηκὼς, καὶ τῇ μὲν μιᾷ χειρὶ αὐτοῦ τὴν τοῦ Διϋπάτου κατέχων χεῖρα, τῇ ἑτέρᾳ δὲ τὴν ἐμήν. καὶ τῶν περὶ αὐτὸν πρώτων ἀρχόντων, προστάξει αὐτοῦ, τῆς ἑτέρας ἑκατέρου ἡμῶν λαβομένων, ἑτέρων

bitoriâ, quæ nobis ante paucos dies obviam facta mari in reditu à Venetiis, nobiscum reversa est, ut cum Bisconsule iterum Venetias remandaretur.

SECT. IV. CAP. XI.

Id cum Patriarchæ innotuisset, ne omnia Imperatori permitteret, æquum censuit me Bisconsuli Collegam adjungere, ut cum Imperatorio Ecclesiasticus à Patriarcha Legatus ad Venetiarum Ducem proficisceretur: Et cum ambo munia exordiri cuperemus, diem integrum portu nos egredi vetuit tempestas: Postridie vero ad Vespertinum crepusculum pandentes vela, & ventum nacti secundum Venetias recta tetendimus, cæteræque sequebantur, satis strenuè ac gnaviter, sed pone à tergo, submissæ & ea solâ nocte navigantes, Venetias manè conspeximus: priusquam tamen clarus dies illuxisset, Imperatoria triremis nostram prætervecta, anteverterat, cæteris per totum alveum dispalatis: Tum Castella quæ appellantur, primùm apparuere, ad duo milliaria Venetiis distantia, posita in ipso vestibulo civitatis, ut arces summæ, ac intrandi obices: Quæ non aliæ sunt, quam binæ Turres parallelæ, & non multum invicem disjunctæ, validissima propugnacula, in maris meditullio, rates advenas vel admittere, vel retundere ædificata; cum alia per mare ingredientibus urbem via non concedatur: Per ea igitur Imperatoria triremis penetrans, intus ad S. Nicolai Monasterium constitit: Nos vero nostrum ad S. Marci navale applicuimus, circa horam diei secundam, & recta è navi ad Ducis palatium iter carpsimus: cui cùm adventus nostri rumor percrebuisset, nos statim ad ipsum jussit adduci: utque primum in mutuum obtutum devenimus, ab extima Triclinii valvâ, surrexit, & quibus nos ad eum passibus, iisdem & ille ad nos appropinquavit; ut fermè in cubiculi centro concurrentes, eum veneraremur: Ille vero nos peramanter recepit, vultu sereno, sermone blando: & medium inter utrumque se interserens, una manu manum Bisconsulis, alterâ meam prehendit: Cujus ad exemplum pariter & monitum, Senatores Primarii qui aderant, utrinque utriusque manibus alteris, suas implicuerunt: Et pari situ Senator alter, ejus Senatoris sinistram tenuit, qui mihi dextram accommodarat: ut ordine expanso in latum, seu acie ad frontem compositâ, à meditullio cubiculi ad interiorem parietem progrederemur consessuri: omnino ad formam Antemensalium: Ita Dux nos manibus retinens, & lento passu graviter nobis-

ἰων δι' ἀρχόντων καὶ τῶν ἐμοὶ ἀκολουθ. σύντα ἄρχοντα, τῶν ἀντιμινσίων ὁμοίως ἐπιλαβομένων. οὕτω τοίνυν ὁ Δοὺξ κατέχων ἡμᾶς καὶ βαδίζων ἀναγαγών τε εἰς ἓν καὶ αὐτὸς ἐκάθητο δεύτερον σκίμποδα καὶ πρὸς τὸ καθῆσαι στραφεὶς, συνέστρεψε καὶ ἡμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ κατεχομένους ἔτι, καὶ τὸν μὲν Διοσύπατον πλησίον αὐτοῦ, ἐμὲ δ' εὐθὺς μετ' αὐτὸν ἐκάθισε. καὶ τότε τῶν χειρῶν ἀνῆκεν ἡμᾶς. προσείπομεν οὖν τῷ Δουκὶ, ὁ μὲν Διοσύπατος, τὸν τοῦ Βασιλέως, ἐγὼ δὲ τὸν τοῦ Πατριάρχου χαιρετισμὸν, δι' ἑρμηνέος. ὁ δὲ ηὐχαρίστησε καὶ εὐφράνθη ἐπὶ τῆς ὑγείας τοῦτε Βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου, ὡς εἰκὸς, καὶ ὅπως ὑπέστησαν κόπους καὶ δυσχερείας, ὑπὲρ εἰρήνης καὶ ἑνώσεως τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, καὶ μέτρια τινα εἶπεν ὑπὲρ τούτου, καὶ τὰ ἀνήκοντα ἤκουσε παρ' ἡμῶν. καὶ μετὰ τὴν ὁμιλίαν ἀναστὰς, καὶ ἡμᾶς ἑκατέρωθεν αὐτοῦ συμπαραλαβὼν, καὶ κατέχων ὡς καὶ πρότερον, διῆλθε τὸ τρίκλινον, καὶ εἰσήγαγεν ἡμᾶς εἰς κελλίον, ἐν ᾧ ἦν κλίνη περιφανῶς ἐστρωμένη, ἔνθα πάλιν οἰκείαις χερσὶ καθίσας ἡμᾶς ἐξῆλθε, καὶ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐβουλεύσατο, καὶ ὡς ἐν ὀλίγῳ κέκληκεν ἡμᾶς δι' ἑνὸς τῶν ἐκείνῳ σπουδόντων. ἐρχομένων οὖν ἡμῶν πρὸς αὐτὸν, εὐθὺς ἀνέστη καὶ ἵστατο, μέχρις ἂν καὶ ἡμεῖς καθεσθῶμεν, καὶ εἶπε πρὸς ἡμᾶς, ὅτι ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν πρὸ ἡμερῶν ὅπως ἐγγὺς ἡμῶν παρεγένετο ὁ Βασιλεύς τε καὶ ὁ Πατριάρχης, ἵνα ἑτοιμασθῶμεν καὶ ποιήσωμεν τὴν ἀνήκουσαν τιμὴν πρὸς ὑπάντην αὐτῶν. διὰ τοῦτο προσμεινάτωσαν ἐκεῖσε περὶ τὸν ἅγιον Νικόλαον, καὶ αὔριον ἐλεύσονται τὴν ὀφειλομένην αὐτοῖς τιμὴν, ὡς χρὴ, ποιησόντων ἡμῶν. ἐγὼ δὲ ἐλεύσομαι σήμερον ἰδεῖν τὸν Βασιλέα, ἐπειδὴ ἔμαθον ὡς ὑπὸ νόσου τεταλαιπωρημένος ἐστί.

nobiscum spatiatus, deduxit ad subsellium secundarium, seu inferius sublimi solio, & in ampliorem capacitatem exporrectum: quo dum se circumvertit ad sedem capessendam, nos etiam circumvertit adhuc manibus innexos: Et Bisconsulem sibi proximum, me proximum Bisconsuli collocavit, ut uno contuitu utrumque simul alloqueretur, & tum utrumque laxatis manibus dimisit. At nos exorsi primum fari, Bisconsul ab Imperatore, ego à Patriarcha Serenitati suæ Salutem plurimam impertivimus per Interpretem adstantem: Quod Dux ore renidenti amplexus, utriusque adventui gratulari se; & de valetudine tam Imperatoris, quam Patriarchæ serio triumphare, ajebat: qui tot labores, ac fastidia exantlassent, ad Pacem ac Concordiam Ecclesiæ Christianæ procurandam: quanquam de eo negotio parcè apud nos disseruit, & mediocria tantum à Nobis exaudivit. Finito alloquio constitit erectus, & nos utrinque ad latera sibi adaptans, manibusque implicans, ut prius, triclinium remetitur; & nos in aliud cubiculum induxit, lectum habens sumptuosis tapetibus magnificè constratum: ubi nos è propriis manibus in sedilia reponens, exiit cum suis consultaturus; & morâ brevi interjectâ, nos per quendam Domesticum accersivit: intrantibus autem nobis, Dux illico assurrexit, & in pedes stetit, dum nos assideremus: Ac se primùm cepit excusare, quod non satis maturè, & nisi ab aliquot dieculis intellexisset de adventu Imperatoris ac Patriarchæ, ut in illorum occursum tempestive proruperet cum suis, eaque officia exhiberet, quibus tanti principes sunt excipiendi. Quare ut nunc se res habent, orabat, ut quam elegerint stationem in sinu Nicolaitano, aliquantisper retinere dignarentur, introitumque suum in crastinum differre, dummodo liceret quæ sibi suisque incumbunt obsequia, prius præstare: Interea se hodie ad Imperatorem excurrere decrevisse, eumque invisere, ut lætus sciat, an ex morbo nuperrime contracto, ac maris nauseâ, in pristinum satis convaluisset.

τμήμ. δ. κεφ. ιϐ.

Μετὰ τοιούτων λόγων ἐξέπεμψεν ἡμᾶς ὁ Δοὺξ πρός τε τὸν Βασιλέα, καὶ τὸν πατριάρχην. ἡμεῖς δὲ ἐζητήσαμεν ἰδεῖν τὰς οἰκίας ἐν αἷς ἀναπαύσονται οἱ ἡμέτεροι. ἐπέταξε δὲ δύο ἄρχοντας, καὶ ἦλθον καὶ ἔδειξαν ἡμῖν οἰκίαν λαμπρὰν καὶ περιφανῆ, ἣν ἡτοίμασαν τῷ Βασιλεῖ ἔχουσαν κλίνας λϛ. καὶ ἑτέραν πάλιν ἀλλαχοῦ, ἣν ἡτοίμασαν διὰ τὸν δεσπότην. εἶτα

Sect. IV. Cap. XII.

Hæc locutus Dux Venetus, Nos ad Imperatorem & Patriarcham remisit: At nos prius desideravimus videre diversoria nostris recipiendis designata: Et Dux annuens duobus Senatoribus dedit in mandatis, ut confestim nostris votis obsequantur: qui ut nos per plateas diducunt, unam commonstrant domum, splendidam & angustam, triginta sex diversa strata continentem, quam Imperatori nostro præpararant: & aliam alibi, quam Despotæ. Dein-

εἶτα ἤγαγον ἡμᾶς ἀντιπέραν τοῦ ἁγίου Μάρκου, εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ ἔδειξαν ἡμῖν ἀναπαύσεις διὰ τὸν Πατριάρχην. καὶ οἴνου βουτζία δ. ἃ διεκόμισαν πρότερον, καὶ ἄρτους, ἀρωματικά τε πλεῖστα, λαμπάδας τε καὶ κηριάλεγα, πτζικὰ μικρά τε καὶ μεγάλα, ἰχθύας τε πολλοὺς ἄρτι διακομισθέντας, καὶ οἰκίαν πεπληρωμένην ξύλων. ἐν τούτοις ὡμίλουν οἱ ἄρχοντες οἱ δεικνύοντες ἡμῖν ταῦτα μετὰ τοῦ Δισυπάτου, ὡς τὴν αὐτῶν ἐπισταμένου διάλεκτον. Μετὰ τῶν ἄλλων οὖν ἠρώτησαν, εἰ ἔχει ὁ Βασιλεὺς περὶ αὐτὸν τοὺς μεσάζοντας, τὸν Καντακουζηνὸν δηλονότι, καὶ τὸν Νοταρᾶν; ὡς δὲ ἤκουσαν ὅτι ἔχει, τὸν Φιλανικὸν καὶ τὸν Ἰάγαριν, καὶ ἄλλους ἄρχοντας, ἐκείνους δὲ ἐπαφῆκε διοικεῖν τὰ τῆς πόλεως. εἶπον ὅτι ἡμῖν δοκεῖ ἀναγκαῖον ἦν ἔχειν καὶ τινὰ ἐκείνων ἐνταῦθα. ἰδόντες δὲ ἡμεῖς ταῦτα ἀπηρχόμεθα πρὸς τὸν βασιλέα.

Ὁ δὲ πατριάρχης μὴ θελήσας προσμεῖναι ἐν τῷ κατέργῳ ἐξῆλθε, καὶ συνηντήσαμεν αὐτῷ μεταξὺ τοῦ πλοῦ περαιουμένῳ πρὸς τὸν ἅγιον Γεώργιον. βραχὺ μεθ' ἡμῶν ἔφθασε καὶ ὁ Δοὺξ, καὶ πλησιάσας τῷ πατριάρχῃ ἀπένειμε τὸν προσήκοντα χαιρετισμὸν, καὶ μικρὸν πρὸς ἀλλήλους ὡμίλησαν. εἶτα ὁ μὲν Δοὺξ ἀπῆλθεν εἰς τὸν βασιλέα. ὁ δὲ πατριάρχης εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον. ὀγδόην ἄγοντος τῷ τότε τοῦ Φεβρουαρίου. σάββατον δὲ ἦν τοῦ ἀσώτου καὶ ἐποιήσαν ἡμῖν δεῖπνον, καὶ τῇ ἑξῆς ἄριστον καὶ δεῖπνον ἐκ τῆς αὐθεντείας, ἐκ κρεῶν καὶ ὀρνίθων, καὶ ἰχθύων τοῖς μὴ κρεωφαγοῦσι.

Τῇ δὲ Κυριακῇ μετὰ ἄριστον ἀπῆλθεν ὁ Δοὺξ μετὰ τῶν ἐκκρίτων τῆς Βενετίας ἀρχόντων πρὸς τὸν Βασιλέα, διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ πλοίου τοῦ καλουμένου πετζαντούρου, ὅπερ κατὰ μὲν τὸ μῆκος ἔλαττόν ἐστι τοῦ κατέργου πολλῷ, κατὰ δὲ τὸ πλάτος εὐρύτερον. δυσὶ δὲ καταστρώμασι κατεσκεύασται, καὶ τὸ μὲν κάτω τοῖς ἐρέταις ἀπονενέμηται ἵν' ἐκεῖσε καθήμενοι διὰ ἐπιτηδείων θυριδίων ἐρέττωσι, καὶ ἑτέρων δύο πλοίων προπορευομένων καὶ ἑλκόντων αὐτὸ καλλωδίοις, ὅταν τι πλέειν δεήσειεν. Τὸ δὲ ἄνω ἐν εἴδει τρικλίνου τοῖς ἄρχουσι διακεκόσμηται, καὶ περὶ τὴν πρύμναν σκίμπους ηὐτρέπισται τῷ Δουκὶ, ἵν' ἐκεῖσε καθή-

de, alio circumactos manu ducant ad Monasterium S. Georgii, è regione Divi Marci, Palude tantum interfluente, paratum Patriarchæ hospitium. Ostendunt & quatuor vini cupas, panesque permultos, & bellaria aromatibus condita, lampadasque & lucernas cereas, multiplicia altilia magna & parva: pisciculos quamplurimos recentes à Mari, & nuperrimè importatos, domiciliumque plenum cremiorum in focum. Interea Senatores illi nobis dati in duces viarum, & ædium indigitatores, cum Dom. Bisconsule confabulabantur, Italici sermonis gnaro. Atq; inter alia interrogarunt, si secum Imperator adduxisset sequestros Cantacuzenum & Notarium? Cumque ab illo Imperatorem didicissent attulissePhilanthropicum & Jagarin cum aliis Principibus in comitatu; sedCantacuzenum cum Collegâ, rebus Imperii, Urbisque administrandis domi deseruisse, responderunt: Sibi visum magis consultum, & pro temporum momentis magis necessarium, si alterutrum saltem eorum in consortio retinuisset: Nos vero perlustratis omnibus quæ contemplari cupiebamus, ad Imperatorem retro nosmet recepimus.

At Patriarcha diutius in trireme perseverare fastidiens, descendit in cymbam, eique in Monasterium S. Georgii tendenti, scaphâ in medio trajectu obvenimus: & Dux ferme in eodem instanti eò nobiscum appulit: Qui suam ad Patriarchæ scapham applicans, debitam humanitatem obsequiumque explicuit: & ambo invicem pro exiguo temporis spatio, locique incommodo, ceremoniis quibusdam, ac dictis familiariter reciprocatis perfuncti sunt: Inde Dux ad Imperatorem perrexit, & Patriarcha ad S. Georgii Monasterium: Agebatur tum dies Octavus Februarii, Sabbatum Asotæ, quâ nobis Cænam luculentam & opiparam exhibuerunt: & die insequenti, utramque mensam meridie ac vespera, prandium & cænam, Autoritate Publicâ, & Dominorum impensis, ex omni genere dapum, carnium, volucrumque; & piscium, si qui forte carnibus non vescerentur.

Die Dominico seu crastino Dux statim à prandio, adhibitis aliquot Selectioribus è Senatu, Imperatorem adiit, cymbâ vectus propriâ, quam Veneti vulgo Bucentorum nuncupant: Quod ut longitudine Triremi cedit, ita latitudine exuperat: Duobusque tabulatis in altum constructa assurgit: Inferiori Remigum, qui scalmis ac transtris insidentes, per ima laterum foramina, tanquam per nidos aut fenestras, exertos in mare remos impellant: Duobus insuper navigiis à prorâ viam præeuntibus, & ligatum remulco trahentibus, si quando cursu incitatiori provolare cuperent: Superius tabulatum

καθήμενος, πρὸς πάντας τοὺς ἐν αὐτῷ ἄρχοντας ἀποβλέπειν ἔχῃ. ἀπέναντι δὲ τούτου ἕτερος σκίμπους ἀπέχων ὅσον δίοδον ἐλευθέραν μεταξὺ τῶν καθημένων εὑρίσκεσθαι. ἐκ τούτου δὲ κατὰ μῆκος ἑτέρων σκιμπόδων πεπλήρωται. Δύο μὲν ὄντων ἐπὶ τοῖς παρατοιχίοις, καὶ ἑτέρων ἀπέναντι τούτων, καὶ ἄλλων αὖ ἐν τῷ μεταξὺ διεχόντων ἀπ' ἀλλήλων, ὅσον δίοδον εἶναι τοῖς διλωθισμένοις καὶ πεποικιλμένοις ἐκ χρωμάτων Λατινικοῖς ὑφάσματι τῶν σκιμπόδων πάντων κεκοσμημένων. ὕπερθεν δὲ τούτων κιγκλίσι κοκκοβαφέσι κυλινδρικῶς διεσκεύασται εἰς ὕψος ἱκανὸν ἐπηρμέναις ἐφ' ὧν ἐπίβλημα περιτιθέασι ἐκ κοκκίνων τζοχῶν, χρείαν σκέπης οὐκ ἄνευ τέρψεως ἐκπληροῦν. ἔξωθεν δὲ τῶν παρατοιχίδων, κλάδοις γλυπτοῖς, καὶ ἑτέροις τισὶ λεπτοῖς χρυσοπάστοις καὶ κεραυνοκοκκινοῖς διακεκόσμηται. χρυσεοὶ δὲ γλυπτοὶ λεοντόμορφοι Μάρκοι περικάθηνται, δύο μὲν ἑκατέρωθεν τῆς πρύμνης ἐκτὸς, ἄλλος δὲ ἐν τῇ πρώρᾳ.

latum Principes tantum capiebat ac Senatores, & in modum cubiculi alto fornice camerabatur: Ad mediam Puppis regionem, scamnum sublimius erigebatur Duci, in quo discumbens cunctos Senatores, ad latera collocatos, uno aspectu contemplabatur; Et juxta illud, quasi ex adverso, aliud sedile figebatur, relicto inter utrumque spatio, quanto quis inter sedentes libere transmearet: à quo, ad eundem situs ordinem tota scapha in longum sedilibus replebatur: Et cum bina essent navigii latera, in utroque sedilia sic è regione invicem disponebantur, ut unum alteri ad rectam lineam responderet, servatis utrinque iisdem sedilium intervallis: Quin & alia in medio inter duo latera procurrebant, cum haud majori intercapedine, quam quæ defluentes à summo Latios tapetas, floribus pulcherrime intextos, & omnigenâ colorum varietate capesseret, quibus scapha undique instructa rutilabat: Et his desuper, à scaphæ cælo, valvulæ cancellatæ, & cocco tinctæ, rotunde in modum Cylindri revolvebantur, centris ad commodam altitudinem fixis: Cui pannum injiciebant amplum ad instar pallæ, aut toralis straguli, coccineis flosculis ac lapillis pretiosis, arte plumaria sic variegatum, ut non sine summa intuentium voluptate, etiam umbraculi usum ac speciem præberet: At exterius in laterum parietibus, sculpti undiquaque virides ramusculi verminabant, & noduli interserti, alii ex auro, alii è rufo candicantes: sculpti & ex auro insignes marculi in Leonis effigiem extuberabant, duo ad puppem, ab utroque exteriori latere gubernaculi, & tertius ad proram.

τμήμ. δ. Κεφ. ιγ.

Μετὰ τοῦτο τοίνυν, ὁ Δοὺξ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἕτεροί τε πλεῖστοι μεθ' ἑτέρων πλοιαρίων ἀναριθμήτων σχεδὸν παρεγένοντο πρὸς τὸν Βασιλέα, καὶ προσεκύνησαν αὐτὸν μετὰ σαλπίγγων καὶ παιάνων, καὶ παντοίων μουσικῶν. καὶ ὁ μὲν Δοὺξ εἰς τὴν Βασιλικὴν ἀνήχθη τριήρη, τὸν ἴδιόν τε υἱὸν τῷ Βασιλεῖ παρέθετο, εἰ καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ παῖς τὸ ζῆν ἐξεμέτρησε. καὶ παρεκάλει τὸν Βασιλέα ὁ Δοὺξ μεταβῆναι εἰς τὸν πεζαντοῦρον, καὶ δι' αὐτοῦ ἐντὸς ἀφικέσθαι τῆς Βενετίας. ὁ δὲ Βασιλεὺς οὐ μετέβη, οὐκ ἔχων εὐκόλως ποιῆσαι τοῦτο, ἀνεδέξατο δὲ ἄσμενος, καὶ ἐκάθισε τὸν Δοῦκα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὸν δὲ ἴδιον ἀδελφὸν τὸν Δεσπότην κῦριον Δημήτριον ἐξ ἀριστερῶν. καὶ οὕτω προστάξει τοῦ Βασιλέως ἄρασα ἡ βασιλικὴ τριήρης σχολῇ τε καὶ βάδην παραπλέουσα προεπέμπετο καὶ ἐδορυφορεῖτο, παρά τε τῶν πε-

Sect. IV. Cap. XIII.

In hac igitur scapha Dux ipse cum suis, & cum infinita multitudine pone sequentium, in aliis navigiis pæne innumeris, ad ripam adversam perlati, Imperatorem venerabantur, classicorum resonantium clangoribus, triumphalibus hymnis, JoPæan, & omnigenis Musicorum Instrumentis: Ubi Dux in Triremem Imperatoris receptus perhumaniter, filium suum ad latus Imperatoris adplicitum, Imperatori commendavit: licet infra aliquot dieculas puer vitam cum morte mutaverit, ad plures migrans: Tum Imperatorem Dux invitavit in suum transire Bucentorum, ut magnificentius Venetias adveheretur: At Imperator renuit, cum id commode præstare, sine molestiâ ac perturbatione, non inveniret: Ducem vero ad se receptum, benignissime retinuit, & ad dextrum collocavit, fratremque ad sinistram, Dom: Demetrium Despotam. Et his ad hunc modum compositis, Imperatorio celeusmate Triremis è statione prodiit, ac oram littoris maritimam cursu lento ac testudineo legit, stipata quasi satelli-

Πεζαντῆρες καὶ ἑτέρων τῶν μὲν παρεπομένων, τῶν δὲ περικυκλούντων. ἐνίων δὲ καὶ ἡγουμένων ὑπὸ τοῦ πλήθους. Τοσοῦτον γὰρ πλῆθος τῶν πλοιαρίων συνήθροιστο, ὥστε τὸ παράλιον τῆς Βενετίας θάλασσαν, σχεδὸν πᾶσαν καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν πλοίων. εἶπεν ἂν τις ἰδὼν ἄλλην κινητὴν Βενετίαν τὴν ἤιονα ταύτην σχεδιασθῆναι. οὕτως οὖν μετὰ κρότων καὶ παιάνων τὸν Βασιλέα προπέμποντες, ἑορτασίμως εἰς τὴν ἑτοιμασθεῖσαν ἤγαγον οἰκίαν, οὐ τῶν σαλπίγγων μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἐν ὅλῃ τῇ Βενετίᾳ κωδώνων, διάτονον ἠχούντων, καὶ κωδωνιζομένων, ἐφ' ἱκανόν. ἓν μόνον ἠμαύρου τρόπον τινὰ τὴν φαιδρότητα τῆς δορυφορίας, τὸ ὁμιχλῶδες καὶ διάβροχον τῆς ἡμέρας ἐκείνης.

Καὶ τὸν Πατριάρχην δὲ οὐ κατέλιπον ἄμοιρον ἑορτασίμου τιμῆς. δύο γὰρ πλοιάρια εὐτρεπίσαντες, καὶ πατριαρχικαῖς σημαίαις μικραῖς τε καὶ πυκναῖς, ἐφ' ὅλαις ταῖς παραστιχίσι αὐτὰ περιστέψαντες. μέσον δὲ φιάλας ἐπηρμένας κατασκευάσαντες πορφυριζούσας, καὶ παρ' αὐταῖς κέδρους χλοαζούσας στήσαντες ὡς παρὰ ταῖς φιάλαις δοκεῖν πεφυτεῦσθαι, καὶ τοῖς ἐν αὐταῖς ὕδασιν ἄρδεσθαι, καὶ ταύτας κατασκιάζειν, πρὸ τῆς πατριαρχικῆς οἰκίας αὐτὰ φέροντες ἔστησαν. καὶ ἵσταντο αὐτὰ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐκεῖ. οὕτω πῶς καὶ τῷ πατριάρχῃ τὴν ἑορτάσιμον τιμὴν καὶ δορυφορίαν ἀφωσίωσαν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω προέβησαν.

tio prænavigantis Bucentori, & infinita multitudine navigiorum, quæ illam in circuitu à tergo, latere ac fronte undique circumcingebant: Siquidem tam immensa scapharum copia illac coiverat, ut totum fermè spatium, quod à littore ad Urbis Pomæria interjacet, latissima maris area, tota scaphis cooperta tegeretur: & speciem alterius urbis in aqua mobilis repræsentaret, aut innatantium Hadriæ paludibus Venetiarum. Adeo cum festivâ solennitate, cum pompâ, applausibus ac triumphis, Imperatorem domum deduxerunt, sibi destinatam: Et sonitu per aërem reboante, non modo omnium Classicorum, Tubarumque, sed & omnium campanarum per totam civitatem Venetam, totamque noctem strenuè ac fortiter in utrumque latus pulsantium: At unum omnium votis defuit: & tanti spectaculi amænitatem fœda cæli facies, ac imbrifera deturpavit.

Nec Patriarcham omittunt, aut suâ qualicunque parte festivæ solennitatis fraudant. Nam duo navigia, ad emblematicum usum, & ostentationem popularem parata insignibus Patriarchicis, in formam quidem exilem, sed vividam & condensam depictis, ad omnia latera circumcirca coronarunt: è medio autem navigiorum phialas purpureo fulgore rubentes sic erexerat artifex, & juxta Phialas, Cedros arbores, æstivo virore germinantes sic implantarat, ut è Phialis arbores subnasci viderentur, & earum ebulliendi undâ madefieri, ad novum indies incrementum, atque umbrâ ad securitatem obtegi: Et hæc in littore proximo Patriarchali Monasterio in Anchoris fixerant: nec per integrum diem illinc submoveri passi sunt: Ita Patriarchæ, publicam celebritatem, & comitatum, ipsum honorifice stipantium quodammodo consecrarunt: atque hæc ad hunc modum se habuerunt.

τμήμ. δ. κεφ. ιδ.

Ὁ δὲ Χριστόφορος ἅμα τῷ εἰς Βενετίαν φθάσαι εὐθὺς ἀπῆλθεν εἰς τὸν πάπαν, καταλιπὼν ἀνθ' ἑαυτοῦ τὸν ἐκ τῶν Βενετικῶν ἀρχόντων Μιχέλετον τζίου καλούμενον ἡμῶν ἐπιμελησόμενον, ὅστις μετὰ παραδρομὴν ἡμερῶν δύο εἶπε τῷ πατριάρχῃ ὅπως ἐστὶν ἀνατεθειμένον, ἵνα παράσχῃ αὐτὸς ἔξοδον ὀλίγων τινῶν ἡμερῶν. μέχρις ἂν στείλῃ ἐκεῖθεν ὁ πάπας. ἔδωκεν οὖν τοῖς περὶ τὸν βασιλέα. καὶ νῦν ζητῶ, εἶπε, μαθεῖν τί ὁρίζεις δοῦναι τοῖς περὶ τὴν μεγάλην ἁγιωσύνην σου.

Ὁ δὲ πατριάρχης ἠρώτησεν αὐτὸν τό, πῶς ἐποίησεν εἰς τὸ περὶ τὸν Βασιλέα, καὶ

Sect. IV. Cap. XIV.

Christophorus ut primum Venetias appulit, sine morâ ad Papam iter festinavit, relicto Vicario, qui curam ageret nostratibus idonea administrandi, Michaele Chiensi Principe Veneto, ac viro consulari: Ille biduo exacto, Patriarcham adiens, significavit, se accepisse in mandatis ut aliquot dierum stipendia nobis solveret, dummodo Papæ mens illinc ulterius innotesceret: & dedisse se hactenus Imperatori, ac nunc venisse sciscitatum, quot sua sanctitas nummos sibi, suisque exhiberi postularet.

Patriarcha interrogavit, qua methodo Imperatorios tractasset: Respondit, se Imperatori optionem proposuisse, ut quantam vellet ipse nummorum præstationem determinaret; qui quin-

καὶ εἶπεν ὅτι ἀνέφερε τῷ βασιλεῖ, ἵνα ὁρίσῃ ὅσον ἔχει θέλημα δόσιν γενέσθαι. καὶ ὁ βασιλεὺς ὥρισε φλωρία φ, αὐτὸς δὲ ἀνέφερεν, ὅτι ὥρισας φ ἐγὼ δὲ ἤδη δίδωμι χ. ἔδωκα οὖν ἐκεῖ ταῦτα ἵνα διανέμωσι τοῖς περὶ τὸν βασιλέα. ὁμοίως καὶ ἀναφέρω, ἵνα ὁρίσῃς καὶ αὐτὸς καθὼς ἔχεις θέλημα. ὥρισεν οὖν ὁ πατριάρχης ὅτι ἐπειδὴ αὕτη ἡ δόσις διὰ ὀλίγας ἡμέρας γίνεται δὸς φλωρία τ. ὁ δὲ αὐτὸς εἶπεν, ὅτι ὥρισας τ, ἐγὼ δὲ ἤδη δίδωμι υ. ἔλαβον οὖν καὶ διεμερίσαντο ταῦτα πρός τε τὸν πατριάρχην, καὶ τὸν κλῆρον. εἶτα ἦλθεν ὁ Δοὺξ καὶ εἶδε τὸν πατριάρχην. ἔστειλε δὲ αὐτῷ κανίσκιον σάχαρ ἰνδικοῦ, καὶ λαμπάδας μεγάλας μ, καὶ οἶνον. καὶ μεθ' ἡμέρας ἦλθεν ὁ Καρδινάλιος τοῦ σταυροῦ παρὰ τοῦ πάπα σταλεὶς, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ Μαρκέσης τῆς Φεῤῥαρίας, καὶ εἶδον τὸν βασιλέα, καὶ τὸν πατριάρχην. ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὸν πατριάρχην εἵπετο καὶ ὁ Δοὺξ κατέχων τὰ κράσπεδα τοῦ Καρδιναλικοῦ ἱματίου.

Ἔμεινεν οὖν εἰς τὴν Βενετίαν ὀλίγας ἡμέρας καὶ πάλιν ὑπέστρεψεν ὁ Καρδινάλιος εἰς τὸν πάπαν. λόγοι οὖν ἐκινοῦντο τότε πολλοὶ περὶ τοῦ εἰ δεῖ τοὺς ἡμετέρους πρὸς τὸν πάπαν, ἢ πρὸς τὴν ἐν βασιλείᾳ σύνοδον ἀφικέσθαι.

quingentorum florenorum summam explicitis verbis nominavit: at ego replicui, si Majestas tua tantum quinquies centum exposcit, ego sexies centum numerabo: quæ statim persolvi Imperatori, suisque distribuenda, & nunc ut eodem fungar officio erga tuam Sanctitatem, votum do, ut quantum ipsa cupiat, libere explicet: Tum Patriarcha, quandoquidem stipendium nuncupatur aliquot diecularum, effunde mihi, meisque florenos ter centum: Cui Michael, & si Sanctitatis tuæ modestia se intrà ambitum ter centum sistat, ego adjecto unius centum auctario, quadringentos accumulabo: quas nostri prehendentes, Patriarchæ, ac toti Clero dispertierunt: Posthæc Dux Patriarcham officiosè invisit, obtulitque dono copiam Indici Sacchari, quadraginta grandiora luminaria, ac vinum: & transactis aliquot diebus, Sanctæ crucis Cardinalis advenit, à Papa missus, & cum illo Ferrariensis Marchio, qui Imperatorem salutarunt, & Patriarcham: at quoties ad Patriarcham ingrederetur Cardinalis, Dux Venetiarum, à tergo subsecutus, imam fimbriam Cardinalitii paludamenti sublatam à vestigio manibus librabat.

Et cum aliquot dies Venetiis consumpsisset Cardinalis, rediit ad Papam: ac tum primum sermones fieri cæperunt, & multifarie increbescere: An Nostrates oporteat ad Papam proficisci, an Basilæam ad Concilium.

τμήμ. δ. Κεφ. ιε.

Εἶπεν οὖν ὁ Δοὺξ τῷ βασιλεῖ. ὅτι ἡ Βενετία ἐστὶν ὡς ἂν ἰδική σου, δύνασθε ἀναπαυθῆναι καλῶς ἐν αὐτῇ μεχρὶς ἂν ἐθέλητε. συμβουλεύω οὖν, ὅτι κρεῖττον ἐστὶν ἵνα προσμείνητε ἐν τῇ Βενετίᾳ καὶ ἀποπειράσησθε καὶ τοῦ πάπα, καὶ τῆς συνόδου. ἐλεύσονται γὰρ ἑκατέρωθεν καὶ ζητήσουσι καὶ ἀξιώσουσι πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ἀπελθεῖν, καὶ τότε ζητήσετε καὶ ὑμεῖς τὰ ὑπὲρ ἑαυτῶν. καὶ ὅπη ἂν εὕρητε τὰ μᾶλλον λυσιτελοῦντα ὑμῖν, οὕτως ἐκεῖσε ἀπέλθετε. προσμείνατε οὖν ἵνα εἰδῆτε τί λέγουσιν ἡμῖν ἑκάτεροι, καὶ οὕτως εὑρήσετε τὸ συμφέρον ὑμῖν. τὰ αὐτὰ δὲ ἔλεγον καὶ οἱ κρείττονες τῶν Βενετίκων, καὶ προσετίθουν, ὅτι εἰ θελήσετε γενέσθαι καὶ ἡ σύνοδος ἐνταῦθα, καὶ ἔσται τοῦτο, καὶ εἰς πλείονα τιμὴν ὑμῶν καὶ ἀνάπαυσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς προσεκαλεῖτο τὸν πατρι-

Sect. IV. Cap. XV.

Intereà Dux Imperatori suasit, ut Venetias æstimaret, tanquam propriam sui ipsius Patriam, ubi plurimâ cum libertate requiescere posset, quamdiu vellet: subinde se consulere, ut hic figat, dum utriusque tam Papæ quam Concilii benevolentias exploret, perspiciatque, quò tendant eorum præcipua consulta: Nam & illorum uterque maximâ cum ambitione vos ad ipsos pertrahere conabuntur, & vos poteritis, utriusque argumentis cum judicio perpensis, qua vestra vos emolumenta ducunt, illac concedere: Eadem cum Duce, & præstantissimi Senatorum accinuerunt: professi, si in Civitate Venetâ Synodum Generalem celebrari cuperemus, se non repugnaturos: & id forsan, nec minus gloriæ vestræ convenire, nec solatio minus conferre. Imperator, cum hæc verba altius in animo insedissent, Patriarcham ad se accersivit, ut communi Consilio, de his rebus judicent, ipse enim ægrotabat: Similiter & Patriarcha forte fortuna tum in lecto decum-

bebat,

τριάρχην ἵνα περὶ τούτου βουλεύσωνται, ἐνόσει γάρ. ἔτυχε δὲ καὶ ὁ πατριάρχης νοσῶν, καὶ οὐδέτερος ἐδύνατο πρὸς τὸν ἕτερον ἀφικέσθαι, καὶ ἐδυσχέραινε πρὸς τοῦτο ὁ βασιλεύς. μετὰ γοῦν β καὶ γ πρόσκλησιν διεμήνυσατο. ὅτι βουλευθήτω ἡ ἁγία βασιλεία σου μετὰ τῶν ἰδικῶν σου. εἶτα ὅρισον ἵνα μάθω καὶ αὐτὸς τὸ συμπέρασμα τῆς βουλῆς, καὶ ἐντεῦθεν κἀγὼ βουλεύσομαι ὅπερ ἂν μοὶ δόξῃ λυσιτελέστερον. ἀλλὰ οὐκ ἤρκεσαν ταῦτα τῷ βασιλεῖ. ὥρισε γάρ, πῶς ἂν βουλεύσηται καλῶς μὴ ἀκούσας πάντων τῶν ἐν τῇ βουλῇ τὰς γνώμας. ἐν τῇ βουλῇ γὰρ κινοῦνται λόγοι πολλοί, καὶ λέγουσι τινὲς τὰς αἰτίας δι᾽ ἃς δοκεῖ αὐτοῖς συμφέρειν τὸ δὲ γενέσθαι, ἕτεροι δ᾽ αὖ ἀντιλαμβανόμενοι τῶν ἐναντίων λόγων, λέγουσιν αἰτίας δι᾽ ἃς νομίζουσι μὴ προσήκειν γενέσθαι τὸ δόξαν τοῖς προτέροις συμφέρον. Ὅταν οὖν γυμνασθῶσι καλῶς αἱ αἰτίαι, καὶ ἀκούσωσιν οἱ βουλευταὶ πάντας τοὺς λόγους, καὶ τὰς ἀντιθέσεις ἑκάστου, τότε δύνανται περισυνάξαι καὶ ἐκλέξασθαι ἐκ τῶν πολλῶν τὸ συμφέρον, ὥσπερ καὶ ἐν τῷ παρόντι. ἐνταῦθα κινοῦνται λόγοι πολλοὶ περὶ τούτου καὶ γυμνάζεται τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐναντιοῦνται τινὲς τοῖς βουλομένοις λυσιτελεστέραν τὴν εἰς τὸν πάπαν ἡμῶν ἔλευσιν. καὶ μέχρι τοῦ νῦν δοκοῦσι βέλτιον λέγειν οὗτοι οἱ τὸ μὴ ἀπελθεῖν εἰς ἐκεῖνον βουλόμενοι. ἐλθέτω οὖν ἀπαραιτήτως ὁ πατριάρχης ὅτι ἀναγκαία ἐστὶν ἡ περὶ τούτων συμβουλή.

Τούτων τῶν λόγων ἀκούσας ὁ πατριάρχης εἶπεν. οἶδα ἐγὼ πῶς καὶ παρά τινων λέγονται οἱ τοιοῦτοι λόγοι, καὶ ὅταν ἐκεῖσε ἀπέλθω ἑνὶ λόγῳ πάντας αὐτοὺς ἀνατρέψω. εἶτα διεμήνυσατο τῷ βασιλεῖ, ὅπως ἦν κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἄνετος καὶ τῇ μετ᾽ ἐκείνην εἰ καὶ ἔτι ῥάων γένοιτο τῇ ἐφεξῆς ἀφίξεται.

bebat, ut alter alterum adire non valeret; quod admodum impatienter Imperator tulit: Et Patriarcha diversis vicibus bis terve sollicitè advocatus, cum propter morbum adesse non posset; jussit Imperatorem suos Nobiles ad ea quæ sibi videntur expendenda asciscere; & postquam illi constituissent, si quid factu opus esset, se deliberaturum: Quod Imperatori, ut dissentaneum rationi displicuit. Dixit enim, quomodo solus & seorsim Consilium capiat, quum aliorum argumenta non audiverit: Siquidem multi multa proferunt in arcanis Conventibus, quæ omnium examini submittunt: Hi speciosas intexunt causas, cur ea procedendi ratio, si teneatur, non possit non maximum emolumentum procurare: alii diversum plane propugnant, rationibus non minus validis, cur ea quæ prioribus visa sunt utilia, fieri ipsi non conducere judicarent: Et hæc arbitris discernenda subjiciuntur, seu consultantibus qui cum utrinque rationes, & pro conducibili & contra allatas ventilaverint, tum circumferre ingenia, cum acri judicio debent; & ex multis, id unicum quod maxime convenit eruere; ut in præsenti negotio: A quamplurimis nostrum serra reciprocatur, & acerrimè disceptata quæstio fervet: An Papa à nobis sit adeundus, necne? Multi ad Papam proficisci suadent; idque ut longe utilius nobis incumbere, affirmant: alii in contrariâ opinione versantur: Et huc usque meo quidem judicio, magis prudentes ac plausibiles afferunt rationes, qui nostræ profectioni ad Papam obversantur: Veniat itaque sine ulteriori tergiversatione Patriarcha, ut nobiscum hunc nodum cuneo tundat, & solvat quæstionem, quæ solâ sui præsentiâ, & publicis nostrorum omnium consiliis restat dirimenda.

His ad Patriarcham ab Imperatore perlatis, respondit breviter Patriarcha: Non sum ignarus, quinam hos sermones in consultationibus spargunt: quorum omnium fundamenta, mearum rationum unicâ, quamprimum advenero disperdam: Jussit præterea Imperatori ut renuntient, se hodie meliuscule habuisse; & si cras morbus remittere perseverabit, tertio die sui copiam polliceri.

τμήμ. δ. Κεφ. ιϛ.

Ὁ δὲ Χριστόφορος ἀπελθὼν εἰς τὸν πάπαν ἐκ τῆς Βενετίας ὡς δεδήλωται θᾶττον ὑπέστρεψε, καὶ ἦν ἐν τῇ Βενετίᾳ διεγείρων τοὺς ἡμετέρους, καὶ τὴν πρὸς τὸν πάπαν ἔλευσιν διαπραττόμενος κατὰ τὸ ἐγχωροῦν. δέδωκεν οὖν πάλιν τῷ μέρει τοῦ πα-

SECT. IV. CAP. XVI.

At Christophorus è Venetiis abiens ad Papam, ocyus eodem repedavit, ut Venetiis reperiretur sat tempestivus, pro virili Papæ partes promovere: nostrorumque animos alacriter excitare, ut ad Papam proficisci contendant: Numeravit etiam Patriarchæ fiscalibus quingentos florenos, stipendium pro cibariis: quorum

πατριάρχου φλωρία φ, χάριν σιτηρεσίου, ἀφ' ὧν ἔλαβεν ὁ πατριάρχης φλωρία ρκγ, ὧν τὰ ρέ δοὺς ἐπρίατο δισκοποτήριον ἀργυροδιάχρυσον θαυμασίᾳ τέχνῃ ἐξειργασμένον. τὰ δὲ λοιπὰ διεμερίσθησαν τοῖς ἄλλοις τοῖς καθόλου.

Εἶτα ἔδωκεν ἰδίως τῷ βασιλεῖ φλωρία αχ', καὶ τῷ πατριάρχῃ ὁμοίως αχ. ἐποίησε δὲ διὰ ἐξόδου τοῦ πάπα τῷ πατριάρχῃ καὶ λεκάνην ἀργυρᾶν διὰ νιμμὸν τοῦ προσώπου αὐτοῦ, καὶ σκυτέλια ἀργυρᾶ. ὁ δὲ πατριάρχης κατὰ τὴν ἡμέραν ἣν παρέστησεν ἐλθεῖν εἰς τὸν βασιλέα, ἀπῆλθε πρῶτον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Μάρκου, καὶ τὰ ἐκεῖσε ἱερὰ κειμήλια ἐθεάσατο πολύολβα ὄντα καὶ πολυτάλαντα, ἐν οἷς καὶ λίθοι τίμιοι καὶ μέγιστοι εἰσὶ καὶ διαυγέστατοι. καὶ πᾶν εἶδος ἱερῶν ἐκ πάσης ἀρίστης καὶ τιμίας ὕλης κατεσκευασμένον. τὰ μὲν ἐκ λίθων ἐξῃρημένων εὐφυῶς ἄγαν διαγεγλυμμένα, τὰ δὲ ἐκ χρυσοῦ καθαρωτάτου ἀρίστως συντεθειμένα. ἔνθα δὴ καὶ τὰς τοῦ ἱεροῦ καλουμένου τέμπλου θείας εἰκονογραφίας κατείδομεν τῇ αἴγλῃ τοῦ χρυσοῦ μαρμαιρούσας, καὶ τῷ πλήθει τῶν πολυτίμων λίθων καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῷ κάλλει τῶν μαργάρων, καὶ τῇ τῆς τέχνης φιλοτιμίᾳ καὶ ποικιλίᾳ, τοὺς θεατὰς καταπληττούσας. αἳ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἁλώσεως, ὅτε ἡ πόλις ὑπὸ τῶν Λατίνων (οἴμοι,) ἑάλω ἀπενεχθεῖσαι ἐντεῦθεν ἐκεῖσε νόμῳ τῆς λείας, εἰς μιᾶς μεγίστης εἰκόνος συνετέθησαν σχῆμα, ἱδρυμένης ἄνωθεν τοῦ ἐν τῷ καθολικῷ βήματι ἀλταρίου ὀχυρωτάταις θύραις ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν ἰσχυρῶς πάνυ κατησφαλισμένης, καὶ κλεισὶ καὶ σφραγῖσι διαφυλαττομένης. τῶν δὲ θυρῶν δὶς τοῦ ἔτους ἀνοιγομένων κατὰ τὴν τῶν τοῦ Χριστοῦ γενῶν, καὶ τὴν ἀναστάσιμον ἑορτήν, καὶ πάντων τῶν ἐκεῖσε θεωρούντων, τὴν ἐκ πολλῶν σύνθετον εἰκόνα ἐκείνην, τοῖς μὲν κεκτημένοις καύχημα καὶ τέρψις ἐγγίνεται, καὶ ἡδονή, τοῖς δ' ἀφαιρεθεῖσιν εἴπου καὶ παρατύχοιεν ἀθυμία καὶ λύπη καὶ κατήφεια. ὡς καὶ ἡμῖν τότε συνέβη.

Πλὴν εἰ καὶ ἐκ τοῦ τέμπλου τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας ἠκούομεν εἶναι ταύτας, ἀλλ' οὖν ἔγνωμεν ἀκριβῶς ἔκ τε τῶν ἐπιγραφῶν, ἔκ τε τῆς στηλογραφίας τῶν Κομνηνῶν τοῦ Παντοκράτορος

rum à factâ distributione, centum viginti tres in proprios Patriarchæ loculos migrarunt: De quibus ipse statim centum & quinque extraxit ad coemendum calicem, ingentem ac patulum, deauratum ex argento, & opificis artificio mirabili confectum: Reliqui, Ecclesiasticis cæteris in communi dispertiebantur.

Propinavit insuper Imperatori seorsim à suis mille florenos, totidemque Patriarchæ: quin & Papæ sumptibus paravit donandum Patriarchæ malluvium argenteum, impressum Patriarchæ effigie, & aliquot scutellas, argenteas: Patriarcha autem cum diem tertium promisisset Imperatori ad consultandum constituit prius animi gratiâ, Divi Marci ædem, & singula ejusdem monumenta speculari: quæ opulenta supra quam dici possit, & nullo pretio æstimanda, lapilli rarissimi, maximi, fulgentissimi, & universa species rerum Deo sacrandarum, ex præstantissimâ materiâ omnis generis, non possunt non hominum sensus in admirationem rapere: Hic gemmæ ad debitum fastigium elevatæ, stupendum in modum figuris exsculpuntur: illic purissimo auro compositæ sine bracteolis nativo fulgore radiant. Tum in Templo sancto quod dicitur sacras imagines conspeximus, ut corusco splendore auri fulgebant! ut multitudine pretiosissimarum unionum, granditate ac specie insignium vibrabant! ut singulari aurificum artificio ipsam materiam superante oculos attonitos confundebant! Quæ cuncta nostris è fanis expilata per Latinos (hei mihi!) & huc allata ut spolia ac Manubiæ, in unum Colossum ingentem coaluere, quæ nunc D. Marci statua cluit totius orbis stupor & miraculum: stat autem suâ base nixa in ingressu frequentiori ad summum altare, sic validissimis januis & ante & retro occlusâ, sic clavibus ac sigillis appensis obfirmata, ut ne mortalium oculis spectanda propaletur, nisi bis in anno, ad festum Nativitatis & Resurrectionis Dominicæ: tum reseratis foribus, cuilibet permittitur portentosam effigiem conflatam ex variis gemmis contemplari, quæ durat ingens gloriandi materia, voluptas ac decor possessoribus, despoliatis vero si qui forte illuc adventant, tristitia, mæror, & animi afflictissimi consternatio, ut nobis tunc temporis contigit.

Et quanquam fando accepimus ea fuisse abrepta è Sacratissimo S. Sophiæ templo, tunc tamen ab inscriptionibus Græcis, & maximè à cippis Comnenonum Imperatorum, percepimus ea olim omnia in Dei Omnipotentis Monasterio sacra deposita permansisse: At si Monasterium tot terrâ marique conquisitis, opulentissimis lapillis abundaverit, quot & quantis oportuit nostram Ecclesiam magnam, seu gemmarum

ρος μονῆς εἶναι ταύτας. εἰ οὖν τὰ τῆς μονῆς τοιαῦτα σκοπεῖν χρὴ ὁποίαν εἶχον ἂν ὑπερβολὴν τὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἔν τε τῇ διαυγείᾳ καὶ λαμπρότητι τῆς ὕλης, καὶ τῇ φαιδρότητι καὶ ποικιλίᾳ τῆς τέχνης, καὶ τῇ τοῦ τιμήματος ὑπερβολῇ. ταῦτα τοιγαροῦν ἀκριβῶς ἰδὼν πάντα ὁ πατριάρχης, καὶ τῇ θεωρίᾳ αὐτῶν οἱονεὶ ἐντρυφήσας, συνόντος αὐτῷ καὶ τοῦ Δουκὸς, διαμηνυθέντος πρότερον παρὰ τοῦ πατριάρχου, πέμψαντος γὰρ καὶ τὰ πλοῖα, δι' ὧν εἰς τὸν ἅγιον Μάρκον ἀφίγμεθα καὶ ἐλθόντος καὶ αὐτοῦ, καὶ προπέμψαντος καὶ τὰ δηλωθέντα ἐμφανισθῆναι προστάξαντος. μετὰ γοῦν τὸ ἱκανῶς ἐνασχοληθῆναι τούτοις ὁ πατριάρχης εἰς τὸν βασιλέα μετὰ τοῦ Δουκὸς ἀφίκετο. καὶ ὁ μὲν Δοὺξ ἰδὼν καὶ ὁμιλήσας τῷ βασιλεῖ φιλικῶς τὴν ἰδίαν ἀπέπλει. Ὁ δὲ πατριάρχης συνῆν μόνος τῷ βασιλεῖ ὥραν ἱκανήν. ἑτοιμασθέντος δὲ ἀρίστου, τῷ τε πατριάρχῃ καὶ ἡμῖν οὗ ὁ Φιλανθρωπινὸς ᾤκει, ἀπελθόντες μετὰ τοῦ πατριάρχου ἐσιτησάμεθα, καὶ μετὰ τοῦτο αὖθις εἰσῆλθεν ὁ πατριάρχης εἰς τὸν βασιλέα. καὶ μετ' οὐ πολὺ προσεκλήθησαν οἱ ἄρχοντες τῆς βουλῆς, καὶ ἓξ τῶν ἀρχιερέων, καὶ τρεῖς ἐξ ἡμῶν.

marum magnitudine seu specierum varietate, & luminosis omnium radiis, seu opificum accurata manu ac pretio, quicquid exhibuerit spectabile, quodcumque Monasterium longe transcendere ac superare? Verum hæc singula oculis perlustrabat Patriarcha, & in his spectaculis ad satietatem deliciabatur: præsente etiam Duce, qui accersitus à Patriarcha, nobis navigium adornarat ad transfretandum in D. Marci fanum, nosque suo comitatu cohonestarat, jusseratque omnia hæc recondita nobis recludi: & cum satis otii indultum his rebus videretur, Patriarcha una cum Duce ad Imperatorem tendit: Dux utroque honorificè salutato domum revertitur: & solus Patriarcha cum Imperatore aliquamdiu remansit: Dum instante prandio Patriarcha ad paratas sibi nobisque epulas in diversorio Philanthropici, pransum cum illo abscessimus: quo finito, rediit ad Imperatorem, & ambo brevi posteà convocatis præcipuis Imperii consiliariis, sex Archiepiscopis, & tribus è nostro ordine proceribus Ecclesiæ, ad consilium properarunt.

τμήμ. δ. Κεφ. ιζ.

Ἐζητήθη οὖν εἰ δεῖ πρὸς τὸν πάπαν ἡμᾶς παραγενέσθαι. καὶ λόγων περὶ τούτου κινηθέντων καὶ τῶν πλειόνων δεῖν εἶναι λεγόντων, εἶπεν ὁ ἡρακλείας. ὡς ἀκούομεν ὅτι ἔρχεται Καρδινάλιος ὁ Ἰουλιανὸς ἐκ τῆς συνόδου καὶ ἐστὶν ἐγγύς. καλὸν οὖν μοὶ φαίνεται ἵνα προσμείνωμεν ὀλίγον, ὡς ἂν εἴδησίν τινα, καὶ ἐξ ἐκείνου λάβωμεν, καὶ τότε κρεῖττον βουλευσόμεθα. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη, βέλτιον μοὶ δοκεῖ ἵνα βουλευσάμενοι νῦν στήσωμεν, ὅπερ ἂν φανῇ συμφέρον ἡμῖν: ὅπως ἂν κἀκεῖνος ἐλθὼν εὕρῃ συνιστάμενον τὸ τῆς βουλῆς ἡμῶν ἀποτέλεσμα, καὶ μὴ πρὸς ἄλλο τι παρεκκλίνειν ἡμᾶς πειραθείη. λέγετε τοίνυν πρὸς τὸ πρᾶγμα, καὶ ἄφετε τὸ περὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ὥσπερ ἐπιλελησμένος ὧν ἔλεγε πρότερον, ὅλος ἦν ἀπελθεῖν πρὸς τὸν πάπαν. ὡσαύτως δὲ καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ πατριάρχης. εἰ οὖν

καὶ

Sect. IV. Cap. XVII.

In quo id unum quærebant, an ad Papam proficisci expediret? Variantibus autem hominum sententiis, cum plerique & pars major affirmarent, solus Heracleensis suffragium interposuit de causâ comperendinanda: Audivisse se ajens, Cardinalem Julianum, à Basileensi Synodo huc accelerare, nec ab his finibus longe abesse: quamobrem satius existimem (inquit) adventum ejus præstolari: Et cum sciverimus quid rerum à consilio afferat, prudentius ac melius consultationem instituemus: At Imperator è contra, sibi videri, priusquam appulerit Julianus decernere, quid in nostrum usum cedat: ut cum invenerit nos in eâ fixos determinatione, & consiliorum nostrorum fructum, nos inde dimovere non pertentet: Festinate igitur ad causam, ac mittite Julianum, extrà limites rerum nostrarum exorbitantem: Et quasi oblitus eorum quæ prius apud se statuerat, præceps ruit in hanc sententiam, Papam omnino adeundum esse: Et ante Imperatorem ferocius Patriarcha: Adeo ut si nostri ordinis

tres

ὀ τρεῖς ἐξ ἡμῶν μεθ' ὧν ἦν ὁ Βουλλωτῆς Δημήτριος ἦν εἰπὼν βέλτιον εἶναι μὴ ἀπελθεῖν νῦν εἰς τὸν πάπαν, οἱ λοιποὶ πάντες τὸ ἐλθεῖν ἀπεφήναντο, καὶ ἐκυρώθη τοῦτο. Μετὰ ταῦτα δευτεραῖος ἔφθασε καὶ ὁ Ἰουλιανὸς εἰς τὴν Βενετίαν. ἰδὼν οὖν τὸν βασιλέα, ἦλθε δὲ καὶ εἰς τὸν πατριάρχην ἐπομένου καὶ τοῦ Δουκός, καὶ τὰ κράσπεδα τοῦ ἱματίου αὐτοῦ κατέχοντος, εἶτ' ἀπῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὸν πάπαν. πρῶτον δὲ ἔστειλαν πρὸς αὐτὸν τοὺς δύο αὐταδέλφους τοὺς διουπάτους, ὁ δὲ πατριάρχης τὸν Ἡρακλείας καὶ τὸν Μονεμβασίας. κατὰ δὲ τὸ Σάββατον τῆς τυροφάγου εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου ὁ πατριάρχης, καὶ πρῶτον μὲν ἐρράντισαν καὶ αὐτὸς διὰ τοῦ ῥαντιστηρίου ἐκείνων τὸ δοκεῖν ἁγιάσματος, εἶτα ὑπέδειξαν αὐτῷ οἱ ἐκεῖσε λατινομόναχοι εὐμεγέθη, καὶ εὐτραφῆ χεῖρα τοῦ ἁγίου Γεωργίου, λέγοντες εἶναι ὑπὸ σανίδος κοιλανθείσης περιεχομένην καὶ εὐφυῶς ἄγαν κατησφαλισμένην, καὶ ἐν κιβωτίῳ φυλαττομένην. ἣν καὶ κατησπάσατο ὁ πατριάρχης. εἰπόντος δὲ αὐτῷ τοῦ μεγάλου χαρτοφύλακος, ὡς οὐκ ἔστιν ἡ χεὶρ τοῦ ἁγίου Γεωργίου. τὸ γὰρ μαρτυρικὸν ἐκείνου ἅγιον σῶμα κατέκαυσαν, καὶ τὴν κόνιν ἐλίκμησαν, εἶπεν αὐτῷ σκωπτικῶς ὁ πατριάρχης, σιώπα, οὐκ οἶδας τί λέγεις.

tres tantum, quorum secundus numero, Magnus Bullota extitit, contravertissent, non eundem, ut nunc se res habeat ad Papam, eundem omnes reliqui pronuntiassent, & eundum omnes suffragiis confirmarunt: Ante lapsum biduum Venetias appulit Julianus, qui primitias oblati obsequii cum Imperatori præstitisset, ac Patriarchæ, Duce Venetiarum pone & à tergo subsequente, ac infimum limbum vestimenti Cardinalitii manibus gestante ut supra, mox & ipse Cardinalis relicto concilio ad Papam iter flexit: Tum negotio peracto primum Legatos mandavit Imperator ad Papam, duos Germanos fratres, utrumque Bisconsulem, Patriarcha Heracleensem & Monembasianum: Interim Patriarcha in Sabbato Dominici, qui Turophagus dicitur, ingressus D. Georgii templum, seipsum eorum aspergillo, & aquâ lustrali irroravit, ut videretur secundum eorum ceremonias ac ritus sanctificari: Et cum nonulli Latini Monachi istius cœnobii, eidem manum obtulissent D. Georgii Martyris, cui nec magnitudo defuit nec sagina, quam sub tabula ex asserulis cavata optime munitam, cistulæque inditam, à se asservari ajebant, Patriarcha venerabunde eam exosculatus est: Objicienti vero Magno Scriniario, & non esse D. Georgii manum asseverenti, cujus sacrum Martyrio corpus in favillas redactum est: & vivicomburii residuum vanno in aëra eventilatum, respondit Patriarcha cum mordaci scommate, eumque silere jussit, ut quæ proferat, nescientem.

τμήμ. δ. Κεφ. ιη.

Ἔψαλλον δὲ τότε οἱ Μοναχοὶ ἑσπερινὸν πολὺν καὶ φιλότιμον, εἰς ὃν καὶ ἵστατο ὁ πατριάρχης, καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτοῦ. εἶτα εἰσῆλθεν εἰς τὸ βῆμα, καὶ περιεσκόπει τὸ ἀλτάριον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. καὶ προσέταξε περιελεῖν τὰ σκιάδια ἐκ τῶν κεφαλῶν ἡμῶν, καὶ περιείλομεν. τότε ἐλθόντων καὶ τῶν Δισυπάτων λαβεῖν εὐλογίαν ἐπὶ τῷ ἀπελθεῖν εἰς τὸν Πάπαν. εἶπεν αὐτοῖς ὁ πατριάρχης μετὰ δριμύτητος ἐκβάλλετε τὰς σκούφιας. εἰπόντος δὲ τοῦ ἑνός, ὡς οὗτοι οὐκ ἔχουσι τοιαύτην συνήθειαν, ἔφη, εἰ μὴ ποιήσετε τοῦτο, τύχον ἐκπεσεῖσθε ἀπὸ τῆς ἀρχοντίας ὑμῶν. ἀλλὰ διὰ ταῦτα, ἐγένεσθε τοιοῦτοι ὁποῖοι κατέστητε. τότε λέγει ὁ εἷς πρὸς τὸν ἕτερον, δεῦρο ἀπέλθωμεν, καὶ παρῃτήσαντο τὴν εὐλογίαν.

Ἀπῆλ-

SECT. IV. CAP. XVIII.

Monachi tum cantillabant in choro hymnum Vespertinum, qui à multâ æternitatis, ac gloriæ acquirendæ mentione nomen accepit: Cui integro dum psalleretur, Patriarcha stetit erectus in vestigia, & nos ejus exemplum secuti: Postea intrà cancellos ascendit, gradus totumque altare circumspexit, & quicquid contineret: utque propius accessimus, jussit nos capitibus pileos auferre, & abstulimus: Intrantibus autem fratribus duobus Bisconsulibus, ut acceptâ benedictione Patriarchali, iter Papam versus ingrederentur, Patriarcha vehementer increpans, tollite Galeros inquit: & regerenti eorum alteri, Latinos istiusmodi consuetudinem non agnoscere, acriter institit Patriarcha, & quidni? inquit. Vos meis monitis obtemperate, aut ego vos forsan vestris fastigiis deturbari, & ex albo Heroum expungi curabo: Etenim sciatis velim non aliâ fine vos civilibus magistratibus donari, quam ut his ceremoniis ergà Deum perfungamini: Fratres vero invicem locuti

cuti

Ἀπῆλθον οὖν ... καὶ οἱ μὲν ἄρχοντες ἠσπάσαντο τὸν πόδα τοῦ πάπα, καὶ ἀναδοχῆς καὶ εὐμενείας ἔτυχον παρ' αὐτοῦ. τῶν δὲ ἀρχιερέων μὴ ἀσπασαμένων τὸν πόδα τοῦ πάπα ἀηδῶς λίαν διετέθη πρὸς αὐτούς. δέον μὲν οὖν διαμηνῦσαι τὶ περὶ τούτου τῷ πατριάρχῃ, οἱ δὲ οὐδ' ὅλως ἔδωκαν αὐτῷ εἴδησιν. ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ παραδρομὴν ἡμερῶν πέντε ἐξῆλθε τῆς Βενετίας, καὶ παρεγένετο εἰς τὸν πάπαν, καὶ προϋπήντησεν αὐτῷ ὁ Μαρκέσης εἰς τὸ καλούμενον Φραγκουλῖν, ὅπερ ἀπέχει τῆς Φερραρίας ὥρας ἡμισείας πρὸς τῇ μιᾷ διάστημα, ἐκεῖ γὰρ ὁ βασιλεὺς ἐξῆλθε τοῦ πλοίου. ὑπεδέξατο δ' αὐτὸν ὁ Μαρκέσης μετὰ μεγάλης τιμῆς, τῶν υἱῶν αὐτοῦ πεζῇ προδιομένων, καὶ οὐρανὸν ὕπερθεν τοῦ βασιλέως αἰωρούμενον κατεχόντων. οὕτως οὖν προέπεμψεν αὐτὸν εἰς τὸν πάπαν, εἶτ' ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἴδιον παλάτιον αὐτὸν ἤγαγεν. Ὁ δὲ πατριάρχης δυσχερῶς μὲν ἔφερε τοῦτο, τὸ τὸν βασιλέα πρότερον ἀπελθεῖν εἰς τὸν πάπαν. ἔλεγε γὰρ, ἢ ὁμοῦ ἔδει ἀφικέσθαι τὸν βασιλέα καὶ τὸν πατριάρχην, ἢ προηγεῖσθαι τὴν ἐκκλησίαν, οὐ μὴν κατόπιν ταύτην ἀκολουθεῖν. τεταρταῖος γε μὴν ἐξῆλθε καὶ ὁ πατριάρχης, καὶ ἡμεῖς σὺν αὐτῷ τὴν παραύλιον τε τῆς Βενετίας θάλασσαν, εἶτα καὶ τὴν γλόντζαν παραμείψαντες, καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐπιβάντες ἀνηγόμεθα, καὶ εἰς τὰ ὅρια τοῦ Μαρκέση πεφθακότες εὕρομεν τὸ αὐτοῦ πλοῖον ἐκεῖσε ἐκδεχόμενον τὸν πατριάρχην,

Ὅπερ σχῆμα μὲν εἶχε νηὸς, τὸ δὲ κάτω τούτου κατάστρωμα ἐπίπεδον ὂν εὖρός τι ἱκανὸν εἶχεν, καὶ μῆκος ἀνάλογον. Ἐκ δὲ τοῦ μήκους μέρος μέν τι εἰς κέλλιον διεκεχώριστο βηλοθύροις, καὶ ἐν αὐτῷ κλίνη ἦν περιφανῶς ἄγαν ἐστρωμένη. τὸ δὲ λοιπὸν τρικλίνου τρόπον διεκεκόσμητο. σκίμποδας μὲν εἶχεν περὶ τοὺς τοίχους τοῖς διευθισμένοις ἐκ χρωμάτων τερπνοῖς καὶ ποικίλοις ὑφάσμασι περικεκαλυμμένους. μέσῳ δ' ἐκεῖνο δύο σιδηρᾶ πυρεῖα μεγάλα τροχίσκοις περιαγόμενα ἐν οἷς ὅτι ἐδέησε τὸ πῦρ ἀνῆπτον. οἱ δέ γε τοῖχοι τοῦ πλοίου μὴ ὑπερβαίνοντες τὰς κεφαλὰς τῶν ἐν τοῖς σκίμποσι καθημένων τοσούτων, ἄνωθεν ὕψος στυλίσκοις μόνοις ἐπλήρουν. τὸ δέ γε μεταξὺ διάστημα

παν·

cuti eamus inquiunt, & spretâ benedictione in divorsum abiere ad Papam: Cujus pedem ambo basiati maximam benignitatem ac gratiam à Papa sunt consecuti: at Archiepiscopos, quod in eundem morem non descenderint, Papa ne contueri quidem vultu placido dignatus est: Cujus etiam consuetudinis nonnulla Patriarchæ præscripsisse debuerunt, quod illi penitus neglexerunt: Imperator vero post quinque dierum spatium Venetiis discessit, ut Papam conveniret: Cui in itinere obviam factus est Ferrariensis Marchio ad Francolin, intervallo sesquihoræ ab ipsa Ferrara distantem: Ubi Imperatorem triremi descendentem Marchio recepit, quâ potuit magnificentiâ & honore: Ejus filiis terrâ gradientibus in pedes juxta equitantem Imperatorem, & Conopæum in sublime evectum, velut umbrellam Imperatoris vertici circumfusam, altè comportantibus: atque ita triumphantis in modum, ad Papam prius deduxit, & à Papa ad proprium Marchionis palatium: At Patriarcha graviter succensuit, quod Imperator ipsius iter ad Papam prævorterit: Aut enim pari passu utrumque oportuit Papam adiisse dixit, vel Ecclesiam præripuisse ansam, non in secundis constitisse: utcumque post quatriduum & ipse Patriarcha nosque ejus comitatus Venetiis valediximus, ac primum illud æquor, quod in ipsis Venetiarum faucibus perstrepit, dein profundiorem Glontzæ gurgitem prætervecti, rivum intravimus qui nos secundo flumine ad Marchionis confinia perduxit: ubi stantem in Anchorâ, & adventum Patriarchæ præstolantem Marchionis scapham invenimus.

Cujus forma quidem navi nec impar nec dissimilis videbatur, nisi quod plano cum esset alveo, latitudinem ferebat magis capacem, & æqua ad eandem proportione in longum procurrebat: A longitudine pars aliqua in cellulam dempta, & cortinis valvatis ad modum Januæ distincta, torum ostentabat magnificè constratum: at quod reliquum erat navigii, cubiculi instar instruebatur: Sedilia in lateribus ordine disposita, invicem respondebant, & suum cuique pulvinar inerat ex variis coloribus sic acupictum, & amænissimis flosculis variegatum, ut ingentem ornatum pariter ac voluptatem aspectantibus præberet: In ipso meditullio, stabant duo ferrea ignium receptacula glandibus quibusdam in rotundum circumagenda: In quibus cum opus esset, focum struebant: Cum autem latera seu parietes navigii, capita sedentium in scamnis altitudine non superarent, fastigia capitibus imminentia erigebant, infertis quibusdam columellis: Inter quas distantiæ quod intercedebat fenestris quibusdam luminosis aperiebatur per columellas:

Quæ

τοῦ εἶναι περιφερεῖς· καὶ τὰς ὑπανοίξεις ἐχώριζε διὰ τῶν στυλίσκων, διφυῶν ὄντων, καὶ ὁμοιότητα διασωζόντων κιονιδίων εὐφυῶς ἄγαν διαπεπλεγμένων καὶ διαπεποικιλμένων χρυσίῳ τε λαμπρῶς περικεχρυσωμένων, καὶ τοῖς ἐκ λαζουρίου καὶ κινναβάρεως χρώμασιν ἔσθ᾽ ὅπως διακεχρωσμένων. ὧν δὴ σιδήροις ἄνωθεν δι᾽ ἀλλήλων κατησφαλισμένων τὰ μὲν μεταξὺ διαστήματα, ἃς ὑπανοίξεις θυλοθύροις ἐκλείοντό τε καὶ διηνοίγοντο. τοῖς δὲ κατακόρυφον στυλίσκοις τὸ κατὰ διάμετρον σίδηρα τὸ ἑδραῖον ἑκατέρῳ μέρει παρεῖχον, καὶ οὕτως οἱ στυλίσκοι τὸ ἄνω ὑπανεῖχον κατάστρωμα. ὃ δὴ σκέπη τε ἦν τοῦ κάτω τρικλίνου, τήν τε χρείαν τοῦ μαγειρείου παρεῖχεν ἄνωθεν, καὶ τοῖς ὑπηρέταις ἀνάπαυσιν. περὶ δὲ τὸ μέσον ἱστὸν εἶχεν, οὐχ ἱστίων χάριν ἱστάμενον· οὐ γὰρ ἐχρῆτο ἱστίοις πρὸς πλοῦν. ἀλλ᾽ ἵν᾽ ἐκ τούτου ὕψωθεν καλωδίοις δεσμούμενον, ἔξωθεν διὰ τῆς ξηρᾶς ὑπ᾽ ἀνδρῶν προπορευομένων ἕλκηται αὐτό. ἔσθ᾽ ὅτε δὴ καὶ διὰ τοῦ ποταμοῦ ἕτερον πλοῖον κώπαις στιχαῖς προηγούμενον εἷλκον αὐτὸ καλωδίῳ, καὶ οὕτως ἔπλει ἔνθα ὁ ἐν αὐτῷ ἄρχων προσέταττε.

Quæ cum essent in longum bifidæ, & adduci & reduci potuerunt: Cum reserarentur in fenestras dehiscebant: cum clauderentur, columnæ speciem orbicularem repræsentabant: cujus inter se scissæ partes tam genuinè coibant, ut junctura acerrimum oculum falleret: omnesque simul columellæ vel multo auro perfusæ radiabant, vel coloribus ceruleo ac coccineo alternatim imbuebantur: Iisdemque in summo apice per ferrea repagula invicem firmatis, distantias, Januæ bivalves desuper occludebant vel aperiebant: & utrisque tam Januis quam columellis ferrea repagula firmitatem dabant, & robur: Ita ut columellæ superiorem contignationem sustentarent, & contignatio cubiculum subtegeret inferius, præbens & culinæ usum, & dormitorium cæteris mancipiis: In medio autē ejusdem tabulati vela pandebantur, non quasi velis omnino uterentur ad navigandum, sed ut funiculis juxta vela ligatis homines in ripæ margine præeunte scapham facilius traherent: vel etiam quod non raro obtigit, ut navis alia præcedens, cum remigio, scapham remulcaret funibus à tergo revinctam; utrovis modo, ut Domino Marchioni allubuit, scapha hac illac raptabatur.

τμήμ. δ. κεφ. ιθ.

Ἔστειλεν οὖν ὁ Μαρκέσης μετὰ οἰκείου ἄρχοντος, καὶ ὑπεδέξατο ἐν αὐτῷ τὸν πατριάρχην. πρὸς ἑσπέραν δὲ ἦν, καὶ ἔμεινεν ἐν αὐτῷ ὁ πατριάρχης. πρωΐας δὲ γενομένης μετεκαλέσατο τούς τε ἀρχιερεῖς τε καὶ ἡμᾶς, καὶ εἰσελθόντες ἐκαθήμεθα μετ᾽ αὐτοῦ. ἔτυχε δὲ τότε ἐμποδισθὲν ἐν τῷ ποταμῷ τὸ πλοῖον, ἐν ᾧ ἦσαν οἵ τε καλόγηροι, καὶ ὁ βίος τοῦ πατριάρχου, καὶ οὐ συνωδοιπόρει αὐτῷ. καὶ ἐπέταξεν ὁ πατριάρχης ἵστασθαι πάντας ἡμᾶς μέχρις ἂν φθάσῃ κἀκεῖνο. βραδύνοντος δὲ ἐπὶ πλεῖστον μέρος τῆς ἡμέρας εἶπεν ὁ Χριστοφόρος τῷ πατριάρχῃ, ἂν ὁρίσῃς κέλευσον ἵνα ἀπερχώμεθα σχολαιότερον. φθάσει γὰρ κἀκεῖνο. οὔτε γὰρ κίνδυνος οὔτε φόβος τίς ἐστιν ἐνταῦθα. εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ πατριάρχης, ὁ βίος μου χρήζει τὸ ἥμισυ τῆς Βενετίας. πῶς οὖν καταλιπὼν αὐτὸν ἀπελεύσομαι, ἀνάγκη ἐστὶν ἵνα περιμένωμεν μέχρις ἂν ἔλθῃ. ὡς δὲ πά-

SECT. IV. CAP. XIX.

Misit igitur Marchio militiæ suæ præfectum, qui Patriarcham in scapham, debitâ cum reverentia suscepit: & quandoquidem vesperâ appetente conscendit, visum est Patriarchæ in scapha pernoctare: Summo mane Archipræsules, & nos convocavit: qui adproperantes discubuimus: Forte fortuna tum contigit naviculam, in quâ sacellani & tota supellex Patriarchæ vectabantur, aliquot stadiis à tergo relictam in vado retardari: Nec enim nobiscum poterat velificatione contendere, aut per flumen gravidè onusta æquam moliri viam: Imperavit itaque Patriarcha omnium remis inhibitis illius post versæ adventum opperiri: Cumque mirificè relanguentem præstolando maxima pars diei effluxisset, Christophorus Patriarchæ suasit, ut potius jubeat nos progredi, sed lentè, quo paulatim illa enatando nos assequeretur: nec enim instare metum aut periculum à mari nullis latrociniis infesto: At Patriarcha respondit: pro dimidio divitiarum quas opulentæ Venetiæ possident, impedimenta mea non amitterem, quâ igitur fronte me hinc jubeas,

λιν εἰς ἱκανὴν ἡμέραν ἱστάμεθα τῶν ἀνθρώπων ἀγανακτησάντων, καὶ δεξαμένων ἑτοιμάζεσθαι ἕλκειν τὸ πλοῖον, ἔφη ὁ πατριάρχης, ὁρῶ ὅτι οὐδὲν ἡγοῦνται τοὺς λόγους ἡμῶν. εἴπατε οὖν ἵνα ἐκβάλλωσιν ἡμᾶς ἔξω, αὐτοὶ δὲ ἀπελθέτωσαν ὡς βούλονται. ὅπερ μαθόντες περιέμενον καὶ ἄκοντες πάντες, μόλις οὖν ἔφθασε μετὰ μεσημβρίαν. καὶ ὀλίγον τι τοῦ ποταμοῦ διανυκότες ὀψίας γενομένης ἐκεῖ διενυκτερεύσαμεν. ἕωθεν δὲ λύσαντες ἀνηρχόμεθα, καὶ πρὶν ἐξήκειν πρώτην ὥραν τῆς ἡμέρας ὁρῶμεν ἔφιππον τὸν καγκισινὸν σταλέντα παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ δρόμῳ πρὸς ἡμᾶς θέοντα. ὃς ἐλθὼν εἶπε τῷ πατριάρχῃ ὅπως ἐκδέχεται ὁ πάπας ἵνα ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου ἐλθὼν προσκυνήσῃς καὶ ἀσπάσῃ κάτω τὸν πόδα αὐτοῦ. Ὁ γοῦν βασιλεὺς ἐνίσταται καὶ ἀγωνίζεται ἤδη τρεῖς ἡμέρας ἵνα μὴ γένηται τοῦτο. διαμηνύεται δὲ τοῦτο καὶ τῇ μεγάλῃ ἁγιωσύνῃ σου, ἵνα εἴδῃς πῶς ἂν προσέλθῃς αὐτῷ.

Δεινὸν οὖν ἔδοξε τοῦτο πάνυ τῷ πατριάρχῃ, ὅτι αὐτὸς ἄλλην ἀναδοχὴν μεγάλην, καὶ διάθεσιν καὶ πληροφορίαν ἐθάρρει εὑρήσειν ἀπὸ τοῦ πάπα. διὸ καὶ ἔτι ὢν ἐν Βενετίᾳ εἶπε πρός τινα τῶν οἰκείων, καὶ ὁμιλητῶν τοῦ πάπα. ὅτι ἐγὼ ἔστησα εἰς ἐμαυτὸν, ἵνα εἰ μὲν ὁ πάπας πρωτεύῃ μου κατὰ τοὺς χρόνους, ἔχω αὐτὸν ὡς πατέρα μου. εἰ δὲ ἰσότης ἡμῖν ἔνεστι κατὰ τοὺς χρόνους, ἔχω αὐτὸν ὡς ἀδελφὸν μου, εἰ δὲ νεώτερος μου τυγχάνει, ἔχω αὐτὸν ὡς υἱόν μου. καὶ θέλω ἵνα εἰ ἐστὶ οἰκία καλὴ πλησίον τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἔχουσα καὶ δίοδον μετέωρον ὑπέρθεν τῆς ὁδοῦ, δώσῃ μοι ταύτην ὡς ἂν πρὸς αὐτὸν ἰδίως διερχόμενος, ἢ κἀκεῖνος αὖ πρὸς ἐμὲ συμβουλεύω αὐτῷ τὰ δέοντα, καὶ ἔσται τοῦτο εἰς μεγάλην ὠφέλειαν αὐτοῦ. οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ ἔχει περὶ αὐτὸν συμβούλους καλούς. τοιαύτην πληροφορίαν σχήσειν ἤλπιζε, καὶ διὰ τοῦ πάπα ἐθάρρει ἐλευθερῶσαι τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τῆς ἐπιτεθείσης αὐτῇ δουλείας παρὰ τοῦ βασιλέως, διὰ τῶν προνομίων, ὡς καὶ πρός τινας τῶν συνήθων εἴρηκε τοῦτο. καὶ πολλάκις ἔλεγεν ἔτι ὢν ἐνταῦθα, ὅτι ἐγὼ ἐκεῖσε ἀλλοῖος φανήσομαι καὶ τὴν ἀρχήν μου καθώς μοι προ-

ante eorum adventum discedere? omnino hic sistam, dum illa venerint in conspectum. Cuicumq; denuo in immensum temporis dispendiũ nexuissemus moras, indignantibus universis & scapham protrahere parantibus, exclamat Patriarcha: Quandoquidem video mea verba ut invalida à vobis omnibus vilipendi, rogo prius ut me projiciatis in siccum, & tum quo vultis properate: quibus verbis omnes vel inviti substiterunt: & post meridiem navicula tanto cum fastidio expectata vix adrepsit: adeo ut illinc solventes vix modicum alvei confecerimus, quando in aliam vesperam provectus sol inclinaret; & tum etiam in flumine, noctem exegimus: Ad Auroram iter repetivimus,& priusquam hora diei prima exiret, è longinquo Angarium conspicimus publicum, missum ab Imperatore, ad Patriarcham incitato cursu, & effusissimis habenis advolare: qui statim, se venisse significatum ait, Papam Romanum à tuâ Eximiâ Sanctitate expectare, ut quam primum advenerit; Papam adoret, ejusque pedem exosculetur: Imperator autem de tuo honore anxius toto triduo hoc animo agitavit, ne id tua Sanctitas admittat: & operæ pretium fecit id tuæ Sanctitati per me patefacere, ut prospiciat quibus ritibus, quo congressu Papa sit compellandus.

Hæc verba aculeo gravi ad ima præcordia Patriarchæ penetrarunt: qui sibi modos adeundi Papam longe diversos animo præsumpserat, affectus alios, amplexus confidentiores, & ex æquo ac pari somniarat se à Papa recepturum: Ita ut cum adhuc Venetiis moraretur, dixerit cuidam familiari, & ex intimâ admissione Papæ: Sic apud me nuper constitui: Si Papa me superaret annis, Papam revererer ut Patrem: si in æquilibrio consisteremus, senio pares, eum haberem ut fratrem: at si ego provectiorem ætate me deprehenderem, Papam tractarem ut filium: Et si domus aliqua in proximo stetisset contigua Papali, illustris æquè ac splendida, quæ viam nobis communem in sublimi & ultrà callem popularem exhibuisset, per intergerinos parietes intrinsecus permeantem, eam mihi conduci voluissem, ut ipse ad Papam aliquoties, & ille ad me pervadens, de publicis Ecclesiæ negotiis privatim ageremus: quod fortasse cederet in maximum beneficium Papæ: Novi enim quam abundet Papa sycophantis, & pessimorum consiliorum ministris, quos satius esset ab aulâ ablegare: tantum confidentiæ in amplitudine suâ, & fraternâ caritate Papæ collocabat: ut etiam adminiculo Papæ speraret se liberatum ire Ecclesiam suam à vili servitute quâ Imperator eam involverat, privilegia sua sibi injuste vendicans: sicut amicorum nonnullis Patriarcha

προσήκει ἀνακαλέσομαι. ὡς δὲ τὸν τοῦ ποδὸς ἀσπασμὸν ἤκουσε, ἐξεπλάγη.

archa sæpe anteà prædicaverat: ubi semel caput exeram in Italiâ, faxo ut alius conditionis persona appaream, & autoritatem meam jamdiu collapsam, in plenum ac integrum ut decet revocabo: Nunc autem ut de pede exosculando nuntium accepit, protinus cohorruit.

τμήμ. δ. Κεφ. κ.

Ὅμως ἀπῆλθε καὶ πληθούσης ἀγορᾶς ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Φερραρίαν καὶ ἔστημεν ἀπέναντι τοῦ κάστρου, ἐγγὺς τῆς γεφύρας, καὶ πρὸ μεσημβρίας ἦλθον ἐπίσκοποι ἓξ καὶ προσειρήκασι τῷ πατριάρχῃ τὸν ἀπὸ τοῦ πάπα χαιρετισμόν, καὶ εἶπον αὐτῷ ὅπως ὀφείλει ἀποδοῦναι τῷ πάπᾳ τὸν χαιρετισμόν, ὃν ἐξ ἔθους ἀπονέμουσιν πάντες αὐτῷ.

Ὁ δὲ πατριάρχης εἶπεν ὅτι οὐκ ὀφείλω ἐγὼ τοιοῦτον ἀσπασμόν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἀδελφοί ἐσμεν, δεῖ περιπτύξασθαι καὶ ἀσπάσασθαι ἀλλήλους ἀδελφικῶς. ἄλλως οὖν οὐ ποιήσω. εἶπε δὲ καὶ ἄλλους τινὰς λόγους περὶ τούτου ὁ πατριάρχης πρὸς οὓς ἀπελογήσαντο καὶ οἱ ἐκ τοῦ πάπα καὶ ἀπῆλθον. ἦν δ' εὐθὺς καὶ ὁ τοιοῦτος πρῶτος χαιρετισμὸς καταπεφρονημένος. οὔτε γὰρ ἐποίησε τὴν ὑπαντὴν ἔτι ὄντος τοῦ πατριάρχου πορρωτέρω, οὔτε Καρδηνάλιον ἔστειλε, ὡς ἔχει ἔθος καὶ εἰς ὑπαντὴν τῶν Καρδηναλίων ποιεῖν, οὔτε πλείονας ἐπισκόπους.

Ὁ δὲ πατριάρχης προσκαλεσάμενος ἐγγὺς σὺν ἀρχιερεῖς τε καὶ ἡμᾶς εἶπεν, ἠκούσατε, τί διαμηνύεται ὁ πάπας ἡμῖν, θέλει ἵνα ἀσπασώμεθα τὸν αὐτοῦ πόδα. εἶπεν οὖν ὁ Τραπεζούντιος νῦν ἐρίζεις ταῦτα πρὸς ἡμᾶς, καὶ τίνα ἦσαν ἅπερ ἔφασκες ἡμῖν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, ὅτι πάντα τὰ ἐκεῖσε καλῶς διεθέμεθα, καὶ ὑποδέξονται ἡμᾶς μετὰ μεγάλης τιμῆς, καὶ ἀγάπης, καὶ πᾶσαν θεραπείαν καὶ ἀνάπαυσιν εὑρήσομεν παρὰ τοῦ πάπα καὶ τῶν Λατίνων. ὁ δὲ πατριάρχης ἔφη, καὶ ποῦ ἐνεθυμήθην ἐγώ γε τοῦτο; καὶ ὁ Τραπεζούντιος εἶπεν, ἀλλὰ ἐκεῖθεν ἔδει καὶ τοῦτο, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ἐνθυμηθῆναι, καὶ περιστῆσαι, ὅταν γὰρ ἠρωτῶμεν, καὶ ἐζητοῦμεν ἵνα εἰδῶμεν πῶς καὶ ἐπὶ τίσιν ἀπελευσόμεθα πρὸς Λατίνους. καὶ ὥριζες ἐπιμαθῆτε μόνον ἵνα ἀπέλθωμεν τὰ δ' ἐκεῖσε ὄψεσθε πάντα καλῶς ὑφ' ἡμῶν κατασκευασθέντα καὶ συμφωνηθέντα, ἐνομίζομεν ὡς οὐδὲν κατελείφθη τῶν δεόντων μὴ ζητηθὲν καὶ συμφωνηθέν. Ὅμως ὁ Χριστοφόρος ἐποιή-

Sect. IV. Cap. XX.

Discessit nihilominus, & ad tempus quo forum fervet repletum venalibus Ferrariam appulimus: stetitque scapha è regione castri, non procul à parte applicata ripæ: Ante meridiem vero, sex Episcopi adventantes, nomine Papæ salutem Patriarchæ impertierunt, & poposcerunt, ut in eam salutandi Papam, in quam omne hominum genus consensit & ipse concedere non dedignaretur.

Patriarcha succinctè respondit, se talem compellandi consuetudinem respuere, omnemque aliam præter eam quam natura sanxit, ut fratres cum sint, more fratrum, mutuis amplexibus se implicent: se in aliam formam non consentire: Quin & nonnulla insuper huc spectantia addidit Patriarcha, quibus cum responsa reddidissent Episcopi Papales, retro cesserunt: Et sane hæc primordialis Papæ gratulatio visa est despicabilis, & infrà fastigium Patriarchæ in longum subsidere: Nec enim miserat in Patriarchæ occursum, dum ille longinquius consisteret, quam in ipso portu: nec mandata detulerat per Cardinalem, uti mos invaluit occurrendi etiam venienti Cardinali, nec per plures quam sex Episcopos.

Abeuntibus vero Episcopis papalibus, suos convocavit Patriarcha Archipræsules, & nos: Dixitque, An percepistis, qualem ad nos direxerit Legationem Papa Romanus? Vult nos in Terram provolutos vestigiis suis oscula libare: Quem mox interpellavit Trapezuntius: Et quid Domine Patriarcha, hæc nobis jam determinanda proponis? Numquid hæc concordant cum tuis orationibus habitis Constantinopoli? nos omnia illic perpulcrè disposuimus: Nosque recipient cum summo honore ac caritate: Omne officiorum genus in nos exercebunt Papa & Latini: Cui Patriarcha, & unde mihi hæc in mentem venissent, vel per insomnia? At debuit, rejecit Trapezuntius, Tua Sanctitas hæc, & alia permulta, animo acri ac circumspecto secum in Patriâ recoxisse: Cum enim multoties domi à tuâ Sanctitate quæreremus, sub quibus conditionibus, à Latinis recipiendi, ad Italiam procurreremus, in promptu respondit tua Sanctitas: Date tantum diligentiam ut eo procurramus, & cætera omnia clare ob oculos disposita ac ordinata perspicietis: Hæc tua verba nos in variam credulitatem induxit: Nos

σατο πολλὴν λόγον ἐκεῖσε περὶ καθέδρας τοῦ τοποτηρητοῦ τοῦ πάπα. εἰ μὴ γοῦν καὶ ἐκ τινὸς ἄλλου, ἀλλ' οὖν ἐκ τούτου γε μόνου ἔδει φροντίσαι καὶ τὴν μεγάλην ἁγιωσύνην σου περὶ τῶν σῶν δικαίων.

Εἶτα εἶπε καὶ αὐτὸς, καὶ πάντες ὅτι τοῦτο οὔτε δίκαιόν ἐστιν, οὔτε πρέπει, οὔτε συμφέρει γενέσθαι κἂν εἴ τι καὶ προβήσεται. εἶπε δὲ καὶ ὁ πατριάρχης ὅτι ἀδύνατόν ἐστι, ἵνα συγκαταβῶ, ὃ νῦν λέγουσι, οὔτε εἰς ἐμαυτὸν, ἀλλ' οὐδὲ εἰς ὑμᾶς. ποῦ δὲ εἰσὶν οἱ πρὶν σταλέντες παρ' ἡμῶν ἀρχιερεῖς; ἐκείνους ἔδει γράψαι, καὶ δοῦναι ἡμῖν εἴδησιν περὶ τούτου ἔτι οὖσιν ἐν τῇ Βενετίᾳ, οἱ δὲ οὐδὲ μέχρι τοῦ νῦν πρὸς ἡμᾶς ἐφάνησαν. διαμηνυθήτωσαν ἐλθεῖν ἐνταῦθα. τούτου δὲ γενομένου, ἦλθεν ὁ Ἡρακλείας μόνος, ἐπεὶ ὁ Μονεμβασίας ἐνόσει, καὶ διηγήσατο ὅπως ὅτε προσεκυνήσαμεν τὸν πάπαν, εὐθὺς εἷς τῶν παρισταμένων αὐτῷ τὸ κράσπεδον τοῦ παπικοῦ ἱματίου ἄρας τὸν ἀσπασμὸν τοῦ ποδὸς παρ' αὐτῶν ἐξεδέχετο. οὐ γενομένου αὐτοὶ μὲν ἔστησαν, καὶ οὐ πλέον τι πεποιήκασι. προσῆλθον δὲ οἱ Δισύπατοι καὶ ἠσπάσαντο αὐτόν. ὅθεν καὶ πρὸς αὐτοὺς μὲν εὐμενῶς διετέθη ὁ πάπας, καὶ ἀνεδέξατο αὐτούς, πρὸς δὲ τοὺς ἀρχιερεῖς ἀηδῶς διετέθη, καὶ παρέβλεψεν αὐτοὺς μηδένα λόγον περὶ αὐτῶν ποιησάμενος. ἐκ τότε δὴ κάθηνται μόνον εἰς κατοῦναν ἣν ἔδωκαν αὐτοῖς ὁρισμῷ τοῦ Μαρκέση. εἰρηκότος δὲ τοῦ πατριάρχου, ὅτι ἐπεὶ οὕτως εἴδετε, δέον ἦν, ἵνα διαμηνύσητε καὶ ἡμῖν ταῦτα. εἶπεν ὁ Ἡρακλείας οὐχ εὑρομεν εὐκόλως μηνυτήν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔστειλεν αὖθις τὸν Βουλλωτήν, δηλῶν τῷ πατριάρχῃ ὅπως ἀγωνίζεται ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὸν πάπαν διὰ μηνυτῶν, καὶ ὅτι δεῖ καὶ αὐτὸν ἐνίστασθαι. εἶτα περὶ δείλην ὀψίαν ἦλθον πάλιν οἱ ἐκ τοῦ πάπα ἐπίσκοποι, καὶ τὸν τοῦ ποδὸς ἀπῄτησαν ἀσπασμόν.

hic cuncta ad manum antecta ac maturata reperturos: Et quandoquidem Christophorus cum adhuc Constantinopoli nobiscum perstitisset, illud in primis diligenter sollicitasset, ut Vicarius Papæ, in Concilio primam sedem, vel Constantinopoli ante Patriarcham Constantinopolitanum obtineret: Illud unum debuit si nulla alia ratio adfuisset tuam eximiam Sanctitatem expergefecisse, ut mente sagaciori, suis justis prærogativis invigilaret.

Tum Patriarcha, omnesque qui intererant, id unum unamini voce conclamarunt, injustum esse quod peteretur à Papa, indecorum ac inhonestum, nec eidem submitti debere, ut vel sic cætera cuncta nobis pro animi sententiâ succederent: Immo inter monstra reponendum est quod postulant, asseruit Patriarcha, & factu impossibile, pugnat enim ex Diametro cum meis quibuscunque rationibus, ut vel ipse tam turpiter succumberem, vel vestrum quemlibet paterer: Sed ubi sunt nostri Heracleensis & Monembasius? Cur nos adhuc Venetiis commorantes de isthoc negotio non commonuerunt? Et nec dum in conspectum veniunt: Eat quis ocyus, & arcessat: Quod ubi præstitum fuit, pro jussu Patriarchæ, solus Heracleensis accessit, ægrotante Monembasio: qui rem totam sic enucleavit: Ut primum admissi constitimus coram Papâ, vultu satis humili ac decoro Papam adoravimus: Tum unus ex adstantibus Papæ, revelatâ togæ Papicæ laciniâ, cum pedem ejus monstrasset, consueta ab aliis figi, à nobis oscula poposcit: Nos vero perstare erecti continuavimus, nec proruimus in Terram ad oscula præstanda: At Bisconsules statim insecuti, sine morâ oscula libavere: unde illi magnam à Papa gratiam iniere, & nos ejusdem invidiâ ac præjudicio obruti huc usque jacuimus: Nec enim diversorium vulgare, in quod nos è via primum Marchio deduxit adhuc in honestius commutavimus: Sed hæc perpessi cur nobis non significastis? quærenti Patriarchæ, respondit Heracleensis, quia commodum internuntium nancisci non potuimus.

Dum hæc inter Patriarcham, & Græcos Patres geruntur, supervenit Dom. Bullota, mandatus ab Imperatore ad Patriarcham, ut notum faceret: Imperatorem magnopere angi pro Patriarchæ vice, & sæpe cum Papa per sequestros intercessisse, ut hæc postulata omitterentur: Quare & nunc consulere, ut ipse acriter instet, suumque fastigium propugnet: Interea circa crepusculum Vespertinum rursus alii à Papa mittuntur Episcopi, qui eandem pedis exosculationem demandarunt.

τμήμ. δ. κεφ. κα.

Ἀπελογήσατο δὲ ὁ πατριάρχης μετὰ τῆς ἀνηκούσης ἐνστάσεως, ὅτι πόθεν ἔχει τοῦτο ὁ πά-

Sect. IV. Cap. XXI.

Patriarcha cum decenti, & non iracundâ vehementiâ interrogando respondit: At dicite unde

ὁ πάπας; ἢ ποία τῶν συνόδων δέδωκεν αὐτῷ τοῦτο; δείξατε πόθεν ἔχει αὐτὸ, ἐν ποίῳ καταγράφεται; ὅμως ὁ πάπας λέγει ὅτι ἐστὶ διάδοχος τοῦ ἁγίου Πέτρου. εἰ οὖν ἐκεῖνος ἐστὶ Πέτρου τοῦ διάδοχος ἐσμὲν καὶ ἡμεῖς διάδοχοι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. ἠσπάζοντο οὖν οἱ ἀπόστολοι τὸν πόδα τοῦ ἁγίου Πέτρου; τίς ἤκουσε τοῦτο; Ἀπεκρίθησαν δὲ οἱ ἐπίσκοποι ὅτι ἀρχαῖον ἔθος ἐστὶ τοῦ πάπα, καὶ πάντες ἀπονέμουσιν αὐτῷ τὸν τοιοῦτον ἀσπασμὸν καὶ ἐπίσκοποι, καὶ Ῥῆγες, καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἀλαμανῶν, καὶ οἱ Καρδηνάλιοι οἳ καὶ μείζους τοῦ βασιλέως εἰσὶ, καὶ ἱερωμένοι. καὶ ὁ πατριάρχης εἶπεν, ὅτι τοῦτο ἐνὶ καινοτομία καὶ οὐ στέρξω, οὐδὲ ποιήσω τοῦτο ποτέ. Ἀλλ᾽ εἰ μὲν θέλει ὁ πάπας, ἵνα ἀσπάσωμεν αὐτὸν ἀδελφικῶς, κατὰ τὸ ἡμέτερον ἔθος τὸ ἀρχαῖον καὶ ἐκκλησιαστικὸν, οὕτω καὶ πρὸς αὐτὸν ἀπελεύσομαι, εἰ δὲ τοῦτο οὐκ ἀποδέχεται παραιτοῦμαι πάντα καὶ ὑποστρέφω. ἀπῆλθον οὖν οἱ ἐπίσκοποι εἰπεῖν ταῦτα τῷ πάπᾳ. καὶ ἤργησαν ὥραν ἱκανήν.

Εἶτα πάλιν ἦλθον τὰ αὐτὰ λέγοντες. καὶ ὅτι πῶς ἐστὶ δυνατὸν τοιαύτης στερηθῆναι τὸν πάπαν τιμῆς; ὁ δὲ πατριάρχης τῶν προτέρων ἀντείχετο λόγων καὶ ἀγώνων. πολλῶν οὖν ἐν τῷ μεταξὺ κινηθέντων λόγων παρ᾽ ἑκατέρων τῶν μερῶν, καὶ μεγάλης γεγονυίας ἐνστάσεως, περὶ τοῦ ἀσπασμοῦ, τοῦτε πατριάρχου, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, ὥρισε τελευταῖον ὁ πατριάρχης. ὡς εἰ μὴ παραιτήσεται ὁ πάπας, καὶ εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀρχιερεῖς, καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας μου καὶ εἰς τοὺς σταυροφόρους τὸν τοῦ ποδὸς ἀσπασμὸν ἀδύνατόν ἐστιν ἐκ τοῦ πλοίου με ἐξελθεῖν. δοκεῖ γὰρ μὴ προβαίνειν, κατὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Θεοῦ τὴν παροῦσαν συνάθροισιν καὶ συζήτησιν. διὸ καὶ ἐπήγαγεν ἡμῖν ὁ Θεὸς τὸν τοιοῦτον ἐμποδισμὸν, ὅθεν καὶ ὑποστρέψω ἀπαραιτήτως, ἔτι ὢν ἐν τῷ πλοίῳ, πρὸ τοῦ καὶ ἑτέρων δεινῶν πειραθῆναί με. Ἀπῆλθον οἱ ἐπίσκοποι, καὶ ἀπήγγειλαν ταῦτα τῷ πάπᾳ. καὶ μετὰ παραδρομὴν ὥρας ἱκανῆς ἐλθόντες εἶπον ὅτι ὁ μακαριώτατος πάπας διὰ τὸ καλὸν τῆς εἰρήνης, καὶ ἵνα μὴ γένηται τὶς ἐμποδισμὸς εἰς τὸ θεῖον τοῦτο τῆς ἑνώσεως ἔργον ἀπὸ τῆς παρούσης αἰτίας παραιτεῖται τὸ ἴδιον δίκαιον

unde Papa hoc sibi arrogat? quæ Synodus antiquorum Patrum, quis canon huac morem ei indulsit? monstrate mihi ubi reperitur ista concessio? in quo codice scripta permanet, memorate: Et si se successorem Divi Petri Papa venditet, quidni & nos à reliquis Apostolis descendisse asseveremus? Num reliqui Apostoli ad S. Petri pedes osculandos in genua procubuere? quis hoc unquam audivit? Episcopi ad vetustam consuetudinem confugerunt, quam à multis retro seculis in orbem Christianum irrepsisse affirmarunt: & Episcopi, Reges, Imperator Germanorum, Cardinales, ipso Imperatore sublimiores, & omnes ad unum sacris ordinibus initiati, hanc osculandi formam ut Papæ debitam semper persolvunt: novitiam consuetudinem clamat Patriarcha, & quâ me imbui nec unquam patiar, nec adduci ad ejusdem praxin amplectendam: Quod si cupiat Papa, ut sicut fratres, fraterno more in mutuos amplexus ruamus, quemadmodum apud nos ab æterno invaluit consuetudo, & in Ecclesiâ Christianâ, lubentissime ad eum accedam: sin ultrà postulare quid, perseveret, me habeat excusatum oro, revertar unde venerim: His auditis Episcopi ad Papam se receperunt, & satis diutino temporis spatio desiderati.

Rediere eadem prædicantes: Impossibile esse ut Papa honoribus sibi ab omni hominum genere impertitis privetur: Nec minus ferociter Patriarcha verbis prioribus institit, & cum multiplex hinc illinc ab utraque parte verborum rixa ac contentio suscitaretur, Papalibus in veteri luto obstinatissimè fixis; tandem Patriarcha ad hoc postremum effatum devolvitur: Nisi Papa remiserit mihi, meisque Archiepiscopis, proceribusque Crucigeris hanc usitatam exosculandi consuetudinem, mihi immotum hærebit, nunquam ex hac scapha in Terram descendere: percipio enim, hæc omnia à nobis averso numine tentari: & Græcos ad Synodum in Latiale solum, dogmatumque eventilationem irato Deo coiisse: qui nobis ideo hoc sufflamen injecit, ne in infinitam invidentiam & contemptum nostra rota procurreret: Volo itaque actutum me ad reditum accingere, dum adhuc in ipso portu, ac primâ arenâ consisto: priusquam dedecore graviori, aut majoribus malis obruar: Cum hac ultimâ Patriarchæ denuntiatione, ad Papam Episcopi discessere: Et post aliquot horarum interstitium reversi hæc ad Patriarcham retulere: Beatissimus Papa secum animo perpendens, quanta bonorum messis ex concordia in Ecclesiæ gremium redundabit: Et ne remoram tam divino unionis negotio ceremoniæ sibi debitæ, perperam subintrudant: Ecce suo jure seipsum ultro

δίκαιον, καὶ ἰδοὺ ἐλθεῖν προσκαλεῖται τὴν μεγάλην ἁγιωσύνην σου.

Πλὴν ὁρίζει, ὅτι ἄλλως ἐβούλετο ἑτοιμάσαι τὴν ἀπ' ἐκείνου πρὸς σὲ ὑποδοχήν. ἐσκέπτετο γὰρ ποιῆσαι αὐτὴν παρρησίᾳ ἐν πλήθει ἀρχόντων καὶ παρασκευῇ μεγάλῃ. νῦν δὲ οὐχ οὕτω ποιήσει. διότι πολὺ τῆς ἰδίας ἀφαιρεῖται τιμῆς, καὶ οὐκ ἀποδέχεται δῆλον τοῦτο γενέσθαι πολλοῖς, ἀλλ' ὑποδέξεταί σε ἐν ἰδίῳ κελλίῳ παρόντων μόνων τῶν Καρδιναλίων. ἐλθὲ οὖν πρῶτον μετὰ ἓξ ἀπὸ τῶν ἰδικῶν σου, ὧν ἂν ἐθέλῃς. καὶ μετὰ τὸ προσκυνῆσαι καὶ αὐτοὺς εἰσελθέτωσαν ἕτεροι ἓξ καὶ προσκυνησάτωσαν, καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἕτεροι πάλιν ἓξ εἰσελθέτωσαν καὶ προσκυνησάτωσαν, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον προσκυνησάτωσαν ὅσους ἂν ὁρίσῃς.

ultro defraudat, tuamque eximiam Sanctitatem invitat, ut quo velit modo, ad ipsum accedat.

Verum & id interea tuæ Sanctitati declarari percupit, se aliter prim[illegible]s secum animo determinasse: non privat[illegible] aut perfunctiori, sed honorifice, tuam receptionem Mundo exponere palam cum ingenti principum apparatu, & augustâ plane magnificentiâ: Nunc quando tibi visum est aliter haberi, & ipse de suo jure plurimum decedat, ne tanta detrimenta honoris sui, in vulgum emanent, statuit in Camera sua, adstante solâ Cardinalium coronâ tuam Sanctitatem complecti: Quare desiderat divisis agminibus totam rem geri: primum intrabit Sanctitas tua, cum sex maxime venerandis capitibus, & fastigio tuo proximis, quos Sanctitas tua delegerit, quibus officio erga Papam defunctis, alii sex succedant: quibus denuo salutantibus & digressis, sex alii in eorum vicem subeant, donec integer cætus explicabitur eorum hominum quos tua Sanctitas hoc honore dignandos judicabit.

τμήμ. δ. Κεφ. κβ.

Ἦλθε δὲ καὶ ὁ Μαρκέσης μετὰ τῶν ἐπισκόπων ἐν ταύτῃ τῇ τελευταίᾳ συνελεύσει, καὶ προσεκαλεῖτο τὸν πατριάρχην ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ πλοίου, καὶ πρὸς τὸν πάπαν ἀφικέσθαι, ἔπειτα εἰς οἰκίαν ἀναπαύσασθαι. ἐπεὶ δὲ ἑσπέρα ἦν ὅλη γὰρ ἡ ἡμέρα παρῆλθεν ἱσταμένων ἡμῶν, μετὰ τοῦ πλοίου μέχρις ἂν τὸ περὶ τῶν δηλωθέντων διορθωθῇ, πάλιν ἐν τῷ πλοίῳ ἐμείναμεν. ἅμα δὲ πρωῒ προσωρμίσθημεν ἐγγὺς τοῦ κάστρου, καὶ ἐξελθόντες εὐθὺς ἀνέβημεν ἵππους τοὺς παρὰ τοῦ Μαρκέση ἑτοιμασθέντας. καὶ προπεμπόντων αὐτοῦ τε τοῦ Μαρκέση καὶ Καρδιναλίου τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ πάπα Μαρτίνου, καὶ ἑτέρων ἐπισκόπων καὶ ἀρχόντων ἤλθομεν ἐν τοῖς προαυλίοις τοῦ πάπα, καὶ ἀποβάντες τῶν ἵππων διήλθομεν πεζοὶ τὴν αὐλήν, ἐφίππου ὄντος τοῦ πατριάρχου, μέχρι τῶν εἰς τὸ παλάτιον ἀναβαθμῶν. ἐκεῖσε δὲ ἀποβάντος καὶ αὐτοῦ, ἀνήλθομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ διελθόντες τοὺς ἐν τῇ πρώτῃ πύλῃ ὑπηρέτας τοῦ πάπα τοὺς τὰς ἀργυρέας τρέπας κατέχοντας ὑπὲρ εἴκοσιν ὄντας, εἰσήλθομεν εἰς τὸ τρίκλινον, καὶ διαβάντες αὐτόν, εἰς ἑτέρου τε τοῦ τρικλίνου πύλην ἐλθόντες εὕρομεν ἐν αὐτῷ ἄρχοντας πλείους οἶμαι τῶν δέκα, ῥάβδους κατέχοντας πεντεσπιθαμιαίας χασδέοις κοκ-

Sec. IV. Cap. XXII.

Episcopos Papales in ultimâ reversione ad Patriarcham Marchio comitabatur, Patriarcham plurimum exorans ut è scaphâ descendere & rectâ ad Papam progredi atque exinde in domum suam se recipere dignaretur: Sed cum instaret jam vespera sole ad occasum invergente, & totus fermè dies effluxisset, nobis ad ripam scaphâ adhuc immorantibus, dum illa ex osculandi controversia dirimeretur, concinnius visum est, hanc etiam noctem in navigio transigere: Simul ac illuxit, castello propius scapham admovimus, & egressi statim equos conscendimus, in procinctu stratos paratosque singulis à Marchione: Et ipso ac Cardinale demortui Martini nepote, cum aliquot Episcopis, & primariæ Nobilitatis viris, nos deducentibus: Ut vero aulæ Papicæ atrium exterius attigimus, descendentes equis, totam aream in longam pedibus emensi sumus, solo Patriarchâ inequitante: dum ad gradus Palatii devenimus, illic & Patriarcha equo tradito gradus cæpit ascendere, & nos à tergo ejus vestigia premere, dum primæ portæ custodes prætervecti atriarios numero viginti aut supra, qui totidem argenteas fuscinulas manibus librabant, ad triclinium spatiosum, sed vigilibus vacuum penetravimus: Quod pertransientes, alterius triclinii januam appulimus, in quo principes stabant deni aut plures ut reor, qui virgas gestabant quinque palmos longas, in summitate coccineis capitellis ad instar piteorum rotundis fultas,

κοκκίνοις ἐνδεδυμένας καὶ μέσον ἀργυροδιαχρύσῳ κεκοσμημένας μεσεμβολήμασι. οἱ τὴν τοῦ β τρικλίνου πύλην ἀνοίξαντες ἐνέδωκαν ἡμῖν εἰσελθεῖν, καὶ τίνες ἐξ αὐτῶν προηγούμενοι εἰς κελλίον εἰσήγαγον. ἐν ᾧ κλίνη ἦν περιφανῶς ἐστρωμένη. καὶ μετὰ τοῦτο εἰς ἕτερον κέλλιον εἰσαγαγόντες εἰς ἕτερον αὖθις τρίκλινον ὁμοῦ πάντας ἡμᾶς εἰσήγαγον ἀνοιξάντων τῶν τοῦ πάπα κελλικῶν κλειδούχων τὴν τοῦ τρικλίνου τούτου πύλην. καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν ἡμᾶς κλεισὶ πάλιν ἀσφαλισάντων. οὕτω γάρ ἐστιν αὐτοῖς ἔθος αἰεὶ, καὶ εἰσιοῦσι, καὶ ἐξιοῦσι κλεισὶ τὰς τῶν κελλίων ἀσφαλίζεσθαι πύλας ἔνδοθέν τε καὶ ἔξωθεν. πάντων τῶν κελλικῶν ὁρμαθοὺς κλειδῶν ἐχόντων τῶν ἑαυτῶν ζώναις ἐξηρτημένας. ἐν ᾧ δὲ τρικλίνῳ συγκεκλεισμένους ἡμᾶς προσμεῖναι κελεύσαντες, τὸν πατριάρχην μετεκαλέσαντο.

Ὁ δὲ συμπαραλαβὼν τὸν Τραπεζοῦντος, τὸν Ἐφέσου, τὸν Κυζίκου, τὸν Σαρδέων, τὸν Νικαίας, καὶ τὸν Νικομηδείας εἰσῆλθε μετ' αὐτῶν τὴν τοῦ κελλίου πύλην, ἀνοιξάντων ἅμα τῶν κελλικῶν, καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν εὐθὺς κλεισὶν ἀσφαλισαμένων. καὶ εἰσελθὼν ὁ πατριάρχης μετὰ τῶν δηλωθέντων ἠσπάσατο τὸν πάπαν καθὼς ἐτάχθη καὶ ἐκάθησεν, οὕτω δὲ ἠσπάσαντο αὐτὸν καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ ὀλίγον προσειρηκότες ἀλλήλους, ὁ πάπας τε τῷ πατριάρχῃ, καὶ οὗτος αὖθις ἐκείνῳ. μετὰ μικρὸν ἦλθον οἱ κελλικοὶ μετὰ τοῦ Νικομηδείας, καὶ εἰσῆξαν ἑτέρους ἓξ τῶν ἀρχιερέων, καὶ προσεκύνησαν καὶ ἠσπάσαντο τὸν πάπαν, εἶτα τούτους ἐκβαλόντες τοὺς ἐναπολειφθέντας αὖθις εἰσῆξαν ἀρχιερεῖς, καὶ μετὰ τὴν ἐκείνων ἐξέλευσιν εὐθὺς τοὺς σταυροφόρους εἰσῆξαν ἡμᾶς. εἴδομεν οὖν τὸν μὲν πάπαν καθήμενον ἐπὶ τοῦ ἐπηρμένου αὐτοῦ θρόνου, κειμένου πλησίον καὶ ἐπὶ δεξιῷ μέρει πύλης κεκλεισμένης τῆς εἰς ἕτερον εἰσαγούσης κελλίον. ἀπὸ δὲ τοῦ δεξιοῦ μέρους τοῦ πάπα, ὅσον μιᾶς καθέδρας διάστημα καταλειφθὲν τὸ ἐφεξῆς εἶχε καθημένους τοὺς Καρδηναλίους, ἐν καθέδραις ἴσαις κατὰ πάντα, καὶ ὁμοίαις τῷ ὑποποδίῳ τοῦ πάπα, ὧν τὸ ὕψος ἴσον ἐστὶ τοῖς παρ' ἡμῖν σωπεδίοις. ἐξ εὐωνύμων δὲ ἀποχῆς καταλειφθείσης, ὅσον τὸ διάστημα τῆς δηλωθείσης παρεῖχε πύλης,

tas, & in medio circuitu limbis argenteo deauratis perpulchre intercalatas: Hi secundi triclinii januam nobis aperientes, intro ire permiserunt, & eorum nonnulli viam nobis ulterius præmonstrarunt ad cubiculum in quo torus sumptuosus sternebatur: & ex illo in secundum cubiculum, & ex secundo cubiculo in tertium triclinium, nos omnes simul juncto agmine perduxerunt: aperientibus ad introitum nostrum, & post ingressos denuo obserantibus hujus ultimi triclinii januam cubiculariis istis, quibus à Papa cubiculorum cura, ac clavium custodia fuit demandata: Uti semper assuevere in cubiculis biforibus, utrinque januas obfirmare, tam ad parietem interiorem quam exteriorem post homines hinc admissos, illinc exeuntes: quod ut expeditius perficiant, singuli cubicularii massâ clavium pendentium à nodo Zonas armaverunt: At in hoc tertio triclinio foribus ad utroque later opessulatis, & nobis operiri jussis, à reliquo cætu Patriarcham evocatum segregarunt.

Qui assumptis Trapezuntiæ, Ephesi, Cyzici, Sardium, Nicææ, Nicomediæ Episcopis, proximi cubiculi portum quâ ducebatur rectà penetravit, reserantibus cubiculariis, & post eorum ingressum occludentibus ut nuper diximus: At illuc ingressus Patriarcha Papam salutavit, ut ei fuit indictum: & considente Patriarcha reliqui sex Episcopi, ad officia Papæ præstanda admittuntur: Cumque pauca invicem verba commutassent Papa & Patriarcha, egressi ad nos in triclinium Cubicularii cum Nicomediensi nostro, sex alios Archipræsules introduxerunt: qui factâ veneratione debitâ Papam exosculati sunt: iisque sex dimissis, qui supererant eodem ordine adducti, iisdem officiis fungebantur, dummodo totus sacer cætus explicaretur: Et nos Crucigeri postremum agmen clausimus: Qui ut primum introducimur, Papam conspicimus sedentem in throno sublimi: qui fuit juxta adsitus ad januam, in dextro ejusdem latere, occlusam, & ad aliud cubiculum forte pertinentem: At à dextra Papæ, relicto quasi unius Cathedræ intervallo, quod reliquum fuit spatii, continuatâ serie Cardinales occupabant, sedentes in sellis, ad omnia, & in omnem dimensionem loci, altitudinis operis, materiæ, Papalis Throni scabellum exæquantibus: cujus sublimitas nostra suppedanea, vel scamna non excedebat: A sinistrâ vero, in vacuum relicto quantum prædicta Janua intercipiebat, & aliâ tantidem intercapedine, stantem cernimus Christophorum quasi communem interpretem, & à tergo Christophori, sedentem Patriarcham in pari Cardinalibus suppedaneo: Ad cujus latera in unâ quasi farragine, ac turbâ

λης, καὶ ἑτέρας τοσαύτης ἀποχῆς, ἐν ᾗ ὁ Χριστοφόρος παρίστατο ὡς μεταγλωττιστής, μετ' αὐτὴν καθήμενον τὸν πατριάρχην, ἐν ἑνὶ τῶν δηλωθέντων ὑποποδίων, καὶ μετ' αὐτὸν παριστάμενος δουλοπρεπῶς τοὺς ἐξ ἀρχῆς εἰσελθόντας καὶ πρώτους ὄντας τῶν ἀρχιερέων, προσκυνήσαντες οὖν καὶ ἡμεῖς τὸν πάπαν, ἠσπασάμεθα, ἣν παρέσχεν ἡμῖν αὐτοῦ χεῖρα, καὶ παρειάν, καὶ ἐξήλθομεν. ἕτερος δὲ τις οὐκ εἰσῆλθε μεθ' ἡμᾶς. ἀλλὰ μετὰ βραχὺ ἐξῆλθε καὶ ὁ πατριάρχης, τῶν κελλικῶν τοῦ πάπα ἐν ταῖς εἰσελεύσεσι καὶ ἐξελεύσεσιν ἑκάστης ἡμῶν τάξεως κλεισὶ διανοιγόντων τὰς πύλας καὶ εὐθὺς ὁμοίως ἀσφαλιζομένων. οἱ δὲ ἐξερχόμενοι πάντες συνηγόμεθα εἰς ὃν ἐξ ἀρχῆς συνέκλεισαν ἡμᾶς τρίκλινον. ὅτε δὴ καὶ ὁ πατριάρχης ἐξῆλθεν ἀνοίξαντες τὴν τοῦ τρικλίνου πύλην τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐξόδου παρέσχον ἡμῖν, καὶ οὕτω κατελθόντες τοῦ παλατίου, καὶ ἐπιβάντες τῶν ἵππων διεσώσαμεν τὸν πατριάρχην εἰς τὴν ἑτοιμασθεῖσαν αὐτῷ οἰκίαν. καὶ ἡμῶν ἕκαστος εἰς τὸ δοθὲν κατήντησε καταγώγιον. Σάββατον δ' ἦν δεύτερον τῶν νηστειῶν, ὅτε ταῦτα ἐγένετο ὀγδόην ἄγοντος τοῦ Μαρτίου. ὁ δὲ Μαρκέσης ἐποίησεν ἡμῖν ἄριστον καὶ δεῖπνον, ὁμοίως δὲ καὶ τῇ μετ' αὐτήν.

mixta, primores Græciæ patres ac Archiepiscopi, qui in secunda, tertia, ac deinceps serie, post Patriarcham, salutatum accessebantur servilem in modum, destituti sedilibus ad pavimenti tabulatum in vestigiis consistebant: Nos Papam ut decuit venerantes, quam porrexit manum, quam exhibuit genam basiati sumus. Et egressi pro more, nemini nostratum ulterior aditus ad osculandum concedebatur: Sed & brevi Patriarcha exiit: Cubiculariis Papæ, eodem quo diximus modo se gerentibus, in recessu ut in introitu, recludentibus fores, ad nostros ordines egredientes, & adducentibus post egressos: Tandem in illud tertium triclinium, quo nos prius incluserant, omnes una confluximus: Et cum Patriarcha exiens, primum pedibus vestibulum calcasset, liberrima discessio est omnibus permissa: Ita digressi per eosdem anfractus palatii, equos conscendimus, & cum Patriarchum salvum ac incolumem, ad paratas sibi ædes perduxissemus, quisque ad proprium divertit hospitium: Agebatur tum secundum Sabbatum carnisprivii, cum hæc in palatio Papæ gererentur, & octavus Martii dies: quo nobis tam prandium quam cænam Marchio instruxit mensas opiparas, quas & crastino etiam in utrumque redintegravit.

τμήμ. δ. κεφ. κγ.

Ἐν ἐκείνῃ δὲ τῇ ἡμέρᾳ μετὰ μεσημβρίαν διεμηνύσατο ὁ πατριάρχης τῷ πάπᾳ, ὅτι ἡμεῖς μετὰ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὰ ὅρια τῆς σῆς μακαριότητος, οὐκ ἐποιήσαμεν οὐδὲ τὸ τυχὸν ἐπισκοπικόν, τὴν παρακέλευσιν διατηροῦντες τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων. νῦν δὲ ἐλθόντες ἐνταῦθα ζητοῦμεν ἵνα ἔχωμεν τὴν συνήθη ἡμῖν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν καὶ τὴν λειτουργίαν ἡμῶν. καὶ πᾶσαν τὴν τάξιν ἣν ἡμεῖς ἔχομεν μετὰ θελήματος, καὶ ἐνδόσεως τῆς μακαριότητος σου. Ὁ γὰρ πατριάρχης μετὰ τὸ παραμεῖψαι τὴν Κέρκυραν, ψαλλομένων τῶν ἑσπερινῶν ὕμνων καὶ ἐν τριήρει, καὶ ἐν χέρσῳ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Βενετίᾳ πασῶν τῶν ἀκολουθιῶν, καὶ τῶν λειτουργικῶν τελουμένων, οὐκ ἐδίδου τὴν συνήθη εὐλογίαν, ἐν τῷ τέλει τῶν ὕμνων ἡμῖν τε, καὶ τοῖς

SECT. IV. CAP. XXIII.

Ejusdem diei statim à meridie Patriarcha misit ad Papam, qui hoc ei suo nomine significarent: ex quo Beatitudinis tuæ limites intravimus officiis nostris omnino defecimus, & in divino cultu exhibendo ne minimam quidem partem eorum obivimus, quæ nostris infulis incumbunt, & quæ nobis sacri Canones præstanda injungunt: Nunc autem huc adventantes sub tuis auspiciis, te venimus exoratum, ut nobis liceat, concedente Beatitudine tuâ, ordinaria officia nostra, & totam Liturgiæ sacræ consequentiam, quam dicimus, indies Deo perficere, iisdem ritibus, quos nostrâ in Græciâ non ita nuper, & à nascentis Ecclesiæ primordio usurpavimus: Nam Patriarcha dum Corcyræ promontorium prætervéheretur, etiamsi hymnos vespertinos cecinissent, & in trireme ac littore, terrâ marique: etiam & Venetiis universa consequentiarum & integri Officii momenta percurri exaudisset, tamen cum usitatam sibi hym-

τοῖς ἐκεῖσε εὑρισκομένοις. διὸ καὶ τὰ τοιαῦτα ἐζήτησε.

Ὁ δὲ πάπας ἐνέδωκε ταῦτα. καὶ διωρίσατο ἵνα ἔχῃ τὴν ἰδίαν τάξιν ὁ πατριάρχης ὡς βούλεται. γινομένης οὖν τῆς ὑμνῳδίας τοῦ ἑσπερινοῦ περιφανῶς ἔπι τε τῇ ἐπιούσῃ καὶ τῆς λειτουργίας, εὐλόγησε τοὺς εὑρεθέντας. Μετὰ δὲ παρέλευσιν ἡμερῶν τεσσάρων διεμηνύσατο ὁ πάπας τῷ πατριάρχῃ ὅτι χρὴ περὶ τῆς προκειμένης ἡμῖν ὕλης ἄρξασθαι λέγειν. ὁ δὲ πατριάρχης ἀπεκρίνατο ὡς ἔτι τεταλαιπωρημένος ὢν ὑπὸ τῶν μακρῶν πελαγῶν, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ζάλης καὶ ταλαιπωρίας οὐ δύναμαι λέγειν.

hymnorum fini benedictionem non adjecisset, nec populum Deo commendasset ultimis votis ut assuevit, ideo hanc facultatem à Papa jam petiit & impetravit.

Nam Papa ultrò quæ peterentur concessit, & simpliciter edixit, Patriarcha sua sacra ut habeat, quocumque velit modo ac ritu: Adeo ut eadem nocte post vesperas decantatas, & postero die post Liturgiam integre peractam, nobis & cunctis adstantibus benedictiones impertierit, & missiones Patriarchales: Quatriduo elapso Patriarcham admonuit Papa, jam incæptanda esse Argumentandi negotia, ne inutiliter utrique genti tempora profluerent: At respondit Patriarcha se tam immani corporis invaletudine laborare, afflictum tot procellis, tamque immensis inquieti maris fluctibus, ut sibi ad promendas rationes vix lumbi aut latera sufficerent.

τμῆμ. δ. Κεφ. κδ.

Ἤρχοντο δὲ καὶ Καρδινάλιοι, καὶ ἐπίσκοποι, καὶ φιλικῶς ὡμίλουν τῷ πατριάρχῃ. εἶτα διεμηνύσατο ὁ πατριάρχης τῷ πάπᾳ ὡς βούλεται καὶ ἰδεῖν αὐτὸν, καὶ ἵνα τάξῃ ἡμέραν καθ' ἣν ἀποδέχεται τοῦτο ποιῆσαι. ἐπιστάσης οὖν τῆς ἀποταχθείσης ἡμέρας ἔφερον ἵππους ἵνα ἔφιπποι ἀπέλθωμεν πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ πατριάρχης ἐκέλευσε, καὶ ἐποιήσαν καινὴν ὀθόνην, καὶ ἐνέδυσαν τὸν ἵππον ἐφ' οὗ ἔμελλε καθίσειν. ἐκ κεφαλῆς μέχρι καὶ τῶν μυκτήρων, καὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ. ἐπέταξε δὴ ἵνα κατέχωσι καὶ τὸ διβάμβουλον, καὶ τὸ δικανίκιον ἔμπροσθεν αὐτοῦ. εἶπεν οὖν ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ, ὅτι ἐνταῦθα οὐδὲν ἀνήκουσι προηγεῖσθαι ταῦτα, καὶ εἰ ὁρίσεις καταλειφθήτωσαν, καὶ εἶπεν ὁ πατριάρχης λαβέτωσαν, καὶ προηγείσθωσαν μετ' αὐτῶν. ἔφη δὲ ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ καὶ διεμηνύσατο ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου περὶ τούτου τῷ πάπᾳ; καὶ ὁ πατριάρχης, διεμηνυσάμην ἔφη καὶ ἀντεμήνυσεν ἵνα ἔχω πᾶσαν τὴν τάξιν μου. ὅμως ἀφῆκε τὸ διβάμβουλον. καθεσθεὶς δὲ ἐπὶ τοῦ λευκοφόρου ἵππου, καὶ τὴν ὁδὸν διερχόμενος εὐλόγει τοὺς προσυχόντας. οἱ δὲ ἦσαν ῥάπται, γουνάριοι, σκυλοτόμοι. τούτους γὰρ εἶχεν ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ἡ ὁδὸς ἣν διηρχόμεθα, οἱ καὶ ἐπὶ τοῖς ἐργαστηρίοις καθήμενοι, καὶ τὴν τοιαύτην ἀσυνήθη ἱππασίαν καὶ εὐλογίαν θεώμενοι ὡς ἐνεοὶ μόνον ἑώρων καθήμενοι.

Ὁδή-

Sect. IV. Cap. XIV.

Plerique interea Cardinales ac Episcopi Latini adventantes cum Patriarcha humanissimè conversati sunt: postea Patriarcha ad Papam misit se velle ipsum convenire, ac petiit ut sibi dies præstitueretur, quo id fieri Papa juberet: Annuente Papâ ad diem præfixum equi sunt allati, ut ad eum honorificè vecti graderemur: Patriarcha vero sibi novas phaleras confici jusserat, quæ equum quo vectaretur à summo vertice ad nares, & ima vestigia operirent: mandavit insuper ut æstivus Papilio, & pedum Patriarchale, ipsi in altum præferrentur: Cui Magnus Scriniarius quodammodo obstitit, affirmans ista his regionibus minime competere, idcirco satius omittenda: Immo retulit Patriarcha, volo ut tollant ac præferant: At replicanti Scriniario, an tua Sanctitas eximia de his certiorem fecit Papam? Feci, dixit, & me Papa jussit omni meâ procedendi solennitate frui: Nihilominus Papilionem omisit: Et cum equo insedisset albis phalerato indumentis, qua per plateas incessit, obviis quibuscumque benedixit: qui non erant alii quam sartores, calcearii, ac vilium gausapinarum consarcinatores: qualibus plebeiis operariis, nostra omnis via qua gradiendum fuit, à primis carceribus ad metam ultimam opplebatur: qui officinis ad pensa quotidiana incubantes insolitam obequitandi pompam ac benedicendi cum vidissent, sedebant muti speculatores, & mirabantur magis quam cupiebant.

Nobis utcumque per aliam palatii portam, intrandi viam præmonstrarunt, ad quam equos illico deseruimus, cuncti præter Patriarcham: qui solus in sublime per scalas patulcas & complanatas in acclive, equo ascendit præeuntibus no-

Ὡδήγησαν δ' ἡμᾶς εἰς ἑτέραν πύλην τοῦ παλατίου, ἐν ᾗ ἡμεῖς μὲν τῶν ἵππων ἀπέβημεν. ὁ δὲ πατριάρχης διὰ τῆς ἐκεῖσε κλιμακοειδοῦς ἀναβάσεως ἔφιππος ἀνελθὼν προηγουμένων ἡμῶν, τῶν δὲ καὶ ἑπομένων εἰς τὸ τρίκλινον ἐπέζευξε καὶ λαβὼν τὸ δεκανίκιον εἰσῆλθεν εἰς κελλίον ἐν ᾧ συνεισήλθομεν καὶ ἡμεῖς. εἶτ' ἐκεῖθεν προοδοποιοῦντος τοῦ Χριστοφόρου εἰσῆλθεν εἰς τὸν πάπαν, καὶ ὡμίλει μετ' αὐτοῦ μόνος πρὸς μόνον δι' ἑρμηνευτοῦ Χριστοφόρου. μετὰ δὲ παραδρομὴν ὥρας ἱκανῆς ἐξῆλθε, καὶ ἑτοιμαζόντων τὸν ἵππον ἐπιβῆναι ἔνθα καὶ ἐπέζευσεν, εἶπεν ὁ πατριάρχης ἀγαγέτωσαν αὐτὸν κάτω. κατελθὼν οὖν καὶ ὁ πατριάρχης μεθ' ἡμῶν κἀκεῖσε ἐπὶ τοῦ ἵππου καθίσας ἔφη. εἴπατε τῷ κατέχοντι τὸ δὲ κάνικον ἵνα καλύπτῃ αὐτὸ ὑπὸ τὸ ἴδιον ἐπανωφόριον, ὥστε μὴ φαίνεσθαι, καὶ οὕτω εἰς τὸ ἴδιον ἀπεσώθη καταγώγιον. τῇ δ' ἐπιούσῃ ἠρωτήθη ὁ πατριάρχης πῶς διετέθη ὁ πάπας πρὸς αὐτὸν, καὶ πῶς ὑπέλαβεν ἔχειν αὐτὸν περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν; ὁ δὲ εἶπεν ὅτι καλῶς. τοῦτο δὲ μόνον ἐμέμψατο ἡμῖν, ὅτι ὑπὸ πολλὴν δουλείαν ὑπετάξαμεν τὴν ἐκκλησίαν.

Εἶτα ἠρωτήθη περὶ τοῦ δεκανικίου, καὶ εἶπεν ὅτι μέμνησθε ὅπως εὐλόγει ὁ λεγάτος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, καί τισιν ἔδοξε βαρὺ, ἐγὼ δὲ εἶπον, ἄφετε αὐτὸν ποιεῖν ὡς βούλεται. ὅμως τινὲς παρεκρούσαντο τοὺς ἐμοὺς λόγους, καὶ ἐκώλυσαν αὐτόν. ἐκεῖνος τοίνυν ἐλθὼν ἐποίησεν ὅπερ εἴδετε νῦν εἰς ἡμᾶς. ἔφη δὴ πρὸς ταῦτα ὁ Τραπεζούντιος ἐγὼ καθὼς εἶδον τὴν καθέδραν, καὶ τὴν τάξιν, ἐν ᾗ σε ἔταξεν ὁ πάπας, καὶ οἵαν ὑπεροχὴν εἰς ἑαυτὸν διεπραγματεύσατο, ἠπόρησα, καὶ κατ' ἐμαυτὸν ἔλεγον, ὁ πατριάρχης ἐστὶν ὁ κύριος Ἰωσὴφ ὁ τὰ τοιαῦτα καταδεξάμενος καὶ πῶς ἀνέχεται τῶν τοιούτων; καὶ ἐκ τότε στοχάζομαι ὡς οὐδὲν ὑγιὲς προβήσεται εἰς ἡμᾶς. εἶτα κελεύει ὁ πάπας ὅτι δεῖ συναχθῆναι πάντας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ συστῆσαι τὴν οἰκουμενικὴν σύνοδον, σκέπτεσθαι καὶ περὶ τῶν ζητημάτων, ἵνα κηρυχθῇ πανταχοῦ ὅτι ἐν τῇ Φερραρίᾳ συνέστη ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος. τὸ δὲ ἦν, ἵνα διὰ τῆς τοιαύτης φήμης στηριχθῇ μὲν καὶ ἑδραιωθῇ ὁ πάπας,

nostrum aliquibus, aliisque subsequentibus; dum in triclinium pervenisset: tum assumpto in manu Patriarchali pedo, cubiculum ingressus est, nobis una comitantibus: & exinde solus Duce Christophoro ad Papam introiit, cum quo diutinam sermocinandi nactus est occasionem Christophoro interprete: Cumque post aliquantulum spatii domum reversurus exiisset à Papâ, parantibus asseclis, equum ut conscendat in triclinio quo adveniens descenderat, jussit equum ductari infra scalares gradus: quo nobiscum devolutus cum equum repetiisset, mandavit imperari famulo pedum Patriarchale elevatum portanti, ut eundem occultatum, in Thecam gestatoriam reconderet: atque ita salvus domum reducitur: Postero die interrogatus à nonnullis, quomodo ipsi cum Papâ convenisset? & quo affectu erga nostros Ecclesiasticos Papa esset animatus? Respondit Papam eum blande ac comiter admisisse: in cæteris satis clementem ac benignum, id unum conqueri visum fuisse: quod nostram Ecclesiam nimis duro servitutis jugo perpessi sumus attenuari: unde igitur ista pedi Patriarchalis tam subito immutata prægestatio? replicabant, ab hac occasione retulit Patriarcha.

Meministis Legatum Pontificium, Constantinopoli semel nostratibus publicè benedixisse, in ditione non suâ: quod multis grave visum: Ego vero permittendum omnino hominem censui, & perinde haberi seu benediceret, seu abstineret: & nonnulli meâ repudiatâ sententiâ, & suo præcipites judicio Legatum cohibuerunt: Quod ille ægro animo haud percoquens, nunc in medium prodiit, ut mihi par redantruaret, spoliatumque Patriarchali in publico benedicendi facultate, & virgam autoritatis ac præminentiæ prælatam gestandi, redegit in hanc quam cernitis mediocritatem: Cui Trapezuntius hæc reposuit: Ego revera ut primum tristissimis oculis aspexi, tuam Cathedram in imo pavimento fixam, infra pedes Papæ ex humili suppedaneo, & quo te situ ordine collocarant, & in quam incredibile fastigium, suum apicem ultra tuum Papa evexerat, crebris in pectore cogitationibus plane confixus obstupui, mecumque serio disputavi: An hic noster est ille Patriarcha Dominus Joasaph? Et hæc dissimulat? hæc perfert? & exinde dubitatione, in hanc præsensionem rerum futurarum me conjeci: quod nihil unquam sanum aut prosperum à Latinis in Græcos redundabit: Paulo posteà Generalem nostrorum ordinum conventum, Papa indixit in Ecclesiam primariam: ut Synodus Oecumenica promulgetur, ut de quæstionum tractandarum modis ac formulis statuatur, sciatque à publicâ denuntiatione Christianus orbis, Synodum Oecu-

πας, ἡ δὲ ἐν Βασιλείᾳ σύνοδος ἀπονήσῃ.

Oecumenicam Ferrariæ celebrandam iri: & id eo fine factum fuit: sed præcipuè ut pervadente terrarum orbem eâ famâ, autoritas Papæ in hominum mentibus indies cresceret, & Patrum in Synodo Basileensi indies minueretur.

τμήμ. δ. κεφ. κε.

Ὥρισεν οὖν ὁ πατριάρχης τὸν Νικομηδείας, τὸν Τορνόβου, τὸν μέγαν Χαρτοφύλακα, καὶ ἐμὲ, ἵνα ἐλθόντες ἴδωμεν πῶς βούλονται τάξαι τὰς καθέδρας. ἐπορευόμεθα οὖν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἐπισκοπῆς Φερραρίας ὃς προμήκης καὶ μέγιστός ἐστιν, ἐπ᾽ ὀνόματι τιμώμενος τοῦ ἁγίου Γεωργίου. ἔστειλε δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς κῦρον Μανουὴλ τὸν Ἰάγαριν, καὶ κῦρον Γεώργιον τὸν Δισύπατον. εὕρομεν δὲ ἐκεῖσε καὶ Καρδηναλίους τοῦ πάπα Ἰουλιανόν τε καὶ τὸν Φιρμάνον, καὶ ἐπισκόπους τινάς.

Εἴδομεν οὖν ἐν τῷ ἀνατολικῷ μέρει τοῦ ναοῦ περὶ τὸ μέσον, ἱστάμενον τὸ Ἀλτάριον, ἐν δὲ τῷ δεξιῷ μέρει κείμενον τὸν ἐπηρμένον θρόνον, ὕπερθεν μὲν οὐρανὸν καμουχένιον εἰς ὕψος αἰωρούμενον ἔχοντα. ὄπισθεν δὲ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ μέχρι καὶ τοῦ θρόνου, βηλοθύρῳ ὁμοίῳ κοσμούμενον. κατὰ μῆκος δὲ ἐκ τοῦ Ἀλταρίου ἀπέχοντα ὡσεὶ κε ποδῶν διάστημα. μετὰ δὲ τὸν θρόνον ἱκανοῦ καταλειφθέντος διαστήματος σκίμποδες φ ἐξῆς ἐξ ἑκατέρου μέρους κατεσκευάσθησαν ὅμοιοι ἀναβαθμοῖς ὡς ἂν ἐν ἐκείνοις καθέζοιντο οἱ ἐπίσκοποι. εἶπεν οὖν ἡμῖν ὁ Ἰουλιανὸς ὅτι, ἰδοὺ ὁ θρόνος τοῦ πάπα καὶ καθίσει αὐτός τε, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀπὸ τούτου τοῦ μέρους. ἀπὸ δὲ τοῦ ἑτέρου ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν γραικῶν. οὕτως εἶπεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. εἶτα λέγει δεῦρο ἵνα καθίσωμεν ἰδίᾳ ὡς ἂν εἴπωμεν περὶ τούτου πλατύτερον. οὗ γεγονότος, κἀκείνων ὀλίγον τι ἰδίᾳ βουλευσαμένων εἶπεν αὖθις ὁ Ἰουλιανὸς, ὅτι ἐπειδὴ ἓν μέρος ἐστὶ τῶν λατίνων τὸ ἓν δὲ τῶν γραικῶν, καὶ ὁ μὲν ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους καθίσει τοῦ ναοῦ, τὸ δὲ ἐκ τοῦ ἑτέρου, δεῖ τὸν πάπαν μέσον καθίσαι, ὡς πρῶτον καὶ συνοχέα πάντων, ἵνα καὶ ἑκάτερα τὰ μέρη συνέχῃ.

Τοῦτο δὲ οὐκ ἔδοξεν ἡμῖν καλὸν, διὸ καὶ πρὸς αὐτὸν εἴπομεν, ὅτι ἐπεὶ καὶ ἡ αἰδεσιμότης σου εἴρηκεν, ὅτι δύο μέρη ἐσμεν, δεῖ μᾶλλον τὸν πάπαν μετὰ τοῦ ἰδίου εἶναι καὶ καθῆσθαι μέρους. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν βασιλέα καὶ τὸν πατριάρχην αὖθις μετὰ

SECT. IV. CAP. XV.

Patriarcha itaque Nicomediæ & Tornobi Episcopos, Magnum Scriniarium, & meipsum, misit inspectum, quo ordine suggestus extruerent Latini. Qui ascendentes in ædem Metropoliticam Episcopatus Ferrariensis, quæ longissima est omnium & capacissima, ac memoriæ D. Georgii nuncupata, invenimus illuc ab Imperatore missos Dom. Emmanuelem Jagarin, & Gregorium Bisconsulem, invenimus etiam à Papa Cardinales, Julianum, Firmanumque, cum aliquot Episcopis.

Ac primum hac illac speculati, vidimus in Templi extremâ regione versus Ortum solis, in ipso utriusque lateris meditullio altare magnum consistere: à cujus dextrâ parte thronus erigebatur in immensam sublimitatem, at in altitudinem multo sublimiorem, tentorium orbiculare throno supereminebat: à postica tentorii usque ad throni infima, velum prolixè ac rectà descendens pertingebat, in medio fissum ad instar januæ valvatæ: Et tota throni compages, cum pendenti desuper cælo, in longum distabat ab altari, quantum viginti quinque pedum intervallum capit: At post thronum, debitâ tamen intercapedine relictâ, utrinque à duobus lateribus throni, hinc & illinc quingenta scamna in longam seriem porrigebantur, forma ac magnitudine graduum scalarium, futura Episcoporum disceptantium sedilia: Julianus igitur nobis appropinquans: Ecce inquit thronum Papæ, in quo sedens, nostris consiliis & interesse & præesse dignabitur: & in illo latere, sui post ipsum Latini: ex adverso Imperator, Patriarcha, ac quotquot numerantur Græcorum reliqui: Et quanquam hunc assidendi ordinem nobis ab initio prædixerat Julianus, nunc tamen suasit aliquantisper seorsim cedere, de his ut altius consultarent: Cui ubi obtemperatum fuit, & Latini capita invicem ad consilium parumper conjecissent, rediit ad nos Julianus: Et quandoquidem, inquit, Synodus è duabus gentibus conflabitur, Latinis ac Græcis, quæ duo latera Ecclesiæ occupabunt, hi à dextra sedentes, illi à sinistrâ: æquum est ut Papa in medio ponat thronum, inter utramq; partem, tanquam utriusque partis retinaculum: ac ut utramque partem in se uno comprehendat.

Nemini nostrum hæc oratio placuit, quare unanimi voce Cardinali responsa tulimus: Siquidem

μετὰ τοῦ ἰδίου. ὁ δὲ Ἰουλιανὸς ἔφη, ἀλλὰ μέσον τῶν μερῶν εἶναί τινα χρὴ σύνδεσμον. ἔσται οὖν μέσος ὁ πάπας. ἡμεῖς δὲ εἴπομεν οὐκ ἐστὶ χρεία τοῦ συνδέσμου τούτου. εἰ δὲ ἀπαραιτήτως θελήσει μέσος καθίσαι ὁ πάπας, ἔπεται καὶ ἐξ ἀνάγκης, ἵνα καὶ ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ πατριάρχης μέσον, καὶ πλησίον τούτου καθίζωσιν. ἄλλως γὰρ καθίσαι τούτους οὐκ ἐγχωρεῖ. ὁ δὲ Ἰουλιανὸς εἶπεν. ἀλλ' εἷς ὀφείλει εἶναι ὁ σύνδεσμος, δι' οὗ εἰς ἓν τὰ δύο μέρη συνδέοιντο. δύο δὲ καὶ τρεῖς ἕνα σύνδεσμον οὐ ποιοῦσι. λόγων οὖν πολλῶν κινηθέντων ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀπήλθομεν καὶ ἀντηνέγκαμεν ταῦτα τῷ τε βασιλεῖ καὶ τῷ πατριάρχῃ. οἱ καὶ μεγάλως δυσχεράναντες ἀνελάβοντο τὸν περὶ τούτου ἀγῶνα, Καρδηναλίων καὶ ἐπισκόπων πρὸς αὐτοὺς παραγινομένων, καὶ μάλιστα πρὸς τὸν βασιλέα καὶ περὶ τῶν καθεδρῶν ἀγωνιζομένων.

quidem tua Eminentia duas partes confiteatur, æquius videri si Papa inter suos ab uno latere considеat, Imperator ac Patriarcha inter suos ex adverso: At, objecit Julianus, sic ambæ dissidebunt, necessum est utramque in uno medio consociari, qui non potest alter esse quam Papa: Nos è contrà nullam esse medii necessitatem asseveravimus: Verum si Papa obnixius de medio contendat, medios à nostrâ etiam parte Imperatorem & Patriarcham, sibi adsessores assumat: aliter difficillimum erit iis loca idonea assignare: Julianus vero pertinax propositi, duos, tresve, pluralitatem partium dissidentium in unum nodum revincire non posse vociferavit: unum centrum esse oportere, diversarum aut plurium partium, ut in pacem ac concordiam coalescant: His velitationibus ante pugnam consertam fatigati, domum discedentes, singula Imperatori ac Patriarchæ exposuimus: qui tam acerbè ferebant Latinorum proposita, ut cum Cardinalibus ac Episcopis Latinis, ipsos indies invisentibus, & Cardinales pariter cum illis, maximè vero cum Imperatore, de sedibus extruendis, rixas & altercationes quotidie commoverent.

τμήμ. δ. Κεφ. κϛ.

Μετὰ τὰς πολλὰς οὖν φιλονεικίας τε καὶ ἐνστάσεις εἶπον. ἵνα ὁ μὲν τοῦ πάπα θρόνος τεθῇ κατὰ τὸ μεσαίτατον τοῦ πλάτους τοῦ ναοῦ. εἶτ' ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τοῦ πάπα μετὰ τοὺς τοῦ θρόνου ἀναβαθμοὺς διαστήματος κενοῦ καταλειφθέντος κατὰ τὸ πλάτος, ὅσον ὁ τοῦ βασιλέως θρόνος ἐπέχει, ἐκεῖσε μὲν τεθῆναι καὶ τὸν βασιλικὸν θρόνον, κατὰ δὲ τὸ μῆκος ὄπισθεν, ὡς εἶναι τὰ ἐμπρόσθια τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, κατόπιν τῶν ὀπισθίων τοῦ παπικοῦ θρόνου. εἶθ' ἑτέρου τοσούτου καταλειφθέντος διαστήματος μετὰ τὸν βασιλικὸν θρόνον, κατά τε πλάτος καὶ κατὰ μῆκος ἐπὶ τὰ ὀπίσθια ἐκεῖσέ πη καὶ τὸν τοῦ πατριάρχου τεθῆναι θρόνον, καὶ οὕτως ἐν τῇ οἰκουμενικῇ συνόδῳ συνεδριάζειν αὐτοὺς κατόπιν, καὶ πρὸς νῶτ' ἀγωνιουμένους. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦθ' ὡς καταγέλαστον ἀπεδοκιμάσθη, μετὰ πολλοὺς λόγους καὶ ἐνστάσεις μόλις ποτὲ ἐνέδωκαν, ἵνα καθίσῃ ὁ πάπας μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, ἀφ' ἑνὸς μέρους τοῦ δεξιοῦ, καθὼς ἐξ ἀρχῆς εἶπεν ὁ Ἰουλιανός. ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης, μετὰ τῶν ἰδίων ἀπὸ τοῦ ἑτέρου μέρους.

Sect. IV. Cap. XXVI.

Tandem post plurima jurgia, & contentiones in hoc convenerunt: ut Papæ thronus, ad latitudinem Templi, in ipso meditullio erigeretur, inde à sinistro latere throni Papici, post gradus quibus in thronum ascenditur, thronus poneretur Imperatorius, relictâ in latum distantiâ, quantam ipse Imperatorius thronus occupat, & tantundem in longum, pone Papicum, ità ut anterior aspectus Imperatorii, ad posticam Papici, debito cum intervallo obvertatur: Et tanto rursus relicto in vacuum spatio, secundum utramque dimensionem lati & profundi post Imperatorium thronus extrueretur Patriarchicus: Id enim in Synodis Generalibus usu venisse, ut retrorsum, & in terga priorum posteriores obvoluti sedeant, qui in consiliis disceptandi onera sustinebant: Cum id tanquam ridiculum ab omnibus exsibilaretur, tandem post multum rixandi æstum, difficulter se passi sunt eo inflecti, ut Papa cum suis à dextro latere sedeat, prout ab exordio Julianus proposuerat, ex adverso cum suis Imperator, & Patriarcha: neque id nobis ex superabundanti gratiâ, & nullo cum negotio permiserunt, sed exquisitis limatum distinctionibus.

Dixerunt enim post Papę thronum, & gradus eum ascendendi, spatio interjecto oportere thronum extrui Imperatori Germanorum, & post

ρυς. πλὴν οὐδὲ τοῦτ' ἐνέδωκαν ἁπλῶς καὶ ἀπεριέργως, ἀλλὰ μετ' ἀκριβῶν προσδιορισμῶν.

Εἶπον γὰρ ὅτι μετὰ τὸν τοῦ πάπα θρόνον, καὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς αὐτοῦ, διαστήματός τινος καταλειφθέντος, τεθήσεται ὁ θρόνος τοῦ βασιλέως τῶν ἀλαμανῶν, καὶ μετ' ἐκεῖνον ἑξῆς καθεδοῦνται οἱ Καρδινάλιοι. ἀπὸ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους καταντικρὺ, καὶ κατ' ἰσότητα τοῦ Ἀλαμανικοῦ θρόνου, τεθήσεται ὁ θρόνος τοῦ βασιλέως, καὶ ἐφεξῆς τοῦ πατριάρχου. δυσχεραίνοντος δὲ τοῦ βασιλέως, καὶ καταντικρὺ τοῦ πάπα καθίσαι ζητοῦντος, καὶ τίς ἡ χρεία τοῦ Ἀλαμανικοῦ θρόνου λέγοντος, ἐπεὶ οὔτε βασιλεὺς πάρεστιν ἐνθάδε ἀλλ' οὐδ' ἔστιν ὅλως, προτεθνήκει γάρ. εἶπον ἐκεῖνοι, ἀλλ' ἀνάγκην ἔχομεν τηρεῖν ἀεὶ καὶ φυλάττειν τὸν τόπον τοῦ βασιλέως ἡμῶν, καὶ εἰ μὴ ἐν τοῖς ζῶσιν ἐστί. ἄλλως δὲ τεθῆναι τὰς καθέδρας ἢ ἐν τινι ὑπεροχῇ ἧς νῦν εἴπομεν τάξεως ἀδύνατον ἐστίν. ἐπείσθη τοίνυν ἐξ ἀνάγκης εἰς ταῦτα ὁ βασιλεύς. ὁ δὲ πατριάρχης καὶ ἔτι δυσχεραίνων ἦν, καὶ μὴ ἀνεχόμενος τοῦ τοσούτου ὑποβιβασμοῦ τῆς καθέδρας. καὶ ἠναγκάσθη ὁ βασιλεὺς πείθειν καὶ τὸν πατριάρχην πρὸς τοῦτο. ὡς δὲ καὶ ὁ πατριάρχης ἐζήτησεν οὐρανόν τε κρεμάσαι, ὕπερθεν τοῦ αὐτοῦ θρόνου, καὶ βηλόθυρον ὄπισθεν, καὶ οὐδὲ τοῦτ' ἐνέδωκεν ὁ πάπας. διὸ καὶ ἐλυπεῖτο ὁ πατριάρχης. ἀγανακτήσας ὁ βασιλεὺς ἔφη ὅτι νῦν ἔγνων ἀληθῶς ὡς ἡ ζήτησις τοῦ θρόνου καὶ τῆς καθέδρας, οὐχὶ διὰ τὴν συνοδικὴν τάξιν, ἀλλὰ δι' ὑπερηφανίαν μᾶλλον, καὶ φαντασίαν ἐζητεῖτο κοσμικὴν, πόρρω τῆς πνευματικῆς ἡμῶν καταστάσεως.

post illum continuatâ serie Cardinales disponi: A sinistro autem latere, ad eandem amussim, & omnem dimensionem loci, æqualem throno Imperatoris Germanorum, thronum Imperatoris Græci debere figi, & ab illius tergo Patriarchæ. Obmurmurante ad hæc nostro Imperatore, & è regione ipsius Papæ considere percupiente: & quis usus? quæ necessitas throni Imperatoris Germanici vociferante, qui nec interesse potest, nec in vivis est nuper fato functus? At nobis necesse hoc incumbit, respondent, Imperatori nostro locum debitum conservare, etiamsi finem mors ejus imperio imposuerit: Aliter impossibile esset hanc Methodum ita retinere in locis præscribendis, ut unusquisque capessat, quem sciat fastigio suo parem, nec aberret: cessit his vel invitus Imperator: At Patriarcha Imperatore gravius infremuit, nec ferre poterat in tantam diminutionem autoritatis suæ thronum præcipitari: donec illum Imperator, ad patientiam, & saniora mentis consilia, revocasset: Enimvero cum Patriarcha desideraret velum illud orbiculare, suæ etiam Cathedræ impendêre à laquearibus, cum bivalvi januâ ad posticam, Papa non concessit: Unde Patriarcha multum ingemuit: Et Imperator in has voces prorupit: Nunc compertissimum habeo, omnem hanc operosam Cathedrarum delineationem, non ad Synodum exornandam, sed ad superbam locorum præsumptionem, & secularem pompam amplificandam spectare, & à Spiritus Sancti institutionibus quam longissimè abhorrere.

τμήμ. δ. κεφ. κζ.

Ἔστειλε δὲ ὁ βασιλεὺς ἄρχοντας, ὁ γὰρ πατριάρχης οὐκ ἠθέλησε στεῖλαι, καὶ ἀπῆλθον εἰς τὸν ναὸν, καὶ μετὰ τῶν ἐπισκόπων τοῦ πάπα σπαρτίῳ διαμετρήσαντες τὴν διάστασιν τοῦ Ἀλαμανικοῦ θρόνου, κατ' ἰσότητα, καὶ ἀπαντικρὺ τούτου, καὶ τὸν τοῦ βασιλέως ἡμῶν ἔθηκαν θρόνον. καὶ ἐφεξῆς ὀλίγην τινὰ διάστασιν καταλιπόντες τὸν πατριαρχικὸν ἔθηκαν θρόνον,

καὶ

SECT. IV. CAP. XXVII.

Imperator vero misit aliquot principes, Patriarcha mittere indignante: qui in Templum ascendunt, & cum Episcopis Papalibus, distantiam Alemanici throni à Papico, fune sparteo dimetiuntur: Ac eidem è regione æqualem ad omnia Imperatoris nostri thronum designant: Deinde Patriarchicum modico intervallo distantem: post quem scabellum posuere capessendis Patriarcharum Vicariis: Quin & denuntiationis Bullam confingunt pro arbitrio Latini,

sub

καὶ μετὰ τοῦτον σκίμποδα διὰ τοὺς τοποτηρητάς. εἶτα τὸ τῆς ἀνακηρύξεως γραμμάτιον, συνέθηκαν καθὼς ἤθελον οἱ λατῖνοι, προηγουμένου τοῦ ὀνόματος τοῦ πάπα καὶ διοριζομένου ὅπως παραγινομένου καὶ τοῦ γαληνοτάτου βασιλέως τῶν γραικῶν, μετὰ τοῦ πατριάρχου καὶ πάσης τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας συνέστη ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐν τῇ Φερραρίᾳ καὶ ἤδη ἤρξατο ἐξετάζειν καὶ περὶ τῆς τοῦ δόγματος διαφορᾶς.

Ἀλλὰ καὶ ἕτερον γράμμα πεποιήκασιν ὁ βασιλεύς τε καὶ ὁ πατριάρχης μετὰ τοῦ πάπα καὶ τῶν Καρδηναλίων. ἐν ᾧ συνεφώνησαν ἰδίως, ἵνα μέχρι καὶ διορίας μηνῶν τεσσάρων μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν, μηκέτι ποιήσωσι διαλέξεις περὶ τῆς δόξης, ἵνα τὸ δοκεῖν στάλωσι πρέσβεις εἰς τοὺς ῥῆγας, καὶ εἰς τοὺς αὐθέντας, καὶ ἔλθωσι, καὶ ἐξ ἐκείνων τοποτηρηταὶ εἰς τὴν σύνοδον. μεταξὺ δὲ τῆς διορίας, ἵνα συνέρχωνται τινες τῶν συνοδικῶν, καὶ ἐξετάζωσι περὶ μερικῶν τινῶν διαφορῶν. διελαλοῦντο δὲ τὰ περὶ τῶν θρόνων καὶ συνεβιβάζοντο ὡς ἀνώτερον δεδήλωται ὑπὲρ κ ἡμέρας.

sub Papæ nomine, ac præsidio universis promulgante, quod Serenissimo Græcorum Imperatore, Patriarchâ, ac universâ Ecclesiâ Orientali præsentibus, Synodus Oecumenica Ferrariæ coiisset, & hactenus occæpisset fervere disputationibus, ac fidei dogmata eventilare.

Sed & aliud rescriptum Imperator & Patriarcha, cum Papa & Cardinalibus pepigerunt: quo singuli utriusq; partis et privatim convenere, ut pro quatuor mensibus integris, à primâ denuntiatione Synodi, cessatio fieret, & utrinq; abstineretur ab omni disputatione inchoandâ: sub specie mittendi Legatos ad Reges ac Principes, ut Vicarii ab ipsis missi ad Synodum pervenirent: Durante nihilominus, cessatione ut aliqui è Synodalibus privatim congressi de particularibus differentiis disceptarent: Nonnulla insuper de thronis injecerunt, leviter & per transennam, vel immutandis, vel dimovendis, sed Latinis astipulati sunt, ut ante viginti dies, in superioribus monstratum est.

τμήμ. δ. Κεφ. κη.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἅμα τῷ ἐλθεῖν τοὺς ἡμετέρους ἐν τῇ Φερραρίᾳ, ἐφρόντιζεν ὅπως ἂν ἔχωμεν τὰς διατροφάς. οἱ γραικοὶ πάντες κατὰ τὴν περίληψιν τοῦ δεκρέτου. εἶπον οὖν οἱ τοῦ πάπα, ἵνα παρέχωσι καθ᾽ ἡμέραν ἄρτους, καὶ οἶνον, καὶ κρέα, καὶ ἰχθύας λιτρῶν ποσότητα τεταγμένην. ὁ δὲ βασιλεὺς οὐκ ἐθέλησε τοῦτο. εἰπὼν ὅτι καὶ δυσχερές ἐστι καὶ ἀνοικεῖον πρὸς ἀνάπαυσιν ἀρχόντων, καὶ καλῶν ἀνθρώπων. ἀλλὰ δότωσαν ἔξοδον κατ᾽ ἀναλογίαν τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἂν διατρέφηται ἕκαστος ὡς βούλεται, μεθ᾽ ὧν ἔχει ἀνθρώπων καὶ ὑπηρετῶν. οἱ δὲ οὐκ ἔξοδον ἀλλὰ τροφὰς ἡμερησίας παρέχειν ἤθελον κατὰ τὴν συμφωνίαν ἣν εἶχον μετὰ τοῦ Μαρκέσου εἰ ποιήσει τὴν σύνοδον ἐν τῇ Φερραρίᾳ. ὁ δὲ Μαρκέσης συνεφώνησεν, ἵνα δώσῃ αὐτῷ ἀμισθὶ οἰκίας καὶ κλίνας καὶ ἡμερησίας διατροφὰς διὰ τοὺς γραικοὺς λιτρῶν ποσότητα διατεταγμένην, οὐκ οἶδα πόσην. ἐπὶ τούτοις ἐποίησεν ὁ πάπας ἐκεῖσε τὴν σύνοδον. ὁ δὲ Μαρκέσης ἐδιπλασίασεν

ὅσα

SECT. IV. CAP. XXVIII.

At Imperatorem semper incessit sollicitudo, ex quo Ferrariam appulimus, ut Græci cibaria acciperent, secundum quod erat comprehensum in Decreto Basileensi: Papici autem volebant distribuere panes, vinum, carnes, pisces, unicuique ad debitum pondus: Quod Imperator noluit: duram rem clamans, & inurbanam, ut principes, ac magnates opsoniis tanquam è sportulâ nutrirentur: Dent stipendia, pro hominum qualitate, ut unusquisque seipsum, & quot habeat famulos, alat, prout cupiat: At Papici, non nummos, sed nutrimenta elargienda contenderunt, secundum inita cum Marchione pacta: qui spoponderat, si Ferrariæ Papa Synodum indiceret, se Græcis hospitia, lectos, alimenta quotidiana abundanter suppeditaturum, ad librarum mensuram præfinitam, sed nescio quantam: & his conditionibus se Marchioni obstrinxerat Papa, de futurâ Synodo in Ferraria: Marchio autem importatorum vendibilium pretia in duplum auxit, & immensum lucrifecit, cum quinquies mille advenæ ejus fora indies frequentarent: quin & ipsi Mercatores pretiorum duplum singulis mercibus licitandis imposuerunt.

Quare

ὅσα εἶχεν ἐκ συνηθείας κομέρκια, καὶ συνῆγε πλεῖστον εἰσόδημα, ἐπεὶ συνήχθησαν ξένοι ξενίκευσι τῶν εχ. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ πωλοῦντες ἐδιπλασίασαν τὰς τιμὰς πάντων τῶν πιπρασκομένων.

Ἔδωκεν οὖν ὁ Μαρκέσης οἰκίας πᾶσιν ἡμῖν. κλίνας δὲ μόνοις τοῖς ἐν τῇ πατριαρχικῇ οὖσιν οἰκίᾳ. οἱ δὲ λοιποὶ τῇ χαμευνίᾳ καὶ ξηροκοιτίᾳ ἐνηθλοῦμεν ἄκοντες. καὶ εἴ τις ὀδυνώμενοι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἐλέγομέν τι πρός τινα τῶν ἐκ τοῦ πάπα, οὐδὲν ἄλλο ἠκούομεν εἰ μὴ ἄμπετας παζιέντζιαν, ἤγουν, ἔχετε ὑπομονήν, καὶ ἐθεράπευον τὴν ξηροκοιτίαν ἡμῶν τοιούτοις λόγοις. ἤθελον οὖν οἱ τοῦ πάπα, ἵνα παρέχῃ ὁ Μαρκέσης καὶ τὰ τρόφιμα, καθὼς συνεφώνησεν. ὡς δ' ὁ βασιλεὺς οὐδ' ὅλως ἐπείθη πρὸς τοῦτο, συνέθεντο ἵνα διδῶσι δουκάτα. καὶ ἔστησαν διδόναι τοῖς μὲν κλήροις καὶ ὀνόμασι τοῖς παραγενομένοις μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου ἀνὰ δ φλωρίων κατὰ μῆνα, τοῖς δὲ ὑπουργοῖς καὶ ὑποχειρίοις ἀνὰ τριῶν. παρεῖχον δὲ κατὰ μῆνα καὶ τῷ βασιλεῖ φλωρία λ. τῷ δὲ πατριάρχῃ κε. καὶ τῷ δεσπότῃ κ, καὶ ὠνόμαζον ταῦτα οἱ λατῖνοι ἐπιβολήν. συνεφωνήθησαν οὖν ταῦτα περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐν Φερραρίᾳ ἐπιδημίας ἡμῶν. πλὴν μνήμη τῆς δόσεως οὐκ ἦν παρ' ἐκείνοις. Ἀλλ' οἱ ἐν τῇ Βενετίᾳ πρὸ τοῦ αἰτηθῆναι παρέχοντες τὰ φλωρία εὐφόρως καὶ φιλοτίμως, νῦν ἐν τῇ Φερραρίᾳ αἰτούμενοι ἑνὸς μηνὸς καὶ ἥμισυ παρῳχηκότος μετὰ τὴν ἐν Βενετίᾳ δόσιν, οὐδ' ὅλως ἤθελησαν δοῦναί τι πρὸ τοῦ πεισθῆναι, καὶ ἀκολουθῆσαι τοὺς ἡμετέρους, εἰς τὰ δόξαντα ἐκείνοις περὶ τῶν καθέδρων, καὶ τῆς ἀνακηρύξεως. ὅτι δὲ συνέθεντο οἷς ἐκεῖνοι ἠθέλησαν καὶ ἐζήτησαν, τότε δεδώκασι καὶ αὐτοὶ τοῖς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν β τοῦ Ἀπριλλίου ὑπὲρ μηνιαίου σιτηρεσίου φλωρία χϟα.

Quare ut appulimus Marchio nobis omnibus diversoria paravit: sed strata iis tantum, quibus dormiendum fuit in domo Patriarchæ: Reliquis nostratium in stibadiis humi explicatis, aut storeis absque stragulis aut lodicibus placide ut potuere decumbendum fuit: Et si quis nostrum super his apud quempiam Papicorum cum suspiriis ingemuisset, jubebatur habere patientiam: Nec aliis verbis nostra sicca accubita solari dignabatur: Tum vero Papæ Ministri Marchionem sollicitabant, alimenta Græcis subministrare, prout Papæ promiserat: At cum Imperatorem animadverterent tantopere aversari, solutiones in Ducatis faciendas esse decreverunt: ut quicumque nomina ferrent in tabulis ex comitatu Imperatoris vel Patriarchæ, singuli quatuor Florenos per mensem acciperent, servi autem, vernæ ac opifices tres tantum: Quin & Imperatori triginta florenos singulis mensibus numerabant: viginti quinque Patriarchæ, Despotæ viginti: quod auctarium Principum Latini appellabanr, aut pensionem eorum sorti accommodatam: Et hæc conventa sunt, ut primum ingressi Ferrariam, sumus: sed nulla solvendi mentio apud illos tum audita est: verum ut Veneti largiter & magnificè Florenos effuderunt in gremium, priusquam rogarentur: Ita è contrario Ferrarienses postulati aures averterunt, quanquam à solutione Venetâ sesquimensis effluxisset: dummodo nostrates descendissent in omnia quæ illi designaverant in Cathedrarum situ disponendo & Synodi promulgatione: Cum autem Latinorum arbitriis paruissent nostri in omnibus quæ petere à nobis possent, tum nostræ Ecclesiæ viris secundo Aprilis die, pro unius mensis cibariis, sex centenos, nonaginta & unum florenos numerarunt.

τμήμ. δ. κεφ. κθ.

Διὰ δὲ τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ πατριάρχου παρετάθη ἡ ἀνακήρυξις εἰς τὴν ἐννάτην τοῦ Ἀπριλλίου. Μεταξὺ δὲ τῶν ἡμερῶν τούτων ἐσκέπτετο ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ πατριάρχης πῶς ἂν πήξωσι τοὺς τοποτηρητάς. τὰ μὲν γὰρ διὰ τοῦ Ἀντιόχου ἐλ-

Sect. IV. Cap. XXIX.

Cum autem propter invaletudinem Patriarchæ, promulgatio Synodi in nonum Aprilis prorogaretur: visum est Imperatori ac Patriarchæ, mutuum capere consilium, quomodo Patriarcharum Vicarios constituerent: Nam diplomata Patriarcharum allata per Antiochum, Heracleensi, cum alio nomine subaudito vicem

ἐλθόντα γράμματα τῶν πατριαρχῶν· ἐδίδουν τῷ μὲν Ἡρακλείας μετὰ καὶ ἑτέρου προσώπου τὴν τοποτήρησιν τοῦ Ἀλεξανδρείας. τῷ δὲ Ῥωσίας μετὰ τοῦ πνευματικοῦ κύρου Γρηγορίου τοποτήρησιν τοῦ Ἀντιοχείας. τῷ δὲ Ἐφέσου καὶ τῷ Σάρδεων, τὴν τοῦ Ἱεροσολύμων, ἃ καὶ διεκομίσαμεν ὁρισθέντες ὁ μὲν χρυσοκέφαλος κῦρος Ἰωάννης παρὰ τοῦ βασιλέως, ἐγὼ δὲ παρὰ τοῦ πατριάρχου τοῖς δηλωθεῖσι. καὶ κατεπείσαμεν αὐτούς, τοῖς τε τῶν στειλάντων μηνύμασι καὶ λόγοις ἡμετέροις, καὶ ἐδέξαντο τοὺς τόπους, καὶ ἔλαβον καὶ τὰ γράμματα πρὸ τοῦ ἐξελθεῖν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. ἐν δὲ τῇ Φεραρίᾳ ἕτερα εὑρέθησαν γράμματα ὡς οἶμαι δὲ καὶ διπλᾶ. πλὴν ὑπογεγραμμένα καὶ γνήσια τῶν πατριαρχῶν, μετατιθέντα δὲ τὰ πρόσωπα. Ἀναλαβόντες οὖν καὶ ἃ ἐδώκαμεν πρότερον ἡμεῖς τοῖς τοποτηρηταῖς, καὶ πάντα τὰ γράμματα, ὁ βασιλεὺς ὁμοῦ, καὶ ὁ πατριάρχης συναγαγόντες καὶ ἀκριβῶς θεωρήσαντες τρία τινὰ ἐκ πάντων ἐξελέξαντο, ἐν οἷς περιείχοντο τοῦ μὲν Ἀλεξανδρείας τοποτηρηταὶ, ὁ Ἡρακλείας καὶ ὁ πνευματικὸς κῦρος Γρηγόριος, τοῦ δὲ Ἀντιοχείας, ὁ Ἐφέσου καὶ ὁ Ῥωσίας. τοῦ δὲ Ἱεροσολύμων, ὁ Σάρδεων μόνος. ταῦτα οὖν κυρώσαντες ἔστειλαν πρὸς τοὺς δηλωθέντας, μετὰ τοῦ Τορνόβου, τοῦ μεγάλου Χαρτοφύλακος, καὶ ἐμοῦ, συνόντος ἡμῖν καὶ κύρου Μανουὴλ τοῦ Βουλλωτοῦ, ὡς παρὰ τοῦ βασιλέως σταλέντος.

Παραγινόμεθα οὖν πρὸς τὸν Ἡρακλείας, καὶ λόγους παρά τε τοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ πατριάρχου πρὸς αὐτὸν εἰπόντες πολλοὺς δὲ καὶ οἴκοθεν, οὐχ εὕρομεν τοῦτον καταπειθῆ, καίτοι γ' εὐθέως ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει πεισθέντα. διὸ καὶ πολλοὺς λόγους ἐκινήσαμεν μετ' αὐτοῦ. ὁ δὲ ἔλεγεν οὐ θέλω εἶναι τινὸς τοποτηρητής, ἀλλὰ κρεῖττον ἡγοῦμαι καθῆσθαι ἁπλῶς ὡς Ἡρακλείας. ἠναγκάσθημεν οὖν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος ἱκετεύειν, καὶ παρακαλεῖν αὐτὸν δέξασθαι τὴν τοποτήρησιν, καὶ οὐκ ἀπαλλαγησόμεθα λέγομεν ἐντεῦθεν ἄπρακτοι. Μετὰ γοῦν τοὺς πολλοὺς λόγους καὶ τὴν ἄμετρον τῆς ὥρας παράτασιν σχεδὸν καὶ ἄκων τὸ γράμμα ἐδέξατο. εἴδομεν δὲ καὶ τὸν πνευματικόν, καὶ εἴπομεν αὐτῷ τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρ-

cem Alexandrini assignarunt : Rossensi cum Domino Gregorio vicem Antiocheni, Ephesino & Sardensi Hierosolymitani : quæ nos prædictis singulis in manum tradidimus, aureum caput Domini Joannis à Rege ad id constituti, & ipse ego à Patriarcha: Et tam literis Patriarcharum delegantium quam precibus nostris persuasimus, ut munera Vicaria subeant : qui loca ultro susceperunt, & acquieverunt diplomatibus antequam Constantinopole egrederemur: At Ferrariæ, diplomata longe diversa reperta sunt, ac ut reor singulorum duplicia, genuina tamen, ac ipsissimis Patriarcharum characteribus subscripta, cum nominibus personarum, quæ vices ferre debebant, multum immutatis: Quare revocatis quæ prius Constantinopoli obtulimus, & collectis in unum omnibus Ferrariæ repertis, Imperator & Patriarcha diligenter explorarunt, quænam Patriarcharum geniis propius accederent, ac è tota schedularum congerie tria tantum scripta retinuerunt, quæ in Vicariam sedem Alexandrini Heracleensem & Spiritualem Patrem Gregorium pronuntiabant: In Antiocheni Ephesium & Rossensem: In Hierosolymitani, Sardensem solum. Hæc itaque confirmantes perferenda delegatis tradiderunt in manus Episcopi Tornobici, Magni Scriniarii, meique ipsius, concomitante Dom. Manuele Bullotâ, tanquam misso nobiscum ab Imperatore.

Ac primo quidem Heracleensem adivimus: & multis ab Imperatore & Patriarchâ perlatis sermonibus hic ut domi olim suæ, hominem invenimus parum flexibilem: quanquam Constantinopoli sine morâ assenserat, hic in nescio quot hæsit scrupulis, licet multis à nobis verbis sollicitatus: Nolle se cujuspiam vices supplere: magis honorificum videri, si locum capessat simplicem ut Episcopus Heraclææ: Adeo ut cogeremur nunc omnes, nunc singuli eum precibus obtundere, ut delegationem susciperet, palam professi nos infecta re nunquam discessuros. Tandem igitur post multa verborum fastidia, & magnum temporis dispenditum, reluctanti animo, diploma manibus apprehendit: Exinde in secundo loco Dominum Gregorium Confessarium invasimus, eique significavimus Imperatoris ac Patriarchæ jussa: Qui respondit, Nihil sibi novum afferri à nobis, aut inauditum, cæterum se facturum, quod sibi videbitur, suisque rationibus quam maximè conducere: statimque postea sumpsit Diploma.

At cum ad Marcum Ephesinum pervenientes exposuissemus quid ipsi Imperator & Patriarcha mandarent, ut Antiocheni Archipræsulis Vicariam sedem occuparet: deprehendimus

om-

τριάρχου διατάγματά τι καὶ μηνύματα. ὅδε ἀπεκρίνατο ὅτι καὶ πρότερον οἶδε καὶ νῦν ἀκούει τὸ περὶ τούτου. σκέψεται οὖν καὶ ποιήσει ὅπερ ἂν φανῇ αὐτῷ ἁρμόδιον. ὁ μὲν ὕστερον ἐδέξατο τὸ τοιοῦτον.

Εἶτα πρὸς τὸν Ἐφέσου ἤλθομεν, καὶ λόγους ἀπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου πρὸς αὐτὸν εἰρηκότες περὶ τοποτηρήσεως τοῦ Ἀντιοχείας εὕρομεν αὐτὸν μηδ' ὅλως δέξασθαι τοῦτο βουλόμενον. ὅθεν καὶ ἀξιώσεσι καὶ λόγοις παραινετικοῖς πείθειν ἐπεχειροῦμεν, ὁ δὲ ἀντέλεγε καὶ ἐλυπεῖτο φάσκων, ὅτι Ἱερομόναχον ὄντα με τοῦ Ἀλεξανδρείας ἐποιήσαντο τοποτηρητήν, νῦν δὲ Ἐφέσου γεγονότα ὑποβιβάζουσί με εἰς τὸν Ἀντιοχείας. διὸ οὐ καταδέχομαι τοῦτο. καθίσω δὲ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ συνόδῳ ἁπλῶς ὡς Ἐφέσου. πολλὰ οὖν λέγοντες καὶ συμβουλεύοντες ὡς οὐ δεῖ ἐπὶ τοσοῦτον ἐνίστασθαι, ἀνοικεῖον γάρ ἐστι καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ καταστάσεως. καὶ ὅτι οὔπω ἔμαθον οἱ πατριάρχαι ὅτι ἐχειροτονήθη Ἐφέσου, ἀλλ' ἔτι ὡς Ἱερομονάχῳ γράφουσιν αὐτῷ, οὐδ' ὅλως ἐπείθομεν. Τότε ἀναγκασθεὶς εἶπον ἐγὼ ὅτι ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐδέξω τὸν τόπον τοῦ Ἱεροσολύμων, Ἐφέσου ὤν, καὶ δεδώκαμέν σοι καὶ τὸ γράμμα μετὰ τοῦ χρυσοκεφάλου, νῦν δὲ οὐ θέλεις δέξασθαι τὸν τοῦ Ἀντιοχείας; καὶ εἶπεν ὅτι οὐδ' ἐκεῖνον ἐδεξάμην. ἀλλὰ καταλιπόντες τὸ γράμμα ἀπήλθετε. ὁ δὲ Νομοφύλαξ ἐφύλαξε τοῦτο, καὶ ἐνταῦθα διεκόμισεν. ἐγὼ δ' εἶπον, οὐχ ἁρμόδιόν ἐστι νῦν ταῦτα ἀντιλέγειν. αὖθις δὲ λόγοις ἀξίωσιν ἔχουσι, καὶ συμβουλαῖς πλείσταις αὐτὸν καταθέλξαντες, ἐπεὶ κἀκ τῶν προτέρων λόγων πρᾳότερος γέγονε, καὶ ἡμεῖς οὐδ' ὅλως ἐνεδίδομεν αὐτῷ τὴν ἀποφυγήν, μόλις ποτὲ κατένευσε καὶ τὸ γράμμα ἐδέξατο.

Μετὰ τοῦτον δ' εἰς τὸν Σαρδέων ἀφίγμεθα. ὁ δὲ ἐπὶ τῇ κελεύσει τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου εὐθὺς ἐπείσθη, καὶ τὸ γράμμα ἐδέξατο. Ταῦτα δὲ τῇ κυριακῇ τῶν Βαΐων μετὰ μεσημβρίαν μέχρις ἑσπέρας μόλις διεπραξάμεθα. ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Μονεμβασίας λελυπημένος ἦν. ὅτι γὰρ ἔπεισαν αὐτὸν παραιτήσασθαι τὸν θρόνον τοῦ Τραπεζοῦντος, καὶ ἀλλαχοῦ μετατεθῆναι, ἐζήτησεν ἵνα ἔχῃ τὸν τόπον αὐτῆς, καὶ μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης οὐκ ἐδόθη αὐτῷ, διὰ τοῦτο δεδώκασιν αὐτῷ τὸν τόπον τοῦ Ἀγκύρας.

τμήμ.

omnino abnegantem, & quamvis hominem multum orando adhortandoq; aggrederemur inexorabilis perstitit, & nostras intercessiones quasi mærore percitus defugit: Et quid? inquit, Cum Monachus adhuc cucullo induerer, me in Alexandrini Vicarium substituerunt: Et jam Ephesi præsulem, ad Antiocheni inferius fastigium dejicient? Neutrum volo, sed solius Episcopi Ephesini ornabo locum in Concilio: At nos ejus pertinaciam multis sermonibus & consiliis expugnantes, rogavimus ne se tam durum ac inhumanum præberet: Id ut inurbanum, à suis moribus piissimis, & educatione Monachali quam longissime abesse. Nec Patriarchæ intellexerunt, de tuâ subvectione ad Ephesi Episcopatum, sed tanquam ad Monachum adhuc scribunt literas: tamen suadendo nihil profecimus: Tum ad ultimam redactus metam, ipse dicere occæpi: Cum esses Constantinopoli, & præsul Ephesinus, locum Hierosolymitani Patriarchæ lubens es amplexus, tibique diploma porreximus in manum, ego & Magni Scriniarii auro redimitum caput; & nunc Antiocheni superiorem eminentiam despicaris? Nunquam accepi, inquit, Diploma illud in manum: sed vos illic apud me deposuistis: Et legum custos id etiam custodivit, secumque in has oras detulit: Ego pauca tantum suggessi: Hæc controvertere, his temporibus parum convenire: In fine hominem tam validis Argumentis, tam tempestivis consiliis delinivimus, & omne subterfugium sic ei præclusimus, ut ceperit de conceptâ severitate remittere, paulatim annuere, & tandem Diploma plenis ulnis acceptare.

Postremo, cum Sardensi nobis facile erat negotium, qui sine ulteriori morâ Imperatoris ac Patriarchæ mandatis, accepto diplomate, obtemperavit: Et hæc in Dominico Palmarum, à meridie ad vesperam oberrantes vix confecimus: Quin & Monembasianus, ingenti cruciatu, ac animi ægritudine seipsum diu afflictârat: quod amicis paruisset, ei suadentibus Thronum Trapezuntiæ abjudicare, & alibi vota transferre: At ille locum istum magnopere ambivit, quo semel per occasionem amissso, in hunc usque diem, posteà nunquam potuit potiri: Quare ut hominem in spem meliorem erigerent, suæ dignitati locum Ancyram accumulaverunt.

τμήμ. δ. Κεφ. λ.

Ἀλλ' ἐνταῦθα καὶ τὰ περὶ τῆς ἡμετέρας δηλῶσαι βούλομαι τάξεως. οἱ πρῶτοι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἄρχοντες, οἱ σταυροφόροι, οἱ καὶ ἐξωκατάκηλοι ὀνομαζόμενοι εἶχον τάξιν καὶ ἐν καθέδραις, εἴτε συνοδικαῖς, εἴτε κελλικαῖς, καὶ ἐν στάσεσι, καὶ ἐν συλλόγοις ἵνα ἀεὶ πλησίον τοῦ πατριάρχου εὑρίσκωνται. ἦσαν δὲ πέντε καὶ ὁμόταγεις πιστούμενοι ὡς αἱ πέντε αἰσθήσεις τοῦ πατριάρχου. καὶ ὥσπερ αἱ πέντε αἰσθήσεις οὐ διΐστανται τοῦ ἀνθρώπου, οὕτως οὐδὲ οὗτοι οἱ πέντε διΐσταντο ποτὲ τοῦ πατριάρχου, διὸ καὶ πρὸ τῶν ἀρχιερέων ἐκάθηντο, καὶ προκαθήμενοι τῆς συνόδου ἐπηυφημίζοντο, ἐν σωπεδίοις, ἴσως καθήμενοι τῶν ἀρχιερέων μόνων ἐν σκάμνοις θρονοειδέσι καθημένων, μᾶλλον δὲ τῶν μητροπολιτῶν. ἐν οὖν τῇ Φεῤῥαρίᾳ συνερχομένων τῶν ἀρχιερέων τε καὶ ἡμῶν περὶ τὸν πατριάρχην, ἐζητήσαμεν, ἵνα τηρηθῇ ἡ τάξις ἡμῶν. καὶ οὐκ ἐγένετο. ἀντενέγκαμεν ἐκ δευτέρου τῷ πατριάρχῃ περὶ τούτου, καὶ οὐκ ἀπεκρίθη. πολλάκις εἴπομεν περὶ τούτου, καὶ οὐδένα λόγον ἐδώκεν ἡμῖν. ἑκουσίως οἶμαι ταῦτα ποιῶν καὶ ἀπομακρύνων ἡμᾶς ἀφ' ἑαυτοῦ. ἐζητήσαμεν περὶ τούτου καὶ ὅτε ἑτοιμάζοντο αἱ καθέδραι τῆς συνόδου, καὶ οὐδὲ τότε εἶπεν ὁ πατριάρχης τὸν τυχόντα λόγον περὶ ἡμῶν. ἐξ ἀνάγκης οὖν ὡς ἔτυχεν ἐκαθήμεθα. καὶ ἐν λόγοις καὶ ἀντιλογίαις, καὶ συζητήσεσι. ἐπεὶ καὶ οἱ ἐγγὺς τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου ἔλεγον καὶ ἀντέλεγον. ἡμεῖς δὲ ἀεὶ εὑρισκόμεθα ἐν καθέδρᾳ μετὰ πέντε καὶ δέκα, ἢ τρισκαίδεκα τὸ ἔλαττον, διὰ τοῦτο ἐσιωπῶμεν καὶ ἄκοντες, μὴ δυνάμενοι στεντόρειον βοᾶν καὶ ἀντιλέγειν, ἢ συνηγορεῖν πρὸς οὕτω μακρὰν ἀφεστηκότας. Μόλις ὅτε ἠρωτώμεθα περὶ γνώμης ἐλέγομεν ταύτην διὰ βραχέων, καὶ τοῦτο σπανίως. ὅμως ἔπαυσαν καὶ τοῦτο τελείως, μήδε αὐτὸ ἀποδεχόμενοι ὡς ὁ λόγος δηλώσει. καὶ ἦν ὁ ἐν ἡμῖν μερικὸς λόγος πάντη ἀργὸς, ὡς πολλαχόθεν τὴν σιωπὴν ἡμῶν διαπραξαμένων ἑαυτοῖς.

Sect. IV. Cap. XXX.

Sed & hic ſumam occaſionem narrandi nonnulla quæ mihimetipſi meique ordinis hominibus contigerunt: Primores noſtræ magnæ Eccleſię, ſeu proceres, qui & aliis nominibus Crucigeri & Exocatacæli vocantur, in omnibus ſeſſionibus ſeu Synodalibus & publicis, ſeu cubiculariis & privatis, in ſtationibus, in colloquiis, loca omnino ſumma, ac proxima Patriarchæ occupant: Sunt autem numero quinque, pares jure, præeminentiâ ac poteſtate, tanquam quinque ſenſus Patriarchæ ad negotia Eccleſiaſtica conſtituti: Nam ut illi quinque ſenſus nunquam ab homine vivo removentur, ità nec illi à latere Patriarchæ diſcedunt: Semper ſupra Archiepiſcopos in conciliis capiebant loca, ac ut præſidentes Patriarchici Senatus celebrabantur: Sed Crucigeri in ſuppedaneis ſedebant: At Archiepiſcopi in ſcamnis elatioribus, & in modum throni excavatis: vel ut verius dicam, Metropolitani: igitur Ferraræ, cum omnes Archipræſules, nobiſcum una, Patriarcham in circuitu ſuccingerēt, petivimus noſtri ordinis immunitatem conſervari, quod tum Patriarcha diſſimulavit: aliis vicibus idem detulimus ad Patriarcham, bis terve, neglexit ſemper: & quotieſcunque idem propoſuimus Patriarcha toties obmutuit: quaſi ab ipſius induſtria ſtatuiſſet, nos conſpectu in longum ſubmovere: Poſtremo cum ſubſellia in Concilium extruerentur, ab ipſo opere nacti oportunitatem loquendi, idem ſaxum volvimus: ſed ne tum quidem Patriarcha nobis vel unam ſyllabam dignatus eſt: quocirca inevitabilis neceſſitas nobis incubuit, loca uſurpare inter mediam turbam è longinquo diſcumbentium, unde ſeu Orationes publicæ haberentur, ſeu agitarentur dogmatum quæſtiones, nihil concipere, nihil proferre potuiſſemus: Nam qui prope Imperatoris thronum aut Patriarchæ conſiſtebant, ſatis commode opponere & reſpondere quiverunt: At nos à decima quintâ ſtatione, aut ad ſummum à decimâ tertiâ, inviti ſilentio ſtetimus confuſi atque obruti, quia ſtentorium guttur vociferando, in tam remotam diſtantiam diffundere non valuimus: Id unicum nobis permiſſum eſt ſolatiolum, ut quoties de ſuffragiis poſtularemur, ea tuto, ſed ſuccinctè & abſque ambagibus dicere liceret: ſed & id ab initio aliquoties, & non niſi raro, nam poſteà omne jus ſuffragandi à nobis penitus ſuſtulerunt, præter noſtram expectationem & meritum, ut deinceps luculenter patebit: Et noſtra omnis ſuffragatio tam invalida manſit, otioſa & nulla, ut ſæpè ipſos, qui vota ac ſuffragia retinebant, noſtri exemplo infortunii redegerimus in ſtuporem, & brutam quandam taciturnitatem.

τμήμ. Sect.

Ὁ δὲ πατριάρχης ἐζήτησε παρὰ τοῦ πάπα, ναὸν μέγαν ἑνὸς τῶν μοναστηρίων ὡς ἂν ἐκτελέσῃ τὰς ἑορτὰς ἐν αὐτῷ. ὅπερ οὐκ ἔδοξε καλὸν τοῖς πλείοσιν ἡμῶν καὶ πολλῷ μᾶλλον τῷ πνευματικῷ Γρηγορίῳ. οὗτος γὰρ διέσυρε καὶ ἐμέμψατο λίαν τὸ περὶ τούτου, καὶ ἀπεσείετο τοὺς τοῦτ' ἀποδεχομένους. ὡς διὰ τούτου τὴν μετὰ τῶν λατίνων ἕνωσιν προμνηστευομένων. ὃς μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν τῶν δεικνυόντων αὐτὸν μὴ παραδεχόμενον τὰ τῶν λατίνων, εἶπε καὶ τοῦτο ἐνώπιον τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ πάντων ἡμῶν. Ὡς ἐγὼ ὅταν εἰς ναὸν εἰσέλθω λατίνων οὐ προσκυνῶ τινὰ τῶν ἐκεῖσε ἁγίων, ἐπεὶ οὐδὲ γνωρίζω τινά. τὸν χριστὸν ἴσως μόνον γνωρίζω, ἀλλ' οὐδὲ ἐκεῖνον προσκυνῶ, διότι οὐκ οἶδα πῶς ἐπιγράφεται. ἀλλὰ ποιῶ τὸν σταυρὸν μου καὶ προσκυνῶ. τὸν σταυρὸν οὖν ὃν αὐτὸς ποιῶ, προσκυνῶ καὶ οὐχ ἕτερον τι τῶν ἐκεῖσε θεωρουμένων μοι. τοιαύτην διάθεσιν ἐδείκνυεν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς ἔχειν πρὸς τὰ λατινικὰ καὶ ἀπεκλαίετο δεινῶς τὴν πρὸς ἐκείνους ἐπιδημίαν ἡμῶν. καὶ οὗτος μὲν οὕτως.

Ὁ δὲ πάπας ἀπεκρίνατο πρὸς τὴν ζήτησιν τοῦ πατριάρχου, ὅτι τοῦτο οὐκ ἔστιν ἡμῶν ἀλλὰ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Φεραρίας, καὶ πρὸς ἐκεῖνον γενέσθω ἡ ζήτησις. Διαμηνυθεὶς οὖν καὶ ὁ ἐπίσκοπος εἶπεν, ὅτι εἰς τοὺς μείζονας τῶν ναῶν. οὐ μόνον οἱ Μόναχοι, ἀλλὰ καὶ ἄρχοντες ἐκκλησιάζουσι καὶ λαὸς πολύς. ἐν δὲ ταῖς ἑορταῖς μὲν τοιαύταις, οὔτε οἱ μοναχοὶ δύνανται παραιτήσασθαι τὰς ἰδίας Λειτουργίας καὶ Ψαλμωδίας, ἢ λειτουργεῖν ἀλλαχόθι που, οὔθ' οἱ ἐξωτερικοὶ καταλειφθῆναι ἀνεκκλησίαστοι, καὶ στερηθῆναι τῶν συνήθων αὐτοῖς τελετῶν. ἐκ δὲ τῶν μικροτέρων ναῶν οὐδεὶς αὐτοῖς συντελέσει, οὐδὲ ἀρέσει ὡς μικρός. διὰ τοῦτο οὐκ ἔχω δοῦναι τῷ πατριάρχῃ ναόν. ὡς δὲ πάλιν ὁ πατριάρχης διεμηνύσατο περὶ ναοῦ, εἶπον οἱ τοῦ πάπα, ὅτι ἐπεὶ ἐν τῷ δεκρέτῳ οὐ γράφεται δοῦναι, ἡμῶν ναόν, οὐδὲ γὰρ ἐτάξαμεν τοῦτο, λοιπὸν οὐδὲ δώσομεν. ὁ δὲ πάπας ἠνάγκαζε γενέσθαι τὴν ἀνακήρυξιν. ἐπεὶ οὖν ἐνόσει ὁ πατριάρχης, καὶ οὐκ ἠδύνατο εἰς τὴν σύνοδον ἐλθεῖν, οὐκ οἶδα εἴθ' ὑστέρου, εἴθ' ὑπὸ τῶν τοῦ αὐτοσχεδίου

ὀνειρ-

Sᴇᴄᴛ. IV: Cᴀᴘ. XXXI.

Patriarcha vero à Papa poposcit Templum ex uno Monasteriorum augustum & spatiosum, quo solennia Paschatis jam præ foribus, cum suis perageret: quod quamplurimis nostratium visum est indignum, maximè vero Dom. Gregorio Confessario: qui multum detonuit, vehementerque despuit in hoc facinus, omnigenis invectus probris ac querimoniis: quin & à se repulit, quos novit huic incepto favere, tanquam sycophantas unionem cum Latinis ambitiose nimis & intempestive procantes: Quo argumento, & aliis quamplurimis, satis evidenter tum nobis innotuit Gregorius, quod nec novarum factionum partibus studeret, nec omnino saperet Latinismum: Quin & hoc insuper adjecit memorabile dictum coram Patriarchâ, Archiepiscopis & nobis omnibus: Quoties, inquit, ascendo in aliquam Latinorum ædem sacram, nullam adoro imaginem alicujus Sancti, ex iis omnibus quos illic contemplor, quia illorum Sanctorum novi neminem: Christum fortasse solum novi, sed nec Christum in eorum templis adoro: quia nescio, quibus fidei titulis, ac præscriptionibus definitus mihi proponitur adorandus: Sed meipsum cruce insignitum munio, & tum adoro: adoro igitur quam mihi præfiguravi crucem, & nihil ultra eorum omnium, quæ meis oculis obversantur: tam aversum crudumque animum Gregorius in initio se concepisse monstrabat, contrà omnia commercia, cum Latinis habenda: & in conspectu nostro profusè flevit, quod in Latinorum territoria Græci unquam penetraverint: Et hæc hactenus de illo.

At Papa respondit, quod petiit Patriarcha ad se minimè pertinere, sed ad Episcopum Ferrariensem: quare quò debeat, postulatum transferat: Quod ut præstitit Patriarcha, hoc ab Episcopo responsum tulit: In grandiora Monasteriorum sacraria non soli Monachi, sed quamplurimi Magnates, & ingens multitudo popularium ad divina officia confluunt: in solennibus vero feriis multo frequêtiora, adeo ut nec ipsi Monachi suis Liturgiis, hymnis ac cantionibus careant, aut alium habeant locum quo ea perficiant, ne qui extra Monasterium vivunt in civitate, suis solitis Concionum ac Missarum solatiis destituantur: De minoribus vero Templis pauci sunt solliciti, propter incapacitatem & angustias: quare nullum habeo quod Patriarchæ mutuem: Posteà cum idem adhuc desiderium Patriarcha significasset, Ministri Papæ responderunt, in Decreto non contineri, & nolle se ultra pacti limites excurrere, ut templum accommodent, quod Decretum non comprehenderet: Interea Papa nullatenus voluit publicam Synodi denuntiationem ulteri-

 us

HISTORIA CONCILII FLORENTINI

SECTIO V.

Ἐν ᾧ ὅπως ἔγραψεν ὁ Ἐφέσου τῷ πάπᾳ, καὶ ὅπως βαρέως ἔσχε πρὸς τοῦτο ὁ βασιλεύς. καὶ περὶ καταστάσεως τῶν περὶ τοῦ πυργατορίου διαλέξεων. καὶ ὅπως ἑτοιμαζομένου τοῦ Ἀμουρᾶ ἐπελθεῖν κατὰ τῆς πόλεως, ὁ πάπας πολλάκις παρακληθεὶς οὐδ᾽ ὅλως ἐποίησέ τι πρὸς βοήθειαν τῆς πόλεως. καὶ ὅσον ἤνετο ἐν τῶν περὶ τοῦ πυργατορίου διαλέξεσι. ἀπομνημονευμάτων ε.

Hæc capita comprehendit: Quomodo Præsul Ephesius scripserit ad Papam: Quomodo id grauiter tulerit Imperator: Quâ Methodo disceptationes futuræ de Purgatorio disponerentur: Quomodo Amurathe ipsam Constantinopolim obsidere parante, Papa sæpe à nobis imploratus, nihil opis contulerit in præsidium Civitatis: Et quà tandem disputationes de Purgatorio evaserint.

τμήμ. ε. Κεφ. α.

Τούτων τοίνυν ὡς δεδήλωται γεγονότων, ὁ μὲν πάπας εὐθὺς τὸ τῆς ἀνακηρύξεως γραμμάτιον μεταγραφῆναι, καὶ εἰς πάντα τὰ τῶν λατίνων γένη ἀποσταλῆναι ἐκέλευσε, καὶ ποιήσας πρέσβυν τὸν εἰς τὴν Φράντζαν τὸν ἐπίσκοπον κρήτης τὸν Φαυστῖνον, πέπομφε τῶν οἰκειοτάτων καὶ συμβούλων αὐτοῦ ἕνα τυγχάνοντα. ἵνα τὸ δοκεῖν προσκαλέσηται, καὶ παρασκευάσῃ ἐλθεῖν πρεσβείαν ἐκεῖθεν ἁρμοδίαν καὶ ἀνάλογον, πρὸς τοιαύτην οἰκουμενικὴν σύνοδον. ὁ δὲ πατριάρχης εἰδὼς ὅπως ὁ σάρδεων ἐνόσει πρὸς θάνατον, ἐζήτει ναὸν ἵνα θάψῃ αὐτὸν, ἢ καὶ ἄλλον τινὰ εἰ τεθνάναι συμβῇ. Μετὰ γοῦν πολλὰς τὰς περὶ τούτου ζητήσεις μόλις ἔδωκαν μικρόν τινα ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰουλιανοῦ καλούμενον. καὶ θανόντι τῷ μητροπολίτῃ [illegible] αὐτῷ τὰ νενομισμένα ἐντὸς τοῦ τοιούτου ναοῦ ἔθαψαν αὐτὸν ἐκτὸς παρὰ τὸν τοῖχον τοῦ ναοῦ. κδʹ δὲ ἦν τοῦ Ἀπριλλίου, καὶ μνημόσυνον ἓν ἐτελέσαμεν αὐτῷ ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ. οὐ μὲν ἐλειτουργήσαμεν ἐν αὐτῷ. οἱ δὲ ἡμέτεροι πρὸς θεραπείαν τοῦ Κυζίκου σκεπτόμενοι, ἰδόντες πρὸς θάνατον εἶναι τὸν σάρδεων, διεμηνύσαντο αὐτῷ, καὶ δέδωκε τὴν τοποτηρη-

SECT. V. CAP. I.

His ita constitutis ut dictum est, Papa statim promulgationis Bullam transcribi, & ad Universas sub Latino Imperio gentes transmitti curavit: misit itaque Legatum in Gallias Faustinum Episcopum Cretensem, unum ex intimis & maxime familiaribus ipsi Consiliariis: ut (si homini peregrino conjicere liceat) Legatum idoneum & negotiis Oecumenicis parem, illinc ad Synodum prolectet: Patriarcha interim, intellectâ Sardensis Episcopi ægritudine ad mortem, à Papa rogavit Templum assignari, sepeliendo Episcopo, aut cuicunque nostrorum in posterum illic mortem oppetere contingeret: Et post plurimas super eâ re argutationes ægrè tandem concesserunt exiguum quoddam sacrarium Divo Juliano nuncupatum: ubi cum intus in choro nostri solitas cecinissent Nænias Sardium Metropolitano, ipsum extra ad sacrarii murum mortuali busto condiderunt: vicesimus quartus tum Aprilis agebatur cum Terræ mandaretur: cujus Manibus, in isto sacello, unicâ tantum parentavimus Monodiâ, idque sine integris Liturgiarum exequiis: At nostri, ut Cyziceni subvenirent doloribus male conceptis, ob prælatum sibi Monembasium, cum viderent Sardensem ad metam mortalitatis ultimam properare, omnes una orarunt Sardensem ut Vicariam potestatem quam ab Hierosolymitano solus obtinuerat, per schedulam propriâ manu scriptam, in Monembasium

πέρησιν ἣν εἶχε πρὸς τὸν Μονεμβασίας διὰ ἰδίου αὐτοῦ γράμματος. ἐμπεριείληπτο γὰρ καὶ τοῦτο τοῖς γράμμασι τῶν πατριαρχῶν. οὗ γενομένου καὶ δεξαμένου αὐτοῦ τὸ γράμμα εἰρήνευσε καὶ ὁ Κυζίκου.

Ὁ δὲ πάπας διεμέμφετο ἵν' ἀποταχθῶσι τινὲς καὶ συνέρχωνται μετὰ τῶν παπικῶν καὶ ἐξετάζωσι περὶ μερικῶν τινῶν διαφορῶν κατὰ τὴν συμφωνίαν, ἣν ἐγγράφως πεποιήκασι. ὁ δὲ βασιλεὺς τε καὶ ὁ πατριάρχης ὡς ἐν παρέργῳ τοῦτ' ἤκουσαν.

um consignare dignaretur: nam & id in diplomatis Patriarcharum continebatur, ut eorum Vicarii quæ ab ipsis acceperunt jura aut privilegia, in quemcunque vellent capacem transferre possent: Quod pro votis suorum cum scripsisset Sardensis, & acceptasset Monembasius, acquievit Cyzicenus, & veteris amicitiæ, ac necessitudinis leges cum Monembasio renovavit.

At Papa cum diem de die futiliter trahi cerneret, & protelari negotia, nos misit monitum, ut constituti aliquot è nostris cum Latinis congrederentur, ad particulares differentias eventilandas: ut promiseramus pactis antea conscriptis: At hæc tam Imperatori quam Patriarchæ ut obdormientibus in utramque aurem, canebantur.

τμῆμ. ε. Κεφ. β.

Καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς αὖθις περὶ τούτου διεμέμφετο. οἱ δ' ἡμέτεροι λόγοις μὲν ἔλεγον τοῦτο ποιήσειν, ἔργοις δ' ἐπελανθάνοντο. Μεταξὺ δὲ τῶν ἡμερῶν τούτων εἶπεν ὁ πατριάρχης πρὸς ἡμᾶς πάντας, ὅτι εἰ καλέσουσι ποτὲ ὑμᾶς πρὸς ἑστίασιν, μὴ ἀπέλθητε. κέκληκεν οὖν ὁ Ἰουλιανὸς τὸν μέγαν χαρτοφύλακα καὶ ἐμὲ, καὶ παρῃτησάμεθα ὡς οἷόν τε ἦν εὐπρεπῶς τὴν τοιαύτην πρόσκλησιν. κέκληκέ τε πρὸ ἡμῶν τὸν Νικαίας, τὸν σοφὸν Γεμιστὸν, καὶ τὸν Ἀμηρούτζην, καὶ ἐν τῷ ἀρίστῳ φιλόσοφα προβλήματα προέτεινε, πρὸς οὓς τῶν ἡμετέρων, καὶ οὗτοι ἀρκούντως τὰς λύσεις τούτων ἐπεχειρίζοντο. Ὕστερον δὲ καὶ τὸν Ἐφέσου μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ Νομοφύλακος, καὶ τὸν Μιτυλήνης κέκληκεν εἰς εὐωχίαν. οὗτοι γοῦν οἱ δύο παρεκίνησαν καὶ τὸν Ἐφέσου, καὶ λαβόντες αὐτὸν εἰς τοῦ Ἰουλιανοῦ παρεγένοντο. κατὰ γοῦν τὸ ἔθος αὐτῶν ὡμίλουν λογικῶς μετὰ τοῦ Ἐφέσου διὰ μεταγλωττιστοῦ. εἶτα συμβουλευτικῶς παρεκίνησεν αὐτὸν ὁ Ἰουλιανὸς, ἵνα γράψῃ τι πρὸς τὸν πάπαν ἐγκωμιάζων τε αὐτὸν ὑπὲρ τῆς ἐπιμελείας, καὶ τῆς ἀρχῆς ἣν καταβάλετο πρὸς τὴν ἕνωσιν. εἶτ' ἀξιῶν καὶ διεγείρων, ὅπως καὶ εἰς τὸ ἑξῆς σπουδάσῃ τελεσθῆναι αὐτὸν πρὸς τὴν ἕνωσιν.

Ὁ δὲ Ἐφέσου εἰ καὶ πρόθυμος οὐκ ἦν πρὸς τὸ γράψαι, ἀλλὰ οὖν τῇ παραινέσει τοῦ Ἰουλιανοῦ, πρὸς δὲ καὶ τῇ παρακινήσει τοῦ Μιτυλήνης πεισθεὶς εἶπεν, ὅτι ἴσως περισσὸν μοὶ δοκεῖ τοῦτο. διὸ καὶ οὐδὲ εἰμὶ εὔκολος πρὸς

SECT. V. CAP. II.

Et post aliquot dieculas Papa idem nuntium nobis remisit, sed quia instabat Papa, præstandum nostri in se suscepere verbis, at opere contempserunt: Interea dum hæc illis diebus sic procurrunt, vetuit nos omnes Patriarcha, ne à Latinis invitati ad convivia, promitteremus; Adeo ut cum Julianus Cardinalis magnum Scriniarium & meipsum ad mensam perhumaniter vocasset, repulerimus invitationem, sed adhibitâ ut decuit speciosâ Apologiâ: Quin & ante nos, idem Julianus invitaverat Nicænum, eruditum Gemistum, & Ameruntzam, interque prandendum Philosophica problemata proposuerat in medium, quæ nostri sufficienter enodarunt: Postea etiam & Ephesi præsulem, cum fratre suo legum publicarum custode, & cum Episcopo Mitylenes ad lautissimas epulas accersivit: Et quanquam Ephesius sponte suâ reluctaretur, quod Patriarcha prohibuisset, tamen à fratre & Episcopo persuasus, admisit invitationem, & Cardinalis mensam adivit: ubi cum Ephesio humaniter confabulabantur ut assuevere, sed succinctè ac rotundè more Logicorum, & non nisi per interpretem: Dein ad magis seria consilia devoluti, ac præcipuè eorum convivator Julianus, inter alia hoc etiam suggessit Argumentum, ut Ephesius aliquam ad Pontificem scriberet Paræne sin, multis eum extollens laudibus, quod tantâ diligentiâ ac sollicitudine nostram gentem huc convocaverit, quod tam insigne principium ac fundamentum projecerit futuræ unioni, ac ut eandem pari constantiâ prosequi unionem ad fælicem terminum extimularet.

Ephesius etsi à suâ indole nequaquam promptus extitit chartæ calamum admovere, nihilominus Juliani & Mitylenæi persuasionibus plurimum incitatus respondit: Quandoquidem mihi-

πρὸς αὐτό. εἰ δὲ δοκεῖ ὑμῖν λυσιτελὲς γράψω, καὶ στελῶ σοὶ τοῦτο, εἶπε τῷ Ἰουλιανῷ. καὶ εἴπερ ἀρέσῃ τῇ αἰδεσιμότητί σου, σταλήσεται καὶ πρὸς τὸν πάπαν. καὶ ἐπῄνει τὴν πρὸς τὴν συνάθροισιν τῆς συνόδου ἐπιμέλειαν αὐτοῦ, καὶ παρεκίνει, καὶ συνεβούλευεν, ἵνα καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπιμελήσεται προβῆναι καλῶς τὴν ἕνωσιν ἐπ' ἀγαθῷ καὶ θεαρέστῳ συμπεράσματι.

Ἔνδε τῷ τοιούτῳ ἐγκωμίῳ μετὰ τῶν ἄλλων τῶν εὐσεβῶν τε, καὶ σοφῶν ἐπιχειρημάτων καὶ τοῦτο περιείχετο, ὡς ῥᾴδιόν ἐστι τῷ πάπᾳ ποιῆσαι τὴν ἕνωσιν εἴγε βούλοιτο, καὶ εὐκόλως δυνήσεται διαπράξασθαι ταύτην, ἀπό τε μεγαλείου καὶ τῆς ἀρχῆς, καὶ τῆς ἐξουσίας, ἣν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ κέκτηται. ἀπό τε τῆς εὐπειθείας, καὶ τῆς ὑποταγῆς ἥτις ὀφείλεται αὐτῷ παρὰ πάντων τῶν λατινικῶν γενῶν, ὡς διαδόχῳ τοῦ ἁγίου Πέτρου. εἰ γὰρ θελήσει ἐκβαλεῖν τὴν προσθήκην, ἐκ τοῦ ἁγίου συμβόλου, παύσαι δὲ καὶ τὴν δι' ἀζύμων νεκρὰν θυσίαν εὐθὺς γενήσεται καὶ ἡ ἕνωσις, καὶ στερχθήσεται καὶ παρὰ πάντων. δύναται οὖν ὁ πάπας τοῦτο ποιῆσαι, καὶ εἰς μίαν ἐκκλησίαν πάντας συνάψαι τοὺς Χριστιανούς.

Οὕτως οὖν γράψας, καὶ πληρώσας αὐτό, ἔστειλε πρὸς τὸν Ἰουλιανόν. ὃ δὲ ὡς καιρίαν τοῦτο δεξάμενος πρὸς τὸν βασιλέα διεκόμισεν. ὁ δὲ βασιλεὺς δεινὸν ἡγησάμενος τοῦτο τῷ πατριάρχῃ διεμηνύσατο. πόθεν ἔχουσιν ἄδειαν οἱ ἡμέτεροι λέγειν καὶ πράττειν ἃ βούλονται; καὶ τίς ἔδωκεν αὐτοῖς ταύτην τὴν ἐξουσίαν; πῶς δὲ οὐ σκώπτεις καὶ οὐ στέλλεις αὐτούς; ἡμεῖς ἔτι οὐδὲ τὸ τυχὸν ἠθελήσαμεν δεῖξαι πρὸς λατίνους. οὔπω δέ τι εἰπόντων ἡμῶν, διά τι ἔγραψεν ὁ Ἐφέσου ἃ ἔγραψεν; Ἔσκωψε δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ τοὺς πλησιάσαντας αὐτῷ τότε ἀρχιερεῖς, καὶ ὑπεῖπε μὴ λέγειν τι πρὸς λατίνους. ἀλλὰ καὶ κατ' Ἐφέσου συνάξαι τὴν σύνοδον ἐβουλήθη, καὶ πρὸς κρίσιν καὶ καταδίκην αὐτὸν ἑλκύσαι. ἐκωλύθη δὲ παρά τινων, καὶ μάλιστα παρὰ τοῦ Νικαίας εἰρηκότος τῷ βασιλεῖ. οὐ προσῆκον οὐδὲ ἁρμόδιόν ἐστι λαληθῆναι εἰς τὴν σύνοδον τὸ τοιοῦτον. τί γὰρ προΐσταται ὅτι ἔγραψεν ὁ Ἐφέσου, τὴν ἰδίαν ἔγραψε γνώμην, διὸ καὶ φανερῶς ἐναντιώσεται

mihimetipsi tale quid nunc commentari, videtur intempestivum, quocirca nec libenter vestrum amplector consilium: attamen si causæ promovédæ utile censebitis, scribam, scriptumq; ad te mittam Juliane: quod si tuæ sublimitati venerandæ arriserit, posteà præsentabitur Papæ: Atque ita se recipiens domum, variis encomiis Papæ vigilantiam depinxit in Synodo congregandâ, multisque rationibus eum instigavit, ut porro in eodem piissimo tramite perseveraret, dum unio, sub præsidio suo ad finem Deo hominibusque exoptatum perduceretur.

Inter alia hujus Encomiastici Argumenta, prudentiâ & Sanctitate præclara, quæ Marci Ephesii lucernam olebant, & hoc singulare habebatur: si vellet Papa unionem consummare, rem esse proclivem, nulliusque difficultatis negotium, & ob immensam amplitudinem Imperii ac potestatis, quâ in Ecclesiæ suæ jurisdictionibus fruitur, & ob cæcam obedientiam, quam ipsi debet totum genus Latinorum ut S. Petri successori: modo duo curaret præstari: primo, expungi illud permolestum vocabulum *Filioque* quod fraudulenter ad Symbolum Nicænum accreverat: secundo, Sacramentum Corporis absque fermento emortui aboleri: Tum pax grata nostrum genus momento afflabit, & ab omnibus confirmabitur: Et his præstitis, Papa non tantum duas gentes in unam Ecclesiam, sed quotquot sunt gentes nominis Christiani, totum gregem Christi in unum ovile recolliget.

His ita scriptis ubi manum ultimam imposuisset Ephesius, codicillos misit ad Julianum: Julianus commodam nactus occasionem Imperatori detulit: Imperator in pessimam partem interpretatus Ephesii facinus, Patriarchæ propalavit: Et unde hæc inquit perfricta frons nostratibus agere & effutire quicquid iis subitaneam repit in mentem? Unde & à quo hanc licentiam sibi arrogant? Cur non obtundis eorum insolentiam autoritate tua, & immodestiam reprimis? Nos ne unico quidem verbo ausi sumus huc usque quidquam ad Latinos proferre: Et si nos à dictis abstinuerimus, qua levitate scripsit Ephesius, quæ scripsit? Et tunc Imperator adstantes Episcopos, quasi ejusdem facinoris participes ut nominis ac dignitatis, ludibrio habuit ac derisui, vehementerque increpuit, ne in posterum sermocinari auderent cum Latinis: Quin & contrà Ephesium totam Synodum conciare voluisset, eumque in jus rapere, ut pænam meritissimam lueret delicti, nisi Bessario obstitisset, incongruum asserens Imperatori, ac indecorum esse, hæc coram Synodo evulgare: Quid enim obtulit Ephesius, nisi commentum cerebri sui? Quod cum non cadat sub tam publicum ac generale judicium, Sy-

πώσηται σοὶ ἡ σύνοδος, καὶ οὕτως ἀφῆκε τὸ περὶ τούτου.

τμῆμ. ε. Κεφ. γ.

Ὁ δὲ πάπας αὖθις διεμήνυσεν ἵνα συνέρχωνται κατὰ τὴν συμφωνίαν, καὶ σκέπτωνται περὶ μερικῶν διαφορῶν. ὡς δ' ἐπαγγελίας μόνον ἤκουε παρὰ τοῦ βασιλέως, πάντα γὰρ εἰς ἐκεῖνον ἀνήγοντο, ἔργον δ' οὐ προέβαινε, ἠμέλησε τὸ μικρὸν πῶς καὶ αὐτὸς τὸ περὶ τούτου. καὶ ὡς ἐτελειώθη τὸ σιτηρέσιον, καὶ ἀπῃτήθη ἕτερον, εἶπον ἐκεῖνοι. πῶς δώσει ὁ πάπας ὑμῖν σιτηρέσιον ἀργοῖς καθημένοις καὶ μηδένα λόγον ποιουμένοις, ὧνπερ συνεφωνήσατε; Τότε ἠρώτησεν ὁ βασιλεὺς τοὺς καρδηνάλεις πῶς βούλονται διαπράξασθαι ὃ λέγουσι. ἔφησαν οὖν ἵν' ἀποταχθῶσι ἐξ ἐκείνων δέκα, καὶ δέκα ἐκ τῶν ἡμετέρων, καὶ συνέρχωνται τρὶς τῆς ἑβδομάδος ἐν τῷ ναῷ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, καὶ σκέπτωνται περὶ τῶν διαφορῶν. εἶτα προσεκαλέσατο ὁ βασιλεὺς τὸν πατριάρχην, τοὺς ἀρχιερεῖς, τοὺς ἄρχοντας, τοὺς σταυροφόρους καὶ συνήλθομεν ὄντων καὶ τῶν συγκλητικῶν βουλευτῶν.

Καὶ ὥρισεν, πῶς ἀπῄτησεν ὁ πάπας πολλάκις. ἵνα συνέρχωνται τινὲς ἐκ τῶν ἡμετέρων καὶ σκέπτωνται μετὰ τῶν Λατίνων περὶ τινῶν ζητημάτων. περὶ πλείστου δὲ τοῦτο ποιεῖ καὶ ὁ πάπας, οὐ τόσον διὰ χρείαν ὅσον δι' ἀκοήν, ἵνα κηρύττηται καὶ ἐν τῇ Βασιλείᾳ καὶ πανταχοῦ, ὅτι ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος, καὶ συνίσταται καὶ συνεργεῖ. ὡς ἂν ἔχῃ ὁ πάπας ἐπίδοσιν ἐκ τούτου, καὶ ἡ ἐν Βασιλείᾳ σύνοδος ἐλάττωσιν. δεῖ οὖν καὶ ἡμᾶς τοῦτο ποιῆσαι καθὼς καὶ πρώην συνεφωνήσαμεν. ἐκλεχθήτωσαν οὖν δέκα ἐξ ἡμῶν. ἐπεὶ καὶ ἐξ ἐκείνων δέκα ἔσονται εἰς τὰς τοιαύτας συνελεύσεις. ἐξελέξαντο τοίνυν τὸν Ἐφέσου, τὸν Μονεμβασίας, τὸν Νικαίας, τὸν Λακεδαιμονίας, τὸν Ἀγχιάλου, τὸν μέγαν Χαρτοφύλακα, τὸν μέγαν ἐκκλησιάρχην, τὸν Ἡγούμενον Παντοκράτορος, τὸν Ἡγούμενον τοῦ Καλέως, καὶ ἐκ τῶν ἁγιορειτῶν τὸν Ἱερομόναχον κῦρον Μωυσῆν. ἤθελε δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων

τῶν

Synodus in te magis concitabitur quàm in Ephesium: Atque ita delationem Ephesii ad Synodum Imperator tum evanescere permisit.

SECT. V. CAP. III.

Papa verò jam tertium misit, qui nostros expergefaceret, pro pactis convenire, & particulares differentiarum controversias cum Latinis tractare: Sed cum ab Imperatore, ad quem omnia deferebantur, nihil præter splendidas pollicitationes exaudiret, sine fructu, cœpit ipse Papa earum rerum ulteriori cogitatione pectus suum exonerare: At cum nobis menstrua cibaria deficiebant, & nova veniebant postustulanda, quæstores Papici in has voces prorumpebant: Qua fiducia petitis cibaria? Aut creditis Papam victum subministrare posse hominibus tam turpiter & flagitiosè supinis? nec vos vestra curatis commoda, nec nobis promissa solvitis: Imperator cum suos videret ad has institas redigi, interrogabat Cardinales, quibus potissimum modis cuperet id constitui quod à nobis Papa postulabat? Cardinales responderunt, Papa vult, ut decem è vestratibus electi segregentur, & totidem è nostris, ac ut ter singulis septimanis conveniant in Templo Monasterii S. Andrææ, ibidemque ut disputent, in singula dogmatum momenta inter duas gentes controversa: Id rescíscens Imperator protinus ad se Patriarcham, Archiepiscopos, & Crucigeros accersivit, qui confestim convenimus, una cum Consilii Imperatorii Senatoribus.

Ubi Imperator explicatâ Papæ mente ac mandato, monstravit, quantâ cupidine exardescat Papa, ut nostrum aliquot cum Latinis congrederentur, de quæstionibus sigillatim expendendis: Et quod unum hoc Papa omnibus negotiis longe præferat: non quod rerum pondera id exigant, sed propter famam cui tantopere inhiat, ut rumor sparsus Basilæam, & fines terrarum pervadat, Synodum Oecumenicam Ferrariæ coactam hactenus summis negotiis effervescere, unde autoritas Papæ indies accrescat, & Concilii Basilæensis æstimatio subsidat: utcunque id nobis jam unice incumbit prius datas stipulationes facto confirmare, & denos eligere nustrorum, adversum totidem Latinos, qui in has palæstras quotidie descendant dimicaturi: Consenserunt igitur omnium suffragia in Marcum Ephesium, & quatuor Episcopos, Monembasiæ, Nicææ, Lacedæmoniæ, & Anchiali: in duos Crucigeros, Magnum Scriniarium, & meipsum Magnum Ecclesiarcham: quibus postremis adjecerunt duos præfectos Cænobiorum, Omnipotentis & Calæi, unumque

τὸν κῦρον Μανουὴλ τὸν Ἰάγαριν, ὡς καὶ συνέρχωνται καὶ οὗτοι μεθ' ἡμῶν πλὴν ἵνα ἐν ἰδίῳ καθέζωνται τόπῳ, ὡς ἀκροαταὶ, καὶ δεφένσωρες ἡμῶν τὸ δοκεῖν. ὑπετύπωσέ τε, ἵνα ὁ Ἐφέσου, καὶ ὁ Νικαίας λέγωσιν ὅπερ ἂν δεήσοι πρὸς Λατίνους, καὶ οὐδεὶς ἄλλος. καὶ ὅταν ἀκούσωμεν τι παρ' ἐκείνων δεόμενον συμβουλῆς, ἐξερχόμενοι βουλευώμεθα ἰδίως, καὶ ὅπερ ἂν περιστήσωμεν εἴπῃ τοῦτο εἷς ἐκ τῶν δηλωθέντων. πλὴν ἵνα μηδέν τι εἴπωμεν περὶ τῶν εἰς τὸ δόγμα συντεινόντων. καὶ μετὰ τὸ παύεσθαι τοὺς προσδιαλεγομένους, ἵνα προσερχώμεθα τῷ βασιλεῖ καὶ ἀναγγέλλωμεν τὰ ἐν ἑκάστῃ διαλέξει λεχθέντα.

que ex Monachis Sanctimonticolis Dominum Mosem: ex nobilibus etiam Dominum Manuelem Jagarin Imperator nominavit, qui nos comitentur, sed in suo seorsim sedeant loco, non ut actores in scenâ, sed ut benigni spectatores è longinquo, ac fautores nostræ causæ: Quibus omnibus hæc Imperator imposuit mandata: ut præter Ephesium aut Nicænum, nemo pro Græcis ad Latinos loqueretur: Ut si quid disputando occurreret difficilius, nosmetipsos ad consultationem invicem reduceremus, & quicquid referendum, responsa expectantibus definiremus, id unus ex iis duobus cæterorum nomine Latinis exponeret: ut Capitalia, ac primæ magnitudinis dogmata defugeremus, ut quamprimum conventibus finitis, disputantes forum clausissent Philosophicum, ad Imperatorem recurreremus, eique singula in unoquoque conventu dicta ac agitata curaremus fideliter renuntiari.

τμήμ. ε. Κεφ. δ.

Ἐτάχθη οὖν ἡμέρα καθ' ἣν συνελθόντες ἐκαθίσαμεν ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ τοῦ δηλωθέντος ναοῦ, ἰδίως, ἔχοντες καὶ γραμματικὸν τὸν τῆς ἱερᾶς καταστάσεως, καὶ μεταγλωττιστὴν κῦρον Νικολάον τὸν Σεκουνδῖνον. ἦσαν δὲ καὶ ἐξ ἐκείνων Καρδηνάλιοι δύο, ὁ Ἰουλιανὸς καὶ ὁ Φιρμάνος. πρὸς τούτοις ὁ Ῥόδου Ἀνδρέας, ὁ διδάσκαλος τῆς κούρτης Ἰωάννης ὁ ἱσπανὸς, καὶ ἕτεροι ἕξ. προσειρήκασιν οὖν ἡμῖν φιλικῶς, καὶ ἡμεῖς αὖ ἐκείνοις ὁμοίως. εἶτ' ἐκ τῶν σκιμπόδων ἐγερθέντες, καὶ τὰ σφῶν γόνατα τῷ ἐδάφει ἐρείσαντες ὡς ἔθος αὐτοῖς, προσηύξαντο ἱκανῶς κατ' ἀνατολὰς ὁρῶντες καὶ μυστικῶς ψιθυρίζοντες. καὶ ἡμεῖς αὖ τότε τῶν καθεδρῶν ἀποβάντες καὶ τοῖς πήχεσι τῶν χειρῶν ὑπανέχοντες ἑαυτοὺς, ἐν τοῖς σκίμποσι προσηυξάμεθα Ψαλμοὺς ἁρμοδίους διεξιόντες μυστικῶς. εἶτ' ἐκάθισαν ἐκεῖνοί τε καὶ ἡμεῖς.

Καὶ ἤρξατο ὁ Ἰουλιανὸς προοιμιασάμενος, καὶ κατασκευάσας, ὅπως τὸ τῆς ἑνώσεως ἔργον ἐστὶ θεῖον καὶ ἐξαίσιον καὶ ἐπιθυμητόν. καὶ χρὴ πάντας ἐπιμελῶς συνεργῆσαι πρὸς τοῦτο καθὼς δύναται ἕκαστος, ἐπεὶ καὶ τούτου χάριν κατεφρονήσατε καὶ ὑμεῖς ἔφη, πρὸς ἡμᾶς, καὶ κόπων τῶν ἐκ τῶν μακρῶν διαστημάτων, καὶ κινδύνων θαλασσίων, καὶ τῆς ἄλλης θεραπείας ὑμῶν. καὶ ἡμεῖς αὖ πᾶσαν ἐπιμέ-

Sect. V. Cap. IV.

Præfixus igitur dies erat, & nos privatim ac reconditè in dicti Templi Vestiario consedimus, nullis arbitris adhibitis, præterquam duobus extra numerum constitutum, Notario, quem sedes Apostolica nobis imposuit, & Domino Nicolao Secundino interprete: A Latinorum parte duo Cardinales, Julianus ac Firmanus, Andræas Rhodi Episcopus, & aulæ Pontificiæ Doctor, seu Scriniarius Apostolicus Joannes Hispanus, cum aliis sex loca capessivere: qui nos ad primum introitum humanissime salutarunt, & nos paria rependimus: Mox ubi discubuere, è scamnis in pavimentum geniculati, aliquandiu obversis ad Orientem vultibus, introrsum, & cum mysticâ murmuratione orarunt: Tunc & nos, eorum exempla secuti, sedibus exilivimus, brachiisque innixi ad sedilia, Psalmos aliquot proposito congruos, cum pari sibilo, & secretâ intrinsecus mussitatione recitavimus: inde se in suas sedes reposuere, & nos in nostras.

Julianus tum præfari coepit, qui luculentò sermone, cum satis unionem prædicasset, ut opus divinum, bonum immensum, optabile, & expetendum, hortatus est omnes ac singulos, quantum in ipsis situm esset, ad eam acquirendam conferre prout obligantur: Vos enim, inquit, (ad nos conversus) ea propter, postpositis Patriæ vestræ bonis, defatigationes ac fastidia laborum, longissima itinerum intervalla, ingentia terrâ marique discrimina subiistis: & nos ex adverso, nostris perfuncti officiis, nullam diligentiam omisimus, nullis sumptibus pepercimus, ut vos huc pertraheremus, ac divino

μέλειαν πρὸς τὸ συνελθεῖν ὑμᾶς πεποιήκαμεν, ἵνα τὸ τοιοῦτον θεῖον ἔργον διαπραχθείη. διὸ τοῦτο χρὴ ἑκατέρωθεν πᾶσαν σπουδὴν πρὸς τοῦτο συνεισενεχθῆναι.

Ἠκούσαμεν δὲ ὅτι ὑμεῖς ἔτι ὄντες ἐν Κωνσταντινουπόλει συνήρχεσθε μετὰ τῶν ἐκεῖσε σοφῶν καὶ λογιωτέρων, καὶ σκεπτόμενοι εὕρετε μεσότητά τινα δι᾽ ἧς νομίζετε συναφθῆναι μεθ᾽ ἡμῶν. ζητοῦμεν οὖν ἵνα εἴπητε καὶ ἡμῖν ἐκεῖνο τὸ μέσον ὅπερ ἐζητήσατε διὰ τὴν ἕνωσιν. τοιαῦτα τινὰ εἶπεν ὁ Ἰουλιανὸς πεπλατυσμένως ἄγαν καὶ λογικῶς, καὶ μετ᾽ ἐπιστήμης καὶ δεινότητος ῥητορικῆς.

Ἀπεκρίθη ὁ Ἐφέσου πρὸς ταῦτα. ὡς ὅτι μὲν παραγινόμεθα ἐνταῦθα καταφρονήσαντες καὶ κόπων καὶ κινδύνων, πρὸς τὸ διαπραγματεύσασθαι τὸ θεῖον ἔργον τῆς ἑνώσεως, ἐὰν ὁ Θεὸς εὐδοκήσῃ, πρόδηλόν ἐστι. καὶ πρόθυμοι ἐσμὲν καὶ ἡμεῖς τὴν δυνατὴν ἐπιμέλειαν καὶ σπουδὴν θεοῦ χάριτι πρὸς τοῦτο συνεισενεγκεῖν· ἐπεὶ καὶ τούτου χάριν ἀφίγμεθα. πλὴν ἐν ταῖς παρούσαις συνελεύσεσι μερικῶν τινῶν ζητημάτων ἕνεκεν, ἐτάχθημεν συνέρχεσθαι, καὶ ἀκούειν καὶ λέγειν πρὸς ταῦτα. οὐ μὴν δὲ λέγειν περὶ τῆς δόξης δι᾽ ἣν ἀφ᾽ ὑμῶν διϊστάμεθα. περὶ γὰρ ταύτης μετὰ παραδρομὴν τῆς συμφωνηθείσης διορίας ἐτάχθη ἐξετασθῆναι. διὸ εἴπερ ἔχετε ἄλλο τι ζήτημα εἴπατε καὶ ἀπολογησόμεθα, μέσον δέ τι ἡμεῖς οὐχ εὕρομεν. ἀλλ᾽ ὅτι διαλέξεις περὶ τῆς δόξης ποιήσομεν, ἐνδέχεται ἐκ τῶν διαλέξεων ἴσως καὶ μεσότητά τινα εὑρεθῆναι δι᾽ ἧς ἡ ἕνωσις παρακολουθήσοι. οὕτως μὲν ὁ Ἐφέσου ἀπελογήσατο.

τμήμ. δ. κεφ. κθ.

Ἀλλ᾽ ἐνταῦθα τοῦ λόγου γινόμενος, τοῦτο τοῖς ἐντευξομένοις, εἰδέναι διαμαρτύρομαι, ὡς ἔγωγε ἐν μὲν τῇ προκαταστάσει, καὶ ταῖς κατασκευαῖς τῶν πράξεων κἀν τοῖς ἄλλοις, ἀκριβῶς κατὰ τὸ ἐγχωροῦν, καὶ αὐταῖς λέξεσι πολλαχοῦ ὑφηγοῦμαι τὰ τότε λεχθέντα τε καὶ πραχθέντα, καὶ περιέργου παντὸς ποιοῦμαι μήτι, προσθεῖναι τοῖς εἰρημένοις ἐκεῖσε,

vino hoc opere peracto, concordiæ ac unionis mutuæ, larga meſſis in nos omnes, & nomen Chriſtianum redundaret: Quare utramque partem omni ope ac induſtriâ niti oportet, ut ea proſperrime ſuccedat.

Penetravit ad nos huc uſque perlatus rumor: Vos olim Conſtantinopoli cætus invicem celebraſſe, virorum prudentiſſimorum, & omnis ſublimioris inſtituti, hiſtoriarum, & antiquitatis peritiſſimorum, qui nonnulla media excogitarunt, quibus fraterna reconciliatio inter nos, & pax firma poſſit propagari: liceat igitur id unum à vobis impetrare, ut hæc media nos condocefacere dignemini: quibus actutum & abſque mora, tantam felicitatem pedibus ingrediamur: Hæc Julianus fusè admodum, atque abundanter nobis explicuit, ſolertiſſimâ oratione, & quæ in multam eloquentiæ ſublimitatem aſſurrexit.

Epheſius ad hæc reſpondit, palam jam, & ante oculos omnium eſſe, quot genera laborum, diſcriminum, faſtidiorumque ſuſtinuerimus, ut hoc divinum opus unionis, modo divina Majeſtas concederet, potuerimus, quibuſlibet miſeriarum noſtrarum, malorumve cumulis emercari: ſed & adhuc accincti ſumus, animis nequaquam infractis, prompte & alacriter, omnem induſtriam ac vigilantiam exerere, ut procudamus eam unionem, cujus ſolâ gratiâ huc pervenimus: Sed in his privatis congreſſibus, & anguſtis ſubſelliis ſingularia tantum tractare jubemur, & de his ſolis diſſerendi anſam reciprocare: Sed nullo pacto nobis intrare licet in profundius dogma, quod nos à vobis diſterminat: illud enim poſt quatuor menſes integræ Synodo diſcutiendum relinquitur: Qnare ſi quid particulare vobis occurrit in mentem, diſquiſitione dignum, promitte, & reſpondebimus: Medium vero unionis ſarciendæ nullum hactenus perveſtigavimus, ſi quod inter diſputandum eluxerit, pro noſtrâ facultate non deerimus vobiſcum ſuffragari. Et hæc Epheſius reſpondit.

SECT. V. CAP. V.

Nunc quoniam huc uſque hiſtoriæ noſtræ telam pertexuimus, lectores cujuſcunque qualitatis, precibus obteſtor, ut hoc unum ante omnia credant: Me tam in antecedaneis cauſarum involucris enucleandis, quam in adſtruendis rerum momentis, quibus plerique homines negotiorum molem extundunt, & in quibuſcumque aliis ratiociniis, judicio uſum adeo accurato, pro meâ tenui facultate, ut ſæpenumero ipſiſſima verba exhibeam, quibus negotia

τε, μήτε τι παραλιπεῖν. ἐν δέ γε ταῖς διαλέξεσι οὐκ ἔνεστι λεπτομερῶς ταύτας ἐκτίθεσθαι, ἐπειδὴ εἰς πλάτος πολὺ παρετείνοντο αἱ ὁμιλίαι τῶν διαλεγομένων, ἀλλὰ κεφαλαιωδῶς τοῦ σκοποῦ αὐτῶν ἐφαπτόμενος εἰς τὰ πρακτικὰ παραπέμψω τοὺς βουλομένους εἰδέναι τὰ κατὰ μέρος ἐν αὐταῖς λαληθέντα. Ταῦτα οὖν οἱ βουλόμενοι καὶ ἐν τῷ παρόντι ζητείτωσαν. ἐν γὰρ τοῖς περὶ τοῦ πυργατορίου ὑπομνήμασιν εὑρήσουσιν ἀκριβῶς ὅσα παρ' ἑκατέρων λέλεκται τῶν μερῶν. ὁ δὲ παρὼν λόγος προβαινέτω, καθ' ὃν προὔθετο σκοπὸν ἐξ ἀρχῆς.

Ὁ δὲ Ἰουλιανὸς αὖθις ἀπελογήσατο πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Ἐφέσου, καὶ πρῶτον μὲν ἐπῄνεσεν αὐτὸν ὡς συνετῶς ἀποκριθέντα. εἶτα δεῖν ἔλεγε μᾶλλον, ἀπὸ τοῦ νῦν περὶ τῆς δόξης τὸν λόγον ποιεῖσθαι, καὶ μὴ προσίστασθαι ἡμῖν τὸ τῆς διωρίας κώλυμα, ἀλλὰ γυμνάζειν καὶ ἐπεξεργάζεσθαι τὰ τὴν διαφορὰν ἐμποιοῦντα ἡμῖν ζητήματα, καὶ ἔχειν τοὺς περὶ τούτων λόγους, καὶ τηρεῖν διευκρινημένους. καὶ μετὰ τὴν διωρίαν ὅταν συναχθῶσι καὶ οἱ ἐλευσόμενοι, ἵνα ἀκούσωσι τοὺς λόγους γεγυμνασμένους παρ' ἡμῶν καὶ χωρήσωσιν εὐκόλως πρὸς τὴν ἀπόφασιν. καὶ μάλιστα συντείνει τοῦτο, ἔφη, καὶ πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Ἐφέσου. Μεταξὺ γὰρ τῶν τοιούτων διαλέξεων εὑρεθήσεται καὶ ἡ μεσότης καθὰς αὐτὸς εἴρηκε, καὶ λίαν καλῶς, καὶ τῷ σκοπῷ τούτου συνᾴδω καὶ αὐτός. διὸ οὐ χρὴ ἕνεκεν τῆς διωρίας κωλυθῆναι τὰς διαλέξεις. εἰς πλάτος οὖν ἐξέτεινε τοὺς περὶ τούτου λόγους, ἀφορμάς τινὰς ἐκ τῶν τοῦ Ἐφέσου λόγων ὑποσυλῶν, καὶ τῇ τῆς μεσότητος λέξει ἐπιφυόμενος.

Ὡς οὖν εἴδομεν τοὺς λόγους τοῦ Ἰουλιανοῦ μετὰ ῥητορικῆς δεινότητος εὐφυῶς ἄγαν καὶ περιέργως προαγομένους, ἐξελθόντες ἰδίως ἐβουλευσάμεθα. καὶ ἐζητοῦμεν ὁποίαν εἶναι δεῖ, πρὸς ἅπερ ἠκούσαμεν ἀπολογίαν, εἴπομεν δὲ καὶ τῷ Ἐφέσου, μετὰ συμβουλῆς καὶ ἀξιώσεως, ὅτι ἐπεὶ ἀπελογήσατο αὐτὸς τὴν πρώτην ἀπολογίαν, ἀπολογηθήτω νῦν ταύτην τὴν δευτέραν ἡμῶν ἀπολογίαν ὁ Νικαίας, καὶ ἔσται τοῦτο φιλικόν τι καὶ τίμιον. καὶ οὕτως ἀνεθήκαμεν αὐτῷ ταύτην. τῇ γὰρ ἀληθείᾳ οὐκ ἔδοξεν ἡμῖν ἔχειν τινὰ ἀγνωμοσύνην τα,

gotia vel dicta vel facta memorabantur: fidem ac probitatem ducens rerum omnium primam & antiquissimam, ut nec sententiis prolatis, rebusve gestis, quidquam aut addidisse aut detraxisse videar: Verum inter colloquendum, quid in singulis conventibus, & à quo dictum effluxerit, per literas posteritati commendare, nimis esset operosum: quandoquidem sermocinantes in varios flexus & ambages abeunt, & inutili multiloquio hac illac pondera discursuum librant: Sufficiet viâ ad veritatem incedere compendiariâ, ut summa præcipuarum rerum, capita delibans, scire avidos in ipsa negotiorum penetralia perducam: ut vel hinc, per suam indolem particularia quævis conjectent: Et quoniam futura disceptatio de Purgatorio promittitur, si quibus mea succincta brevitas minus satisfecerit, perlegant Commentarios de Purgatorio, à nostratibus conscriptos, ubi singularia ab utraq; parte proposita, ad minimas circumstantiarum argutias, exactissimè recenseri animadvertent: Interea nostra progrediatur historia, stilo ac Methodo quibus primitus exorsi sumus.

At Julianus Ephesii responso nequaquam acquiescens, pauca denuo retorsit: Et quamvis in ipso perorandi vestibulo, Ephesium plurimum laudaret, quod respondisset, ut decuit virum gravem, & in rebus obeundis limatum, tamen ab hoc unico se male habere ajebat, quod nos distrahat Ephesius, ad remota temporum intervalla, & objectâ quatuor mensium intercapedine strangulet: Nec enim nostra suscepta munia præpedire debet protelata in trientem anni, mensium decursio: Sed nunc investigare oportet, ac in medium eruere, quæ gentes potissimum distineant controversiæ: Earum singulas accuratâ examinatione, discutere ac in mentibus recondere, ut expirante illâ induciarum morâ, cum Concilii Patres ad sedes convolaverint, intelligant quæ præstiterimus, applaudant nostris dissertationibus, & facile in nostras sententias descendant: quin & huc spectabat ipsa Ephesii Oratio, dum inter hæc colloquia medium aliquod exoriri posse pulcherrime asserebat, ad quod & ipse collimo tanquam ad ultimum scopum: quare maxima esset impietas nostras disceptationes, inerti mensium otio circumscribere: Hæc fusè admodum Julianus, nonnulla subinde ab Ephesii verbis decerpens argumenta, & Medii vocabulo, cum voluptate quadam ac dulcedine luxuriosè inhærescens.

At nos clarè perspicientes quo Juliani tenderet oratio, cum tanta sublimitate Rhetoricâ, ac vernanti gratiâ eleganter & propriè fluens, secessimus aliquantisper è reliquo cœtu, & serio inter nos cœpimus inquirere, quale responsum debeat Juliani verbis aptari? Atque Ephesium consulendo

τα, ἢ κατὰ τὴν φράσιν, ἢ κατὰ τὰ νοήματα ἡ πρώτη ἀπολογία τοῦ Ἐφέσου, οὐδὲ ἀναλογίαν ἁρμοδίαν πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Ἰουλιανοῦ, διὸ καὶ κατεσκευάσαμεν τὴν Νικαίας ἀπολογήσασθαι.

sulendo pariter ac precando exoravimus, ut quãdoquidem ipse primus certamen ingressus cum Juliano, suas partes strenuè peregisset, nunc lampadem traderet Nicæno, ut is idem stadium decurrens, cum adversario, secundas respondendi Juliano vices suppleret: Id enim non modo ut amabile sed ut honorificum videri: Ita tum utrique mandavimus, alter ut taceat, alter ut loquatur. Nam ut ingenuè fateamur & sine fuco: In primâ responsione Ephesii nulla emicuit erecta dicendi generositas, nec in dictione, nec mentis conceptu, & immensum subsidere videbatur infrà mellifluam Julianææ Orationis eloquentiam: Quare nunc voluimus ut succederet Nicænus, & lacertos pro nobis experiretur.

τμήμ. ε. Κεφ. ς.

Εἰσελθόντων οὖν ἡμῶν καὶ καθεσθέντων, ἤρξατο ὁ Νικαίας, καὶ πρῶτον μὲν ἐπῄνεσε τὸν Ἰουλιανόν, ὡς ἄριστα καὶ ῥητορικώτατα διελόντα, καὶ ἐπεξεργασάμενον τούς τε πρώτους αὐτοῦ λόγους, καὶ τοὺς δευτέρους. εἶτ᾽ ἀνακεφαλαίωσιν ἐποιήσατο τῶν πρὸς τὴν ἀπολογίαν τοῦ Ἐφέσου λόγων τοῦ Ἰουλιανοῦ, καὶ ἐφ᾽ ἑκάστῳ κεφαλαίῳ γενναίαν ἐφήρμοζεν ἀπολογίαν, οὐ μόνον δὲ πρὸς τοὺς ἀπελογεῖτο λόγους τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ τοὺς προτέρους συνείρων λόγους, καὶ πρὸς ἐκείνους ἀπελογεῖτο, καὶ ἐπηνώρθου τὰ δόξαντα ἀνίσχυρα ἐκ τῶν τοῦ Ἐφέσου, καὶ ἠσφαλίσατο, καὶ ἀπέκλεισεν, εἴ τι πόρισμα ἐπορίζετο ἐκ τούτων ὁ Ἰουλιανός. ἐν οἷς μετὰ τῶν ἄλλων, τῶν πολλῶν καὶ ἀρίστων αὐτοῦ ἐπιχειρημάτων ἔφη καὶ τοῦτο, Μεσότητα δὲ ἄλλην ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν εἰ μὴ τὴν ἀλήθειαν. ἐπεὶ γὰρ ἔχομεν τὴν ἀλήθειαν μεθ᾽ ἡμῶν, αὐτὴν ἕξομεν ἡμεῖς καὶ μεσότητα, καὶ ἑτέρας οὐ δεησόμεθα. ἐπεὶ οὐδὲ δυνησόμεθα ποτὲ εὑρεῖν κρείττονα τῆς ἀληθείας μεσότητα. οὐ μόνον δὲ πρὸς τοὺς δευτέρους λόγους τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς προτέρους σχεδὸν πάντας ἐδεδώκει τὴν ἀπολογίαν γενναίαν τε καὶ λογικὴν καὶ πεπλατυσμένην.

Μετὰ τὴν ἀπολογίαν δὲ τοῦ Νικαίας, εὐθὺς ἐξῆλθε καὶ ὁ Ἰουλιανὸς μετὰ τῶν περὶ αὐτόν. καὶ ἐβουλεύσαντο ὥραν ἱκανήν, εἶτα ἦλθον καὶ ἐκάθισαν, καὶ ἔδειξεν ὁ Ἰουλιανὸς ἑαυτὸν ἀποδεξάμενον καλῶς τοὺς λόγους τοῦ Νικαίας, καὶ ἐπῄνεσεν αὐτὸν ὡς συνεχῶς τε καὶ λογικῶς ἀποκρινάμενον, καὶ πολλοὺς ἐπαίνους πρὸς αὐτὸν εἰρηκὼς ἐν τούτοις τοὺς λόγους κατέπαυσε, ἐν ἑτέρᾳ συνελεύσει, τὰ δόξαντα αὐτοῖς λέγειν ταμιευσάμενος. διὸ καὶ ἀπήλθομεν

SECT. V. CAP. VI.

Reversis igitur nobis, ac singulis suo loco repositis, orsus est Nicænus perorare, qui in primo limine Julianum magnopere commendavit, quod admirabili facundiâ, & arte singulari, cuncta in primâ ac secundâ Oratione explicuisset: Deinde quæ Julianus protulerat adversum Ephesii responsum, capitulatim recensuit, & ad singula capita solutionem concinnavit: Nec in secunda duntaxat Oratione Juliani omnino immoratus est: sed è primâ etiam nonnulla commodum subinde intexuit, & ancipiti gladio & Julianum & Ephesium perstrinxit: si quid ille minus rectum ad nostra instituta proposuisset, si quid alter minus firmum ad nostra vota, & expectationem Juliani effutiisset: Quin & si quod necessariæ consequentiæ Corollarium, ex dictis suis Julianus collegisset, id Nicænus ut alienum à proposito expunxit: Inter alia autem multa & præclara Nicæni ratiocinia, & illud de Medio habebatur: Medium, inquit, aliud nec foras attulimus, nec domi unquam usurpavimus præter veritatem: Et si veritas à nostris partibus constabit, nobis æternum erit medium, nec de alio sollicitabimur: si quidem terrarum orbis præstantius hactenus nec protulit, nec in posterum expediet: Ita non solum secundam orationem, sed & primam Juliani Nicænus Oratione generosâ, prolixâ, ornatâque refutavit.

Julianus vero post finitam Nicæni Apologiam statim cum suis exiit ad consultandum, & cum per aliquod spatium capita conjecissent, redeuntes loca capessivere: Et Julianus plurimum visus est orationem Nicæni in bonam partem interpretari: eumqne mirificè laudavit, quod prudenter, & apposite respondisset: Et permulta alia istiusmodi encomia accumulans, clausit colloquium: ac in aliam opportunitatem, quæ tum ipse dicere cogitârat, in pectore condita reservavit: Quare nos seorsim partiti, quisque in suum se contulit diversorium, & confestim à prandio ad Imperatoris aulam, cui

μεν

μεν εἰς τὰ ἴδια, καὶ διερισήσαντες προσήλθομεν τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀνηγγείλαμεν τὰ ἐν τῇ συνελεύσει λαληθέντα, καὶ κατὰ μέρος ὡς προέβησαν, καὶ ὡς ἐνίσανται ἀπαιτοῦντες περὶ τῆς δόξης διαλέγεσθαι, ὁ δὲ ἀπεδέξατο μὲν τὴν προχώρησιν τῶν λόγων, προσέταξε δὲ ἵνα περὶ μὲν ἄλλων ὧν ἂν εἴπωσι ἀπολογώμεθα καὶ ἡμεῖς, περὶ δὲ τῆς δόξης μηδ᾽ ὅλως. Τότε εἶδον τινὲς ἐξ ἡμῶν τὸν Ἐφέσου, καὶ τοὶ μὲν ὠνείδισαν αὐτὸν φιλικῶς. τοὶ δὲ ἠξίωσαν καὶ παρεκίνησαν ὅσα χρὴ λογικῶς καὶ γενναίως. εἶπον γὰρ αὐτῷ, ὡς εἴπερ ἐν τοῖς ζῶσιν ἐτύγχανον νῦν, εἴτε ὁ διδάσκαλος κῦρος Ἰωσὴφ, εἴτε ὁ πάπας μακάριος ὁ μακρὸς, εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ ἐλογίσαντο ἂν εἶναι εἰς αὐτοὺς, τὸ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν τὴν παροῦσαν γενέσθαι σύνοδον. ὡς ἂν ἐνδείξωνται τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν ζῆλον ὃν εἶχον εἰς τὰ εὐσεβῆ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν δόγματα, καὶ τὴν ἐπιστήμην, καὶ τὴν δύναμιν, ἣν ἀπὸ τῆς περὶ τοὺς λόγους παιδείας συνειλόχασιν. ἐοικέναι γὰρ ἂν τις εἴποι τὰ παρόντα ἐκείνοις τοῖς ἐν τοῖς θείοις εὐαγγελίοις εἰρημένοις, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ὑμεῖς ἀκούετε καὶ οὐκ ἤκουσαν. τοῦ οὖν τοιούτου πράγματος ἐκ Θεοῦ καταπεμφθέντος πρός σε, οὐκ ἔδει πεφεισμένως καὶ ἰδιωτικῶς, ἢ καὶ ἀπερισκέπτως ὡς ἔτυχεν ἀπολογήσασθαι, ἀλλ᾽ ἐπιστημονικῶς καὶ γενναίως, ὡς λόγιος, καὶ δύνασαι τοῦτο καλῶς Θεοῦ χάριτι. διὸ σπούδασον, ἵνα δείξῃς καὶ τὴν γενναιότητα ἣν ἔχεις περὶ τὰ εὐσεβῆ ἡμῶν δόγματα, καὶ τὴν λογιότητα ἣν ἐκτήσω βοηθείᾳ Θεοῦ, ἀπὸ τῆς σπουδῆς σου καὶ τῆς ἐπιμελείας σου. ἔσται γὰρ τοῦτο καὶ εἰς τιμὴν σὴν καὶ ἐπίδοσιν, καὶ εἰς δόξαν τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν. εὑρήσεις δὲ καὶ μισθὸν, παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐχαριστίαν παρ᾽ ἡμῶν πάντων.

Ὁ δὲ ἐπὶ τούτοις ἔφη, ὡς πάλαι παρῃτήσατο τὰς τοιαύτας τῶν λόγων φιλοτιμίας, καὶ ἁπλῶς ἠρετίσατο ὁμιλεῖν καλογηρικῶς. ἀλλ᾽ ἤκουσεν ὡς οὐκ ἀπαιτεῖ ἡ παροῦσα ὕλη τοιαύτην τῶν λόγων ἰδέαν, ἀλλὰ γενναίαν καὶ ἀγωνιστικὴν κατά τε τὸν νοῦν καὶ τὴν φράσιν. διὸ χρὴ καὶ αὐτὸν ὡς δυνατὸν πρὸς ταῦτα σπουδάσαι, ἐπεὶ καὶ

cui singula in hac primâ conventione dicta sigillatim enarravimus: ut illud unum nunc expetant Latini ante omnia, de primariâ inter nos arce controversiarum nobiscum digladiari: Imperator de reliquâ Orationum serie nobis congratulatus est: at illud unum nobis imposuit, velut legem inviolabilem, ut quanquam arbitrium nobis adesset liberrimum quibuslibet aliis objectis responsitandi, tamen illum ocellum discriminum inter nos ne digito pertingi patiamur: Tunc nonnulli nostrum, conjectis in Ephesium oculis partim objurgarunt, sed leniter & amicè, partim etiam obsecrarunt, ut in posterum eminentiæ suæ amplitudinem implere majori nisu contenderet, animoque magis erecto ac generoso cum hostibus congrederetur: Nam si (dixerunt) in vivis nunc superesset Oecumenicus Doctor Dominus Joseph, vel insignis ille Pater Spiritualis Macarius Macro, pro quantâ felicitate ducerent numinis benignitatem, quod ipsorum temporibus hanc Synodum celebrari permisisset: ut in hoc quasi theatro, commonstrarent, quanto cum zelo, & vehementi animorum concitatione efferri possent, ad sanctissima Ecclesiæ nostræ dogmata defensanda? Et quam ipsi rerum omnium scientifici, in his Philosophandi artibus, & studiis eloquentiæ palmam omnibus mortalibus longè præriperent? ut huc non ineptè referri possit illud in Evangeliis: Multi Prophetæ ac reges videre desiderarunt, quæ vos videtis, & non viderunt, & audire quæ vos auditis, & non audiverunt: cum igitur tantæ molis negotium, tuis partibus ornandum accedat, à Deo immissum, non oportuit te parcè, languidè ac negligenter hoc stadium decurrere, sed elate ac confidenter, ut virum omnium scientiarum peritissimum, generosum ac Nobilem: Quare magnopere rogandus es ut posthac digneris tui ipsius magis meminisse: Ut doctissimam exeras facultatem quâ plurimum polles, in arcanis nostrorum dogmatum enucleandis: eamque singularem facundiam quam tuis laboribus, ab ineunte adolescentiâ comparaveris: quod semel effectum, cedet in tui ipsius immensam existimationem, in Ecclesiæ nostræ incrementum & gloriam: & exinde meritissimam à Deo mercedem reportabis, & à nobis omnibus æternam laudum ac gratiarum remunerationem.

Ephesius satis conscius neque hæc fingi, nec ut malevola objici, se modestè excusavit: aliud institutum ab initio proposuisse, ut fervidas Rhetorum palæstras evitans, sobriè ac verecundè velut Monachum deceret, nudæ veritatis amantem, cum adversariis concurreret: At amici derepente interpellarunt: Negotium præ manibus aliam loquendi Ideam postulare, vividam,

καὶ ὁ καθόλου ἀγὼν πρὸς αὐτὴν ἀφορᾷ. εἰ μὴ γὰρ νῦν χρήσεται τῇ ἐνούσῃ αὐτῷ σοφίᾳ καὶ λογιότητι, ποῦ ἂν ἄλλοθι χρήσαιτο ταύτῃ; καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν πρὸς τὸν Ἐφέσου.

τμῆμ. ε. Κεφ. ζ.

Συνήλθομεν δὲ ἐν δευτέρᾳ συνελεύσει, καὶ πάλιν ἤρξατο ὁ Ἰουλιανὸς, καὶ διὰ πολλῶν λόγων κατεσκεύασεν, ὅτι χρὴ λέγειν περὶ τῆς δόξης, καὶ ἀπῄτησε καὶ ἡμᾶς, λέγειν τι περὶ αὐτῆς. ἀπελογήσατο οὖν ὁ Ἐφέσου, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους τοῦ Καρδιναλίου λόγους λογικῶς, καὶ γενναιότερον ἢ πρότερον. εἶτα εἶπε καὶ εἰς τὰ περὶ τῆς δόξης, ὅτι καθὼς ἔφημεν καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ συνελεύσει, οὕτω καὶ νῦν λέγομεν, ὅτι ἐπεὶ ἐτάχθη καὶ συνεφωνήθη ἐγγράφως, καὶ παρὰ τοῦ μακαριωτάτου πάπα, καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ ἁγίου, καὶ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἡμῶν, ἵνα μέχρι τῆς τετραμήνου διορίας, μηδ' ὅλως διαλεχθῶμεν περὶ τῆς δόξης, καθὼς οἶδεν ἀκριβῶς τοῦτο καὶ ἡ αἰδεσιμότης σου. μετὰ γὰρ τῆς βουλῆς τῶν αἰδεσιμωτάτων Καρδιναλίων ταῦτα συνεφωνήθησαν, οὔτ' εὐπρεπὲς, οὔτε δίκαιον ἂν εἴη παραβλέψαι, τὰ παρὰ τῶν πολλῷ κρειττόνων ἡμῶν συμπεφωνημένα. καὶ περὶ τοῦ καθολικοῦ ζητήματος τῆς δόξης λέγω διαλέγεσθαι ἡμᾶς, μερικοὺς ὄντας, καὶ μερικῶν τινων ζητημάτων χάριν συνέρχεσθαι, καὶ ἀκούειν, καὶ λέγειν ἀποταχθέντας. οὐ γὰρ ἐνδέδοται ἡμῖν ἐν ταῖς παρούσαις συνελεύσεσι λέγειν περὶ τῆς δόξης, ἐπεὶ ἐν ταύτῃ ἐστὶν ἡ καθόλου ἡμῶν διαφορὰ καὶ ἐν τῇ περὶ αὐτῆς διαλέξει χρὴ καὶ τοὺς καθόλου παρεῖναι. τούτους τε οὖν καὶ ἄλλους πολλοὺς καὶ καλοὺς λόγους εἰπὼν ὁ Ἐφέσου, ἀπηνήνατο περὶ τῆς δόξης διαλεχθῆναι. ὁ δὲ Ἰουλιανὸς οὐκ ἐπείθετο τούτοις.

Ἀλλὰ πολλοῖς λόγοις ἀπῄτει πάλιν καὶ ἠνάγκαζε διαλέγεσθαι περὶ τῆς δόξης, εἶπε δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο. ὅτι οὐ κωλύει ἡ συμφωνία τὴν ἐκ παντὸς τρόπου διάλεξιν περὶ τῆς δόξης. πολλῶν γὰρ ὄντων τρόπων τῶν πρὸς τὸ συμπέρασμα τῶν διαλέξεων φερόντων. ἐκώλυσε μὲν τὸν καθο-

vidam, elevatam, præferocem, æmulorum concertationibus parem, in mentis subtilitate ac linguæ facundiâ: Et quod ipsum oporteat hanc Argumentandi formam induere, in quem totum pondus luctæ esset recubiturum: Et quando speraret occasionem huic similem, monstrandi suas dotes si hanc spreverit? Hæc ad Ephesium.

Sect. V. Cap. VII.

Considentibus nobis in secundo congressu, Julianus denuo præfari cepit, multisque verborum involucris astruere, quod ulterius non oporteat disceptationem deferri, de primigeniâ illâ opinione quæ nos invicem discriminat, & ultrò proposcit, illac sermones nostros dirigeremus: Cui Ephesius respondit, simul & cæteris quæ proposuerat Cardinalis, sermone quidem elegantiori quam anteà, & modo dicendi magis florenti ac generoso, sed iisdem hæsit immotus vestigiis in hac secundâ exercitatione, quibus in priori: Nempe, quandoquidem, à Beatissimo Papa, Imperatore sacrosancto, & pientissimo Patriarchâ constitutum esset, obsignatis etiam tabulis, ut durante quatuor mensium morâ, nostra principalis quæstio non controverteretur, ut tua satis novit Cardinalitia Eminentia, nec enim sine tuo, omniumque Cardinalium assensu conventum illud prodiit in lucem, impium esset in nobis injustum ac indecorum, ansam præripere majoribus nostris, & virorum nobis multo præstantiorum decreta semel sancita ac tradita refigere, aut eo væcordię prorumpere, ut singulares cum simus, & singularibus tantum ratiociniis adhibiti, audire, dicere, sermocinari, quæstionem omnium gravissimam, & maximè universalem ad nostrã trutinam expendere audeamus: Quod nobis neutiquam permittitur: Privata à privatis statuminari possunt, sed generalia, quæ controversiarum omnium capita comprehendunt, generali judicio sunt seponenda: Hæc & alia permulta hujus commatis cum dixisset Ephesius, descendere in discursum, de illa opinione differentiarum omnium matre penitus recusavit.

Nec tamen Juliano persuasit, aut suam deserere, aut in aliam migrare sententiam, qui pertinacissimè idem saxum volvere perseveravit: Et quandoquidem occæpisset id præ se ferre, jam ut justum ac debitum sibi concedi poposcit, & tantum non necessitatem injecit de isto dogmate differendi: Nec enim (inquit) conventum inter Papam, Imperatorem & Patriarcham, omnem aditum debet obstruere: Cùm enim modi multifarii à præmissis articulis ad conclusionem ducant, conventum illud fortassè occlusit

μεν εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἀριστήσαντες προσήλθομεν τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀνηγγείλαμεν τὰ ἐν τῇ συνελθούσῃ λαληθέντα, κατὰ μέρος ὡς προέβησαν, καὶ ὡς ἐνίστανται ἀπαιτοῦντες περὶ τῆς δόξης διαλέγεσθαι, ὁ δὲ ἀπεδέξατο μὲν τὴν προχώρησιν τῶν λόγων, προσέταξε δὲ ἵνα περὶ μὲν ἄλλων ὧν ἂν εἴπωσι ἀπολογώμεθα καὶ ἡμεῖς, περὶ δὲ τῆς δόξης μηδὲν ὅλως. Τότε εἶδον τινὲς ἐξ ἡμῶν τὸν Ἐφέσου, καὶ τινὲς μὲν ὠνείδισαν αὐτὸν φιλικῶς. τινὲς δὲ ἠξίωσαν καὶ παρεκίνησαν ὅσα χρὴ λογικῶς καὶ γενναίως. εἶπον γὰρ αὐτῷ, ὡς εἴπερ ἐν τοῖς ζῶσιν ἐτύγχανον νῦν, εἴτε ὁ διδάσκαλος κύριος Ἰωσὴφ, εἴτε ὁ πάπας μακάριος ὁ μακρὸς, εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ ἐλογίσαντο ἂν εἶναι εἰς αὐτοὺς, τὸ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν τὴν παροῦσαν γενέσθαι σύνοδον. ὡς ἂν ἐνδείξωνται τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν ζῆλον ὃν εἶχον εἰς τὰ εὐσεβῆ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν δόγματα, καὶ τὴν ἐπιστήμην, καὶ τὴν δύναμιν, ἣν ἀπὸ τῆς περὶ τοὺς λόγους παιδείας συνειλόχασιν. ἐοικέναι γὰρ ἂν τὶς εἴποι τὰ παρόντα ἐκείνοις τοῖς ἐν τοῖς θείοις εὐαγγελίοις εἰρημένοις, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ὑμεῖς ἀκούετε καὶ οὐκ ἤκουσαν. τοῦ οὖν τοιούτου πράγματος ἐκ Θεοῦ καταπεμφθέντος πρός σε, οὐκ ἔδει πεφεισμένως καὶ ἰδιωτικῶς, ἢ καὶ ἀπεριοσκέπτως ὡς ἔτυχεν ἀπολογήσασθαι, ἀλλ' ἐπιστημονικῶς καὶ γενναίως, ὡς λόγιος· καὶ δύνασαι τοῦτο καλῶς Θεοῦ χάριτι. διὸ σπούδασον, ἵνα δείξῃς καὶ τὴν γενναιότητα ἣν ἔχεις περὶ τὰ εὐσεβῆ ἡμῶν δόγματα, καὶ τὴν λογιότητα ἣν ἐκτήσω βοηθείᾳ Θεοῦ, ἀπὸ τῆς σπουδῆς σου καὶ τῆς ἐπιμελείας σου. ἔσται γὰρ τοῦτο καὶ εἰς τιμὴν σὴν καὶ ἐπίδοσιν, καὶ εἰς δόξαν τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν. εὑρήσεις δὲ καὶ μισθὸν, παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐχαριστίαν παρ' ἡμῶν πάντων.

Ὁ δὲ ἐπὶ τούτοις ἔφη, ὡς πάλαι παρῃτήσατο τὰς τοιαύτας τῶν λόγων φιλοτιμίας, καὶ ἁπλῶς ἠρετίσατο ὁμιλεῖν καλογηρικῶς. ἀλλ' ἤκουσεν ὡς οὐκ ἀπαιτεῖ ἡ παροῦσα ὕλη τοιαύτην τῶν λόγων ἰδέαν, ἀλλὰ γενναίαν καὶ ἀγωνιστικὴν κατά τε τὸν νοῦν καὶ τὴν φράσιν. διὸ χρὴ καὶ αὐτὸν ὡς δυνατὸν πρὸς ταῦτα σπουδάσαι, ἐπεὶ καὶ

cui singula in hac primâ conventione dicta sigillatim enarravimus: ut illud unum nunc expetant Latini ante omnia, de primariâ inter nos arce controversiarum nobiscum digladiari: Imperator de reliquâ Orationum serie nobis congratulatus est: at illud unum nobis imposuit, velut legem inviolabilem, ut quanquam arbitrium nobis adesset liberrimum quibuslibet aliis objectis responsitandi, tamen illum ocellum discriminum inter nos ne digito pertingi patiamur: Tunc nonnulli nostrum, conjectis in Ephesium oculis partim objurgarunt, sed leniter & amicè, partim etiam obsecrarunt, ut in posterum eminentiæ suæ amplitudinem implere majori nisu contenderet, animoque magis erecto ac generoso cum hostibus congrederetur: Nam si (dixerunt) in vivis nunc superesset Oecumenicus Doctor Dominus Joseph, vel insignis ille Pater Spiritualis Macarius Macro, pro quantâ felicitate ducerent numinis benignitatem, quod ipsorum temporibus hanc Synodum celebrari permisisset: ut in hoc quasi theatro, commonstrarent, quanto cum zelo, & vehementi animorum concitatione efferri possent, ad sanctissima Ecclesiæ nostræ dogmata defensanda? Et quam ipsi rerum omnium scientifici, in his Philosophandi artibus, & studiis eloquentiæ palmam omnibus mortalibus longè præriperent? ut huc non ineptè referri possit illud in Evangeliis: Multi Prophetæ ac reges videre desiderarunt, quæ vos videtis, & non viderunt, & audire quæ vos auditis, & non audiverunt: cum igitur tantæ molis negotium, tuis partibus ornandum accedat, à Deo immissum, non oportuit te parcè, languidè ac negligenter hoc stadium decurrere, sed elate ac confidenter, ut virum omnium scientiarum peritissimum, generosum ac Nobilem: Quare magnopere rogandus es ut posthac digneris tui ipsius magis meminisse: Ut doctissimam exeras facultatem quâ plurimum polles, in arcanis nostrorum dogmatum enucleandis: eamque singularem facundiam quam tuis laboribus, ab incunte adolescentiâ comparaveris: quod semel effectum, cedet in tui ipsius immensam existimationem, in Ecclesiæ nostræ incrementum & gloriam: & exinde meritissimam à Deo mercedem reportabis, & à nobis omnibus æternam laudum ac gratiarum remunerationem.

Ephesius satis conscius neque hæc fingi, nec ut malevola objici, se modestè excusavit: aliud institutum ab initio proposuisse, ut fervidas Rhetorum palæstras evitans, sobriè ac verecundè velut Monachum deceret, nudæ veritatis amantem, cum adversariis concurreret: At amici derepente interpellarunt: Negotium præ manibus aliam loquendi Ideam postulare, vividam,

καὶ ὁ καθόλου ἀγὼν πρὸς αὐτὸν ἀφορᾷ. εἰ μὴ γὰρ νῦν χρήσεται τῇ ἐνούσῃ αὐτῷ σοφίᾳ καὶ λογιότητι, ποῦ ἂν ἄλλοθι χρήσαιτο ταύτῃ; καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν πρὸς τὸν Ἐφέσου.

τμῆμ. ε. Κεφ. ζ.

Συνήλθομεν δὲ ἐν δευτέρᾳ συνελεύσει, καὶ πάλιν ἤρξατο ὁ Ἰουλιανὸς, καὶ διὰ πολλῶν λόγων κατεσκεύασεν, ὅτι χρὴ λέγειν περὶ τῆς δόξης, καὶ ἀπήτησε καὶ ἡμᾶς, λέγειν τι περὶ αὐτῆς. ἀπελογήσατο οὖν ὁ Ἐφέσου, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους τοῦ Καρδηναλίου λόγους λογικῶς, καὶ γενναιότερον ἢ πρότερον. εἶτα εἶπε καὶ εἰς τὰ περὶ τῆς δόξης, ὅτι καθὼς ἔφημεν καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ συνελεύσει, οὕτω καὶ νῦν λέγομεν, ὅτι ἐπεὶ ἐτάχθη καὶ συνεφωνήθη ἐγγράφως, καὶ παρὰ τοῦ μακαριωτάτου πάπα, καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ ἁγίου, καὶ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἡμῶν, ἵνα μέχρι τῆς τετραμήνου διορίας, μηδ' ὅλως διαλεχθῶμεν περὶ τῆς δόξης, καθὼς οἶδεν ἀκριβῶς τοῦτο καὶ ἡ αἰδεσιμότης σου, μετὰ γὰρ τῆς βουλῆς τῶν αἰδεσιμωτάτων Καρδηναλίων ταῦτα συνεφωνήθησαν, οὐκ εὐπρεπὲς, οὔτε δίκαιον ἂν εἴη παραβλέψαι, τὰ παρὰ τῶν πολλῷ κρειττόνων ἡμῶν συμπεφωνημένα. καὶ περὶ τοῦ καθολικοῦ ζητήματος τῆς δόξης λέγω διαλέγεσθαι ἡμᾶς, μερικοὺς ὄντας, καὶ μερικῶν τινων ζητημάτων χάριν συνέρχεσθαι, καὶ ἀκούειν, καὶ λέγειν ἀποταχθέντας. οὐ γὰρ ἐνδέδοται ἡμῖν ἐν ταῖς παρούσαις συνελεύσεσι λέγειν περὶ τῆς δόξης, ἐπεὶ ἐν ταύτῃ ἐστὶν ἡ καθόλου ἡμῶν διαφορὰ καὶ ἐν ταῖς περὶ αὐτῆς διαλέξεσι χρὴ καὶ τοὺς καθόλου παρεῖναι. τούτους τε οὖν καὶ ἄλλους πολλοὺς καὶ καλοὺς λόγους εἰπὼν ὁ Ἐφέσου, ἀπηνήνατο περὶ τῆς δόξης διαλεχθῆναι. ὁ δὲ Ἰουλιανὸς οὐκ ἐπείθετο τούτοις.

Ἀλλὰ πολλοῖς λόγοις ἀπῄτει πάλιν καὶ ἠνάγκαζε διαλέγεσθαι περὶ τῆς δόξης, εἶπε δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο. ὅτι οὐ κωλύει ἡ συμφωνία τὴν ἐκ παντὸς τρόπου διάλεξιν περὶ τῆς δόξης. πολλῶν γὰρ ὄντων τρόπων τῶν πρὸς τὸ συμπέρασμα τῶν διαλέξεων φερόντων. ἐκώλυσε μὲν τὸν καθο-

vidam, elevatam, præferocem, æmulorum concertationibus parem, in mentis ſubtilitate ac linguæ facundiâ: Et quod ipſum oporteat hanc Argumentandi formam induere, in quem totum pondus luctæ eſſet recubiturum: Et quando ſperaret occaſionem huic ſimilem, monſtrandi ſuas dotes ſi hanc ſpreverit? Hæc ad Epheſium.

Sect. V. Cap. VII.

Conſidentibus nobis in ſecundo congreſſu, Julianus denuo præfari cepit, multiſque verborum involucris aſtruere, quod ulterius uon oporteat diſceptationem deferri, de primigeniâ illâ o pinione quæ nos invicem diſcriminat, & ultrò propoſcit, illac ſermones noſtros dirigeremus: Cui Epheſius reſpondit, ſimul & cæteris quæ propoſuerat Cardinalis, ſermone quidem elegantiori quam anteà, & modo dicendi magis florenti ac generoſo, ſed iiſdem hæſit immotus veſtigiis in hac ſecundâ exercitatione, quibus in priori: Nempe, quandoquidem, à Beatiſſimo Papa, Imperatore ſacroſancto, & pientiſſimo Patriarchâ conſtitutum eſſet, obſignatis etiam tabulis, ut durante quatuor menſium morâ, noſtra principalis quæſtio non controverteretur, ut tua ſatis novit Cardinalitia Eminentia, nec enim ſine tuo, omniumque Cardinalium aſſenſu conventum illud prodiit in lucem, impium eſſet in nobis injuſtum ac indecorum, anſam præripere majoribus noſtris, & virorum nobis multo præſtantiorum decreta ſemel ſancita ac tradita refigere, aut eo væcordię prorumpere, ut ſingulares cum ſimus, & ſingularibus tantum ratiociniis adhibiti, audire, dicere, ſermocinari, quæſtionem omnium graviſſimam, & maximè univerſalem ad noſtrā trutinam expendere audeamus: Quod nobis neutiquam permittitur: Privata à privatis ſtatuminari poſſunt, ſed generalia, quæ controverſiarum omnium capita comprehendunt, generali judicio ſunt ſeponenda: Hæc & alia permulta hujus commatis cum dixiſſet Epheſius, deſcendere in diſcurſum, de illa opinione differentiarum omnium matre penitus recuſavit.

Nec tamen Juliano perſuaſit, aut ſuam deſerere, aut in aliam migrare ſententiam, qui pertinaciſſimè idem ſaxum volvere perſeveravit: Et quandoquidem occæpiſſet id præ ſe ferre, jam ut juſtum ac debitum ſibi concedi popoſcit, & tantum non neceſſitatem injecit de iſto dogmate differendi: Nec enim (inquit) conventum inter Papam, Imperatorem & Patriarcham, omnem aditum debet obſtruere: Cùm enim modi multifarii à præmiſſis articulis ad concluſionem ducant, conventum illud fortaſſe occluſit

καθολικώτερον τρόπον, τὸ κατ' εὐθεῖαν ὡς εἰπεῖν ἄγοντα πρὸς τὸ συμπέρασμα, τοὺς δὲ λοιποὺς εἴασεν ἀκωλύτους, οἷον ὡς ἐν παραδείγματι, πολλῶν οὐσῶν ὁδῶν τῶν πρὸς τὸ αὐτὸ πανδοχεῖον φερουσῶν, ἀπεῖρξε μὲν τὴν ἐξ εὐθείας πρὸς αὐτὸ ἄγουσαν, τὰς δὲ λοιπὰς τὰς διὰ περιστροφῶν καὶ μηνίσκων πρὸς αὐτὸ φερούσας οὐκ ἐκώλυσε. διὸ ἔχομεν διαλέγεσθαι καὶ γυμνάζειν τὰ περὶ τῆς δόξης, τηρουμένης καὶ τῆς δηλωθείσης συμφωνίας, ἀπαραποδίστως. ἔφη πρὸς ταῦτα ὁ Ἐφέσου. ὡς ἐπεὶ οἱ τρόποι, καὶ αἱ ὁδοὶ πᾶσαι ὡς φησὶν ἡ αἰδεσιμότης σου πρὸς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα φέρουσι, τὸ δὲ συμπέρασμα ἐστὶ ἐξ ἀνάγκης περὶ τὴν διαφορὰν ἣν ἔχομεν εἰς τὴν δόξαν. ἡ δὲ συμφωνία λέγει, ἵνα μηδ' ὅλως διαλεχθῶμεν περὶ τῆς δόξης, λοιπὸν καὶ αἱ ὁδοὶ πᾶσαι ἃς εἴρηκας κωλύονται διὰ τῆς συμφωνίας, καὶ οὐκ ἔξεστι ἡμῖν διαλέγεσθαι, κατὰ τὸν τρόπον ὃν ἤδη ἔφης αὐτούς. ἐγένετο οὖν ἔνστασις μεγάλη καὶ παρ' ἐκείνων μὲν πρὸς τὸ λέγειν περὶ τῆς δόξης, παρ' ἡμῶν δὲ πρὸς τὸ μὴ περὶ ταύτης εἰπεῖν, καὶ ἐπὶ τούτοις διελύθη ὁ σύλλογος. καὶ μετὰ τὸ ἄριστον προσήλθομεν πάλιν τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀνηνέγκαμεν τὰ ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ λαληθέντα, καὶ τοὺς λόγους δι' οὓς ἀναγκάζουσι διαλέγεσθαι περὶ τῆς δόξης. ἐθαύμασεν οὖν εἰς τοῦτο ὁ βασιλεὺς πῶς μεταχειρίζονται ἄλλο παρὸ συνεφώνησαν. ὥρισε δὲ, ὅτι ὑμεῖς μηδ' ὅλως χωρήσητε πρὸς τοιαύτην διάλεξιν. ἐλεύσονται δὲ κἀκεῖνοι πρός με καὶ ἐρῶ μηκέτι περὶ τούτου ἀναγκάζειν ὑμᾶς, ἀλλὰ καταλιπεῖν τὰ περὶ τῆς δόξης καὶ πρὸς ἄλλα τινὰ χωρῆσαι ζητήματα.

τμῆμ. ε. Κεφ. η.

Συνήλθομεν ἐν τρίτῃ συνελεύσει, καὶ ἀρξάμενος ὁ Ἰουλιανὸς εἶπε, ὡς ὅτι διαφέρονταί τινες περί τινων πραγμάτων, καὶ διίστανται ἀπ' ἀλλήλων, καὶ οὐ χωροῦσι πρὸς τοὺς λόγους τῶν διαφορῶν, ἑκάτερον μέρος τῶν διαφερομένων, νομίζει καθ' ἑαυτὸ ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ μεταξὺ αὐτῶν διαφορά. ὅταν δὲ συνέλθωσι καὶ ἐξετάσωσι τοὺς λόγους δι' οὓς διαφέρονται, εὑρίσκεται πολλάκις μικρὰ καὶ ὀλίγη ἡ δια-

viam magis communem, & ad conclusionem rectâ tendentem, at cæteras liberas & apertas reliquit: ut exempli gratiâ: Ad idem in foro diversorium variæ patent semitæ: oppilatâ primariâ, tritâ, ac simplici permittimur hospitium adire, per alias circumductas gyris, ac lunulis: Ita nobis pronum erit ac obvium per ambages saltem & anfractus, ad quæstionem primariam, & ipsam arcem disputandi pervenire, non obstantibus conventis, aut quæcumque cum Imperatore, Papa pepigerit: Ephesius respondit: Posse vera esse omnia, quæ tua Sublimitas veneranda protulit, de viis ad conclusionem: Sed esto, conclusio sit, illa differentia quæ inter nos jam seritur: An illa primitiva & nostras gentes dirimens quæstio, debeat ad nostra privata scrutinia vocari: Si pactum inter Papam & Imperatorem omnino prohibeat de ista Conclusione ante Generale Cōcilium quidquam pronuntiari, tum omnes ad unum viæ, tam planæ quam actæ circuitibus, obstruuntur: Nec ad hanc dissertationem, vel illâ quam nuper somniabas ingredi licebit: Finitâ Ephesii Oratione, cum magna utrinque instantia oriretur, iis ad ipsa primariæ causæ penetralia progredi oportere asseverantibus, & nobis non minori cum æstu tuentibus contraria, conventus dissolvitur: Et nos ad Imperatorem rectâ post prandium festinantes, singulas in hac etiam conventione sermocinationes explicuimus: Et quam præfracti perstarent in causâ primariâ deposcendâ: Obstupuit Imperator homines tam protervè pactis obniti voluisse: Et nobis eorum exemplo eandem pervicaciam commendavit: Nolite, inquit, à vestro proposito dimoveri: ut de summâ rerum inconsulto periclitemini, aut principale nostrarum controversiarum caput, eorum libidinibus prostituatis: Si quando posthac ad me venerint, faxo, ut istam consuetudinem obtrudendi vobis necessitatem dediscant, ac in breviores cancellos recedentes, ut minoris momenti quæstiunculis argumentandis sobrie se occupent.

SECT. V. CAP. VIII.

Jam tertiam in arenam descendimus, & Julianus sic instituit fari: Cum homines aliquibus in negotiis aut opinionibus dividuntur & inter se discordant: nec tamen serunt sermones de differentiis, aut tractant ut reconcilientur: utraque pars discrepantium, credit immensam voraginem discriminum se ab adversariâ parte divellere: Cum autem ad ratiocinia coeunt, causasque serio expendunt differentiarum, sæpe levicula, & nullius momenti apparet illa, quam ingentem in multiplici imaginatione

διαφορὰ ἣν ὡς μεγάλην ἐνόμιζον. τοῦτο οὖν μοι δοκεῖ συμβῆναι καὶ ἐφ᾽ ἡμῖν, μεγάλης γὰρ γεγονυίας διαστάσεως ἀπό τε τῶν τοπικῶν διαστημάτων, ἀπό τε τῆς χρονίας παρατάξεως καὶ ἔκπαλαι. μὴ συνελθόντων ἐξ ἑκατέρου μέρους ἡμῶν πρὸς λόγους, δοκεῖ εἶναι καὶ ἡ διαφορὰ μείζων. Νῦν δὲ ἐπεὶ ἤλθετε ἐνταῦθα, συναιρομένου Θεοῦ, εἰ χωρήσομεν εἰς λόγους καὶ γυμνασίας τῶν σκανδαλιζόντων καὶ προξενούντων ἡμῖν τὴν διάστασιν νομίζω εὑρεθήσεσθαι ὀλίγην διαφορὰν τὴν διιστῶσαν ἡμᾶς, καὶ θεραπευθήσεσθαι ταύτην ῥαδίως, ἣν ὁ Θεὸς χορηγήσῃ. ὅθεν προσῆκον, καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι, λέγειν καὶ ἐξετάζειν ἡμᾶς τὰ περὶ τῶν διαφορῶν. τέσσαρα οὖν τινὰ εἶναι νομίζω τὰ ποιοῦντα ἐν ἡμῖν τὴν διαφοράν. πρῶτον μὲν, τὰ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ πνεύματος ἁγίου. δεύτερον, τὸ περὶ τῆς ἀζύμου καὶ ἐνζύμου θυσίας. τρίτον, τὸ περὶ τοῦ καθαρτικοῦ πυρὸς, καὶ τέταρτον, τὸ περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα. εἰσὶ μὲν καὶ ἄλλαι τινὲς διαφοραὶ, ἀλλ᾽ ὅμως αὗται εἰσὶν αἱ κυριώτεραι, καὶ μείζους. περὶ τίνος οὖν τούτων διαλέγεσθαι βούλεσθε. ταῦτα εἰπὼν ἐν πλάτει ὁ Ἰουλιανὸς καὶ φιλοτιμίᾳ λόγων ῥητορικῇ, ἐζήτησεν ἀπόκρισιν ἀφ᾽ ἡμῶν.

Ἣν καὶ ἀπέδωκεν ὁ Ἐφέσου. καὶ πρῶτον μὲν ἐπῄνεσεν αὐτὸν ὡς ἀρίστως εἰπόντα, καὶ κατασκευάσαντα καλῶς ὅσαπερ ἐβούλετο. περὶ δὲ τῶν τεσσάρων κεφαλαίων εἶπεν. ὅτι νῦν ἠκούσαμεν ταῦτα, καὶ δεῖ σκέψασθαι καὶ ἡμᾶς περὶ τούτων. πλὴν περὶ τοῦ πρώτου κεφαλαίου καὶ νῦν λέγομεν, ὅτι τοῦτο ἐστὶ, περὶ οὗ καὶ ἐν ταῖς προτέραις δυσὶ συνελεύσεσι ἐζήτει ἡ αἰδεσιμότης σου, καὶ ἡμεῖς οὐκ ἐδεξάμεθα διαλέγεσθαι, καὶ νῦν δὲ παντελῶς ἀπαγορεύομεν τὴν περὶ αὐτοῦ διάλεξιν. ταμιεύοντες ταύτην μετὰ τὴν [illegible]. περὶ δὲ τῶν λοιπῶν τριῶν κεφαλαίων, μέλλομεν σκέψασθαι καὶ κοινώσασθαι τοῦτο καὶ τοῖς λοιποῖς ἡμετέροις, καὶ ποιήσομεν τὸ φανησόμενον καλὸν τῇ κοινῇ πάντων βουλῇ, καὶ οὕτως ἀπήλθομεν οἴκαδε. εἶτα παρεγινόμεθα εἰς τὸν βασιλέα, καὶ ἀνηνέγκαμεν τὰ δηλωθέντα. πάντα γὰρ τῆς γνώμης ἐκείνου, καὶ τῆς βουλῆς ἐξήρτηντο. καὶ ἄνευ τοῦ θελήματος, καὶ τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ βασιλέως, οὐδέν τι τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπράττετο. διὸ καὶ ἐν τῷ παρόντι αὐ-

tione finxerant: Id ipsum meo quidem judicio inter nos contingit: Magna animorum disjunctio nos invicem separavit, tam à remoto locorum intervallo, quam à diutinâ digladiatione in religionis negotio: Et cum paucissimi ultrò, citrove, ad hæc dissidia exploranda permearent, factum est ut discriminum moles opinione & famâ augeretur: At nunc ubi vos ipsi huc convolaveritis, si semel ventum erit ad sermocinia inter nos, ut quanta sint hæc in quæ impingimus scandala pertentemus, spero impertiente gratiam Deo minora fore quam visa sunt discrimina nos interfluentia, & vulnera facili medicamento sanabilia: quare id unicè nostris partibus incumbit, ut alloquio multiplici, & omni verborum concertatione, in hæc discrimina inquiramus: Cum autem quatuor sint differentiarum inter nos omnium semina, primum, illud de Processione Spiritus Sancti: Secundum, de Sacrificio fermentato vel sine fermento: Tertium, de igne Purgatorio: Quartum, de Primatu Papæ: Sunt & alia quædam fateor ut surculi ex illis enati: Sed hæc sunt longe maxima ac præcipua, à quonam horum quatuor dissertationes nostras inchoari lubentius annueretis? Et cum in his se dilatasset Julianus, insigni verborum lenocinio, & dulcedine Rhetoricâ, responsum à nostris efflagitavit.

Quod Ephesius confestim expedivit, laudans imprimis Julianum, & quod jam ornatissimè sensa mentis exposuisset, & quod perpetuo posset, quicquid in animum induceret, mira facilitate astruere: De quatuor etiam capitibus eum rite conjecisse dixit, primaria esse in quibus cardo controversiarum omnium volveretur, & quod nos pariter oporteat de iisdem speculari: At de primo Processionis Articulo, idem afferimus quod in duobus antecedentibus colloquiis: Hoc esse illud interdictum, quod tua veneranda Eminentia tam flagranter postulavit, & nos uti tunc renuimus, ita nunc penitus abnegamus: id duntaxat reservantes ad generale Concilium, futurum post elapsam quatuor mensium intercapedinem: De reliquis tribus nec anxii erimus, nec obstinati, sed communicato cum nostratibus consilio, quicquid unanimi voce omnes decreverint, effectum dare sedulo conabimur: atque ita domum discessimus illinc ad aulam, ubi prædicta Imperatori capitulatim recensuimus: à cujus nutu solo omnia pendebant, non in civilibus modo, sed & in Ecclesiasticis: absque arbitrio, jussu ac dispensatione Imperatoris, nihil plane à nostris est attentatum, qui unus erat nobis ad hæc & quævis alia, in seipso consiliarius simul & Imperator: Patriarchâ omnes sollicitudines negotiorum ad

 Eccle-

αὐτὸς μόνος ἦν ὁ βουλεύτης, τοῦ πατριάρχου ὀλίγον περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων φροντίζοντος. ὥρισεν οὖν ὁ βασιλεύς, ὅτι περὶ μὲν τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος πολλάκις εἴπομεν, ἵνα μηδέν τι περὶ τούτου λαληθῇ, μέχρις ἂν ἡ καθόλου συναθροίσθη σύνοδος. καὶ δεῖ οὕτως ἵστασθαι τὸ περὶ τούτου. ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ἀζύμου καὶ τοῦ ἐνζύμου, ἐπεὶ καὶ ἐν τούτῳ διαφορὰ μεγίστη δοκεῖ μηδὲ περὶ ταύτης ἐνδώσετε γίνεσθαι διαλέξεις. περὶ δὲ τοῦ πυργατορίου, καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα, λεγέτωσαν ὁποῖον ἂν προκρίνωσιν ἐκ τῶν δύο, καὶ ὑμεῖς ἀκούοντες ἀπολογεῖσθε τὰ μὲν ἐγχωροῦντα κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν, τὰ δὲ μετὰ σκέψεως.

Ecclesiam pertingentium à se in longum ablegante: Mandavit igitur Imperator ab omni mentione Processionis abstinere: quod & sæpe anteà monuerat, dum congregata Synodus quid de eadem determinandum prospiceret: Quin & secundam differentiam ut nobilem & transcendentem, An in pane fermentato sacrificandum necne, cavete inquit ne consentiatis ad privatam altetcationem traducere.

At de Purgatorio aut potestate Papæ eligant liberè, & absque ullo præjudicio, in utram duorum prius velint ratiocinationibus expatiari: Et vos ab iis objecta sustinete, & responsa regerite, vel extemplo quantum est in vobis situm, vel meditata ad maturius consilium reducta.

τμήμ. ε. κεφ. θ.

Συνήλθομεν τοίνυν ἐν τῇ πέμπτῃ συνελεύσει, καὶ εἶπεν ὁ Ἐφέσου. ἐν τῇ πρὸ ταύτης συνελεύσει προετείνατε ἡμῖν πατέρες αἰδέσιμοι κεφάλαια τέσσαρα, ἵν' ἐκλεξώμεθα εἰς ὁποῖον ἐθελήσομεν ἐξ αὐτῶν διαλέγεσθαι. κατὰ τὴν αἴτησιν οὖν ὑμῶν σκεψάμενοι ἥκομεν, καὶ διαλέγομεν, ὅτι τὸ μὲν πρῶτον κεφάλαιον κείσθω καὶ ταμιευέσθω ἐν ταῖς σὺν Θεῷ γενησομέναις τελείαις συνοδικαῖς συζητήσεσι, καθὼς καὶ πρότερον πολλάκις εἴπομεν περὶ τούτου. ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τοῦ ἀζύμου καὶ ἐνζύμου. ἐπεὶ δὴ μείζων ἐστὶ, καὶ ἡ ἐν τούτῳ διαφορὰ καὶ δεῖ καὶ τὸ περὶ τούτου εἰς τὴν καθολικὴν τηρεῖν σύνοδον. ἐῶμεν δὲ τὸ περὶ τῶν λοιπῶν δύο κεφαλαίων εἰς τὴν ὑμετέραν διάκρισιν ὡς ἂν διαλεγώμεθα εἰς ὁποῖον ἂν ἐκλέξησθε ὑμεῖς. λοιπὸν εἴπατε ποῖον αἱρεῖσθε.

Τούτων ἀκούσαντες ἐξῆλθον καὶ ἐβουλεύσαντο μικρόν. εἶτα συνῆλθον, καὶ εἶπεν ὁ Ἰουλιανὸς ὅτι κατὰ τὴν ἡμῶν θέλησιν, δύο ἡμῖν κεφαλαίων ἐναπολειφθέντων πρὸς ζήτησιν, ἐχρῆν πρότερον εἰπεῖν ἡμᾶς περὶ τῆς τοῦ πάπα ἀρχῆς. πλὴν ἔδοξεν ἡμῖν εἶναι κρεῖττον, εἰπεῖν πρότερον περὶ τοῦ καθαρτικοῦ πυρὸς, ὡς ἄν τι κατορθῶμεν καὶ ἡμεῖς διὰ τῶν περὶ τούτου λόγων. καὶ δὴ λοιπὸν γινέσθωσαν περὶ τούτου αἱ διαλέξεις. εἶπεν οὖν ὁ Ἐφέσου γινέσθωσαν καθὼς διακρίνετε. πλὴν εἴπατε πρῶτον ἡμῖν πόθεν ἔχει τὰς περὶ τούτου παρα-

Sect. V. Cap. IX.

Ad quartum itaque scrutinium brevi posthac congressi sumus, & in hunc modum prolocutus est Ephesius: Quatuor capita nobis, venerandi patres, in conventu præcedente proposuistis, ut ex iis unum seligeremus in primarium futuræ disceptationis Argumentum: Itaque in vestrorum obsequium mandatorum à communi deliberatione huc venimus, sensuum nostrorum concepta vobis explicaturi: Et quemadmodum jam sæpe inculcavimus, ita nunc in eadem opinione perseveramus: Oportere illam de Processione differentiam, ad generale Consilium intactam reservari: Quin & pari cum religione cupimus, secundum articulum segregari, nempe an debeat panis Sacramentalis fermentescere nec ne: Quandoquidem in hoc secundo fortasse grandior nodus delitescit, nec minori merito quam prior de processu Articulus, generalis Synodi disquisitionem evocat: Verum duo postrema capita de Purgatorio, ac Primatu, integra vestris judiciis permittimus, ut quodcumque vos prætuleritis, in id nos una vobiscum ratiocinemur: utrum igitur duorum vultis verbo dicite.

His auditis exeuntes ad consilium captandum post aliquantillum spatii reverterunt, & Julianus hæc protulit: E duobus capitibus electionis nostræ arbitrio relictis, quanquam illud ultimum longe præponendum videretur, tanquam magis intima nobis, & in gremio recumbens quæstio, de Pontificis Maximi autoritate vindicandâ, tamen alterum illud in scrutinium vocare satius duximus, & de igne animarum fatis functarum purgatore, prius controvertere, ut nostrorum etiam vivorum mentibus aliquid purioris purgamenti accedat, dum obscurissimam

δόσεις ἡ ὑμετέρα ἐκκλησία, καὶ κατά τινας χρόνους παρέλαβε καὶ δοξάζει τοῦτο, καὶ ὁποίαν τινὰ δόξαν ἔχει περὶ αὐτοῦ. καὶ οὕτω πῶς περαιτέρω προβησόμεθα. ἐστέρχθη οὖν οὕτω τὸ περὶ τούτου, καὶ ἀπηλλάγημεν.

Μεταξὺ δὲ τῶν τοιούτων λόγων ἀπῃτεῖτο τὸ σιτηρέσιον, καὶ οὐκ ἐδίδοτο. πολλῆς γὰρ ἀπαιτήσεως γεγονυίας διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀνάγκην, οὐκ ἐδόθη τι, μέχρις ἂν συνήλθωμεν εἰς τὴν παροῦσαν τῶν λόγων κατάστασιν. ὅτε δὴ εἰς ταῦτα περιέστημεν ἐδόθη, καὶ τὸ δεύτερον μηνιαῖον σιτηρέσιον τῇ ιβ τοῦ Μαΐου φλωρία χπθ.

illius flammæ naturam, digladiantibus inter se ratiociniis elucidare contendemus: Oriantur itaque primum, ac fiant dissertationes de Purgatorio: immo fiant, reboat elatâ voce Ephesius, ut judicastis: Verum in principio rogamus primũ, unde vestra Ecclesia de Purgatorio hausit traditiones? deinde à quibus seculis inolevit opinio? Ac tandem quænam sit illa opinio? atque ita felicius progrediemur: His ita constitutis, ivimus in divorsum.

Dum hæc inter nos transiguntur, stipendia à nostris petita, denegantur à Papicis, etiamsi multum impellente necessitate peterentur. Nihil tamen solutum est, dum nos viderent ad eorum placita cervices inflectere: Postquam autem animadvertissent nos eo sermonum perductos, persolvunt nobis annonam secundi mensis, Maij duodecimo, sexies centum octoginta novem florenos.

τμήμ. ε. Κεφ. ι.

Ἐν τούτοις δὲ ὄντων ἡμῶν, ἀγγελίαι ἐφοίτων δειναὶ καὶ συχναί, ὅπως ὁ Ἀμηρᾶς ἑτοιμάζεται κατὰ τῆς πόλεως ἀφικέσθαι. ἔγραφον γὰρ εἰς τοὺς Βενετίκους καὶ ἀπὸ τῆς Αἴνου, καὶ ἀπὸ τῆς Μιτυλήνης, καὶ ἀπὸ τῆς Χίου, καὶ ἀπὸ τῆς Κρήτης, καὶ ἀπὸ τῆς Εὐρίπου, καὶ πανταχόθεν ὅτι ἑτοιμάζει ὁ Ἀμηρᾶς κάτεργα ρν, καὶ φωσάτα χιλιάδας ρν, καὶ ἀπέρχεται κατὰ τῆς πόλεως. οἱ δὲ Βενετίκοι ἔστελλον τὰ πιττάκια ταῦτα πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ τὸν πατριάρχην. ὕστερον δὲ ἔφθασαν καὶ ἐκ τῆς πόλεως γραφαὶ τὰ αὐτὰ διαλαμβάνουσαι, καὶ ἀπαιτοῦσαι τὸν βασιλέα καὶ τὸν πατριάρχην ἐπιμεληθῆναι γενέσθαι ταχέως τὴν δυνατὴν βοήθειαν. ἀκούοντες δὲ ταῦτα οἱ ἡμέτεροι ἔπασχον, ἀπελέγοντο τὴν ζωήν, ἐθρήνουν, ἐπολυπύνοντο, οἰμωγαῖς καὶ δάκρυσι καθικέτευον ἀλεωρήν τινα ζητοῦντες τοῦ τοιούτου δεινοῦ. τί μὲν οὐ λέγοντες πρός τε τὸν βασιλέα, καὶ τὸν πατριάρχην; τίνας δὲ οὐ διεγείροντες πρὸς ἐπιμέλειαν τῆς εἰς τὴν πόλιν βοηθείας. εἶπεν οὖν ὁ βασιλεὺς τοῖς Καρδηναλίοις πολλὰ περὶ τούτου, καὶ διεμηνύσατο μετ' αὐτῶν τῷ πάπᾳ. ὅτι ἐπειδὴ ἔχομεν συμφωνίαν ἐν τῷ δεκρέτῳ, ὅτι ἐν ὅσῳ ἐσμὲν εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰ γένηται χρεία ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, ἵνα στείλητε κάτεργα πρὸς βοήθειαν αὐτῇ. Νῦν δὲ ἐστὶ χρεία μεγάλη καὶ ἀνάγκη, λοιπὸν ἐξοικοδομησάτω ὁ πάπας κάτεργα τέσσαρα ἢ τὸ ἔλαττον τρία, ἵνα ἀπέλθωσιν

Sect. V. Cap. X.

Interea dum nos in his versamur frequentissimi rumores, ac tremendi undique sparsi increbuere, quod Amurathes Constantinopolin obsidione cingere parabat: De his nuntiis literas accepere Veneti, ab Æno Thraciæ, à Mitylene, Chio, Creta, Euripo, ab omni Mundi cardine in remotissimo circuitu: Amurathem cum triremibus centum quinquaginta instructis, cum exercitu centum quinquaginta millium conscripto, contra civitatem brevi castra positurum: Veneti ipsissimas tabulas Ferraram transmissas Impetatori & Patriarchæ communicabant: Quin & ab ipsâ mox civitate, ejusdem indicationis scripta perferebantur, quæ cum eadem singula testata darent, suppliciter orabant Imperatorem & Patriarcham, ut aliâ omni negotiorum mole postpositâ, in hanc unicam curam excubarent, quanta possint subsidia, & quam maturè transmittendi, civitatem aliter obsidionis tantæ incommodis minimè sufsecturam: Ea fama nostrorum animos vehementissimè perstrinxit, mærore tabescentes ipsam vitam fastidibant: Vota Deo cum ululatu ac lacrymis effundebant, deflebant, obsecrabant, obtestabantur, lamentis Cælum & Terram implebant: Ut aliquod suffugium his periculis, aliquod præsidium Deus suppeditaret: Quid non in Imperatoris ac Patriarchæ aures inclamabant? Cujus misericordiam ad succurrendum civitati non expergefaciebant? Nec Imperator suis partibus pro virili defuit: Sed indies sollicitavit Cardinales, & per eos Papam, ut quandoquidem id expressè in decreto comprehenderetur, dummodo nos peregrinamur in Italiâ, si in Constantinopolin quid discriminis ingrueret, Latinos sub patrocinio Papæ, ope sub-

σιν εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως. τὰ αὐτὰ δὲ εἶπε καὶ ὁ πατριάρχης πρὸς τοὺς Καρδηναλίους καὶ τοὺς ἐπισκόπους. ὡς δὲ δὶς καὶ τρὶς ταῦτα εἰπόντες πρὸς τοὺς Καρδηναλίους ἤνυον οὐδὲν, ἔστειλαν εἰς τὸν πάπαν τὸν φιλανθρωπινὸν τὸν διόσπιτον, καὶ τὸν μέγαν χαρτοφύλακα, καὶ ἐζήτησαν κάτεργα τὸ ἐλάχιστον δύο. ἀπῆλθον οὖν εἰς τὸν πάπαν, καὶ εἶπον τὰ περὶ τούτων. καὶ ἔκτοτε οἱ δηλωθέντες οὐ διέλιπον παραγινόμενοι πρὸς τὸν πάπαν, μίαν παρὰ μίαν ἡμέραν μετὰ μεγάλης δεήσεως ζητοῦντες τὴν εἰρημένην βοήθειαν. καὶ παρέδραμεν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις καιρὸς ἔγγιστα μηνιαῖος. ἡμεῖς δὲ δυσχεραίνομεν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ πλημμελείᾳ καὶ παρεκαλοῦμεν πρὸς τοῦτο, οὓς ἂν ἐξ ἐκείνων ἔχομεν φίλους. ὅτε καί τινες τῶν ἡμετέρων καθικετεύοντες τὸν φρὰ Ἀμβρόσιον ἤκουσαν παρ' ἐκείνου, μὴ λυπεῖσθε, ἀλλὰ σπουδάσατε πρῶτον ἵνα γένηται ἡ ἕνωσις, καὶ τότε μέλλομεν ποιήσειν κάτεργα πολλὰ, καὶ μεγάλην βοήθειαν εἰς τὴν Κωνσταντίνου πόλιν. εἰπόντος δέ τινος αὐτῷ καὶ τί ὠφελήσει ἡμῖν τότε ἡ μεγάλη βοήθεια, ἐὰν ἁλῶ νῦν ἡ πόλις καὶ αἰχμαλωτισθῶσιν αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία ἡμῶν, παρὰ τῶν ἀσεβῶν, καὶ τὰ ἱερὰ καὶ οἱ βίοι πάντων καὶ ἡμῶν τῶν ἐνθάδε, καὶ τῶν ἐκεῖσε ὄντων, προνομὴ καὶ λεία ἐκείνοις γένωνται. ἀνθυπήνεγκεν ὁ Ἀμβρόσιος, ἀλλὰ ἐξολοθρεύσομεν καὶ ἀφανίσομεν τότε τοὺς ἀσεβεῖς, καὶ ληϊσάμενοι τὰ ἐκείνων εὑρήσομεν καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία καὶ τοὺς βίους ὑμῶν, καὶ δώσομεν ἑκάστῳ τὰ ἴδια, καὶ μετὰ προσθήκης. τοιαύτην Ἀμβροσίαν ὁ Ἀμβρόσιος παρεῖχε τῇ πόλει, καὶ οὕτω παρεμυθήσατο τοὺς λυπηροὺς φίλους αὐτοῦ. ἐν ὅσῳ δὲ τοῦ πάπα ἐδέοντο ὑπὲρ βοηθείας τῆς πόλεως εἶπόν τινες τῶν ἡμετέρων, ὅτι εἰ γένηται εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς ἔρανος, πρόθυμοι εἰσὶν, ἵνα δώσωσιν ἅπαντες, ἕκαστος κατὰ οἰκείαν δύναμιν.

venturos, instare tempus summæ angustiæ, ac formidinis: Submittat nunc quatuor triremes, aut minimum tres civitati miserè vacillanti: Eadem & Patriarcha Cardinalibus ac Episcopis multifariam ingeminavit: Et cum neuter seorsim, nec ambo simul, bis, terque ac centies clamando proficerent, ad Papam legant Philanthropinum Biscôsulem & Mag. Scriniarium, ut binis tantum triremibus â Papa potirentur: Sed frustra & incassum: De die in diem instabant legati, Papæ limina adibant, orabant, ingemiscebant: Opem, opem ferret, duas tantum triremes instrueret: & totus mensis in his planctibus, sine miseratione aut responso evanuit: Adeo ut plerique nostrûm, cum nil præter inanem luctum, & temporis dispendium lucrarentur, desperatâ Pontificis ope, ad amicum quisque suum, quem sibi inter Latinos familiaritate conciliarat, se convertit: Sed quâ propensione animorum, unius fratris Ambrosii joculare dictum luculenter monstravit: Nam cum nostratium aliqui impendentem Patriæ ruinam deflevisset, Nolite doloribus ita vos conficere, respondit Ambrosius: Date solummodo operam ut unio succedat, & tum ad liberandam Constantinopolin cum ingentibus suppetiis properabimus, opplebimus ipsum mare triremibus, terram exercitibus: At quid nobis profuerit, regerente uno, iste prodigiosus apparatus, si capta primum Constantinopolis cedet in prædam immani Turcæ? Si conjuges nostræ, liberique stabunt in Catastâ, aut pro mancipiis sub hastâ publicâ vendentur? si hostes impii Templa spoliabunt? si nostrorum omnium bona diripient, tam qui hic erramus, quam qui adhuc Constantinopolin incolunt? At nos, inquit, Ambrosius Mahumetanam gentem sacrilegam internecione funditus delebimus, & eorum bona abigemus in prædam: Tum inter spolia diligenter scrutati, vestras uxores, liberosque, & particulas singulis ereptas expiscabimur, & curabimus unicuique restitui quod suum est, cum honoris pariter & lucri incremento: Hac cælesti Ambrosiâ spem nostram lactavit mellifluus Ambrosius, & hoc solamine veterum amicorum animos fatiscentes ad meliora erexit: Intereà dum nostri ad Papæ genua procubuere implorantes auxilia, nonnulli Imperatorem monebant, si contributio stipis collatitiæ nostris Archiepiscopis proponeretur, fore, ut singuli pro suo modulo Symbolam conferrent.

τμήμ. ε. Κεφ. ια.

Ὡς οὖν ἤκουσε τοῦτο ὁ βασιλεὺς, εὐθὺς ἦλθεν εἰς τὸν πατριάρχην, καὶ συνήγαγεν ἡμᾶς πάντας, καὶ ἐδημηγόρησε περὶ συνεισφορᾶς πρὸ ὑποθέμενος ὅτι καὶ αὐτὸς δανείζεται ἵνα ἑτοιμάσῃ, καὶ στείλῃ τὸ ἴδιον κάτεργον. ἐπεὶ θαῤῥεῖ ὅτι πέμψει καὶ ὁ πάπας κάτεργα. διὸ χρὴ ἵνα καὶ οἱ εὐποροῦντες δώσωσι νῦν ὑπὲρ βοηθείας τῆς πατρίδος. εἶπον οὖν οἱ πρῶτοι τῶν ἀρχιερέων ὅτι εἰ εὑρισκόμεθα νῦν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, παρέχομεν ἂν σχεδὸν καὶ τὸ ὑπὲρ δύναμιν. ἐπεὶ δὲ ἐν ἀλλοδαπῇ ἐσμεν, καὶ οὐδὲ ἔχομεν γνῶναι ἀκριβῶς ὁποῖον ἔσται τὸ ἀποβησόμενον εἰς ἡμᾶς, διὰ τοῦτο καὶ εἰ ἔχουσί τι τινὲς ἐξ ἡμῶν, χρεία ἐστὶν ἵνα κατέχωμεν αὐτό· διὰ τὸ τῆς ἐκβάσεως ἄδηλον, καὶ διὰ καιρὸν ἀνάγκης τῆς ἐν ἀλλοδαπῇ. διὰ δὲ τὴν κατεπείγουσαν νῦν ἀνάγκην, δώσομέν τι καὶ ἡμεῖς μερικόν. οἱ τέσσαρες οὖν ἐξ αὐτῶν εἶπον ἵνα δώσωσιν ἀνὰ πεντήκοντα ἄσπρους.

Ὁ δὲ Νικαίας εἶπε, ὅτι ὁ Ἰακὼβ ἐδούλευσε τῷ Λάβαν χρόνους ἑπτὰ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Λάβαν τὴν θυγατέρα, καὶ τὰ πρόβατα αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ἐδούλευσα τῷ καλογήρῳ μου χρόνους τρὶς ἑπτὰ, καὶ ἔδωκέ μοι φλωρία μ. ἔδωκα οὖν τὰ κη εἰς ναῦλον καὶ διατροφὴν ἐν τῷ κατέργῳ, ὅτε κατὰ τὸν ὁρισμὸν, τῆς ἁγίας βασιλείας σου ἐπανηρχόμην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐκ τῆς Πελοποννήσου. ἐξωδίασα δὲ ἐκεῖσε καὶ τὰ ἐναπολειφθέντα· καὶ οὐκ ἔχω δουκάτα. ἔχω δὲ κούπας τρεῖς, καὶ δίδωμι ἐξ αὐτῶν τὰς δύο. εἶπε καὶ ὁ μετ' ἐκεῖνον, ὅτι ἐγὼ δουκάτα οὐκ ἔχω· ἔχω δὲ μανδύας δύο, καὶ δίδωμι τὸν ἕνα. ὡς οὖν μέχρι τούτων ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς, ἀφῆκε τὸ περὶ τούτου. εὐθὺς ὡς ἐπὶ κεναῖς ἐλπίσι τὸ πιστὸν διεπράξατο. ἤλπιζε γὰρ ὅτι ἑνὸς κατέργου ἔξοδος συναχθήσεται σχεδὸν ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων. ὅμως οἱ δηλωθέντες ἄρχοντες οὐ διέλιπον εἰς τὸν πάπαν προσερχόμενοι· καὶ ζητοῦντες τὴν βοήθειαν.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν ἀνάγκην ταύτην παρεγίνετο εἰς τὸν πάπαν·

καὶ

SECT. V. CAP. XI.

Id pronum arripiens Imperator rectà Patriarcham adiit, & nos omnes illuc coegit: publicamque concionem circumstantibus explicuit, de contribuendis, in auxilium patriæ, nummis, ad sui ipsius exemplum, qui promisit, se statim fænore sumpturum æris alieni quantum impendat, in propriam triremem instaurandam armis ac militibus, & cum primâ oblatæ opportunitatis aurâ civitati remittendam: Nec dubitabat, quin & Papa aliquas præstare vellet accommodatas; quare sedulo hortabatur opulentiores, largiter conferendo ærumnarum patriæ ac periculorum meminissent: Cui responderunt Archiepiscoporum primarii: Si conditio nostra nobis integra constaret, & Constantinopole salvâ frueremur, ipsas facultates nostras, ac divitias quantascunque liberalissimâ largitione transcenderemus: Verum cum in peregrinâ gente deprehendimur advenæ, nec quid nobis futurum contingat, ex fatorum decretis satis liquido hariolamur, nostri si quid loculi continent, id omne ad incertam fortunæ aleam, & lubricas temporum vicissitudines æquum est reservari, à nobis qui in solo alieno, & ignotis laribus vitam precariam, & molestam degimus: Sed ne videamur hujus diræ necessitatis, ac turbinis vehementissimi penitus oblivisci, quantum poterimus sigillatim conferemus: Et nostrorum quatuor in primâ acie Archiepiscoporum unusquisque donabit quinquaginta Aspros.

Nicænus cum loquendi vices ad eum pervenisset, similitudine parabolicâ promptitudinem suam simul, & indigentiam nudavit: Jacobum Labani septennio subserviisse Opilionem sacræ literæ testantur, & Labanem Jacobo in mercedem filiam elocasse, & in dotem cum filiâ multos ovicularum greges: Ego vero tria septennia meo Monacho mancipatus serviendo consumpsi, qui mihi in salarium annorum viginti & unius, totos quadraginta florenos pensitavit: Quorum viginti & octo, ipse in naulum & in victum quotidianum persolvi nauclero, cum à tuâ pientissimâ Majestate vocatus ad Synodum, huc è Peloponneso Constantinopolin adveherer: Quod remansit Constantinopoli in necessarios usus profudi: ut mihi nulla jam supersint Ducata, ne nummi quidem aurei vel argentei: sed habeo tria doliola utensilibus capiendis comparata, quorum duo in hanc collationem venundanda profero: Eodem modo, & qui Nicenum sequebatur, locutus est: sibi omnino deficere rem nummariam, habere tamen se in supellectile vestiariâ duas togas Episcopales, quarum unam lubentissimè contribuet: Hæc ab his cum audisset

καὶ οἰκείοις λόγοις ἠξίωσεν αὐτὸν ὑπὲρ βοηθείας τῆς πόλεως. παρακληθεὶς, ὡς ἐγὼ συνισταμένης τῆς πόλεως ἐν τῇ τάξει αὐτῆς, οὕτως ἀποδέχομαι καὶ τὴν τῶν ἐκκλησιῶν ἕνωσιν. εἰ δ' ἕτερόν τι συμβῇ εἰς αὐτὴν, περισσὸν ἡγήσομαι γενέσθαι, ἢ μή.

Imperator supervacaneum duxit, aliorum benignitatem præstolari, totumque negotium omisit, ut in vanâ spe fundatum: Nec enim integra omnium Archiepiscoporum præsulumque collationem ad unam triremem viaticis in mare extruendam assurgere posse: Bini nihilominus principes Legati functionibus non destiterunt, neque unum diem omisere, Papæ aures obtundere, & auxilium implorare.

Quin & Imperator propter acerbissimi discriminis necessitatem, Papam nec ipse compellare distulit, & precibus fervidissimis excitare, ut civitati, in periculosissimos turbines conjectæ, pro singulari pietate subveniret. In coronidis locum hanc brevem sententiolam adjiciens: modo civitas suis legibus stabilita effloresceret, se pro beneficio Ecclesiarum unionem accepturum, at si quid secies civitati contingeret, susque deque laturum, sive Ecclesiæ uniantur, sive non.

τμήμ. ε. κεφ. ιβ.

Μετὰ γοῦν τὴν μηνιαίαν δέησιν καὶ ἀξίωσιν μόλις κατένευσεν ὁ πάπας στεῖλαι κάτεργα δύο. καὶ ἔταξεν ἵνα στείλῃ εἰς τοὺς Βενετίκους, καὶ ἐξοικονομήσῃ αὐτά. οἱ δὲ περὶ τὸν πάπαν εἶπον, ὡς ὁ μὲν Μακαριώτατος πατὴρ πρόθυμός ἐστι πρὸς τὴν βοήθειαν τῆς πόλεως, τίς δὲ οἶδεν εἰ δώσουσι καὶ οἱ Βενέτικοι κάτεργα. ἐκεῖνοι γάρ εἰσιν ἄνθρωποι πραγματευταὶ, καὶ ἔχουσι καὶ πράγματα πολλὰ, καὶ ἀνθρώπους εἰς τὴν δύσιν καὶ εἰς τὴν ἀνατολὴν, καὶ δειλιάσουσι πάντως δοῦναι κάτεργα. μήποτε ἀκουσθέντος τούτου τοῦ Ἀμηρᾶ κινήσουσι πόλεμον καθ' ἑαυτῶν, καὶ μεγάλην βλάβην εὕρωσι παρ' αὐτοῦ. ὅμως δ' οὖν ἔστειλεν ὁ πάπας πρέσβυν εἰς τὴν Βενετίαν, ἔστειλε δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς μετ' αὐτοῦ τὸν Δισύπατον καὶ τὸν Ἰάγαριν, δοὺς αὐτοῖς καὶ ἐνέχυρα, ἵνα δανείσωνται καὶ ἀρματεύσωσι τὸ βασιλικὸν κάτεργον. ἀπῆλθον οὖν εἰς τὴν Βενετίαν ὁμοῦ, καὶ ἐζήτησαν κάτεργα. οἱ δὲ Βενέτικοι ἀνεβάλοντο τὴν περὶ τούτου ἀπολογίαν, μέχρις ἂν βουλεύσωνται· καὶ ἔδωκαν αὐτοῖς κατοῦναν εἰς ἀνάπαυσιν. ὁ δὲ τοῦ πάπα πρέσβυς ἀπολειφθεὶς εἶδεν ἰδίως τὸν δοῦκα, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὅτι ὁ πάπας ζητεῖ ἀφ' ὑμῶν ἵνα δανείσητε αὐτῷ τὴν ἔξοδον τῶν κατέργων. εἶπε δὲ ὁ Δοὺξ, εἰ θαρρεῖ ὁ πάπας δανεισθῆναι παρ' ἡμῶν, πληροφορηθήτω, οὐ μὴ δώσομεν αὐτῷ φλωρίον ἕν, καὶ ὡς ἤκουσε τοῦτο ὁ τοῦ πάπα πρέσβυς ἐξελθὼν λάθρα τῆς Βενετίας, ᾤχετο εἰς τὰ ἴδια.

Ὁ δὲ Δισύπατος καὶ ὁ Ἰάγαρις μετὰ τὸ ὕστερον ζητήσαντες τὸν πρέσβυν οὐχ εὗρον.

ἐπεὶ

SECT. V. CAP. XII.

Tandem post diuturnam fastidiosi mensis obsecrationem, efflagitationemque eo manificentiæ ac caritatis Papa inflectitur, ut duas pro nobis parare triremes pollicitaretur: statuitque Nuntium mittere Venetias, qui triremes sibi, sub conditionibus prensatas modificaretur: unde Pontificii asseclæ continuo jactârint Beatissimum patrem à se maxime propensum succurrere Civitati: Sed quis pro certo sciat an Veneti ejus votis respondeant, triremes accommodando? Nam cum illi mercaturam exerceant, arte nauticâ opes congerere assueti, & naves emissitias ad Orientem, & ad Occidentem dirigant, metuent forsan vestrum in usum navigia Papæ subministrare, ne Turcæ incurrant odium, si factum subolueris, Amyræque arma ultricia in ipsorum exitium provocent, & dum vestra quærant præsidia, magna sibi detrimenta adstruant: Misit nihilominus Venetias Nuntium Papa: Misit Imperator cum eodem Bisconsulem & Jagarin, quibus etiam & pignora in manus porrexit, ut fænori accipiant à Collybistis, unde suam Imperatoriam triremem armis militibusque compleant: Cum autem simul tres Venetias appulissent, statim sibi negotium esse de triremibus petendis aperuerunt: At Veneti responsum distulere, donec indicto Senatu publico eorum desideria civibus patefierent: assignato interim contubernio, ubi omnes tres unà hospitarentur: Nuntius vero Papæ clanculariam nactus occasionem seorsim à nobis Ducem Venetiarum invisendi, eidem significavit: Papam à vobis postulare, ut si minus ipsi navigia præstare cupiatis, at saltem nummos mutuetis fænori, conducendis alibi triremibus: Cui Dux sine mora respondit: Si Papa à nobis nummos expectet fæneratitios, accipiat hoc quasi Senatus consultum, quo posthac animum suum tranquillet: ne unicum florenum

Papæ

ἐπεὶ δὲ καὶ τῇ ἐπιούσῃ ζητοῦντες αὐτὸν οὐχ εὕρισκον. μόλις δ' ἔμαθον ὅπως ἀπεδήμησεν ἐκεῖθεν. ἔγραψαν τοῦτο τῷ βασιλεῖ, καὶ βασιλεὺς ἐδήλωσε τῷ πάπᾳ, καὶ ὁ πάπας εἶπεν ὅτι ἐκεῖ ἐστὶν ὁ ἐμὸς πρέσβις, καὶ πράττει ἅπερ αὐτῷ ἀνέθηκα. ἔγραψεν οὖν ὁ βασιλεὺς τοῖς δηλωθεῖσι ἄρχουσιν, ὅτι ὁ πάπας λέγει, ὡς αὐτόθι ἐστὶν ὁ πρέσβις αὐτοῦ. ἐπιμελήθητε τοίνυν καὶ εὑρήσετε αὐτόν. οἱ δὲ πάλιν πολλὰ ζητήσαντες οὐχ εὗρον, καὶ πάλιν ἔγραψαν τῷ βασιλεῖ, ὅτι οὔτε ὁ πρέσβις ἐκεῖνος οὔτε ἕτερός τις ἄνθρωπος τοῦ πάπα εὑρίσκεται ἐνταῦθα. καὶ ὁ βασιλεὺς αὖθις διεμέμψατο τῷ πάπᾳ ὡς οὐδόλως εὑρίσκεται ὁ πρέσβις αὐτοῦ ἐν τῇ Βενετίᾳ. ὁ δὲ πάπας ἀπελογήσατο ὅτι ἔχει ἐκεῖσε ἐπίτροπον τὸν φροντίζοντα ἑτοιμασθῆναι τὰ κάτεργα. ἔγραψεν οὖν πάλιν ὁ βασιλεὺς τοῖς ἄρχουσι, καὶ περιέμενον ἐν τῇ Βενετίᾳ, ἐκδεχόμενοι ἰδεῖν τὴν ἑτοιμασίαν τῶν κατέργων. ὡς δὲ παρῆλθον ἡμέραι ἐπέκεινα τῶν τεσσαράκοντα, καὶ οὐχ εὑρέθη τις ὁ περὶ τῶν κατέργων φροντίζων, ὑπέστρεψαν καὶ οἱ ἄρχοντες ἄπρακτοι, ἐξ ἀνάγκης ἐν τῇ Φερραρίᾳ.

Τοιαύτη γέγονεν ἡ πρὸς τὴν πόλιν πρώτη βοήθεια τοῦ Μακαριωτάτου, ὑπὲρ ἧς καὶ αὐτὸς ἀξίαν εὕρατο τὴν ἀντιμισθίαν. ἡ μὲν γὰρ πόλις ἡμῶν ἀδιαλώβητος διεσώθη τοῦ Θεοῦ τρέψαντος ἐφ' ἕτερα τὸν τοῦ Ἀμουρᾶ λογισμόν, καὶ ἀβλαβῆ ταύτην φυλάξαντος, ὡς καὶ πάντοτε, διὰ τῆς αὐτοῦ συνίσταται βοηθείας. πόλεις δ' εὐθὺς ἑάλωσαν δύο παρὰ τοῦ Νικολάου Πιτζινῆ τῆς ἐκκλησίας οὖσαι τοῦ Μακαριωτάτου, ἤτε Βονώνια καὶ τὸ Φελιοῦλιν, καὶ εἰς μεγάλην στενοχωρίαν κατέστη ὁ πάπας ἐκ τούτου. ἐλέγετο δὲ ὅτι κατ' αὐτοῦ τοῦ πάπα καὶ τῆς Φερραρίας ἔρχεται ὁ εἰρημένος Νικολάος. διὸ καὶ δειλία καὶ φόβος ὅτι μέγιστος κατεῖχεν ἡμᾶς δεδιότας τὴν παρ' ἐκείνου αἰχμαλωσίαν. ὅτι καὶ οἱ πλείους τῶν ἡμετέρων ἔστειλαν ὅσα εἶχον τιμιώτερα, καὶ πλεῖστα εἴδη εἰς τὴν Βενετίαν. ἔστειλε δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς τὸ πλέον τοῦ βίου αὐτοῦ. ὡσαύτως δὲ ἐστάλησαν καὶ τὰ ἱερὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ὁ βίος τοῦ πατριάρχου.

Ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἐν ἐκδρομῇ διεξῆλθεν ὁ λόγος, εἰ μὴ παρέργως, ἀλλ' ἀναγ-

Papæ accommodabimus, nec teruncium, nec quadrantem: Nuntius hoc quasi tonitru perculsus, clam Venetiis se subducens, privata sua adiit.

At Bisconsul & Jagaris Nuntium Pontificium hospitio absentivum cum persensissent, mox à prandio, & toto die postero indagati, eum nusquam repererunt: tandem ab aliquibus edocti nuntium è civitate evanuisse, Imperatorem fecerunt per literas certiorem, quas Imperator Pontifici perlegens, hoc responsum tulit à Pontifice, se satis scire nuntium suum Venetiis commorari, eaque fideliter prosequi, quæ ab ipso mandarentur: Quod cum Imperator suis rescriberet Legatis: Papa vos in opinionibus falli asserit, suum Nuntium alicubi intra Venetiarum mænia visibilem permanere: scrutamini porro, ad diligentiorem investigationem fortassis occurret: Mirati Bisconsul & Jagaris, omnem vicum & angulum urbis peragrando rimati sunt, at nusquam apparuit Hylas: Quod novis codicillis Imperatori pandunt, nec istum Nuntium, nec quempiam alium, è Comitatu Papæ, aut Papæ instructum mandatis, intrà omnia Venetiarum Pomæria aut latifundia caput exerere: Imperator id rursum ad Papam defert: De Nuntio suo Venetiis nihildum conspici vel audiri: At (respondit Papa) si ipse se subtraxerit, reliquit Vicarium, quem triremibus meo nomine procurandis præfecit: Et id jam tertio Imperator per literarum commercia suis inculcavit, quibus ab initio injunxerat, ne Venetiis discederent, dum triremes pararentur: Verum cum dies ultrà quadraginta effluxissent, nec ullus in conspectum prodiret, qui syllabam de triremibus efferret, duo Principes infecta re, & necessitate compulsi Ferraram ultro reverterunt.

Et hæc primordia subsidiorum, caritatis & auxilii nobis suppeditavit Papa Beatissimus: pro quibus ipsi meritissimum redhostimentum Deus reposuit: Qui & incolumem custodivit nostram, arma Amurathis & impias destinationes averruncans ab eâ civitate, quam sempiterna omnipotentis tutela protexit: Et duas civitates è Sancti Petri Patrimonio, Bononiam & Forum Livium lacerari, diripique permisit à Nicolao Picennino: Quod non modo Papam ipsum, in magnam animi consternationem conjecit, sed nos etiam invasit trepidatio, ne in prædam capti incideremus: quandoquidē fama pervagabatur, Nicolaū contrà Papam, & Ferraram arma moturum: Unde nostrorum plurimi impedimenta omnia, & præcipua bonorum, Venetias transmiserunt: & quas secum advexerat pretiosissimas facultates Imperator, & quas Patriarcha, cum sacris monumentis & universa suppellectile Ec-

 clesiæ

ἀναγκαίως δεῖν ἔγνω τούτων μνησθῆναι, ἵνα ἔκδηλον γένηται τοῖς ἐκεῖθεν τὰς ἐλπίδας τῆς βοηθείας ἔχουσιν, ὁποίαν εὗρον βοήθειαν ἐν τοιαύτῃ ἀνάγκῃ, ὄντος βασιλέως καὶ πατριάρχου ἐκεῖσε, μετὰ καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει κρατίστων, καὶ πάντων ὅμως τὴν βοήθειαν ζητούντων δεητικῶς, ὅτε καὶ οἱ Λατῖνοι ἑλκῦσαι τοὺς ἡμετέρους πρὸς τὴν σφετέραν ἐκκλησίαν διεπραγματεύοντο. αὖθις δὲ ἐπανελθεῖν ὁ λόγος βούλεται, καὶ τῶν συνοδικῶν ἀντέχεσθαι διηγήσεων.

clesiæ magnæ Constantinopolitanæ, in eandem Venetiarum urbem fecerunt comportari.

Atque huc me quasi ex transennâ speculantem deduxit Orationis filum: nec ut levia tamen aut perfunctoria habenda sunt quæ scripsi, sed ut necessaria & memoratu dignissima, ab omnibus iis æternum observanda, qui spem in Curia Papali, aut Pontificiorum præsidio collocant: ut à nostro discrimine discant sapere: cum viderint, qualem nos in istis maximis angustiis opem reportaverimus, quando & Imperator, & Patriarcha cum primariis nostræ gentis Heroibus adessent, auxilium tam suppliciter quotidie implorantes: etiam & in illo temporum articulo, cum nos ad eorum dogmata amplectenda, ad paciscendam unionem cum eorum Ecclesiâ, Latini pertrahere conarentur. Sed eja! huic digressui valedicentes, ad prævias istas disputationum velitationes repedemus, unde nostra nuperrimè divertit Oratio.

τμήμ. ε. Κεφ. ιγ.

Μετὰ τὴν δηλωθεῖσαν τοίνυν σύνελευσιν προσήλθομεν τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀνηγγείλαμεν ὅπως ἔστησαν ἵνα διαλέγωνται περὶ τοῦ πουργατορίου. ὁ δὲ ὥρισε. λοιπὸν, ἀκούετε ἅπερ ἂν λέγωσι περὶ τούτου, καὶ ἀπολογεῖσθε καθὼς πρέπει. ἠρώτησεν οὖν ὁ Ἐφέσου πῶς ὁρίζεις, ἵνα λέγωμεν πρὸς ἐκείνους ἀγωνιστικώτερον καὶ ἐνστατικῶς, ἢ οἰκονομικῶς; δεῖ γὰρ ἡμᾶς εἰδέναι ὁποίαν ἀποδέχεσθε εἶναι τὴν τῶν λόγων μεταχείρησιν. εἶπεν οὖν ὁ βασιλεὺς, ὅτι ἀγωνιστικῶς λέγετε πάντα τὰ ἡμέτερα δίκαια. τότε εἶπεν ὁ Νικαίας, ὅτι ἐγὼ οὐκ ἔχω τι λέγειν περὶ αὐτοῦ. εἰς μὲν γὰρ τὰ περὶ τῆς δόξης ἔχω λέγειν ἴσως, εἰς τοῦτο δ' οὐκ οἶδα τι λέξω. εἶπε δ' ὁ Ἐφέσου, ὅτι ἀλλ' ἐγὼ ἔχω λέγειν καὶ εἰς αὐτό. Συνελθόντων οὖν ἡμῶν ἐν ἑτέρᾳ συνελεύσει ἤρξατο ὁ Ἰουλιανὸς λέγειν περὶ τοῦ πουργατορίου, καὶ εἶπεν ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία, ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς παρέλαβε καὶ δοξάζει ταύτην τὴν δόξαν, ἀπὸ τοῦ χρόνου τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, παραλαβοῦσα ταύτην ἀπό τε τοῦ ἁγίου Πέτρου, καὶ τοῦ ἁγίου Παύλου, ὡς διὰ τῶν ἐφεξῆς δηλωθήσεται, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν μετ' ἐκείνους διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας. δοξάζει δὲ περὶ τῆς δόξης αὐτῆς οὕτως.

Ὅτι μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀποβίωσιν, αἱ τῶν ἀποιχομένων ψυχαί, αἱ μὲν καθαραὶ, καὶ πάσης κηλῖδος ἐλεύθεραι, ὡς αἱ τῶν ἁγίων ψυχαὶ εὐθὺς ἀπέρχονται εἰς τὴν ἀπόλαυσιν. αἱ δὲ ψυχαὶ τῶν μετὰ τὸ βαπτισ-

SECT. V. CAP. XIII.

Finita conventione quartâ, ut antea memoravimus, ad aulam accelerantes Imperatori retulimus, determinatum esse à Latinis de Purgatorio disputare: Ergo vobis incumbit negotium (inquit Imperator) attentè primum audiendi, dein respondendi, adductis in medium argumentis pro virili, ac ut convenit: At illud ut convenit, quid sibi vult? respondet Ephesius, quid nobis præscribit? Dicat Dom. Imperator, quo Rhetoricandi genere adversarios aggrediemur, an contentioso & pugnaci, an magis modesto, gravi, & subducto? Id enim imprimis scire est operæ pretium, quo gestuum libramento, & facundiæ, nostras illic partes administrari desideretis: Obnitimini fortiter, respondit Imperator, contendite pervicaciter, quoties jura nostra, aut privilegia veniunt controvertenda: Tum Nicænus subintulit: In promptu nil habeo quod de hac quæstione pronuntiem: De principali dogmate Processionis, si meus sensus postularetur, fortasse iuvenirem, quæ suggererem, sed an hæc concertatio de Purgatorio sit acriter defendenda, nondum satis liquet: At ego in utroque, respondit Ephesius, reperio quod meum omne studium, alacritatemque expergefaciat: Ad quintam igitur conventionem concurrentibus nobis cepit Julianus opinionem de Purgatorio enucleare, dixitque Romanam Ecclesiam à primis seculis, ab ipsis Apostolorum temporibus, hanc opinionem de Purgatorio traxisse, derivatam ab Apostolorum principibus Sanctis Petro & Paulo, ac deinde pet omnium ætatum succedentium seriem ac continuationem à doctoribus Ecclesiæ, quod in sequentibus probatum dabitur: opinionem autem ipsam sic Romanam Ecclesiam definire.

Post migrationem ex hac vitâ, defunctorum ani-

βάπτισμα περιπεσόντων ἐν ἁμαρτίαις, εἶτα μετανοησάντων γνησίως καὶ ἐξομολογησαμένων, μήπω δὲ φθασάντων ἐκτελέσαι τὸν κανόνα ὃν παρὰ τοῦ πνευματικοῦ αὐτῶν ἐκανονίσθησαν, μηδὲ καρποὺς μετανοίας ἱκανοὺς ἀποδοῦναι πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων, αἱ τοιαῦται ψυχαὶ καθαίρονται διὰ τοῦ πυργατορίου πυρὸς, αἱ μὲν θᾶττον, αἱ δὲ βραδύτερον κατ' ἀναλογίαν τῶν ἡμαρτημένων, καὶ μετὰ τὸ καθαρθῆναι ἀπέρχονται εἰς τὴν ἀπόλαυσιν. αἱ δὲ ψυχαὶ τῶν ἐν θανασίμῳ ἁμαρτίᾳ, ἢ καὶ ἐν τῇ προπατορικῇ τελευτησάντων, εὐθὺς ἀπέρχονται εἰς τὴν κόλασιν. οὕτως ἔφη ὁ Ἰουλιανὸς δοξάζειν τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν περὶ τοῦ πυργατορίου. ἃ καὶ διεξελθὼν πεπλατυσμένως καὶ λογικῶς, μετά τε προοιμίου καὶ κατασκευῶν, ἐν τῷ τέλει προσέθηκεν, ὅτι μέχρι μὲν τοῦ παρόντος εἶπον ἐγὼ ὅσα δῆτα καὶ εἴρηκα, ὡς προκαταστάσεις τῶν λόγων καὶ εἰσαγωγάς, σὺν δὲ ἐφεξῆς ἀναδέξεται λόγους ὁ τοῦ ἱεροῦ παλατίου διδάσκαλος. ἦν δὲ οὗτος Ἰωάννης ὁ Ἱσπανὸς, καὶ ἐρεῖ καὶ ἀποδώσει τούτους πρεπόντως τε καὶ καλῶς, κατὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ σύνεσιν καὶ σοφίαν. καὶ ἀγωνιεῖται ἱκανῶς τὸν περὶ τούτου ἀγῶνα. ἐγὼ γὰρ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κατ' αὐτὸν, καὶ ἐπαύσατο.

Ὁ Ἐφέσου δὲ πρὸς ταῦτα ἀπολογησάμενος τὰ προσήκοντα, προσέθηκε καὶ τόδε, οἰκονομικώτερον οἷον εἰπεῖν, ἢ φιλικώτερον εἰρηκώς, ὅτι καλῶς ἔφη ἡ αἰδεσιμότης σου, ὡς ὅτε διΐστανται τινὲς ἀλλήλων, καὶ οὐ χωροῦσι πρὸς λόγους, δοκεῖ μείζων εἶναι καὶ ἡ μεταξὺ τούτων διαφορά. ὅτε δ' εἰς λόγους συνέλθωσι, καὶ ἑκάτερον μέρος συνεχῶς ἀκροάσηται τὰ παρ' ἑκατέρου λεγόμενα εὑρίσκεται πολλάκις ὀλίγη ἡ τούτων διαφορά. Τοῦτο οὖν μοὶ δοκεῖ συμβῆναι καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος. ἡμεῖς γὰρ ἄλλως ἠκούομεν ὅτι δοξάζει τὸ περὶ τοῦ πυργατορίου ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία, καὶ ἑτέρως νῦν ἠκούσαμεν τοῦτο. ἀπὸ γὰρ τῆς ἀφηγήσεως τῆς σῆς αἰδεσιμότητος, ὀλίγην εὑρίσκω τὴν μεταξὺ ἡμῶν διαφορὰν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ, καὶ ἐλπίζω διορθωθῆναι ἐκείνην, ἣν ὁ Θεὸς εὐδοκήσῃ. λέγετε τοίνυν καθὼς ἂν ἐθέλητε περὶ τούτου. καὶ δεξάμενος ὁ δηλωθεὶς Ἰωάννης καὶ εἶπεν

animæ ab omni maculâ culpæ gravioris puræ, ab omni nefario scelere immunes, ut Sanctorum Martyrum, rectà in cælum ascendunt, & æternâ requie perfruuntur: animæ vero illorum hominum qui post Baptismum in peccata revolvuntur, quamvis Confessionem egerint, & Pœnitentiam synceram ac sine fuco, si tamen omnia ipsis à Pœnitentiario inflicta, secundum accuratissimam Canonis amussim, non compleverint ante obitum, nec dum spirant fructus pœnitentiæ dignos protulerint, ad eliciendam Dei misericordiam, & peccatorum remissionem: Istæ animæ subeunt flammarum Infernalium expurgationem, aliæ expeditius, aliæ tardius liberandæ, pro delictorum gravedine ac qualitate: At tandem ignibus expiatæ ad beatas sedes cum prioribus pervolant: Animæ vero hominum qui in facinore mortifero, aut in Parentum originali nondum eluto per Baptismi lavacrum emoriuntur, qui libidinibus immersi, criminibus cooperti, vitam in terris flagitiosam degunt, ad inferos pœnis indefinitis torquendæ præcipitantur: Hæc Romanam Ecclesiam de Purgatorio mordicus propugnare asseruit Julianus: in quibus expatiatus pro more suæ lubricæ facundiæ, Orationem amænam, & eleganter perfluentem, cum proœmio, cæterisq; partibus affabre constructam profudit: Quin & illud in fine adjecit: Seipsum hucusque in dicendo ac arguendo omnem scenã implevisse, tamen nil præter levia quædam introductionum exordia causæ prælibasse: Successurum autem sibi præclarum omnino virum, sacri Palatii Doctorem Joannem Hispanum, qui eloquenter suum munus ornabit, causamque eruet ab imis visceribus, pro insito ingenii sui acumine, & prudentia, quâ excellit, luctamque subibit in hac arenâ splendidam, cui sustinendæ mei nec lumbi, nec latera sufficiunt: & hæc locutus conticuit Julianus.

At Ephesius ad hæc responsum parans, nonnulla posuit in principio concinna ac tempestiva: quibus & hoc adtexuit dictum, subtilius quam par erat, aut blandius si fas dicere: Præclarè in quâdam præcedaneâ conventione tuam Sublimitatem venerandam memini dixisse: Homines affectibus divulsos, nisi in mutua sermocinia descenderint, differentiarum molem utrisque grandiorem videri quam esse: At ubi semel admiserint colloquia, & una pars alterius proposita diligenter perpenderit, vix arenæ cumulus tunc cernitur, qui modo mons apparebat: idem & mihi visum est in præsenti causâ contigisse: Nos aliter judicavimus, aliterque audivimus Romanam Ecclesiam sensisse de Purgatorio, quam vos nunc explicuistis: Nam ut tua Sublimitas veneranda jam articulum enodavit, exiguam admodum in hoc principali capite dif-

εἶπεν ὀλίγα τινὰ περὶ τούτου. τοῦ δὲ Ἐφέσου ὑπερθεμένου τὴν πρὸς ταῦτα ἀπολογίαν ἐν ἑτέρᾳ συνελεύσει, διελύθημεν ἀναστάντες.

ferentiam inter nos delitescere animadverto, quam & brevi spero, si Deus dederit, ad eundem nobiscum sensuum interpretatione adhibitâ posse revocari: Interea si quid cuipiam memoria suppeditet de hoc argumento ulterius differendum, pro arbitrio liberè prodat: Tum Joannes ille supra memoratus, pauca exorsus est fari, quibus cum responsum in conventu, vicem proximè futuram comperendinaret Ephesius, surreximus in pedes, domum abituri.

τμήμ. ε. κεφ. ιδ.

Κατὰ δὲ τὴν ἀποτεταγμένην ἡμέραν πάλιν συνήλθομεν, καὶ ἀπελογήσατο ὁ Ἐφέσου πρὸς τὰ παρὰ τοῦ Ἰωάννου εἰρημένα. ἀπολογίαν ἀρίστην συνιστῶντα τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα, ἀπό τε τῆς θείας γραφῆς, καὶ ἀπὸ μαρτυριῶν τῶν ἁγίων τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων. οὕτως οὖν συνηρχόμεθα, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς, καὶ ἱκαναὶ διαλέξεις ἐγένοντο παρά τε τοῦ Ἐφέσου καὶ τοῦ Ἰωάννου, ἃς εὑρήσουσιν οἱ εἰδέναι βουλόμενοι ἐν τοῖς περὶ τοῦ πουργατορίου ὑπομνήμασι.

Μέχρι μὲν οὖν τινὸς συνεφήπτετο τῷ Ἐφέσου ἀπὸ μέρους, καὶ ὁ Νικαίας ἐν τοῖς ἀγῶσι, εἰ καὶ ἀμυδρῶς. καὶ ἦν ἰδεῖν τὸ τῆς θείας γραφῆς, Ἀδελφὸς ὑπ' ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις ὀχυρά. μετὰ δὲ τὸ γενέσθαι τινὰς διαλέξεις ἔδοξε καλὸν τοῖς Λατίνοις ἵνα καὶ ἐγγράφως συστήσωσιν ἅπερ ἐβούλοντο, καὶ λόγον ἐκδεδώκασι συνιστῶντα τὴν περὶ τοῦ πουργατορίου δόξαν αὐτῶν. ὃν καὶ λαβόντες ἡμεῖς εἴδομέν τε, καὶ εἰς τὸν βασιλέα διεκομίσαμεν, καὶ ἀνέγνωμεν ἐνώπιον αὐτοῦ. ὁ δὲ ὥρισε, χρεία ἐστὶν ἵνα γράψητε καὶ ὑμεῖς. καὶ δὴ γράψατε. εἶπε δὲ ταῦτα πρὸς τὸν Ἐφέσου ἀποτεινόμενος. ἔφη δὲ ὁ Ἐφέσου, ἐπειδὴ ὁρίζεις γράψωμεν. οὐ θέλω δὲ ἵνα τυχὸν γράψαντος καὶ ἑτέρου τινὸς, δοθῇ τὸ ἐκείνου, καὶ τὸ ἡμέτερον καταλειφθῇ, καὶ εὑρεθῶ ἐπὶ κενῷ κεκοπιακώς. ἔφη δὲ εἰς τοῦτο ὁ βασιλεὺς, ὅτι τὸ σὸν δοθήσεται καὶ οὐκ ἄλλο. ἐφάνη οὖν καλὸν, ἵνα καί τινες ἐξ ἡμῶν παραγένωνται εἰς τὸν Ἐφέσου, καὶ γράφηται τὸ γενησόμενον, παρόντων καὶ ἡμῶν καὶ ἀκροωμένων, καὶ εἴ τι που δεήσει συνεισφερόντων. συνήλθομεν οὖν ὁ Νικαίας, ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης, ὁ πνευματικὸς κῦρος Γρηγόριος, καὶ γραμματικὸς

SECT. V. CAP. XIIII.

Ad diem à delegatis præstitutum sextâ vice convenimus: primusque Ephesius explicuit responsionem elucubratam ad ea, quæ Joannes in superiori conventu protulerat, eruditissimam & optimam: singula asserta autoritate sacrarum literarum, testimoniisque Doctorum Ecclesiæ per omnia secula suffulciens: Et multifarii postea conventus fuere, agitati inter Ephesium & Joannem: quos qui curiosius cupiunt contemplari, scrutentur scripta à nostratibus de Purgatorio Commentaria.

Ephesium Nicænus interea in disputationibus aliquatenus adjuverat, sed raro, & subobscure: Durante tamen amicitiæ nexu, comprobatum fuit illud Salomonis, Frater qui adjuvatur â fratre tanquam civitas firma: Post habitas autem aliquot disceptationes, Latinis visum est æquum, & causæ suæ conducibile, scriptis mandare præcipua quæ disputando effuderant, suumque dogma de Purgatorio, publicato codicillo constabilire: quem ut primum oculis lustrâvimus, allatum ad Imperatorem in ejus conspectu perlegimus: Et Imperator censuit idem onus nobis à necessitate imponi, ut aliquo istiusmodi indiculo nostri quoque dogmatis rationes publicè innotescant: quare scribite, vos obtestor, inquit: sermonem ad Ephesium dirigens, quin & Ephesius ad se verba arripiens respondit: Quandoquidem Dominus Imperator id mandat, lubentissime obtemperarem, & nonnulla pangerem in hoc argumentum, sed nollem ludificari: nam & alio quopiam idem fortasse munus subeunte, si ejus scripta præferantur, meis postpositis, aut jussis in spongiam incumbere, videbor oleum omne atque operam perdidisse: Ad hæc Imperator, sola à te scripta Latinorum in manus donabuntur: Hæc Imperator pollicitus est: Nec tamen inconcinnnum tum videbatur, ut aliqui nostrum scribenti Ephesio adessent, comiter intuituri quæ ille maturaret, vel audituri, vel si quâ in re nostrâ opellâ indigeret, opitulaturi: Igitur Ephesium Nicænus, Magnus Ecclesiarcha, Dom. Gregorius Pænitentiarius, & sacri Consistorii Notarius Publicus, subsecuti sunt: Et Nicænus ut primum intra-

μαϊκὸς ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως. ἤρξατο οὖν ὁ Νικαίας ὁμιλεῖν ἁπλῶς, καὶ ἐπλατύνθη εἰς πλεῖστα. εἶτα διεδέξατο τὴν ὁμιλίαν ὁ πνευματικὸς, καὶ ἐφιλοτιμήθη πλατύνεσθαι πέρα τοῦ δέοντος. διεδέχετο οὖν τὴν ὁμιλίαν ἑκάτερος παρ' ἑκατέρου, καὶ ἀντεφιλοτιμοῦντο χρονοτριβοῦντες εἰς λόγους κενοὺς μηδ' ὅλως τῷ προκειμένῳ προσήκοντας. ἐγὼ δὲ ἐκ διαλειμμάτων ἠξίουν παραιτεῖσθαι τοὺς λόγους καὶ περὶ τὸ γράφειν εἶναι, οἱ δὲ τῶν πλειστῶν οὐκ ἀφίσταντο λόγων. τοῦ δὲ ἁρμοδίου μέρους τῆς ἡμέρας ἐπὶ τοῖς κενοῖς λόγοις παραδραμόντος, εἶπεν ὁ Ἐφέσου, ὅτι μετὰ τοιούτου τρόπου οὐ δυνησόμεθα γράψαι τι. Ἀλλ' ἐγὼ μόνος ἐναπολειφθεὶς μετὰ τοῦ γραμματικοῦ γράψω. ὕστερον δὲ ὄψεσθε τοῦτο καὶ ὑμεῖς καὶ διορθώσετε, εἴ τι δέοιτο τῆς διορθώσεως, καὶ ἐπὶ τούτοις ἐξήλθομεν. ἔγραψεν οὖν ὁ Ἐφέσου, ἔγραψε δὲ καὶ ὁ Νικαίας, εἰσηγήσει τοῦ Πνευματικοῦ. καὶ ἐπῄνει ὁ Πνευματικὸς τὸ τοῦ Νικαίας σύγγραμμα, καὶ παρεκίνει τὸν βασιλέα ἵνα ὁρίσῃ, καὶ δοθῇ τοῖς λατίνοις τὸ τοῦ Νικαίας, ὡς φιλοτιμώτερον κατὰ τὴν φράσιν, καὶ ῥητορικώτερον. καὶ προστάξαντος τοῦ βασιλέως διεκομίσθησαν πρὸς αὐτὸν ἀμφότερα τὰ συγγράμματα, καὶ ἀνεγνώσθησαν, παρόντων καὶ τῶν ἐκλελεγμένων. εἴρηκε δὲ πρὸς τὸν Ἐφέσου, ὅτι καλόν ἐστι τὸ σὸν σύγγραμμα, ἔχει γὰρ κεφάλαια πολλὰ καὶ ἰσχυρά. ἔχει δὲ καὶ τινὰ ἅπερ παρέξουσι τοῖς λατίνοις χώραν ἀντιλογίας, οἷόν ἐστι τὸ τοῦ ἁγίου Μακαρίου, ὅπως ἠρώτησε τὸ ξηρὸν κρανίον, καὶ ἀπεκρίνατο, πρὸς αὐτὸ γὰρ οὐκ ἔχεις ἀναντίρρητον μαρτυρίαν, ἵνα τοῦτο συστήσῃς. καὶ διὰ τοῦτο εὐθὺς παρατραπήσεται παρ' ἐκείνων, ὡσαύτως τε καὶ ἕτερα τινὰ κεφάλαια. βέλτιον οὖν ἐστι καταλειφθῆναι τὰ εὐάλωτα, καὶ δοθῆναι τὰ ἰσχυρότερα εἰ καὶ ὀλιγώτερα εἰσὶν, ἢ φιλοτιμηθῆναι πολλὰ κεφάλαια, καὶ ἐπιχειρήματα ἐκδοῦναι, εἶναι δὲ ἐξ αὐτῶν τινὰ ῥᾳδίαν ἔχοντα τὴν ἀνασκευήν. ὁ γὰρ ἀντιλέγων, οὐ τὰ ἰσχυρὰ, ἀλλὰ τὰ ὑπόσαθρα ἐκλεξάμενος ἀνασκευάζειν ἐπιχειρήσει. καὶ εἰ δύο τῶν ἐπιχειρημάτων ἀνα-

travimus, in sermonem fortuitum de lana caprinâ prolapsus, eundem in immensum, ultrà omnem modum continuavit: quem mox Pœnitentiarius garrulitate non minus inurbanâ excepit, alterique alter ansam reciprocavit, tam ambitiosâ obstrependi vanitate, quasi videri vellent, illuc accessisse, non aliâ fine, quam ut interventu, suo tempus disperderent ingrato stridore verborum inutilium & nihil ad rhombum: Ego per intervalla redargui eorum intemperantiam &, parcant vocibus submonui, in memoriam revocent quid ageretur ab Ephesio: at illi nequaquam desiere linguis strepitum ciere intolerabilem, cælumque ac terram confundere: Et cum magnam partem diei his intempestivis colloquiis inaniter jugulassent, Ephesius ipse cœpit quiritare: video (inquiens) vobis propositum esse, mea suscepta interturbare: Quare vestram humanitatem imploro, ut remotis arbitris mihimetipsi, cum solo Notario relinquar: Nam & vestrum erit postmodum, quæ scripsero singula percurrere, & si quid opus fuerit, etiam emendare: Hæc postulanti Ephesio paruimus discedentes: Tum chartæ calamum admovit Ephesius, scripsit & Nicænus, suadente Pœnitentiario, qui & Nicæni scripta multis encomiis celebravit, & Imperatorem perperam impellere conatus est, ut sola Nicæni Latinis transmitteret, quia stilo magis compto, eleganti, & Rhetorico perfunderentur: At Imperator ut neutri magis propendeat, utrumque jussit ad se accerseri, & utriusque scripta lectione publicâ perstringi coram quibusdam ad id delectis rei literatoriæ judicio pollentibus: Ac in primis Ephesium sic allocutus est: Tua certè scripta magnam merentur laudam, abundant enim quamplurimis, iisdemque fortissimis argumentis: Et nonnulla insuper comprehendunt, quæ Latinorum ingenia ad gravissimas contentiones excitabunt: ut exempli gratiâ, illud de Sancto Macario, qui cranium aridum hominis Idololatræ, repertum in trivio interrogavit, & responsum tulit à cranio, divino jussu in vocem prorumpente: Sed quando tibi non sit ad manum Historiæ confirmandæ testis idoneus, ut ejus autoritati nemo refragetur, Latini id totum exsibilabunt, & alia omnia ejus generis argumenta paradigmatica: quare meo quidem judicio consultius factum videretur, expugnatu facilia dimittere, & solummodo exhibere quæ fortiter stringunt adversarios, etiamsi numero pauciosa, quam quæcunque in buccam venerint, chartis mandare, ut nullo pondere suo nixa, ita nullo negotio adversariorum evertenda: Nam qui te oppugnabit, non labefactare valida ac firma argumenta contendet, sed ran-

ἀνατρέψῃ ἢ καὶ τρία. δόξῃ τοῖς πολλοῖς, μᾶλλον δὲ κηρυχθήσεται ὅτι ἀνέτρεψε τὰ καθόλε. διὸ κρεῖττον ἐστὶν ἐκβληθῆναι τὰ τοιαῦτα. ταῦτα μὲν ἔφη πρὸς τὸν Ἐφέσε ὁ βασιλεύς. πρὸς δὲ τὸν Νικαίας ὥρμησεν.

Οὐκ ἔχει καὶ τὸ σὸν τὰ ἴδια ἁμαρτήματα. εὐθὺς γὰρ ἐν προοιμίοις λέγεις, ὦ ἄνδρες λατῖνοι, καὶ ἐστὶν ἀνοικεῖον. εὐσχημονέστερον γὰρ εἰπεῖν ἔδει, πατέρες αἰδέσιμοι, ἢ ἄλλο τι τίμιον, καὶ ἀκοαῖς εὐαπόδεκτον. ἔχει δὲ μεταξὺ καὶ ἄλλα τινὰ δεόμενα διορθώσεως, πλεῖστον εἰπεῖν, ὅλως τὸ μὲν προοίμιον, καὶ αἱ προκαταστάσεις εἰσὶ καλλίους αἱ τοῦ Νικαίας, τὰ δὲ ἐπιχειρήματα καὶ αἱ κατασκευαὶ, καὶ αἱ ἀποδείξεις, εἰσὶ κρείττους αἱ τοῦ Ἐφέσε. φαίνεται μοὶ οὖν καλὸν ἔφη, ἵνα λάβητε τὸ προοίμιον τοῦ Νικαίας, ἐκλέξητε δὲ καὶ εἴ τι ἄλλο φανῇ χρησιμώτερον ἐξ αὐτοῦ, λάβητε δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ Ἐφέσε, τὰ πλείω καὶ κρείττονα καὶ οὕτω συνθήσετε καλῶς τὸ δοθησόμενον σύγγραμμα. ὥρισεν οὖν τὸν Ἐφέσε, τὸν Νικαίας, τὸν Σοφὸν Γεμιστὸν, ὡς πότε καὶ διδάσκαλον αὐτοῖς ἐχρημάτισε καὶ τὸν ἀμηρούτζιν, ἵνα καθίσωσιν ἰδίᾳ, καὶ ἐκλέξωνται καὶ συνθήσωσιν αὐτό. ὃ καὶ πεποιήκασι.

rancida, vieta, emarcentia; quorum uno altrove protritis statim ab aliis victoria potitus enuntiabitur, Jo triumphe! Quare hæc & istiusmodi expungere magis convenit: Deinde ad Nicænum conversus Imperator,

Et tua inquit scripta peculiaribus scatent nævis: In ipso limine procemii Romanos ad hunc modum compellas, ô viri Latinienses, vel Quirites, voce Romanis auribus inassuetâ & perabsurdâ: Præstitisset Venerandi Patres dixisse, vel similem compellationem captandæ benevolentiæ natam, & quæ hominum mentes inescaret: Nec desunt etiam in sequentibus mendæ, quæ hac illac sparsim permeant, obelisco figendæ: Tandemque Imperator, quoniam primordia discursuum, & jacta fundamenta in Nicæno clariora, demonstrationes, & ratiocinia fortiora in Ephesio enitebant, jussit Nicæni præfationem, & si quid porro præclarum in ejus scriptis contineretur, ad ferme omnia quæ procudit Ephesius præstantissima, adjungi: Et huic operi præfecit ipsos, Ephesium & Nicænum, eruditissimum Gemistium, qui utrumque Episcopum præceptis olim imbuit, unde Doctoris nomen immortale promeruit, & Amaruntzen, ut in privatum se recolligentes, Episcoporum flores in unum sertum compaginarent: quod & strenuè præstitere.

τμῆμ. ε. Κεφ. ιε.

Ἀπὸ δὲ τῆς τοιαύτης αἰτίας ἤρξατο τὸ σκάνδαλον μεταξὺ τοῦ Ἐφέσε, καὶ τοῦ Νικαίας. προϋπῆρχε δὲ καὶ τὸ τοῦ Πνευματικοῦ μετὰ τοῦ Ἐφέσε σκάνδαλον διὰ τὴν τῶν πατριαρχῶν τοποτήρησιν. τὸ γοῦν τοῦ Πνευματικοῦ ἀνερρίπιζε καὶ ἀνῆπτε τὸ τοῦ Νικαίας, καὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον αὐξάνεσθαι παρεσκεύαζεν. ὁ γὰρ Πνευματικὸς ἐδόκει μὲν μηδὲν ἐν λόγῳ ποιεῖσθαι τὴν τοῦ Ἀλεξανδρείας τοποτήρησιν, καὶ ὑποχωρεῖν τῷ Ἐφέσε, καὶ διὰ τιμῆς αὐτὸν ἄγειν, τῇ δ' ἀληθείᾳ ὕφαλος ἦν, καὶ λαθραίως ἐφέρετο κατ' αὐτοῦ, ἐναντιούμενος ἀεὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις. ὅτι μὲν γὰρ ἤκουσεν ὡς ὁ Ἐφέσε λόγοις ἁπαλοῖς χαριζόμενος τῷ Ἰουλιανῷ, ἔφη πρὸς αὐτὸν, ὅτι κατὰ τὴν διήγησιν τῆς αἰδεσιμότητός σου, ὀλίγη μοὶ δοκεῖ ἡ μεταξὺ ἡμῶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ πνεύματος δια-

Sect. V. Cap. XV.

Ab hac quam nuper memoravi origine, Ephesius & Nicænus in mutuam offensam impegerunt: Quin & præcesserat aliqua malevolentiæ labes inter Ephesium & Gregorium Pœnitentiarium, de subeundâ sede Vicariâ Patriarchæ Alexandrini: Et conceptum semel inter Episcopos odium Gregorius indies flabello ventilans, in atrox incendium excandefecit: Quamvis enim Pœnitentiarius externâ specie, vultuque præ se ferret, nihili æstimare Alexandrini sedem Vicariam: Et sponte suâ locum cedere, etiam non præcipienti Ephesio, eumque ut grande decus Orientalis Ecclesiæ venerari: revera tamen sub larvâ simulando delituit, & velut Petra succlusa mari navigantibus periculosa in pectore pernitiosam fraudulentiam occuluit: Ac quibuscumque potuit cuniculis clandestinis Ephesii dicta sugillavit: Cum enim in quodam priori conventu Pœnitentiarius Ephesium sic loquentem audivisset, quasi gratificaretur Juliano, permulcens Cardinalem: ut tua Sub-

διαφορὰ, καὶ ἐλπίζω διορθωθῆναι καὶ ταύτην, ἣν ὁ Θεὸς εὐδοκήσῃ, ἔλεγεν. ὀλίγην ἔχει ὁ Ἐφέσου τὴν περὶ τοῦ πουργατορίου διαφοράν; καὶ λίαν ἐστὶ πολλή, καὶ πῶς λέγει διορθωθῆναι αὐτήν; ἀνάγκη ἐστὶν ἵνα γινώσκωμεν πῶς λέγει ταῦτα. καὶ ἐκωμῴδησεν εἰς πολλοὺς τοὺς τοιούτους λόγους. πάλιν δ᾽ αὖ ὅτε τὸν ἀγῶνα εἰσῆλθεν ὁ Ἐφέσου, καὶ μεγίστην ἀπεδείκνυ τὴν διαφορὰν, καὶ παραστάσεις προσεκόμιζεν τῶν ἁγίων, δι᾽ ὧν ἀριδήλως ἐφαίνετο ἡ δόξα αὕτη ἐναντία τῇ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, καὶ ἐπῃνεῖτο παρὰ πάντων ὁ Ἐφέσου, καὶ ἐθαυμάζετο ὡς εὐσεβῶς καὶ ἀρίστως διαγωνιζόμενος, μεταβαλὼν αὐτὸς ἔλεγε. τί εἰσι ταῦτα ἃ προφέρει ὁ Ἐφέσου; οὐδέν εἰσι ταῦτα. καλὴ γάρ ἐστιν ἡ δόξα ἣν ἔχουσιν οἱ Λατῖνοι περὶ τοῦ πουργατορίου. οὐκ αἰδεῖται τοιαῦτα λέγων; βούλεσθε ἵνα ἀνατρέψω ὅσα λέγει, διὰ τῶν ῥητῶν τῶν ἁγίων. καὶ παρεδείκνυ ὅσον πρὸς τὸ θεαθῆναι καὶ μόνον ἐκ τοῦ προκολπίου χαρτάριον, λέγων, ἰδοὺ καὶ τὰ ῥητὰ τὰ ἐναντιούμενα τοῖς παρὰ τοῦ Ἐφέσου προφερομένοις. οὔτε δὲ ἀνεγίνωσκεν, οὔτε τινὶ ἐνεχείριζε ταῦτα. καίτοι γε ἐδόκει ἔτι ὑγιαίνειν περὶ τὴν πίστιν. καὶ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν θερμῶς ἀνθίστατο.

Ἀλλὰ καὶ κατ᾽ ἀρχὰς ὅτε εἰς Φερραρίαν ἀφίγμεθα, ἐπεὶ μετὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἔμαθεν ἐπιδεδημηκέναι τὸν τοῦ Ἐφέσου αὐταδελφὸν τὸν Νομοφύλακα εἰς τὸ παλάτιον τοῦ πάπα ἔλεγε, τί βούλεται ἡ τοῦ Νομοφύλακος ἐπιδημία πρὸς τὴν τοῦ πάπα οἰκίαν; τινὰς πράττει δουλείας; ἀνάγκη ἐστὶν ἵν᾽ εἰδῶμεν τινὸς χάριν ἐκεῖσε παρεγίνετο, ἰδοὺ γὰρ ὁ Ἐφέσου μέλλει ἀναδέξασθαι τὸν καθόλου ἀγῶνα, καὶ δεῖ καὶ ἡμᾶς προσέχειν τί ἄρα καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐργάζεται. τοιαῦτά τινα ἔλεγεν ἀεὶ κατὰ τοῦ Ἐφέσου φερόμενος, καὶ τὸν Νικαίας ἐπαίρων. πρὸς διχόνοιαν τε αὐτοὺς διεγείρων. ἡμεῖς μέν τοι συνήλθομεν, καὶ τὸν συντεθέντα λόγον ἀνέγνωμεν τε πρὸς Λατίνους καὶ ἐκδεδώκαμεν. κἀκεῖνοι πάλιν ἕτερον ἔγραψαν. πρὸς ὃν αὖθις ἔγραψεν ὁ Ἐφέσου ἀνασκευαστικὸν, μεθ᾽ ὃν καὶ ἑτέρους διαλόγους περὶ τῆς τοιαύτης δόξης ἐκδέδωκεν ἀναγκαιοτάτους, καὶ ἀρίστους πάν-

Sublimitas veneranda modo nobis quæstionem aperuit, in Dogmate Purgatorii parũ discriminis inter nos subesse percipio, quod brevi etiam spero in rectum sensum instaurabitur, si Deus annuerit: Quid? inquit Pœnitentiarius, Parvamne putat Ephesius differentiam intercedere inter nos & Latinos, in Articulo Purgatorii? Immo ingens intercedit: & quæ facultas ingenii eandem resarciet? Necessum est scire quâ fretus audaciâ hæc in publicum propalat: dictisque aculeatis persæpe Ephesium apud multos momordit: At cum Ephesius jam seriam disputandi palæstram cum adversariis ingressus, longè maximam differentiam demonstrasset, innumeris patrum testimoniis comprobatam, quibus apparuit, dogma Latinorum de Purgatorio mille parasangis à nostro discriminari: stadiumque summâ cum laude, & admiratione omnium decurrisset, egregio perfunctus certamine: tum mutatâ pelle Pœnitentiarius aliam vocem simulavit: Quid agit Ephesius contra Latinos? quas nugas profert? Opinio Latinorum de Purgatorio est laudabilis ac firma: Non pudet hominem tam doctè delirare? Quam facile possem si pateremini, autoritate Sanctorum patrum quicquid effutiverit revellere? Tum evolvens è sinu tabellulam papyraceam, manu palam ostentabat, ita ut cerni possit à circumstantibus: Ecce, inquit, hæ sunt illæ patrum autoritates & scita, quæ cuncta Ephesii dicta evertunt à fundamentis: Sed nec ipse quidquam ex istis pugillaribus elatâ voce subinde lectitavit, nec chartam aliis usurpandam permisit: Et quod in Gregorio magis est obstupendum: Non credebatur adhuc à nostrâ fide ad Romanam descivisse, sed pro dignitate nostræ Ecclesiæ Latinis fortiter obstabat.

Verum etiam ut primò Ferraram appulimus, cum Gregorio innotuisset fratrem Ephesij germanum Legum custodem, post octiduum ab adventu ad Papæ palatium de quibusdam arcanis iter instituisse: in istiusmodi voculas erupuit: Quid sibi vult quod nostrarum legum custos ad aulam Papæ sic properat? quæ illic explicat obsequia? Oportet nos sæpius iterati ab eo itineris rationes indagari: En frater ejus Ephesius certamen totum pro nobis depugnabit: quidni igitur scire debeamus quid ejus frater moliatur? Hæc Gregorius sæpenumero contra Ephesium, suosque invectus dixit, & Nicænum Ephesio laudibus prætulit, eumque contra Ephesium ad malignitatem extimulavit. Sed ad propositum: Nos in unum congregati schedulam istam ex geminis duorum Episcoporum lucubrationibus in unam philyram contractis diligenter perlegimus, tradidimusque Latinorum in manus: Cui scripturæ aliud in modum responsi excogitarunt Latini, &

πάντας τυγχάνοντας. ἐν δὲ τῷ συνέρχεσθαι, καὶ σὺν τοιούτους διδόναι λόγους, καὶ σὺν παρ' ἐκείνων ἀντιλαμβάνειν, ἐγίνοντο καί τινες μερικαὶ διαλέξεις ἐν τῷ μεταξὺ, καὶ ἀπήτουν τὸν Ἐφέσου εἰπεῖν καὶ ἐκθέσθαι τὴν δόξαν ἣν ἔχει ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία περὶ τῶν ἐντεῦθεν ἐκδημούντων. ὁ δὲ οὐκ ἔλεγεν αὐτὴν, κωλυόμενος εἰς τοῦτο παρὰ τοῦ βασιλέως. ἐφ' ὅσον δὲ ἑώρων αὐτὸν οἱ λατῖνοι ἀνθιστάμενον, καὶ μὴ βουλόμενον ἀνακαλύψαι τὴν περὶ τούτου δόξαν τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν, ἐπὶ τοσοῦτο ἠνάγκαζον, καὶ ἀπήτουν ταύτην ἐκθεῖναι, καὶ ὠνείδιζον, καὶ τὴν αἰτίαν ἠρεύνων, φάσκοντες, πᾶς ὁστισοῦν ἐκκλησίας τινὸς κανονικὸς ἐρωτώμενος ὁποίαν δόξαν ἔχει ἡ ἐκκλησία αὐτοῦ, περί τινος προτεινομένου ζητήματος, εὐθὺς ὀφείλει ἀνενδοιάστως καὶ διειδήλως λέγειν αὐτήν. σὺ γοῦν, οὐ δίς τι καὶ τρὶς, ἀλλὰ πολλάκις καὶ διὰ πολλῶν λόγων ἀπαιτηθεὶς παρ' ἡμῶν ἐκδοῦναι, ἢ εἰπεῖν ὅπως δοξάζει ἡ ὑμετέρα ἐκκλησία περὶ τοῦ δε τοῦ ζητήματος, οὐδ' ὅλως ἠθέλησας. ἀπορούμεθα οὖν τί ἐστι τὸ κωλύον, διὸ καὶ ποιεῖς τὴν τοιαύτην ἔνστασιν.

Ὁ δὲ Ἐφέσου ὅσον μὲν τὸ ἀφ' ἑαυτοῦ λυδὸς ἦν εἰς πεδίον. ἤγχετο δὲ τῷ βασιλικῷ κελεύσματι κωλυόμενος ὡσπερεὶ χαλινῷ τινι καὶ ἐδυσχέραινεν. ὁ μὲν τοίγε Νικαίας οὐκ ἀποδεχόμενος τὴν τοιαύτην ἔνστασιν καὶ ἀποφυγὴν τοῦ λόγου, μήδε τῷ Ἐφέσου συμφωνεῖν ἀνεχόμενος εἰπεῖν.

& Latinis Ephesius aliud in refutationem, quibus & diversos adjunxit dialogos de eodem Argumento, omnes scitu perutiles, & præstantissimos discursus: Et dummodo in his argutis scriptionibus dandis, recipiendisq; omnium ingenia occupabantur, privatæ aliquoties dissertatiunculæ intervenere: & nonnulli Ephesium obsecrarunt, ut integram semel opinionem ante ora omnium delineare dignaretur, quam nostra Ecclesia mordicus tenet, de hominibus hinc ad aliam vitam emigrantibus: Ille vero renuit, ab Imperatoris mandato præpeditus: Latini vero quanto magis Ephesium reluctantem suorum dogmatum mysteria aperire animadverterunt, tanto acrius accensi poposcerunt, impuleruntque; & intempestivam taciturnitatem exprobrarunt: affirmantes, hoc omnibus saltem, qui in Canonem alicujus Ecclesiæ consenserunt, ex jure officii incumbere, si de dogmatibus suæ Ecclesiæ interrogentur, quicquid norint, sine morâ pandere: Tu vero bis, ter, ac centies pulsatus à nostris scire ambientibus, quæ dogmata nostram Ecclesiam à vestrâ sejungant, & nec in hanc quæstionem, nec in ullam aliam, obstinatissimus silentii huc usque quidquam proferre volueras: Miramur vero, quid rei sit, quod te tam fixum in hac uligine detineat.

At Ephesius etiamsi existeret, à propriâ indole Lydius ad campum, ut est in proverbio, promptus atque alacer ad omnia capessenda, tamen Imperatoris mandato, tanquam injecto ori capistro, ita repressus cohibebatur, ut sæpe indignabundus infremeret: At Nicænus propensior eloqui, nec cupiens sollicitantium deprecationes subterfugiendo eludere, & ut in omnibus Ephesio videretur adversari, rogatus opinionis suæ sensum sic exposuit.

τμημ. ε. κεφ. ις.

Ὡς ἐγὼ ὑπ' ἐξουσίας ἔχω τὴν ἰδίαν μου γνώμην ἐμφανῆ καταστῆσαι λέγω τοίνυν καὶ δοξάζω ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων ἀπέλαβον ἃ ἀπέκειντο αὐταῖς ἀγαθὰ, καὶ αἱ τῶν ἁμαρτωλῶν τὰς κολάσεις. τοῦτο δὲ λείπεται μόνον. ἵνα προσλάβωνται καὶ τὰ σώματα μεθ' ὧν ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἐπολιτεύσαντο. καὶ οἱ μὲν δίκαιοι ὦσιν ἐν τῇ ἀπολαύσει, καὶ τότε μετὰ τῶν σωμάτων, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ ὑπάρχωσι, σὺν τοῖς σώμασιν ἐν τῇ κολάσει. καὶ τοῦτο γενήσεται ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Χριστοῦ παρουσίᾳ. μετὰ δὲ τὸ εἰπεῖν ταῦτα ὀλί-

SECT. V. CAP. XVI.

Quandoquidem vero mihi libera meam promendi sententiam facultas permittitur, à nullius nutu suspensa, profiteor, & in hanc opinionem firmiter consentio: Sanctorum animas statim à morte accipere bona ipsis à Deo destinata præmia, & peccatorum, pœnas: id unicum solummodo ad plenam amborum consummatamque perfectionem deesse, ut corpora resumant, induantque, quibuscum in terris vitæ munia administrarunt: Ac tum justi beatificâ visione in æternum perfruentur cum suis corporibus, & cum suis, flagitiosi perpetuis pœnis torquebuntur: Quod utrique ad secundum Christi adventum patientur: Cumque hæc verba pronuntiasset, aliquantillum moratus, scam-

ὀλίγον προσμείνας ἀνεχώρησεν ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ Ἐφέσου, καὶ εἰς ἴδιον ἐκάθισε τόπον, ἔνθα καὶ οἱ ἄρχοντες οἱ προειρημένοι συγκλητικοί.

Ὁ δὲ Ἰσπανὸς Ἰωάννης φιλονεικώτερον διελέγετο τῷ Ἐφέσου, καὶ ἀπὸ τῆς προκειμένης ὕλης τῶν λόγων, ἐφ' ἕτερα μετέβαινε, καὶ προβλήματα προέτεινε, μηδ' ὅλως τῷ προκειμένῳ σκοπῷ συμβαλλόμενα, ὅτε μετὰ τῶν ἄλλων ἠρώτησε τὸ ποῦ, καὶ πῶς πέτανται οἱ Ἄγγελοι; καὶ ὅτι τὸ πῦρ ὃ λέγεις διαδέξεσθαι τοὺς ἁμαρτωλοὺς, εἰπὲ ἡμῖν ἐκ ποίας ὕλης μέλλει ἀνάπτεσθαι, καὶ πῶς μέλλει φλέγειν τοὺς εἰς αὐτὸ παραπεμπομένους. ἐφ' οἷς καὶ τὸν Ἰάγαριν ἀγανακτήσαντα εἰπεῖν, ὅτι γνώσεται τοῦτο ὁ ἐρωτῶν ὅταν ἐκεῖσε παραγένηται, καὶ πρὸς τοῦτο ἀποκριθῆναι τὸν Ῥόδου Ἀνδρέαν. ὅτι οὐκ εἶπες τοῦτο ὡς εὐγενὴς ἄρχων. οὐ γὰρ ἔδει σε τοιαύτην δοῦναι ἀπόκρισιν. τοιαῦτα τινὰ ἔλεγεν ὁ Ἰωάννης ἐπηρεαστικῶς μᾶλλον ἢ διαλεκτικῶς. ἦν γὰρ πολὺς τὴν ἔξω σοφίαν, καὶ δεινὸς ἐν τῷ διαλέγεσθαι, ποικίλος τε καὶ πανοῦργος τὸν νοῦν, καὶ εἰς τὴν τῶν λόγων μεταχείρησιν εὔστροφος. ἡμεῖς δὲ ἐθαυμάζομεν πῶς ὁ Ἐφέσου εὐθὺς ἐδίδου τὰς λύσεις μετὰ παραστάσεων γραφικῶν, μὴ προειδὼς ἃ προέθετο προτείνειν ὁ Ἰωάννης. πλὴν γὰρ δύο ἢ τριῶν προβλημάτων, εἰς τἄλλα πάντα δέδωκεν ἀπολογίας καὶ λύσεις ἱκανάς. μετὰ γοῦν τοὺς πολλοὺς λόγους μόλις ἐξήλθομεν. δεινὸν ἡγησάμενοι πάντες τὴν διχόνοιαν, ἣν ἔδειξεν ὁ Νικαίας μηδὲ λόγοις βραχέσι συμμαχῆσαι τῷ Ἐφέσου θελήσας, ἀλλὰ κἀκ τῆς καθέδρας ἀναχωρήσας.

Ἐγὼ δὲ καὶ πλέον τῶν ἄλλων δυσχεραίνων, ὡς ὀλέθριον κακὸν ἐκ τῆς τοιαύτης διαιρέσεως στοχαζόμενος προβήσεσθαι, δεῖν ἔγνων πρὸς διόρθωσιν, ὡς οἷόν τε ἐστὶ τοιούτου καὶ ἐμαυτὸν ἐπιτρέψαι, καὶ ἄλλους παρακινῆσαι. ὅθεν καὶ τὸν Λακεδαιμονίας διεγείρας πρὸς τοῦτο, εἰς τὸν πατριάρχην ἀπήλθομεν, καὶ ἀνηνέγκαμεν, ὅπως ὁ Νικαίας, πρὸ τινῶν ἡμερῶν ἐφαίνετο ἀηδῶς διακείμενος πρὸς τὸν Ἐφέσου, μήτε συνηγορῶν, μήτε ῥοπήν τινα βοηθείας συνεισφέρων αὐτῷ. νῦν δ' ἔδειξε

scamna Ephesii deserens, locum occupavit, ubi Senatorii principes quos, Imperator sermocinantibus adesse jusserat, seorsim à disputantium areâ ac foro consederant.

At Joannes ille à sanctâ Paginâ Magister, contentiosius cum Ephesio rixabatur, & ab æstu disputandi desultorium in modum, ab unâ re in aliam captatus, varias permiscebat quæstiones, quæ nihil ad causam propositam pertinebant: ut inter cætera, Angeli quem locum complectuntur, quibusve modis volant: Ignis ille, quem ais, designatum peccatoribus in tormentum, eja dicas, cujus sit generis aut naturæ? quibus flatibus accenditur? quibus flammis damnatas animas concremat? Quod Jagaris ubi audivisset, subito indignationis motu excandescens dixisse fertur: Interrogantem hæc intellecturum cum eo pervenerit: eidemque respondisse Andræam Rhodi: Et tu id temerè, nec ut decet generosum magnatem: nec enim istius generis responsum debuit tuis è labiis evolasse: Ita vero se gessit Joannes in illa scena, argutando injuriosè, potius ut exploraret cujus esset temperamenti Ephesius, quam ut dialecticis, & solidis rationibus Ephesii dicta convelleret: Erat enim Joannes in exoticis disciplinis, & humaniorum literarum peritiâ, multiplicis vir lectionis, disertus lingua, ingenio astutus, indole versatilis, quam ad rei cujuscumque cognitionem exprimendam facillime circumrotabat: At Ephesius plurimam in nobis admirationem concitavit, dum singulari facundia, propositis singulis responsa aptabat extemporanea, & tot scriptis testimoniis peritissimè suffulta: Etiamsi nihil poterat hariolari, in discursu tumultuario quid subnectere Joãnes pararet: Nam præterquam duobus aut tribus subtilioribus Problematis Ephesius cæteris omnibus solutiones optimas, & responsa expedivit: Actis autem variis hac illac sermocinationibus tandem discessimus: omnes una permoleste ferentes illam crudi animi aversationem, quam Nicænus monstrarat, dummodo ne tunc minimam opem Ephesio tulit, sed ne ferret in posterum, ab ejus latere in aliud subsellium repente migravit.

Ego vero graviori mentis ægritudine id mecum versavi, quam alii quos minus negotium angebat: quando sat multis experimentis edoctus cognoverim, hanc fraterni amoris refrigerationem à quâ semente in quam amplam malorum messem sæpe proveniret: Igitur ut maturè subveniatur, priusquam mora ac diuturnitate adolescat in dies singulos ingruens intemperies, æquum judicavi & meam ipsius omnem operam impendere, & aliorum hominum excitare, conciliandæ inter fratres gratiæ: Accito ita-

ἔδειξε τοῦτο καὶ φανερώτερον, ὑπ' ὀδόντα μεμφόμενος τὰ παρὰ τοῦ Ἐφέσου λεγόμενα. καὶ μήτε ἐξ οἰκείου τῇ πρὸς αὐτὸν ἐμμείνας ὁμονοίᾳ, μήτε τῇ βασιλικῇ προστάξει ἐπιχεθεὶς, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν δόξαν εἰπὼν, ὡς ἠθέλησε· τὸν Ἐφέσου μόνον κατέλιπεν ἐνίστασθαι, διὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἀποδοχήν. ὁρῶμεν οὖν μεγάλην διαίρεσιν προβαίνουσαν παρὰ τοῦ Νικαίας. καὶ δειλιῶμεν μὴ ἐπὶ τὸ χεῖρον αὐξήσῃ, καὶ μέγιστον ὄλεθρον προξενήσῃ. τί γὰρ χεῖρον ἢ ἀτιμώτερον ἢ ὀδυνηρότερον τοῦ σχισθῆναι τοὺς ἡμετέρους ἐνταῦθα; πόση καταστροφὴ ἐκ τούτου παρακολουθήσει; διὰ τοῦτο ἐφάνη καλὸν ἡμῖν, ἵνα δηλώσωμεν τῇ μεγάλῃ ἁγιωσύνῃ σου τὸ γεγονὸς, ὡς ἂν ὁρίσῃς, καὶ ἔλθωσιν ἐνταῦθα, καὶ λόγοις συμβουλευτικοῖς, πατρικοῖς τε ἅμα καὶ παραινετικοῖς ἀπελάσῃς αὐτῶν τὴν διχόνοιαν, καὶ εἰρηνεύσῃς καὶ ἑνώσῃς αὐτούς. παρακαλοῦμεν οὖν καὶ ἡμεῖς ἵνα σπουδάσῃ ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου πρὸς καταλλαγὴν, καὶ ὁμόνοιαν αὐτῶν ὅτι εἰ ἀμεληθῇ νῦν, δυσκολώτερον ἔσται.

itaque Lacedæmonis Episcopo in consilii participationem, Patriarcham adivimus, & flebili nuntio ei significavimus: Per aliquot diecu las visum Nicænum, ab Ephesio mentis alienatæ: nihil amicitiæ, favoris, clientelæ, adminiculi ad eundem aggregare: At nuperrimè multo manifestius voluntatis immutatæ indicium aperuit, infrendens dentibus, & quibuscumque Ephesii dictis obmurmurans: Et nec benevolentiæ veteris vestigium, à suo genio profectæ retinuit, nec Imperatoris mandatum reveritus est: sed evulgatâ, ut voluit, sententiâ, Ephesium deseruit, in mediâ adversariorum acie stantem, ut se Imperatori comprobaret: Cernimus igitur inimicitiæ flammam ingentem à Nicæno erumpere: Et multum metuimus ne in pejus quotidie augescat, magnamque nobis omnibus perniciem acceleret: Quid enim indignius, indecentius, deplorabilius possit obtingere, quam nostros his regionibus peregrinantes in factiones abire, & odiosis dissidiis invicem dilacerari? quanta rerum omnium subversio hoc infortunium comitabitur? Quare dedimus operam hæc tuæ Eximiæ pietati palam facere: ut ambo illi ab eâ accersiti rationes audire discant, & consiliis paternis, ac adhortationibus delibuti in saniorem mentem descendant: tandemque omni malevolentiæ nubeculâ per te discussâ, ad pristinos amplexus, & fraternæ jura caritatis revocentur: Obtestamur ergo Eximiam Sanctitatem vestram, ut festinet hoc fœdus procurare: Illud enim imprimis pertimescendum est, ne difficillimè ejiciatur malitia, eo usque vilipensâ, dum in præcordiis radices altas spargat.

τμήμ. ε. κεφ. ιζ.

Τούτων ἀκροασάμενος ὁ πατριάρχης ἀπέσκωψεν ἡμᾶς εἰρηκὼς ὅτι δεινότερον ἡγοῦμαι τὸ ὅτι ἤλθετε καὶ εἴπετε μοὶ ταῦτα ἢ τὸ γεγονὸς ἐκεῖσε. τὰ γὰρ ἐκεῖσε λεχθέντα, οὐδενὶ ἂν ἐγνωρίζοντο, ἐπεὶ καὶ ἰδίᾳ γεγόνασι. νῦν δὲ ὅτι ἀνηγγείλατε μοὶ ταῦτα ἀκουσθήσονται καὶ εἰς ἄλλους, καὶ πλατυνθέντα ἀκουσθήσονται καὶ εἰς τοὺς λατίνους, καὶ ἔσται τοῦτο εἰς αἰδὼ καὶ κατάγνωσιν ἡμῶν. ἦν ἂν οὖν κάλλιον εἰ σεσιωπημένον εἴχετε τοῦτο. ἔφημεν δὲ ἡμεῖς πρὸς ταῦτα, ὅτι ἡμεῖς ἰδίως σοὶ ἀνηνέγκαμεν ταῦτα, καὶ ἄλλοις οὐκ εἰρήσεται παρ' ἡμῶν. πλὴν οἱ λατῖνοι καὶ λόγοις καὶ ἔργοις ἐγνώρισαν ταῦτα. ὁ γὰρ Νικαίας, οὐ λόγοις μόνον εἶπεν ὅσα ἠθέλησεν εἰς ἐπήκοον τῶν προσδιαλεγομένων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἰδίας καθέδρας ἀναστὰς μετὰ τῶν ἀρχόντων ἐκάθισε τῶν συγκλητικῶν, καταλι-

πὼν

SECT. V. CAP. XVII.

Cum hæc percepisset Patriarcha, nos falso scommate plurimum irrisit:, & facinus in majorem infamiam evadere, quod à nobis diceretur, quam quod illic fieret, apertè conclamavit: Nam quæ illic dicta, factave sunt, intrà privatos unius ædificii parietes conclusa paucissimis innotuere, nec civitatem pervagabantur: At nunc, ubi mihi hæc cecinistis, in omnium gentium notitiam pervenient diffamata Latinis pariter ac Græcis, in nostrorum ingens vituperium. Sane multo præstitisset hæc silentio suppressisse: At nullis prætereà propalavimus, quæ ad te solum curavimus deferri, nos respondimus: quanquam Latini sensibus satis evigilantibus omnia intellexerunt: Nicænus enim non modo verbis in theatro, ac ante ora ratiocinantium quicquid voluit pro arbitrio explicuit, sed mutatâ sede se contulit inter Imperatorios Senatores consessurum, & Ephesii in ipso certamine dimicantis latus destituit: Ipse igitur ut sorex suo indicio se prodidit: Et quod grave flagiti-

um

πῶν τοῦ Ἐφέσου ἐν τῷ σταδίῳ ἀγωνιζόμενον. αὐτὸς οὖν ἐγνώρισε τοῖς παρατυχοῦσι τὴν ἰδίαν διχόνοιαν. τί οὖν δεινὸν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, εἰ τὰ τοῖς πολλοῖς γνωσθέντα ἀνηνέγκαμεν τῇ μεγάλῃ ἁγιωσύνῃ σου; καὶ τίνι τῶν ἄλλων ἦν οἰκειότερον ἀναγγεῖλαι ταῦτα. διὰ τοῦτο προανέφερον ἐγὼ καὶ τῇ μεγάλῃ ἁγιωσύνῃ σου καὶ τῷ βασιλεῖ, ὅτι οὐ γίνονται καλῶς αἱ διασκέψεις τῶν διαλέξεων. ὁρίσατε οὖν ἵνα συνέρχωνται καὶ σκέπτωνται κοινῶς εἰ καὶ μὴ πάντες, ἀλλ' οὖν οἱ ἐκλελεγμένοι. ἰδοὺ γὰρ ἐκ τούτου παρηκολούθησε καὶ ἡ διαίρεσις. πρὸ πάντων δὲ παρακαλοῦμεν ἵνα γένηται ἐπιμέλεια πρὸς εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν αὐτῶν.

Καὶ ἀπεκρίθη ὁ πατριάρχης, ὅτι ἐγὼ βουλόμενος μὴ γενέσθαι ἀκουστὰ τὰ γεγονότα εἶπον ὅσα εἴρηκα. ἀλλὰ ποιήσω καὶ ὅπερ μοὶ λέγετε. συνάξω γὰρ ἐκείνους καὶ εἰσηγήσομαι καὶ εἰρηνεύσω αὐτούς. ταῦτα μὲν ἔφη πρὸς ἡμᾶς. πρὸς δ' ἐκείνους οὔτε λόγος, οὔτε ἔργον ἐγεγόνει, ἀλλ' ἔκτοτε ἦσαν διῃρημένοι, καὶ συνήρχοντο μὲν τὸ δοκεῖν, καὶ πρὸς λόγους ἐχώρουν. τῇ δ' ἀληθείᾳ καὶ πάνυ διίσταντο. περὶ δὲ τῶν διαλέξεων ἐπεὶ ἀνήνεγκάν τινες τῷ βασιλεῖ, ὅτι πολλάκις ἐζήτησαν οἱ λατῖνοι τὴν δόξαν ἣν ἔχει ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία περὶ τοῦ κινηθέντος τούτου ζητήματος, καὶ οὐκ ἐστὶ δίκαιον, οὐ δὲ εὐπρεπὲς μὴ ἐκδοῦναι τὴν ἡμετέρους καὶ ταύτην. καὶ δέον ἐστὶν ἵνα ὁρίσῃ ἡ ἁγία βασιλεία σου καὶ γένηται ὃ ζητοῦσι, μόλις ἐνέδωκε, καὶ ἐξέθετο ταύτην ὁ Ἐφέσου, ἐν τῷ ὑστέρῳ τῶν δηλωθέντων αὐτοῦ τριῶν λόγῳ καὶ διεκομίσθη πρὸς ἐκείνους.

umi admisimus, si quæ à singulis per vicos & compita decantantur tuæ eximiæ sanctitati nota fecimus? Et quem magis decuit, & oportuit hæc scire? Quin & sæpe antehac Sanctitati tuæ significavi & Domino Imperatori istas disputandi consultationes perperam ordinari: vel itaque jubete, ut omnes una confluant ad disſertandum, vel si non omnes in universum, at saltem selectiores, sed majori in frequentiâ: Ex illa enim raritate forsan hæc inter eos cavillandi libido exarsit: quæ cum ita nunc se habeat, omnis diligentia est adhibenda, ut sopitâ jurgiorum materiâ, illi duo statim in mutuum concordiæ nodum revinciantur.

At ego eâ fine dixi, respondit Patriarcha, quia magnopere percupio non solum à meipso, sed ab omni mortalium genere ea celari, quæ in nostrum cedunt dedecus & opprobrium: utcumque vestris monitis obtemperabo: accersam utrumque, dictisque permulcebo, & revocabo in pristinum benevolentiæ, ac gratiæ florem: Hæc quidem nobis Patriarcha promisit, at nihil præstitit re, vel verbo: nam illi ut tunc primulum occœperant, ita æternum manebant affectibus disjuncti: Et quanquam aliquoties ad sermones serendos convenire videbantur, sub fictæ necessitudinis larvâ, tamen in interioribus animorum sensibus plurimum distabant: De illis autem disceptationibus, cum aliquam multi id Imperatori insinuarent, sæpè Latinos efflagitasse, nostri quam alerent opinionem de nuper motâ quæstione Purgatorii, quorum spem ulterius lactare nec nobis justum videri, nec decorum, sed nec Majestatis suæ honori conducere, à cujus solâ autoritate pendet, ut votorum compotes Latini evadant: His permotus Imperator annuit in Latinorum desideria: Et Ephesius, ejus mandato, nostram de Purgatorio communem sententiam chartis inseruit & promulgavit sermone ultimo trium priorum, qui cum aliis ab eo tum scriptis ad Latinos diligenter transmissus est & traditus.

τμήμ. ε. Κεφ. ιη.

Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ σιτηρέσιον κατηναλώθη, καὶ πολλάκις ζητηθὲν οὐκ ἐδίδοτο, ὅτε κατὰ τὴν ἐκείνων ζήτησιν ἐξεδόθη, ἡ περὶ τοῦ ζητουμένου δόξα τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, τότε πάλιν ἐδόθη καὶ τὸ τρίτον μηνιαῖον σιτηρέσιον τῇ λ τοῦ Ἰουνίου φλωρία χπθ; συνήλθομεν δ' αὖθις μετὰ τῶν πρὸς διαλεγομένων. καὶ τὴν ἰδίαν συνιστᾶν δόξαν ἐσπούδαζον οἱ λατῖνοι καὶ ὁ Ῥόδου Ἀνδρέας πλείονα εἶπεν ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τούτου,

SECT. V. CAP. XVIII.

Verum jam totâ annonâ à nobis exhaustâ, ad quæstores petitum confugimus, qui dare detrectarunt, quanquam assiduis nostrorum precibus pulsarentur: donec nostram de Purgatorio opinionem exposuisset Ephesius: tum stipendium mensis tertii nobis numerarunt, Junii tricesimo, florenos sexies centum, octoginta novem. Conventus autem sæpe posteà disceptatores continuarunt: Et dum Latini novis commentationibus suam opinionem stabilire desudarunt, Andræas Rhodi plurima argumento-

rum

τοῦ, καὶ τὸν θεῖον Γρηγόριον τὸν Νύσσης παρῆγεν, εἰς σύστασιν τῶν ἑαυτοῦ λόγων. ἕλκων πρὸς τοῦτο καὶ τὸν μέγαν Βασίλειον, καὶ φάσκων ὡς ἐπεὶ ἀδελφὸς ἦν τοῦ Νύσσης. ὁ δὲ Νύσσης πάνθ' ὅσαπερ ἔγραφε πρότερον ὑπεδείκνυ τῷ αὐταδέλφῳ, εἶθ' οὕτως ἐξεδίδου αὐτά, εὔδηλον ὅτι καὶ τὰ περὶ τοῦ καθαρσίου πυρὸς μετὰ γνώμης τοῦ ἀδελφοῦ ἐκδέδωκε. καὶ λοιπὸν φαίνεται, ὅτι ταύτην τὴν δόξαν ἐδόξαζε καὶ ὁ μέγας Βασίλειος. προεκόμιζε δὲ καὶ τὸ Ἀποστολικὸν ῥητὸν τό, εἴτινος τὸ ἔργον κατακαήσεται ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός, παρεξηγούμενος καὶ τοῦτο, καὶ πρὸς παράστασιν τοῦ καθαρτικοῦ πυρὸς ἕλκων, εἰς ὃ καὶ πολλοὶ γεγόνασιν ἑκατέρωθεν λόγοι ἐν διαφόροις συνελεύσεσιν.

Εἶτα μεθ' ἕτερα πολλά, εἰς τὸ περὶ οὐσίας καὶ ἐνεργείας μετέβη ὁ Ῥόδου. καὶ τὴν ἡμῶν περὶ τούτου διεπυνθάνετο δόξαν, καὶ τὸν Ἐφέσου πρὸς ἀπόκρισιν παρεκίνει. καὶ τὴν ἰδίαν δόξαν παρέτεινεν εἰρηκώς. ὡς ἡ ἡμετέρα Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία δοξάζει, ὅτι ὁ τρισυπόστατος Θεός, ἤγουν ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐνοικεῖ τοῖς ἀξίοις πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ. εἴπατε οὖν καὶ ὑμεῖς τινὰ δόξαν ἔχετε περὶ τούτου. ἦν δὲ ἐξ ἀρχῆς προαναπεφωνημένον, καὶ προστεταγμένον παρὰ τοῦ βασιλέως, ἵνα εἰ ζητηθῇ τὸ τοιοῦτον, μηδ' ὅλως ἀπολογήσηται τις περὶ αὐτοῦ. διὸ καὶ εἶπεν ὁ Ἐφέσου, ὅτι ἡμεῖς εὐκόλως ἔχομεν ἀποκριθῆναι ὧν ἀπαιτεῖς. ὅτι δὲ οὐ συνήλθομεν ἀρτίως ἐπὶ τὸ λέγειν περὶ αὐτοῦ; διὰ τοῦτο οὐδὲ ἀπολογούμεθα νῦν. ὅταν δὲ φανῇ καὶ τοῖς ἡμετέροις, ἔγκαιρον εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ ἐροῦμεν ἅπερ ἂν ὁ Θεὸς ἡμῖν χορηγήσῃ. καὶ ἐπὶ τούτοις διελύθη ὁ σύλλογος. ὡς δὲ ἀνηγγείλαμεν πάλιν ταῦτα τῷ βασιλεῖ, αὖθις ἐμβριθέστερον προσέταξεν ἵνα μηδ' ὅλως ἀποκριθῇ τις περὶ αὐτοῦ. καὶ ἐν τούτοις ἔπαυσαν καὶ αἱ περὶ τοῦ πουργατορίου διαλέξεις, οὐκέτι γὰρ συνήλθομεν, ἀλλ' οὐδὲ συμπέρασμά τι γέγονε περὶ αὐτοῦ. διὸ χρὴ καὶ ἡμᾶς ἐνταῦθα τὸν περὶ τούτου καταπαῦσαι λόγον, καὶ μεταβαίνειν ἐφ' ἕτερα κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἐκεῖσε πράξεών τε καὶ μεταβάσεων.

rum genera convolvit: Inter cæteros vero laureolâ donatos in cælis, Divum Gregorium Nyſſenum, ad aſſertionem de Purgatorio illuſtrandam citavit, cui & conjunctiſſimum Nyſſeni fratrem, magnum addidit Baſilium: propter affinitatem, quam inter fratres putavit intervenire, ut ſanguinis ac naturæ, ita mentis & opinionum: Nyſſenus (enim inquit) quæcunq; ſtudiis elucubravit fratri communicavit, & ſi quæ ab illo probarentur edidit: unde inevitabili ratione evincitur: Et ſua Nyſſenum de Purgatorio, niſi aſſentiente fratre, in lucem non emiſiſſe, & ſi in hanc opinionem Nyſſenus ipſe deſcenderit, eandem neceſſario amplexum fuiſſe Baſilium: Quin & illud Apoſtoli protulit Andræas: Si cujus opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe tamen ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem: verba obliquis interpretamentis ad ignis Purgatorii confirmationem violenter detorquens: de quo tamen Apoſtoli loco, ſermones multifarii hac illac, ab utrâque parte diverſis in conventibus, ſunt variati.

At mox Andræas Rhodienſis, poſt multa alia ad conſiderandam Dei ſubſtantiam, modumque operandi in creaturis, orationem devolvit: & noſtram de utroque popoſcit ſententiam, Epheſiumq; ad reſpondendum provocavit: quem ut magis proliceret ad loquẽdum, ſuam ipſe ſententiam prius expoſuit: Et noſtra inquit Romana Eccleſia firmiter credit, totum Deum ex tribus perſonis conſtantem, Patrem, Filium & Spiritum Sanctum inhabitare quoſcunque tanto contubernio dignos deprehendunt: Vos autem dicite, quæ ſit veſtra, aut quid de noſtrâ opinione judicetis? At altum erat inter noſtros ſilentium: quibus anteà edixerat Imperator, ut hominibus in iſtiuſmodi quæſtiones prolapſis nulla reſponſio daretur: Quare Epheſius ut homini frænum injiceret, breviſſimè retorſit: In promptu nobis eſſe quo facillimè tuis argutis Problematis ſatis faceremus, ſed quia hodie non ea fine huc convenimus, ut de his camerinæ commoverentur, à reſponſionibus abſtinemus: ſi vero poſthac noſtratibus viſum fuerit opportunius hæc differenda admittere, in iis explanandis promemus quæcunque Deus nobis in mentem ſuggeret: Et hæc dicente ſoluta eſt conventio: Quæ cum rurſus Imperatori manifeſtaremus, cum majori verborum ſeveritate vehementius nobis increpuit, ut ne quis ſyllabam de his negotiis proferret: Ita noſtræ diſputationes de Purgatorio finitæ conquievere: nec in poſterum ad privata ventilanda convenimus: nec de eodem quicquam determinatum: Quare nos etiam ſtylum inhibere oportet, nec ejuſdem ulteriorem mentionem facere, ſed ad alia properare, quæ ſequuntur ordine, multiplicia, rerum agendarum, & tranſitionum diverticula.

HISTORIA CONCILII FLORENTINI.

SECTIO VI.

Ἐν ᾧ περὶ τοῦ ἐν Φερραρίᾳ περιορισμοῦ, καὶ τῆς ἐκεῖσε πλημμελείας. καὶ περὶ τῆς προκαταστάσεως τῶν συνοδικῶν διαλέξεων. καὶ ὅπως ἐγίνοντο αἱ διαλέξεις. καὶ περὶ τῶν τρόπων, καὶ τῆς μεταχειρίσεως τοῦ Πνευματικοῦ. Ἀπομνημονευμάτων ἕκτον.

Hæc in universum continet, nostras circumscriptiones, & temporum illic infructuosa dispendia: Primam Synodalium disceptationum dispositionem, & primordia: ac ut exinde disceptationes successerunt: Mores & conamina, seu res gestas Pœnitentiarij: omnia ex sexto Commentariorum extracta.

τμήμ. ς. Κεφ. α.

Ἔθος ἐστὶν ἐν ταῖς λατινικαῖς ἐπαρχίαις, καὶ πόλεσι, τηρούμενον ἀκριβῶς μὴ ἐξεῖναί τινι, ἐξιέναι ἢ μεταβαίνειν ἀπὸ ἐπαρχίας ἢ πόλεως εἰς ἑτέραν ἄνευ θελήματος καὶ βούλλης τῶν ἐκεῖσε κυρίων. καὶ τοῦτο τηρεῖται ἀπὸ τῶν πρώτων μέχρι τῶν ἐσχάτων; καὶ αὐτῶν δὴ τῶν καλουμένων πενεγρίνων. ἄνευ γὰρ βούλλης ἀδύνατόν ἐστιν ὁδοιπορίαν ἀνύσαι τινα. ὡς οὖν ἡμεῖς εἰς τὴν Φερραρίαν πάντες συνήχθημεν, διεμηνύσατο ὁ βασιλεὺς τῷ ἄρχοντι τῆς Φεραρίας τῷ Μαρκέσῃ, ἵνα προστάξῃ τοῖς διενεργοῦσι ταύτην τὴν βούλλαν, μηδενὶ τῶν γραικῶν δοῦναι, εἰ μὴ ἴδωσι πρότερον βούλλαν βασιλικήν. ἐποίησεν οὖν τοῦτο Μαρκέσης κατὰ τὴν τοῦ βασιλέως παρακέλευσιν.

Ἐπέστησε δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς πρὸς τοῦτο τὸν Ἰάγαριν, ὃν εἶχεν ἐκεῖ δεύτερον μεσάζοντα ἵνα εἴποτε θελήσει τις ἐξελθεῖν, καὶ ἀλλαχόθι ποῦ ἀποδημῆσαι, προσέρχηται καὶ λέγῃ τοῦτο Ἰαγάρει. ὁ δὲ ἐξετάζετο ποῦ, καί τινος χάριν ἀπέρχεται καὶ ἀναφέρῃ τοῦτο τῷ βασιλεῖ, καὶ εἰ ἔχει αὐτὸς θέλημα ἵνα ἐάσῃ καὶ διδῷ ὁ Ἰάγαρις βούλλαν. εἰ δὲ μὴ, ἵνα κωλύῃ αὐτόν. ἐπράττετο οὖν τοῦθ᾽ ὡς τετύπωται, καὶ ἐντεῦθεν ἐγνώσθη ἡμῖν, ὁ πρῶτος ἡμῶν περιορισμὸς δηλωθή-

Sect. VI. Cap. I.

Consuetudo invaluerat, jam à multis seculis, per omnes præfecturas, provinciasque Latinorum, diligentissimè observata, ne quis audeat excurrere, aut ab eâ urbe in quâ insit ad aliam seu civitatem, seu provinciam se conferre, nisi prius habitâ veniâ, & diplomate scripto ab urbis præfecto, aut ipsis loci Magistratibus: quod ab omnibus, summis pariter ac infimis, ut lex sacra & inviolabilis custoditur, seu incolæ, seu peregrini audiant: Absque schedulâ libertatem exeundi concedente, præfecti sigillo ac charactere munitâ, nemini licet quovis iter suscipere: ut igitur nos tota gens simul Ferraram appulimus, Imperator in mandatis dedit Præfecto urbis Marchioni, ut suis hominibus injungeret, penes quos stetit potestas ea scripta elargiendi, nemini Græcorum facultatem impertire, nisi prius Imperatoris manum attestantem commonstraret: quod & fideliter præstitit Marchio, adhortamento Imperatoris obtemperans.

Et ne deesset à nostris partibus, qui postulata Græcorum in hoc negotio acciperet, Jagarin præfecit Imperator, qui secundi Sequestri locum obtinebat, ut si quem libido incederet proficiscendi ab urbe peregrè, Jagari significaret, & Imperatori Jagaris: ac prout de rationibus constaret, ipse Jagaris posset vel veniam concedere, vel egressum prepedire: quod dum singuli pro officiis exequuntur, satis omnibus inclaruit circumscriptionis nostræ necessitas: quam quot & quanta incommoda comitabantur, loco convenienti narra-

θήσονται δὲ οἱ λοιποὶ ἐν τῷ προ[illegible]οντι. ἐκαθήμεθα οὖν ἀλγοῦντες, οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς προσοῦσί τε καὶ ἐπερχομένοις ἡμῖν δεινοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ τῆς ἐλευθερίας ἀφαιρέσει, ὅτι ὡς δοῦλοι συνεκλείσθημεν. ὡς δὲ παρῆλθον μῆνες τρεῖς, καὶ ἐπέκεινα, καὶ ἐδυσχέραινον πάντες ὑπὸ τῶν τῆς ξενιτείας δεινῶν, καὶ τῆς στενότητος τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς στερήσεως τοῦ σιτηρεσίου, ἠκούοντο δὲ οἱ φόβοι τοῦ Νικολὸ πιτζινὴ, ἀναγκασθέντες τρεῖς τῶν κληρικῶν ἐφεῦρον τρόπον. εὐμήχανον γὰρ, καὶ ἐφευρετικὸν ἡ ἀνάγκη, καὶ λαβόντες βοῦλλαν εἰς τὴν Βενετίαν ἀφίκοντο. ὅπερ μαθὼν ὁ πατριάρχης, καὶ δεινὸν ἡγησάμενος, ἔγραψεν εὐθὺς εἰς τὸν δοῦκα τῆς Βενετίας. ὁ δὲ εὗρε, καὶ ἔστειλεν αὐτοὺς τῷ πατριάρχῃ. ἔσκωψεν οὖν αὐτοὺς ὁ πατριάρχης, καὶ βάρος ἐνεδείξατο μέγιστον, καὶ ἠπείλησε δεινῶς. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ ἀναφανδὸν, ὅτι οὐ δυνάμεθα ἐπὶ πλέον ἐνταῦθα ταλαιπωρεῖν καὶ οὐ προσμένομεν ἄκοντες, οὐδὲ ἀνεχόμεθα τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν στερηθῆναι. οὐδὲ φέρομεν τὸν τῆς δουλείας δεσμόν. ἀπελευσόμεθα, καὶ ὡς ἔχεις θέλημα ποίησον. καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς ἐξῆλθον, καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ᾤχοντο. ὁ δὲ πατριάρχης ἔγραψε τῷ Σακελλαρίῳ, ἵνα ἔχῃ αὐτοὺς ἀργοὺς τῆς ἱερωσύνης, καταφρονήσαντας δὲ τῆς ἀργίας, ἵνα προστάξῃ τοῖς ὑπηρέταις, καὶ κατὰ γῆς δείρωσιν αὐτούς. ἐν τῇ τοῦ μιλίου λεωφόρῳ. οὕτως ὁ πνευματικὸς ἀνὴρ τιμᾶν ἔγνω τοὺς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὑπηρέτας. καὶ τοιαύταις ἐλπίσι παρεμυθεῖτο τοῖς ἐκεῖσε ταλαιπωροῦσιν.

narravimus: Consedimus igitur universi, mærore consternati, non modo ob præsentes ærumnas, quas sensimus, & quas quotidie expectavimus graviores, sed ob ademptam quoque libertatem, quod ut vernæ, cancellis includeremur: Ut autem tres integri menses, pactæ intercapedinis, & ultrà præteriere, cunctique simul peregrinationis miserias, rerum necessariarum angustias, abnegationem demensi frumentarii, etiam & pericula à Nicolao Picennino, rumoribus indies aucta ingemiscerent, tres initiati sacris clerici, stimulante necessitate modum invenerunt (ut est res solers ac ingeniosa mediis excogitandis necessitas) nanciscendi libertatis scriptam schedulam, & Venetias illico commigrarunt: Id ubi rescivit Patriarcha graviter succensuit, statimque Duci Venetiarum literas dari curavit, qui homines diligenti indagine pervestigans, Ferraram remisit, Patriarchæ ad arbitrium tractandos: Quos ubi Patriarcha conspexit, acerbissimis dicteriis increpuit, ac suprà modum excandescens, diras delicti pœnas interminatus est: At illi animis infracti propalam asseverarunt, se ulterius calamitatem absentiæ à patriâ non ferre, nec posse invitos coerceri, aut ferarum ritu in lustro excurrendi libertate interdici: Nati liberi inquiunt, non patimur injecta servitutis vincula, aut compedes: Quare nobis decretum est, domum ad nostra repedare, & tum quicquid tibi sævienti mens iracunda dictabit, in nos semel Constantinopolin delatos persequere: Et elapsis aliquot dieculis dicta firmarunt, Constantinopolin reversi: Patriarcha vero tum Oeconomo scripsit, ut quamprimum advenissent, eos ab omni sacerdotali officio suspendat: Vel si eam mulctam minus persentiscerent, jussit ut publicorum satellitum manu in frequentissimâ Milii plateâ projecti in Terram nudi flagellis verberarentur: Ita vir spiritualis Patriarcha, in Spiritus Sancti famulos grassari non erubuit, & tali præmiorum spe solari miserias eorum, qui cum omni genere malorum illic quotidie conflictabantur.

τμήμ. ϛ. Κεφ. β.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐζήτει, δοθῆναι αὐτῷ ἐκ τοῦ πάπα ἵππους πρὸς ἱππασίαν ἑαυτοῦ, τε καὶ τῶν ἀρχόντων. μετὰ παρέλευσιν οὖν μηνῶν τριῶν, καὶ μετὰ πολλὰς ἀπαιτήσεις ἔστειλεν αὐτῷ παριππίδια ἕνδεκα, μηδὲν ἀγαθὸν, ἢ προτέρημα ἵππου ἔχοντα. καὶ ὡς οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἦν ἁρμόδιον τῷ βασιλεῖ· ἔτυχε δ' ἐγγὺς τότε ἐλθὼν ὁ Γυδέλης ἐκ τῆς Ῥωσίας. ἐξωνήσατο ὁ βασιλεὺς ἵππον ἕνα ἐξ αὐτοῦ, οὗ ἐπιβαίνων τοῖς κυνηγεσίοις ἐχό-

Sect. VI. Cap. II.

Dum hæc ita fiebant, Imperator Papam exorabat; ut equos pro se, suisque proceribus compararet, obequitandi gratiâ, expatiandique: Et post trium mensium elapsam intercapedinem, variasque in dies sollicitationes, Papa ei misit equos undecim, vilissima jumenta, casturcones intertriginosos, omni decore ac venustate destitutos: nec enim unus è toto grege repertus est, qui sellâ Imperatoriâ dignus judicabatur: At casus aliunde equos acquirendi opportunitatem Imperatori obtulit: Nam Gudelæ Dominus

ἐξάλλαζε. σὺν δὲ λοιποὺς τοῦ Γυδέλη ἵππους, ἐπρίατο ὁ Δεσπότης κύριος Δημήτριος. εὑρὼν δὲ ὁ βασιλεὺς Μοναστήριον ἀπέχον τῆς Φερραρίας ὡσεὶ μίλια ἕξ, κατῴκησεν ἐν αὐτῷ μετ' ὀλίγων ἀρχόντων, καὶ στρατιωτῶν, καὶ γιανιτζάρων, σὺν πλείους καταλιπὼν ἐν τῇ Φερραρίᾳ. καὶ ἀεὶ τῇ θήρᾳ ἐνησχολεῖτο, μηδένα λόγον ποιούμενος περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν. προσεκαλέσατο δὲ καὶ ὁ πάπας τὸν πατριάρχην ἵνα διημερεύσῃ μετ' αὐτοῦ.

Ἔστειλε δὲ καὶ ἵππους, καὶ ἀπῆλθεν ὁ πατριάρχης, καὶ οἱ ἄρχοντες τοῦ κλήρου αὐτοῦ, καί τινες τῶν ἀρχιερέων ἔφιπποι εἰς τὴν κούρτην τοῦ πάπα. καὶ ὡμίλουν ὅτε πάπας, καὶ ὁ πατριάρχης, μεμονωμένοι διὰ μεταγλωττιστοῦ τοῦ Χριστοφόρου μέχρι τοῦ τοῦ ἀρίστου ὥρας. τότε δὲ ἀπαγαγόντες τὸν πατριάρχην εἰς ἴδιον κέλλιον ἡτοίμασαν τὸ ἄριστον τοῦ πάπα. καὶ διεκόμιζον σὺν μίνσους ἐκ τοῦ δομεστικίου μετὰ κιβωτιδίων χαλκῶν κεκλειδωμένων, ὡσαύτως καὶ τὸν οἶνον, καὶ τὸ ὕδωρ. καὶ αὐτὸ γὰρ τὸ φρέαρ ἀφ' οὗ τὸ ὕδωρ ἤντλουν κεκλειδωμένον ἦν. εἶτα ἡτοίμασαν καὶ τὸ ἄριστον τοῦ πατριάρχου. καὶ φαγὼν καὶ αὐτὸς ἀνεπαύσατο, ἐν τῷ κελλίῳ ἐκείνῳ. ἔπειτα εἱστίασαν καὶ ἡμᾶς εἰς ἕτερον κελλίον ἐν δυσὶ τραπέζαις, ἀρχόντων παρεστάμενων τιμίων, καὶ τοῦ ἀσημογράφου καθημένου ἐφ' ὑψηλοῦ, καὶ γράφοντος τὰ σκεύη. ἐπεὶ πάντα ἦσαν ἀργύρεα, μέχρι καὶ τῶν πινακίων. τινὲς δὲ τῶν ἡμετέρων ἀπῆλθον εἰς τὰ ἴδια τὸ κώνιον ὑποπτεύσαντες.

Μετὰ δὲ τὸν μετ' ἄριστον ὕπνον, εἰσῆλθε πάλιν ὁ πατριάρχης εἰς τὸν πάπαν, καὶ ἐκάθητο ὁμιλῶν ἐκείνῳ. καὶ περὶ δείλην ἐξῆλθε καὶ ἐκάθισεν εἰς τὸ δηλωθὲν κελλίον, καὶ ἔφερον ἡμῖν κουφέτα δαμασκηνὰ, καὶ οἶνον, καὶ οὕτως ὑπεστρέψαμεν μετὰ τοῦ πατριάρχου εἰς τὰ ἴδια. οἱ δὲ δειλιάσαντες, εἰ καὶ ἦλθον ὕστερον συνοδοιπορῆσαι τῷ πατριάρχῃ, ἀλλ' οὐκ ἐτόλμησαν ἐκ τῶν ὀπωρῶν ἅψασθαί τινος ἠθέλησαν, οὐδὲ πόσεως ὅλως μετέσχον. ὁ δέ γε Μαρκέσης ὡς ἑώρα τὸ ἄμετρον τοῦ κυνηγεσίου τοῦ βασιλέως, καὶ τὴν φθορὰν τῶν κτημάτων, παρεδήλωσε διά τινος τῷ βασιλεῖ, ἵνα γένηται μετριώτερον τὸ κυνηγέσιον

nus tum forte fortuna redux è Russia equis generosis advectabatur, quorum unum sibi coemptum habuit. Imperator, pernicem & venaticum, cui ipse insidens feris indagandis quotidianam operam navavit: Et quot remanebant Gudelino redemptos pretio, suos fecit Imperatoris frater, Despota Demetrius: Quin & ad sextum ab urbe lapidem, Imperator Monasterium repperit, campis vicinum, amænum, & venationibus percommodum, quo diversari in animum induxit, cum aliquam paucis magnatibus, militibusque, & raro agmine Janizariorum satellitum, longe maximam partem comitatus Imperatorii Ferraræ à tergo relinquens: ibidemque ferarum pervestigationi sic immoriebatur, ut omnem curam ac sollicitudinem rerum Ecclesiasticarum plane ablegârit: Interea Patriarcham Papa ad magis intimam & diutinam familiaritatem invitavit.

Quin & equos misit Papa, quibus cum Patriarchâ, præcipui Clericorum, & consilii Patriarchici primates ad Papæ curiam magnificentius adveherentur: & soli invicem sermones communicabant Papa & Patriarcha, nemine adhibito teste vel arbitro, præter unum Christophorum interpretem, dummodo tempus prandendi appeteret: Tum segregato Patriarchâ seorsim à Papa, ad privatum cubiculum, Papæ mensam adornarunt: cui singula fercula, ex officinâ Seneschalli coquinariâ, in capsulis æneis & obseratis apportata imposuerunt: sicut & vinum, lymphamque: Nam & ipse fons, unde lympham hauriebant, mansit continuo firmiter occlusus: Tum Patriarchæ dapes apponebant, in suo seorsim cubiculo, quo simul & manducabat, & meridiabatur: Postremo nos etiam convivio excipiebant, in duabus diversis mensis, & deductos in diversum à Patriarchâ conclave: adstantibus dum nos accumberemus, quamplurimis Latinorum honorandis primoribus, quos inter ille cui incubuit custodia supellectilis argenteæ, in sublimi sedebat pegmate, singula vasa describens radio præ oculis disposita in Antimensâ, omnia ex puro argento fabricata, usque ad minimam scutellam seu quadram: At quidam è nostratibus suspicaces, veriti Circæas dapes aconito delibutas, ad sua diversoria festino pede remearunt.

Postquam vero aliquantisper meridianæ quieti indulsissent, rursum introiit Patriarcha ad Papam, & cum illo versabatur ut prius: & circa vesperam rediit ad cubiculum in quo pransus est, nobisque statim allata sunt bellaria dulciariorum arte confecta, pruna Damascena, vinumque: & mox cum Patriarcha domum discessimus. At illi qui præ nimis cautâ animi timiditate, omnia apposita refugiebant, ne venenata

σιον, καὶ μηδὲ τὰ τῶν ἀνθρώπων φθείρωνται κτήματα. προσθεὶς, ὅτι ἀλλαχόθεν διεκόμισα ἐγὼ ἐνταῦθα τὰ πλείω τῶν ζώων τούτων τε ὄρτυγας καὶ τοὺς φασιανικοὺς, ὀρεγόμενος ἐνοικῆσαι τούτους τῷ παρόντι τόπῳ, καὶ διὰ τοῦτο παρακαλῶ πεφεισμένως γενέσθαι τὸ κυνηγέσιον. ὁ δὲ βασιλεὺς οὐκ ἐφρόντισε περὶ τούτου. καίτοιγε τιμὴν, καὶ θεραπείαν, καὶ φιλοφροσύνην ὅτι πλείστην, εὑρίσκων ἀεὶ παρὰ τοῦ Μαρκέσῃ. ὅπερ αὖθις μεθ' ἡμέρας τὰ αὐτὰ διαμηνυσαμένου, ὁ βασιλεὺς ἔτι πλέον τῇ θήρᾳ κατεκέχρητο.

nata deglutirent, eundem affectum ergà papicas dapes æternum retinuerunt: Quamvis enim ſæpe Patriarcham deducere ad Curiam papalem pro boni moris & officii ratione aſſueverint, nunquam tamen vel micam unam dentibus ex omni fructu allato contingere, vel unam guttulam bibendo libare ſuſtinuerunt: Nec minus diſpendium in agris Imperator venando fecerat, quem tam immoderatus amor captandi feras abripiebat, ut Marchio coactus fuerit per quendam, Imperatorem ſubmonere, ratiùs ſaltus & dumeta luſtret, parcius in animalia ſæviat: quin & de ſe rationem adjecit Marchio: Ego, inquit, agrorum, ſaltuumq; iſtorum dominus, coturnicibus, & phaſianis, cura ac impenſâ propriâ aliunde conquiſitis, ea loca replevi, ut multiplicando mihi creſcerent tanquam in vivario: Quare obteſtor Clementiam tuam, ut in iſta animalia remiſſius agas, ne tota mihi avicularum ſoboles funditùs intercidatur: At Imperator ne unius flocci fecit tam ſupplicem Marchionis adhortationem: quamvis eundem Marchio omni genere honoris, comitatis, beneficentiæ, amicitiæ, indies cumulaviſſet: quæ cuncta Marchionis promerita Imperator adeo oblivioni tradiderat, ut poſt dieculas aliquot, Marchione eadem vehementius Imperatori ſuggerente, Imperator in venandi ſtudium majori cum væſania intemperanter proruerit.

τμήμ. ϛ. κεφ. γ.

Ἡμεῖς δὲ καθήμεθα εἰκῇ καὶ μάτην ταλαιπωροῦντες καὶ χειλιάζοντες, καὶ τῇ ἐνδείᾳ πιεζόμενοι τοῦ σιτηρεσίου. Μνήμη γὰρ δόσεως οὐκ ἦν οὐδαμοῦ. ὁρῶντες δὲ τὴν τετράμηνον διωρίαν φθίνουσαν, ἠρξάμεθα λέγειν τῷ πατριάρχῃ, ἰδοὺ ἡ διωρία παρέρχεται. χρὴ οὖν σκέψασθαι καὶ προκαταστῆσαι, εἴ τι ἂν δέοιτο διορθώσεως, πρὸς τὴν τῆς μελετωμένης συνόδου κατάστασιν. ὁ δὲ ἔλεγεν, οὐκ ἔτι παρῆλθεν ἡ διωρία. οὐ δεῖ τοίνυν ἐπὶ πλέον καταναλοῦν ματαίως τὸν καιρὸν ἐν ἀλλοδαπῇ. ὁ δὲ πατριάρχης ὤκνει προβαλλόμενος, ὅτι οὐκ ἔχομεν τι πράττειν ἀποδημοῦντος τοῦ βασιλέως. καὶ μεθ' ἡμέρας αὖθις ἐπετέθημεν τῷ πατριάρχῃ καὶ ἠξιώσαμεν, ἵνα διαμηνύσῃ περὶ τούτου τῷ βασιλεῖ· ὃ καὶ πεποίηκεν. ἀπεκρίθη δὲ ὁ βασιλεὺς, ὅτι ἡμεῖς ἐκδεχόμεθα πρέσβεις, ἐκ τῶν ῥηγῶν καὶ τῶν αὐθεντῶν, ἐκδεχόμεθα καὶ πλείονας ἐπισκόπους καὶ Καρδηναλίους. πῶς οὖν ποιήσομεν σύνοδον μὴ ἐλθόντων ἐκείνων. οὐ γὰρ ἤλθομεν ποιῆσαι τὴν οἰκουμενικὴν σύνοδον μετὰ μόνων τῶν Φερραρίων· ἐξ ἀνάγκης οὖν ἐκαθήμεθα καὶ ἄκοντες.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ καὶ νόσος ἐνέσκηψε λοιμώδης τῇ χώρᾳ, καὶ ἀπὸ τοῦ Βουβω-

νικοῦ

SECT. VI. CAP. III.

Nos autem otio languentes inerti ac ſupervacaneo, cum altis ſuſpiriis noſtra infortunia deploravimus, omni inopiâ caſtigati, reique frumentariæ ſubſidio deſtituti: Nulla enim vel minima muſſitatio ſtipendii elargiendi in noſtris ædibus audita perſonuit: Cumque jam quatuor menſium interſtitium exire cerneremus, cœpimus admonere Patriarcham: Ecce, pactum illud, induciarum tempus inſtruendæ Synodi ad metam ultimam properat: æquum eſt igitur noſtris rebus ita proſpici, ut diſponantur in aliquam methodum ac ordinem, quæ nobis tum futura ſunt negotia, ſi quid opus ſit, ut rite, ac prout convenit, cum aliis Synodum auſpicemur: Adhuc, inquit Patriarcha, integrum tempus non effluxit: cui breviter reſpondimus, ſatis otio indultum, nec in aliena gente ulteriores moras texere, aut tempora conſumere fas eſſe credimus, inutilia atque infructuoſa: At Patriarcha à ſuâ indole ſegnis, ignaviæ ſuæ cauſam in ſegnis abſentiam Imperatoris rejecit: Quare ut tum mœſti diſceſſimus, ita poſt biduum denuo reverſi ſuppliciter oravimus, ut vellet Imperatorem ad civitatem accerſere: quod & tum pollicitus eſt Patriarcha, ac pręſtitit: At Imperator reſpondit, ſe Legatos à regibus, terrarumque dominantibus prius expectare, & auctiorem inſuper numerum Epiſcoporum ac Cardinalium; ſine quorum frequentiſſimo concurſu ridiculum eſſet de inchoando Concilio vel cogitare: Nec enim è longinquo oriente, in Italiam ſe convolaſſe, ut

Syno-

νικοῦ πάθους ἔθνησκον, καθ᾽ ἑκάστην πολλοί. ἔφυγον οὖν διὰ τὸν θάνατον οἱ πλείους καὶ τῶν Καρδηναλίων, καὶ τῶν ἐπισκόπων: ὅτε μὲν γὰρ ἐγένετο ἡ ἀνακήρυξις ἦσαν Καρδηνάλιοι ιά καὶ ἐπίσκοποι ρν. ὅτε δὲ σύνοδος ἐγεγόνει ἐναπελείφθησαν Καρδηνάλιοι ε, καὶ ἐπίσκοποι ν. οἱ δὲ ἡμέτεροι πάντες προσέμειναν, πάντες μεταξὺ τῶν θνησκόντων, καὶ οὐδεὶς τέθνηκεν, ἢ ἐνόσησεν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανατικοῦ ἐκείνου, καὶ ἔδοξε παράδοξον. ὡς τὴν τοῦ Ρωσίας δὲ οἰκίαν καὶ μόνην, ἐνόσησαν καὶ ἀπέθανον οἱ πλείους τῶν Ρωσίας.

Synodum generalem celebraret, cum paucissimis Ferraram coactis clericorum copiis: His responsis repressi otiosi ac miseri, capita invita necessitati subjecimus.

Atque ad hunc modum rebus consistentibus, pestilentia atrox in Ferrariensem civitatem & agrum grassari cœpit: multorum corpora ulceribus intumuere, & passim cadavera mortuorum singulis diebus elata sunt, ut dum omnes per fugam incolumitati consultum voluerint, ex undecim Cardinalibus, & centum quinquaginta Episcopis, qui promulgationi Synodi interfuerant ad exordia ejusdem, quinque tantum Cardinales, & quinquaginta Episcopi in civitate remanserint: Nostrorum vero omnes ac singuli, inter peste laborantes sparsim diffusi, perdurarunt adeo salvi, ut ne unus quidem morbo contactus aut decumberet, aut moriretur: quod à nobis pro monstro habitum est: exceptâ solâ Metropolitani Russorum domo, in quam malum ingruens immensa detrimenta intulit: nam plurimis contagione correptis, & multo pluribus expirantibus, tota Rutheni familia fermè in solitudinem redacta est.

τμήμ. ς. κεφ. δ.

Οἱ μὲν τοι Λατῖνοι διεφήμισαν καθ᾽ ἡμῶν, ὅτι ἔχομεν αἱρέσεις νδ, καὶ γράψαντες ἐν πιττακίοις ἐπ᾽ ἀγορᾶς πρὸς διάπρασιν προετέθησαν. ἠκούσαμεν οὖν τοῦτο καὶ ἡμεῖς, καὶ δεινότατον ἡγησάμεθα. καὶ τῷ πατριάρχῃ εἴπομεν, ὅτι ὁποίαν σύνοδον ποιήσουσι μεθ᾽ ἡμῶν, οἱ λέγοντες τε καὶ γράφοντες ὅτι τοσαύτας ἔχομεν αἱρέσεις; πῶς ἂν εἰς λόγους συνέλθοιμεν ἐκείνοις; δέον ἐστὶν ἐξετασθῆναι τὸ περὶ τούτου. καὶ πολλοὺς λόγους εἴπομεν πάντες ὑπὲρ τούτου τῷ πατριάρχῃ. παρῆσαν δὲ ἐκεῖ τότε καὶ οἱ δισύπατοι καὶ ἐπεχείρουν καταστέλλειν ἡμᾶς, λέγοντες ὅτι ταῦτα εἰσὶν ἔργα μωρῶν ἀνθρώπων. οὔτε γὰρ ἡ σύνοδος τοῦ πάπα, οὔτε τις τῶν χρησίμων παρ᾽ ἐκείνοις εἶπε τοιοῦτο τι καθ᾽ ἡμῶν, μᾶλλον δὲ τιμῶσι καὶ ἐπαινοῦσιν ἡμᾶς. ἅπερ δὲ ἠκούσατε, παρὰ κακῶν καὶ ἀπαιδεύτων ἀνθρώπων ἐλαλήθησαν, καὶ οὐ δεῖ ἡμᾶς σκανδαλισθῆναι διὰ λόγους κακῶν ἀνθρώπων καὶ συγχέαι τὰ πράγματα. ἡμῶν δὲ ἐνισταμένων καὶ λεγόντων, λοιπὸν δεῖ ἐξετασθῆναι καὶ φανῆναι ὅτι κακοὶ ἄνθρωποι εἰσὶ οἱ γράψαντες τοιαῦτα, καὶ παιδευθῆναι παρὰ τῶν καλῶν. οἱ μὲν δισύπατοι συμβουλευτικῶς ἔλεγον, καταλιπεῖν ἡμᾶς ταῦτα. ὁ δὲ πατριάρχης καὶ σιωπηλικῶς ἀπεῖρξεν ἡμᾶς. εἴπομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ὅτι τὸ παρ᾽ ἐκείνων γεγονὸς οὐχ᾽ ἡμῶν

Sect. VI. Cap. IV.

Latini vero infamiam de nobis sparserunt quod hæreses non minus quinquaginta quatuor profiteamur: nec verbis id modo asseruere, sed scriptis propalavere in militum stationibus fori præsidio excubantium, & programmata de his in foro venundanda publicavere. Quod à nobis perceptum vago rumore, gravissimo vulnere nostra præcordia lancinavit: Et de eâ re apud Patriarcham conquesti, cum gemitu diximus: qualem habituri sumus cum istis hominibus Synodum, qui tot hæreses nobis inurunt? quâ fiduciâ cum iisdem ad concertationes congrediemur? Non est omittenda hęc contumelia, sed diligenter requirenda: Et alia multa ad hunc sensum, cum indignatione coram Patriarchâ effutivimus: Aderant tum fortuito cum Patriarcham alloqueremur, Bisconsules ambo, qui nostros dolores ut lenirent, affirmarunt, ea stulta programmata scurrarum esse ac morionum ingenia: Nec enim quisquam è toto collegio, aut gente Pontificiorum, aut ullus inter Latinos vir bonæ frugis, linguam contrà nos acuit, sed è contrà nos omnes reverentur & collaudant: quæ igitur audivistis in triviis objectari ab hominibus imperitis, non ità debent nostros sensus intime affligere, ut propterea maximarum rerum jacta fundamenta convellere conaremur: At hæc pervestiganda, ut nobis constet ab illiberalibus ingeniis profecta esse, & ut prudentibus dent delicti poenas. Cum nos responderemus, Bisconsules ea cuncta potius dissimulanda censuerunt: Patriarcha vero nos & sine responso, & cum contemptu à se depulit: Quanquam reponere ausi sumus

ἡμῶν μόνων ἀλλὰ πάντων καθάπτεται τῶν γραικῶν. εἰ οὖν ὑμεῖς παραιτεῖσθε τοῦτο, ἐξ ἀνάγκης σιωπῶμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ ἂν μὴ δέον.

Ἡμέραι παρῆλθον τινὲς καὶ πάλιν ἐπετέθημεν, καὶ ἠξιώσαμεν τὸν πατριάρχην δίς τε καὶ τρίς, καὶ ἀνεμίμνησκε τῷ βασιλεῖ, μετὰ τοῦ λακεδαιμονίας καὶ ἐμοῦ, ὅτι καιρὸς παρῆλθε πολὺς ἡμῶν καθημένων ἀργῶν. παρῆλθε γὰρ μὴν, καὶ ἐπέκεινα, μετὰ τὴν διωρίαν. πάσχουσι δὲ καὶ κακοπαθοῦσι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες. διὰ τοῦτο ἂν ὁρίσῃ ἡ ἁγία βασιλεία σου, ἔλθε ἐνταῦθα, ἵνα βουλευσώμεθα περὶ τοῦ πρακτέου.

Ἀπεκρίθη οὖν πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεύς. περὶ μὲν τοῦ καιροῦ οἶδα κἀγὼ κρεῖττον ἤπερ ὑμεῖς. γινώσκω δὲ ὅτι ὁ καιρὸς οὔπω ἐστὶν ἁρμόδιος πρὸς τὸ γενέσθαι τὴν σύνοδον. ὅταν δ' ἴδω τὸν προσήκοντα καιρὸν, τότε γενήσεται καὶ ἡ σύνοδος. ὅτι δὲ λέγετε κακοπαθοῦσι, θαυμάζω. πόσον γὰρ καιρὸν ἔχουσιν ἀκμὴν, οὔτε δύο οὔτε τρεῖς χρόνους ἐκαρτέρησαν, ἐνταῦθα. καὶ ποία ἐνὶ ἡ κακοπάθεια ἣν ἐκακοπάθησαν; καὶ τινός δε χάριν ἦλθον ἐνταῦθα, πάντως ἵνα γένηταί τι ἀγαθὸν ἐν τῇ πατρίδι. τοῦτο δὲ οὐ ῥάδιον γενέσθαι εἰ μὴ μετὰ κόπου, καὶ κακοπαθείας, καὶ παραστάσεως καιροῦ. τί δὲ οὐκ εἰσὶ καλόγηροι; τῶν τοιούτων δ' ἐστὶ τὸ κακοπαθεῖν. ὅτε δὲ λέγετε ἵνα βουλευσώμεθα, ἴσως ἀεὶ καλὸν ἐστὶ τὸ βουλεύεσθαι, ἀλλὰ νῦν οὐ κατεπείγει τι. καὶ διὰ τοῦτο περισσὸν ἐστὶ κατὰ τὸ παρόν. ὅταν δὲ γένηται χρεία τούτου; γενήσεται καὶ παρ' ἐμοῦ. ἄπιτε οὖν καὶ ἀναπαύεσθε, καὶ ὅταν εἰδῶ ἐγὼ τὸν καιρὸν ἐπιτήδειον τότε φροντίσω πῶς ταῦτα γενήσονται. ἡμεῖς ἐκδεχόμεθα καὶ πρέσβεις ἐκ τῶν ῥηγῶν, καὶ χρὴ ἔτι προσμεῖναι καὶ δι' ἐκείνους. τότε γὰρ ἀπεδήμει ὁ Κρήτης ὡς ἐνομίζομεν εἰς τὴν Φράντζαν ἐγγὺς ε μῆνας. ἦλθε δὲ ἄνθρωπος πρὸ ἡμερῶν ὀλίγων ἐκ τῆς Φράντζας, ὡς ἔλεγεν εἰς τὸν πάπαν, εἰς τὸν βασιλέα, καὶ εἰς τὸν πατριάρχην, καὶ ἵνα τοῖς ἐκείνου χρήσωμαι ῥήμασι, εἶπεν, ὅτι ὠκονόμησαν ἀποκρισιάριον ἐλθεῖν εἰς τὴν σύνοδον, ὁποῖον οὐ γέγονεν ἐκ τῆς Φράντζας περὶ φ χρόνων τοιοῦτον. ἔρχονται γὰρ ἄλογα τ, καὶ ἐστάλην πληροφορῆσαι ὑμᾶς τοῦτο. μεθ' ἡμέρας δέ τινας ἦλθεν

ὁ

sumus, istam ignominiam non nobis impressam solis, sed totum nomen Græcum commaculare: Cujus si illi Magnates, & Dii majorum gentium, sensum omnem defugerent, nobis incumbit necessitas acquiescendi, quamvis talia concoquere nec convenit, nec decet.

Cum inde aliquot diecula effluxissent, Patriarcham adeuntes vehementissimis precibus, & bis terque repetitis planctibus efflagitavimus, ut vellet nostrarum rerum aliquam rationem inire: qui confestim ad Imperatorem missis Episcopo Lacedæmonis & meipso, suam Majestatem commonefecit, multum temporis consumptum esse inutili ac infelici otio, spatio quatuor mensium, jam alium mensem integrum & ultrà excedere:. Omnes tam præsules, quam inferiorum clericorum ordines, animis defatiscere, & cum agminibus malorum omnium quotidie conflictari: Quare si Majestati suæ visum esset, maturet reditum in urbem, ut de summâ rerum seria tandem consilia inceptet.

Ad hæc Imperator se non minus intelligentem temporum calculatorem constitui, quam nos: satis gnarum præsentia non aspirare Synodo colligendæ: cum opportuniora dabuntur, se non defuturum: Mirari vero se quod de temporum effluxu conqueramur, nec enim tot secula hic perdurasse: biennium forsan, aut triennium, nec integrum: Et quorsum huc pervenimus? an non ut à nostra peregrinatione aliquem fructum patria perciperet, qui sine labore, & multorum malorum patientiâ procurari nequeat? quare non imitamini vestros Monachos aut Pœnitentiarios, quorum vita nil nisi documentum patientiæ? Quod autem consilia postulatis, cur non singulis horis ruitis in consilia? Nihil autem nunc invenio momenti, quod ad præsentaneam consultationem nos instiget: quam ut nunc se res habent superfluam judico: Cum necessaria videbitur, officio meo perfungar. Discedite igitur & acquiescite, mihique demandate rerum temporumque curam: Cum meis destinatis opportunitas arriserit, faxo, ut vestra pro votis postulata commodum fiant; ne veremini: expectamus à Regibus Legatos, & cùm venerint expectabimus. Et sane Legatis deducendis Cretensis Episcopus missus à Papa in Franciam, ut credimus, Ferrarâ ante menses quinque discesserat: Quin & ante pauxillos dies è Francia quidam appulerat, qui Papæ, Imperatori, & Patriarchæ significavit (si fas sit hominis verba usurpare) talem è Galliâ Legationem ad hanc Synodum adornari, qualem terrarum orbis nunquam è Galliâ, ne à quingentis retro annis conspexit: trecentos enim equos ac jumenta destinari impedimentis advehendis, & se missum

ante

ὁ Κρήτης μόνος· ἤδη ἀλογία τῆς ἀποκρίσεως παρεχχίας τοσαύτη ἦν πολλή, καὶ βαρεῖα, ὥστε οὐκ ἔφθασεν ἐλθεῖν οὔτε ὄντων ἡμῶν ἐν Ἰταλίᾳ, οὔτε ἀποδημησάντων. ὑποστρέψαντες δὲ ἡμεῖς ἐκ τοῦ βασιλέως εἴπομεν τὰς ἀπολογίας τῷ πατριάρχῃ. ὡς δὲ ἐναπελείφθην ἐγὼ καὶ ἰδίως, εἰς πλάτος πάντα ἀνέφερον. εἶπέ μοι ὁ πατριάρχης ἴδε, ὅτι οὐδὲ κἂν γελοίως θεραπεῦσαι καταδέχεται τοὺς δὲ τοὺς ταλαιπώρους καὶ δυστυχεῖς. παρήρχοντο οὖν αἱ ἡμέραι, καὶ ἡμεῖς ἠλγοῦμεν μάτην τοῦ χρόνου διατρέχοντος, καὶ ἐπετιθέμεθα τῷ πατριάρχῃ.

Μετὰ παραδρομὴν οὖν ἡμερῶν τινῶν διεμηνύσατο αὖθις τῷ βασιλεῖ μετὰ τοῦ Ἐφέσου, τοῦ Μολδοβλαχίας, καὶ ἐμοῦ λέγων, ὅτι καιρὸς παρῆλθε πολύς, καὶ ὁ πάπας διεμηνύσατό μοι, ἵνα μηδὲν καθήμεθα ἀργοί, ἀλλὰ χωρήσωμεν πρὸς τὴν σύνοδον. οἱ ἡμέτεροι πάντες ταλαιπωροῦσι καὶ στενοχωροῦνται, ἐπεὶ οὐδὲ τὸ σιτηρέσιον δίδοται. παρακαλοῦμεν οὖν τὴν ἁγίαν βασιλείαν σοῦ, ἵνα ἔλθῃς καὶ εὑρίσκῃς ἐν τῷ δοθέντι σοι παλατίῳ, καὶ βουλευώμεθα καὶ περαίνωμεν τὰ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν· δι᾽ ἐκεῖνα γὰρ ἐνταῦθα ἀφίκθημεν. οὕτω δὲ ζητεῖ καὶ βούλεται καὶ ὁ πάπας.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπεκρίνατο ὅτι οἶδα κἀγὼ τὸν καιρὸν, καὶ οὐκ εἴ μοι δοκεῖ ἔγκαιρος πρὸς τὴν σύνοδον. ὅτι δὲ λέγετε ὅπως στενοχωροῦνται οἱ ἡμέτεροι, νομίζετε ἴσως ὅτι οἱ τοῦ ἑτέρου μέρους οὐ στενοχωροῦνται. ἀλλ᾽ ἐγὼ οἶδα, ὅτι πολλοὶ ἐξ ἐκείνων τῶν ἐπισκόπων στεροῦνται πλέον, ἤπερ οἱ ἡμέτεροι. καὶ οἶδα ὅτι εἷς ἐξ ἐκείνων διεπεράσατο κοῦπαν, καὶ ἕτερος μουλάριον ὅπερ εἶχε, καὶ τρέφονται ἐξ αὐτῶν. ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων οὐδεὶς μέχρι τοῦ νῦν διεπεράσατο κοῦπαν. ἢ ἕτερον εἶδος αὐτοῦ. τίς οὖν ἐνι ἡ στέρησις δι᾽ ἣν στενοχωροῦνται; πῶς δὲ καὶ διεμηνύσατο ὁ πάπας τῷ πατριάρχῃ γίνεσθαι τὴν σύνοδον, ἐμοὶ δὲ οὐδ᾽ ὅλως εἶπέ τι περὶ ποτε; καίτοι καθ᾽ ἡμέραν σχεδὸν ἔρχονται καὶ Καρδινάλιοι καὶ ἐπίσκοποι εἰς ἐμέ. καὶ ἐμοὶ ἔλεγον ἄν, εἰ ἤθελον εἰπεῖν τι περὶ συνόδου. ἐγὼ δὲ ἔδωκα καὶ ἀφορμὰς ἐκείνοις πρὸς τὸ χωρῆσαι εἰς ταύτην τὴν ὕλην. κἀκεῖνοι οὐδ᾽ ὅλως ἠθέ-

ante ambulonem, qui hæc atteſtaretur: Cujus contrarium percepimus: Nam poſt aliquot dies Cretenſis ille ſolus rediit ſine conſorte, & iſta prodigioſa legatio tam incomprehenſibilis & immenſa extitit, ut nunquam apparuerit, quamdiu in Italiâ perſtitimus, nec poſtquam diſceſſimus: Nos vero peracta legatione reverſi effata Imperatoris Patriarchæ expandimus, quocum ſolus ipſe relictus, multo liberius expatiabar in quæcunque mihi mens ſuggerebat: At ille id tantum mihi pro reſponſo dignatus eſt: videſne ut iſte noſter Imperator nec ſerio, nec joco popularibus ſuis afflictiſſimis cupiat ſuccurrere? Nos vero, elapſo ſpatio, intimè cruciati quod noſtra negotia ſic attenuentur, procurrente in caſſum tempore, ad Patriarcham denuo queruli revertimur.

Qui poſt exiguum dierum intervallum, ſecundâ legatione Imperatorem ſollicitavit per Epheſium, Moldoblachienſem, & meipſum eadem referentes quæ prius, ſine fructu tempus avolare, cujus diſpendium ad invidiã noſtrorum Papa vertit, me ſubinde admonens rerum momenta poſtulare, ut noſtrates deſidiam aliquando extricent, in aciem prorumpant, Synodumque inchoent: noſtrique homines multiplici difficultate premuntur ſummâ inediâ laborantes, nec enim annona tribuitur. Tandem igitur miſereſcat ſuorum popularium Majeſtas tua, redeat in palatium, ut inveniant ſui quem conſulant in arduis: Et jam ſerio aggrediamur negotia Eccleſiaſtica, quorum gratiâ huc venimus, id enim maximopere & Papæ vota poſtulant.

Imperator vero quæ prius, ſe ſatis idoneum temporis judicem, & quod adhuc Synodo inchoandæ non conveniat: Quid autem mihi, inquit, de noſtrorum anguſtiis vociferamini? An ex adverſâ parte creditis Latinos in omni affluentiâ vivere? pro comperto novi, multos ex eorum Epiſcopis, ad acerbiorem difficultatis inſtitam redactos eſſe, quam noſtrates: Novi unum ex iis qui capſulam vendiderit, alium, quâ vehebatur mulicellam, ut habeant quo famem depellant: & hactenus iis mercibus veſcuntur: Nemo noſtratium vel arculam expoſuit promercalem, aut quodvis aliud peculiare: qua igitur rerum inopiâ coanguſtantur? Et quî Papa Patriarchæ mentem aperuit de maturandâ Synodo, cum mihi ne ſyllabam ſuggeſſerit, quanquam permulti Cardinales & Epiſcopi humanitatis mutuæ commercio illinc ad me quotidie permeant? Mihi certe nuntiaſſe debuerunt, ſi de Synodo mandata apportaſſent: Etenim inter loquendum ſæpè occaſionem obtuli ad illud argumentum divertendi, at nullam arripuere, ut vel nudam Synodi mentionem facerent: quin in hoc ipſo inſtanti Cardinales mihi adſiſtere, qui plane

ἠθέλησαν τι περὶ ταύτης κινῆσαι. καὶ νῦν δὲ ἦλθον οἱ Καρδινάλιοι πρὸ ἡμῶν, καὶ οὐδέν μοι εἶπον περὶ τούτου. οἶδα οὖν ἐγὼ πόθεν κινοῦνται οὗτοι οἱ λόγοι. διὸ λέγω, κάθησθε καὶ ἀναπαύεσθε, καὶ ὅταν εἴδω ἐγὼ τὸ ἔγκαιρον, ἐλεύσομαι καὶ διαπράξομαι τὸ προσῆκον. εὕρομεν δὲ ἡμεῖς τότε τοὺς Καρδινάλιους συνόντας τῷ βασιλεῖ, καὶ περιεμείναμεν μέχρι τοῦ ἐξελθεῖν ἐκείνους, καὶ οὕτως εἰσήλθομεν ἐμάθομεν ὅτι κἀκεῖνοι περὶ τῆς συνόδου ἔλεγον τῷ βασιλεῖ. ἐλθόντες δὲ ἀνηγγείλαμεν πάντα τῷ πατριάρχῃ, καὶ ἐμείναμεν ἄπρακτοι.

plane nihil de hoc negotio: sed non sum ignarus ego, unde hi sermones exoriantur: Quare recedite in otium, & cogitationes vestras permulcete; cum tempus eluxerit opportunum, quæ mei sunt officii procurabo. Cæterum vera partim comperimus quæ nobis Imperator prædixerat, cum eo Cardinales ad nostrum adventum collocutos in privato conclavi, quorum egressum præstolati sumus priusquam ingrederemur: tamen ab aliis didicimus Cardinales de Synodo Imperatorem monuisse: utcumque nos ad Patriarcham properantes singula patefecimus, & posteà diu multumque supini remansimus ac otiosi.

τμήμ. ς. Κεφ. ε.

Εἶτα εἰδὼς ὁ πάπας τὴν ἄμετρον καὶ ματαίαν βραδύτητα, διεμηνύσατο τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀπῄτησεν ἐνεργεῖσθαι τὰ τῆς συνόδου. μόλις οὖν μετὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ πάπα, οὐκ οἶδα πόσας, ἦλθεν ὁ βασιλεύς, καὶ ἐβουλεύσατο μετὰ τοῦ πατριάρχου ἰδίως καὶ ἀπῆλθε. καὶ πάλιν ἦλθε, καὶ εἶδε τὸν πατριάρχην ἰδίως, καὶ συμφωνήσαντες ἔστειλαν εἰς τὸν Πάπαν, τὸν Ἐφέσου, τὸν Ῥωσίας, τὸν μέγαν Χαρτοφύλακα, καὶ ἐμὲ τὸν μέγαν Ἐκκλησιάρχην ἐροῦντας τάδε. ἰδοὺ ἀπαιτεῖ ἡ μακαριότης σου συστῆναι τὴν οἰκουμενικὴν ταύτην σύνοδον, καὶ περαίνειν τὰ προκείμενα αὐτῇ πρᾶξαι, οὐδὲ ἡμεῖς ἀπαγορεύομεν τοῦτο. ἐπεὶ καὶ τούτου χάριν συνεληλύθαμεν. πλὴν ἡ παροῦσα σύνοδος κατὰ τι μέν ἐστιν ὁμοία ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις, ἔν τισι δὲ διαφέρει. ὅτι μὲν γὰρ πάρεστιν ἐν αὐτῇ καὶ ἡ μακαριότης σου, καὶ οἱ σὺν αὐτῇ, πάρεστι δὲ καὶ ὁ βασιλεύς, καὶ ὁ πατριάρχης καὶ οἱ τοποτηρηταὶ τῶν τῆς ἀνατολῆς πατριαρχῶν, καὶ τὸ κρεῖττον μέρος τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, κατὰ τοῦτο οἰκουμενική ἐστι σύνοδος τελεία καὶ ἀνελλιπής. ὅτι δὲ ἐν ἐκείναις μὲν ταῖς οἰκουμενικαῖς πάντες ἦσαν ἡνωμένοι, καὶ ὁμογνώμονες, μέρος δέ τι ἐλάχιστον ἦν τὸ διαφερόμενον, ὅπερ καὶ ἐκρίνετο, καὶ κατεδικάζετο παρὰ τῶν πολλῶν. νῦν δὲ οἱ ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ συνελευσόμενοι καὶ κρινοῦντες, αὐτοί εἰσιν οἱ διαφερόμενοι, καὶ διχῇ διῃρημένοι εἰσί. κατὰ τοῦτο ἔχει ἐναλ-

λα-

SECT. VI. CAP. V.

At Papa cum fastidio perspiciens moras necti infinitas & frustraneas cunctationes, misit qui solenniter Imperatorem adhortaretur, tandem animum ad Synodum reflecteret, eamque præsentiâ suâ animare dignaretur: ægrè igitur & post nescio quot repetita nuntia, & pulsationes Papicas, in civitatem revolvitur Imperator, Patriarchamque privatim compellans, in palatium suum discessit: Et non multo post secundâ vice reversus est ad Patriarcham, eumque seorsim allocutus est, & utrique communi consensu ad Papam quatuor è nostris proceribus legarunt, Ephesium, Ruthenum, magnum Scriniarium, & meipsum magnum Ecclesiarcham, ut in hac verba profiteremur: Ecce multum avet Beatitudo tua hanc Synodum ut Oecumenicam astruere, omniaq; alia diligenter perficere, quæ in eâdem perpetranda venient, nec nos nostrum concursum, & pro viribus sedulitatem abnuemus, quandoquidem ea fine huc migravimus: Verum eam in aliquibus circumstantiis, Generalibus istis æquiparari posse non abnegabimus, in aliis autem immensum discrepare: In quantum enim Beatitudo tua eam præsentiâ suâ collustrabit, Imperator noster, Patriarcha, cæterorum Patriarcharum Vicarii, cum præstantiori parte Ecclesiæ Orientalis, Synodus futura est Oecumenica propriè dicta, & in nihilo subsidens infra gloriam reliquarum omnium: At in illis prioribus Oecumenicis assidebant concordes, unius animi ac sensus: qui vero ab iis discrepabant exigua & impotens pars, à pluribus istis sæpè vocata in judicium & condemnata: Verum in hac nostra totus Synodicorum chorus, qui judicaturi convenient, ipsi sunt qui discrepant, & in duas quasi sectas dividuntur, Græcorum ac Latinorum; quo respectu hæc aliam speciem induet ab illis Generalibus

ralibus

λαγὴν καὶ διαφορὰν, πρὸς ἐκείνας τὰς οἰκουμενικάς. διὸ οὐδὲ αἱ προχωρήσεις ταύτης τῆς συνόδου, οὐδὲ τὰ συμπεράσματα ὀφείλουσι γίνεσθαι κατὰ τὴν ἐκείνων προχώρησιν ἀλλ᾽ ἔχειν δεῖ καὶ αὐτὰ τὴν προσήκουσαν ἐναλλαγήν. ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς μὲν ὑπάρχετε πολλοί, ὡς ἐν τοῖς ἰδίοις ὑμῶν εὑρισκόμενοι τόποις, οἱ δὲ ἡμέτεροι ὀλίγοι, χρὴ οὖν καὶ ὑμᾶς εἰδέναι ἃ λέγομεν ἡμεῖς, καὶ ἡμᾶς μαθεῖν, ἅπερ ὑμεῖς βούλεσθε.

Ταῦτα εἶπεν ὁ Ἐφέσου, ἱσταμένων ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ πάπα, καθημένου ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, ὑποκαθημένων καὶ Καρδηναλίων καὶ ἐπισκόπων ὅσους εἶχε συμβούλους. εἶτα ἤγαγον ἡμᾶς εἴς τι δωμάτιον καὶ ἐκαθίσαμεν. ἐκεῖνοι δὲ ἐβουλεύοντο ὥραν ἱκανήν. μετὰ τοῦτο δὲ προσεκαλέσαντο, καὶ ἔστησαν ἡμᾶς ὡς καὶ πρότερον. ἔδωκε δὲ τὰς ἀπολογίας ὁ πάπας, εἰπών. ὅτι ἐγὼ ἔστειλα τὰ κάτεργα, καὶ ἔφθασαν εἰς ὑμᾶς κατὰ τὸν Σεπτέμβριον, καὶ ἦν ἀρκετὸν, ἵνα ἔλθητε ἐνταῦθα μέχρι τῆς ιη τοῦ Νοεμβρίου, ἢ καὶ δι᾽ ὅλου τοῦ αὐτοῦ μηνός. ὑμεῖς δὲ ἤλθετε τὸν Φεβρουάριον. καὶ ἐνόμιζον, ὅτι μετὰ τὸ ἐλθεῖν ὑμᾶς ἐνταῦθα ἀρκέσουσιν δύο μῆνας συμπερᾶναι τὴν ἕνωσιν. καὶ εἰς τρίτον μῆνα, ἵνα οἰκονομηθῆτε καὶ ἀπέλθητε εἰς τὰ ἴδια. ὑμεῖς δ᾽ ἐπὶ τοσοῦτον καιρὸν κάθησθε, ἀργοὶ καὶ ἄπρακτοι. ἀπητήσαμεν ἵνα συνέρχησθε καὶ στήσομεν τὴν σύνοδον, καὶ γίνωνται διαλέξεις. καὶ νῦν λέγετε ὅτι διαφέρει αὕτη ἐκείνων τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ δεῖ ἔχειν καὶ τὰς προχωρήσεις ἐναλλαγήν. ὁποίαν οὖν ἐναλλαγὴν θέλετε ἔχειν αὐτὴν οὐκ οἴδαμεν. ἡμεῖς ἐτάξαμεν, ἵνα γένηται σύνοδος οἰκουμενικὴ καὶ δεῖ αὐτὴν ἀκολουθεῖν ταῖς προλαβούσαις οἰκουμενικαῖς. οὐδὲ γὰρ ἄλλην τάξιν ἔχομεν νῦν ποιεῖν εἰς αὐτήν. ἄπιτε τοίνυν, καὶ ἐπιμεληθήτωσαν οἱ ὑμέτεροι, ἵνα συστῇ ἡ σύνοδος, καὶ γίνωνται καὶ διαλέξεις. ὡς οὖν προσκυνήσαντες αὐτὸν ἐξηρχόμεθα εἶπε πρὸς ἡμᾶς, ὅτι ἔχετε εἰς τὴν Ἰταλίαν μῆνας ἑπτὰ, καὶ ἐποιήσατέ μοι μίαν τζέτουλαν, καὶ ἐνθυμίζω ὑμῖν τοῦτο. τζέτουλαν δὲ ἐκάλεσε τὸ γραμμάτιον τῆς ἀνακηρύξεως.

libus longe diversam: Quare nec in progressu, nec in decretis Concilii, istis veteribus respondebit: sed pro differentiâ formæ variationem subibit, in modis rerum definiendarum: Vobis nos longe inferiores sumus atque impares: Vos multi numero, & in vestris penatibus nidificati: Nos paucissimi & peregrini: igitur necessum est, ut & vos accurate intelligatis, quæ nos proferimus, & nos quæ à vobis proponentur.

Hæc Ephesius clarâ voce pronuntiavit, nobis universis stantibus in vestigia, coram Papâ sedente in throno valde excelso, & in magnam sublimitatem evecto: sedentibusque sed infra pedes Papæ in scamnis Cardinalium, & Episcopornm, quotquot in consilii sui participationem Papa adhibebat: Oratione vero finitâ, nos in aliud conclave abducti consedimus, & illi invicem sat diutinè consultarunt: Posteà nos revocatos in eodem loco consistere fecerunt, quo prius, & tum Papa ipse nobis responsum detulit in hæc verba: Misi triremes vobis huc advehendis, quæ vestra navalia in mense Septembri appulerunt: unde liquido potuissetis in Italiam penetrasse ad decimum octavum Novembris, aut fortasse ante illius mensis exitum: vos vero non ante Februarium adventastis: Et tunc mecum ita calculum inivi, aliorum porro duorum mensium spatium par fore unioni inter nos conflandæ, ut mense tertio inchoante, peractis omnibus, naves conscendere possetis, & ad vestra retro meare: At vos per totum hoc tempus hic perdurastis mirâ ignaviâ & torpore resupinati: Et cum nuper vos exorassem Synodum exordiri, ut dissertationes inchoatæ ordine procederent, dicitis discriminari hanc ab aliis Oecumenicis; & in formandis controversiis consimilem variationem pati oportere: quam vultis variationem? instruite nos argutiarum vestrarum ignaros: Nos mandavimus ut Synodus Oecumenica promulgetur, & in serie suâ antecedaneis adnumeretur Oecumenicis: nec nobis aliud quidvis mandandi de eadem nunc permittitur facultas: Quare discedite; & maturam dent operam vestrates, ut Synodum concelebrent, & ratiocinationes percrebescant: Ad ea verba, ut veneratione factâ egredi parabamus, nobis hoc ultimum succlamavit: In Italiâ bene longas septem mensium traxistis moras, & in toto eo tempore, mihi unum tantummodo chartæ schedulam propinastis, si mihi liceat vestrorum in me beneficiorum refricare memoriam: per schedulam autem intellexit Græcè scriptum diploma Synodi promulgandæ.

τμήμ. ϛ. Κεφ. ϛ.

Ὑποστρέψαντες οὖν, ἀνηγγείλαμεν ταῦτα τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς. ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ αὖθις τῇ θήρᾳ ἐσχόλαζε. μεθ᾽ ἡμέρας δέ τινας διεμηνύσατο ὁ βασιλεὺς τῷ πατριάρχῃ, ὅτι ὁ πάπας στελεῖ Καρδηναλίους πρὸς ἡμᾶς, ἐροῦντας λόγους τοῦ πάπα. ἐλεύσομαι οὖν αὐτόθι, καὶ συναχθήτωσαν καὶ οἱ ἡμέτεροι. ἦλθεν τοίνυν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐκάθισε μετὰ τοῦ πατριάρχου. συνήχθησαν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ σταυροφόροι, καὶ οἱ ἡγούμενοι, καὶ ὥρισεν ὁ βασιλεὺς, ὅτι οἱ ἐκ τοῦ πάπα ἐροῦσι λόγους, οὐκ οἶδα δὲ καὶ ὁποίους, πλὴν ἐστὶ χρεία ἵνα ἀπολογήσωνται τινὲς ἐκ τῶν ἡμετέρων. ἐκλεχθήτωσαν οὖν οἱ ἀπολογησόμενοι, ἵνα ἀκούωσι προσεχῶς, καὶ σκέπτωνται πρὸς ἀπολογίαν. καὶ ἐξελέξαντο τὸν Ἐφέσου, καὶ τὸν Νικαίας. καὶ εἶπεν ὁ πατριάρχης. χρὴ λοιπὸν ἵνα κάθηται, καὶ ὁ Νικαίας μετὰ τοῦ Ἐφέσου, ἐπεὶ μέλλουσιν ἀπολογεῖσθαι κοινῶς, καὶ ἐκάθισεν εὐθὺς μετὰ τὸν Ἐφέσου. ὅπερ ἰδὼν ὁ Ῥωσίας ἀναστὰς ἐκ τοῦ σκίμποδος κάτω ἐκάθισεν.

Ἦλθον δὲ ἐκ τοῦ πάπα δύο Καρδηνάλιοι ὁ Ἰουλιανὸς, καὶ ὁ Φιρμάνος, καὶ ἐπίσκοποι ἕξ, ὧν εἷς ὁ Ῥόδου ἐτύγχανε, καὶ εἶπεν ὁ Ἰουλιανὸς, ὡς ἀπὸ τοῦ πάπα λόγους περὶ καταστάσεως τῆς συνόδου. καὶ ὅπως οἱ Ἀπόστολοι ἐποίησαν σύνοδον, καὶ παρέδωκαν καὶ τὸ ἅγιον σύμβολον. αἱ δὲ μετὰ ταῦτα οἰκουμενικαὶ σύνοδοι οὐκ ἠρκέσθωσαν, εἰς τὸ τῶν ἀποστόλων σύμβολον. ἀλλὰ καὶ ἡ πρώτη ἐποίησε σύμβολον, καὶ ἡ δευτέρα μετεποίησεν αὐτὸ, καὶ προσέθηκε. καὶ περὶ τῶν ἐφεξῆς εἶπε συνόδων, καὶ ἑτέρους πολλοὺς λόγους μετὰ φιλοτιμίας, καὶ δεινότητος ῥητορικῆς. καὶ ὅτι κατ᾽ ἐκείνας δεῖ καὶ τὴν παροῦσαν σύνοδον προχωρεῖν καὶ μὴ βραδύνειν, μηδ᾽ ἐκείνων ἐλαττωτέραν αὐτήν. ἀντεπήγαγε δὲ ὁ Ἐφέσου πρὸς πάντας τοὺς λόγους τοῦ Ἰουλιανοῦ γενναίας ἀπολογίας καὶ ἀρκετάς. περὶ δὲ τῆς συνόδου τῶν Ἀποστόλων, καὶ τοῦ συμβόλου αὐτῶν εἶπεν, ὅτι ἡμεῖς οὔτε ἔχομεν, οὔτε εἴδομεν σύμβολον τῶν Ἀποστόλων. σύνοδον δὲ Ἀποστόλων λέγεις, τὴν συνέλευσιν ἐκείνην, καθ᾽ ἣν συνελθόντες διωρί-

σαν-

Sect. VI. Cap. VI.

Nos vero retro vestigia relegentes, singula exposuimus iis qui nos miserant: At Imperator ad solitum venandi otium recesserat: Nihilominus illinc post aliquot dieculas præmonuit Patriarcham fore, ut Papa mitteret aliquot Cardinales verba Papæ & mandata vobis allaturos: Ipse autem tum adero ad diem à Papa præstitutum, curate igitur ut nostrates in meum adventum congregari jubeantur: Et pollicitis stetit Imperator, tempestive advenit, & cum Patriarcha consedit: Ordinesque nostri sine morâ, Archipræsules, crucigeri, & præfecti ad utrumque accelerârunt: quibus id præcepit Imperator, ut quandoquidem Cardinales à Papa mittendi expectarentur, qui Papæ nomine sermones explicabunt nescio quales, responsa tamen ab aliquibus nostrorum, pro consuetudine deposcentes, æquum videri ut nonnulli è nostris eligantur, qui attentè audiant & prospiciant de responsione reddendâ: Omnesque unanimi voto Ephesium suffragati sunt & Nicænum: Ergo (subjunxit Patriarcha) necessum est ut unum sedile premant, Ephesius & Nicænus, qui pro nobis singulis communia responsa parant: statimque juxta Ephesium Nicænus discubuit: Quod ubi Ruthenus conspexit, è superiori suggestu desiliit in scamnum.

Et sicut prędictum fuit, à Papa bini Cardinales venerunt Julianus Firmanusque cum sex Episcopis, quinque nempe ac Rhodiensi: Ac Julianus exorsus est fari, quasi ab ore Papæ, de aperiendâ Synodo. Ut Apostoli Synodum celebrârint, sanctumque symbolum tradiderint: Sed insecutæ Oecumenicæ cum soli Apostolico non acquiescerent, Synodus prima compinxit symbolum, quod secunda Synodus interpolavit & auxit: Et de succeedentibus Synodis Cardinalis multifarium sermonem continuavit, in plurima excurrens diverticula, cum venustâ dictionum sublimitate, & ambitiosâ Rhetoricandi gloriâ: Præsentemque Synodum ajebat cum vetustioribus illis, æquis passibus procurrere, nec infra easdem celebritate descendere. Ephesius ad singula Juliani responsa ingenua & apta prompte expedivit: Ac primum ad Synodum Apostolicam & Symbolum Marcus planè asseruit, nos nunquam habuisse præ manibus, sed nec oculis conspexisse symbolum Apostolorum: Synodum vero Apostolorum tua Eminentia appellat, conventum illum quo Hierosolymis Apostoli coierunt, de abstinendo ab animalibus in Idolorum sacrificia mactatis, à suffocatis, morticiniis, aliisque istiusmodi peculiaribus: Quin & agnoscimus Apostolos convenisse, eadem determinasse, in Canonem scripturarum

di-

αὐτὸ ἀπέχεσθαι τῶν εἰδωλοθύτων, καὶ τοῦ πνικτοῦ καὶ ἑτέρων τινῶν. συνῆλθον γὰρ καὶ διωρίσαντο καὶ ἐκανόνισαν, καὶ ἐνομοθέτησαν αὐτοί τε καὶ πρὸ αὐτῶν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς αὐτοὶ φασὶν, ἀπέχεσθαι τοῦ πνικτοῦ, καὶ τῶν ἄλλων. πλὴν οὐκ ὀνομάζεται ἐκείνη σύνοδος τῶν Ἀποστόλων.

Μετὰ δὲ τὰς τοῦ Ἐφέσου ἀποκρίσεις πρὸς πάντα τὰ παρὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ εἰρημένα δοθείσας. ἤρξατο ὁ Ἰουλιανὸς, καὶ πρῶτον μὲν ἐπῄνεσε τὸν Ἐφέσου, ὡς συνετῶς ἄγαν καὶ σοφῶς ἀπολογηθέντα. εἶτα διεῖλε τὴν ἀπολογίαν αὐτοῦ εἰς κεφάλαια ιη. εἶπεν πρῶτον μὲν εἴρηκας τόδε, δεύτερον τόδε, τρίτον δὲ τόδε, καὶ ἐφεξῆς μέχρι τῶν ιη. εἶτα τὰς ἰδίας προσετίθει ἀπολογίας. φάσκων εἰς μὲν τὸ πρῶτον κεφάλαιον, εἰπόντος σου τόδε, ἀποκρίνομαι τόδε. εἶτα εἰς τὸ δεύτερον, ὃ ἦν τόδε, ἀποκρίνομαι τόδε, καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ὁμοίως. ἀντέθηκεν οὖν ἀπολογίας εἰς τινὰ μὲν γενναίας καὶ ἰσχυράς; εἰς τὰ πλείω δὲ ὑποσαθρούς. παρεσιώπησε δὲ τὸ περὶ τῆς συνόδου τῶν Ἀποστόλων καὶ τὸ τοῦ πνικτοῦ.. τόδε σύμβολον τῶν Ἀποστόλων ἔφη εὑρίσκεσθαι παρ' ἐκείνοις. ἐθαύμασαν οὖν αὐτὸν πάντες ἐπὶ τῇ δυναμνήσει καὶ τῇ διαιρέσει τῶν κεφαλαίων καὶ αὖθις ἐπὶ τῇ τάξει τῆς ἀνακεφαλαιώσεως. κατὰ γὰρ τὴν τῶν λόγων ποιότητα τῇ ἀληθείᾳ ἰσχυρότεροι ἦσαν οἱ τοῦ Ἐφέσου ἤπερ οἱ τοῦ Ἰουλιανοῦ. καὶ ἐπὶ τούτοις διελύθη ὁ σύλλογος, καὶ ἀπήλθομεν εἰς τὰ ἴδια.

digessisse, & velut legem orbi Christiano proposuisse æternum observandam: Nec tantum Apostolos, sed & ipsum Spiritum Sanctum, ut Apostoli illic profitentur: A suffocato ut homines Christiani abhorrerent: & aliis ejusmodi: iste tamen conventus Synodi Apostolorum nomen nequaquam promeretur.

Cum Ephesius responsum absolvisset singulis à Juliano propositis, arripuit occasionem Cardinalis, ad responsum Ephesii verba regerendi: Et in dictionis suæ exordio multis laudibus Ephesii Orationem ornavit, ut prudenter ac scite prolatam: Dein totam responsionis compagem, in octodecim particulas divisit, inquiens, in primo loco hoc asseverabas, in secundo illud, in tertio istud, atque ita deinceps dum totas octodecim ordine perstrinxisset: Et tum ad singulas particulas, sua responsa subintrusit sic: Ad primum tuum quod tale prodiit hæc repono, ad secundum quod illa comprehendit, ista respondeo, eodemque modo totum numerum percucurrit: Ipsæ vero responsiones ad nonnulla satis genuinæ videbantur ac validæ, sed majori ex parte futiles: Id de Synodo Apostolorum & suffocatis omnino silentio obruit: sed symbolum Apostolorum dixit Romæ in Archivis ut monumentum primarium recondi: Omnes autem in Cardinale volubilitatem ingenii ac dicendi ubertatem mirabantur: ut in tot frusta orationem convellere potuisset, & singulis tam accuratâ Methodo responsa infercire, & licet elequentiæ palmam Julianus præripuit, tamen in soliditate argumentorum & veritate indagandâ longe Juliano prævaluit Ephesius: sed conventu dissoluto, quisque ad sua se recepit.

τμήμ. ϛ. κεφ. ζ.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀεὶ ἐνετρύφα τοῖς κυνηγεσίοις. περὶ καιροῦ οὖν ἐζήτησεν ὁ Νομοφύλαξ ὁ εὐγενικὸς, ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἔλαβεν ἐνδόσιν παρὰ τοῦ βασιλέως ὁμοίως καὶ ὁ Ἡρακλείας ὁρῶν τὴν πολλὴν πλημμέλειαν, καὶ ἀργίαν, ἐζήτησε καὶ ἔλαβεν ἔνδοσιν, ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὴν Βενετίαν. ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἦλθεν ὁ Νικαίας πρωῒ εἰς τὴν πατριάρχην, καὶ εἶπεν ὅτι ἔμαθον, ὅπως ἀπεδήμησεν ὁ Ἡρακλείας μετὰ παντὸς οὗπερ εἶχεν ἐνταῦθα βίου. ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Ἐφέσου, καὶ ὁ Νομοφύλαξ, εἰ οὖν οὗτοι ἀπέλθωσιν ἤδη ἐπαύσατο

καὶ

SECT. VI. CAP. VII.

Imperator interea ultrà modum, se venatu oblectabat: ita ut Legum custos Eugenicus veniam petierit & impetrârit ab Imperatore Constantinopolin redeundi, nec non Heraclæensis Archiepiscopus migrandi Venetias, quando uterque satis perspiceret magnum temporis ac inutile dispendium: Summo igitur mane, quo primum hæc inaudiverat Nicænus, ad Patriarcham advenit: Et rumor, inquit, percrebuit, Heraclæensem convasatâ supellectile reditum in patriam adornare: Nomophylacemque cum fratre Ephesio mox subsecuturos: Si isti abeunt, actum est de Synodo: utrique enim Patriarcharum Vicarii, si se subduxerint, residui nihil definire poterunt: Unde justam conquerendi de nobis ansam Papæ præbebimus,

 usus

καὶ ἡ σύνοδος. εἰσὶ γὰρ καὶ οἱ δύο ποιμένες ἑτοιμοποιηταί, καὶ ἀποδημησάντων αὐτῶν, οὐ δυνήσονται συμπεράναι τι, οἱ ἐνταῦθα καταλειφθέντες. ἔχει δὲ καὶ ὁ πάπας αἰτιάσασθαι ἡμᾶς εὐλόγως. ἐρεῖ γὰρ ὅτι ἐκουσίως κατελύσαμεν τὴν σύνοδον, καὶ ὀφείλομεν ἀντιστρέψαι τὰς ἐξόδους πάσας, καὶ μέγα δεινὸν ἐπακολουθήσει ἡμῖν. διὸ χρὴ γενέσθαι διασπουδαίως ἐπιμέλειαν, ἵνα φθάσωσι τινες μετ' αὐτὸ δὴς, καὶ ὑποστρέψωσιν αὐτούς. ἔστειλεν οὖν εὐθὺς ὁ πατριάρχης, καὶ εἰς μὲν τὸ κελλίον τοῦ Ἡρακλείας, οὔτε ἄνθρωπον εὗρον, οὔτε κατούναν. εἰς δὲ τοῦ Ἐφέσου εὗρον καλόγηρον, καὶ ὀλίγην κατούναν. ἠρώτησαν δὲ τὸν καλόγηρον περὶ τοῦ Ἐφέσου, καὶ εἶπε, μὴ εἰδέναι ποῦ ἀπῆλθε. καὶ εὐθὺς ἔστειλεν ἐμὲ ὁ πατριάρχης εἰς τὸν δεσπότην, ἵνα διηγήσωμαι περιπαθῶς τὸ γεγονὸς, καὶ τὸ ἐκ τούτου προσδοκώμενον δεινὸν, καὶ ζητήσω καὶ ἵππον ὡς ἂν φθάσω, καὶ ὑποστρέψω αὐτούς. ἐλθὼν οὖν εἰς τὸν δεσπότην, εἶπον αὐτῷ ταῦτα, καὶ ἔδοξαν κἀκείνῳ δεινά. πλὴν οὐκ ἔδωκέ μοι ὁ δεσπότης ἵππον.

Ἔστειλε δὲ ὁ πατριάρχης καὶ ἕτερον εἰς τὸν βασιλέα περὶ τούτου. ὁ δὲ ἔστειλε τὸν λάσκαριν ἔφιππον, καὶ ἵππον οὗ ἐπέβην ἐγὼ, καὶ ἀπήλθομεν δρομαῖοι εἰς τὸ Φραγκολίν. εὕρομεν δὲ τὸν μὲν Ἐφέσου περὶ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ διαπερῶντα μετὰ τοῦ Νομοφύλακος, τὸν δὲ Ἡρακλείας ἐντὸς τοῦ πλοίου καθήμενον, μετὰ τῆς ἰδίας κατούνης. εὐθὺς οὖν εἰσήλθομεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐλέγομεν τῷ Ἡρακλείας, ὁρισμὸν τοῦ βασιλέως, ὥστε ὑποστρέψαι, ὁ δὲ οὐκ ἤθελε προβαλλόμενος ὅτι μετὰ θελήματος τοῦ βασιλέως, ἀπέρχεται εἰς τὴν βενετίαν. καὶ ἐπανελεύσεται πάλιν. εἴπομεν δὲ αὐτῷ, ὅτι ὁ μὲν ὁρισμὸς ἐκεῖνος ἦν προγενέστερος. καὶ οὐδεὶς ἂν ἦν λόγος εἰ τότε ἀπήρχου. σήμερον δὲ ὁρίζει καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης ἵνα ὑποστρέψῃς. ἀξιοῦμεν δὲ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ὡς φίλοι. ἐπειδὴ καὶ ἑτοιμάζονται πρὸς τὰς συνοδικὰς συνελεύσεις καὶ διαλέξεις. ὁ δὲ εἶπε πολλὰ πρὸς ἀποφυγὴν, καὶ ὅτι ἀπατῶσιν ἡμᾶς. ἀλλ' οὐ ποιήσουσι συνόδους καὶ ὅτι εἰς αἰσχύνην αὐτῷ ἔσται ἐξελ-

qui vociferabit ultrò nos Synodum abrupisse, nostrorumque stipendiorum venam in alios usus derivabit, & magnam infamiam apud Latinos ac detrimentum consectabimur: Quare danda est actutum opera ut isti anticipati, ab itinere retrahantur: Paruit Patriarcha, & misso exploratore in domum Heracleensis, nec servus inerat in conclavi, nec stratum in dormitorio, omnia avecta & exportata: in Ephesii vero adhuc restabant Monachus Episcopi domesticus, & stibadium æstivum: Monachus de patrono interrogatus, quo iverit negabat se quicquam scire: Patriarcha igitur protinus me ad Despotam misit, ut hæc & omnia exinde mala in nostram gentem largiter redundatura, qua possem Orationis acerbitate exponerem: equumque sumerem ab eo mutuum, quo nostros homines assecutus revocarem: Accedens igitur Despotam singula significavi, & culpavit ille quidem facinus ut vituperandum, sed equum nullum suppeditavit.

Misit & alium Patriarcha, significatum Imperatori, qui Lascarim instruxit ad iter, equo uni insidentem, cum alio quem ipse conscenderem: & cursu incitatissimo rectà Francolin contendimus: ubi ad primum intuitum forte fortuna conspicimus in ripâ fluminis spatiantem Ephesium, cum fratre Nomophylace: sed intus Heracleensem in stegâ nauticâ super proprium cubile exporrectum: Ingressi subito navigium Imperatoris, sententiam Heracleensi diximus ut in civitatem reverteretur: At ille cepit moras nectere: se huc venisse bonâ cum Imperatoris veniâ, petiturum Venetias, & illinc brevi rediturum. Nos respondimus, Priorem determinationem ab insequenti semper amputari: Ea mens Imperatoris præcesserat, priusquam de tuo in patriam discessu fama spargeretur: Nunc Imperator & Patriarcha tuum ad ipsos reditum deposcunt: & nos amici tui idem efflagitamus: Jam Synodicæ sessiones inchoabuntur, disputationes Theologicæ fervebunt: quibus ne te & nobis subtrahas: Ille vero multa texuit ut se in fugam vindicaret: Non esse fidendum Latinorum pollicitationibus, qui blande nobis imponunt, Synodum nunquam incœpturi: magno sibi insuper fore dedecori, si civitate semel egressus quasi ad carceres subito revocaretur, cum stratum impedimentorum postremum collegisset:. Verum nos ubi nihil proficere verba animadvertimus, scapham interdicto subjecimus: Unde & Heracleensis & Legum promuscondus Eugenicus coacti sunt, ad iter retro ora convertere, Ephesius autem cum se tantum Nomophylaci fratri comitem ad-

ἐξελθεῖν καὶ ἀποστρέψαι μετὰ τῆς κατούνης. ὡς δὲ οὐκ ἐπείθετο λόγοις ἐποιήσαμεν τὸν περιορισμὸν τοῦ πλοίου. καὶ ἐξ ἀνάγκης ὑπέστρεψαν ὅτε Ἡρακλείας καὶ ὁ Νομοφύλαξ. ὁ δὲ Ἐφέσου χάριν συνοδίας τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, εἶπεν ἐλθεῖν, καὶ ὑποστρέφει.

adjunxisset, lubentissimè nobiscum dixit se reversurum.

τμῆμ. ϛ. Κεφ. η.

Ὡς οὖν εἶδον τὴν ἐκβολὴν αὐτῶν οἱ προεστῶτες ἡμῶν, καὶ πῶς πρὸ τοῦ ἐνοχλῆσαι ἢ βιάσασθαι τινὰς εἰς ὅπερ οὐ βούλονται, ἀποδιδράσκουσιν, ἔκ τοτε ἐσκέπτοντο ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης ἰδίᾳ· καὶ ἐβουλεύοντο ὅπως ἂν ἐνδοτέρω ἡμᾶς ἀπαγάγωσι εἰς μείζονα, καὶ ἀσφαλέστερον περιορισμόν. διὸ καὶ μετὰ τοῦ πάπα τὴν εἰς Φλωρεντίαν ἀποδημίαν λαθραίως ἐπραγματεύοντο. ὀλίγαι παρῆλθον ἡμέραι μετὰ τὴν δηλωθεῖσαν συνέλευσιν τὴν μετὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ τῶν λοιπῶν. καὶ πάλιν ἦλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν πατριάρχην, καὶ συνῆξε τοὺς ἀρχιερεῖς ἡμᾶς τε καὶ τοὺς ἡγουμένους, καὶ περιέτρεψε βουλεύσασθαι πῶς δεῖ τὴν σύνοδον ἄρξασθαι καὶ προχωρεῖν. εἶπον οὖν ὅτι τὸ μὲν ἄρξασθαι καὶ προχωρεῖν εὔκολόν ἐστι· κινηθήσεται τὸ ζήτημα τὸ διαιροῦν ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τούτῳ λαληθήσονται λόγοι καὶ ἀπολογίαι, καὶ ἐντεῦθεν προβήσονται αἱ διαλέξεις. πλὴν μετὰ τὰς διαλέξεις χρεία ὑπάρξει συμπεράσματος καὶ δεῖ σκέψασθαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ νῦν, πῶς ἂν γένοιτο τὸ συμπέρασμα, σωζομένου τοῦ λυσιτελοῦντος ἡμῖν· ἀνάγκη γὰρ γνωμοδοτῆσαι πάντας τοὺς ἐν τῇ συνόδῳ. καὶ εἰ τῇ τάξει καὶ τῇ συνηθείᾳ τῶν συνόδων δεῖ παρακολουθῆσαι, ὥστε τῶν πλειόνων τὴν ψῆφον νικᾶν· συναχθήσονται παρὰ τοῦ λατινικοῦ μέρους εἰ θελήσουσι ὡς ἐν βραχεῖ ἐπέκεινα τῶν διακοσίων. οἱ δὲ ἡμέτεροι εἰσὶν ἐλάττονες τῶν λ. ὁμογνωμονήσουσιν οὖν καὶ συμφωνήσουσι πάντες ἐκεῖνοι. πρὸς οὓς οἱ ἡμέτεροι, εἰ διαφωνήσουσιν ἐκείνων οὐδὲν λογισθήσονται, ἀλλ' ἰσχύσουσιν αἱ φωναὶ ἐκείνων ὡς πλειόνων. καὶ ἐπιψηφιοῦνται, καὶ κατακρινοῦσι τοὺς ἡμετέρους. διὰ τοῦτο χρὴ μὴ πρὸς τὰς τῶν πλειόνων φωνὰς κεῖσθαι τὴν ψῆφον.

SECT. VI. CAP. VIII.

Ut primum vero nostri præpositi, ostia nostra percepissent, & perpetuas elabendi, posticas: utque nostri homines ante molestiam, aut necessitatem ipsis impositam arripiebant fugam: meditabantur exinde, & Imperator & Patriarcha, mutuaque captabant consilia, nos penitius in regionem Latinam abducere, ad claustra magis firma, & excursionibus minus obnoxia: atquin & de transferendâ Synodo in Florentiam cum Papâ clanculum negotiabantur: Interea dies aliquā pauci præterierunt, à conventu quem nuper diximus cum Juliano & Episcopis Latinis: quando Imperator denuo ad Patriarcham profectus est, adductis secum suis Archiepiscopis, nobis Crucigeris, ædiumque præfectis: ibidemq; consultationem liberam capessere permisit, quomodo Synodus à nobis inceptanda, & ad finem prosequenda esset.

Nonnulli responderunt, proclivia esse quæ Imperator proponit: Nam in primis quæstio suborietur, quod discrimen Ecclesias sejungit: Et in illud confestim, hominum ingenia sermocinationes excitabunt, responsa hac illac proment, & indies ratiocinationes procurrent: Sed illud imprimis operæ pretium est sciri: singula causarum genera, à disceptationibus in definitiones terminare: Et ab exordio ad exitum, id omnino expetendum esse, ut decretoriæ decisiones istæ in nostrum commodum cedant: Siquidem unicuique patrum, libera suffragandi facultas conceditur: & si uti semper assuevit in Conciliis, major pars suffragantium prævalebit Latini omnia evincent: Nam exempli gratiâ pro nostris vix tricenis ultra ducentos calculos, in medium projicient: Ita ut si illi inter se convenerint, in omnibus triumphum ferre oporteat: Et nostrorum vota ut nulla, ad ipsorum plurima numerabuntur: Et in omni articulo reperiemur inferiores: Quare maximè cavendum, ne multitudini suffragiorum controversiarum capita determinanda permittantur.

τμήμ. ϛ. κεφ. θ.

Πολλῶν οὖν λόγων περὶ τούτου κινηθέντων, ἔδοξε καλὸν ἵνα περισσῇ ἰσχύειν τὰς φωνὰς τοῦ ἑνὸς μέρους ὡς τοῦ ἑτέρου. καὶ τὰς γνώμας τῶν ἡμετέρων εἴκοσιν ἐπίσης ἰσχύειν, ὡς τῶν παρ' ἐκείνοις διακοσίων. πλὴν ἵνα ζητηθῇ πρῶτον καὶ στερχθῇ τοῦτο καὶ παρὰ τῶν Λατίνων. ἀλλ' ἐν τῇ τούτου γυμνασίᾳ, καὶ ἕτερόν τι ἀνεφύη. εἶπον γάρ τινες ἐξ ἡμῶν, ὡς καὶ εἰ ἐξ ἐπίσης ταχθῇ ἰσχύειν, τὸ ἓν μέρος ὡς τὸ ἕτερον. εἶτα τυχὸν προστεθῇ εἷς ἢ καὶ πλείους, ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους πρὸς θάτερον. ὃ καὶ ἐδεδίειμεν ἀεὶ, μή τινι τῶν ἡμετέρων τοῦτο συμβῇ. εἰ οὖν τοιοῦτόν τι γένηται, τότε οὐκ ἔτι ἰσορρεπὴς, ἀλλ' ἑτερορρεπὴς ἔσται ἡ ἰσχὺς τῶν γνωμῶν. ἐρεῖ γὰρ ὁ ἀπὸ τοῦ μέρους τυγχάνων τοῦ δεξαμένου τὸν προστεθέντα αὐτῷ, ὅτι τὸ ἐμὸν μέρος ἴσχυεν ὡς τὸ σὸν, νῦν δὲ προσετέθη μοι καὶ εἷς ἀπὸ τοῦ σοῦ μέρους, καὶ ἤδη τὸ μὲν σὸν ἠλάττωται μέρος, ηὔξηται δὲ τὸ ἐμόν. καὶ λοιπὸν ἐμοὶ πρόσεστι τὸ νικᾶν, καὶ αἱ τῶν ἡμετέρων ἰσχύουσι γνῶμαι. τίνα οὖν θεραπείαν ἕξομεν τότε εἰπεῖν, καὶ ἕτεροι λόγοι πολλοὶ κεκίνηνται περὶ τούτου, καὶ ἀπορίᾳ συνείχοντο σχεδὸν πάντες. εἶπε δὲ ὁ βασιλεὺς, ὅτι τοῦτο ἔσται εἰς τὴν ἄδειαν ἡμῶν ἵνα χρησώμεθα τοῖς οἰκείοις ἡμῶν καθὼς ἂν ἐθέλωμεν, καὶ οἱ Λατῖνοι πάλιν τοῖς οἰκείοις καθὼς ἂν ἐθέλωσι. ἦν δὲ καὶ τοῦτο ψυχρὰ καὶ ἀθεράπευτος θεραπεία. εἶτ' ἐζητήθη, τίνες ἄρα ἀπελεύσονται εἰς τὸν πάπαν, ἀναγγελοῦντες καὶ διαπραξόμενοι τὰ δηλωθέντα ὡς δεῖ, εἰ μὴ γὰρ διαπραχθῇ τοῦτο καλῶς, καὶ στερχθῇ καὶ βεβαιωθῇ παρ' ἐκείνων, οὐ χρὴ ἡμᾶς ὅλως χωρῆσαι πρὸς σύνοδον, μιᾷ φωνῇ ἔλεγον οἱ ἡμέτεροι πάντες. ἔφη δὲ ὁ βασιλεὺς ὡς ἐμοὶ δοκεῖ ὅτι εἰ παραγενοίμεθα ἐγώ τε καὶ ὁ πατριάρχης εἰς τὸν πάπαν, ἐξοικονομήσομεν τὰ περὶ τούτου καλῶς, καὶ βεβαιώσομεν αὐτὰ καθὼς πρέπει. ἐπῄνεσαν δὲ τοῦτο πάντες. τίς γὰρ εἶχεν ἀντιλέγειν εἰ καὶ ἐβούλετο, τοῦ βασιλέως οὕτως ἀποφηναμένου.

SECT. VI. CAP. IX.

Cum multi hinc illinc sermones super hac re agitarentur, visum est nobis quam maxime conducere, ut utriusque partis suffragia apud suos tantummodo obtinerent: & unius partis par ratio seorsim haberetur in dandis suffragiis ac alterius: Ità nostrorum hominum viginti suffragia, si integra accederent, eorum ducentis æquipollerent, sed ut Latinorum consensus ad id primum impetraretur: Verum & de suffragiis vel hoc modo exhibendis, difficultas alia suppullulabat, quam nostratium aliqui opportunè commovebant: si id esset omnium assensu stabilitum, ut unius partis ac alterius æquum esset jus, & proportio observanda: Quid si ab unâ parte unus, pluresve, ad aliam partem transmeent? quod semper veriti sumus, ne nostrorum aliqui ad Latinos deficerent: Tunc in nullo æquilibrio pendebit suffragiorum conditio, sed alteri pars illa præponderabit, ad quam facta est nova suffragiorum accessio: Et sic pars aucta pro se suam formabit ratiocinationem: Ecce mea pars tuæ nuper æquivalebat: At nunc aliquot tui meos numeros implent: tua pars minuitur, mea augetur: penes me erit victoria, mea urna superefluit; si quod istiusmodi malum ingruerit, quo pacto succurremus? De hoc scrupulo multi multa ferebant verba nihil proficientia: nam omnes hærebant difficultatis nodo intricati: Tum Imperator, nostrâ in manu sita erit, inquit, in istos desertores ordinum severe animadvertendi potestas: atque ut nobis id licebit in Græcos, ita Latinis in Latinos: quod erat scilicet in genere medicamentorum frigidam urticam pro antidoto, fungum pro Panacæâ obtrudere: Ultimum vero quærebant, quem ad Papam dirigerent, internuntium, ut hæc cum illo tractet: Nam si hæc singula Latini non transigant, & admittant, longe satius nobis erit ab omni Synodo abstinere, voce unanimi conclamarunt.

Imperator ad suas partes id pertinere ratus, respondit: si ego & Patriarcha Papam simul aggrediemur, curabimus ea singula confirmari ut decet ac convenit: quod omnes cum applausu excipiebant: quis enim contradiceret cum Imperator ipse sponte suâ se personam procuratoris pro nobis suscepturum promisisset?

Τὸ δὲ τοιοῦτον ζήτημα διεκωδωνίζετο, καὶ πρότερον παρ' ἡμῶν, καὶ μέγιστον καὶ ὀλέθριον κίνδυνον ὑφωρώμεθα ἐκ τούτου. διὸ καὶ ἐζητοῦμεν ἀεὶ πρὸς ἀλλήλους εἴπως εὕροιμεν τινὰ θεραπείαν πρὸς αὐτό. ὡς οὖν ἤκουσε τοῦτο ὁ σοφὸς Γεμιστὸς παρά τινων λεγόμενον ἔφη. ὅτι ἐγὼ πρὸ δύο καὶ δέκα χρόνων εἶπον περὶ τούτου τῷ βασιλεῖ. ὅταν γὰρ ἐπιδεδήμηκε τῇ Πελοποννήσῳ ὁ βασιλεὺς ἐν μιᾷ τῶν αὐτοῦ ὁμιλιῶν προέτεινεν ὅτι ἡμεῖς διὰ τὸ σχίσμα τῆς ἐκκλησίας ἐστείλαμεν πρέσβεις εἰς τὸν πάπαν, καὶ πρόκειται ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀπέλθωμεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ποιήσωμεν σύνοδον οἰκουμενικήν. εἶπε οὖν, καὶ αὐτὸς ἔφη πρὸς ἐμέ. τί σοὶ δοκεῖ περὶ τούτου; καὶ ἀνάγγειλον ὅτι ἂν νομίσῃς λυσιτελήσειν ἡμῖν ἐν τῇ συνόδῳ; ἀνέφερον οὖν ὅτι τὸ μὲν ἀπελθεῖν ὑμᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν οὐδ' ὅλως ἡγοῦμαι καλὸν, οὐδὲ προβήσεται ὡς νομίζω ἐπὶ ἡμέτερον συμφέρον τι. ἣν δὲ γένηται ἴσως μετὰ σκέψεως εὑρήσει τις πολλὰ ζητητέα καὶ στερκτέα εἰς ὠφέλειαν ἡμῶν. ἃ καὶ εὑρήσουσι οἱ τότε περὶ τῶν τοιούτων βουλευόμενοι. ἐγὼ δὲ ὡς ἐξ ὑπογυίου ἐνθυμίζω τόδι. εἰ ἀπέλθοιτε ἐκεῖσε ἀπελεύσεσθε πάντως ὀλίγοι πρὸς ἐκείνους πλείστους ὄντας. εἰ οὖν ἁπλῶς καὶ ἀπερισκέπτως ἀπελθόντες ποιήσετε σύνοδον, ἑλκύσουσι πάντως ἐκεῖνοι τὸ τῶν πλειόνων τὴν ψῆφον ἰσχύειν. καὶ λοιπὸν οὐκ ἀπελεύσεσθε εἰς σύνοδον ἀλλ' εἰς κατάκρισιν. διὰ τοῦτο χρὴ πρότερον ζητηθῆναι καὶ στερχθῆναι τὸ μὴ τῶν πλειόνων τὴν ψῆφον ἰσχύειν; ἀλλὰ τὸ ἓν μέρος ἐπίσης ἰσχύειν ὡς θάτερον, κἂν τὸ μὲν πλεῖστον τὸ δὲ ἐλάχιστόν ἐστι. καὶ οὕτως ἀπελθεῖν καὶ ποιῆσαι τὴν σύνοδον. τοῦτο οὖν μοι ἐπῆλθε κατὰ τὸ παρὸν, καὶ ἀνήνεγκα δοκοῦν μοι συμφέρον.

Ἤρεσε δὲ τότε ὁ βασιλεὺς ὅτι καλὸν δοκεῖ τοῦτο κἀμοὶ, καὶ μέλλομεν φροντίσειν ὅπως ἂν καὶ τοῦτο διαθετήσωμεν. ἐνόμιζον οὖν ἔφη ὁ Γεμιστὸς ὅτι ἐπράχθη τοῦτο πρὸ τοῦ ἐξελθεῖν ὑμᾶς ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. ἐτάχθη δὲ ἡμέρα καὶ ἀπῆλθεν ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ πατριάρχου εἰς τὸν πάπαν, καὶ ὡμίλησαν αὐτῷ ὥραν ἱκανήν, συνόντος αὐτοῖς καὶ τοῦ δεσπότου κύρου Δη-

Verum istud dubium diu antehac inter nos pervulgabatur, cum adhuc in patriâ commoraremur: & tanquam periculosissimum naufragii scopulum, & internecinam perniciem, præ oculis habuimus: ità ut sæpenumero alter alterum domi interrogare consueverit, si quo Marte, hoc incommodo defungi possemus: Nunc autem ubi literatissimus Gemistius à nostratium aliquibus intellexisset, nos hac difficultate implicari, hæc verba protulit: Memini me ante annos duodecim de hoc argumento, cum hoc Imperatore verba fecisse: Cum enim tum temporis Imperator excurrisset in Peloponnesum, mihi ad colloquium admisso, hæc inter cætera patefacere dignatus est: Se ad Ecclesiarum schisma tollendum Legatos misisse Romam; & eo rem perduxisse cum Papa, ut brevi in Italiam profecturi, Synodum Oecumenicam celebraremus: quin & hoc insuper addidit: Et tu Gemisti, quid censes de hoc incæpto? Dic quibus potissimum modis in hoc negotio, & utilitati nostræ prospicere, ac patriæ prodesse valuerimus? Respondi ego me peregrinationem in Italiam nullo pacto comprobare posse: nec enim quantum augurор, ex illâ unquam larga bonorum messis in nostra horrea redundabit: Si tamen res prudenter dispensabitur, nonnulla occurrent diligenter investiganda & ambienda, quæ nostris negotiis aliquem proventum accommodabunt: quod illi soli deprehendent, qui rebus illic cum consilio administrandis præficientur: Sed id unum liceat ex animi motu extemporaneo insinuare: si designata prosequemini, ibitis exigua manus paucissimorum hominum, contrà infinitam gentem: & si inconsideratè ac improvidè ruetis in Synodum, Latini omnia ad se arripient, dominante plurium suffragiorum uti assolet prærogativâ: Ita non ad Synodum, sed ad condemnationem protrahemini: Quare ante omnia modus est constituendus, ut non in majori votorum numero causarum diremptio consistat, sed ut unius partis suffragia, ad alterius in æquipondio librentur, quamvis hinc perpauca appareant, illinc numerosa: ita sine periculo, & cum spe Synodum frequentabitis: Hoc conducibile consilium mihi tum suggessit animus quod impertirem.

Quin & Imperator mea dicta laudare visus est, ac promittere se diligentiam adhibiturum, ut ea res artificio suo, in nostram utilitatem per quam maximam rite disponatur: Quocirca putâram Imperatorem, de eâdem præcipuè cogitasse, priusquam Constantinopoli egrederemini: At indicto die Imperator & Patriarcha Papam simul adiere, & satis diutinè cum illo collocuti sunt:

Δημητρίου. καὶ τῇ ἐπιούσῃ ἦλθεν ὁ βασιλεὺς καὶ εἶδε τὸν πατριάρχην, καὶ ἐβουλεύοντο μόνοι οἱ δύο πολὺ μέρος τῆς ἡμέρας. ἦλθε δὲ καὶ ὁ δεσπότης μετὰ τοῦ βασιλέως. πλὴν ἀφῆκε αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἵστατο ἔφιππος ἐν τῇ αὐλῇ, ἐν ὅσῳ ἐκεῖνοι οἱ δύο ἐβουλεύοντο.

Καὶ τῇ μετ' ἐκείνην πάλιν ὁ πατριάρχης μετεκαλέσατο τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς σταυροφόρους καὶ τοὺς ἡγουμένους δι' ἐμοῦ πέμψαντος ὑπηρέτας, καὶ συναγαγόντος αὐτοὺς ἅμα πρωΐ. εἶπε μοὶ δὲ καὶ τοῦτο ὁ πατριάρχης, ὅτι οὐκ ἀποδέχεται ὁ βασιλεὺς τὸ γινόμενον· λέγει γὰρ οὐκ ὡς ὀφείλω ἐγὼ βουλεύεσθαι τὰ τοιαῦτα μετὰ τῶν ἀρχιερέων. τὰ γὰρ τῆς συνόδου ὀφείλουσι ἀκούειν αὐτοὶ, καὶ εἰς ἐκεῖνα βουλεύεσθαι. τὰ δὲ παρόντα εἰσὶν ἴδια ἐμὰ, καὶ ἐπ' ἐμοὶ ἐστὶ βουλεύεσθαι ταῦτα μεθ' ὧν ἂν ἐθέλω, οὐ μὴν δ' ἔχω ἀνάγκην, καὶ μετ' αὐτῶν ταῦτα βουλεύεσθαι. ἔφην δ' ἐγὼ ὅτι μᾶλλον οἱ ἀρχιερεῖς ὀφείλουσι εἰδέναι καὶ βουλεύεσθαι περὶ τῶν τοιούτων. ταῦτα γὰρ εἰσὶ δεσμὸς τῆς συνόδου καὶ αὐτῶν. εἰ οὖν περὶ τούτων οὐκ ἔχουσιν εἴδησιν, πῶς ἀγωνιοῦνται, καὶ προχωρήσουσιν ἐν τοῖς συνοδικοῖς. εἶπεν οὖν ὁ πατριάρχης, ἐπειδὴ ἐμηνύθησαν ἐλεύσονται καὶ ἀκούσουσι τὰ γεγονότα.

sunt: accedente etiam, ad consilium Domino Demetrio Despotâ: Insequenti mane venit Imperator ad Patriarcham, & soli ab aliis segregati partem maximam diei consultationibus triverunt: Quin & Despota fratrem etiam comitabatur: sed jussus ab Imperatore aliquantisper subsistere, in atrio, insedit equo, quamdiu illi duo remotis arbitris consilia captabant.

Die tertio Patriarcha convocare decrevit, Archiepiscopos, Crucigeros, & præfectos: mihique negotium demandavit, qui missis lictoribus eos in Patriarchæ domum, simul ac illuxit, coegi: & tum mihi secreto dixit: Quod facere instituimus Imperatori nullatenus arridebit, qui palam profitetur se non teneri, cum Episcopis talia communicare: quibus id unum incumbere ait, ut ipsi quæ ad synodum pertinent, explorent, & inde consiliorum occasiones prensent: præsentia vero quæ nunc maturamus, propria esse officii sui mysteria, quæ pandere nisi quibuslibet non obligatur: at Episcopis nulla necessitas cogit: sed Episcoporum plurimum interesse respondi ego, ea rescire quibus nervi ac robora Synodorum constringuntur: Nam nisi fuerint istarum rerum peritiâ exercitati, quâ audebunt confidentiâ cum adversariis congredi, aut sperabunt Synodi destinata, ad fœlicem exitum perducere? Cui subinfert Patriarcha, quandoquidem accersiti huc advenerint, non sunt repudiandi, sed ad eorum quæ tractabuntur admittendi participationem.

τμήμ. ς. Κεφ. ια.

Ἦλθεν οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ δηλωθέντες ἅμα πρωΐ, καὶ καθεσθέντων πάντων ἤρξατο ὁ βασιλεὺς καὶ εἶπεν, ὅπως αὐτός τε καὶ ὁ πατριάρχης εἶδον τὸν πάπαν, καὶ διεξῆλθον λόγους πολλοὺς καὶ καλοὺς, καὶ ἤκουσαν πάλιν λόγους φιλικοὺς καὶ καλούς. καὶ περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος εἶπον, ὅσα ἦν ἁρμόδια πρὸς τὸ πρᾶγμα, καὶ τελευταῖον εἶπεν ἐποιήσαμεν καλῶς, καὶ λίαν καλῶς, καὶ ἔστησε τὸν λόγον μέχρι τούτου. ἐπεὶ δὲ ὥρα παρῆλθεν ἱκανὴ, καὶ οὐκ εἶπέ τι πλέον ἠρώτησαν οἱ ἡμέτεροι εἰπόντες, ὅρισον ἡμῖν πλατύτερον. ἐστέρχθη τὸ ζήτημα καθὼς εἴπομεν, ἢ οὐκ ἐστέρχθη; εἶπε δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπεὶ λέγομεν ὅτι ἐποιήσαμεν καλῶς, καὶ λίαν καλῶς περιττὸν ἐστὶ ζητεῖν πῶς τοῦτ' ἐπράξαμεν. ἰδοὺ δὲ καὶ ὁ πατριάρχης καὶ εἰπάτω εἰ καὶ

αὐτὸς

SECT. VI. CAP. XI.

Ergo Imperator diluculo, & prædicti præsules ad Patriarcham convenerunt: sedentibusque cunctis Imperator occœpit fari: ut ipse & Patriarcha Papam adiere: ut Papa multa verba humanitatis plenissima elocutus, ab ipsis similia exaudivit: Et in propositum (inquit) de suffragiis abundanter explicui quæ causæ nostræ congruere videbantur: Et ne vos multiloquio fatigem, opus coronavimus, egregie, laudabiliter, perpulchrè, & in hoc dicto repente obmutuit: Nostri vero cum aliquamdiu elinguis substitisset rogabant ut ad circumstantiarum momenta fusius evagaretur: & diceret an quod à Papa petiissent, concederetur nec ne? At cum affirmamus, inquit Imperator, nos pulchrè & nimium pulchrè negotium peregisse, superfluum est quærere, quibus mediis obtinuerimus: Patriarcham vestrum contemplamini, eadem profitebitur, si velit: Tum Patriarcha dixit: Opitulante divino numine, egregiè & nimis excellenter, ut vobis modo expressit Imperator

om-

αὐτὸς εἶναι βούλεται). ἔφη δὲ καὶ ὁ πατριάρχης ὅτι μετὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ ἐποιήσαμεν καλῶς, καθὼς ὁρίζει τοῦτο καὶ ὁ βασιλεύς, καὶ λίαν καλῶς ἐπράξαμεν ὅπερ ἐζητήσαμεν μεθ' ὑμῶν. καὶ εἰπόντων ἡμῶν πάλιν, ὁρίσατε ἡμῖν πῶς ἐδέξατο τοῦτο ὁ πάπας, καὶ ποταπόν ἐστι τὸ συμπέρασμα; ἀπεκρίνατο ὁ βασιλεύς, ὅτι ὁ πάπας ἐδέξατο τοῦτο καλῶς, καὶ εὕρομεν αὐτὸν εἰς τοῦτο πολλῷ καλλίονα ἤπερ ἠλπίζομεν, καὶ καλῶς αὐτὸ διεπραξάμεθα. ἡμεῖς δὲ πάλιν εἴπομεν, ἐπεὶ καλῶς διεπράξασθε, οὕτω γὰρ ἔδει, τί τὸ κωλύον, καὶ οὐ πληροφορεῖτε ἡμᾶς τὸ γεγονὸς σαφέστερον; καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς διότι οὐ πάρεισιν ἐνταῦθα οἱ Καρδηνάλιοι, διὰ τοῦτο οὐ βούλεται ὁ πάπας ἀκουσθῆναι, ὅτι προέστησεν αὐτὸς τι ἀπόντων ἐκείνων. καὶ εὐθὺς εἴπομεν ἡμεῖς. λοιπὸν εἰ ἔλθωσιν οἱ Καρδηνάλιοι, οὐ στέρξουσιν ὅπερ ὁρίζετε ὅτι ἐποιήσατε καλῶς. καὶ εἶπεν ὁ πατριάρχης. ἀλλ' οὕτω λέγουσιν ἡμῖν, ὅτι πᾶν ὅπερ ἂν ποιήσῃ ὁ πάπας, οὕτω στέργουσι πάντες τοῦτο, ὡς εἰ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐγεγόνει. στέρξατε οὖν καὶ ὑμεῖς ὅτι καλῶς ἐποιήσαμεν ὅπερ ἐζητήσατε.

Ἡμεῖς δὲ αἰεὶ ἀπητοῦμεν ἵνα εἴπωσιν ἡμῖν σαφῶς τὸ γεγονός, καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης ἔλεγον, ὅτι λίαν καλῶς ἐποιήσαμεν, καὶ ὅτι ἐπράξαμεν πᾶν εἴ τι ἠθέλομεν καθὼς ἠθέλομεν, καὶ πρέπει θαῤῥεῖν ὑμᾶς ὅτι καλῶς ἐποιήσαμεν. ἐκάθητο δὲ καὶ ὁ Πνευματικὸς πλησίον τοῦ δεσπότου χαμαί. καὶ ἀπῄτει καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ἄλλων, τὴν διασάφησιν τοῦ γεγονότος. καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν δεσπότην εἶπε. κἂν ἡ βασιλεία σου ὁρίσον ἡμῖν ὅπερ ζητοῦμεν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς παρῆς εἰς τὸν πάπαν, ὅτε ἐπράχθη ὅπερ νῦν ἀπαιτοῦμεν μαθεῖν. ἔφη δὲ ὁ δεσπότης μὴ ἀπαίτει παρ' ἐμοῦ, ἐγὼ γὰρ οὐ λέξω τι ἀφ' ὧν ἀπητεῖτε. ἡμεῖς οὖν ἀεὶ ἀπητοῦμεν πάντες, ἕκαστος ἐκ διαδοχῆς, καὶ ἐνιστάμεθα ζητοῦντες καθαρῶς μαθεῖν τὸ γεγονός. ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης οὐκ ἔλεγον τι πλειότερον, εἰ μὴ ὅτι καλῶς ἐποιήσαμεν: πῶς γὰρ ἡμεῖς οὐκ ἐμέλλομεν φροντίσειν ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου συμφέροντος, καὶ ὑπὲρ πάντας ὑμᾶς ἐπιμε-

με-

omnia accommodavimus: Nostri vero cupientes rem acu penitius tangi, utrumque sollicitarunt dicere: Papa quid censuit? quid definitum prodiit? Respondit Imperator, Papa mirâ benignitate amplexus est omnia: eumque deprehendimus magis propensum in nostra vota quam aut sperare potuimus, aut nobis metipsis adblandiri: & pulcrè, perpulcrè omnia cum illo transegimus: At cum omnia tam luculenter pulcra sint à vobis perpetrata, ut vos dicere decet, & nos credere, quid quæsumus impedit, quo minus hæc pulcra nobis pulcrius eluceant, & vestra enarratio nobis certiorem fidem ingeneret? Quia Cardinales consiliis non intererant, inquit Imperator, ideo celatum voluit Papa, ne quid autoritate propriâ, aut jurisdictione Pontificiâ, enuntiasse videretur: Ergo cum Cardinales resciverint (nostri suggessere) verendum est, ne illi vestris perpulcrè gestis sua pernegent suffragia: Cui obvenit Patriarcha: At nobis Latini ab initio asseverarunt: quicquid per se solus Papa decernit, ita firmum ab omnibus excipi, ac si ab ipso Deo promulgatum humano generi promanasset: Ac quiescite igitur in hoc uno verbulo, perpulcrè omnia vestram in gratiam à Papâ per nos sunt impetrata.

Verum nos omnes vociferavimus, detersis ambagibus, quid tum gereretur simpliciter declararent: At Imperator & Patriarcha, nihil aliud præter pulchrè & excellenter omnia ac pro votis successisse quicquid illi mentibus designarunt: quodque ipsis id toties asseverantibus, nos deceat eâ animorum fiduciâ imbui. Dominus Pœnitentiarius tum forte sedebat infrà Despotam in pavimento, qui veram rei historiam cum reliquis scire pruriebat: & conversus ad Despotam, submissâ voce insusurravit: Absolve nos hoc dubio, quando tua Imperatoria Dominatio interfuit, cum hæc apud Papam moverentur, quæ nunc intelligere efflagitamus: Verum Despota Pœnitentiarium repulit, ajens se nihil eorum quæ scire cupiebamus revelare velle: Nos autem scrupulo non exempti, semper institimus universi simul, & singuli ordine suo rogantes in veritatem negotii à verborum involucris introduci: At Imperator & Patriarcha nil præter antiquum Euge mirati, quod non crederemus: quo pacto enim ipsos non oportuit salutis propriæ cum nostrâ conjunctissimæ curam maximam habuisse? Tandem post varia verborum diverticula, tot quæstionibus, tot responsis circumacta, in hunc sermonem Patriarcha prorupit.

Agite inquit, vobiscum reputate si duo principales Domini, quales Imperator, & ego, Papam adierint, & reversi cum sponsione toties affirme-

rue-

μελήσεσθαι. μετὰ δὲ τοὺς πολλοὺς λόγους καὶ ἐρωταποκρίσεις, εἶπεν ὁ πατριάρχης·

Ἄγε δή, πόσον ἐστὶ τὸ ἀπελθεῖν εἰς τὸν πάπαν δύο αὐθέντας, βασιλέα λέγω καὶ πατριάρχην, καὶ ὑποστρέψαντας λέγειν, ὅτι πάνυ καλῶς ἐποιήσαμεν ὅπερ ἠθέλομεν, καὶ μὴ ἀρκεῖσθαι τοὺς ἀκούοντας, ἀλλὰ ἐπὶ τοσοῦτον ἐξετάζειν καὶ πολυπραγμονεῖν; καὶ εὐθὺς στραφεὶς ὁ Πυλλιμαλικὸς λέγει τῷ δεσπότῃ, καὶ νῦν τί ἀπέμεινεν ἡ βασιλεία σου ἔξω εὑρεθεῖσα τῶν αὐθεντῶν. ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οὖν λόγοις παρετάθη τὸ ἕκτον τοῦ νυχθημέρου, καὶ ἐδυσχέραινον πολλοὶ τῶν γερόντων. ἀγανακτήσας δὲ πλέον τῶν ἄλλων ὁ Μονεμβασίας ἔφη, περιττόν ἐστιν ὃ ζητοῦμεν. ὁ τυχὼν πρέσβυς πεμφθεὶς παρ' οἵου δή τινος ἄρχοντος, εἰς ἕτερον, εἰ ἐπανέλθοι καὶ ἐρωτηθεὶς τί ἐποίησε ἀποκριθείη ὅτι καλῶς, στέργεται παρὰ πάντων. νῦν δὲ ἀπῆλθον ὅτι αὐθέντης ἡμῶν ὁ βασιλεύς, καὶ ὁ δεσπότης ἡμῶν ὁ πατριάρχης, καὶ λέγουσιν ὅτι ἐποίησαν καλῶς. οὐ δεῖ καὶ ἡμᾶς στέργειν τοῦτο καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν; πάντως γὰρ καλῶς ἔμελλον ποιήσειν.

Προσετέθησαν δὲ τούτῳ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀφελεστέρων, καὶ οὕτως ἔπαυσέ τε τὸ ζήτημα καὶ διελύθη ὁ σύλλογος. ἔξεστι δέ γε τοῖς βουλομένοις στοχάζεσθαι ὁποῖον ἦν τὸ βούλευμα, ὅπερ μετὰ τὸ ἀπελθεῖν εἰς τὸν πάπαν ἐβουλεύετο ὁ βασιλεὺς μόνος μετὰ τοῦ πατριάρχου ὥραν πολλήν, καὶ ἐμελέτων πῶς ἂν ἐξαγγείλωσι τοῦτο τῇ ὑστεραίᾳ πᾶσιν ἡμῖν. εἶπον δὴ μόνον ὃ πολλάκις εἴρηται τὸ ἐποιήσαμεν λίαν καλῶς. οὗ οὐδὲ τὸν δεσπότην ἠθέλησαν ἔχειν συνίστορα. βουλευόμενοι γὰρ καὶ συσκευάζοντες τοῦτο κατέλιπον αὐτὸν ἔξω ἵστασθαι ἔφιππον, ἵνα μηδὲ αὐτὸς εἰδοίη περὶ ἡμῶν τὸ ἐποιήσαμεν καλῶς. καὶ ταῦτα συνόντα καὶ αὐτὸν αὐτοῖς εἰς τὸν πάπαν ὅτ' ἐκεῖνο τὸ καλῶς ἐτεκταίνετο, εἴπερ ἐγένετο.

τμήμ. ϛ. Κεφ. ιβ.

Μετὰ ταῦτα προὔβαινον αἱ περὶ τῆς συνόδου προκαταστάσεις καὶ διασκέψεις. ἐπεδήμουν γὰρ οἱ Καρδινάλιοι συνεχῶς εἰς τὸν βασιλέα, καὶ ἔλεγον καὶ ἔπραττον

τὰ

ruerint, se mirabili successu omnia obtinuisse, & nolint credere qui ista audiunt, sed tantâ curiositate singula scrutantur, examinant, pervestigant: Tum Pœnitentiarius in Despotam obvertit vultum: Et quo malo fato, inquit, tua Imperatoria Dominatio, hac excidit prærogativâ, ut inter hos semideos non numereris? At in his sermonibus sexta pars diei futiliter consumpta evanuit: ringentibus, frendentibusq; senibus plerisque: Adeo ut Monembasius præ cæteris irâ percitus, quid diem (inquit) frustra ludimus sciscitando? Legatus quilibet ab uno principe ad alium, si reversus à suis interrogabitur, quo fructu perfunctus sit munere, & respondebit, supra modum prospero, celebrabunt omnes ut bonum patriæ civem: Ergo cum Imperator princeps noster, & noster Dominus Patriarcha, personas Legatorum pro nobis sustinuerint, & se singulariter cuncta administrasse affirmaverint, nonne æquum est sine ulteriori indagine, nostras rationes eorum astipulationibns contradere? qui nisi pulcrè & eminenter pro nobis nulla sunt obituri.

Atque hinc Episcoporum reliqui in solidis affectibus moderatiores assentiebantur, & quæstio irraucuit, & conventus recessit: Sed hinc cuilibet conjicere fas est, quale consilium postquam adiissent Papam, Imperator & Patriarcha soli captabant, nobis postridie communicandum: ut nihil aliud proferrent quam Euge suum, cuncta mirabiliter absolvimus: quod ne saperet Despota prohibuere: quem equo insidentem in atrio exteriori relinquebant, dum illi capita ad comminiscendum conjungerent: ut ante nos nihil resciscceret negotii: etiamsi eos comitaretur ad Papam, apud quem hoc figmentum primo prodiit efformatum: si vel illinc vel aliunde uspiam prodiit efformatum, quam ex ipsius Imperatoris & Patriarchæ cerebris.

SECT. VI. CAP. XII.

Ab his vero temporibus omnia ad inchoandam, constituendamque Synodum anhelabant: Nam Cardinales ultrò citròque commeando ad Imperatorem cum eo tractabant, quæ ad Synodum conflandam, animandamque pertinebant.

Per-

τὰ συντείνοντα πρὸς τὸ συστῆναι καὶ διενεργεῖσθαι τὴν σύνοδον. ἑώρων γὰρ ὅτι ὁ μὲν πατριάρχης ὀλίγον πάνυ εἰς ταῦτα συνεβάλλετο. πάντα δὲ διὰ τοῦ βασιλέως κατεσκευάζοντο, καὶ ἐκ τῆς ἐκείνου γνώμης ἤρτηντο τὰ καθόλου. μετεκαλέσατο δὲ ὁ βασιλεὺς ἐξ τῶν ἀρχιερέων τοὺς πρώτους, ἐκ τε τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων τὸν μέγαν χαρτοφύλακα, καὶ τὸν μέγαν ἐκκλησιάρχην ἐμὲ, ἐκ τῶν ἡγουμένων τὸν τοῦ παντοκράτορος, καὶ τὸν τοῦ καλέως, καὶ Ἱερομόναχον μωϋσῆν τὸν ἁγιορείτην, μεθ' ὧν καὶ τὸν διδάσκαλον τὸν Γεμιστὸν, διδάσκαλον τὸν σχολάριον, καὶ τὸν Ἀμηρούτζιν. ὧν συναχθέντων, ἐν τῷ παλατίῳ ὥρισεν ὁ βασιλεύς.

Ἰδοὺ χρεία ἐστὶν ἵνα σὺν Θεῷ ἀρξώμεθα τῶν συνοδικῶν συνελεύσεων. ἐν ποιάταις οὖν πόθεν φαίνεται ὑμῖν καλὸν ἄρξασθαι; ἐμοὶ δοκεῖ διαιρεῖσθαι εἰς δύο τὸ ἡμέτερον ζήτημα· εἴς τε τὸ περὶ τῆς δόξης, ἵνα ἐξετασθῇ δηλονότι, εἰ ἄρα σύμφωνός ἐστι τῇ παραδόσει τῆς εὐσεβείας ἡμῶν ἡ δόξα, ἣν ἡ λατινικὴ ἐκκλησία ἐδόξασεν ἢ ἐπισφαλής, καὶ εἰς τὸ περὶ τῆς προσθήκης. εἰ ἄρα εἶχον ἄδειαν, εἰ καὶ ὑγιὴς ἦν προσθεῖναι ταύτην ἐν τῷ συμβόλῳ. πότερον οὖν δοκεῖ ὑμῖν ζητηθῆναι πρότερον; ἔνιοι μὲν οὖν εἶπον ὅτι τὸ περὶ τῆς προσθήκης δεῖ κινηθῆναι πρότερον. ἔνιοι δ' αὖ τὸ περὶ τῆς δόξης. οἱ μὲν οὖν εἰπόντες δεῖν ἐξετασθῆναι πρῶτον τὸ περὶ τῆς δόξης κατεσκεύαζον οὕτως. δεῖ πρῶτον εὑρεθῆναι εἰ ὑγιής ἐστιν ἡ δόξα ἢ ἐπισφαλής. εἰ γὰρ δυνηθεῖεν ἴσως ἐκεῖνοι ὑγιᾶ αὐτὴν ἀποδεῖξαι ἔχομεν ἡμεῖς τότε κινῆσαι τό. ἀλλ' εἰ καὶ ὑγιής ἐστιν ἀλλ' οὐκ ἐξὸν προστεθῆναι ἐν τῷ συμβόλῳ. μὴ δυνηθέντων δὲ δεῖξαι πολλῷ γε μᾶλλον οὐκ ἐξόν. οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, διὰ τὴν προσθήκην διέστημεν ἀπὸ τῶν λατίνων, δέον οὖν ἐστὶ ζητηθῆναι πρῶτον τὸ τῆς διαστάσεως αἴτιον, εἶτα τὸ περὶ τῆς δόξης. λόγων οὖν πολλῶν κινηθέντων περὶ τούτου ἀφ' ἑκατέρου μέρους, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ ζητήματος, κατὰ τὸ ἐγχωροῦν γυμνασθέντος, ὕστερον ἀπῃτήθησαν γνῶμαι πρὸς τοῦτο.

Ὁ μὲν οὖν Ἐφέσου καὶ ὁ Γεμιστὸς εἶπον ὅτι

Percipiebant enim planè tam Patriarcham exile momentum ad ea afferre, ut ad Imperatoris arbitrium cuncta fingerentur negotia, à quo solo pendebant: Imperator itaque accersivit è toto præsulum cætu sex primarios Archiepiscopos è principibus Ecclesiasticis, Magnum Scriniarium, & meipsum Magnum Ecclesiarcham, è præfectis sacrarum ædium, Monasterii Omnipotentis & Calei præpositos, ex Hieromonachis Mosem sacri montis, una cum Doctore Gemistio, Doctore Scholario & Ameruntza, quibus in aulâ Imperatoriâ congregatis, in hunc modum sensa mentis explicuit Imperator.

Ecce nos jam tempus monet, ut Deo aspirante Synodales sessiones incœptemus: In quibus operæpretium est scire, in quo primum cardine figamus vestigia, aut unde exordia rationum deducamus: Nam illa quæstio penitius pensitata, in duos alveos abire videtur; Primo an Dogma ipsum de processione Spiritus Sancti, quod Romana Ecclesia profitetur, cum nostro Orientali consentiat, nec ne? Secundo de additâ voce ad symbolum: An jure Romani hanc sibi libertatem vindicarunt, aliquid pro libitu suo ad sacrum symbolum adjiciendi? Et an ipsis licitum fuit, etiamsi Doctrinæ fuisset sana? Sed ab utro quæstionis membro incipiemus? alii additamentum præposuere, alii ipsam opinionem: Et qui primo insistere in ipso dogmate censuerunt, tale ratiocinium sibi formare visi sunt: Oportet imprimis fundamenta ipsa rimari, si quæstio firma sit ac sana, an secius lubrica & hetrodoxa: Et si forsan potuerint opinionem ipsam inculpabilem nobis astruere, tum postea objiciemus, at non debuit tamen in sacrum symbolum intrudi: si non potuerint comprobare, multo minus debuit: Qui vero ab additamento ad Symbolum originem disputandi derivabant, tali argumento utebantur: Vox in symbolum impacta, primam præbuit ansam dissidii inter nos & Latinos: Igitur primigenia discordiarum causa pervestiganda est, posteà de dogmate videndum: Variantibus igitur quamplurimis hac illac sententiis, dum alterutra pars opiniones proprias rationibus firmare conaretur, & ipse Imperator ut valuerat antea, totam causam expresserat, suffragia tandem ad dirimendam altercationem postulata sunt.

Ephesius, ac Gemistius stabant pro symbolo, & illinc oriri dissertationes ajebant oportere, unde prima dissidii scaturigo ebulliit: Quibus maxima pars subsequentium se adjunxit: Nicænus, Doctor Scholarius & Ameruntza, in ipsum dogma fundamentale magis inclinabant: quibus cum & ipse sentiebam, hanc rationem promens: Omnis in universum quæstio à duplici contestatione litis procedit, vel prima,

vel

ὅτι τὸ αἴτιον, καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ σχίσματος γέγονεν ἀπὸ τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκης. ἐκ τούτου δεῖ, καὶ τὴν ἀρχὴν γίνεσθαι τῶν διαλέξεων. τῇ δὲ τοιαύτῃ τούτων γνώμῃ προσετέθησαν καὶ οἱ πλείους. ὁ δὲ Νικαίας, ὁ διδάσκαλος ὁ σχολάρχος, καὶ ὁ Ἀμηρούτζης εἶπον δεῖν εἶναι πρῶτον τὴν δόξαν ἐξετασθῆναι. μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς εἶπεν ὅτι τὸ καθόλου ζήτημα κατ' ἔνστασιν προβαίνει καὶ ἀντιπαράστασιν. δεῖ οὖν καὶ ἡμᾶς χρήσασθαι πρῶτον τῇ ἐνστάσει, εἰς ἣν ἀνάγεται ἡ ἐξέτασις τῆς δόξης. εἶθ' οὕτως τῇ ἀντιπαραστάσει εἰς ἣν ἀνάγεται ἡ προσθήκη. ἔχομεν δ' εἰς τοῦτο παράδειγμα τὸν ἅγιον τὸν Καβάσιλαν, ὃς μετὰ τὸ ἐλέγξαι διὰ πολλῶν τὴν δόξαν, ὕστερον χωρεῖ κατὰ τῆς προσθήκης.

vel secundæ quæ ab emergenti articulo primæ nascitur, primamque destruit: Hanc Græci Rhetores Instantiam vocant, illam Antiparastasin. Quare meo sensui consentaneum magis videretur, primam litem in discrimen mittere, ad quam ipsa dogmatis disquisitio refertur: deinde de secundaria illa suboriente agere, ad quam additamentum revocatur: Atque ita Sancti Cabasilæ exemplum imitabimur, qui cum argumentorum telis ipsum dogma confodisset, ad evertendum posteà additamentum, stilum fœliciter strinxit.

τμήμ. ϛ. κεφ. ιγ.

Ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς ἐβεβαίωσε τὴν πλειόνων τὴν ψῆφον, ἐπεὶ καὶ πρότερον αὐτῇ συνηγόρει. ἐζήτησε δὲ καὶ τὴν δεσπότου γνώμην, εἰρηκὼς εἶπε καὶ σὺ ἀδελφούτζικε τί σοι δοκεῖ περὶ τούτου; ἔφη δὲ ὁ δεσπότης, ἐγὼ οὐκ οἶδα λέγειν περὶ τῶν τοιούτων, τί γὰρ ἂν εἴπω εἰς ὃ οὐκ ἐπίσταμαι. ὅμως ἐπειδὴ ὁρίζεις ἵνα εἴπω τι, φαίνεταί μοι κάλλιον εἶναι, τὸ τοῖς τῶν πλειόνων ἕπεσθαι γνώμαις. καὶ μεθ' ἡμέρας δύο ἦλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν πατριάρχην. μετεκαλέσαντο καὶ δ' τῶν ἀρχιερέων τοὺς πρώτους τόν τε μέγαν Χαρτοφύλακα καὶ ἐμέ. εἶτα τὸν Πνευματικὸν, καὶ ἓξ τῶν συγκλητικῶν, καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς. οἱ Καρδινάλιοι ἦλθον εἰς ἐμὲ, καὶ παρεστήσαμεν ἵνα συνερχώμεθα, καὶ ποιῶμεν συνόδους τρεῖς τῆς ἑβδομάδος ἀπαραιτήτως. καὶ εἰ συμβῇ ἀγανακτῆσαι τὸν πατριάρχην, ἢ τὸν βασιλέα, κατ' αὐτὴν τὴν τεταγμένην ἡμέραν, ἵνα μὴ ἐμποδίζηται ἡ σύνοδος, δι' ἀγανάκτησιν ἑνὸς ἐξ ἡμῶν. εἴδε καὶ ὁ πρὸς διαλεγόμενος ἀγανακτήσει, ἵνα ἀναπληροῖ τὴν διάλεξιν αὐτοῦ ἕτερος τῶν ἐκλελεγμένων. ἢ ἵνα γίνηται ἡ διάλεξις τῇ μετ' ἐκείνην ἡμέρᾳ. ὡσαύτως καὶ εἰ τύχοι ἑορτάσιμον εἶναι τὴν ἡμέραν, ἵνα γίνηται ἡ σύνοδος τῇ μετ' ἐκείνην. ὡς ἂν γίνωνται τρεῖς συνοδικαὶ διαλέξεις καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα ἀπαραιτήτως. ἵνα δὲ συνερχώμεθα, πρωῒ καὶ ἄρχωνται αἱ διαλέ-

SECT. VI. CAP. XIII.

Ad hæc Imperator censuram protulit decretoriam, ut plurimorum suffragantium calculi evincerent, cui & ipse ab initio patrocinabatur: Ac ut plenior exiret sententia, placuit Despotæ votum sciscitari: Et tu mi fratercule (inquit) quid tibi mens suggerit in ista controversia? Cui Despota. Haud equidem scio cui propendeam: quorsum enim in tam alta mysteria penetrarem, aut ea definirem, quæ meum superant intellectum? Verum quando imperas, ut alicui parti assensum præbeam, satius ad suffragiorum prævalentium multitudinem accederem. His peractis post biduum Imperator ad Patriarcham accessit, eoque adduci fecit Archiepiscopos quatuor primarios, magnum Scriniarium & meipsum, iisque adscivit Pœnitentiarium, cum sex aliis ordinis Senatorii magnatibus; quibus omnibus Imperator significavit, se cum Cardinalibus vehementer id deposcentibus pepigisse, ut ter singulis septimanis sessiones habeantur Synodicæ, sine ullâ spe deprecandæ veniæ: Et si contigerit in die sessioni præstituto, Imperatorem, vel Patriarcham, decumbere, ea ratio ab omnibus ineatur, ut reliqui nihilominus ad Synodum conveniant, nec ab unius aut plurium absentiis, quacumque de caussâ, rerum gerundarum orbita sufflaminetur, aut publica utilitas detrimentum capiat: Porro, & si quis ad discèptandum electus morbo corripietur, suppleat ejus locum alter ejusdem ordinis, ac primi pili, vel cras absque ulteriori comperendinatione munia redintegret: Quin & si in solennem feriam inciderit, crastino festi sessio celebretur; ita ut ter in septimana sessionum recurrat inevitabilis consuetudo: Ac ut maturè ante

λέγεσθαι ἀπὸ μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας τῆς ἡμέρας, παύωνται δὲ περὶ τὴν ἕκτην ὥραν. συνεφωνήσαμεν οὖν, καὶ ὑπεστήσαμεν ταῦτα. καὶ ἀπῄτησαν ἡμῖν ἐπὶ τούτοις γράμμα, ὃ καὶ πεποιήκαμεν, εἰς βεβαίωσιν τῶν συμφωνηθέντων. εἶτα εἶπον ἵνα λάβωμεν ἡμεῖς ὁποῖον ἂν ἑλώμεθα, ἢ ἵνα προτείνωμεν ἡμεῖς, κἀκεῖνοι ἀπολογῶνται, ἢ τὸ ἀνάπαλιν. ἐκλέξασθε οὖν ὁποῖον ἂν φανῇ λυσιτελέστερον ἡμῖν: ἐπεὶ τὴν αἵρεσιν ἡμῖν ἐπέτρεψαν. Ἀπεκρίναντο δὲ οἱ ἡμέτεροι, ὅτι ἡμῖν ἀνήκει τὸ προτείνειν, ἡμεῖς γάρ ἐσμεν οἱονεὶ ἐνάγοντες, καὶ προέρχεται ἡμῖν ἀπαιτεῖν τοὺς Λατίνους τίνι λόγῳ τὴν προσθήκην πεποιήκασι. ἐκεῖνοι δὲ ὀφείλουσιν ἀπολογεῖσθαι. λυσιτελεῖ δὲ τοῦτο ἡμῖν, καὶ κατ᾽ ἄλλους τινὰς τρόπους. προέστη οὖν ἵνα προτείνωμεν ἡμεῖς. ἐπὶ τούτοις εἶπεν ὁ βασιλεύς. ἐκλέξασθε τίνες ἔσονται οἱ προσδιαλεγόμενοι: ἐξελέξαντο οὖν ἕξ, τὸν Ἐφέσου, τὸν Ῥωσίας, τὸν Νικαίας, τὸν σοφὸν Γεμιστόν, τὸν μέγαν Χαρτοφύλακα, καὶ ἐμέ. ἐγὼ δὲ πολλὰ ἱκετεύσας τὸν Βασιλέα, καὶ τὸν Πατριάρχην, ἵνα ἐκβάλωσί με τῆς τοιαύτης τάξεως. εἶτα καὶ τὸν Πνευματικὸν εἰς τοῦτο εὑρὼν συνεργόν, μόλις εὗρον τὸ ἀπεῖναι με τοῦ τοιούτου κόπου. διὸ καὶ ἀντ᾽ ἐμοῦ ἔταξαν τὸν μέγαν Σκευοφύλακα. ἔταξαν δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ μέρους τῶν Λατίνων ἐκλελεγμένοι, Καρδινάλιος ὁ Ἰουλιανός, ὁ Ῥόδου Ἀνδρέας, ὁ Ἐπίσκοπος Φρουλιένσης, πρεβεντζιάλιος ὁ Ἰωάννης καὶ ἕτεροι δύο. ὑπετύπωσε πάλιν ὁ βασιλεύς, ἵνα διαλέγωνται οἱ δύο, μόνοι ὁ Ἐφέσου καὶ ὁ Νικαίας. εἶτα ἐφάνη καλόν, ἵνα ἀπέλθωσι τινὲς εἰς τὸν πάπαν, δηλώσοντες τὰ γινόμενα αὐτῷ.

ante Auroram conveniatur: & sermocinationes inceptæ à sesquihorâ post crepusculum matutinum, ad diei sextam, continuentur: In hoc pactum consensimus, nec verbis tantum, sed à nobis syngraphas postularunt, quas signatas obtulimus, ut inviolata quæ sanximus perdurarent.

De modo autem publicè agendi, nobis optionem dederunt: an mallemus in medium proponere, ut illi respondeant, an vice versa? Nunc eligite dixit Imperator, quod frugi vestræ magis expedire judicabitis: siquidem vobis eligendi arbitrium permittitur: Tum nostrates unanimi voce succlamarunt: suum esse proponere, quando illi viderentur Repetundarum Latinos accusare, quod furtim dictionis additamentum in symbolum injecissent: Latini vero nobis respondeant, si possent: & hanc formam disceptandi ipsis multifariè profuturam autumarunt: Ita Imperator facultatem proponendi suis indulsit: Postremo dixit Imperator ergo eligite, qui cum Latinis contendant, viros militiæ literariæ expertos: & protinus sex nominarunt, Ephesium, Rossensem, Nicænum, eruditissimum Gemistium, magnum Scriniarium, & meipsum: At ego Imperatorem & Patriarcham obnixè deprecatus, ab eorum numero eximi; cum & Pœnitenriarium reperissem mihi faventem in hoc negotio, obtinui tandem, sed difficulter, eâ molestiâ exonerari: Et in locum mihi prius assignatum, magnum Ecclesiasticæ supellectilis præfectum substituerunt: ex adverso Latini totidem elegerunt, Julianum Cardinalem, Andræam Rhodi Episcopum, Episcopum Forojuliensem; & Joannem à Sancta Pagina, Provincialem, cum duobus aliis: & quanquam sex hinc ut illinc eligerentur, Imperator tamen censuit, perquam esse necessarium, ut onus integrum arguendi in duos tantum, Ephesium ac Nicænum recumberet: & placuit quosdam ad Papam legare. qui ipsi cuncta ordine exponerent.

τμήμ. ϛ. κεφ. ιδ.

Ὥρισεν οὖν ὁ βασιλεὺς κῦρον Ἀνδρόνικον τὸν Ἰάγαριν, καὶ ἐμέ, ἵνα ἀπέλθωμεν εἰς τὸν πάπαν, καὶ πρῶτον μὲν εἴπωμεν αὐτῷ, ὅπως ἐσμὲν παρεσκευασμένοι, εἰς τὴν σύνοδον, καὶ ταχθήτω ἡμέρα, καθ᾽ ἣν βούλεσθε συνελθεῖν. δεύτερον ὅτι ἡμεῖς μέλλομεν ἔχειν τὸ προτείνειν. τρίτον ἵνα ζητήσωμεν γίνεσθαι τὰς συνόδους ἐν τῷ ναῷ τῆς ἐπισκοπῆς, εἰ

Sect. VI. Cap. XIV.

Imperator itaque delegavit Dominum Andronicum Jagarin, & meipsum, ut profecti ad Papam, hæc tria nuntiaremus: Primò nos jam in procinctu stare, ad incœptandam Synodum, & diem præstitutum expetere quo nos jubeat negotia auspicari: Secundò, ut nostrorum sit hominum opponere, Latinorum respondere: Tertiò, ut Synodi sessiones habeantur in Episcopi Templo Cathedrali, si non omnes, at plurimæ: si non plurimæ, saltem duæ aut tres pri-

ὅτι τὸ αἴτιον, καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ σχίσματος γέγονεν ἀπὸ τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκης. ἐκ τούτου δεῖ, καὶ τὴν ἀρχὴν γίνεσθαι τῶν διαλέξεων. τῇ δὲ τοιαύτῃ τούτων γνώμῃ προσετέθησαν καὶ οἱ πλείους. ὁ δὲ Νικαίας, ὁ διδάσκαλος ὁ σχολάριος, καὶ ὁ Ἀμηρούτζης εἶπον δεῖν εἶναι πρῶτον τὴν δόξαν ἐξετασθῆναι. μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς εἶπον ὅτι τὸ καθόλου ζήτημα κατ' ἔνστασιν προβαίνει καὶ ἀντιπαράστασιν. δεῖ οὖν καὶ ἡμᾶς χρήσασθαι πρῶτον τῇ ἐνστάσει, εἰς ἣν ἀνάγεται ἡ ἐξέτασις τῆς δόξης. εἶθ' οὕτως τῇ ἀντιπαραστάσει εἰς ἣν ἀνάγεται ἡ προσθήκη. ἔχομεν δ' εἰς τοῦτο παράδειγμα τὸν ἅγιον τὸν Καβάσιλαν, ὃς μετὰ τὸ ἐλέγξαι διὰ πολλῶν τὴν δόξαν, ὕστερον χωρεῖ κατὰ τῆς προσθήκης.

vel secundæ quæ ab emergenti articulo primæ nascitur, primamque destruit: Hanc Græci Rhetores Instantiam vocant, illam Antiparastasin. Quare meo sensui consentaneum magis videretur, primam litem in discrimen mittere, ad quam ipsa dogmatis disquisitio refertur: deinde de secundaria illa suboriente agere, ad quam additamentum revocatur: Atque ita Sancti Cabasilæ exemplum imitabimur, qui cum argumentorum telis ipsum dogma confodisset, ad evertendum posteà additamentum, stilum fœliciter strinxit.

τμήμ. ς. κεφ. ιγ.

Ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς ἐβεβαίωσε τὴν πλειόνων τὴν ψῆφον, ἐπεὶ καὶ πρότερον αὐτῇ συνηγόρει. ἐζήτησε δὲ καὶ τὴν δεσπότου γνώμην, εἰρηνικῶς εἰπὼν καὶ σὺ ἀδελφούτζικε τί σοι δοκεῖ περὶ τούτου; ἔφη δὲ ὁ δεσπότης, ἐγὼ οὐκ οἶδα λέγειν περὶ τῶν τοιούτων, τί γὰρ ἂν εἴπω εἰς ὃ οὐκ ἐπίσταμαι. ὅμως ἐπειδὴ ὁρίζεις ἵνα εἴπω τι, φαίνεταί μοι κάλλιον εἶναι, τὸ τοῖς τῶν πλειόνων ἕπεσθαι γνώμαις. καὶ μεθ' ἡμέρας δύο ἦλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν πατριάρχην. μετεκαλέσατο καὶ δ' τῶν ἀρχιερέων τοὺς πρώτους τόν τε μέγαν Χαρτοφύλακα καὶ ἐμέ. εἶτα τὸν Πνευματικὸν, καὶ ἓξ τῶν συγκλητικῶν, καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς. οἱ Καρδηνάλιοι ἦλθον εἰς ἐμέ, καὶ παρεισηνέσαμεν ἵνα συνερχώμεθα, καὶ ποιῶμεν συνόδους τρεῖς τῆς ἑβδομάδος ἀπαραιτήτως. καὶ εἰ συμβῇ ἀγανακτῆσαι τὸν πατριάρχην, ἢ τὸν βασιλέα, κατ' αὐτὴν τὴν πεπαγμένην ἡμέραν, ἵνα μὴ ἐμποδίζηται ἡ σύνοδος, δι' ἀγανάκτησιν ἑνὸς ἐξ ἡμῶν. εἰ δὲ καὶ ὁ πρὸς διαλεγόμενος ἀγανακτήσει, ἵνα ἀναπληροῖ τὴν διάλεξιν αὐτοῦ ἕτερος τῶν ἐκλελεγμένων. ἢ ἵνα γένηται ἡ διάλεξις τῇ μετ' ἐκείνην ἡμέρᾳ. ὡσαύτως καὶ εἰ τύχοι ἑορτάσιμον εἶναι τὴν ἡμέραν, ἵνα γένηται ἡ σύνοδος τῇ μετ' ἐκείνην. ὡς ἂν γίνωνται τρεῖς συνοδικαὶ διαλέξεις καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα ἀπαραιτήτως. ἵνα δὲ συνερχώμεθα, πρωῒ καὶ ἄρχωνται αἱ διαλέ-

Sect. VI. Cap. XIII.

Ad hæc Imperator censuram protulit decretoriam, ut plurimorum suffragantium calculi evincerent, cui & ipse ab initio patrocinabatur: Ac ut plenior exiret sententia, placuit Despotæ votum sciscitari: Et tu mi fratercule (inquit) quid tibi mens suggerit in ista controversia? Cui Despota. Haud equidem scio cui propendeam: quorsum enim in tam alta mysteria penetrarem, aut ea definirem, quæ meum superant intellectum? Verum quando imperas, ut alicui parti assensum præbeam, satius ad suffragiorum prævalentium multitudinem accederem. His peractis post biduum Imperator ad Patriarcham accessit, eoque adduci fecit Archiepiscopos quatuor primarios, magnum Scriniarium & meipsum, iisque adscivit Pœnitentiarium, cum sex aliis ordinis Senatorii magnatibus; quibus omnibus Imperator significavit, se cum Cardinalibus vehementer id deposcentibus pepigisse, ut ter singulis septimanis sessiones habeantur Synodicæ, sine ullâ spe deprecandæ veniæ: Et si contigerit in die sessioni præstituto, Imperatorem, vel Patriarcham, decumbere, ea ratio ab omnibus ineatur, ut reliqui nihilominus ad Synodum conveniant, nec ab unius aut plurium absentiis, quacumque de causâ, rerum gerundarum orbita suffiaminetur, aut publica utilitas detrimentum capiat: Porro, & si quis ad disceptandum electus morbo corripietur, suppleat ejus locum alter ejusdem ordinis, ac primi pili, vel cras absque ulteriori comperendinatione munia redintegret: Quin & si in solennem feriam inciderit, crastino festi sessio celebretur; ita ut ter in septimana sessionum recurrat inevitabilis consuetudo: Ac ut maturè ante

λέξεις ἀπὸ μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας τῆς ἡμέρας. παύωνται δὲ περὶ τὴν ἕκτην ὥραν. συνεφωνήσαμεν οὖν, καὶ περιεστήσαμεν ταῦτα. καὶ ἀπῄτησαν ἡμῖν ἐπὶ τούτοις γράμμα, ὃ καὶ πεποιήκαμεν, εἰς βεβαίωσιν τῶν συμφωνηθέντων. εἶτα εἶπον ἵνα λάβωμεν ἡμεῖς ὁποῖον ἂν ἑλώμεθα, ἢ ἵνα προτείνωμεν ἡμεῖς, κἀκεῖνοι ἀπολογῶνται, ἢ τὸ ἀνάπαλιν. ἐκλέξασθε οὖν ὁποῖον ἂν φανῇ λυσιτελέστερον ἡμῖν: ἐπεὶ τὴν αἵρεσιν ἡμῖν ἐπέτρεψαν. Ἀπεκρίναντο δὲ οἱ ἡμέτεροι, ὅτι ἡμῖν ἀνήκει τὸ προτείνειν, ἡμεῖς γὰρ ἐσμὲν οἱονεὶ ἐγκαλοῦντες, καὶ περιέρχεται ἡμῖν ἀπαιτεῖν τοὺς Λατίνους τίνι λόγῳ τὴν προσθήκην πεποιήκασι. ἐκεῖνοι δὲ ὀφείλουσιν ἀπολογεῖσθαι. λυσιτελεῖ δὲ τοῦτο ἡμῖν, καὶ κατ' ἄλλους τινὰς τρόπους. περιέστη οὖν ἵνα προτείνωμεν ἡμεῖς. ἐπὶ τούτοις εἶπεν ὁ βασιλεύς. ἐκλέξασθε τίνες ἔσονται οἱ προσδιαλεγόμενοι: ἐξελέξαντο οὖν ἕξ, τὸν Ἐφέσου, τὸν Ῥωσίας, τὸν Νικαίας, τὸν σοφὸν Γεμιστόν, τὸν μέγαν Χαρτοφύλακα, καὶ ἐμέ. ἐγὼ δὲ πολλὰ ἱκετεύσας τὸν βασιλέα, καὶ τὸν Πατριάρχην, ἵνα ἐκβάλωσί με τῆς τοιαύτης τάξεως. εἶτα καὶ τὸν Πνευματικὸν εἰς τοῦτο εὑρὼν συνεργόν, μόλις εὗρον τὸ ἀπεῖναί με τοῦ τοιούτου κόπου. διὸ καὶ ἀντ' ἐμοῦ ἔταξαν τὸν μέγαν Σκευοφύλακα. ἔταξαν δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ μέρους τῶν Λατίνων ἐκλελεγμένοι, Καρδινάλιος ὁ Ἰουλιανός, ὁ Ῥόδου Ἀνδρέας, ὁ Ἐπίσκοπος Φρουλιένσης, πρεβεντζιάλιος ὁ Ἰωάννης καὶ ἕτεροι δύο. ὑπετύπωσε πάλιν ὁ βασιλεύς, ἵνα διαλέγωνται οἱ δύο, μόνοι ὁ Ἐφέσου καὶ ὁ Νικαίας. εἶτα ἐφάνη καλόν, ἵνα ἀπέλθωσι τινὲς εἰς τὸν πάπαν, δηλώσαντες τὰ γινόμενα αὐτῷ.

ante Auroram conveniatur: & sermocinationes inceptæ à sesquihorâ post crepusculum matutinum, ad diei sextam, continuentur: In hoc pactum consensimus, nec verbis tantum, sed à nobis syngraphas postularunt, quas signatas obtulimus, ut inviolata quæ sanximus perdurarent.

De modo autem publicè agendi, nobis optionem dederunt: an mallemus in medium proponere, ut illi respondeant, an vice versa? Nunc eligite dixit Imperator, quod frugi vestræ magis expedire judicabitis: siquidem vobis eligendi arbitrium permittitur: Tum nostrates unanimi voce succlamarunt: suum esse proponere, quando illi viderentur Repetundarum Latinos accusare, quod furtim dictionis additamentum in symbolum injecissent: Latini vero nobis respondeant, si possent: & hanc formam disceptandi ipsis multifariè profuturam autumarunt: Ita Imperator facultatem proponendi suis indulsit: Postremo dixit Imperator ergo eligite, qui cum Latinis contendant, viros militiæ literariæ expertos: & protinus sex nominarunt, Ephesium, Rossensem, Nicænum, eruditissimum Gemistium, magnum Scriniarium, & meipsum: At ego Imperatorem & Patriarcham obnixè deprecatus, ab eorum numero eximi; cum & Pœnitentiarium reperissem mihi faventem in hoc negotio, obtinui tandem, sed difficulter, eâ molestiâ exonerari: Et in locum mihi prius assignatum, magnum Ecclesiasticæ supellectilis præfectum substituerunt: ex adverso Latini totidem elegerunt, Julianum Cardinalem, Andræam Rhodi Episcopum, Episcopum Forojuliensem; & Joannem à Sancta Pagina, Provincialem, cum duobus aliis: & quanquam sex hinc ut illinc eligerentur, Imperator tamen censuit, perquam esse necessarium, ut onus integrum arguendi in duos tantum, Ephesium ac Nicænum recumberet: & placuit quosdam ad Papam legare. qui ipsi cuncta ordine exponerent.

τμήμ. ϛ. κεφ. ιδ.

Ὥρισεν οὖν ὁ βασιλεὺς κῦρον Ἀνδρόνικον τὸν Ἰάγαριν, καὶ ἐμέ, ἵνα ἀπέλθωμεν εἰς τὸν πάπαν, καὶ πρῶτον μὲν εἴπωμεν αὐτῷ, ὅπως ἐσμὲν παρεσκευασμένοι, εἰς τὴν σύνοδον, καὶ ταχθήτω ἡμέρα, καθ' ἣν βούλεσθε συνελθεῖν. δεύτερον ὅτι ἡμεῖς μέλλομεν ἔχειν τὸ προτείνειν. τρίτον ἵνα ζητήσωμεν γίνεσθαι τὰς συνόδους ἐν τῷ ναῷ τῆς ἐπισκοπῆς,

εἰ

Sect. VI. Cap. XIV.

Imperator itaque delegavit Dominum Andronicum Jagarin, & meipsum, ut profecti ad Papam, hæc tria nuntiaremus: Primò nos jam in procinctu stare, ad incœptandam Synodum, & diem præstitutum expetere quo nos jubeat negotia auspicari: Secundò, ut nostrorum sit hominum opponere, Latinorum respondere: Tertiò, ut Synodi sessiones habeantur in Episcopi Templo Cathedrali, si non omnes, at plurimæ: si non plurimæ, saltem duæ aut tres

pri-

εἰ καὶ μὴ πάσας, ἀλλὰ οὖν τὰς πλείους. εἰ δ' οὖν τὰς πρώτας τρεῖς ἢ δύο, ἢ τὸ ἔλαττον, κἂν τὴν πρώτην, ἵνα σπουδάσωμεν γενέσθαι ἀπαραιτήτως εἰς τὴν ἐπισκοπήν. ἀπήλθομεν οὖν εἰς τὴν κούρτην καὶ ἐλθόντων πρὸς ἡμᾶς τῶν Καρδηναλίων, καὶ ἐρωτησάντων, τινὸς χάριν παρεγενόμεθα, εἴπομεν αὐτοῖς τὰ δηλωθέντα, καὶ ἀπῃτήσαμεν ἐπιμελῶς, ἵνα γίνωνται αἱ διαλέξεις ἐν τῷ ναῷ τῆς ἐπισκοπῆς. οἱ δὲ ἀπῆλθον καὶ ἀνήγγειλαν ταῦτα τῷ πάπᾳ. εἶτ' ἐλθόντες εἶπον ἡμῖν, ὅτι στέργομεν ἵνα ἔχητε ὑμεῖς τὸ προτείνειν. ἡμέραν δὲ λέγομεν τὴν δευτέραν, ἥ τις ἦν ἕκτη τοῦ Ὀκτωβρίου. αἱ σύνοδοι δὲ, καὶ αἱ διαλέξεις γενήσονται ἐν τῷδε τῷ παλατίῳ τοῦ πάπα. εἴπομεν οὖν ἡμεῖς πρὸς τοῦτο. ὅτι ἐν τῷ ναῷ ἐν ᾧ γέγονεν ἡ ἀνακήρυξις, καὶ διεφημίσθη πανταχοῦ, ὅτι συνέστη ἡ σύνοδος, ἐν αὐτῷ δεῖ γενέσθαι καὶ τὴν ἀρχήν. οἱ δὲ εἶπον οὐκ ἔνι τοῦτο ἀναγκαῖον. ἡμεῖς δὲ ἔφημεν, ἀλλὰ τοῖς ἡμετέροις ἀναγκαῖον δοκεῖ τοῦτο, ὅτι αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι πᾶσαι ἐν ἱεροῖς ναοῖς συνηθροίζοντο. καὶ τὴν παροῦσαν οἰκουμενικὴν σύνοδον γινομένην ἀκολουθῆσαι δεῖ τῇ τάξει τῶν πρὸ αὐτῆς.

Ἀπόκρισις δὲ ἦν αὐτῶν. ἄφετε τοῦτο· οὐ γὰρ γενήσεται ὡς ζητεῖτε. ἡμεῖς δὲ πάλιν ἠναγκάσαμεν αὐτοὺς ποιῆσαι τὰς πρώτας συνελεύσεις τρεῖς, ἢ κἂν δύο ἐν τῷ ναῷ. ἐκεῖνοι δ' ἀπεφήναντο, οὐ ποιήσει τοῦτο ὁ πάπας. ἀπᾷδον γάρ ἐστι καὶ ἀνάρμοστον τῇ μεγαλειότητι καὶ ὑπεροχῇ τοῦ πάπα, ἀπέρχεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν ἐπισκοπήν, καὶ διέρχεσθαι πλήθη ἀνθρώπων, μετὰ τεσσάρων ἢ πέντε Καρδηναλίων, καὶ ὀλίγων ἐπισκόπων. παρῆσαν δὲ τότε ἐπίσκοποι ἐγγὺς ν. ἡ δὲ τῆς ἐπισκοπῆς διάστασις ἦν ὡσεὶ λίθου βολή. αὖθις οὖν ἐνσταλτικῶς ἡμῶν ἀπαιτησάντων, κἂν τὴν πρώτην γενέσθαι εἰς τὴν ἐπισκοπήν, ἐνσταλτικώτερον ἐκεῖνοι ἀπηγόρευσαν τοῦτο, εἰπόντες, καὶ ἡ πρώτη καὶ αἱ ἐφεξῆς πᾶσαι ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ πάπα γενήσονται.

Μέχρι μὲν οὖν τῆς παρούσης καταστάσεως ὑπήρχοντο, καὶ οἱ ἄρχοντες, οἱ βουλευταὶ βασιλέως, ὅτε ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν ἀρχιερέων ἐβουλεύοντο. πρὸ ἀρχῆς δὲ τῶν συνοδικῶν διαλέξεων, ἐκώλυσεν ὁ βα-

priores, vel primam ad minimum: ut ad eam Dei primarias, de articulis fidei dimicaturi acceleremus: Ita Curiam Papalem nobis ingressis, obviam facti Cardinales interrogarunt, quæ gravioris momenti ratio nos eo adduxisset? quibus tria illa exposuimus quæ nobis Imperator in mandatis dederat: & magnâ contentione postulavimus, ut disceptationes in Templo Episcopali agitarentur: Illi retro versi Papæ singula significavere, ac post breve spatium redeuntes, nobis dixere: Papam nobis concedere prærogativam opponendi, diemque dicere ab hoc perendinum, qui fuit sextus Octobris: at dissertationes Synodicas omnino in hoc ipso Papæ palatio fore: Verum æquius videretur (respondimus) in eo Templo celebrari, quo Synodi promulgatio per terrarum orbem primulum percrebuit: Nulla (inquiunt) necessitas hoc cogit: Nostri tamen (diximus) aliquam necessitatem subesse conjiciunt, quandoquidem priores Occumenicæ in sacra Dei Templa universæ coiverint, & si hæc sit illis adnumeranda, quidni earum instituta sequeretur?

At illi pertinaciter ut prius responderunt: dimittite quæsumus hæc in æternum, nunquam futurum est quod nuginamini: Verum ut aliquot priores in Templo sessiones fierent, cum vehementius instaremus, averterunt aures; & nunquam id Papa admittet, nobis credite: incongruum enim esset ac indecorum, supereminentiæ, ac Majestati Papæ, ad Templum excurrere Episcopi; aut incedere per occursantium populorum turbas, trahenti à tergo quatuor aut quinque Cardinales, cum exiguo Episcoporum agmine; quanquam tum temporis quinquaginta plus minus Episcopi Papæ aderant, & Templum illud Episcopale à Papæ palatio distabat, quanto quis lapidem manu projiceret: Quare vel primam saltem in Templo sessionem, solam primam, ut nobis clementer donaret Papa, acriter efflagitavimus; sed quanto nos acrius institimus, tanto nos indignantius repulerunt: Et primam (asseverantes) & quæ sequentur, sessiones oportere in hoc palatio incipere ac terminare.

Ante hanc postremam vero constitutionem Synodi inchoandæ, in more receptum diutino invaluerat, Consilii Imperatorii Principes conciliis Ecclesiasticorum adhiberi, quandocunque Imperator cum Patriarcha, Archiepiscoporum concilia coegisset: ut primùm autem disputationes Synodicas ordinassent Latini, Græcique, Imperator Proceres suos hac libertate penitus abjudicavit, prohibuitque quempiam Magnatum negotiis Ecclesiæ discutiendis in posterum interesse; Ineptum asserens Laicos ad istiusmodi deliberationes admitti, ne conquerantur

βασιλεὺς συνέρχεσθαι σὺν ἄρχοντας εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς σκέψεις. εἰρηκὼς δ᾽ ὅτι εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα οὐ δοκεῖ μοι ἁρμόδιον παρεῖναι, καὶ σὺν ἄρχοντας, μήποτε ἔχωσι λέγειν οἱ τῆς ἐκκλησίας ὅτι ἠναγκάζοντο παρὰ τῶν ἀρχόντων πράττειν, καὶ ὃ οὐκ ἐβούλοντο. ἀλλὰ βουλευέσθωσαν καὶ πραττέτωσαν ταῦτα μόνοι οἱ τῆς ἐκκλησίας. ἐπεὶ ἴδια εἰσὶν αὐτῶν. τόδε ἦν ἴσως τὸ δεινὸν φορτίον μόνη τῇ ἐκκλησίᾳ τεχνηέντως ἐπιθήσῃ. παρῆν γὰρ αἰεὶ ὁ βασιλεὺς, καὶ αὐτὸς μόνος ἀρκετὸς ἦν ἀντὶ πάντων τῶν ἀρχόντων, αὐτὸς γὰρ συνεῖχε πάντας, καὶ ἀντελαμβάνετο τῶν λόγων, καὶ τῶν ζητημάτων, καὶ πάντα πρὸς τὸ ἴδιον εἷλκε, καὶ κατεσκεύαζε βούλημα, καὶ οὐδεὶς εἶχεν ἐλευθερίαν λέγειν ὡς ἐβούλετο. οὐχ᾽ οἷός τε ὢν ἀντιλέγειν τῷ βασιλεῖ.

tur Ecclesiastici, se eorum hominum suffragationibus, cogi ad ea stabilienda quæ ipsi nollent: Ecclesiastica igitur soli tractent Ecclesiæ filii, quando ad eorum munia hæc sors obtingat: Nec id tamen mandavit Imperator, ut nobis gratificaretur, aut suis proceribus illuderet nudaretve veteris privilegii flore, sed ut gravius invidiæ onus ad Ecclesiam suffarcinaret; Ecclesiasticosque, si quâ in re peccassent, inexcusabiles redderet: Dein ut omnem autoritatem in se unum, traheret: qui solus cunctis Imperii principibus simul junctis præponderabat, & sic omnes in officiis continebat, ut solus ipse omnium sermocinationum, quæstionumque arbiter dominaretur, omniaque dicta ac facta, ad sui ipsius arbitrium fingeret: neque quisquam alter libertatem promendi, quæ vellet, unquam usurpabat: quis enim auderet contrà Imperatorem vel mutire, vel hiscere.

τμήμ. ϛ. Κεφ. ιε.

Ἐπέστη τοίνυν ἡ ἀποταχθεῖσα ἡμέρα, καὶ ἐστείλαν ἵππους διὰ τε τὸν πατριάρχην καὶ σὺν ἀρχιερεῖς, καὶ σὺν ἄρχοντας τῆς ἐκκλησίας. διὸ καὶ ἀπήλθομεν πάντες ἔφιπποι εἰς τὸ παλάτιον τοῦ πάπα. Διαφημισθέντος δὲ τοῦ λόγου τῆς συνόδου, συνῆλθον ἐκεῖσε πλήθη ἀνθρώπων, καὶ πάντα τὰ τοῦ παλατίου μέρη ἄνω τε καὶ κάτω ἀνθρώπων πλήρη ἐτύγχανον. ἀπήγαγον οὖν τὸν πατριάρχην, μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν πάντων εἴς τι κελλίον, καὶ ἐκαθήμεθα ἐν αὐτῷ. ἕως οὗ ἦλθε ὁ βασιλεὺς, ἐκτὸς γὰρ ἦν εἰς τὸ μοναστήριον, ἀφ᾽ οὗ εἶχεν εὐκόλως κεχρῆσθαι τοῖς κυνηγεσίοις: ὃς καὶ ἀνέβη εἰς τὸ παλάτιον τοῦ πάπα ἔφιππος. καὶ οἱ παπικοὶ ἵσταντο ἐκδεχόμενοι αὐτὸν πεζεῦσαι εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πρώτου τρικλίνου, ἔνθα ἐπέζευσε καὶ ἄλλοτε, ὅταν εἰς τὸν πάπαν ἀπήρχετο. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐβούλετο διελθεῖν τὸν πρῶτον τρίκλινον, καὶ τὸν μετ᾽ ἐκεῖνον ἐγκαρσίως κείμενον τρίκλινον, καὶ μετὰ τοῦτον κελλίον. ἐκ δὲ τοῦ κελλίου εἰσελθεῖν εἰς ἕτερον μέγαν τρίκλινον, ὃν διεχώρισεν ὁ πάπας κιγκλίσιν, καὶ ἔκτυπον εἶχε ναοῦ. ἐν ᾧ καὶ τὸ ἀλτάριον ἦν, καὶ ἐγγὺς τούτου πεζεῦσαι, καὶ εὐθὺς εἰς τὸν ἑτοιμασθέντα αὐτῷ θρόνον καθίσαι, καὶ οὕτω παρεῖναι ἐν τῇ συνόδῳ. οἱ ὑπηρέται μὲν τοῦ πάπα ὡς εἶδον

Sect. VI. Cap. XV.

Adventârat igitur indictus dies: & nos missis ad Patriarcham, Archiepiscopos, proceresque Ecclesiæ equis insidentes palatium Papæ magnifice advehimur: Enimvero ut primum rumor Synodi civitatem pervaserat, plebe undique confluente, cuncta atria, & angulos palatii Papalis, à summo ad imum confusa multitudo popularium implebat: Patriarcham igitur cum comitatu inducebant in triclinium, ubi aliquantisper requievimus, præsentiam Imperatoris præstolati è Monasterio, in quo frequentissimè venandi studia alebat: Qui mox reversus palatium in equo ascendebat, ubi Ministri Papæ eum recipiebant, expectantes ut in terram descenderet ad primi triclinii limen; quemadmodum anteà consueverat, quoties Papam conventum volebat: At Imperator per totum illud primum triclinium equo persultare statuebat, & secundum, in transversum primi obliquatum, eidemque adjunctum cubiculum: & ex cubiculo in aliud triclinium penetrare, quod Papa cancellis quibusdam à cæteris disjunxerat, largo fornice ad instar templi incurvum: In quo & altare stabat, cujus ad crepidinem equo descendere Imperator cogitabat, unde rectà ad thronum sibi paratum pervenire posset, & absque ulteriori molestiâ in Synodo consistere: At Papæ Ministri ubi Imperatorem ultrà metas stimulantem percipiunt, & ad anteriora provolare contendentem, probè cauti obstiterunt, nec progredi passi sunt: Et cum neque sic proposito decedere Imperatorem animad-

τῆς βασιλείας βουλόμενοι προβαίνειν ἔφιππον περαιτέρω, ἐκώλυον αὐτὸν συνεχῶς, καὶ οὐκ εἴων εἰς τὸ πρόσω χωρεῖν. ὡς δὲ εἶδον αὐτὸν καταφρονοῦντα, καὶ τοῦ σεμνοῦ ἐκείνων ἐμποδισμοῦ, καὶ τὸν ἵππον ὠθοῦντα προέρχεσθαι, τοῦ χαλινοῦ δραξάμενοι ἐνστατικῶς ἐπέχον τὴν τοῦ ἵππου φορὰν, καὶ οὐδ᾽ ὅλως ἐνέδωκαν προελθεῖν, καὶ οὕτως ἀναγκασθεὶς ἐπέζευσεν ἄκων. εἰσῆξαν δὲ αὐτὸν οἱ ἴδιοι αὐτοῦ εἴς τι κελλίον. εἶτ᾽ ἐκεῖθεν ἐσκόπουν, ὅθεν ἂν διὰ κελλίων, ἔνθα μὴ πάρεισιν ἄνθρωποι ἀγάγωσιν αὐτὸν ἐν τῇ συνοδικῇ καθέδρᾳ. ἦλθον οὖν εἰς τὸ κέλλιον ἐν ᾧ ὁ πατριάρχης ἐκάθητο, καὶ εἶπον αὐτῷ ἐκβαλεῖν πάντας ἡμᾶς ἐκεῖθεν, ἵν᾽ ἐκ τούτου διέλθῃ ὁ βασιλεύς. ὁ δὲ πατριάρχης ἔφη. (ἐκβληθήσονται οἱ πλεῖστοι, οἱ δ᾽ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ ἄρχοντές μου οὐκ ἐκβληθήσονται).

Εἶτα ἦλθεν ὁ δεσπότης ὑπὲρ τούτου. ὥρισεν οὖν ὁ πατριάρχης, καὶ ἐξῆλθον πάντες πλὴν τῶν ἀρχιερέων, καὶ τῶν σταυροφόρων. καὶ πάλιν ἦλθεν ὁ Δερμοκαΐτης, εἶτ᾽ αὖθις ὁ δεσπότης. ἔλεγεν οὖν ὁ πατριάρχης, ὅτι οὔτε τοὺς ἀρχιερεῖς ἐκβαλεῖν με προσήκει, οὔτε τοὺς σταυροφόρους. καὶ ἐξ ἀνάγκης ἐνέδωκε δι᾽ ἡμῶν παρελθεῖν. καὶ μετ᾽ οὐ πολὺ, ἑωρῶμεν τοὺς κελλιώτας, τὸν Δερμοκαΐτην, καὶ τὸν Μανουὴλ, κατέχοντας αὐτὸν ἐκ τῶν ἀγκαλῶν, καὶ τὸ δοκεῖν, ὑπανέχοντας, τῇ δ᾽ ἀληθείᾳ ἀπαιωροῦντας, ὡς μηδ᾽ ὅλως δυναμένων τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἐν τῇ γῇ προσεγγίσαι καὶ στηριχθῆναι, καὶ οὕτω πως δρόμῳ πολλῷ διαγαγόντας αὐτὸν ἐλεεινῶς ἀφ᾽ ἡμῶν, καὶ εἰς ἕτερον κελλίον εἰσαγαγόντας μεστὸν ἀνθρώπων τῶν παρατυχόντων. αὖθις ἐκ τούτου εἰς τὸ τρίκλινον ἐν ᾧ αἱ καθέδραι ἦσαν εἰσαγαγόντας, καὶ ὥσπερ τινὰ φόρτον διακομίσαντας, καὶ ἐνθρονίσαντας αὐτὸν τῷ ἑτοιμασθέντι αὐτῷ θρόνῳ. εἶτα παρεγένετο καὶ ὁ πατριάρχης, μετὰ τῶν ἀρχιερέων, καὶ μεθ᾽ ἡμῶν πάντων. μετ᾽ ὀλίγον δὲ ἦλθε καὶ ὁ πάπας. προηγεῖτο δὲ αὐτοῦ σταυρὸς, καὶ Κανονικοὶ καὶ οἱ πρωτονοτάριοι, καὶ οἱ τὰς ἀργυρέας τράπας κατέχοντες, περιοχίζοντες καὶ εὐτακτοῦντες τὸν λαὸν, καὶ μετὰ τούτους ὁ πάπας. εἵποντο δὲ αὐτῷ οἱ Καρδινάλιοι. ὧν εἷς τὰ κράσπεδα ἐβάσταζε τοῦ μανδύου τοῦ πάπα, μετ᾽ αὐτοὺς δὲ εἵποντο οἱ ἐπίσκοποι.

ἀμήμ.

madvertunt, sed eorum monita, licet decorè insinuata usque adeo contemnere, æquumque perciere, ut viam moliretur: prensantes equi lorum, impetum animosius inhibuere, ne caballus ungulam promoveret, & Imperatorem in terram subsilire coegerunt, vel invitum: Quem statim sui domestici in cubiculum introduxerunt: unde diligenter prospectarunt, per quæ cubicula, civium frequentiis minus infesta, ad thronum in synodo perferre possent: Ac primò cubiculum attentarunt, in quo Patriarcha cum suis sedebat, eumque clam monuerunt, ut nobis ejectis, qui Patriarchæ in circuitu adstitimus, Imperatorem illac digredi pateretur: quibus respondit Patriarcha: Eliminate, si vultis, quos hic supervacaneos cernitis, at Archiepiscopos, meosque Proceres moveri loco non sinam.

Verum posteà illico accessit Despota Demetrius, idem à Patriarchâ exoraturus. Cujus precibus commotus Patriarcha, mandavit ut omnes exirent cubiculo præter Archiepiscopos, & Crucigeros: Quin & mox adfuit ab Imperatore Pulvinarium strator, quem denuo secutus est secunda vice Despota: Quibus cum intonuisset Patriarcha, turpe esse ac inurbanum, ut jubeamus Archiepiscopos Proceresque Ecclesiasticos hinc abire: tamen ubi illi ambo necessitatem prædicarunt, coactus est Patriarcha per nostrum agmen, transitum Imperatori concedere. Et circumspicientes, paulo post contemplamur Pulvinarium istum, & Manuelem, binos Cubicularios, Imperatorem utrinque à dextra & sinistrâ axillis prensatum attollere, atque ut videri voluerunt, librare tantum, ut firmius incederet, sed revera raptum in aëra pensilem subvehebant, ut nec ejus pedes terram pertingerent, aut vestigia plantarum in pavimento figerentur: Atque ita strenuo cursu, & forti obluctatione (triste spectaculum) è nostro cubiculo violenter amoverunt in aliud cubiculum, stipatum innumerâ gente vulgarium capitum, & exinde in cubiculum Cathedris Synodalibus constructum: quo cum perrupissent, Imperatorem ut fasciculum itineri sufferctum, non tam sustulerunt in thronum quam humeris projectum excusserunt: Quem statim Patriarcha subsecutus est, cum suis Archiepiscopis, & proceribus, & aliquâ morâ interjectâ ipse Papa: Cui præferebatur in altum crux elevata: succedebant cruci Canonici, & Notariorum primicerii, pilisque argenteis satellites armati, populum scipionibus diffindere, & in ordinem compescere turbas occursantes: & ponc eos ipse Papa: Post Papam Cardinales, quorum unus paludamenti Papici fimbriam manibus sublatam à tergo portabat: post Cardinales Episcopi.

Sect.

τμῆμα ϛ. Κεφ. ιϛ.

Αἱ μὲν οὖν καθέδραι ἐτέθησαν, ὡς καὶ ἐν τῇ τῆς συνόδου ἀνακηρύξει διετυπώθησαν. καὶ ἐκ μὲν τοῦ δεξιοῦ μέρους ὁ πάπας μετὰ τῶν Καρδηναλίων, καὶ ἐπισκόπων ἐκάθισεν. ἐκ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης, καὶ ἐφεξῆς οἱ τοποτηρηταὶ, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ σταυροφόροι ὡς ἔτυχεν. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ διαστήματι, τῷ ἀπὸ τοῦ πάπα πρὸς τὸν βασιλέα σκίμποδες δύο ἐτέθησαν. εἷς μὲν πρὸς τὸ ἀνατολικώτερον μέρος, ἅτερος δὲ ἀπέναντι τούτου πρὸς δυσμάς. μῆκος ἔχοντες ὅσον ἓξ καθῆσθαι σὺν προσδιαλεγομένους, διάστημα ἀπέχοντες ἀλλήλων ἱκανόν. καὶ οὕτω πως τεθειμένοι ὥστε καὶ τὸν πάπαν, καὶ τὸν βασιλέα, καὶ τὸν πατριάρχην μετ' ἐλευθερίας ὁρᾶν καὶ ἀλλήλους, καὶ ἑκάτερον μέρος τῶν προσδιαλεγομένων. ἐκάθισαν οὖν ἐν τούτοις οἱ προσδιαλεγόμενοι. οἱ μὲν Λατῖνοι ἐπὶ τοῦ ἀνατολικωτέρου σκίμποδος, ἐκ δεξιῶν ἔχοντες τὸν πάπαν, οἱ δὲ ἡμέτεροι ἐπὶ τοῦ δυτικωτέρου, ἐκ δεξιῶν καὶ αὐτοὶ τὸν βασιλέα ἔχοντες. ἔμπροσθεν δὲ τούτων ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὅ τε μεταγλωττιστὴς, καὶ οἱ τοῦ πατριάρχου, καὶ τῶν Λατίνων γραμματικοὶ, γράφοντες σὺν λόγους τῶν προσδιαλεγομένων. τὸ δὲ ἔδαφος ἅπαν κατεστρωμένον ἦν τζόχαις πρασίνοις. Ὕπερθεν δὲ τοῦ ἀνατολικωτέρου σκίμποδος τῶν προσδιαλεγομένων, καταντικρὺ τοῦ ἀλταρίου σελλίον ἐτέθη ὑψηλὸν χρυσοκοκκίνῳ χασδέῳ περικεκαλυμμένον πάντοθεν, καὶ προσκεφάλαιον ἐπικείμενον ἔχον ἓν, καὶ ἕτερον ἔμπροσθεν αὐτοῦ κείμενον ἐπ' ἔδαφος, ἐκ τοῦ αὐτοῦ χασδέου, καὶ ταῦτα ἐνδεδυμένα. μέχρις οὖν τούτου παραγινόμενος ὁ πάπας, καὶ γονυκλιτῶν, ὑπανεῖχεν ἑαυτὸν, ἐρείδων τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ σελλίου καὶ καθ' ἑαυτὸν προσηύχετο. εἶτ' ἀνιστάμενος ἀπήρχετο, καὶ ἐκάθισεν εἰς τὸν ἴδιον θρόνον. καὶ οὕτως ἐποίει ὁσάκις εἰς τὴν σύνοδον συνηθροιζόμεθα. ἐπάνω δὲ τοῦ Ἀλταρίου, ἔκειτο ἅγιον εὐαγγέλιον ἠνεωγμένον. καὶ ἐκ δεξιῶν μὲν αὐτοῦ ἵστατο εἷς ἀνδριὰς μικρὸς ἀργυροδιάχρυσος κατέχων τὰς κλεῖς, εἰς τύπον τοῦ ἁγίου Πέτρου. ἐξ ἀριστερῶν δὲ ἕτερος τοιοῦτος, ξίφος ὄρθιον προ-

SECT. VI. CAP. XVI.

Cathedræ vero ita diſpoſitæ conſtruebantur, ut in Synodi promulgatione antehac deſcripſimus: à dextro latere Papa, cum Cardinalibus, atque Epiſcopis Latinis conſedit: à ſiniſtro Imperator & Patriarcha, Patriarcharum Vicarii, Archiepiſcopi & Crucigeri, ut cuique ſua ſors obtigit: in medio autem intervallo, inter Papam & Imperatorem ſcamna duo, quorum unum ad ortum ſtabat, alterum ex adverſo ad occaſum, ejuſdem ambo dimenſionis, longa ut ſex utrinque diſceptatores recipiant, & lata ut ſatis commodâ intercapedine ab invicem diſtent: eoque artificio collocata, ut Papa, Imperator, & Patriarcha liberrimo obtutu ſeipſos pariter & diſceptantes utriuſque ſcamni poſſent contemplari: In his igitur ſcamnis ſedebant Antagoniſtæ ad præliandum accincti: Latini ſex in ſcamno ad ortum habentes à dextrâ Papam, noſtri ad occaſum habentes à dextrà Imperatorem: In conſpectu autem diſceptantium, in pavimenti contabulatione collocabantur communis interpres, Patriarchæ & Latinorum ſcribæ, ſermocinationes chartis mandaturi: Et tota humus triclinii arborum baccis vernantibus conſpergebatur: Supra autem illud orientale ſcabellum diſceptantium, ad latus ſella ſurgebat in ſublime, è regione altaris, cum operculo deſuper incumbenti, ex panno coccineo, limbis inſtitiſque aureis variegato: Ad quam duo pulvinaria pertinebant, unum intra ſellam compoſitum, alterum præ ſellæ veſtibulo humi in pavimento jacens, & utrumque pulcherrimè ex eadem operculi materiâ inſtratum: Eo ubi pervaſerat ingreſſus Triclinium Papa, ad anterius pulvinar procubuit in genua, & brachia ſuffulciens ad ſellæ pluteum, eo uſque corpus ſuſtinuit, dum protenſis manibus preces ſibi intus & ſub linguâ immurmuraret: tum ſeipſum in veſtigia erigens conſcendit thronum: Et quoties ad Synodum commeavimus, toties Papa eandem conſuetudinem nunquam non uſurpavit: Super ipſum autem altare ſtabat Evangelium recluſum & apertum, & duæ juxtà ſtatuæ; à dextra Evangelii parva quidem, ſed ex argento ſolido ac deaurato, hominis claves manu prehendentis ad ſimilitudinem Divi Petri: à lævâ, altera par magnitudine, hominis Rhomphæam præferentis, à manubrio erectam in mucronem, ad repræſentationem Divi Pauli: pone quas, & à tergo ſtatuarum, candelabra argentea ac deaurata, mole quidem exigua, ſed pretio grandia: tria ex uno latere, & totidem ex altero altaris: Duo quæ in acie primâ interiori ſtabant, altitudine productiora cæteris: quæ in ſerie ſecundâ utrinque à primis, inferiora:

προδεικνύων, εἰς τύπον τοῦ ἁγίου Παύλου. καὶ μετὰ τούτους ἀργυροδιάχρυσα μανουάλια μικρὰ πολύλυχνα. τρία μὲν ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους, τρία δὲ ἐκ τοῦ ἑτέρου τοῦ ἀλτάρεως ἐπέκειντο, τὰ μὲν δύο τὰ ἐξ ἑκατέρου μέρους πρῶτα προβεβηκότα τῷ μήκει. τὰ δὲ δεύτερα ὑποδεέστερα, καὶ ἔτι τὰ μετ' ἐκεῖνα χθαμαλώτερα. ἐν τούτοις οὖν λαμπάδες ἐπήγνυντο, καὶ φῶτα ἀνήπτοντο.

Καὶ οὕτω μὲν ὁ τὴν σύνοδον δεχόμενος τρίκλινος ηὐτρέπιστο. ἐκάθητο δὲ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ θρόνου ὡς δεδήλωται. ἵστατο δὲ ὁ Φιλανθρωπινὸς πλησίον τὸ βασιλικὸν ξίφος κατέχων κατὰ τὸ ἔθος. μετὰ δὲ τὸν βασιλέα ὁ πατριάρχης, εἶτα οἱ τοποτηρηταὶ, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς. ἐκ δεξιῶν δὲ τοῦ βασιλέως ὁ δεσπότης, καὶ μετ' ἐκεῖνον οἱ ἄρχοντες ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. καὶ τὸ μεταξὺ δὲ τῶν σκιμπόδων ἔδαφος μεστὸν ἦν ἀνθρώπων παρακαθημένων καὶ μάλιστα ταχυγράφων λατίνων. κύκλῳ τε περιειστήκει πλῆθος παρατυχόντων ἀνθρώπων.

& adhuc tertia situ remotissima, infima omnium quantitate extiterunt: Et in his fixa luminaria seu candelæ accensæ elucebant.

Ad hunc itaque modum quod Synodum capiebat triclinium instruebatur: Imperator autem in throno sedebat ut dictum est, juxta quem stabat Philanthropinus manu gestans Imperatoriæ Majestatis ensem pro more: Pone Imperatorem Patriarcha, & ab illo Vicarii & Archiepiscopi recto ordine: Ab Imperatoris dextrâ frater Despota, & post illum Imperatorii proceres omnes in pavimento: Et pavimenti totum illud meditullium inter duo scamna disceptantium intercurrens, refertum fuit sedentibus humi, sed maximè exceptoribus Latinis ad describendum promptis, & in omni circuitu multitudo confusa, quâ poterant hac vel illac pedibus stabant.

τμήμ. ς. Κεφ. ιζ.

Ἐν μὲν οὖν τῇ πρώτῃ συνελεύσει, ἥτις κατὰ τὴν ἕκτην τοῦ Ὀκτωβρίου ἐγένετο, εὐθὺς κατ' ἀρχὰς ἀνέγνω λατινικῶς ὁ Ῥόδου Ἀνδρέας προσφώνημα ὅπερ ἐποίησε πρὸς τὸν πάπαν καὶ πρὸς τὴν σύνοδον. εἶθ' ὁ Νικαίας ἕτερον ἀνέγνω ἑλληνικῶς ὁ πρὸς τὸν βασιλέα ἐπεποιήκει, καὶ πρὸς τὸν πάπαν τε καὶ τὴν σύνοδον. καὶ μετεγλώττιζε τοῦτο λατινικῶς ὁ Σεκοῦνδινος. μετὰ δὲ τὴν τούτων ἀνάγνωσιν ἤρξατο ὁ Ἐφέσου προοιμιασάμενος, ὅπως χρὴ μετ' ἀγάπης τοὺς λόγους ποιεῖσθαι ἐπεὶ καὶ περὶ εἰρήνης ἐστὶν ὁ λόγος. καὶ ταύτην κατέλιπεν ὁ κύριος ἡμῖν ὥσπερ τινὰ κλῆρον, ἐπὶ τὸ πάθος ἐρχόμενος, εἰρηκὼς, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν. ἀπῄτησε δὲ ἀντ' αὐτῆς ἕτερόν τι, ὅπερ ἐστὶν οἱονεὶ καρπὸς τῆς ἡμῶν προαιρέσεως τὴν ἀγάπην δηλαδή. χρὴ οὖν ἡμᾶς ταύτην αἰεὶ πραγματεύεσθαι καὶ μάλιστα ἐν τῇ παρούσῃ τῶν λόγων ὕλῃ. καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους τῶν λόγων τὴν ἀγάπην τηρεῖν. οὕτως οὖν προοιμιασάμενος, καὶ ἕτερά τινα τοιαῦτα εἰπὼν,

προ-

SECT. VI. CAP. XVII.

In sessione igitur primâ, gestâ Octobris sexto, statim ab ingressu Andræas Rhodi voce elatâ legit Latinè quandam compellationem ab ipso factam ad Papam & Synodum: Quâ finitâ Nicænus aliam exorsus est Græcè, scriptam ad Imperatorem, Papam & Synodum, quam Nicæni in linguam Latinam transtulit Secundinus: & cum legere desiiissent, cœpit Ephesius proœmiari: Has dissertationes sic excipi debere ab utrâque parte, ut infractum amoris vinculum permaneat, quando præcipuè ad pacem conciliandam vergunt, quam Dominus noster Christus tanquam hæreditatem nobis legavit in novissimis verbis, cum ad crucem jam properaret: Pacem meam do vobis, pacem meam vobis relinquo: Quin & aliud idem Dominus à nobis repoposcit, tanquam fructum & indicium voluntatis nostræ, ad ejus arbitrium subjectæ, fraternam nempe caritatem, cui semper oportet velificari, & à prima meta ad ultimum stadii decursum inviolabilem caritatis legem conservare: Hæc ad hunc modum, & alia nonnulla Ephesius in initio prælibans, eo tandem devolvit orationem, ut nobis prænuntiaret se disputaturum in additamentum ad symbolum: nec Latinis licuisse quidquam ad tam sanctum fidei

Chri-

προσανεφώνησεν ὅπως βούλεται περὶ τῆς προσθήκης τὸν λόγον ποιήσασθαι. καὶ δεῖξαι ὅτι οὐκ ἐξῆν αὐτοῖς ἐν τῷ συμβόλῳ προσθεῖναι. Ἀπελογήσατο οὖν ὁ Ῥόδου Ἀνδρέας, καὶ ἐπήνεσε καὶ ἐκεῖνος τὰς μετ᾽ ἀγάπης διαλέξεις. εἶτα καὶ περὶ τῆς προσθήκης ἠθέλησεν ἀπολογεῖσθαι. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἐφέσου, ἡμεῖς οὐ δεόμεθα νῦν ἀπολογίας. ἐπεὶ οὐδὲ εἴπομεν ὃ προεθέμεθα. μετὰ γὰρ τὸ εἰπεῖν ὃ βουλόμεθα τότε δεξόμεθα καὶ τὰς ἀπολογίας. ὁ δὲ Ἀνδρέας καὶ ἔτι ἐβούλετο χωρεῖν πρὸς ἀπολογίαν. ὡς δὲ καὶ αὖθις διεκώλυεν αὐτὸν ὁ Ἐφέσου, μόλις ποτὲ ἐνέδωκε, καὶ τοῦ λέγειν ἐπαύσατο.

Εἶπεν οὖν ὁ Ἐφέσου πρῶτον μὲν ὅπως ἐστὶν ἀναγκαιοτάτη ἡ εἰρήνη ἣν κατέλιπεν ἡμῖν ὁ δεσπότης ἡμῶν ὁ χριστὸς καὶ ἀγάπη. δεύτερον ὅτι παρέβλεψεν ἡ Ρωμαικὴ Ἐκκλησία τὴν ἀγάπην, καὶ διελύθη καὶ ἡ εἰρήνη. τρίτον ὅτι ἀνακαλουμένη νῦν ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία τὴν τότε καταλειφθεῖσαν ἀγάπην, ἐσπούδασεν ἵνα ἔλθωμεν ἐνταῦθα καὶ ἐξετάσωμεν τὰς μεταξὺ ἡμῶν διαφοράς. τέταρτον ὅτι ἀδύνατον ἐστὶν ἀνακαλέσασθαι τὴν εἰρήνην ἐὰν μὴ λυθῇ τὸ τοῦ σχίσματος αἴτιον. καὶ πέμπτον ἵνα καὶ οἱ ὅροι τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων ἀναγνωσθῶσιν, ὡς ἂν φανῶμεν καὶ ἡμεῖς σύμφωνοι τοῖς ἐν ἐκείναις πατράσι· καὶ ἡ παροῦσα σύνοδος ἐκείναις ἀκόλουθος. ταῦτα εἶπεν ὁ Ἐφέσου πεπλατυσμένως καὶ λογικῶς. ἅπερ οἱ ἀκριβῶς εἰδέναι βουλόμενοι ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τῆς δὲ τῆς συνόδου εὑρήσουσι. ἀπελογήσατο δὲ πρὸς ταῦτα ὀλίγα τινὰ καὶ ὁ Ἀνδρέας, καὶ ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ σύνοδος.

Ὁ δὲ βασιλεὺς λίαν λελύπητο ἐφ᾽ οἷς εἰς αὐτὸν διεπράξαντο ἐν τῇδε τῇ πρώτῃ συνελεύσει. αἰσχύνην γὰρ μεγίστην αὐτῷ προεξένησαν. διὸ καὶ οὐκ ἠθέλησεν αὖθις ἐλθεῖν κατὰ τὴν ἀποτεταγμένην ἡμέραν, διεμηνύσατο δὲ αὐτῷ ὁ πατριάρχης μετ᾽ ἐμοῦ ὅτι οὐ δοκεῖ μοὶ καλὸν μὴ γενέσθαι τὴν δευτέραν συνέλευσιν ἐν τῇ συμπεφωνημένῃ ἡμέρᾳ. διὰ τοῦτο ἀξιῶ σε ὁρίσαι ἵνα συνέλθωμεν αὔριον εἰς τὴν σύνοδον μήποτε δόξωμεν τοῖς πολλοῖς, ὅτι ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ἀθετοῦμεν τὰς συμβιβάσεις ἡμῶν. ἢ ὅτι οὐκ ἔχομεν λόγους ἱκανοὺς πρὸς προκείμενον ἀγῶνα, κἀντεῦθεν ὑποχειροῦμεν.

Christianæ fundamentum adjicere se demonstraturum: Surrexit illico ad respondendum ex adversâ parte Andræas Rhodi, & in eundem alveum Argumenti delapsus, multum & ipse collaudavit propositum instituendi omnes à caritate altercationes: Deinceps voluit etiam ad Additamentum descendere, nisi nimis properè festinantem inhibuisset Ephesius: Intempestivam adhuc responsionem esse, nec à nobis expectari, qui nulla dicendorum semina projecimus: At cum quæcunqne nobis mens suggerit, ad nostram causam stabiliendam, protulerimus, pergratum nobis erit quicquid in vicem responsi reciprocabitis: At Andræas in Apologiâ perseverare cupiebat, donec ab Ephesio iterum castigatus paruit monenti, & loquendi libidinem silentio repressit.

Unde Ephesius resumptâ perorandi occasione dixit: Primo, custodiendum esse necessariò Concordiæ ac pacis, quam Dominus Christus nobis testamento legavit, indissolubilem nexum: Secundo, Romanam Ecclesiam hactenus oculis in amorem sui nimium obliquatis, fraternam ergà alios caritatem despexisse, pacemque dissolvisse patrimonium Christi: Tertio, Romanam Ecclesiam hanc caritatem jam postliminio revocantem, sedulam navasse operam, ut huc migraremus, ad discutienda differentiarum inter nos momenta & causas: Quarto, fieri nunquam posse, ut pax redintegrata in sinum nostrum redeat, nisi discordiarum fundamina penitus extirpentur: Quinto, æquum esse ut omnes definitiones omnium antehac Oecumenicarum publicè perlegantur, ut nobis constet an opiniones nostræ conformes sint eorum Patrum dictatis qui tum inclaruerunt, & an hæc Synodus prioribus istis æquiparanda succedat. Hæc Ephesius pluribus verbis & nervosè admodum explicuit, quæ si qui cupiat accuratius introspicere, consulant hujus Synodi à nostris conscripta Commentaria: Sed ad hæc Ephesii, dum Andræas nonnulla mussitabat in modum responsi, sessio prima dissolvitur.

At Imperator Latinis implacabiliter succensuit, ob inustam sibi in hac primâ sessione contumeliam, cui ingentem pudorem suffuderant: Quare in sequentibus penitus subducere se Synodo cogitabat, etiamsi illum Patriarcha commonefaceret per meipsum; Indignum fore ajens, si secundam sessionem in die præfixo cum aliis non præstaremus: jube igitur in crastinum nos eo convocari, ne multis videamur à primo conflictu pacta cum Latinis vilipensa rescidisse, vel refugisse in angulum expavefacti, quasi rationibus destitueremur ad hanc primam assertionem corroborandam.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη, οὐκ ἀπελεύσομαι, εἰ μὴ ὅταν μοι φανῇ ἁρμόδιον. ὡς δὲ καὶ αὖθις καθικέτευσα αὐτὸν, ὡς ἦν ἀναλελεγμένος, ἔφη πάλιν ὁ βασιλεύς. τότε ἀπελεύσομαι, καὶ γενήσεται σύνοδος, ὅταν γνῶσιν οἱ Λατῖνοι ὁποῖόν τι ἦν ὅπερ πεποιήκασι. παρῆλθον οὖν ἡμέραι τινὲς ἀργαί. διὸ ἀναγκασθέντες οἱ Λατῖνοι διορύξαντες τοῖχον ἐν τῇ πρώτῃ εἰσόδῳ, τοῦ πρώτου τρικλίνου οὗ ὁ βασιλεὺς ἐπέζευε, ἠνέῳξαν πύλην δι' ἧς εἰσῆγον αὐτὸν εὐθὺς εἰς κελλίον. κἀκ τούτου φοράδην, αὐτὸν διακομίζοντες διήρχοντο ἐπέκεινα τῶν δέκα κελλίων. μηδενὸς παρόντος ἐκεῖσε, εἰ μὴ τῶν πρὸς τοῦτο ἀποτεταγμένων, καὶ συνήθων. ὧν τὸ τελευταῖον κελλίον θύραν εἶχεν εἰσάγουσαν εἰς τὸ τρίκλινον, εἰς ὃν συνεκροτεῖτο ἡ σύνοδος. εὐθὺς οὖν ἐν τῇ γωνίᾳ ταύτης τῆς θύρας ἔκειτο ὁ θρόνος τοῦ βασιλέως, ὃν καὶ ἐξάγοντες τοῦ κελλίου ἐκείνου ἐκάθιζον αὐτὸν ταχέως ἐπὶ τοῦ θρόνου. περιεστεμμένων ἔμπροσθεν τινῶν ἀρχόντων. καὶ τὰς ὄψεις τῶν πολλῶν ἀποτειχιζόντων, μέχρις ἂν διαθετήσωσιν αὐτόν. καὶ τότε ὑπεχώρουν ἄδειαν ποιοῦντες πᾶσιν ὁρᾷν αὐτὸν ἀκωλύτως.

Imperator autem, non veniam, inquit, in Synodum, antequam mihimetipsi allubuerit: Et cum ipsum denuo exorare supplex perseverarem, ut me mandatis instruxerat Patriarcha, respondit Imperator: Tunc & ipse veniam, faciamque ut Synodus renovetur, quando Latini fatebuntur quale delictum in me admiserint: Aliquot igitur dies incassum cecidere, donec Latini, ut Imperatorem lenirent, muro perfosso ad introitum primi triclinii, quo Imperator equo desilire consueverat, portam effo-rârunt, quâ statim in vicinum cubiculum duceretur: unde eum decenter gestarunt, per alia decem cubicula, in medio transitu posita: sed vacua, nullis præsentibus præter domesticos & assuetos: quorum ultimi Janua patebat in triclinium Synodi: & ad angulum Januæ stabat intus Imperatoris thronus: ita ut eductum ex ultimo cubiculo, statim in thronum reposuerint, Proceribus quibusdam in circuitu latera Imperatoris cingentibus, ut ejus conspectum à multitudinis speculatione adimerent, dum in solio commodum collocarent: tum recedentes facultatem omnibus perhibuerunt ejus vultum contemplandi.

τμῆμ. ς. Κεφ. ιη.

Μετὰ τὸ κατασκευασθῆναι ταῦτα, καὶ τεχθῆναι τὴν πρὸς τὴν καθέδραν δίοδον τοῦ βασιλέως, ὡς δεδήλωται, ἦλθεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ πατριάρχης, ἐν δευτέρᾳ συνελεύσει. ιγ' δὲ ἦν τοῦ Ὀκτωβρίου ἡμέρα δευτέρα, καὶ ἀρξαμένου τοῦ Ἀνδρέου καὶ βουλομένου συνείρειν ἀπολογίας, ὁ Ἐφέσου διεκώλυεν αὐτὸν, λέγων ὅτι ἐνὶ δίκαιον, ἵνα εἴπωμεν ἡμεῖς πρῶτον ὅσα θέλωμεν ὑπὲρ συστάσεως ὧν προτείνομεν. καὶ τότε ἵνα δεχώμεθα ἐξ ὑμῶν τὰς ἀπολογίας. ὁ Ῥόδου δὲ ἐπετίθετο καὶ ἠνάγκαζεν ἀπολογηθῆναι. ἔλεγον δὲ καὶ ὁ Ἐφέσου, καὶ ὁ Νικαίας ὅτι πρὸ τοῦ εἰπεῖν ἡμᾶς ὅσα βουλόμεθα, καὶ συστῆσαι ὃ προετείναμεν, ἤγουν τὸ, οὐκ ἐξὸν ὑμῖν προσθεῖναι ἐν τῷ συμβόλῳ, οὐ δεῖ ὑμᾶς ἀπολογηθῆναι. ἐκινήθησαν οὖν πολλοὶ λόγοι περὶ τούτου. τοῦ μὲν Ἐφέσου ζητοῦντος, εἰπεῖν ὅσα προέθετο πρὸς σύστασιν ὧν προέτεινε, καὶ ἔτι ὅρους ἀναγνῶναι τῶν οἰκου-

Sect. VI. Cap. XVIII.

Quando hæc ita disponerentur, & concinnata esset Imperatori ad transeundum via perforata, ut dictum est, uterque & Imperator & Patriarcha secundæ sessioni maturè adfuere, ad decimum tertium Octobris coactæ, qui fuit feria secunda, seu dies Lunæ: Cumque inciperet Andræas prolixas responsionum telas percurrere, Ephesius interpellavit: nostrum jus id esse clamans, prius effundere quicquid destinaverimus, ad explanandam quæstionem à nobis in medium projectam; tum à vobis responsa exaudire: Verum cum adhuc Andræas ferocius effervescens sibi hanc vicem referendi paria Ephesio deberi vociferaret, Ephesius & Nicænus simul hominem interruperunt: Et priusquam nos (ajebant) omnia mentis nostræ sensa explicuerimus in propositum Thema, vestramque ad symbolum adjectionem illicitam fuisse comprobaverimus, omnis vestra præoccupandi sedulitas nil aliud est quam contentiosa verborum profluentia: Multa igitur hinc illinc verba proseminabantur, dummodo Ephesius duo postularet, ut sibi fas esset prius in quæ-

κυμενικῶν συνόδων. τοῦ δὲ Ῥόδου φιλονεικότερον κωλύοντος τὸν Ἐφέσου, καὶ πρὸς ἀπολογίαν ἐπιθυμοῦντος, καὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὅρων μηδ' ἄκροις ὠσὶ παραδεχομένου. περιττὴν δὲ εἶναι φάσκοντος, καὶ ἀνόνητον, καὶ σκάνδαλον προξενήσουσαν. τί γὰρ κερδανεῖτε ἔλεγον, εἰ τὸ ἀνάθεμα εἰς ἡμᾶς ἀνακηρύξετε;

Μετὰ δὲ τοὺς πολλοὺς λόγους, καὶ τὰς ἐπὶ τούτοις φιλονεικίας, εἶπεν ὁ Ἰουλιανὸς πρὸς τὸν βασιλέα. ὁρίζει με ὁ Μακαριώτατος πατὴρ ἵνα εἴπω ὅτι διὸ ἐνομίσαμεν πρὸ τῆς χθὲς ὡς ὁ Ῥόδου μέλλει ἀπολογήσεσθαι, καὶ ἦν ἕτοιμος πρὸς τοῦτο, διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐνεδώκαμεν εἰπεῖν πλατύτερον ὃ ἐβούλεσθε. ἐπεὶ δὲ παρεκάλεσε πολλάκις ὁ Ῥόδου, καὶ οὐκ ἀρέσει, φαίνεται καλὸν τῷ ἄκρῳ ἀρχιερεῖ ἵνα ἀναστῶμεν, καὶ ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ διαλέξωνται ἰδίως οἱ ἐκλελεγμένοι. ἀπελογήσατο οὖν πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεὺς ὀλίγον τι, καὶ οὕτως ἀπήλθομεν.

quæstionem à se propositam expatiari: Secundò, ut præcedentium Synodorum definitiones in Synodo recitarentur: Nec non Andræas pari studio satageret præpedire, primò loquentem Ephesium, ut sibi facultas ad responsionem properandi concederetur: Deinde gestorum Synodalium publicationem, quam nec in summas aurium cuticulas admissam, expuebat ut superfluam, infructuosam ac scandali plenam: Et quid vos Græci (inquit) lucrabimini, si nos Latinos dito Anathemati subjicietis?

Post multas igitur utrinque sermocinationes, variasque verborum rixas, tandem Julianus Imperatorem allocutus est. Beatissimus Pater Papa me hoc jubet effari: Quandoquidem nudius tertius credideramus, Andræam respondendi munus suscepisse, quo & perfungi promptus videbatur, ideo non passi sumus vos tam expansis velis procurrere in ea cuncta quæ decrevistis: Cum tamen Andræas hodie sæpe ad certamen provocaverit in suis partibus peragendis, & à vobis exsibilatur, visum est summo Pontifici hic rotam sistere, & in alium diem conventum dirimere, quando fœlicior fortasse dabitur opportunitas electis istis Antesignanis inter sese digladiandi. Pauca ad hæc regessit Imperator & mox discessimus.

τμήμ. ϛ. κεφ. ιθ.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἥτις ἦν ιδ τοῦ Ὀκτωβρίου συνῆλθον, ὅπου ἦν ὁ πατριάρχης, ὅ τε βασιλεὺς, καὶ οἱ Καρδινάλιοι, ὅ τε Ἰουλιανὸς, καὶ ὁ Φιρμάνος, καὶ τινὲς τῶν λατινεπισκόπων, καὶ οἱ ἡμέτεροι ἀρχιερεῖς πάντες, ἐξωκατάκηλοι τε καὶ οἱ ἡγούμενοι. ἠγωνίσαντο οὖν οἱ μὲν λατῖνοι παντὶ τρόπῳ, μὴ ἀναγνωσθῆναι τοὺς ὅρους τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων. ἢ τὸ ἔλαττον ἀναγνωσθῆναι ἐν τῇ ἰδίᾳ διελεύσει. οἱ δὲ ἡμέτεροι ἀντέστησαν πάντες, καὶ εἶπον μὴ περαιτέρω προβῆναι κἂν εἴ τι καὶ γένηται, εἰ μὴ πρῶτον ἀναγνωσθῶσιν οἱ ὅροι, εἰς ἐπήκοον πάντων. μετὰ δὲ τοὺς πολλοὺς λόγους, καὶ τὰς ἐνστάσεις, μόλις ποτὲ ἐνέδωκαν ἐκεῖνοι ἀναγνωσθῆναι τούτους συνοδικῶς.

Συνηθροίσθη τοίνυν ἤδη τρίτον ἡ σύνοδος τῇ ιϛ Ὀκτωβρίου ἡμέρᾳ ε καὶ ἀνεγνώσθησαν οἱ ὅροι. ἐν τῇ τοιαύτῃ δὲ συνελεύσει ἐμηχανήσαντο οἱ λατῖνοι μήτε τὸ πολὺ πλῆθος τὸ συναγόμενον ἐξ ἐκείνων συνελθεῖν. καὶ εἴασαν, καὶ τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον κεῖσθαι, ἐν τῷ Ἀλταρίῳ ἐσ-

Sect. VI. Cap. XIX.

Postridie qui fuit Octobris decimus quartus, in domum ad Patriarcham convenerunt, Imperator & duo Cardinales, Julianus ac Firmanus, comitati aliquot Episcopis Latinis: nostri etiam Archiepiscopi, Exocataceli, & ædium sacrarum præfecti: Latini omni modo contendebant, ne Acta synodorum Oecumenicarum legerentur, vel si id omnino oportere judicaremus, saltem in privato quorundam hominum conciliabulo seorsim designato legerentur: At nostrorum quotquot aderant unanimi consensu reclamarunt, nec pedem, nec volam ulterius in hoc negotio promovendam esse asseverantes, contingat quodcunque possit in contrarium, nisi prius decretis synodalibus ad aures omnium propalatis: Adeo ut post multas utrinque litigiosas concertationes tandem manus dederint Latini, ut lecta toti synodo comunicentur.

Itaque jam tertio congregata synodus ad Octobris decimum sextum qui, fuit feria quinta vel dies Jovis, confluxit, & acta synodalia ut postulatum fuit publicè lectitabantur: In eâ sessione id Latini sunt machinati, ut nec frequens suorum hominum multitudo in synodum coiret, nec Evangelium paterentur consistere in sacro altari ut anteà, sed decumbere clausum obsignatumque, ut & sanctorum Apostolorum Ima-

ἐσφαλισμένον, καὶ σὺν τῶν ἀποστόλων ἀνδριάντας κεῖσθαι ὑπτίους, καὶ οὐδὲ τὰς λαμπάδας ἀνῆψαν. ἀρξαμένου δὲ τοῦ Ἐφέσου, καὶ εἰπόντος, ὅτι καθὼς ἐτάξαμεν ἀναγνωσθῆναι τοὺς ὅρους, ζητησάντων ἡμῶν, καὶ ἐνδεδωκότων ὑμῶν τοῦτο, ἤδη ἀναγνωσθήσονται. παρακαλοῦμεν δὲ καὶ ὑμᾶς, ἀκούειν καὶ τοὺς ὅρους, καὶ τοὺς λόγους ἡμῶν, μετὰ μακροθυμίας. εἶτα καὶ ἄλλα τινὰ ὡρμημένου λέγειν, εἶπεν ὁ Ἰουλιανὸς, καθὼς περὶ τῆς χθὲς συνεφωνήσαμεν προχωρήσατε καθὼς βούλεσθε. εἰ καὶ ἔχρην τὸν Ῥόδου ἀπολογηθῆναι πρὸς ἃ πρότερον εἶπεν ὁ Ἐφέσου. πλὴν οἱ ὅροι ἀναγνωσθήτωσαν, εἰ θέλετε διὰ ὑμετέραν σύστασιν. οὐ μὲν ὡς ἀπὸ κοινῆς, ἢ ἡμετέρας θελήσεως. ἀνεγνώσθησαν οὖν οἱ ὅροι, λέγοντος τοῦ Ἐφέσου, καὶ ἐν ἀρχῇ, καὶ ἐν τῷ τέλει ἑκάστου ὅρου, ἐπεξεργασίας ὅσαι ἦσαν ἁρμόδιαι ὑπὲρ ἡμῶν. ὅτε δὲ ἀνεγινώσκετο ὁ ὅρος, τῆς ζ συνόδου, προεκόμισαν οἱ λατῖνοι βιβλίον ἑλληνικῶς ἔχον τὰ πρακτικὰ δῆθεν τῆς ζ συνόδου. οὗ προσέκειτο ἐν τῷ συμβόλῳ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευόμενον; καὶ ἐπεδείκνυον τοῦτο; ὡς παλαιὸν καὶ βεμβράνον. ἐπεὶ τῶν βεμβράναις τὸ ἀξιόπιστον ἐκεῖνοι παρέχουσι. καὶ ἐκ τῶν ὑπογραφῶν, καὶ τινῶν ἑτέρων τὴν πρὸς τὰ ἡμέτερα συμφωνίαν, ἐδοκίμαζον καὶ ἐνίσταντο, ὡς οὕτως ἀνεγνώσθη τὸ σύμβολον, ἐν τῇ ζ συνόδῳ. εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἰουλιανὸς, ὅτι τὸ βιβλίον, ἔνι παλαιότατον καὶ ἀδύνατον ἐστὶν ὑπονοῆσαι γενέσθαι τινὰ ἐναλλαγὴν εἰς αὐτό. ἔχομεν δὲ καὶ Ἱστορικὸν ἄνδρα παλαιὸν, καὶ σοφὸν γεγραφότα περὶ ἄλλων πολλῶν, διεξιόντα δὲ καὶ περὶ τούτου, ὅτι τὸ σύμβολον οὕτως ἐξετέθη ἐν τῇ ζ συνόδῳ. καὶ συνιστῶμεν τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν ἐκείνου φωνῶν.

Εἶπεν οὖν ὁ σοφὸς Γεμιστὸς πρὸς τοῦτο, ὅτι καὶ εἴπερ εἶχεν ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία συνιστᾶν ὃ λέγετε, νῦν ἀπό τε βιβλίων, καὶ ἀπὸ Ἱστορικοῦ τοῦ περὶ τούτου συγγραψαμένου, πάρεργον ἐποίουν οἱ γεγραφότες ὑπὲρ λατίνων, τὸν Θωμᾶν φημί, καὶ τοὺς περὶ αὐτοῦ, διὰ πλείστων μὲν λόγων τε καὶ βιβλίων ἀγωνιζόμενοι τὴν προσθήκην ἀποδεικνύειν, ὡς εὐλόγως τε καὶ δεόντως γεγονυῖαν ὑπὸ τῆς ὑμῶν ἐκ-

Imagines in terga resupinatas: nec lucernas accenderent, sed candelabra sine luminibus cæca stare permitterent: Utcunque inchoavit Ephesius sic profari: Quemadmodum nuper constitutum fuit, nobis id obnixè petentibus, & anuentibus vobis, ut sacra veterum synodorum Acta coram hodiernâ recitarentur, ea fine nunc prodivimus. Quare vos plurimum velimus exoratos, ut & lectis synodorum decretis, & à nobis postmodum dicendis, cum æquanimitate Christianâ benignas aures accommodetis: & dum in alia progrediendo, facundiæ habenas laxaret dixit Julianus: Ut ante biduum facultatem vobis indulsimus, in quodvis Argumentum pro arbitrio vestro expatiandi, quanquam Andreæ Rhodiensi tum sors obtigerat refutandi nonnulla quæ prius protulerat Ephesius, ita nec vestris nunc votis penitus obnitimur, quo minus synodorum Acta promulgentur si velitis, in earum rerum confirmationem, quæ à vobis producentur: Verum ut id nec cõmuni suffragio totius synodi stabilitum aut profectum à nostrâ voluntate, ut omnes intelligant magnopere desideramus: Recitabantur igitur Acta synodorum, Ephesio ad singulas uniuscujusque consulti periodos, à capite primo ad calcem omnium, politas pro nobis commentationes affingente. Ubi vero ad Synodum septimam perventum esset, ejusque determinationes perstringendas, Latini codicem Græcum exhibuerunt universa Synodi illius gesta comprehendentem: Ubi in symbolo Nicæno expressum habebatur Spiritum Sanctum à patre & filio procedere: codicemque ut longe antiquissimum, & membranaceum publico conspectui Synodicorum omnium contemplandum circumtulerunt: Et quoniam vetustis membranis Latini multum fidei semper præbent, quas subscriptionibus, & aliis quibusdam indiciis explorant, an & quantum cum nostris conveniant, ex hujus autoritate affeverare non dubitarunt, symbolum in Synodo septimâ sic legendum patres definivisse: quin & Julianus addidit, vetustissimum hoc volumen tam incorrupti characteris perhiberi, ut frustra quis suspicetur illud in fraudulentam versuram incidisse: Et penes nos habetur ad manum scriptor antiquissimus, peritissimus historiarum, & multiplicis prudentiæ gloriâ clarissimus, qui inter alia multa scitè admodum ab ipso pertractata, de hoc articulo idem confidenter adstruit, & symbolum Nicænum septimæ Synodi patres ad eum modum evulgavisse: Et jam jam parati sumus ipsius autoris verba vobis in promptu expedire.

Ad quæ eruditus Gemistius: si Romana Ecclesia depromere potuisset, reapse & sine fuco, quæ vos ex membranis, & isto scientifico, articu-

ἐκκλησίας, τὴν δὲ κυριωτέραν ὑπὲρ ὧν προὔθετο λέγειν σύστασιν παριδεῖν, ὡς μηδὲν ἐκείνοις συμβαλλομένην. ἤρκει γὰρ ἀντὶ πάντων ὧν ἔφερον ἐπιχειρημάτων τε καὶ συλλογισμῶν εἰπεῖν ὅτι προσθήκη ἡ προσθήκη ἐν τῷ συμβόλῳ, καὶ μετὰ τῆς προσθήκης ἀνεγνώσθη τε καὶ ἐστέρχθη, ἐν τῇ ζ συνόδῳ· ὅτι δὲ οὐδ᾽ ὅλως προέβη ἐν τῇ ζ συνόδῳ καθὼς ὑμεῖς λέγετε, διὰ τοῦτο οὐδ᾽ οἱ γράψαντες ὑπὲρ λατίνων περὶ τούτου ἐμνήσθησαν. ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οὖν διελύθη ἡ συνέλευσις.

Ὅσοι δὲ παρέτυχον τότε τῶν ἐκκρίτων λατίνων, καὶ τῶν ἐναρέτων μοναχῶν, πολλοὶ γάρ εἰσι παρ᾽ ἐκείνοις τὴν ὄντως μοναχικὴν μετιόντες διαγωγὴν, ὡς ἤκουσαν τοὺς ὅρους, καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις παρὰ τοῦ Ἐφέσου λεγόμενα, ἔλεγον ὅτι ἡμεῖς οὔτε οἴδαμεν, οὔτ᾽ ἠκούσαμεν πότε τὰ τοιαῦτα. οὐδὲ οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν ἐδίδαξαν ἡμᾶς περὶ τούτων. νῦν δὲ ὁρῶμεν ὅτι οἱ γραικοὶ λέγουσι ὀρθότερον ἢ ἡμεῖς. καὶ πάντες τὸν Ἐφέσου ἐθαύμαζον.

Οἱ δ᾽ ἡμέτεροι ἐστεροῦντο τῶν ἀναγκαίων. καὶ οἱ μὲν ἐπίπρασκον, οἱ δὲ ἐνεχύραζον τὰ ἴδια μέχρι καὶ τῶν ἐνδυμάτων αὐτῶν, οὔπω γὰρ ἦν μνήμη τοῦ σιτηρεσίου, παρὰ τοῖς ὑποσχημένοις, λαμπρὰς ποιεῖν ἡμῖν τὰς ἐξόδους. τῇ δὲ ιζ Ὀκτωβρίου συνήχθησαν οἱ ἐκλελεγμένοι, ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου. καὶ πρῶτον μὲν ἐζήτησεν ὁ Ἰουλιανὸς, καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τῶν ἡμετέρων τὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων, τὰ κατὰ τὴν ις ἐν τῇ συνόδῳ προκομισθέντα ἐγγράφως, εἶτα ἀντεβλήθησαν, καὶ ἐξισώθησαν, καὶ τὰ ἀπὸ στόματος εἰρημένα ἀφ᾽ ἑκατέρου μέρους. οὕτω γὰρ ἐδόχθη γίνεσθαι ὁσάκις ἂν διαλέξις γένηται.

ticulum literis commendante, nunquam tam inaniter oleum, atque operam perdidisset Aquinas vester, aliique ipsum per aliquot secula antevertentes. Nec enim dum innumeris rationibus, librisque demonstrare conabantur adjectionem ad symbolum, judicio planè optimo & pernecessario admissam à vestrâ Ecclesiâ, præteriissent Herculeam illam confirmationem eorum quæ comprobare nitebantur, tanquam alienam à suis propositis: Nam pro toto verborum oceano, & modiis syllogismorum quos convolvunt, sufficeisset illud unum asseruisse, repertam in Synodo antehac istam Appendicem, symbolumque cum adjectione prodiisse ex septimæ Synodi officinâ, ita lectum, ita definitum: sed symbolum omnino nihil autoritatis à septimâ synodo traxisse, vel inde liquet, quia vestræ causæ primarii propugnatores de septimâ synodo non meminerunt: atque his ita dictis à Gemistio, tertia sessio dirempta est.

Quotquot autem tum aderant Latinorum viri candore præditi ac veritatis studiosi, monachive virtute ac sanctimoniâ commendabiles, quales inter Latinos permulti vigent, qui cucullatæ vitæ instituta singulari cum approbatione prosequuntur: ubi definitiones Conciliorum perlectas, & ab Ephesio illustratas percepissent, se nunquam talia audivisse aut intellexisse fassi sunt; multumque ingemuere Doctores suos de his nil præcepisse: Nunc enim aperte perspicimus (ajebant) Græcos rectius sentire, quam nos: interea omnes Ephesium obstupuere, qui tantâ cum eloquentiâ ac gravitate dogmata mysteriis refertissima condiderat.

Nostri vero rerum omnium necessariarum penuriâ laborabant, & ad pudendam inopiam dilabebantur: dum alii bona vendere, alii oppignorare coacti sint ipsissima vestimenta quæ portabant ad famem depellendam: Nec enim ulla mentio annonæ frumentatiæ nostris auribus insonuit ab iis qui liberales proventus promiserant: Ad septimum decimum Octobris vero isti electi litigatores, in Divi Francisci Thesauro convenerunt: Et primum Julianus petiit à nostris & accepit scita corollaria patrum antiquorum, quæ ad Synodum pridianam, nempe decimo sexto Octobris celebratam citaveramus: Deinde dicta etiam ore tenus, ab utrâque parte collata invicem æqui parabantur: id enim post singulas disceptationes publicas imperatum fuit, & fieri amavit.

τμῆμ. ϛ. Κεφ. κ.

Ἀναγνωσθέντων τοίνυν τῶν ὅρων ἐπεὶ ἔγνωσαν οἱ λατῖνοι. ὅτι πολλοὶ τῶν ἰδίων ἐσκανδαλίσθησαν, ὡς εἴρηται, ἐσπούδασαν εὐθὺς γενέσθαι συνέλευσιν. καὶ γενομένης ἀπολογίας ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μακρολο-

Sect. VI. Cap. XX.

Perlectis igitur Conciliorum definitionibus, cum Latini satis intellexissent, suorum hominum perplurimos in scandalum impegisse, aliam sessionem maturare festinârunt: Ubi, ad omnia Synodorum Acta & interpretamenta, Ephesii responsionem vel potius expansionem pro-

λογίας, συνέρραψαν πρὸς τοὺς ὅρους, καὶ τοὺς λόγους τοῦ Ἐφέσου. οὓς καὶ ἐμακρηγόρησεν ὁ Ῥόδου, ἵνα τὰς τῶν πολλῶν καταπλήσῃ ἀκοάς. τετάρτη δὲ ἦν ἡ τοιαύτη συνέλευσις, ὅτε μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ συνόδους προεκόμιζε, μίαν μὲν ἐν τῷ Λετῷ συστᾶσαν, ἑτέραν δὲ οὐκ οἶδα ὅπου ἀναθέματι καταβαλούσας τοὺς μὴ στέργοντας τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκην. καὶ ἕτερα πολλὰ εἶπεν ὑπὲρ συστάσεως μὲν τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐκκλησίας, μέμψεως δὲ τῆς ἡμετέρας. τῇ δὲ κ τοῦ Ὀκτωβρίου ἡμέρᾳ β ἐγένετο συνέλευσις ε. καὶ εἶπεν ὁ Ῥόδου Ἀνδρέας πάλιν ἀπολογίας πρὸς τὰ παρὰ τοῦ Ἐφέσου εἰρημένα, ἃς οὐδὲ ἔφθασε τελειῶσαι, διαλυθέντος τοῦ συλλόγου. ἐτάχθη δὲ ἵνα ἐν ἑτέρᾳ συνελεύσει ἀναπληρώσει αὐτάς. ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ἡμέτεροι ἐπιέζοντο ὑπὸ τῆς ἐνδείας, τὸ γὰρ σιτηρέσιον ἐκρατήθη ἐπέκεινα τῶν τεσσάρων μηνῶν παρῳχηκότων, καθ' οὓς οὐ δεδώκασι τὸ τυχὸν, καὶ στερουμένων πάντων καὶ δυσχεραινόντων τῷ πολλάκις μὲν ζητῆσαι, ἀποπεμφθῆναι δέ. μόλις μετὰ τὴν ε διάλεξιν, ὅτε ἐν τῇ παρούσῃ καταστάσει τῶν λόγων γεγόναμεν, δεδώκασιν ἡμῖν ὑπὲρ δύο μηνῶν παρελθόντων ἤγουν τοῦ τετάρτου, καὶ τοῦ πέμπτου μηνιαίου σιτηρεσίου, κατὰ τὴν κα τοῦ Ὀκτωβρίου φλωρία ασιή.

τῇ δὲ κε τοῦ Ὀκτωβρίου ἡμέρᾳ σαββάτου ἐγένετο συνέλευσις ἕκτη, καὶ συνῆψεν ὁ Ῥόδου τὴν ἀπολογίαν, ἣν ἐν τῇ προλαβούσῃ ὁμιλίᾳ οὐκ ἔφθασε συντελειῶσαι, καὶ εἰς πολὺ πλάτος λόγων ἐνέπεσεν, καὶ ῥητὰ ἁγίων προεκόμισεν εἰς σύστασιν τῶν ἑαυτοῦ λόγων. ὅτε μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ τὸ μέρος τῆς πρὸς Μαρῖνον ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Μαξίμου εἰς μέσον παρήγαγε ἐξαιτιώμενος διὰ τούτου τὴν ἐκκλησίαν τῆς ῥώμης, ὅτι καὶ κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους ἦν ἡ προσθήκη ἐν τῷ συμβόλῳ, ὡς ὁ μάξιμος μαρτυρεῖ. ὅμως ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία ἡνωμένη ἦν, μηδὲν ἐγκαλοῦσα τὴν δυτικήν. καὶ ἐσπούδαζεν ἀποδεῖξαι ὅτι οὐ διὰ τὴν προσθήκην τὸ σχίσμα γέγονεν, ἀλλὰ δι' ἄλλας αἰτίας. συνηγόρει δὲ τούτῳ μεταξὺ καὶ ὁ Ἰουλιανὸς, καὶ μόλις ἐν τῇ β συνελεύσει ἐκείνῃ τὴν ὁμιλίαν ἐτελείωσεν ὁ Ἀνδρέας. ἡμεῖς δ' ἐς μέγα κέρδος ἐδεξάμεθα τὸ προενεγκεῖν ἐκεί-

prolixæ admodum Orationis consuerunt, quam in immensum productam Andræas Rhodi concinnavit, & aures adstantium, ad fastidium usq; dictionum sentinâ perluit: Atque hæc fuit sessio quarta, ubi inter alia multa etiam Synodos exhibuit, unam Toleti celebratam, alteram non memini in quâ terrarum orâ, quæ Anathemati subjiciunt, quotquot additamento ad symbolum non acquievere: Et alia insuper multa congessit Andreas in Ecclesiæ suæ patrocinium ac decus, & in dehonestramentum nostræ. Vicesimo Octobris, hebdomadis secundo, seu die Lunæ, quinta sessio coaluit: Et Andræas Rhodi rursum Apologiam pertexere ad dicta Ephesii auspicatus est, sed eum ad finem perduci non passa est conventus dissolutio, quare partem remitteret in aliâ consummandam, ipsi fuit imperatum: At nostri cum in magnas angustias redigerentur, ob inopiam commeatuum, qui jam excreverant ultrà quatuor menses penitus elapsos, in quibus ne teruncium unicum nobis impertierunt, nostrique graviter afflicti ingemiscerent, non modo necessariis privari se, sed & sæpenumero postulantes turpiter à quæstoribus vacuos remitti: tandem vero duriter, postridie sessionis quintæ, dum in his sermonum ambagibus hæreremus, duorum mensium stipendia elargiuntut vicesimo & primo Octobris, in quarti, quintique mensis annonam frumentariam florenos mille, ducentos denos & octo.

Vicesimo quinto Octobris in die Sabbathi sexta sessio celebrabatur, cum Andræas Rhodius inchoatam in superiori Apologiam ad exitum perduxit, quam claudere tum non permisit sessio præpropere dissoluta: In multas autem sermonum ambages exerravit, & multa è sanctis patribus testimonia contorsit, ad confirmanda ea quæ asseruerat: Inter alia, incidit etiam in particulam Epistolæ Maximi Martyris scriptæ ad Marinum, ut per eam duntaxat, Ecclesiam Romanam omni culpa eximeret, quod in seculo Maximi additio illa symbolum occupaverat, ut ipse Maximus testabatur: Et tamen tunc Orientalis Ecclesia caritatis vinculum retinebat (inquit) nec ullius offensæ ream occidentalem incusabat: unde etiam & comprobare nixus est, non propter additamentum ad symbolnm Ecclesias primum divulsas fuisse, sed ob alias quaslibet rationes: Cui opinioni multum favit Julianus Cardinalis, & vix in hac secundâ sessione Apologiam perfinivit Andræas: nos vero pro maximo quæstu duximus, Latinos primò Maximi Epistolam protulisse: Etiamsi enim necessitas impulisset, verecundaremur tamen in testimonium appellare Epistolæ mutilatam laciniam, cum nusquam gentium in-

ἐκείνους τὴν τοῦ ἁγίου Μαξίμου ἐπιστολήν. ἐδυσχεραίνομεν γὰρ προενεγκεῖν αὐτήν, χρείας καλούσης, ἐπεὶ οὐκ ὁλόκληρος εὑρίσκεται ἡ ἐπιστολή. ἐπεὶ δὲ παρ' ἐκείνων προεκομίσθη ἐλέγομεν, ὅτι δεχθήσεται καὶ παρ' αὐτῶν, ὅτε παρ' ἡμῶν προκομισθῇ. ὡσαύτως ἥσθημεν, καὶ ὅτε τὸ βιβλίον τῆς ζ συνόδου, μετὰ τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκης προεκομίσθη, ἐλέγομεν γὰρ ὅτι ἐν τούτῳ, ὡς ἤδη ἔχομεν ἐλέγχειν αὐτοὺς ἐκ τούτου, ὅτι ἐνοθεύθησαν καὶ τὰ ῥητὰ τῶν δυτικῶν ἁγίων.

Ἀλλ' ὅτε πάλιν ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου συνήχθησαν, ἐδοκίμασαν ἐκείνους οἱ ἡμέτεροι περὶ τῆς ἐπιστολῆς, καὶ εἶπον πρὸς αὐτούς, εἰ στέργεται παρ' ὑμῶν αὐτὴ ἡ ἐπιστολή, εὐκόλως προβήσεται καὶ ἡ ἕνωσις. ἀπηγόρευσαν οὖν ταύτην οἱ Λατῖνοι, εἰπόντες ὅτι ἡμεῖς ἐσκώψαμεν, καὶ τὸν Ῥόδου ἕνεκεν αὐτῆς, ὅτι παρὰ γνώμην ἡμῶν προκεκόμικε ταύτην. οὐ γὰρ στέργομεν αὐτὴν ἐπεὶ οὐδὲ ὁλόκληρος εὑρίσκεται. περὶ δὲ τοῦ βιβλίου τῶν πρακτικῶν τοῦ ἔχοντος τὸ σύμβολον μετὰ τῆς προσθήκης οὐκ ἔτι ἐμνήσθησαν. καίτοι ἐν τοῖς ἄλλοις περὶ τῶν αὐτῶν πολλάκις τὰ αὐτὰ λέγοντές τε καὶ ἐπαναλαμβάνοντες.

Ἐν ὅσῳ δὲ ἐγίνοντο αἱ διαλέξεις συνήρχοντο ἐκ διαλειμμάτων οἱ ἡμέτεροι εἰς τὸν πατριάρχην, καὶ ἐγύμναζόν τινα ζητήματα, ἐπεὶ ὁ βασιλεὺς ἀπεδήμει ἐκτὸς εἰς τὸ Μοναστήριον, καὶ ἔργον εἶχε τὰ κυνηγέσια. δεξαμένου δὲ κἀμοῦ ἐν τοιούτῳ τινὶ καιρῷ εἰπεῖν τι πρὸς τὸ ζητούμενον εἶπέ μοι εὐθὺς ὁ Νικαίας. εἰ μὲν τῶν ἐκλελεγμένων ὑπάρχεις εἰπέ, εἰ δὲ οὐχ ὑπάρχεις, μὴ λέγε τι. ἔφην δ' ἐγὼ ὡς ἐπεὶ οὔτε ἐνταῦθα, οὔτε ἐν ταῖς συνόδοις ἔχομεν ἄδειαν εἰπεῖν τι, περιττόν ἐστιν εἶναι ἡμᾶς ὧδε. δότωσαν ἡμῖν ἄδειαν ἀπελθεῖν οἴκαδε. εἰ δὲ καρτεροῦμεν σιωπῶντες, ὡς καὶ αὐτὸς θέλεις, οὐ μὲν ἴσως κατασκευάσεις καὶ ἐρεῖς ὡς βούλει τὴν σὴν ἀπόφασιν ἡμεῖς δ' ἀσύμφωνοι εὑρεθησόμεθα. καὶ ἄλλοτε γὰρ ἐν τῇ συνόδῳ εἰπόντος μου τι πρὸς ἀνάμνησιν τῷ Ἐφέσου. ἔφη ὁ Νικαίας, οὐ θέλομεν λέγειν ἐνταῦθα τινὰ ἄλλον τῶν ἐκλελεγμένων.

integra reperiatur, at illam à Latinis ipsis in publicum exhiberi, gratulati sumus: nec enim forte productum à nobis respuent illi, quam nobis obtrudere non erubuerunt: Quin & læti excepimus quæ de septimæ Synodi codice cum adjectione ad symbolum contrà nos citarunt: quasi nacti percommodam occasionem in Romanorum consuetudinem invehendi, qui monumenta sanctorum patrum etiam occidentalium corrumpere & adulterare nunquam destiterunt.

At cum in Thesaurum Divi Francisci pro more convenissent, nostri ut Latinorum venas pollice acriori explorarent, de Epistola rogaverunt: & si omnia comprobarent in eadem scripta dixerant, fore ut facili negotio concordia procuderetur: Latini pernegarunt, & se subsannasse Andræam ajebant, cum proferret testimonium eorum rationibus tam adversum: nec se Epistolam amplecti, quandoquidem nullabi integra reperitur: Et quantum ad codicem, septimæ Synodi Acta, & symbolum cum additione continentem, nememinerunt quidem, quanquam in aliis recensendis eadem pænè verba quæ dixerant, è promptâ memoriâ in linguam revocarunt.

Quandiu vero hæ dissertationes perdurarunt, nostri per intervalla, ad Patriarcham recurrentes, se præviis quibusdam velitationibus argumentationum exercebant, Imperatore ad Monasterium relapso, & totis viribus venandi otia carpente: Et cum in tali aliquâ opportunitate, ad propositum quoddam meam sententiam expromerem, Nicænus me objurgavit, & si te recenseas in Catalogo electorum, inquit, loquere audacter, sin minus, compesce linguam: Cui respondi, si nec privatim hic nec publice in sessionibus loqui nobis permittitur, superfluum est nos hic diutius commorari, dent nobis discedendi domum facultatem: Verum si hic permanendum sit nobis quanquam silentibus, ut tu exoptas, nunquam tamen eo rem perduxeris; speramus ut de omnibus pro tuo arbitrio dicas, dum nos mentibus à te dissentimus: quin & alibi in Synodo dum Ephesio aliquid in memoriam subornarem, Nicænus increpuit, & nolle se quempiam extra numerum electorum hic loquendi vicem usurpare dixit.

λογίας, συνέρραψαν πρὸς τὸν ὅρους, καὶ τὸν λόγους τοῦ Ἐφέσου. οὓς καὶ ἐμακρηγόρησεν ὁ Ῥόδου, ἵνα τὰς τῶν πολλῶν καταπλήσῃ ἀκοάς. τετάρτη δὲ ἦν ἡ τοιαύτη συνέλευσις, ὅτε μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ συνόδους προεκόμιζε, μίαν μὲν ἐν τῷ Λετῷ συστᾶσαν, ἑτέραν δὲ οὐκ οἶδα ὅπου ἀναθέματι καταβαλούσας τὸν μὴ στέργοντας τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκην. καὶ ἕτερα πολλὰ εἶπεν ὑπὲρ συστάσεως μὲν τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐκκλησίας, μέμψεως δὲ τῆς ἡμετέρας. τῇ δὲ κ' τοῦ Ὀκτωβρίου ἡμέρᾳ β' ἐγένετο συνέλευσις ε'. καὶ εἶπεν ὁ Ῥόδου Ἀνδρέας πάλιν ἀπολογίας πρὸς τὰ παρὰ τοῦ Ἐφέσου εἰρημένα, ἃς οὐδὲ ἔφθασε τελειῶσαι, διαλυθέντος τοῦ συλλόγου. ἐτάχθη δὲ ἵνα ἐν ἑτέρᾳ συνελεύσει, ἀναπληρώσει αὐτάς. ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ἡμέτεροι ἐπιέζοντο ὑπὸ τῆς ἐνδείας, τὸ γὰρ σιτηρέσιον ἐκρατήθη ἐπέκεινα τῶν τεσσάρων μηνῶν παρῳχηκότων, καθ' οὓς οὐ δεδώκασι τὸ τυχὸν, καὶ στερουμένων πάντων καὶ δυσχεραινόντων τῷ πολλάκις μὲν ζητῆσαι, ἀποπεμφθῆναι δέ. μόλις μετὰ τὴν ε' διάλεξιν, ὅτε ἐν τῇ παρούσῃ καταστάσει τῶν λόγων γεγόναμεν, δεδώκασιν ἡμῖν ὑπὲρ δύο μηνῶν παρελθόντων ἤγουν τοῦ τετάρτου, καὶ τοῦ πέμπτου μηνιαίου σιτηρεσίου, κατὰ τὴν κα' τοῦ Ὀκτωβρίου φλωρία ασιή.

τῇ δὲ κε' τοῦ Ὀκτωβρίου ἡμέρᾳ σαββάτου ἐγένετο συνέλευσις ἕκτη, καὶ συνῆψεν ὁ Ῥόδου τὴν ἀπολογίαν, ἣν ἐν τῇ προλαβούσῃ ὁμιλίᾳ οὐκ ἔφθασε συντελειῶσαι, καὶ εἰς πολὺ πλάτος λόγων ἐνέπεσεν, καὶ ῥητὰ ἁγίων προεκόμισεν εἰς σύστασιν τῶν ἑαυτοῦ λόγων. ὅτε μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ τὸ μέρος τῆς πρὸς Μαρῖνον ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Μαξίμου εἰς μέσον παρήγαγε ἐξαιτιώμενος διὰ τούτου τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης, ὅτι καὶ κατὰ τὸν καιροὺς ἐκείνους ἦν ἡ προσθήκη ἐν τῷ συμβόλῳ, ὡς ὁ μάξιμος μαρτυρεῖ. ὅμως ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία ἡνωμένη ἦν, μηδὲν ἐγκαλοῦσα τὴν δυτικήν. καὶ ἐσπούδεν ἀποδεῖξαι ὅτι οὐ διὰ τὴν προσθήκην τὸ σχίσμα γέγονεν, ἀλλὰ δι' ἄλλας αἰτίας. συνηγόρει δὲ τούτῳ μεταξὺ καὶ ὁ Ἰουλιανὸς, καὶ μόλις ἐν τῇ β' συνελεύσει ἐκείνῃ τὴν ὁμιλίαν ἐτελείωσεν ὁ Ἀνδρέας. ἡμεῖς δ' ἐς μέγα κέρδος ἐδεξάμεθα τὸ προενεγκεῖν ἐκεί-

prolixæ admodum Orationis consuerunt, quam in immensum productam Andræas Rhodi concinnavit, & aures adstantium, ad fastidium usq; dictionum sentinâ perluit: Atque hæc fuit sessio quarta, ubi inter alia multa etiam Synodos exhibuit, unam Toleti celebratam, alteram non memini in quâ terrarum orâ, quæ Anathemati subjiciunt, quotquot additamento ad symbolum non acquievere: Et alia insuper multa congessit Andreas in Ecclesiæ suæ patrocinium ac decus, & in dehonestramentum nostræ. Vicesimo Octobris, hebdomadis secundo, seu die Lunæ, quinta sessio coaluit: Et Andræas Rhodi rursum Apologiam pertexere ad dicta Ephesii auspicatus est, sed eum ad finem perduci non passa est conventus dissolutio, quare partem remitteret in aliâ consummandam, ipsi fuit imperatum: At nostri cum in magnas angustias redigerentur, ob inopiam commeatuum, qui jam excreverant ultrà quatuor menses penitus elapsos, in quibus ne teruncium unicum nobis impertierunt, nostrique graviter afflicti ingemiscerent, non modo necessariis privari se, sed & sæpenumero postulantes turpiter à quæstoribus vacuos remitti: tandem vero duriter, postridie sessionis quintæ, dum in his sermonum ambagibus hærerentus, duorum mensium stipendia elargiuntut vicesimo & primo Octobris, in quarti, quintique mensis annonam frumentariam florenos millē, ducentos denos & octo.

Vicesimo quinto Octobris in die Sabbathi sexta sessio celebrabatur, cum Andræas Rhodius inchoatam in superiori Apologiam ad exitum perduxit, quam claudere tum non permisit sessio præpropere dissoluta: In multas autem sermonum ambages exerravit, & multa è sanctis patribus testimonia contorsit, ad confirmanda ea quæ asseruerat: Inter alia, incidit etiam in particulam Epistolæ Maximi Martyris scriptæ ad Marinum, ut per eam duntaxat, Ecclesiam Romanam omni culpa eximeret, quod in seculo Maximi additio illa symbolum occupaverat, ut ipse Maximus testabatur: Et tamen tunc Orientalis Ecclesia caritatis vinculum retinebat (inquit) nec ullius offensæ ream occidentalem incusabat: unde etiam & comprobare nixus est, non propter additamentum ad symbolnm Ecclesias primum divulsas fuisse, sed ob alias quaslibet rationes: Cui opinioni multum favit Julianus Cardinalis, & vix in hac secundâ sessione Apologiam perfinivit Andræas: nos vero pro maximo quæstu duximus, Latinos primò Maximi Epistolam protulisse: Etiamsi enim necessitas impulisset, verecundaremur tamen in testimonium appellare Epistolæ mutilatam laciniam, cum nusquam gentium in-

ἐκείνους τὴν τοῦ ἁγίου Μαξίμου ἐπιστολήν. ἐδυσχεραίνομεν γὰρ προενεγκεῖν αὐτὴν, χρείας καλούσης, ἐπεὶ οὐχ ὁλόκληρος εὑρίσκεται ἡ ἐπιστολή. ἐπεὶ δὲ παρ' ἐκείνων προεκομίσθη ἐλέγομεν, ὅτι δεχθήσεται καὶ παρ' αὐτῶν, ὅτι παρ' ἡμῶν προεκομίσθη. ὡσαύτως ἥσθημεν, καὶ ὅτι τὸ βιβλίον τῆς ζ συνόδου, μετὰ τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκης προεκομίσθη, ἐλέγομεν γὰρ καὶ ἐν τούτῳ, ὡς ἤδη ἔχομεν ἐλέγχειν αὐτοὺς ἐκ τούτου, ὅτι ἐνοθεύθησαν καὶ τὰ ῥητὰ τῶν δυτικῶν ἁγίων.

Ἀλλ' ὅτε πάλιν ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου συνήχθησαν, ἐδοκίμασαν ἐκείνους οἱ ἡμέτεροι περὶ τῆς ἐπιστολῆς, καὶ εἶπον πρὸς αὐτοὺς, εἰ στέργεται παρ' ὑμῶν αὐτὴ ἡ ἐπιστολὴ, εὐκόλως προβήσεται καὶ ἡ ἕνωσις. ἀπηγόρευσαν οὖν ταύτην οἱ Λατῖνοι, εἰπόντες ὅτι ἡμεῖς ἐσκώψαμεν, καὶ τὸν Ῥόδου ἕνεκεν αὐτῆς, ὅτι παρὰ γνώμην ἡμῶν προσκεκόμικε ταύτην. οὐ γὰρ στέργομεν αὐτὴν ἐπεὶ οὐδὲ ὁλόκληρος εὑρίσκεται. περὶ δὲ τοῦ βιβλίου τῶν πρακτικῶν τοῦ ἔχοντος τὸ σύμβολον μετὰ τῆς προσθήκης οὐκ ἔτι ἐμνήσθησαν. καίτοι ἐν τοῖς ἄλλοις περὶ τῶν αὐτῶν πολλάκις τὰ αὐτὰ λέγοντές τε καὶ ἐπαναλαμβάνοντες.

Ἐν ὅσῳ δὲ ἐγίνοντο αἱ διαλέξεις συνήρχοντο ἐκ διαλειμμάτων οἱ ἡμέτεροι εἰς τὸ πατριαρχεῖον, καὶ ἐγύμναζόν τινα ζητήματα, ἐπεὶ ὁ βασιλεὺς ἀπεδήμει ἐκτὸς εἰς τὸ Μοναστήριον, καὶ ἔργον εἶχε τὰ κυνηγέσια. δεξαμένου δὲ κἀμοῦ ἐν τοιούτῳ τινὶ καιρῷ εἰπεῖν τι πρὸς τὸ ζητούμενον εἶπέ μοι εὐθὺς ὁ Νικαίας. εἰ μὲν τῶν ἐκλελεγμένων ὑπάρχεις εἰπὲ, εἰ δὲ οὐχ ὑπάρχεις, μὴ λέγε τι. ἔφην δ' ἐγὼ ὡς ἐπεὶ οὔτε ἐνταῦθα, οὔτε ἐν ταῖς συνόδοις ἔχομεν ἄδειαν εἰπεῖν τι, περισσόν ἐστιν εἶναι ἡμᾶς ὧδε. δότωσαν ἡμῖν ἄδειαν ἀπελθεῖν οἴκαδε. εἰ δὲ καρτεροῦμεν σιωπῶντες, ὡς καὶ αὐτὸς θέλεις, οὐ μὲν ἴσως κατασκευάσεις καὶ ἐρεῖς ὡς βούλει τὴν σὴν ἀπόφασιν ἡμεῖς δ' ἀσύμφωνοι εὑρεθησόμεθα. καὶ ἄλλοτε γὰρ ἐν τῇ συνόδῳ εἰπόντος μου τι πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ Ἐφέσου. ἔφη ὁ Νικαίας, οὐ θέλομεν λέγειν ἐνταῦθα τινὰ πλὴν τῶν ἐκλελεγμένων.

integra reperiatur, at illam à Latinis ipsis in publicum exhiberi, gratulati sumus: nec enim forte productum à nobis respuent illi, quam nobis obtrudere non erubuerunt: Quin & læti excepimus quæ de septimæ Synodi codice cum adjectione ad symbolum contrà nos citarunt: quasi nacti percommodam occasionem in Romanorum consuetudinem invehendi, qui monumenta sanctorum patrum etiam occidentalium corrumpere & adulterare nunquam destiterunt.

At cum in Thesaurum Divi Francisci pro more convenissent, nostri ut Latinorum venas pollice acriori explorarent, de Epistola rogaverunt: & si omnia comprobarent in eadem scripta dixerant, fore ut facili negotio concordia procuderetur: Latini pernegarunt, & se subsannasse Andræam ajebant, cum proferret testimonium eorum rationibus tam adversum: nec se Epistolam amplecti, quandoquidem nullabi integra reperitur: Et quantum ad codicem, septimæ Synodi Acta, & symbolum cum additione continentem, nememinerunt quidem, quanquam in aliis recensendis eadem pænè verba quæ dixerant, è promptâ memoriâ in linguam revocarunt.

Quandiu vero hæ dissertationes perdurarunt, nostri per intervalla, ad Patriarcham recurrentes, se præviis quibusdam velitationibus argumentationum exercebant, Imperatore ad Monasterium relapso, & totis viribus venandi otia carpente: Et cum in tali aliquâ opportunitate, ad propositum quoddam meam sententiam expromerem, Nicænus me objurgavit, & si te recenseas in Catalogo electorum, inquit, loquere audacter, sin minus, compesce linguam: Cui respondi, si nec privatim hic nec publice in sessionibus loqui nobis permittitur, superfluum est nos hic diutius commorari, dent nobis discedendi domum facultatem: Verum si hic permanendum sit nobis quanquam silentibus, ut tu exoptas, nunquam tamen eo rem perduxeris; speramus ut de omnibus pro tuo arbitrio dicas, dum nos mentibus à te dissentimus: quin & alibi in Synodo dum Ephesio aliquid in memoriam subornarem, Nicænus increpuit, & nolle se quempiam extra numerum electorum hic loquendi vicem usurpare dixit.

τμήμ. ϛ. κεφ. κα.

Τῇ δὲ πρώτῃ τοῦ Νοεμβρίου ἡμέρᾳ σαββάτου γέγονε συνέλευσις ζ´ καὶ διεξῆλθε τὴν διάλεξιν ὁ Νικαίας, ἀνασκευάσας τὰ εἰρημένα παρὰ τοῦ Ἀνδρέου γενναίως καὶ λογικῶς. ταῦτα δὲ πάντα ἦσαν μεμελετημένα καὶ ἐσχεδιασμένα παρὰ τοῦ διδασκάλου τοῦ Σχολαρίου, δόντος αὐτοῦ ταῦτα τῷ βασιλεῖ καὶ αὐτοῦ τῷ Νικαίας. ὃς καὶ ἀπεστομάτισεν αὐτά. καὶ εἰς πολὺ μῆκος ἐκτεταμένων τῶν λόγων διέκοψε τὴν ὁμιλίαν ταμιευσάμενος τὰ ἐναπολειφθέντα ἐν ἑτέρᾳ συνελεύσει. ὅθεν καὶ συνήλθομεν κατὰ τὴν τετάρτην τοῦ Νοεμβρίου ἡμέρᾳ γ, καὶ ἀνεπλήρωσεν ὁ Νικαίας, ὅσα οὐκ ἔφθασεν εἰπεῖν ἐν τῇ πρὸ ταύτης συνελεύσει, καὶ ἀνέτρεψεν ὅσα εἶπεν ὁ Ἀνδρέας, καὶ εἰς πέρας τὸν λόγον προήγαγεν. ἠρώτησε γὰρ, εἰ τὰ κωλύματα, καὶ οἱ διορισμοὶ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων πρὸς τὸ τῆς πίστεως σύμβολον ἀφορῶσιν ἢ πρὸς ἄλλο τι ἐξωτερικόν; καὶ ἐζήτησε πρὸς τοῦτο ἀπόκρισιν. Ἀναστάντες δ᾽ οἱ ἐκλελεγμένοι τῶν Λατίνων καὶ πλησιάσαντες τῷ πάπᾳ, καὶ συνδιασκεψάμενοι ἐφ᾽ ἱκανὸν μετὰ τῶν Καρδηναλίων, καὶ τινῶν ἐπισκόπων ἐκάθισαν, καὶ δέον ἀπολογηθῆναι πρὸς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Νικαίας ἢ καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς αὐτοῦ λόγους. οἱ δὲ οὐδὲν ἀπεκρίναντο περὶ τούτου. μόλις δέ ποτε ὁ Ἀνδρέας δεξάμενος, πρόσφορον μὲν τι οὐδὲν εἶπε, περιττολογίαις δὲ κεναῖς συγχέας τὸ ἀκροατήριον, καὶ τὴν τεταγμένην ὥραν ἐπὶ ματαίῳ παραχρησάμενος, διέλυσε τὸν σύλλογον.

Τῇ δὲ ὀγδόῃ τοῦ Νοεμβρίου ἡμέρᾳ σαββάτου, γέγονε συνέλευσις θ, καὶ εἶπεν ὁ ἐπίσκοπος Φορουλιένσης ἀντίρρησιν τῶν παρὰ τοῦ Νικαίας εἰρημένων ἐγγράφως χάρτην κατέχων κάτω τοῦ σχεδίου ὁρῶν, καὶ λέγων ἡμῖν διὰ τοῦ ἑρμηνέως, ὃς καὶ πρὸς σύστασιν τῶν ἑαυτοῦ λόγων τὸν Αὐγουστῖνον προεβάλλετο, καὶ τὸν Μποναβεντοῦραν. πάλιν τῇ ιά τοῦ Νοεμβρίου ἡμέρᾳ ἐγένετο συνέλευσις ι, ἐν ᾗ κατεσκεύαζε, καὶ συνεπέραινεν ὁ Ἰουλιανὸς ὅτι τὰ κωλύματα τῶν ὅρων ἑτέραν πίστιν κωλύουσι προστεθεῖναι ἤγουν ἐναντίαν, οὐ μὲν τὴν ἀληθῆ, οὐδὲ τὴν ἀνάπτυξιν. ἡ γὰρ ἀνάπτυξις οὐκ ἔστι προσ-

θήκη.

SECT. VI. CAP. XXI.

Sed Novembris in ipsissimis Calendis, quæ in diem Sabbathi inciderunt, septima Synodus occœpit: in quâ Nicænus proposita ab Andreâ, forti oratione ac facundâ perstrinxit: Quæ cuncta solerti meditatione postmodum recollecta Doctor Scholarius scriptis commendavit, unam Copiam Imperatori communicans, alteram ipsi Nicæno, qui eadem memoriter anteà recitaverat: Sed cum Nicænus in longum eloquii fimbrias dilataret, nonnulla à fine amputavit, prudenti dispensatione in futuram sessionem seponenda, quæ subsecuta est die Martis proximo ejusdem Mensis quarto: Et tum Nicænus complevit quæ in superiori sessione reliquerat, evertens à fundamentis quæ præstruxerat Andreas, & in hanc quæstionem ultimum devolvens Orationis Epilogum: Interrogavit enim: An isti sanciti Canones, seu determinationes Oecumenicarum Synodorum ad fidei symbolum debeant spectare, an etiam ad alia quævis forensia? & responsum efflagitavit: At Latinorum Electi, surgentes è subselliis, ad thronum Papæ appropinquarunt, ubi cum aliquamdiu hæsissent in Concilio juncti aliquibus Cardinalibus ac Episcopis, ad loca denuo reverterunt: Et cum illis incubuisset, dilemmati Nicæni, reliquisque ejus ratiocinationibus responsa attribuere, ad quæstionem planè obmutuerunt: Dummodo Andreas prehensâ loquendi ansâ Orationem profudit, futilem & ineptam, & nescio quibus historiolis superfluis totum auditorium fatigavit, residuumque temporis sibi soli inutiliter suffuratus, conventum postremo clausit.

Octavo Novembris qui fuit dies Sabbathi ad nonam sessionem concursum est: quando loquendi vices sibi vendicavit Episcopus Forojuliensis, in confutationem eorum, quæ Nicænus consarcinârat: sed dicenda in philyram descripserat, in quam sæpe oculum rejecit, dum nos per interpretem alloqueretur: qui assertionibus patrocinandis, Augustinum nobis objecit, & Bonaventuram. Novembris undecimo, & Martis die, iterum coiere ad sessionem decimam, quam Julianus hac distinctione coronavit. Prohibentia in generalibus Conciliis vetant, aliam fidem addi vel interpolari diversam ab hac verâ, vel contrariam: sed nihil statuunt in præjudicium veræ, aut contrà veræ explicationem, & nulla explicatio est additio. Hæc ubi dixisset, nostros hortatus est, ut ablegatâ hac controversiâ, an licuerit symbolo addere, ad ipsum dogma ventilandum transeant: An reapse verum sit, Spiritum Sanctum à Filio procedere, an falsum? & si falsum esse demonstrabunt, tum & ipse Filioque additionem esse fate-

bitur:

θήκη. καὶ ἀπήτησεν ἵνα καταλείψωμεν τὸν περὶ τοῦ ἐξεῖναι προσθεῖναι λόγους, καὶ χωρήσωμεν πρὸς τό· εἰ ἀληθές ἐστι τὸ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα, εἴτε ψευδὲς καὶ εἰ μὲν ψευδὲς ἀποδειχθῇ, τότε ὁμολογήσει καὶ αὐτός, ὅτι ὄντως προσθήκη ἐστὶ τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ. εἰ δὲ χρήσιμον φανῇ καὶ ἀληθὲς ἔσται ἀνάπτυξις.

Τῇ ιη΄ τοῦ Νοεμβρίου ἡμέρᾳ γ΄ ἐγένετο συνέλευσις ια΄. καθ᾽ ἣν ὁ Πνευματικὸς, καὶ ὁ Ἀμηρούτζης μεθ᾽ ἑτέρου τινὸς ἀπελθόντες, ἐκάθισαν ἐν τῇ ἀνατολικωτέρᾳ γωνίᾳ τοῦ τρικλίνου ὄπισθεν μὲν πάντων καὶ πόῤῥω ἀπέναντι δὲ τοῦ Ἐφέσου, τὰ παρ᾽ αὐτοῦ λεγόμενα εἰρωνευόμενοι, καὶ ὑπ᾽ ὀδόντα γελῶντές τε καὶ ἐμπαίζοντες. οὕτω συνηγόρουν, καὶ συνηγωνίζοντο οἱ ἡμέτεροι τῷ τῆς ἡμῶν ἐκκλησίας προμαχιστῇ, ἐν τῷ σταδίῳ ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνιζομένῳ.

Ὅμως ὁ Ἐφέσου ἤρξατο ἐπιχειρεῖν πρὸς τὰ παρὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ εἰρημένα, καὶ πρὸς πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν τὸν λόγον προήγαγε. καὶ ἀπήτει τὸν Ἰουλιανὸν ἀποκρίνεσθαι. ὁ δ᾽ ἐκ μέρους ἐξέφευγε. εἰ δὲ καὶ ἀπεκρίνετο, εἰς μῆκος τὰς ἀποκρίσεις ἐξέτεινεν, ἵνα λεληθότως τὸ κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν κωλύσῃ. ἐγένετο οὖν μετ᾽ αὐτοῦ διάλεξις μεγάλη διὰ τὸ ἀσύμμετρον τῶν λόγων τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἐν οἷς καὶ ἀπήτησε πάλιν ἵνα ἐάσωσι τὸν περὶ τῆς προσθήκης λόγους, καὶ μεταβῶσιν εἰς τὸν περὶ τῆς δόξης καὶ εἰς τοῦτο τὸν λόγον κατέπαυσε. τῇ κζ΄ τοῦ Νοεμβρίου ἡμέρᾳ ε΄ ἐγένετο συνέλευσις, καὶ ἦλθον πρέσβεις τοῦ ῥηγὸς τῆς Μπουργουντίας εἰς προσκύνησιν τοῦ πάπα. οἳ καὶ ἦσαν ἐπίσκοποι δ΄, ἀρχιδιάκονος εἷς, καὶ ἄρχοντες καβαλλάριοι δύο καὶ ἕτεροι μετ᾽ αὐτῶν ἱερομόναχοι καὶ κοσμικοί.

bitur: sin minus, semper æstimabit ut potuitlem articuli interpretationem.

Decimo octavo Novembris die Martis sessio undecima est habita, in qua Pœnitentiarius & Ameruntza cum tertio quodam, sua subsellia deserentes vacua, in angulum immigrarunt, ad terga quam fieri potuit, & à conspectu aliorum, sed rectà in vultum Ephesii: ut singula ab eo pronuntiata cavillis gestibusque ridiculis, sub rosa ut ajant, & compressis labiis ad scommata detorqueant, & turpiter ludificentur: His tutelis ac patrociniis nostri homines primarium Ecclesiæ nostræ propugnatorem adjutarunt, in ipsâ arenâ pietatis studium decurrentem.

Ephesius nihilominus cœpit omnia à Juliano prolata confutare, ac in percontationes dicendi formam compegit, ipsumque Julianum ad respondendum singulis provocavit; qui magnâ ex parte fastidium subterfugit: vel si responsionem dignatus est, in eam verborum multitudinem de industriâ exundavit, ut omnes metas stricte agendi per quæstiones ac responsa penitus obruerit. Producta valde hæc duravit sessio, propter immensam prolixitudinem eloquentiæ Julianeæ. Conclusit tamen, sicut anteà, nostros exorans, ut omissa hac de additamento quæstione, ad ipsum dogma pervestigandum habenas flecterent, & sic orationem terminavit. Vicesimo septimo Novembris, qui fuit dies Jovis, sessionem duodecimam adornarunt, quando Legati à Duce Burgundiæ ad Papam adorandum Synodum intravere, Episcopi quatuor, unus Archidiaconus, duo primarii equites aurati cum diversis aliis in comitatu, sacris ordinibus initiati Monachi, laicique.

τμῆμα ς΄. Κεφ. κβ΄.

Ὁ οὖν τρίκλινος εἰς ὃν ἐγένοντο αἱ σύνοδοι ἦν διῃρημένος διὰ κιγκλίδων. καὶ ἵσταντο πλησίον τῶν κιγκλίδων, καὶ κύκλοθεν ἔκειντο σκίμποδες. ἀλλὰ δὴ καὶ ἐκ διαστημάτων ἐν τῷ μεταξύ. ἡ δὲ θύρα τῶν κιγκλίδων ἦν ἀπὸ τοῦ μέρους οὗ ἐκάθητο ὁ βασιλεύς. ἀπὸ τούτου οὖν τοῦ μέρους ἦν ἡ εἴσοδος, καὶ διήρχετο μέχρι τοῦ βασιλικοῦ θρόνου. κἀκεῖθεν ἐστρέφετο, καὶ δι-

SECT. VI. CAP. XXII.

Triclinium in quo Synodum celebrabant, portis cancellatis distinguebatur: & intus usque ad cancellorum valvas subsellia pertingebant, uti & in mediâ areâ per certas distantias: Et primùm ad valvas patebat introitus, à regione quâ consederat Imperator, ad cujus thronum ab introitu erat transitus, & ab ejus throno ad solium Papæ obliquè vertentes per scamna disputantium facile perveniebant: nec aliunde datum fuit, quam per istum introitum ab ordini-

διήρχετο μεταξὺ τῶν σκάμνων τῶν προσδιαλεγομένων, καὶ ἔληγε μέχρι τοῦ παπικοῦ θρόνου. τὰ δὲ ἕτερα μέρη ἐκεκώλυντο διὰ τῶν σκάμνων καὶ τῶν προσκαθημένων· ἐτέτακτο δὲ καὶ εἷς ἐκ τῶν λατίνων καμίσιον λευκὸν ἐνδεδυμένος, συντάττειν ἐν ταῖς συνόδοις καὶ ὁδηγεῖν τοὺς εἰσαγομένους. εἰσελθόντας οὖν καὶ τοὺς εἰρημένους πρέσβεις προοδοποιήσας ὁ δηλωθεὶς διεβίβασεν αὐτοὺς διὰ τῆς διόδου μέχρι καὶ τοῦ βασιλέως. κἀκεῖθεν στραφεὶς εἰς τὸν πάπαν προσῆξεν αὐτούς. μήτ' αὐτὸς ὑποδείξας ἐκείνοις πρόσχημά τι τιμῆς ἀπονεῖμαι τῷ βασιλεῖ, μήτ' ἐκεῖνοι οἴκοθεν τὸ τυχὸν σχηματισάμενοι αὐτοῦ σέβας. ἀλλ' ὁρῶντες μόνον αὐτὸν, ὅτι ἐγγύς που παρῆσαν. εὐθὺς ἐστρέφοντο καὶ τῷ πάπᾳ προσήρχοντο. προσεκύνησαν οὖν καὶ ἠσπάσαντο πάντες τὸν πόδα, τὴν χεῖρα, καὶ τὴν παρειὰν τοῦ πάπα, καὶ δεδώκασιν αὐτῷ καὶ γράμματα τοῦ ῥηγός. εἶτ' ὠδήγησε, καὶ ἔστησεν αὐτοὺς ὁ δηλωθεὶς εἰς σκάμνον κείμενον ἐν τῷ κιγκλίσιν οὗ στάντες προσεφώνησαν ἐγκωμιαστικῶς τῷ πάπᾳ ὥραν ἱκανὴν, καταναλωθείσης δὲ τῆς τεταγμένης ὥρας ἀνέστησαν.

Οὔτε δὲ πρῶτον, οὔθ' ὕστερον προσεκύνησαν, ἢ ὅλως προσῆλθον τῷ βασιλεῖ, ὃ καὶ μεγάλην λύπην προὐξένησεν αὐτῷ. συνέρρευσαν γὰρ καὶ πλήθη λατίνων τε καὶ γραικῶν ἰδεῖν τοὺς πρέσβεις πῶς προσελεύσονται τῷ πάπᾳ καὶ τῷ βασιλεῖ, ὁ γὰρ πατριάρχης οὐ παρῆν νόσῳ κατασχεθείς. δεινὸν οὖν τι ἐνόμισαν πάντες τὴν τοσαύτην τοῦ βασιλέως περιφρόνησιν, καὶ ὁ βασιλεὺς σφόδρα ἐλελύπητο ἐπὶ τῷ πάπᾳ διὰ τοῦτο. ἔλεγε γὰρ, ὡς ἔδει τὴν ὀφειλομένην προσκύνησιν ἀποδοθῆναι κἀμοὶ, καὶ γράμμα παρὰ τῶν πρέσβεων. ὁ μαθὼν ὁ πάπας εἶπεν ὅτι ἐμοὶ προσῆλθον, ἐπεὶ καὶ εἰς ἐμὲ ἀπεστείλησαν. οἱ πρέσβεις δὲ εἶπον ὅτι οὐκ εἴχομεν γράμμα πρὸς τὸν βασιλέα διὸ οὐδὲ ἐδώκαμεν. ὅμως ὁ βασιλεὺς ἐκάθητο ὀργῶν, καὶ τὰς συνελεύσεις μέχρις ἂν γένηται εἰς αὐτὸν θεραπεία. ἀναγκασθέντες οὖν ἐποίησαν γράμμα πλαστὸν δοῦναι τῷ βασιλεῖ. τινὲς οὖν τῶν ἡμετέρων συνεβούλευον παραιτήσασθαι τοῦτο, ἐπεὶ διεφημίσθη τὸ πλάσμα πολλοῖς. ἢ, εἰ οὐ παραιτεῖται, ἵνα διακομίσωσιν οἱ δὲ

peratorio ad Papæ thronum permeare: loca reliqua tot scamnis, sessorumque ordinibus erant impedita: ita ut è Latinis quendam linteatum veste superpelliceâ toti areæ præfecerint, qui sedentium choros compesceret in ordinem, & per istum callem adventantes ad Papam manuductaret: Legatis igitur Burgundicis Synodum ingressis, viam præstruens camisatus ille, per istum ab introitu brevem transitum, usque ad Imperatorem, & illinc flectentes in sinistram ad Papam deduxit: Et nec ipse qui præivit, reverentiæ ergà Imperatorem ullam speciem exhibuit, quam legati imitandam prehenderent, nec Legati à suâ indole, aut patriæ institutis, ullum cultus indicium effinxere: sed injectis tantum oculis ut præteriere contemplati sunt, & occœptum tramitem ad Papam tenuere: Cui cum appropinquassent, cuncti ad osculandum pedem, & manum, genamque admittuntur: & literas sui Ducis tradidere. Inde diducti per ministrum in linteo, ad suggestum in proximis valvis consistens, erecti in pedes Encomiasticam orationem ad Papam explicuere satis amplam, & cum clepsydra effluxisset surrexere.

Sed nec intrantes, nec exeuntes Imperatori ullam honoris aut reverentiæ significationem monstrarunt: nec in conspectum posteà prodire dignati sunt, quod Imperatori acerbissimum mærorem inflixit: Nam tota fermè Synodus Latinorum Græcorumque concurrerat speculatum, quibus ceremoniis Papam & Imperatorem Legati adorirentur, Patriarcha enim tum forte aberat, morbo decumbens. Obstupenda res interim visa est omnibus, & pro portento habebant, hanc Imperatori factam despicientiam; quam & Imperator ipse ægerrimo versavit animo, multumque in Papam excanduit: Nam & palam professus est, venerationem personæ meæ debitam persolvere Legatos oportuisse, literasquè insuper tradidisse: Quod ubi Papæ innotuit, ad ipsum missus dixit, ad ipsum pervenisse probe functos muneribus: Et Legati pro se responderunt: Tradere Epistolas Imperatori non potuimus, cui nullas apportavimus: Imperator autem fremens, æstuansque consedit: Nec ulterius sessionibus indultum voluit, donec sibi facta esset honoris læsi restitutio: Quare coacti sunt fictitiam commentari Epistolam Imperatori obferendam: quam plerique nostratium suaserunt ut Imperator omnino rejiceret, quando jam fraus ac dolus omnium sermone percrebesceret, vel si penitus repudiare nollet, juberet saltem, ut ipsi proprio in palatio donetur: At Imperator omnino publicè, præsentibus & Papa & ipso, omnibusque patribus in Synodo Cathedras occupan-

πρέσβεις τὸ γράμμα πρὸς αὐτὸν εὑρισκόμενον ἐν τῷ δοθέντι αὐτῷ πιτακίῳ. ὁ δὲ ἀπῄτησεν ἵνα παρόντος τοῦ πάπα, καὶ αὐτοῦ, καὶ πάντων ἐν ταῖς συνοδικαῖς καθέδραις ἐκεῖσε προσενέγκωσιν αὐτῷ καὶ τὸ γράμμα. ὃ καὶ γέγονε μεθ' ἡμέρας τινάς.

Παρῆν μὲν γὰρ ὁ πάπας, καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ πάντες ὅσοι εἰς τὴν σύνοδον συνηθροίζοντο ἄνευ μόνου τοῦ πατριάρχου. ἦλθον δὲ οἱ πρέσβεις οὐ πάντες, καὶ προσάξαντος αὐτοὺς τῷ βασιλεῖ τοῦ τὴν τάξιν ἔχοντος, ὡς εἴρηται μετρίως προσκυνήσαν αὐτὸν, καὶ δεδώκασιν ἁπλῶς τὸ πιτάκιον, μήτε οἴκοθεν, μήτε ἐκ τοῦ ῥηγὸς αὐτῶν ὅλως πρόσρησιν ἐπειπόντες, καὶ δεδωκότες εὐθὺς ἀπῆλθον. οὐδ' ἐν τῇ συνόδῳ κινηθέντων ὅλως λόγων οὔτε περὶ τοῦ ἐλθεῖν, οὔτε μετὰ τὸ ἀπελθεῖν ἐκείνους. ταχέως δὲ συνήλθομεν καὶ ἀπήλθομεν, ὃ καὶ μᾶλλον εἰς κατέγνωσιν γέγονε καὶ αἰσχύνην. ἔδοξε γὰρ ὅτι ἦλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν πάπαν, ἵνα παρουσίᾳ τούτου δέξηται πιτάκιον ἀνὰ χεῖρας. ὃ καί τις τῶν ἐπιφανῶν ἀρχόντων εἰ ἐποίει μεμπταῖος ἂν ἦν. γεγόνασι καὶ ἕτεραι β ἢ γ συνελεύσεις. εἶτ' ἐπαύσαντο. ἀπῄτουν δὲ λέγειν περὶ τῆς δόξης.

τμήμ. ϛ. Κεφ. κγ.

Συνήρχοντο δὲ ἐν ταῖς διαλέξεσι, καὶ τινες τῶν ἐρημιτῶν, καὶ ἀπροΐτων μοναχῶν. ἐξερχόμενοι τότε διὰ τὸ ἀναγκαῖον τῶν διαλέξεων. ὡς οὖν ἤκουσαν τὰ παρὰ τῶν ἡμετέρων εἰρημένα, , ἔλεγον ὅτι ὁμολογουμένως οἱ γραικοὶ τῆς ἀληθοῦς ἀντέχονται πίστεως. καὶ τὰ ὑγιῆ τετηρήκασι δόγματα. τοῦτο δὲ διαφημιζόμενον δεινὸν ἡγησάμενοι οἱ τῆς κούρτης εἰ οὕτως πλατύνοιτο, προσκεκληκότες τοὺς μοναχοὺς εἰς τὴν κούρτην εἶπον αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐστε μοναχοὶ, καὶ οἴδατε τὰ περὶ τῆς μοναχικῆς πολιτείας, καὶ περὶ τῆς τοιαύτης διαγωγῆς, περὶ δὲ θεολογίας οὐκ οἴδατε. ἀλλ' οἴδασιν αὐτὰ οἱ τὴν θεολογίαν πεπαιδευμένοι. διὰ τοῦτο ὁρίζει ὁ πάπας, ἵνα σιωπᾶτε, καὶ μὴ ταράττητε τὸν λαόν. ἐπεὶ οὐκ οἴδατε λέγειν τι περὶ

pantibus sibi tradi postulavit; quod post aliquot dieculas præstitum fuit.

Cum enim Papa adesset Synodo, & Imperator, & quotquot Synodum implere consueverunt, excepto solo Patriarcha, Legati triclinium subintrarunt, aliqui non omnes qui per Ministrum linteatum, cujus ad officium id pertinebat, ut antea memoratum est, adducti ad thronum, Imperatorem mediocri inflexione salutarunt: & cum Epistolium cerâ obsignatum ei in manum porrexissent, terga vertentes abeunt: Nec syllabam adjiciunt valetudinis impertitæ vel ab ipsis legatis, vel à suo principe: Quin & tota Synodus conticuit, nec antequam legati intrassent ad Imperatorem, nec postquam abiissent ullum ullius sermocinationis murmur auditum est inter patres, sed ut repente convenimus ita discessimus: quod majorem nobis pudorem, & infamiam accendit: Visus est enim nonnullis Imperator occultò Papam sollicitasse, ejusque emendicasse præsentiam, quâ breviculum illud in manum honestè prensaret. Quod si quis è conspicuis magnatibus admisisset, merito quidem vapulasset: Sessiones subinde binæ tresve subsecutæ sunt, & posteà irraucuere: Latinis id unicum semper obstrepentibus, linquendum Additamentum, & dogma ipsum pervestigandum.

Sect. VI. Cap. XXIII.

Fortefortunà Synodo intererant nonnulli Eremitæ, & Monachi ex ordine Anachoretico, qui tum pedem extra limen cœnobiorum promoverant, ad dissertationes audiendas: qui cum argumenta à nobis prolata auribus percepissent, dixerunt, Græci dubio procul veram propugnant fidem, & huc usque dogmata sana retinuerunt: Quod ubi percrebuit in Curiâ, aulici Papales rati valde pernitiosum fore, si id à Monachis in vulgum serperet, accersitos in Curiam Monachos sic objurgarunt: Vos estis hominum genus segregatum in claustra, satis edocti cucullorum usum, & in asceticis institutis exercitati: at supremæ sapientiæ ne prima didicistis elementa, quæ tantum sciri Theologiam professis permittuntur: Quare hæc vobis mandat Papa, linguas compescite, nec populum infestate. Appagite in Theologiâ neophytis indoctiores. Atque ita ludibrio castigatis silentium imposuere.

περὶ τῶν θεολογικῶν. καὶ οὕτως ἔσκωψαν καὶ κατεσίγασαν αὐτόν.

Μεθ' ἡμέρας δέ τινας ἦλθεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν πατριάρχην. συνῆξε δὲ τοὺς ἀρχιερεῖς, ἡμᾶς τε, καὶ τοὺς ἡγουμένους, καὶ προέτεινεν ὅπως ζητοῦσιν οἱ λατῖνοι καταλιπεῖν τὰς περὶ τῆς προσθήκης διαλέξεις, καὶ διαλέγεσθαι περὶ τῆς δόξης. ἐπεὶ οὖν ἱκανῶς διελέχθητε περὶ τῆς προσθήκης, σκέψασθε εἰ δεῖ καὶ ἡμᾶς ποιῆσαι, ὃ νῦν ζητοῦσιν. εἶπον οὖν οἱ ἡμέτεροι, ὅτι οἱ λατῖνοι ὁρῶντες τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἰσχυρὸν ὂν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ μὴ ἔχοντες προσφόρους ἀπολογίας πρὸς τοῦτο, ἀποδέχονται ἐκβαλεῖν ἡμᾶς ἀπὸ τούτου, τὸ ἴδιον συμφέρον πραγματευόμενοι. δεῖ οὖν καὶ ἡμᾶς ἀντέχεσθαι τοῦ ἡμετέρου συμφέροντος, καὶ μὴ παραιτήσασθαι τὴν ἡμετέραν ἰσχύν. ὁ Πνευματικὸς δὲ μόνος εἶπεν, ὅτι ἐπεὶ οἱ λατῖνοι καὶ ὁ Ἰουλιανὸς ἀπήτησαν τὸ ζήτημα τοῦτο, ζητηθήσεται καὶ παρὰ τοῦ πάπα, καὶ δοθήσεται ἐξ ἀνάγκης. βέλτιον οὖν ἐστὶ δοθῆναι νῦν τοῦτο, εὐκόλως παρ' ἡμῶν καὶ μετ' ἐλευθερίας, ἢ ὕστερον μετ' ἀνάγκης.

Ἀλλὰ ἐνταῦθα χρὴ καὶ τὸ ποικίλον τε καὶ πολύτροπον δηλῶσαι τοῦ Πνευματικοῦ. οὗτος γὰρ ὁ κῦρος Γρηγόριος, μετὰ τὸ περιμεῖναι ἡμᾶς δύο μῆνας ἐν τῇ Φερραρίᾳ ἐπεὶ ἑώρα τοὺς ἡμετέρους ταλαιπωροῦντας καὶ πάσχοντας, καὶ μάλιστα τοὺς ὑποδεεστέρους ἐλέγετο δὲ ὅτι, καὶ ὁ Ἀμηρᾶς ἑτοιμάζεται ἐλθεῖν κατὰ τῆς πόλεως. καὶ λόγοις καὶ ἔργοις ἠλέει, καὶ συνήλγει τοῖς ταλαιπώροις, ὑπὲρ αὐτῶν τε καὶ τῆς πόλεως ἔλεγεν ἀεὶ πρὸς τὸν πατριάρχην, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ πᾶσι τρόποις παρεκίνει καὶ ἐπείθετο προνοεῖσθαι, καὶ τῶν ἐν τῇ ξενιτείᾳ ταλαιπωρούντων, καὶ τῆς πατρίδος αὐτῆς. ἐν τῷ λέγειν οὖν τὰ τοιαῦτα πολλάκις πρὸς τὸν πατριάρχην, καὶ φορτικὸς φαίνεσθαι, εἶπε μετὰ τῶν ἄλλων. ὅτι μέχρις ἂν βλέπῃ τοὺς ἀνθρώπους πάσχοντας, καὶ ὡς ἄνθρωπος λαλεῖν μέλλει, καὶ ὡς ὄνος καὶ αὐτὸς ὀγκᾶσθαι, καὶ ὡς κύων ὑλακτεῖν, καὶ ὡς ἀλέκτωρ κοκκύζειν, καὶ οὐ παύσεται βοῶν τὰ συμφέροντα.

Διά-

Verum post breve aliquot dierum intestitium, Imperator adiit Patriarcham, secum trahens in comitatu Archiepiscopos, nos crucigeros, & cænobiarchas: ubi id nobis subinnuit: Latinos multum expetiscere, ut à contentionibus de Additamento, ad ipsum dogma jam tandem progrederemur: Quare si satis hanc incudem contuderitis, jam expendite, si Latinis etiam possitis hoc postulatum gratificari. Nostri vero Imperatori regerebant: Latini rerum suarum providi & in utilitate sibi procurandâ perspicaces, ubi vident hunc articulum validum esse pro nobis, nec inveniunt, quâ responsione idoneâ eundem aut eludant aut evertant, cupiunt nos ab hac arce inexpugnabili abducere: igitur & nos si sapimus, pari studio decet nostra emolumenta prehensare, nec præcipuum robur nostrum aut clavam è manibus extorqueri patiamur. At Gregorius Pœnitentiarius, solus in contrariâ stetit sententiâ, Latinis ultro concedendum esse quod postulant: Nam si Latini & Julianus petierint, & si Papa pro autoritate suâ intercesserit, tum quòd denegatis Imperium avellet: Igitur præstantius erit, jamjam promptè ac liberaliter concedere, quam detinendo cogi.

Sed libet hic nostri Pœnitentiarii versatile ingenium, ac versipellem indolem depingere: Hic enim noster Gregorius, cum vix duobus mensibus Ferraræ consumptis, videret nostros homines in maximas angustias indies proruere, adversa quævis pati, maximè quibus erat conditio tenuior: tunc etiam fama civitatem Ferrariensem pervaserat, de suscipiendâ brevi ab Amurathe expeditione adversus Constantinopolin: Hic (inquam) Gregorius, verâ pietate & commiseratione contactus eorum planctibus indoluit, & nunquam destitit Patriarcham expergefacere, Imperatorem commonere: meminerit despectissimorum peregrinantium in alienâ gente, nec suæ patriæ obliviscerentur: & cum hæc singulis diebus ingeminando importunus Patriarchæ videretur, inter alia dixit, quamdiu homines conquereretur miseriis quotidianis obrui, se omnium creaturarum vocem edere velle, eboare cum homine, rudere cum asino, ut canis latrare, crocitare ut Gallinaceus, & hæc in suorum hominum solatia & emolumenta exprimere.

Atque ab his pietatis indiciis in principio multorum in se benevolentiam pellexit: & Pœnitentiarii nomen omnium ore insigniter celebrabatur, eumque propemodum universi ingenti honore, singulari caritate, & faustis acclamationibus undique prosequebantur: Quin ini-

Διὰ γοῦν τῶν τοιούτων πρῶτον μὲν ἐπεσπάσατο τὴν εὔνοιαν τῶν πολλῶν, καὶ ἐν τῷ πάντων στόμασι ἐξόχως ἦν τὸ ὄνομα τοῦ Πνευματικοῦ. καὶ πάντες μετὰ μεγίστης τιμῆς καὶ ἀγάπης, καὶ εὐφημίας αὐτῷ προσήρχοντο. ἔλεγε δὲ τὴν ἀρχὴν καλῶς, καὶ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, καὶ τὰ δέοντα συμβουλεύειν ἐδόκει, καὶ συναγωνίζεσθαι. μετὰ δὲ τὸ ἑλκύσαι τοὺς πολλοὺς ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἤρξατο, σκώπτειν τοὺς ἄρχοντας, καὶ μάλιστα ὅτε συνέβαινεν εἰπεῖν τινὰ ἐξ αὐτῶν τι περὶ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος. προβαλλόμενος ὅτι οὐκ ἔξεστιν αὐτοῖς λέγειν εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας ζητήματα. οὐδὲ προσήκει ἡμῖν παραχωρεῖν αὐτοῖς ὅλως λέγειν εἰς ταῦτα. ἔσκωπτεν οὖν αὐτοὺς θρασέως καὶ ἀναιδῶς παρόντος τε καὶ ἀπόντος τοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ πατριάρχου. οἱ δ' αἰδούμενοι ἐσιώπων. εἶτα ὁδῷ προβαίνων τὰ μέσα, καὶ εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας τῆς ἐκκλησίας ἐποίει, τῇ μὲν σκώπτων, τῇ δὲ εἰρωνευόμενος. ἄλλοτε δὴ ὀνειδίζων καὶ προαρπάζων τοὺς λόγους, καὶ ἀντιλέγων πρὸ τοῦ ἀποδοῦναι τὸν λέγοντα τὸ ἴδιον βούλημα, καὶ οὕτω πως ἀναγκάζων αὐτὸν καὶ ἄκοντα σιωπᾶν. διὰ γοῦν τῶν τοιούτων τρόπων καὶ μεταχειρίσεων διεπραγματεύσατο πάντων τὴν σιωπήν. καὶ ὅτε μὲν αὐτὸς ἔλεγε εἰς πλάτος ἄμετρον τοὺς ἰδίους ἐμήκυνε λόγους, καὶ συνεπέραινεν ὡς ἐβούλετο, καθὼς ἤθελεν. ὅτε δ' ἔλεγεν ἕτερος προελάμβανε τὸν αὐτοῦ λόγον, καὶ συνεῖχε, καὶ ἐκώλυε συμπερᾶναι τὸ αὐτοῦ βούλημα. ἀντειπεῖν δέ τις αὐτῷ οὐκ ἐτόλμα, δεδιὼς τὰ αὐτοῦ ἰταμώτατα σκώμματα. διὰ τῶν τοιούτων οὖν ποικίλων τρόπων καὶ λόγων ἔπραττεν ἃ ἐβούλετο. ἀλλ' ἕως ἔτι ὑγιῶς εἶχε περὶ τὰ δόγματα, ἦν σύμβουλος τῷ πατριάρχῃ καλῶν. οὐδὲ γὰρ δίκαιον εἴ τι καὶ καλὸν εἶχε σιωπηθῆναι. ἐπειδὴ πανταχοῦ τ' ἀληθῆ προειλόμην γράφειν.

Ἔλεγε τοίνυν πολλάκις τῷ πατριάρχῃ. οὐκ ἔστι καλὸν καθῆσθαι ἡμᾶς ἀργούς. δέον ἐστὶ σκέπτεσθαι, καὶ βουλεύεσθαι περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, καὶ περὶ τὰ τέλη τῶν περὶ τῆς προσθήκης διαλέξεων.

initio rectè tractare dubia Eccleſiaſtica, & conſiliis noſtris opportuna valde proferre, & concertationibus utilis accedere conſuevit: Sed poſtquam multitudinis gratiam ſibi conciliaſſet, cœpit Proceres deſpectui habere, præcipuè ſi quis eorum, in propoſitâ à Theologis controverſiâ vel muſſare auderet: Negotium, ad interdictum revocans, quaſi ſcelus foret, ſi Proceres vocem emitterent in rebus ad Eccleſiam pertinentibus, nec minus impium ſi Eccleſiaſtici loqui Proceres paterentur: Et Proceribus ſtrenuè aliquoties ac impudenter oblatrabat, Imperatore & Patriarchâ non minus præſentibus quam remotis: at illi præ verecundiâ obmutuere: Nec abſtinebat dum in platæa incederet, Epiſcopis & Proceribus Eccleſiæ ſalſa & inurbana dicteria ingerere, aliquando apertâ ſannâ eos laceſſens interdum Ironicâ ſycophantiâ: hunc probris increpans, illum interpellans inter loquendum, & ſæpe reſponſa effingens in contrarium priuſquam alter dicenda exponeret, atque ita hominem vel invitum ad ſilentium adigens: quin & his moribus, tractandique modis ita prævalebat, ut omniumlinguas conticere docuerit: interea ſibi metipſi, quid non immenſæ licentiæ arrogavit? Cum loqueretur in infinitum ſermones produxit: declamavit non ad horam aut clepſydram, ſed ad menſem ſi libuit: peroravit ut voluit, definivit quicquid voluit, & quando voluit terminavit: ſed alium occipientem loqui, dicendo antevertit, interrupit, præpediit ad exitum perducere: litem vero cum illo conteſtari, aut omnino contradicere nemo ſanæ mentis audebat, propter venænata verborum ſuorum ſpicula, & ſcommatum, temerariam ac præcipitem impudentiam: Atque his naturæ volubilis ac ſubdolæ præſidiis facillime impetrabat in quodcunque mentem admoviſſet: Nihilominus quamdiu integer perſtitit religionis, ſemper fuit autor extimulandi Patriarcham ad præclara: Nec enim hominis virtutes, ſi quas habuit, diſſimulandæ ſunt à nobis, qui ſempiternas veritati aras conſecravimus.

Enimverò ſæpe Patriarcham ſubmonuit, noſtrum otium non eſſe commendabile, oportet alacrius negotiis invigilare, prenſare conſiliorum occaſiones, ut difficultatum Eccleſiaſticarum nodos, & has de additamento diſſertationes cum laude extricare valeamus: ſed & ſemel coram Niceno, & meipſo ad Patriarcham hæc verba fudit: Quæſo fac ut hanc ſoporiferam inertiam excutiamus: jube nos in unum cogi ad conſilia captanda, ut proſpiciamus ſi aliquam habeamus libertatem, pro noſtro arbitrio diſpen-

ξεων. εἶπε τῷ πατριάρχῃ παρόντος καὶ τοῦ Νικαίας καὶ ἐμοῦ. παρακαλῶ μηδὲν καθήμεθα ἀργοί. ἀλλ' ἂν ὁρίσῃς καλόν ἐστιν ἵνα σκεπτώμεθα καὶ βουλευώμεθα. δέον οὖν μοι δοκεῖ ἵνα εἰδῶμεν εἰ ἔχομεν χρήσασθαι τινὶ οἰκονομίᾳ, ἢ οὐκ ἔχομεν. καὶ εἰ μὲν ἔχομεν ἔνδοσιν καὶ ἄδειαν παρὰ τῶν ἁγίων χρήσασθαι τῇ οἰκονομίᾳ, ὅπερ ὅσον ἐγὼ νομίζω, οὐκ ἐστὶν ἐνδεδομένον, ὅμως εἰ εὑρεθῇ, φυλαττέσθω παρ' ἡμῖν ἀνέκφορον. εἰ δέ ἐστιν ὅτι οὐκ ἔχομεν ἄδειαν οἰκονομεῖν, εἰς ὃ καὶ μᾶλλον συντίθεμαι, ἀπαγορευθήτω τοῦτο τῷ βασιλεῖ, ἵνα πληροφορηθῇ καὶ ἐκεῖνος, ὅτι οὐχ εὑρήσει παρ' ἡμῶν τινὰ οἰκονομίαν καὶ εἰδῇ πῶς ἂν τὸ πρᾶγμα οἰκονομήσει, μήποτε θαρρῶν εἰς οἰκονομίαν μετέωρα ποιεῖ τὰ συνοδικά. εἰ ὁρίσεις οὖν συναχθήτωσαν ἐνταῦθα οἱ κρείττονες πέντε ἢ ἓξ οἱ δυνάμενοι καλῶς σκέπτεσθαι, καὶ δι' ἐρευνῆς καὶ συζητήσεως ἀκριβοῦς συμβουλευσάσθωσαν, καὶ περιεισησάτωσαν τὸ ποιητέον.

Ἔφη πρὸς ταῦτα ὁ πατριάρχης οὐ δεῖ βουλεύεσθαι ἡμᾶς ἀπόντος τοῦ βασιλέως. δόξειε γὰρ ἂν εἶναι τις διαφορὰ μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ ἐκείνου. ἄλλως τε ὅτι ὁ βασιλεὺς εἰσβάλλει καλῶς ἐν τοῖς δὲ τοῖς συνοδικοῖς, καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι παρεῖναι καὶ αὐτόν. ὁ δὲ Πνευματικὸς εἶπε, τῆς ἐκκλησίας ἐστὶ τὸ σκέπτεσθαι καὶ βουλεύεσθαι περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, καὶ ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου ὀφείλει συγκαλεῖσθαι ἐκ τῶν τῆς ἐκκλησίας τροφίμων τοὺς εὐδαιμονεστέρους καὶ συζητεῖν τὰ δέοντα, καὶ βουλεύεσθαι, καὶ οὐ γενήσεταί τις ἐκ τούτου διαφορά. ἔργον γάρ ἐστι τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτὴ ἐργάζεται τὰ ἑαυτῆς, ὁσάκις ἂν περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βουλεύεται. ἐγὼ δὲ καὶ ἕτερον τι δειλιῶ ἔφη, διὸ καὶ ἀναφέρω σοι. ἀκούω ὅτι ὁ πάπας βούλεται μεταβῆναι ἀλλαχόσε. νομίζω δὲ ὅτι καὶ ὁ βασιλεὺς ἔχει εἴδησιν τινα εἰς τοῦτο. εἰ οὖν μεταβῇ ὁ πάπας, καὶ ἑλκύσει καὶ ἡμᾶς πορρωτέρω οὐδὲν καλὸν γενήσεται ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας. ἀλλὰ ποιήσουσι πᾶν ὅτι ἂν ὀρέγωνται οἱ λατῖνοι. διὰ τοῦτο παρακαλῶ βουλεύθητι καλῶς, καὶ περὶ τούτου, καὶ περὶ οὗ προείρηκα. εἰ γὰρ ἀπαγορεύσεις τὰ δύο ταῦτα τῷ βασιλεῖ. ἓν μὲν τὸ τῆς οἰκονομίας, ὅτι οὐκ εὑρήσει ταύτην παρ'

pensandi negotia, in quascunque velimus temporum vicissitudines, vel non: Et si in nobis sit istiusmodi facultas ab antiquis patribus indulta (quod non memini tamen antehac ab ullis factitatum) verum si tale quid reperiatur, id tanquam incommunicabile aliis, in pectorum nostrorum scriniis reservemus: At si nullam reperiemus ab eorum exemplo, autoritatem distribuendi rerum momenta (in quam magis propendeo sententiam) id renuntietur Imperatori, ut certior fiat, in nostris manibus si tam non esse tergiversandi potestatem, ut se inde ocyus componat, ad subeundum quod suis partibus incumbit officium: ne dum ipse nimium fidat, huic quam somniat, libertati, in utramque aurem obdormiat, & acta synodalia frustretur: Quare manda tibi quinque aut sex prudentissimos viros accerseri, qui summo pollentes acumine inquirant, perpendant, consulant, quid nobis quotidie factu opus sit.

Ad hæc Patriarcha protinus respondit: Non oportere nos privata cogere consilia absente Imperatore[illegible]am hoc esset interserere divisionem, & Imperatorem à nobis paulatim segregare, in nostram ipsorum maximam fraudem: si quidem Imperator fœlicissimè influit in qualiacunque consilia synodalia, & ejus præsentiam non modo desiderabilem, sed necessariam reddidere tam crebra prudentiæ suæ experimenta: At ab Ecclesiâ (inquit Pœnitentiarius) pendet omne jus de Ecclesiæ rebus cum consilio statuendi: Et tua Sanctitas Eximia debet ad hæc munia promovere, quos ex alumnis Ecclesiæ novit aliis fœliciores inquirere in præstanda, & consiliis præesse: Nec debet id tua Sanctitas interpretari, quasi futurum in originem dissidii, aut privilegiorum Imperij violationem. Etenim cum Ecclesiæ opus sit, non debet ad invidiam trahi, si Ecclesia quæ sua sunt, procuret, & de Ecclesiasticis negotiis deliberet: Verum & ab alio discrimine multum metuo, & quod me primum impulit id consilii tuis auribus altius imprimere: Audio Papam decrevisse aliò Synodum transferre: Et fortasse negotii hujus fama hactenus ad Imperatoris notitiam pervenit: Si aliò migrabit Papa, & nos per provincias penitius in Italiam circumducet, nihil boni meditabuntur in nostram Ecclesiam, sed de capitibus nostris decernent, ut volent, Latini: Igitur capesse matura consilia precor & de hoc, & de illo alio quod nuper subinnui negotio: si enim hæc duo Imperatori insinuabuntur, primò, nullum habere nos dispensandi tempora privilegium, nec tale quid accepisse ab antiquis patribus ad nos

παρ' ἡμῶν. ἐπειδὴ οὐδὲ ἡμεῖς, ὡς οἶμαι ἔχομεν ἔνδοσιν εἰς ταύτην περὶ τῶν ἁγίων. ἕτερον δὲ τὸ τῆς μεταβάσεως, ὅτι ἐνδοτέρω οὐ μεταβησόμεθα, κἂν εἴ τι καὶ γένηται. καὶ ὡς ὁμολογούμενα καὶ ἀμετάτρεπτα πληροφορηθῇ ταῦτα ὁ βασιλεὺς, αὐτὸς πάλιν ἐπιμελήσεται καὶ ἐλευθερώσει ἡμᾶς ἐντεῦθεν, καὶ εἰς τὴν πατρίδα ἐπανασώσει. αὐτὸς γάρ ἐστι φρονιμώτερος καὶ πειραματικώτερος πάντων τῶν ἐκεῖθεν ἐνθάδε παραγεγονότων, καὶ διὰ τῆς θαυμαστῆς αὐτοῦ γνώσεως εὑρήσει τρόπους καὶ πόρους δι' ὧν ἐπανασώσει καλῶς ἡμᾶς οἴκαδε.

nos derivatum: Secundo, ut abhorreat à migratione ad interiora Italiæ quicquid in nos contingat adversi, & si hæc duo fixa, immotaque residebunt Imperatori in præcordiis, ipsum subibunt media, quibus hinc nos liberet, & incolumes in patriam perducat: Nam ille solus sagacitate & solertiâ omnibus in unum coactis præcellit, quotquot huc è Græciâ in Italiam permearunt: Et ex admirabili rerum peritiâ & cognitione, quâ fruitur, vias & modos expediet, quibus in patriam revehemur.

τμήμ. ς. κεφ. κδ.

Ὡς οὖν ἤκουσε ταῦτα ὁ πατριάρχης ἔφη ὅτι λέγεις μοι τινὰ ἅπερ ἔχεις ἐξ ὑπονοίας. πῶς οὖν ἂν εἴπω ἐγώ τι τῷ βασιλεῖ, μὴ ἔχων τοῦτο ὁμολογούμενον ἀλλὰ ἐξ ὑποψίας σου, ἢ ἄλλου τινός; ὁ δὲ Πνευματικὸς εἶπεν, οὐκ ἤθελον ἀναφέρειν τι ἢ τῇ μεγάλῃ ἁγιωσύνῃ σου, ἢ τῷ βασιλεῖ τῷ ἁγίῳ εἰ μὴ εἶχον πρότερον ὁμολογούμενον τὸ παρ' ἐμοῦ λεχθησόμενον. καὶ ἐν τῷ παρόντι οὖν πρῶτον ἐπληροφορήθην παρὰ τινὸς τῶν εἰδότων ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ βασιλέως πραττόμενα, καὶ οὕτως σοὶ ἀνέφερον τοῦτο.

Καὶ ὁ πατριάρχης ἔφη, εἰ εἴποις μοὶ τὸ πρόσωπον, τότε ἴσως ἔχω ἄν τι λέγειν τῷ βασιλεῖ, ἄνευ δὲ τούτου οὐ προσήκει μοι λέγειν, καὶ εἶπεν ὁ Πνευματικὸς τὸ μὲν πρόσωπον, ἀδύνατον μοι ἐστὶν ἐξαγγεῖλαι, τόδε πρᾶγμα ἐστὶν ὁμολογούμενον. παρὰ γὰρ εἰδότος καλῶς τοῦτο πεπληροφόρημαι. ὅμως φανερὸν ἐστι ὅτι ὁ πάπας συμβιβάζεται ἀπελθεῖν ἀλλαχόσε. καὶ εἶπεν ὁ πατριάρχης, τί πρὸς ἐμὲ εἰ ἀπέλθοι ὁ πάπας, ἐπεὶ οὐ διεμηνύσατο μοί τι περὶ τούτου; ἀπελθέτω ὅποι βούλεται. καὶ εἰ διαμηνύσει μοι τότε ἐρῶ ὅτι οὐδὲ ἤδειν, οὔτε συνεβουλευσάμην τι περὶ τούτου, διὸ οὐδὲ ἀκολουθήσω σοι. καὶ εἶπεν ὁ Πνευματικὸς, δειλιῶ μήποτε προφθάσῃ ὁ βασιλεὺς, καὶ δώσῃ λόγον περὶ τούτου τῷ πάπᾳ. εἰ οὖν εὑρεθῇ τότε ὁ βασι-

SECT. VI. CAP. XXIV.

Hæc ut audiit Patriarcha respondit, quæ affirmas non aliunde oriuntur, quam à tuo cerebro nimis suspicaci: Et quâ fronte Imperatori impertiam, quæ non habeam comperta, sed vel à tuâ vel aliorum hominum suspicionibus subornata? Cui Pœnitentiarius, nec sum ego fidei tam inconsultæ, ut audeam quidquam vel tuæ eximiæ Sanctitati, vel Serenissimo Imperatori commemorare, quod non esset communi famâ pervulgatum, & in confesso saltem apud plurimos: Hunc autem rumorem de transferendâ Synodo ut crederem, omnium primus me induxit vir intimæ admissionis, & conscius rerum omnium ab Imperatore præstitarum: quod me in majorem confidentiam erexit hæc tibi manifestandi.

Cui Patriarcha, si nomen etiam viri indicares, & ego fortasse ex eodem rationis tuæ fonte confidentem animum colligerem: At Imperatori orta in triviis pro indubitatis asseverare, neutiquam expediret. Verum Pœnitentiarius, nomen certe viri efferre, me vetat amicitiæ limes interdictus, sed res ipsa clamat, eamque credere à viro tam scientifico, mihi fas esse judicavi: utcumque hoc certissimum liquet, Papa meditatur discessum, & dies noctesque impedimenta convasat: Et quid mea interest, respondet Patriarcha, si Papa discedat? abeat quo cupiat bonis avibus, dummodo mihi nil de discessu mandaverit: Et si mandaverit, dicam, hæc esse nimis præpropera, nihil præcognovi, nec consilia præcepi cum meis, quare nec te subsequar: At illud maximè metuendum, infert Pœnitentiarius, ne Papa sermonibus Imperatorem anticipaverit, ejusque assensum extorserit: tum nos omnes erimus in astipulatione

σιλεὺς προδεδωκὼς συγκατάθεσιν, ἀδύνατον ἐστιν ἐᾶσαι τινὰ ποιῆσαι ἄλλο, παρ' ὃ ἐκεῖνος συνέθετο, καὶ πρὸ πάντων ἑλκύσῃ τὴν μεγάλην ἁγιωσύνην σου. ὁ δὲ πατριάρχης ἔφη, πρῶτον δεῖ πληροφορηθῆναί με, ὅτι γίνεται ὃ λέγεις, καί τίς ἐστιν ὁ εἰδὼς, καὶ εἰπών σοι τοῦτο. οὕτω δὲ ἁπλῶς λέγειν τῷ βασιλεῖ λόγους κενοὺς οὐ προσήκει μοι. καὶ οὕτω παρεκρούσατο τοὺς λόγους τοῦ Πνευματικοῦ.

Ἕως μὲν οὖν ὑγιῶς ὡς ἔφην διέκειτο, καὶ καλῶς συνεβούλευε, καὶ συνήργει, καὶ διὰ τιμῆς ἦγε πάντας. ὅτε δ' ἄλλην ἐτράπετο τότε καὶ τ' ἀναντία τούτων ἐποίει, καὶ ἔσκωπτε, καὶ εἰρωνεύετο, καὶ ἠναισχύντει. καὶ ὁσάκις εἰς λόγους καὶ συζητήσεις ἐχώρουν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ πατριάρχου, αὐτὸς μὲν ὁ Πνευματικὸς ἐπὶ μήκιστον ἐξέτεινε τοὺς ἰδίους λόγους. τῶν δ' ἄλλων τοὺς λόγους προανήρπαζε καὶ συνέστελλε καὶ ἀντέλεγε καὶ ἐνέκοπτε. καί ποτε καὶ ὁ Ἀγχιάλου δεξάμενος ὀλίγον τι εἰπεῖν καὶ κωλυθεὶς παρ' αὐτοῦ, ἀγανακτήσας εἶπε Κύριε ἐλέησον. σὺ ἐν πάσαις ταῖς συνελεύσεσι λέγεις λόγους πλείους τοῦ ἔμελλεν ἄρα, καὶ ἰδιοποιεῖ καὶ καταναλίσκεις τὸ πλεῖον τῆς ἀποταχθείσης ὥρας εἰς τοὺς λόγους σου. ἐγὼ δὲ ἐν πάσαις οὐκ εἶπον ὅσα τὰ τοῦ πάτερ ἡμῶν εἰσὶ ῥήματα, καὶ κἂν ἄφες μοι ἵνα τελειώσω τὰ δύο ἢ τρία μου λογύδρια. καὶ εὐθὺς εἶπεν ὁ Πνευματικὸς καλῶς λέγεις καλῶς, καὶ λοιπὸν ἵνα σιωπῶ, ἔκτοτε οὖν ἐσιώπα εἰς τὸ φανερὸν καὶ τὸν Ἀγχιάλου ὁρῶν ἔλεγεν ἰδοὺ καὶ ὁ παιδευτής μου. ὕστερον δὲ καὶ ὁ πατριάρχης ηὐχαρίστησε τῷ Ἀγχιάλου, ὅτι ἐκ μέρους συνέστειλεν αὐτόν. καὶ οὐκ ἐπλατύνετο μέχρι τινός. ὅτε δὲ ἤρξαντο λέγειν περὶ μεσοτήτων ἑνωτικῶν τότε καὶ πλέον ἢ πρότερον, καὶ ἔλεγε καὶ ἔπραττε καὶ πάντα τὰ περὶ ἑνώσεως δι' αὐτοῦ συνεσκευάζοντο.

Ἀλλ' ἐπανακτέον τὸν λόγον ὅθεν ἐξέβη. παυσαμένων τῶν διαλέξεων πάλιν ἐν ἀργίᾳ καὶ ἐνδείᾳ ἦμεν πολλῇ. τὸ γὰρ δοθὲν σιτηρέσιον προκατηνάλωτο, καὶ τῷ πατριάρχῃ ἐπετιθέμεθα λέγοντες· ὅτι ἡμεῖς ὁρῶμεν τοὺς Λατίνους οὐδ' ὅλως ἐνδιδόντας τι ἀφ' ὧν εἰπεῖν φθάσουσι. ἀκούομεν δὲ ὅτι βούλονται καὶ ἐνδοτέρω ἡμᾶς ἀπαγα-

tione Imperatoris comprehensi, nec fas cuiquam ad alia descendere, quam quæ Imperator cum Papâ firmaverit: Et præ omnibus tuam eximiam sanctitatem in suam sententiam pelliciet. At prius, fac intelligam vera esse quæ narras, & quis iste rerum novarum perdoctus, quæ tibi hæc mysteria aperuit: Nam simpliciter Historias inanes fundamenti Imperatori propalare meus semper abhorrebit animus: atque ita argutias Pœnitentiarii Patriarcha submovit.

Quamdiu igitur syncerus in eadem religionis orbitâ nobiscum cucurrit, multum profuit, præclara semper consuluit, & in omnium existimatione maximâ effloruit: sed postquam ad aliam amplectendam transiisset, omnia prioribus contraria gessit. Perfricuit frontem, impudentem egit histrionem, cavillatorem, & sycophantam: Nam si forte aliqui ad sermocinandum prodirent, & quæstiones coram vel Imperatore vel Patriarchâ ventilandæ excitarentur, ille primus ingredi metam gestiebat, & immenso verborum profluvio in infinitum procurrere, at alii si loqui conarentur, statim se opposuit infestum omnibus, hunc antevertit, illum corripuit, & contradixit. Semel contigit, Episcopum Anchiali inceptantem nonnulla cœtui proponere, ab isto homine redargui. Episcopus immaniter excanduit; Et miserere mei, Deus! inquit, An tu qui omnes cœtus nostros imples ad nauseam tuis declamationibus, & plerumque maximam temporis partem nostris alloquiis designatam, ad te unum converris, cum ego in omnibus nostris à primo appulsu congressibus, vix tot sententiolas protulerim, quot singula verba Oratio Dominica comprehendit, & mihi nunc duas vel tres dictiunculas perfiniendi libertatem invides? Quæ increpatio Pœnitentiarij os ita obstruxit, ut responsum tulerit, bene habet, progredere fœliciter, in posterum conticendo silentii mercedem opperiar: Nec ab eo tempore tantâ garrulitate nobis obstrepuit. Et quotiescumque Anchialensem prætereuntem aspexit, monstrare digito consuevit, & ecce increpitorem meum, dicere: quin & posteà Patriarcha Anchialensi gratias egit, quod hominem quodammodo represserit, & ad majorem sobrietatem revocârit: At cum de mediis comparandæ unionis disquirere cœperunt nostri, tunc in magis effrænem licentiam quam unquam anteà provolavit: Solus omnia dixit, omnia fecit, & per eum solum omnia conciliandæ unionis media procurabantur.

Sed remeandum ab excursibus ad Historiæ seriem undè divertimus: Cessantibus disputationum sessionibus, in solito constitimus otio, &

γαγεῖν. ἤρξατο γὰρ πλατύνεσθαι ὅτι ὁ πάπας βούλεται μεταβιῶσαι, διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν ἵνα σπουδάσῃ ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου ἐπιμελῶς, καὶ καταπείσῃς τὸν βασιλέα, ἵνα ἐντεῦθεν ὑποστρέψωμεν οἴκαδε. πληροφορούμεθα γὰρ ὡς οὐ γενήσεται τις διόρθωσις εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. ἔλεγεν οὖν ὁ πατριάρχης· ὅτι μηδὲν ἔχετε λογισμὸν περὶ τούτου. ὑποστρέψομεν γὰρ, καὶ οὐδὲ περαιτέρω προβησόμεθα.

& rerum omnium inopiâ: Nam annonâ frumentariâ consumptâ Patriarcham imploravimus, ut quandoquidem indies magis magisque nobis constet, Latinos tam pertinaciter suis inhærere opinionibus, ut ne unam quidem nobis dimiserint, quam semel susceperint propugnandam: sed & nos ad interiora Italiæ protrahere (ut audimus) conabuntur, (nam rumor jam de Papâ migraturo, & de transferenda Synodo, omnium aures perflaverat) nunc igitur vehementer supplicamus eximiæ tuæ sanctitati, ut & ipsa sedulo enitatur, ut Imperatorem suadeat, nos hinc in patriam sine ulteriori morâ reducere: Credimus enim fide certâ ac firmâ, quod nullus unquam erit aut finis aut fructus disputandi, aut Ecclesiasticorum dogmatum in meliorem conditionem instauratio. Quibus Patriarcha, abjicite, dixit, hos metus, satis opportune redibimus in patriam, nec penitius in Italiam quovis sub pacto penetrabimus.

HISTORIA CONCILII FLORENTINI.

SECTIO VII.

Ἐν ᾧ περὶ τῆς ἀργίας τῶν διαλέξεων, καὶ ὅσα ἐλέγοντο δι' αὐτήν. καὶ ὅπως ἐπανῆλθεν ὁ βασιλεὺς ἐκ τοῦ Μοναστηρίου εἰς τὴν Φερραρίαν. καὶ περὶ τῆς μεταβάσεως τῆς τε ἀπὸ τῶν περὶ τῆς προσθήκης διαλέξεων, εἰς τὰς περὶ τῆς δόξης. καὶ ἀπὸ τῆς Φερραρίας, εἰς τὴν Φλωρεντίαν. ἀπομνημονευμάτων ζ.

Hæc fere complectitur: Ratiocinationum cessatio, & qui rumores exinde sparsi: Vt Imperator è Monasterio Ferraram reversus est: De duplici transitione, argumenti, ab additamento ad dogma, & loci, à Ferrarâ ad Florentiam, Commentar. 7.

τμήμ. ζ. Κεφ. α.

Ἀλλὰ καλὸν ἂν εἴη λοιπὸν καὶ τὰ περὶ τῆς μεταβάσεως ὡς γέγονε διεξελθεῖν, καὶ ὅπως ἐλάνθανε πρὸ καιροῦ κατασκευαζομένη. οἱ ἀπαγαγόντες ἡμᾶς ἐκεῖσε ἰδόντες ὅπως ἐπεχείρησαν ὅτε Ἐφέσου, ὁ Ἡρακλείας, καὶ ὁ Νομοφύλαξ διαφυγεῖν ὡς ἤδη μοι λέλεκται. δι' οὐδὲν ἕτερον πάντως τοῦτο ἐνθυμηθέντες εἰ μὴ ὅτι προέγνωσαν τὴν τῆς ὀρθῆς ἡμῶν δόξης διαστροφήν. διὰ τοῦτο ἐσκέψαντο καὶ συνεφώνησαν μετὰ τοῦ πάπα ὑπερορίους ἡμᾶς ποιῆσαι, ὡς πορρωτέρω, ἵνα μηδεὶς ἕτερος ἔξω τοιοῦτόν τι ποιῆσαι, ὡς ἐκ τῶν πραγμάτων δῆλον ἐγένετο. καὶ ἔπεμψεν ὁ πάπας τὸν Ἱερομόναχον Ἀμβρόσιον, ὃς ἦν ποικίλος μὲν καὶ πανοῦργος, πρόσχημα δὲ περικείμενος εὐλαβείας, οὐκ ἄμοιρος τε τῆς τῶν ἑλληνικῶν λόγων παιδείας, καὶ τῷ πάπᾳ πιστότατος. ὃς καὶ ἀπελθὼν εἰς τὴν Φλωρεντίαν συμβιβάσεις μετὰ τῶν Φλωρεντίνων ἐποίησε τῷ πάπᾳ ἀπελθεῖν ἐκεῖσε, καὶ τελέσαι τὴν σύνοδον. εἶχε δὲ καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἑπόμενον αὐτῷ Ἱερομόναχον Μακάριον τὸν κρητικόν. ὡς οὖν ἀπεδήμησαν καὶ οὐκ ἐφαίνοντο ἠπορου-

μεν

SECT. VII. CAP. I.

PErpulcrum hinc nobis videbitur, & dignum operæ pretium, rationes expendere, quæ Synodum transferri impulerint, & quibus partibus anteà præstructæ delituerint: nam qui nos primulum è patriâ huc abduxerant, ubi percepissent Ephesium, Heracleensem & Nomophylacem conatos fuga se subducere, ut ante memoravimus: quam non aliam ob causam attentarunt, quam quod præsagirent, actum esse de nostra religione orthodoxâ: ut igitur omnis in posterum occasio præscinderetur, circumspectè cum Papa tractaverunt: nos ultra montes quam longissime amandare, ut ex ipsis circumstantiis evidentissimè apparuit: Misit itaque Papa Ambrosium Hieromonachum, virum callidum, & veteratorium, insignem simulatorem sanctitatis, nec linguæ, nec disciplinarum Græcarum penitus ignarum, & Papæ fidelissimum: Qui Florentiam recta tendens, paciscitur cum Florentinis, sub quibusdam articulis, ut Papa illuc reciperetur, ibidemque quod infectum remaneret Synodi, transigeret: quin & Ambrosium comitabatur quasi collega ex nostris hominibus alter sub cucullo sacerdos, Macarius Cretensis, qui dispalati ubi nusquam comparuere cœpimus inquirere, quo se contulissent? Et cum dies elaberentur, Patriarcham de illis interrogavimus: Qui respondit, missos Florentiam, ut in scrinia colligerent libra-

riam

μεν πρὸς ἀλλήλους τοῦ ἄρα ἀπῆλθον. καὶ μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἡμερῶν ἠρωτήσαμεν τὸν πατριάρχην. ὁ δὲ εἶπεν ἡμῖν ὅτι εἰς τὴν Φλωρεντίαν εἰσὶ βιβλία ἑλληνικὰ πολλὰ καὶ καλὰ καὶ χρειώδη εἰς τὴν παροῦσαν ὕλην. ἐτάξαμεν οὖν ἵνα καὶ ἡμεῖς παρέχωμεν ἐκείνοις εἰ δεηθῶσιν τινὸς βιβλίου ἀφ' ἡμῶν, κἀκεῖνοι αὐτὰ ὅμοια δρῶσιν εἰς ἡμᾶς. τούτου οὖν χάριν ἀπῆλθεν ὁ πάπας Μακάριος μετὰ τοῦ Ἀμβροσίου εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ἵνα εὕρῃ καὶ διακομίσῃ τὰ ἡμῖν χρειώδη βιβλία. παρῆλθον ἐπὶ τούτοις δύο μῆνες καὶ ἐπέκεινα. εἶτα ἐλθόντων ἐκείνων, οὔτε παρὰ τοῖς πέμψασιν αὐτοὺς μνήμη ὅλως ἐγένετο βιβλίου. ἀλλὰ αἱ μὲν διαλέξεις ἐπαύσαντο.

riam suppellectilem codicum Græcorum quibus Florentia abundat, quamplurimis præclaris monumentis, & in rem nostram utilissimis: quare eo devenimus consilij, ut si eorum usui esse possent, quos ad manum habuimus libentissimè accommodaremus, parem ab illis gratiæ repensationem expectaturi: nos credidimus igitur Papam Macarium, cum Ambrosio Florentiam petiisse, ut perquisitis autorum voluminibus onusti ad nos remearent: At illi post trimestre spatium fermè emensum ipsi quidem reverterunt, sed nulla mentio librorum ab iis qui ipsos illac miserant audita est: intereà omnis dissertatio Theologica obmutuit oblivione intermortua, silentio sepulta.

τμήμ. ζ. κεφ. β.

Ὁ δὲ βασιλεὺς διὰ σπουδῆς εἶχε καταπεῖσαι τοὺς ἀρχιερεῖς καταλιπεῖν τοὺς περὶ τῆς προσθήκης λόγους, καὶ περὶ τῆς δόξης διαλέγεσθαι, τοὺς μὲν δι' ἑαυτοῦ, τοὺς δὲ διὰ μεσιτῶν, θέλγων, συμβουλεύων, καὶ ἕλκων εἰς τὸ ἴδιον βούλημα. τῷ δὲ πατριάρχῃ προσήρχοντο καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀδιαλείπτως. πρωΐας μὲν ὁ Χριστοφόρος, μετὰ δὲ μεσημβρίαν ὁ Ἀνδρέας. ἄλλοτε ὁ Ἀμβρόσιος ὅτε παρῆν, καὶ οὕτως ἐκ διαδοχῆς ὡμίλουν μετὰ τοῦ πατριάρχου. ἠκούομεν οὖν ὅτι συμβιβάζουσι καὶ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς τὴν Φλωρεντίαν. ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τούτοις ἀλγοῦντες προσερχόμενοι τῷ πατριάρχῃ ὠνειδίζομεν αὐτῷ τὴν κενὴν ἡμῶν ἀργίαν τε καὶ ἀποδημίαν, καὶ τὴν σπάνιν τῶν ἀναγκαίων ὑπεδεικνύομεν. καὶ τὴν μετάβασιν πᾶσι τρόποις παρεκρουόμεθα. καὶ εἰς οὐδὲν λυσιτελήσειν ἡμῖν ταύτην, ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα βλάψειν μᾶλλον ἐλέγομεν, καὶ διὰ πολλῶν λόγων ὀνειδιστικῶν τε καὶ ἐκ μέρους σκληρῶν, δικαίων δὲ, ἄλλως καὶ μετ' εὐλαβείας παρεκαλοῦμεν τὴν μετάβασιν κωλυθῆναι. καὶ κατετρίβομεν ἱκανὴν ὥραν εἰς ταῦτα ἐκ διαδοχῆς ἕκαστος τοὺς λόγους ποιούμενος. καὶ πάντες τὸ τῆς μεταβάσεως δεινὸν ὁμοίως ἐκτραγωδοῦντες, καὶ ἀποποιούμενοι, καὶ πρὸς ἐμποδισμὸν ταύτης πάντα ὅσα ἐνῆν λέγοντες.

SECT. VII. CAP. II.

Imperator vero omnem industriam & diligentiam impendit, nostros Archiepiscopos abducere ab Additamenti controversiis ad ipsum dogma rationibus pervestigandum: nonnullos propriis alliciens blandimentis, alios per idoneos intercessores omnes permulcens quibus poterat verborum lenociniis, & in suam sententiis pertrahens: Ad Patriarcham vero adventarunt assidui & sine unius diei intermissu ante meridiem Christophorus, à prandio Andræas, & nonnunquam Ambrosius quando aderat, ordine indesinenti, & continuatâ in perpetuum vicissitudiue: non aliâ de causâ quam ut Patriarcham persuaderent, Florentiam proficisci: cui malo ingemiscentes, nos quoque ad Patriarcham accessimus, & inane otium, peregrinationem in aliâ gente, penuriam rerum omnium graviter exprobravimus, & in remotiores provincias migrationem à nobis depelli omnibus modis contendimus, ut non modo non utilem, sed ut futurum omnium discriminum scaturiginem quæ nostram gentem inundabunt: idque acerbâ sæpè oratione, ac verbis duriusculis, sed à justâ indignatione ortis, salvaque quam debuimus Patriarchæ reverentiâ dictis: illud unicum strenuè elaborantes, migrationem omnem obstrui ac præpediri: Et in his immensum spatii dispendium cum Patriarchâ fecimus, dum alter alteri sensa mentis ægræ exprimendo succederet, & omnes simul unanimi voce in monstrum illud migrationis declamarent: & à nobis averruncari, quâ poterant facundia deprecarentur.

Μετὰ οὖν πολλοὺς δὲ λόγους ἐσιωπῶμεν ἐκδεχόμενοι ἀπόκρισιν παρὰ τοῦ πατριάρχου. ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίνατο τὸ παράπαν οὐδὲ γρῦ, προσποιούμενος ἀδυναμίαν. ἦν μὲν γὰρ καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἀσθενῶν. ἀπὸ γὰρ τῆς δεκάτης τοῦ Αὐγούστου νόσῳ περιπεσὼν, καὶ ἀσθενείαις προσπαλαίων ἀλλεπαλλήλοις, καὶ περιόδῳ ῥίγους τεταρταίου καταστρυχόμενος, οὐκ ἐπανῆλθεν ὅλως εἰς τὴν συνήθη ὑγείαν μέχρις ἂν καὶ τὸ ζῆν ἐξεμέτρησε. ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως ἔχων ἠδύνατο λέγειν καὶ ὁμιλεῖν ὅτ' ἐβούλετο. ἀλλ' ἡμῖν οὐκ ἐδίδου κατ' ἀρχὰς τὴν τυχοῦσαν ἀπόκρισιν. διὸ καὶ ἀγανακτοῦντες ἐγειρόμενοι ἀπηρχόμεθα ἐκεῖθεν, νεμεσῶντες πολλὰ τὴν ἀφωνίαν ἐκείνου. εἶτα παρεγινόμεθα τῇ μετ' ἐκείνην ἡμέρᾳ. ἢ καὶ τῇ μετ' αὐτὴν, καὶ πάλιν τὰ αὐτὰ ἐλέγομεν, καὶ περὶ τῆς μεταβάσεως ἐδυσχεραίνομεν, καὶ διηποροῦμεν περὶ τῆς ὠφελείας αὐτῆς, καὶ οὐχ εὑρίσκοντες πᾶσι τρόποις ἀπετρεπόμεθα αὐτὴν, καὶ πρὸς ἐπιμέλειαν τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἡμῶν ὑποστροφῆς παρεκαλοῦμεν. καὶ μετὰ οὖν πολλοὺς λόγους, καὶ τὰς ἀξιώσεις μόλις ἐσιωπῶμεν. ὀψὲ δὲ οὖν ὅμως καὶ βραδέως ἔσκωψεν ἡμᾶς ὁ πατριάρχης καὶ ὠνείδισεν εἰπὼν, οὐκ ἐστὲ Χριστιανοὶ, οὐκ ἐστὲ καλοὶ ἄνθρωποι. οὐκ ἔχετε γνῶσιν καὶ συνείδησιν, οὐχ ὁρᾶτε τὴν ἐμὴν νόσον, ἵνα με ἐλεῆτε, ἐγὼ ὁρῶ προσιοῦσαν τὴν νύκτα, καὶ οὐκ οἶδα εἰ ζῶντα με εὕροι ἡ ἡμέρα. φθάνει ἡ ἡμέρα, καὶ οὐ πιστεύω ὅτι ζῶν διανύσω αὐτὴν, καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι μεταβήσομαι περαιτέρω: καὶ ἐκ ποίας μου ἰσχύος ἢ ὑγείας δυνήσομαι τὴν μετάβασιν, οὐκ αἰδεῖσθε τοιαῦτα λέγοντες; παρὰ τίνων δὲ ταῦτα ἠκούετε; ἐγὼ οὐκ οἶδα τί περὶ μεταβάσεως, οὐδὲ εἶπε μοί τις περὶ αὐτῆς. ἡμῶν δὲ ἀποκριναμένων ὅτι παρὰ πολλῶν λέγονται καὶ ἀκούονται ταῦτα. ἔλεγεν αὖθις ὅτι ἐπ' ἐξουσίας ἔχει λέγειν ὃ βούλεται ἕκαστος. μέχρι τοίνυν οὐκ οἶδα, οὔτ' εἶπέ μοί τις περὶ οὗ λέγετε. μέλει δέ μοι περὶ τῆς ἀσθενείας μου. καὶ οὐ φροντίζω ἐγὼ περὶ μεταβάσεως. ἐπεὶ οὐδὲ δύναμαι αὐτήν. ἐπὶ τούτοις οὖν ἀπηρχόμεθα, πολλάκις δὲ καὶ ἐν πολλαῖς ἡμέραις συνεληλυθό-

Et tandem nos ipsi his querimoniis fessi labra compressimus, responsum à Patriarcha præstolati: qui ne syllabam quidem nobis indulsit, simulans enervatæ vocis impotentiam: Et certè morbum non simulavit: Nam à decimo Augusti, ac primo morbi gravioris tentamento, ab uno in alium sic implicitus ruit, & continuatâ serie malorum ingruentium sic conflictatus est, & præcipuè quartanæ febris, reciprocantibus ad intervalla paroxysmis, ut miserum in modum attritus nunquam valetudinem pristinam recuperaverit, dum vitam cum morte commutârit: Nihilominus, si libuisset, potuit nobiscum confabulari, & vocem exeruisse: At nullum responsum edidit ad prima nostrorum questuum exordia, ita ut singuli domum se recepernit cum fremitu, & Patriarchæ obstinatam taciturnitatem damnaverint universi: Advenimus tamen die crastino ac perendie, eandem næniam cantillantes, novæ translationis detestationem. Ea re solâ animis consternari, die noctuque affligi ajentes, cujus cum emolumentum omne quæsiissemus, invenimus nullum: Quare obsecravimus ut nos eâ formidine solveret, & revertendi ad patrios lares occasionem præberet: & post multas preces & expostulationes tandem conticuimus: At Patriarcha sero & cunctanter his verbis atrocissimis nos increpuit ac subsanniavit. Non estis vos Christiani, nec viri ingenui aut honesti, nullane rerum humanarum pectus vestrum cognitio subintrat, aut conscientiæ stimulus mordet, aut meorum dolorum sensus tangit ut mei misereamini? Video noctem ruere in crepusculum, nec pro certo novi, si me vivum insecutura Aurora deprehendet: oritur lux matutina, & haud scio an ad vesperam perdurabo: vos tamen affirmatis me in remotiores provincias penetraturum: quibus viribus? Qua sanitatis constantiâ? Hæc effutire non verecundamini? Unde hos rumores hauritis? Ego nihil de translatione Synodi, nec mihi de migratione quisquam quicquam dixit: Et cum nos assereremus hæc in ore vulgi ubique pro certissimis decantari: Respondit ille, unicuique fas esse quæ velit garrire, mihi vero mortalium nemo, quæ vos assertis enarravit: Omnis mea sollicitudo in hunc morbum insumitur, migrationes nihil curo, nec possum transvectionum incommoda ferre: & hoc responso in diversoria recessimus: Verum cum repetitis adeundi vicibus, & longo multorum dierum tractu eadem tragicè efflagitassemus, & ab ipso eadem ferme responsa audiissemus, quæ prius, tandem mitior in nostra vota concessit: Et id mihi

θέντων καὶ ἀνάπαυσιν τοῦ πατριάρχου, καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐκλειαγωδησάντων, καὶ ἀκουσάντων αὖ ἡμῶν παρ' αὐτοῦ, πλουσιώτερον ἐνέδωκε καὶ εἶπε φαίνεταί μοι καλὸν, ἵν' ἀπέλθητε εἰς τὸν βασιλέα καὶ ἀναφέρητε, ὅτι οὔτε ἐγὼ δύναμαι ἐπὶ πλέον ἀργεῖν ἐνταῦθα καὶ ταλαιπωρεῖν· καταπείγομαι γὰρ ὑπὸ τῆς ἀσθενείας μου, καὶ ὑπὸ ἄλλων πολλῶν πρὸς τὸ ὑποστρέψαι ἐντεῦθεν. οὔτε οἱ ἡμέτεροι ἀρχιερεῖς λέγω, καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς ἐκκλησίας δύνανται ἀποδημεῖν ἐκ τῆς πατρίδος καὶ τῶν οἰκείων, καὶ ἐνθάδε ταλαιπωρεῖν. διὰ τοῦτο ἀξιῶ καὶ ἐγὼ, καὶ παρακαλοῦσι καὶ αὐτοὶ τὴν ἁγίαν βασιλείαν σου, ἵνα ἐπιμεληθῇς, καὶ γένηται τρόπος τις, ἵνα ἐπανέλθωμεν οἴκαδε. ἀπελθέτω οὖν τις τῶν ἀρχιερέων μετὰ τοῦ μεγάλου ἐκκλησιάρχου, καὶ ἀναγγειλάτωσαν ταῦτα τῷ βασιλεῖ.

Καὶ ποιησάντων τοῦτο ἡμῶν ὁ βασιλεὺς βαρέως διετέθη πρὸς τοὺς λόγους, καὶ ἔσκωψεν ἡμᾶς λέγων. τίνες εἰσὶν οἱ λέγοντες καὶ παρακινοῦντες τὰ τοιαῦτα; τί δὲ ἐπράξαμεν ἐνταῦθα, καὶ βούλεσθε ἀπελθεῖν; ἡμεῖς ἀκμὴν οὐδέν τι ἐποιήσαμεν. τοῦτο μόνον ἐβούλεσθε, ἐλθεῖν ἡμᾶς ἐνταῦθα, καὶ ἀπράκτους ὑποστρέψαι; καὶ πῶς ἐνθυμεῖσθε τοῦτο; πῶς γὰρ μέλλομεν ποιήσειν τι καλὸν, εἰ μὴ μετὰ σκέψεως πολλῆς καὶ ἀργίας. καίτοιγε ὅταν τζαπίζητε τὰ ἀμπέλια ὑμῶν, οὐ λέγετε, ὅτι τζαπίσατε ταῦτα ὡς ἔτυχε, ἵνα συντόμως ὑποστρέψωμεν ἀλλὰ παραγγέλλετε σκάπτειν καλῶς καὶ ἐπιμελῶς. ἐπὶ δὲ τῇ τοιαύτῃ ὕλῃ πῶς μέλλομεν πράξειν τι καλὸν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, εἰ μὴ μετὰ σκέψεως πολλῆς καὶ περιοχῆς καλῆς, καὶ συμβουλῆς κρείττονος. ἃ δὴ πάντα οὐκ ἐγχωρεῖ γίνεσθαι καλῶς, εἰ μὴ μετὰ ἀργίας. ἄπιτε οὖν, καθέζεσθε, καὶ παύσασθε τῶν τοιούτων λόγων. ἐξ ἀνάγκης ἐκαθήμεθα σιωπῶντες, καὶ μετὰ παραδρομὴν ἡμερῶν ἀγανακτοῦντες ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ ἀργίᾳ καὶ πλημμελείᾳ πάλιν ἐπεχειροῦμεν, καὶ ἐλέγομεν τὰ προειρημένα, καὶ διετίθετο πρὸς ἡμᾶς ὁ πατριάρχης, ὡς ἀνωτέρω μοι λέλεκται ἀπαραλλάκτως. καὶ μετὰ τὰς πολυημέρους ἱκεσίας παρέπεμπεν ἡμᾶς μετὰ κα-

mihi nunc primum allabescit, inquit, ut ad Imperatorem profecti, hæc pauca breviter explicetis: Nec posse me his ulterius immorientem otio perdurare, inter tot fastidia luctuosarum calamitatum, mille modis ærumnosum ac miserum, quem quotidie longa morborum catena, aliique dolores quamplurimi sollicitant redire Constantinopolim; nec posse nostros Archiepiscopos, destitutos opibus, solatiis, familiis, propinquis, & durâ necessitate confixos diutius mecum commorari: Quare & ipse adhortor, & implorant illi tuam Serenissimam Majestatem, ut curarum suarum partem in nos obvertere dignetur; & rationem extundat, quâ hinc ocyus possimus retrò in patriam velificari: Et Archiepiscoporum aliquis magnum Ecclesiarcham comitetur ad Imperatorem, ut hæc ei fideliter annuntientur.

At nobis hæc jussa peragentibus ultrà modum excanduit Imperator, & mordacibus dictis nos ferociter objurgavit: Qui vero sunt illi qui hos sermunculos excitant? Quid hactenus in his locis gessimus rerum laude dignarum? & arbitramini nunc discedendum esse cum nihil perpetraverimus? Scilicet id existimatis honorificum in longinquas oras provolare, & infecta re classicum receptui canere? Quid vestras mentes effascinat? Aut quomodo ad illustrium facinorum gloriam grassari poterimus, nisi multiplici otio & circumspectione interpositis? Enimvero cum vites suffoditis, non dicitis vos effodisse tumultuariè, ut confestim domum redeatis, sed gloriamini omnem industriam adhibuisse, quam cultura vinearum exigit: Et in quâcunque aliâ materiâ, quis nobis dabit exitum laudabilem ex negotiis perfunctoriè susceptis, nisi adhibeatur multifaria deliberatio, fervida animi intentio, & recta judicij lima, quæ cuncta otio perficiuntur? Discedite igitur, mentesque vestras tranquillate. Ita coacti dura Imperij necessitate in umbra otij nos recollegimus: Attamen post transcursum aliquot dierum, cum iste nihil agendi gravis languor nostras mentes interiori aculeo perpungeret, rursus Patriarcham attentavimus, eique prædicta diximus, ab eoque memorata prius responsa tulimus, qui eundem affectum sine ullâ discrepantiâ ergà nos usurpavit: verùm cum assiduis obsecrationibus opprimeretur à nobis Patriarcha, nos denuo iisdem ad Imperatorem verbis amandavit, qui eâdem derisione acceptos, & orationis acerbitate castigatos, domum remisit: Atque hæc omnia perpessi sumus duo-

bus

καλῶν δῆθεν λόγων εἰς τὸν βασιλέα. ὁ δὲ αὖθις ἔσκωπτε, καὶ ἐσάρκαζε, καὶ μετὰ τῶν προειρημένων λόγων ἀπέπεμπεν ἡμᾶς, καὶ ταῦτα ἐπάσχομεν σὺν δύο μησὶ, καθ' οὓς ἤργησαν αἱ διαλέξεις.

τμήμ. ζ. Κεφ. γ.

Ὁ δὲ βασιλεὺς μεταξὺ τοῦ καιροῦ τούτου ἔστειλε κῦρον Ἰωάννην τὸν Δισύπατον, ἵνα συμβιβάσῃ σὺν Φλωρεντίνους, καὶ ποιήσωσιν αὐτῷ σαλβο-κονδοῦκτο, ὡς ἂν ἀπέλθῃ μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ, καὶ πάλιν ἐξέλθῃ ἐκεῖθεν ὅταν θέλῃ ἀκωλύτως. ὃ καὶ ἐποίησαν, μή τινος ἡμῶν εἰδότος.

Οἱ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἄρχοντες, οἱ τῆς γ πεντάδος, καὶ ἐφεξῆς θεωροῦντες ὅτι πολλάκις παρεκαλοῦμεν τὸν πατριάρχην, παρόντων καὶ ἀρχιερέων τινῶν, καὶ οὐδὲν ἠνύομεν. ἀναγκασθέντες καὶ αὐτοὶ ἦλθον καὶ παρεκάλεσαν πάντας σὺν ἀρχιερεῖς, καὶ μάλιστα σὺν πρώτους καὶ τιμιωτέρους, ἵν' ἐλθόντες ὁμοῦ πάντες παρακαλέσωσι καὶ ἀναγκάσωσι τὸν πατριάρχην ὅπως ἐπιμεληθῇ εἰς τὸν βασιλέα, καὶ ἐλευθερώσῃ ἡμᾶς τῆς ἐν ἀλλοδαπῇ ταλαιπωρίας. συνῆλθον οὖν πάντες ἐν τῷ πατριαρχείῳ, καὶ εἶπον. ὁρῶμεν, ὡς οὐ γενήσεταί τις ἐνθάδε διόρθωσις. ἐγένοντο γὰρ καὶ διαλέξεις, καὶ εἶπον οἱ ἡμέτεροι καὶ πολλὰ καὶ ἰσχυρά. οἱ δὲ Λατῖνοι οὐκ ἀνέχονται πεισθῆναι. διὸ καὶ ἤργησαν καὶ αἱ διαλέξεις. τίς οὖν ὠφέλεια γίνεται ἀργούντων ἡμῶν, ἐνταῦθα καὶ πασχόντων; πρὸς δὲ κινδυνευούσης καὶ τῆς πόλεως τῆς πατρίδος ἡμῶν τίς οἶδεν εἰ βουλήσεται Ἀμουράτης ὁρμῆσαι κατὰ τῆς πόλεως κατὰ τὸ ἐρχόμενον ἔαρ;

Εἶπον οὖν λόγους πολλοὺς καὶ ἀναγκαίους τῷ πατριάρχῃ περὶ τούτου, πῶς ἔνι χρεία ἵνα γένηται πρόνοια ὑπὲρ τῆς πόλεως, μήποτε καὶ κινδυνεύσῃ, καὶ ἡ ἐνταῦθα ἐπιδημία ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς πόλεως δῆθεν γενομένη, κατ' αὐτῆς μᾶλλον ἐκβῇ ἐξ ἀβουλίας. καὶ ἐπὶ τούτοις ἠξίωσαν καὶ παρεκάλεσαν, ἵνα ἐπιμελήσηται ὅσον δύναται εἰς τὸν βασιλέα. ὁ δὲ πατριάρχης ἐδέξατο δῆθεν ἄσμενος τὰ εἰρημένα, καὶ τὰ αὐτὰ μελετᾶν καὶ αὐτὸς ἔφασκε, καὶ

τ

bus mensibus integris, in quibus Theologicæ disputationes irraucuerunt.

SECT. VII. CAP. III.

Dum in his tempora elabuntur, misit Imperator Dominum Joannem Bisconsulem, qui pacisceretur cum Florentinis de Salvo-conductu: Quo fretus, nobiscum Florentiam adventaret, remearetque quando sibi visum esset sine impedimento, & id nostratium nemine conscio mandavit.

At Proceres Ecclesiæ in tertiâ Pentade recensiti, & in cæteris subsequentibus animadvertentes, ut nos cum Archiepiscopis sæpenumero Patriarchæ pietatem imploravimus, sed sine successu: exciti & ipsi tam communi malorum sensu, quam particulari officiorum ratione, omnes simul Archiepiscopos hortabantur, sed præcipuè quos in summo honoris fastigio eminere noverant, ut junctis viribus Patriarcham sollicitarent, Imperatorem eousque in suam sententiam pellicere, ut uterque de nobis ex hac calamitosa peregrinatione apud exteros liberandis jam serio cogitarent: Collecti igitur in Patriarchale palatium, sic locuti sunt: Percipimus planè nullum inter nos & Latinos futuram unionem: Disputationes fuere institutæ, in quibus nostri quamplurima validissima argumenta prompserunt: At Latini à suis opinionibus nulla ratione se avelli patiuntur, ita ut jam ipsæ disputationes etiam conquieverint: Et cui bono erit si hic otio emarcescemus, ærumnosâ calamitate obruti? Præsertim cum nostræ patriæ primaria civitas in ultimum discrimen conjicitur: Quis enim novit an proximo vere Amurathes infesta agmina contra Constantinopolin explicabit?

Et permulta alia opportuna & necessaria Patriarchæ dixerunt: singulari providentiâ civitati prospiciendum, ne in pericula ruat non extricanda: Et hæc nostra pro incolumitate civitatis suscepta peregrinatio, in ejusdem perniciem, præ consilii inopiâ vertatur: Quare Patriarcham suppliciter orarunt, eorum desideria apud Imperatorem sic promovere, ut quod petunt effectum reddatur. Patriarcha lubentissime annuit, eadem ipsa præmeditatum se affirmans, & opiniones animo fovisse: quare si mihi auscultatis, inquit, consulerem vestrûm ætate provectiores ac venerabiliores Imperatorem adire, & meo nomine & vestro, &

quæ

τὸ αὐτῆς εἶναι βουλῆς τε καὶ γνώμης καὶ εἶπε. ὅτι φαίνεταί μοι καλὸν, ἵνα ἀπέλθητε ὑμεῖς οἱ γηραιότεροι καὶ αἰδεσιμώτεροι εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἴπητε, καὶ ὡς ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ὡς ἀφ' ἑαυτῶν ταῦτα ἅπερ εἰρήκατε νῦν πρὸς ἐμέ. καὶ λοιπὸν ἀπέλθετε, ὁ Τραπεζούντιος, ὁ Ἡρακλείας, ὁ Μονεμβασίας, ὁ Κυζίκου, ὁ Λακεδαιμονίας, ὁ Μολδοβλαχίας, ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ, καὶ ὁ μέγας Ἐκκλησιάρχης, γενέσθω δὲ μετὰ μεσημβρίαν.

Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι συνέθεντο. ὁ δὲ Τραπεζούντιος εἶπεν. οὐ δύναμαι ἀπελθεῖν καὶ σύγγνωθί μοι, ἐπετέθη οὖν αὐτῷ ὁ πατριάρχης λέγων. νὰ σωθῇς μηδὲν ἀπομείνῃς ἀπὸ τῆς συνοδίας αὐτῆς. ὁ δὲ ἔλεγεν ὅτι κωλύομαι ὑπὸ τῆς νόσου τῶν ποδῶν μου, μόλις γὰρ ἠδυνήθην, καὶ ἦλθον ἕως ὧδε. καὶ πάλιν εἶπεν αὐτῷ. κοπίασον νὰ σωθῇς ὀλίγον μετὰ ἀνέσεως. δὸς τὴν προθυμίαν σου, καὶ δώσει σοι ὁ θεὸς ἰσχύν. ζητῶ καὶ ἐγὼ τοῦτο ὡς ζήτημα. καὶ γενέσθω νὰ σωθῇς.

Συνεφωνήσαμεν οὖν ἐκεῖσε ἵνα μετὰ τὸ ἄριστον συναχθῶμεν, καὶ ἀπέλθωμεν εἰς τὸν βασιλέα. ὁ δὲ προφθάσας ἦλθεν εἰς τὸν πατριάρχην, καὶ συνῆν αὐτῷ μέχρι τῆς ἑσπέρας. τῇ δ' ἐπιούσῃ ἦλθον οἱ ἀρχιερεῖς εἰς τὸν πατριάρχην καὶ ἐρώτησαν εἰ ἀνέφερε τῷ βασιλεῖ τὰ βεβουλευμένα. ὁ δὲ εἶπεν ὅτι περὶ ἄλλων τινῶν ἐλέγομεν. εἶπέ μοι δὲ ὁ βασιλεὺς, ὅτι συνήχθησαν χθὲς, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτοῦ, καὶ ἐβουλεύσαντο τὴν αὐτὴν βουλὴν σχεδόν. ἔστι δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς ἕτοιμος πρὸς αὐτήν. εἶπον οὖν τῷ πατριάρχῃ. λοιπὸν ἔδει ἵνα εἴπῃ ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου, ἅπερ καὶ ἡμεῖς ἐβουλευσάμεθα, ὁ δ' εἶπεν, οὐκ ἐφάνη μοι τοῦτο καλόν. βέλτιον ἐστὶν ἵνα ἀπέλθητε καὶ εἴπητε ταῦτα ὑμεῖς. καὶ ὁ βασιλεὺς γὰρ οὕτως ἀποδέχεται τὴν παρακίνησιν τῶν πλειόνων. εἶπον οὖν ὅτι ἡμεῖς καταλαμβάνομεν ἀφ' ὧν ὁρίζεις ὅτι εἴπατε τὰ βεβουλευμένα, καὶ περισσόν ἐστιν, ἵνα ἀπέλθωμεν ἡμεῖς εἰς τὸν βασιλέα. ὁ δὲ πατριάρχης ἔφη, εἶπον τινὰ μερικὰ, οὐ μὴν τὰ καθόλου. καλὸν δέ ἐστιν ἵνα ἀπέλθητε, καὶ εἴπητε ταῦτα ὑμεῖς. ποιήσατε οὖν τοῦτο μετὰ τὸ ἀριστῆσαι. καὶ ἐπετέθη πάλιν τῷ Τραπεζουντίῳ, μετ' ἀξιώσεως ὡς καὶ πρῶτον, ἵνα ἀπαραιτήτως ἔλθῃ μεθ' ἡμῶν. Καὶ

quæ mihi nuper dixiſtis, coram illo fideliter recitare: Et vos deducant Trapezuntinus, Heracleenſis, Monembaſius, Cyzicenus, Lacedæmonius, Moldoblachius, magnus Scriniarius, magnuſque Eccleſiarcha, & ſtatim à meridie vos in iter conjiciatis.

Reliqui promittunt, ſolus Trapezuntius veniam deprecatus eſt: cui eo acrior inſtitit Patriarcha: Et ita te, inquit, Deus benedicat, ut nolis te ex hoc commilitonum cœtu eximere: At nequeo reſpondit Trapezuntius, præ dolore pedum arthritico, qui me tantopere cruciat, ut vix ſuſtinuerim huc progredi: Verum aſſueſcas te, dixit Patriarcha, moleſtiarum nonnihil pati, quantum doloris remiſſio perfert: ſi tu te animi propenſitate inſtrues, Deus te robore imbuet: & à te hoc poſtulo, ut particulare beneficium quo mihi gratificaberis: & ſic fiat ut ab omnibus malis in æternum incolumis evadas.

Quare ſtatim decernimus, ut prandio confecto, ſimul collecti iter occiperemus verſus Imperatorem, qui noſtrum antevertens adventum, in urbem redierat ad Patriarcham, & cum illo ad veſperam uſque maximam partem pomeridiani temporis contriverat: Craſtino mane, Archiepiſcopi Patriarcham compellantes interrogarunt, an Imperatori communicaſſet, quæ cum illis pridie conſtituerat? qui negavit, quidpiam ea de re propoſuiſſe, ſed de peculiaribus quibuſdam collocutos: At Imperatorem ſibi ſubinnuiſſe, dixit, Proceres etiam ſuos heri ſecum conſilia agitaſſe, de eodem ferme vobiſcum argumento: Et Imperatorem hæc conſilia benignè admittere. At debuit tua eximia ſanctitas, dixerunt Archiepiſcopi, ſaltem Imperatorem ſubmonuiſſe, talia inter nos fuiſſe agitata: ſed id mihi tum ut intempeſtivum non arriſit, reſpondit Patriarcha: Multo æquius videri, ut nos ipſi Imperatorem adoriamini, qui ut fortius à multitudine pulſatur, ita facilius inflectitur: Verum crediderámus, inquiunt, te Imperatori conſilia ſignificaturum, quæ ipſe procuderas, ut id ſuperfluum putaretur, à te ſemel propalata verbis noſtris iterari: Patriarcha tamen ut ſupra; Privata quædam cum Imperatore ſermocinia variaſſe, & nulla quæ publicam ſalutem ſpectarent, de quibus vos omnes loqui magis convenit: Confeſtim igitur à peractâ prandii horâ, hoc munere perfungimini: Inſuper & Trapezuntio quæ prius monita inculcavit, exorans, ut poſtpoſitâ excuſatione, ſe nobiſcum ad iter accingat.

Ergò viam ingredimur, omniaque nuper à nobis memorata, Imperatori explicuimus, multum orationis vela dilatantes, obſecranteſque, ut oculum rejiciat in civitatis conditio-

Καὶ δὴ ἀπήλθομεν, καὶ ἀνεφέρομεν τῷ βασιλεῖ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα πλατύναντες πολλοῖς καὶ καλοῖς λόγοις. καὶ ἠξιώσαμεν αὐτὸν ἀποβλέψαι πρὸς σύστασιν καὶ βοήθειαν τῆς πόλεως, ἥτις ἔσται μάλιστα διὰ τῆς ἡμετέρας ὑποστροφῆς. οὐδὲ γὰρ ὁρῶμεν ὅτι γενήσεταί τις διόρθωσις τῶν ἐσφαλμένων τοῖς λατίνοις.

Ὁ οὖν πρόθυμος εἰς θεραπείαν βασιλεὺς ὡς ὁ πατριάρχης ἔλεγεν, εὑρέθη λίαν ὠργισμένος καὶ πλήρης θυμοῦ κατὰ τῶν λεγόντων τὰ τοιαῦτα, καὶ μάλιστα κατὰ τῶν πρώτων ἀρχιερέων, καὶ εἶπεν ἐμβριθῶς. καὶ τούτου χάριν ἤλθομεν ἐνταῦθα ἵνα ἀπρακτοι ὑποστρέψωμεν; καὶ πῶς ἐνθυμεῖσθε τὰ τοιαῦτα, καὶ πόσον καιρὸν ἔχομεν ἐνταῦθα; ἢ πόσους λόγους εἶπον οἱ ἡμέτεροι; οὐκ ἔτι εἶπον περὶ τοῦ δόγματος οὐδέν, καὶ διὰ τοσούτων λόγων, καὶ ἐν τοσούτῳ καιρῷ ἐθαῤῥεῖτε διορθῶσαι σχίσμα τοσούτων χρόνων; οὐκ ἔδει παρ' ὑμῶν ῥηθῆναι τὰ τοιαῦτα. ἀλλ' εἰ καὶ παρ' ἄλλων ἀσυνέτως ἠκούετε ταῦτα, ὑμᾶς ἔδει μᾶλλον σκῶψαι καὶ συστεῖλαι τοὺς ταῦτα λέγοντας. καὶ μετὰ τοιούτων ὀνειδιστικῶν καὶ λυπηρῶν λόγων πάντας ἀπέπεμψεν. ἐλυπήθησαν οὖν λίαν οἱ ἀρχιερεῖς πρὸς τὸν πατριάρχην, ἐπίτηδες γεγονέναι τὸ τοιοῦτον παρ' αὐτοῦ στοχασάμενοι.

τμήμ. ζ. Κεφ. δ.

Ἡμεῖς δὲ πάλιν τῇ ἀργίᾳ ἐταλαιπωροῦμεν, καὶ τῷ πατριάρχῃ ἐπετιθέμεθα. εἰ θέλεις (λέγοντες αὐτῷ) οὐδέν τι δυνήσεται πρᾶξαι ἐνταῦθα ὁ βασιλεύς, οὐδὲ μεταβήσεται εἰς τὸ περὶ τῆς δόξης, εἰ ἐνστήσεται ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου εἰς αὐτὸ καθὼς πρέπει, ὀφείλεις οὖν ἔνστασιν γενναίαν ποιῆσαι. ἐπειδὴ εἰς τὸ περὶ τῆς δόξης, ἔχουσι τινὰ συμμαχίαν ὡς οἴονται, καὶ ἀκούομεν τοῦτο παρά τινων, ἀπὸ τῶν δυτικῶν πατέρων. εἰς δὲ τὸ περὶ τῆς προσθήκης οὐκ ἔχουσι, καὶ δεῖ ἡμᾶς ἀντέχεσθαι τούτου. εἰ οὖν ἐμμένει τῇ ἐνστάσει ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου ἔχεις καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἡμᾶς μετὰ σαυτοῦ. πολλάκις οὖν ταῦτα καὶ τοιαῦτα τινὰ λεγόντων τῷ πατριάρχῃ, αὐτὸς ἀπεκρίνετο.

Καλῶς λέγετε, καὶ δεῖ με τοῦτο ποιεῖν, εἴπερ ἔχω καὶ τοὺς ἄλλους συναγωνιζομένους

nem lubricam: cujus periculis opem subito esse procurandam; nec aliunde maturiorem affulgere, quam à nostro reditu: Nam & hic omnem ulterius commorandi spem præscindi, cum nec unquam inter nos concordia coagmentabitur, aut errores Latini in melius mutabunt.

At Imperator, tam benignus nobis recipiendis, ut Patriarcha præmonuerat, ità gravi percitus, in furorem erupit; contra omnes qui hæc attulerant, sed maximè in Archiepiscoporum primores desæviit, quos sublato supercilio sic increpuit. An ea fine huc penetravimus, ut infecta re in patriam revolveremur? Quibus modis hæ imaginationes fantasticæ vestra capita subeunt? Quot in his partibus annos numeravimus? Aut nostri quot disceptationes exantlarunt? Nihil dum de ipso dogmate differuerunt: Et à tam raris disceptationibus tam brevibus paucorum mensium spatiis, schisma tot seculorum conglutinari posse creditis? A vobis patribus hæc in medium afferri non debuere: Et si ab aliis imprudentibus talia dicta audiissetis, vestrum erat cum ludibrio verba depellere, & ad saniorem mentem autores coercere: atque cum his dictis opprobrio & contemptu refertissimis, dimisit cætum: Et Archiepiscopi recesserunt, non magis in Imperatorem quam in Patriarcham indignabundi, quem illi hanc telam cum Imperatore pertexuisse merito forsan suspicabantur.

Sect. VII. Cap. IV.

Nos omni negotiorum onere levati, cruciabamur: adeo ut Patriarcham verbis denuo aggrederemur. Et si tu (diximus) autoritatis tuæ prærogativam tuereris, nullum jurisdictionis gladium Imperator in nos stringeret, neque nos adigeret ab Additamento ad Dogma transilire, si tua Eximia Sanctitas, ut decet, Patriarcham, obniteretur: Nam in Dogmate periclitabimur, cui astruendo, ut à quamplurimis accepimus, conscribent socia arma patrum, qui in Occidentali Ecclesiâ floruere, & ab illorum partibus militant, at nullâ autoritate Additamentum constabiliunt: Quare expedit Additamentum nobis pertinaciter vindicare, cui si tua Sanctitas eximia magnanimiter inhærebit, omnes quotquot sunt Archiepiscopi & nos in tua vota concurrent. Hæc & alia hujusmodi nobis quotidie obtundentibus, tandem sic respondit Patriarcha.

Justa fateor vos loqui, atque ita meipsum gerere oportere, modo adessent mihi adjutores in cer-

μένας ἐμοί. δέδοικα δὲ, μὴ ἐγὼ μὲν ἐνστῶ, καταλειφθῶ δὲ μόνος, καὶ βλάψω καὶ ἐμαυτὸν, καὶ οὐδὲ τῇ ἐκκλησίᾳ βοηθήσω. οἶδα γὰρ τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ γινώσκω, ὅτι καθὼς νεύσῃ αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς, εὐθὺς στραφήσονται πρὸς ἐκεῖνον. παρήρχετο οὖν ὁ καιρὸς οὕτως, καὶ ἡμεῖς ἀπειρηκότες ἦμεν, καὶ πολλάκις λαλήσαντες, οὐδὲν δὲ ἀνύσαντες. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔτι ἦν ἐν τῷ ἐκτὸς τῆς Φερραρίας μοναστηρίῳ. ἔπασχον οὖν καὶ οἱ ἐκεῖσε ὄντες μετ' αὐτοῦ, ὡς ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, στερούμενοι τῶν πρὸς ἀνάπαυσιν ἐπιτηδείων. ὁμοίως καὶ οἱ Μοναχοὶ, καὶ οἱ χωρῖται βλαπτόμενοι, καὶ ζημιούμενοι ὑπὸ τῆς τῶν πολλῶν, καὶ ταύτης στενοχωρουμένων ἐπιθέσεως. ἤλγουν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι μὴ ἔχοντες εὐκόλως ὁρᾶν τὸν βασιλέα, καὶ συνεργίαν τινὰ ἔχειν ἐξ αὐτοῦ. πάλιν γὰρ δόσις σιτηρεσίου οὐκ ἦν ἐν μνήμῃ.

Ἐμηνύθη τοίνυν ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦ Μαρκέση, ἵνα ἐξέλθῃ ἐκεῖθεν, ὅτι ἐλυποῦντο οἱ Γεωργοὶ ὁρῶντες τὰ γήδια αὐτῶν καταπατούμενα, καὶ φθειρόμενα ὑπὸ τῶν τὰ κυνηγέσια διωκόντων, καὶ κατεβόων εἰς τὸν Μαρκέσην. πρὸ τούτου προσεκαλεῖτο, καὶ παρά τε τοῦ πάπα, καὶ τοῦ πατριάρχου ἐλθεῖν καὶ εὑρίσκεσθαι εἰς τὸ παλάτιον. ἵνα ἐπιμελέστερον γίνωνται τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ αἱ διαλέξεις. ὁ δὲ οὔτε τῇ ταλαιπωρίᾳ τῶν οἰκείων ἐκάμπτετο, οὔτε τοῖς ὀνείδεσι τῶν ἄλλων ἐδυσωπεῖτο, οὔτε τοῖς μηνύμασι τοῦ Μαρκέση ἐνεδίδου, οὔτε τοῖς τοῦ πάπα, ἢ τοῦ πατριάρχου λόγοις ἐπείθετο. ἀλλὰ πάντα παρὰ φαῦλον θέμενος, τῷ μοναστηρίῳ προσέμενε, καὶ τοῖς κυνηγεσίοις ἐνετρύφα.

certamine strenui: sed multum metuo ne si quando fortiter obsistam, solus relinquar in arena, & mihi perniciem, nec Ecclesiæ salutem asciscam: Novi enim Episcoporum variabile ingenium; ubi Imperator semel, vel digitum exeret, protinus ad illum omnes convolabunt. Atque ad hunc modum dies nostri procurrerunt, & nos animos despondimus, dum indies puduit multa verbis tentare, nihil efficere. Imperator interea in Monasterio vitam traduxit extra civitatis pomæria, & qui cum eo exierant comites ac servi dura passi sunt, dum acrem hyemem tolerant, relictis in civitate Lectisterniis destituti: etiam & Monachi conquerebantur, ab eorum societate inquietati: nec minus rustici diurnæ venationis damno affecti, & detrimento nocturnæ immigrationis hominum, quos in angusta contubernia recipere cogebantur. Et qui remanserant domi indolebant, omnem copiam adeundi Imperatorem sibi amputari, ejusque auxilium implorandi: Et omnem memoriam stipendii è mentibus plane exemerant Latini.

Quare Imperatorem Marchio rogavit, ut relicto Monasterio in civitatem reverteretur: Agricolæ enim molestissimè ferebant arva venantium indagationibus pessundari ac corrumpi, & ad Marchionem vociferabantur: quin & anteà redire in palatium invitaverant tam Papa quam Patriarcha, ut negotia Ecclesiastica, & disceptationes impensius procurarentur. At ille nec miseriis suorum inflectitur, nec aliorum convitiis commovetur, nec Marchionis indicationibus infringitur, nec Papæ aut Patriarchæ verbis persuadetur, sed omnium voces floccipendens, Monasterio fixus inhærebat, & feris capiendis nimium quotidie se oblectabat.

τμῆμα. ζ. κεφ. ε.

Εἶθ' οὕτω συνέβη, νεῖκος ἐγείρεται παρὰ τῶν υἱῶν τοῦ στρατιώτου τοῦ καλουμένου Νοβάκου, μετά τινος νέου τοῦ ἐν τῇ μονῇ μοναχοῦ. καὶ ἀπὸ τῶν λόγων, καὶ χερσὶ μάχεσθαι προήχθησαν. καὶ τῷ μὲν μοναχῷ καὶ ἕτεροι ἐκ τῆς μονῆς σύμμαχοι προσετέθησαν. ὁμοίως καὶ τῷ Νοβάκῳ, ἐκ τῆς ἰδίας στρατηγίας, οἳ καὶ τῷ μοναχῷ πληγὰς ἡμαγμένας ἐπέθηκαν. ὅπερ ἰδον-

SECT. VII. CAP. V.

Contigit fortefortuna per id tempus rixa quædam, exorta inter aliquot liberos militis, cui nomen Novacus, & adolescentem à Monachis in cœnobium nuper receptum, qui primum verbis, postea manibus conflixere: adjunxerant se tyroni è Monasterio quam plurimi commilitones, nec minus Novaco decuriæ suæ milites, qui Monacho plagas intulerant & sanguinolenta vulnera: quod cæteri monachorum ubi persentiunt, nec tumultum sedare se posse animadvertunt:

ἰδόντες οἱ μοναχοὶ, καὶ τὴν ὄχλησιν διαλῦσαι ἢ συστεῖλαι μὴ δυνηθέντες, δραμὼν τὶς ἐξ αὐτῶν λάρμα διὰ τοῦ κώδωνος ἐσήμανε. καὶ εὐθὺς ἔδραμον ἄνδρες ἐπέκεινα τῶν πεντήκοντα ἔνοπλοι, καὶ ἐπληρώθη τὸ μοναστήριον ἀνδρῶν καὶ ὅπλων. ὅπερ ἀκούσας καὶ θορυβηθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐμήνυσε τῷ ἡγουμένῳ πῶς γέγονε τοῦτο, καὶ συνήχθησαν τοσοῦτοι ὡπλισμένοι. ὁ δὲ ἀπεκρίθη ὅτι οἱ μοναχοὶ εἶδον τὴν ὄχλησιν προβαίνουσαν, καὶ ἐσπούδασαν διαλῦσαι αὐτὴν, ὡς δὲ οὐκ ἴσχυσαν, ἔδραμέ τις ἐξ αὐτῶν καὶ ἐσήμανε λάρμα παρὰ γνώμην τῶν λοιπῶν, μηδὲ ἐμοῦ τι εἰδότος. οἱ δὲ συνελθόντες εἰσὶ πάροικοι τῆς μονῆς, καὶ ἔχουσιν ἔθος ὅταν ἀκούσωσι λάρμα συνέρχεσθαι εὐθὺς μετὰ τῶν ἰδίων ἀρμάτων, ἦλθον οὖν κατὰ τὸ ἔθος αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ πάλιν ἀπέρχονται. ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἀπῆλθον. ὁ δὲ βασιλεὺς ἰδὼν τὸ γεγονὸς, εὐθὺς ὥρισε, καὶ διεκόμισαν τὰς κατούνας εἰς τὴν Φερραρίαν. ἦλθε δὲ καὶ αὐτός. καὶ ἴσχυσεν ἡ ὄχλησις τοῦ Νοβακιδίου πλέον τῆς ἀξιώσεως τοῦ Μαρκέση, καὶ τοῦ πατριάρχου, καὶ τοῦ πάπα. οὕτω μὲν οὖν ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς τοῦ μοναστηρίου, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Φερραρίαν.

tunt: unus ex iis campanam tintinans totam viciniam ad arma concitavit. Et in oculi nictu ultra quinquaginta homines armati confluentes monasterium militibus & armis replevere. Quod ubi Imperatoris auribus increpuisset, insolito strepitu perculsus Cænobiarcham interrogavit, unde hæc seditiosa turbamenta? aut quâ occasione tot armatæ manus irruissent? respondit ille, ubi Monachi sui turbas in acriorem flammam erupisse cernerent, quam propriis viribus valerent restinguere, accurrens eorum aliquis campanulam pulsabat in utrumque latus, reliquis fratribus id nec scientibus, nec me quidquam præcipiente: & tum vicini accolæ coufestim advolarunt, propriis cum telis, ex antiqua consuetudine succurrendi nobis, ut primum audiunt conclamationem ad arma per tintinnabolum clangi: atque ut pro more adventarunt, ita retrocesserunt, turbâ deservente: Et revera tum decesserant. At Imperator videns quid insperato accidisset jussit toralia colligi & Ferrariam comportari: ac ipse statim subsecutus est: Et plus valuit apud Imperatorem unius Novacioli subita tumultuatio, quam tot preces & hortamenta Marchionis Papæ & Patriarchæ: sic Monasterio valedixit Imperator, & eo nunquam in posterum rediturus Ferrariam repedavit.

τμήμ. ζ. Κεφ. ϛ.

Ὁ δὲ πατριάρχης συνῆξε τοὺς ἀρχιερεῖς, ἡμᾶς τε καὶ τοὺς ἡγουμένους, καὶ προέτεινε βούλευμα εἰπών. οὐ δοκεῖ μοι συμφέρειν ἡμῖν καθῆσθαι οὕτως ἀργοὺς, καὶ ἐκδέχεσθαι τί ἂν ἀκούσωμεν παρὰ τῶν λατίνων. ἐκεῖνοι γὰρ ἐν τοῖς ἰδίοις εὑρίσκονται καὶ διάγουσι καθὼς ἂν ἐθέλωσι. οἱ δ' ἡμέτεροι ταλαιπωροῦσιν ἐν ξενιτείᾳ καὶ τῇ ἐνδείᾳ πιέζονται. δεῖ οὖν ἡμᾶς βουλεύσασθαι τί ἂν διαπραξαίμεθα ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου συμφέροντος. εἴπομεν οὖν τῷ πατριάρχῃ ὅπερ ὁρίζει ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου λίαν ἐστὶ καλὸν, καὶ ἡμεῖς πολλάκις ἐζητήσαμεν τοῦτο, καὶ οὐχ εὕρομεν. νῦν οὖν ἐπεὶ εὐεργετεῖς τοῦτο, ὅρισον πρῶτος καὶ βουλὴν, ἥτις φαίνεται τῇ μεγάλῃ ἁγιωσύνῃ σου ἁρμοδία πρὸς τὸ πρᾶγμα. δῆλον γὰρ ὅτι ἐσκεμμένος εἶ πρὸς αὐτὸ, ἐπεὶ καὶ τούτου χάριν προσεκαλέσω ἡμᾶς. εἶτα ἐροῦμεν καὶ ἡμεῖς. εἶπεν οὖν ὁ πατριάρχης, ὅτι ἐγὼ οἶδα

ὅπως

Sect. VII. Cap. VI.

At Patriarcha præsules convocavit, nos & sacrarum ædium antistites, quibus consilium his verbis propalavit: Nec nobis decorum opinor, inerti hic otio torpentibus obsolescere, vel præstolari dum à Latinis in certamen provocamur: Illi enim in suis penatibus florentes fœlicitate quam exoptant perfruuntur: Nos autem peregrini in alienâ gente circumagimur, & cum inopia quotidie conflictamur: Quare si sapimus ea consilia aucupabimur, quæ utilitatem nostram provehant. Nos Patriarchæ respondimus; Pergratum esse quod tua suadet eximia sanctitas, & nobis talia sæpenumero consilia rimantibus nulla in hunc diem obtulit occasio: Nunc quandoquidem ex tuâ benignitate hæc caritas in nos dimanat, promat ipse primò sententiam, quam tua sanctitas eximia maxime congruam existimet, nobis in hanc fælicitatem reponendis; siquidem aliquam saltem perpensam prius in animo huc afferre te oporteat, cujus promulgandæ gratiâ nos accersiveris: & nos deinde mentes nostras tuæ sanctitati exponere non dubitabimus. Tum Patriarcha: Satis intellexi

ὅπως οἱ ἡμέτεροι εἶπον περὶ τῆς προσθήκης πολλὰ καὶ ἰσχυρὰ, καὶ σχέδον ἀναντίρρητα, καὶ ἀπέδειξαν ὅτι οὐκ ἐξὸν προσθεῖναι ἐν τῷ συμβόλῳ. ὅσα δὲ εἶπον οἱ λατῖνοι εἰσὶ σαθρὰ καὶ ἀνισχυρά. διὸ φαίνεταί μοι καλὸν, ἵνα στῶμεν μέχρι τούτου, καὶ δηλώσωμεν τῷ πάπᾳ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν διὰ μηνυτοῦ, ὅτι οἱ ἡμέτεροι ἀπέδειξαν διὰ πολλῶν καὶ συνοδικῶν πράξεων, καὶ ῥήσεων ἁγίων πατέρων, ὅπως οὐκ ἐξὸν ὑμῖν προσθεῖναι ἐν τῷ συμβόλῳ. διὰ τοῦτο ζητοῦμεν ἐκβληθῆναι τὴν προσθήκην. πλὴν γὰρ τούτου, οὐ προχωρήσομεν περαιτέρω. καὶ μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι αὐτὴν χωρήσομεν καὶ πρὸς ἐξέτασιν τῆς δόξης εἰ θελήσετε. μὴ ἐκβαλόντων δὲ ὑμῶν τὴν προσθήκην, ἡμεῖς περὶ ἑτέρου τινὸς οὐ ποιησόμεθα λόγον, ἀλλ' οἴκαδε ἀπελευσόμεθα. ἐὰν οὖν ποιήσωμεν εἰς τοῦτο ἔνστασιν γενναίαν καὶ στιβαρὰν, ἀναγκασθήσονται, καὶ ἢ ἐκβαλοῦσι νῦν τὴν προσθήκην, εἰ μέλλουσιν αὐτήν ποτε ἐκβαλεῖν, ἢ ἀνακαλύψαι τὸν σκοπὸν ὃν ἔχουσι καὶ αὐτοὶ, καὶ γνωσόμεθα πῶς ἂν πράξαιμεν εἰς τὸ ἑξῆς. δεῖ δὲ δοῦναι καὶ διωρίαν ἡμερῶν ιε. ὡς ἂν δι' αὐτῶν ἢ λαβόντες ὃ ζητοῦμεν προβαίνωμεν, καὶ περαιτέρω, ἢ μὴ λαβόντες παρασκευαζώμεθα πρὸς τὴν ἐπάνοδον.

Εἶπον οὖν καὶ οἱ λοιποὶ λόγους πολλοὺς περὶ τούτου, καὶ ἐγυμνάσθησαν, καὶ αἱ ἀντιλογίαι τούτων. ἠρέσκοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ βουλῇ τοῦ πατριάρχου. ὁ Νικαίας δὲ μόνος οὐ συνεφώνει, ἀλλὰ δεῖν ἔλεγε διαλέξεις γενέσθαι περὶ τῆς δόξης. ἔχομεν γὰρ εἰπεῖν πολλὰ καὶ καλὰ περὶ τῆς δόξης, καὶ οὐ δεῖ ἡμᾶς ὑποπτήσσειν τοὺς λατίνους. ὅμως εἰς τὸ περὶ τῆς προσθήκης λέγει ὁ Καβάσιλας φύλλα δ. καὶ οἱ λόγοι οὓς εἴπομεν ἡμεῖς εἰς αὐτό εἰσι βιβλίον ἕν. εἰς δὲ τὸ περί τῆς δόξης ἔνθα γράφει ἐκεῖνος βιβλίον ὁλόκληρον, οὐ δυνησόμεθα καὶ ἡμεῖς εἰπεῖν πολλὰ καὶ καλά; οὐκ ἤρεσαν δὲ τοῖς ἄλλοις οἱ λόγοι τοῦ Νικαίας. ὁ δὲ ἐνίστατο λέγων δεῖ καὶ περὶ τῆς δόξης διαλέξεσθαι. ὅμως παρέβλεψαν τοὺς λόγους τοῦ Νικαίας, καὶ προσέθεντο πάντες τῇ βουλῇ τοῦ πατριάρχου καὶ ἐκύρωσαν αὐτήν.

Τότε εἶπεν ὁ πατριάρχης ὅτι ἐπειδὴ λέγε-

tellexi quam multa Argumenta in Additamentum nostri Athletæ cumulaverint, fortia & valida, & propemodum nunquam refutanda: Ad symbolum addere Latinis non licuisse: contrà vero quæ Latini adduxerunt, insulsa, sine nervis, sine viribus diffluebant: Quare mihi videtur rectæ consentiens rationi, ut in hoc cardine vestigia firmemus, nec ulterius progrediamur: sed Papæ cum suis per internuncium significemus, nostros homines à plurimis Conciliorum actis, sanctorumq; patrum testimoniis cœpisse, nefarium fuisse ad symbolum adjicere: ideoque rogamus Additamentum illud omnino expungi; sin minus, decrevimus ultrà non procedere: verum si auscultabitis, tum post erasam illam Adjectiunculam de ipso Dogmate vobiscum experiemur, si voletis: sed si abnegabitis vocabulum symbolo eliminare, de nullâ aliâ causâ vobiscum periclitabimur, sed in patriam illico revertemur: Si istiusmodi generosam ac solidam litis contestationem cum illis auspicabimur, in eam necessitatem cogemus, ut vel additum symbolo protinus eximant, si ullis unquam rationibus eximere pertrahantur, aut saltem quo collimant in reliquis persequendis patefaciant, ut pari judicio nostrum cursum dirigere perdiscamus: sed & concedere oportet moram quindecim dierum, ut vel votis potiti in causis ventilandis progrediamur, vel non potiti, ad reditum confestim nos accingamus.

Hunc sermonem cæteri multis verbis agitabant, quin & allatæ in contrarium accuratè pensitabantur; at omnes fermè Patriarchæ consilio applaudebant. Solus Nicænus in adversum nixus, etiam & dogmatis utcunque disquisitionem adeundam esse affirmabat, de quo non minus illustria promittimus: Nec enim nos oportet Latinos expavescere, siquidem Cabasilas, cum de Additamento scriberet, tantum unius libri quatuor foliola implevit, quæ nos hic de eodem Argumento fudimus, surgunt ad volumen: Ergo ubi Cabasilas ipsum dogma illustrando integrum codicem confecit, nunquid nos in illud idem dogma non poterimus multo præclariora quam quæ hactenus evulgare? Hæc à Nicæno dicta paucis placuere, & quanquam vehementer insisteret etiam agendum de dogmate, tamen exsibilatis quæ probabat ille, Patriarchæ consultum universi suffragiis confirmarunt.

Quod ubi Patriarcha percepisset, conventui proposuit, ut quandoquidem omnes in eandem sententiam descendissent, paucis aut nullis refragantibus, Imperatoris etiam assensus rogaretur, ut is nostris consultis calculum adderet, & destinatis auxiliares manus præberet: ita-

δέσκῃ πᾶσιν ἡ τοιαύτη βουλὴ, καὶ ἐςὲ ὁμογνώμονες, ἀνενεχθήτω καὶ τῷ βασιλεῖ, ἵν᾽ ἔχωμεν κἀκεῖνον σύμφωνον ἡμῖν καὶ συνεργον. ὥρισεν οὖν τὸν μιτυλλώης καὶ ἐμὲ, ἵν᾽ ἀπέλθωμεν, καὶ ἀναφέρωμεν κατὰ μέρος τῷ βασιλεῖ, καὶ εἰ φανῇ καλὴ ἡ βουλὴ, ὡς καὶ τοῖς πᾶσιν ἐφάνη, ἐπικυρώσῃ καὶ αὐτὸς ταύτην, καὶ διά τινος δηλώσῃ αὐτὴν καὶ τῷ πάπᾳ. εἰ δ᾽ οὐκ ἔχει θέλημα, ἵνα γένηται τοῦτο παρὰ τῆς ἐκκλησίας. ἀπελθόντων οὖν ἡμῶν καὶ ἀναγγειλάντων τῷ βασιλεῖ τὰ δόξαντα τῷ πατριάρχῃ, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ πάσῃ, ἀπεκρίνατο ὁ βασιλεύς. τίς ἐςιν αὕτη ἡ βουλὴ; καὶ τίς εἶπεν ἐκείνοις βουλεύεσθαι; ἐγὼ δὲ ποῦ ἤμην, καὶ πόθεν εἶχον ἔνδοσιν βουλεύεσθαι; ἔδει δὲ παρεῖναι κἀμέ. τί δὲ, ὅτι λέγουσιν εἰπεῖν καὶ ἐμὲ βουλὴν, εἰς ὃ εἶπον ἐκεῖνοι, καὶ οὕτω γίνεται ἡ βουλὴ; ἢ ἔδει παρόντα με ἀκοῦσαι τοὺς λέγοντας, καὶ τοὺς λόγους δι᾽ οὓς λέγουσι δεῖν γενέσθαι τοῦτο. καὶ εἰ ἀναφύονταί τινες ἀντιλογίαι, γυμνάσαι κἀκείνας καὶ ἐκλέξασθαι τὸ πρακτέον. ἐγὼ πρῶτον μὲν οὐ δέχομαι ὡς βουλὴν ὅπερ ἐποίησαν ἐκεῖνοι, ἐπεὶ οὐδὲ ἄδειαν καὶ ἔνδοσιν εἶχον βουλεύεσθαι. εἶτα λέγω, ὅτι οὐ μόνον οὐ μηνύσω ὃ λέγουσι τῷ πάπᾳ, ἀλλὰ καὶ παντὶ τρόπῳ ἐναντιωθήσομαι, εἰ καὶ ἐκεῖνοι μηνύσουσι τοῦτο. εἶτα προσέθηκε. διὰ τί δὲ οὐ θέλουσι διαλέξεις ποιῆσαι περὶ τῆς δόξης; τί ἐςι τὸ κωλύον αὐτούς; καὶ τίνος χάριν συνελθόντες παραγενόμεθα; οὐ συνήλθομεν ἐπὶ τῷ ἐξετάσαι τὴν δόξαν; οὐκ οἴδατε ὅτι εἰ ὑποςρέψομεν οὕτως μηδὲν εἰπόντες περὶ τῆς δόξης αὐτοὶ μᾶλλον βεβαιώσομεν τὴν τῶν λατίνων δόξαν ὡς καλήν; ὅσα δὲ ἐλαλήθησαν περὶ τοῦ οὐκ ἐξὸν προσθεῖναι, ἀνόνητα ἔςαι; ἐπεὶ οὖν ἤλθομεν ἐνταῦθα ἀνάγκη ἐςὶν ἐξετάσαι τὴν δόξαν.

itaque delegavit Patriarcha Mitylenes Metropolitam, & meipsum, ut hæc Imperatori significaremus: Et si consultum ipsi arrideret, quemadmodum & nobis, primò; autoritate suâ sanciret, ac deinde Papæ per aliquem suorum curaret indicandum, si minus Imperatoriæ prærogativæ congruere existimaret, id Papæ per Ecclesiam indicari: Nos obsecuti mandatis, ubi scita Patriarchæ, ac totius Ecclesiæ Imperatori nuntiavimus, respondit Imperator: Cujum hoc consilium? aut quis diem consulendo condixit? Ego tum temporis ubi habitabam? Aut unde nacti sunt libertatem coeundi? Nonne me oportuit interfuisse? An illi me cupiunt consilium approbare, quod ipsi autoritate sua susceperunt, cum sine meâ nullum convocari posset? Numquid non æquum videretur, me præsentem differentes exaudisse, & rationes quibus hoc sancitum ab universis prodiit, & si quæ in contrarium vergerent, ut cunctis perpensis, quid maximè factu opus esset ipse determinarem? Primò, concilium ab iis convocatum abrogo, quando illi nullam consulendi autoritatem sibi arrogare debuerunt: Deinde Papæ id ego non modo non renuntiabo, sed & si illi renuntiaverint, pro virili destructum ibo. Porro & hæc addidit: Cur nolunt nostri in ipsum Dogma dissertationes continuare? quid obstat? aut quorsum huc convolavimus? Nonne opinionem nostram ab iis maximè discrepantem eventilare? nostrisne si revertemur in patriam, opinione nostrâ ad disputationis aleam non commissâ, videbimur Latinorum confirmare ut maximè orthodoxam? Et quæcunque hactenus profudimus de illicitâ adjectione ad symbolum, in auras evanescent? Hoc certissimum est quando huc pervenimus, ipsum dogma esse pertundendum.

τμῆμα ζ. κεφ. ζ.

Sect. VII. Cap. VII.

Ἤρξατο οὖν ὁ μιτυλήνης συνηγορεῖν τῷ βασιλεῖ. ἐγὼ δὲ ἐσιώπων. καὶ ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ πρᾳότερον μεταβαλὼν, ἐπελαμβάνετο σύνεργον εὑρίσκων καὶ τὸν Μιτυλλώης. καὶ ἠρώτα τί ἐςι τὸ κωλύον τοὺς μὴ βουλομένους μεταβῆναι εἰς τὸ περὶ τῆς δόξης; ἔλεγεν οὖν ὁ Μιτυλλώης, ὡς

Mitylenæus Imperatori iracundius detonanti cœpit succumbere, ego autem omnino conticui: Id ubi Imperator animadvertit, Mitylenæum suis partibus accedere, & ipse de ferociâ remittens, sciscitatus est, quid nostros impedit, quo minus in Dogma transirent? Respondit Mitylenæus, nihil obstare, quin si suæ Majestati allubesceret, acriorem coram ipsâ diquisitionem in

ὡς οὐδέν ἐστι τὸ κωλύον. ἀλλ' εἴπερ ὁρίζει ἡ ἁγία βασιλεία σου, καὶ συναχθῶμεν ἔμπροσθεν σου, καὶ δημηγορήσεις περὶ τούτου γενήσεται. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔλεγεν, ἤθελον εἰδέναι τί λέγουσιν οἱ μὴ βουλόμενοι χωρῆσαι εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς δόξης; ὡς οὖν πολλὰ τοιαῦτα λέγων πρὸς ἐμὲ μᾶλλον ἀπετείνετο τὸν σιωπῶντα καὶ δυσχεραίνοντα, ἐξ ἀνάγκης ἀπεκρίθην ἐγώ. ὅτι οἴδασιν οἱ ἡμέτεροι, ὅτι εἶπον μὲν πολλὰ γενναῖα καὶ ἰσχυρὰ περὶ τῆς προσθήκης, ἤνυσαν δὲ οὐδέν. τίνα γὰρ ἂν εὑρεθεῖεν ἰσχυρότερα τῶν συνοδικῶν ὅρων τῶν ἀναθεματιζόντων τοὺς προστιθέντας ἢ ἀφαιροῦντας; λέγουσιν οὖν ὅτι εἰ ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, ἔνθα ἔχομεν τοσαύτην ἰσχὺν ἀναντίρρητον, ἐκεῖνοι συμπλάττουσιν ἀντιλογίας, καὶ οἴονται καλῶς λέγειν, καὶ μὴ προσίστασθαι αὐτοῖς τοὺς ὅρους διατείνονται, εἰ χωρήσωμεν εἰς τὸ περὶ τῆς δόξης, ἔνθα ὡς ἀκούομεν καυχῶνται, ὅτι ἔχουσι συμμαχίαν τινὰ ἀπὸ δυτικῶν ἁγίων, οὐκ ἔτι δέ οἴδαμεν ποίαν τινά, ἐροῦσι μὲν ἐκεῖνοι ὅσα ἂν ἐθέλωσιν, ἔχοντες δὲ τὸ κράτος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐκ τοῦ πάπα διαφημίσουσιν, ὅτι ἀπεδείξαμεν λαμπρῶς, τὴν ἡμετέραν δόξαν ὑγιᾶ, καίτοι μηδὲν ἀποδείξαντες νῦν, ὅμως οὐκ αἰδοῦνται τοῦτο λέγειν, καὶ πλέον τοῦ δέοντος, πόσῳ γε μᾶλλον τοῦτο κηρύξουσιν. ἡμεῖς δὲ εἴ τι ἂν καὶ εἴπωμεν, ὡς οὐδὲν παρ' ἐκείνοις λογισθήσεται, καὶ ἀπρακτοι εὑρεθησόμεθα. ἐπεὶ οὐδὲ ἔχομεν τὸν διακρινοῦντα. ὅσον οὖν ἐκ μέρους οἶδα καὶ αὐτὸς τοῦτό ἐστι τὸ κωλύον. ἴσως δὲ εἴποιεν ἂν ἄλλοι καὶ ἕτερά τινα πλείονα.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη πρὸς ταῦτα. καί τι πρὸς ἡμᾶς εἰ ἐροῦσιν ἐκεῖνοι ὅτι ἀπέδειξαν καλῶς ἃ λέγουσιν, ἐκεῖνο δέ ἐστιν ἀναπόδεικτον; ὑπεπέτωσαν οἱ ἡμέτεροι ὅσα ἔχουσι γενναῖα καὶ ἰσχυρά, καὶ εἰ μὲν πεισθῶσι κἀκεῖνοι, ἰδοὺ ἐκερδήσαμεν κέρδος πάσης ὑπερβολῆς ὑπερβαῖνον. εἰ δ' οὐκ ἐθελήσουσι πεισθῆναι, ἡμεῖς ἐν τούτῳ οὐ βλαβησόμεθα. οὐ γὰρ βιάσονται. εἰ δὲ καὶ βίαν ἐπάξουσιν, τὰς προαιρέσεις ἡμῶν βιάσαι οὐ δύνανται. τὸ γὰρ σῶμα ἴσως δέχεται βίαν, ἡ δὲ προαίρεσίς ἐστιν ἀβίαστος.

Ἀνέφερον δ' ἐγώ. ἀλλ' ἀπὸ τούτου ἕτερα ἐπα-

instaurari, cuncta pro votis successura: At mihi foret voluptas, inquit Imperator, si quis rem ita enuclearet, ut animo conciperem, quid sibi fingerent qui à Dogmate tantopere abhorrent? Et dum hæc verba multoties inculcaret, in me unum respexit, taciturnum, & nonnulla mecum ruminantem; ut coactus responsum parare in hæc dicta proruperim: Cum nostri sibi satis conscij sint, quam fortia, & apposita argumenta protulerint in Additamentum, nihil tamen profecerunt; Nam quæ fortiora possunt excogitari, definitionibus Synodalibus quæ quotquot homines addunt vel detrahunt symbolo, anathemati subjiciunt: At cum Latini in hac quæstione de Additamento, quam nos pro nobis reputamus ut munimentum inexpugnabile, ita tamen tergiversantur ut nodos in scirpo quærant, & Euge clament, istæ Synodorum definitiones ad nos non pertinent: si ad Dogma progrederemur, in quo Latini triumphum canunt ante victoriam, suffulti ut jactant tot Latinorum patrum testimoniis, (licet hæc qualia sint, hactenus haud mente percepimus,) tum dicent quicquid volent, & nixi autoritate Papæ per orbem spargent, se suas opiniones Sole clariores demonstrasse: quemadmodum in hoc de Additamenro ebuccinare non erubuere, ultra jus & fas, quanquam nihil plane demonstraverint: sed si in Additamento, quanto magis in Dogmate insultabunt? At nos quicquid mussabimus, floccifacient, & quicquid perficiemus, nihili æstimabunt: cum nullum habeamus inter duas partes recta statuminantem arbitrum: & hoc mihi nunc suggerit mens particulare, quod nostros à Dogmate deterreat, quanquam & alii forsan plura promant.

Ad hæc Imperator reposuit: Et quid ad nos, si illi ubique prædicent, se meridiano Sole clarius quicquid proposuerint dilucidasse, dum nihil dilucidatum appareat? utantur eadem arte nostrates, & passim venditent quam valida, & præclara argumenta in adversarios evibrarunt: & si illi vera esse concedent, lucrum omni quæstu excellentius acquisivimus: Si concedere renuent, nec nos exinde lædimur, nondum enim nos cogent dictis contraria profiteri: quin si vim intentabunt, nostras voluntates liberas nunquam coercebunt: Corpus potentiorum injuriis subjacet, at anima superest ab omni violentia immunis.

Sed (referebam ego) ab istis discrimina graviora pendent: si dissertationes redintegrabuntur, & in articulis evolvendis, Latini immensum se diffundent, ut semper solent: Et eorum Antesignani, se sua dogmata perspicuè & abundè manifestasse pronuntiabunt: Nos non patientur, in eandem loquendi ubertatem ex-

ἐπακολουθήσωσιν. εἰ γὰρ γένοιντο διαλέξεις, καὶ πλατυνθεῖεν οἱ λατῖνοι ἐν αὐταῖς καθὰς εἰώθασιν, καὶ κηρύξωσιν οἱ ἐκλελεγμένοι ὅτι ἀπέδειξαν ἀρκούντως, καὶ λαμπρῶς ὑγιᾶ τὴν ἑαυτῶν δόξαν, οὐκ ἐάσουσι προβαίνειν εἰς ἄπειρον τὸ περὶ τούτου, ἀλλὰ συμπερανθῆναι σπουδάσουσι, καὶ ἀπαιτήσουσι γνώμας. εἰ οὖν καὶ οἱ ἡμέτεροι οὐ θελήσουσι γνωμοδοτῆσαι, καὶ συμφωνῆσαι ἐκείνοις, ἀλλὰ πάντες οἱ ἐκείνων ἐξοίσουσι ἀπόφασιν.. ὅτι ἅπερ λέγουσιν οἱ λατῖνοι εἰσὶν ὑγιῆ, καὶ ὀρθόδοξα, καὶ κατακρινοῦσιν ἡμᾶς. ὡς μὴ πειθομένους ἐκείνοις. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη, ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῦτο λυμαίνεται ἡμᾶς, οὐ γὰρ ἔσται τοῦτο ἀπόφασις συνοδική. ἐγὼ γὰρ τότε λογίσομαι τὴν ἀπόφασιν ὡς οἰκουμενικῆς συνόδου ὅταν συμφωνήσουσιν ἑκάτερα τὰ μέρη. εἰ δὲ ἀσυμφώνως καὶ μεμερισμένως εἴποιεν, οὐ λογίσομαι τοῦτο ὡς οἰκουμενικῆς συνόδου ἀπόφασιν. ἔφην δ᾽ ἐγὼ ὅτι καλῶς ὁρίζει ἡ ἁγία βασιλεία σου. οὐδὲ γάρ, οὐδὲ παρ᾽ ἡμῖν λογισθήσεται τοῦτο ἀπόφασις κανονική, καὶ δικαία, οὐδὲ καὶ εἰ ἀφορισμῷ καθυποβαλεῖ ἡμᾶς ὁ πάπας, φροντίσομεν περὶ αὐτοῦ. ἀλλ᾽ ἕτερόν τι δεδοίκαμεν. εἰ γὰρ παρακολουθήσουσιν ἃ προανέφερον, ἡ ἁγία βασιλεία σου, οὔτε κάτεργα ἔχεις ἐνταῦθα, οὔτε ἔξοδον, ἵνα διασώσῃς ἡμᾶς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. μόλις γὰρ δυνήσῃ τὸ ἓν ἀπαρτίσαι κάτεργον, καὶ ὀλίγους τινὰς λαβεῖν ἐν αὐτῷ. οἱ δὲ πολλοὶ διασκορπισθήσονται, ὅπου ἂν εὕροιεν ναυλοφόρα πλοῖα ἐπαναστώσονται αὐτοὺς εἰς τὴν πόλιν. εἰ οὖν θελήσει ὁ πάπας ἀποκηρύξαι ἡμᾶς ὡς αἱρετικούς, καὶ προτρέψαι τοὺς ἐντυγχάνοντας αἰχμαλωτίζειν ἡμᾶς, ὡς μὴ πειθομένους αὐτῷ, καὶ τῇ αὐτοῦ συνόδῳ, τίς δυνήσεται διασωθῆναι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. μὴ ὄντος ἄλλου τρόπου ἐπανελθεῖν ἡμᾶς, εἰ μὴ διὰ πλοίων, καὶ τόπων, καὶ γενομένων λατινικῶν; ὥρισεν οὖν ὁ βασιλεύς, ὅτι μηδὲν ἔχετε λογισμόν τινα περὶ ὧν λέγεις. ἐγὼ γὰρ οὐ προσδοκῶ γενήσεσθαί τι ὧν ὑπονοεῖτε. εἰ δὲ καὶ γενήσεται, δύναμαι ἐγὼ πάλιν εἰς τὴν πόλιν ὑμᾶς ἐπαναστῶσαι. ἐν τούτοις δὲ πᾶσιν ὁ Μιτυλήνης συνηγόρει τῷ βασιλεῖ. ὕστερον δὲ ἐζήτησα ἀπολογίαν τινὰ δοῦναι τῷ πατριάρχῃ. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη ἐλεύσομαι ἐγώ, καὶ ἀπολογήσομαι αὐτῷ. καὶ ἐπὶ τούτοις ἐξήλθομεν.

patiari: ſed ſtatim ad definitionem clamabunt, & ſententiam decretoriam: Quod ſi noſtri calculos conferre recuſabunt, aut illis conſentire, omnes unamini voce concludent, quicquid nuper affirmaverint Latini, ſanum eſſe & orthodoxum, noſque confeſtim ut ipſorum determinatis rebelles damnabunt & expuent. Sed nec illud nobis damnum inferet, reſpondit Imperator: definiant inter ſe quicquid velint, at Definitio Synodica non valebit, quam ego duntaxat ſic intelligo, ut ea ſola ſit Synodica Definitio, quando utraque pars in unum idemq; conſenſerint: Sed ſi una pars ſuffragia cohibuerit, projiente ſuffragia parte alterâ, ſeorſim, quicquid decernitur, inter enuntiata Generalis Synodi nunquam recenſebo: Id tua Sacra Majeſtas (ſubjeci ego) ſolerter intellexit: Nec enim id à nobis haberetur pro definitione legitimâ & ſecundum Canones Conciliorum efformatâ: quemadmodum neque ſi nos Papa, ſupremâ excommunicatione ad Infernum ablegaret, deberemus ob id mentibus inquietari: Sed illud eſt quod nos intimè tangit: Si quæ prædixi contigerint, tua Majeſtas triremes aliunde ſuppeditatas non inveniret, aut commeatus, quibus nos ſalvos Conſtantinopolin reduceret: Enim vero tuis nunc opibus vix unam triremem valeres inſtruere, quæ perpaucos tecum vectores admitteret: at reliqui tui per portus diſſipabuntur, in quibus navigia mercede conducant, ut in patriam revehantur: Tum ſi Papa nos hæreticos proſcripſerit, & poteſtatem indulſerit cuilibet nos trahendi in ſervitutem ut mancipia, quaſi ſibi ſuæque Synodo refractarios, & perfidos transfugas, quis Conſtantinopolin incolumis evaſerit, cum alia nobis non pateat via, aut modus remeandi, niſi per Latinorum oras, & littora & navigia? At ne ſint iſta vobis curæ, interpellavit Imperator, quanquam enim nihil iſtorum fore arbitror, quæ vos ſuſpicamini, ſi tamen ficrent, poſſem ego vos ſartos & tectos patriæ veſtræ penatibuſque reſtituere, ne vereminí. In his omnibus Mitylenæus Imperatori applauſit: Ego vero demum Imperatorem interrogavi, ſi quid Patriarchæ remandaret; qui reſpondit, brevi ſe Patriarcham in ædibus conventurum: atque ita diſceſſimus.

τιμήμ. SECT.

Παρεγένετο οὖν μὲν μετὰ μίαν ἡμέραν, καὶ ὡμίλησε τῷ πατριάρχῃ, μόνος πρὸς μόνον ὥραν ἱκανήν, καὶ οὐκέτι ἐγένετο μνήμη τῆς δηλωθείσης βουλῆς. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐσπούδασε καὶ δι' ἑαυτοῦ, καὶ διά τινων πεῖσαι τοὺς ἀρχιερεῖς, εἰς τὰς περὶ τῆς δόξης μεταβῆναι διαλέξεις. ὁ μαθὼν ὁ σοφὸς Γεμιστὸς ἀνέφερε τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ πατριάρχῃ, καὶ πᾶσιν ἡμῖν ἔλεγεν, ὅτι οὐ προσήκει ἁπλῶς, οὕτω καὶ ὡς ἔτυχεν, εἰς τὰς περὶ τῆς δόξης διαλέξεις χωρῆσαι. ἀλλὰ δεῖ συνελθεῖν τοὺς ἡμετέρους ἰδίως, καὶ σκέψασθαι καὶ γυμνάσαι τὰ παρὰ τῶν λατίνων λεχθησόμενα. οἴδασι γάρ τινες τῶν ἡμετέρων, ὅσα ἔχουσιν εἰπεῖν ἐκεῖνοι, καὶ δύνανται εἰπεῖν καὶ δεφενδεῦσαι ταῦτα, καὶ κρεῖττον ἐκείνων. ἀκουσάτωσαν οὖν τὰ λατίνων ἰσχυρὰ, καὶ πρὸς ἀνατροπὴν αὐτῶν χωρησάτωσαν. καὶ εἰ μὲν ἔχουσιν οἱ ἡμέτεροι εἰπεῖν ἰσχυρότερα, καὶ θαρρήσουσιν ὁμολογουμένως ὅτι ἀνατρέψουσι τὰ ἐκείνων, οὕτω καὶ εἰς διαλέξεις προβαινέτωσαν. εἰ δὲ ἴδωσιν ἔχειν ἐκείνους ἐν τοῖς τοιούτοις ἰσχὺν, μὴ χωρείτωσαν εἰς διαλέξεις. ἀλλὰ σκεψάσθωσαν πῶς ἂν ἑτέρῳ τρόπῳ τὸ λυσιτελοῦν διαπράξωσι.

Ὁ δὲ πατριάρχης προσεκαλέσατο ἰδίως τὸν Γεμιστὸν, καὶ προσεποιήσατο ἀμφιβάλλειν, εἰς ἅπερ λέγουσιν οἱ λατῖνοί τε καὶ οἱ ἡμέτεροι περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ὅτι σὺ ὑπάρχεις διδάσκαλος καὶ σοφὸς καὶ ἔχεις εἴδησιν ἀκριβῆ, ἐν τοῖς τοιούτοις, καὶ ἀπὸ τῆς πολυχρονίου πείρας, καὶ ἀπὸ τῆς σπουδῆς, ἧς ἐσπούδασας εἰς αὐτά. πρὸς τούτοις δ' εἶ καὶ γέρων, καὶ καλὸς ἄνθρωπος, καὶ τὴν ἀλήθειαν πάντων προτιμᾷς. διὰ τοῦτο ἐφάνη μοι καλὸν προσκαλέσασθαί σε ἰδίως, ἵνα πληροφορήσῃς με, περὶ ὧν ἀμφιβάλλω. εἰπέ μοι οὖν καθαρῶς, ναὶ σωθῇς, ὁποῖον σοὶ δοκεῖ ἀληθέστερον τούτων;

Πρὸς ἃ ἀπεκρίνατο ὁ Γεμιστὸς, ὅτι οὐ δεῖ ἀμφιβάλλειν τινὰ ἐξ ἡμῶν εἰς ἅπερ λέγουσιν οἱ ἡμέτεροι. ἰδοὺ γὰρ ἐλάβομεν τὴν διδασκαλίαν πρῶτον μὲν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. εἶτα δὲ καὶ ἀπὸ

Ergo post interjectum unius dieculæ spatium, ut promiserat Imperator, Patriarcham adiit, & quanquam remotis arbitris, soli satis diu conversarentur, à neutro tamen est interposita mentio illius consilii, quod Imperator antea tam ferociter confoderat: Imperator autem majori quam unquam antehac studio incubuit, per seipsum, suosque pararios persuadere Archiepiscopis, ut ad disceptariones de Dogmate transmearent. Quod ubi doctissimus Gemistius intellexit, Imperatorem, Patriarcham, & nos omnes prudenter monuit, cavendum esse, ne in Dogmatis palæstram temere ac præcipitanter transeamus, sed nostratibus in consilium prius adhibitis, considerate circumspicere oportet, eorumque mentes imbui, ac exercitari, in iis quæ Latini essent propositi: Sunt enim (inquit) nostratium aliqui tam periti rerum Latinarum, ut easdem eloqui, defendere, ratiocinari accuratius, quam ipsi Latini norint. Quare prius audiant fortissima Latinorum argumenta, & expendant, & refellere moliantur: Nam si fortiora proment, sine dubio poterunt Latinorum evertere, ipsosque adversarios facile prosternere: Sic antecedaneis præparati prolusionibus, disputationum arenam ingrediantur: At si animadverterint Latinos in Argumentis prævalere, abstineant ab his disputatoriis comitiis, & alium modum exquirant utilitati suæ prospiciendi.

Patriarcha autem vocatum ad se Gemistium in secretum adduxit: & se fingens de nonnullis ambigere, quæ Latini affirmant, de Spiritus Sancti processione, eum his verbis allocutus est. Gemisti te revereor ut nostræ Ecclesiæ doctorem literatissimum virumque sapientem, & in istiusmodi abstrusissimis mysteriis multa cogtionis luce circumdatum, quam & à longæva experientiâ, & multiplici industriâ, in his consumptâ acquisiveras. Insuper & senem præclaræ ingenuitatis, & eximium præ rebus omnibus Veritatis amatorem: Quare visum est operæ pretium te mihi in privatum arcessere, ut me in plenariam fidei certitudinem reponas, quarundam ambiguitatum in quibus mihi hæret aqua: Dic igitur candidè & ex animi sententiâ, sicut te Deus adjuvet, utrum dogma verius existimes Latinorum, an nostrum?

Gemistius respondit, neminem nostrorum oportere, de quibus nostri affirmant dubitare: Nam eccè hanc primo doctrinam ex ore Domini nostri Jesu Christi emanantem hausimus, deinde ab Apostolo, qui semper fuere habita fidei nostræ fundamenta, quibus nostri omnes

τοῦ ἀποστόλου, ἅπερ εἰσὶ θεμέλια τῆς πίστεως ἡμῶν· ἐφ' οἷς ἑδράζονται πάντες οἱ ἡμέτεροι διδάσκαλοι. ἐπεὶ οὖν οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν τῶν τῆς πίστεως ἀντέχονται θεμελίων, καὶ οὐ παρεκκλίνουσι κατά τι, οἱ δὲ θεμέλιοι σαφέστατοι εἰσὶ, οὐ δεῖ τινὰ ἀμφιβάλλειν ἐν οἷς αὐτοὶ λέγουσιν. εἰ δὲ ἐν τούτοις ἀμφιβάλλει τις, οὐκ οἶδα ἐν τίσι τὴν πίστιν ἐνδείξεται.

Καίτοιγε οὐδὲ οἱ διαφερόμενοι ἡμῖν ἀμφιβάλλουσιν εἰς ὃ κατέχει, καὶ κηρύττει ἡ ἐκκλησία ἡμῶν. καὶ αὐτοὶ γὰρ ὁμολογοῦσιν ὅτι ὃ λέγομεν ἡμεῖς καλόν ἐστι καὶ ἀληθέστατον. τὰ δὲ αὐτῶν βιάζονται σύμφωνα δεῖξαι τοῖς ἡμετέροις. ὥστε οὐ δεῖ τινὰ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας ὄντα, ἀμφιβάλλειν περὶ τῆς ἡμετέρας δόξης, ὅπου γε οὐδὲ οἱ διαφερόμενοι τοῦτο πάσχουσι. περὶ δὲ τῆς ἐκείνων δόξης οὐδὲν ἀπεικὸς ἀμφιβάλλειν τινά. καὶ τοῦτο ἴσως ὅτι πρόκειται εἰς ἐξέτασιν καὶ ἀπόδειξιν. ἄλλως γὰρ ὅσον ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου πάντη ἀσύμφωνόν ἐστι. τοιαῦτα καὶ πολλῷ πλείονα καὶ ἰσχυρότερα διεξῆλθε πρὸς τὸν πατριάρχην, καὶ ἐβεβαίωσεν, ὅπως οὐ δεῖ ἀμφιβάλλειν τινὰ περὶ τῆς δόξης ἣν δοξάζει ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ἀλλὰ καὶ ὅτε αἱ περὶ τοῦ πυργατορίου διαλέξεις ἐγίνοντο, συνηγμένων πολλῶν ἐξ ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ βασιλέως δημηγοροῦντος, ὅτι δεῖ τὰς προλήψεις ἐκ τῶν διανοιῶν ἡμῶν ἐκβληθῆναι, καὶ μήτε τὴν λατινικὴν δόξαν ἡγεῖσθαι ἐπισφαλῆ, μήτε τῇ ἡμετέρᾳ ὡς ἀσφαλεῖ συντίθεσθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς δύο ἀμφιβόλως ἔχειν ἐπίσης, μέχρι ἂν ἐξετασθῶσι, καὶ τὸ εὑρεθησόμενον ἀπὸ τῆς συνοδικῆς ἐξετάσεως καὶ ἀποφάσεως, ἐκεῖνο ὀφείλει στέργεσθαι ὡς ἀληθὲς καὶ ἀναμφίβολον. παρὼν τότε καὶ ὁ Γεμιστὸς, καὶ ἀκούσας ταῦτα εἶπε πρὸς ἡμᾶς τε καὶ τὸν Νικαίας μάλιστα, ὅτι ὅσους χρόνους οἶδα τὸν βασιλέα, οὐκ ἤκουσά τι παρ' αὐτοῦ χεῖρον, ὅπερ νῦν εἴρηκεν. εἰ γὰρ ἐσόμεθα ἀμφίβολοι ἐν τῇ δόξῃ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, οὐδὲ πιστεύειν δεῖ ἅπερ αὐτὴ διδάσκει, ὃ τι χεῖρον γένοιτ' ἄν;

Τμῆμ. ζ. Κεφ. θ.

Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

in Ecclesia Doctores innituntur: Ergo cum universi doctores nostri fundamenta teneant inconcussa, & nullatenus à veritate deflectant, & ipsa fundamenta sunt manifestissima, nefas esset quæ illi asserunt in dubium vocare: qui enim in his fluctuat, haud scio in quem portum fidei anchoram projiciat.

Quin nec illi qui contrà nos in hac causâ militant, ita dubitant, sed verissima profitentur quæ nostra Ecclesia prædicat, & sua dogmata coguntur vel obtorto collo, nostris conformia probare: multo minus decet nostrates veritatem prodere cui adversarii astipulantur: De eorum vero opinione merito forte quis dubitet, cum reverâ examine ac demonstratione indigeat, & à nostrâ immensum discriminetur. His & multo nervosioribus perstrinxit mentem Patriarchæ eruditissimus Gemistius, & confirmavit, non oportere nostrates ambigere in iis quæ nostra Ecclesia de processu Spiritus Sancti tenet.

Sed & cum disputationes agitarentur de Purgatorio coram ipso Imperatore, plurimisque nostratium in unum congregatis, Imperator nos celebri oratione allocutus pronuntiaret, nostrates oportere præconceptas opiniones mentibus eximere, & neque Latinorum ut lubricas proscribere; neque nostris ut certis inhærere, sed accedere cum nullius opinionis præjudicio, & eo usque suspensos statuminari, dum ambabus pervestigatis, potissima à Synodicâ definitione enuntiabitur, eamque solam ut fidei articulum verum & genuinum agnoscere. Fortefortuna tunc Gemistius interfuit, & cum hoc dictum auribus percepisset nobis omnibus, sed præcipue Nicæno insusurravit: Ex quot annis hunc Imperatorem cognoverim, nunquam ab eo audivi effatum detestabilius, quam quod nunc effutiit: Nam si in dogmatibus Ecclesiæ hac illac incerti titubamus, firmâ fides nullis, quæ docet, est adhibenda: quo quid perniciosius Ecclesiæ contingat?

Sect. VII. Cap. IX.

Sed ad propositum revertamur. Post dies ali-

μεν. ἡμέραι παρῆλθον τινὲς, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐβουλήθη συναθροῖσαι τοὺς ἡμετέρους, καὶ κατασκευάσαι, καὶ ἑλκύσαι ἔχοντας ἄκοντας τὰς περὶ τῆς δόξης διαλέξεις ποιεῖν. αὐτὸς δ' ἔκειτο νοσῶν καὶ οὐκ ἠδύνατο παραγενέσθαι εἰς τὸν πατριάρχην. μετεκαλέσατο δ' αὐτὸν οὖν καὶ ἀπελθόντος διὰ φορείου περὶ δείλην ὀψίαν, καὶ διανυκτερεύσαντος ἐκεῖσε ἅμα πρωῒ ἀπηρχόμεθα καὶ ἡμεῖς προσκληθέντες, εἰς τὰ βασίλεια. συνωδεύομεν οὖν ἐγώ τε καὶ ὁ πρωτέκδικος τῷ Ἡρακλείας, καὶ ἑτέροις ἀρχιερεῦσι. εἴπομεν οὖν ἐν τῇ ὁδῷ τῷ Ἡρακλείας, ἰδοὺ νῦν πρόκειται ἀγὼν ὅπως ἂν σιωπηθῇ τὸ περὶ τῆς προσθήκης, καὶ διαλέγωνται περὶ τῆς δόξης. διὸ προσήκει ἡμῖν ἐκλέξασθαι τὸ λυσιτελέστερον καὶ συμφέρον. καὶ ἐπεὶ ὁρῶμεν τοὺς Λατίνους ἀπαιτοῦντας ἡμᾶς παραιτήσασθαι τοὺς περὶ τῆς προσθήκης λόγους, διὰ τὸ μὴ ἔχειν πάντως ἰσχυρῶς ἀντιπαλαίειν αὐτοῖς, καὶ τοῦτο δῆλόν ἐστι, δεῖ καὶ ἡμᾶς μᾶλλον ἀντέχεσθαι τούτων τῶν λόγων ὡς ἀσφαλεστάτου φρουρίου. καὶ μὴ καταπροΐεσθαι τοῖς ἀντιπάλοις τὴν ἡμετέραν ἀκρόπολιν. καὶ πλέον τῶν ἄλλων προσήκει τῇ μεγάλῃ ἁγιωσύνῃ σου ἀγωνίσασθαι, καὶ ἐνστῆναι ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησίᾳ, καὶ ὡς τοποτηρητῇ τοῦ Ἀλεξανδρείας, καὶ ὡς προέδρῳ τῶν ὑπερτίμων, καὶ πρώτῳ μητροπολίτῃ, καὶ γηραιοτέρῳ καὶ λογίῳ, καὶ πολλαχόθεν ἔχοντι τὸ αἰδέσιμον. εἰ οὖν ἐνστῇ ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου, καθὼς δεῖ τοὺς πλείους ἕξεις τῶν ἀρχιερέων ὁμογνώμονας, καὶ πρὸ πάντων ἡμᾶς. ὁ δὲ Ἡρακλείας εἶπε. τί εἰσιν ἃ λέγετε ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ; οὐκ οἴδατε τὰς πράξεις, καὶ τὰς βουλὰς τοῦ βασιλέως; ἐκεῖνος εἶχεν ὀψὲ τὸν πατριάρχην μετ' αὐτοῦ μέχρι τοῦ μεσονυκτίου. καὶ ἐβουλεύσαντο καὶ ἔστησαν εἴ τι ἄρα καὶ ἤθελον, καὶ πράξουσιν ὃ ἔστησαν κἂν θέλωμεν, κἂν μὴ θέλωμεν. προσεκαλέσαντο δὲ νῦν ἵνα γελάσωσιν ἡμᾶς. τί οὖν ἐροῦμεν ἡμεῖς εἰς ταῦτα; εἴ τι ἂν εἴπωμεν, ὡς οὐδὲν λογισθήσεται, ἐκεῖνοι δὲ πράξουσιν ὅπερ ἂν ἐθέλωσι.

Ἐγὼ δὲ ἔφην πρὸς αὐτόν. οἴδαμεν δέσποτα ἅγιε καὶ ἡμεῖς τὰς βουλὰς, καὶ τὰς πράξεις τοῦ βασιλέως. καὶ εἰς τὰ τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ ἀνήκοντα περιπέτω ὡς βούλεται. τὰ δὲ

aliquot elapsos, decrevit Imperator nos omnes in unum colligere cœtum, & ad libitum suum sic efformare, ut sive invitos sive spontaneos pertraheret ad inchoandas de Dogmate dissertationes: Et cum ipse tum forte adversâ valetudine decumbens Patriarcham invisere nequiret, eum ad se accersivit; qui lecticâ vectus ad vespertinum crepusculum accessit, ibidemque apud Imperatorem pernoctavit, quo nos etiam insequenti mane in idem palatium acciti advolavimus: Ego vero & Protecdicus in itinere sociati, latera stipavimus Heracleensis, aliorumque Archipræsulum; unde nacti occasionem colloquendi, Heracleensi diximus, nunc ad ipsam discriminis aciem perventum est, ut omni mentione additamenti, silentio consepultâ, ad dissertationes de dogmate, nolentes volentes rapiamur: Quare nobis incumbit illud eligere, quod cum nostrâ utilitate plurimum consentiat: Et cum plane intueamur Latinos nihil ardentius petere, quam ut ratiocinationes de additamento dimittamus, quibus illi resistere non valeant, ideo à nobis eo magis requiritur, ut fortiter obluctemur, quasi de retinendo causæ nostræ firmissimo præsidio, nec libidini adversariorum nostram fidei primariam arcem projiciamus: Et præ cæteris, tuæ eximiæ sanctitati convenit, Heraclææ Metropolita, pro Ecclesiæ nostræ incolumitate ac commodo, acriter contendere ac periclitari, qui & Vicariis partibus fungeris, Patriarchæ Alexandrini, & loci tui ac personæ prærogativâ dignissimus haberis, ante honoratissimos Archiepiscopos accumbens, primus orbis nostri Orientalis Metropolita, & senex tot animi, corporisque dotibus insignis, ut te omni veneratione præcinctum universi suspiciant: Si tua igitur eximia sanctitas generosè & validè obstiterit, ut tantæ eminentiæ Heroem decet, tibi quamplurimi Archiepiscopi propensissimis animis suffragabuntur; & nos ante alios omnes. Quibus Heracleensis respondit: Quæ sunt ea de quibus nunc ad me loquimini, O cara Deo capita? nescitis consilia & machinationes Imperatoris, qui Patriarcham hesternâ vesperâ ad se accersitum adhibuit, & ad conticinium usque sermones cum illo continuavit, & consultarunt & decreverunt quæcunque voluerunt, & quæ decreverunt, velimus nolimus nos perficient? Nosque hodie eo compellarunt, ab ipsis ludificari: quid igitur oportet nos eorum constitutis obgannire? Nos quicquid dixerimus ut fumum reputabunt, & ipsi quicquid determinaverint, ad exitum perducent.

Cui ipse respondi, verum ais sancte Præsul; satis experti sumus Imperatoris consilia, & artes clancularias: Et si hæc ad Imperii sui modera-mi-

δὲ παρόντα εἰσὶν ἐκκλησιαστικὰ, καὶ συνοδικὰ, καὶ οὐχ' ὑπόκεινται αὐτῷ. εἰ οὖν μὴ ἔχει πάντας ἡμᾶς ὁμογνώμονας εἰς ὃ βούλεται, οὐ δυνήσεται πρᾶξαι ἃ προέθετο. μὴ λέγε τοίνυν, ὡς εἴ τι ἂν εἴπῃς οὐδὲν λογισθήσεται. ἀλλὰ μᾶλλον κἂν εἴ τι ἂν εἴπωσιν ἐκεῖνοι, καὶ εἴ τι πρᾶξαι ὁρμήσωσιν. αὐτὸς εἰπὲ τὴν γνώμην ἣν ἔχεις εἰς τὸ πρᾶγμα καθαρῶς, καὶ πεπαρρησιασμένως, καὶ ἀκολουθήσουσι σοὶ πολλοὶ· καὶ ἢ ἐμποδισθήσεται τὸ βούλευμα ὅπερ ἔστησαν ἰδίως, καὶ γενήσεται τὸ τῶν πολλῶν βούλευμα ὡς καλὸν, καὶ συμφέρον, ἢ παραβλέψουσι τὴν βουλὴν τῶν πολλῶν, ὡς καὶ αὐτὸς ἔφης, καὶ ποιήσουσι τὸ δόξαν αὐτοῖς. καὶ εἰ τοῦτο γένοιτο πρῶτον μὲν ἕξετε τὴν συνείδησιν καθαρεύουσαν. καὶ ἀναπολόγητοι, καὶ εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἔσεσθε, ὅτι οὔτε διὰ χάριν, οὔτε διὰ δειλίαν ἐσιωπήσατε τὸ δόξαν ὑμῖν λυσιτελὲς τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ. εἶτα καὶ ὅταν προσκαλέσωνται ὑμᾶς ἐν ἑτέρᾳ βουλῇ, ἕξετε ἐπ' ἀδείας εἰπεῖν. ὅτι ἐπειδὴ ἀπαιτεῖτε ἐξ ἡμῶν βουλὴν, παραιτεῖσθε δὲ ὃ λέγομεν, καὶ πράττετε ὃ ἂν ἐθέλητε, περιττὸν ἐστὶ λέγειν ὅλως τι καὶ ἡμᾶς ἐν τῇ βουλῇ. διὰ ταῦτα τοίνυν ἀναγκαῖον ἐστὶν, ἵνα εἴπῃ ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου, καὶ οἱ λοιποὶ, καὶ ἡμεῖς μεθ' ὑμῶν ὅπερ ἂν εἰδῶμεν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησίᾳ συμφέρον. καὶ πάντως κερδανοῦμεν δυοῖν θάτερον. ἢ γενέσθαι τὸ παρὰ τῆς κοινότητος βουληθὲν, καὶ ἀργῆσαι τὸ ἰδίᾳ βεβουλευμένον. ἢ μὴ ἕλκεσθαι ἡμᾶς καὶ περιάγεσθαι ὧδε, συνιέντων τῶν ποιούντων ἡμῖν ταῦτα, ὅτι καὶ ἡμεῖς οἴδαμεν τηρεῖν τὴν τιμὴν, καὶ τὴν τάξιν ἑαυτῶν. ὡς οὖν ἤκουσε ταῦτα ὁ Ἡρακλείας ἔφη καλῶς λέγεις. καὶ ἡμεῖς ἐνστησόμεθα ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῇ ἐκκλησίᾳ, εἴθε δὲ ἔχοιμεν, καὶ ἑτέρους ἀκολούθους.

mina pertingerent æquioribus animis pateremur: sed hæc sunt Ecclesiastica Synodorum privilegia, quibuscum nihil habet commercij aut jurisdictionis: Et nihil moliri posset ille eorum quæ destinat si nos invicem juncti assentire refragaremur. Ne dicas igitur, incassum abibit quicquid tu pronuntiaveris, sed potius incassum cedet, quicquid illi, sine nostro assensu, vel dicere vel agere properabunt: tu tantum ad causam palam & confidenter pronunties, & multi succedent sententiæ tuæ astipulatores: Atque ita vel obstruetur consilium quod particularia cerebella effinxerunt, & stabilietur multorum, ut sanum ac salutiferum, vel nobis omnibus ut tu nuper asserebas, contemptis, imaginationes proprias pro consiliis obtrudent: & id si rite à vobis fiat, primo quidem conscientiam puram conservabitis coram Deo, hominibusque innocui ac inculpabiles, quia nec metu nec gratiâ obliquati, Ecclesiæ Christi visum utile dissimulastis: Ac deinde, si vos aliâ vice ad consilia asciverint, poteritis cum animosâ obtestatione dicere: quandoquidem in superiori consilio nostra vota postulastis, quibus tamen vilipensis, pro vestrâ libidine rem gessistis, superfluum nobis erit in posterum vestris consiliis suffragari: Propterea ne obmutescat tua Sanctitas Eximia, sed liberè eloquatur ipsa, reliquique Præsules, & nos una vobiscum, quod nostræ Ecclesiæ profuturum censebimus, & alterutrum duorum omnino lucrabimur: ut vel multorum prævaleat consultum, & quod à peculiaribus exit penatibus invalidum obtorpescat, vel nos ipsi ab illis non ita indigne tractemur, tanquam nasi mollioris ceræ circumacti, cum viderint, qui hæc in nos comminiscuntur, nos eâ fortitudine imbui, ut honores nostros & dignitatum nostrarum prærogativas immunes conservare satis intelligamus. Hæc ut audiit Heraclææ Præsul, dixit: Præclare quidem perorasti, & nos tuis dictis obsequemur: Ecclesiæ commodum strenuè promovebimus, & Deus det, quamplurimi se nobis addant comites & sectatores.

τμήμ. ζ. κεφ. ι.

Συνηθροίσθημεν τοίνυν εἰς τὰ βασίλεια, καὶ καθημένων ἡμῶν ὡς ἔτυχε. καὶ ὁμιλούντων, μετὰ τῶν ἐκεῖσε μέχρις ἂν προσκληθῶμεν εἰσελθεῖν εἰς τὸν βασιλέα, καὶ πάντων περὶ τοῦ ζητήματος ἔσεται ἡ βουλὴ γινωσκόντων, ἔφη ὁ Γεμιστός. ἥδε ἡ ἡμέρα ἢ θάνατον, ἢ βίον φέρει. καὶ μετ'

Sect. VII. Cap. X.

Confertim igitur in aulam Imperatoriam accurrimus, & permistè consedimus, ut cuique sese obtulit locus, & cum obvio quovis conversamur, dum ad Imperatorem ingredi juberemur; omnes satis gnari de quâ quæstione conventus institueretur: Tum Gemistius dixit: Hunc diem vel vitæ, vel mortis esse decretorium: Post breve intravimus ad Imperatorem, &

μετ' ὀλίγον εἰσήλθομεν εἰς τὸν βασιλέα καὶ ἐκαθίσαμεν μηδενὸς τῶν ἀρχόντων ὄντος μεθ' ἡμῶν, οὕτω ταχθὲν ὡς δεδήλωται ἤρξατο οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ ἐδημηγόρησε.

Χρὴ, λέγων, διαλέγεσθαι περὶ τῆς δόξης· ὑπὲρ τούτου γὰρ εἰς Ἰταλίαν ἀφίγμεθα, ἵν' ἐξετάσωμεν πάντα τὰ διϊστῶντα ἡμᾶς ἀπὸ τῶν λατίνων, καὶ πρὸ πάντων τὸ μεῖζον καὶ καιριώτερον, ὅπερ ἐστὶ τὸ περὶ τῆς δόξης. ἐν τούτῳ γὰρ περιέχεται καὶ τὸ τῆς προσθήκης, καὶ ἓν εἰς τὰ δύο ταῦτα. ἐγὼ γὰρ διεῖλον αὐτὰ εἰς δύο, παρὰ πάντων δὲ ὡς ἓν προεφέροντο. οὐ χρὴ οὖν μέρος μέν τι ἐξετάσαι, μέρος δὲ καταλιπεῖν ἀνεξέταστον· οὕτω γὰρ μεγάλης καταγνώσεως καὶ καταδίκης ἑαυτοῖς ἐσόμεθα ἄξιοι. ὡς τοσούτους πόνους καὶ κινδύνους, καὶ ταλαιπωρίας ὑποστάντες, ἔκ τε τῆς μακρᾶς ὁδοιπορίας, καὶ τῆς ἐν ἀλλοδαπῇ χρονίας διατριβῆς, καὶ ἐκ τοῦ ἐμβαλεῖν τοὺς διακομίσαντας ἡμᾶς ἐνταῦθα εἰς μεγάλας ἐξόδους. ἃ καὶ ἐζητοῦντο πάντοτε ἀπὸ τοῦ σχίσματος ἡμερῶν ἐς δεῦρο δὲ οὐκ ἔφθασαν γενέσθαι. νῦν οὖν ὅτι ταῦτα συνέδραμεν παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα, οὐ θελήσομεν ἐξετάσαι τὴν δόξαν ταύτην δι' ἣν ἐνταῦθα παραγεγόναμεν; καίτοι καθὼς νῦν αἱ διαλέξεις προέβησαν εἰ καταλείψομεν τὴν δόξαν ἀνεξέταστον, τρόπον τινὰ βεβαιώσομεν αὐτήν. ἐν γὰρ τῇ διαλέξει τῇ περὶ τοῦ οὐκ ἐξὸν προσθεῖναι ἐν τῷ συμβόλῳ, θέσις προὐτετέθη. ὡς εἰ καὶ ὑγιὲς ἦν τὸ προστεθὲν, ὅμως οὐκ ἐξὸν προστεθῆναι. εἰ οὖν μετὰ τὰς διαλέξεις ἐκείνας οὐδέν τι περὶ τῆς δόξης εἴποιμεν, δόξομεν καταλιπεῖν τὴν θέσιν ἐκείνην ὡς ὑγιᾶ, καὶ ἐσφαλμένην βεβαίωσιν ἐκείνων. καὶ ἄλλως δὲ δόξομεν οὐκ ἔχειν ἰσχυρά τινα λέγειν ὑπὲρ τῆς δόξης ἡμῶν. ἃ δὴ πάντα μέμψεις καὶ κατηγορίας καὶ ὀνειδισμοὺς ἐπάξουσιν ἡμῖν, καὶ δι' ἡμῶν παντὶ τῷ ἡμετέρῳ γένει, καὶ πᾶσι τοῖς ὑποκειμένοις τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησίᾳ μετὰ τοῦ εὐλόγου. τοιαῦτα δημηγορήσας εἰς πλάτος ὁ βασιλεὺς, τὸ δεῖν εἰς τὰς περὶ τῆς δόξης διαλέξεις χωρῆσαι κατεσκεύασεν. εἶτα διεδέξατο τὸν λόγον ὁ Ῥωσίας, καὶ ὁ Νικαίας, καὶ ἐπλατύνοντο ἐπὶ τούτου καὶ μάλιστα ὁ Νικαίας συνηγοροῦντες τῷ βασιλεῖ. καὶ μετὰ τοὺς πολλοὺς λόγους, καὶ τὰς

& assedimus, Imperialium principum nemine admisso: sed cæteris omnibus rite dispositis, surrexit Imperator, & orationem ad hunc sensum publice explicuit.

Oportere nos ajens convertere ansam disputandi, ad primarium dogma eventilandum: Nam ea fine, inquit, Italiam commigravimus, ut omnia scrutaremur ab imo fundamine, quæ nos in dissidia cnm Latinis impellunt: ac præcipuè illud exertum caput, & culmen omnium dogmatum de Spiritus Sancti processu, in quo prior illa de Additamento causa comprehenditur & utraq; in unam coalescit: Ego primus omnium in duo membra dispescui, cum ante me ab omnibus conjungerentur. Nec oportet partem unam rimari, alteram examinationi subducere: Sic enim de gravi crimine justissimè condemnari mereremur, qui tot laboribus, periculis, ærumnis perfuncti, tam longinqui itineris fastidia pertulimus, tam diuturnas moras in alienâ gente traximus, & eos quotidianis sumptibus oneramus, qui nos huc deduxerunt, & qui præstare cuncta à primo schismatis exordio impensissime elaboravere, sed ante hunc diem nunquam nacti sunt opportunitatem: cumque jam res ultrà omnem spem successit, illam opinionem cujus solius gratiâ huc pervenimus, scrutinio non subjicere, quam impium esset? Quin & eousque progressæ sunt dissertationes, ut si nostram opinionem inexploratam relinquemus, Latinorum quodammodo confirmaverimus. Enimvero inter disceptandum de Additamento, quod non licuit symbolo quidpiam adjicere, à nostris prodiit argumentum istiusmodi: Etiamsi sanum esset quod adderetur, tamen non debuit addi: Ergo si post illas disceptationes de dogmate nihil dicemus, videbimur illam particulam illationis de sano dissimulare, quod eorum dicta stabiliet, nec abundare argumentis ad nostram ipsorum opinionem comprobandam. Quæ cuncta nobis questus, expostulationes, opprobria inurent, & per nostrum latus totam gentem, & singula nostræ Ecclesiæ membra trasfigent, nec id immerito. Quibus populariter declamatis Imperator expatiatus nos imbuit opinione necessitatis, ad disceptationes de Dogmate transeundi: Successere Imperatori Metropolita Russiæ & Nicænus, qui latè se verbis dilatarunt (sed præcipuè Nicænus) Imperatori patrocinati: Et post multa ratiocinia eòdem tendentia, Imperator clausit. Dicta sufficere ad causæ manifestationem, & expediri ocyus suffragia jussit.

At Præsules dixerunt, primam ferat sententiam Patriarcha: Patriarcha vero è contra, vos præcedite suffragari pro consuetudine, meum esse aliorum vota coronare: Illi ta-

τὰς τοιαύτας κατασκευάς, ὥρισεν ὁ βασιλεύς, ἱκανά εἰσι τὰ λαληθέντα πρὸς τὴν τοῦ ζητουμένου σαφήνειαν. δότωσαν γνώμας.

Εἶπον δὲ οἱ ἀρχιερεῖς, ὅτι ὁ πατριάρχης δότω τὴν γνώμην πρῶτος, ὁ δὲ πατριάρχης εἶπε, πρῶτον γνωμοδοτήσατε ὑμεῖς κατὰ τὴν τάξιν. εἶθ' ὕστερον ἐρῶ κἀγὼ τὴν ἐμὴν γνώμην. οἱ δὲ εἶπον, νῦν περὶ τῶν δογμάτων τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας ἐστὶν ὁ λόγος ἐν οἷς πρῶτος ὀφείλει λέγειν, ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου, ἡμεῖς δὲ μετά σε. ἡ δὲ τάξις ἣν ὥρισας ἐν ἄλλαις ἐγκλήσεσι γίνεται. καὶ αὐτὸς ἴσως οὐκ ἀπεδέξατο τὸ ῥηθὲν, ὅμως εἴρηκε πρῶτος ταύτην τὴν γνώμην.

Ὁρῶ τοὺς λατίνους, ὅτι εἰσὶν ἄνθρωποι φιλόνεικοι, κενόδοξοι καὶ ἀκατάπειστοι. τόδε κεφάλαιον τοῦτο τὸ περὶ τῆς προσθήκης ἐστὶν ἰσχυρὸν ὑπὲρ ἡμῶν. καὶ εἶπον οἱ ἡμέτεροι λόγους πολλοὺς καὶ καλοὺς, καὶ γενναίους εἰς αὐτό. οἱ δὲ λατίνοι οὐ δυσωποῦνται τοῖς λόγοις τῶν ἡμετέρων, οὐδὲ πεισθῆναι θέλουσι τῆς ἀληθείας. τί οὖν ἐλπίζομεν εὑρήσειν ἐξ αὐτῶν, εἰ πρὸς ἕτερον μεταβαίνομεν κεφάλαιον; διὰ τοῦτο οὕτω μοι δοκεῖ καλὸν καταλιπεῖν τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἰσχυρὸν, ὁποῖον ἐστὶν οἱ περὶ τῆς προσθήκης λόγοι, καὶ μεταβῆναι εἰς τὸ περὶ τῆς δόξης. αὕτη ἐστὶν ἡ ἡμετέρα γνώμη. εἰπάτωσαν δὲ καὶ οἱ λοιποί. εἶτα μετὰ τὸ ἀκοῦσαι με τοὺς λόγους πάντων, εἰ δεήσει αὖθις εἰπεῖν ἐρῶ. εἶτα ἠρωτήθη ὁ Ἡρακλείας καὶ εἶπεν.

Ἐγὼ μὲν ἴσως ἐνόμιζον βέλτιον εἶναι καὶ μᾶλλον συμφέρειν ἡμῖν, μηδόλως ἐᾶσαι τοὺς περὶ τῆς προσθήκης λόγους, καὶ εἰς τοὺς περὶ τῆς δόξης μεταπεσεῖν. εἰ δὲ φανῇ καλὸν γενέσθαι διαλέξεις περὶ τῆς δόξης, ἀκολουθήσω κἀγώ. πλὴν ἀκούω ὅτι προκεῖται ἵνα ἀπέλθωμεν εἰς τὴν Φλωρεντίαν. ἔνι οὖν καὶ τοῦτο πολὺ εἰς ἡμᾶς καὶ χρὴ πρότερον ἵνα γινώσκωμεν ἀκριβῶς εἰ ἀπελευσόμεθα καθὼς ἀκούομεν, ἢ οὐχί. καὶ μετὰ τοῦτο βουλευσόμεθα περὶ τῶν διαλέξεων. καὶ εὐθὺς εἶπεν ὁ βασιλεύς. οὐχὶ δέσποτα οὐχί. παῦσαι ἀπὸ τῶν τοιούτων λόγων. οὐδὲ γὰρ οἴδαμεν τι ἀπὸ τούτων· καὶ εἰπὲ τὴν γνώμην σου. ὁ δὲ εἶπεν ἀκούομεν ὅτι ὁ πάπας οἰκονομεῖται ὁμολογουμένως ἀπελθεῖν εἰς τὴν Φλωρεντίαν.

λέ-

vero prioritatem, ad Patriarcham pertinere clamabant, in causa Christi & Ecclesiæ quæ nunc agitur: nempe ut tua sanctitas eximia nos antevortat, & eam pone nos subsequamur: in criminationibus tantum judicariis, quod affirmas, obtinet. Patriarcha, quanquam hoc discrimen intelligere abnuebat; tamen sententiam primus in hæc verba pronuntiavit.

Video Latinorum ingenia, ut homines sint rixosi, inanis gloriæ studiosissimi, immorigeri ac pertinaces: Et hoc de Additamento caput, à nostris partibus stat firmum & inexpugnabile: De quo nostri tam varia, tam præclara ac illustria Argumenta concinnarunt: tamen Latini nullis viribus inflectuntur nostrarum rationum ut veritati concedant: Et quid ultrà speremus ab iis posse impetrare, si ad alia capita devolveremur? Quare à meis sensibus abhorret, hoc Additamenti munitissimum præsidium dimittere, & ad novam de Dogmate altercationem transilire: Hæc mea est sententia, jam reliqui suas eloquantur, & cum omnes audiam persinire, si opus erit, meis prioribus addere, & ipse demum eloquar: Tum rogatus Heracleæ Metropolita de calculo, in hunc modum suffragatus est.

Ego equidem fortasse satius fore opinarer, & nobis convenientius ab Additamento non recedere, & ad Dogma tractandum dilabi: verum si aliis visum erit commodius ad dissertationes de Dogmate progredi, in eorum vota succedam: Sed audio statutum esse hinc Florentiam proficisci, quod nos acriori aculeo lancinat, & id prius intelligendum esse sentio, an ut fama fert, illac migrabimus, necne: Et tum de dissertationibus determinandum, cum id sciverimus: quem Imperator interpellavit. Ne, Domine, ne ad illa divertas, desinas ab his sermonibus, de quibus nihil certi accepimus, & suffragium tantum proferas: At audivimus retulit Heracleensis communiter pervulgatum, Papam eo cuncta dirigere, ut iter Florentiam versus instruat: Et quod tua Majestas statuit Papam illac comitari: & an ita se res habeat, operæpretium est rescíscere: cui statim Imperator: Ita mihi benignè faveat Sanctitas tua, ut de Papa nihil possim affirmare, sed de meipso, pro certo scias, nemo mortalium in hunc usque diem de hoc migrandi proposito vel syllabam unam insinuavit: At si Papa illuc permeare decernet, & nos rogabit subsequi, si vos hic perstiteritis, cum audietis, & consilio inito, iter illud comprobabitis, ut vobis nec indecorum, nec inhonestum fortasse fiet, quod Papa postulabit: at nunquam fiet, nisi vobis arriserit: Et mihi testes eritis integritatis meæ, quos video hic adstare, ne posthac insimulandi me ansam

arri-

λέγουσι δὲ ὅτι καὶ ἡ ἁγία βασιλεία σου συνέθου ἀπελθεῖν ἐκεῖσε. διὸ χρὴ καὶ ἡμᾶς εἰδέναι περὶ τούτου. καὶ ὁ βασιλεὺς εἶπεν εὐθὺς, ναὶ ἔχω τὴν εὐχὴν σου, περὶ μὲν τοῦ πάπα οὐκ οἶδα, περὶ ἐμοῦ δὲ γίνωσκε ὅτι, οὐκ εἶπέ μοί τις μέχρι τοῦ νῦν, οὐδὲ τὸ τυχὸν περὶ τούτου. εἰ δὲ ἀπέλθῃ ὁ πάπας, καὶ ζητήσῃ καὶ ἡμᾶς ἀκολουθῆσαι αὐτῷ, καὶ ὑμεῖς ἐνταῦθα ἐστὲ, καὶ ἀκούσεσθε τοῦτο, καὶ βουλεύσεσθε, καὶ εἰ φανῇ πᾶσιν ὑμῖν καλὸν καὶ πρέπον, οὕτω γενήσεται ἴσως. εἰ δὲ μὴ ἀρέσῃ ὑμῖν, οὐ γενήσεται. νῦν γὰρ ὑμεῖς αὐτοὶ πάρεστε ἐνταῦθα, καὶ οὐκ ἔξεστε αἰτιᾶσθαι πρέσβιν πεποιηκότα τι παρὰ γνώμην ὑμῶν. ἀλλ' αὐτοὶ ποιήσετε οἰκείᾳ βουλῇ τὸ συνοῖσον ὑμῖν. παυσάσθω οὖν τὸ περὶ τούτου, ἐπεὶ οὐδὲ αὐτὸς οἶδα. καὶ εἰπὲ τὴν γνώμην σου. εἶπεν οὖν ὁ Ἡρακλείας. λοιπὸν εἰ φανῇ καλὸν, διαλεχθήσωμεν περὶ τῆς δόξης. εἶτ' ἀπήτησαν τὴν Πνευματικὸν γνώμην. ὁ δὲ ἔφη εἰπάτωσαν οἱ λοιποὶ, καὶ ἐρῶ κἀγὼ ὅταν ἐθέλω. ἀπήτησαν τὸν Ἐφέσου. καὶ εἶπεν.

Ὡς ἐπειδὴ λέγουσι καλὸν εἶναι εἰς τὰς περὶ τῆς δόξης διαλέξεις χωρῆσαι, λέγω κἀγὼ, εἰ φαίνοιτο καλὸν, γενέσθω τοῦτο. εἶτα εἶπεν ὁ Ῥωσίας, καὶ πᾶσι πρέπειν συνέδωκε γενέσθαι τοῦτο. καὶ μετ' ἐκεῖνον εἶπεν ὁ Πνευματικὸς. ὅτι ἐγὼ ἀκολουθῶ τῇ γνώμῃ τοῦ ἁγίου τοῦ Ἐφέσου. καὶ εἴ τι εἶπεν ἐκεῖνος τὸ αὐτὸ λέγω καὶ αὐτός. εἶτα εἶπον οἱ λοιποὶ ἀρχιερεῖς, καὶ συνέθεντο πάντες γενέσθαι τὰς περὶ τῆς δόξης διαλέξεις. τὸ αὐτὸ δὲ εἶπε, καὶ ὁ μέγας Σακελλάριος καὶ ὁ μέγας Σκευοφύλαξ. ὁ δὲ μέγας Χαρτοφύλαξ πεφεισμένως εἶπε τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, πλὴν οὐκ ἐνέδωκε γενέσθαι διαλέξεις περὶ τῆς δόξης. ἐρωτηθεὶς δὲ κἀγὼ εἶπον τάδε.

Οἶδα ὡς ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος γενήσεται. ἀλλ' ἐπεὶ ἡ γνώμη ἑκάστου ἀβίαστος ἐστὶν, ἐρωτώμενος δὲ ἀνάγκην ἔχω εἰπεῖν καθαρῶς, ὁποίαν γνώμην ἔχω εἰς τόδε τὸ ζήτημα, ἤδη λέγω, ὅτι ἡμεῖς οἴδαμεν ἀκριβῶς, καὶ κατελάβομεν τοὺς Λατίνους ὅπως εἰσὶ φιλόνεικοι, καὶ πάντη ἀκατάπειστοι. τὸ δὲ περὶ τῆς προσθήκης κεφάλαιον ἐστὶν ἰσχυρότατον πάνυ ὑπὲρ ἡμῶν· καθὼς ἐφάνη ἀπὸ τῶν συνοδικῶν ὅρων, καὶ ἐκ τῶν ῥητῶν τῶν ἁγίων, εἰ ἂν ἀντέχῃ, [illegible]

τας

arripiatis, quod legatum transmiserim vobis inconsultis: decernite in perpetuum quomodocunque vultis, quod vobis videbitur conducibile: Quare deseratur hoc negotium quod ego cum ignarissimis planè scio, & sententiam promas: Tum Heracleensis pronuntiavit, si universo conventui visum erit, de Dogmate disceptationes exordiantur: Pœnitentiarium tum postularunt, qui locum præbuit succedenti, libertatem sibi vendicans, in quocumque vellet ordine calculum suum proponendi: Eo igitur dimisso, Ephesium rogaverunt.

Qui sic effatus est: quandoquidem id multis perplacere video, ut cum adversariis de Dogmate in arenam descendamus, ego eorum votis subscribo, fiat quod statuunt. Post Ephesium Metropolita Russiæ eidem propensissimè assensit: Et post Ruthenum Pœnitentiarius se ad suffragium Sancti Ephesij accedere asseruit, & quæ dixerit ille, se dicere: Tum omnes ordine Archiepiscopi transferendas ad Dogma ratiocinationes unâ voce clamaverunt: idem & magnus Sacellarius, & magnus Sceuophylax, magnus Scriniarius parcè locutus, ut anceps animi pependit, verum illud haud obscurè enuntiavit, sibi non placere ut ad Dogma transcenderetur: tandem & meum suffragium poposcerunt, qui hæc enuntiavi.

Sat scio plurimorum vota prævalebunt, verum cum unicuiq; sua constet voluntas libera, & ipse postulatus de hac controversia quid sentiam dicere impellor quadam necessitate syncere loquendi, & meam, sic expedio sententiam: Nobis omnibus satis jam superque patuit Latinorum indoles contentiosa & refractaria: Et hic de Additamento dignus vindice nodus, præ aliis omnibus nostrarum partium assertiones mirificè corroborat, ut apparuit inter disputandum, à quam plurimis Synodorum definitionibus, & testimoniis Sanctorum patrum: igitur si Latini in hoc articulo, quem nostri tot conspicuis demonstrationibus illustrarunt, quas nec responsionibus collabefactare potuerunt, nec solidis Argumentis refellere: Nihilominus apologiis malâ arte consutis, pro demonstrationibus abutebantur, & gloriabundi semper cantillabant, Io Triumphe! quam luculenter demonstravimus omnia, verbis radio solari scriptis, aut si quid sole meridiano splendorem longius spargat: taliq; verborum concatenata serie si adblandiri sua tempora victricibus coronis cingebant, si de primario Dogmate, cum illis in certamen nos jam induceremus, in quo se pollere viribus jactant, & ingentem quatiunt armaturam, succenturiati occidentalium patrum turmis, quos triumphos de nostratibus non agerent? quæ Trophæa non erigerent? Maxime cum illi tan-

ta

τας ἀποδείξεις ἀναντιῤῥήτους, πρὸς ἃς οὐκ ἔχουσι τι ἰσχυρὸν ἀντειπεῖν, ὅμως συῤῥάπτουσιν ἀπολογίας, καὶ ὡς ἀποδείξεις προτείνοντες ἐπιφημίζουσι. τὸ ἀπεδείξαμεν λαμπρῶς καὶ τηλαυγῶς καὶ ἡλίου φανώτερον, καὶ σαφέστατα καὶ ἐμμαθῶ τοιούτων ῥημάτων ἑαυτοὺς ὡς νικητὰς στεφανοῦσιν, εἰ συνέλθοιμεν νῦν εἰς τὰ περὶ τῆς δόξης ἔνθα καί τινα ἰσχὺν ἔχουσιν ἀπὸ δυτικῶν ἁγίων ὡς οἴονται, τί οὐκ ἂν εἴποιεν κατὰ τῶν ἡμετέρων. καὶ ἑαυτοῖς ἐπιγράψωσι τὰ νικητήρια βοηθούμενοι καὶ τῷ κράτει τῆς αὐτῶν ἐξουσίας, ἡμῶν μὴ ἐχόντων τὸν τῆς ἀληθείας διαιτητήν. διὰ τοῦτο, εἰ καὶ πρὸ τοῦ ἄρξασθαι, τὰς περὶ τῆς προσθήκης διαλέξεις προσετέθην καὶ αὐτὸς τοῖς εἰποῦσι δεῖν ἄρξασθαι ἐκ τῶν περὶ τῆς δόξης. ἀλλὰ νῦν ὅτε ἔγνων ἀκριβέστερον τὰς τῶν ἐναντίων διαθέσεις, οὐκ ἔτι λέγω διαλέγεσθαι περὶ τῆς δόξης. ἐφ' οἷς εἰρηκότος τοῦ βασιλέως, καὶ ἕως πότε λέγεις διαλέγεσθαι περὶ τῶν αὐτῶν; εἶπον, μέχρις ἂν γένηται συμπέρασμα εἰς αὐτό. πολλῆς γὰρ μέμψεως καὶ κατηγορίας ἄξιοι δόξομεν, μήτε εἰς τὸ περὶ πουργατορίου, μήτε εἰς τὸ περὶ τῶν φωνῶν, μήτε νῦν εἰς τὸ περὶ τῆς προσθήκης συμπεράναντες, καὶ ταῦτα πλείστων λόγων, καὶ ἀγώνων ἐφ' ἑκάστῳ κινηθέντων, καὶ πολὺν γέλωτα ὀφλήσομεν καὶ αὐτοῖς τοῖς Λατίνοις, ὅλα κινοῦντες τὰ ζητήματα, καὶ ἀγῶνας ὑποφέροντες, παραιτούμεθα τὰ συμπεράσματα, καὶ εἰς ἕτερα μεταβαίνομεν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη, ἀναγκαιότερον μοὶ φαίνεται ταμιεύεσθαι τὸ συμπέρασμα τούτου εἰς καιρὸν, καθ' ὃν ἐγὼ νομίζω μεγάλως λυσιτελήσειν ἡμῖν. ἠκολούθησε τῇ ἐμῇ γνώμῃ καὶ ὁ πρωτέκδικος. καὶ μεθ' ἡμᾶς εἶπον οἱ ἡγούμενοι, καὶ ἠκολούθησαν ταῖς γνώμαις τῶν ἀρχιερέων. πλὴν γὰρ τοῦ πατριάρχου, καὶ ἡμῶν τῶν τριῶν πάντες συνέθεντο μεταβῆναι εἰς τὰς περὶ τῆς δόξης διαλέξεις, καὶ ἐκυρώθη τὸ περὶ τούτου. εἰπόντος δὲ αὖθις τοῦ βασιλέως, ὅτι κατὰ πολὺ συμφέρει ἡμῖν ἵστασθαι μετέωρον τὸ περὶ τῆς προσθήκης συμπέρασμα.

τμήμ. ζ. Κεφ. ια.

Ἐπὶ τούτοις ἐξήλθομεν ἐκ τῶν βασιλείων δυσχεραίνοντες ἐπὶ τοῖς γεγονόσι. καὶ τῷ Ἡρακλείας ὠνειδίζομεν εἰπόντες· ταῦτα

ἦσαν

tâ autoritate, ac potentiâ freti suffulciuntur, nobis ne vel sequestrum habentibus vel arbitrum: Qua propter etiamsi antequam inciperemus ullas ratiocinationes de Additamento agitare, eorum ordini suffragantium me adjunxi, qui à primariâ dogmatis opinione ordiendum arbitrabantur, tamen ubi nunc accuratius adversariorũ genius mihi perspectus sit, & indoles & consuetudo, mutavi plane sententiam de dogmate nullatenus periclitandum censeo: Sed quamdiu velles de Additamento velitationes continuari; interpellanti Imperatori mox respondi, usque dum ad articuli ultimam conclusionem perveniatur: Quot enim calumniis & opprobriis digni videmur, qui post tantas verborum concertationes in Purgatorium, in modum suffragandi, in Additamentum ad symbolum omnia quassamus, nulla definimus, idque tantâ sermonium profluentia, tot & tantarum disputationum palæstris. Latinis certe ipsis nos deridendos propinamus, dum omnes controversias commovemus, ad singulas dimicaturi accurrimus, quas cum ad umbilicum perduximus, nihil concludimus, sed ad ulteriora semper festinamus: Mihi vero, retulit Imperator, illud ut sanius consilium semper arrisit, solerter dispensare hujus determinationem ultimam ad nostrum emolumentum, & occasionum præcipuarum usumfructum expromendam: Protecdicus sententiæ meæ penitus est obsecutus: Cœnobiarchæ è contrà universi Episcoporum votis se adjunxerunt, qui post nostrum ordinem suffragabantur: ita ut præter Patriarcham, & nos tres, cuncti ad unum in Dogma ratiocinatione transferre consenserint: quod stabilitum prævaluit, Imperatore iterum inclamante: quamplurimum nostræ utilitati conferet, suspendere ultimam Additamenti definitionem, & velut Hercules Antæum raptum in sublime stringere.

Sect. VII. Cap. IX.

His peractis ex aulâ Imperatoriâ egredimur, infremente animo, & rei gestæ obmurmurantes, Heracleensemque probris ac conviciis sug-

gil-

ἦσαν ἅπερ σε ἠξιώσαμεν; μᾶλλον δὲ αὕτη ἐστὶν ἡ γνώμη, ἣν εἶχες εἰς τόδε τὸ ζήτημα; καὶ ἴσως ἐνόμιζεν ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου, ὅτι ὁ πατριάρχης ἐρεῖ καὶ πράξει ὅπερ ἔστησε μετὰ τοῦ βασιλέως; νῦν δὲ ὁ πατριάρχης εἶπε καλὴν γνώμην, ἀκολουθῆσαι οὖν ἔδει καί σε τῇ γνώμῃ ἐκείνου. καίτοι εἰ καὶ ἐναντίον τι ἔλεγεν ὁ πατριάρχης σοὶ πρέπον ἦν εἰπεῖν τὴν γνώμην, ἣν οἴδαμεν ὅτι εἶχες περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου. καὶ εἶπεν ὁ Ἡρακλείας ὅτι κἀγὼ τὰ αὐτὰ ἔφην τῷ πατριάρχῃ. εἴπομεν δὲ αὐτῷ, πῶς τὰ αὐτά; ἐπεὶ ὁ πατριάρχης ἀπηγόρευσε τὰς περὶ τῆς δόξης διαλέξεις, σὺ δὲ ἐνέδωκας; καὶ εἶπεν, οὐκ ἤκουσα καλῶς τι εἶπεν ὁ πατριάρχης. ἐπὶ τούτοις εἴπομεν, ἀπὸ τοῦ νῦν οὐκ ἔχομεν παρρησίαν λέγειν τι τῷ πατριάρχῃ. ἔτι δὲ ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς μὴ εἰδέναι τι περὶ τῆς εἰς Φλωρεντίαν μεταβάσεως, εἶχεν ἀπεσταλμένον ἐκεῖσε τὸν Δισύπατον κῦρον Ἰωάννην, ὃς καὶ ἦλθε τότε μετὰ τρεῖς ἡμέρας, διακομίσας τῷ βασιλεῖ ἐκ τῶν Φλωρεντίνων σαλβοκοντοῦκτο.

gillavimus: Hæccine erant aut nostra ad te postulata, aut tua ad nos promissa? Hæccine illa sententia, quam te allaturum prædicabas? Credideras Patriarcham ex composito dicturum quicquid ei Imperator suggessisset: At vides ut Patriarcha sententiam integerrimam præbuerit: quidni te oportuit tam laudabili exemplo obsecundasse? Quod si Patriarcha in contrarium pronuntiasset, te tamen decuit eidem opinioni stetisse, quâ te imbutum novimus de hoc articulo: Verum & respondit Heracleensis, in eandem sententiam cum Patriarcha descendi: Et quomodo in eandem diximus? Patriarcha abnuebat dissertationes de Dogmate, quibus tu consentiebas: At, inquit, vix auribus omnia percepi, quæ Patriarcha efferret: Utcunque, diximus, in posterum non erimus tam prompti autores pertrahendi Patriarcham in quodvis præclarum facinus: Nec se nobis mendacem minus præstitit Imperator, siquidem quod ante nobis publicè asseveravit, se nihil scire de migratione in Florentiam, palpum obtrusit: miserat enim Dominum Joannem Bisconsulem, qui post triduum ab hoc conventu redux, à Florentinis ad Imperatorem salvum conductum reportavit.

τμήμ. ζ. κεφ. ιβ.

Δύο παρῆλθον ἡμέραι μετὰ τὴν τοῦ Δισυπάτου ἐπιδημίαν, καὶ προστάξαντος τοῦ βασιλέως συνήχθημεν πάντες εἰς τὸν πατριάρχην. ἦλθε δὲ καὶ αὐτός, καὶ εἶδε τὸν πατριάρχην ἰδίως. εἶτα συνῆξε πάντας ἡμᾶς ὁ βασιλεύς, καὶ ἐκάθισεν εἰς ἕτερον κελλίον. καὶ ὥρισεν ὅπως συνέπεσον τὰ πράγματα εἰς τὸν πάπαν στενά. τὰ γὰρ μακρόθεν περιερχόμενα αὐτῷ εἰσοδήματα ἵστανται περιωρισμένα. ἑάλωσαν καὶ δύο πόλεις αὐτοῦ παρὰ τοῦ Νικολὸ Πιτζινῆ. καὶ ἔχει στέρησιν χρημάτων ὁ πάπας, διὸ οὐδὲ τὸ σιτηρέσιον παρέχειν δύναται. καὶ λείπεται ἡμῖν μηνῶν ε΄. καὶ πάσχετε καὶ ὑμεῖς, καὶ οἱ ἡμέτεροι πάντες. ὅθεν οὐχ εὗρεν ἄλλοθεν βοήθειαν εἰ μὴ ἐκ τῆς Φλωρεντίας. οἱ γὰρ Φλωρεντῖνοι εἰσὶ καλοὶ ἄνθρωποι καὶ πλούσιοι, καὶ συνεβιβάσθησαν μετὰ τοῦ πάπα, ἵνα εἰ μετατεθείη τὴν σύνοδον ἐκεῖσε βοηθήσουσιν αὐτῷ εἰς τὰς ἐξόδους, καὶ δανείζωσι καὶ ἀναπαύσωσιν αὐτόν. λοιπὸν ζητεῖ ὁ πάπας, ἵνα ἀπέλθωμεν εἰς τὴν Φλωρεντίαν μετ' αὐτοῦ.

καὶ

SECT. VII. CAP. XII.

Vix biduum effluxerat à reditu Bisconsulis, cum Imperator nos simul ad Patriarcham convocari omnes curavit, quo & ipse venit, & Patriarcham privatim solus salutavit: Nos autem coactos in aliud conclave seorsim à Patriarcha sedibus disposuit: Deinde nobis significavit, Papam in aliquas rerum angustias incidisse, Proventus ejus à provinciis longinquioribus interclusos distineri, duas insuper civitates amisisse à Nicolao Picennino captas: unde in magnam conjectus nummorum sterilitatem nobis annonam præbere nequit, quibus jam quinque mensium debentur stipendia: Ita & vos quamplurima duriora perpetimini, & Papa vobis opitulandi remedium aliunde non reperit, quam ex urbe Florentiâ: cujus cives viri splendidi, ac opulenti cum Papa pepigerunt, si illac Synodum transferret, se indigentiæ suæ subsidia opportuna laturos, fæneraturos pecuniam mutuatitiam, & cuncta pro suo lubitu copiosè & abundanter suppeditaturos: Cæterum hoc unum Papa à nobis postulat, ut eum comitemur ad Florentiam, ubi larga impendia, magnificas largitiones nobis subministrare pollicetur, ut opibus lautissimè instructi, & omni genere commeatuum Constantinopolin revehamur:

In-

καὶ εἴπερ ἀκολουθήσομεν αὐτῷ, ὑπόσχεται ποιήσειν ἡμῖν ἐξόδους ἀρχείας καὶ λαμπρὰς πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπάνοδον, καὶ μεγάλην βοήθειαν οἰκονομήσει ὑπὲρ τῆς πόλεως στεῖλαι μεθ' ἡμῶν, καὶ πάντα ποιῆσαι καλῶς, ὅσα πρὸς ἡμετέραν ἀνάπαυσιν ἔσται καὶ τιμήν. πρὸς τούτοις ἵνα δῷ καὶ τὸ σιτηρέσιον ἐνταῦθα ὅσον λείπεται ἡμῖν.

Ἡμεῖς τοίνυν τούτου χάριν ἐξήλθομεν, καὶ καταφρονήσαμεν τοσούτων κινδύνων καὶ κόπων, καὶ στενοχωριῶν πολλῶν, ἵνα τι ἀγαθὸν καὶ ὠφέλιμον κατασκευάσωμεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. καὶ εὑρίσκοντες νῦν, τοῦτο δέον ἐστὶν ἵνα ἐπιμεληθῶμεν πάντες κατορθωθῆναι. καὶ ὅσοι εἰσὶν ἐξ ὑμῶν γέροντες καὶ πρὸς τὸν τῆς ὁδοιπορίας κόπον, ἀδυνάτως ἔχοντες. χρὴ καὶ ὑμᾶς διεγερθῆναι καὶ ὑπομεῖναι κόπον δ' ἡμερῶν ἢ ε', ἵνα τὸ τῆς πατρίδος συμφέρον κερδήσωμεν. εἰ δὲ δεῖ τὸ ἀκριβέστερον εἰπεῖν, οὐδὲ δ' ἡμερῶν κόπον ὑποστήσεσθε. ἐν μὲν γὰρ δυσὶν ἡμέραις διὰ ποταμῶν διελεύσεσθε καθήμενοι ἐν πλοίοις, καὶ ἀναπαυόμενοι ὡς ἂν ἐθέλητε. ἐν ἄλλαις δὲ τρισὶν ἔφιπποι τὴν πορείαν ἀνύσετε μετὰ πολλῆς ἀναπαύσεως. σκέψασθε οὖν καὶ βουλεύσασθε, εἰ ἄμεμπτον καὶ ἐπαινετὸν ἔσται ὑμῖν διὰ κόπον μικρὸν τριῶν ἡμερῶν παραβλέψαι τὸ τῆς πατρίδος συμφέρον. καὶ μάτην τὸν τοσοῦτον πλοῦν, καὶ οὓς ὑπέστημεν διαδῦναι κινδύνους, καὶ τὴν χρόνιον ταλαιπωρίαν, καὶ ὑποστρέψαι κενοὺς καὶ ἀπράκτους. ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἕτερα δημηγορήσας τὴν εἰς Φλωρεντίαν ἀπῄτει μετάβασιν. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἐδυσχέραινον καὶ διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοιπορίας, καὶ διὰ τὴν γενησομένην πάλιν βραδύτητα, καὶ ἐπεχείρουν ἐμποδίζειν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς περὶ μὲν τῆς ὁδοιπορίας, μιᾶς καὶ ἡμισείας ἡμέρας εἶναι τὸ διάστημα ἔφη ὅσον ἐστὶ καὶ τὸ ἐκ τῆς πόλεως εἰς τὴν Ἡράκλειαν. λέγομεν δὲ τοῦτο τριῶν ἡμερῶν δι' ἡμετέραν ἀνάπαυσιν. πλημμέλεια δι' οὐ γενήσεται. ἐπεὶ ἀπελθόντες ἐκεῖσε εὐθὺς χωρήσομεν εἰς διαλέξεις, καὶ ταχέως συμπερανθήσεται πᾶν ὅπερ ἂν ἔχομεν λέγειν. καὶ μέχρι τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐσόμεθα ἕτοιμοι πρὸς τὴν ἐπάνοδον. μᾶλλον δὲ ἐκεῖθεν ἀπελευσόμεθα καὶ εὐκόλως, καὶ ταχέως. ξ' γὰρ μι-

λ-

Insuper & ingentes auxiliorum copias in nostram civitatem unà transmittere, & omnia officia adimplere, quibus nostra requies, honor & securitas parari possunt: Et quicquid stipendij debetur fideliter se exoneraturum promittit.

Nos autem ea sola fine penates nostros reliquimus, contempsimus tot pericula, labores, miserias, ut misellæ patriæ nonnihil præsidij, gratiæ ac emolumenti acquirere possemus: cujus præstandi cum jam sese offerat luculenta occasio, inerti desidiâ ne obtorpeamus, rerumque nostrarum neglectu: Et si qui sint inter vos ætatis adeo provectæ, ut tanti itineris molestiam perferre incapaces videantur, expergefaciant tamen ingenitum naturæ fomitem, ut redardescat favilla, ad quatuor vel quinque dierum emetienda spatia, quibus tantâ utilitate patriam accumulabunt: Quin ut accuratius loquar, ne quatuor quidem dierum fastidia perferretis. Nam per biduum secundo flumine vectoriis molliter delati, quanta desideratis cum voluptate acclinare aut recumbere potestis, & in alio triduo quod superest viarum, cum multâ facilitate, equis conficietis. Perpendite igitur vobiscum ac serio ratiocinamini, quam justam reprehensionem ac vituperium merebimini, si tridui defatigationi, tam prolixam patriæ utilitatem posthabebitis, & tam longinquâ peregrinatione, tot casibus ac miseriis hactenus perlatis, nunc omni fructu inanes, omni beneficio vacui ad vestra remeetis. His & similibus Imperator rhetoricatus, migrationem in Florentiam suis magnopere commendavit: At Præsules itineris longitudinem, spem redeundi procrastinatam ingemiscere, ac Imperatorem à proficiscendi consilio inflectere occœperunt.

Quibus Imperator profectionem dixit, non ultrà unius diei ac dimidij sesquioperam extendit, quantum interjacet intercapedinis à civitate ad Heraclæam: sed triduum nuncupavi, ut innuerem iter lentum, molliter & cum oblectatione peragendum: Nec magnum faciemus ibidem temporis dispendium: nam statim ac appulerimus, disputationes aggrediemur, quæ simul ac ortæ, finientur: & quicquid utrinque superveniet investigandum, in nictu oculi deliberabitur. Sic ante festum D. Georgij redire in Græciam meditabimur, vel potius illinc redibimus è facili portu, ac celeri cursu: Nam sexaginta tantum milliaribus à supero mari distat Florentia, innumeris cincta triremibus, quas nobis accommodabunt facillimè conductas, impensis Papæ, & domum versus æquor iterabimus:

λίαν διάστημα ἀπέχει τὸ πέλαγος ἀπὸ τῆς Φλωρεντίας. ἔχουσιν οὖν ἐκεῖσε τὰ κάτεργα οἱ Φλωρεντῖνοι, καὶ ἐξοικονομήσουσι ταῦτα διὰ τῶν ἐξόδων τοῦ πάπα ῥᾷστα, καὶ οἴκαδε ἀπελευσόμεθα. οὐ χρὴ οὖν ἡμᾶς δυσχεραίνειν οὔτε διὰ τὸ διάστημα τὸ ἐκ τῆς πόλεως εἰς τὴν Ἡράκλειαν ἀναλογοῦν. ὁ γὰρ γηραιότερος καὶ ὁ ἀσθενέστερος ἐξ ὑμῶν ῥαδίως ἂν ἀπέλθοι ἐκ τῆς πόλεως εἰς τὴν Ἡράκλειαν. καὶ ταῦτα πολλοῦ μέρους τῆς ὁδοιπορίας διὰ πλοίου γινομένου ἐνταῦθα, ἀλλὰ οὐδὲ διὰ πλημμέλειαν. οὐ γάρ ἐστι μέχρι τοῦ ἁγίου Γεωργίου πολύ. ἀντέλεγον οὖν πρὸς ταῦτα τινὲς τῶν ἀρχιερέων. εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἡρακλείας ἐπειδὴ οἱ Φλωρεντῖνοι, ὡς καλοὶ ἄνθρωποι θέλουσι βοηθῆσαι τῷ πάπᾳ δότωσαν αὐτῷ τὰς ἐξόδους, καὶ συμπερανθήτω ἐνταῦθα τὸ γινόμενον. ἔφη δὲ βασιλεύς. ἀλλ᾽ οἱ Φλωρεντῖνοι οὕτω δανείσουσι τῷ πάπᾳ εἰ ἀπελεύσεται εἰς τὴν Φλωρεντίαν, καὶ ποιήσει ἐκεῖ τὴν σύνοδον. ἄλλως δὲ οὐδαμῶς. τί δὲ καὶ ποιήσει ἡμῖν ὁ πάπας, ἐπεὶ οὐκ εὑρίσκει ἀλλαχόθεν δανείσασθαι; ἰδοὺ λείπεται ἡμῖν σιτηρέσιον μηνῶν έ, καὶ οὔτε αὐτὸς ἔχει δοῦναι, οὔτε τὰ ἑξῆς ἡμῶν ἀναλώματα, καὶ τὰ πρὸς τὴν ἐπάνοδον δύναται παρασχεῖν. τίνα δὲ μᾶλλον ἡμεῖς πρόνοιαν ποιήσομεν ἡμῖν αὐτοῖς εἰ μὴ ἀκολουθήσομεν τῷ πάπᾳ; αὐτὸς δὲ ὑπισχνεῖται, ὡς εἴπερ στέρξομεν καὶ συμφωνήσομεν ἀπελθεῖν εἰς τὴν Φλωρεντίαν δώσει ἡμῖν ἐνταῦθα καὶ τὸ σιτηρέσιον τῶν έ μηνῶν, καὶ τὴν ἀνήκουσαν ἔξοδον πρὸς τὴν εἰς Φλωρεντίαν ὁδόν. κἀκεῖσε ποιήσει ἵνα λαμβάνῃ ἕκαστος τὸ σιτηρέσιον ὅτε βούλοιτο ἐκ τοῦ πάγκου, μηδεμιᾶς ἀπαιτήσεως πρὸς τὸν πάπαν γινομένης. ἀλλ᾽ ἵνα στέλλῃ ἕκαστος τὸν ἴδιον ὑπηρέτην εἰς τὸν πάγκον. εἴ τε μετὰ συμπλήρωσιν τοῦ μηνὸς, εἴ τε καὶ περὶ τὸ μέσον, εἴ τε καὶ καθ᾽ ἑβδομάδα, καὶ λαμβάνῃ ἐκεῖθεν τὸ σιτηρέσιον ὡς ἕκαστος βούλεται.

Ἐπεὶ οὖν οὐκ ἐδύναντο ἐπὶ πολὺ ἀντιλέγειν ταῖς δοκούσαις εὐπροσώποις πιθανολογίαις τοῦ βασιλέως ἐνέδωκαν πάντες ποιῆσαι τὸ προσταττόμενον. εἶτα ἔστειλεν ὁ βασιλεὺς λαβεῖν καὶ τὴν γνώμην τοῦ πατριάρχου, ἐπεὶ ἐκεῖνος εἰς ἕτερον ἔκειτο κελλίον, ὡς ἀγανακτῶν. ἔστερξεν οὖν καὶ ὁ νοσῶν πατριάρχης ἀπελθεῖν εἰς τὴν Φλωρεντίαν. πλὴν εἶπεν ὅτι ζητῶ ἐγὼ, ὡς ἴδιον μου ζή-

τη-

mus: Quare nec vos angere debeat tam brevis distantia, ut quæ Heraclæam à Constantinopole disjungit. Nemo enim inter vos vitam trahit tam decrepitam aut elumbem, ut tot passus superare non possit à Constantinopole ad Heraclæam, præsertim cum hujus itineris pars maxima, cymbâ vectis transigitur: Nec temporum inutilis effluxio vos deterrere posset, cum haud longè absit D. Georgij solennitas. Præsules vero in contrarium objicere nitebantur, ac primus Heracleensis: Si Florentini (inquit) ut æqui bonique amantes viri, Papæ succurrere cupiunt, cur non huc impensas transmittunt ut hic omnia concludantur? At ea sola conditione (retulit Imperator) astipulatus est cum Papa Florentinus, ut seipsum & Synodum transferat Florentiam: & nullo alio pacto: & quo modo se expediet Papa, qui aliunde mutuatitiam non invenit? En nobis desunt quinque mensium stipendia, quæ nec expungere valent, nec novos sumptus in reditum elargiri: Et quod tutius consilium aut magis salutare, aut nobis decorum inibimus, quam ut Papam eo comitemur? Promittit enim si in hoc iter unanimiter consenserimus, hic renovare omnes tabulas, vetera quinque mensium debita dissolvere, viaticum in hoc iter erogare, atque illic rem ita tractare cum Florentinis, ut quique in posterum pro libitu stipendia reciperent ex Argentana officinâ, si vel famulum miserint ad collybisten, Papâ vel nesciente vel inconsulto: seu mensis ipsis rotundaretur, seu medius procurreret, sive septimanatim, quomodocunque vel quotiescunque usu aut necessitate stimulante expetiscerent.

His blandis ac speciosis persuasoriis, cum cæteri ignorarent quid obtenderent, colla jugo submittunt, & in se suscipiunt facturos: Actutum igitur misit Imperator qui Patriarcham explorent, haud ita procul in alio cubiculo languide decumbentem: ejusque suffragio potirentur, qui statim in sententiam pedibus ivit, Florentiam proficisci, quamvis adversâ valetudine conflictaretur: se vero particulare hoc votum, suo nomine ad Papam commentari, ut quanquam suis conterraneis fas & obvium esset, è portubus Florentinis facillimè in Græciam velificari, ipsum tamen seorsim à suis salvum Venetias deducere dignaretur. Hæc annuntiantibus Imperatori, qui Patriarchæ suffragium reportarunt, Imperator retulit: Id scilicet nunc efflagitat Patriarcha, & fortasse lubentissime percuperet impetrare quod postulat: Sed ita mihi precibus ad Deum faveat Sanctitas sua, ut est superfluum quod postulat: Nam ex na-

valis

σημα τοῦ πάπαν, ἵνα εἰ καὶ πάντες ἐκεῖθεν ἀψονται τοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπανόδου. ἀλλ' ἐγὼ οὐχ οὕτω ποιήσω, καὶ θέλω, ἵνα με ἐπαναζώσῃ ὁ πάπας εἰς τὴν Βενετίαν. εἰπόντων οὖν ταῦτα τὴν τὴν γνώμην τοῦ πάπα διακωμισάντων, ἔφη ὁ βασιλεύς, ὅτι ζητεῖ τοῦτο ὁ πατριάρχης, καὶ ἴσως ἔσται τὸ θέλημα αὐτοῦ. πλὴν νὰ ἔχω τὴν εὐχὴν αὐτοῦ, περιττόν ἐστιν ὁ ζητεῖ. ἐκεῖθεν γὰρ ἀπαλλαξόμεθα μετὰ πάσης δυσκολίας. ἐστέρχθη οὖν καὶ ἐκυρώθη ἡ εἰς τὴν Φλωρεντίαν μετάβασις.

valibus Hetruriæ cursu maximè expedito in Græciam revehemur: Atque in hunc præcipue modum inter Græcos confirmata stetit profectio ad Florentiam.

τμήμ. ζ. κεφ. ιγ.

Ὁ δὲ βασιλεὺς μήτ' ἐκαλεῖτο τὸν ἑαυτοῦ αὐτάδελφον τὸν δεσπότην ἐκ τῆς Βενετίας ἐλθεῖν, καὶ συνεκδημῆσαι αὐτῷ εἰς τὴν Φλωρεντίαν. ὁ γὰρ δεσπότης μὴ φέρων τὰς παρὰ τοῦ βασιλέως περιφρονήσεις, ὡς ὅτε μετὰ τοῦ πατριάρχου βουλευομένου τοῦ βασιλέως ἵστατο αὐτὸς ἔξω ἔφιππος, ἐπέκεινα τῶν ς ὡρῶν, περιμένων ὡς προείρηται, ἀπεδήμησεν εἰς τὴν Βενετίαν, καὶ διαμηνυόμενος οὐκ ἤθελεν ἐπανελθεῖν. ὃ καὶ εἰς λογισμοὺς εἰσῆξε τὸν βασιλέα. διὸ καὶ τῷ πατριάρχῃ συνεργῷ χρησάμενος ὁ βασιλεύς, καὶ ὁρκωμοτικὸν στείλας, μόλις κατέπεισεν αὐτὸν ὑποστρέψαι. ὁ δὲ πατριάρχης ἐπέταξε τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἑτοιμάζεσθαι πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν, καὶ τὰς μὲν περισσὰς χρείας στεῖλαι εἰς τὴν Βενετίαν. φέρειν δ' ἐν τῇ ὁδῷ ὀλίγα τινὰ ἀναγκαῖα. ἐπεὶ ἔφη γενήσεται καὶ ἡ ἕνωσις ἐκεῖσε. ὡς ἤκουσαν τοῦτο ἐσκανδαλίσθησαν ὅσοι παρῆσαν, οὐ γὰρ ἦσαν οἱ καθόλου. καὶ εἶπον λόγους πολλοὺς σκληρούς. ὅτε εἶπε καὶ ὁ Ἀγχιάλου. τί ἐστιν τοῦτο, ὅπερ ἠκούσαμεν ἡμεῖς; οἴδαμεν ὅτι οἱ λατῖνοι οὐδ' ὅλως καταπεισθήσονται μεταποιῆσαι τι ὧν δοξάζουσι, πῶς οὖν γενήσεται ἡ ἕνωσις; πάντως συνέθεντο οἱ ἡμέτεροι στέρξαι τὰ ἐκείνων. τούτου οὖν χάριν ἤγαγον ἡμᾶς ἐνθάδε, ἵνα προδῶμεν καὶ τὴν εὐσέβειαν ἡμῶν, διὰ ταῦτα τὰ πώματα; ἐγὼ ἀποσπάσω καὶ ἀποδώσω ταῦτα, ἵνα μὴ ἀπολέσω τὴν ψυχήν μου, δι' ἣν ἀκούω γενήσεσθαι ἕνωσιν. καὶ πολλὴ ταραχὴ γέγονε παρ' αὐτοῦ τε, καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ἐπὶ τοῖς τοιούτοις. εἶπε δὲ καὶ ὁ Γεμιστὸς νῦν φαίνεται βαρὺ τοῖς ἀρχιερεῦσι ἀκροα-

SECT. VII. CAP. XIII.

At fratrem Despotam Imperator adhuc non monuerat à Venetiis redire, secumque ad Florentiam proficisci. Despota enim contemptim ab Imperatore habitus, cum ultrà sex horas equo insidere coactus fuerit, & in atrio præstolari dum Imperator cum Patriarchâ consultaret, ut suprà memoravimus, Venetias se contulerat, & revertere invitatus, obtemperare recusaverat. Quod Imperatorem in dubias imaginationes tum conjecit: At nunc Imperator Patriarchâ usus parario, per Epistolam quæ jusjurandum continebat, nihil non honorificum ei posthac irrogandum, vix tamen ad reditum induxit. Patriarcha interim Episcopos monuit ad iter se accingerent, & si qua possiderent impedimenta superflua, Venetias mittenda curarent, & tantum itineri necessaria congererent in sarcinas secum trahendas: quandoquidem unio illic consummabitur: Ad quam vocem, quotquot aderant cohorruere, nec enim omnes aderant, & verbis acerbissimis unioni maledixerunt: Et tum dixit Episcopus Anchiali: quid hoc est quod nostris auribus increpuit? Latinos sat experti sumus, quam nullâ suadæ medullâ, ab opinionibus discedere pellicientur; quas semel defendendas susceperint, unde igitur hanc unionem consarcinabimus? Omnino nostrates omnia ipsorum dogmata sancire decreverunt? Eâ nempe intentione huc nos è laribus pertraxerunt, ut pietatem nostram per hæc Circeia pocula proderemus? revellam omnia hæc munera, atque Anticyras ablegabo, quam ut animam amittam, cujus gratiâ hæc unio est compaginanda, ut audio: Et sic ingenti tumultu tam ille, quam alij conventum replevere: Quibus doctus Gemistius subridens, dixit: Anne nunc Episcopis grave videtur audire nomen unionis, & eo perferre ornamenta quibus unionem condecorent? illis vaticinabor: Quando jam hinc assensum præbuere in Florentiam se transfe-

ροασαμένοις γενήσεσθαι τὴν ἕνωσιν, καὶ ἐπὶ τούτῳ βαστάζειν τὰς ἀλλαγάς; ἐγώ ...ημι, ὡς ἐπεὶ συγκατέθηκαν τὴν εἰς τὴν Φλωρεντίαν μετάβασιν, καὶ διαλέγεσθαι περὶ τῆς δόξης, ἀπέρχεσθαι μὴ ἐπιφερομένους, ἀλλ' ἀμφιασαμένους τὰς ἀλλαγάς.

ferendi, & arguendi in præcipuum Dogma illinc redibunt in patriam, non quasi ad unionem condecorandam comportassent ornamenta Episcopalia, sed ab unionis fundamine, tanquam à specifica causâ in posterum primaria ornamenta gestatura.

τμήμ. ζ. Κεφ. ιδ.

Τῇ δ' ἐπαύριον συνῆλθον οἱ πλείους τῶν ἀρχιερέων οἱ πρῶτοι καὶ γεραιότεροι εἰς τὸ πατριαρχεῖον, καὶ ἐζήτησαν ἰδεῖν τὸν πατριάρχην. ὁ δὲ ὡς ἀγανακτῶν παρεισιοῦσιν οὐκ ἔδωκεν αὐτοῖς. οἱ δὲ ἐκεῖσε καθήμενοι, εἶπον λόγους πολλοὺς ὁμοίους τοῖς προειρημένοις καὶ ἀπῆλθον. ἀκουσθέντων δὲ τῶν τοιούτων εἰς τὸν βασιλέα, τῇ μετ' ἐκείνην ἦλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ πατριαρχεῖον, προεπιτάξας εὑρεθῆναι ἐκεῖσε πάντας τοὺς τὴν ἡμετέραν δῆθεν συνιστῶντας σύνοδον. καὶ πρῶτον μὲν εἶδε τὸν πατριάρχην εἶτ' ἐκεῖθεν ἐξελθὼν, καὶ ἰδίᾳ καθίσας μεθ' ἡμῶν ἠρώτησε τί ἔνι τὸ σκανδαλίζον, καὶ κινοῦν ἡμᾶς ταράττεσθαι, καὶ λέγειν τὰ μὴ προσήκοντα ὡς ἀκούω.

Ἀπεκρίθησαν δὲ οἱ πρῶτοι τῶν ἀρχιερέων, ὅτι ὁ πατριάρχης εἶπεν ἡμῖν, ἵνα ἐπιφερώμεθα τὰς ἱερὰς ἡμῶν ἀλλαγὰς ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ, ἐπεὶ ἐκεῖ γενήσεται ἡ ἕνωσις. καὶ λίαν ἐτάραξε τὰς συνειδήσεις ἡμῶν. οἴδαμεν γὰρ ὅτι οἱ Λατῖνοι οὐδ' ὅλως μεταβάλλουσι. τί οὖν δοξάζουσι ποταπὴ οὖν ἕνωσις γενήσεται, μενόντων τῶν Λατίνων ὡς ἔχουσι. τοῦτό ἐστι τὸ θορυβοῦν ἡμᾶς, καὶ ζητοῦμεν πῶς καὶ ἐπὶ τίσιν εἰς τὴν Φλωρεντίαν ἀπελευσόμεθα. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη πρὸς ταῦτα. ἐγὼ οὐκ οἶδα εἰ γενήσεται ἡ ἕνωσις ἢ οὐ γενήσεται. ὅτι μὲν γὰρ ἀποδέχομαι γενέσθαι ταύτην καλῶς λέγω, καὶ πάντας οὕτω χρὴ διακεῖσθαι, οὐκ οἶδα δὲ μέχρι τοῦ νῦν εἰ γενήσεται. οὐκ ἔχω δὲ συνιέναι πῶς εἶπε τοῦτο ὁ πατριάρχης. παρ' οὐδενὸς μὲν γὰρ τῶν ἐνταῦθα παρόντων οὐκ ἤκουσα τοῦτο, οὔτε παρὰ γραικοῦ, οὔτε παρὰ λατίνου. οὔτε γὰρ ἐκεῖνοι οὔτε ἡμεῖς οἴδαμεν εἰ γενήσεται. οὐκ οἶδα μόνον εἰ ἔχει τοῦτο ἐκ θειοτέρας ἀποκαλύψεως. οὐ δεῖ οὖν ἡμᾶς ταράττεσθαι διὰ τὸν λόγον τοῦ πατριάρχου, ἐπεὶ ἄδηλόν ἐστι. χρὴ δὲ ἀπελθεῖν εἰς τὴν Φλωρεντίαν καὶ διαλεχθῆναι περὶ

SECT. VII. CAP. XIV.

Postridie Episcoporum quamplurimi, primarii ac seniores omnes, congregati in Patriarchale palatium, Patriarcham affari cupiebant, qui morbo afflictus introitum illis pernegabat; illi vero in exteriori conclavi considentes, cum multa dicta prioribus consona obmurmurassent, in diversoria recesserunt: Quæ cum ad aures Imperatoris pervenissent, & ipse die crastino in Patriarchæum prodiit, nobis omnibus eo adventare præmonitis, quotquot Synodum nostram constituimus: ac imprimis Patriarcham invisit, unde brevi digressus, inter nos privatum in modum se demittebat ad alloquium, & ante alia interrogabat, quid rei esset, quod nos in scandalum & offensam impulisset (quemadmodum ab aliis acceperat) ut parum convenientiâ loqueremur? Cui Præsules responderunt: Mandavit nobis Patriarcha inter alia impedimenta, nostrorum etiam ordinum infulas Florentiam comportare: ubi concelebranda est unio; atque id nostras cruentat conscientias: Novimus enim Latini quam immoti ne latum unguem à preconceptis discedunt: Cujus igitur generis futura est hæc unio, Latinis in eâdem statione permanentibus? Hoc nos vulnerat in præcordiis, & scire avemus quo aut cui bono hinc Florentiam migrabimus? Ad hæc Imperator: haud equidem habeo pro comperto, an unio sit sancienda, nec ne: sed bonam spem foveo futuræ unionis, & omnes in eâdem mecum opinione versari debere autumo: sed an revera præstabitur non possum augurari: nec jam satis animo complector, à quibus autoribus hoc hauserit Patriarcha, aut quâ mente dixerit: à nemine hic vel incolâ vel inquilino, audire potuit, vel Græco, vel Latino, nam universi utriusq; gentis homines juxta ac ego ignari sunt, in his conjectandis: Nisi cælitus forsan per revelationem Patriarcha conceperit: quare ejus verba tam incertæ originis, nos non ita debent percellere: jacta est alea, oportet Florentiam proficisci; oportet de primario Dogmate controversari: & quicquid ex istis ratiocinationibus emerget, omnium calculis approbatum decerni, ac stabiliri. Tum Ephesius interveniens: Et quandoquidem definitum sit (inquit) de

περὶ τῆς δόξης ἀπαραιτήτως, καὶ ἐξετασθῆναι καλῶς τὸ ζήτημα. καὶ γένεσθαι ὅπερ ἂν δοκιμάσῃ ἡ ἐξέτασις καὶ ἡ γυμνασία τῶν λόγων. εἶπεν οὖν ὁ Ἐφέσου, ἐπειδὴ προσκεῖται ἵνα διαλεγώμεθα περὶ τῆς δόξης δεῖ σκέψασθαι ἡμᾶς ἐνταῦθα, καὶ δοῦναι ἕκαστον τὴν ἰδίαν γνώμην, ἵνα εἰδῶμεν πῶς διάκειται ἕκαστος περὶ τῆς δόξης. καὶ εἴπερ ἔχω πάντας ὁμογνώμονας, καὶ κατέχω τὰς γνώμας αὐτῶν, οὕτως ἀποδύσομαι εἰς τὸν ἀγῶνα. εἰ δὲ οὐκ ἔχω τὰς γνώμας πάντων ἵνα κάθημαι ἁπλῶς, ὡς καὶ οἱ λοιποί. οὐκ ἔφθασε τελέσαι τὸν λόγον ὁ Ἐφέσου, καὶ εὐθὺς στραφεὶς ὁ Πνευματικὸς πρὸς τὸν βασιλέα εἶπε μετὰ θυμοῦ. δέσποτα μου ἅγιε, καὶ ἔξαρχον τῆς συνόδου ἀποκατέστησας αὐτόν; καὶ εἰ ἔστι τοῦτο, ὅρισον, ἵνα εἰδῶμεν πάντες ὡς ὑπ' αὐτὸν ἐσμέν. πόθεν γὰρ ἔχει οὕτως ἄδειαν ἀπαιτεῖν τὰ τοιαῦτα; ὅμοια δὲ τινὰ εἶπε καὶ ὁ Νικαίας, εἶτα ὥρισεν ὁ βασιλεὺς, πῶς ἀπαιτεῖς σὺ τὰς γνώμας; τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην δέδωκεν; οὐδὲ ὁ πατριάρχης ἔχει ἄδειαν ἀπαιτεῖν γνώμας ἐνταῦθα. σὺ δὲ πῶς ποιεῖς τοῦτο, ἴσος ὢν τοῖς λοιποῖς ἀρχιερεῦσιν; ἐγὼ οὐκ ἐποίησά σε ἔξαρχον. εἰ δὲ καὶ ἔξαρχος ὑπῆρχες, οὐδὲ οὕτως ἔδει σε τὰ τοιαῦτα ζητεῖν. πρὸ τοῦ γὰρ ἐξετασθῆναι τὸ ζήτημα, καὶ ἀκουσθῆναι τοὺς τῶν ἀντιλεγόντων λόγους, καὶ γυμνασθῆναι καλῶς, καὶ διευκρινηθῆναι πάντα τὰ παρεπόμενα τοῖς ζητήμασι, ποίας ἂν ἐξενέγκωσι γνώμας οἱ μὴ τὰς ἐπεξεργασίας τῶν λόγων ἀκροασάμενοι. ταῦτα οὖν, καὶ ἄλλα τινὰ παραπλήσια εἰπὼν, καὶ ὀνειδίσας καὶ ἀποσκώψας σὺν τῷ Ἐφέσου, καὶ τοὺς λοιποὺς, καὶ σιωπὴν τῶν τοιούτων λόγων ἐπιτάξας, τελευταῖον, ἀπελευσόμεθα εἶπε, εἰς τὴν Φλωρεντίαν καὶ διαλέξεις ποιήσομεν καθὼς ἐτάξαμεν. καὶ γενήσεται ὁ Θεὸς χορηγήσει. πρὸς ταῦτα οὖν ἀποβλέπετε, καὶ παρασκευάζεσθε, καὶ ἐάσατε λέγειν τὰ περισσά.

Τότε εἶπεν ὁ Πνευματικός. καιρός ἐστι δέσποτά μου, ἵνα μοι εὐεργετήσῃς ὅπερ ὥρισας. ὡς ἀνέφερον πρὸ καιροῦ τῇ ἁγίᾳ βασιλείᾳ σου. ὅτε μοι εὐεργέτεις, καὶ ἀνέφερον ἵνα δέξωμαι τὴν εὐεργεσίαν σου ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ. ἰδοὺ νῦν ἐλή-

de primario Dogmate cum Latinis experiri, oportet nostrorum hominum animos hic prius explorare, ut quam opinionem de isto Dogmate singuli alant intelligamus, & si omnes mecum eandem fidem constanter profiteantur, & recipiam collecta omnium suffragia consentientia, alacrius exuam ad luctam, & me certamini accingam: at si universorum suffragiis destituor, simpliciter cum aliis recumbam, nec ingrediar arenam. Ephesius vix desierat loqui cum Pœnitentiarius ad Imperatorem conversus vultu commoto dixerit: Et Mi Domine Sancte, num hunc hominem primarium exarchum Synodi tuæ constituisti? si sic; fac ut certiores conditionis nostræ, ipsi colla subjiciamus? Sin minus; unde ipsi hæc postulandi autoritas? & his consimilia objecit Nicænus: adeo ut Imperator Ephesium increparet, unde tibi hæc facultas deposcendi sententias? aut quis tibi eam indulsit potestatem? quam ne Patriarcha quidem sibi arrogat, cogendi suffragia: Et cum tu tantum unus sis in censu cæterorum Præsulum, unde tibi tam enormis dominatio? Ego te nec antesignanum præfeci nec principem: quod si signifer esses ordinatus, ne sic tamen debuisti ad hæc mandanda protinus convolare: Antequam quæstio in discrimen vocetur, aut percipiatur quid utraque pars utrique objiciat, & antagonistæ in hoc pulvere se exerceant, singulæque quæstionum circumstantiæ percribrentur, quas tulerint sententias homines, qui convolutas Argumentorum consequentias non audiverint? His & istiusmodi verbis Ephesium castigavit Imperator, reliquosque Præsules derisit: & cum in posterum silentium indixisset futilium querelarum, ita breviter clausit: Ibimus Florentiam, & novam illic dissertationum telam exordiemur, quæ finem est sortitura, quam Deus impertiet. His animos advertite, hæc struite, cætera omnia tanquam supervacanea verba ventis diripienda permittite.

Tum Pœnitentiarius orabat: Mi Domine tempus advenit quo in me jam conferas, quod ante promisisti beneficium: Nam cum tua Majestas olim in me munus collocare voluisset, declinavi, tuamque benignitatem in tempus magis opportunum mihi reservandam satius duxi: nunc quam expectavi se offert occasio: Cui annuens Imperator, eum Protosyncelli officio donavit: ut exinde res ab eo gestæ in Synodo, majus libramentum acciperent: at Episcopi cum ne sic proficerent in comparandis malorum remediis inviti succubuere, & necessitatis lege impulsi, ad iter præceptum se instruxerunt. Papa verò jam certo intelligens profectionem à nostris universis ordinibus sancitam esse, decrevit & ipse stipendia persolvere, etiamsi

ἐλήλυθεν ὁ καιρός. εὐηργέτησεν οὖν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς τὸ τοῦ μεγάλου πρωτοσυγκέλλου ὀφφίκιον, ἵνα ἔχῃ κἂν τούτου πλείονα ῥοπήν. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἐπεὶ οὐδὲ οὕτως ἠδυνήθησαν κατορθῶσαί τι, καὶ ἄκοντες συνέθεντο, καὶ ἡτοιμάζοντο ἐξ ἀνάγκης. τότε ἀκριβῶς πληροφορηθεὶς ὁ πάπας, ὅτι ἀκολουθῆσαι αὐτῷ πάντες εἰς τὴν Φλωρεντίαν συνέθεντο, δέδωκε τὸ σιτηρέσιον. πρὸ τούτου γὰρ βοώντων πάντων καὶ ἀπαιτούντων τῇ ἐνδείᾳ πιεζομένων, ὡς ἄσημοι φωναί, ψόφοι κενοὶ παρὰ Λατίνοις ἐλογίζοντο, αἱ τῶν ἐνδεῶν δεήσεις. εἰ οὖν καὶ ὠφείλετο ἡμῖν σιτηρέσιον μηνῶν ε΄, καὶ ἔλεγον δοῦναι ἀνελλιπῶς. ἀλλὰ οὖν ἔδωκαν ἡμῖν τῇ ιβ΄ τοῦ Ἰανουαρίου φλωρία βυιβ΄, ὑπὲρ μηνῶν δ΄, καὶ ἀπήτουν τὸ εἰς Φλωρεντίαν ἄψασθαι. εἶπον δὲ οἱ Λατῖνοι ἐπεὶ γίνεται μετάβασις τῆς συνόδου, δεῖ ἀνακηρυχθῆναι τοῦτο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν ᾗ καὶ ἡ πρώτη ἀνακήρυξις γέγονε. συνέθηκαν οὖν γραμμάτιόν τι, καὶ συναθροισθέντων πάντων ἐν τῷ ναῷ τῆς ἐπισκοπῆς ἀνέγνωσαν αὐτό, καὶ διελάμβανεν ὅπως μετατίθεται ἡ σύνοδος, διὰ τὴν αἰτίαν τοῦ θανατικοῦ· τὸ δὲ θανατικὸν ἔπαυσε πρὸ δύο μηνῶν. οὕτως ἦσαν ἀληθεῖς. τῇ ις΄ οὖν τοῦ Ἰανουαρίου ἐξῆλθεν ὁ πάπας, καὶ ἀπήρχετο εἰς τὴν Φλωρεντίαν σκεψάμενος μὲν δι' ἄλλης ἐλθεῖν ὁδοῦ, καὶ δι' ἧς καὶ πάντας τοὺς οἰκείους καὶ τὰς βιωτικὰς ὕλας ἐξέπεμψε, δι' ἑτέρας δὲ αὐτὸς ἄγνωστος ὡς ὁ τυχὼν εἰς τὴν Φλωρεντίαν ἐκδραμὼν, μετ' ἀνδρῶν κη΄, δειλιάσας τὰς ἐπιβουλὰς ὁ Μακαριώτατος.

etiamsi antequam à nobis decretum esset iter, per tot decursa singulorum mensium spatia, quicquid nostri homines inclamarent pungente rerum omnium inopiâ, surdis incantabatur, ac ut voces absurdæ brutaque murmura à Latinis nostrorum supplicum verba habebantur. Et quanquam in rationariis quinque mensium æra debebantur, quæ statim expungere ad ultimam quadrantem in se susceperunt, tamen pro quatuor tantum mensibus, Januarii duodecimo numerarunt Florenorum duo millia, quadringinta & duodecim: & nos viam recta jubent Florentiam versus carpere. Et quoniam determinata erat Synodi translatio, Latini promulgandam in eodem Templo censuerunt, quo primum celebranda publico præconio enuntiabatur: Igitur programma conscribunt, quod cunctis in Templum Metropolitanum civitatis rite convocatis perlectum continebat, Synodum à Ferrara, migraturam in Florentiam, propter sævientem in his partibus luem, & afflatum pestilentiâ aerem: quamvis ante duos menses omnigena lues cessasset: itâ sibimetipsis constabant ac veritati. Januarij autem decimosexto Ferraram relinquens à tergo, se in iter Florentiam versus conjecit Beatissimus Papa. Et cum simularet se per aliam tendere, nempe quâ totam familiam ac impedimenta præmiserat, flexit habenas aliorsum, & sub larva delitescens, aut cucullâ, cum solis viginti octo domesticis, cursim, & non sine trepidatione, Nicolai Picennini insidias pertimescens, Florentiam evolavit.

τμήμ. ζ. κεφ. ιε.

Εἶτα ἡτοιμάζετο καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὥρισεν. ἑτοιμασθήτωσαν καὶ οἱ γηραιότεροι τῶν ἀρχιερέων ἐλθεῖν μετ' ἐμοῦ, ἵνα ἔχωσιν ἀνάπαυσιν καλὴν ἀφ' ἡμῶν. καὶ ἀκούσαντες τοῦτο οἱ πλείους τῶν ἀρχιερέων ἐζήτουν ἀπελθεῖν μετὰ τοῦ βασιλέως. ἔγραψα οὖν κατ' ὄνομα τοὺς βουλομένους ἀπελθεῖν, καὶ ἀνέφερον τῷ βασιλεῖ καὶ ἀπεδέξατο αὐτούς. εἶτ' αὖθις ἀπῆλθον τῇ μετ' ἐκείνην ἡμέρᾳ, καὶ ἀνήνεγκα τῷ βασιλεῖ ὅπως εἰσὶν ἕτοιμοι ὅταν ὁρμήσῃ.

SECT. VII. CAP. XV.

Deinde & ipse Imperator ad subsequendum se accinxit: & ut fastidia viarum senibus lenire velle videretur, jussit Episcopos ætate præ aliis confectos, ad suum comitatum invitari: ut consortij sui solamine gaudeant, & suavius transvehantur: quod ut communiter innotuit, multi Episcoporum in album illud stipandi Imperatorem inseri ambierunt, ita ut nomina id prensantium descripta in Catalogo Imperatori tradiderim, qui statim quos voluit, punctim delegit: eosque postridie paratos esse significavi, ordiri metam quandocumque Imperator man-

στη. ὁ δὲ βασιλεὺς ὥρισεν ὅτι οἱ ἄρχοντες οὐκ ἀποδέχονται τοὺς πολλούς. λέγουσι γὰρ ὅτι δ' ἢ ε' τοὺς πρώτους, οἷον Τραπεζοῦντος, Ἐφέσου, Ἡρακλείας, Μονεμβασίας, Κυζίκου, καὶ ἄλλον ἴσως τινὰ κατ' αὐτούς, ἀναπαύσουσιν ὡς φίλους καὶ πατέρας αὐτῶν. οὐκ ἔχουσι δὲ ἀνάγκην ἀναπαύειν ξένους καὶ ἀγνωρίστους αὐτοῖς. λοιπὸν κώλυσον τοὺς περισσούς, ἐλθέτωσαν δὲ ὅσους εἴπομεν, καὶ καλῶς ἀναπαύσονται. ταῦτα δὲ ἔλεγε δειλιῶν μήποτε τινὲς ἐξ αὐτῶν ἀποδράσωσιν, ἐπεὶ καὶ τῷ Μαρκέσῃ διεμηνύσατο κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας, καὶ διελάλησεν, ἵνα εἴ τις δέξεται Γραικόν τινα εἰς πλοῖον αὐτοῦ ἀπερχόμενον εἰς Βενετίαν, γενήσεται τὸ πλοῖον πυρίκαυστον. ἰδοὺ καὶ ὁ δεύτερος ἡμῶν περιορισμός.

Μετὰ δὲ ταῦτα διεμηνύσατο ὁ πατριάρχης τῷ βασιλεῖ, ἵνα ἀπέλθῃ πρῶτος αὐτός. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπεκρίνατο. οὕτως ἐπέχθη ἵνα ἀπέλθω πρῶτον ἐγώ, καὶ ἐστήσαμεν τοῦτο καὶ μετὰ τοῦ πάπα. οὐ δεῖ οὖν ἡμᾶς ἄλλως ποιῆσαι. ἐλυπήθη πρὸς τοῦτο ὁ πατριάρχης καὶ εἴρηκεν. ὅτι ἡ ἐκκλησία ὀφείλει προηγεῖσθαι πανταχοῦ. καὶ αὐτῇ ἀνήκουσι τὰ πρωτεῖα. ὁ δὲ βασιλεὺς πράττει τἀναντία. καὶ ἐποίησε τοῦτο καὶ ἐν τῇ Βενετίᾳ. καὶ νῦν ἐνταῦθα οὕτω βούλεται ποιήσειν. ἰδοὺ μεμέρισται ὁ Χριστός. ταῦτα ἐνηχηθεὶς ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦ μεγάλου πρωτοσυγκέλλου, αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ μηνυτής, ἐνέδωκεν ἵνα ἀπέλθῃ πρῶτος ὁ πατριάρχης. τῇ δὲ κε τοῦ Ἰανουαρίου δεδώκασιν ἡμῖν πᾶσιν ἐπίσης ἄνευ μόνου τοῦ πατριάρχου χάριν ἐφοδίων, ἀνὰ φλωρίων δύο ὁμοῦ φλωρία τμ. κατέθεντο δὲ καὶ τὰ ναῦλα τῶν πλοίων καὶ τοὺς μισθοὺς τῶν ἱππέων αὐτοί.

Καὶ τῇ κς πρὸς ἑσπέραν εἰσῆλθεν ὁ πατριάρχης μετὰ τῶν ἀρχιερέων, καὶ ἡμῶν πάντων εἰς τὰ πλοῖα, καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτός, καὶ τῆς μετ' ἐκείνην ἡμέρας κατηντήσαμεν εἰς τέλος τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐμείναμεν ἐκεῖσε ἐντὸς τῶν πλοίων ἡμέρας δύο, ἵππους ἐκδεχόμενοι. ὧν ἐλθόντων προήλθομεν δι' αὐτῶν ὡσεὶ τριῶν ὡρῶν διάστημα, καὶ ἐμείναμεν εἰς καστέλλιον. καὶ τῇ ἑξῆς πάλιν

mandaret: Postea tamen Imperator asseruit, Proceres suos, nimiâ multitudine non posse condensari: sed quatuor vel quinque tantum è primoribus, ut Trapezuntium, Ephesium, Heracleensem, Monembasianum, Cyzicenum, & si quis alter forte his adnumeretur Proceres nostri ut amicos & patres reveriti, quâ poterunt humanitate, refocillabunt: At iisdem officiis remotos, & peregrinos fovere, nulla necessitudo cogit: quare cave à superfluâ multitudine, & tantum nominati adducantur, quos pro virili recreabimus. Et hæc Imperator mandavit, ut clandestinam suorum fugam præpediret: Cujus rei circa eadem tempora Marchionem commonefecerat privatim, & publicè evulgaverat: si quis Græcum receperit in navem, euntem Venetias, navis damnata flammis tradetur, & hæc erat nostrorum hominum secunda circumscriptio, vel incarceratio.

Misit interim Patriarcha Imperatori ut ipsi Patriarcham præcedere pateretur: Cui respondit Imperator, sibi impositam esse hujus oneris necessitatem, Papamque constituisse ut præiret, nec se eum ordinem posse invertere: quod Patriarcham in tantum animi mærorem conjecit, ut palam conquereretur: Ecclesiæ primatus loci semper debitus, & cunctis viam præripiendi gloria; at Imperator nititur in contrarium: Et quod Venetiis præstitit in primo appulsu, idem & hic facere perseverat: Hæc ubi per Protosyncellum inculcantur auribus Imperatoris, submisit votis Patriarchæ, ac ut ipsum itinere prævortat placidus concessit. Januarij itaque vicesimo quinto, nobis omnibus comitatum Patriarchæ stipantibus, excepto sole Patriarchâ, per æquam distributionem impertierunt in viaticum, viritim duos florenos, quibus insuper addiderunt florenos tercentum & quadraginta: quin & naula scapharum pependerunt, & pretia conductorum asturionum.

Ejusdem mensis vicesimi sexti ad vesperam Patriarcha cum Episcopis, nobisque omnibus navigia conscendit, eâque nocte totâ, ac postridie, undis molliter delati, ad fluminis ostia pervenimus: ibidemque navigiis intus biduo permansimus, equos præstolati: quibus adductis progressi ad trium horarum spatia, in veteri castello pernoctavimus: unde die insequenti ad alia quinque horarum intervalla promoventes, Faventiam consecuti sumus: ubi per aliquot dieculas commorati, è Florentiâ veredos expectavimus, qui commodum subministrati in alio triduo nos in Florentiam subvectarunt: septimo Februarij ad Sabbathum

car-

λιν προβάντες ὡσεὶ πέντε ὡρῶν διάστημα ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Φαεντζίαν, περιεμείναμεν οὖν κἀκεῖσε ἡμέρας τινὰς, ἐκδεχόμενοι καὶ ἑτέρους ἵππους ἐκ τῆς Φλωρεντίας. ὧν ἐλθόντων αὖ ὁδεύσαντες δι' αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Φλωρεντίαν, τῇ ζ τοῦ Φεβρουαρίου πρὸς ἑσπέραν, σαββάτῳ τῆς ἀποκρέω. οὐκ ἐᾷ δέ με τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ ὁδῷ δυσχερῶν ἐκτραγῳδεῖν, αὐτὰ τῇ συντομίᾳ χρῆσθαι βουλόμενον.

Ἔμεινεν οὖν ὁ πατριάρχης ἐν Μοναστηρίῳ παρὰ τὴν πύλην ὄντι τῆς Φλωρεντίας ἐκτὸς, ἡμέρας δ' κόπῳ τε καὶ νόσῳ τετρυχωμένος. εἶτα ἐλθόντες οἱ ἄρχοντες τῆς Φλωρεντίας εἰσῆξαν καὶ προέπεμψαν αὐτὸν μετὰ τιμῆς καὶ ἤχου σαλπίγγων μέχρι τῆς ἑτοιμασθείσης αὐτῷ οἰκίας, κωδωνιζομένων καὶ πάντων τῶν ἑορτασίμων κωδώνων, μέχρι τῆς εἰς τὴν οἰκίαν ἀφίξεως. εἶτα ἦλθεν ὁ Βασιλεὺς τῇ ιδ τοῦ Φεβρουαρίου. καὶ ἔμεινε καὶ αὐτὸς εἰς τὸ δηλωθὲν Μοναστήριον. καὶ τῇ ιε ἥτις ἦν κυριακὴ τῆς τυροφάγου, ἡτοιμάσθησαν οἱ ἄρχοντες τῆς Φλωρεντίας, καὶ περὶ β ὥραν μετὰ μεσημβρίαν, ἀπῆλθον εἰσάξαι τὸν Βασιλέα καὶ διασῶσαι εἰς τὸ εὐτρεπισθὲν αὐτῷ παλάτιον.

Συνέδραμον δὲ καὶ πάντες ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες πρός τε ὑπάντησιν καὶ θεωρίαν, καὶ τέρψιν. καὶ ἦν ἰδεῖν χοροὺς ἀρχοντισσῶν τῶν μὲν ἐπὶ τῶν ὑπερῴων καὶ ἐπὶ τῶν κεράμων καθημένων λαμπρῶς, ἐν γὰρ τῇ Φλωρεντίᾳ ἀδεῶς ἐπὶ τῶν κεράμων βαδίζουσί τε καὶ κάθηνται. τῶν δὲ ἐπὶ τῶν τριόδων λαμπρῶς ἐσταλμένων καὶ προκαταλαμβανουσῶν τὰ κάλλιστα τῶν θεωριῶν μέρη τοῦ βασιλικὴν θεάσασθαι πομπήν. καὶ πανταχόθεν φαιδρὰ συγκεκρότηται ἑορτὴ ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τοῦ βασιλέως. ἀλλὰ καὶ ἡ ἡμέρα ἐκ πρωΐας μέχρι ς ὥρας, μετὰ μεσημβρίαν φαιδροτάτη ἦν καταλαμπομένη ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἡ ἡμέρα ἐσκυθρώπαζέ τε καὶ κατηφὴς ἐγένετο. καὶ ἀρξαμένου τοῦ βασιλέως τῆς πρὸς τὴν Φλωρεντίαν ὁδοῦ, ἤρξατο ψεκάζειν καὶ ἐπὶ πλέον προὔβαινε, καὶ εἰσερχομένου τοῦ βασιλέως τὴν πύλην τῆς πόλεως ῥαγδαῖος ὁ ὑετὸς ἐρράγη. ὥστε σὺν τοὺς παρατυχόντας δρομαίους καταφεύγειν ἐν ταῖς οἰκίαις καὶ κρύπτεσθαι. διήρ-

carnis privij advesperascens: Haud me patitur quæcumque nobis in itinere obtigerunt incommoda, chartis committere, brevitatis studium cui magnopere cupio deservire.

At Patriarcha in Monasterio substitit, prope portam civitatis, sed extrà in pomeriis, per totum quatriduum, defatigatione, & morbo attritus: Posteà Proceres ac Senatores, per obsequia introire invitarunt, eumque summo cum honore, ad destinatum domicilium deduxerunt, clangentibus tubis, personantibus tintinnabulis universæ civitatis, etiam quæ inferiis solennioribus solebant pulsari: idque dum civitatem, à primo ingressu portæ, ad domus suæ limina permearet: Recepto Patriarchæ successit Imperator, Februarij decimo quarto, & ad idem Monasterium divertit: Decimo quinto qui fuit Dominicus Tyrophagi, sic à manducando caseo nuncupatus, ad horam secundam à meridie, Senatores, civesque primarij, acervatim prodierunt Imperatorem in urbem introducere, viamque ad instructum ipsi palatium præmonstrare.

Cujus ut adventus in civitate percrebuit, viri, fœminæ, omnium generum, ordinumque immensæ turbæ, ad occursum, ad spectaculum & oblectationem undiquaque confluxerunt, & videre erat innumeros choros nobilium Heroinarum illustri pompâ radiantium, in summis pergulis ac contignationibus, dispositos collocari: Nam Florentiæ in ipsis tectis homines sine ruendi periculo, vel resident vel inambulant: Et infrà in platæis alias conspeximus non minus splendido cultu adornatas consistere, & commodissimos locorum situs occupare, ac scenas, quibus possent pompam prætervecti Imperatoris contemplari: & in omni urbis angulo, quoquoversum, ab omnibus Imperatorij adventus festivus dies, cum ingenti omnium applausu, & congratulatione celebrabatur. Quin & cælum in principio sudum ac serenum nostræ hilaritati aspirare videbatur: Nam dies ab exoriente Aurorâ, ad meridiem per sex horas, claro solis jubare, amæniter effulsit, at posteà vultum induit luridum: Siquidem ut primum pedem promovit Imperator à Monasterio, cœpit aër humidus tenues roris guttas pedetentim distillare, quæ auctiorem paulatim in pluviam creverunt: ità ut cum ad extima portæ vestibula Imperator perveniret, impetuosus imber, & nymbus ingrueret violentus, quem pauci perferrent, sed quotquot ferme ad spectaculum concurrerant, cursim aufugerent in domos, aut sub impluviis se reconderent: Imperator autem totam civita-

διήρχετο δὲ ὁ βασιλεὺς τὴν πόλιν οὕτω καταβρεχόμενος ἔχων ἑκατέρωθεν δύο Καρδηναλίους συνοδοιποροῦντας. ὕπερθεν δὲ οὐρανὸν καμουχένιον βρέχοντα καὶ αὐτὸν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν βρεχόμενον καὶ βρέχοντα, καὶ δρόμῳ ἔθεεν, ὅπως φθάσῃ εἰς τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ οἰκίαν, καὶ διαφύγῃ τὸν βίαιον καὶ σφοδρὸν ὑετόν. οὔτε τοίνυν οἱ τῶν κωδώνων ἦχοι, οὔθ' αἱ τῶν σαλπίγγων ᾠδαὶ τέρψιν τινὰ τοῖς παροῦσιν ἢ τοῖς θεωμένοις ἐποίουν. ἀλλὰ ζοφερὰ καὶ ἀνέορτος ἡ τοῦ βασιλέως ἐπεισόδιος ἑορτὴ γεγένηται. τῆς ἀμέτρου ἐπομβρίας διαλυούσης περὶ ὥρας ἅπαντα τὸν συναθροισθέντα φιλέορτον σύλλογον.

tem pertransiit, his imbribus madefactus, & stipatus utrinque à duobus Cardinalibus, quanquam Conopeo supernè expanso muniretur, imbribus benè condenso ac irrigato, vel ut rectius dicam, & irrigato & irriganti: Et quamvis in pompâ procederet, testitudineum tamen grandivit grádum, quo ædes sibi assignatas assequeretur, & aëris validam vehementemque tempestatem declinaret: Nec igitur tum aut tubarum clangores, aut tintinnabulorum elatiores soni quicquam jucunditatis, spectantium animis exhibuere: sed caliginosa ac spissis tenebris obducta cæli facies, illætabilem Imperatorij adventus festum, aliis diebus solennibus superinductum reddidit, immoderato imbrium delapsu intempestive discutiente omnem hominum conventum, qui celebritatem diei aut solennia spectacula admirari gestiebant.

HISTORIA CONCILII FLORENTINI.

SECTIO VIII.

Ἐν ᾧ περὶ τῶν ἐν φλωρεντίᾳ διαλέξεων, καὶ ὅπως ἔπαυσεν αὐτὰς ὁ βασιλεὺς καὶ πρὸς ἑνωτικὰς ἐχώρει μεσότητας. καὶ ἐν τούτοις ἐλθόντος πρέσβεως ὑπὲρ βοηθείας τῆς πόλεως, ὁ βασιλεὺς μετὰ πολλῆς ἀξιώσεως, αἰτήσας ὑπὲρ ταύτης τὸν πάπαν ἤνυσεν οὐδέν. καὶ ὅπως ἔσκωψε τὸν Ἡρακλείας. καὶ ὅτι ἐλθὼν ὁ Ἰουλιανὸς εἰς τὸν βασιλέα ἀπέδειξε τὸν μὲν πάπαν ποιοῦντα καὶ πλείω τῶν συμφωνηθέντων, ἡμᾶς δὲ μὴ τηροῦντας τὰς συμφωνίας. καὶ ὅπως ὁ βασιλεὺς συνήρχετο ἰδίως μετά τινων ἀρχιερέων εἰς τὸν πάπαν, καὶ ἐσκέπτοντο μυστικῶς περὶ ἑνωτικῶν τρόπων. καὶ ὅπως ἔστειλαν οἱ λατῖνοι ἔκθεσιν πίστεως πρὸς τοὺς ἡμετέρους, καὶ οἱ ἡμέτεροι αὖθις πρὸς ἐκείνους. ὑπομνημονευμάτων η.

Hæc capita tractat: Dissertationes habitas Florentiæ: & ut iisdem finem imponens Imperator ad media adunandi, investiganda se convertit: ut interea supervenit Legatus ad nostros missus de maturâ ope periclitanti Constantinopoli suppeditandâ: quam Imperator à Papa multis precibus efflagitans, nihil profecit: ut Imperator Heracleensem subsannavit: ut Iulianus Imperatorem conveniens, ostendit, Papam conditionibus ultra quas pacta ab ipso requirebant, perfunctum fuisse: Nos autem pollicitationes, & pacta nequaquam præstitisse. Vt Imperator cum aliquibus Archiepiscopis privatim adierit Papam, & de modis pangendæ unionis clanculum consultaverint: in fine ut Latini ad nostros explicatam fidei formulam miserint; & nostri aliam ad ipsos reciprocarint: Commentar. 8.

τμῆμ. η. Κεφ. α.

Μετὰ δὲ τὴν εἰς φλωρεντίαν ἡμῶν ἐπιδημίαν ἀπεχαρίσαντο ἡμῖν ἠρεμεῖν τῇ πρώτῃ τῶν νηστειῶν ἑβδομάδι. τῇ δ᾽ ἐφεξῆς ἡτοίμαζον τὰς διαλέξεις καὶ ἐζήτησαν οἱ λατῖνοι ἵνα ἔχωσι τὸ προτείνειν ἐκεῖνοι. ἐνέδωκε δὲ τοῦτο ὁ βασιλεὺς πρὸ τοῦ κοινώσασθαι τὸ περὶ τούτου τῇ συνόδῳ. μαθόντες δὲ τοῦτο οἱ ἡμέτεροι ἐδήλωσαν τῷ βασιλεῖ, ὅτι οὐκ ἔστι καλὸν παραιτήσασθαι ἡμᾶς τὸ προτείνειν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη προετείνομεν πρῶτον ἡμεῖς, νῦν δὲ δίκαιόν ἐστιν ἵνα προτείνωσιν ἐκεῖνοι. εἶπον δὲ οἱ ἡμέτεροι. ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ ἐνάγοντες καὶ ἐγκαλοῦντες ἐκείνοις. καὶ δεῖ ἡμᾶς λέγειν πρῶτον τὰς ἰδίας δικαιολογίας, καὶ ἕλκειν ἐκείνους

εἰς

SECT. VIII. CAP. I.

Postquam jam omnes Florentiam pervenimus, Latinis visum est pro primâ hebdomadâ jejuniorum nobis feriandi otium indulgere, insequenti autem se ad dissertandum pararunt: Et ut ipsis jam concedatur proponendi prioritas petiverunt, quibus annuit Imperator, priusquam de eâ re quicquam suorum cum Synodo communicasset: quod ubi nostrates intellexerunt, Imperatori monstrarunt quam indignum esset ipsis, ab hac proponendi prærogativâ discedere. Quibus Imperator: quandoquidem in nos ea prima facultas collocata fuit, æquum est, ut illi jam suâ vice proponendi perfruantur: At nos sumus qui accusamus, litemq; contestamur, nostri responderunt: & nostrum est ab usu forensi privilegium proferendi quot habeamus controversiæ capita, eosque ad respondendum pertrahendi: Sed singulis suum jus &

fas

εἰς ἀπολογίας. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη χρὴ ἵνα τηρήσωμεν τὴν ἰσότητα ἑκατέροις τοῖς μέρεσι. προεπίνομεν οὖν ἐν τοῖς πρώτοις ἡμεῖς, καὶ νῦν δεῖ προπίνειν ἐκείνους. καὶ ἐκύρωσε τοῦτο εἰρηκώς, οὕτω γάρ ἐστι δίκαιον.

Τῇ οὖν κϛ΄ τοῦ φεβρουαρίου, τῆς δευτέρας ἐπινεμήσεως ἡμέρᾳ πέμπτῃ τῆς δευτέρας ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν γέγονε πρώτη συνέλευσις. καὶ ἤρξατο ὁ Ἰουλιανὸς εἰπὼν ἐν προοιμίοις. ὅτι ὁ Μακαριώτατος πατὴρ ὁρίζει με ἵνα εἴπω. ὡς ὅτι συνεβουλευόμεθα μεταθεῖναι τὴν ἱερὰν ταύτην σύνοδον ἐκ Φεραρίας εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ἔφη ὁ βασιλεὺς κατὰ πολὺ ἐφίεσθαι τὴν πραγματείαν ταύτην τῆς ἑνώσεως συντελεσθῆναι καὶ συμπερανθῆναι, καὶ ὁ πάπας δεξάμενος τοῦτο ἀσμένως ἔφη, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλος τρόπος ἐπιτηδειότερος πρὸς τοῦτο, ἢ τὸ διαλέγεσθαι συνεχῶς. καὶ τελευταῖον ἀπεφάνθη ἵνα συνερχώμεθα τρὶς τῆς ἑβδομάδος ἀπαραιτήτως, καὶ παρατείνωνται αἱ διαλέξεις μέχρι τριῶν ὡρῶν ἑκάστη. εἶτα ἔδοξε τῷ βασιλεῖ μᾶλλον εἶναι συμφέρον ἵνα ἐκλεχθῶσιν ἐξ ἑκατέρου μέρους τινὲς, καὶ σκέψωνται ἰδίᾳ. καὶ μυστικῶς εὑρεῖν τρόπον τινὰ δι᾽ οὗ ἂν ἔλθωμεν εἰς ἕνωσιν. καὶ εἰ μὲν τούτῳ τῷ τρόπῳ δυνηθῶμεν ἑνωθῆναι ἤδη κατορθωθήσεται ὅπερ προὐθέμεθα. εἰ δὲ οὐχ εὑρεθῇ οὕτως τρόπος ἑνωτικὸς ἵνα χωρήσωμεν πρὸς τὴν ἕνωσιν διὰ τῶν διαλέξεων. ἐπεὶ οὖν πρῶτος ὁ βασιλεὺς τοῦτο προέτεινε, δῆλον ὅτι εὗρε καὶ τὸν τρόπον τὸν ἑνωτικὸν, καὶ ἀξιοῖ ὁ πάπας, ἵνα ἐμφανίσῃ τοῦτο ἡμῖν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη ὅτι ἐγὼ ἐρῶ πρῶτον ὃ προεθέμην εἰπεῖν, πρὸς τοῦτον Καρδινάλιον εἰρηκέναι ἅπερ εἶπεν, εἶτα καὶ πρὸς τοὺς αὐτοῦ ἀπολογησόμεθα λόγους. λέγω τοίνυν ὅτι ἡμεῖς εἰς τὸ περὶ τῆς προσθήκης εἴπομεν λόγους πολλοὺς καὶ ἀναγκαίους. εἴχομεν δὲ καὶ ἔτι εἰπεῖν πλείονας καὶ ἰσχυροτέρους. παρελίπομεν δὲ τούτους, διὰ τὴν ἀξίωσιν ὑμῶν. ἐστὶ δὲ ἐπ᾽ ἐξουσίας ἡμῖν ὅταν θελήσωμεν εἰπεῖν περὶ τούτου. ἵνα εἰ συμβῇ ἐμπεσεῖν εἰς ἐκείνους ἡμᾶς τοὺς λόγους, μὴ δόξωμεν ἐπανέρχεσθαι εἰς ἃ παρῃτησάμεθα.

Περὶ δὲ τῶν ἄλλων ὧν διηγήσω, σύμφημι καὶ αὐτοὺς οὕτως ἔχειν. τρόπον δὲ ἑνώ-

σεως

fas reservandum est, inquit Imperator: Et cum nos in primâ fronte argutandi ansam arripuerimus, ut jam illi gaudeant, veniam demus: Et id autoritate sanxit, clamans, hoc jure gentium constare, fiat unicuique justitia.

Itaque vicesimo sexto Februarij indictionis secundæ, & feriâ quintâ, seu die Jovis secundæ septimanæ carnisprivij prima sessio est celebrata. Et Julianus cœpit hæc præfari: Se mandatum à Beatissimo Patre accepisse, nobis omnibus attestandi, quod ut primum transferre Synodum à Ferrarâ in Florentiam constituisset, se Imperatorem nostrum Beatitudini suæ palam profitentem audivisse, quam flagranti desiderio expetisceret, hanc de unione negotiationem ad prosperum exitum perduci posse, & fœliciter consummari; id nunc plenis ulnis, amplexus Papa, non arbitratur occasionem opportuniorem, aut cum nostris votis conjunctam magis, quam si crebræ dissertationes exerceantur: Et in fine significavit Papam velle, ut ter in septimanâ coeamus, præcisâ omni spe impetrandi veniam absentiæ, & ut singulæ dissertationes ad tres horas extendantur. At Imperatori (inquit) tum via visa est concinnior, si aliquot ex utrâque parte eligantur, qui privatim, & subducti explorent modum aliquem nos ad unionem perducendi: Et si quod tale mysterium eruere valuerint quod nos uniat, nacti sumus fœlicitatem ad quam anhelamus: at si in nullum inciderint istiusmodi modum conjunctivum, tum per concertationes ad concordiam progrediamur. Id cum primum Imperator propalasset, visus est alicujus modi commentum in animo revolvisse: Quare eum exorat Papa, ut illud arcanum revelare dignaretur: At Imperator respondit: Prius liceat mihi verba proferri, quæ antea proposueram in illud Argumentum, in quo me Cardinalis antevertit, & deinde ad capita orationis suæ responsa reddam. In exordio igitur affirmo, nostros in Additamenti articulum, & plurimas rationes eventilasse & necessarias, & longe plura ac validiora Argumenta producere potuisse, quæ dissimulata vestram in gratiam prætermisimus: Ita tamen ut nobis potestas relinquatur, ea resumendi, quandocumque libuerit: & si in eadem inciderimus, non existimabimur cramben proponere, aut in judicium revocare, quæ prius ablegavimus.

Ad alia à te commemorata pronus accedam, & sic se habere fatebor: At conciliandæ unionis modum nullum excogitavimus, neque in mentem venit ejus investigatio, vos si quid commenti estis, nobis impertite, precamur: Hæc cum audivissent, surgentes Latini Papæ thronum circumdedere, & cum clam consultassent aliquan-

tisper

πίστεως, οὔτε εὕρομεν, οὔτε ἔχομεν. οὐδὲ γὰρ ἐπεσκεψάμεθα. εἰ δὲ ἔχετε ὑμεῖς, ἀξιοῦμεν ἵνα ἐμφανίσητε ἡμῖν τοῦτον. τούτων ἀκροασάμενοι τῶν λόγων ἀναστάντες ἐπλησίασαν τῷ πάπᾳ, καὶ ἐβουλεύσαντο ἠρέμα. εἶτ' ἐκάθισαν, καὶ εἶπεν ὁ Ἰουλιανός. Γαληνότατε κύριε βασιλεῦ, ἡ γαληνότης σου πέπειθεν ὡς ἔφης, ὅτι τὰ εἰρημένα παρὰ τῶν σῶν περὶ τῆς προσθήκης εἰσὶ γενναῖα καὶ ἰσχυρά, παρελείφθησαν δὲ καὶ ἕτερα πλείω, ἀξιωσάντων ἡμῶν μεταβῆναι εἰς τὰς περὶ τῆς δόξης διαλέξεις. καὶ ἡ γαληνότης σου χαριζομένη ἡμῖν ἐποίησας τοῦτο. οὕτω μέν τοι ὥστε ὅταν δόξῃ τῇ σῇ γαληνότητι σὺν λόγους ἐκείνους ἐπαναλαβεῖν. πρὸς μὲν οὖν τὸ πρῶτον δοκεῖ τῷ ἁγιωτάτῳ πατρί, καὶ πᾶσιν ἡμῖν, ὅτι ἡ περὶ τῆς προσθήκης διαφορὰ ἀνεπτύχθη λαμπρῶς καὶ ἐσαφηνίσθη. καὶ τὰ δοκοῦντα ὑμῖν ἰσχυρὰ σαφῶς διελύθησαν. ἐζητήσαμεν δὲ μεταβῆναι. εἰς τὰ περὶ τῆς δόξης, ἵνα μὴ κατατρίβωμεν τὸν καιρόν. καὶ εἰπάτωσαν οἱ ὑμέτεροι νῦν εἴ τι ἔχουσι λέγειν, ἐσμὲν γὰρ ἕτοιμοι καὶ ἀκοῦσαι καὶ διαλῦσαι τὰ ἐπενεχθησόμενα, Θεοῦ χάριτι. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπεκρίνατο τὸ περὶ τῆς προσθήκης εἴπομεν ἵνα ἵσταται μετέωρον. ἐπεὶ οὐδὲ συνεπεράνθη, καὶ οὕτω δεῖ ἵστασθαι. περὶ δὲ τρόπου ἑνωτικοῦ οὐκ εἶπον ἵνα σκεψώμεθα μόνοι, ἵνα καὶ ὀφείλωμεν ἡμεῖς ἀπαραιτήτως εὑρεῖν τὸν τρόπον τῆς ἑνώσεως, ἀλλὰ κοινῶς. ἐλαλήθησαν οὖν καὶ ἐν ταύτῃ, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ζ΄ ταῖς γενομέναις συνελεύσεσιν ἐν Φεραρίᾳ, ὅσα περιέχουσι τὰ ὑπομνήματα, ἃ ἐγράφοντο ἐκεῖσε κατὰ μέρος παρὰ τῶν ἀποταχθέντων γραφέων, καὶ εἴ τις ζητοίη μαθεῖν εὑρέσει αὐτὰ ἐκεῖσε. ἐν δὲ τῇ τελευταίᾳ εἶπεν ὁ Ἐφέσου λόγον προτρέψαντος τοῦ βασιλέως συνιστῶντα ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς, καὶ ἀπὸ τῶν ἁγίων τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὸ εἰλικρινὲς τῆς ἡμετέρας πίστεως καὶ τῶν δογμάτων τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν.

Καὶ ἐπέθηκε τέλος. τοῦτο δὲ ἐποίησεν ὁρῶν τὸ σοφιστικὸν καὶ φίλεριν καὶ ἀμετάπειστον τῶν λατίνων. καὶ μάλιστα τοῦ βασιλέως ὡς εἴρηται προτρέψαντος; γεγόνασι δὲ καὶ ἕτεραι δύο συνελεύσεις, καθ' ἃς προεκόμισαν οἱ λατῖνοι, ἀπὸ τινῶν σχεδαρίων ῥητὰ τῶν δυτικῶν ἁγίων συνιστῶντα δῆθεν τὴν ἑαυτῶν δόξαν ἤγουν τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ ἀπῄτουν ἀπολογίας. οὐκ ἔδωκε δέ τις τῶν ἡμετέρων. εἶπον δὲ μόνον ἀποκριθησόμεθα ὅταν ἴδωμεν τὰ αὐθεντικὰ καὶ ἐν τούτοις ἔπαυσαν αἱ διαλέξεις.

tisper loca capessivere, ac Julianus denuo sic orsus est: Serenissime Domine Imperator credit tua Serenitas, ut nobis infert, multa de Additamento à tuis jactata fuisse apposita, & illustria argumenta, multaque alia tum superfuisse dicenda, cum vos ab Additamento ad Dogma transire postularemus, quæ nobis gratificati amputastis: sed ita tamen ut in vestro adhuc resideat arbitrio cum visum erit Serenitati tuæ eadem denuo ad trutinam expendere: Ad primum, Beatissimo Patri, nobisque omnibus id visum est, satis actam esse & ventilatam hanc differentiam, & quæ vobis visa sunt fortia, à nobis soluta arbitramur: & in Dogma migrare poposcimus, ne tempus infructuosè contereremus: At si quid vestri habeant adhuc quod contra nos expromant, non deerimus & audire, & pro virili propulsare si Deus annuerit. Quibus Imperator hæc replicuit, de Additamento quidem antea inter nos decrevimus, illud suspendi oportere, & merito sisti, quando non sit sancitum definitumq; Sed nec mentionẽ feci alicujus modi conciliativi ut nobis duntaxat totum onus expiscandi incumberet, verum ut cõmuni utriusq; gentis curæ ac sollicitudini, & viribus ingeniorum conjunctis: Quin & multa alia ut in hac reciprocata sunt sessione, ita in postremis septem Ferrariæ celebratis, quæ commentarij comprehendunt, scripti ab amanuensibus constitutis, unde petant qui particularia curiosius indagari pruriunt. Ad ultimum vero, Ephesius instigante Imperatore, orationem explicuit longiusculam, quâ ex sacrarum literarum fontibus, & testimoniis sanctorum patrum, nostræ fidei veritatem, dogmatumque non minus puram, ab heterodoxiæ fuco, quam quodmaximè impermixtum solaribus radiis resplendescit, luculentissime demonstravit.

Atq; ita finem imposuit: id vero præstitit Ephesius, ut retunderet Latinorum indolem perversam & captiosam, ac impenetrabilem mentis duritiem, nec non ut Imperatoriæ adhortationi obtemperaret: Primam hanc sessionem duæ aliæ sunt subsecutæ, in quibus Latini chartulis è sinu evolutis, aliquot occidentalium patrum sententias exhibuerunt, ad ipsorum Dogma corroborandum de processione Spiritus Sancti ex filio, quibus responsa flagitarunt: Nostri vero responsa non dederunt, sed distulerunt, asseverantes, se tum patribus satisfacturos, cum Autographa eorum oculis lustrassent: Et in his tribus omnes dissertationes consopitæ irraucuerunt.

τμήμ. η. κεφ. β.

Ὁ δὲ βασιλεὺς συνῆξε πάντας ἡμᾶς ἐνώπιον τοῦ πατριάρχου. καὶ εἶπε τῷ Ἐφέσου ἵνα ἀπολογήσηται, εἰς ἃ προεκόμισαν οἱ Λατῖνοι. ὁ δὲ ἔφη· ὁρῶ ὡς αἱ τοιαῦται διαλέξεις πέρας οὐχ ἕξουσί ποτε, οὔτε τι ἀγαθὸν προξενήσουσιν ἡμῖν. διὸ οὐ προαιροῦμαι λέγειν, εἰκῆ καὶ μάτην διαμάχεσθαι. ἐπεὶ καὶ τούτου χάριν ἔλαβον παρὰ τῆς ἁγίας βασιλείας σου ἔνδοσιν ἵνα εἴπω ὅσα ἐν τῇ τελευταίᾳ ὁμιλίᾳ εἴρηκα, καὶ παύσωμαι. εἰ οὖν ὁρίζεις, εἰπάτω καὶ ἕτερός τις καὶ δότω ἀπολογίαν. τοῦ δὲ βασιλέως ἐπικειμένου αὐτῷ ποιῆσαι τοῦτο εἶπεν αὖθις. ἐγὼ οὐκ οἶδα εἰ τῶν παρ' ἐκείνοις δηλωθέντων ἁγίων εἰσὶ τὰ προσκομισθέντα ῥητά. εἰ οὖν ἀπολογήσομαι ἐρῶ αὐτὰ νόθα. καὶ εὐθὺς εἶπον αὐτῷ τινὲς, ὅτι εἰ εἴποις αὐτὰ νόθα ὑβρίσεις τοὺς ἁγίους καὶ ἐγερεῖς διχόνοιαν καὶ διαμάχην μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν, καὶ τῶν δυτικῶν ἁγίων, καὶ γεννήσεται σκάνδαλον μέγα. ὁ δὲ εἶπεν, οὐχ ὑβρίσω τοὺς ἁγίους. ἀλλ' ἐπεὶ οὐκ ἔχομεν ἡμεῖς τοὺς λόγους ἐν οἷς εὑρίσκονται ταῦτα τὰ ῥητὰ, οὐδὲ ἡμῖν εἰσὶ γνώριμα. οὐδὲ γὰρ ἠκούσαμεν αὐτὰ μέχρι τοῦ νῦν, τὰ μὲν ῥητὰ παραγράψωμαι ὡς ἀμφιβάλλων. ἐπεὶ οὐκ ᾔδειν αὐτά. τοῖς δὲ ἁγίοις τὸ ὀφειλόμενον ἀποδώσω σέβας.

Ἀλλὰ τοῖς περὶ τὸν βασιλέα οὐκ ἤρεσαν οἱ τοιοῦτοι λόγοι. διὸ καὶ μετὰ παραδρομὴν ἡμερῶν δύο, ἦλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν πατριαρχήν. συνήλθομεν δὲ πάλιν καὶ ἡμεῖς ὁπλισθέντες ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς λόγοις τε καὶ βουλεύμασι. καὶ πολλῶν αὖθις περὶ τούτου κινηθέντων λόγων εἶπεν ὁ Ἐφέσου, ὅσα τῶν δυτικῶν ἁγίων ῥητὰ εἰσὶ σύμφωνα τῇ πρὸς Μαρῖνον ἐπιστολῇ τοῦ ἁγίου Μαξίμου, δέξομαι ὡς γνήσια. ὅσα δὲ διαφωνοῦσιν οὐ παραδέξομαι. ἤρεσε δὲ τοῦτο τῷ μεγάλῳ πρωτοσυγκέλλῳ, καὶ τοῖς πλείστοις πλὴν ὀλίγων τινῶν. διὸ καὶ ἀπεδοκιμάσθη.

Συνήλθομεν αὖθις ἐν τρίτῃ συνελεύσει οἱ αὐτοὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς εἰς τὴν πατριαρχὴν, παρόντος τοῦ βασιλέως. καὶ τὸν Ἐφέσου ἀπαιτοῦντος δοῦναι ἀπολογίας εἰς τὰ παρὰ Λατίνων προκομισθέντα, καὶ λόγων πολλῶν περὶ τούτου κινηθέντων εἶπεν ὁ Ἐφέσου. δυνάμεθα ἀποδοῦναι λόγους, δι' ὧν πα-

πα-

SECT. VIII. CAP. II.

At Imperator nos in praesentiam Patriarchae adduxit, & Ephesio mandavit, ut responsum pararet, adversum ea, quae Latini sessione nuperâ in medium provoluebant: Ille vero Imperatori respondit: Video ut haec disserendi fastidia, nunquam aut sibi exitum invenient, aut utilitatem nobis procurabunt: Quare haud libenter ambirem, verbis confligere inanibus & infructuosis, & quoniam ea fandi, quae in ultimâ sessione effuderim, Majestatis tuae conspectus mihi libertatem indidit, sic tamen ut in posterum silerem, conticere decrevi, & ab injucundo opere supersedere: Quare si de responso Latinis referendo Majestatis tuae animus sollicitetur, quemcunque velit, ad illud munus succenturiet: Verum cum Imperator Ephesium vehementius urgeret, iterum respondit: Ego penitus ignoro an autoritates patrum occidentalium quibus nos obruunt satis pertineant ad eos patres unde citantur, & si fas esset eloqui, ut adulterinas respuerem: Quod ut dictum durius cum à pluribus judicaretur, suasere ut quantam contumeliam sanctis patribus inureret, quantam offensam & scandalum crearet utrique Ecclesiae tam Orientali quam Occidentali, si Occidentales patres proscriberet, animo gravi metiretur. Quibus sic obviam ivit Ephesius: ipsos patres non violabo: sed cum nobis non constet de istis spicilegijs quae adversarij nobis objiciunt, nec patrum opera unde ea decerpunt, sunt nobis cognita, quando nec in hunc diem eorum sententiae nostris auribus increpuere, submovebo tantum, ea particularia, ut anceps animi haud perfectè callentis, quo sensu patres scripserint: at ipsos patres debita veneratione in perpetuum colam.

Sed ista Ephesij verba Imperatoriis haud multum allubuere: Quare infrà biduum Imperator revertitur ad Patriarcham, quo nos acciti convolavimus, ad idem negotium consilijs statuminandum: & cum multa hac illac sermocinia variarentur, Ephesius aliter sensa mentis cepit aperire: Occidentalium patrum, inquit, quaecunque dicta cum Divi Maximi Epistolâ ad Marinum consentient, ut genuina amplectar, at quae ab eâdem dissidere deprehendam, repudiabo: Dictum hoc Magno Primicerio placuit, & aliis etiam plurimis: sed dum nonnulli refragarentur, totus simul conventus damnavit.

Tertiâ demum vice, nos iidem in eundem locum convenimus ad Patriarcham, praesente Imperatore, qui cum Ephesium rogasset, ne ulterius detrectaret responsa comminisci, ad Occidentalium patrum loca, à Latinis in Synodo recitata: & alij insuper multi ad idem propo-

situm

κατασκευάσαι καὶ ἀποδεῖξαι, ὡς οὐ συνᾴδουσι πάντα τὰ ῥητὰ, τῇ δόξῃ ἣν εἶχε πᾶσα ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία ἡνωμένη τότε τυγχάνουσα· ὄντων δὲ τῶν νῦν ἀκουσθέντων ἡμῖν ῥητῶν, εἴπερ ἦσαν καὶ τότε.

Ἠρώτησεν οὖν ὁ βασιλεὺς. πόθεν ἕξουσιν αἱ προτάσεις τῶν συλλογισμῶν σου τὸ πιστὸν, καὶ τὸ ἔνδοξον; καὶ ἀπεκρίθη, ἀπὸ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων. ἤρεσεν οὖν τοῦτο τῷ βασιλεῖ καὶ τισὶν ἑτέροις. εἶθ' ὡς ἐν βραχεῖ ἀπεδοκιμάσθη, καὶ οὕτως ἀπηλλάγημεν. ἐξερχόμενος δὲ ὁ Νικαίας εἶπεν, εἰς ἐπήκοον τοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ πατριάρχου, καὶ πάντων. ὅτι ἐγὼ ἐρῶ ἀναφανδὸν τὴν γνώμην μου, καὶ τὴν δόξαν ἣν ἔχω περὶ τῶν τοιούτων. καὶ εἰ μὲν ἀρέσει, καὶ τοῖς ἄλλοις καλόν. εἰ δ' οὖ, ἐγὼ πάλιν ἀκολουθήσω τῇ ἐκκλησίᾳ μου.

ſitum loquerentur, Epheſius reſpondit: Poſſem quidem ſermones compingere, quibus comprobarem allata ab iis dicta conformia non eſſe opinioni totius Eccleſiæ Chriſti, quando maximè in unum coaleſceret: ſed plane contraria, ſi quæ nunc auribus noſtris inſonuere, in iis ſeculis fuiſſent excitata.

Tum Epheſium interrogavit Imperator: Quibus nixa fundamentis procedent tua Argumenta? Unde ſibi probabilitatem trahent aut lucem? Reſpondit Epheſius, à Conciliis Oecumenicis. Placuit ſententia Imperatori, & aliquibus alijs, ſtatim tamen omnium judicio condemnata rejiciebatur; atque ita diſceſſimus: Dum egredimur Nicænus elatâ voce locutus eſt, ut Imperator, Patriarcha, & quot aderant, audire poſſent: Ego clarè meam ſententiam manifeſtabo, & opinionem quam de iſtiuſmodi dubiis ſemper alvi, & ſi arriſerit quod promam, habeo votum, ſin minus, ſtatim intrà ſepta Eccleſiæ noſtræ memet recolligam.

τμήμ. η. κεφ. γ.

Ἐν τούτοις δὲ ὄντων ἡμῶν πρέσβεις ἐπεδήμησεν εἰς τὸν βασιλέα καντακουζηνὸς ὁ φακρασῆς μετὰ γραμμάτων τῶν τε δεσποινῶν καὶ τοῦ δεσπότου, καὶ τῶν μεσαζόντων. ἡ δὲ πρεσβεία ἦν, ὅπως ἔδοξε καλὸν τῇ βουλῇ, καὶ λυσιτελέστατον πᾶσι τρόποις, ἵνα περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔαρος εὑρεθῶσιν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει κάτεργα τοῦ πάπα δύο τὸ ἔλαττον. οὕτω γὰρ ἐπιχειρήσεται ἡ κατὰ τῆς πόλεως ὁρμὴ τοῦ Ἀμουρᾶ. ἀνέφερεν οὖν εἰς πλάτος ταῦτα τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀπῄτει ἐπιμέλειαν γίνεσθαι τάχιστα πρὸς τοῦτο. ἤδη γὰρ ἤρξατο ἡ τοῦ ἔαρος ὥρα. καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἶπε καυχώμενος ὁ αὐτὸς παῤῥησίᾳ, ὅπως ἐπανελεύσεται ταχέως μετὰ κατέργων. ἡμῶν δ' ἠρέμα πως ὑπομειδιώντων, ὡς εἰδότων τὰς ὑπὲρ ἡμῶν προθυμίας τῶν λατίνων, καὶ τὰς βοηθείας. αὖθις εἶπεν ὁ αὐτὸς θαῤῥῶ βεβαίως ὡς πεντεκαιδέκατος ἀποδημήσω ἐντεῦθεν μετὰ κατέργων. οὐκ εἰδὼς ὅτι ἑξαμηνιαῖος ἐξελεύσεται μεθ' ἡμῶν πάντων. καὶ εἰς τὸ ἐπιὸν ἔαρ, φθάσει καὶ αὐτὸς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει μετὰ τῶν τῆς πραγματείας κατέργων σὺν ἡμῖν. ὅμως ὁ βασιλεὺς ἄσμενος τὴν τοιαύτην πρεσβείαν δεξάμενος, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἦν παραπλήσια προμελετῶν, καὶ ἐξ αὐτῆς ἀφορμὴν

Sect. VIII. Cap. III.

Dummodo in his verſamur, legatus appulit ad Imperatorem miſſus Cantacuzenus Phacraſa, ſeu tribunus, apportans literas ab utraque Regina, à Deſpota, & Sequeſtris. Summa mandatorum hæc erat: Viſum Concilio, hæc ſignificare: Quod modis omnibus expediat, & ſumme ſit neceſſarium, ut Papa mittat triremes noſtratas ad minimum duas, & ut Conſtantinopolin appellant ante veris exitum, ad Amurathis invaſionem propulſandam. Hæc Imperatori prolixè diſſeruit, & multis rationibus ad diligentiam extimulavit: nam hactenus Ver exoriens terras afflaverat. Atque infrà aliquot dieculas jactabundus liberrimè prædicabat idem ille Cantacuzenus, ſe breviſſimo in tempore cum triremibus Conſtantinopolin reverſurum: Nobis vero hominis confidentiam ſubridentibus, quaſi probè edoctis ab experientiâ, quantam ſpem in Latinorum erga nos caritate, & ſubſidio debeamus collocare, ille auctâ gloriandi libidine aſſeruit: Credo firmiter, quod ante quindecim dies hinc ſolvam, cum triremibus verſus Conſtantinopolin: Et hæc dixit voce quidem ſatis promptâ, ſed mente futurorum neſciâ: Qui vix poſt ſex menſes nobiſcum evaſit, & ſuccedenti Vere domum rediit, onerariis mercatorum navigiis Conſtantinopolin revectus: Imperator autem legationem propenſiſſime arripuit, quando eadem antea ipſe animo præſagienti præſumpſiſſet, & hinc nactus occaſionem ſuppetias implorandi, Papam his verbis aggreſſus eſt.

 Pacta,

μίαν πειρώμενος, ἐμήνυσε τῷ πάπᾳ περὶ βοηθείας οὕτωσίν.

Αἱ συμφωνίαι ἡμῶν, αἳ διὰ τοῦ παρ' ὑμῶν γεγονότος δεκρέτου ἐστέρχθησαν, καὶ ἐβεβαιώθησαν μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ τοῦτο διεξίασιν ὅτι διατελευόντων ἡμῶν ἐν τοῖς δὲ τοῖς μέρεσιν, εἰ δεήσει στεῖλαι κάτεργα, ἐπὶ βοηθείᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἵνα στείλῃ ταῦτα ἡ μακαριότης σου ἐξ οἰκείων σου ἀναλωμάτων. νῦν οὖν ἔνι χρεία μεγάλη, καὶ ἀνάγκη ἵνα σταλῶσι κάτεργα ἐκεῖσε. ἔχομεν οὖν δίκαιον ἵνα ἀπαιτήσωμεν τὴν σὴν μακαριότητα, καὶ στείλῃς κάτεργα κατὰ τὴν ἐν τῷ δεκρέτῳ συμφωνίαν.

Ἐγὼ δὲ τοῦτο οὐκ ἀπαιτῶ νῦν. λέγω δὲ ὅτι εἰς τὰς ἐξόδους τῶν τζαγκατόρων, καὶ τῶν κατέργων τῶν φυλαττόντων τὴν Κωνσταντινούπολιν ὀφείλεις χιλιάδας φλωρίων ια. τοσαῦτα γὰρ λείπονται τοῖς ἐκεῖσε. δοθήτωσαν οὖν τὰ φλωρία ταῦτα νῦν καὶ οἰκονομηθήτωσαν δι' αὐτῶν δύο κάτεργα, καὶ ἀπελθέτωσαν εἰς τὴν πόλιν. ἐγὼ δὲ γράψω, ἵνα δοθῶσι ταῦτα τὰ ὀφειλόμενα τοῖς ἐκεῖσε φύλαξι παρὰ τῆς σῆς μακαριότητος, κατὰ τὰς συμφωνίας ἡμῶν, ἀπὸ τῶν εἰσοδημάτων μου. ταῦτα πολλάκις καὶ ἐν πολλαῖς ἡμέραις μετὰ πολλῆς ἀξιώσεως, καὶ μετὰ πολλῶν καὶ καλῶν λόγων διαμηνυσαμένου τοῦ βασιλέως τῷ πάπᾳ, ἤνυσεν οὐδέν. τοιαύτας βοηθείας ὑπὲρ τῆς πατρίδος εὗρεν ὁ βασιλεὺς παρὰ τῶν Λατίνων ἐν κατεπειγούσαις ἀνάγκαις. καὶ ταῦτα αὐτὸς αὐτοπροσώπως ὢν ἐκεῖσε, μετὰ τῆς συγκλήτου, καὶ τῆς ἐκκλησίας πάσης, καὶ ἀμέσως καθικετεύων καὶ λέγων.

Pacta, in quæ consensimus, ante nostrum in Italiam adventum, in vestrum Decretum recepta ac confirmata inseruntur: Quorum inter capita, & hoc celebre continetur: quod si dum in his oris peregrinaremur, opus esset triremes submittere in adminiculum civitatis nostræ, à Beatitudine tuâ, & tuis sumptibus instructæ subministrarentur: Nunc autem eo triremes mittere in præsidium, summa discriminum ratio urget, & necessitas maxima postulat; unde nobis oblata est non perfunctioria opportunitas, Beatitudinem tuam supplicandi, ut triremes Constantinopolin amandes secundum articulos in Decreto comprehensos.

Sed nec illas nunc cum detrimento Beatitudinis Tuæ mihi fabrefieri exposco: Verum quandoquidem Beatitudo tua debet pro stipendiis sagittariorum, ac triremium, in custodiam civitatis nostræ excubantium, undecim millia Florenorum: totidem enim in nostris domi rationariis debitorum tuorum nondum expuncta perscribuntur; deponat ea jam Beatitudo tua in manus opificum, ut binas triremes adornent, Constantinopolin mittendas: Et ego Thesauri mei præfectis scribam, ut ea undecim millia, quæ tua Beatitudo debet secundum pacta ex meis reditibus, Constantinopoli persolvant: ita nihil expendet Beatitudo Tua, sed justo se debito exonerabit, & nos in maximam securitatem reponet: Hæc licet multoties, & per multos dies, assiduis precibus, sermonibuque blandissimis Imperator inculcaret, ne hilum quidem profecit: Talia nempe auxilia periclitanti Patriæ Imperator à Latinis impetravit in difficillimis temporibus, quando & ipse adesset coram facie ad faciem obversâ, ipse cum universo Senatu Ecclesiastico ac civili, ipse sine arbitro, aut parario, in propriâ personâ quotidie postularet ac deprecaretur.

τμῆμ. η. Κεφ. δ.

Οἱ δὲ Λατῖνοι ἀπῄτουν ἀπολογίας, καὶ ἔλεγον, ἢ δεῖ πεισθῆναι τοὺς ἡμετέρους ἐφ' οἷς εἶπον ἐκεῖνοι καὶ ἑνωθῆναι, ἢ εἰ ἀμφιβάλλουσιν ἔτι, διαλέγεσθαι. ὁ δὲ βασιλεὺς εἰδὼς ὡς εἰ χωρήσει πρὸς διαλέξεις, ὁ Ἐφέσου διαλέξεται, ὃν τρόπον εἴρηται πρότερον ὅτι ἔλεγεν, καὶ οὐ καθὼς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς βούλεται, οὐκ ἔτι πρὸς διαλέξεις χωρῆσαι ἠθέλησεν, ἀπέβλεπε δὲ πρὸς ἑνωτικούς τινας τρόπους, καὶ μεσίτας. καὶ ἐβουλεύετο καθ' ἡμέραν ἢ

μετὰ

Sect. VIII. Cap. IV.

Latini vero instanter objectis responsa deposcebant, affirmantes aut nos oportere eorum assertionibus submittere, & sic in unionem coalescere, aut si ulterius ambigamus, dissertationes continuare. At Imperator probe intelligens, si ad dissertationes redirent, Ephesius non alio modo cum Latinis confligeret, quam quo prædixerat, nempe ad ipsius ingenium, non ad Imperatoris arbitrium, dissertationes omnino abjudicavit Imperator, & in modis unitivis studium omne posuit: Quibus pervestigandis, consilij participes adhibuit Magnum Primicerium,

Ros-

μετὰ τοῦ μεγάλου πρωτοσυγκέλλου ἢ τοῦ Ῥωσίας, ἢ τοῦ Νικαίας ἰδίᾳ ἑκάστου παραγινομένου πρὸς αὐτόν. οἱ δὲ λοιποὶ ἐκάθηντο ἀργοί. οὐδὲ καί ποτε ἐρωτηθέντες συνήρχοντο ὡς δῆθεν βουλευσόμενοι, μᾶλλον ἐξεβάλλοντο σκώμμασι παρὰ τοῦ βασιλέως, ὡς ἀπειθεῖς καὶ μὴ συνεργοῦντες τοῖς ἑνωτικοῖς τρόποις, μήδε προνοούμενοι τοῦ ἐπὶ τῇ συστάσει τῆς πατρίδος δοκοῦντος συμφέροντος. καὶ οἱ μὲν προειρημένοι τρεῖς ὡς τῷ βασιλεῖ ἀεὶ συνιόντες, καὶ τὰ αὐτῷ δοκοῦντα συμβουλεύοντες καὶ συνεργοῦντες ἀναδοχῆς ἠξιοῦντο καὶ εὐμενείας, αὐτοί τε καὶ ὅσοι τούτοις παρείποντο. οἱ δὲ λοιποὶ θυμοῦ καὶ βάρους ἐπετύγχανον.

Ἔγραφον δὲ καί τινες ἐκ τε τοῦ Ἀγκῶνος καὶ τῆς Βενετίας τισὶ φίλοις αὐτῶν. ὅτι ὑμεῖς ἐστὲ περιωρισμένοι αὐτόθι καὶ οὐ νοεῖτε. ἠθέλησε δὲ καί ποτε ὁ Νικαίας ἐξελθεῖν ἔφιππος, χάριν μερικῆς ἀναπαύσεως. καὶ ὅτε τῇ πύλῃ τῆς πόλεως ἐπέστη, ἐκώλυσαν αὐτὸν οἱ πυλωροὶ εἰπόντες ὅτι ὡρίσθημεν ἐκ τῆς αὐθεντίας, ἵνα μὴ ἐάσωμεν τινὰ γραικὸν ἐξελθεῖν ἔφιππον. εἶπε δὲ αὐτοῖς ὁ Νικαίας, καὶ τινὰ ἄδειαν ἔχει εἰς ἡμᾶς ἡ αὐθεντία ὑμῶν, καὶ ποιεῖ τοῦτον τὸν περιορισμόν; οἱ δὲ εἶπον, ὅτι οὐ ποιεῖ τοῦτο ἡ αὐθεντία ἡμῶν, ἀλλ' ἡ ὑμετέρα βασιλεία. ὁ βασιλεὺς γὰρ διεμηνύσατο τῇ αὐθεντίᾳ ποιῆσαι τοῦτο. καὶ ἡ αὐθεντία ὥρισεν ἡμᾶς, καὶ τηροῦμεν αὐτό. ὑπέστρεψεν οὖν καὶ ἄκων ὁ Νικαίας εἰς τὸν πατριαρχεῖον. οἱ δὲ τούτῳ ἑπόμενοι ὑπηρέται εἶπον τὰ συμβάντα πρὸς ἡμᾶς. ἐφ' οἷς καὶ σφόδρα ἐλυπήθημεν καὶ ἐταράχθημεν, ἤδη τρίτον κατανοήσαντες τὸν περιορισμόν.

Rossensem & Nicænum, Quibus cum solis omnia agitabat, adventantibus assiduè, sed non nisi singulis; Cæteris omnibus in otio relictis, ac contemptis: Aut si aliquando citati pro consuetudine convenissent ad consilium, mordacibus dictis, & sale aulico persperfi ab Imperatore, eliminabantur ut immorigeri, qui Media conciliandæ Unionis non promoverent, nec caritate permoti, commoda patriæ manifesta procurarent, ut in pristinum decus restitueretur: Tres Illi intereà Imperatori conjunctissimi, quæ ipsi placuere, sanxerunt, & summâ cum contentione prosecuti sunt: cunctosque aulæ gratiâ & favore Imperiali prætervecti enituerunt, ipsi cum suis clientibus & asseclis, dum alii intimis iracundiæ procellis contacti discedere juberentur.

At circa eadem tempora nonnulli ex Ancona & Venetiis, quosdam sibi familiares è nostrâ gente per litteras monuerunt, nos intrà mænia civitatis circumscribi, nec id satis intelligere: Et cum semel Nicænus equo insidens extra pomeria in campos, animi gratiâ, excurrere desideraret, cum pervenisset ad portam civitatis, à janitoribus est præpeditus, affirmantibus, se mandatum à Magistratu accepisse, ut neminem Græcorum equo vectum, portam egredi paterentur: At quid vestro Magistratui in nostram gentem est Imperij, ut nos cancellis coerceat? cum interrogaret Nicænus, custodiæ præfecti responderunt, non à nostro Magistratu, sed à vestro Imperatore omnis circumscibendi ratio promanat, qui nostrum Magistratum id præstare instituit, quod à nobis Magistratus exposcit, cui obtemperamus. Nicænus flexis in instanti habenis rediit ad Patriarcham, nonnihil invitus: Quæ cum ejus famuli nobis enarrassent ut singula contigerunt, multum conturbati animis, ac mæsti, jam tertiam circumscriptionem deflevimus.

τμῆμα η. Κεφ. ε.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν συνήλθομεν ὁρισθέντες πάντες εἰς τὸ πατριαρχικὸν οἴκημα καὶ ἐπροοιμιάσατο ὁ βασιλεὺς οὕτωσι. ἐγὼ μὲν εἰμὶ δεφένσωρ τῆς ἐκκλησίας. Τόδε τοῦ δεφένσωρος ἔργον, ὅσον μὲν ἐπὶ τινῶν ἄλλων διαιρεθείη ἂν καὶ εἰς πλείω, ἐπὶ δὲ τῆς παρούσης ὕλης εἰς δύο ὡς μοι δοκεῖ. ἓν μὲν τὸ τηρεῖν καὶ δεφενδεύειν τὰ δόγματα τῆς ἐκκλησίας· καὶ παρέχειν ἐλευθερίαν τοῖς βουλομένοις λέγειν ὑπὲρ αὐτῶν, ὥστε προφέρειν ἀνεμποδίστως, ὅπερ ἂν ὡς ὑγιὲς

Sect. VI. Cap. XV.

Non multum posthæc, quodam die, in Patriarchale domicilium acciti convenimus, quando nobis Imperator sic præfatus est; Ut ego memet Defensorem Ecclesiæ profiteor, ita Defensoris officium, etiamsi in plura forsan distribui possit munia, tamen ad hoc quod agitur institutum, in duo particularia commode dispertiri videatur: Primo ut Defensor sarta tecta tueatur, & muniat Ecclesiæ dogmata, sic ut qui de eisdem ratiocinari cupiant, libertatem adipiscantur, sine obstaculo efferendi quæ ad sanam doctrinam pertingere arbitrabuntur, & eos

ὑγιὲς δόγμα λέγειν παρακέλευται, καὶ ἐπέχειν τὸ ἀποσκώπτειν τοὺς φιλονείκως καὶ ἐχθρωδῶς ἀντιλέγοντας. ἕτερον δέ ἐστι τὸ συνέχειν καὶ συντηρεῖν πάντας τοὺς ἡμετέρους ἐν ὁμονοίᾳ ὡς ἂν ἅπαντες ὑφ᾽ ἑνὶ βουλεύματι, καὶ μιᾷ συμφωνῶσι γνώμῃ. ταῦτα οὖν ἐστι κατὰ τὸ παρὸν τὸ ἐμὸν ὡς δεφένζωρος ἔργον. καὶ διὰ τοῦτο προεῖπον ὑμῖν, ἵνα εἰδῆτε ὡς ὁ ἀντιλέγων καὶ φιλονεικῶν, καὶ μὴ τῇ τῶν πλειόνων πειθόμενος ψήφῳ, καὶ βάρος καὶ σκώμματα, καὶ ἄλλα ὅσα ἀνήκουσι πρὸς συστολὴν αὐτοῦ καὶ ταπείνωσιν εὑρέσει παρὰ τῆς βασιλείας μου, ὡς ἂν μὴ ἔξῃ αὐτῷ ἀφηνιάζειν ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ τὰ ἴδια μέτρα γινώσκειν, καὶ τοῖς πλείοσιν ἕπεσθαι. μετὰ δὲ τὰ τοιαῦτα προοίμια, κατεσκεύαζε τὸ δεῖν εὑρεῖν τινὰ μεσότητα, δι᾽ ἧς προσκολληθήσεται ἡ ἕνωσις. ἐλαλήθησαν οὖν διάφοροι λόγοι περὶ τούτου παρά τινων συνεργούντων τῷ βασιλεῖ. ὧν λεγομένων ὁ πατριάρχης τῇ συνήθει ὀδύνῃ νυγεὶς, εἰς τὸν ἴδιον ἀπῆλθε κοιτῶνα. ἔλεγον δὲ περὶ τοῦ ζητουμένου οἱ βουλόμενοι, καὶ μεταξὺ τῶν τοιούτων λόγων ἔφη ὁ βασιλεύς. εἰ εὕροιμεν τοὺς λατίνους στέργοντας ὅπερ διέξεισιν ὁ ἅγιος Μάξιμος ἐν τῇ πρὸς Μαρῖνον ἐπιστολῇ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὐ δοκεῖ ὑμῖν καλὸν ἵνα δι᾽ αὐτοῦ ἑνωθῶμεν;

Ἀντελάβοντο οὖν τοῦ λόγου ὁ Ῥωσίας, καὶ ὁ Νικαίας, πρὸς δὲ καὶ ὁ μέγας πρωτοσύγκελλος, καὶ ἐσπούδαζον συστῆσαι τοῦτο ὡς καλὸν, καὶ καταπεῖσαι πάντας ἵνα στέρξωσι τοῦτο. ὁ Ἐφέσου δὲ καὶ ὁ Ἡρακλείας, καὶ τινὲς ὀλίγοι ἀντέλεγον. ἔλεγε γὰρ ὁ Ἐφέσου. ὅτι οἱ λατῖνοι δοξάζουσι τὸ ἐναντίον, οὗπερ λέγει ὁ ἅγιος Μάξιμος. πῶς οὖν ἑνωθησόμεθα μετ᾽ αὐτῶν λόγῳ μόνῳ εἰπόντων ἁπλῶς στέργειν τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου Μαξίμου, καθ᾽ ἑαυτοὺς δὲ τοὐναντίον δοξαζόντων, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπ᾽ ἐκκλησίας κηρυττόντων; ἀλλὰ χρὴ πρῶτον αὐτοὺς τὴν ἡμετέραν ὁμολογῆσαι δόξαν σαφῶς καὶ ἀνενδοιάστως, καὶ οὕτως ἑνωθῆναι ἡμῖν.

Ἔφη δὲ πρὸς τοῦτο ὁ βασιλεὺς ὅτι τὴν διὰ γλώττης ὁμολογίαν ὀφείλομεν ἀπαιτεῖν ἐξ αὐτῶν; καὶ ἀρκεῖσθαι ταύτῃ, οὐ μὴν δὲ ἐξετάζειν, καὶ τὰς ἐν βάθει τῶν καρδιῶν αὐτῶν διανοίας. ὁ δὲ Ἐφέσου εἶπεν· εἰ κατὰ τὰς διανοίας διαφερόμεθα π... περὶ

eos quam longissimè arceat, qui contentiose & hostiliter eidem doctrinæ insultabunt: Secundo ut nostros contineat in unanimitatis nexu indissolubili, sic ut omnes in unâ sententiâ & opinione consentiant ac concordent: Quas partes Magistratus mei perpetuo excercendas suscipere mecum decrevi: Quare nec vos jam præmonere piguit, ut præscientes caveatis: Nam quicunque rixas aut jurgia excitabit, nec se plurium calculis pro consuetudine subjiciet, nil præter convitia ac contumelias à nostra Imperatoriâ Eminentiâ feret, aut si quæ tristiora supplicia excogitentur, quæ ejus pervicaciam corripiant redigantque in majorem mediocritatem, ut discat quam sibi non licebit autoritatis frænos pro libidine remordere, sed suis se metis comprehendere, & plurimorum suffragiis vota sua sacrificare: Post hæc Proæmij tonitrua, hoc tanquam futuri moliminis fundamentum substruxit: Oportere nos medium aliquod exquirere, cujus beneficio unionem consequamur: & dum varij sermones super hac re sererentur ab iis qui Imperatoris partibus inserviebant, Patriarcha veteri dolore cruciatus, in cubiculum revolvitur decubiturus: Tum singuli ut collibitum fuit de hoc loquebantur proposito, quorum confusum murmur Imperator hac novâ quæstione interrumpebat: si (inquit) Latini nobis omnia sancient, quæ Divus Maximus perscripsit in Epistola ad Marinum, nonne videbitur æquum unionem eo nomine cum Latinis pangere?

Imperatoris verba accipiebant Russorum Metropolita, Nicænus, & magnus Primicerius, & sine morâ decernunt, justum esse, eâ de caussâ pacisci cum Latinis, & nobis omnibus persuadere ut hæc confirmentur: At Ephesius, Heracleensis, & pauci alij contrarium censuerunt, & præ omnibus Ephesius: Latini (inquit) scriptis Maximi pugnantia ex Diametro opinantur: Et quo pacto cum illis in unionem coalescamus, qui Maximi verba confirmant, dum in præcordiis contrariam foveant sententiam, & in Ecclesijs palam obuccinant? Sed illud imprimis maxime est necessarium, ut Latini nostrum dogma clarè & amoto dissimulandi velo recipiant, & sic nobiscum unionem pacificantur: At inquit Imperator, solam oris professionem ab iis debemus postulare, & in eadem omnino acquiescere, nec in profunda mentis penetralia urinari: Verum si interno mentis sensu discrepabimus, respondit Ephesius, circà fidem in nullâ re concordes copulabimur. Post multos hinc illinc sermones satos, ad ultimum terminavit Imperator: Agitata satis est hæc quæstio, veniamus ad suffragia. Ephesius igitur & Heracleensis primi tulerunt vota: Non suffi-

περὶ τὴν πίστιν; οὐδὲ ἑνωθῆναι δυνησόμεθα. μετὰ δὲ τὸν πολλοὺς λόγους, καὶ τὴν δοκοῦσαν πρώτην γυμνασίαν, εἶπεν ὁ βασιλεύς. ἀρκούντως ἐγυμνάσθη τὸ ζήτημα δότωσαν γνώμας. ὁ μὲν οὖν Ἐφέσου καὶ ὁ Ἡρακλείας εἶπε, ὡς οὐκ ἐστὶν ἀρκετὸν, ἵνα δι' αὐτῆς μόνης τῆς ῥήσεως τοῦ ἁγίου Μαξίμου ἑνωθῶμεν. ὁ δὲ Ῥωσίας, ὁ Νικαίας, καὶ ὁ μέγας πρωτοσύγκελλος εἶπον τὰ ἐναντία καὶ ὡς ἀρκετὸν πάνυ τοῦτ' ἀπεφήναντο. ὁ δὲ βασιλεὺς εἰδὼς ὅπως οἱ πλείους προκατασκευάζει τῇ αὐτοῦ ἀκολουθῆσαι γνώμῃ, ὀλίγοι δέ τινες ἐνιστῶνται. προσέταξε μὴ λέγειν καθ' ἕνα, ἀλλ' ὁμοῦ πάντας εἰπεῖν τὸ, ἀρέσκει αὐτοῖς, εἰ στέργουσιν. οὐκ εἶπον ὁ Ῥωσίας καὶ ὁ Νικαίας. ἐβόησαν οὖν ὀλίγοι τινὲς, ἀρέσκει καὶ στέργομεν, καὶ ὁ βασιλεὺς ἔφη, εἰπάτωσαν τοῦτο πάντες, καὶ πάλιν εἶπον οἱ πλείους στέργομεν, καλόν ἐστι. ὁ δὲ βασιλεὺς ὁρῶν καὶ προσέχων τοῖς λέγουσιν ἔφησεν αὖθις. κἀκεῖνοι οἱ κατωτέρω καθήμενοι οὐκ ἔχουσι λαλιάν; πῶς οὐκ ἀφιᾶσι φωνήν. εἶπεν οὖν ὁ διεγείρων ἐκείνους στέργειν τὰ δεδογμένα, ὁ Νικομηδείας δὲ οὗτος ἦν, οἱ πάντες λέγουσι καὶ στέργουσι τοῦτ.

Μετὰ τοιοῦτον τρόπον, καὶ τοιαύτης ἐλευθερίας ἔλαβεν ὁ βασιλεὺς τὰς γνώμας πάντων εἰς τὸ δηλωθὲν ζήτημα. εἰ γὰρ καί τινες προσέκειντο τῇ γνώμῃ τοῦ Ἐφέσου, καὶ τοῦ Ἡρακλείας, οὐχ εὗρον ἄδειαν εἰπεῖν ὅπερ ἐβούλοντο. εἶτ' αὖθις εἰς ἑτέρους ἑνωτικοὺς προεχώρησαν λόγους. οἷς καὶ ἀντέλεγεν ὁ Ἐφέσου καὶ φιλονεικία προέβαινεν. οἱ οὖν ἀντιλέγοντες, καὶ ἐν τῇ καθέδρᾳ ἐδείκνυον τὴν διαφοράν. ἐν ταύταις γὰρ ταῖς ἰδίαις συνελεύσεσιν ἀπέναντι τοῦ Ἐφέσου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐκάθηντο. ὁρῶν οὖν ὁ Ἡρακλείας τὸ ἐμπαθὲς καὶ φιλόνεικον τῶν ἀντιλεγόντων τῷ Ἐφέσου, εἶπε πρὸς αὐτούς. ὅτι μετ' ἀληθείας πρὸς πάθος λέγετε πάντες ὑμεῖς. ἀκούσαντες δὲ τοῦτο ὁ Ῥωσίας, καὶ ὁ Νικαίας εἶπον. σκόπει ὡς ὑβρίζεις ἡμᾶς. καὶ τί κακὸν λέγομεν, καὶ ὑβριζόμεθα παρὰ σοῦ; καὶ ἐπεχείρησεν ὁ Ῥωσίας ὀχληρῶς φέρεσθαι κατὰ τοῦ Ἡρακλείας. καὶ ὁ βασιλεὺς σιωπὴν ἐπιτάξας τῷ Ῥωσίας, ὅλος αὐτὸς φέρεται κατὰ τοῦ Ἡρακλείας ἐν θυμῷ.

Καὶ ὦ δέσποτα ἔφη πόθεν ἔχεις τὸ λέγειν οὕτω, καὶ σκώπτειν καὶ ἀναισχυντεῖν; οὐ γι-

sufficere, ad unionem procurandam, si Latini nobiscum in dicta Maximi consentiant: At Rossensis, Nicænus, & Magnus Primicerius plane contraria, omnino sufficere, nec ultrà quid quæri, aut expectari posse pronuntiarunt. Imperator haud ignarus, suffragantium quotam partem ad mentem suam efformarat, & quam pauci essent in adversum luctaturi, mandavit sigillatim suffragia ne proferrent, sed unâ voce inclamarent, Placere sibi si in sententiam Rossensis ac Nicæni pedibus eunt: unde pauci statim vociferarunt, Placet, & confirmamus: At simul omnes pronuntient, inquit Imperator, tum pauci plures, præclarum est, conformamus: Tum Imperator conventum circumlustrans oculis, & animadvertens qui suffragarentur, rursus edixit: At illi qui inferiora scamna premunt, cur muti sedent? quid ni attollunt vocem? Ad hæc, ille cujus partibus incubuit negotium attemperandi hominum suffragia, sancire quæ Imperatori placuissent, & is erat Nicomediensis præsul, sublatâ pro omnibus voce, pronuntiavit: Universi assentiunt, stabiliunt, applaudunt.

In hunc modum, & hac indultâ libertate, Imperator suorum omnium suffragia ad hanc controversiam prolixit: Nam quamvis aliqui sententiæ Ephesij & Heracleensis firmiter adhærescerent, tamen præfocatis suffragijs linguas cohibere coacti sunt: At determinato semel hoc medio, ad alia sermocinia unionis conciliativa progressi sunt: Quibus Ephesius contradixit, & in magna jurgia cum æmulis erupit: qui dum in ipsum exæstuarunt, ab ipso sedilia capessendi ordine indicia odij patefecere. Etenim in his privatis conventibus, rectà è regione Ephesio, suisque se collocarunt, adversis frontibus, ut arietes cum coniscant: Ita ut istos Ephesio Diametrales cum animadverteret Heracleensis, tantâ æmulatione & rixandi libidine abreptos, exclamaverit: Profecto vos omnes loquimini, à studio partium, & affectu occæcato: Quod ubi Rossensis & Nicænus audivissent excandescentes: Vide (inquiunt) quam gravi contumelia nos petulanter proteris: & quæ maledicta nostra hanc à te acerbitatem promeruere? & parum aberat Rossensis, quin ad pugnam spectaret, & turbulenter in Heracleensem debaccharetur: sed Imperator indicto Rossensi silentio, totus ira & furore percitus, in Heracleensem ad hunc modum fulminavit.

Et ô Domine mi, inquit! Unde nata tibi hæc dicendi intemperies, immodestia oris, perfrictæ frontis inverecundia? Ignoras, te sacros ordines contumeliis tuis turpiter incessere? & unde nactus es hanc garriendi licentiam? nostine quâ te metâ modereris? nostine agnitio tui ipsius, & bene morati hominis institutio, qui-

γινώσκεις ὅτι ὑβρίσας σὺ ἀρχιερεύς; καὶ πόθεν ἔχεις σὺ τὴν ἐξουσίαν ταύτην; οὐκ οἶδας τὰ μέτρα σου; οὐδὲ γινώσκεις μέχρι τινὸς φθάνει ἡ γνῶσις, καὶ ἡ παίδευσίς σου; ἀλλὰ ὅτι ὑπάρχεις ἀπαίδευτος καὶ χωρίτης διὰ τοῦτο προλωέχθης λέγειν τοιαῦτα. εἰ γὰρ ἦσθα φρόνιμος καὶ πεπαιδευμένος οὐκ ἂν ἔλεγες οὕτως ἀναίδην. οὐδ᾽ ἐπὶ τοσοῦτον ἀναισχυντεῖς ἐνώπιον βασιλέως. καὶ ἕως πότε ἀνέξομαι τῶν τοιούτων σου ἀναισχυντιῶν; μέχρι τινὸς καθέξω τὰ σά; ἢ νομίζεις ὡς οὐκ οἶδα, ὅσα λέγεις καὶ κατασκευάζεις πρὸς ἐμποδισμὸν τοῦ θείου τούτου ἔργου τῆς ἑνώσεως; οἶδα ἀκριβῶς πῶς εἰς τοῦτο διάκεισαι, καὶ ὅσα κατὰ τῆς ἑνώσεως πράττεις. καὶ μετὰ ἀληθείας πληροφοροῦμαι, ὅτι προείλου ἂν πωλῆσαι καὶ τὸν μανδύαν ὃν φορεῖς πρὸς ἐμποδισμὸν τῆς ἑνώσεως. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἤλθομεν ἐνταῦθα; ἐπὶ τὸ λέγειν καὶ πράττειν ἕκαστον τὸ δοκοῦν αὐτῷ, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸ συμπρᾶξαι πάντας τὸ κοινῇ συμφέρον. σὺ δὲ οὐκ αἰδῇ; οὐδὲ συστέλλῃ; οὐδὲ δειλιᾷς τἀναντία λέγων καὶ πράττων; ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐποίησας ὅτε συνήλθομεν εἰς τὴν παλατιανὴν καὶ εἶπές μοι ἐνώπιον τῆς κυρίας μου τῆς δεσποίνης, τῆς μητρός μου ὅπερ μοι εἶπες; ἐγὼ δὲ μακροθυμήσας ὑπέμεινα. αὐτὸς δὲ οὔτε ἐνόησας, οὔτ᾽ ᾐδέσθης εἰς ὃ εἶπες. οὕτω καὶ νῦν ἀναισχυντῶν λέγεις ἅπερ σοι οὐκ ἔξεστι. διότι ὑπάρχεις ἰδιώτης ἄνθρωπος, καὶ ἀπαίδευτος, καὶ βάναυσος καὶ χωρίτης, καὶ οὐ γινώσκεις, οὐδὲ αἰσθάνῃ ὁποῖοι εἰσὶν οἱ λόγοι σου. αἴτιος δὲ πάντων καὶ ὧν λέγεις καὶ ὧν ποιεῖς εἰμὶ ἐγώ. εἰ γὰρ ἐποίουν σοι ὃ προσῆκεν εἰς ὅπερ μοι εἶπες ἐνώπιον τῆς κυρίας μου τῆς δεσποίνης, ἦσθα ἂν καὶ αὐτὸς, καὶ πᾶς τις ἄλλος ὁ κατὰ σὲ προσεκτικὸς καὶ προμελετῶν τὶ ἂν εἴπῃ. νῦν δὲ ἡ ἡμετέρα μακροθυμία τε καὶ πρᾳότης ἐπὶ πλέον σε κατέστησεν ἀπαίδευτον καὶ ἀναιδῆ. ταῦτα μὲν καὶ ἕτερα πολλὰ τοιαῦτα ῥήματα θυμοῦ καὶ βάρους πλήρη κατὰ τοῦ Ἡρακλείας ἐρευξάμενος ὁ βασιλεὺς μετ᾽ ὀργῆς, καὶ ἐπαναλαμβάνων καὶ ἀνακυκλῶν δίς τε καὶ τρὶς τὰ αὐτὰ ἀσχέτῳ ῥύμῃ θυμοῦ, μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἐν τοῖς τοιούτοις κατέτριψεν.

Ὀψὲ δὲ καὶ μόλις παυσαμένου εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἡρακλείας. εὐχαριστῶ σοι δέσποτά μου ἅγιε, ὅτι ἀντὶ τῶν δουλειῶν ὧν σοι ἐδού-

quibus terminis sit complectanda? nisi expers omnis cultioris disciplinæ, merus esses rusticus ac paganus in tantam inurbanitatem nunquam prorupisses: Nemo enim civilibus moribus imbutus aut doctrinâ, tam impudentem se ferret, aut coram Imperatore suo, omni abrenuntiaret verecundiæ. Quousque te perpetiar? quousque feram hos mores despuendos? Tune me nescire arbitraris, quibus susurris clandestinis, quibusque machinamentis te componis ut hoc divinum opus unionis præpedias? Ego te intus, & in cute novi, & quæ quotidie moliris contrà unionem & quæ muginaris: Et ex intimo pectore persuadeor, velle te ipsum hoc quod humeris gestas auctionari paludamentum, ut vel minimum posses sufflamen huc negotio obtrudere: At huc non convenimus, ut cuique fas esset pro suâ libidine dicere, facere, quodcumque sibi videretur, sed ut communibus consiliis publicam utilitatem patriæ investigemus: An te igitur tui non dispudeat? Nec demittis auriculas, nec te contrahis erubescentiâ & dolore, mentis ab aliorum studiis alienatæ? Quod olim mihimetipsi feceras, cum semel in Palatianam occurreres, ubi mea mater habitabat, cujus conspectu, nonnulla in meipsum contumeliosa ingesseras: At ego clementia usus, memet à vindictâ cohibui, te vero deliræ mentis impotem, nullus delicti sensus perculit: Ita & nunc effrænis ac impudens effutire non verebaris, quæ te summopere dedecebant: Quare in posterum te pronuntio idiotam & indoctum, sordidum ac illiberalem Mechanicum, agrestem Oenomaum: qui nec sapit, nec intelligit, quibus alveis sua verba decurrant: At in memetipsum convertendum est ferrum, in me unum enormitatis tuæ tota ratio recumbit: Nam si tunc ultum ivissem insulsam oris tui petulantiam, & convitia quibus me in præsentiâ matris lacerabas, opportunè forsan docuissem, & te, & qui ad tui imaginem mores suos effingunt, in posterum prudenter ac sobriè præcavere, quid effutirent: Nunc mea patientia & mansuetudo te ad hanc incultam, & incastigatam impudentiam sola provexit. Hæc & alia multa hujusmodi dicta, indignationis plena, in Heracleensem Imperator evomuit, tantâ cum loquendi tempestate, ut sæpe eadem verba repeteret, bis terve irarum implacabili torrente, & sesquihoram integram in his enuntiandis consumeret.

Vix tandem desæviente horribili increpandi procellâ conticuerat Imperator, cum sic objurgationem diluit Præsul Heraclææ: Immensas ago tuæ pientissimæ Majestati gratias, quod mea officiosa obsequia tibi semper prona, & labores quos tuam in gratiam exantlavi, & miseriæ,

δούλευσα, καὶ ἀντὶ τῶν κόπων ὧν ἐκοπίασα καὶ ἀντὶ τῶν ταλαιπωριῶν καὶ τῶν κινδύνων καὶ τῶν ἄλλων περιστατικῶν ὧν ὑπέστην, ἐκπληρῶν καὶ ἐξυπηρετῶν τὰ καταθύμιά σοι, τοιούτους ἐλεγμοὺς ἤκουσα παρὰ τῆς ἁγίας βασιλείας σου, καὶ τοιαύτας ἀπέλαβον εὐεργεσίας καὶ ἀμοιβάς. εἶτα ἐπαύσαντο πάντες καὶ ἐφ' ἱκανὸν ἐκάθηντο ἄφωνοι. μόλις δέ ποτε ἠξίωσαν τὸν δεσπότην ἐκ τῶν ἀρχιερέων οἱ πλησίον αὐτοῦ καθήμενοι, ἵνα μεσιτεύσῃ καὶ διαλλάξῃ τῷ Ἡρακλείας ὃ καὶ γέγονεν. ἀξιώσαντος γὰρ τοῦ δεσπότου καί τινων ἀρχιερέων εἴρηκεν ὁ βασιλεύς. ἐγὼ ἤδη ἀφίημι τόγε νῦν ἔχον, καὶ συμπαθῶ τὸ περὶ τούτου. αὐτὸν δὲ χρὴ προσέχειν εἰς τὸ ἑξῆς. οὕτως ἐτίμησεν ὁ βασιλεὺς τὸν τοποτηρητὴν τοῦ Ἀλεξανδρείας, καὶ πρόεδρον τῶν ὑπερτίμων.

seriæ, ac pericula quæ pertuli, & reliqui casus adversi ac calamitosi, quos lubens subivi, ut tua jussa capesserem, & animo tuo semper grata præstarem, tales à tuâ Majestate redargutiones repprererint, & talem gratitudinis compensationem reportârint. Exinde tota corona conticuit, ac in longum silentium sine murmure ac susurro duravit. Tum præsules Despotæ in proximo assidentes, eum exorabant, ut mediator intercederet pro Heracleensi, quod factum fuit: Nam Despota, aliisque primarijs Episcopis ad Imperatorem intervenientibus, eum precibus sic inflexerunt, ut diceret: Remitto culpam, & misericorditer condono, eâ tamen sub conditione, ut in posterum sibi cautius prospiciat. Atqui ad hunc modum Imperator Patriarchæ Alexandrini primum vicarium, ac primarium Metropolitanorum totius Orientis Antesignanum increpationibus dedecoravit.

τμήμ. η. Κεφ. ϛ.

Ἐπὶ τούτοις ἡ ἀργία πάλιν διεδέξατο ἡμᾶς, καὶ ἐκαθήμεθα πάσχοντες καὶ ταλαιπωροῦντες. παρέδραμε γὰρ καὶ ἡ προθεσμία, δηλαδὴ ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ οὔτε πρᾶξίς τις, οὔτε λόγος ἐπελέσθη. ἀλλ' οὐδὲ μνήμης τοῦ σιτηρεσίου ἐμνήσθησαν, οἱ ὑπισχόμενοι παρέχειν αὐτοῖς δὶς τοῦ μηνὸς καὶ ὅτε ἂν ζητήσωμεν. ἤδη παρῳχηκότων τριῶν μηνῶν καὶ ἐπέκεινα. πάντες μὲν οὖν ἔπασχον ὑπὸ τῆς ἐνδείας. οἱ δὲ τοῦ βασιλέως γιανίτζαροι καὶ πλέον τῶν ἄλλων ὡς ἐνδεέστεροι καὶ πένητες. διὸ καὶ προσήρχοντο τῷ μεγάλῳ πρωτοσυγκέλλῳ ὡς μεγάλα παρὰ τῷ βασιλεῖ δυναμένῳ. καὶ ἠξίουν ἵνα παρακαλῇ τὸν βασιλέα καὶ παρέχῃ τι πρὸς διατροφὴν αὐτῶν. ὁ δὲ παρακαλέσας δὶς καὶ τρίς, ἤνυσεν οὐδέν. τῶν δὲ ἐπικειμένων ἐπὶ πλέον αὐτῷ, ἔδωκεν αὐτοῖς οἴκοθεν φλωρίον ἕν, καὶ μεθ' ἡμέρας πάλιν ὡσαύτως πεποίηκεν. τῶν δὲ αὖθις ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐνδείας προσερχομένων, καὶ αἰτούντων ἵνα ἢ ἀπὸ τοῦ βασιλέως, ἢ ἀφ' ἑαυτοῦ προνοήσηται αὐτῶν, αὐτὸς τὴν τοῦ βασιλέως εἰδὼς διάθεσιν. καὶ τὴν παράκλησιν τὴν πρὸς αὐτὸν ἀποδοκιμάσας ἔδωκεν αὐτοῖς ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ ἱερατικὰ αὐτοῦ ἐπιμάνικα, καὶ εἶπεν ὅτι ἐγὼ οὐκ ἔχω ἄλλο τι δοῦναι ὑμῖν. διὸ λαβόντες ταῦτα πωλήσατε καὶ φάγετε τὸ τίμημα αὐτῶν. οἱ δὲ λαβόντες διήρχον-

SECT. VIII. CAP. VI.

Ex his, in otium prolabimur grave ac molestum, in quo languentes, omni miseriarum ac calamitatum genere conflictamur: siquidem dies præstituta Divi Georgij solennitas præterierat, nec ulla res agenda nobis est proposita, aut sponsio præstabatur: Quin & omnis recordatio annonæ eorum mentibus exciderat, qui bis in mense daturos, aut quoties peteremus, se obstrinxerant: & jam tres menses & ultra effluxerant, nostrique in rerum necessariarum indigentiam miserè ruebant: Præcipuè Imperatoris Janizarij pauperiores aliis, & nativâ indigentiâ oppressi: Itaque M. Primicerium, Imperatoris flagranti gratiâ pollenter adibant supplices, ut Imperatorem hortaretur eorum misereſcere, & nonnihil ad famem depellendam elargiri: Quod bis terve tentavit, successu irrito. Quare cum vehementius instarent, de proprio Florenum impertiit, & post aliquot dieculas tantundem: Verum cum premente miseros furiali inedia, adhuc ab ipso mendicare perseverarent, ut vel Imperatoris nomine, vel suo, eorum calamitati prospiceret, Primicerius satis gnarus, Imperatoris viscera à pietate quàm abhorrerent, animum despondit se quidquam impetrare posse: sed raptam à brachio sacerdotalem armillam iis porrexit: & quandoquidem, inquit, mihi nil aliud fortuna suppeditavit, quo vos sublevem, hem istam prehendite, venundate, pretiumque manducate: Prensantes brachiale oberrant læti, ut mercatorem investigent, ostendunt Episcopis, proponunt venale, Primicerij benignitatem extollunt: At cum emptorem non invenirent, cujus

χόντο καὶ ὑπεδείκνυον ταῦτα τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ ἠξίουν ἐξωνήσασθαι, διηγούμενοι καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ μεγάλου πρωτοσυγκέλλου. μὴ ἔχοντος δέ τινος χρείαν ἐκεῖσε ἐξωνήσασθαι ἀντέστρεψαν ταῦτα τῷ δεδωκότι.

Καὶ αὖθις μεθ' ἡμέρας τινὰς τῇ ἐνδείᾳ πιεζόμενοι προσῆλθον αὐτῷ τῷ μεγάλῳ πρωτοσυγκέλλῳ, καὶ ἀπεκλαίοντο τὴν ἐσχάτην ἑαυτῶν ἔνδειαν, καὶ ὅπως ὁ μὲν διεπεράσατο τὰ ὅπλα, ὁ μὲν ἐνεχύραζε τὰ ἐνδύματα, ὁ δ' ἄλλος ἄλλο τι. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἄπιτε εἰς τὸν Ἐφέσου καὶ εἰς τὸν μέγαν Σακελλάριον. ὅτι ἐκεῖνοι ἐμποδίζουσι τὴν ἕνωσιν, καὶ ποιήσατε ὡς οἴδατε μετ' αὐτῶν. δι' αὐτοὺς γὰρ πάσχετε, καὶ ὑμεῖς καὶ πάντες, καὶ οὐδὲ δυνησόμεθα ἀπελθεῖν οἴκαδε. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἔδραμον εὐθὺς πρὸς τὸν Ἐφέσου. ὑπὲρ τοὺς εἴκοσι ὄντες, καὶ οὐχ εὗρον αὐτόν, ἐκεῖθεν ἦλθον εἰς τὸν μέγαν Σακελλάριον, ὡπλισμένοι τῷ θυμῷ, καὶ λέγουσι, τίνος χάριν οὐδὲν ἀφίετε γενέσθαι τὴν ἕνωσιν., ἀλλὰ θέλετε ἵνα ἀποθάνωμεν ἐνταῦθα; καλόν ἐστιν, ἵνα φθαρῶμεν ὑπὸ τοῦ λιμοῦ; ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι οὐκ ἀνεξόμεθα πάσχειν διά σε καὶ ἄλλον κατά σε; ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ μεγάλου Σακελλαρίου. καί τις εἶπεν ὅτι ἐκώλυσα ἢ κωλύω ἐγὼ τὴν ἕνωσιν; εἶπον, ὁ μέγας πρωτοσύγκελλος λέγει, ὅτι σὺ καὶ ὁ Ἐφέσου κωλύετε γενέσθαι τὴν ἕνωσιν, καὶ ἔστειλεν ἡμᾶς πρὸς ὑμᾶς. ὁ δὲ περιδεὴς καὶ σύντρομος γεγονώς, οὐκ εἶχεν ὅτι καὶ δράσειε, μόλις δὲ ποτε ἠδυνήθη δυσωπῆσαι καὶ καταστεῖλαι αὐτοὺς συνιέντας ἴσως καὶ αὐτοὺς καὶ καταγνόντας τὸν ἐπιβουλευτικὸν αὐτοῦ τρόπον· ὁ δὲ μέγας Σακελλάριος ἦλθεν εἰς τὸν πατριάρχην, ἵνα ἐγκλητεύσῃ καὶ κριθῇ συνοδικῶς μετὰ τοῦ μεγάλου πρωτοσυγκέλλου ὑπὲρ τῆς ἐπιβουλῆς ταύτης. λόγοις δέ τισιν ἡμεῖς καὶ ἀξιώσει ἐκωλύσαμεν αὐτόν, τὸ τίμιον περιποιούμενοι τῆς ἡμετέρας τάξεως. καὶ ἄλλοτε δὲ συγκαθημένων τοῦ τε Νικομηδείας, τοῦ μεγάλου Σακελλαρίου, καὶ τοῦ μεγάλου πρωτοσυγκέλλου, καὶ ἄλλων τινῶν, καὶ ἀνιωμένων ἐπὶ τῇ στερήσει τοῦ σιτηρεσίου, καὶ τῇ πολλῇ ἐνδείᾳ τῶν ἡμετέρων, ἔφη ὁ μέγας πρωτοσύγκελλος, ὅτι ἐγὼ κατέστησα, καὶ ἐκράτησα τὸ σιτηρέσιον.

Ὅπερ ἀκούσας ὁ μέγας Σακελλάριος καὶ

jus usui esset hoc promercale reversi in dantis manus restituunt.

Interjectis vero aliquot diebus iidem præ indigentiâ intolerabili ad Primicerium venerunt, & cum lacrymis deplorarũt suam infimam egestatẽ: quod incederent sine armis, sine indumentis, quorum hæc vendiderant, illa oppignorarant, & alij aliud: At Primicerius jussit ut non ad ipsum, sed ad Ephesi præsulem & Mag: Saccellium dolorum vim omnem effunderent: ab illis vindictam reposcerent: Illi sunt, qui dum unioni obstant, vobis has calamitates propagant, soli autores omnium discriminum, quæ vos, quæ nos omnes inundant, & à reditu in Patriam præpediunt. Quibus auditis, Janizarij ad Ephesij contubernium rectâ properant, viceni aut etiam plures, quem cum intus non deprehendunt, ad M: Saccellij ædes confestim provolant: & heus tu, ocyus inclamant, quæ te ratio movet ut unionem oppugnes? Hoccine tibi est volupe, ut in externo solo extinguamur? An tibi pulchrum videtur ut fame enecti in platæis expiremus transmarinis? volumus ut intelligatis, propter te tuique similes, nos talia diu non subituros: Quærenti autem M. Saccellio, à quo didicissent ipsum unquam præpediisse, aut nunc etiam præpedire unionem? Illi dixerunt, Magnus Primicerius nobis asseruit, te & Marcum Ephesium solos unionem remorari, & nos in utrumque vestrum instigavit: Quo audito Saccellius, præ metu insidiarum cœpit angi, ac contremiscere nescius quo se veteret: blandis tamen dictis homines permulcens, ægre ad silentium & pacem reduxit, qui & ipsi forsan anteà satis animadverterant Primicerij insidiosam, ac perfidam indolem: Saccellius vero Patriarcham illico adiens hæc detulit, litem Primicerio intentaturus coram Synodo, ut pœnas luat falsæ criminationis, & insidiarum: At nos Saccellij mentem precibus delinivimus, ordinis nostri dignitatem conservare cupientes: Itaque cum alia vice considerent Nicomediæ præsul, Mag: Saccellius, Mag: Primicerius, aliique insuper nonnulli, graviterque ingemiscerent, detentionem Annonæ, & erubescendam suorum inopiam: Primicerius infert, habeo ego stipendia, habeo Annonam justâ lance pensitatam.

Quod dictum ut auribus arripuit attonitus Saccellius, ad eum advertens vultum exclamavit, O he! te fælicem & saginatam in deliciis! simulque pugnum contraxit, exerto pollice quasi adstipularetur & collaudaret tam præclari facinoris autorem, nempe qui ita faverit suis civibus, ac concurrerit eorum necessitati: At quod flagitium (inquit Primicerius) commisi, si mihimet prospexerim? æquumne existimetis, ut

ὁ ἐκπλαγεὶς ἔφη πρὸς αὐτὸν Σάβας. σχηματίσας ἅμα καὶ τὸν ἀντίχειρα αὐτοῦ δάκτυλον ἐπὶ βεβαιώσει καὶ ἐπαίνῳ τῆς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας συνδρομῆς αὐτοῦ καὶ προνοίας. ὁ δὲ εἶπε; καὶ τί κακῶς ἐποίησα; ἐστι. ἵνα καταπαθήητε τὰ φλωρία τοῦ πάπα ἀργοὶ, μηδὲν φροντίζοντες περὶ τῆς ἑνώσεως; ὁ δὲ μέγας Σακελλάριος ἐκπληττόμενος, οὐχ ἧττον ἢ εἰρωνευόμενος ἔφη, τί καλῶς ἐποίησας, καὶ διὰ τοῦτο σοὶ λέγω σέβας, ἐπαινῶν καὶ θαυμάζων σε, τῆς πρὸς τοὺς συμπατριώτας καὶ ὁμοφύλους συμπαθείας καὶ βοηθείας, καὶ τῆς πρὸς τοὺς πενομένους κηδεμονίας.

ut otio obtorpescentes florenos Papæ deglutiatis, sine vel mentione unionis promovendæ. Cui Magnus Saccellius hominis impudentiâ non minus obstupefactus, quam locutus ironice dixit: Ego vero tibi applaudo, pulchrè operam collocasti: ideo nuper te celebravi, ô he hominem ter beatum! in admirationem virtutum tuarum raptus, de affectu singulari in totam gentem, affines ac populares, & piissimâ curâ in pauperibus sublevandis.

τμήμ. η. κεφ. ζ.

Τοιαύτας συμβουλὰς ὑπετίθουν οἱ ἡμέτεροι τοῖς διαφερομένοις ἡμῖν, καὶ πᾶσι τρόποις τὴν ἧτταν ἡμῶν πραγματευομένοις, καὶ περιγενέσθαι ἡμῶν ἀγωνιζομένοις. τούτων οὕτως ἐχόντων ἡμεῖς ἐπὶ πᾶσι δυσχεραίνοντες καὶ ἀναγκαζόμενοι, ἐπέθημεν τῷ πατριάρχῃ, καὶ ἱκετεύσαμεν, ἵνα μηνύσῃ καὶ ἀξιώσῃ τὸν βασιλέα, ὅπως ἂν περὶ τοῦ πρακτέου ἐπιμελήσηται. καὶ μάλιστα περὶ τῆς ὑποστροφῆς ἡμῶν, ἐπεὶ ἀλυσιτελὲς ἡμῖν ἑωρῶμεν γενήσεσθαι παρὰ λατίνων συμπέρασμα. μετὰ οὖν β καὶ γ ἀξίωσιν, ἀπέστειλε τὸν Μολδοβλαχίας, τὸν μέγαν Σκευοφύλακα, καὶ ἐμὲ εἰς τὸν βασιλέα ἐροῦντας ταυτί. ἡμέραι παρῆλθον πολλαὶ καθημένων ἡμῶν ἀργῶν, καὶ ὁρῶ, ὡς οὐ γενήσεταί τι ἀγαθόν. πάσχουσιν οὖν καὶ οἱ ἡμέτεροι πάντες, καὶ ἐγὼ πλέον τῶν ἄλλων. εἰμὶ γὰρ καὶ ἀσθενής, καὶ οὐχ εὑρίσκω ἐνταῦθα τὴν προσήκουσαν ἀνάπαυσιν. καὶ διὰ τοῦτο ἐφίεμαι τῆς ὑποστροφῆς. οὐ γὰρ προαιροῦμαι ἵνα ταφῶ ἐν Ἰταλίᾳ, ὅθεν ἀξιῶ τὴν ἁγίαν βασιλείαν σου ὅπως ἀποβλέψῃς πρὸς τὴν ἐπάνοδον ἡμῶν. οὔτε γὰρ ἐγὼ, οὔθ' οἱ ἡμέτεροι δύνανται ἐπὶ πλέον προσμένειν ἐνταῦθα καὶ ταλαιπωρεῖν. ἄλλως θ' ὅτι οὐδὲ συνορῶμεν γενήσεσθαί τινα διόρθωσιν τῆς περὶ τῆς δόξης διαφορᾶς. λοιπὸν δεῖ καταλιπεῖν τὰ τοιαῦτα, καὶ φροντίσαι περὶ ὑποστροφῆς.

Ὡς οὖν ἤκουσε ταῦτα ὁ βασιλεὺς εἶπεν, ἐγὼ οὐ κάθημαι ἀργὸς, ἀλλ' ἀεὶ λέγω, καὶ ἀγωνίζομαι περὶ ταύτης τῆς ὕλης. αἰεὶ γὰρ

SECT. VIII. CAP. VII.

Talia consilia nostri homines docuerunt, & istiusmodi præceptis Latinos imbuerunt nostros adversarios, quibus nulla merx pretiosior quam nos in triumphum ducere: Atque his rebus ita se gerentibus, nos molestiis omnigenis afflictissimi, ac supremâ necessitate impulsi, Patriarcham adivimus & obsecravimus, ut Imperatorem adhortaretur, vellet tandem ad aliquam rerum administrandarum curam evigilare; & ante omnia meminisse reditus in Patriam, quando inutilem nobis omnem cum Latinis conclusionem fore jam diu perspeximus. Patriarcha post hanc supplicationem bis terve repetitam misit Moldoblachiæ antistitem, Magnum Ecclesiæ Thesaurarium, & meipsum ad Imperatorem, hæc annuntiaturos. Dies multi præteriere, ex quo ignavi substitimus ad anchoram, nec quicquam commodi in nos ex hoc negotio redundaturum jam videmus: omnes nostri mæroribus enecti contabescunt, & ego omnibus, qui cum adversissimâ valetudine colluctor, neque hic reperio solatia leniendis doloribus congrua: Quare revertere in patriam plurimum expetisco, nec mihi cupio in Italia funerato parentari: Obtestor itaque tuam Majestatem ut domum versus oculos flectat, quando nec ego, nec mei ulterius, in hac molestiarum ac difficultatum mole durare possint: præsertim cum nobis rerum fæliciorem progressum, aut determinationem differentiarum nequaquam spondeamus: quocirca juvat has controversias ut infausto sydere ortas deserere, & de remigando in patriam lætis animis meditari.

Hæc ut à nobis Imperator accepit, extemplo respondit: At ego nullo otio fruor: nam perpetuâ concertatione cum aliquo digladior de negotij nostri materiâ & fundamento: quotidie à Papa huc advolant, me quærunt, me lacesses-

γὰρ ἔρχονται πρὸς ἐμὲ οἱ ἐκ τοῦ πάπα, καὶ λέγουσι καὶ ἀπολογοῦμαι καὶ ἄλλοι μὲν κοιμῶνται. ἐγὼ δὲ ἀγωνίζομαι. ὅτι δὲ ἀργοῦμεν, καὶ παρῆλθε καὶ ἡ προθεσμία, καθὼς λέγετε οὐκ ἔστιν ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο, ἀλλ' ἀφ' ὑμῶν. ὑμεῖς γὰρ ποιεῖτε τὴν πλημμέλειαν. λέγετε δὲ ὅτι οὐ γίνεται συμπέρασμα, καὶ διὰ τοῦτο, ἵνα φροντίσω περὶ ὑποστροφῆς. τοῦτο δὲ οὐκ ἔστιν ἴδιον ἐμὸν ἀλλὰ τῆς ἐκκλησίας. εἰ οὖν ἐκκόψω τοῦτο, καὶ γίνεται τι ἀσόχημα ἀνενεχθήσεται ἡ μέμψις ὅλη εἰς ἐμὲ καὶ ὅσον μὲν εἰς τὰ ἴδια μου εἰς τὰ βασιλικά φημι, καὶ τὰ κοσμικὰ ὅσα πράττω μετὰ τῶν ἰδικῶν μου, εἰ συμβήσεται ἀστοχία τις καὶ μέμψις, οὐ λογισθήσεταί μοι τόσον δεινόν. αὐτὸ δέ ἐστιν ἐκκλησιαστικὸν, καὶ δεῖται μεγάλης σκέψεως καὶ βουλῆς ἐκκλησιαστικῆς. οὐ θέλω τοίνυν ἐγὼ μόνος ἐκκόψαι τοῦτο, καὶ λαβεῖν ὄνειδος, καὶ μέμψιν ὕστερον παρὰ πολλῶν ἴσως τῶν ἡγησομένων θάτερον μᾶλλον λυσιτελήσειν ἡμῖν. ῥάδιον γάρ ἐστιν εἰπεῖν, ἐκκόψωμεν τοῦτο. ἀλλὰ χρὴ σκέψασθαι ὁποίαν δεῖ τὴν τομὴν ἐπαγαγεῖν, καὶ μὴ ἀπότομον, καὶ οἷον μετὰ ἀξίνης, ἀλλ' ὅσον οἷόν τε κούφην καὶ πραεῖαν, εἰ καὶ δεήσει ταύτης. ὅμως ἐγὼ οὐ γνωρίζω τοὺς λόγους τούτους εἶναι τοῦ πατριάρχου λόγους. ἀλλ' ὡς ἐμοὶ δοκεῖ ἕτεροί τινες ἐπετέθησαν καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν, ἵνα μηνύσῃ μοι ταῦτα. ἐλεύσομαι δὲ ἐγὼ, καὶ ἀκούσω παρ' αὐτοῦ καὶ ἀποκριθήσομαι καὶ πλατύτερον.

Ὅμως ἐν τούτοις δέδοικα μήποτε διαφύγῃ ἡμᾶς ὅπερ ἔλεγεν ὁ κύριος Ἰωσὴφ ὁ διδάσκαλος. εἶπε γὰρ πολλάκις, ὡς εἴπερ εὐδοκήσοι ὁ Θεὸς συστῆναι σύνοδον, ἔχω τινὰ λόγον εἰπεῖν ἐκεῖσε ὅστις ἀναμφιβόλως καὶ ἀναντιρρήτως ἑνώσει ἡμᾶς. ἔστι δὲ ἄληπτος, οὐδὲ γὰρ ἔξεστί τις ἐπιλαβέσθαι πόθεν αὐτοῦ ὡς ἐναντίου, ἢ ὡς ἐπισφαλοῦς. ἀπῃώρητο δὲ εἰς τὸ κελλίον ἐν ᾧ ἐκαθήμεθα ἀπὸ τῆς δοκοῦ σφαιροειδὲς κάτοπτρον. καὶ εἶπεν ὥσπερ ἐστὶ τὸ κάτοπτρον τοῦτο ἄληπτον, οὐ γὰρ δυνήσεταί τις ἁπλῶς διὰ τῆς ἁφῆς δράξασθαι, καὶ κατασχεῖν αὐτὸ, οὕτως ἐστὶν ἔφη καὶ ὁ λόγος ἐκεῖνος ἄληπτος καὶ ἑνωτικός. ἠρώτησα γοῦν, ἵνα μοι εἴπῃ τὸν λόγον καὶ οὐκ ἠθέλησεν. εἶπον δ' αὐτῷ, ὅτι λέγεις μοι πρᾶγμα μέγα καὶ δυσεύρετον μᾶλλον δὲ μέχρι τοῦ νῦν ἀνεύρετον. καὶ εἴθε μὲν

δια-

cessunt verbis, quibus respondeo cum alij fortasse altum stertunt: Et si otio languescimus, diesque præstitutus è manibus effluxit, ut asseritis, id mihi vitio verti non debet, sed vestræ inertiæ: à vobis ipsis oriuntur temporum dispendia, quæ lugetis: Et si de fine desperabundi, me maturare reditum sollicitatis, frustra estis: Nam exitum indagari, ad officij mei rationem non vergit, sed ad Ecclesiam: Quare si hæc intempestive præscinderem, unde aliquod infortunium subsequeretur, tota culpa in me recideret: In iis enim quæ meam spectant industriam in republicâ civili, Imperatoriâ, & mundanâ, quæ mihi cum meis subditis communia sunt, si qua res male collimata à scopo aberraverit, non tam grave mihi incommodum imputabitur: At hoc totum est Ecclesiasticum: Et Ecclesiastica multâ cum solertiâ, ac abundanti cautelâ deliberanda sunt: Nolo igitur solus hujus telæ filum abrumpere, ne sævior tempestas opprobriorum ac quæstuum in me ingruat à quamplurimis, qui adhuc continuare negotia nobis magis profuturum arbitrabuntur: Nam dictu facillimum est, hoc resecemus, sed sagaci animadversione opus est, quæ incisio sit usurpanda, non violenta, ut cum dolabrâ vulnus infligitur, sed quam fieri possit lenis ac mollis, si ullâ opus sit: At nisi mea mens male auguratur, hæc nuntia à Patriarcha non sunt profecta, sed ab iis qui Patriarcham cogunt indies, atque extimulant homines ad me mittere cum his mandatis: Quamobrem Patriarcham decrevi convenire, ut explorem an hæc profuderit, & tum forsan copiosius respondebo.

Utcumque per hæc omnia metuo, ne nos defugiat, illud arcanum quod Dominus Doctor Josephus olim sæpenumero edixit: si Deus benignè opportunitatem indulgeret coeundi, in Synodum Ceneralem, habere se unicam rationem illic expendendam, quæ sine ulteriori morâ, nos in sanctissimas fœderum leges conjungeret: Sed ea est incomprehensibilis, vel ut aliorum sensui contraria, vel ut in se instabilis & incerta: Et tum fortefortuna, in conclavi quo colloquebamur speculum vitreum in modum sphæræ à summo laqueari pendebat: ut, inquit, istud vitrum apprehendi non potest, quia nemo id manibus contrectet aut retineat, ita hæc unionis ratio intellectum arguta subterfugit: Ego vero rogavi ut mihi secretum communicaret, sed recusavit: Et dixi, quando mihi proponis ponderis maximi mysterium, non modo difficulter erutum, sed quod in hunc usque diem nunquam prodiit in lucem, Deus te sospitet in expetitum illud Synodi celebrandæ tempus, ut per te Christianus orbis tam admirabili bono perfruatur: verum cum ut homo,

mor-

διαφυλάξαι σε ὁ Θεὸς μέχρι τ̃ καιρȣ̃ ἐκείνȣ, ἵν᾽ εἴπερ τ̃ Θεȣ̃ ἐςὶ θέλημα, κατορθωθείη τι τοσȣ̃τον ἀγαθὸν διὰ σȣ̃. εἰ δὲ τὸ χρεὼν ὡς ἄνθρωπος λειτȣργήσεις καὶ ȣ̓ μεταδώσεις ὁ λέγεις τινὶ, νομίζω ὅτι καὶ αὐτὸς ἁμαρτίαν ἕξεις καὶ ἡμῖν μεγίςην προξενήσεις ζημίαν. ζητῶ ȣ̃ν σε, ἀποκάλυψόν μοι τȣ̃το, καὶ ἐγὼ φυλάξω ὡς μυςήριον.

Ἐκεῖνος δ᾽ ȣ̓κ ἠθέλησεν εἰπεῖν μοι τὸ πρᾶγμα, φήσας μὴ φρόντιζε περὶ τȣ́τȣ, ἐγὼ γὰρ καὶ πρὸ τ̃ ἀπελθεῖν με προνοήσομαι ὅπως ἔχητε ὁ λέγω ὅταν ἐν χρείᾳ τȣ́τȣ γένησθε. εὑρεθήσεται γὰρ γεγραμμένον, καὶ φροντίσατε καὶ ὑμεῖς μήποτε τι τοσȣ̃τον ἀγαθὸν διαφύγῃ ὑμᾶς.

morti tasis obnoxius, si hæc apud te recōdita nulli imperties, credo & tu sceleris reus habeberis, & nobis infandum detrimentum procurabis: idcirco te obtestor, hoc mihi mysterium pandas sub certissimæ sponsionis vadimonio, quod nulli unquam id evulgabo.

At patefacere inexorabilis perstitit, verum bono jussit esse animo, & circa hoc negotium non admodum sollicito: Ego enim (inquit) antequam hinc migrabo ad plures, dabo diligentiam, ut opportunè satis ad manum quod dixi habeatur: nam scriptum reperietis, & vestrum erit curam impendere, ne vestrâ socordiâ tanta vos subterfugiat fœlicitas.

Τμῆμ. η. Κεφ. η.

Τῶν τοίνυν Λατίνων ὁσημέραι ἀπαιτȣ́ντων, καὶ σφοδρῶς ἐπικειμένων, ἢ στέρξαι ἡμᾶς ἅπερ εἰρήκασιν ἐν τ̃ πλατείαις διαλέξεσιν, καὶ ȣ̔́τως ἑνωθῆναι, ἢ πρὸς διαλέξεις αὖθις χωρεῖν, ἀναγκασθεὶς ὁ βασιλεὺς ἦλθεν εἰς τ̃ πατριάρχην, καὶ ἅτινα μὲν ἐβȣλεύσαντο μόνοι ȣ̓κ ἔγνωμεν. τῇ δ᾽ ἐπιȣ́σῃ ὥρισε καὶ σωήλθομεν πρὸς αὐτὸν, ὁ Ἐφέσȣ, ὁ Ῥωσίας, ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ καὶ ἐγώ. καὶ διεμήνυσεν μεθ᾽ ἡμῶν τῷ πάπᾳ. ὅτι ἡμεῖς ἤλθομεν ἐνταῦθα, καὶ περιεμένομεν μέχρι τ̃ νῦν ἐκδεχόμενοι γενέσθαι σὺν Θεῷ τ̃ ἕνωσιν. ἐγένοντο καὶ διαλέξεις ὅσαι δῆτα καὶ γεγόνασι. καὶ εἶπον οἱ ἡμέτεροι, καὶ εἰς τὸ περὶ τῆς προσθήκης, καὶ εἰς τὸ περὶ τ̃ δόξης, λόγȣς πολλȣ̀ς καὶ καλȣ̀ς καὶ ἀναγκαίȣς. ὁμοίως καὶ οἱ ὑμέτεροι εἶπον πολλά. συνορῶμεν δὲ ὅτι ȣ̓ σωελευσόμεθα εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ συμπέρασμα. ȣ̓́τε γὰρ ὑμεῖς σωτίθεσθε εἰς τὰς παρ᾽ ἡμῶν προφερομένας ἀποδείξεις. ȣ̓́θ᾽ ἡμεῖς τοῖς τ̃ ὑμετέρων πειθώμεθα λόγοις. καὶ ὡς ἔχω νοεῖν ἐκ τ̃ διαλέξεων ȣ̓ συμφωνήσομεν εἰς ἓν συμπέρασμα. ἐπεὶ ȣ̃ν ἐποιήσαμεν καθὼς περιεῖχον αἱ συμφωνίαι ἡμῶν. ἐκ δὲ τῶν διαλέξεων ἀνεφάνη ὡς ȣ̓ παρακολȣθήσει ἡ ἕνωσις, ζητȣ̃μεν λοιπὸν ἵνα ἐξοικονομήσῃς ἡμᾶς ἀπελθεῖν εἰς τὰ ἴδια.

Ὡς ȣ̃ν ἤκȣσε ταῦτα ὁ πάπας δεινῶς διεπήχθη. ἀντεμήνυσε δὲ δι᾽ ἡμῶν. ὅτι ἐγὼ νομίζω ὡς οἱ ἡμέτεροι ἀρκȣ́ντως ἀπέδειξαν

Sect. VIII. Cap. VIII.

Interea prementibus nos assiduè Latinis, ac vehementer instantibus, ut alterutrum statueremus, vel iis acquiescere, quæ in postremis dissertationibus contrà nos potulerint, & unionem pangere, vel disceptationes redintegrare, Imperator necessitate impulsus Patriarcham adiit: & quæ consulta privatim inter se gesserint haud liquet: sed crastino die acciti ad Imperatorem accurrimus, Ephesius, Ruthenus, Magnus Scriniarius, & ego? quos ad Papam instruxit, cū his mandatis: Successimus primū in has oras, in quibus in hunc usq; diē permansimus præstolati, si quâ Dei benignitate unio inter nos procuderetur: Eaq; fine disputationes sunt institutæ, & peractæ, quibus nostri homines tam in additamentum, quam dogma varia perpulchra, ac demonstrativa concinnarunt argumenta: Et vestri pariter suis partibus non defuere: At jam cum dolore percipimus, ad certam concludendi metam nunquam peveniemus: Neque enim vos nostrorum hominum argumentis assentimini, neque nostri vestris rationibus persuasi submittunt: Quare cum conditionibus cunctis quas nostra pacta continebant, fideliter perfuncti simus, & ex istis disceptatiunculis nulla spes superfit unionis propagandæ: obsecramus Beatitudinem suam, ut in hoc animum flectat, quo nos nostris penatibus jam demum sospites restituat.

Quæ ut Papa audiit, graviter succensuit, & hæc per nos Imperatori jussit nuntiari: Ego quidem arbitror (quæ nostrates susceperunt monstranda, abunde comprobarunt: Et vestrum erat tam perspicuè & clarè ob oculos assertis submisisse: Et si vobis adhuc hæret ambiguitatis lacuna, nostros consulite, qui vobis omnem scru-

ξαν ὅσα προέθεντο. ἔδει οὖν καὶ ὑμᾶς πεισθῆναι οἷς ἠκούσατε λαμπρῶς καὶ ἀληθῶς ἀποδεδειγμένοις. εἰ δὲ καὶ ἔν τισιν ἔχετε ἀμφιβολίας, ζητήσατε ταύτας ἀφ' ἡμῶν. καὶ οἱ ἡμέτεροι ῥᾷστα ἀποδώσουσιν ἐφ' ἑκάστῃ τοὺς λόγους. καὶ διασαφήσουσι καὶ διαλύσουσι ταύτας. οὐδὲ γὰρ ἐνέλειψέ ποτε τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐδὲ ἐλλείψει δύναμις λόγων ἀρκούντων εἰς σαφήνειαν, καὶ λύσιν πάσης ἀπορίας, παρ' οἱουδή-τινος γινομένης ἢ γενησομένης. ὅμως ὡς ἐμοὶ δοκεῖ σαφῶς ἀπέδειξαν οἱ ἡμέτεροι. ὅτι ὅπερ λέγομεν καὶ δοξάζομεν ἀληθής ἐστι δόξα τῆς ἐκκλησίας, καὶ συστάσεις παρήγαγον ἀπὸ τῶν ῥητῶν τῶν ἁγίων τῶν διδασκάλων αὐτῆς.

Καὶ λέγω ἵνα ταχθῇ ἡμέρα, καὶ συνέλθητε ἐνταῦθα ὅσοι τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου τυγχάνετε, μετὰ ἑνὸς μεταγλωττιστοῦ, καὶ προκειμένου τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου ἀνεπτυγμένου προσέρχηται ἕκαστος. καὶ ἐπιτιθεὶς τὴν χεῖρα, καὶ ὀμνύων ἐπ' αὐτῷ λέγῃ τινὰ γνώμην ἔχει εἰς ὅσα ἤκουσε παρὰ τῶν ἡμετέρων. καὶ οὕτως νομίζω συνελθεῖν πάντας εὐκόλως πρὸς τὸ συμπέρασμα. ἄπιτε τοίνυν, εἴπατε ταῦτα τῷ βασιλεῖ καὶ τοῖς ὑμετέροις. ἐγὼ δὲ πάλιν μηνύσω καὶ ἄλλα τινὰ μετ' ὀλίγον.

Ἐλθόντων δὲ ἡμῶν, καὶ ἀπαγγειλάντων ταῦτα τῷ βασιλεῖ, καὶ τῷ πατριάρχῃ καὶ τοῖς λοιποῖς, οὐ προσεδέξαντο τοὺς τοιούτους λόγους. πῶς γὰρ ἔμελλον ποιεῖν, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ εὐαγγελίου, ὑπ' αὐτοῦ κωλυόμενον ἔργον; ὁ δὲ Ῥωσίας ἐπέτρεπε λέγων, ὅτι εὑρίσκομεν ἐν τῇ γραφῇ ὅτι καὶ ὁ Θεὸς ὀμνύει. Τούτου δὲ τὸ περὶ τοῦ ὅρκου, ἐκινήθη πρότερον παρὰ τοῦ μιτυλήνης. ἐκεῖνος γὰρ πρὸ ἡμερῶν πολλῶν ἔφθασε, καὶ ἔλεγε δεῖν γενέσθαι ταύτην τὴν μέθοδον.

ſcrupulum adiment: Nunquam enim Romanæ Eccleſiæ defuit, nec defutura eſt larga rationum ſcaturigo, ab ipſo ſpiritus ſancti fonte promanans, & virtus manifeſtandæ veritatis, aut amoliendæ difficultatis, à quolibet in medium productæ vel producendæ: Utcunque mihi viſi ſunt noſtri, verum eſſe Eccleſiæ Catholicæ dogma, quod nos amplectimur ac profitemur, à Sanctorum in Eccleſiâ Doctorum ſcriptis & autoritate ſatis dilucidaſſe.

Quare id unicum cenſeo, ut ad præſtitutum diem huc confluatis, quotquot è vobis Eccleſiaſticorum inſcribuntur Catalogo, cum unico interprete: Et prolato in medium ſacroſancto Evangelio, reſerato & aperto unuſquiſque imponens Codici dextram ſanctè juret, quam ſententiam concepit, de ſingulis dogmatibus quæ noſtri explicuere: atque ita forſan, ad unicum & certum finem congrediemur: Ergo ite ocyus, hæc Imperatori veſtriſque patefacite: Ego poſt breve alia mandata ipſis ſignificari curabo.

Hæc à nobis revertentibus nuntiata Imperatori, Patriarchæ, reliquiſque, noſtrates Papæ ſermones non approbabant: Quo modo enim ſe facturos jurarent ſuper Euangelium, quod Evangelium maximè fieri prohibebat: At Ruthenus admiſit, cum Deus ipſe in ſacris literis promiſſa jurejurando firmaret: Sed hujus de juramento commenti Mitylenes Epiſcopus primus autor extitit: qui excogitatam hanc formulam, à multis antea diebus Papæ inſinuaverat, ut neceſſariam accelerandæ unioni methodum. Et quâ ſuam Papa autoritatem ampliaret, & noſtrorum hominum levitatem ac averſationem aliquo retinaculo compeſceret ac cohiberet.

τμῆμ. η. Κεφ. θ.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἦλθεν εἰς τὸν πατριάρχην, συνήλθομεν καὶ ἡμεῖς ἐκεῖσε ὁρισμῷ αὐτοῦ. καὶ ἔστειλεν ὁ πάπας Καρδηναλίους τρεῖς, τὸν Καμαρίερον, τὸν Ἰουλιανὸν, καὶ τὸν Φιρμάνον, καὶ Ἐπισκόπους δέκα. ἤρξατο οὖν ὁ Ἰουλιανός. καὶ εἶπε τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους πρὸς τὸν βασιλέα, μετὰ παρρησίας, καὶ δεινότητος, καὶ φιλοτιμίας ῥητορικῆς. ῥητέον δὲ ἐκ τῶν λό-

SECT. VIII. CAP. IX.

At Imperator Patriarcham inviſit, cujus ad nutum nos eo vocati ſubſequebamur: quo miſit etiam Papa tres Cardinales, Camerarium, Julianum & Firmanum, quibus decem inſuper adjunxit Epiſcopos: Cœpit autem Imperatori Julianus totum negotium à primordio ad finem confidenter percurrere, cum gravi eloquentiâ & ambitioſâ Rhetoricandi ſuavitate: cujus orationis ſumma capita, ut memoriæ occurrunt, perſtringere, & ipſe mihi operæ pretium faciam,

λόγων ἐκείνου, ὅσα εἰς μνήμην ἡμῶν ἐστὶν, εἰ καὶ μὴ οἷόντε κατὰ λέξιν αὐτοῦ ἐκθεῖναι. εἴρηκε τοίνυν ὡς ἀπὸ τοῦ πάπα. ὅτι ὁ Μακαριώτατος πάπας ἔστειλε κάτεργα κατὰ τὰς συμφωνίας, ἃ καὶ ἔφθασαν ἐκεῖσε εἰς ὑμᾶς κατὰ τὸν Σεπτέμβριον μῆνα, καὶ ἐνὸν ἐλθεῖν ὑμᾶς ἐνταῦθα διʼ ἐκείνων διʼ ὅλου τοῦ Νοεμβρίου, ἤλθετε κατὰ τὸν Φεβρουάριον. κἀντεῦθεν ἐγένετο ἀναλώματα πλεῖστα διὰ τὴν τοιαύτην βραδυτῆτα. εἶτα ἐλθόντων ὑμῶν ἐν τῇ Φεραρίᾳ εἴπομεν, ἵνα γένηται ἡ ἀνακήρυξις τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου, καὶ κατελείψατε πλέον μηνὸς εἰς τοῦτο. ἐζητήσαμεν ἵνα χωρήσωμεν εἰς διαλέξεις, καὶ οὐκ ἠθελήσατε, ἀλλʼ ἐζητήσατε διορίαν μηνῶν τεσσάρων. καὶ μετʼ αὐτοῦ ἵνα διαλέγησθε, καὶ ἀντὶ τῶν τεσσάρων παρῆλθον ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἠθελήσατε ἐλθεῖν εἰς διαλέξεις. ἀλλὰ καὶ ἐντὸς τῶν τεσσάρων μηνῶν συνεφωνήσατε, ἵνα συνέρχησθε μεθʼ ἡμῶν δὶς τῆς ἑβδομάδος, καὶ λέγωμεν περὶ τῶν μεταξὺ ἡμῶν διαφορῶν, καὶ ἐποιήσατε ἡμῖν καὶ γράμμα εἰς τοῦτο. συνήλθετε δὲ ὅμως ὀκτάκις εἶτα ἐπαύσασθε. ἐτάχθη ἵνα διαλεγώμεθα εἰς τὴν σύνοδον τρὶς τῆς ἑβδομάδος ἀπαραιτήτως, καὶ οὐδὲ τοῦτο ἐτηρήσατε, ἀλλʼ ἐκ διαλειμμάτων συνήρχεσθε εἶτα παρῃτήσασθε καὶ αὐτό. ἔδοξε καλὸν ἵνα ἔλθωμεν εἰς τὴν Φλωρεντίαν, καὶ εἰδότες ἡμεῖς τὰς ἀναβολὰς καὶ ὑπερθέσεις ὑμῶν ἐζητήσαμεν ἔτι ὄντες ἐν τῇ Φεραρίᾳ, καὶ ὑπεσχέθητε ἐγγράφως ἵνα ἀπαραιτήτως διαλεγώμεθα τρὶς τῆς ἑβδομάδος. καὶ μηδεμία αἰτία ἢ ἀσθένεια τοῦ βασιλέως, ἢ τοῦ πατριάρχου, ἢ τοῦ προσδιαλεγομένου ἐμποδίσῃ τὴν ἀποτεταγμένην καὶ ὡρισμένην συνέλευσιν καὶ διάλεξιν. εἰ δὲ καὶ ὁ προσδιαλεγόμενος ὑπʼ ἀσθενείας ἐμποδισθῇ, ἵνα ἀναπληροῖ ἕτερος τὴν διάλεξιν αὐτοῦ. κἂν ἐπισήμου ἁγίου ἑορτὴ τύχῃ ἐν τῇ ἀποταχθείσῃ ἡμέρᾳ, ἵνα τῇ ἐπιούσῃ γένηται ἡ διάλεξις, ἵνα ταχέως ἔλθωμεν εἰς συμπέρασμα. ὑμεῖς δὲ οὐδὲ αὐτὴν τὸ ἔγγραφον ὑμῶν ἐτηρήσατε συμφωνίαν. ἀλλʼ ἐν ὀλίγαις συνελεύσεσιν ἐπαύσασθε μὴ συμπεράναντες.

Ὁ μὲν οὖν Μακαριώτατος πατὴρ ἐπλήρωσε καὶ πληροῖ ὅσα συνεφώνησε μᾶλλον δὲ πολλαπλάσια. ὑμεῖς δὲ οὔτε

τὸ

am, quamvis ipsius verbis singula recensere non valeo: sic ergo Papæ nomine fari orsus est. Beatissimus Papa, secundum astipulationem, in imitam pacta misit Constantinopolin triremes, quæ in Mense Septembri vestra navalia appulerunt: quibus illinc ad nos revecti, ante exitum Novẽbris, satis commode potuistis huc enavigasse: Sed vos ante Februarium iter non confecistis: unde magna Papæ damna tergiversatione vestrâ succreverunt: Cum Ferrariam perventum esset, decrevimus illico Generalem Synodum, voce præconis, publicare, quod vestris procrastinationibus est retardatum, dum alter mensis effluxisset: Indictâ Synodo, vos ad concertationes statim provocavimus, quas refugistis nisi prius quatuor mensium intercapedine indultâ, quibus peractis rem gnaviter polliciti estis vos aggressuros: Et cum pro quatuor concessis, septem menses consumpti evanuissent, ne tum quidem in arenam descendere voluistis: etiamsi durãtibus iis quatuor, fide datâ spospondistis, bis in septimanâ congredi, ut primaria inter nos discrimina ventilarentur: quod scriptum vestroq; firmatũ autographo nobis obtulistis: & in toto cum tantum octies in cõventus erepsissetis, penitus cessastis in posterum. In Synodo constitutum fuit, ter singulis hebdomadibus disputationes effervefacere sine ullâ spe absentiæ excusandæ: Vos nec illud observastis, sed per incerta quædã interstitia cõvenistis tandem, & his etiam renuntiastis, cessistis omni pollicitationi, fidei ac foro: Placuit huc Florentiam migrare: Et cum satis intelligeremus vestram tarditatem, & moras quas cunctando nectitis, dum adhuc Ferrariæ hæsimus, antequam Synodum transtulimus vobiscum pepigimus, sub strictis legibus, quibus & vos subscripsistis, ut singulis septimanis ter coiretis in publicas disceptationes, sine consuto tergiversandi prætextu, ita ut nihil dissertandi ordinem interverteret: Non Imperatoris morbus, nec Patriarchæ, nec ejus qui primarias disputandi partes sustineret: sed semper procurreret disceptationum rota, & in dies solenniter revertentes revolveret: Et si decumberet primarius disceptator, ut alter in ejus suggestum succenturiaretur: si dies etiam disputatorius in celebrem alicujus Martyris festum incideret, tum in crastinum ut protelaretur, agitanda disputatio: Et sic repente, ad controversiarum periodum convolaremus: At vos nullum pacti articulum custodiistis, ne illam quidem in scripta à vobis relatam conditionem: sed cum in paucas admodum sessiones prodiissetis, ad umbram otij, sine operâ aut successu confugistis.

Interea Beatissimus Pater omnia implevit quæ ex pacto subiit, & ad modium effluentem, multi-

ti-

τὴν πρώτην ἐτηρήσατε συμφωνίαν ἣν ἐγγράφως ἐν τῇ ἀποκαταστάσει τῆς ἀνακηρύξεως ὑπεσχέθητε, οὔτε τὴν δευτέραν ὅτε εἰς τὰς διαλέξεις κατέστητε. οὔτε τὴν τρίτην ἣν ἐγγράφως ἐδώκατε τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ γινομένης μεταβάσεως. καὶ νῦν μετὰ τὰς ἐνταῦθα διαλέξεις τί ἄλλο ἢ τὴν ἀργίαν ἀσπάζεσθε; ἴσως ὡς λυσιτελοῦσαν ὑμῖν ταύτης ἀντεχόμενοι. λέγομεν τοίνυν ὅτι οἱ ἡμέτεροι ἀπέδειξαν λαμπρῶς καὶ σαφέστατα, ὅπως ὃ λέγομεν ἡμεῖς ἐστὶν ἀληθὴς δόξα τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶν αὐτῆς ἁγίων διδασκάλων. καὶ εἰ μὲν ἐπείσθητε ἐξ ὧν ἠκούσατε, ἔλθετε πρὸς τὸ συμπέρασμα, εἰ δὲ καὶ ἔτι ἀμφιβάλλετε, χωρήσατε αὖθις πρὸς τὰς διαλέξεις.

tiplicavit : Vos vero ne primo quidem pacti punctulo stetistis, in quod consensum fuit per syngraphas à vobis exaratas, post promulgatam Synodum : nec secundæ conditioni, ad disputationes jam progressi, nec tertiæ quam nobis etiam scriptam tradidistis, migraturi in Florentiam, de diligentiâ hic præstandâ: Et nunc post pauxillulas digladiationes hic habitas, quid amplectimini præter solitam desidiam, & inutilem rerum agendarum sterilitatem? gloriamini in extremâ negligentiâ, eamque ut beneficum sydus adoratis : Igitur constanter affirmamus, nostros homines in Synodo perspicuè ac clarè demonstrasse, quod nos profitemur, receptissimum haberi ac maximè Orthodoxum Dogma Ecclesiæ Catholicæ, omniumque ipsius antiquissimorum Doctorum : Quorum argumentis si victi succumbitis, ad ultimam Definitionem properate: si adhuc ambigitis, ad solitas nobiscum disceptationes recurrite.

τμήμ. η. κεφ. ι.

Οὗτος μὲν οὖν ἦν ὁ σκοπὸς, καὶ ὁ καρπὸς τῶν λόγων τοῦ Ἰουλιανοῦ πεπλατυσμένως ἄγαν εἰρηκότος αὐτοῦ καὶ ῥητορικῶς, πλέον λέγων τῶν δύο ὡρῶν ὑπερεκδικῶν τὸν πάπαν, καὶ ἐξαίρων, ἡμᾶς δὲ ὀνειδίζων καὶ διελέγχων ὡς μηδὲν ποιοῦντας ὧν συνεφωνήσαμεν. ἐφιλοτιμήθη οὖν ὁ βασιλεὺς ἀπολογήσασθαι καὶ αὐτὸς ῥητορικῶς πρὸς τοὺς λόγους, καὶ ἦν, θέων πεζὸς παρὰ λύδιον ἅρμα. ὅμως κατέληξε τὸν λόγον εἰς τὴν παραίτησιν τῶν διαλέξεων, προσθεὶς ὡς ἐπεὶ κατέλαβον ὅτι ἐκ τῶν διαλέξεων οὐ συνελευσόμεθα εἰς συμπέρασμα, διὰ τοῦτο παρῃτησάμην αὐτάς. ἀνεσκεύαζε δὲ ὁ Ἰουλιανὸς τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως εἰρημένα, καὶ συνίστησιν αὖθις ὅτι διὰ τῶν διαλέξεων ἐλευσόμεθα εἰς συμπέρασμα. ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπε πάλιν, ὅτι ἐκ τῶν διαλέξεων συμπέρασμα οὐχ ἕξομεν, καὶ οἶδα τοῦτο ἀκριβῶς καὶ πληροφορῶ ὑμᾶς. ἴσως δὲ ἑτέρου τινὸς τρόπου δυνατόν ἐστι συνελθεῖν ἡμᾶς εἰς συμπέρασμα.

Εἶτ' αὖθις ἀντεῖπε καὶ ταῦτα ὁ Ἰουλιανὸς, προσθεὶς καὶ μετὰ τῶν ἄλλων, ὅτι ὃ λέγει ἡ γαληνότης σου, ὡς διὰ τῶν διαλέξεων οὐ καταλήξομεν εἰς συμπέρασμα τοῦτο δεῖται προφήτου. ἡμεῖς δὲ οὐκ οἴδαμεν τὴν ἁγίαν βασιλείαν σου προφήτην. εἶτα καὶ ἑτέροις πλείοσι λόγοις ἀπέδειξε καὶ ἀπεφήνατο ἀναγκαίας καὶ ἀπα-

Sect. VIII. Cap. X.

Hic scopus erat ad quem collimabat Julianus, hæc edecumata messis sermonis sui, prolixi admodum, utpote qui ultrà clepsydram duarum horarum declamavit, cum insigni facultate muneris Oratorij, quo eximiè præfulgebat: Papæ integritatem ab omni culpâ immunem vendicans, & omnem violati fœderis pactique rupti labem cum opprobriis in nostros homines rejiciens: Ita ut Imperator pari ambitione flagrans, cum eadē Rhetoricandi arte Juliano respondere susceperit: quanquam longe impar congressus, non alium se probabat, quam qui in Olympicis certaminibus ad stadij cursum pedibus provocat Lydium currum velocitate pernicissimum: sed eo præcipuam vim dicendorum direxit, ut ab ulteriori disceptandi molestiâ cunctos liberari deprecaretur : rationem adjiciens, in vicem coronidis, cum spem foveret, nullam à contentionibus concordiæ finem extundi posse, ideo se dissertationibus abrenuntiare. Julianus vero dicta Imperatoris refellere, & contrarium astruere nitebatur, quod à disputationibus conclusio non sit desperanda. At Imperator replicuit, verbis idem ingeminans: Ab his concertationibus nullus unquam ad votum finis emanabit: idque ut ipse mihi sat scientificus persuadeor, ita in eam fidem permittite vos à me reponi: nec tamen animum despondeo, quin controversiarum exitum aliunde derivatum consequemur.

Julianus iterum animosè invectus obstitit: Et quod tua Serenitas, inquit, pro stabili fundamento obtrudit, ab his digladiationibus nostras discrepantias nunquam posse in expetitam con-

παραιτήτους τὰς διαλέξεις. καὶ τὸν βασιλέα ὀφείλοντα πράττειν τὰ πρὸς αὐτὰς συντείνοντα. καὶ ἐπὶ τούτοις διελύθη ὁ σύλλογος. μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν πατριάρχην καὶ ὡμίλησεν αὐτῷ ἐφ᾽ ἱκανὸν μόνος. εἶτ᾽ ἀπῆλθε καὶ εἰς τὸν πάπαν. μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἦλθε εἰς τὸν πατριάρχην. καὶ συνελθόντων καὶ ἡμῶν ὁρισμῷ αὐτοῦ οὕτω πως ἐδημηγόρησεν.

conclusionem terminare, nemo potest statuere, nisi afflatus spiritu fatidico Propheta: Nos autem tuam Serenitatem futurorum præscientiâ inclaruisse hactenus nunquam didicimus: Atque ut altius orationem pertexeret Julianus, plurimis demonstrationbus luculentissimè comprobavit, has ratiocinationes, omnino necessarias esse, & manibus nunquam dimittendas: & Imperatorem debere omni ope, & consilio easdem promovere: Atque ità conventum interrumpunt. Post hæc Imperator Patriarcham adiit, & cum eo conversatus est aliquamdiu, remotis arbitris: A quo ad Papam rectà tetendit, & ab illo reversus est ad Patriarcham: Cujus ad Imperium cum nos quoque convenissemus, sic propemodum locutus est Imperator.

τμήμ. ζ. Κεφ. ια.

Ἡμεῖς ἤλθομεν ἐνταῦθα, διὰ τὸ θεῖον ἔργον τῆς ἑνώσεως. ὡς ἂν τούτου γενομένου συναιρομένου Θεοῦ ἐπακολουθήσῃ τῇ πατρίδι τι ἀγαθόν. ἐθαρροῦμεν οὖν ὅτι διὰ τῶν διαλέξεων ἐλευσόμεθα εἰς συμπέρασμα ἑνωτικόν. εἰς τοὐναντίον δ᾽ ἐξέβη, διὸ καὶ παρῃτησάμεθα αὐτάς. εἰ καὶ οἱ Λατῖνοι ἐπιτίθενται καὶ ἀπαιτοῦσιν ἡμᾶς διαλέγεσθαι. ἔδοξε δέ μοι καλὸν ἄλλους τινὰς τρόπους ἐπιζητῆσαι δι᾽ ὧν ἐνδέχεται, εὑρεθῆναι τινὰ μεσότητα, καὶ ἑνωθῆναι δι᾽ αὐτῆς, καὶ ἐκοινωσάμην τοῦτο τῷ πάπᾳ, καὶ προεστήσαμεν, ἵνα ἐκλέξηται ἐκεῖνος δέκα ἐκ τῶν ἰδίων οὓς θέλει, καὶ ἐγὼ δέκα ἐκ τῶν ἀρχιερέων. καὶ καθ᾽ ἡμέραν ἀπέρχομαι κἀγὼ μετ᾽ αὐτῶν καὶ τοῦ μεταγλωττιστοῦ, καὶ καθήμεθα ἰδίᾳ εἰς κελλίον τοῦ πάπα. καὶ εἰς μίαν μὲν συνέλευσιν, εἴπῃ εἷς ἐξ ἐκείνων τυχὸν, ἢ ἐκ τῶν ἡμετέρων λόγους καὶ τρόπους ὡς ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, δι᾽ ὧν ἂν νομίσῃ προχωρῆσαι τὴν ἕνωσιν. καὶ τῇ μετ᾽ ἐκείνην ἄλλος, τῇ δ᾽ ἐφεξῆς ἕτερος, εἶτ᾽ ἄλλος. καὶ μεταξὺ τῶν τοιούτων λόγων καὶ τρόπων, ἐνδέχεται εὑρεθῆναι τινὰ τρόπον καλὸν δι᾽ οὗ ἑνωθησόμεθα. ἕκαστος δὲ τῶν λεγόντων ἵνα προαναφωνῇ καὶ διαμαρτύρηται καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ, καὶ ἐν τῷ τέλει τῶν λόγων αὐτοῦ, ὡς ἀφ᾽ ἑαυτοῦ ἐστὶν ἃ λέγει. καὶ δεῖ πάντας τοὺς ἀκούοντας, ὡς ἴδια αὐτοῦ ταῦτα λογίζεσθαι. ἕως ἂν ἀκουστὰ γένωνται καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς μὴ παροῦσι, καὶ ἀρεστὰ φανῶσιν, ἢ μή. καὶ εἰ ἀρεστὰ φανῶσι τοῖς σύμπασι, τότε δι᾽ αὐτοῦ ἑνωθῆναι. ὀφείλουσι

Sect. VIII. Cap. XI.

Nos huc primum in Italiam commigravimus, ut cæleste opus Unionis assequeremur, utque exinde per dei benignitatem nonnihil emolumenti in patriam redundaret: Speravimus autem publicis disceptationibus Conclusionem extrahi posse unitivam: sed contrarium varia experimenta docuere: quare easdem ablegavimus, quamvis Latini ut continuentur acrius institere: Mihi vero præclarius visum est, modos excogitare, qui nos in Mediam quandam conciliandi Formulam introducant, qua duæ gentes diversa sentientes consocientur: Atque ubi id cum Papâ communicassem, in hanc descendimus determinationem, ut ille denos quoscunque vellet, ex suis eligeret, & ego totidem ex meis præsulibus: quibuscum, & unico tantum Interprete stipatus, ipse quotidie adessem: Ac privatim in Papæ conclavi sedentes negotium ita gereremus, ut in unoquoque singulari conventu, unus aliquis Papalium forte, aut nostrorum hominum modum depromat ex suo genio, per quem credat, unionem posse fæliciter procedere: In primo congressu primus, in secundo alter, atque ita deinceps in succedaneis, dum ex omnium commentis ac rationibus illa Medietas effulserit, per quam uniamur: Oportet autem unumquemque istorum indagantium, prædicere ac attestari, & in principio Orationis suæ, & in fine, à proprio ingenio proficisci quæ proponit: Et unumquemque auditorum, seorsim, ab eo dicta perpendere & examinare, usque dum ad alios omnes res gestæ deferantur, quæ comitio non interfuere: & quousque placuerint, vel non, intelligatur: quæ si omnibus arriserint, tum progediendum ad Unionem: Quare in singulis comitiis quid singuli protulerint, necessum est absentibus declarari. Hæc cum

nobis

λοιπὸν δ' ἀναγγέλλεσθαι καθ' ἑκάςην τοῖς μὴ παρᾶσιν ἐκεῖσε, τὰ καθ' ἑκάςην λαλέμβα. ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθεν ὁ βασιλεύς.

nobis evulgasset Imperator, in palatium recessit.

τμήμ. η. κεφ. ιϐ.

Ἐξελέξατο δὲ τὸν Ἡρακλείας, τὸν Ἐφέσου, τὸν Ῥωσίας, τὸν Μονεμβασίας, τὸν Τραπεζοῦντος, τὸν Κυζίκου, τὸν Νικαίας, καὶ ἑτέρους μέχρι τῶν δέκα. καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτῶν εἰς τὸν πάπαν τέσσαρας ἢ πέντε συνελεύσεις. καὶ οὕτως ἐπαύσαντο, τοῦ βασιλέως ἰδόντος καὶ τὸ ἐντεῦθεν ἄκαρπον. ἡμῖν δὲ οὐδὲ τὸ τυχὸν ἀπηγγέλθη ἐκ τῶν εἰρημένων ἐκεῖσε κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν. ἡμεῖς δὲ ἐξετάσαντες, ἐμάθομεν, ὅπως ἐν μὲν τῇ πρώτῃ συνελεύσει κατασκεύασεν ὁ Νικαίας πολλοῖς λόγοις ὅτι χρὴ δέξασθαι ἑκάτερα τὰ μέρη ὅπερ φησὶν ὁ ἅγιος Μάξιμος περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ πρὸς Μαρῖνον ἐπιστολῇ, καὶ ἑνωθῆναι κατὰ τὸν νοῦν, τοῦ ῥητοῦ ἐκείνου. οἱ δὲ λατῖνοι οὐδ' ὅλως κατεδέξαντο τοῦτο. ἐν δὲ ἑτέρᾳ συνελεύσει εἶπεν ὁ Ἐφέσου, ὅτι εἰ ἐκβληθῇ ἡ προσθήκη ἀπὸ τοῦ ἁγίου συμβόλου δυνατὸν ἐστιν ἑνωθῆναι ἡμᾶς. ὅπερ οὐδ' ἄκροις ὠσὶ παρεδέξαντο. περιεσότερόν τι τούτων οὐδὲν ἐμάθομεν. οὐδ' εἰ οἱ λατῖνοι εἶπον τινὰς τρόπους, περὶ τῆς τοιούτων ἠκούσαμεν.

Ἐν ὅσῳ δὲ τὰ τοιαῦτα τὰ ἐπράττετο, συνηθροισμένων ποτὲ ἡμῶν εἰς τὸν πατριάρχην κατὰ τὸ εἰωθὸς, καὶ ἁπλῶς ὁμιλούντων, ἔφη ὁ πατριάρχης, ὅτι ἡ ἕνωσις καὶ ἡ εἰρήνη τῶν ἐκκλησιῶν λίαν ἐστὶν ἀναγκαία, καὶ ὠφέλιμος ἡμῖν. δεῖ οὖν καὶ ἡμᾶς χρήσασθαι οἰκονομίᾳ τινὶ ὡς ἂν εὕρωμεν αὐτήν. εἰ γὰρ ποιήσομεν μερικήν τινα συγκατάβασιν, καὶ δι' αὐτῆς εὕροιμεν πρᾶγμα ἐσόμενον εἰς μεγάλην βοήθειαν ἡμῶν, καὶ εἰς σύστασιν καὶ αὔξησιν τῆς πατρίδος. ὃ καὶ ἀκούσαντες καὶ οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν δειλιάσουσι καὶ συσταλήσονται, καὶ φεύξουσι, καὶ πρὸς τὸ θεραπεύειν ἡμᾶς, καὶ τὴν φιλίαν ἡμῶν πραγματεύεσθαι τραπήσονται, οὐδεὶς ἀδικήσει ἡμᾶς, εἰ καὶ μέρος τι ποιήσομεν συγκαταβάσεως.

Εἰρηκότων δὲ ἡμῶν ὅτι εἰς τὰ τῆς πίστεως οὐκ ἐγχωρεῖ συγκατάβασις. ἡ γὰρ συγκατάβασις ἐλάττωσιν ἐργάζεται τῆς

Sect. VIII. Cap. XII.

Elegerat autem Imperator Heracleensem, Ephesium, Rossensem, Monembasianum, Trapezuntinum, Cyzicenum, Nicænumque, cum tribus aliis ad complendum numerum denarium: quibuscum quater aut quinquies ad Papam proficiscens tandem à consilio destitit, tanquam ab inani ac infrugifero: Nobis vero ne minima quidem significata erant eorum quæ in istis conventibus tractarentur, contrà quàm Imperator promiserat: Sed ex aliorum mussitationibus exploravimus, Nicænum in primo, multis rationibus conatum persuadere Græcis, Latinisque, quantum interesset, approbare quæ D. Maximus præceperat in Epistolâ ad Marinum de processione Spiritus Sancti, & ab iisdem secundum simplicem verborum sensum intellectis, ad sanciendam unionis pactionem descendere, quod Latini penitus respuerunt. In secundo congressu aliud Ephesius obtulit: Si è Sacro symbolo, Additamentum expungeretur, subsecuturam mox unionem: quod Latini ne in extimos auricularum anfractus intrare patiebantur: Nihil ultrà de his Mediorum investigationibus intelleximus, nec si quid Latini dixerint qui, ingeniis in causâ unionis promovenda non carebant.

Dum hæc in hunc modum gererentur, Nobis pro consuetudine officij familiari Patriarcham compellantibus Patriarcha dixit: Unionem Ecclesiarum ac concordiam, nobis esse pernecessariam, & præ omnibus expetendam: Qua propter nos oportere, omni viæ, Methodoque insistere, quâ eandem acquiramus: Nam si in aliquot particularibus, Latinorum placitis cesserimus, infinitam exinde nostra patria opem, stabilimentum, rerumque omnium accretionem perciperet: Quibus cognitis hostes nostri consternati expavescerent, demitterentque se præ formidine ac metu: Et redire in gratiam nobiscum expetiscerent, nostramque amicitiam omnibus officiosis obsequiis ambirent: Nemo nos vel exerto digito lacessere auderet: si in articulo vel minimo, ipsorum votis nostra subjiceremus.

Nobis autem asserentibus, istiusmodi demissiones negotiis fidei parum convenire, quia fidei sublimitatem imminuunt, & castigant: Et hoc verum esse respondet Patriarcha: concessiones fidem aliquo modo in deteriorem sortem pro-

τῆς πίστεως. ἔφη ὁ πατριάρχης, ὅτι μὲν ἐλάττωσίν τινα ποιεῖ ἡ συγκατάβασις, οὕτως ἔχει. ἂν δὲ πρὸς τὸ κέρδος ὁ κερδανοῦμεν διὰ τῆς συγκαταβάσεως ἀποβλέψωμεν, οὐδεμίαν εὑρήσομεν ἐλάττωσιν. εἰ γὰρ συγκαταβῶμεν ἓν ἐκ τῶν κδ κεφαλαίων, πάλιν τὰ κγ ἀναπληρώσι τὸ ὑστέρημα τοῦ ἑνός. καὶ διὰ τῆς συγκαταβάσεως τοῦ ἑνὸς τούτου εὑρήσομεν τὸ μέγα κέρδος, ἐκεῖνο ὅπερ ἐστὶ εἰς μεγάλην βοήθειαν καὶ ὠφέλειαν τοῦ γένους ἡμῶν. καὶ ἄλλοτε δὲ δὶς τε καὶ τρὶς εἴρηκε τοιαῦτα τινὰ ὁ πατριάρχης προσβιβάζων τοὺς πειθομένους αὐτῷ πρὸς συγκατάθεσιν τοῦ λατινισμοῦ.

τμήμ. η. Κεφ. ιγ.

Παυσαμένων δὲ καὶ τῶν εἰρημένων συνελεύσεων, ἔγραψαν ἔκθεσιν οἱ λατῖνοι ἀνακηρύττουσαν λαμπρῶς τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ στείλαντες αὐτὴν τῷ βασιλεῖ διεμηνύσαντο, ὡς εἰ δέξοισθε καὶ στέρξοιτε τὰ ἐν αὐτῇ, ἤδη ἑνωθησόμεθα. παρῆλθον ἡμέραι τινὲς νοσηλευομένου τοῦ βασιλέως. ἤρξαντο δὲ λαβεῖσθαι τὰ ἐν τῇ ἐκθέσει παρά τινων, καὶ ἐξέπληττον καὶ ἐπέραττον πάντας. ἐλαλεῖτο δ' ἂν ὡς καὶ ὁ βασιλεὺς βούλεται συναθροῖσαι πάντας, καὶ ἀποπειράσασθαι, καὶ λαβεῖν ἐγγράφως γνώμην ἑκάστου πρὸς τὸ τίνα ἂν συγκατάβασιν ποιήσοι ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῆς πατρίδος. εἶτα συγκαλεσαμένου τοῦ βασιλέως τὸν πατριάρχην καὶ ἡμᾶς, συνήλθομεν. ὁ δὲ ἐπὶ τοσοῦτον ἠγανάκτει, ὡς μηδὲ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ δύνασθαι ἀποκινῆσαι ἐκ τοῦ προσκεφαλαίου. καὶ ὁ ἀεὶ μὲν ἀρρωστῶν, ἀεὶ δὲ φάσκων, ὡς καλῶς ἔχει, τότε μόνον εἶπεν, ὡς ἀγανακτῶ. καὶ οὐκ οἶδεν εἰ δυνήσεται εἰπεῖν ὃ θέλει μετ' ἐλευθερίας. ἔφη δὲ ὅμως ὅτι οἱ λατῖνοι ἔστειλαν ἡμῖν ἔκθεσιν, ἵνα εἴπερ ἀρέσει ἑνωθῶμεν δι' αὐτῆς. διότι δὲ ἠγανάκτουν ἐπλημμελήθησαν ἡμέραι. ἐκεῖνοι δὲ ἐπιλήθοντο ζητοῦντες ἀπόκρισιν, ὅθεν καὶ ἐφάνη μοι καλὸν, ἵνα συνέλθητε ἐνταῦθα, καὶ ἴδητε τὴν ἔκθεσιν. καὶ εἰ μὲν ἀρέσει ὑμῖν, ἵνα ἑνωθῶμεν δι' αὐτῆς εἴπητε. εἰ δὲ φανῇ ὑμῖν καλὸν ἵνα μεταποιήσητε τινὰς λέξεις, καὶ οὕτω στέρξαι αὐτὴν καὶ ἑνωθῆναι, εἰ στέρξουσι τοῦτο, καὶ

propellunt: Verum si cum damni sensu, ingens lucrum, quod exinde redundabit, in æquilibrio pensitaretur, non imminutos nos, sed auctos gloriaremur: Nam exempli gratiâ, si ex viginti quatuor relligionis capitibus, unum tantum eorum libidini contribueremus, viginti tria quæ supersunt, satis valerent unius defectum supplere: & per illud unicum quod nobis adimitur, tantum emolumentum lucraremur, ut insigni ope, & immensâ utilitate, totam gentem nostram inauraremus: Hæc & hujus commatis multa alia bis terve Patriarcha nobis inculcavit, palpum obtrudens eorum sensibus, qui sic ludificari vellent, ut suâ abjuratâ, relligionem Latinorum amplecterentur.

SECT. VIII. CAP. XIII.

Cessantibus demum istis conventibus, Latini scripserunt quandam Fidei expositionem, ipsorum Dogma luculenter enuntiantem, quâ ad Imperatorem missâ, declararunt, si eam amplecteremur, & confirmaremns, illico ad unionem paciscendam progrederemur: Verum dies aliquot præterierunt antequam ventilanda proponitur, ægrotante Imperatore: Interea nonnulli nostrum aliquibus in eadem comprehensis, illaqueari cœperunt, quod cæteros omnes turbavit, & attonitos confudit: Tandem vero rumor increbuit, Imperatorem velle nos convocare, ac experiri, sententiis cunctorum exploratis per scripta suffragia, qui Latinis articuli sint concedendi, ut patriæ utilitati inserviretur: & brevi postea Imperatore Patriarcham & nos una accersente nos advolavimus: At Patriarcha adeo lætifero premebatur morbo ut ne caput pulvillo posset attollere: & ille qui semper ægrotus, semper tamen consuevit, de valetudine interrogatus respondere, Bene rem gero, tum tantum valuit dicere, ægritudine langueo, & haud scio, an mei dolores me loqui patientur, & verba faucibus non intercipient: verba nihilominus ad hunc sensum eluctatus est: Misisse nobis explicationem quandam fidei Latinos, in quam si arrideat uniamur: Sed & aliquot dieculas effluxisse, per meam invaletudinem, licet illi magnopere institissent, responsum quotidie efflagitantes: Quare mihi visum fuit imprimis necessarium, vos simul huc conciere, ut expositionis formam examinetis: & si placuerit, coeamus in unionem: Si aliqua mutanda veniunt vocabula, priusquam suffragia contribuatis, & Latini in eadem consenserint, interpolentur: si totam reficere variatione dictionum vobis molestum videbitur, instaurate novam, quæ tam Lati-

καὶ οἱ λατῖνοι μεταποιηθήτωσαν. εἰ δὲ δοκεῖ ὑμῖν μὴ θεραπευθῆναι δι' ὀλίγης ἐναλλαγῆς, ποιήσατε ὑμεῖς ἔκθεσιν ἀρέσκουσαν ἡμῖν τε κἀκείνοις. ἵνα ἑνωθῶμεν εἰ ἐνδέχεται διὰ τοιαύτης ἐκθέσεως. ὥρισαν οὖν καὶ δεδώκασιν ἡμῖν τὴν ἔκθεσιν ἐπὶ λέξεως ἔχουσαν οὕτως.

Latinis quam nobis arridebit, & res in idem recidet si per vestram illam continget Unionem procudi. Mandavit itaque Patriarcha, & nobis in manus tradiderunt Fidei expositionem, quæ ad verbum translata hæc continebat.

τμῆμ. η. κεφ. ιδ.

Ἐπειδὴ ἐν ταύτῃ τῇ ἱερᾷ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ τῇ τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ χάριτι ἡμεῖς λατῖνοι, καὶ οἱ γραικοὶ συνήλθομεν, ὑπὲρ τοῦ μεταξὺ ἡμῶν τὴν ἁγίαν ἕνωσιν πληρωθῆναι, σπουδὴν ἀλλήλοις ἐθέμεθα ὥστε τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο τὸ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μετὰ μεγάλης ἀκριβείας καὶ συνεχοῦς διασκέψεως ἐξετασθῆναι. προκομισθέντων δὲ λόγων ἀπὸ τῶν Θείων γραφῶν, καὶ πολλῶν χρήσεων ἁγίων διδασκάλων ἀνατολικῶν τε καὶ δυτικῶν, ἡμεῖς οἱ γραικοὶ ἀποφαινόμεθα, ὅτι τοῦθ' ὅπερ λέγομεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, οὐ ταύτῃ τῇ διανοίᾳ φαμὲν, ὥστε ἡμᾶς ἀποκλείειν τὸν υἱὸν, ἐξ οὗ οὐκ ἀρνούμεθα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀϊδίως ἐκπορεύεσθαι, καὶ τὴν οὐσίαν ἔχειν καθάπερ ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ διότι ὑπελαβόμεθα τοὺς λατίνους λέγειν, Πνεῦμα ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἀπὸ δύο ἀρχῶν καὶ δύο Πνεύσεων, ἀπὸ τοῦ δὲ τοῦ τρόπου τῆς ὁμιλίας, τοῦτ' ἐστιν ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται ἐφυλάχθημεν. ἡμεῖς δὲ οἱ λατῖνοι διϊσχυριζόμεθα, ὅτι τοῦθ' ὅπερ λέγομεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, οὐ ταύτῃ φαμὲν τῇ διανοίᾳ ὥστε ἡμᾶς ἀποκλείειν τὸν πατέρα τοῦ εἶναι πηγὴν καὶ ἀρχὴν ὅλης τῆς θεότητος τοῦ υἱοῦ δηλονότι, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ἢ τοῦθ' ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται, τὸν υἱὸν μὴ ἔχειν παρὰ τοῦ πατρὸς ἢ ὅτι δύο ἀποφαινόμεθα εἶναι ἀρχὰς ἢ δύο προβολὰς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ μίαν μόνην ἀρχὴν, καὶ μοναδικὴν προβολήν. Ἐν τῷ ὀνόματι τοίνυν τῆς ἁγίας τριάδος τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐν ταύτῃ πλησίον τῇ ἁγίᾳ καὶ θεοφιλεῖ ἑνώσει τῷ αὐτῷ νοΐ τῇ αὐ-

Sect. VIII. Cap. XIV.

Quandoquidem in hanc sacram & Oecumenicam Synodum, Omnipotentis Dei singulari nutu ac gratiâ, Nos Latini, & Græci convenimus, ut inter nos unio sancta perficeretur: utrique invicem summam exercuimus diligentiam, ut articulus ille de Spiritus Sancti processione, acerrimâ indagine, & pervestigatione continuâ discuteretur: Nam post varias è sacrâ scripturâ rationes in medium allatas, multaque sanctorum utriusque Ecclesiæ tam Orientalis quàm Occidentalis patrum testimonia: Nos Græci declaramus, illud quod nos asserimus Spiritum Sanctum à patre procedere, non eâ mente à nobis proferri ut Filius excluderetur, à quo non negamus Spiritum Sanctum æternum processisse, suamque essentiam derivasse æque ac à Patre: sed quia suspicabamur Latinos affirmasse, à Patre & Filio Spritum Sanctum promanasse, tanquam à duobus fontibus, aut duobus Sacrosanctæ Trinitatis spiramentis: Ideo ab hoc loquendi modo, & in eo sensu, Spiritum Sanctum à Patre & Filio procedentem dicere, cavimus: Consimili ratione, & nos Latini: illud quod nos contendimus Spiritum Sanctum à Patre & Filio procedere, non in eo mentis sensu à nobis asseri, quasi Patrem excludere niteremur, quo minus fons esset, ac principium totius Deitatis, tam Filij quam Spiritus Sancti, aut quasi illud quod dicimus, Spiritum Sanctum à Filio procedere, crederemus Filium à Patre non derivasse, aut quasi duo principia, aut duas proseminationes Spiritus Sancti introduceremus, & non unicum tantum principium, unicam proseminationem: In nomine igitur Sacrosanctæ Trinitatis, Patris, Filij & Spiritus Sancti, tandem in hanc piam in divino numine afflatam Unionem, nos Latini Græcique, uno eodemque mentis, animæ ac rationis nodo revincti coalescimus & conspiramus, ut ab omnibus Christianis hæc fides credatur & sanciatur, quam in hæc verba explicatam profitemur. Spiritus Sanctus à Patre & Filio æternis, æternus profluxit, & ab utroque traxit essentiam simul, & personæ subsistentiam individuam: atque ita ab utroque æternè tanquam ab uno eodemque principio & origine promanans: Et siquidem

αὐτῇ ψυχῇ καὶ τῇ αὐτῇ διανοίᾳ, ἡμεῖς οἵ τε Λατῖνοι καὶ οἱ Γραικοὶ ἀλλήλοις συντιθέμεθα καὶ ὁμονοοῦμεν· ὡς ἂν παρὰ πάντων τῶν χριστιανῶν αὕτη ἡ τῆς πίστεως ἀλήθεια πιστεύηταί τε καὶ στέργηται. καὶ οὕτως ὁμολογοῦμεν δηλονότι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἀϊδίως ἐστὶ, καὶ τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν, καὶ τὸ ὑπαρκτικὸν εἶναι ἔχει ἐκ τοῦ πατρὸς ἅμα καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ ἐξ ἀμφοτέρων ἀϊδίως, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, καὶ μοναδικῆς προβολῆς ἐκπορεύεται. καὶ ἐπεὶ πάντα ὅσα ἐστὶ τοῦ πατρὸς αὐτὸς ὁ πατὴρ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ υἱῷ ἐν τῷ γεννᾷν δέδωκε πλὴν τοῦ εἶναι πατέρα. τοῦτ' αὐτὸ, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται, αὐτὸς ὁ υἱὸς παρὰ τοῦ πατρὸς ἀϊδίως ἔχει, ἀφ' οὗ ἀϊδίως καὶ γεγέννηται.

Ἀναγνωσθείσης οὖν ταύτης ἀκούσαντες πάντες ἀπεδυσπέτησαν. πλὴν γὰρ τοῦ Ῥωσίας, τοῦ Νικαίας; τοῦ Μιτυλήνης, καὶ τοῦ μεγάλου πρωτοσυγκέλλου ἀκουσάντων καὶ σιωπησάντων, οἱ ἄλλοι πάντες ἀπηγόρευσαν εἰπόντες πῶς δεξόμεθα ταύτην, ἐπεὶ διαλαμβάνει τὸ ἐναντίον οὗ δοξάζει ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία. εἶπον δὲ οἱ δηλωθέντες, καὶ ἐὰν ἐναλλάξωμεν τι τῶν ἐγκειμένων αὐτῇ οὐ δεξώμεθα αὐτήν; οἱ δὲ ἡμέτεροι εἶπον, καὶ ποία τις ἐναλλαγὴ διορθώσειε ταύτην; ἀδιόρθωτός ἐστι. καὶ ἐπεχείρησαν λέγειν ὁ Ῥωσίας, καὶ ὁ Νικαίας ὅτι οἱ ἀνατολικοὶ ἅγιοι λέγουσι τὸ διὰ τοῦ υἱοῦ. οἱ δὲ δυτικοὶ λέγουσι τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ καὶ συμφωνοῦσιν. ἐπὶ γὰρ τῆς αὐτῆς ἐννοίας λέγουσιν οἱ μὲν διὰ τοῦ υἱοῦ, οἱ δ' ἐκ τοῦ υἱοῦ. ὁ δὲ Ἐφέσου εἶπεν ὡς οὐ λέγουσι τοῦτο ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας. ἄλλην γὰρ ἔννοιαν δηλοῖ ἡ ἐκ, καὶ ἄλλην ἡ διά.

Ἐνέπεσον δὲ εἰς αὐτὴν τὴν διαφοράν. καὶ πολὺς λόγος καὶ ἀγὼν ἐγένετο περὶ ταύτης. τοῦ μὲν Ῥωσίας, τοῦ Νικαίας, καὶ τοῦ μεγάλου πρωτοσυγκέλλου τὴν αὐτὴν ἔννοιαν δηλοῦν τὰς προθέσεις ταύτας λεγόντων. τοῦ δ' Ἐφέσου ἑτέραν δηλοῦν ἀποδεικνύοντος. ὁ μὲν οὖν πατριάρχης μικρὸν ἐν τοῖς λόγοις προσμείνας ἀπῆλθεν ὡς ἀγανακτῶν εἰς τὴν κατοῦναν τοῦ Φιλανθρωπινοῦ. ὁ δὲ βασιλεὺς κείμενος ἐθεώρει, καὶ ἀκριβῶς προσεῖχε τοῖς λέγουσιν, καὶ ἐστοχάζετο τὰς διαθέσεις τῶν ἀκουόντων φθεγγόμενός τινα, καὶ αὐτὸς ἀμυδρῶς. ἐν οἷς προσέταξεν, ὅτι ὁ βούλεται εἰπεῖν ἕκαστος

μὴ

quidem omnia quæ Patris sunt, Pater ipse Filio unigenito impertiit præterquam ut Pater sit, in primâ sui generatione, etiam & illud ut Spiritus Sanctus à Filio, una cum Patre procederet, Filius à Patre, in ipsâ generatione æternâ acceptum refert, à quâ æternus ipse extitit.

His igitur perlectis, qui intererant universi occœperunt infremere ac stomachari: Præter enim Rossensem, Nicænum, Mitylenæum, magnumque Primicerium, qui ut ut audierunt, silentio tamen cogitata repressere: alij omnes publicata abdicarunt abjuraruntque: Et quo pacto (inquiunt) hanc unionem amplexabimur, quæ nostræ Ecclesiæ dogmati pugnantia ex diametro comprehendit? Verum si nonnulla permutabimus in eâ formulâ, (suggerebant prædicti) numquid non eam sine præjudicio poterimus admittere? At quæ permutatio, nostri responderunt, conciliabit in unum duo dogmata obversis frontibus arietantia? Tum Rossensis & Nicænus aliam ingrediuntut viam à duarum præpositionum differentiâ ductam, nempe: Orientales dicunt à Patre per Filium, Occidentales à Patre & à Filio Spiritum Sanctum procedere, & utrique in unius sensus eundem alveum decurrunt: Nam eâdem mentis conceptione, & illi per Filium, & isti à Filio pronuntiant: Quod Ephesins negavit, non eadem dicere, eodem mentis conceptu: Nam alium sensum *Ex*, alium *Per* exhibere.

Et in hanc differentiam altius invecti, multum pulveris excitarunt, hinc Rossensis, Nicænus & Magnus Primicerius, asseverantes eandem significationem ab utraque præpositione enasci, & illinc Ephesius longè diversam demonstrans: Patriarcha interea in his rixosis disceptationibus aliquantisper commoratus, ut infirmus ad Philanthropini contubernium se recepit: At Imperator supinus recumbebat, hac illac speculabundus, & nunc altercantium argumenta observabat, nuuc affectus auditorum: subinde inter dentes nonnulla verba immurmurans sed compressa: in quibus & illud satis clarè velle se, ut qui suffragium laturus esset, non simpliciter animi sententiam eloqueretur, sed & rationem adjungeret, quæ eum in hanc sententiam impulerit, sibi visam proposito tam convenientem: Et ut quisque in posterum meminerit, utramque tam sententiam, quam sententiæ rationem, scriptam exhibere: Hæracleensis autem ad hæc sciscitabatur: quorsum sententiam scriptam dabo? Oecumenica Synodus à nobis nunc celebratur, & si qua hujusmodi consuetudo in aliis Oecumenicis amabat fieri, eandem & nos præstabimus: Sed si prioribus inaudita seculis nunc primum irrepsit,

neque

μὴ λεγέτω ἁπλῶς, ἀλλ' ὡς ἀποδώσων καὶ τὸν λόγον δι' ὃν λέγει· ὅπερ δοκεῖ αὐτῷ ἁρμόδιον καὶ πρόσφορον. καὶ ἔτι ὥρισεν γινωσκέτω ἕκαστος ὅτι δώσει τὴν γνώμην αὐτοῦ γεγραμμένην μετὰ καὶ τοῦ λόγου αὐτῆς. πρὸς τοῦτο οὖν εἶπεν ὁ Ἡρακλείας, καὶ τίνος χάριν δώσω τὴν γνώμην μου γεγραμμένην; σύνοδός ἐστιν οἰκουμενικὴ ἡ παροῦσα. εἰ οὖν γέγονε τοῦτο καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις οἰκουμενικαῖς συνόδοις ποιήσομεν τοῦτο καὶ ἡμεῖς. εἰ δ' οὐκ ἐγένετο, οὐδ' ἡμεῖς ποιήσομεν. ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπεν, ἀλλ' ἐγὼ οὕτω γενέσθαι θέλω. θέλω γὰρ ἵνα κατέχω γεγραμμένην τὴν γνώμην ἑκάστου, ἵνα μὴ ἐξῇ τινὶ μετὰ καιρὸν διαβάλλειν αὐτήν.

Ὁ δὲ λόγος ὁ περὶ τῶν προσθέσεων ἐπλατύνετο, καὶ εἰς ἀγῶνα μέγαν κατέστη. ὁρῶν οὖν ὁ Λακεδαιμονίας ὡς οὐδὲν ἰσχύουσιν οἱ ἀντιλέγοντες τῷ Ἐφέσου, εἶπεν ὑπ' ὀδόντα. καλὸν ἂν ἦν, εἴπερ εἰσήγοντο ἐνταῦθα, καὶ οἱ λοιποὶ γραμματικοὶ εἰς συμμαχίαν τῶν κατὰ τοῦ Ἐφέσου, αὐτὸς τοῦτο προσκαλούμενος. καὶ μετ' ὀλίγον τὰ αὐτὰ πάλιν εἶπε. τοῦ δὲ πρωτεκδίκου καθημένου ἐγγὺς τούτου, καὶ ἀλγοῦντος ἐπὶ τῷ κατὰ τοῦ Ἐφέσου, μᾶλλον δ' ἐπὶ τῷ κατὰ τῆς ἀληθείας ἀγῶνι, καὶ τῷ Λακεδαιμονίας ψιθυρίσαντος, εἶπε σὺ τοῦτο ἐκδηλότερον καὶ γενήσεται. εὐθὺς στοχασάμενος τοῦτον ὁ βασιλεὺς, καὶ βλοσυρὸν ἀτενίσας, ἐμβριθῶς εἴρηκε, τί λέγει οὗτος; ὁ δ' ἐκπλαγεὶς σὺν τοῖς παρακαθημένοις αὐτῷ, καὶ μηδὲν ἀποκρινάμενος, πάλιν ἠρώτησε τί ἐστιν ὅπερ ἔφη, καὶ ἀνέφερον ἐγὼ ὃ πρὸς τὸν Λακεδαιμονίας εἴρηκεν.

neque nos consentiemus: At ità fieri præcipio, respondet Imperator: Volo uniuscujusque suffragium, manu meâ prehensum retinere, ne quod prius concessit, posteà refigat ac recalcitret.

Verum in immensum aucta crevere de præpositionibus certamina: adeo ut cum Lacedemoniæ Episcopus animadverteret, adversarios Ephesij nihil valere contrà rationes Ephesij, submissa voce insusurraverit: utinam Grammaticorum reliqui introducerentur in scenam, Antagonistis Ephesij subsidia laturi, etiamsi eos invitandi molestia meis partibus nunc accederet: Et post aliquantillum spatij eadem sub dentibus ingeminavit: Unde Protecdicus, sibilanti Lacedæmonio proximus, multumque ingemiscens, perversam hominum impudentiam, quod contrà unum Ephesium, vel ut rectius dicam, contra ipsam veritatem, totus cætus rixaretur, hæc in aurem Lacedæmonij immurmuravit: attolle tantum vocem, & voto fruêris: At Imperator id statim est suspicatus, quod auribus vix perceperat: Et quid est, quod iste clam secum mussat, truculento aspectu, oculisque defixis, quæsivit: alter attonitus, & qui illi assidebant in subselliis stupore perculsi conticuere: tum rursum Imperator, quid est, inquam? quid non loquitur? Ego vero sine morâ, ut succensenti Imperatori satisfieret, quæ Protecdicus Lacedæmonio clam immugiit, palam recitavi.

τμῆμα η. Κεφ. ιε.

Οὕτω κείμενος, καὶ ὀδυνώμενος ὁ βασιλεὺς ἐστοχάζετο καὶ προσεῖχεν ἑκάστῳ, καὶ οὐδεὶς εἶχεν ἄδειαν εἰπεῖν ἢ ἀκοῦσαι παρ' ἄλλου ἢ ἐρωτῆσαι, ἢ σκέψασθαι τὸ τυχόν. τῶν δὲ λόγων ἐπ' ἄπειρον προχωρούντων, καὶ τῆς ὥρας ἐπὶ πλεῖστον παραβαθείσης εἶπεν ὁ βασιλεὺς, ἄπιτε ἀναπαύσασθε καὶ ἀριστήσαντες πάλιν ἔλθετε ἐνταῦθα, ὃ καὶ ἐποιήσαμεν. καὶ ἐλθόντων ἡμῶν, συνεισήχθησαν ἡμῖν καὶ ὁ Γεμιστὸς, καὶ ὁ Σχολάριος, καὶ ὁ Ἀμηρούτζης, καὶ οἱ τοῦ πατριάρχου γραμματικοὶ, ὁ δὲ πατριάρχης

Sect. VIII. Cap. XV.

Ad hunc modum Imperator compositus dolore moestum animum torquebat, collimans in unumquemque, ut nemini vel auscultandi, vel sciscitandi ab alio, vel intrà proprium pectus versandi quodlibet, facultatem permitteret: At cum sermocinationes jam in infinitum excurrerant, & hora ultrà meridiem processerat, ite, dixit Imperator, vos reficite, & pransi statim redite, cui obtemperatum fuit: Reversis igitur nobis ad cætum accessisse animadvertimus Gemistium, Scholarium, & Ameruntzam, cum totâ tribu Patriarchicorum interpretum, at ipse Patriarcha adhuc apud Philanthropinum hærebat:

χῆς ἠσοβρίσατο εἰς τὴν κατάσασιν τῆς φιλανθρωπίας. ἐκινήθησαν δ' αὖθις οἱ περὶ τῶν προθέσεων λόγοι. τῶ μὲν Ῥωσίας, τῶ Νικαίας, καὶ τῶ Πνευματικοῦ ἀντιλεγόντων τῷ Ἐφέσου, συνεργούντων αὐτοῖς καὶ ἄλλων, μάλιστα δὲ τῶ Ἀμηρούτζη. τῶ δὲ Ἐφέσου μόνου αὐτοῖς ἀντιπαραταττομένου. καὶ πλείστας μαρτυρίας ἐκ τῶν ἁγίων εἰς σύστασιν τῶν ἑαυτοῦ λόγων προφέροντος, μεθ' ὧν καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Μαξίμου ῥητὸν προεκόμιζεν. πρὸς ὅπερ ὁ Νικαίας ἔφη, οὐ δεχόμεθα αὐτὸ ἐπεὶ οὐχ' εὑρίσκεται τελεία ἡ ἐπιστολή. εἶτα προήγαγε τὸ τοῦ Θείου Δαμασκηνοῦ τὸ οὐχ' ὡς ἐξ αὐτοῦ ἀλλ' ὡς δι' αὐτοῦ ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον. μόνος γὰρ αἴτιος ὁ πατήρ. καὶ μετ' ἐπεξεργασίας ἀκριβοῦς τὴν διαφορὰν τῆς ἐκ, καὶ τῆς διὰ, ἀπεδείκνυεν. ὁ δὲ Νικαίας ἔφη καὶ εἰς τοῦτο, ὅτι εἷς ἐστιν ὁ λέγων αὐτὸ καὶ οὐχὶ καινοποιούμεθα ἀπὸ μαρτυρίας ἑνὸς, προσκόμισον καὶ ἑτέρων εἰ ἔχεις.

Ἔλεγον δὲ ἐκ μέρους τινὰ, καὶ οἱ τῷ Ἐφέσου προσκείμενοι, ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡρακλείας πρὸς τὸν Βασιλέα. ὅτι ἡμεῖς ἀκούομεν καὶ τὰ λεγόμενα, καὶ καταλαμβάνομεν καὶ τὰς διαθέσεις τῶν λεγόντων, καὶ γνωμοδοτήσομεν ὅταν δεήσῃ, πλὴν εἰ καὶ φθάσας εἶπον, ὡς οὐ γράψω τὴν γνώμην μου, ἀλλ' ἤδη λέγω, ὅτι εἰ καὶ ἰδιώτης εἰμὶ, ἀλλὰ οὖν κατὰ τὸν ὁρισμὸν σου γράψω, ὅσον ἂν ἡ γνῶσις μου καὶ ἡ συνείδησις χορηγήσῃ μοι. οὐδὲ γὰρ ὀφείλω πλέον τῷ Θεῷ, καὶ οὐ νομίζω δεινὸν ὑπὲρ σολοικίσω ἢ βαρβαρίζω. ἀλλ' ἐκθήσομαι ἰδιωτικῶς ὅσον εἰς τὸ πρᾶγμα νοῶ. καὶ οὕτω μοι δοκεῖ δεῖν ποιῆσαι καὶ τοὺς λοιπούς. ἐγένετο δὲ ἀγὼν πολὺς μέχρι τῆς ἑσπέρας. αὐτὴ γὰρ διέλυσε μόλις τὸν σύλλογον. καὶ ἐπέταξεν ὁ Βασιλεὺς, ἵν' ἐκ πρωΐας συνέλθωμεν. οὗ γεγονότος οἱ αὐτοὶ πάλιν ἐκινήθησαν λόγοι, καὶ πᾶσαν σπουδὴν ἐποιοῦντο οἱ προειρημένοι, ἵν' ἢ καταπείσωσιν, ἢ καταστομίσωσι τὸν Ἐφέσου. ὁ δὲ ἐνίστατο ῥήσεις προσκομίζων τῶν ἁγίων τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων. καὶ δι' αὐτῶν πιστῶν τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα, εἰ καὶ οὐκ ἐπείθοντο οἱ ἀντιλέγοντες. ἔτι δὴ μετὰ τῶν ἄλλων τῶν πρὸς σύστασιν τῶν ἑαυτοῦ λόγων, ἵνα δείξῃ ὁ Ἐφέσου, ὅπως χρῶνται οἱ ἅγιοι τῇ τε διὰ, καὶ τῇ μετὰ, προσήνεγκε τὸ τοῦ Νύσσης Θείου Γρηγορίου ῥητὸν τὸ φάσκον.

Πατὴρ μὲν ἄναρχος καὶ ἀγέννητος, καὶ

bat: Cœpit autem novissima illa de Præpositionibus controversia commoveri, Ephesium Rossense, Nicæno, Primicerio oppugnantibus, quorum partibus adjunxerant se tum plurimi, ac præcipuè Amerutza: At contra omnium molimina Ephesius aciem obversam instruxit, & testimonia quamplurima strinxit, ex Sanctissimorum Patrum armamentario ad causam suam communiendam: Inter quæ & unum ex D. Maximi Epistola ad Marinum: quod Nicænus ut cassum declinavit, cùm nullibi integra reperiretur Epistola: Deinde D. Joannis Damasceni produxit autoritatem Ephesius, in hæc verba: Non ab illo, sed per illum Spiritus Sanctus procedit: Nam causa omnium Pater perhibetur: Et acutissimâ commentatione inter Ab & Per differentiam determinavit: Nicænus respondit, Damascenum ut unum è multis haberi, nec tanti momenti nomen, ut propter illud in Ecclesia debeat quid innovari, promat alium, si possit, Ephesius ex censu antiquorum.

Quin & aliquatenus prout poterant, Ephesio subsidia ferebant, qui Ephesij partibus se addixerant: Et Heracleensis his verbis Imperatorem allocutus est: Nos quæ proferuntur hic à singulis audimus, & intelligimus dicentium affectus, cum opus erit suffragia exhibituri: Et quamvis nuperrimè profiterer me nulla scripturum suffragia, nunc cano palinodiam, & licet à tua Majestate olim pronuntiatus Idiota, si jusseris scribam, sed quæ mihi rerum peritia, & mea conscientia dictabunt: & haud scio, an ad ulteriorem pietatis legem ipsi Deo obstringor. Nec mihi grave erit, nec molestum, quam barbarè, aut invenustè loquar, dum ut simplex Idiota quantum percipio, syncerè exprimam: & quod mihi, idem omnibus elaborandum arbitror. Duravit hæc acris contentio usque ad vesperam, quæ ægrè tandem conventum dimisit. Egredientibus mandavit Imperator, ut cras mane iterum congrederemur: Cui imperio nos obsecuti, in eandem digladiandi materiem incidimus, & omnem operam navarunt prædicti, ut Ephesio persuaderent, vel os obstruerent: At ille semper vibrabat argumenta, è ditissimis antiquissimorum Patrum monumentis, quibus à se asserta comprobaret, quamvis adversarij nulla veritatis luce inflecterentur: Quando & inter cætera, sententiam suam confirmantia, ut monstret, quo sensu Patres has præpositiones Per & Cum usurpaverint, Gregorij Nysseni dictum in hæc verba promulgatum proposuit.

Pater ingenitus principio caret, ac Pater semper mente concipitur: ab illo autem in eadem continuâ serie sublatâ omni intercapedine, Filius Unigenitus eodem mentis conceptu cum Patre cointelligitur: Per illum autem atque una aut

καὶ αἰεὶ πατὴρ νοεῖται. ἐξ αὐτοῦ δὲ κατὰ τὸ προσεχὲς ἀδιαστάτως ὁμογενὴς υἱὸς τῷ πατρὶ συνεπινοεῖται. δι' αὐτοῦ δὲ καὶ μετ' αὐτοῦ, πρίν τι κενὸν καὶ ἀνυπόστατον διαμέσου παρεμπεσεῖν νόημα, εὐθὺς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον συνημμένως καταλαμβάνεται. οὐχ ὑστερίζον κατὰ τὴν ὕπαρξιν μετὰ τὸν υἱόν, ὥστε ποτὲ τὸν μονογενῆ δίχα τοῦ Πνεύματος νοηθῆναι, ἀλλ' ἐκ μὲν τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων καὶ αὐτὸ τὴν αἰτίαν ἔχον τοῦ εἶναι. ὅθεν καὶ τὸ μονογενὲς ἐστὶ φῶς. διὰ δὲ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ἐκλάμψαν, οὔτε διαστήματι, οὔτε φύσεως ἑτερότητι τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ Μονογενοῦς ἀποτέμνεται.

Cum illo, priusquam intermediæ vacuitatis, aut personâ destituti intervalli cogitatio obrepat menti, conjunctus utrique Spititus Sanctus apprehenditur: neque secundum existentiam inferior Filio aut posterior, sic ut aliquando unigenitus sine Spiritu Sancto possit concipi: Sed ab ipso Universi conditore, ac parente omnium Deo, Unigenitus sic essentiæ suæ originem trahit, ut sit Deus à Deo, Lux à Luce: Per illam autem veram lucem Spiritus Sanctus effulgens, nullâ temporis locive intercapedine, nullâ naturæ diversitate, à Patre ac Filio abscinditur aut separatur.

τμήμ. η. Κεφ. ις.

Καὶ εὐθὺς ἔφη ὁ Νικαίας προκόμισον καὶ ἄλλα ῥητὰ σύμφωνα τούτῳ εἴπερ ἔχεις. καὶ τότε στέρξομεν καὶ ὃ νῦν προσενήνοχας. καὶ στραφεὶς πρὸς ἡμᾶς ἔφη, περιττὸν ἐστὶν ὃ ποιοῦμεν νῦν, καὶ φιλονεικοῦμεν μετὰ τοῦ Ἐφέσου. αὐτὸς γὰρ συνεχώρησε τοῖς λατίνοις τὴν δόξαν. πρὸς ὃν ἐγώ. καὶ πότ' ἔφην τοῦτ' ἐγένετο; ὁ δ' εἴρηκεν, ὅτε μετὰ τοῦ βασιλέως εἰς τὸν πάπαν ἰδίᾳ συνηρχόμεθα. ἐγὼ δ' ἔφην, ἀλλ' ἡμεῖς οὔτε ἠκούσαμεν, οὔτε στέρξαμεν τοῦτο. οὐδὲ γὰρ ἀνάγκην ἔχομεν στέργειν ὅτι ἂν εἴποι ὁ Ἐφέσου. καὶ ὁ Νικαίας, ἀλλ' οὕτως ἐξελέγημεν, ἵνα πᾶν ὅπερ ἂν εἴπωμεν στέργηται παρὰ πάντων.

Ἐγὼ δ' ἐξελέγητε μὲν, ἔφην, ἵν' εἴ τι ἐνθυμηθῇ καλὸν ἕκαστος λέγῃ τοῦτο, ὡς ἀφ' ἑαυτοῦ τοῖς λατίνοις, καὶ εἰ προσδεχθῇ παρ' ἐκείνοις, τότε ἵνα κοινοποιῆται καὶ πρὸς ἡμᾶς τοῦτο, καὶ εἰ ἀρέσει πᾶσιν, οὕτως ἵνα στέργηται. τοῦ δ' ἐπὶ τούτοις δυσχεράναντος, καὶ εἰπόντος, περιττὸν ἦν λοιπὸν ἵνα συνερχώμεθα καὶ κοπιῶμεν καὶ λέγομεν μάτην, μὴ στερξόντων ὑμῶν ἃ λέγωμεν, ἔφην ὡς ὅπερ λέγω ἀναντίρρητόν ἐστιν, ἐπεὶ οὕτως ἐτάχθη παρὰ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν τοῦ βασιλέως ἐνώπιον πάντων ἡμῶν, καὶ οὕτως ὡρίσθητε, ἵνα καὶ ἐν προοιμίοις καὶ ἐν ἐπιλόγοις λέγῃ καὶ διαμαρτύρηται ἕκαστος τῶν λεγόντων, ὡς ἀφ' ἑαυτοῦ λέγει, ὅ τι ἂν εἴποι, καὶ οὐκ οἶδεν, εἰ καὶ πᾶσιν ἀρεστὸν φανῇ. ὅμως ὁ Ἐφέσου πρὸς τοῦτ' ἀπελογήσατο ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ πάντων ἡμῶν, ἀνυποστόλως. ὡς ἐζήτησαν

Sect. VIII. Cap. XVI.

Nicænus illico respondit, profer si habeas alia testimonia huic conformia, & hoc, quod nuper citaveras, confirmatum dare non abnuemus: Simulque ab Ephesio ad nos conversus Nicænus, frustra hic labor (inquit) suscipitur, & cum Ephesio contentionis serram reciprocamus inutilem: Ipse enim Latinis prodidit Dogma quod tam vehementer nunc propugnat: Et quando hoc præstitit Ephesius, rogavi Ego; Nicænus respondit: Quando cum Imperatore admissi in privatum cum Papa colloqueremur: Tum ego, nostra parum refert, quid illic rerum gesserit Ephesius, dum nec audivimus quæ dixerit, aut quibus dixerit consensimus: nec nobis incumbit necessitas, quæcumque Ephesius concesserit, rata faciendi: At, inquit Nicænus, in hanc prærogativam fuimus electi à vobis, ut quicquid à nobis assereretur, confirmaretur ab omnibus.

Negavi ego delegatos iis privilegiis donari, sed si quid præclari concepissent, id tanquam à se Latinis monstrarent: & postquam illis placuisset, nobis ut idem communicaretur, quibus etiam assentientibus, ut sancitum in Canonem demum transiret: In quæ verba Nicænus cum indignatione despuit: Et superfluum foret (inquit) tot labores ac fastidia pro vobis decoquere, si in vestrâ situm esset potestate, non confirmare, quæ diximus. At quod assero (inquam ego) extra omnem controversiæ aleam evidentissimè apparet: siquidem noster Dominus Imperator ita constituit, nostrorum omnium in conspectu, ut quilibet publicè dicturus, tam in proœmio Orationis, quam perorandi fine, attestetur se propriæ mentis ratiocinia proferre, & quod nesciat, an cuncti suis dictis adstipulabuntur: Verum quod Ephesio Nicænus objecerat, de dogmate prodito, Ephesius ipse coram

τῆσαι ἐκβληθῆναι τὴν προσθήκην ἐκ τοῦ ἁγίου συμβόλου, εἰδὼς ὡς ἀδύνατον τοῦτο γενέσθαι παρὰ τῶν λατίνων. εἰ δὲ καὶ ἐγένετο, οὐκ ἄλλως ἐγένετο ἂν εἰ μὴ πρότερον καταγνόντων τῶν λατίνων τὴν ἑαυτῶν δόξαν. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ κηρυττομένη διὰ τῆς προσθήκης ἐν τῷ συμβόλῳ. ἧς ἐκβληθείσης συναπώλλυτο ἂν καὶ ἡ δόξα. καὶ οὕτως καλὸν ἂν ἦν εἰ ἠνούμεθα μετὰ τούτου τοῦ τρόπου. εἰ δὲ καὶ ὑπελείποντο τινὲς δοξάζοντες ταύτην τὴν δόξαν, τοῦτο οὐδὲν ἂν ἦν πρὸς τὸ καθόλου πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας. μὴ κηρυττούσης γὰρ αὐτῆς αὐτὴν διὰ τοῦ συμβόλου ἐσβέννυτο ἂν κατὰ μικρὸν καὶ ἀπὸ τῆς πάντων διανοίας. ἢ καὶ μετ' ὀλίγου κόπου ἡ ἐκκλησία κατήργει ἂν αὐτήν. ταῦτα εἶπεν ὁ Ἐφέσου παρρησίᾳ πλατύτερον μετὰ κατασκευῶν, καὶ ἀναγκαίων ἐπιχειρημάτων, καὶ οὔτε παρὰ τοῦ βασιλέως, οὔτε παρὰ τοῦ Νικαίας ἠλέγχθη ὡς ἑτέρως εἰρηκὼς ταῦτα πρὸς τοὺς λατίνους. ἢ ὡς ἁπλῶς συγχωρήσας τὴν δόξαν ὡς καλήν.

Οἱ δὲ καὶ αὖθις ἐπὶ τοὺς προτέρους ἐπανῆλθον λόγους. ἐφ' οἷς ὁ βασιλεὺς δυσχεράνας ἔφη. ὁρῶ προβαίνοντας τοὺς λόγους εἰς ἄπειρον, καὶ ἀποδέχομαι τοῦτο. καλὸν γὰρ ἂν ἦν, εἰ καὶ πρότερον οὕτως ἐγίνετο. νῦν δὲ ἐπεὶ ἀνάγκην ἔχομεν σκέψασθαι τί ἂν εἴπωμεν πρὸς λατίνους, σκέψασθε τὴν πρὸς λατίνους ἀπολογίαν, τοὺς δὲ τοιούτους λόγους εἰς τὸ ἑξῆς ταμιεύσατε. καὶ εὐθὺς ἔφη ὁ Ῥωσίας, εἰ εὑρεθῶσιν τῶν ἀνατολικῶν ἁγίων ῥητὰ συμβιβάσοντα ἡμᾶς, οὐκ ἔστι καλὸν εἰ οἱ ἡμέτεροι ἅγιοι λέγωσι περὶ τούτου οὐ μὴ στέρξομεν αὐτούς; εἰπόντων δὲ πολλῶν λίαν ἐστὶ καλὸν προτραπεὶς παρὰ τοῦ βασιλέως, ἐξέβαλεν ἐκ τῶν ἰδίων κόλπων σχεδοβιβλίον τι πάσης παραφθορᾶς ἀνάμεστον, ὃ ἦν συντεθειμένον παρὰ τοῦ Βέκκου. καὶ ἀνέγνω ῥητά τινα μὲν παρεφθαρμένα, ἕτερα δὲ κεκολοβωμένα, καὶ οἷον ἡμίτομα. καὶ ἐνηβρύνετο ὡς ὅλον τὸ βιβλίον τοιούτων ῥητῶν ἐστὶ μεστόν. ἤρεσε τοῦτο τῷ βασιλεῖ, καὶ ὥρισεν. ἀφέντες τὰ πολλὰ καὶ ἐκλέξασθε ἓν ἢ δύο, ἵνα δι' αὐτῶν ποιήσητε ἔκθεσιν. ἐξελέξαντο τοίνυν τὸ ῥητὸν τῆς πρώτης συνόδου τό, φάσκον ὡς ὁ Βέκκος δολίως αὐτὸ περιέκοψε, καὶ ὁ Ῥωσίας προεκόμισε.

Κἀκεῖνο δὲ νοητέον ὦ φίλε λοιπὸν τῆς ἀληθείας φιλόσοφε, εὕρηται τὸ Πνεῦμα ἐκπορευόμενον μὲν ἐκ τοῦ πατρός, ἴδιον δὲ

ram Imperatore nobisque omnibus respondit, sine prævaricatione, aut abjecti animi sensu: In hoc semper fundo constiti, ut Additamentum Symbolo eraderetur, satis gnarus id à Latinis haud posse concedi: nec enim Additamentum elidere potuerunt, nisi ipsâ prius opinione damnatâ, quæ sola per orbem decantatur, & vitam trahit ab Additamento ad symbolum: quo semel amputato, necessum est opinionem emarcescere: Et gloriosum esset sub his conditionibus Unionem pepigisse. Quamvis enim nonnulli forsan obliterato additamento opinionem retinerent, tamen illi pro nullis haberentur comparati ad immensa Catholicæ Ecclesiæ latifundia: Nam si Ecclesia ut comprehensam Symbolo orbi non ebuccinaret, Opinio paulatim spreta sordesceret, & ex hominum mentibus extingueretur: vel levi negotio Ecclesia ipsa possit ut rancidam & obsoletam ejicere. Hæc Ephesinus constanti vultu professus est, Orationem diffundens Rhetorico artificio & demonstrativis rationibus, ut nec Imperator, nec Nicænus eum redarguere valuerint, quasi aut aliter Latinos fuisset allocutus, aut unquam Latinorum o[pi]nioni, ut laudabili, applausisset.

Cum Ephesius perorasset, cæteri omissa jurgia redintegravere: quibus molestè affectus Imperator: Video inquit in infinitum excurrere rixandi libidinem: nec aliud à vobis expecto: Et fortasse à principio nobis non minus convenisset, si in his privatis altercationibus, nostra omnis iracundia expirasset, Nunc quando Latinorum voto honesta responsio attribuenda sit, perpendite, quid Latinis referemus: Et disputandi æstum in aliam opportunitatem dispensate: Talia consulentem Imperatorem Rossensis hac quæstione interrupit: Si è scriptis nostrorum Orientalium sententiæ elucebunt, quæ Unioni sarciendæ conferent, licetne easdem usurpare, ut plenæ autoritatis dictamina? Et si nostri Sancti eadem approbaverint, nunquid eorum placitis non suffragabimur? Multis acclamantibus æquum esse quod proponeret Imperatore instigante, Rossensis evolvit è sinu codicem chartaceum tumultuarie compaginatũ, omnigenis corruptelis refertissimum, cujus autor Beccus: Et cum aliquot mucida sententiarum præsegmina, hæc vitiosè scripta, illa tineis semesa, perlegisset, cœpit insolescere, quasi omnis pagina his mercimoniis abundaret: Liber Imperatori medullitus complacuit: Et suis injunxit, ut omissa tam prolixi voluminis farragine, unum aut alterum præcipuum articulum enotarent, unde novam Fidei Formulam compingerent: Elegerunt igitur è primâ Synodo scitum his verbis expressum, prout illud

τοῦ υἱοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀναβλύζον. ὅπερ ἑτέρως ἡ ἁγία ἐκείνη ἐκδέδωκε σύνοδος. ὡσαύτως ἐξελέξαντο καὶ τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου τὸ λέγον. οὐσιωδῶς ἐξ ἀμφοῖν ἤγουν ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ προχεόμενον Πνεῦμα. καὶ εἶπον ὅτι στέργετε ταῦτα τὰ ῥητὰ, ἢ οὐ στέργετε; ἰδοὺ τῶν ἡμετέρων ἁγίων εἰσὶ ταῦτα. καὶ οὐκ ἔστι καλὸν εἴπερ ὁμοφωνήσομεν, καὶ ἑνωθῶμεν δι' αὐτῶν; εἰπόντων δέ τινων ὅτι λίαν ἐστὶ καλὸν, τῶν πλείστων δὲ σιωπώντων, εἶπεν ὁ βασιλεὺς, δότωσαν γνώμας, καὶ ἕκαστος λεγέτω ὡς θέλει, εἴτε στέργει τὰ ῥητὰ ταῦτα, εἴτε οὐ στέργει. ὥρισε δὲ καὶ τὸν ὑπομνηματογράφον, ἵνα γράφῃ τὰς γνώμας, καὶ γράφῃ μόνον ὁ δεῖνα στέργει, ὁ δεῖνα οὐ στέργει. μετὰ γὰρ τὸ εἰπεῖν τοὺς πρώτους δ' ἢ ε' ὅπερ αὐτοσχεδίως ἔδωκεν, ἡ ὥρα ἐπέταξε τοῖς λοιποῖς καταλιπεῖν τὰ περισσὰ καὶ λέγειν μόνον στέργει ἢ οὐ στέργει. εἶπον οὖν οἱ πολλοὶ ἁπλῶς ὅτι στέργουσι ταῦτα.

Ἔφην δὲ καὶ αὐτὸς ὅτι στέργω μὲν τὰ ῥητὰ ταῦτα. πῶς γὰρ ἂν ἔχω μὴ στέργειν ῥητὸν τῆς πρώτης συνόδου, ἢ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου τῶν τῆς εὐσεβείας ἡμῶν διδασκάλων εὐσεβεῖν εὐχόμενος; ἀλλ' ἐπεὶ διπλῆν τινα τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν ἀποδιδόασι τινὲς καὶ εἰ δοθῶσι πρὸς λατίνους, ἀπαιτήσουσι πάντως ἐκεῖνοι κατά τινα τρόπον ἐξηγοῦνται αὐτὰ οἱ ἡμέτεροι, καὶ ἐξηγήσονται ταῦτα ἀπαραιτήτως, παρακαλῶ, ἵνα ὁρισθῶσιν οἱ μέλλοντες ἐξηγήσασθαι ταῦτα, καὶ εἴπωσι νῦν τὴν ἐξήγησιν. καὶ εἰ μὲν συμφωνήσομεν εἰς αὐτὴν πάντες, τότε λέγω, ἵνα δοθῶσι καὶ τὰ ῥητά. εἰ δὲ μὴ, οὐ λέγω ἵνα δοθῶσιν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη τί εἰσιν οὗτοι οἱ λόγοι, εἰπὲ δι' ὀλίγου ἵνα γραφῇ τὸ στέργεις ἢ οὐ στέργεις; ἐγὼ δὲ παρακαλῶ, ἔφην, ἵνα γραφῶσι ὅσα εἶπον. ἐπεὶ καὶ πρότερον ὥρισας, ἵνα εἴπῃ ἕκαστος ὃ βούλεται, καὶ τὸν λόγον δι' ὃν λέγει οὕτως. διὸ καὶ μᾶλλον παρακαλῶ γραφῆναι ἅπαντα εἶπον. ὥρισαν οὖν ὁ βασιλεὺς, οὐ δυνήσεται ὁ γραμματικὸς ἀναμνησθῆναι καὶ γράψαι ταῦτα, εἰπὲ κατὰ τοὺς ἄλλους στέργεις ἢ οὔ. εἶπον λοιπὸν οὐ στέργω δοθῆναι. ὡς οὖν προσέσχον τοῖς ἐμοῖς λόγοις ὁ Ἀγχιάλου, καὶ ὁ Μολδοβλαχίας εὐθὺς εἶπαν, καὶ τί βούλονται κειμένης τῆς προσθήκης; οὐδὲ ἡμεῖς στέργομεν ταῦτα. ἐκολλήθη τῇ ἐμῇ γνώμῃ καὶ ὁ πρωτέκδι-

κος

cas fraudulenter infregerat, & pari fide Roſſenſis in publicum apportaverat.

Præterea ſciendum, ô amantiſſime veritatis Philoſophe, quod nunc reperitur Spiritus Sanctus à Patre quidem procedens, ſed & peculiare Filij donarium, à quo ſcaturit ac promanat: licet aliter ſacra Synodus hunc articulum prius determinaverit: Similiter ex D. Cyrillo, cum aliam ſententiam collegiſſent, affirmantem ex utriuſq; ſubſtantiâ, nempe ex Patre per Filium, Spiritum Sanctum profluxiſſe, ſtatim clamarunt: Hæc dicta confirmatis, an rejicitis? En dicta noſtrorum hominum: æquumne exiſtimatis in his unionem paciſci? Cum nonnulli dicerent, & plurimi ſilerent, Imperator ad ſuffragia vociferavit: proferat unuſquiſque ſententiam ut vult, an hæc dicta confirmet, necne: Et tum mandavit conventuum Amanuenſi, ut dum inſerit in tabellam omnium ſuffragia, ſuccinctè tantum ſcribat, hic confirmat, ille negat: Nam poſtea quam primorum quatuor vel quinque ſuffragia pronuntiaſſent, reliquis imperavit, ut quando temporis anguſtia non aliud pateretur, nunc tantum dicerent, Placet, vel non placet: & quamplurimi ſimpliciter dixerunt, Placet, confirmo.

Quin & ipſe inter cæteros affirmavi citata dicta perplacere: qua enim fronte ſuſtinerem, Synodi primæ, aut Sanctiſſimi Cyrilli ſcita non confirmare, qui olim primarij ſanctitatis noſtræ Doctores extitere? Cum ipſe nihil adeo, quam colere ſanctitatem, votis comprecarer: Sed quandoquidem ea loca nonnulli diverſis interpretamentis illuſtrant, ſi Latinis traderentur quærerent illi quo ſenſu noſtri tradita intelligunt: & noſtros oportebit omnino interpretari: Humillime rogo, ut tradituri prius ad unam certam Interpretationem determinentur, ne à ſcopo noſtri ſenſus aberrent: Et quis tandem iſte ſenſus futurus ſit, ut hic coram omnibus propaletur, & ſi in eundem concurremus, juberem iſta patrum ſcita Latinis tradi: ſin minus, cuperem ut non tradantur: At quid ſibi volunt hæ ambages? inquit Imperator, Dic verbo, ut notarius ſcribat, Placet, aut non placet: At ſingula ſcribat, reſpondi, ſiquidem Majeſtas tua antehac conſtituit, ut quæ quiſque velit liberè dicat, & rationem dictorum ſuperaddat: Itaque non in uno hærere verbulo, ſed cuncta quæ dixi ſcribi poſtularem: At memoriâ Notarius ſingula non retinebit, intulit Imperator: utere verbulo quemadmodum cæteri, nobiſcum ſuffragaris, an non? Tum inquam ego, Non placet tranſmitti. Cumque ſerio meis dictis animum advortiſſent Anchiali Epiſcopus & Moldoblachiæ: Et quid ſibi volunt aut petunt Latini interrogarunt, quando prior de Additamen-

to

κος καὶ οἱ κρείττους τῶν ἡγουμένων. ὅμως ἐκυρώθη τῶν πλειόνων ἡ ψῆφος. καὶ ὥρισεν ὁ βασιλεὺς, ἐκλεχθήτωσαν οἱ ποιήσοντες ἔκθεσιν διὰ τῶν τοιούτων ῥητῶν, καὶ ἔστωσαν ὁ Ῥωσίας, ὁ Νικαίας, ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ, ὁ Γεμιστὸς, καὶ ὁ Σχολάριος. Μὴ οὔσης δὲ τῆς ὥρας ἐγκαίρου ἀπῆλθον εἰς τὸ ἀριστῆσαι. καὶ μετ' αὐτὸ συναχθέντες ἐκάθισαν ἰδίᾳ γράψαι τὴν ἔκθεσιν. προτιμώντων δὲ ἄλλου ἄλλον εἰς τὸ ἄρξασθαι, ἔφη ὁ Σχολάριος. συνέθηκά τι ἐγὼ πρὸ ὀλίγου σκεψάμενος, καὶ εἰ δοκεῖ ὑμῖν ἀκούσατε τοῦτο, καὶ εἰ μὲν ἀρέσει ἐμφανισθήτω καὶ εἰς τὸν βασιλέα, καὶ εἰς τὴν σύναξιν, εἰ δὲ μὴ γραφήτω ἕτερον. ἀνεγνώσθη οὖν παρὰ τοῦ Σχολαρίου, καὶ ἀπεδέξατο αὐτὸ ὁ Ῥωσίας καὶ ὁ Νικαίας, καὶ ἐπῄνεσαν καὶ ἔστερξαν. ὁ δὲ Γεμιστὸς, καὶ ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ οὐκ ἔστερξαν αὐτό. ὅμως ἔφερον αὐτὸ, καὶ ἀνεγνώσθη ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ πάντων ἡμῶν. εἶχε δὲ ἐπὶ λέξεως οὕτως.

to controverſia indeciſa pendeat? Igitur neque nos hæc confirmamus: Atque unà cum illis meam ſententiam ſecuti ſunt magnus Protecdicus & pars melior Cænobiarcharum: Vicit tamen prævalens multitudo ſuffragiorum, & ſancitum eſt quod voluit Imperator: qui ſtatim edixit ut eligerentur aliquot ad Formulam fidei procudendam, ſecundum iſtiuſmodi ſcita: & ſine morâ eliguntur Roſſenſis, Nicænus, magnus Scriniarius, Gemiſtius & Scholarius, ſed cum hora meridiana opportunitatem inchoandi penſum pernegaret, pranſum abiere: Quo finito, in privatam cellam abditi ad formam fidei extruendam ſe compoſuere: Verum cum alter alterum honore anteponeret, & larga eſſet contentio, cui primatus operam aggrediendi deferretur: Scholarius ut dubium dirimeret, ego, inquit, de eâ re nonnulla privatim chartis commendavi, quæ lecta ſi vobis arridebunt, Imperatori proponantur & conventui; ſi diſplicebunt, forma accuratior concipiatur: Perlecta igitur à Scholario Scholarij lucubratio placuit Roſſenſi & Nicæno, qui eam laudarunt & confirmarunt: Gemiſtio & magno Scriniario minus placuit: Nihilominus delata ad conventum coram Imperatore, nobiſque omnibus, denuo publicata, in hunc ferme modum perſonabat.

τμήμ. η. κεφ. ιζ.

Ἐπειδὴ ὑπελαμβάνομεν πρότερον ἡμεῖς οἱ Γραικοὶ τοὺς Λατίνους λέγειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ὡς ἀπὸ δύο ἀρχῶν καὶ δύο Πνεύσεων, ἔτι μὴ λέγειν τὸν πατέρα ἀρχὴν καὶ πηγὴν ὅλης τῆς θεότητος τοῦ υἱοῦ δηλονότι, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκης ἢ ἀναπτύξεως αὐτῶν, ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς κοινωνίας αὐτῶν ἐφυλάχθημεν. νῦν ἐν ταύτῃ τῇ ἱερᾷ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ συνελθόντες Θεοῦ χάριτι ὑπὲρ τῆς ἁγίας ἑνώσεως. πολλῶν γενομένων συζητήσεων, καὶ διαλέξεων καὶ προκομιδῆς ῥητῶν ἀπό τε τῆς ἱερᾶς γραφῆς, καὶ τῶν ἁγίων διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας. ἡμεῖς μὲν οἱ λατῖνοι διϊσχυριζόμεθα, ὅτι τοῦθ' ὅπερ λέγομεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, οὐ ταύτῃ φαμὲν τῇ διανοίᾳ ὥστε ἡμᾶς ἀποκλείειν τὸν πατέρα τοῦ εἶναι ἀρχὴν καὶ πηγὴν ὅλης τῆς θεότητος, τοῦ υἱοῦ δηλονότι, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ἢ τοῦθ' ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκ-

Sect. VIII. Cap. XVII.

Quoniam nos Græci, antehac arbitrabamur Latinos affirmaſſe, Spiritum Sanctum à Patre & à Filio procedere, tanquam à duobus principiis aut duobus ſpiramentis, & prætereà non affirmaſſe Patrem eſſe principium & fontem totius Deitatis Filij, nempe & Spiritus Sancti; propterea nos & ab Additamento, ſeu à vocula quam Latini ſymbolo explicando adjiciunt, pariter, & ab eorum communione averſati declinavimus: Nunc autem in hanc ſacram & Oecumenicam Synodum congregati, ſingulari Dei gratiâ, ut ſancta inter nos unio procuretur, poſt multas hac illac ventilatas quæſtiones, acerrimas diſceptationes, & producta in medium quamplurima teſtimonia, è ſacris litteris ſimul, & è ſanctis Eccleſiæ doctoribus: Nos Latini aſſerimus & profitemur, id quod nos affirmamus, Spiritum Sanctum à Patre & à Filio procedere, non eo ſenſu dicere, quaſi aut Patrem excluderemus, quo minus eſſet fons ac principium totius Deitatis Filij, ſcilicet & Spiritus Sancti, aut quaſi crederemus illud, Spiritum Sanctum à Filio procedere, Filium à Patre non accepiſſe; aut quaſi duo principia, aut duas productiones Spiritus Sancti exhiberemus: ſed firmiter credimus & profitemur, Spiritum Sanctum à Patre & à Filio tanquam ab uno principio, & una ſingu-

ἐκπορεύεται τὴν υἱὸν μὴ ἔχειν παρὰ τοῦ πατρός. ἢ ὅτι δύο ἀποφαινόμεθα εἶναι ἀρχὰς, εἴτι δύο προβολὰς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ἀλλ' ὁμολογοῦμεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀϊδίως ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, καὶ μοναδικῆς προβολῆς ἐκπορεύεσθαι. ἡμεῖς δὲ οἱ γραικοὶ ὁμολογοῦμεν μὲν καὶ πιστεύομεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, ἴδιον δὲ τοῦ υἱοῦ εἶναι, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀναβλύζειν, καὶ οὐσιωδῶς ἐξ ἀμφοῖν ἤγουν ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ προχεῖσθαι διϊσχυριζόμεθα τε καὶ ἐπιστεύομεν. καὶ ἤδη ἑνούμεθα ἀλλήλοις καὶ θεοφιλῶς συνάπτόμεθα. πεῖραν δεδωκότες ἀλλήλοις τῆς ἰδίας πίστεως καὶ ὁμολογίας, καὶ οὐδέτεροι ἀπὸ τῆς ἑτέρων ἑνώσεως ἢ κοινωνίας φυλάττεσθαι λοιπὸν διακρίνομεν. ἀλλὰ πάλιν συντιθέμεθα ἀλλήλοις καὶ ὁμονοοῦμεν καὶ εἰς μίαν ἐκκλησίαν Θεοῦ χάριτι πάντες ἀποκαθιστάμεθα.

gulari productione, ab æterno profluxisse: Similiter & nos Græci asserimus & profitemur Spiritum Sanctum à patre procedere, proprium autem esse Filij & ab illo promanare, & ab utroque, scilicet à Patre per Filium, secundum substantiam profundi credimus & affirmamus: Et nunc sub hac unanimi professione in mutuam Unionem coalescimus, dextrasq; conjungimus: Quin & hoc ut specimen damus invicem, peculiaris fidei, ac professionis tesseram, & ut nemo ab alterutrius Communione abstinere in posterum debeat dijudicamus, sed rursum invicem in unum integrum coimus, & concordamus, ac in unam denuo Ecclesiam Dei Opt: Max: benignitate restituti redintegramur,

τμήμ. ζ. Κεφ. ιη.

Ἀναγνωσθέντος οὖν τούτου οἱ πλείονες ἐπῄνεσαν τοῦτο ὡς καλόν. τινὲς δ' ἀντέλεγον, καὶ λόγοι πολλοὶ ἐκινήθησαν παρὰ τῶν ἀγωνιζομένων συστῆσαι τοῦτο, καὶ ἐσπούδαζον πεῖσαι πάντας. τότε εἶπεν ὁ Ἡρακλείας. ὅπερ ὥρισεν ἡ ἁγία βασιλεία σου, ἵνα ἵσταται τὸ περὶ τῆς προσθήκης, καὶ ἔχωμεν αὐτὸ εἰς μεγάλην βοήθειαν. νῦν πῶς μέλλομεν ἔχειν εἰ στέργομεν ταύτην τὴν ἔκθεσιν, ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη, καὶ πάλιν ἔχομεν αὐτό. καὶ ὁ Ἡρακλείας, καὶ πῶς ἂν ἔχοιμεν αὐτὸ δέσποτά μου ἅγιε, ἐπεὶ προδιδόαμεν πάντα διὰ αὐτῆς τῆς ἐκθέσεως. καὶ ὁ βασιλεὺς εἶπε, καὶ ἔχε αὐτὸ σύ. καὶ ὁ Ἡρακλείας, καὶ πῶς ἂν ἔχοιμι ἐγὼ τὸ παρὰ πάντων προδιδόμενον; ἔφη δὲ ὁ βασιλεὺς, καὶ ἔχε αὐτὸ εἰς τὸ εἰκονοστάσιον σου. τότε καταλαβὼν καὶ ὁ Μονεμβασίας τὸν σκοπὸν τοῦ βασιλέως, καὶ τοὺς λόγους τῶν συνεργούντων αὐτῷ, εἶπε, παρακαλῶ δέσποτά μου ἅγιε πρόσεχε ἵνα μὴ ποιήσῃς καὶ νῦν, ὥσπερ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς ὁ κῦρ Μιχαὴλ ὁ... λατινόφρων. ὁ δὲ βασιλεὺς οὐκ ἀπεκρίθη. μετὰ δὲ τοὺς πολλοὺς λόγους, καὶ τὰς κατασκευὰς τῶν ἀγωνιζομένων συστῆσαι τὴν ἔκθεσιν, εἶπεν ὁ βασιλεὺς δέχεσθαι γνώμας.

Εἰ-

Sect. VIII. Cap. XVIII.

Hanc publicè perlectam formulam plurimi ut insignem collaudabant: nonnulli tamen contradicebant, & magnum verborum strepitum ciebant illi qui eam stabiliendam commendabant, omnesque ad se pertrahere conabantur: Tum Heracleensis Imperatorem allocutus est: Majestas tua sancta controversiam de Additamento reservandam dixit, ut ab illâ commodum usurpatâ ingentes fructus decerperemus: at unde nobis nunc illa messis, si hanc formulam tradimus? Recipiemus formulam nobis in manus denuo redditam, respondit Imperator: Sed quid recipiemus, Mi Sancte Domine, si hæc Formula omnia bona è nostris manibus in alienas profuderit? Heracleensis subintulit: Tu igitur tibi habeas cum redditâ formulâ, quæcunque possis bona, retulit Imperator: At quæ bona, inquit Heracleensis, habeam ego, quæ nostrorum universi à nobis alienarunt? Si nulla exinde bona prenses, inquit Imperator, Formulam cum redierit duc in pergulam, & inter simulacra adorandam repone: Tum Monembasianus Heracleensi succedens in vicem loquendi, cum satis percepisset, & quo tenderet Imperator, & quid sibi vellent sermones Imperatori obsecundantium: Precor tuam Majestatem, dixit, ut sibi maximè prospiciat, ne rem ità nunc gerat, quemadmodum olim Dominus Imperator Michael, dictus Latinissans, & cum pari successu: Imperator dicti mordacitatem dissimu-

Εἶπον οὖν οἱ μὲν τὸ στέργω, οἱ δὲ τὸ οὐ στέργω, ἐν οἷς ἦν καὶ αὐτὸς, καὶ ἐγράφοντο αἱ γνῶμαι. ἐπεὶ δὲ εἶπεν ὁ Λακεδαιμονίας πρὸς τὸν βασιλέα. δέσποτά μου ὅρισον ἵνα εἴπωσι καὶ οἱ γραμματικοὶ γνώμας. ἔφη δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπιτέτραπται, καὶ ὁ Λακεδαιμονίας εὐθὺς ἔφη, εὐεργετεῖ τοῦτο, καὶ εἴπατε. καὶ εὐθὺς ἕκαστος αὐτῶν ἔκραξε τὸ στέργω. ἦσαν δὲ ιβ οἱ μὴ στέρξαντες, καὶ κδ μετὰ τῶν γραμματικῶν οἱ στέρξαντες, εἶτα ἔστειλεν ὁ βασιλεὺς τὸν Νικομηδείας, καὶ τὸν μέγαν Χαρτοφύλακα, εἰς τὸ κατοῦναν τοῦ Φιλανθρωπινοῦ, ἵνα διαμηνύσῃ μετ᾽ αὐτῶν, καὶ ὁ πατριάρχης τὴν γνώμην αὐτοῦ. οἱ καὶ ὑποστρέψαντες διεκόμισαν ὅπως στέργει ὁ πατριάρχης ταύτην τὴν ἔκθεσιν. λέγει δὲ καὶ τοῦτο, θαυμάζω ὅπως οὐκ ἔστερξαν αὐτὴν πάντες. ἐγὼ γὰρ οὐ νοῶ τι ἐναντίον ἐν αὐτῇ, καὶ ἀπορῶ διὰ τί οὐ στέργουσι ταύτην τινές. ἐκυρώθη οὖν ἵνα σταλῇ αὐτὴ πρὸς τὸν πάπαν, καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς διακομισάτωσαν αὐτὴν δύο ἀρχιερεῖς, μετὰ τοῦ μεγάλου Χαρτοφύλακος, καὶ τοῦ μεγάλου ἐκκλησιάρχου. καὶ πρὶν πληρωθῆναι τὸν λόγον καὶ ἡμᾶς ἀπολογήσασθαι. εἶπεν ὁ μέγας πρωτοσύγκελλος. καὶ πῶς διακομίσουσιν οἱ μὴ στέργοντες; ὅρισον ἑτέρους, καὶ ἐξεφένδισεν ἡμᾶς εἰς ὅπερ ἐβουλόμεθα. ὥρισεν οὖν τὸν μέγαν Σακελλάριον, καὶ τὸν μέγαν Σκευοφύλακα, οἳ οὐδὲ ἐστάλησάν ποτε εἰς τὸν πάπαν ἰδίως ἕως τότε, καὶ δύο ἀρχιερεῖς, καὶ διεκόμισαν τὴν ἔκθεσιν. οἱ δὲ Λατῖνοι ταύτην ἰδόντες, καὶ διασκεψάμενοι οὐ προσδεκτέαν ἐνόμισαν. ἀλλ᾽ ἐζήτησαν ἢ στερχθῆναι τὴν παρ᾽ ἐκείνων πεμφθεῖσαν, ἢ ἐξήγησιν λαβεῖν ταύτης τῆς ἀντιτεθείσης παρὰ τῶν ἡμετέρων, ὡς προεῖπον καὶ αὐτός. καὶ γράψαντες ἐζήτησαν ἀπορίας ιβ, αἳ καὶ ἔχουσιν οὕτως.

τμήμ. η. κεφ. ιθ.

α. Ἐπεὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ γραμματίου ὑμῶν, περιέχεται ὅτι, ἐπειδὴ ὑπελαμβάνετε τοὺς λατίνους λέγειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι ὡς ἀπὸ δύο ἀρχῶν, καὶ τ᾽ ἄλλα, διὰ τοῦτο ἐφυλάχθητε ἀπὸ τῆς προσθήκης ἢ ἀναπτύξεως τῆς γινομένης ἐν τῷ συμβόλῳ, καὶ ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἡμῶν. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἐπλη-

mulans nihil respondit, sed post varias aliorum altercationes, præcipue contendentium hanc Formulam stabilire, vociferavit, Proferantur suffragia.

Et hi clamarunt, Approbo, illi, non Approbo: in quod agmen ultimum ego me conjeci: Notarius interim singula seorsim suffragia descripsit. Tum Lacedæmoniæ Episcopus, Imperatorem admonuit: Mi Domine, jube etiam ut Grammatici suffragia dicant: Immo dicant, respondet Imperator. Lacedæmonius ergo ad Grammaticos conversus, dixit, Imperator hoc privilegium vobis indulget, proferte ergo vota. Statimque singuli vociferarunt, acquiescimus, approbamus: Itaque duodecim viri negarunt, & viginti quatuor cum Grammaticis affirmarunt. Tum misit Imperator Nicomediensem, & Mag. Scriniarium, ad Philanthropini contubernium, ut Patriarchæ suffragium reportent: Qui reversi Patriarcham affirmasse pro Formulâ retulerunt, & hæc verba insuper addidisse: Miror quorsum in hanc Formulam universi non consentiant, & cum nihil contineat Fidei nostræ contrarium, cur à nonnullis repudietur obstupesco: utcunque ad Papam mittendam decreverunt: Et Imperator æquum censuit ut duobus Archiepiscopis, Magno Scriniario, magnoque Ecclesiarchę tradenda committeretur: Sed priusquam Imperator loqui desineret, aut nos pro nobis Apologiam texeremus, Mag. Primicerius antevertens, & quo modo, inquit, Formulam illi tradent qui suffragiis eam non cohonestarunt? jube alios in hoc munus succedere: ita à nobis propulit, quod nos ipsi lubentissime amoveri desideravimus: & Imperator duobus Archiepiscopis, alios duos adjunxit, Mag. Saccellium, & Mag. Ecclesiæ Sceuophylacē, qui antea nullâ legatione perfuncti Papæ limina infestaverant: & hi Formulā deportarunt. Latini autem prehensam manibus cum perlustrassent, non recipiendam judicarunt, sed vel ab ipsis missam confirmari efflagitârunt, vel hanc interpretationibus illustratam exhiberi: prout ipse prius hariolabar: & duodecim dubia nobis extricanda proposuere in hæc verba.

SECT. VIII. CAP. XVI.

Quandoquidem in ipso limine vestræ schedulæ hæc continentur: Quoniam arbitrabamini Latinos affirmasse Spiritum Sanctum à Patre ac Filio procedere, tanquam à duobus principiis &c. Propterea & ab Additamento, seu explicatione ad Symbolum interjectâ, & à Communione nostrorum refugistis: At jam cum pro compertissimo habeatis, Latinos contrarium profiteri, an ulterius ab Additamento seu Explicatione refugere debetis? cessante caussâ cessat effe-

ἐπληροφορήθητε σὺν λατίνους κρατεῖν τοὐναντίον, οὐκ ἔτι ὀφείλετε ἤδη φυλάττεσθαι τὴν προειρημένην προσθήκην καὶ ἀνάπτυξιν, καὶ γὰρ τῆς αἰτίας ἀργούσης ἀργεῖν ὀφείλει καὶ τὸ ἀποτέλεσμα. ἐπὶ τόδε οὖν ζητοῦμεν ἀπολογίαν.

β. Ἐκτίθεσθε τὴν τῶν λατίνων πίστιν. αἰτοῦμεν ἵνα ἀποκριθῆτε ἂν ταύτην νομίζητε ἀληθῆ, καὶ τῇδε θέλητε συνθέσθαι.

γ. Ἐκτίθεσθε τὴν πίστιν ὑμῶν. λέγοντες πιστεύειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, ζητοῦμεν ἵνα ἀποκριθῆτε, ἂν πιστεύητε ἀϊδίως ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ πατρὸς μόνου, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ;

δ. Λέγετε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἴδιον εἶναι τοῦ υἱοῦ. ζητοῦμεν ἵνα διευκρινήσητε πότερον ἴδιον νοεῖτε τοῦτ' ἐστὶν ὁμοούσιον μόνον, ἢ ἴδιον τοῦτ' ἐστὶν ἔχον ἀϊδίως τὸ εἶναι ἐξ ἑαυτοῦ τοῦ υἱοῦ, καθάπερ ἐκ τοῦ πατρός.

ε. Λέγετε ἐξ αὐτοῦ ἀναβλύζειν. ζητοῦμεν σαφήνειαν, πότερον ἡ λέξις ἥδε τὸ ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸν πατέρα ἀναφέρεται, ἢ πρὸς τὸν υἱόν.

ϛ. Εἰ πρὸς τὸν υἱὸν ἀναφέρεται, πότερον ἀναβλύζειν ἀϊδίως νοεῖτε καὶ οὐσιωδῶς καὶ προσωπικῶς ἐκ τοῦ υἱοῦ ἢ οὔ;

ζ. Ζητοῦμεν διασάφησιν τί ἂν σημαίνοι παρ' ὑμῖν τὸ ῥῆμα τὸ ἀναβλύζειν; εἰ τὴν οὐσίαν δηλονότι καὶ τὸ ὑποστατικὸν εἶναι ἔχει τε καὶ λαμβάνει ἐξ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ; καὶ εἰ ταυτὸν σημαίνοι τῷ ἐκπορεύεσθαι, καὶ εἰ ἔν τινι διαφέρει, καὶ ἔν τινι.

η. Λέγετε οὐσιωδῶς ἐξ ἀμφοῖν ἤγουν ἐκ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ προχεῖσθαι. ζητοῦμεν διασάφησιν, ἂν οὐσιωδῶς νοῆτε καὶ ἀϊδίως.

θ. Τί ἂν σημαίνοι τὸ οὐσιωδῶς καὶ ἀϊδίως προχεῖσθαι ἐξ ἀμφοῖν; εἰ δηλονότι τὴν οὐσίαν ἔχειν, καὶ λαμβάνειν ἐξ ἀμφοῖν. καὶ εἰ ἐν τῷδε τῷ πράγματι ταυτόν ἐστι τὸ προχεῖσθαι καὶ ἐκπορεύεσθαι; καὶ εἰ ἔν τινι διαφέρουσι, καὶ ἔν τινι.

ι. Ἂν ἡ πρότασις αὐτὴ ἡ ἀληθὴς, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον προχεῖται καὶ ἐκπορεύεται ἀϊδίως ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἄνευ ταύτης τῆς ἐξηγήσεως ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ; ἢ ἑτέρας ἐξηγήσεως.

ια. Ἡνίκα λέγετε δι' υἱοῦ. ἂν ἡ λέξις αὐτή γε ἡ διὰ, κατά γε τὴν ὑμετέραν ἔννοιαν λέγῃ καὶ τὸν υἱὸν αἰτίαν εἶναι καὶ ἀρχὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος;

ιβ. Λέγετε ἤδη ἑνούμεθα, καὶ θεοφιλῶς

effectus: responsumque huic scrupulo imprimis postulamus.

2. Dicitis vos etiam Latinorum fidem exposuisse in vestrâ Formulâ: quærimus ut respondeatis, an eam veram creditis? & in eam desideratis unionem pangere?

3. In vestrâ Fide exponendâ, affirmatis vos credere Spiritum Sanctum à Patre procedere: at nos quærimus ut respondeatis, si ab æterno creditis eum à Patre solo procedere, & non pari modo à Filio?

4. Dicitis Spiritum Sanctum proprium esse Filij: quærimus ut illa vox nobis accuratius explicetur utrum per illud proprium intelligitis Spiritum Sanctum Filio tantum Consubstantialem? an proprium i. e. trahentem æternum esse suum à Filio, æquè ac à Patre?

5. Dicitis ab eo scaturire: Petimus & hujus vocis explicationem: utrum illud ab eo, ad Patrem an ad Filium referatur?

6. Si ad Filium, utrum scaturire ab æterno intelligitis, & secundum substantiam, & personaliter nec ne?

7. Quantum valet istud versum apud vos scaturire? & quid propriè significat? an substantiam nempe ac personalem subsistentiam Spiritum Sanctum, habere ac trahere ab ipso Filio: & an idem significat quod verbum procedere, vel in aliquo sensu differat? & in quo sensu differt?

8. Affirmatis substantialiter ab utroque profundi, nempe à Patre per Filium: Scire cupimus an substantialiter etiam & æternè intelligatis?

9. Et quid sibi vult illud substantialiter & ab utroque profundi? an scilicet habere ac sumere substantiam ab utroque: Et si in hoc negotio idem sonet profundi ac procedere? & si differunt in aliquo sensu? & in quo sensu differunt?

10. An ipsa hæc propositio in seipsâ, Spiritus Sanctus profunditur ac procedit æternum à Patre & Filio, sine hac illustratione à Patre per Filium, aut quavis alia illustratione aut Commentario sit vera, nec ne?

11. Ubi affirmatis Per Filium, quærimus an dictio Per, in vestro sensu dicat Filium Spiritus Sancti causam esse vel principium?

12. Dicitis jam unimur, & faventi divino numine conjungimur: At nos quærimus clare ac perspicuè doceri, in quam rem? aut in quod vinculum unimur ac conjungimur? utrum in ea dogmata, quæ nos profitemur? an in ea quæ vos profitemini? An quum nos propugnamus quod retinemus? aut quum vos defenditis quæ defenditis? Sed quod ut ultimum omnem controversiam dirimit, nunquam in unum coalescere poterimus, si invicem discriminamur: Unum

λοῦς συναπτόμεθα. ἐρωτῶμεν οὖν λαβεῖν σαφήνειαν ἔν τινι ἑνούμεθα, καὶ συναπτόμεθα. πότερον ἐν ᾧ λέγομεν ἡμεῖς, ἢ ἐν ᾧ ὑμεῖς λέγετε; καὶ ἡνίκα κατέχωμεν ὡς ἐγκρατοῦμεν, καὶ ὑμεῖς κρατεῖτε, ὅπερ κρατεῖτε. ἀλλὰ μὴν τὸ τελευταῖον οὐ δυνατὸν συνίστασθαι εἴπερ ἀπ' ἀλλήλων διαφερόμεθα. ἓν γὰρ καὶ ταυτὸν δεῖ ὑπάρχειν, ἐν ᾧ ἂν γένοιτο δύο διχονοούντων ἕνωσις. ἢ ἵνα ἡμεῖς μὲν κρατοῦμεν τὴν ἡμετέραν ἅμα καὶ ὑμετέραν ὁμολογίαν, ὑμεῖς δὲ τήν τε ὑμετέραν καὶ ἡμετέραν. οὐδὲ τοῦτο δυνατὸν συνίστασθαι. καὶ γὰρ εἰ διανοίᾳ καὶ τῷ σκοπῷ αὐταὶ αἱ ὁμολογίαι διαφωνοῦσι τίνι τρόπῳ ἅμα τἀναντία κρατήσομεν. ἐπεὶ δὲ τῶν ἐναντίων θάτερον δεῖ ψευδὲς εἶναι, πῶς τὸ κρατεῖν τὸ ψεῦδος ὁμοῦ μετὰ τῆς ἀληθείας ἐν τοῖς τῆς πίστεως πράγμασι γένοιτ' ἂν θεοφιλὴς σύνδεσμος. ἀλλ' ἴσως τὴν ἕνωσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ μόνῃ νοεῖτε, ὡς τὰ ἑπόμενα τοῦ γραμματίου ὑμῶν ὑπεμφαίνει. ἀλλά τις ποτ' ἂν εἴη ἥδε ἡ ἕνωσις συναναστρέφεσθαι μὲν ἅμα τῷ σώματι, διαφωνεῖν δὲ τῇ διανοίᾳ, καὶ τοῖς ῥήμασιν ἐν τοῖς τῆς πίστεως, καὶ πρὸς σωτηρίαν ἀναγκαίοις; προσῆκον οὖν δοκεῖ καὶ ἀναγκαῖον τὸ τῶν λατίνων γραμμάτιον, ἐν ᾧ πρότερον ἐκτίθεται ἡ τῶν ἀμφοτέρων μερῶν διάνοια, κἀντεῦθεν τίθεται ἡ ἀληθὴς καὶ κοινὴ τῆς αὐτῆς πίστεως ὁμολογία ἐν τῇ αὐτῇ διανοίᾳ, καὶ τοῖς αὐτοῖς ῥήμασι. παρακαλοῦμεν οὖν καὶ αἰτοῦμεν, ἵνα κατὰ μέρος ἐφ' ἕκαστον τῶν προειρημένων κεφαλαίων, ἄνευ τῆς τῶν ῥημάτων ἀμφισβητήσεως, δώσητε τὴν ἀπολογίαν καὶ διευκρινήσητε τὴν διάνοιαν ὑμῶν ὡς τάχιον δυνατὸν γενέσθαι, ἤγουν ἁπλῶς τὸ γραμμάτιον ἐκεῖνο ὅπερ ὑμῖν ἐδεδώκειμεν δέξησθε.

& idem oportet id esse, in quod unio conflabitur animorum anteà dissidentinm: Enimvero aut necessum erit, ut nos nostram adhuc retineamus, & vestram simul amplectamur Confessionem: aut vos vestram pariter & nostram: Sed ne sic quidem possibile erit copulari: Nam si Confessiones ambæ & mentis operatione, & fine & scopo discrepabunt, quomodo aut ipsæ res contrariæ invicem sociabuntur, aut nos easdem profitebimur? Unum contrariorum oportet esse falsum, quomodo igitur in rebus fidei mixtum cum veritate falsum sic tuebimur, ut exeat in laudabilem, Deoque caram conjunctionem? Sed fortasse unionem, in solâ communionis participatione consistere intelligitis, ut quæ sequuntur in vestrâ scedulâ nobis subinnuunt: Atquæ aut qualis hæc futura est Unio? Corporibus invicem conversari, animâ vero & communi intelligendi sensu, in rebus fidei, salutem æternam spectantibus, toto Cælo disterminari? Conducet igitur multum ut res omnino pernecessaria schedulam Latinorum, in quâ utriusque partis & sensus & ratio exprimitur, & vera, genuina, ac communis unius ejusdemque fidei perhibetur Confessio, in eodem sensu, iisdem verbis quibus par est, excutere atque examinare. Quare vos obnixè hortamur atque obsecramus, ut sigillatim ad singula hic à nobis objecta capita, sine æquivocatione verborum aut ambiguitate, responsa paretis: & sensa mentium vestrarum illustretis, quam diligenter ac expeditè poteritis: Aut (quod nos mallemus) schedulam fidei quam vobis nuper transmisimus, simpliciter & sine ulteriori tergiversatione aut morâ amplexi profiteamini.

HISTORIA CONCILII FLORENTINI.

SECTIO IX.

Ἐν ᾧ περιέχονται κελλικαὶ συνελεύσεις σύχναι, καὶ λόγοι δι' ὧν τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ στερχθῆναι κατεσκεύαζον. καὶ ὅπως ἐγνωμοδότησαν πρῶτον οἱ ἡμέτεροι, καὶ οὐ συνεφώνησαν, καὶ πῶς κατέπεισάν τινας, καὶ ἐγνωμοδότησαν αὖθις. καὶ ἔστερξαν οἱ πλείους τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ. ἐν οἷς καὶ ἡ γνώμη τοῦ πατριάρχου, καὶ τοῦ βασιλέως, καὶ ὅπως ἠνάγκαζε καὶ ἡμᾶς ὁ πατριάρχης στέρξαι τὴν ἕνωσιν, καὶ ἐπὶ τούτοις ἐτελεύτησεν. ἀπομνημονευμάτων θ.

In quâ hæc habentur: Cubicularij nostrorum conventus crebri, & colloquia, quibus processionem ex Filio stabilire nitebantur: ut nostri in suffragiis ferendis primum dissentientes, aliorum suasu sententias retrectarunt; & processionem à Filio admiserunt: in quibus Patriarchæ suffragium celebre, & Imperatoris: Et ut Patriarcha nos omnes unionem confirmare impulit, ac dein expiravit. Commentar. 9.

τμήμ. θ. Κεφ. α.

Τὸ μὲν οὖν τῶν λατίνων γραμμάτιον ὃ ἔστειλαν ὕστερον πρὸς τὸν βασιλέα περιεῖχε τὰ δηλωθέντα. ὁ δὲ οὐδ' ὅλως ἐνεφάνισεν αὐτὸ εἰς τὴν σύναξιν. ἀλλ' ἁπλῶς μόνον ἐλαλεῖτο, ὅτι ζητοῦσιν ἐξήγησιν οἱ λατῖνοι, εἰς ὃ δεδώκασιν οἱ γραικοὶ, καὶ ὅτι ιβ ἀπορίας ἀποροῦσι εἰς αὐτό. ἡμεῖς δὲ μετὰ τὸ δοῦναι τὰς δηλωθείσας γνώμας ἐξεβλήθημεν τῶν συλλόγων. καὶ ὡς ἀπεσχισμένοι, καὶ παρεωραμένοι καθήμενοι. καὶ οἱ τρεῖς, μεθ' ἡμέρας ιε προσήλθομεν τῷ πατριάρχῃ ἰδίᾳ ἕκαστος καὶ παρεκαλέσαμεν, ἵνα ἐνδώσῃ ἡμῖν πρὸς τὸ ἐπανελθεῖν εἰς τὴν πατρίδα. οὐδὲ γὰρ προσκολληθησόμεθα εἰς τὰ κατασκευαζόμενα. ὁ δὲ πατριάρχης πρᾳέως ἡμᾶς δεξάμενος τὸ δοκεῖν, εἰς σκέψιν τὸ ζήτημα ὑπερέθετο. παρεκίνησε δὲ ἡμᾶς πρὸς τοῦτο ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ ἀπατηθεὶς, αὐτὸς γὰρ ἐζήτησε πρῶτος, καὶ ἐνέδωκαν αὐτῷ ὡς ἐθάρρει τὴν ὑποστροφήν. τῇ δ' ἐφεξῆς ἅμα πρωῒ ἄγουσιν ἡμᾶς εἰς τὰ βασίλεια κελεύσματι καὶ ῥαβδούχοις βασιλικοῖς τόν τε μέγαν Χαρτοφύλακα, ἐμὲ, καὶ τὸν πρωτέκδικον. καὶ ἐξελθὼν πρὸς

SECT. IX. CAP. I.

Latinorum schedula, quam Imperatori postmodum miserunt, continebat, quæ capite ultimo superioris libri memoravimus: quam tamen conventui suo Imperator nunquam propalavit, sed nobis id tantum significavit, Latinos quarundam vocum à Græcis exhibitarum interpretationem postulare: & de duodecim obscuris præcipuè ambigere: Nos vero post lata suffragia suffragandi potestate privati conventibus ejicimur: Et quasi avulsi à cæterorum cætu, permansimus contemptissimi: Quare post dies quindecim, nos trini Patriarcham compellavimus, singuli seorsim, & exoravimus ut nobis libertatem revertendi in patriam indulgeret: nunquam enim propositis, quæ alij struunt, nosmet accommodabimus: Patriarcha nos perhumaniter recipere visus est, sed in deliberandi spatium desideria nostra distulit: In eum vero errorem nos impulerat magnus Scriniarius, & ipse in errorem inductus, qui veniam petens, acceperat discedere si auderet, veniam verbis indultam, re denegatam: Mane crastino sub Aurorâ inducunt nos in aulam Imperatoris, ipsius jussu, submissis etiam lictoribus, magnum Scriniarium, meipsum & Protecdicum: Ubi Philanthropinus ad nos erumpens his verbis usus est. Dominus noster Imperator vos rogat: Quorsum Patriarcham pro reditu obtunditis, alios-

πρὸς ἡμᾶς ὁ Φιλανθρωπινὸς εἶπεν, ὡς ὁ αὐθέντης ἡμῶν ὁ βασιλεὺς ὁρίζει, τίνος χάριν ἐνοχλεῖτε τῷ πατριάρχῃ καὶ ζητεῖτε ἀπελθεῖν οἴκαδε καὶ παρακινεῖτε καὶ τοὺς ἄλλους διενοχλεῖν αὐτῷ καὶ ζητεῖν τὴν ὑποστροφήν; καὶ δι᾽ αὐτῆς κατάλυσιν τοῦ ἔργου οὗ ἠρξάμεθα μηχανᾶσθε; ἐῶ γὰρ τ᾽ ἄλλα ὅσα ποιεῖτε κατὰ τούτου τοῦ πράγματος. τί πταίει ὁ πατριάρχης, καὶ διὰ τί πειράζετε αὐτὸν ἢ ἁπλῶς οὕτω νομίζετε, ὅτι ἤλθομεν εἰπεῖν μόνον, καὶ ὑποστρέψαι ἄπρακτοι; οὕτω με παρακινεῖτε ἵνα εἴπω ὅτι ὑπάγετε. εἶτα ἵνα γράψω εἰς τὴν πόλιν, ἵνα μὴ ἐάσωσιν ὑμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὰ οἰκήματα ὑμῶν; ὅταν δὲ ἐπανέλθω καὶ αὐτὸς ἵνα ποιήσω ὡς αὐθέντης ὡς ἄν μοι φανῇ εἰς ὑμᾶς. οὐκ οἴδατε ὅτι αὐθέντης ὑμῶν εἰμὶ, καὶ δύναμαι εἰς ὑμᾶς; προσέχητε ἵνα μηδὲν με παρακινήσητε καὶ ποιήσω ὅπερ οὐ φανεῖται καλὸν εἰς ὑμᾶς, πολλὰ γὰρ ἔχω καθ᾽ ὑμῶν.

Ταῦτα καὶ ἕτερα φοβερὰ, καὶ θυμοῦ καὶ βάρους ῥήματα πρὸς ἡμᾶς εἰρηκότος ἀπεκρίθημεν, ὅτι ἡμεῖς παρεγενόμεθα ἐνταῦθα ἐλπίζοντες ὑποστρέψαι εἰς ἕνα χρόνον, ἢ τὸ πλέον εἰς δύο. νῦν δὲ ὁρῶντες τὴν τοσαύτην πλημμέλειαν, καὶ δειλιῶντες μήποτε παρέλθῃ καὶ τρίτος καθημένων ἡμῶν ἐνταῦθα, τί θαυμαστὸν εἰ ἐζητήσαμεν ἀπελθεῖν εἰς τὰ ἴδια, ἀήθεις ὄντες τῆς ἐπὶ ξένης κακοπαθείας, καὶ μήδε λυσιτέλειάν τινα ἐνθάδε ποιοῦντες; ἡμεῖς φανερῶς λέγομεν ὡς οὐ δυνάμεθα ἐπιπλέον ἐνταῦθα ταλαιπωρεῖν. κατάλυσιν δὲ τοῦ ἔργου οὐ ποιοῦμεν ἡμεῖς, οὐδὲ κωλύομεν τοὺς βουλομένους συνεργεῖν, οὐδὲ τοὺς ἄλλους διεγείρομεν πρὸς ὑποστροφήν. διεγείρει γὰρ αὐτοὺς ἡ κακοπάθεια καὶ ἡ ταλαιπωρία ἣν καὶ αὐτοὶ ταλαιπωροῦσι, καὶ ἡ στέρησις καὶ ἡ πενία τῶν φαμιλιῶν αὐτῶν, καὶ οὐ δέονται ἄλλης παρακινήσεως. οὐ γάρ ἐστιν ἄλλη ἰσχυροτέρα. ἀποδεχόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς τὸ δοκοῦν τῆς πατρίδος συμφέρον. ἀλλὰ καὶ τὸν ψυχικὸν δειλιῶμεν κίνδυνον. ἐπεὶ οὐκ ἀντάξιος ὁ κόσμος μιᾶς ψυχῆς. οἴδαμεν δὲ τὸν ἅγιον τὸν βασιλέα ὅτι αὐθέντης ἡμῶν ἐστὶ, καὶ δύναται μεγάλα. οὐ διὰ τοῦτο δὲ προδώσομεν τὰς ψυχάς. οὐδὲ πράξομεν παρ᾽ ὃ νομίζομεν συμφέρειν κατὰ ψυχὴν δι᾽ οὐδὲν πρᾶγμα τοῦ κόσμου.

aliosque instruitis, Patriarcham precibus fatigare, & remeandi libertatem petere? quo negotium illud, cujus gratiâ in Italiam penetravimus, convellere machinamini: Nam ut alia dissimulem, quibus vos meis conatibus obluctari video, quid in vos deliquit Patriarcha, ut eum ad tam grave flagitium sollicitetis? An arbitramini huc pervenisse nos ut hostes in arenam provocemus,& mox infectâ re in Græciam velificemur? ita me in bilem commovetis, ut parum absit, quin vos jubeam redire, dein ut scribam civitati,ne vos ad vestros penates admittant, & cum ipse revertam, ut vos castigem pro vestris meritis, & meo libitu ut Imperatori, nisi forsan illud nomen oblivioni tradidistis, ignari quantum in vos juris habeam: Quare vobis prospicite,ne meam patientiam ulterius provocetis, ne id in vos patrare cogar, quod vobis videbitur injucundum, nam varia mihi adsunt corripiendi vos justa argumenta.

Cum hæc & alia multa hujus generis verba terribilia indignationis & excandescentiæ plenissima Philanthropinus evomuisset, respondimus: Nos ut huc primum appulimus, spem aluisse, ut intra unius anni, vel ad summum intrà duorum terminum in patriam reverteremur: Sed cum tanta temporum damna hactenus pertulerimus inutiliter labentium: Et nunc ne tertius annus decorticari periclitetur, nobis peregrinas oras occupantibus, quid mirum, si ad sua quique repedare festinarint? inexperti anteà malorum in alienâ gente, simul & nunc inscij, cui bono, in hac diutius commoraremur? Quare aperto ore attestamur, Nos ulterius non posse in his regionibus vitam miseram traducere: Interim nec vestri negotij molem destruimus, neminem ab ope vobis afferenda præpedimus, neminem ut in patriam suspiret, extimulamus. Nec enim opus est, quos satis extimulat vita ærumnosa, malorum omnium perpessio, suarum familiarum absentia, privatio carissimorum pignorum: Hæc sunt illa calcaria, quibus ad reditum accenduntur: & his aculeos acerbiores nulla unquam ratio suggessit: Quin & nos approbamus, quodcunque vel umbram fert utilitatis in patriam redundaturæ: sed hoc unum pertimescimus, ne incidamus in amittendæ vitæ æternæ periculum: Nec enim totus orbis unius animæ pretio est æquiparandus: Quocirca etiamsi nostrum Dominum Imperatorem revereamur, & plurima posse agnoscamus, nolumus tamen animas nostras prodere, aut seris criminibus conscientias vulnerare, pro ulla re mundanâ.

His nostris responsis ad Imperatorem perlatis, actutum ad nos rediit Philanthropinus, & cum pauca ab Imperatore, sed prioribus mitiora

Τούτων τῶν ἀποκρίσεων ἀνενεχθεισῶν τῷ βασιλεῖ διὰ τοῦ φιλανθρωπίνου, ἐλθὼν πάλιν ὁ αὐτὸς εἶπεν ἀπὸ τοῦ βασιλέως μετριώτερά τινα, τάχα καὶ παραινετικά, καὶ ἀπέλυσεν ἡμᾶς. μεθ' ἡμέρας δὲ ὀλίγας καθημερινῶν ἡμῶν πάντων οὖν ἦν καὶ ὁ πατριάρχης ἐκινήθη ὁ περὶ τοῦ σιτηρεσίου λόγος. ἔπειχον γὰρ πάντες τέσσαρας μῆνας καιροῦ παρελθόντος καὶ μηδὲν λαβόντες. εἶπε δὲ ὁ Μιτυλήνης πρὸς τὸν πατριάρχην. ὅτι ἐγὼ εἶπον περὶ τούτου πρὸς τὸν Καμαρέριον, καὶ ἀπεκρίθη ὅτι ἕτοιμός ἐστι προστάξαι ἵνα δώσωσιν αὐτό. ἡδὲ βραδύτης γίνεται ἀπὸ ἀμελείας τῶν ὁρισθέντων ζητῆσαι καὶ παραλαβεῖν αὐτό. ἀπεκρίθημεν ἡμεῖς ὅτι ἀφ' οὗ ἔταξεν ὁ Χριστοφόρος τὴν ἡμέραν καθ' ἣν εἶπε παραγίνεσθαι ἡμᾶς πρὸς αὐτόν, ἵνα λάβωμεν τὰ φλωρία, ἑπτάκις προσήλθομεν αὐτῷ, καὶ αἰεὶ εἰς τὸ αὔριον ἀναβάλλεται. ἡμεῖς δὲ οὐδ' ὅλως ἠμελήσαμεν ἀπέρχεσθαι, καὶ ἀπαιτεῖν αὐτά.

Ὁ δὲ Μιτυλήνης εἶπε τῷ πατριάρχῃ. ὁρισμὸν ὃν ἔχεις θέλημα, καὶ ἐλθέτω νῦν μετ' ἐμοῦ εἰς τὸν καμαρέριον, καὶ διορθώσομεν τοῦτο. ὥρισεν οὖν πάλιν ἡμᾶς ὁ πατριάρχης. ἡμεῖς δὲ παρῃτούμεθα. τοῦδε προστάξαντος ἀπήλθομεν σχεδὸν ἄκοντες. εἶπεν οὖν ὁ Μιτυλήνης πολλὰ περὶ τῆς δόσεως μετὰ μεγάλης ἱκεσίας καὶ κολακείας, καὶ ἤνυσεν οὐδέν. μήδε ψιλῷ λόγῳ εἰπόντος τοῦ Καμαρερίου ὅτι δοθήσεται. ἐγένετο ταῦτα περὶ δείλην ὀψίαν. γενομένης δὲ πρωΐας πάλιν ἐλθόντες οἱ ῥαβδοῦχοι μετὰ ὁρισμοῦ βασιλικοῦ ἄγουσιν ἐμὲ, καὶ τὸν πρωτέκδικον εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ὥρισεν ἡμῖν διὰ τοῦ βουλλωτοῦ ὁ βασιλεύς. εἴπατε τίνος χάριν ἤλθετε εἰς τὸν Καμαρέριον; εἰπόντων δὲ ἡμῶν τὴν αἰτίαν, ὅτι διὰ τὸ σιτηρέσιον, καὶ ἀνενεχθείσης τῷ βασιλεῖ, ὥρισε πάλιν διὰ τοῦ αὐτοῦ, ὅτι ἐγὼ ἄλλως ἤκουσα περὶ ὑμῶν. καὶ ἐβουλόμην ποιῆσαι ὅπερ ἦν ἁρμόδιον εἰς ὑμᾶς πρὸς τὸ πρᾶγμα ὃ ἤκουσα. δέχομαι δὲ τοῦτο καθὼς λέγετε, καὶ παραιτοῦμαι ὃ ἐβουλόμην ποιῆσαι. ἄπιτε οὖν πλὴν προσέχετε.

libasset, & ad meliorem spem erexisset, nos dimisit. Intercalatis autem aliquot dieculis, cum in conspectu Patriarchæ consideremus, cœpit vetus interseri querimonia de Annonâ non solutâ: nostri enim jam quatuor mensium defectui graviter ingemuere, quibus ne teruncium accepissent. Forte aderat Episcopus Mitylenes, qui Patriarchæ asseverabat, se cum Camerario hæc communicasse, quem paratum ajebat quæstoribus suis injungere, ut statim debita omnia exonerentur; & solutionis tarditatem à nostrorum hominum negligentiâ proficisci, quibus demandandi ac recipiendi munus incumbit. Nos vero respondimus: Ex quo Christoforus diem præstituisset, solvendis pro more Florenis in stipendia septies ipsi adfuisse, & præter Corniculæ vocem, Cras, Cras, nihil accepisse: Adeo ut in nostrum caput non debeat hæc faba cudi, quasi nec adeundo, nec postulando, nostram necessitatem lenire detrectaremus.

At Mitylenæus à Patriarcha petiit, aliquos secum mitti ad Camerarium, ut sententiæ veritas constet. Nobis igitur mandavit Patriarcha, qui lubentissimè officium defugeremus: sed cum vehementius instaret Patriarcha, adeundi Camerarium onus suscepimus propemodum inviti. Eo cum perventum esset Mitylenæus cæpit Oratione multifariâ, & parasiticâ annonam emulgere, sed frustrâ: Camerarius ne syllabâ aut sono se daturum innuere dignatus est. Hæc ad sera vespertinæ lucis crepuscula contigerunt: Et cras mane ut illuxit, Lictores Imperatorij ipsius mandato Me & Protecdicum ad aulam trahunt: Ubi per Dominum Bullotam Imperator nos jussit dicere: quid nobis Heri cum Camerario commercij intercessit? Nos rem ut erat pandimus ab origine: Missos à Patriarcha ad postulandam Annonam: Quod ubi intus delatum Imperatori, per eundem Bullotam nobis denuo respondit: At alia de vobis accepi, & decrevi in vos severè animadvertere pro magnitudine flagitij quod de vobis audivi: At nunc in vestris acquiesco responsis, & cogitatæ pænæ veniam deprecor: Ite, sed à malâ sorte cavete, suadeo.

τμήμ. θ. κεφ. β.

Ἡμέραι παρερρύησαν συχναί, καὶ οὐ διέλιπον ὅτε Ῥωσίας, καὶ ὁ Νικαίας, καὶ ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος, παραγινόμενοι καθ'

Sect. IX. Cap. II.

Crebri exinde dies præterfluebant, in quibus Roffensis, Nicenus & Primicerius indies satagere clandestinis consultationibus nunquam desti-

καθ᾽ ἑκάστην ἐπὶ τῷ βουλεύεσθαι καὶ κατασκευάζειν λαθραίως. μόλις δέ ποτε ἐδόθη καὶ τὸ σιτηρέσιον, εἰπόντος τοῦ Καμαρλέγγου ὡς ἠκούσαμεν παρὰ τοῦ πατριάρχου ὅτι δοθήτω, καὶ τοῦτο τὸ ψυχικὸν τοῦ πάπα, ὥσπερ ἂν εἰ ἐῤῥίπτετο εἰς τὸ πέλαγος. ἐδόθη οὖν ἡμῖν κατὰ τὴν κβ τοῦ Μαΐου ὑπὲρ δύο μηνῶν φλωρία ασή. εἰρηκότος ἐπὶ τούτοις τοῦ Χριστοφόρου, μὴ δοθῆναί τι τῷ Ἐφέσου, ὡς ἐσθίοντι κατὰ τὸν Ἰούδαν τὸν ἄρτον τοῦ πάπα, καὶ ἐναντιουμένῳ, καὶ ἐχθραίνοντι αὐτῷ, οὕτως ἐλήρησε κατὰ τοῦ δικαίου ὁ φαῦλος ἐκεῖνος, καὶ σαῦλαν, ἤτοι ἀγχόνην δεῖν εἶπε δοθῆναι αὐτῷ. μετὰ δέ τινας ἡμέρας, συνήχθησαν οἱ ἡμέτεροι ὁρισμῷ βασιλικῷ εἰς τὸ πατριαρχεῖον. ὡρίσθημεν δὲ συνελθεῖν καὶ ἡμεῖς, καὶ ἤρξαντο λέγειν περὶ τῆς ἑνώσεως.

Ἔφη οὖν ὁ βασιλεὺς ὅτι οἱ Λατῖνοι ζητοῦσιν ἐξηγήσεις εἰς τὸ γραμμάτιον ὅπερ ἐστείλαμεν αὐτοῖς, πλὴν οὐκ ἔδειξεν, οὐδὲ εἶπε τὰς ἀπορίας, ἃς ζητοῦσιν εἰς αὐτό. εἶπεν οὖν ἐμοὶ δοκεῖ βέλτιον, ἵνα βλέψωμεν πρός τι ἑνωτικόν. εἰ γὰρ ἐμπέσοιμεν εἰς τὰς ἐξηγήσεις, εἰς ἄπειρον πέλαγος περιπεσούμεθα. σκέψασθε οὖν εἰ ἐνδέχεται στέρξαι καὶ ἡμᾶς τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ ἤρξατο ἐξετάζειν τὸ περὶ τούτου, καὶ ἡ περὶ τῆς ἐκ, καὶ τῆς διὰ σκέψις τὸ δοκεῖν ἐκινήθη, καὶ φιλονεικία μᾶλλον ἀντὶ σκέψεως γέγονε. παρῆσαν δὲ τότε καὶ οἱ ἄρχοντες. ὥρισε γὰρ ὁ βασιλεὺς, ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν θέλω, ἵνα συνέρχονται οἱ ἄρχοντες, ἵνα εἰδῶσι καὶ αὐτοί τινες σπουδάζουσι ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῆς πατρίδος, καί τινες ἐναντιοῦνται. ἰδὼν οὖν ὁ Ἰάγαρις τρεῖς ἀντιλέγοντας τῷ Ἐφέσου ἐκεῖνον δὲ μόνον ἀπολογούμενον καὶ ὑπερισχύοντα ἔφη πρὸς τὸν πλησίον· οὗτός ἐστιν ὃν ἔλεγον ὅτι ἐγένετο ἔκφρων; ἐγὼ ἀπορῶ εἴπερ ἠδύνατο ἀπολογεῖσθαι τῷ ἑνὶ, αὐτὸς δὲ ἀπολογεῖται πρὸς πάντας. διεφήμισαν γὰρ πρότερον ὅτι ὁ Ἐφέσου παρεφρόνησε, καὶ οὐκ οἶδε τί λέγει. μετὰ δὲ τοὺς πολλοὺς λόγους ἰδὼν ὁ βασιλεὺς ὅτι φιλονεικία μόνον ἄκαρπος γίνεται, σιωπὴν ἐπιτάξας εἶπε νομίζω μὴ ἂν ἄλλως ἐλθεῖν ἡμᾶς εἰς συμπέρασμα, εἰ μὴ πρότερον περισῇ εἰ γνήσια εἰσὶ τὰ ῥητὰ τῶν δυτικῶν ἁγίων, ἃ προεκόμισαν οἱ Λατῖνοι εἰς τὴν σύνοδον, ἢ νόθα.

Διὸ σκέψασθε περὶ τούτου κατὰ τὸ παρὸν, μεμα-

destiterunt: Tandem vero difficulter prodiit stipendiorum solutio, non sine acerbissimo Camerarij dicterio ut accepimus à Patriarchâ: Quem dixisse ferunt, Habeant sibi Græcorum mendicabula, hanc Papæ Elemosynam, non melius collocatam, quam si in mare præcipitaretur: Utcunque vicesimo quarto Maij in duorum mensium stipendia nobis sunt numerati Floreni mille, ducenti & octo, suum etiam sarcasmum non omittente Christoforo, qui dum aliis stipendia penderentur, jussit Ephesio nullam partem destinari, quem satis norat ad instar Judæ proditoris, Papæ panes comedere, & Papæ quam maxime adversari: Ita in hominem seipso justiorem deliravit impius Christoforus, & Græcorum cæteris stipendia, Ephesio malam crucem retribuendam censuit, qua se suspendat Ephesius, At infrà dies aliquot, nostri jussu Imperatorio ad Patriarcham accersiti convenerunt, nosque simul eadem autoritate citati paruimus: & tum occæperunt de Unione sermocinari.

Ac Imperator ipse sic præfatus est: Latini à nobis postulāt explicationes, in schedulam quam transmisimus: Sed nec quod scriptum erat à Latinis, aut quæ ambigua scriptum continebat, palam in conspectum dabat Imperator, verum ut occæperat, sic dicere perrexit: Mihi vero visum est multo consultius ad aliquem modum propagandæ Unionis respicere: Nam si cum illis in hunc enarrationum gurgitem incidemus, in immenso Oceano inextricabilium argutiarum sine fine circumvolvemur: Quapropter vobiscum considerate, si quo Marte poterimus illud, A Filio, ad definitionem perducere: Et statim nonnulla cœpit investigare, illamque inter A Filio, & Per Filium, differentiam in medium denuo obtrudere: Quæ hic omnes ad jurgia concitavit, ut potius garrulitati laxata occasio, quam justæ quæstionis ventilatio videretur. Aderant tum etiam principes Imperatorij admissi in conventus, ut ipsi observarent, quinam è nostris utilitati patriæ studerent, & qui obverfarentur: Cumque igitur notasset Jagaris, tres contra unum Ephesium acriter debacchari, Ephesiumque solum cunctorum impetus eludere, palmamque reportare, proximis dixisse fertur: Hiccine est ille quem demotum mente agebant: vix credideram uni posse respondere, respondet omnibus: Nam invidiosum rumorem sparserant, insanire Ephesium, nec intelligere quæ proferat. Post varia autem sermocinia, cum videret Imperator inutiles rixas in tumultum tendere, silentio imperato hæc pauca subjunxit. Percipio nos ad exitum pervenire non posse, nisi prius conveniat de autoritate Patrum Occiduorum, & aliorum dictis à Latinis in

μεμνημένοι ὅτι ὁ θέλων εἰπεῖν ταῦτα νόθα ἀναγκασθήσεται ἀποδεῖξαι πῶς εἰσὶ νόθα. καὶ δεῖ αὐτὸν ἔχειν βιβλία πλείω καὶ κρείττω, ὧν ἔχουσιν οἱ λατῖνοι. αὐτοὶ οὖν δυνήσονται προκομίσαι β, ὑμεῖς δὲ οὐδὲ ἓν ἔχετε, καὶ οὐκ οἶδα πῶς ἄν τις ἀποδείξειεν αὐτὰ νόθα. ὅμως ὁ βουλόμενος ἀποδειξάτω. εὐθὺς οὖν ἀντιλαβόμενοι τοῦ λόγου οἱ τοῦ λατινισμοῦ ἐφιέμενοι, καὶ πλατύναντες δι' ὧν εἶχον τοῦτο κατασκευάσαι καὶ τῶν ἀμαθεστέρων τὰς ἀκοὰς κατακλύσαντες, γνώμας ἀπῄτουν ἐξαίφνης. μήτε εἰς διάσκεψιν τὸ περὶ τούτου θέμενοι, μήτ' τὰ αὐθεντικὰ ἀπαιτήσαντες ὡς οἱ λατῖνοι προανεφώνησαν, καὶ ὑπέσχοντο δοῦναι. ὅταν ἀπαιτηθῶσιν αὐτά. ἀλλ' εὐθὺς ἐβιάζοντο γνωμοδοτεῖν. εἰπόντων οὖν τῶν πρώτων πέντε ἢ ἓξ τὰς ἑαυτῶν γνώμας ἐπέταξαν τοῖς λοιποῖς, δι' ὀλίγων λέγειν μόνον, εἰ γνήσια ἡγεῖται ἕκαστος τὰ ῥητὰ τῶν δυτικῶν ἢ νόθα.

in ultimâ Synodo citata habenda ſint pro Legittimis, an adulterinis?

Et ſit illud vobis in hodiernæ ſpeculationis argumentum, ſed & meminiſſe oportet quicunque eorum ſcripta dixerit adulterata, ei incumbere neceſſitatem, quæ aſſeruerit comprobandi, & tum opus habere ſupellectile librariâ, ut instructiori, ita præſtantiori, quam ipſi Latini habent: Qui deproment è nidis quandocunque volent ultra duo millia librorum, quorum ne unum vos poſſidetis: Qua igitur confidentiâ eorum monumenta quis ut ſpuria comprobare valuerit, non video: Si tamen noſtratium aliquis ſe poſſe putaverit, per me licebit, non refragabor. Vix finierat Imperator, cum aliqui in Latiniſmum propenſi, anſam arripiunt dilatandi ſe verbis, illamque promovendi ut anteà præſtruxerant: Et cum imperitorum aures aliquot offuciis permulſiſſent, ſine mora, Ad ſuffragia inclamarunt: Nec indultâ deliberandi copiâ, nec efflagitatis authenticis codicibus, prout Latini prædixerant, ſeque exhibituros promiſerant, quandocunque à nobis poſtularentur, ſed abſque ulteriori ambage univerſi ſuffragia proferre cogebantur: Et cum primorum quatuor vel quinque ſententias dixiſſent diſtincte ut fieri aſſuevit, reliquis præcipiunt, quam breviter poſſent, unicâ tantum voce dicere, an exiſtiment ſcita Patrum occidentalium genuina eſſe an ſpuria?

τμήμ. θ. κεφ. γ.

Ἔφθασεν οὖν καὶ εἰς ἐμὲ ἡ ἐρώτησις. καὶ ἀπεκρίθην ὡς λίαν θαυμάζω, ἰδὼν τοὺς ἁγίους, τοὺς ἀρχιερεῖς δραμόντας εὐκόλως εἰς τὸ παρὸν ζήτημα. ἐγὼ γὰρ ἡγοῦμαι τοῦτο μεῖζον σχεδὸν πάντων τῶν ζητημάτων εἰς τὴν παροῦσαν ὕλην προκειμένων. τὸ γὰρ διακρῖναι τὸ νόθον ἀπὸ τοῦ γνησίου πολλὴν ἔχει δυσχέρειαν, καὶ μεγάλης δεῖται σκέψεως ἐπιστημονικῆς. νοθεύονται γὰρ τὰ βιβλία. καὶ γράφεται εἰς τὰ προλεγόμενα τῆς λογικῆς, κατὰ πόσους τρόπους νοθεύονται. μέμνηνται δὲ τούτου πολλῷ βέλτιον οἱ δεσπόται μου οὗτοι οἱ τοῦ λόγου προβεβλημένοι, καὶ τῇ λογικῇ ἐμφιλοσοφοῦντες. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη. καί τις ἡ χρεία τῶν λόγων τούτων; εἰπέ τι πρὸς τὸ πρᾶγμα. τότε εἶπεν ὁ Ἐφέσου λίαν καλῶς λέγει. ἐμοῦ δ' εἰρηκότος, εἰ οὐκ ἔχω ἄδειαν εἰπεῖν ὡς θέλω τὴν γνώμην μου, σιωπῶ. εἶπέ μοι. λέγε λοιπόν. καίτοιγε (εἶπον) εἰς τοὺς ἀπηριθμημένους ἐκεῖσε τῆς νοθεύσεως τρόπους, ὁ νῦν ὑποπτευόμενος τρόπος οὐκ ἐπενοήθη. εἰ οὖν κατὰ πολλοὺς τρόπους νοθεύονται τὰ βιβλία, καὶ ἐπὶ τίνων δι-

SECT. IX. CAP. III.

Tandem etiam ad me quæſtio devoluta pervenit: Et reſpondi: Mirari me plurimum quod noſtros ſanctos præſules videam tam proclivi voluntate, ad hanc cauſam determinandam protrahi, quam ego ſemper ſum arbitratus, omnibus ferme aliis ambiguis noſtras controverſias ſpectantibus, majori difficultate circumſitam: Nam ſpurium à legittimo in ſcriptoribus diſcriminare, res eſt imprimis operoſa, & ſcientificâ experientiâ quam maximè indiget: volumina enim corrumpuntur, & quot modis corrumpi poſſint, nobis ratiocinandi ars Logicalis, in primis paginis indigitat: Nec dubito quin Domini mei qui adſunt, hæc omnia accuratius quam ego mentibus retineant, qui Dialectices fundamenta jecerint, & præceptis Philoſophiæ præclara ingenia imbuerint. At quorſum hæc diverticula? interpellat Imperator. Loquere ad Rhombum. Immo ſubinfert Epheſius. Optimè locutus rectà ad ſcopum collimat: At ſi mihi non liceat (inquam ego) ſenſa mentis meæ cum libertate profari, conticeſcam: Progredere igitur, ait Imperator: Proinde (dixi) etiamſi in illis proœmiis infiniti modi libros adulterandi recenſentur, tamen ille modus qui jam à nobis in ſuſpitionem trahitur, nondum excogitatus prodierat: Verum cum innumeris modis

γων τοῦ Θείου χρυσοστόμου τὸ νόθον εὑρίσκετο. ἔνθα οὐδὲ τοιαύτη ἀνάγκη τοῦτο γίνεσθαι ἐβιάσατο. πλὴν δὲ οὐκ ἔχομεν διακρῖναι τοῦτο ὁμολογουμένως, οὐχ ἡμεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ διδάσκαλοι οὓς ἐφθάσαμεν. ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ πολὺς τήν τε θείαν σοφίαν καὶ τὴν ἐκτὸς ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης κῦρος εὐθύμιος, ἀμφιβάλλων καὶ αὐτὰς ἔν τισι τῶν λόγων, καὶ ποτὲ μὲν ὡς νόθους, ποτὲ δὲ ὡς γνησίους ἀποφαινόμενος τοὺς αὐτούς. εἰ οὖν ἐπὶ τῶν χρυσοστομικῶν λόγων, οὓς ἐκ νεότητος, καὶ μέχρι γήρως ἡμῶν ἀναγινώσκοντες καὶ εἰδότες τὴν φράσιν καὶ τὴν ἰδέαν αὐτῶν, οὐκ ἔχομεν ὁμολογουμένως διακρῖναι τὸ νόθον τε καὶ τὸ γνήσιον.

Πῶς ἂν ἐπὶ τῶν δυτικῶν ἁγίων, ὧν τὰ συγγράμματα οὔτε οἴδαμεν οὔτ᾽ ἀνέγνωμεν ποτέ; οὐδὲ γὰρ εἴχομεν αὐτὰ οὔτε ἀρχῆθεν μετεγλωττίσθησαν, κἀντεῦθεν οὐδ᾽ ὅλως εἰσὶν ἡμῖν γνώριμα, θαῤῥοῦντες εἴποιμεν γνήσια ταῦτ᾽ εἶναι ἢ νόθα; ἐν οἷς οὔτε φράσιν, οὔτε ἰδέαν οὔτε ὑφὴν ἢ ῥυθμόν τινα τοῦ λόγου γνωρίσαι πόθεν ἔχομεν. καὶ ταῦθ᾽ ὁρῶντες ὅτι προκομίζονται παρὰ τῶν προενεγκόντων τὸ ἅγιον σύμβολον ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ζ συνόδου νενοθευμένον καὶ διϊσχυριζομένων ὡς οὕτως ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ἐκείνῃ μετὰ τῆς προσθήκης, πρᾶγμα εὐεξέλεγκτον ποιούντων, καὶ μηδεμίαν ἀπολογίαν καταλιμπάνον αὐτοῖς. μᾶλλον δὲ καὶ τὰ ὁμολογούμενα μὴ δέχεσθαι πάντας καταπείθον, εἰ παρ᾽ αὐτῶν προφέροιντο. διὰ ταῦτα τοίνυν πάντα, οὐκ ἔχω οἴκοθεν ὡς γνήσια διακρῖναι ταῦτα ἢ νόθα. ἐπεὶ δ᾽ ἔχω, καὶ αὐτὸς ἀνάγκην εἰπεῖν, ὅσον ἔρχεται εἰς τὴν ἐμὴν εἴδησιν καὶ διάνοιαν λέγω, ὅτι ὅσα τῶν τοιούτων ῥητῶν εἰσὶ σύμφωνα τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ἁγίου Μαξίμου, καὶ τοῖς τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, ὡς γνήσια δέχομαι ταῦτα. ὅσα δ᾽ ἐναντιοῦνται τούτοις, οὐ παραδέχομαι, ὡς νόθα. ἠκολούθησαν τῇ ἐμῇ γνώμῃ καὶ οἱ μετ᾽ ἐμέ. ὅμως ἡ τῶν πλειόνων ἔστη ψῆφος, καὶ ὡς γνήσια ταῦτ᾽ ἐδέχθησαν.

dis codices vitia contrahant de plerisque libris justa dubitandi ratio præbetur: Siquidem in nostri D. Joannis Chrysostomi scriptis, falsariorum vestigia deprehenduntur, quando nulla necessitas homines, ad hanc vitiandi impietatem impulerat: in illis tamen operibus, genuinum à vitiato discernere haud liquido conceditur: Non modo non nobis hujus ævi citerioris hominibus, sed ne Ecclesiæ doctoribus, qui nos seculis anteverterunt: Quos inter peritissimus omnium divinarum, humanarumque rerum scientiâ, sanctissimus Patriarcha noster Euthymius sæpè in concionibus Sancti Chrysostomi, adeo dubius hæsit & anceps animi, ut easdem nunc spurias, nunc legittimas pronuntiaverit: Quare si nec in Chrysostomi concionibus, quas ab incunabulis, ad canos manibus tractamus, quarum assiduæ lectioni immorimur, facti familiares stilo, & egregiis loquendi formis ab Adulterino legittimum segregare neutiquam valemus.

Quid de nobis fieret, si ad hoc pensum in occidentalibus Sanctis detruderemur, verum, falsum, spurium, genuinum ex eorum scriptis eruere ac expiscari? quæ in hunc usque diem, nec vidimus, nec legimus, nec intelleximus, quæ nec à prima origine in nostram linguam traducta sunt: Qua igitur fiduciâ, asseverare poterimus hæc syncera, hæc fucata? Quorum nec genus, nec Idæam, nec Orationis vel telam, vel tramam, vel subtemen unquam percurrendi concessa nobis fuit facultas aut copia: Præsertim cum nobis ij homines obtrudant, qui sacrum symbolum in Septimæ Synodi Actis corruptum affirmare non erubuerunt, & in illa Synodo symbolum cum Additamento legi: quód ut à nobis facillime potuit refelli, ità fidem omnem illis in posterum sic adimere oportuit, ut si assererent receptissima ab omnibus, in dubium tamen vocari deberent, quia illi assererent. Ob prædictas igitur quas cumulavi rationes, si meum exigitur judicium, Latinorum scripta, à meipso nec ut genuina nec ut spuria discernere valeo: Sed quando me hujus temporis occasio premit, pro rationis meæ captu sententiam promere: Si qua sint Latinorum scita D. Maximi Epistolæ, aut Sancti Cyrilli dogmatibus conformia ut recta admittenda censeo, si qua illis contrariantur, ableganda ut spuria: Meæ sententiæ accesserunt, quotquot ordine sunt me insecuti: Plurimorum tamen suffragia prævaluere, & sanxerunt, Latinorum testimonia recipienda ut genuina.

τμήμ. θ. κεφ. δ.

Ὁ Βασιλεὺς τοίνυν εἰδὼς ὅπως πλὴν δ ἢ ε ἀρχιερέων, οἱ λοιποὶ τῶν γνώμαις ἐπι-

Sect. IX. Cap. IV.

At Imperator cum animadverteret, quot adessent, quatuor vel quinque Episcopis exceptis

ἕπονται τοῦ Ῥωσίας, καὶ τοῦ Νικαίας, καὶ χρῶνται τούτοις ὡς ὁδηγοῖς. οἱ δὲ μεθ' ἡμᾶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖς ἡμετέροις προσέχουσι λόγοις, καὶ ἀφ' ἡμῶν ἔχουσιν ὁδηγίαν τινὰ καὶ ἡμῖν ἑπόμενοι διαφωνοῦσιν ἐκείνοις. δεῖν ἔγνω κωλῦσαι ἡμᾶς τοῦ γνωμοδοτεῖν. νομίσας ὡς οὕτω ποιήσει τοὺς μεθ' ἡμᾶς συμφώνους τοῖς πλείοσι τῶν ἀρχιερέων. καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας πάλιν συνελεύσεις πάντων ἡμῶν ἐκ κελεύσματος ἐγένετο βασιλικοῦ. καὶ ὁ βασιλεὺς τοιά δέ τινα ἐδημηγόρησεν,

Ἐγὼ τὴν παροῦσαν σύνοδον οἰκουμενικὴν κατ' οὐδένα τρόπον ἡγοῦμαι ἐλάττω τῶν προλαβουσῶν ζ' οἰκουμενικῶν συνόδων. διὰ τοῦτο θέλω καὶ ταύτην ἀκολουθεῖν ἐκείναις κατὰ πάντα, καὶ μηδὲν ἄλλο γίνεσθαι παρὰ τὰ ἐν ἐκείναις γεγενημένα προκομισθήτωσαν οὖν τὰ πρακτικὰ, καὶ οἵτινες εἰσὶν οἱ γνωμοδοτοῦντες ἐν ἐκείναις, καὶ ὑπογράφοντες, οἱ τοιοῦτοι λεγέτωσαν καὶ ἐνταῦθα, καὶ ἐν τῷ γενησομένῳ ὅρῳ ὑπογραψάτωσαν. ἐγὼ γὰρ οὐ θέλω γίνεσθαί τι ἐνταῦθα ὀρεκτικὸν, ἀλλὰ τὴν τάξιν κατὰ πάντα τηρεῖσθαι τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων. ἐλθέτωσαν οὖν τὰ πρακτικὰ ἵνα ἴδωμεν ἐκ ποίων τάξεων εἰσὶν οἱ ἐκεῖσε λέγοντές τε καὶ ὑπογράφοντες. ἐμοῦ δ' εἰρηκότος καὶ πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὰ πρακτικὰ, ἡμεῖς οἴδαμεν τίνες λέγουσιν ἐκεῖσε. ἐμβριθέστερον ὥρισεν, ἐλθέτωσαν πρῶτον αὐτά. ἐκάθηντο οὖν πάντες σιωπῇ ἐφ' ἱκανὸν μέχρις ἂν διακομίσωσι ταῦτα ἐκ τοῦ Νικαίας, καὶ διακομισθέντα λαβὼν ταῦτα ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος, καὶ καθίσας εἰς τὸ μέσον ἀνέγνω, μέρη τινὰ ἐκ τῶν ὑπογραφῶν, καὶ ἐπεὶ εὑρέθησαν ἐπίσκοποι καὶ ἀρχιμανδρῖται μόνον ὑπογράφοντες, προσέταξεν αὐτοὺς λέγειν μόνους, καὶ κατὰ τὸ παρὸν, καὶ καιροῦ καλοῦντος ὑπογράψαι, τοὺς δὲ λοιποὺς πάντας σιωπᾶν. καὶ οὕτω σιγᾶν ἐποίησεν ἡμᾶς, ἢ μᾶλλον ἐλευθέρωσε τοῦ λέγειν.

Καὶ εἰς μέσον εὐθὺς τίθεται τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ σπεύδουσι δεῖξαι ταυτὸν εἶναι τῷ διὰ τοῦ υἱοῦ. καὶ τὴν διὰ ἰσοδυναμεῖν τῇ ἐκ, καὶ τῷ Ἐφέσου μετὰ πολλῆς ἀντιλέγουσι ῥύμης. ἐπὶ τούτοις ὁ Ἡρακλείας βιβλίον ἐξενεγκὼν, καὶ τῷ βασιλεῖ ὑποδείξας, ἀνέφερεν ὅτι περιέχεταί τι ἐν τούτῳ ὅπερ ἐστὶ χρεία, ἵνα ἀναγνωσθῇ ἐνταῦθα ὡς ἂν

εἰδῇ

tis, ad Roſſenſis ſententiam & Nicæni ſua ſuffragia accommodare, eorumque ductum omnimodo ſequi: Et qui ſecundum nos ſuffragarentur, à noſtris pendere verbis, nobis obſecundare, tanquam anteſignanis, noſtriſque incedentes veſtigiis, prioribus illis ad omnia obverſari: conducibile exiſtimavit, ſi nobis omnem in poſterum ſuffragandi poteſtatem adimeret, ut qui nobis adhæreſcerent, ſua vota majori numero Epiſcoporum adjungere cogerentur. Ita poſt triduum, ex mandato Imperatoris conventus noſtrorum omnium Generalis eſt indictus, & Imperator cœpit in hæc verba præfari.

Ego quidem arbitror hanc Synodum Generalem, nullatenus infrà dignitatem aliarum ſeptem Generalium ſubſidere, quæ eandem antevertunt: Quare volo ut hæc illis par in omnibus ſuccedat, nec aliud quidpiam ab illis diverſum in hac geſtum prodeat: Afferantur igitur imprimis præcedentium Conciliorum practica, ut ſciamus, qui in illis ſuffragia contribuere, & qui nomina ſubſcripſerint: ut in hac tales ſuffragia proferant, & in futurâ definitione etiam ſubſcribant: Nolo enim quidquam in hac Synodo committi præ affectu, ſed in omnibus eundem ordinem methodumque cum illis Generalibus illibatam conſervari: Apportetur igitur ocyus geſta conciliorum complectens Codex, ut cujus ſint conditionis ac ordinis, qui illic ſuffragantur & ſubſcribunt ſedulo inveſtigemus: Ego vero priuſquam libri apportarentur cum id tantum inſeruiſſem: Non opus eſſe voluminum inſpectu: Nos intelligere conſuetudines Synodorum, & qui in illis ſuffragantur aut ſubſcribunt: Imperator ferocius excandeſcens: At ego volo, inquit, ut ipſæ prius tabulæ accedant: Ita conventus obmutuit ſatis diu dum ex ædibus Nicæni codices adveherentur: Quibus prolatis, Mag. Primicerius ſe medium inſinuans, nonnullas hic illic ſparſim particulas è ſubſcriptionibus lectitabat? Et cum deprehenſum eſſet ſolos Epiſcopos ac Cœnobiarchas ſubſcripſiſſe, mandavit Imperator, ut in hac Synodo ſoli Epiſcopi ac Cœnobiarchæ ſuffragia ferrent, & cum opportunitas poſtularet, ſubſcriberent; reliqui omnes ſilentio uterentur: Atque ita nobis ſilentium impoſuit Imperator, vel ut rectius dicam, à neceſſitate loquendi contra dictata conſcientiæ exolvit.

Statimque poſteà in medium producunt illud, A Filio, & idem valere, ac Per Filium, acriter contendunt, ſeu præpoſitiones Ab & Per omnino non diſcriminari, & adverſus Epheſium contraria ſtatuentem, magno tumultu invehuntur: Dumque in hoc æſtu digladiantur, evolutum è ſinu codicem quendam Heracleenſis

Im-

εἴδη τοῦτο καὶ ἡ ἁγία βασιλεία σου. καὶ εὐθὺς σκώπτει αὐτὸν ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος, μετὰ μεγάλου θυμοῦ λέγων. καὶ νῦν ἔφερες αὐτὸ ἀναγνωσθῆναι ἐπὶ συνόδου; πρῶτον ἀναθεμάτισον τὸν Καβάσιλαν, εἶθ' οὕτως ἀναγίνωσκε αὐτό. νῦν εὗρες αὐτό; ὅτε ἦσθα ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἔδει σε δεικνύειν αὐτό, οὐ μὴν δὲ ἐνταῦθα. εἶα, ἴδετε τί ἔφερεν ἀναγνῶναι ἐν τῇ συνόδῳ. εἰ βούλει ἀναθεμάτισον τὸν Καβάσιλαν, καὶ οὕτως ἀνάγνωθι αὐτό. ἰδὼν δὲ ὁ Ἡρακλείας τὴν ἰταμότητα καὶ τὸ θράσος αὐτοῦ, καὶ τὰς διαθέσεις τῶν περὶ αὐτὸν δεινῶς κυμαινούσας, κἀκεῖνον τῷ θυμῷ ζέοντα, πρὸς δὲ καὶ τὴν τοῦ βασιλέως ἀποστροφὴν ἐσιώπησε, καὶ συνέστειλε τὸ βιβλίον. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἔγνωμεν τί ἦν ἐκεῖνο. ὕστερον δ' ἐξετάσαντες ἐμάθομεν, ὅπως ἦν ὁ συνοδικὸς τόμος ὁ γεγονὼς κατὰ τοῦ Βέκκου, καὶ κατὰ τῆς ἐν τῷ Λουγδούνῳ συστάσης ἑνώσεως, ὃν οὔτε ἡμεῖς, οὔτε οἱ ἐν τῇ συνόδῳ πλὴν τριῶν ἢ τεσσάρων εἴδομεν ποτὲ ἢ ἠκούσαμέν τι περὶ αὐτοῦ· διὸ ἐσπούδασεν ὁ κακεργάτης καὶ πολέμιος ἡμῶν ἵνα καί ποτε κωλύσῃ ἡμᾶς τῆς τούτου εἰδήσεως.

Imperatori commonstravit, in quo nonnulla contineri asseruit, quæ Majestatem suam scire conveniebat, & quæ publicè legi nostrum intererat: Quem ubi conspexit Primicerius, sublato cachinno, Heracleensem fortiter subsannavit, cum iracundiâ ajens: quid, an hæc jam profers legenda in conventu? Primo Cabasilam maledicto subjice, tum quod prodis perlege: Hæccine nunc è tenebris? Debuisti hæc Constantinopoli, non in his regionibus propalasse: Eja! conspicite qualia conventui examinanda commendavit! Cabasilam prius aquâ & igni interdicas, tum hæc ad nos perlegas: Heracleensis autem cum animadverteret audaciam hominis & effrænem impudentiam, simul & clientium suorum affectus concitatos, & ad instar commoti maris undabundos, ipsum Primicerium ira intumentem, Imperatorem odio abreptum & implacabilem, conticuit, libellumque condidit: Cujas autem esset iste autor, qnem Heracleensis venditârat, hariolari nequivimus, donec posteà inquirendo didicimus, Tomum fuisse è Synodalibus nostris depromptum, scriptumque contrà Beccum, & unionem Lugduni conflatam: Cujus tomi nihil nos, nihil ulli in conventu nostro aut viderant aut audierant, præter tres aut quatuor sublimioris notæ scientificos: adeo malignus ille cacodæmon Primicerius nobis ejusdem & usum & notitiam invidit.

τμήμ. θ. Κεφ. ε.

Ἐν ἑτέρᾳ δὲ πάλιν ἡμέρᾳ συνήλθομεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον κατὰ τὸ ἔθος, καὶ περὶ τῆς ἑνώσεως ἐκινήθη λόγος, καὶ ἐπῄνουν τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν εἰρήνην ἁπλῶς οἱ ἐφιέμενοι τοῦ λατινισμοῦ. εἶπεν οὖν ὁ Ἡρακλείας ὅτι καλὸν ἂν ἦν εἰ παρείχετε ἡμῖν τὴν ἔκθεσιν ἣν ἐστείλατε τοῖς Λατίνοις. ἅπαξ γὰρ μόνον ἠκούσαμεν αὐτήν. ἔδει δὲ πλεονάκις ἰδεῖν καὶ σκέψασθαι περὶ αὐτῆς. καὶ εὐθὺς ἔφη ὁ Νικαίας, ὅτι αἰσχύνη ἔσται τοῦτο ὑμετέρα, τὸ δόξαι, ὡς ἠκούσατε μέν, ἐπελάθεσθε δὲ ταύτης. οὐ γὰρ δεῖ ὑμᾶς οὕτως ἐπιλανθάνεσθαι τῶν λεγομένων καὶ ἀκουομένων ἐνθάδε. καὶ οὕτως ἀπερράπισε καὶ παρεκρούσατο τὸν λόγον τοῦ Ἡρακλείας. τοιαύτας διασκέψεις, καὶ μελέτας ἠξίουν γίνεσθαι εἰς τὰς περὶ τῆς πίστεως ἐκθέσεις τε καὶ συγκαταθέσεις. ἕτεροι δέ τινες εἶπον, ὀλίγη ἐστὶν ἡ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν Λατίνων διαφορά, καὶ εἰ θελήσουσιν οἱ ἡμέτεροι εὐκόλως διορ-

SECT. IX. CAP. V.

Cum autem, quodam die ad Patriarcham congrederemur, pro nostrâ consuetudine, cœpit sermo de Unione agitari: virtutemque pacis ac concordiæ simpliciter ad cælos evehebant, qui inter nos Latinismum clam affectabant: Tum Heracleensis dixit, sane laude dignum fuisset si Confessionis formulam quam Latinis transmisistis, nobis usurpandam indulsisse voluissetis: semel duntaxat audivimus publice perlectam: at lectione & contemplatione opus erat multiplici, de fidei veritate periclitantibus: cui statim Nicænus: Id tibi vitio verti debet, & pudori maximo, si audita sic auribus imbiberis ut confestim oblivioni traderes: Nec enim ita vos oportet sensibus adeo obtusis uti, ut quæ palam hic prædicantur, statim in id manticæ quod à tergo est rejiciantur: Et in hunc modum Nicænus submovit, quicquid Heracleensis dicere cogitârat. Tales ratiocinationes, tam leves curas in Fidei formulas procudendas, & componenda inter gentes dissidia, exhiberi voluerunt: Cumque alij palam efferrent, exiguum esse discrimen quod nos inter & Latinos intercedit; & si nostri consentirent, in

διορθωθήσεται, καὶ ἀποκεκραμμένως τοῦ Ἐφέσου ὅτι μεγάλη διαφορά ἐστιν, εἶπον αὐτοί. οὐκ ἔστιν αἵρεσις, οὐδὲ δύνασαι εἰπεῖν αὐτὴν αἵρεσιν. οὐδὲ γὰρ τινες τῶν πρὸ σοῦ ἐλλογίμων καὶ ἁγίων ἀνδρῶν, ἐκάλεσαν αὐτὴν αἵρεσιν.

Ἔφη οὖν ὁ Ἐφέσου, ὅτι αἵρεσίς ἐστι, καὶ οὕτως εἶχον αὐτὴν καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν, πλὴν οὐκ ἠθέλησαν θριαμβεύειν τοὺς λατίνους ὡς αἱρετικούς, τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν ἐκδεχόμενοι, καὶ τὴν φιλίαν πραγματευόμενοι. εἰδὲ βούλεσθε δείξω ὑμῖν ἐγὼ ὅπως εἶχον τούτους αἱρετικούς. εὐθὺς γίνονται οὖν θυμοῦ πλήρεις ἐγκρόνοντο ὅτε Μιτυλήνης καὶ ὁ Λακεδαιμονίας, καὶ λέγουσι, καὶ τίς ἄνθρωπος εἶ σύ; καὶ λέγεις τοὺς λατίνους αἱρετικούς, καὶ ἀνέστησαν ἐνώπιον τοῦ πατριάρχου, καὶ ἐγγύτερον γινόμενοι τοῦ Ἐφέσου ἀδεῶς ὅμου τε καὶ ἀναιδῶς ἔβαλλον αὐτὸν λόγοις καὶ σκώμμασιν. καὶ ἕως πότε ἀνεξόμεθα σιωπῶντες τοιαῦτα σοῦ λέγοντος ἔφασκον, καὶ μόνον οὐκ ὀδοῦσι καὶ χερσὶν ὥρμων διασπαράξαι αὐτόν, καὶ τέλος ἐπέθηκαν, ἐροῦμεν ἡμεῖς τῷ πάπᾳ ὅπως λέγεις αὐτὸν αἱρετικόν. καὶ ἢ ἀποδείξεις αὐτό, ἢ πείσῃ καθὼς εἶ ἄξιος. καὶ ἐξῆλθον μετὰ τοιαύτης ὀχλήσεως. ἐξερχόμενος δὲ καὶ ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος ἔτι ὢν πλησίον τοῦ πατριάρχου εἶπεν. ἐγὼ οἶδα ὡς εἰ ποιήσομεν τὴν ἕνωσιν μέχρις ἂν ἀπέλθωμεν εἰς τὴν βενετίαν ἀναθεματίσουσιν ἡμᾶς. εἰδ' οὐ ποιήσομεν αὐτὴν καὶ οὕτως ἀναθεματίσουσιν ἡμᾶς. κάλλιον οὖν ἐστιν ἵνα ποιήσωμεν αὐτήν, καὶ οὕτως ἵνα ἀναθεματίζωσιν ἡμᾶς. ἐρωτηθεὶς δὲ παρὰ τοῦ πρωτεκδίκου πάλιν ἐκδηλότερον διεσάφησε τοῦτο. καὶ ἠπόρησαν οἱ ἀκούοντες.

in nictu oculi possit auferri. Immo ingens discrimen est, inquit Ephesius: At nemo hæresin dixerit, regerebant illi: nec tu ipse hæresin appelles, nec ulli sanctissimorum patrum, hominumve illustrium, eo provecti sunt intemperantiæ, ut eam hæresin nuncuparent.

At (inquit Ephesius) & ipse ego hæresin esse proclamo, & idem sentiebant, qui me seculis antecesserunt: Sed id modestius intra sinum reprimebant, ne de Latinis insolentius triumphare viderentur, aut aperta discordiarum semina projicere: Et si desideratis ostendam, quibus in Articulis antiqui eos hæreticos judicarunt: Hæc elocuto turgentes irâ Mitylenes ac Lacedæmonis Episcopi vehementer infremuere: Et quis tu inter mortales, vociferantur, qui Latinos hæreticos pronuntias? Statimque in conspectu Patriarchæ consurgunt in pedes,& se prope Ephesium admovent: eumq; totis conviciorum plaustris,& acerbissimorum scommatum contumeliosè obruunt, & quamdiu te tolerabimus tam inepta effutientem, dixerunt. Parumq; aberât, quin dentibus unguibusq; discerptum in frusta hominem delaniarent: Ac in fine addidere: nos te ad Papam deferemus, ut sciat quanta væcordiâ ipsum Pontificem maximum hæreticum dicere non verecunderis, & vel asserta à te probare cogaris, vel ea subire supplicia, quæ tua dementia promeruit: Et cum hac animorum perturbatione se foras actutum proripuere: Quos magnus Primicerius è vestigio secuturus, cum adhuc staret juxta Patriarcham dixit: Pro certo novi, si unionem sanxerimus, priusquam appulerimus Venetias, illi nos Anathemate prosternent: quod si non sanxerimus, multo magis prosternent: Consultius tamen erit sanciendo fœdus, istius fulminis terrorem experiri, quam perfidiæ infamiâ contactos domum recedere: Sciscitanti autem Protecdico, quid sibi vellet tam ambigui dilemmatis ænigma? nonnulla adjecit adeo obscura, ut cæteri qui aderant, haud clare capesserent.

τμήμ. θ. Κεφ. ϛ.

Πάλιν μετὰ παραδρομὴν ἡμερῶν δύο, συνελθόντων ἡμῶν εἰς τὸν πατριάρχην ὡς ἔθος, λόγοι πολλοὶ περὶ τῆς ἑνώσεως ἐκινήθησαν, καὶ παρεκίνουν καὶ ἠξίουν τὸν Ἐφέσου χρήσασθαι οἰκονομίᾳ τινὶ καὶ συγκαταβάσει. ὁ δὲ ἔλεγεν οὐ συγχωρεῖ συγκατάβασις εἰς τὰ περὶ τῆς πίστεως. μετὰ γοῦν τὰς πολλὰς ἀπαιτήσεις τὰς περὶ συγκαταβάσεως, καὶ τὰς ἀπολογίας τοῦ Ἐφέσου καὶ ἀπαγορεύσεις, λεγόντων τῶν τὴν ἑνω-

Sect. IX. Cap. VI.

Post elapsum bidui spatium, ut nos consueti muneris exhibendi gratiâ ad Patriarcham concessimus, ita ad solita sermocinia de Unione prolapsi sumus: plurimique Ephesium obnixè rogaverunt, ut se ad majus temperamentum & moderationem inflecti pateretur: quibus respondit ille, in propugnandâ fide, nullam remissionem vitio carere: Verum cum instantius efflagitarent, ut in mitiorem animum relentesceret, & ille paria prioribus constanter responderet, unionis patroni, exilem differentiam nos

ἕνωσιν σπουδαζόντων ὅτι ὀλίγη ἐστὶν ἡ διαφορὰ, καὶ ὀλίγη τις συγκατάβασις ἑνῶσαι ἡμᾶς εἰ θελήσεις καὶ αὐτὸς χρήσασθαι ταύτῃ, εἶπεν ὁ Ἐφέσου, παρόμοιόν ἐστι τοῦτο τῷ ῥηθέντι παρὰ τοῦ ἐπάρχου πρὸς τὸν ἅγιον Θεόδωρον τὸν γραπτόν. εἶπε γὰρ αὐτῷ. ὅτι μίαν μόνην κοινωνήσατε καὶ ἕτερον οὐκ ἀπαιτοῦμεν, πορεύεσθε δὲ ὅποι φίλον ὑμῖν. καὶ ὁ ἅγιος ἔφη πρὸς αὐτὸν, ὅμοιον τι λέγεις ὥσπερ ἂν εἴ τις ἀξιῶν ἕτερον λέγοι οὐδὲν αἰτοῦμαί σε, ἀλλ' ἢ τὴν σὴν ἅπαξ ἀποτεμεῖν κεφαλὴν, καὶ μετὰ ταῦτα πορεύου ὅπου θέλεις. οὐ γάρ ἐστι μικρὸν ἐν τοῖς τοιούτοις, καὶ τὸ δοκοῦν μικρόν.

Ἀπὸ τῆς εἰρηνικῆς οὖν δῆθεν αἰτήσεως καὶ ἀξιώσεως ἀνεφύη φιλονεικία. καὶ ὁ Νικαίας ἀναιδῶς ἔσκωπτε τὸν Ἐφέσου, καὶ μετὰ τὴν πολλὴν φιλονεικίαν ἀναστὰς ὁ Νικαίας ἔφη, περισσὸν ποιῶ καὶ φιλονεικῶ μετὰ ἀνθρώπου δαιμονιαρίου αὐτὸς γὰρ ἔνι μαινόμενος, καὶ οὐ θέλω, ἵνα φιλονεικῶ μετ' αὐτοῦ. καὶ ἐξῆλθε μετὰ θυμοῦ. εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἐφέσου, ὅτι σὺ ὑπάρχεις κοπέλιν. καὶ ἐποίησας ὡς κοπέλιν. καὶ ἐπὶ τούτοις ἐξήλθομεν. ὁ δὲ πατριάρχης ὁρῶν ταῦτα οὐκ ἔσκωψεν, οὐδὲ ἐκώλυσε τὴν ὄχλησιν, οὔτε αὐτὴν, οὔτε τὴν περὶ αὐτῆς. ἐκάθητο δὲ μόνον ὁρῶν, καὶ μηδέν τι φθεγγόμενος.

Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἦλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ πατριαρχεῖον, καὶ ὁρισμῷ αὐτοῦ συνήλθομεν πάντες. ἐκινήθησαν οὖν καὶ αὖθις οἱ περὶ τῆς ἑνώσεως λόγοι, καὶ ἀντέλεγεν ὁ Ἐφέσου, ἐφιλονείκουν δὲ αὐτῷ ὁ Ῥωσίας, ὁ Νικαίας, ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος καὶ ὁ Ἀμηρούτζης, καὶ ἰταμώτατα διεμάχοντο. ἤρξατο δὲ ὁ Γεμιστὸς εἰπεῖν τι καὶ συνηγορῆσαι τῷ Ἐφέσου, καὶ σκώψαντος αὐτὸν ἀναιδῶς τοῦ Ἀμηρούτζη ἐσιώπησεν. ἐθαύμασαν οὖν πάντες, πῶς οὐκ ἔσκωψε τὴν ἀναίδειαν τοῦ Ἀμηρούτζη ὁ βασιλεὺς οὐδὲ εἶπέ τι πρὸς θεραπείαν τοῦ πανταρίστου Γεμιστοῦ.

Δεξαμένου δὲ καὶ τοῦ Ἐφέσου ἀναγνῶναι τι ἐκ τοῦ τοῦ Καβάσιλα περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος, εὐθὺς εἶπεν ὁ Ῥωσίας. ἡμεῖς διὰ ἕνωσιν καὶ εἰρήνην ἤλθομεν ἐνταῦθα, οὐχὶ διὰ σχίσμα καὶ διάστασιν. θέλω μὲν οὖν ἵνα ἀναγινώσκωμεν καὶ τῶν ἑνωτικῶν, οὐ τῶν σχισματικῶν καὶ διϊστῶντας. ὁ οὖν

Κα-

nos à Latinis disterminare asseruere, quam ipse facillime posset si vellet auferre: At Ephesius in responsum usus est hoc exemplo: Quod mihi obtruditis, simile arbitror isti dicto, quod præfectus Provinciæ in præclarum sanctitate virum Theodorum Studitam usurpavit, quem propter eximias dotes conscriptum, peculiari cognomine nuncupavimus: Cum enim sanctus vir relegatus in carcere detineretur, præfectus dixit nihil amplius ab ipso postulari, quam ut semel tantum ad sacram mensam accumbens, cum istis hominibus communionem sumeret: tum pristinâ libertate donatus, migraret quocunque vellet: Respondit vir sanctus præfecto, quod postulabat idem sonare, ac si quis alteri diceret, nihil ultra à te peto, quam ut ictu prius caput de cervice tuâ amputem, deinde, quo lubeat proficiscere: in istiusmodi negotiis religionis ac fidei nulla sunt parva, & quæ videntur esse parva, non sunt parva.

Verum ab istis de procudendâ pace quæstionibus ac postulatis, immensa rixandi libido prorupit: Ac imprimis Nicænus Ephesium salsissimis dicteriis ac sannis deridendum propinavit, quem cum Nicænus aliquamdiu intemperanter increpasset, subito erectus in vestigia, & quorsum, inquit, tam futiliter cum Cacodæmone contendo, quem impurus spiritus exagitat, & qui jam diu cœpit solenniter insanire? Nolo cum eo mihi ipsi molestiam ulteriorem rixando creare: Atque ita æstuans irâ dum exibat, subjunxit Ephesius: Et ego te non minus despicor Nicæne, prognatum semine meretricio, spurium, qui natale solum ut nothus perfidiâ dehonestare non cohorruisti. Et cum his consurreximus, & in diversoria properavimus. Interea Patriarcha nemini convitiis illusit, sed nec aliorum præpedivit furores, aut tumultus compescuit, vel illum, vel priorem ante triduum, sed elinguis obmutuit, quæ gererentur singula oculis tantum contemplatus.

Postridie Imperator Patriarcham invisens, mandato nos omnes eo jussit acciri, quando eadem quæstio de unione sermonibus accensa cœpit redardescere: Et omnibus contradixit unus Ephesius: cum illo tamen Rossensis, Nicænus, Mag. Primicerius & Ameruntzæ, implacabili jurgio rixabantur: Et cum Gemistius aliquid verbis commentari in patrocinium Ephesij conaretur, contumeliis ab Ameruntza acerbissime impetitus conticuit: unde plurimi mirarentur cur Imperator pervicaciam Ameruntzæ non retuderit, aut aliquid saltem pronuntiaverit ad tuendam innocentiam eruditissimi ac præstantissimi Gemistij.

Ephesius vero cum assumpto in manum libro nonnulla de hoc argumento lectitare è Cabasila

in-

Καβάσιλας σχισματικός ἐστι, καὶ οὐ θέλομεν ἀναγινώσκεσθαι. διεδέξατο τοῦτον ὁ Λακεδαιμονίας εἰπών· καὶ τί ἔχομεν τὸν Καβάσιλαν; ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν αὐτὸν ἅγιον; ἀρχιερεὺς ἦν, καὶ ἔχομεν κἀκεῖνον ὡς ἕνα τῶν νῦν ὄντων ἀρχιερέων, ὡς τὸν Μονεμβασίας τυχὸν, ἢ ἄλλον τινὰ, οὐδὲ ἀνάγκην ἔχομεν στέργειν τὰ ἐκείνου συγγράμματα. τότε εἶπεν ὁ Ἐφέσου, λοιπὸν ὡς ἀναγινώσκωμεν τὸν Βέκκον. καὶ ἀγανακτήσας τὴν ἰταμότητα καὶ τὸ θράσος αὐτῶν, καὶ καταλαβὼν ὅτι πάντες σχεδὸν προδεδομένοι καὶ ἕτοιμοι εἰσὶ πρὸς τὴν τοῦ λατινισμοῦ συγκατάθεσιν ἐσιώπησε.

inchoasset, Roffensis interrupit; Et huc, inquit, venimus, ad concordiam & unionem, non ad dissidia & schismata commolienda: vellem aliquid audire ex autoribus, fœderum conciliativis, non ex schismaticis qui nos ab invicem longius divellunt: Quorum è numero cum Cabasilam unum esse noverimus, Cabasilam nolumus legi. Roffensem excepit Lacedæmonius, & quis fuit ille Cabasilas? rogat: Nunquam fuit relatus in patrum sanctorum, martyrumve catalogum: Episcopus erat, quales multi inter nos hodie florent: qualis exempli gratia vel Monembasianus iste, vel alter quilibet, nec ulla cogit necessitas, quicquid scripserit Cabasilas ab omnibus confirmari: Ergo, inquit, Ephesius, legamus Beccum: Et intimo doloris sensu ingemuit, hominum præruptam væcordiam & audaciam conspicatus: cumq; jam plane animo percepisset suorum civium singulos ferme ac universos ruere in Latinismum & unionem stabiliendam, obstupescens conticuit.

τμήμ. θ. κεφ. ζ.

Πάλιν συνήλθομεν μετὰ μίαν ἡμέραν, καὶ οἱ περὶ τῆς ἑνώσεως ἐκινήθησαν λόγοι. ὁ δὲ Ἐφέσου ἐσιώπα, καὶ παρεκίνουν τινὲς, ἵνα ἀπαιτηθῶσι γνώμας. ἐκάθητο οὖν τότε καὶ ὁ πατριάρχης παρ' ὅλην τὴν ὥραν τῆς συνελεύσεως καὶ τῆς συζητήσεως ταύτης. ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις συνελεύσεσι πρὸς ὀλίγον μόνον φαινόμενος εἶθ' ὡς ἀγανακτῶν, μηδέν τι πρὸς τοὺς λόγους φθεγγόμενος εἰς τὸν κοιτῶνα ἀπήρχετο, καὶ ὡς ὕφαλος ὑπεκρύπτετο, τότε τοίνυν καθήμενος, περὶ μὲν τῶν γνωμῶν ὑπέρθεσιν ἐποιήσατο. ἔφη δὲ ὅτι θέλω ἵνα ἀναγνωσθῶσιν ἐνθάδε τὰ ῥητά. ὡς ἂν ἀκούσω καὶ καταλάβω καὶ αὐτὸς ὅπως λέγουσι τοῦτο οἱ ἅγιοι. καὶ ἐγένετο οὕτως. καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν συνήλθομεν, καὶ προκομίσας ὁ Νικαίας βιβλίον ἀνέγνω ῥητὰ τινὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου. τῶν μὲν τὰ περὶ τὰς ἀρχὰς ἀφαιρῶν καὶ παρασιωπῶν, τῶν δὲ περικόπτων τὰ τέλη καὶ κολοβῶν. εἶτ' ἀνέγνω τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου παρεφθαρμένα τινὰ καὶ ἀσύμφωνα. καὶ μεστὰς ἐποίησε τὰς ἀκοὰς τῶν γνωμοδοτησόντων. καὶ πολλαχοῦ λέγουσι τοῦτο οἱ ἅγιοι ἔφασκεν.

Ἐδημηγόρησε δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς, ὅτι τὸ θεῖον ἔργον τοῦτο τῆς ἑνώσεως οὐκ ἤρξατο γίνεσθαι ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἤρξατο κατασκευάζειν τοῦτο ὁ αὐθέντης μου ὁ βασιλεὺς ὁ πατήρ μου· ὁποῖος δὲ ἦν ἐκεῖνος καὶ τῇ γνώσει, καὶ τοῖς λόγοις, καὶ τῇ πράξει καὶ τῇ ἀρετῇ,

Sect. IX. Cap. VII.

Rursus unicâ tantum interjectâ dieculâ simul convenimus, & sermones de Unione iterum excitantur: At Ephesius silentio litavit taciturnus, nonnulli vero ad suffragia clamitarunt: Patriarcha per totum conveniendi spatium, moramque hujus quæstionis discutiendæ, patientissime perduravit, qui in aliis aliquantisper se exerens in conspectum, & nec voce nec consilio rem agitatam promovens, sed ægritudine languens ad interiora dormitorij properavit, ubi ut petra maris fluctibus cooperta, se totum occuluit: At tum toto tempore inter suos degens, quod petebatur de suffragiis, dilatione sufflaminavit, & antiqnorum patrum scita sibi perlegi poposcit, ut auribus ipse suis perciperet, quo sensu moti, quibus inducti rationibus, in hæc aut illa definienda consensissent: quod ultro concessum fuit: Nam ad perendinum conventum Nicænus librum adduxit, è quo nonnulla S. Cyrilli legenda recitavit: sed fraudulenter & malâ fide: Nam ab his initia sententiarum præscidit, ab illis extremas voces decurtavit, multa subticuit, multa dissimulavit: Mox & è S. Epiphanio quædam, sed pessimè vitiata, & in se implicantia: Atque istiusmodi sententiarum offis suffragantium aures implevit, & plurima alia illius generis, ubique proferre patres palam asseveravit.

Quin & ipse Imperator ad conventum populariter sic concionatus est. Divinum hoc opus unionis ipse primus non attentavi, sed ante me negotij fundamenta jecit Dominus meus Imperator qui me genuit, & cujus ego nunc vestigiis tantum insisto: Qualis autem, quantusque fuerit meus pater, in eruditione & eloquentiâ,

τὴν, καὶ τὴν συνείδησιν, εἴς τε τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ πάντα τὰ προτερήματα αὐτοῦ οἴδατε καλῶς ὑμεῖς, ὥσπερ οἶδα κἀγώ.

Ἐκεῖνος οὖν ὁ τοιοῦτος ἤρξατο πραγματεύεσθαι τὰ περὶ τῆς ἑνώσεως, καὶ ἐφίετο τοῦ τελειῶσαι αὐτὴν, ὡς καλὴν, ὡς θεάρεστον, καὶ πολλαχόθεν λυσιτελοῦσαν ἡμῖν· οὐκ ἔφθασε δὲ ἰδεῖν ταύτην τετελεσμένην, διὸ καὶ ἐπαφῆκέ μοι ἵνα τελειώσω αὐτήν. καὶ ἔστι τὸ ἔργον ἐκείνου, καὶ ὡς ἀπ' ἐκείνου πράττω τοῦτο καὶ αὐτός. οὐ μόνον δ' ἐκεῖνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ λόγιοι, καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν. ἐξ ὧν ἔφθασα καὶ ἐγὼ τὸν πατριάρχην κῦρον Εὐθύμιον, τὸν διδάσκαλον κῦρον Ἰωσὴφ, ὅστις ἔλεγεν ἔχειν καὶ τὸ ἑνωτικὸν ἐκεῖνο τὸ ἄληπτον. πάντες τοίνυν οἱ λόγιοι καὶ οἱ σοφοὶ ἐπῄνουν, καὶ ἐπεθύμουν ἰδεῖν τὸ τῆς ἑνώσεως ἔργον, ὡς ἀγαθὸν καὶ ὡς ἄριστον. διόπερ καὶ ἐγὼ ἐσπούδασα, μέχρι τοῦ παρόντος καὶ λέγω ἵνα προσέξητε, ἵνα μὴ ζημιωθῶμεν, ἐκεῖνο ὅπερ ἔλεγεν ὁ κῦρος Ἰωσὴφ ἄληπτον. εἶτα συνεῖρε καὶ ὁ Νικαίας, ὅτι ἐγὼ εἰμὶ νέος, καὶ οὐκ ἔφθασα τοὺς γεραιοτέρους. ἤκουον δὲ ὅτι οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι καλὴν ἡγοῦντο τὴν ἕνωσιν, εἶδον δὲ καὶ τὸν Σηλυβρίας τὸν Χορτασμένον, ὃς ἦν τῶν λογίων καὶ τῶν μεγάλων διδασκάλων εἷς, καὶ οἶδα καλῶς, ὅτι λίαν ἐπῄνει κἀκεῖνος τὴν ἕνωσιν. ὕστερον δὲ εἶπεν ὁ πατριάρχης, ἠκούσαμεν νῦν τὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων. ἐν ἑτέρᾳ συνελεύσει ἐροῦμεν ὅπερ ἂν φανῇ προσῆκον. καὶ ἐπὶ τούτοις διελύθημεν.

tiâ, in rerum gerundarum peritiâ, in singulari virtutum laude, in omni divinarum, humanarumque scientiarum cognitione & gloriâ, neminem vestrum ignorare arbitror, sed cunctas ejus eximias dotes, nos fideli memoriâ recolere, non minus quam ipse ego, multa mihi persuadent ut credam.

Ille igitur, cum sedulo se huic unionis negotiationi immiscens, prima fundamina posuisset, nihil majus in votis habuit, quam eam ad umbilicum perducere, ut opus non modo in se pulcherrimum, sed acceptissimum Deo, & nobis omnibus, quam maxime commodum futurum: Verum quod maxime præoptabat, eam absolvere ac perfinire morte præventus non poterat: quare mihi munus hoc quasi testamentarium legavit, ut ad id exequendum succederem: Est itaque hoc ejus primarium susceptum, & tanquam inchoatum ab eo, ipse molior: Nec quod is solummodo, sed quod omnes viri memorabiles, ac in patriæ institutis sapienter enutriti, omnesque Ecclesiæ nostræ doctores, consummatum cernere desiderarunt: è quorum numero sub mei ipsius temporibus deprehendi Dom: Euthymium Patriarcham, Dominumque Josephum, nempe illum Doctorem, qui aliquod conciliativum unionis commentum se habere prædicabat, sed incomprehensibile: Quotquot igitur apud nos, fama celebres viguere, diserti unionem & verbis laudarunt, eamque semel iniri percupierunt: ut opus non modo bonum, sed præstantissimum, & omni Encomio majus: Quamobrem & ipse in eadem procurandâ, magnam industriam collocavi: & vos etiam ad parem sedulitatem provocare liceat, ne desidia frustremur adeptione istius Incomprehensibilis, quod tantis præconiis Josephus ille nobis olim commendauit. Tum Nicænus Imperatoris Orationi laciniam adtexuit in hunc modum: His novissimis natus temporibus, secula antiquorum non æquavi: Illud tantum ab aliis audivisse memini, unionem antiqui mirifice celebrarunt: Sed & novi etiam, illum Selymbriæ, multa corporis arvinâ pinguem, qui scientissimis, ac summis doctoribus promeruit adnumerari, & probe conscius sum quantum ille unionem approbaverit. Post Patriarcha interpellavit: Audivimus patrum testimonia in medium prolata: Insequenti conventu nos ipsi dicemus, quæ nostris rationibus consentanea videbuntur: atque ita soluto conventu discessimus.

τμήμ. θ. Κεφ. η.

Μετὰ δὲ παρέλευσιν ἡμερῶν δύο συνήλθομεν, καὶ εἶπον εὐθὺς ὅπως λέγουσιν οἱ ἅγιοι τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ δεῖ στερχθῆναι τοῦτο καὶ παρ' ἡμῶν, καὶ αὐτίκα ἀπῄτησαν γνώμας. ἐζήτησαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς, ἵνα πρῶτον εἴπῃ γνώμην ὁ πατριάρχης. ὁ δ' ἀνεβάλλετο ὕστερον εἰπεῖν. ὡς δ' ἐπετέθησαν αὐτῷ εἰπόντες, ὅτι περὶ τῆς πίστεως

καὶ

Sect. IX. Cap. VIII.

Interposito autem bidui spatio convenimus, atque illico dixerunt, antiquos patres statuere Spiritum Sanctum à Filio procedere: quorum sententiis nos nostros calculos adjicere oportet, & sine morâ ad suffragia provolarunt. Tum præsules Patriarcham rogavere, ut primus sententiam diceret: quod in vicem succedaneam cum differret, illi vehementius institerunt, & in negotiis Fidei, suffragandi primatum ad ipsum

καὶ τῶν δογμάτων ἐστὶν ὁ λόγος, καὶ πρῶτος ὀφείλεις λέγειν εἶπεν τὴν γνώμην αὐτοῦ πάλιν συνεσκιασμένην καὶ ὕφαλον. καὶ ἔδοξε τοῖς πλείοσι μὴ στέργειν τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ.

Εἶτα εἶπον οἱ ἀρχιερεῖς γνώμας, καὶ μετ' ἐκείνους οἱ ἡγούμενοι. καὶ δέκα μὲν ἦσαν οἱ στέρξαντες τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ. ἑπτακαίδεκα δὲ οἱ μὴ στέρξαντες. ὡς οὖν εἶδον τοῦτο ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης, εἰς πολλοὺς ἐνέπεσον λογισμούς. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἔλεγεν ἵνα γνωμοδοτήσουσι καὶ οἱ ἄρχοντες. ὁ δὲ πατριάρχης ἐκώλυε τοῦτο. ἐβουλεύοντο γὰρ οἱ δύο μυστικῶς ἐκεῖσε καθήμενοι ἐφ' ἱκανόν. καὶ ἐν τούτοις διελύθη ὁ σύλλογος.

Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ῥωσίας εἰς τὸν πατριάρχην καὶ εἶπεν, ὅτι ἰδοὺ ἐμερίσθημεν καὶ εἰσὶ πλείονες οἱ χωρισθέντες ἀφ' ἡμῶν. φαίνεταί μοι οὖν καλόν, ἵνα ὁρίσῃς καὶ ποιήσωμεν σύνοδον, καὶ καθήρωμεν αὐτούς, ἐπεὶ ἔχομεν καὶ τὴν μεγάλην ἁγιωσύνην σου μεθ' ἡμῶν αὐτῶν, μήποτε ὑπερισχύσωσιν ἐκεῖνοι, καὶ καθήρωσιν ἡμᾶς. εἰρωνεύσατο οὖν αὐτὸν ὁ πατριάρχης εἰπών, χαρὰ εἰς τὸν Ῥωσίας. καὶ οὕτω συμβουλεύεις; καὶ οὕτως ἂν ἔπραττες εἰ ἦν παρά σοι; ἀλλ' οὐχ οὕτως λέγω ἐγώ, οὐδὲ θέλω, ἵνα λαληθῇ ὅτι ἐμερίσθημεν. τοῦτο γὰρ ἔσται καὶ ἀτιμία εἰς ἡμᾶς, καὶ κατάλυσις τῆς ἑνώσεως. ἀλλ' οἰκονομικῶς μεταχειριστέον τοὺς διαφερομένους. καὶ ἤρξαντο ὅτε βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης μεταχειρίζεσθαι τοὺς μὲν δι' ἑαυτῶν τοὺς δὲ διὰ μέσων τινῶν. ὅθεν καὶ ὁ πατριάρχης προσκαλεσάμενος τὸν Τορνόβου; τὸν Ἀμασείας, καὶ τὸν Μολδοβλαχίας ὠνείδισε, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. καλῶς ἐποιήσατε. οὐκ ἐστὲ ἰδικοί μου; οὐκ ἐγὼ προέκοψα καὶ προεβίβασα ὑμᾶς; οὐκ ἔχετε ἀπ' ἐμοῦ ἅπερ ἔχετε; οὐκ ἐστὲ τοῦ κελλίου μου, καὶ τῆς φαμιλίας μου; πῶς οὖν οὐκ ἠκολουθήσατε τῇ ἐμῇ γνώμῃ; ἀλλ' ἀφήκατε ἵνα με καθήρωσιν εἰ θελήσουσι; καὶ ἐγὼ ἐθάρρουν ὅτι εἰ ἐβλέπετε με ῥίπτοντα ἑαυτὸν εἰς τὸ πέλαγος, πρὸ ἐμοῦ ῥίψειν ἑαυτοὺς εἰς τὸν βυθόν, οὕτως οὖν ἤλπιζον, ἵνα ποιήσητε εἰς ἐμέ. καὶ τίνος χάριν ἔλαβον, καὶ ἔχω ὑμᾶς πλησίον μου; ἵνα ἔχω καὶ ἀκολούθους εἰς τοὺς λόγους μου, καὶ συνεργοὺς εἰς τὴν γνώμην μου,

sum pertinere ajebant: quare sententiam quidem enuntiavit, sed ita suspensam, libratamque in vocibus ambiguis, incertis ac cautis, ut plurimi existimarent, eum processionem Spiritus Sancti à Filio non confirmasse.

Exinde Episcopi suo ordine sunt suffragati, post Episcopos Cænobiarchæ: Et omnino decem processionem à Filio sanciebant, septemdecim non sanciebant: Quod Imperator & Patriarcha animadvertentes, in varias cogitationes distrahebantur: Et Imperator quidem jussit principes habere etiam potestatem suffragandi, sed obstitit Patriarcha: & cum ambo junctis in consultationem secretam capitibus, diu mussantes hærerent, conventus dissolvitur.

Posthac Rossensis Patriarcham adiit: Et ecce, inquit, divisa sunt nostrorum hominum capita, majorque pars à nobis segregantur: Quare si mihi auscultas, novum consessum indicemus, & conventum lustrabimus: & quandoquidem tuam eximiam Sanctitatem à nostris partibus habeamus, nonnullos è numero suffragantium expurgabimus, ne si illi suffragiis prævaluerint, nos expurgent. Patriarcha respondit blandè sed simulatè: Immensas gratias ago Rossensi, ob suum hoc consilium: Tune eadem præstares, si meas partes ageres, & gubernandi clavum obtineres? Ego penes te non sentio: Nec facile patior vel mentionem divisionis inter nostros cætus commemorari: Id enim nobis metipsis ignominiam acquireret, nostramque Unionem in nihilum resolveret: res aliter aggredienda est, & dissidentes cum mansuetudine sunt revocandi: Et statim Imperator ac Patriarcha negotium aggressi sunt: Hos per seipsos palpantes, illos per Mediatores, ut neminem intentatum reliquerint: Adeo ut Patriarcha ad se vocatis Tornobi, Amasææ, ac Moldoblachiæ Episcopis, mordaciter exprobraverit: Egregiam vero laudem ex vestris suffragationibus reportastis: Vos ne estis peculiares mei & intimi? nonne ego vos promovi ad ea fastigia? & autor sum omnium bonorum quibus jam fruimini? Numquid non estis intimæ admissionis Cubicularij mei? & inscripti in familiam domestici? Cur igitur mihi non obsecundastis? Cur sustinuistis, ut alij qua velint me suffragiis pessundent, expurgentque. Credidissem sane si me conspexissetis de sublimi rupe memet in mare projicientem, vosmet prius in abyssum præcipitaturos, eam spem ac fiduciam reposui in vestra fidelitate & obsequio: & quorsum (putatis) vos in gremio alui: An ut vos nanciscerer in meam sententiam astipulatores & clientes, an ut hostes & adversarios? Cur igitur recalcitratis, cur refragamini?

μου, ἢ ἐναντίους; ἢ ἠθελήσατε, ἵνα φανῆτε ὅτι ἔχετε ὑμεῖς κρείττονα εἴδησιν εἰς τὰ δόγματα τῆς ἐκκλησίας. καλῶς οἶδα πῶς λέγουσι τοῦτο οἱ ἅγιοι, καὶ διὰ τοῦτο εἶπον ὅπερ ἠκούσατε, καὶ ὀφείλετε ἵνα μοι ἀκολουθήσητε.

Οἱ δὲ ἀπεκρίναντο περὶ μὲν τῶν ἄλλων ὅσα εἰκός. περὶ δὲ τῆς γνώμης εἶπον. ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠναντιώθημεν τῇ γνώμῃ τῆς μεγάλης ἁγιωσύνης σου. ἀλλὰ μᾶλλον ἠκολουθήσαμεν αὐτῇ, καὶ ἐσμὲν ὁμογνώμονες. οὐδὲ γὰρ ἔστερξας τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ ἡμεῖς εἴπομεν τὸ ἐναντίον. ἀλλ' ἐξ ὧν οἴδαμεν καὶ ἡμεῖς καὶ κατελάβομεν εἴχομεν γνώμην ὁποίαν εἴπομεν, καὶ οὐκ ἐστέρξαμεν τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ. ἐνομίσαμεν δὲ καὶ ἐξ ὧν ὥρισας, ὅτι πρὸς αὐτὸ ῥέπει καὶ ἡ γνώμη τῆς μεγάλης ἁγιωσύνης σου. ἔφη οὖν ὁ πατριάρχης, καὶ τί εἰ οὐκ εἶπον τοῦτο ῥητῶς; ἔδει σκοπῆσαι ὅτι οἱ λόγοι οὓς εἶπον πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν συνεβάλλοντο. ἀλλ' ὅμως ἐγὼ καὶ ἔτι ἐρῶ πλείονα καὶ σαφέστερα ἐν ἑτέρᾳ συνελεύσει, καὶ δώσω καὶ γεγραμμένην τὴν γνώμην μου. πρέπει οὖν ἵνα ἀκολουθήσητε καὶ ὑμεῖς τῇ ἐμῇ γνώμῃ. οὕτω παρῄνεσε, καὶ εἰσηγήσατο καὶ εἵλκυσεν αὐτοὺς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ γνώμην. εἶτα εἶδε καὶ τὸν Ἐφέσου καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν μετὰ εὐχῶν καὶ δεήσεων. τὰς εὐχὰς τῶν ἁγίων, καὶ τοῦ ἰδίου πατρὸς αὐτοῦ προβαλλόμενος, καὶ εἰς αὐτὰς ἐξορκίζων καὶ ἱκετεύων, ἵνα κατανεύσῃ καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν ἕνωσιν. καὶ τὸ τοῦ λόγου πάντα λίθον ἐκίνησε, καὶ πᾶσαν μηχανήν, ἵνα ἔχῃ καὶ τὸν ἀδάμαντα ἐκεῖνον καταπειθῆ. ἤνυσε δὲ οὐδέν.

Ὁ δὲ Ῥωσίας τὸν Μελενίκου τὸν Δράμας, τὸν Δρίστρας, καὶ ἑτέρους ἀρχιερεῖς προσκαλεσάμενος, καὶ παραθεὶς τούτοις ἁβρὰν τράπεζαν καὶ ἑστιάσας, εἶτα εἰσηγήσατο καὶ ἐδίδαξε, καὶ κατέπεισεν αὐτοὺς εἰπεῖν ἅπερ ἐδόκει αὐτῷ. ὅθεν καὶ εἶπεν ὁ Μελενίκου ἐν τῇ αὐτοῦ γνώμῃ ὅτι στέργει τὸ ἐκπορεύεσθαι ἐξ ἀμφοῖν. ὁ δὲ Δράμας ὅτι στέργει, τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ σωζομένης ἀβλαβοῦς τῆς ἁγίας τριάδος. οἱ καὶ ὀνειδισθέντες ὕστερον παρὰ τῶν φίλων αὐτῶν, ἀρὰς ἔβαλλον τὸν διδάξαντα αὐτοὺς ταῦτα. καὶ ὁ βασιλεὺς δ' αὖ παραπλήσια ἄττα πεποίηκεν εἰς τινὰς τῶν ἀρχιερέων, καὶ εἰς τοὺς πρέσβεις τῶν τραπεζουντίων, καὶ
τῶν

ni? Nempe an ut mortalium generi comprobetis vos subtiliorem aliis & sanctiorem intellectum, in dogmatibus Ecclesiæ determinandis possidere? Novi & ego non minus accurate, sancti patres quæ definiverint: quapropter meam sententiam eorum rationibus accommodavi, ut audivistis: & vos æquè mihi vestra suffragia attemperare debuistis.

Episcopi ad cætera quod visum fuit Patriarchæ responderunt: sed ad suffragia, se quicquam perpetrasse, contrà obsequij rationem pernegarunt: Nos Eximiæ sanctitati tuæ non contra ivimus, sed potius fideliter obsecuti in tuam sententiam descendimus: Nec enim sanctitas tua processionem à Filio confirmavit, & nos isti sententiæ contrariam, tuæque consonam sancivimus: Enimvero quantum de naturâ controversiæ percepimus, & propriam sententiam diximus, Spiritum à Filio non procedere: & ex tuis verbis credidimus eximiæ sanctitatis tuæ sententiam eo prorepere ac inclinare: Et quid si nec ego (inquit Patriarcha) Spiritū à Filio apertis verbis dixerim, oportuit vos altius in meam mentem urinantes, sensum quem non dixerim, ex verbis eruere ac expiscari: Nihilominus in sequenti conventu suffragium explicabo, & verbis pluribus, & magis perspicuis, immo & scriptum, ut omnes legant: Et tum si meis partibus acceditis, vestras gravitates facti spero non dispudebit: Ita partim vi, partim blandimentis homines avulsit ab opinionibus, & in suam sententiam pertraxit: Postea & Ephesium vidit Patriarcha, eumque omnifariis supplicationibus fatigavit per preces Sanctorum in cælis, per Manes parentis Eugenici, implorabat adjurabatque, ut ad Unionem se pateretur inflecti: Et ut proverbio loquimur, nullum non movit lapidem, nullam non struxit solertem fraudulentiam, qua Adamantinum Ephesium persuasibilem redderet: sed incassum omnia: Ephesium nec movit minis, nec precibus infregit.

Rossensis vero, Episcopos Melenici, Dramæ, Dristræ, cum aliis aliquot præsulibus ad lucullentas dapes invitavit, & cum cænam sumptuosam apposuisset, homines permulsit cupediis, docuitque suffragia menti suæ conformia modulari: Adeo ut Melenicius in conventu cum de sententiâ rogaretur, dixerit, se profiteri Spiritū Sanctum ab utroq; promanare, & Dramæus se Spiritū Sanctum à Filio procedere, modo id affirmari possit, Sacrosanctâ Trinitate illæsâ semper atque indemni conservatâ: Unde cum postea ab amicis de sententiarum fatuitate deriderentur, maledictis devoverunt illud caput, quod eos primum his præceptis ac vocibus instituit: Nec defuit suis pariter artibus Imperator, quas in aliquot Prœsules, in Legatos Trapezuntiæ ac

τῶν Μολδοβλάχων. καὶ ταῦτα διεπράχθησαν ἐν ἡμέραις δυσί.

Moldoblachiæ exercuit: & omnia hæc stratagemata & machinamenta quæ Unionis patroni architectabantur, unius bidui intercapedo produxit.

τμήμ. θ. κεφ. θ.

Εἶτα ὥρισεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἐγένετο συνέλευσις εἰς τὸν πατριάρχην. ἦν δὲ ἡ β' τοῦ Ἰουνίου τῆς β' νεμήσεως. πρῶτον μὲν οὖν ἐκάθισαν ἰδίᾳ, ὅτε βασιλεύς, καὶ ὁ πατριάρχης, καὶ ἐβουλεύσαντο ὀλίγον. εἶτα προσεκαλέσαντο τὸν Κυζίκου, ἦν γὰρ λυπούμενος πρὸς τὸν βασιλέα, ὅτι ἐζήτει τόπον ἐκ τῶν ὁρίων τοῦ Σωσθενίου, καὶ οὐχ' εὕρισκεν αὐτόν. τότε οὖν ἐθεράπευσεν αὐτὸν ὁ βασιλεύς. καὶ συγκατέθετο καὶ εἶπε γνώμην ὅτε ἠρωτήθη. ὅτι ἂς ἐκβάλωσι τὸ ἐκ καὶ ἂς θήσωσι τὸ διὰ ἵνα ἤμεθα εἰρηνικοί. μετὰ οὖν τὸ κερδῆσαι τὸν Κυζίκου προσεκαλέσαντο πάντας καὶ εὐθὺς ἀπήτησαν γνώμας. εἶπε οὖν πρῶτον ὀλίγα τινὰ ὁ πατριάρχης, καὶ εἰς τὸ συγκαταβάσεως κατέληξεν, ὅμοιον εἰπὼν εἶναι καὶ νῦν τῷ πάλαι εἰρημένῳ, ὅτι συγκατάβασις γὰρ θεϊκὴ οὐ μετάβασις δὲ τοπικὴ γέγονεν. εἶτ' ἔδωκε γεγραμμένην τὴν δὲ τὴν γνώμην. ἐπειδὴ ἠκούσαμεν τὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἀνατολικῶν καὶ τῶν δυτικῶν, τὰ μὲν λέγοντα ὡς ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, τὰ δὲ ἐκ τοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ. εἰ καὶ ἐστὶ τὸ διὰ τοῦ υἱοῦ ταυτὸν τῷ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ ταυτὸν τῷ διὰ τοῦ υἱοῦ. ὅμως ἡμεῖς τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἀφέντες λέγομεν, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ ἀϊδίως καὶ οὐσιωδῶς ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ αἰτίας. τῆς διὰ ἐνταῦθα σημαινούσης αἰτίαν ἐπὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως. εἶτα ἠρωτῶντο, καὶ ἔλεγον οἱ ἀρχιερεῖς γνώμας καὶ ἐγράφοντο παρὰ τοῦ ὑπομνηματογράφου. εἶπεν οὖν πρῶτος ὁ Ἡρακλείας, ὡς τοποτηρητὴς τοῦ Ἀλεξανδρείας. καὶ οὐκ ἔστερξε τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ. καὶ δεύτερος ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος ὡς τοποτηρητὴς τοῦ αὐτοῦ, καὶ ἔστερξε τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ τὴν μετὰ τῶν Λατίνων ἕνωσιν. καὶ ἐθαύμασαν πάντες πῶς αὐτὸς πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἐποιήσατο πολὺν λόγον περὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος μετὰ Πέτρου τοῦ Καλαβροῦ, καὶ ἀπέδειξεν ὅτι εἰσὶν ἀβάπτιστοι οἱ Λατῖνοι, καὶ ἔδειξε τοῦτο. πρῶτον μὲν ἀπὸ

SECT. IX. CAP. IX.

Nec distulit Imperator Synodum indicere, cujus mandato accersiti ad Patriarchā convenimus secundo Junij Indictionis secundæ: Ac primo quidem Imperator & Patriarcha segregati ab aliis aliquantisper consultarunt: Tum ad se vocarunt Cyzici Episcopum, nonnihil contristatum, quod cum ab Imperatore locum in finibus agri Sosthenij sibi donari postularet, voti impos discederet: At tunc ut hominis dolorem permulceret, vel quod petierat, vel quod æquaret benignissime impertiit: Adeo ut de sententiâ interrogatus promptissime responderet: Modo expungant A, illudque in Per commutent, sibi perplacere ut unio pangatur: Cyzicenum itaque lucrati, ad perhibenda suffragia simul cunctos acclamitarunt: Tum Patriarcha prælibans pauca, orationem in moderationis laudibus terminavit, affirmans quod nunc ageretur, jactato à veteribus proverbio non abludere: Hæc divina animi moderatio, non est humana corporis de loco in locum migratio: & statim scriptum tradidit suffragium in hæc verba, & sensum. Quandoquidem recitata audivimus sanctorum patrum testimonia, Ecclesiæ tam Orientalis quam Occidentalis: Quorum hi Spiritum Sanctum A Patre & Filio promanare asseverant, illi à Patre Per Filium: Et quanquam idem sit à Filio quod per Filium, & per Filium quod à Filio, nos tamen dimissa hac voce à Filio, profitemur Spiritum Sanctum procedere à Patre per Filium, ab omni æternitate, & secundum substantiam, tanquam, ab uno eodemque principio & causâ productivâ, Per illic causam Efficientem significante, in Spiritus Sancti promanatione: Post Patriarcham reliqui sententias protulerunt, quas Commentariis inseruit Notarius publicus, ac primus Heracleensis, ut vicarius Alexandrini Negativam promens, à Filio renuit sancire: Secundus ordine Primicerius, ejusdem Patriarchæ cum Heracleensi convicarius, & A Filio confirmavit, & unionem cum Latinis: Unde quamplurimi obstupuere, quâ animi levitate nunc ad unionem cum Latinis paciscendam descenderit, qui ante triduum cum Petro quodam Calabrico in disputationem incidens de Baptismi Sacramento, Latinos Christianæ religioni per lavacrum Regenerationis non rite initiatos arguebat: quod multis Sanctorum patrum testimoniis comprobavit, qui Baptismum delinea-

ἀπὸ ῥήσεων τῶν ἁγίων τῶν ἐπιλυσάντων πῶς χρὴ γίνεσθαι τοῦτο, καὶ κατά τινα λόγον γίνεται ἕκαστον. εἶτα ἔφη πρὸς τὸν Πέτρον, ὅτι σὺ καλῶς τὴν ἑλληνικὴν ἐπαιδεύθης παιδείαν τε καὶ φωνήν, εἰπέ μοι οὖν, τί δηλοῖ ἡ φωνὴ αὕτη τοῦ βαπτίσματος; ἆρα τὸ διὰ ἐκπώματός τινος ἐπιχέειν ὕδωρ κατὰ κεφαλῆς, ἢ τὸ καταβιβάσαι τι εἰς τὸ ὕδωρ καὶ πάλιν ἀναβιβάσαι αὐτό; τοῦ δὲ Πέτρου εἰπόντος, οὐχὶ πάτερ, τοῦτο ὃ λέγεις καταβάπτισμά ἐστι. εἶπεν ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος· καταβάπτισμά ἐστι τὸ καταβιβάσαι εἰς τὸ ὕδωρ καὶ μὴ ἀνελκύσαι. βάπτισμα δὲ τὸ καταβιβάσαι εἰς ὕδωρ, καὶ ἀναβιβάσαι. κατ' ἐκείνην οὖν τὴν ἡμέραν ἐδόθησαν καὶ αἱ πρῶται γνῶμαι, καὶ οὐκ ἔστερξεν αὐτὸς τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ. διὸ καὶ ἠπόρησαν πάντες πῶς μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἔστερξε τὴν μετὰ τῶν ἀβαπτίστων ἕνωσιν,

Εἶτα εἶπον γνώμας καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχιερεῖς. ὁ Τραπεζοῦντος δὲ ἐνόσει καὶ διεμηνύσατο αὐτῷ πολλάκις καὶ συχνάκις ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης, ἵνα δώσῃ γνώμην, καὶ οὐκ ἔδωκε. πλὴν οὖν τοῦ Ἡρακλείας, τοῦ Ἐφέσου, τοῦ Μονεμβασίας, τοῦ Τραπεζοῦντος, καὶ τοῦ Ἀγχιάλου οἱ λοιποὶ ἀρχιερεῖς ἐγνωμοδότησαν στέργειν τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ τὴν μετὰ τῶν λατίνων ἕνωσιν. ἦσαν οὖν οἱ στέρξαντες ιγ καὶ παρῃτήσαντο τοὺς ς. ἔπειτα ἠρώτησεν ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ τὸν βασιλέα εἰ ἔχοι θέλημα, ἵνα γνωμοδοτήσωσι καὶ οἱ ἡγούμενοι, ἐπεὶ οὖν ἐν ταῖς προτέραις αὐτῶν γνώμαις οὐκ ἔστερξαν τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ὥρισεν ὁ βασιλεύς, ὅτι ἀκούω ὡς ὁ πατριάρχης οὐδὲν ἀποδέχεται, ἵνα γνωμοδοτῶσιν αὐτοί. λέγει γὰρ ὅτι εἰσὶν ἀχειροτόνητοι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ θέλει, ἵνα ὀνομάζωσιν αὐτοὺς ἡγουμένους. ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν τὸ τοιοῦτον. οἶδα γὰρ ὅτι ἡμεῖς παρείχομεν τῷ ἡγουμένῳ τὸ δεκανίκιον, καὶ εὐθὺς ἦν πανταχοῦ ἡγούμενος. νῦν δὲ ἤκουσα ὅπερ εἶπον. ἀνέφερε δὲ ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος, ὅτι οὕτως ἔχει καθὼς ἤκουσεν ἡ ἁγία βασιλεία σου. μετὰ γὰρ τὸ λαβεῖν τὸ δεκανίκιον ἀπὸ τῆς ἁγίας βασιλείας σου ἀπήρχετο εἰς τὸν πατριάρχην, καὶ ἐχειροτονεῖτο. νῦν δὲ πῶς ὁρίζεις περὶ αὐτῶν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη ἐρωτήσατε τὸν πατριάρχην καὶ γινέσθω ὡς ἂν εἴποι ἐκεῖνος. ὁ πατριάρχης γὰρ ἅμα τῷ δοῦναι τὴν γνώμην ἀπῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνα.

Καὶ

nearunt, & quibus nempe ritibus in eodem singula administrentur: Et satis existimo, (dixit Primicerius Petro) te Græcarum literarum cognitione & linguæ usu excultum: Responde mihi igitur quid sibi vult ista vox Baptisma? An ut aqua in alicujus caput affatim effundatur? An potius, ut in fluentem descendat & ascendat immersus undis? Inficianti autem Petro, talem nunc baptizandi ritum usurpari, & Catabaptismatis nomen mereri, quod Primicerius postulet: Minimè respondit Primicerius, erras in Etymo, nam Catabaptisma proprie accipitur quando descendunt in vndas & non ascendunt: At baptismus vult, ut in undis baptisati proluantur & ab undis in ripam redeant: Hæc ille nuper: unde omnes attoniti diriguere, cum animadverterent Primicerium, qui nudius tertius in conventu, quo prima suffragia in hanc causam colligerentur, in Processionem à Filio non consenserit, nunc non modo processionem à Filio sanciendam decernere, sed & unionem cum Latinis sacro fonte baptismi non rite ablutis.

At cæteri dehinc Episcopi sententias in medium contulerunt, ægrotante Trapezuntio, qui quanquam ab Imperatore & Patriarchâ, ad transmittendum suffragium sæpe sæpius sollicitaretur, omnino recusavit: Exceptis igitur, Heracleensi, Ephesio, Monembasiano, Trapezuntino, Anchialio, reliqui omnes concedunt in partes Imperatoris, Processionem à Filio stabilire, & fœdus cum Latinis: Erantque omnino tredecim numero affirmantes, qui & sex aliorum suffragia interverterunt, invalida obtestati. Interrogante autem magno Scriniario Imperatorem, si permitteret Cænobiarchas cum cæteris suffragari, hæsitavit Imperator: Et quandoquidem in superioribus Processum à Filio non confirmassent, Respondit Imperator, Patriarcham ab iis omne jus suffragandi abjudicare, tanquam à non legittime ordinatis: vel potius ab eandem rationem & præfectorum nominibus indignos arbitrari, quod eorum infortunium huc usque non intellexi: Nam satis memini me eorum singulis pedum pastorale in manum porrexisse, unde qui acceperat ubique pro præfecto habebatur: at nunc de iis audivi quæ nuper retuli: Et verum est inquit Primicerius, quod tua Majestas audivit: Nam id ab antiquo in more positum est, ut post traditum à tua Majestate baculum, Patriarcham adeant, & inaugurentur: Quod si facere postverterint, criminis in se commissi pœnas luunt? At quid jam de iis mandas? Sciscitare Patriarcham, refert Imperator, & factum fiet quod ille decreverit: Nam Patriarcha ut suffragium in urnam conjecisset, in cubile se confestim receperat.

In-

Καὶ ἐλθόντι τῷ μεγάλῳ Χαρτοφύλακι καὶ ἐρωτήσαντι ἀπεκρίνατο. ἐγὼ δυσχεραίνω πῶς ὅλως λέγουσιν αὐτοὺς ἡγουμένους, καὶ νῦν ἐρῶ ἵνα εἴπωσι γνώμας, ὡς ἡγούμενοι, οὐ τῆς ἐρωτήσεως δεῖν τούτου, οὔτε ἀποκρίσεως. καὶ παρῃτήσαντο αὐτοὺς ὡς ἀχειροτονήτους, καὶ οἱ χθὲς καὶ πρότερα προσκαλούμενοι ὡς ἡγούμενοι. μᾶλλον δὲ οἱ ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἕως Φλωρεντίας συνεκδημήσαντες τῷ τε βασιλεῖ καὶ τῷ πατριάρχῃ, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ πάσῃ ὡς ἡγούμενοι, καὶ διὰ τὸ δίκαιον τῆς ἡγουμενείας συνεδριάζοντες ἐπὶ τῶν συνελεύσεων καὶ συμπράττοντες, τότε εὐθὺς εὑρέθησαν μὴ ὄντες ἡγούμενοι, καὶ ὡς ἀχειροτόνητοι μὴ ἀξιούμενοι γνωμοδοτεῖν.

Intranti igitur Magno Scriniario, rogantique quod jussum fuit, Patriarcha cum stomacho regessit: Ego indignor quod isti vel Cænobiarchæ nominentur, & nunc jus habere in conventibus suffragandi pronuntiarem. Neque hæc causa à vobis quæstionem, nec vestra quæstio à me responsum meretur: Ita eos omni vota ferendi privilegio denudarunt, tanquam sacratum infularum exortes, qui heri ac nudius tertius suis titulis gavi si sunt, habitique ab omnibus cænobiarchæ: vel potius illi, qui Constantinopoli primo Florentiam, dein penitissimam Italiæ regionem peregrinati, Imperatorem ipsum, Patriarcham, totamque Orientis Ecclesiam comitabantur præfecti, & à justissimis dignitatum prærogativis Curiarum assessores, ordinum primariorum Consilia agitabant: nunc subito exautorati, nec præfecti, nec Cænobiarchæ deprehenduntur, sed quasi nullis consecrati ordinibus, omni jure suffragandi spoliantur.

τμήμ. θ. Κεφ. ι.

Εἶτα ἐζήτησεν ὁ βασιλεὺς τὸν δεσπότην ἵνα εἴπῃ γνώμην, καὶ οὐκ ἠθέλησε. ὕστερον δὲ καὶ ἠρώτησαν τοὺς ἄρχοντας, καὶ εἶπον μέχρι καὶ τῶν ῥουχαρίων, καὶ τῶν ἰατρῶν, καὶ κρητικοῦ τοῦ κουβουκλισίου. καὶ πάντες ἔστερξαν ὡς καλὴν τὴν μετὰ τῶν Λατίνων ἕνωσιν. παρεκαθήμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς σιωπῶντες ὡς μόνοι διὰ τῶν πρακτικῶν καὶ τὸ φθέγγεσθαι ἀφαιρούμενοι. μήτε διὰ τὸ σχῆμα, μήτε διὰ τὴν τάξιν, μήτε διὰ τὴν μερικὴν ἣν ἔχομεν εἴδησιν ἐν τοῖς δόγμασι, μήτε διὰ τὸν ἱερατικὸν βαθμὸν ὃν χάριτι τοῦ παναγίου Πνεύματος ἔχομεν ἀξιωθέντες ἐξισωθῆναι τοῖς λαϊκοῖς ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ζητήμασι. ἔπειτ᾽ ἀνέστημεν πάντες ὡς ἔθος ἵνα καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἐξείπῃ. καὶ εἶπεν οὕτως.

Ἐγὼ τὴν παροῦσαν ταύτην ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν σύνοδον κατ᾽ οὐδὲν ἐλάττω ἡγοῦμαι τῶν προλαβουσῶν ἁπασῶν. εἰ γὰρ καὶ τῷ ποσῷ τῶν ἐκεῖσε συνελθόντων πατέρων ταύτην ἐκεῖναι ὑπερέβησαν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῷ ποιῷ μέγα προέφερον. κύριλλον πλουτοῦσαι καὶ τὸν θεολόγον Γρηγόριον, καὶ ἄλλαι ἄλλους τῶν διδασκάλων. ἀλλ᾽ ὅμως καὶ ταύτην οὐδὲν ἧττον ἁγίαν ἡγοῦμαι καὶ σεβασμίαν, καὶ οὐδὲν ἔλαττον τὸ αὐτὸ σέβας ἐκείναις ἀπονέμω καὶ ταύτῃ. τότε γὰρ προκείμενον αὐτῇ ζήτημα μέγιστόν τε καὶ θεῖον,

Sect. IX. Cap. X.

Posthac voluit Imperator, ut frater Despota suffragium ferret: qui pernegavit: Ac ut proceres Laici ad tesseram Ecclesiasticorum vocarentur: qui postulatis suffragia dixerunt, à supremis Magistratuum ad infimos ordines, ad præfectum recondendis Imperatorum tunicis in cellâ vestiariâ, ad Medicos aulæ, ad creticum Cubicularium, omnesque unioni cum Latinis tanquam rei pulcherrimæ applauserunt: Nos interea adsedimus elingues, adempto omni suffragia in publicum ferendi privilegio, quod nobis Ecclesiæ perennis consuetudo, & Acta Synodalia indulserant: Et neque personarum ratio, aut dignitatum, nec ordinum, nec qualiscunque ingenij solertia, peritiaq; in dogmatibus enucleandis, nec Sacerdotalis gradus, quem Spiritus Sancti gratiæ acceptum referimus, vel tantillum pro nobis meruere, ut in causis Ecclesiæ stabiliendis, prærogativâ laicis æquâ frueremur. Post omnia vero peracta, propter reverentiam Imperatori solitam exhiberi quoties loquebatur, erecti in vestigia constitimus, dum ille controversiam suffragio suo absolveret, quod in hæc verba conceptum palam ad nos disseruit.

Hanc ego sacram & Oecumenicam Synodum, in nullo eminentiæ flore concedere arbitror quibuscunque aliis Generalibus, quæ eandem anticiparunt: quamvis enim quantitate patrum, in illas coeuntium, hæc inferior aliquanto subsidat, quin etiam qualitate personarum forsan, quando Cyrillus tertiam, Gregorius Nazianzæ secundam, aliasque alij Doctores

res

θεῖον, καὶ οἱ περὶ τούτου πραγματευσάμενοι ἄνδρες εἰσὶν ἱεροὶ καὶ σεβάσμιοι ἀπὸ τοῦ πρώτου ἁγιωτάτου πατριάρχου ἀρξάμενοι. ἐπεὶ οὖν τοιαύτη μὲν ἡ σύνοδος αὕτη ὡς εἴρηται, ἐγὼ δὲ βασιλεὺς ὢν τῇ χάριτι τοῦ χρίσαντός με Θεοῦ ὀφείλω ἀκολουθεῖν τῇ τῆς συνόδου ἀποφάσει, καὶ τῶν πλειόνων τῶν ἐν αὐτῇ. ἔτι τε καὶ δεφενδεύειν τὰ παρὰ τῶν πλειόνων ἀποπεφασμένα κατὰ τὴν ἐν ταῖς ἀρχαίαις συνόδοις παρακολουθήσασαν τάξιν. διὰ τοῦτο λέγω καὶ ἀποφαίνομαι τῇ ἰσχύϊ καὶ τῷ κράτει τῆς ἱερᾶς βασιλείας, ὅτι καὶ ἕπομαι τῇ τῆς ἱερᾶς ταύτης συνόδου καὶ τῶν πλειόνων τῶν ἐν αὐτῇ ἀποφάσει ἀπαραιτήτως ὥστε καὶ κατὰ πάντα τρόπον δεφενδεύειν αὐτὴν μέχρι παντός, διά τι τὰ προειρημένα, καὶ ὅτι ἐγὼ νομίζω κατ' οὐδένα τρόπον δύνασθαι πλανηθῆναι τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν ἐν τοῖς ἱεροῖς δόγμασι, κοινῇ καὶ συνοδικῶς σκεπτομένην. ἕνα μὲν γὰρ ἢ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ πλείονας τῶν νῦν ὄντων ἀνθρώπων, καθ' ἑαυτοὺς σκεπτομένους πλανηθῆναι ἐνδέχεται. πᾶσαν δὲ τὴν ἐκκλησίαν κοινῶς, ὑπὲρ ἧς ὁ κύριος εἶπε πρὸς Πέτρον σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησίαν μου, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς, πλανηθῆναι ὅλως ἀδύνατον. εἰ δὲ μὴ ὅτι σωτῆρος διέπεσε λόγος, καὶ ἡ πίστις ἡμῶν ἐπ' ἀδρανοῦς βέβηκεν, ἀλλ' ἐπεὶ ταῦτα καὶ ἀμφότερα ἄτοπα, διὰ τοῦτο καὶ ἀπλανῆ εἶναι τὴν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν ἀνάγκη, καὶ ἡμᾶς ἀναγκαῖον αὐτῇ, καὶ τῇ ἀποφάσει αὐτῆς ἕπεσθαι. καὶ πρὸ πάντων ἐμὲ τὸ βασιλικὸν περικείμενον σχῆμα Θεοῦ χάριτι, καὶ ἀκολουθεῖν καὶ δεφενδεύειν αὐτήν. ὑποκειμένου τοῦ μήτι ἀναγκάσαι ἡμᾶς τοὺς λατίνους προσθεῖναι ἐν τῷ ἱερῷ συμβόλῳ ἡμῶν τὴν προσθήκην αὐτῶν, μήτι μεταβαλεῖν τι τῶν ἐθίμων τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν. καὶ αὕτη μὲν ἐστιν ἡ βασιλέως γνώμη καὶ ἡ ἀπόφασις. ἐν ὅσῳ δὲ ἔλεγε ταῦτα ὁ βασιλεὺς, συμβέβηκέ τι οἷον ἄξιον καὶ διηγήσασθαι. κύων εἷς τῶν θηρευτικῶν ἐξ ἔθους εἶπε τῷ βασιλεῖ, ὁσάκις εἰς τὸ πατριαρχεῖον ὁ βασιλεὺς ἐπεδήμει καὶ καθεύδειν ἐπὶ τοῦ χρυσοπάστου προσκεφαλαίου τοῦ ἔμπροσθεν τοῦ βασιλικοῦ τεθειμένου θρόνου, καὶ ὑποπόδιον χρείαν περιέχοντος. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀεὶ ἀπὸ τοῦ θρό-

res opulentissimis ingeniorum mercibus ditaverint: Hanc tamen non minori sanctitate ac veneratione præcinctam judico, nec minorem ipse adorationem huic quam illis attribuerem: Nam & in hac proposita perv estigatione quæstiones momenti maximi cernuntur: Et qui easdem discutiendas susceperunt, viri sacrosancti, & immortali observantiâ digni effulgent, ab ipso Patriarchâ venerando Antistite ad postremum qui hodie sententiam est elocutus: cum igitur Synodus hæc talis sit æstimanda, ut dixi, & ego Imperator sceptra geram, Dei benignitate, qui me sacro oleo inunxit, debere me censeo, non modo affirmatis in Synodo, & majori parte calculorum, definitis adhærescere, sed & omni Marte protegere, quæ à pluribus determinantur, secundum morem, in præcedentibus Synodis receptum maximè, & ad nostra hæc tempora procurrentem: Quare hæc syncero corde enuntio, & in publicum effero, me omni Imperij mei autoritate ac robore, hujus sacræ Synodi decretis obsequi, & quicquid plurium suffragia præscripserint, constantia indeprecabili amplexari, & ad ultimum vitæ spiritum defendere ac tueri: idque tam propter prædictas à me rationes, quam quod fide indubitatâ persuadeor, Sanctam Dei Ecclesiam, in Concilium publicum congregatam, & de Dogmatibus fidei deliberantem, errare nullo pacto posse: Enimvero, unum, duos, tresve, aut plures, virorum, qui nunc vitali aurâ perfruuntur, in privatis consultationibus, à veritate exorbitare contingit: At Catholicam Ecclesiam, in communi sibi prospicientem, de qua Dominus noster Christus pronuntiavit ad Petrum: Tibi dico quod tu Petrus es, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, cui portæ inferorum non prævalebunt, posse erroribus circumfundi, contradictionem implicat, fidei ex diametro repugnantem: Non solum quia tum Salvatoris nostri promissa intercidere oporteret, sed & nostram fidem principiis niti instabilibus ac incertis: quæ cum utraque absurda sint, Ecclesiam Universalem omnino infallibilem esse necessum est, nobisque hoc incumbit onus pietatis, ut ab Ecclesiæ placitis æternum pendeamus: Et mihimetipsi præcipuè, qui diademate, & verendâ Majestate omnibus præfulgeo, ut libertatem Ecclesiæ, jura ac privilegia sartatecta defenderem, modo ne nos Latini cogant additamentum illud è suo symbolo in nostrum infercire, aut ulla permutare ceremoniarum momenta, quæ in nostrâ Ecclesiâ à multis retro seculis usurpari consueverunt: Et talis erat Imperatoriæ sententiæ prolatio: quam dum verbis explicaret, accidit fortuitum quid, memoratu non indignum. Canis venaticus ex specie vertrabarum Imperato-

νυ συνεσπειραμένος εἴληθη ὑπὸ πόδας, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐκάθητο.

Ἤρχετο μὲν οὖν ὁ κύων ἐν ταῖς εἰς τὸ πατριαρχεῖον συνόδοις ἀεὶ, καὶ σιωπῶντος τοῦ βασιλέως τε λέγοντος, αὐτὸς ἔκειτο διηνεκῶς σιωπῶν. ἀρξαμένου δὲ τοῦ βασιλέως ταύτην λέγειν τὴν γνώμην, ἤρξατο τε ὁ κύων εὐθὺς τραγωδεῖν καὶ ὑποκλαυθμυρίζειν καὶ πολλῶν ἐπιχειρησάντων ἐμποδίσαι καὶ καταστιγάσαι αὐτὸν, καὶ μάλιστα τῶν κεφαλάδων, καὶ φωναῖς καὶ ῥάβδοις ἐκφοβούντων, οὐδ' ὅλως ἐσιώπησε, ἀλλὰ διακόπως τὸ κυνειον ἐμελώδει μέλος, καὶ λιγυρὸν ἐκλαυθμήριζε, καὶ κυνικὴν τραγωδίαν ἐξύφαινε, καὶ γοερῶς συνῆδε τοῖς βασιλικοῖς θεσπίσμασι, καὶ ἐδόκει τὴν ἰσότητα τῆς φωνῆς ὑπανέχειν τῷ λέγοντι, καὶ διὰ κινείας μουσικῆς τὸν ῥυθμὸν αὐτοῦ συνιστᾶν. καὶ ὥσπερ οἱ τῶν ἀοιδῶν μαθηταὶ, διὰ παιδοφωνιῶν καὶ ἐμμελῶν ἀπηχημάτων, τὰς τῶν διδασκάλων αὐτῶν καλλιφωνίας λαμπρύνουσι, καὶ ἐμμελεστέρας τε καλλιφωνοτέρας ἀποτελοῦσι. οὕτω καὶ ὁ κύων ἀμυδρῶς ᾖδε, καὶ λιγυρῶς ὑλάκτει καὶ κυνικῶς ἐτραγώδει καὶ ἐμελούργει τῷ λέγοντι ἢ μᾶλλον ἐκλαυθμήριζε ὠλοφύρετο καὶ ὠλόλυζε. καὶ οὐ πρότερον ἐπαύσατο εἰ μὴ ὅτε ἐσιώπησε τε ὁ ἀποφηνάμενος. ἐσημειώσαντο οὖν εὐθὺς καὶ τοῦτο τινὲς ὡς ἀπαίσιον οἰωνόν.

rem, quoties in Patriarchæ palatium immigrabat, è vestigio semper comitabatur: & compositus in pulvinum, intertextum auro, substratumque infra thronum Imperatorium, ad suppedanei vicem supplendam, quotidie dormitabat: Imperator enim sedere solitus est collectis intra thronum pedibus, & decussatim innexis, ad modum spiræ voluminosæ, & rarissimè crura demittebat in pulvinum, ut canem somno indulgentem proculcationibus inquietaret.

Canis igitur singulis conventibus interesse suetus, & pulvino convolutus recumbere, Imperator seu loqueretur seu taceret, se adeo quietum gessit, ut nullum strepitum ederet, aut latratum: At nunc ut cepit Imperator hanc sententiam articulatim emodulari, cepit & canis tragice efferatum guttur attollere, & miserabilem in modum flebiliter ululare: Et quamvis plurimi canem compescere & tranquillare conarentur, ac præsertim Capitanei Imperatoriis venationibus præpositi & vocibus & flagellis increparent, tamen ille nequicquam clamoribus pepercit, sed in Musicâ horribili perseverans, stridulo ac sonoro cantu, totum quam inchoârat tragædiam pertexuit: Et lamentabile nescio quid redantruans Imperatoriis Oraculis humanæ vocis modulamina sequi & exprimere videbatur: sonique æqualitatem sustinere dicenti, & canimis notis Imperatorij Rhythmi variationem affingere. Ac quemadmodum Musicorum discipuli vocibus adolescentũ tenuioribus sed apprimè ad Harmoniam attemperatis, robustiores Magistrorum tonos & resonantias clarificant, & auribus accommodatiores reddunt, ita & generosus catellus exili, sed elato & arguto sonitu accinuit Imperatori, & allatravit, vocemque gessit, in scenâ versatilem ac histrionicam: Nec prius lamentari flere, ingemiscere, ululare destitit, quam Imperator desierat loqui: at multi hoc ut augurium infaustum, inauspicatumque interpretabantur.

τμήμ. θ. κεφ. ια.

Εἶτα ἐζήτησεν ὁ βασιλεὺς πάλιν ἐπιμελῶς τὴν γνώμην τοῦ δεσπότου, εἰρηκὼς αὐτῷ μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν λόγων. εἰπὲ καὶ σὺ ἀδελφούτζικε. ὁ δεσπότης γὰρ γνοὺς ὅπως ἀγωνίζονται καὶ κατασκευάζουσι ποιῆσαι τὴν τοιαύτην ἕνωσιν, οὐδ' ὅλως ἤθελε προσμένειν ἐν Φλωρεντίᾳ, ἀλλ' ὑποστρέψαι εἰς Βενετίαν. ἐκωλύετο δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως. διὸ καὶ ἐδυσχέραινε καὶ ἐλυπεῖτο, καὶ πάντα ἐποίει μὴ εὑρεθῆναι ἐκεῖσε ἐν τῇ ἑνώσει καὶ συχνῶς τῷ πατριάρχῃ προσερχόμενος ἔλεγεν, ὅτι τὸ ὁρκωμοτικὸν ὃ ἐποίησε πρός με ὁ βασιλεὺς γράφει ἵνα ὑποστρέψω εἰς τὴν Βενετίαν

ὅτα

SECT. IX. CAP. XI.

Deinde Imperator suffragium denuo Despotæ ardenter petiit, cumque perhumaniter compellando, multis verbis hoc palam insinuavit: Te etiam atque etiam fratercule postulamus sententiam proferre: Nam Despota subodoratus, quantâ animorum contentione, hanc unionem procudere machinarentur, constituit diutius Florentiæ non commorari, sed Venetias se conferre: quod consilium fuisset consecutus, nisi Imperatoris auroritas intervenisset quare ipse sibi infensus animum indies in varias cogitationes spargebat, omnemque versabat molem, Florentiâ abesse cum unio definiretur: quocirca Patriarcham sæpenumero adiens, inquit, Imperator cum me Epistolâ fraternæ caritatis conciliativâ ad reditum sollicitaret, jurejurando

rando

ἐλθεῖν θελήσω; ἀπαραποδίστως μετὰ πάσης ἐλευθερίας. οὕτως οὖν τηρεῖ ὁ βασιλεὺς τὸ ὁρκωμοτικὸν αὐτοῦ; καὶ τούτου χάριν μοι ἔγραψεν ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου, ἵνα ἔλθω εἰς τὸν βασιλέα ὅπως ἀφαιρεθῶ τὴν ἐλευθερίαν μου; ὡς οὖν εἶδεν ὁ πατριάρχης τὸν δεσπότην ἐπιμόνως ζητήσαντα τὴν ἀποδημίαν, πολλάκις ἠξίωσε καὶ αὐτὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἐνέδωκεν αὐτῷ τὴν ἀποδημίαν. ἑτοιμαζομένου δὲ τοῦ δεσπότου ἀπελθεῖν, ἔτυχε παραγενέσθαι εἰς τὸν βασιλέα Καρδιναλίους, καὶ λέγειν περὶ τῆς ἑνώσεως. ἦσαν δὲ ὅτε Ἰουλιανὸς, καὶ ὁ Καμαρέριος, παρῆν δὲ καὶ ὁ δεσπότης. καὶ μεταξὺ τῆς ὁμιλίας αὐτῶν εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τοὺς Καρδιναλίους ὁ ἀδελφός μου ὁ δεσπότης ἤδη ἀπέρχεται εἰς τὴν Βενετίαν. καὶ εὐθὺς ἐπετέθησαν αὐτῷ οἱ Καρδινάλιοι καὶ ἠξίουν ἵνα προσμείνῃ διὰ τὸ συμπέρασμα τῆς συνόδου. ὁ δὲ οὐκ ἐπείθετο. ὡς δὲ πολλάκις, καὶ μετὰ πολλῆς ἀξιώσεως ἐζήτησαν τοῦτο, ἔφη καὶ ὁ βασιλεὺς ὡς ἐπεὶ μετὰ τοσαύτης ἀξιώσεως ζητοῦσιν ἵνα προσμείνῃς, πρέπον ἐστὶν ἵνα ποιήσῃς τὸ ζήτημα αὐτῶν. ὅθεν καὶ αἰδεσθεὶς προσέμεινε. τοῦτο δὲ ἦν οἰκονομία βασιλική. μετ' ὀλίγον γὰρ ἐλθὼν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν πατριάρχην, πρὸ τῶν τελευταίων δύο συνοδικῶν συνελεύσεων παρόντων ἡμῶν καὶ πάντων, διηγήσατο ὅπως ἀξιωσάντων πλεῖστα τῶν Καρδιναλίων, καὶ προστεθεικότος καὶ αὐτοῦ ὅτι πρέπει γενέσθαι ὅπερ ἀξιοῦσιν οἱ Καρδινάλιοι ἐπείσθη ὁ δεσπότης καὶ προσέμεινε. καὶ εὐθὺς ἀπεκρίθη ὁ δεσπότης, ὅτι διὰ τὸν ὁρισμὸν τῆς ἁγίας βασιλείας σου ἔμεινα, οὐ μὴν διὰ τοὺς λόγους τῶν Καρδιναλίων. οὐ γὰρ ἔχω αὐτοὺς περὶ πολλοῦ. ὁ δὲ βασιλεὺς μετά τινας λόγους αὖθις προσέθηκεν; ἐπείσθη οὖν ὁ δεσπότης, διὰ τοὺς λόγους τῶν Καρδιναλίων. καὶ ὁ δεσπότης εὐθὺς, οὐκ ἐπείσθην τοῖς λόγοις τῶν Καρδιναλίων καθὼς ἀνέφερον, ἀλλ' ἔμεινα, ἵνα μὴ δόξω παρήκοος τοῦ ὁρισμοῦ τῆς ἁγίας βασιλείας σου. διὰ ταῦτα οὖν καὶ ἀπὼν παρῆν ἐν ταῖς τελευταίαις συνόδοις ὁ δεσπότης, καὶ οὐδὲ ἤθελεν εἰπεῖν γνώμην.

Ὅμως διὰ τὸ ζήτημα τοῦ βασιλέως εἶπεν ὅτι ἐγὼ οὔτε εἴδησιν ἔχω οὔτε πεῖραν εἰς τὰ δόγματα τῆς ἐκκλησίας, οὔτε οἶδά τι περὶ τούτων, διὸ οὐδὲ δύναμαι διακρῖναι, ὅτι τόδε

rando se obstrinxit passurum, ut quandocunque allubesceret, remoto omni obstaculo, omnique facultate concessâ Venetias repeterem? Siccine juramenti leges præstat Imperator? Siccine tua Sanctitas eximia mihi literas una transmisit, ut Ferraram reversus libertate ademptâ circumvenirer? Patriarcha cum multoties animadverteret Despotam in discessûs efflagitatione obstinatissimè perseverare, apud Imperatorem intercessit, veniamque discedendi Despotæ impetravit: Verum dum ille lentius sarcinas colligebat, forte fortuna accidit, ut ad Imperatorem venirent Cardinales de unione tractaturi: Erant autem omnino duo, Julianus & Camerarius, quibus tum Despota interfuit: & in mediâ sermocinatione Cardinalibus subinnuit, fratrem Despotam ad Venetias discessum meditari: Quo permoti Cardinales, Despotam vehementissime rogavere, ut mentem inflecteret, & aliquantisper duraret, dum Synodus clauderetur. At Despota Cardinalium precibus renitebatur: Verum cum illi vota multiplicata ingeminarent, Imperator dixit: Quando tam obnixè tui hic permansuri copiam efflagitant, eorum precibus non annuere esset indecorum. Despota igitur pudore castigatus permansit: sed tota techna ex officina Imperatoris prodiit fabricata: Siquidem post breve interstitium cum Imperator ad Patriarcham reverteretur, nempe ante duos ultimos comitiales nostrorum concursus, nobis omnibus una adstantibus, Imperator cœpit enarrare, ut Cardinalibus plurimum obtestantibus, ipsoque adjiciente, urgeri fratrem necessitate, postulatis Cardinalium succumbendi, Despota morosam propositi constantiam deposuit: At respondit Despota, me nullis Cardinalium supplicationibus victum attestor quos non multifacio, sed obedientiæ legibus, ne non viderer tuis mandatis obtemperare: Verum cum Imperator post pauca ad idem argumentum sermonem circumferret, ac Cardinalium precibus delinitum Despotam prædicaret, in eodem responso Despota perstitit: Non Cardinalium votis inductus, ut ante dixi, in diuturniorem moram descendi, sed ne Majestatis tuæ præceptis contumax viderer: propter hæc ultimis nostrorum Synodis abfuit dum interfuit; nec enim sententiam ullam protulit.

Veruntamen cum Imperator instantius urgeret, ad hunc modum se explicuit: Non sum in his usque adeo bene versatus, aut magnam traxi experientiam, ut in Ecclesiæ disceptationibus me scientificum profiterer: Ea dirimant qui sacris præsunt; hæc ad instituti mei rationem neutiquam spectant: sed si vocibus aliis me interrogaret quispiam, si ad secularia & mun-

τόδε ἐστὶ κρεῖττον ἢ τόδε. ἄλλοι οἴδασι περὶ τῶν τοιούτων, καὶ λεγέτωσαν ἐκεῖνοι. ἐγὼ δὲ οὐκ οἶδα, ἐπεὶ οὐδὲ ἔργον μου ἐστὶ τὸ ἐξετάζειν περὶ τοιαύτης ὕλης. κατ' ἄλλον δὲ τρόπον ἴσως εἴπερ ἠρώτησέ με τις ἐὰν συμφέρῃ ἡμῖν ἡ ἕνωσις ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς τε καὶ κοσμικοῖς πράγμασι, εἶπον ἂν ὅτι λυσιτελεῖ ὅσον εἰς τὰ πραγματικά. ἔμεινε δὲ ὁ δεσπότης μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ πατριάρχου. παρῆν γὰρ καὶ ἐν τῇ ἐκφορᾷ αὐτοῦ, καὶ προηγεῖτο, καὶ μετὰ τέσσαρας ἀπῆλθεν ἡμέρας εἰς τὴν Βενετίαν παραιτησάμενος καὶ τὸ σιτηρέσιον, ἐπεὶ οὐκ ἀπεδέχετο παρεῖναι ἐν τῇ ὑπογραφῇ τοῦ ὅρου, ἢ ἐν τῇ ἑνώσει. ἀπῆλθον δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ οἱ σοφώτατοι διδάσκαλοι ὅ τε Γεμιστὸς καὶ ὁ Σχολάριος μηδὲ αὐτοὶ παρεῖναι βουλόμενοι. εἶτα ἠρωτήθησαν οἱ πρέσβεις καὶ ἔδωκαν γνώμας στέργειν τὴν ἕνωσιν.

Πρῶτος μὲν ὁ Μενόνος ὡς ἀπὸ τοῦ δεσπότου Κυροῦ Θεοδώρου, καὶ ὕστερος ὁ Νεάγωγις, ὡς ἀπὸ τοῦ Βοεβόδα τῆς Μολδοβλαχίας, ὁ δὲ μέσος ὁ ἀπὸ τοῦ Βασιλέως Τραπεζοῦντος ὁ Μακροδούκας, εἶπεν ὅτι ἡμεῖς ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔχομεν ἀεὶ τὸν μητροπολίτην, καὶ ἡ ἐκκλησία ἡμῶν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἐξακολουθεῖ καὶ εἴ τι δοξάζει αὕτη καὶ σέβεται τὸ αὐτὸ δοξάζει καὶ ἐκείνη. νομίζω οὖν ὅτι καὶ ὁ αὐθέντης μου ὁ βασιλεὺς μέλλει στέρξειν τοῦτο ὅπερ ἐστέρξατε νῦν καὶ ὑμεῖς, ὡς δοκεῖ ἐμοί. οὐκ οἶδα δὲ ἀκριβῶς εἴ τι ὁρίσει ἕτερον.

dana nobis conduceret: fœdus cum Latinis pacisci, protinus unionem utilitati nostræ multum expedire pronuntiarem: Permansit vero Florentiæ Despota ad obitum Patriarchæ: Adfuit enim cum efferretur funus, & deduxit ad Sepulchrum: At post quatriduum à morte Venetias se contulit, annonæ stipendio posthabito ac spreto, ne unioni, aut ultimæ definitioni interesse cogeretur: eumque comitati sunt senum optimi & præstantissimi, Gemistius & Scholarius Doctores: nec ipsi tum adesse cupientes.

Deinde Legati postulantur de suffragiis, qui unionem constabiliunt: In primo loco Menonis Episcopus, à Despota Theodoro mandatarius: Et ultimo Neagogis missus à Vaivoda, supremo Magistratu Moldoblachiæ: duorum vero intermedius nomine Macroducas ab Imperatore Trapezuntiæ dixit: Nos in Metropolitanum in nostram Ecclesiam semper Constantinopole inauguratum recipimus, & nostra Ecclesia à primariâ sede Patriarchali semper pependit: Quicquid illa profitebatur nos retinuimus: Quare existimo meum herum ac Dominum quæ vos hodie confirmatis, confirmaturum: nec enim compertum habeo si quid in contrarium statuet.

τμῆμ. θ'. Κεφ. ιβ'.

Οἱ δὲ τῶν Ἰβήρων πρέσβεις, ἦλθον γὰρ δύο σὺν ἡμῖν ἐκεῖσε, ὁ πρῶτος μὲν ἐπίσκοπος, ὁ δὲ λοιπὸς κοσμικὸς ἄρχων. ὁ μὲν Ἐπίσκοπος μετὰ τὸ παύσασθαι τὰς διαλέξεις ἐπεὶ ὅπως δήποτε συνῆκε κακῶς κατασκευαζομένην τὴν ἕνωσιν, πρῶτον μὲν διῆλθεν ἰδίως τῶν ἀρχιερέων καὶ ἡμᾶς, καὶ ἐνεφάνισε πᾶσι πιττάκιον τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας ἐμπεριλαμβάνον αὐτοῖς μηδόλως συνθέσθαι εἰς προσθήκην ἢ ἀφαίρεσιν μέχρι καὶ ἰῶτα ἑνὸς ἢ μιᾶς κεραίας. εἶτα τὰ μὲν φλωρία ὅσα εἶχε, δέδωκε κρυφίως εἰς παρακαταθήκην, τὰ δὲ ἐνδύματα αὐτοῦ καὶ τὰ χρειώδη τοῖς ἐνδεέσι διένειμεν, ἑαυτὸν δὲ ἐποίησεν ἔξηχον, καὶ μονοχίτων περιήρχετο μέχρι τινὸς ὡς παράφρων καὶ πλανώμενος, εἶτ' ἀπεδήμησε λαθραίως, καὶ οὐδὲ ἀκμὴν ἐγνώκαμεν ὅπου ἐστίν, διὸ καὶ ἐνομίζομεν πάντες ὅτι

Sect. IX. Cap. XII.

At Legati à gente Iberorum, duo à Constantinopole, nostro venerant in comitatu, Episcopus unus, alter Princeps secularis: Episcopus Synodicis sessionibus haberi desinentibus, cum satis intellexisset Unionem malis artibus propagari, primo clam Episcoporum singulis, nostrorumque hominum oberratis, monstrabat è sinu depromptum diploma Antiocheni Patriarchæ, ipsis vetans, ne conveniant cum Latinis, ut de Orientalium fide vel Jota, vel apicem demant, seu addant: Deinde quos habuit florenos Depositarij in manus secreto tradidit reservandos: Ac demum vestimenta cunctaque alia in quotidianum usum comparata egenis distribuit, ipsumque è conspectu hominum subduxit in latebras, unde nec compellari potuit, nec voluit comparere: Cumque aliquantisper simplici tunicâ amictus, tanquam fatuus, aut erro è latibulis circumreperet, sese clanculum in alias oras extulit: adeo ut quid homo fieret, nec aliorum famâ, nec nostrâ conjecturâ assequi possemus: sed immaturâ morte ademptum, ali-

ὅτι ἐτελεύτησέ που κακῶς. ὁ δὲ διήρχετο τόπους καὶ πόλεις τῆς Ἰταλίας, καὶ ἦν ἀφανὴς ἡμῖν καὶ ἀνήκουστος ὡσεὶ μῆνας τρεῖς. ὅτε δ' εἰς τὴν Βενετίαν ὑπεστρέφομεν, ἠκούσαμεν ὅτι εὑρέθη εἰς πόλιν καλουμένην Μόδεναν νοσῶν.

Ὁ δὲ Τορνόβου οἴκτῳ καὶ φιλίᾳ κινηθεὶς, ἀπελθὼν ἐκεῖσε ἀνελάβετο καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν Βενετίαν. ἐπανῆλθε δὲ καὶ αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν ὅσον ἠθέλησεν. ἔλαβε δὲ καὶ τὴν παρακαταθήκην, καὶ ὑπέστρεψε μεθ' ἡμῶν. ὁ δὲ κοσμικὸς ἄρχων κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἐν αἷς ἔγνω συμπερανθήσεσθαι τὴν ἕνωσιν ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην. οὐδέτερος οὖν τῶν Ἰβήρων συνέθετο εἰς τὴν ἕνωσιν. ἐξέφυγον γάρ.

Τὸν δὲ ἄρχοντα τοῦτον τὸν Ἴβηρα προσεκαλέσατο ὁ πάπας ἰδίᾳ πρὸ τοῦ συντελεσθῆναι τὰ πράγματα, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὅτι ἀκούω πῶς ἐστὲ χριστιανοὶ, καὶ καλοὶ ἄνθρωποι, καὶ στέργετε καὶ τὴν Ἐκκλησίαν καλῶς. ἡ δὲ τῆς Ῥώμης Ἐκκλησία ἔνι μήτηρ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ὁ ταύτης προεστηκὼς ἐστὶ διάδοχος τοῦ ἁγίου Πέτρου, καὶ τοποτηρητὴς τοῦ Χριστοῦ, καὶ ποιμὴν καὶ διδάσκαλος καθολικὸς πάντων τῶν Χριστιανῶν. δεῖ οὖν καὶ ὑμᾶς ἀκολουθῆσαι τῇ μητρὶ τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ στέρξαι ἅπερ στέργει καὶ αὐτὴ, καὶ ὑποταγῆναι τῷ ταύτης ἀρχιερεῖ, ὥστε διδάσκεσθαι καὶ ποιμαίνεσθαι ὑφ' αὐτοῦ, ἵνα εὕρητε σωτηρίαν ψυχικήν. καὶ ἕτερα δὲ παραπλήσια δημηγορήσας εἶπε. πρὸς ἃ ὁ Ἴβηρ ἀπεκρίνατο. ὅτι ἡμεῖς χάριτι Θεοῦ ἐσμὲν Χριστιανοὶ, καὶ στέργομεν καὶ ἑπόμεθα τῇ ἐκκλησίᾳ ἡμῶν. ἡ ἡμετέρα οὖν ἐκκλησία κατέχει καλῶς ὅσα παρέλαβεν ἀπό τε τῆς διδασκαλίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς παραδόσεως τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ τῶν ἁγίων τῶν ἀνακεκηρυγμένων τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων, καὶ οὐδ' ὅλως παρεξῆλθεν ἀπὸ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν, καὶ οὔτε προσέθηκέ τι, οὔτε ἀφεῖλεν τὸ τυχόν. ἡ δ' ἐκκλησία τῆς Ῥώμης προσέθηκε καὶ παρέβη τὰ ὅρια τῶν ἁγίων πατέρων. διὸ καὶ ἀπεκόψαμεν αὐτὴν, ἢ καὶ ἀπέστημεν ἀπ' αὐτῆς, ὅσοι θηροῦμεν τὰ τῶν πατέρων καθαρά. κἀντεῦθεν ἐστέρηται αὐτὴ τῶν πολλῶν καὶ καλῶν τέκνων αὐτῆς, καὶ ἐζημιώθη αὐτά. δέον οὖν ἐστὶν ἵνα ἐπιμεληθῇ ἡ μακαριότης σου καὶ σπουδάσῃς ἐπανακαλέσασθαι οὓς ἐστερήθης καὶ εἰρηνεῦσαι καὶ ἑνω-

alicubi interiisse crederemus: Ille vero Italiæ loca, & urbes ignotas pervagabatur, & trimestri integro, nostris sensibus dispalans evanuit: Tandemque cum in reditu ad patriam Venetias appulissemus, rumor percrebuit in civitate, quæ Mutina appellatur, morbo decumbere.

Quare Tornobi Episcopus commiseratione extimulatus, & veteri necessitudinis memoriâ, hominem perquisivit, repertumque Venetias perduxit: Rediit autem & ipse ad sese, sensusque sanos quantum optaret, adeo ut receptis nummis fiduciariis, in Græciam nobiscum renavigaret: Alter vero ab Iberia princeps secularis, in ipsissimis diebus quos audierat unioni obsignandæ constitui, Romam migravit: Adeo ut Ibericorum neuter legatorum unioni fœderandæ suffragium præbuerit, uterque enim subterfugerat.

Sed hunc principem Papa aliquando ad se in aulam accersivit, antequam negotia ad determinationem ultimam vergerent, eumque sic allocutus fertur: Audio vos esse Christianos, viros etiam præclarâ indole præditos, Ecclesiamque Christi, quo decet cultu prosequi: Ecclesia autem Romana, est omnium Ecclesiarum mater, & qui eidem præsidet, successor Petri, Vicarius Christi in Terris, omnium Christianorum Pastor, & Doctor Universalis: Vos igitur oportet matri obsecundare, quæcumque illa confirmaverit, stabilire, ejusdemque Archipræsuli colla submittere, ab illo doceri ac pasci, ut salutem æternam animabus vestris nanciscamini: Hæc & alia multa sermone expatiatus Papa dixit. Iber vero sigillatim in hunc modum respondit: Nos equidem quod Dei Gratiæ deberi æternum profitemur, Christiani sumus, placitisque Ecclesiæ nostræ ac dogmatibus obsequimur: Nostra vero Ecclesia constantissimè retinet, quæcumque de præceptis Domini nostri Jesu Christi, aut de traditionibus Sanctorum Apostolorum, & Oecumenicarum Synodorum, aut ab ipsis Ecclesiæ celeberrimis doctoribus in nos derivata arripuit: Ab iisdem nunquam deflexit, nihil addidit, nihil subtraxit, ne minimum quidem cogitabile: At Romana Ecclesia addidit, & definitos à sanctis patribus limites transiliit: unde vestram Ecclesiam nos amputavimus, & ab eadem ivimus in divortium, quotquot ad Patrum fluenta intemerata anhelamus: Et vestra tot liberis despoliatâ quam diuturnam sensit orbitatem: Quare id unicum incumbit Tuæ Beatitudinis curæ pastorali, agnos de tuo egressos in proprium ovile, quibus nunc justè privaris recolligere, & in suave pacis gremium consopitos tranquillare: quod facillimè procurabitur, si additamentum è symbolo expun-

ἑνωθῆναι μετ' αὐτῶν. τοῦτο δὲ εὐκόλως γενήσεται, εἰ τὴν προσθήκην ἐκβάλοις ἐκ τοῦ ἁγίου συμβόλου. δύνασαι δὲ τοῦτο ῥᾷστα ποιῆσαι εἰ θέλεις. στέργουσι γὰρ πάντα τὰ τῶν λατίνων γένη τὴν σὴν πρόσταξιν καὶ διάκρισιν, ἐπεὶ ὡς διάδοχόν σε ἡγοῦνται τοῦ ἁγίου Πέτρου, καὶ σέβονται τὴν διδασκαλίαν σου. εἰ οὖν τὴν προσθήκην ἐκβάλοις οὐκ Ἴβηρες μόνον, ἀλλὰ πάντα τὰ γένη τῶν Χριστιανῶν ὑποταγήσονται τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἀληθῶς ἑνωθήσονται, καὶ δοξάσουσι. καί σε ὡς ἀληθῆ μαθητὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ κυρίως διάδοχον τοῦ ἁγίου Πέτρου. καὶ πάντες σοι μετ' εἰλικρινοῦς ἀγάπης ἀκολουθήσουσι. καὶ τότε γενήσῃ κυρίως πάπας, καὶ πατὴρ πάντων τῶν Χριστιανῶν καὶ τιμὴν εἷς, καὶ πάντες ἔσονται μία ποίμνη ὑπό σε.

Ὁ μὲν οὖν πάπας οὕτως ἐθάρρησεν ὑποσυλῆσαι καὶ κερδᾶναι τὸν Ἴβηρα, ὡς ἀλλόγλωσσον ὡς ἰδιώτην, ὡς ἀμαθῆ, καὶ ὡς βάρβαρον. ἀκούσας δὲ τὰ παρ' αὐτοῦ ἄφωνος ἔμεινεν. ὁ αὐτὸς δὲ Ἴβηρ, καὶ ἄλλοτε ἐν συνοδικῇ συνελεύσει ἑορτασίμου λειτουργίας γινομένης ἐνώπιον τοῦ πάπα. καὶ μεταξὺ διδασκαλίαν μεγάλην λατινικῶς εἰρηκότος τοῦ εὐγενοῦς ἀνδρὸς Ἰωάννου τοῦ πρωτονοταρίου, παρακαθημένων καὶ ἡμῶν ἐκεῖσε, ἐπεὶ πολλάκις παρήγαγεν ἐκεῖνος τὸν Ἀριστοτέλην εἰς παράστασιν ὡς ἔλεγε καὶ ἐδίδασκε, ἤκουσε δὲ τοῦτο δὶς τε καὶ τρὶς ὁ Ἴβηρ, νύττει με τῇ χειρὶ, καὶ στραφέντι μοι πρὸς ἐκεῖνον καὶ διαπορουμένῳ νεύμασι τί ἄρα καὶ βούλεται, εἶπε, τί Ἀριστοτέλε, Ἀριστοτέλε, νὲ καλὸ Ἀριστοτέλε. ἐμοῦ δὲ εἰρηκότος καὶ λόγῳ καὶ νεύματι πόθεν ἐστὶ τὸ καλόν; εἶπεν ὁ Ἴβηρ, ἅγιο Πέτρο, ἅγιο Παῦλο, ἅγιο Βασίλιο, Θεολόγο Γρηγόριο, Χρυσόστομο, νὲ Ἀριστοτέλε, Ἀριστοτέλε. εἰρωνεύετο οὖν καὶ ἐταλάνιζε καὶ σχήματι, καὶ χειρὶ, καὶ νεύματι τὸν λέγοντα, μᾶλλον δὲ ἡμᾶς σὺν εἰς τοιούτους διδασκάλους αὐτομολήσαντας. ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἐν ἐκδρομῇ διεξῆλθεν ὁ λόγος, ἵνα δείξῃ ὡς οὐ μόνον παρὰ τῶν ἐλλογίμων καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν ἀλλογλώσσων, καὶ ἀγροίκων καταγνωσθήσονται οἱ λατῖνοι, καὶ ὁ ἀμαθὴς καὶ βάρβαρος τοῦ πάπα διδάσκαλος ἀνεφάνη. χωρείτω δ' αὖθις ὁ λόγος ἐπὶ τὰ ἐφεξῆς.

pungas, quod nullo negotio consequaris siquidem omne genus Latinorum, à tuo pendet arbitrio ac dominatu: quicquid jusseris illico applaudent & astipulabuntur: quandoquidem te omnes Petri successorem reverentur, tuamque disciplinam proni adorant: Si igitur illud unicum vocabulum, obelisco configas, non modo omnem gentem Iberiæ lucraberis, sed omnes Christiani populi tibi succedent in obsequium, Romanæ Ecclesiæ fasces submittent, & se in synceram Unionem conjungent: omnes in universum tuæ jurisdictioni purâ caritate subjecti obtemperabunt, ut ab omnibus proprio nomine Papa adoreris, id est Christianorum omnium Pater: & in te sacrum illud vaticinium impleri intelligatur: omnes gentes Christianæ in unum ovile sub pastore uno congregabuntur.

Hunc Iberem Papa securus confidebat ut rudem linguæ, idiotam, indoctum & barbarum, à suis dogmatibus quo vellet abripere, ac supplantare: Verum cum responsum audiisset Papa, conditum tantâ gravitate, stupefactus obmutuit: idem vero Iber in quadam feriâ conventuum synodalium cum preces solennes coram Papâ celebrabantur: Et dum obibant sacerdotes Officij Ministeria, conscendens rostra vir nobilis Joannes Protonotarius, luculentam & bene prolixam concionem Latinam explicuit, nobis etiam tum temporis juxta legatos assidentibus: cumque Joannes sæpenumero inter concionandum Aristotelem citaret, ad illustranda quæ publice docebat, bis aut ter id Iber auscultans, manum meam prehendens levi punctiunculâ distrinxit: Ego oculum advertens, nutu significavi me vix concipere quid vellet: Tum ille, Aristotelem, Aristotelem, ô præclarum Aristotelem! Cumque adhuc me magis ambigere attestarer, cur præclarum diceret Aristotelem: Respondit Iber, Sanctus Petrus, Sanctus Paulus, Sanctus Basilius, Gregorius Theologus, Chrysostomus, at quid nobis cum Aristotele, Aristotele? Hæc toto habitu vultus specieque, voce, nutibus, ac manu simulatè fingebat, ut ostendat indignari se ac miserescere Oratoris qui tum concionandi munere fungebatur: vel potius nostrum dispudere, qui in istiusmodi Doctorum disciplinam, ultrò nos dedamus: Hæc à me quasi per transennam recitata sunt, ut demonstrem, non solum ab illustribus inter nos viris, doctis ac literatis, sed ab alienigenis & incultis agrestibus Latinos condemnari: & Iber iste quantumvis imperitus, & barbarus Doctorem se vel ipso Pontifice Romano præstantiorem præbuit: sed nunc redeat unde divertit oratio nostra, & in sequentia festinantius procurrat.

τμήμ. θ. κεφ. ιγ.

Μετὰ τὸ πλεωθῆναι τὰς γνώμας, καὶ κυρωθῆναι παρὰ τοῦ βασιλέως εἶπεν ὁ βασιλεύς. ἰδοὺ μετὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ ἐφάνη, ὅτι ἡ δόξα τῶν λατίνων ἔνι καλὴ καὶ ἀπεφήνατο τοῦτο καὶ ἡ σύνοδος, καὶ περιέστησεν, ἵνα ἑνωθῶμεν. χρὴ οὖν ἵνα μηκέτι φιλονεικῇ τις περὶ τούτου. πρὸ γὰρ τῆς ἀποφάσεως τῆς συνόδου ἐλευθερίαν εἶχε πᾶς ὁ βουλόμενος λέγειν ὡς ἤθελε, μετὰ δὲ τὴν ἀπόφασιν οὐδεὶς ἔχει ἄδειαν λέγειν ἄλλο παρὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς συνόδου. ἀκούω δὲ ὅτι παπαδοῦρά τινα στάσεις ποιοῦσι καὶ ταραχάς. λέγω οὖν πρὸς ὑμᾶς τοὺς κεφαλάδας ἵνα προσέχητε καὶ σκοπῆτε οἷον ἂν μάθητε στασιάζοντα, καὶ λέγοντά τι κατὰ τῆς ἑνώσεως, ἵνα ἀναφέρητε τοῦτο ἐμοί. καὶ ἐγὼ μέλλω λέγειν, ἵνα γίνηται ἡ ἀνήκουσα παίδευσις, καὶ πρὸς τὸ πρόσωπον, καὶ πρὸς τὸ πρᾶγμα. τῇ δ' ἐπιούσῃ ἦλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν πάπαν, καὶ εἶπε πάντα καὶ πῶς ἐγένοντο. ἤλπιζε δὲ ὅτι ἀσμένως δέξηται ταῦτα ὁ πάπας, καὶ μεγάλως καὶ αὐτὸν φιλοφρονήσει. ὁ δὲ πάπας ἀπεδέξατο μὲν ἐκ μέρους τὸ γεγονός. εἶπε δὲ ὡς ἠκούσαμεν. ὅπως ἐγνωρίσατε νῦν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐδέξασθε ταύτην, καὶ ὠφελήσητε κατὰ ψυχήν, εὐφραίνομαι οὖν κατὰ τοῦτο, καὶ μακάριον ἂν ἦν εἰ καὶ οἱ πρὸ ὑμῶν τὸ τοιοῦτον ἀγαθὸν διεπραγματεύοντο. οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο μόνον ὁ νῦν λέγετε ἀρκετὸν πρὸς τὸ γενέσθαι τὴν ἕνωσιν. ἀλλ' εἰσὶ καὶ ἕτεραι διαφοραὶ μεταξὺ ἡμῶν. χρὴ οὖν διορθωθῆναι κἀκείνας, καὶ τότε ἑνωθῆναι ἀλλήλοις. παράδοξα οὖν ἐφάνησαν ταῦτα τῷ βασιλεῖ ὡς παρὰ τὴν δόξαν ἣν περὶ τούτων ἐδόξαζεν ἐκβεβηκότα.

Ὁ δὲ πατριάρχης μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν δηλωθεῖσαν ἀπόφασιν μιᾶς παρελθούσης ἡμέρας, τῇ ἐφεξῆς μετακαλεσάμενος τὸν μέγαν Χαρτοφύλακα, ἐμέ τε καὶ τὸν πρωτέκδικον, ἐπεχείρησεν εἰσηγεῖσθαι καὶ παραινεῖν. καὶ πρῶτον μὲν ἤρξατο ἀπὸ τῶν φλωρίων. ἴσως ὁ πάπας ἤδη παρέχει ἡμῖν ὅσα λείπονται ἤγουν μηνῶν ε. καὶ ἥμισυ οἰκονομεῖ δὲ καὶ τὰ κάτεργα πέντε, καὶ ἕτερον διὰ τὸν βασιλέα. δώσουσι δὲ καὶ οἱ Βενέτικοι, καὶ ἀκολουθήσουσι καὶ τὰ τῆς βίγλας, καὶ ἐπανελευσόμεθα ἐντίμως μετὰ κατέργων ιε. ἔπειτα ἐνεφάνισεν ἡμῖν ἔγγραφον ὑποχε-

SECT. IX. CAP. XIII.

Post suffragia finita, & Imperatoriâ autoritate approbata, Imperator hæc edixit: En divino favente numine, jam tandem veritas emicuit, & Latinorum opinio laudabilis, judicio Universalis Synodi declaratur: quæ nos insuper invitat, perpetuâ unione dextras cum Latinis jungere: quare æquum est, Synodi definitionibus acquiescere, nec de his in posterum rixosas contentiones commovere: nam ante prolatam Synodi sententiam cuilibet fas erat, quæ libuit contravertere, at eâ semel pronuntiatâ, omnium ora obstruit, nec quenquam permittit, aliud statuere quam sententia Synodi comprehendit: Audio tamen aliquos, ultrà fastum Pontificalem eo usque intumescere, ut ciere litigia, & turbamenta audeant: Vobis igitur imprimis mando centurionibus, ut diligenter prospiciatis, si quem inquietum & turbulentum deprehenditis, aut contra unionem quid mussitantem, ut me faciatis certiorẽ, & operam dabo, ut pro delinquentis ratione & magnitudine delicti, pœnas luat condignas. Postridie ejus diei Imperator Papam adiit, ac singula quæ, quibusque modis gesta sunt, enarravit: Sperans fore ut Papa ipsum tam prosperi eventus autorem & nuntium comiter acceptum foveret, & præmiaretur: Papa vero aliquâ ex parte benignus annuit, & hæc adjecit: Si nunc tandem ut audivimus in veritatis agnitionem perducti eam toto pectore amplectimini, multum prosit animabus vestris precor: ob id & ipse quidem voluptate perfundor, & exoptandum reor, ut majores vestri eandem fortunati mercimonij sublimitatem assequi valuissent: Verum hæc omnia quantacumque sunt, quæ perpetrata nuper refertis, unioni conciliandæ non sufficiunt: Nam aliæ adhuc restant differentiæ nos invicem disterminantes, quas prius resarcire oportet, ac tum demum in unionis nexum consociari. Hæc monstra Imperatori visa sunt & obstupenda Paradoxa, quæ longe ultra quam sibi præstruxerat, spem atque expectationem exerrabant.

At Patriarcha perendie illius quam prædiximus definitionis ultimæ in comitiis, unâ nempe dieculâ interveniente, mag. Scriniarium, me ipsum, & Protecdicum ad se accersens, omnibus persuasionibus ac hortamentis, in suam sententiam pertrahere attentavit, & orationis exordium, à florenis inchoavit, quos Papam paratum esse dixit insolutos, à quinque mensibus cum dimidio, nobis simul prodigere: Sed & quinque triremes magnificè instruere, & pro Imperatore sextam: Suppeditaturos etiam Venetos navigia grandiora quæ nostras excubitorias triremes pone

χειρικὸν δῆθεν τοῦ πάπα καὶ τῶν Καρδηναλίων. ἐν ᾧ ἦν ἵνα δίδωσι κατὰ τὸν Μάρτιον κάτεργα κ' εἰς τὴν πόλιν, ὡς ἂν ἔχῃ ταῦτα ὁ βασιλεὺς ὅπου ἂν δεήσοι, καὶ πάλιν ποιήσει πολλὰ ὑπὲρ τῆς πόλεως, ἐπεὶ πολλὰς καὶ καλὰς μελέτας ἔχει περὶ ἡμῶν, καὶ πολὺ καλὸν γενήσεται εἰς τοὺς Χριστιανούς. εἶτα συνεῖρεν, ἰδοὺ εἴδετε πῶς ἐφάνη ὅτι ὅπερ λέγουσιν οἱ Λατῖνοι, δόξα ἐστὶ τῶν ἁγίων, καὶ λέγουσι τοῦτο καὶ οἱ δυτικοὶ καὶ τινὲς τῶν ἀνατολικῶν. ἐπεὶ οὖν ἀπεδείχθη καθαρῶς καὶ ἐστέρχθη παρὰ τῆς συνόδου καὶ παρὰ πάντων. ὑμεῖς δὲ ἐστὲ ἰδικοί μου, καὶ παιδία μου, καὶ μέλη μου, καὶ φίλοι μου. οὐκέτι δὲ εἶπέ τις πρὸς ὑμᾶς περὶ τούτου, ἐφάνη μοι καλὸν καὶ λέγω ὑμῖν, ὅτι τὸ πρᾶγμα ἐγένετο καλῶς Θεοῦ χάριτι, καὶ ἐστάθη ἵνα ὦμεν ἡνωμένοι μετὰ τῶν Λατίνων. πρέπει οὖν ἵνα καὶ ὑμεῖς ὡς καλοὶ ἄνθρωποι καὶ ὡς τρόφιμοι τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἰδικοί μου στέρξητε τὸ γεγονὸς διὰ τὸ καλὸν τῆς εἰρήνης, διὰ τὸ συμφέρον τῶν Χριστιανῶν, διὰ τὴν βοήθειαν τῆς πατρίδος, διὰ τὰ καλὰ ὅσα μέλλουσι παρακολουθήσειν ἀπὸ τῆς ἑνώσεως, καὶ ἵνα ἦτε ὁμόφωνοι καὶ ὁμογνώμονες μετ' ἐμοῦ, καθὼς ἦτε καὶ πρότερον. λέγω οὖν ταῦτα πρὸς ὑμᾶς ὡς ἰδικούς μου, καὶ ὡς παιδία μου. τινὶ γὰρ ἄλλο ἔπρεπεν εἰπεῖν ταῦτα πρὸς ὑμᾶς εἰ μὴ ἐμοὶ τῷ προστάτῃ καὶ πατρὶ ὑμῶν;

ne comitabuntur, & omnino cum quindecim rostratarum classe, nos honorificè in patriam remeaturos: Tum chartam scriptam commonstravit, promissa Pontificis & Cardinalium continentem: quâ se obstrinxerunt ad mensem Martium daturos viginti triremes in civitatis præsidium, aut quoscumque vellet usus Imperator: multisque aliis insignibus beneficiis urbem ampliaturos, qui erga nos affectus mirabiles gerunt, & intimo sensu salutis nostræ tanguntur: quæ cuncta in nostrum & orbis Christiani emolumentum redundabunt. Mox & hæc subtexuit: Vos ipsi fuistis auriti testes, Latinorum Dogma ut à patribus antiquis emanârit, ut illud omnes Occidui, & magna pars Orientalium scripsis sanxerint: Quod luculentissimis argumentis cum demonstratum sit stabilitumque à Synodo, nostrisque omnibus, vos exoratos velim, qui mihi tam estis conjuncti, ut meum proprium peculium dicam, & quos tanquam liberos amem aut amicos his ipsis membris non minus caros, ut cum cæteris eadem sentiatis: Et quandoquidem nemo vos submonere de hoc negotio præsumpserit, mihi visum est haud inconcinnum, hæc pauca vobis suggerere: Ut cum omnia tam auspicato gesta votis successerint, sit laus Deo immortali, & cum Latinis unionem pangere decreverimus, nolitis soli refragari: sed ut decet bonos patriæ cives, Ecclesiæ alumnos, & meos intimos contubernales, sancita confirmetis: & propter universale pacis bonum, utile Christianorum omnium, suppetias patriæ laboranti apportandas, omniaque ista præclara beneficia quæ ab unione in omnem posteritatem suppullulabunt, cum vestratibus concurratis, & cum meipso, ut ante hæc tempora semper consuestis: Hæc nunquam pigebit, vobis dulcissimis meis pignoribus, dilectissimæ propagini inculcasse: & cui potius ista in vos exercenda jurisdictio competat, quam mihi vestro parenti pariter & patrono?

τμήμ. θ. κεφ. ιδ.

Ἀποκριθέντων οὖν καὶ τῶν ἄλλων εἶπον καὶ αὐτὸς ὅτι παρὰ ἀρίστων γονέων καὶ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας γεννηθεὶς καὶ τραφεὶς καὶ παιδευθεὶς Θεοῦ χάριτι οὓς οἶδεν ἀκριβῶς καὶ ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου, ἐκαρπούμην ἀεὶ ἀπό τε τούτων καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν ἁγίων καὶ θαυμασίων ἀνδρῶν οὓς ἔφθασα, καὶ εἶδον ἐν τῇ πατρίδι. ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν ἀνέγνων ἁγίων λεγόντων περὶ τῶν προκειμένων τὴν διαφορὰν τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ πῶς ἐστὶν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίᾳ ἡ ἀλήθεια, εἰ οὖν καὶ ὀλίγος εἰμὶ τὸν λόγον, καὶ ὑπὸ ἀμελείας μου, οὐκ ἔφθασα γενέσθαι ἴσος τοῖς γονεῦσι καὶ διδασκά-

Sect. IX. Cap. XIV.

At aliis Patriarchæ, sua responsa ut visum efformantibus, ad hunc modum ego sic respondi. Sum, Deo optimo maximo æternas ago gratias, præstantissimis parentibus prognatus, excultissimis Ecclesiæ Doctoribus enutritus, principiisq; religionis Christianæ imbutus, quos omnes tua Sanctitas eximia, accuratè novit: Et à quorum omnium, aliorumque pietate & doctrinâ illustrium, quibuscum in meâ patria conversabar, præceptis, ingentem fructum demessui: His addam & quos meâ industriâ perlegi, tractantes hæc dubia de Ecclesiarum differentiis; & omnes consentire video, in nostrâ Ecclesiâ religionis antiquæ veritatem residere, & quanquam ipse non surrexi ad tam sublime fastigium existimationis, ut meis parentibus doctoribusve æquiparan-

κάλοις μου. ἀλλ' οὖν τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ δύναμαι καὶ ἐννοεῖν ἅπερ ἀναγινώσκω. οὐ γάρ εἰμι τῶν ἀμαθεστέρων. ἐκ πάντων τοίνυν, καὶ ἐξ ὧν ἐδιδάχθην, καὶ ἐξ ὧν ἐμελέτων, καὶ ἀφ' ὧν ἤδη ἀναγινώσκω, καὶ σκέπτομαι, οὐχ εὑρίσκω τὸ δόγμα τῶν Λατίνων ὑγιὲς, ἀλλ' ἐναντίον τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν παραδόσει καὶ τῇ τῶν ἁγίων διδασκαλίαις. πῶς οὖν παραβλέψας πάντα στέρξω δόγμα ἀντιφθεγγόμενον τοῖς ἁγίοις, καὶ ψυχικὴν βλάβην ἐμαυτῷ προξενήσω; εἰ ἄλλο τι κινδυνευόμενον ἦν ἐξωτερικὸν, ἢ καὶ σωματικὸν, ἠκολούθουν ἂν τῇ μεγάλῃ ἁγιωσύνῃ σου, καὶ ἔστεργον τὸ γεγονός. ἐνθάδε ψυχικὸν ὁρῶ κίνδυνον, οὐ δύναμαι τι παρασαλεῦσαι, οὐδὲ στέρξαι ἄλλο παρ' ἐκεῖνο ὃ ἔστεργον.

Ὁ δὲ πατριάρχης πρὸς ταῦτα, καλά εἰσιν ἔφη ὅσα λέγεις. καὶ ἐγὼ ταύτην τὴν δόξαν εἶχον εἰς ἐμαυτόν. καὶ ἠκούετέ μου πάντες ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. καὶ γινώσκετε ὅπως ἤμην ἀεὶ ἐνστατικὸς καὶ ἀνένδοτος ὑπὲρ τῶν ἄλλων. πλὴν ἀφ' οὗ ἤκουσα πῶς λέγουσιν αὐτὸ οἱ ἅγιοι, οὓς ἑορτάζομεν, οὓς στέργομεν ὡς ἁγίους, ἔστερξα καὶ ἐγὼ τοῦτο, πῶς γὰρ οὐ στέρξω τοὺς ἁγίους; πρὸς ὃν ἐγώ. καὶ τίς οἶδεν ὅτι οἱ ἅγιοι λέγουσι τοῦτο; πόθεν πιστεύσομεν ὅτι τῶν ἁγίων εἰσὶ τὰ ῥητὰ ἃ προεκόμισαν, οἱ νενοθευμένον τὸ ἅγιον σύμβολον ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ζ' συνόδου προκομίσαντες; τίνα πίστιν δεδώκασιν ἡμῖν περὶ αὐτῶν; πῶς ἀφέντες τὰ ῥητὰ τῶν ἀνατολικῶν ἁγίων, τὰ ὁμολογούμενα καὶ σαφῆ, καὶ ἀναντίρρητα, στέρξομαι ἅπερ οὔτε ἀνέγνωμεν, οὔτε ἠκούσαμεν, ἀλλὰ ἀμφίβολα καὶ νόθα ἡγούμεθα;:

Καὶ ὁ πατριάρχης οὐκ εἰσὶν ἀμφίβολα ἔφη. γνήσια εἰσὶ καὶ τὰ τῶν δυτικῶν. ἀλλ' ὅμως καὶ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος, λέγει τοῦτο, καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος, καὶ ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος. ἐγὼ δὲ εἶπον, οὔτε ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος λέγει τοῦτο, μᾶλλον δὲ τοὐναντίον φησὶν, οὔτε ὁ ἅγιος Κύριλλος. ἔχομεν γὰρ καὶ τὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, καὶ οἴδαμεν ἀκριβῶς τί λέγει. καὶ ὁ πατριάρχης ἀνέγνων ἔφη τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον, καὶ λέγει τοῦτο φανερῶς. ἀλλὰ καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος πολλαχοῦ λέγει τοῦτο. περὶ δὲ τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου, ἐζήτησα πολλὰ τὸν διδάσκαλον τὸν κῦρον Ἰωσήφ, καὶ εἶπέ μοι ὅτι εἰς τοὺς ἄλλους ἔχω καὶ τι λέγειν, εἰς αὐτὸν δὲ τὸν ἅγιον μου οὐκ ἔχω τι εἰπεῖν. ἀλήθεια ἐγὼ οὐ δοξάζω καθὼς αὐτὸς λέγει.

parandus veniam, per Dei tamen gratiam, ac benignitatem, eo mentis acumine valeo, ut perlecta intelligam: nec me ad imperitissimorum hominum conditionem detrudendum arbitror: ex omnibus igitur quæ vel alij me docuerunt, vel ipse didici, meditando, legendo, consultando, non inveni Latinorum dogma sanum, sed Salvatoris nostri traditionibus, & doctrinis sanctissimorum patrum plane contrarium; quomodo igitur hac luce spretâ, opinionem sanciam, Christo, sanctisque patribus repugnantem, & damnum animæ luam? si de rebus aliis periclitarer, si de negotiis corporeis, aut secularibus Mundi, ad dandum suffragium vocarer, ab eximiæ sanctitatis tuæ bene placitis nequaquam abscederem, sed quod mandaret obsequiosè sancirem: verum ubi de animæ periculo in discrimen vocor, non possum stationem deserere, vel in aliud, quam quod hactenus exhibui, dogma transire.

Ad hæc Patriarcha: egregia sunt inquit, quæ loqueris, nec inficias ibo, quando & ipse eandem opinionem semper alui, ut vos ex me nuper audivistis: quam pervicax nostrorum dogmatum extiterim, quam inexpugnabilis: sed cum percepissem ut hanc opinionem Patres determinaverint, quos Divorum in numerum conscriptos, in diptychis solenniter celebramus, eandem cum illis sanxi: Et cum patribus ut non sancirem quæ ratio prohibet? Et quis nobis asseverabit, inquam ego, sanctos patres ità dicere, aut genuina esse patrum scita quæ illi protulerunt? illi, qui symbolum adulteratum ex Actis septimæ Synodi producere non erubuere: quam fidem nobis de illis perhibuerunt, eandem & de allatis patrum testimoniis perhibebunt: Quo modo patrum Orientalium dictis, perspicuis, receptis, extrà omnem refutationem positis, renuntiabimus, eaque sanciemus, quæ nec legimus, nec audivimus, sed quæ credimus, ambigua & adulterina?

At ambigua non sunt, refert Patriarcha, nec adulterina Occidentalium scripta: utcumque sint, quid nostris respondebimus? Sanctus Athanasius idem asserit, Sanctus Cyrillus, Sanctus Epiphanius: At nec Sanctus Athanasius idem asserit, sed potius contrarium (opposui ego) nec Sanctus Cyrillus, cujus integris cum fruimur operibus, in hoc argumento quid constituerit diligenter investigavimus. Verum & ipse etiam legi Sanctum Athanasium, respondit Patriarcha, qui hoc affirmat manifestè: & Sanctus Cyrillus in variis locis: De Epiphanio autem, ab eruditissimo Doctorum Josepho sciscitando sæpe perquisivi, qui mihi ingenuè fassus est, habere se de quibuscunque aliis Doctoribus quæ dicat, sed de Epiphanio nihil: Reverâ, inquit, nolim opinari quod Epiphanius: sed quandoquidem

inter

γε. ἐπεὶ δέ ἐστιν ἅγιος, μᾶλλον ἔνι ἵνα στέργω τὰ ἐκείνου παρὰ τὰ ἡμέτερα, αὐτὸς οὖν λέγει τοῦτο φανερώτατα. λέγω τοίνυν πρὸς ὑμᾶς ὡς ἰδικοὺς μου, καὶ ὡς παιδία μου, καὶ συμβουλεύω, στέρξατε τὸ γεγονός.

Ἡμῶν δὲ ἀνθισταμένων αὖθις καὶ ἀπαναινομένων τὴν ἕνωσιν, ἔφη ὁ πατριάρχης. καὶ ἰδοὺ ποιεῖτε με μὴ ἐπανελθεῖν εἰς τὴν πόλιν. καὶ ἀποκρινομένων ἡμῶν. ὅτι ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου ἔχεις τοὺς πολλοὺς ὁμογνώμονας; τί οὖν ἐμποδίζομεν ἡμεῖς; εἶπεν αὐτὸς εἰ οὐκ ἔχω πάντας τοὺς ἰδικοὺς μου ὁμογνώμονας οὐκ ἀπελεύσομαι εἰς τὴν πόλιν. πλὴν λέγω ὑμῖν, καὶ εἰσηγοῦμαι πατρικῶς τε καὶ φιλικῶς, κηδεμονικῶς. εἰ μὲν οὖν πεισθῆτε μοι ἤδη καλόν. εἰ δὲ οὖν μαθοῦσα τοῦτο ἡ σύνοδος, οὐκ ἀφήσει ὑμᾶς ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν. ἀλλὰ ποιήσει ὅπερ προσήκει. ἡμεῖς δὲ ἀπεκρινάμεθα, ἕτοιμοι ἐσμὲν ὑπομεῖναι πᾶν εἴ τι διακρινεῖ ἡ σύνοδος. ὅμως οἱ προαγωνισταὶ τῆς συνόδου (εἶπον ἐγώ) οἱ καὶ τὴν ἕνωσιν κατασκευάσαντες ταύτην λέγουσι, ὅτι συμφωνοῦσι τὰ ῥητὰ τῶν ἀνατολικῶν καὶ τῶν δυτικῶν ἁγίων. παρακαλῶ οὖν ἵνα ὁρίσῃς, καὶ ἔλθοι ἐγώ τε καὶ εἷς ἐξ ἐκείνων ὃν ἂν διακρινεῖς, ἐνώπιον τῆς μεγάλης ἁγιωσύνης σου, καὶ εἴπω ἀπορίας, ἃς ἔχω εἰς τινα ῥητὰ τῶν ἁγίων. εἰ οὖν λύσει τὰς ἀπορίας μου, καὶ συμβιβάσει τὰ ῥητά. εἰ δὲ μή, οὐ στέρξω τὸ γεγονὸς ὡς ἔτυχε.

Καὶ εὐθὺς ἔφη ὁ πατριάρχης, ἰδοὺ ζητεῖς διάλεξιν, καὶ διαλέχθητι παῤῥησίᾳ. ἡ σύνοδος καὶ οἱ ἀρχιερεῖς πάντες ἠρκέσθησαν εἰς τὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων, καί σὺ μόνος οὐ θέλεις ἀκολουθῆσαι; οἶδα τοὺς ἀρχιερεῖς ἔφην, καὶ πλὴν δύο ἢ τριῶν, οἱ ἄλλοι ποταποί εἰσιν; ἢ ὁρίζεις ἵνα ἀκολουθήσω τῷ εἰπόντι, λέγω τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ, σωζομένης ἀβλαβοῦς τῆς ἁγίας τριάδος, ὃς καὶ τρὶς ἐρωτηθεὶς, τρὶς τὸ αὐτὸ εἴρηκεν ἀπαραλλάκτως καὶ γέλωτα ἐκίνησεν, εἰς τοὐναντίον τοῦ κορυφαίου περιπεσών. οὐ προσήκει μοι ἔφην ἕπεσθαι ἀρχιερεῦσι τοῖς οὕτως εἰδόσι θεολογεῖν. ἐζήτησα δὲ ὅπερ ἀνέφερον, καὶ εἰ μὲν ὁρίσεις καὶ γενήσεται ἤδη καλόν, εἰ δὲ μή, ἄλλο οὐ λέγω. ὁ δὲ πάλιν ἔφη, οὐκ ἔνι δυνατὸν ἵνα ποιήσω ὃ ζητεῖς, ὀφείλεις γὰρ ἀκολουθῆσαι τῇ συνόδῳ, ἂν δὲ ἔχῃς ἀμφιβολίαν, καὶ ζητῇς τὴν λέξεις [illegible] ἄπελθε εἰς οἷον θέλεις, καὶ εἰπὲ [illegible]

χρή-

inter sanctos habendus sit, præstat quæ ille judicaverit confirmare, quam quæ ego: Epiphanius apertissime hoc asserit: Quare hoc unum à vobis, meis intimis & carissimis filiis peto & consulo, sancita ab omnibus vos quoque sanciatis.

Nobis autem aversum animum monstrantibus, & despuentibus in unionem, Patriarcha dixit: En quam mihi redeundi in patriam, facultatem præscinditis: Quibus nos retulimus: At cum suffragantium major pars tuæ sanctitati eximiæ vota sacrificarint, unde hæc à nobis profectioni tuæ impedimenta? Quia, inquit, si meis partibus non accedant, qui mihi in omni discrimine adesse debent, peculiares mei, in civitatem non revertar: Hæc ego vobis cupio persuadere, ut pater, ut amicus, ut patronus: Si mihi obtemperabitis, & meæ & vestræ saluti consuletis: Sin minus, cum Synodus resciverit, non diu feretis impune: sed eas infliget pænas, quas vestra demerita provocabunt. Nos respondimus, paratos nos acerbissima subire supplicia quæ Synodus decreverit: Veruntamen (dixi ego) quando propugnatores Synodi ubique prædicant dicta Orientalium & Occidentalium patrum, in unum sensum concurrere, mihi liceat cum istorum uno aliquo congredi, quemcunq; jusseris venire in conspectum Eximiæ Sanctitatis tuæ: Et difficultates, quas habeo in nonnulla patrum testimonia proponam Et si iste dicta duriora solvet ac repugnantia invicem conciliabit, in posterum obmutescam: Si non, conventa inter nos non confirmabo.

Tum Patriarcha: An tibi prurit animus in novas concertationes descendere? ad ravim decerta: Tota Synodus, & universi Episcoporum ordines citatis patrum testimoniis acquieverunt, & tu solus abnuis assentiri: Satis novi Episcopos (inquam ego) duobus exceptis aut tribus, cæteri quales sint: An tua sanctitas mandat, ut illius Episcopi sententiæ accedam, qui sanxit Spiritum Sanctum à Filio promanare, sub conditione, ne quid detrimenti Sacrosancta Trinitas capiat? Et qui ter interrogatus nihil emendavit, sed eadem verba ter protulit, ne syllabâ variatâ aut apice: risumque concitavit ab omnibus, quod in præceptorem offendisset, cujus verbis contraria planè expressit: Nolo sequi ductum Episcoporũ, qui sic de sacris philosophari didicerunt: si quod petij, tua Sanctitas indulgebit: Esto, bene vortat Deus; si denegabis, ne verbum quidem suppetit quod addam: Cui statim Patriarcha: Non esse mei juris reor, concedere, quod concedi non potest: debes te placitis Synodi submittere: Et si te anceps quæstio angat, cujus solutionem avide expetiscas: vade age quo

libet,

χρήζεις, καὶ θεραπεύσω τὴν παρ' ἐκείνου. μόνον μὴ γνώτω τις ἕτερος τοῦτο. φυλάττου δὲ διασωζομένως. θέλω γὰρ μὴ εἶναι ἀμφίρρημος ὑπό τινος.

liber, Aperi liberrime quod tibi mentem discruciat, à & quolibet medelam exposce. sed caute, ne alij subodorentur; & quanta potes festinatione: Nec enim desidero longâ expectatione stranguari.

τμήμ. θ. Κεφ. ιε.

Sect. IX. Cap. XV.

Τῇ ἐπιούσῃ τοίνυν ἡμέρᾳ ἀπῆλθον εἰς τὸν μέγαν Πρωτοσύγκελλον, καὶ διηγησάμενος αὐτῷ πάντα κατὰ μέρος τὰ τοῦ πατριάρχου καὶ τὰ παρ' ἡμῶν, καὶ ἐζήτησα ἐμφανίσαι αὐτῷ τινὰ ῥητά. ὁ δὲ εὐθὺς τύπτει τὰς ὄψεις, καὶ θρηνεῖ καὶ ἀποκλαίεται ἑαυτὸν, καὶ ἀπολέγεται τὴν ζωὴν, ἀκούσας ὅτι πῶς ὁ πατριάρχης ἀπὸ φλωρίων καὶ κατέργων ἤρξατο τῆς πρὸς ἡμᾶς μεταχειρίσεως. καὶ κόπτεται, καὶ ὀδύρεται, καὶ καταξαίνεται, κατὰ τὰς νεωστὶ χηρευούσας, καὶ κινεῖ κἀμὲ εἰς δάκρυα, καὶ ἀναγκάζομαι κατέχειν τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ἐμποδίζειν τὰ σφοδρὰ κρούματα, καὶ ἀνακόπτειν τοὺς ὀλοφυρμοὺς, καὶ τοὺς θρήνους καὶ τὰς οἰμωγὰς αὐτοῦ. καὶ πολλῆς παρελθούσης ὥρας ἐν τούτοις μόλις ἔφη. ἐγὼ συνεχόμενος τῇ λύπῃ, καὶ οὔτε ἀκοῦσαι; οὔτε εἰπεῖν τοιοῦτόν τι δύναμαι. ἄλλοτε δὲ ἐλεύσῃ καὶ σκεψόμεθα περὶ τούτων. δείλης δὲ ὀψίας ἐλθόντι μοι εἰς τὸν πατριάρχην μετὰ καὶ ἑτέρων εἶπέ μοι ὁ πατριάρχης τί λέγεις; εἰπόντος δέ μου ἀκμὴν οὐχ εὗρον ὃ ἤθελον, ἐμβριθέστερον εἴρηκεν ἐπιμεληθῆναι συντομώτερον.

Crastino igitur die Magnum Primicerium consulturus petij; Cumque totam rem gestam inter me & Patriarcham particulatim enarrassem, ei desiderabam pauca Sanctorum patrum scita commonstrare: Ille vero statim cœpit os suum manibus tundere, ejulare, deflere suum infortunium, vitæque ad extremam desperationem actæ illacrymari: & ubi intellexit, Patriarcham Orationis exordium, à solutionibus florenorum, & triremibus cæptasse, plangendi nullum finem fecit: pectus verberibus laceravit, capillos abrupit, faciem unguibus secuit, quemadmodum novis nuptis usu venire solet, cum maritos efferunt, & lugubria funera ululatibus & crinibus passis in conditoria prosequuntur: Adeo ut à me quoque lacrymas eliceret, cogeretque præ humanâ commiseratione prehensum manibus detinere, violentas pulsationes elidere, planctusque & ejulatus ac lamenta cohibere: Et postquam multum temporis effluxisset, in hac fictâ tragædiæ scenâ, effatus est: tam magnâ vi dolorum corripiebar, ut jam nec tua negotia percipere, nec audire sufficiam: Si alias huc reverteris opportunius de his tractabimus: Ita cum in vesperam dies inclinasset, redij ad Patriarcham, cum nonnullis: qui me rogavit ut eloquerer, quid novi afferrem, aut in negotiis quantum proficerem: & cum breviter responderem, me quæsivisse quod cuperem, sed non invenisse, ferocius denuntiavit: Ergo age, inquit, diligentius in futurum quantum potes & compendiosius quære.

Πάλιν ἦλθον εἰς τὸν μέγαν Πρωτοσύγκελλον τῇ μετ' αὐτὴν ἡμέρᾳ, ἔχων ἀνὰ χεῖρας καὶ ὑποδεικνύων τὰ ῥητά. ὁ δὲ εὐθὺς ἄρχεται καὶ λέγει μοι ἄλλα ἐπ' ἄλλοις, καὶ διέξεισι παλαιὰς διηγήσεις. καὶ συνείρει μακρολογίας ἀπεράντους, καὶ διηγήσεις περιττὰς ἀφ' ἑτέρας εἰς ἑτέραν μεταβαίνων. ὥστε μάτην παραδραμεῖν τὸ πλέον τῆς ἡμέρας. καὶ μόλις ἐμοῦ ἀρξαμένου εἰπεῖν τι περὶ ὧν ἐζήτουν εὐθὺς ἔφη νῦν οὐκ ἔστι τῆς ὥρας λέγειν περὶ τῶν τοιούτων, αὐτὰ γὰρ ἄλλου καιροῦ δέονται. ὅταν ἀπέλθωμεν εἰς τὴν πόλιν ἐκεῖ ἐξετασθήσονται τὰ τοιαῦτα. νῦν δὲ ἀκολούθησον τῇ ἐκκλησίᾳ σου. καὶ ἀπέπεμψέ με μετὰ τοιούτων λόγων. ἐγὼ δὲ πάλιν ἔφην ὅταν μοι δείξῃ τις ὅτι ἕνωσις αὕτη οὐκ ἀντιφάσκει τοῖς παρὰ τῶν ἁγίων εἰρημένοις περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τότε ἀκολουθήσω. ἐν τούτοις δὲ ἐπλούτησε

καὶ

Ego vero Primicerium insequenti die rursum compellavi, & aliquot locorum difficilium ambiguitates monstrare conabar, quas scriptas manu attuli: At ille cœpit historias pertexere, alias ab aliis protrahens, & nescio quas aniles fabulas, nectitque sermones miræ prolixitatis, & narrationes commemorat supervacuas ab unâ in aliam transcendens: ut maximam diei partem in hoc verboso, & inutili otio detriverit: & cum post multa istiusmodi rogarem, ut mihi demum permitteretur ea proponere, quorum causâ venerim, horam jam præterlapsam clamabat, & hæc tempus convenientius requirere cui reservanda commendabat, Satius esse de his agere, cum Constantinopolin redierimus: Interea Ecclesiæ tuæ præceptis obsequere, & sic dimisit: Respondi obsecuturum ubi me quis docuisset unionem di-

ctis

καὶ ὁ πατριάρχης, καὶ οὐκέτι εἶπεν ἐμοί τις περὶ τῆς ἑνώσεως. οὕτω μὲν οὖν διετέθη πρὸς ἡμᾶς ὁ πατριάρχης, καὶ ἡμεῖς πρὸς τὴν ἕνωσιν ὡς δεδήλωται.

ctis sanctorum patrum de Processione Spiritus Sancti loquentium, non adversari. In his Patriarcha extremum clausit diem, nec quispiam mihi posteà quid de unione dixit: Sed eo modo ut præmonstratum est, Patriarcha ergà nos & nos erga unionem dispositi fuimus.

τμήμ. θ. κεφ. ις.

Οἱ δὲ λατῖνοι δεξάμενοι τὴν τῶν ἡμετέρων συγκατάθεσιν πρὸς τὴν δόξαν αὐτῶν ἐχώρησαν, καὶ εἰς ἕτερα ζητήματα, καὶ αἰτήτου τοὺς ἡμετέρους, ἵνα διορθώσωσι τινὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν τάξεως μὴ δοκοῦντα ἐκείνοις ἀρεστά. διὸ καὶ ἀκούοντες ταῦτα ὁ βασιλεύς τε καὶ ὁ πατριάρχης ἐδυσχέραινε, καὶ μετεμέλοντο ἐπὶ τῇ συγκαταθέσει τῆς δόξης, ὅμως ὁ πατριάρχης μετὰ τὸ εἰπεῖν καὶ δοῦναι τὴν δηλωθεῖσαν γνώμην, παρεσκευάζετο πρὸς τὴν ἐπάνοδον, καὶ ἔστειλε καὶ τὸν πλείονα βίον αὐτοῦ εἰς τὴν Βενετίαν. ἔλεγε δὲ ὅτι ὀλίγας ἡμέρας περιμένει μέχρις ἂν ὑπογράψῃ τὸν γενησόμενον ὅρον, καὶ εὐθὺς ἐξέλθῃ τῆς Φλωρεντίας. οὐδετέρου δὲ ἠξίωται. μὴ φθάσας γὰρ ὑπογράψαι, θανὼν ἐτάφη ἐκεῖσε. μετὰ μὲν οὖν τὸ δοῦναι ἣν ἔδωκε γνώμην ἔζησεν ἡμέρας η. ἐτεθνήκει δὲ αἰφνιδίως ἐν τῷ δειπνεῖν, δέκατον ἄγοντος τοῦ Ἰουνίου τῆς β νεμήσεως· πατριαρχήσας ἔτη κγ ἡμέρας κ. τὸ οὖν διεξιέναι κατὰ μέρος τὰς μακρὰς καὶ πολυειδεῖς νόσους ἐκείνου καὶ ὅπως ἀπὸ τῆς ἐκ Φερραρίας εἰς Φλωρεντίαν ἱππασίας προσεγένετο αὐτοῦ ἡ ὑδερικὴ νόσος, καὶ οἵῳ τρόπῳ ἐπῆλθεν αὐτῷ ὁ θάνατος; ἑτέροις παρίημι τοῖς βουλομένοις φιλοτιμότερον τὰ τοιαῦτα διεξελθεῖν.

SECT. IX. CAP. XVI.

Latini vero ut primum à nobis approbationem suorum dogmatum accepissent, ad alia ipsis concedenda ultrò profecti pergebant: ac in primâ fronte postulabant, quædam in nostris ordinibus sacris ac Ecclesiasticis honestius dirigi ac reformari, quæ suis legibus enormia displicebant. Hæc cum Imperator & Patriarcha animadvertissent, insatiabilem hominum ambitionem, nullis limitibus comprehensam, ut male interpretati sunt, ita pænituit tam facili propensione eorum dogmata sanxisse. Patriarcha tamen cum prædictum suffragium exhibuisset, ad reditum in Patriam se accinxerat, multaque utensilium Venetias præmiserat, inter suos gloriatus, se paucis hic permansurum diebus, sed postea quam unionis definitioni subscripsisset, Florentiæ valedicturum: neutrius tamen præstandi copiam fata indulserunt, qui mortuus ante subscriptionem, Florentiæ tumulum invenit: Supervixit datæ quam diximus sententiæ octiduus & inter cænandū repente expiravit, decimo Junij indictionis secundæ: cum viginti diebus, & viginti tribus annis Patriarchali munere perfunctus esset. Singula hominis morbifica infortunia percurrere non instituam, quamdiu, & quantis cum ægritudinum cohortibus conflixerit: ut à Ferrarâ Florentiam equitando, aquâ intercute primùm intumuerit, ut mors ipsum absumpserit: Hæc iis prætermittam qui otio luxuriantur, & voluptate particularia quæque posteritati per literas commendandi.

HISTORIA CONCILII FLORENTINI

SECTIO X.

Ἐν ᾧ περὶ τῆς τελειώσεως τῶν θείων μυστηρίων, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τῶν παρὰ τῶν λατίνων ζητηθέντων κεφαλαίων, καὶ περὶ τῆς συνθήκης τοῦ ὅρου. καὶ ὅπως ὑπεγράφη. καὶ τῇ ἑξῆς ἐγένετο ἑνωτικὴ λειτουργία παρὰ τῶν λατίνων. καὶ ὅπως διεμηνύσατο ὁ βασιλεὺς ἵνα λειτουργήσωμεν οἱ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. ὁ δὲ πάπας οὐκ ἠθέλησε. καὶ ὅτι ἐζήτησεν ὁ πάπας ἵνα κρίνῃ τὸν Ἐφέσου. καὶ ἵνα λάβωμεν ὡς πατριάρχην τὸν λατινο-Κωνσταντινουπόλεως, ἢ ἵνα ποιήσῃ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ ὢν ἐκεῖσε πατριάρχην ἕτερον ἐκ τῶν ἡμετέρων. ὑπομνημονευμάτων ι.

Hæc insunt Capita: De divinorum perfectione mysteriorum: De Cæteris Articulis quos à nobis Latini petierent: de Vnionis seu formulæ Definitione compaginanda: ut primò fuerat subscripta ad postridiè solennis Missa in consummationem Vnionis à Latinis celebrata: at Imperator postulavit veniam psallendi nostram etiam Liturgiam pro Ecclesiâ Orientali, sed non obtinuit: ut Papa Ephesium judicandum coram Synodo poposcit: & Latinum quendam, in Patriarcham Constantinopolitanum eligi; vel saltem aliquem Græcum antequam nostri Constantinopolin remearent: E decimo Commentariorum.

τμήμ. ι. Κεφ. α.

Ἐκδημήσαντος τοίνυν τοῦ πατριάρχου μόνος καταλειφθεὶς ὁ βασιλεὺς διεπραγματεύετο γραφῆναι τὸν ὅρον καὶ τὴν ἕνωσιν τελεσθῆναι. ἔχων συμβούλους πρὸς τοῦτο καὶ συνέργους τὸν Ῥωσίας, τὸν Νικαίας, καὶ τὸν μέγαν Πρωτοσύγκελλον, ἢ τόγε ἀληθέστερον εἰπεῖν δεξιοὺς πτερνιστάς. οὗτοι γὰρ ὤθησαν τὸν βασιλέα τεχνηέντως εἰς πολλὰ ὧν οὐκ ἀπεδέχετο. παρεγίνοντο δὲ καὶ οἱ Καρδηνάλιοι καθ᾽ ἑκάστην εἰς τὸν βασιλέα, καὶ ἀπῄτουν διορθώσεις εἰς ἅπερ ἤθελον ζητήματα, καὶ ὁ βασιλεὺς ἠγωνίζετο ἀποσοβεῖν αὐτούς. οἱ δὲ ἐπέκειντο καὶ ἐφιλονείκουν, καὶ ἐφ᾽ ἑκάστῳ κεφαλαίῳ ἓξ ἢ πέντε ἡμέραι παρήρχοντο, μέχρις ἂν ἢ παραιτήσωνται τὸ ζητούμενον, ἢ περιορίσωσιν αὐτοί. τῶν λατίνων ἀγωνιζομένων, καὶ τοῦ βασιλέως ἀνταγωνιζομένου. μετὰ δὲ τὰς πολλὰς ἐνστάσεις, καὶ λύσεις καὶ ἀντιθέσεις συνηφώνησαν εἰς τὰ τέσσαρα κεφάλαια, ἃ διαλαμβάνονται ἐν τῷ ὅρῳ μετὰ τὴν περὶ τῆς δόξης ἀπόφασιν.

Sect. X. Cap. I.

Patriarcha fatis functo solus ad Ecclesiæ gubernaculum relictus Imperator, omni marte incubuit, ut definitionis Formula compingeretur, & ipsa perficeretur Unio, adhibitis in consilium assiduis adjutoribus & cooperariis Roffensi, Nicæno, & Primicerio, vel ut veriùs dicam, peritissimis Imperatoris, & negotiorum omnium eversoribus: Illi enim soli fraudibus & calliditate Imperatorem in multifaria facinora, menti suæ contraria impulerunt: Sed & diebus singulis, ex aulâ Pontificiâ ad Imperatorem Cardinales advolarunt, de ambiguis sciscitaturi, & quæstionibus quascunq; vellent proponere: quos Imperator abigere cupiebat sed frustrà: illi enim infestius agere perseverarunt, lites ac jurgia renovare, & in unoquoq; articulo, sex aut septem continuis diebus immorari, dummodo vel omnino abrupissent ipsi, vel determinassent, quicquid ab illis in controversiam vocaretur: quanquam nulli in eâ palæstrâ dimicarent, præter Latinos, & Imperatorem, qui responsis eorum telas retexuit: A variis autem instantiis, objectationibus, solutionibusque per multos dies ultrò citroq; habitis, tandem in hæc quatuor capita consenserunt, quæ inseruntur

ὧν τὸ μὲν ἐστι περὶ τῆς προσθήκης ὅτι θεμιτῶς καὶ εὐλόγως προσετέθη ἐν τῷ συμβόλῳ. τὸ δὲ περὶ τοῦ ἐνζύμου καὶ ἀζύμου ἵνα, ἑκάστη δηλαδὴ τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν ἐκκλησιῶν κατὰ τὴν ἰδίαν συνήθειαν, ἡ μὲν ἱερουργῇ τὸ ἄζυμον, ἡ δὲ τὸ ἔνζυμον. τὸ δὲ περὶ τοῦ πουργατορίου καὶ τὸ λοιπὸν περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα. ταῦτα οὖν ἐζητήθησαν, καὶ ἐστέρχθησαν παρὰ τοῦ βασιλέως μηδέν τι περὶ τούτων εἰδυίας τῆς ἡμετέρας συνόδου, ἀλλὰ μόνων τῶν προειρημένων συμβούλων.

Εἶτα ἐζήτησαν διορθῶσαι ἡμᾶς καὶ ἀργῆσαι τὴν ἐπὶ τῇ τελειώσει τῆς ἀναιμάκτου θυσίας τρίτην εὐλογίαν, καὶ ἐπίκλησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν γινομένην παρὰ τοῦ ἱερέως. ἔφασκον γὰρ ὅτι αἱ δεσποτικαὶ φωναὶ ἁγιάζουσι ταῦτα ἤγουν τὸ λάβετε φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, καὶ τὸ πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες. διὸ καὶ ἐμέμφοντο οἱ λατῖνοι τοὺς ἡμετέρους, ὡς ἐσφαλμένως ποιοῦντας, μετὰ τὸ ἐκφωνῆσαι τὰ δεσποτικὰ ταῦτα ῥήματα ἐπευχομένους, καὶ εὐλογοῦντας τὰ ἅγια. καὶ ἐζήτουν ἵνα κωλύσωσι τοὺς ἡμετέρους ἱερεῖς τοῦ ἐπεύχεσθαι καὶ εὐλογεῖν μετὰ τὸ εἰπεῖν τὰ δεσποτικὰ ταῦτα ῥήματα, καὶ ἐγένετο ἔνστασις καὶ ἀπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπὸ τῶν λατίνων μεγάλη ἐν πολλαῖς συνελεύσεσιν. ὅ τε βασιλεὺς μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν λόγων ἔφη καὶ τοῦτο, ὅτι εἰ θέλετε πιστωθῆναι πῶς καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, καὶ ὁ μέγας Χρυσόστομος οὕτω παρέδωκαν ἁγιάζειν τὰ θεῖα δῶρα, καὶ τελειοῦν, εὑρήσετε ἐν πάσαις ταῖς ἐν τῇ ἀνατολῇ ἐκκλησίαις τὰς γεγραμμένας λειτουργίας πάσας οὕτω διαλαμβανούσας ὑπὲρ τὰς χβ´ οὔσας. ἔφη δὲ πρὸς τοῦτο ὁ Ἰουλιανός. δύναται ἡ ἁγία βασιλεία σου μεθ' ὅρκου διαβεβαιῶσαι, ὅτι τὰ βιβλία ἅπερ ὁρίζεις, οὕτως ἐξεδόθησαν τὴν ἀρχὴν παρὰ τῶν ἁγίων ἐκείνων, καθὼς εὑρίσκονται νῦν, καὶ οὐδ' ὅλως μετεποιήθησαν ἐν τούτοις χρόνοις; εἰ δὲ τοῦτο οὐ γίνεται, πῶς ἡμεῖς τοῖς βιβλίοις πιστεύσομεν;

Ὡς οὖν καὶ εἰς τοῦτο παράτασις ἡμερῶν ἐγένετο, διεμηνύσατο ὁ πάπας καὶ ἐγένετο συνέλευσις τοῦ βασιλέως καὶ ἡμῶν εἰς τὸν πάπαν. μόνου τοῦ Ἐφέσου ἀπόντος. καὶ λόγοι πολλοὶ περὶ τοῦ δὲ κεκίνηνται τοῦ ζητήματος. τῶν μὲν λατίνων ἀγωνιζομένων παντὶ τρόπῳ συστῆσαι ἣν ἔχουσι δόξαν περὶ

τούτου,

in Definitionis Formulam, postquam in ultimis Comitiis determinatum fuit de Spiritus Sancti processione: Nempe primo de Additamento caverunt, ut nos illud juste, ac ligittimè symbolo instudi fateremur: Secundo de pane cum fermento, & sine, statuerunt, ut unaquæque Ecclesia, secundum consuetudines proprias, Orientalis cum fermento, Occidentalis absque fermento, panem Eucharisticum conficerent: tertiū caput Purgatorium: quartum Pontificij throni primatum stabilivit: Hæc à Latinis postulata Imperator confirmavit, totâ Synodo Græcorum ignorante & inconsultâ, præter quos nuper nominavi, perpetuos Imperatoris consiliarios.

Deinde à nobis Missarum Codicem purgari poposcerunt, eximique tertiam illam benedictionem, in sacrificij incruenti celebratione, seu invocatione Spiritus Sancti à Sacerdote solitam pronuntiari: Verba enim Dominica, sumite, manducate, Hoc est corpus meum, & bibite ex hoc omnes, panem & calicem consecrare asseruerunt: Quare nostros Latini criminabantur, quod cum maximo errore post verba Dominica benedicerent, & Spiritum Sanctum superinvocarent, quasi ipsa Domini primordialis benedictio mysteriis consecrandis non sufficeret: Ideoque & illam consuetudinem aboleri, nostrosque sacerdotes ab ulteriori benedictione post pronuntiata verba Dominica inhiberi vehementer efflagitarunt: Et hinc Latini, illinc Imperator, in multis congressibus acerrimâ contentione depugnabāt. Unde post multa alia verba Imperator hanc vocem edidit: Quod si vos credere velletis, aut in veritatis cognitionem perduci, intelligeretis, Magnum Basilium, Magnumque Chrysostomum, hunc ritum dona consecrandi instituisse, & ab eorum autoritate reperiretis in omnibus Orientalis Ecclesiæ Liturgiis, duabus millibus & ultrà, eosdem ritus observari. Cui respondit Julianus: Verum an tua Majestas jurejurando poterit affirmare, Codices Officiales ab iis patribus, ut nunc deprehenduntur, posteritati traditos fuisse, & ad nostra usque tempora incorruptos manasse, nec à tot seculorum decursu ullam passos mutationem? Si hæc Majestas tua affirmare nequeat, quam fidei certitudinem in vestris Liturgiis reponamus?

Facta vero tum hujus negotij procrastinatione, post aliquantum temporis mandavit Papa & Imperator, nosque omnes unà convenimus ad Papam, absente solo Ephesio: & multa ratiocinia de hac quæstione rursum excitari occæperunt: Latinis omnino suam consuetudinem amplectendam à nobis, nostrosq; sacerdotes sic operari sacris docendos esse contendentibus, ex adverso partim renuentibus, partimque astipulantibus Rossensi & Nicæno: qui inter alia

etiam

τούτου, καὶ κατέστησαν καὶ τοῦ ἡμετέρου ἔτους ἱερουργεῖν. τοῦ Ῥωσίας δὲ καὶ τοῦ Νικαίας ἀντιλεγόντων μὲν ἐκ μέρους, κατά τι δὲ καὶ συμφωνούντων. ἔφασκον γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο, ὅτι καθάπερ τὸ θεῖον ἐκεῖνο πρόσταγμα ἅπαξ παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰρημένον, τὸ βλαστησάτω ἡ γῆ, βοτάνην χόρτου, σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος ἐξ ἀρχῆς καὶ εἰς δεῦρο ἐνεργεῖ, καὶ ἕως τῆς συντελείας δὲ ἐνεργήσει. καὶ πιστεύομεν μὲν ὡς τὸ θεῖον πρόσταγμά ἐστι τὸ ἐμποιοῦν τῇ γῇ δύναμιν ἀναφύειν καὶ καρποφορεῖν, χρεία δὲ ὅμως καὶ ἐνεργείας γεωργικῆς, ὁρῶμεν γὰρ αὐτὴν πλεῖστα συνεργοῦσαν τῇ γῇ πρὸς καρποφορίαν. οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ταύτης θυσίας φαμὲν ὅτι τὰ μὲν ἐκεῖνα ῥήματα, εἰσὶ τὰ ἁγιάζοντα ταύτην, συμβάλλονται δὲ πρὸς αὐτὸ καὶ αἱ εὐχαί, καὶ αἱ ἐπικλήσεις τοῦ ἱερέως πρὸς τὸ πλείωσιν. ὥσπερ ἡ ἐπιμέλεια τοῦ γεωργοῦ πρὸς τὴν φορὰν τῆς γῆς. ταῦτα εἰπόντων οὔθ' οἱ ἡμέτεροι πάντες ἠρκέσθησαν, πρὸς τὸν σκοπὸν ἀφορῶντες τῶν ἐν ταῖς θείαις λειτουργίαις γεγραμμένων, οὔτι πολλῷ μᾶλλον οἱ Λατῖνοι πρὸς τὴν ἰδίαν ἀφορῶντες πρόληψιν. διὸ καὶ οὐ συνεφώνησαν.

Τότε ὁ πάπας ὠνείδισε τοὺς ἡμετέρους, μάλιστα τοὺς ἀρχιερεῖς εἰπών. θαυμάζω πῶς ἐλθόντες ἐνταῦθα, κατετρίψατε τοσοῦτον καιρὸν ἀργοὶ καὶ ἄπρακτοι, καὶ οὐκ ἐπιμελεῖσθε συμπεράναι, ὃ προέθεσθε καὶ οὗ χάριν ἐνταῦθα ἐπιδημήσατε. καὶ οὔτε περὶ τῆς ἐν ἀλλοδαπῇ διατριβῆς ὑμῖν μέλει, οὔτε περὶ τῶν οἰκείων ὑμῶν φροντίζετε, οὔτε ὑποστροφῆς μέμνησθε. ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑμῶν γινομένων μέλει ὑμῖν, οὐδὲ ἀναλογίζεσθε πόσα ἄτοπα καὶ παρείσπρακτα, καὶ δεινὰ ἁμαρτήματα γίνονται παρὰ τῶν ἐν αὐταῖς κατοικούντων ἐπὶ τῇ παραδρομῇ τοῦ τοσούτου καιροῦ. καὶ ὅπως ὀφείλετε ὑμεῖς ἀπολογίαν τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῶν ἐκεῖσε ἁμαρτανομένων. οὐ συνορῶ οὖν τι ἐστι τὸ κωλύον ὑμᾶς, καὶ οὐ σπουδάζετε ἐπανελθεῖν εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἄλλα τοιαῦτα σκώμματα εἰπὼν διέλυσε τὸν σύλλογον.

τμήμ. ι. κεφ. β.

Ὁ δὲ βασιλεὺς μετακαλεσάμενος τὸν Ἐφέσου ἠξίωσεν, ἵνα γράψῃ τι περὶ τοῦ δὲ τοῦ ζητήματος. ὃ δὲ ἐπείσθη, καὶ ἔγραψε, καὶ ἀπόδειξιν ὅτι οὕτω παρέδωκαν οἱ ἅγιοι

τῆς

etiam & hoc, illustrando proposito attulerunt: Quemadmodum, inquiunt, in primâ mundi confabricatione, Dei omnipotens Imperium, semel tantum, & solo verbo prolatum, Germinet terra herbam virentem, projicientemque semina, secundum genus suum, à jactis mundi fundamentis in hunc usque diem efficaciter invaluisse, & in consummationem seculorum omnium invalebit: Firmiterque credimus, solum illud imperium, virtutem indidisse in radicibus sempiternam, unde omnis herba, fructusque pullulaverit: Nihilominus agriculturâ opus esse: Videmus enim quotannis aratra admoventem rusticum, ad Ceteris dona, & messem eliciendam: Ita & hoc divinum sacrificij mysterium fatemur Christi verba consecrare, sacerdotis tamen vota & invocationes desiderari, ut perfectionem ultimam accipiat, quemadmodum agricolæ industriam, ut terra fructum producat. Hæc in medium allata neutri parti placuere: nec enim nostrates dictis acquieverunt, respicientes ad scopum eorum quæ in sacris Liturgiis perscribebantur: Multo minus Latini præconceptam spem foventes, quæ de nobis in suam sententiam pertrahendis eorum animos jam anteà occupaverat: Itaque de hoc articulo parum convenerunt.

Papa vero nostros homines graviter increpuit, sed præcipuè Præsules: Non possum satis admirari, inquiens, à vestro adventu, quantum temporis dispendium perpessi estis inertes ac desidiosi: Nec curam adhibuistis à vobis proposita concludere, & quorum gratiâ huc confluxistis: nec vobis pensi est quamdiu in alieno solo commoramini, aut absistitis à Natali: Nulla redeundi in patriam Cupido vos excitat, nulla vestrarum Ecclesiarum sollicitudo tangit: Quot facinora illic flagitiosa, & abhominanda quotidie comittuntur à vestris incolis in tanto temporum inutili fluxu, quorum omnium in extremo judicij die vobis ratio reddenda imputabitur? Et quid rei sit, quod vos tandiu detinuerit à profectione, & cur domum non properatis, non possum conjicere: Et cum permultis istiusmodi objurgationibus probrosis, senatum dimisit Papa.

SECT. X. CAP. II.

Imperator autem accersitum ad se Ephesium oravit, ut aliquid elaboratum de hoc argumento chartis mandaret: Paruit ille, & in scriptis accurate demonstravit, sanctos olim patres

Ec-

τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι τελειοῦσθαι τὰ θεῖα δῶρα, καθὼς ἁγιάζουσι ταῦτα οἱ ἡμέτεροι ἱερεῖς. ἐάσαντες δὲ τὸ δοκεῖν σφίσι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου λόγους, ἐσκέπτοντο πῶς ἂν τὸν ὅρον ἐκθήσωσι. ἔλεγεν οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἡμέτεροι ὅτι δεῖ προτάττεσθαι τὸ βασιλικὸν ὄνομα κατὰ τὴν τάξιν καὶ σφίσι ὅρους τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ ἐφεξῆς τὸ τοῦ πάπα. οἱ δὲ λατῖνοι οὐδὲ ἄκροις ὠσὶν ἀκοῦσαι τοῦτο ἠνείχοντο. ἔλεγον γὰρ ὅτι τὸ τοῦ πάπα ἀξίωμα πολλῷ τῷ μέτρῳ ὑπερέχει τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος. πῶς οὖν ὑποβιβασθήσεται νῦν; ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ οἱ ἡμέτεροι ἔλεγον, ὅτι τοῦ βασιλέως ἐστὶ προνόμιον τὸ συναθροίζειν τὴν σύνοδον, διὸ καὶ προτάττεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὡς ἐκ τῶν πρακτικῶν ἐστὶ δῆλον. οἱ δὲ λατῖνοι ἔλεγον, ὡς ἡ παροῦσα σύνοδος παρὰ τοῦ πάπα συνήχθη. δι' ὁρισμοῦ γὰρ καὶ ἐξόδου αὐτοῦ συνηθροίσθη, καὶ δεῖ καὶ κατὰ τοῦτο προηγεῖσθαι αὐτόν, μᾶλλον δὲ γράφειν ἐν τῷ ὅρῳ ὅτι ὁ πάπας συνῆξε καὶ τὴν σύνοδον καὶ δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ ἡ ἕνωσις.

Πρὸς τοῦτο οὖν ἔφη ὁ βασιλεύς. εἰ καὶ ἔδωκεν ἐξόδους ὁ πάπας. ἀλλὰ εἰ μὴ ἐστέλλοντο πρέσβεις καὶ ὁρισμοὶ ἡμέτεροι, οὔτε οἱ τῆς ἀνατολῆς πατριάρχαι ἐποίουν ἂν τοποτηρητάς, οὔτε τις τῶν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησίᾳ προσκειμένων ἀρχιερέων τε καὶ γενῶν ἤρχετο, ἢ ἔστελλε τινὰ εἰς τὴν σύνοδον διὰ θέλημα ἢ ὁρισμὸν τοῦ πάπα. ὥστε καὶ οὕτως ἐγὼ συνῆξα τὴν σύνοδον, καὶ δεῖ με προτάττεσθαι. καὶ ἄνευ δὲ τούτων ἀρκεῖ μοι τὸ ἐν πάσαις ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις τὰ τῶν βασιλέων προηγεῖσθαι ὀνόματα, καὶ δεῖ καὶ ταύτην ὡς οἰκουμενικὴν ἀκολουθεῖν ἐκείναις. εἶπον δὲ πρὸς τοῦτο οἱ λατῖνοι. ἐν ἐκείναις οὐ παρῆν ὁ πάπας σωματικῶς καὶ διὰ τοῦτο ἐγράφοντο καὶ οἱ ὅροι ὡς λέγετε. ἐν δὲ τῇ παρούσῃ προκάθηται σωματικῶς, καὶ δεῖ προηγεῖσθαι καὶ ἐν τῷ ὅρῳ. ὡς οὖν εἶδεν ὁ βασιλεὺς εἰς τοῦτο πολλὴν ἔνστασιν, εἶπε λοιπὸν γραφήτωσαν ὅροι δύο ταῖς αὐταῖς λέξεσι, πλὴν ἐν μὲν τῷ ἑνὶ γραφέσθω τὸ τοῦ πάπα ὄνομα, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ τὸ τοῦ βασιλέως. ἀλλ' οὐδὲ εἰς τοῦτο ἠρκέσθησαν. κατέφυγον δὲ τελευταῖον εἰς τὸ γράμμα τῆς ἀνακηρύξεως καὶ εἶπον. ὅτι ἐν ἐκείνῳ τῷ γράμματι οὕτω προετάχθη τὸ ὄνομα τοῦ πάπα καὶ διεδόθη εἰς ὅλα τὰ γένη τῶν λατίνων. τότε οὖν μὴ εἰπόντων ὑμῶν

τι

Ecclesiæ, divina mysteria sic consecrasse, ut nostri nunc dierum sacerdotes: Relictis vero singulis ad sensum, quem aleret de hac controversiâ, ad Unionis Definitionem comminiscendam animum adjecerunt: Ac primò Imperator ipse, nostrique omnes affirmarunt Imperatoris nomen præfigi oportere: Et propter dignitatem, quâ in republica præcingitur, & definitiones aliarum Synodorum Oecumenicarum: Et pone Imperatorem, in secundâ statione nomen Papæ: Quod Latini ne in summas quidem aures admittebant, sed fastigium Papale multis sublimius parasangis, Imperatorium transcendere clamitabant: quo igitur nunc infortunio provolutum infrà subsidet? Imperator vero & nostri è contrà ad Imperatorem pertinere jus convocandi Synodum, quamobrem Imperatorem ante omnes scriptum nomen ostentare, ex Actis Conciliorum comprobârunt: quod Latini sic diluerunt: Synodus præsentanea, autoritate Papæ coacta fuit, ejusdemque sumptibus sustentata, ob id æquum esse ut non solum ejus nomen, primum sibi locum vendicaret, sed ut utrumque Papæ beneficium, & Synodi coactæ, & unionis procuratæ, inscriptum Definitioni, unio ipsa posteris testificaretur.

Cui respondit Imperator: Etiamsi Papa, pecunias ex ærario erogârit, tamen nisi à me legati, meisque mandatis instructi Orientem pervasissent, nec Patriarchæ vicarios designassent, neç quispiam Episcoporum nostræ Ecclesiæ incumbentium, aut generis Græci vel ipse venisset, vel alium suo nomine huc direxisset, ad arbitrium vel autoritatem Papæ: adeo ut ipse potius videar autor Synodi congregatæ, unde nomen mihi oporteret deferri primarium & initiale: Sed si hoc argumentum de præsenti abesset, omnes mihi astipulantur Synodi: in omnibus antehac habitis Oecumenicis, Imperatorum prælata in titulis nomina visuntur: & hanc cæterarum antecedentium legibus succedere quid vetat? Ad hæc Latini multum interesse dixerunt: Nam in cæteris nullus Papa in propriâ præsedit personâ: Ideoque inscribebantur ut dicitis: at in hac ipsus præsedit personalis pontifex: quare ab illo necessum est definitionem exordiri. Ut igitur prævidit Imperator, rixas vehementiores hinç orituras, suasit ut binæ Definitiones exarentur, quarum una Papæ nomen, altera suum præferret: Verum cum neque hac determinatione pacati quieverint, ad hujus Synodi primum diploma confugerunt: Et quandoquidem in illo Papæ nomen (dixerunt) principale ponitur, cunctis totius Occidentis gentibus & Latinorum divulgandum, vobis nihil tum obluctantibus, jam cum per totum orbem disseminatur, & fama undique spargitur,

quâ

τι περὶ τούτου, ἵνα μὴ τὸ διαλυθῆναι καὶ ἀπολειφθῆναι οὕτω πανταχοῦ πῶς ἀμείψομεν τὴν τάξιν ἐκείνην; ἀδύνατον ἐστι τοῦτο. πολλῶν οὖν ἐνστάσεων καὶ λόγων γινομένων ἰδὼν ὁ βασιλεὺς, ὅτι οὐ παραιτήσονται ὁ προέθεντο, ἐξ ἀνάγκης ἐνέδωκε καὶ ἄκων, καὶ συνέθηκαν ἐκεῖνοι τὸν ὅρον καθὼς ἤθελον. ἔγραψε δὲ αὐτὸν ὁ μοναχὸς Ἀμβρόσιος ὁ λατῖνος, ἐκεῖνος γὰρ ἦν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας εἰδημονέστερος.

quâ ratione situm immutabimus? Est hoc factu impossibile. Imperator itaque post multum hac illac pulveris excitatum, cum plane prospiceret illos nihil ferociæ dimittere, pertinacissimos urgendi quæcunque proposuissent, invitus succubuit, ut quocunque vellent modo unionem pangerent: Cui conficiendæ præfecerunt Ambrosium Monachum, qui eruditionis Græcæ palmam, Latinis omnibus præripuit,

τμῆμ. ι. κεφ. γ.

Ἠθέλησε δὲ ὁ Νικαίας μεταποιῆσαι λέξεις τινὰς πρὸς ἑλληνικωτέραν καλλιέπειαν. συνήγοντο οὖν οἱ λογιώτεροι τῶν λατίνων, καὶ ἣν ἂν λέξιν ἔλεγεν ὁ Νικαίας ἐξήταζον καὶ ἐσαφήνιζον αὐτὴν ὥραν πολλὴν, ἐνίοτε καὶ μέχρι δύο ὡρῶν. καὶ εἰ μὲν ἠρέσκοντο ἐπὶ τῇ λέξει οἱ πρὸς τοῦτο ἐκλελεγμένοι λατῖνοι, ἐτίθετο. εἰ δὲ τινὶ αὐτῶν ἀπήρεσκε, ἠφίετο. ἐγίνετο δὲ τοῦτο ἐπὶ δέκα ἡμέρας, καὶ ἔγραψαν αὐτὸν καθὼς ὁρᾶται. ἔξεστι δὲ τοῖς βουλομένοις καταvοεῖν, κατὰ τινὰ σκοπὸν συνέθηκαν αὐτὸν, καὶ μετὰ τινων συντάττουσι τὸ τοῦ βασιλέως ὄνομα. μεταξὺ δὲ τούτων τῶν ἡμερῶν ἐζήτουν ἔτι καί τινα κεφάλαια, εἰς τι τὸ περὶ τοῦ πυργατορίου, καὶ εἰς τὸ περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα. εἰς ὃ καὶ μᾶλλον ἐδυσχέραινεν ὁ βασιλεύς. ἔλεγε γὰρ ὁ Ῥωσίας, καὶ ὁ Νικαίας, ὅτι ἡ ἐκκλησία ἐστι τοῦ πάπα, καὶ αὐτὸς ὀφείλει διορθοῦσθαι εἰ ποιήσει τι παρὰ τὸ πρέπον ὁ πατριάρχης ἢ ὁ βασιλεύς. καὶ ζητοῦσιν οἱ λατῖνοι, ἵνα προστεθῇ καὶ τὸ περὶ τούτου εἰς τὸν ὅρον. ἔπασχεν οὖν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ὁ βασιλεύς, καὶ ἐν μιᾷ τῇ περὶ τούτων ζητήσει ἔφη· εἰ οὐκ εἶχον οἱ λατῖνοι τὰς εἰσηγήσεις παρὰ τῶν ἡμετέρων, οὐκ ἂν ἔλεγον οὐδὲ ἐζήτουν τὰ τοιαῦτα. ἐγὼ δὲ οἶδα καὶ τινές εἰσιν οἱ ἐρεθίζοντες ἐκείνους. καὶ ἐν ἑτέρᾳ ὁμιλίᾳ διηγούμενος ὁ βασιλεὺς τὰς πρὸς αὐτὸν ἐπιθέσεις καὶ ἐνστάσεις τῶν λατίνων ἔφη, ὁρῶ ἀνθρώπους ἀπειθεῖς, καὶ φιλονεικοῦντας ἀεὶ συνιστᾶν τὸ ἑαυτῶν θέλημα, καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῦτον ἀγωνιζομένους ἀναιρεῖν ὅπερ ἂν εἰπεῖν φθάσειε τις ὥστε ἐὰν εἴπῃ τις ἐξ ἡμῶν ὅτι ὁ Χριστὸς ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, μέλλουσι φιλονεικεῖν καὶ μίαν ἡμέραν καὶ δύο, καὶ παντὶ τρόπῳ σπουδάζειν ἀναιρεῖν αὐτὸ, καὶ λέγειν ὅτι ὁ Χριστὸς οὐκ ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν καί-

Sect. X. Cap. III.

Pruriebat autem Nicænus voces aliquot, in phrases venustiores, & loquendi genus, magis Atticum variare: & disertiores Latinorum aderant, quamcunque vocem Nicænus poneret per horam multoties, aliquando per duas integras expendere ac commentari: Quod electis ad id Latinorum litteratis vocabulum arrisit, admissum, quod displicuit, repudiatum: Eamque censuram in dies denos continuarunt, quibus Definitionem, in formulam quâ nunc habetur excuderunt: Licet autem cuilibet introspicienti recolligere, quo consilio eandem primitus excogitarunt, & cum quo hominum genere Imperatoris nomen disposuere. Dum isti dies præterlabuntur, aliquos è veteri Camarinâ scrupulos redintegarunt, nempe de Purgatorio, & quod majori iracundiâ Imperatoris animum implevit de Potestate Papæ: quam Roffensis & Nicænus sic ampliarunt, ut ultimam appellationem ad Papam fieri oportere asseruerint: solumque jus ad eum pertinere, animadvertendi in quemlibet, vel in Patriarcham, vel in ipsum Imperatorem, si quid exorbitassent: Et Latini vehementer institerunt, ut hoc explicitis verbis in Definitionis Formulam inferetur: Adeo ut cum istiusmodi multifariis incommodis Imperator affligeretur, semel dixerit cum Latini nescio quid ab illo postularent: si nostri Latinos non subornarent, nunquam me tot quæstionibus intricarent, aut tot compedibus devincirent: Sed satis mihi sunt noti, qui Latinos contrà me irritant: Et in alio familiari colloquio. Imperator, cum quodam animi gravati sensu enarrans, Latini ut ipsi essent molesti, tam crebris instantiis, tam duris postulatis, dixit: Se Latinos deprehendere ingenij tam contumacis, suas opiniones propellere, & quod alij tenuerint vilipendere ac despicari, ut si quis gentis nostræ contenderet, Christum esse verum Deum nostrum, Latini in contrà vellent altercari per diem unum, aut forsan per biduum, & quas possent rationes nectere in contrarium: Christum Deum nostrum non esse. Quamvis in primo appulsu, cum eorum humanitatem explo-

καίτοι κατ' ἀρχὰς λίαν εὐπειθεῖς αὐτοὺς ἔλεγε καὶ εὐγνώμονας ὁμιλῶν καὶ πεῖραν λαμβάνων αὐτῶν, καὶ εὐκόλως ἔχειν διαλέξεσθαι, καὶ ἐλπίσαι τοὺς Καρδινάλεις οἷς ὡμίλει περὶ τὰ ἡμέτερα. ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ καμαρέριος, ὁ Ἰουλιανὸς, καὶ ὁ Φιρμανός.

Ἐν ἑτέρᾳ δὲ αὖθις ὁμιλίᾳ τῶν αὐτῶν λόγων κινηθέντων ἐσκληρύνθη ὁ βασιλεὺς, καὶ εἶπε. γινώσκω τινὲς εἰσηγοῦνται τὰ τοιαῦτα. καὶ ἐγὼ οὐκ ἔτι ἐρῶ τι περὶ τούτων. ὁρῶ γὰρ ἀνθρώπους οὐκ ἀποδεχομένους τὴν ἕνωσιν, καὶ διὰ τοῦτο προβαλλομένους ἄλλα ἐπ' ἄλλοις. ἡμεῖς γὰρ συνεκατέβημεν, καὶ ἐποιήσαμεν, καὶ πλέον ἢ ἔδει. δέον οὖν ἀσμένως καὶ ἀπολυπραγμόνως δραμεῖν κἀκείνους πρὸς τὴν ἕνωσιν, οἱ δὲ προβάλλονται, ὅσα καὶ λέγουσιν. ὡς ἔοικεν οὖν οὐκ ἔστιν ἡ ἕνωσις αὕτη, κατὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Θεοῦ, διὸ καὶ κωλύεται. ὅμως ἐγὼ μηνύσω τῷ πάπᾳ μετὰ τῶν ἰδικῶν μου. καὶ εἰ μὲν ἀρκεσθῇ εἰς ὅσα συνεφωνήσαμεν, καὶ συγκαταθῇ, γενήσεται καὶ ἡ ἕνωσις. εἰ δὲ μὴ, μηνύσω τοῖς Φλωρεντίνοις, καὶ οὗτοι ἐξοικονομήσουσιν ἡμᾶς καὶ ἀπελευσόμεθα οἴκαδε. τὰ αὐτὰ δὲ εἶπε, καὶ ἐν ἑτέρᾳ πάλιν ὁμιλίᾳ ἀχθόμενος καὶ δυσχεραίνων ὡς ἔοικεν ἐφ' οἷς συνέθετο. καὶ μετὰ τὸ σιωπῆσαι τὸν βασιλέα ἱκανῆς ὥρας παρελθούσης εἶπεν ὁ Νικαίας μετὰ συννοίας. καὶ ἔσται τοῦτο καλὸν καὶ τίμιον ἵνα συγκαταβῶμεν τὰ μέγα καὶ πολὺ ἐκεῖνο δι' ὅπερ ἐχωρίσθημεν ἐξ ἀρχῆς, εἰς δὲ μικρόν τι καὶ μερικὸν ἵνα ἐνστῶμεν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ἀποπλέσαι καὶ τὸ μέγα ὃ συγκατέβημεν; καὶ τίς ἡμᾶς ἐπαινήσοιτο, καὶ ἐπὶ τούτοις ἤγχε τὸν βασιλέα. ἐν ὅσῳ δὲ τὰ τοιαῦτα ἐλέγοντό τε καὶ ἐπράττοντο, οὐκ ἦν λόγος περὶ τοῦ σιτηρεσίου. μετὰ γὰρ τὴν κατὰ τὸν μάϊον δόσιν, οὐδὲ ὅλως ἐδόθη τινὶ σιτηρέσιον. εἰ μὴ ὅτε ἐξερχόμενοι ὑπεστρέφομεν εἰς τὴν Βενετίαν, μετὰ τὸ ποιῆσαι δηλονότι πάντα, ὅσαπερ οἱ Λατῖνοι ἐβούλοντο.

ploraturus, nonnullos eorum alloquiis aggrederetur, eos natura tam tractabilis, ac candidæ prædicabat tam mansuetos & effabiles, ut ipsos Cardinales quibuscum versaretur; non dubitaret in nostra dogmata pollicere, qui præcipui erant Camerarius, Julianus, Firmanusque.

Itemque in alio conventu, cum istiusmodi sermones alij texerentur, Imperator jam jam malleo obdurescens: Satis intelligo inquit qui nam vos ad hæc efflagitanda impellunt, de quibus in præsenti nihil: Novi ut in unionem despuunt, eamque ut prægediant, alia super alia machinamenta struunt, siquidem in plura quam decuit consensimus: Ergo & illi vice versâ ad eam probitatem descendere debuere, ut amotis his ambagibus ultrò procurrerent, ad Unionem nobiscum amplectendam, at illi nobis ogganniunt quotidie, & tergiversationes consuunt: Quare æquum est credere, hanc Unionem averso numine pangi, sic in exitu strangulatum: Denuo tamen experiar Papæ Clementiam, & ante oculos ponam, quid ego, meique sentiant: & si allubuerint Beatitudini suæ quæ hactenus concessimus, suumque ille calculum adjecerit, properabimus ad Unionem, sin minus, cum Florentinis tractabimus, & conductis eorum opera navigiis, confestim in patriam velificabimur. Hæc & alia multa istiusmodi ut anteà sæpenumero, ita in proximo conventu fusè proloquebatur Imperator, ægrum versans animum, & sui fastidientem, quod tam pronus Latinis omnia donasset: Verum postquam conticuisset, silentio per aliquod tempus obtinente, cæpit Nicænus in verba succedere, mæsto vultu, ac subducto. An id laudi nostræ verti possit, si majora elargiti controversiarum momenta, de quibus ruptâ Charitate Christianâ à multis seculis in contraria studia dissedimus, nunc ad particularia & leviora ita trepidemus consternati, ut omni fructu, quem ex concessis lucrari possemus ac compendi facere, nosmetipsos despoliemus? quis nostram hac in re prudentiam virtutemque laudabit? Et his nutantem Imperatorem stitit ac libravit: Inter omnia vero hæc seu verborum seu rerum gestarum dramata peracta, nulla nobis injecta est mentio annonæ recipiendæ, quanquam à superiori distributione factâ Mense Majo, nemini nostrum vel unicus nummus in stipendium est persolutus: nisi ubi semel excurrentes, Venetias nos subduximus, concessis prius, quæcunque à nobis Latini poterant exigere vel postulare.

τμῆμα ι. κεφ. δ.

Ἀλλ' ὁ Μιτυλήνης ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως ἐνθεν σπουδάζων, εἶπεν, ὅτι εἰ θέλει ὁ πά-

Sect. X. Cap. IV.

At Mitylenæus promovendæ unioni strenuam operam navavit: & concedat mihi Papa, dixit, Flore-

πάπας δῶρα μοι. φλωρία, ἵνα δώσω ἐγὼ εἰς πρόσωπα, ἅπερ οἶδα ὡς εὐεργέσίαν τοῦ πάπα, καὶ κατασκευάσω αὐτὰ ἐυκόλως ἔχειν καὶ πρὸς τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ὅρου, καὶ πρὸς τὴν ἕνωσιν. ἔμαθεν οὖν τοῦτο ὁ πάπας, καὶ ὥρισε, καὶ δεδώκασιν αὐτῷ φλωρία, οὐκ οἶδα πόσα. ὡς δὲ τινὲς εἶπον διακόσια. καὶ ἔδωκε πρός τινας τῶν ὑποδεεστέρων ἀρχιερέων. ἔδωκε δὲ καὶ τῷ μεγάλῳ σκευοφύλακι φλωρία ἐννέα. ἄλλῳ δέ τινι τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων οὐδενὶ δέδωκεν. ὡσαύτως ἔδωκε καὶ ὁ Χριστοφόρος, καὶ ὁ Ἀμβρόσιος μετὰ τὴν ἕνωσιν πρός τινας τῶν ἐνδεεστέρων ἐκκλησιαστικῶν φλωρία ὡς εὐεργεσίαν τοῦ πάπα. μαθὼν δὲ τοῦτο καὶ ὁ μέγας σκευοφύλαξ προσῆλθεν τῷ Χριστοφόρῳ, καὶ ζητήσας ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ φλωρία ιβ. εἶτα προσῆλθε καὶ ἐπιτήδη τῷ Ἀμβροσίῳ ὡς μηδόλως λαβὼν τι ἀπὸ τῆς εὐεργεσίας τοῦ πάπα, καὶ ἔλαβε καὶ ἐξ αὐτοῦ ἕτερα ιβ. ὅπερ μαθὼν ὕστερον ὁ Χριστοφόρος κατήγνω, καὶ ἐμέμψατο, καὶ ἐβουλήθη ἀναλαβεῖν ἐξ αὐτοῦ τὴν μίαν δωδεκάδα εἶτα παρῃτήσατο. ταῦτα οὖν λαθραίως ἐδίδοντο, καὶ ὕστερον ἐκηρύχθησαν. ἀλλὰ καὶ ὁ Νικομηδείας διά τινων ἐδήλωσε τῷ πάπα, ὅτι οὐκ ἔχει φαινόλιον ἵνα φορέσῃ ἐν τῇ ἑνώσει, καὶ ἐζήτησεν ἵνα εὐεργετηθῇ. εἰ δὲ μὴ οὐδὲ φορέσει. καὶ ἔλαβε φλωρία ὀκτοκαίδεκα διὰ τὸ φαινόλιον. καὶ οὕτως εὑρέθη ἐν τῇ ἑνώσει ἔχων ἀλλαγὴν ἀπηρτισμένην. οὐκ οἶδα δὲ πόσα ἔλαβε καὶ ἐκ τῶν προειρημένων δύο. τὰ τοιαῦτα οὖν λάθρα πρός τινας διαφόρους, καὶ ἀναιδεῖς διδόμενα, τινὰ μὲν πρὸ τῆς ἑνώσεως, τὰ δὲ πλείω μετὰ τὴν ἕνωσιν, ἔδωκαν ἀφορμὰς τοῖς βουλομένοις σκώπτειν καὶ λέγειν ὅτι ἐλάμβανον φλωρία καὶ ὑπέγραφον. αἱ γὰρ ὑπογραφαὶ, καὶ τοῦ πρώτου γεγραφέντος ὅρου, καὶ τῶν μετ' ἐκείνων τεσσάρων ἐν τῷ παλατίῳ ἐγίνοντο, παρόντων πολλῶν καὶ λατινεπισκοποπρωτονοταρίων. οὐδεὶς δὲ τῶν ἁπάντων εἶδεν ἐκεῖσε φλωρία διδόμενα τοῖς ὑπογράφουσιν, ἢ ἤκουσεν αἰτούμενα ἢ ὑποσχόμενα. εἰ δὲ καὶ τινὲς λυμεῶνες καὶ ἀναιδεῖς ἔλαβον λάθρα φλωρία ὧν οἱ πλείους, οὐδὲ ὑπέγραψαν, οὐδὲ γὰρ ἦσαν τῆς τάξεως τῶν ὑπογραφόντων, τοῦτο οὐκ ἐλυμαίνετο σὺν καθόλου, ἐπεὶ ἔτι ἠγνοεῖτο.

Florenos, quos aliquibus dispertiam mihi probe notis, Papæ nomine elargiendos, & faciam ut isti morosi sine lucta Definitionem subscribant, & unionem amplexentur. Quod ubi ad aures Papæ pervenisset, jussit homini florenos numerari, nescio quot, ut alii memorant, ducenos: Quos Mitylenæus distribuit inter Episcopos, qui maximâ penuriâ laborabant: Dedit etiam Mag. in Ecclesiâ sacræ supellectilis Custodi Florenos novem, at præterquam huic soli Ecclesiasticorum procerum nemini vel teruncium obtulit: Dederunt quoque Christoforus & Ambrosius indigentioribus quibusdam Ecclesiasticis florenos, sed post Unionem, tanquam congiarium à Papa aut donativum: Quod ubi noster sacræ suppellectitis custos rescivit, ad Christoforum accurrit, & partem papalis munificentiæ exorans, ab eo accepit duodecim Florenos. Posteà & ab eo digressus Ambrosium etiam attentavit, quasi Papalis nihildum accepisset liberalitatis, & pariter duodecim Florenis ab Ambrosio donatus discessit: Cujus fraudis Christoforus certior factus quiritavit & infrenduit, & sibi restitui poposcit, quos prius dederat duodecim florenos: Custos autem repetundarum postulatus, se excusavit, & nihil rependit: Et hæc tum donata clam, posteà per vicos & compita sunt publicata. Sed & alter Episcopus Nicomediensis per quosdam Papæ fecit indicari, se penulâ destitutum, interesse non posse Unioni cohonestandæ, & Papam imploravit, ut sorti suæ prospiceretur: Tulitque à Papa Octodecim florenos ad pænulam emercandam: quâ indutus novâ, in generalibus Unionis consummandæ comitiis radiabat: quin & præter nummos Papæ, ex Ambrosii Christoforique pecuniis quantum accepit parum constat: Et hæc Papæ missilia clàculum sparsa inter homines mediocris fortunæ & perfrictæ frontis, nonnulla ante, sed multo plura post unionem, occasionem præbuere nostram gentem hoc scommate subsannandi, Græci acceptis prius florenis, tum demum subscripserunt, quod falso imputabatur: Siquidem omnes subscriptiones tam Definitionis primæ, quam quatuor subsequentium Copiarum in palatio præstabantur, spectantibus quamplurimis, cunctisque Latinorum Episcoporum protonotariis: Et nullus è toto cœtu aut vidit florenos subscribentibus exporrigi, aut ab iisdem audivit postulari, aut iisdem promitti, quanquam enim decoctores aliquot & profligati ganeones munera impudenter deglutierunt, quorum plurimi ne subscripserunt quidem: nec enim istius erant fastigii ut subscriberent, cæteros tamen adeo non corrumpebant, ut eorum turpem corruptelam penitus ignorarent.

Ὁ δέ γε Ἐφέσου ἐκάθητο μὲν σιωπῶν καὶ ἀλγῶν ἐπὶ τοῖς γινομένοις. ὡς δ' ἔγνω γράφεσθαι καὶ τὸν ὅρον, δείσας μήποτε ἀπαιτηθείη ὑπογράψαι, ἢ κακωθείη ὡς ἀπειθής, ἠξίωσε τὸν πανευτυχέστατον δεσπότην, καὶ χρησάμενος αὐτῷ μεσάζοντι πρὸς τὸν βασιλέα, ἀνέφερε δι' αὐτοῦ. ὅτι οἶδεν ἡ ἁγία βασιλεία σου, ὡς ἐγὼ οὔτε ἀρχιερεὺς ἐβουλόμην γενέσθαι, οὔτε εἰς τὴν σύνοδον ἀφικέσθαι. εἱλόμην γὰρ ἐξ ἀρχῆς τὸν μοναδικὸν καὶ ἡσύχιον, κατὰ τὸ ἐνόν μοι διάγειν βίον. ἡ δ' ἁγία βασιλεία σου ὥρμησας καὶ ἀπῄτησάς με καὶ τὰ δύο. καὶ μὴ βουλόμενος οὖν ἠναγκάσθην τηρῆσαι τὴν ὀφειλομένην ὑπακοὴν πρὸς τὴν ἁγίαν βασιλείαν σου. ἀνεδεξάμην δὲ καὶ κόπον ὑπὲρ τὴν ἐμὴν δύναμιν καὶ ἀγῶνα, μετ' αὐτὸν τῆς διαλέξεως. καὶ οὐ παρεῖδον οὐδὲ ἠμέλησά τι ἀφ' ὧν εἰς τὴν ἐμὴν ἦν δύναμιν. νῦν δ' ἐπεὶ τὸ πρᾶγμα ἄλλως προβαίνει, καὶ οὐ καθὼς αἱ διαλέξεις ἀπῄτουν. ἦν δ' ἐγὼ ὁ λέγων ἐν ταῖς διαλέξεσι αἰτῶ καὶ αὐτὸς ἕνεκεν τῶν πολλῶν μου ἀγώνων καὶ κόπων, ταύτην τὴν ἀμοιβὴν παρὰ τῆς ἁγίας βασιλείας σου, τὸ μήτε ἀναγκασθῆναί με ὑπογράψαι ἐν τῷ ὅρῳ. οὐ γὰρ ποιήσω τοῦτο ποτὲ κἂν εἴ τι καὶ γένηται, καὶ τὸ ἐπανασωθῆναί με οἴκαδε πεφυλαγμένως. ταῦτ' οὖν αἰτῶ καὶ ἱκετεύω εὐεργετηθῆναι.

Πρεσβεύσαντος οὖν τοῦ δεσπότου, εἰς τὸν βασιλέα, καὶ δεηθέντος ἱκανῶς ὑπὲρ τοῦ Ἐφέσου ἐπείσθη ὁ βασιλεὺς, καὶ εὐεργέτησεν αὐτῷ πληροφορίαν, ὅτι οὔτε ἀναγκασθήσεται ὑπογράψαι, καὶ ἐπανελεύσεται ἀσφαλῶς εἰς τὴν πατρίδα ἐπιμελείᾳ καὶ φροντίδι βασιλικῇ. ἀλλ' ἡ μὲν συνθήκη καὶ ἡ φράσις τοῦ ὅρου ἤδη πρὸς πέρας ἦν. εἶπον οὖν ὅ τε Ῥωσίας, καὶ ὁ Νικαίας ὅτι ἐν τῷ τέλει δεῖ προσθεῖναι καὶ ἀφορισμὸν, καὶ ἀνάθεμα, κατὰ τῶν μὴ στεργόντων, ἢ καὶ τῶν ἐναντιωθησομένων αὐτόν. ἀντέστην οὖν πρὸς τοῦτο ὁ Τραπεζούντιος, καὶ ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος, συνεφώνει δ' αὐτοῖς καὶ ὁ βασιλεὺς, καὶ γέγονε φιλονεικία μεγάλη. τότε εἶπεν ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος πρὸς τὸν βασιλέα, πληροφόρησον δέσποτά μου ἅγιε τοὺς παρόντας ὅτι ἐνταῦθα οὐ γενήσεταί τις πατριάρχης. ταράττονται γὰρ λογισ-

At Ephesius, solus sedens ac silens, his gestis infamibus angebatur. Verum cum jam parari Unionem intelligeret, metuens ne vel subscribere impelleretur, vel ut contumax vapularet, Beatissimum Despotam exorabat, eoque usus est mediatore ut hæc verba suo nomine Imperatori deferret: Probè novit Majestas tua, quod nec Episcopus fieri ambiebam, nec ad hanc Synodum inter patres perduci: qui quantum in me fuit umbratilem vitam semper præoptavi, & in antris meis dierum silentia tranquilla exigere: Sed cum tua Majestas ad utrumque me sollicitaret, quamvis animo nonnihil reluctanti, obtemperare tamen oportuit, obsequiumque Majestati tuæ præstare: Et cum huc pervenissem, labores ultra vires subij in arenâ quotidianus disceptator: Nec mihi memet pepercisse memini, aut quidquam eorum quæ sub angustiis mearum facultatum limitibus vergunt, omisisse conscius sum: Nunc quando alea projecta cecidit aliter quam nostræ causarum ventilationes postulavere, & ipse magnam partem in istâ controversandi scenâ gessi, supplico tuam Majestatem, in tantæ fatigationis, studiorumque repensationem, ut per tuam Gratiam immunitate perfruar, & nec Definitioni nomen meum suffigere cogar, quod à me nullus equuleus extorquebit: & sub patrocinio tuo incolumis ad penates remeare possim: Hæc à tua Sanctâ Majestate ut amplissima beneficia, obnixè oro atque obtestor.

Hac itaque legatione functus Despota, & Imperatorem pro Ephesio vehementissimè deprecatus, utrumque munus obtinuit, sub certissimâ fidei sponsione confirmatum: quod Ephesius nec ad subscribendum adigeretur, & in patriam salvus singulari Imperatoris prospicientiâ & curâ reduceretur: Sed jam Definitionis formula in comptâ phrase ad umbilicum perlata est: Cui Rossensis & Nicænus excommunicationis fulmen & Anathematis subjungi oportere contenderunt, in omne genus hominum qui decretis Synodi non aquiescerent, vel auderent iisdem oblatrare: Quod ne sanciretur multum se opposuit Trapezuntius, magnusque Primicerius, quorum in partes Imperator ipse descendit, & vehemens rixa utrinque excitabatur. Tum Primicerius Imperatorem sic affatus est: Fac benignissime mi Domine, ut omnes qui adsunt certiores fiant, quod neminem suffecturus sis in Patriarcham quamdiu hic commoramur: Nonnulli enim hujus rei cogitationibus tumultuantur: intelligant igitur quod nullum evehes in thronum Patriarchale, ut his animorum perturbationibus liberentur: Occultè innuens, & perstringens dictis Rossensem: Trapezuntius etiam

γισμοί τινων περὶ τούτου. καὶ ὅρκισον, ὡς οὐ ποιήσεις ἐνθάδε παλελάρχην ἵνα εἰρηνεύζωσιν οἱ λογισμοὶ τῶν παραπτομένων. αἰνιττόμενος δι' αὐτῶν καὶ εἰρωνευόμενος τὸν Ῥωσίας. εἶπε δὲ καὶ ὁ Τραπεζούντιος, παρακαλῶ τὴν ἁγίαν βασιλείαν σου, ἵνα μηδόλως προστεθῇ ἀφορισμὸς ἢ ἀνάθεμα ἐν τῷ ὅρῳ. ἀρκεῖ γὰρ ὅτι ἐγένετο πρᾶγμα, ὅπερ οὐδ' ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν ἔδει παραδεχθῆναι ὡς οἶμαι. τὸ δὲ καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀφορισμὸν προσγραφῆναι ἀντιβολῶ πρὸς θεὸν μὴ γινέσθω. ἤρξατο δὲ ὁ Ῥωσίας λέγειν φιλονεικώτερον. καί τι ἐποιήσαμεν δέσποτα Τραπεζούντιος; τί ἐστι τὸ κακὸν ἐκεῖνο, ὅπερ οὐδὲ εἰς διάνοιαν ἔδει παραδεχθῆναι; ἡμεῖς ὃ λέγουσιν οἱ ἅγιοι πεποιήκαμεν. ἰδὼν δὲ ὁ βασιλεὺς, ὅτι εἰς φιλονεικίαν καὶ σκάνδαλον προχωρήσουσιν, ἐκώλυσε τὸν Ῥωσίας τοῦ λέγειν. καὶ εἶπε πρὸς τὸν Τραπεζούντιος, οὐκ ἔδει δέσποτα εἰπεῖν τὸ, οὐδὲ ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν ἔδει παραδεχθῆναι τὸ γεγονός. ἔστι γὰρ τοῦτο μέμψις καὶ κατηγορία τῆς συνόδου. καὶ δόξει ὅτι ἐποίησέ τι παρειςπρακτὸν ἡ σύνοδος, καὶ ἀνατρέχει τοῦτο πάλιν πρὸς ὑμᾶς. οὐ χρὴ οὖν ὑμᾶς κατηγόρους ἑαυτῶν ἢ ἀλλήλων δείκνυσθαι. ἀλλὰ τοῦτο γίνεται ἀπὸ τῆς προλήψεως ἣν ἔχετε, φαίνεται γὰρ ὅτι ἔθεσθε ἑστάναι αἰεὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ προλήψει, καὶ ἐξ ἐκείνης μὴ μεταβῆναι. διὸ καὶ δοκεῖ ὑμῖν τὸ γεγονὸς δυσχερές. ἀλλὰ διὰ τοῦτ' ἔφην πολλάκις ὅτι χρὴ πάντας ὑμᾶς ἐκβαλεῖν ἀφ' ἑαυτῶν τὰς προλήψεις, καὶ μηδεμιᾷ τούτων προσκεῖσθαι, ἀλλ' ἐπίσης ἀμφιβόλους ἡγεῖσθαι τήν τε τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας δόξαν καὶ τὴν ἡμετέραν. ἐπεὶ πρόσκειντο εἰς ἐξέτασιν. μέχρις ἂν ἡ σύνοδος ἐξετάσῃ, καὶ διακρινήσῃ ταύτας καὶ ἀποφήνηται, καὶ τότε δεξόμεθα ἀπταίστως τὸ ἀποφανθέν.

Ἐγὼ γὰρ οὕτως ἐμαυτὸν διέθηκα καθάπερ εἶπον. καίτοιγε εἰμὶ βασιλεὺς, καὶ ἐγὼ συνῆξα καὶ τὴν σύνοδον. καὶ ἦν εἰκὸς, ἵνα βουληθῶ προστεθῆναι τῇ δὲ τῇ δόξᾳ, ἢ τῇδε. ἀλλ' οὕτως ἔστησα εἰς ἐμαυτὸν, ἵνα μήτε τῆς δόξης τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας ἀντέχωμαι ὡς ἀναμφιβόλου καὶ ἀσφαλοῦς, μήτε τῆς Ῥωμαϊκῆς καταφρονῶ, ὡς ἐπισφαλοῦς, ἀλλ' ἐν ἀμφιβολίᾳ ἔχω καὶ ἐν ταῖς δυσὶ μέχρις ἂν ἐξετάσῃ τὰ περὶ τούτων ἡ σύνοδος. καὶ τότε στέργω ὅπερ ἂν ἀποφήνηται.

etiam dixit: Obtestor tuam Majestatem ne Excommunicationem aut Anathema in Definitionem inseri patiatur: Sufficiat enim nobis illud admisisse, quod ut reor in nostra pectora nunquam penetrasse debuit: Et nunc totum illud scelerati criminis diris & Anathematis cumulare: O propter Deum ne fiat! quæ verba Rossensem pupugerunt, ut vehementi objurgatione excandesceret: Et quale commemoras enorme flagitium, Domine Trapezuntine, inquit, quod nostra in præcordia penetrasse non debuit? Dogmata quæ Sancti Patres olim pronuntiarunt, jamdudum sanximus. Imperator præsentiens quod in rixam & scandalum progredientur, Rossensi primùm silentium indixit, dein Trapezuntium modicè castigavit: Non debuit Dominus Trapezuntius dixisse, quod à nobis est perpetratum in mentes nostras penetrasse non oportuit: Nam hæc Synodum convitiis gravant, Synodum accusant: quasi ipsa peccasset, & in nos demum contumeliæ recursant: Non oportet igitur vos invicem intempestivis accusationibus lædere: Sed totum hoc à vestro præjudicio nascitur, & præoccupatâ opinione, quâ adeo infixi hæretis, ut nulla vos prudentioris consilij machina dimoveat: Ita quod à nobis gestum est, durius interpretamini: quare vos sæpe admonui, ut effunderetis has Imaginationes præconceptas & in neutram partem propensi magis consistere velletis: Sed de dogmatibus Romanæ Ecclesiæ, æque ac nostræ, ambigere ac dubitare: quando utraque se sistunt Synodi judicio, donec Synodus pervestigatis differentiis, certum aliquod determinabit: Et tunc impune poterimus amplecti quod Synodus ultimum definiet.

Enimvero meipsum ad hunc modum semper composui ut prædixi: quanquam Imperator sim, & hanc Synodum convocavi, & prærogativâ nitor, in quamcunque libet opinionem propendendi: Sed ita mihi visum, memet effingere, ut nec nostræ Ecclesiæ dogmata propugnarem tanquam fidei adeo firmæ ut subverti nequeant, nec Romanæ despicarer tanquam adeo lubrica, ut facile possent destrui: sed inter utramque Ecclesiam iudifferentem me habui, dum Synodus alterutrum assereret, & tunc in eam ruebam sententiam, quam Synodus statuisset: Ita & vos oportebat ea primordialia fantasmata mentibus ejicere, & nunc quicquid illa definivisset, amplecti ac venerari: ablegate igitur hæc jurgia, & contumelias contra Synodum dimittite, quæ vestræ dignitati, & sacris infulis parum conveniunt, & quâ decet reverentiâ, Synodi decreta confirmate. Tum verbis Imperatoris, illico Rossensis subjunxit: Cautum esse in consuetudine forensi, ut si duo mutuis sponsionibus

νη). οὕτως οὖν ἔδει καὶ ὑμᾶς ἐκβαλεῖν ἀφ' ἑαυτῶν τὰς προλήψεις καὶ νῦν στέργειν ἀναμφιβόλως ὅπερ ἡ σύνοδος ἀπεφήνατο. παύσασθε οὖν τῆς φιλονεικίας καὶ ἐάσατε τοὺς λόγους τοὺς ἐναντιουμένους τῇ συνοδικῇ ἀποφάσει ὡς ἀναξίους ὄντας τῷ σχήματι ὑμῶν, καὶ τῇ ἀρχιερατικῇ τάξει καὶ στέργετε μετὰ τῆς προσηκούσης εὐλαβείας ὅπερ διώρισατο ἡ σύνοδος. καὶ ὁ Ῥωσίας ἀναλαβὼν τοὺς λόγους εἶπεν. εἰ ποιήσουσι δύο τινὲς πρὸς ἀλλήλους γράμμα μέχρι καὶ δέκα ἄσπρους προσγράφουσι καὶ πρόστιμον, ἵνα εἰ παραβαίνῃ τις τὴν συμφωνίαν ἐνέχηται καὶ ὑποκείηται τῷ προστίμῳ. ἡμεῖς δὲ συνοδικὸν ἐκθέμενοι ὅρον, θαυμάζω πῶς οὐ προσγράφομεν τὸ συνοδικὸν πρόστιμον. ἐξῆλθον οὖν τότε ὅ τε Ῥωσίας ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος διενεγμένοι πρὸς ἀλλήλους καὶ πρότερον γὰρ ἀηδῶς διέκειντο ἀλλήλοις. ὅτι δὲ ἐβουλεύοντο καὶ κατεσκεύαζον τὴν ἕνωσιν συνήφθησαν εἰς φιλίαν, καὶ μετὰ τὸ συστῆναι αὐτὴν αὖθις διενέχθησαν. καὶ ἐν ἑτέρᾳ δὲ συζητήσει τινῶν κεφαλαίων ἐνώπιον τοῦ βασιλέως ἐφιλονείκησαν ἀναιδῶς. καὶ εἶπεν ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος, δέσποτα Ῥωσίας οὐ γένῃ πατριάρχης, ἐὰν δὲ γένῃ κάθελε πρῶτον ἐμέ. πρὸς ὃν ὁ Ῥωσίας ἀπεκρίνατο θεωρῶ ὅτι ὑβρίζεις με, καὶ πρότερα γὰρ εἶπες τινὰ ἀνάξια ἐμοί. καὶ νῦν εἶπες πολλά. λέγω σοι οὖν μηδέν με παρακινήσῃς ἵνα χωρήσω κἀγὼ εἰς τοιούτους λόγους. ὁ δὲ πάλιν ἔφη, λέγω σοι ὅταν γένῃ πατριάρχης σὺ κάθελε πρῶτον ἐμέ.

sionibus contractum ineant, puta pro decem Aspirs, mulctam semper conditionibus interserunt, quam is subibit, qui pactum violabit: & cum nos fœderis definitionem pepegerimus, miror cur mulctam Synodicã adscriberè vereremur. Ex hac occasione Rossensis & Primicerius in apertam odij flammam dissiliere, qui & antea se invicem limis oculis aspiciebant: Quamdiu enim communia Unioni propagandæ consilia præbuerunt, coaluere in mutui amoris vinculum: At eâ absolutâ, in pristinam simultatem diversi abiere, quod in aliâ quæstione luculentius apparuit, cujus in aliquot articulis coram Imperatore ventilandis, impatientissimè digladiati sunt: quando ei Primicerius his vocibus intonuit. Domine Metropolita Russiæ, nunquam eris Patriarcha: quod si tibi contigerit, tum me tuorum è numero Clericorum eximas: Cui respondit Rossensis: Satis percipio quam me contumeliose tractas, & ante triduum indignis opprobriis non erubuisti proscindere, & nunc iisdem instas vestigiis: sed cave suadeo, neque me provoces, ne tibi paria verba rependam. Primicerius nihil aliud quam prius dictum recitavit: Ajo tibi, nunquam eris Patriarcha, vel si, me prius de clericali ordine deponas.

τμημ. ι. κεφ. ς.

Ὁ δὲ ὅρος ἐγράφη, καὶ ἀνεγνώσθη εἰς τὸν βασιλέα, καὶ ἐτάχθη ἵνα ὑπογραφῇ. εἶτα γινομένης λειτουργίας μεγάλης, καὶ λειτουργήσαντος τοῦ πάπα, συμφορεσάντων αὐτῷ καὶ τῶν ἡμετέρων, ἀναγνωσθῇ καὶ οὕτως ἵνα ὑπάρχωμεν ἡνωμένοι. ἔλεγεν οὖν ὁ βασιλεὺς, ἵνα μηνύσῃ τῷ πάπᾳ, ἵνα μετὰ τὸ λειτουργῆσαι τοὺς λατίνους λειτουργήσωσιν εὐθὺς καὶ οἱ ἡμέτεροι παρόντος τοῦ πάπα καὶ πάντων λατίνων τε καὶ γραικῶν. ὡς ἂν ἴδωσι πάντες τὸ τῆς ἡμετέρας λειτουργίας μυστήριον. εἶπε δὲ ὁ Ῥωσίας, καὶ ὁ Νικαίας, ὅτι οἱ λατῖνοι βούλονται λιτανεῦσαι, εἶτα ὕμνον παρακλήσεως ᾆσαι, καὶ ἐπὶ τούτοις λειτουργῆσαι. ἐν οἷς παρελεύσεται ἡ μεσημβρία. καὶ εἰκός ἐστι μὴ δυνηθέντα τὸν τοσοῦτον κόπον τὸν πάπαν, κωλῦσαι τὴν ἡμετέραν λειτουργίαν. καὶ βέλτιον ἂν εἴη, εἰ τῇ ἐπιούσῃ γένηται ἡ λειτουργία ἡμῶν.

Ὁ

SECT. X. CAP. VI.

Sed jam Definitio exarata fuit, perlecta Imperatori, & ordinata subscribi: tantum ultima dramatis scena expectabatur, quando Papæ solennem missam celebranti nostri assisterent, ut per præconem definitione publicatâ, in fraternos amplexus rueremus, perenni fœdere sociati. Quare Imperator decrevit Papæ indicare, ut finitâ Latinorum missâ, Græci suam inchoarent Liturgiam, spectante Papâ, Latinisque pariter ac Græcis, ut omnes videant rituum nostrorum mysteria: Cui Rossensis & Nicænus objecere, verisimile esse Latinos velle Litanias longiusculas producere, hymnum Spiritus Sancti canere & missam tam prolixam continuare ut ultra meridiem provecto Sole Papa præ lassitudine nostra sacra amputaverit, quæ icciirco satius esset, in posterum diem celebranda reservare.

At Imperator: Mihi inquit magis allubesceret, si eodem die nostra perficerentur sacra in præsentia Papæ, & totius Pontificij comitatus,

&

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη· πολλῷ μοι δοκεῖ κρεῖττον εἰ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τελεσθείη καὶ ἡ ἡμετέρα λειτουργία, ἵνα παρόντος καὶ τοῦ πάπα, καὶ πάντων τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τοῦ λατινικοῦ πλήθους, ἀναγνωσθῇ τὸ ἅγιον σύμβολον ἄνευ τῆς προσθήκης, καὶ ἴδωσι καὶ αὐτοὶ τὴν ἡμετέραν λειτουργίαν, καὶ ἔσται τοῦτο εἰς τιμὴν ἡμῶν. ταῦτα μὲν ἔλεγεν ὁ βασιλεύς, ἐκωλύθησαν δ' ὅμως τὰ ἐνθυμήματα αὐτοῦ. περιέστη δὲ ἵνα ὑπογραφῇ ὁ ὅρος τῇ ε΄ τοῦ Ἰουλίου ἡμέρᾳ κυριακῇ. καὶ τῇ δευτέρᾳ γένηται ἡ λειτουργία τῆς ἑνώσεως.

Ὅπως μὲν οὖν ἔστερξαν τὸ γεγονὸς καὶ ἐπείσθησαν ὑπογράψαι οἱ ἀρχιερεῖς οἱ μὴ συντιθέμενοι ἐν ταῖς γνώμαις. καὶ οἱ εὑρεθέντες μὴ ἡγούμενοι ὡς ἀχειροτόνητοι, οὔτε οἶδα οὔτε ἔχω λέγειν. περὶ δὲ ἐμαυτοῦ, καὶ τῶν μετ' ἐμοῦ δηλώσω, μηδέν τι προσθεὶς ἢ παραλιπών, ἢ ἄλλο τι προτιμήσας τῆς ἀληθείας. ἡμεῖς ἠλπίζομεν ὡς οὐδεὶς ἔσται λόγος πρὸς ἡμᾶς περὶ ὑπογραφῆς, ἀποδοκιμασθέντας ὡς εἴρηται ἀπὸ τῶν πρακτικῶν τῶν συνόδων. κατὰ δὲ τὴν δηλωθεῖσαν κυριακήν, μετὰ τὴν λειτουργίαν, μετεκαλέσατο ἡμᾶς ὁ Φιλανθρωπινὸς εἰς τὰ βασίλεια, τόν τε μέγαν Χαρτοφύλακα, ἐμέ καὶ τὸν πρωτέκδικον. καὶ εἶπεν ἡμῖν, ὁ βασιλεὺς ὁρίζει, ἡ ἕνωσις ἐφάνη καλὴ καὶ ἐστέρχθη παρὰ πάντων, καὶ νῦν μετὰ δύο ἢ τρεῖς ὥρας ὑπογραφήσεται καὶ ὁ ὅρος. ὁρίζει οὖν ἵνα ὑπογράψητε μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ὑμεῖς, καὶ φορέσητε αὔριον καὶ εἰς τὴν ἕνωσιν. προλέγω δὲ ὑμῖν τοῦτο, ἵνα ἦτε ἕτοιμοι καὶ εἰς τὰ δύο.

Ἀντέστημεν οὖν πρὸς ταῦτα εἰπόντες. ὅτι ἡμεῖς ἀφ' οὗ ὥρισεν ὁ βασιλεύς, καὶ ἔφερον τὰ πρακτικά, καὶ εὑρέθη ὅτι ὑπογράφουσιν ἐπίσκοποι, καὶ ἀρχιμανδρῖται μόνοι. καὶ ὥρισεν, ἵνα γένηται οὕτω καὶ εἰς τὴν παροῦσαν σύνοδον. ἐνομίσαμεν ὅτι οὐ γενήσεται ἄλλο παρ' ὃ ὥρισεν παρρησίᾳ καὶ συνοδικῶς. νῦν οὖν θαυμάζομεν πῶς ὁρίζει ἄλλο. πῶς δὲ ὑπογράψομεν, εἰς ὃ οὔτε ἐγνωμοδοτήσαμεν, οὔτε στέργομεν. ἀλλ' ἔχομεν αὐτὸ ἐναντίον τῶν δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας. περὶ τούτου καὶ ὁ πατριάρχης πολλάκις εἶπεν ἡμῖν, ἀλλὰ οὐκ ἐστέρξαμεν, καὶ πάλιν μαθέτω ὁ βασιλεὺς ὅτι οὔτε ὑπογράψομεν, οὔτε φορέσομεν.

Τούτων ἀνενεχθέντων πάλιν ἔρχεται ὁ Φιλανθρωπινός, καὶ λέγει, ὁ βασιλεὺς ὁρίζει, οὐδὲν ἔνι θαυμαστὸν εἰ οὐκ εἴπομεν τι

& coram Latini generis universâ turbâ, ut audiant symbolum sine additamento eboatum, totamque seriem Liturgiarum percallentes, nostris ritibus ac relligioni, majorem venerationem exhibere perdiscant: Hæc Imperator animo concipiebat, at Papa ejus cogitata in Embryone strangulavit, qui quintum Julij Definitioni subscribendæ præstituit diem Dominicum, & Dominici crastinum, seu secundam feriam Unionis Missæ solenniter peragendæ.

Quibus vero rationibus aliquot Episcopi suffragandi potestate privati subscripserint, aut Cænobiarchæ, qui nec Cænobiarchæ, nec consecrati pronuntiabantur, non satis liquet, nec habeo fari: de me vero, meisque collegis quid factum fuerit, ordine pandam, nec addens, nec diminuens, aut quidquam nudæ veritati anteponens: Enimvero bene speravimus, postquam nos jure suffragandi spoliassent, quam nostris muneribus adnatam prærogativam à perpetuâ praxi Synodorum anteà obtinuimus, fore ut ab ulteriori molestiâ liberaremur, nec ulla mentio fieret de nobis ad subscribendum postulandis: Verum prædicta die Dominico statim à peractis sacris, nos in aulam Imperatoriam accersivit Philanthropinus Magnum Scriniarium, meipsum & Protecdicum, & ad hunc modum allocutus est. Imperator censet Unionem pergratam esse, & ab omnibus sancitam, paucis admodum, aut nemine refragante: quin & infra duas aut tres horas ejusdem Definitio subscribetur: Quare rogat Imperator, ut vos ad cæterorum exempla subscribatis, & crastino mane adsitis habitibus decori, ac gestaminibus, Unionis pompæ condecorandæ: Veniatis parati ad utrumque, prænuntius vos adhortor & invito.

Nos utrique proposito repugnantes diximus: ex quo ad Imperatoris jussa nostri pervestigatis Conciliorum monumentis invenerint, solos Episcopos & Cænobiarchas in Synodis subscribere consuetos, & Imperator ita rem geri in hac Synodo mandaverit, nunquam expectavimus aliud quid à nobis postulari posse, quam quod Imperator secundum acta Synodorum decrevisset: Et quomodo nos subscribere poterimus, cui nec suffragati sumus, quod nec approbamus, sed credimus Ecclesiæ dogmatibus contrarium ac adversum? & quanquam ante mortem Patriarcha supenumero nos ad id sollicitaverit, tamen ad extremum immoti permansimus: Et nunc eandem Imperator nos retinere mentem intelligat: Nolumus definitioni subscribere, aut Unionis celebritatem condecorare.

His ad Imperatorem intus perlatis, actutum ad nos rediit Philanthropinus: Et hæc dicit Imperator (inquit:) Nolite pro magno ducere

τι πρὸς ὑμᾶς μέχρι τοῦ νῦν. ἀλλ' ἐπεὶ ἐστέρχθη παρὰ πάσης τῆς συνόδου ἡ δόξα αὕτη, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν μέλλει ἔχειν ταύτην ἡ ἐκκλησία ἡμῶν ὡς ὑγιῆ δόξαν, ἀνάγκη ἐστὶν ἵνα στέρξητε ταύτην καὶ ὑμεῖς, καὶ οὐκ ὀφείλετε ποιῆσαι ἄλλο παρὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς συνόδου καὶ τὴν ἡμετέραν παρακέλευσιν. ὅτι δὲ ἄλλο λέγω παρὰ πρότερον οὐκ ἔστι παράδοξον. τότε γὰρ ἐφάνη μοι καλὸν, καὶ εἶπον ἐκεῖνο, νῦν δὲ τοῦτο μοι δοκεῖ κάλλιον, καὶ ὁρίζω, ἵνα ὑπογράψητε. ἀπεκρίθημεν ἡμεῖς, ὁρίζει ὅτι ἡ δόξα ἔνι καλὴ, καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν αὐτὴν καλήν. τοὺς ἁγίους στέργομεν καὶ ἡμεῖς, καὶ τὰ ῥητὰ μετὰ τῆς ὑγιοῦς ἑρμηνείας. εἰ δὲ ἐστέρχθη παρὰ τῶν ἄλλων οὐδὲν θαυμαστόν. ἕκαστος ὑπ' ἐξουσίας ἔχει τὸ ἴδιον θέλημα. εἶπεν οὖν ὁ Φιλανθρωπινός.

Καὶ ὑμεῖς μόνοι παρὰ πάντας φρονεῖτε τὰ ἐναντία; ἰδοὺ καὶ οἱ ἡμέτεροι σοφοὶ, καὶ οἱ λογιώτεροι, καὶ οἱ ἐνάρετοι, καὶ πάντες λέγουσιν ὅτι καλή ἐστιν ἡ δόξα, καὶ στέργουσι τὴν δόξαν, καὶ τὴν ἕνωσιν, καὶ ὑμεῖς θαυμάζω πῶς οὐ στέργετε ταύτην. ἐγὼ ἀξιῶ καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς ὡς φίλος, ποιήσατε τὸν ὁρισμὸν τοῦ βασιλέως. διὰ τὸ καλὸν τῆς εἰρήνης, διὰ τὸ συμφέρον τῶν Χριστιανῶν. εἰ μὴ δι' ἄλλο τι κἂν διὰ τὴν ἐξέλευσιν ἡμῶν. σκέψασθε γὰρ ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν ἐξελθεῖν ἡμᾶς τῶν ὧδε, εἴπερ οὐ ποιήσομεν ἕνωσιν. τί οὖν γενήσονται οἱ Χριστιανοὶ, καὶ οἱ ὄντες ἐνταῦθα, καὶ οἱ ἐκεῖσε ἡμᾶς περιμένοντες; ἔφην δ' ἐγὼ, οὐκ οἶδα πῶς οἱ σοφοὶ, καὶ οἱ λογιώτεροι καὶ οἱ ἐνάρετοι κατέπεισαν τὰς ἑαυτῶν συνειδήσεις. ἐκεῖνο τοῦτο οἴδασιν. ὡς δ' ἐγὼ νομίζω οὐ κατέπεισαν, ἀλλὰ κατεπάτησαν μᾶλλον τὰς σφῶν αὐτῶν συνειδήσεις. πλὴν ἐγὼ δι' ἐμαυτὸν φροντίζω. οὐ γὰρ δι' ἄλλον τινὰ ὀφείλω λόγον τῷ Θεῷ ἀλλὰ δι' ἐμαυτόν. καὶ ἐπειδὴ οὔτε ἀπὸ τῆς μερικῆς μαθήσεώς μου, οὔτε ἀπὸ ἄλλων πολλῶν ὧν ἤκουσα καὶ εἶδον πληροφοροῦμαι εἶναι ὑγιᾶ ταύτην τὴν δόξαν, διὰ τοῦτο οὐδὲ στέργω αὐτήν. διὰ δὲ τὸ καλὸν τῆς εἰρήνης, καὶ τὸ συμφέρον τῶν Χριστιανῶν, καὶ τἄλλα ὅσα ὡρίσας, ἰδοὺ ἡ ἕνωσις ἐστάθη, καὶ ἔνι ὡς τετελεσμένη, καὶ οὐ γενήσεταί τις ἐμποδισμὸς πρὸς τὸ τελεσθῆναι, καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἐλπι-

cere miraculo, quod anteà vobis nil de hoc negotio significaverit: At nunc quandoquidem ab integrâ Synodo Latinorum opinio sancita sit, & ab hodierno die, ut orthodoxa sit in nostram Ecclesiam recipienda, necessum est ut vos pariter concurratis, ne soli videamini totius Synodi determinationem, meamque simul adhortationem postvertere: Nec illud inter monstra numerari debet si aliud nunc videar exposcere, quam quod antea constitueram: Illud tum præposui ut præclarum & conducibile, vos arcere à suffragandi libertate, nunc mihi hoc magis allubescit, vos ad subscribendum adhortari: Nos respondimus, si Latinorum dogma Imperator prædicat, ut præclarum, at nos contrarium persuademur, amplectimur & nos patrum sententias quas Latini afferunt, & approbamus, modo liceat interpretamenta adjungere: Nec illud inter cætera mirandum, quod plurimi in eam opinionem consenserint, unusquisque arbitrij sui Dominus est.

An vos igitur (inquit Philanthropinus) soli contraria censebitis subvecti ab aliorum omnibus opinionibus? Perpendite, quot viri graves, literati, omni laudum, virtutumque genere exculti, Latinorum applaudunt opinioni, & unionem sanciunt: Nec possum satis admirari, cur vos eadem præstare abnuitis: Quocirca vos oro obtestorque, per veteris amicitiæ jura, Imperatoriæ voluntati concedite, propter amænissimæ pacis bonum, propter Christianorum omnium incolumitatem, vel si nullum aliud vos emolliat argumentum, propter exoptatissimam libertatem ex his terris redeundi in patriam: Nam id ut Oraculum figite in præcordiis, nulla nobis in patriam via patet: Nec ab his provinciis, erroribus, angustiis nos extricabimus, nisi unio sancietur: Quid igitur fiet de tot millibus Christianorum, & qui hic commoramur, & qui nos illic cum suspiriis expectant? At illi sapientes quos commemoras, & eruditi, respondi ego, quibus medicamentis conscientias permulserunt, compertum non habeo: ipsi viderint. Putarem ego eos potius conscientias permunxisse quam permulsisse, & quicquid remanebat lucis internæ proculcatum pessundedisse: Ego vero pro meipso tantum sollicitari soleo, quasi pro nemine, nisi me solo, rationem Deo redditurus, Et quando nec meus in re literariâ profectus, nec aliorum scripta aut præcepta, quos audivi, quos vidi, me eo certitudinis perducere valuerunt, ut crederem hanc doctrinam esse sanam, ideo non sanciam. Propter vero pacis excellentiam, & Christianorum emolumentum, aliaque mirifica, quæ narras, ecce jam unio stat munienda suis præsidiis, finita, absoluta, nec impedire possumus, aut ipsam, aut ex ipsâ quæcun-

πιζόμεθα καλά, εἴτε ὑπογράψομεν ἡμεῖς, εἴτε μὴ ὑπογράψομεν. ἱκετεύομεν καὶ παρακαλοῦμεν τὸν βασιλέα τὸν ἅγιον, ἵνα συμπαθήσῃ ἡμῖν, καὶ ὡς ἰδίαν αὐτοῦ εὐεργεσίαν εὐεργετήσῃ τό, μηκέτι ἐπηρεάσῃ ἀναγκάζων ἡμᾶς εἰς τὸ ὑπογράψαι. ἐπεὶ δικαιούμεθα καὶ ἀπὸ τῶν πρακτικῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁρισμοῦ ὃν ὥρισε παρρησίᾳ. ἀξιοῦμεν δὲ καὶ τὴν ἀντίληψίν σου, ἵνα ἀναφέρῃς ὅσα προείπομεν καὶ παρακαλέσῃς ἀφ' ἡμῶν. ὡς οἶδεν ἡ θαυμαστή σου γνῶσις. καὶ ἐλευθερώσῃς ἡμᾶς τοῦ τοιούτου ζητήματος.

Ὁ δὲ Φιλανθρωπινὸς ἔφη, οὐδὲν δύναμαι ἵνα ἀναφέρω τοιούτους λόγους. ὁ βασιλεὺς βαρεῖται. εἴπατέ μοι τι ἐσόμενον εἰς ἀποδοχὴν ἐκείνου, καὶ ἀνοίσω αὐτό. ποιήσατε καὶ ὑμεῖς οἰκονομίαν τινὰ καὶ συγκατάβασιν. ἦσαν καὶ ἄλλοι οἵ τινες οὐκ εἶχον τοῦτο καλὸν ἀλλὰ νῦν ἔστερξαν, καὶ πάντες ἤδη ὑπογράψουσι. οὕτω ποιήσατε καὶ ὑμεῖς, καὶ πάντες χρήσασθε τῇ οἰκονομίᾳ. ἡμῶν δὲ παντελῶς ἀπαναινομένων, καὶ τὴν συγκατάθεσιν, καὶ τὴν οἰκονομίαν, ἔφη πάλιν ὁ Φιλανθρωπινὸς προσέχετε, εἰς μέγα φορτίον ἐμβαλεῖν ἑαυτοὺς βούλεσθε. σκέψασθε μήποτε, καὶ οὐ δυνηθῆτε τοῦτο. οὐκ οἴδατε ὅσα ὑπέστη ὁ βασιλεὺς καὶ πρότερον, καὶ νῦν δὲ μάλιστα πρὸς τὸ κατορθῶσαι τὸ πρᾶγμα ὡς ἐγένετο; πόσους κόπους, καὶ πειρασμοὺς, καὶ λόγους, καὶ ἀγῶνας κατηνάλωσε πρὸς τοὺς Λατίνους, ἵνα στέρξωσιν ἑνωθῆναι μεθ' ἡμῶν, τηρουμένων πάντων τῶν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας ἐθῶν ἀμετακινήτων. νῦν οὖν ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀκμῆς γενήσεται σύγχυσις τοῦ πράγματος ἀφ' ὑμῶν. πῶς ἂν ἀνέξεται τοῦτο ὁ βασιλεύς; πῶς ἐξοικονομήσει τὸ πρᾶγμα; τί ἂν εἴποι νῦν τοῖς Λατίνοις προειπὼν αὐτοῖς ὅτι στέργεται καὶ ὑπογράφεται παρὰ πάντων ὁ ὅρος; οἳ καὶ μετὰ δύο ὥρας ἐλεύσονται ἰδεῖν οἰκείοις ὀφθαλμοῖς πῶς ὑπογράφετε. σκέψασθε ὡς φρόνιμοι καὶ ταῦτα, καὶ ἄλλα ὅσα παρακολουθήσουσι, καὶ ποιήσατε ὅσον πρέπει. εἶα, δότε μοι λόγον τετελεσμένον. κατεπείγει γὰρ τὸ πρᾶγμα ἵνα ἀναφέρω.

Ἀκούσαντες δὲ ἡμεῖς ταῦτα, καὶ ἐννοήσαντες ὡς ἀδύνατόν ἐστιν ἐᾶσαι ἡμᾶς. σκεψάμενοι εἴπομεν ἕκαστος τὸ δόξαν αὐτῷ. ὁ μὲν μέγας Χαρτοφύλαξ συνέθετο ὑπογρά-

cunque bona sperantur redundatura, sive nos subscribimus sive abstinemus. Quocirca humillime rogamus & comprecamur suam sanctam Majestatem, ut nostrûm misereseat, & hanc singularem benignitatem impertiat, ne nos ulteriori torqueat molestiâ, aut ad subscribendum adigat, qui tueri innocentiam percupimus, tam ut soluti à consuetudine Ecclesiasticâ suffragij exhibendi, quam à priori Imperatoris sententiâ: Quin & illustrem dominationem tuam insuper imploramus, ut fastidium suscipiat, Imperatori hæc quæ diximus blande insinuandi, suamque pro nobis exorandi Majestatem, prout optime noverit tua admirabilis eloquentia; & ab hac quæstione in perpetuum nos liberet.

At, inquit Philanthropinus, hæc responsa non audeo referre quæ Imperatoris animum magis exulcerabunt, dicite quod illi pergratum erit, & peracceptum, tum vestris mandatis perfungar: descendite in æquiorem rerum sensum, & mitius animorum temperamentum. Erant & alij, qui hoc ut inhonestum refugiebant, nunc tamen Unionem sanxerunt, mox & Definitionem subscribent; Ita & vos præstate, Dimittite hanc severitatem, & mentes ad moderationem inflectite: Nobis autem omnino respuentibus æquanimitatem omnem, omnemque cum Unione reconciliationem suggessit denuo Philanthropinus. Animadvertite vero in quam magnam malorum molem vosmetipsos conjicietis & abyssum, quam nunquam poteritis enatãdo superare: numquid vos latet quanta Imperator subiit discrimina, nunc & olim, ut opus inchoatum ad hanc perfectionem extrueret? quot labores, vigilias, dissertationes & luctas cum Latinis exantlavit, ut in fœdus nobiscum concederent sub conditione, permittendi omnes ritus Ecclesiæ nostræ stare nobis immobiles & inconcussos: Et nunc in ipso temporis articulo, cum res ad finem emersit, tota per vos couturbabitur: Quo animo hæc feret Imperator? quâ industriâ, quibus artibus ingenij negotium nunc absolvet? quid nunc Latinis dicere commentabitur, pollicitus definitionem à nobis Universis subscriptum iri? qui post unius aut alterius horæ spatium venient, propriis oculis vestras subscriptiones contemplaturi. Revolvite hæc mentibus vestris, & quæ hæc comitabuntur incommoda: Revolvite ut viri prudentes, & facite quod vestris muniis nec inhonestum videbitur, nec indecorum: Eja! vocem ultimam pronuntiate, & expetitam, quam Imperatori referam: nam multum premit angusti temporis compendium.

Hæc audientes, serioque nobiscum reputantes, ut nullâ unquam quiete frueremur, cœpimus circumspicere, & quod unicuique visum fuit, in medium proferre: Mag. Scriniarius in hoc

γράψαι μόνον, οὐ μὴν δὲ φορέσαι. ἐγὼ δὲ εἶπον ὡς ἐπεὶ ἀνάγκην ἐπάγουσιν ἡμῖν ποιῆσαι τι, ἵνα δόξωμεν ὁμογνώμονες, φορέσω μόνον οὐ μὴν ὑπογράψω. καὶ λέγει ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ, οὐχὶ τοὐναντίον λέγεις; ἐγὼ δ' ἔφην οὕτω θέλω ποιῆσαι ὡς εἶπον. καὶ λέγει μοι τὸ μεῖζον δίδως. ἐγὼ δὲ εἶπον, στενά μοι πάντοθεν, καὶ τὰ δύο μέγιστα εἰσί. πλὴν ἐγὼ τὸ φορέσαι, κατὰ τὴν γνώμην μου ἐνθάδε τάξιν ἡγοῦμαι κουφότερον. ἐρῶ δὲ καὶ τὸν λόγον δι' ὃν λέγω καλῶς ὡς νομίζω. ἐν τοῖς πρακτικοῖς οὐχ εὑρίσκονται ὑπογραφαί τινων Κληρικῶν. ὅμως οἱ πατριάρχαι καὶ οἱ ἐπίσκοποι εἶχον κληρικούς. ὑπέγραφον οὖν οἱ ἐπίσκοποι, οἱ δὲ κληρικοὶ συνεφόρευον τοῖς ἐπισκόποις καὶ οὕτως ἠκολούθουν τῇ γνώμῃ αὐτῶν, κατὰ τοῦτο οὖν λέγω καὶ αὐτὸς, ἵνα συμφορέσω, καὶ μὴ ὑπογράψω, ἀκολουθῶν τοῖς πρακτικοῖς, καὶ τῇ τάξει τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων. εἶπον δὲ πρὸς τὸν Φιλανθρωπινὸν, παρακαλῶ, ἵνα ἀναφέρῃς ὅσα προείρηκα, καὶ παρακαλέσῃς ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα ἐλευθερωθῶ παντελῶς. οὐδ' ὅλως γὰρ συναινῶ τοῖς γινομένοις. ὅταν δὲ ἴδῃς τοῦτο ἀδύνατον, τότε ἐξ ἀνάγκης αἰτεῖ, ἵνα συμφορέσω μόνον. ἠκολούθησε καὶ ὁ πρωτέκδικος τῇ ἐμῇ γνώμῃ, καὶ ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ ὕστερον. ἀπελθόντος οὖν τοῦ Φιλανθρωπινοῦ, καὶ ἀνενεγκόντος ταῦτα οὐκ ἤρεσαν.

hoc consensit, se subscripturum quidem, sed nullam personam in Unionis celebrandâ solennitate gestaturum: Ego vero contrà: Et quandoquidem necessitas nobis imponeretur aliquid efficere, ut affectus nostris concivibus pares monstraremus, adero pompæ Unionis deducendæ, sed non subscribam: Cui Mag. Scriniarius: An te nescis dictis tuis implicare, cum ego me sic facturum verbis repetitis promitterem? At, inquit Scriniarius, è duobus malis maximum eligis ut concedas: Ego vero dixi, utraque me mala constringere difficultatibus, utraque maxima videri: at perpensis circumstantiarum momentis levius æstimo malum, interesse ceremoniis quam subscribere: Quin & causam subjiciam cur ita arbitrer. Ex actis Conciliorum constat, neminem inferioris ordinis Sacerdotem Synodis subscribere solitum: Patriarchæ tamen & Episcopi dum celebrandis Conciliis interesant clericorum suorum obsequiis haud destituebantur: Episcopi ergò soli subscripserunt, Clericique Episcopos stiparunt in quibus potuerunt solennitatibus, sic ut eorum suffragiis assentiri viderentur: Ad eundem morem & ego, promptum me, alacremque præbebo, quo vis externi officij genere Unioni congratulari, at nollem subscribere. Tum versâ ad Philanthropinum scenâ: Te verò plurimum adhortor, hæc quæ nuper explicui syncerè ad Imperatorem deferre, & pro me intercedere, ut omnimodâ concurrendi necessitate immunis solvar, cui omnia displicent: Verum si me ab omnibus excusabilem non deprehendes, tum eam necessitatis partem injungi mihi impetres, ut ceremoniarum pompam expleam. Protecdicus meam protinus sententiam secutus est, & posteà Mag. Scriniarius. Abiens igitur Philanthropinus, hæc Imperatori renuntiavit, quæ nullo pacto placuere.

Τμῆμ. ι. Κεφ. ζ.

Ἀλλὰ πάλιν ἐλθὼν εἶπεν, ὁ βασιλεὺς ὁρίζει. ἤκουσα ὅσα λέγετε, ἐγὼ οὖν οὐκ εἰμὶ ἀρκετὸς εἰς τὸ ἕν. ἀλλὰ θέλω ἵνα καὶ ὑπογράψητε καὶ συμφορέσητε. ὀφείλετε πάντως ποιῆσαι καὶ τὰ δύο ἀπαραιτήτως. οὕτω γάρ ἐστι συμφέρον κατὰ πολλοὺς τρόπους, καὶ οὐκ ἐγχωρεῖ ἄλλως γενέσθαι. εἰ μὲν οὖν ποιήσετε καθὼς ὁρίζω ἤδη καλὸν, εἰ δὲ τὸ ἓν μόνον λέγετε, ἐγὼ τό γε νῦν λέγω ἵνα μηδὲ φορέσητε. εἰς τὸ ἑξῆς δὲ ποιήσω ὅσον προσήκει γενέσθαι εἰς ὑμᾶς, ὡς πρὸς τοὺς καταφρονήσαντας καὶ πρὸς τοὺς ἐμποδισμοὺς πρὸς τὸ παρὸν ἔργον τοῦτο ἐμποιήσαντας. ἔφη

Sect. X. Cap. VII.

Quare ad nos denuo reversus hæc retulit: Imperator vobis nunc ultimum denunciat: Audivi quæ dicitis: At neutra pars una mihi sufficit: utramque volo, ut & subscribatis, & unioni celebrandæ astipulemini: Duo igitur vobis incumbunt præstanda sub pænâ indeprecabili, quæ nostris rationibus conveniunt, adeo necessaria multis modis ut aliter se habere non possint: Quæ, si mihi obtemperabitis imperanti, vestræ saluti prospicietis: sin aliter unum tantum è duobus protenditis, jam vobis edico ut ad pompam non veniatis: In posterum intelligetis me in vos animadversurum vindictâ vestris meritis condignâ: qui & mea jussa vilipendere, & isti laudabili negotio tot impedimenta sub-

ἔφη πρὸς σοῦ ἄλλως ὁρίζει ὁ τῦτο. ἀπὸ μὲν τοῦ μεγάλου Ἐκκλησιάρχου, οὐκ ἔχομεν λόγον τινὰ μέχρι τοῦ νῦν, ὡς ἡ ἀλήθεια ἔχει. ὅσον δὲ ἀφ' ὑμῶν ἔχομεν. τί οὖν θέλεις πάλιν τούτους σοῦ λόγους ἐπὶ ἐστρέψαι τὸ γεγονός; δυσχεραινόντων οὖν πρὸς τοῦτο, καὶ ἀρνουμένων, κἀμὲ μάρτυρα προβαλλομένων, εἰ τοιοῦτόν τι συνειδα, πρὸς δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Φιλανθρωπινόν. καὶ ἐμοῦ μὴ εἰδέναι τοιοῦτόν τι διαβεβαιουμένου. εἶπε πάλιν αὖτις ὁ Φιλανθρωπινός, ὅτι οὐδὲν ὤρισέ ποτε καὶ εἰς τινας ἐγνωμοδοτήσατε, πλὴν οὕτως ὁρίζει. ἔχει τὴν γνώμην ὑμῶν καὶ τῶν β. τί οὖν ἔχετε λέγειν πρὸς αὐτό, βούλεσθε μετὰ τῶν ἄλλων ἀντιλέγειν τῷ βασιλεῖ καὶ εἰς τοῦτο; σκέψασθε εἰς πόσα καὶ τίνα ἐμπίπτετε. τότε οὖν συνοχωρηθέντες ἐνέδωκαν, καὶ ἀκόντες ποιῆσαι τὸ προςταττόμενον. εἶτα ἐπὶ κῆδη ἐμοὶ ὁ Φιλανθρωπινὸς συμφωνῆσαι καὶ ἐμὲ τούτοις ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἠνάγκαζεν ἀναβολὴν μὴ διδούς. ὡς οὖν εἶδον τὴν βίαν καὶ τὸ ἀπαραίτητον, καὶ ὅτι ἐναπελείφθην μόνος, καὶ ἀπὸ τῆς ἐμῆς ἐνστάσεως τῇ μὲν ἐκκλησίᾳ οὐδεμία βοήθεια προσγίνεται. ἐμοὶ δὲ βλάβη ἀνθρωπίνως ἐπακολουθήσει, εἶπον καὶ ἐγώ.

Ἐπειδὴ ὁρίζει ὁ αὐθέντης ἡμῶν ὁ βασιλεὺς ὅσα ὁρίζει. νομίζουσι δὲ καὶ πάντες, ὅτι τοῦτο ἐστι συμφέρον τῆς πόλεως, καὶ σύστασις τῶν Χριστιανῶν, ἵνα μὴ δόξω, ὅτι οὐδὲν ἀγαπῶ, οὐδὲ ἐφίεμαι τῆς συστάσεως, καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς πατρίδος, ἀλλ' ἐναντιοῦμαι τὸ πολὺ καλόν, καὶ τὴν βελτίωσιν αὐτῆς, καὶ τὴν ὠφέλειαν τῶν Χριστιανῶν καὶ τ' ἄλλα ὅσα ἀριθμοῦσιν ὑπὲρ τῆς πόλεως, ἐξ ἀνάγκης ἕπομαι τοῖς πολλοῖς, ἵνα ἐκπληρώσω τὸν ὁρισμόν, καὶ τὸ θέλημα τὸ βασιλικόν, διαμαρτυρόμενος καὶ νῦν ὅτι οὔτε τῇ γνώμῃ, οὔτε τῇ προαιρέσει μου δοξάζω τὸ γεγονός, ὡς ὑγιᾶ δόξαν τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν. οἶδε γὰρ ὁ Θεὸς τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς μου ὅτι οὐ στέργω τοῦτο, οὐδὲ ἑκουσίως ὑπογράφω. καὶ ἀπέρχομαι εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν ἐκείνου. ποιῶ οὖν τοῦτο κατὰ τὸ παρόν, καὶ πάλιν ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ βούλομαι εἰς ἐμαυτὸν καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

subjicere non veremini: Vestrum autem singulis hæc Imperator me jussit communicare: A Magno Ecclesiarchâ, ut verum fateamur, nullum hus usque consensum accepimus, at vos duos quod spectat vestrū consensum habuimus: Et quorsum nunc ambagibus vos involvitis, qui antecedaneâ affirmatione postulata obsignastis? Ad hæc cum indignabundi fremerent, & strenuè pernegantes ad me provocarent, si tale quid conscirem: etiam & ad ipsum Philanthropinum: Et cum ego nil tale me meminisse contenderem, Philanthropinus subintulit: Imperator mihi non aperuit, quando, aut de quibus estis suffragati: sed id asseris, habere se vestrorum duorum, affirmativa suffragia: Et quid his obmutire potestis? Imperatori contradicere? Videte in quanta incommoda vos induitis: Isti ad has angustias redacti submittunt, & se facturos quicquid manderet Imperator, pollicentur: Tum ad me conversus Philanthropinus, vehementer pressit, ut commilitonibus me meis adjungerem, idque sine cunctatione, nec enim moram ad consultandum indulsit. Itaque cum plane percepissem apertam vim, inexorabilem feveritatem, & quod solus jam relinquerer sine consorte, nec unius mei in adversum contentio Ecclesiæ nostræ quidquam esset lucrifactura, sed mihi met ipsi allatura ab hominibus damnum, annui, meamque adstipulationem in hæc verba compinxi.

Quando satis constet Imperatorem, nostrum supremum Dominum, autoritate absolutâ quæcunque vult mandare: Et cum fere omnes eâ fide imbuantur, hoc fore in civitatis nostræ emolumentum, & incrementum concordiæ ac caritatis Christianis omnibus, ne ipse videar, nec velle, nec amare fælicitatem Christianorum pace efflorescentem, nec meæ patriæ incolumitatem procurare, sed gloriæ natalis soli malignè obluctari, ac invidere utilitati Christianorum, aliaque nefaria admittere, quæ civitatis nomine mihi exprobrant, cogor necessitate, cum reliqua multitudine in suffragia descendere, ut Imperatoris voluntatem & jussa expleam: Interea, Deum hominemque obtestor, me nec sponte, nec consilio proprio, quod factum est approbare, aut Dogma Latinorum, ut orthodoxam Ecclesiæ nostræ doctrinam credere. Appello enim omnia scrutantem Deum, qui animæ meæ penetralia pervadit, quod nec lubenter unionem sancio, nec Definitioni subscribo, sed peccans ad divinæ misericordiæ aras confugio: Et licet invitus hæc pro præsenti incommodo præstare impellor, postea tamen mihi licebit quamcumque velim canere palinodiam, & hæc ad hunc modum gesta sunt.

Δευτέρᾳ δὲ ὥρᾳ μετὰ μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς Κυριακῆς συνήλθομεν εἰς τὰ βασίλεια πάντες οἱ τὴν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας σύνοδον ἐκπληροῦντες. ἦλθον δὲ καὶ ἐκ τοῦ πάπα ἐπίσκοποι, ὅ,τε Χριστόφορος, ἕτεροι δύο, καὶ πρωτονοτάριος εἷς, ὥστε θεωρεῖν πῶς καὶ παρά τινων ὑπογράφεται ὁ ὅρος. ἐκόμισε δὲ τὸν ὅρον ὁ Σεκουνδῖνος γεγραμμένον ἐν μὲν τῷ ἡμίσει μέρει τῆς αὐτῆς βεμβράνας λατινικῶς, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ ἡμίσει ἑλληνικῶς. νοσοῦντος δὲ τοῦ Ἡρακλείας ἔπεμψεν ὁ βασιλεὺς, τὸν Βουλλωτὴν, καὶ τὸν Σεκουνδῖνον, καὶ διεκόμισαν πρὸς αὐτὸν τὸν ὅρον μετὰ τοῦ Χριστοφόρου, καὶ ὑπέγραψεν ὁ Ἡρακλείας πρῶτον ὡς τοποτηρητὴς τοῦ Ἀλεξανδρείας θεωρούντων αὐτῶν. εἶτα ἔφερον τὸν ὅρον εἰς τὰ βασίλεια οὗ ἦμεν συνηθροισμένοι, καὶ ὑπέγραψε καὶ ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος, καὶ ἐφεξῆς οἱ λοιποὶ τοποτηρηταὶ καὶ ἀρχιερεῖς. μεθ᾽ οὓς καὶ ἡμεῖς οἱ δείλαιοι ἐθελοακουσίως οἴμοι, ὡς οἶδας Χριστὲ βασιλεῦ. στηρέσιον μὲν οὖν ἐλείπετο ἡμῖν τότε μηνῶν πέντε. Μαρτύρομαι δὲ τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν, ὅτι οὐδὲ μνήμη τούτου ἐγένετο παρά τινος τότε, οὐδ᾽ ἡ τυχοῦσα ἀπαίτησις παρά τινος τῶν ἡμετέρων, ἢ ὑπόσχεσις παρὰ τῶν λατίνων. ἀλλ᾽ εἰ καὶ πάντες τῇ ἐνδείᾳ συνειχόμεθα, ὅμως ἐν μυχοῖς καρδίας στένοντες καὶ δακρύοντες οἱ πλείους ὑπεγράφομεν. οἶδε ταῦτα ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροὺς, ὃς καὶ τὴν ἀξίαν ἀποδώσει δίκην τοῖς διαβάλλουσι τοὺς ὑπογράψαντας, ὡς ἐπὶ ἀπαιτήσει καὶ δόσει φλωρίων ὑπέγραψαν.

Ἔκλεισαν οὖν τὴν πύλην τῆς οἰκίας καὶ παρίσταντο ἑκάστῳ ὑπογράφοντι οἱ δηλωθέντες λατινεπίσκοποι θεωροῦντες, καὶ περιεργαζόμενοι πῶς ἕκαστος ὑπογράφει. καὶ περὶ μὲν τοῦ Ἐφέσου οὐδεὶς ἐλαλήθη λόγος· περὶ δὲ τοῦ σταυρουπόλεως, εἶπον οἱ μὲν ὅτι ὑπογράψει, τινὲς δὲ τῶν ἀρχιερέων εἶπον, ἀπελθέτω τις ἵνα φέρῃ αὐτὸν ἐνταῦθα. καὶ ἀπελθών τις ἐν τῷ καταλύματι αὐτοῦ οὐχ εὗρεν αὐτόν. καὶ εἶπεν ὁ Νικαίας, ἰδοὺ ἔχομεν καὶ εἰς τὴν φακῆν στίχον. αὐτὸς δὲ ὁ σταυρουπόλεως ἀρξαμένων συνάγεσθαι τῶν ἄλλων ἐπὶ τῷ ὑπογράψαι λάθρα ἐξελθὼν τῆς Φλωρεντίας φυγὰς ᾤχετο. ὑπογραφέντος

Ejusdem Dominici horâ secundâ post meridiem, convenimus in aulam Imperatoriam, quotquot Ecclesiæ nostræ Synodum complevimus: Quò unà venerunt missi à Papa Episcopi, Christophorus cum duobus aliis, & uno Protonotario, speculatum, quomodo, & à quibus Definitio subscriberetur: Definitionem adportavit Secundinus, scriptum in membranæ medietate primâ Latinè, & in alterâ medietate membranæ ejusdem Græcè: Ægrotante vero Heracleensi Imperator eò direxit Dominum Bullotam, & Secundinum, una cum Christophoro, ut definitionem deferant, cui subscripsit Heracleensis, Vicarius sedis Alexandrinæ, ipsis spectantibus: Dein retro gestatam in palatium quo permansimus congregati definitionem tulerunt, cui Primicerius subscripsit secundus, dein cæteri ordine Vicarij, tum præsentes: quos infrà nos miseri, qua volentes, qua nolentes, hei mihi! tu nosti, Rex noster Christe Jesu. Quinque mensium stipendia nobis tum supererant solvenda, & testem appello regnantem in Cœlis, & super omnia Deum, nulla tum mentio annonæ à cujusquam ore crepuit: nulla vel minima postulatio nostratium, vel pollicitatio Latinorum: sed quanquam omnes pudendâ inopiâ premeremur, tamen in cordium recessibus singultientes, cum lacrymis & suspiriis nostrorum plurimi subscripsimus: Hæc novit qui intima cordium & renum explorat Deus, qui & digna aliquando præmia retribuet iis qui subscribentes infamant, quasi à florenis postulatis & receptis inducti subscripsissent.

Obseratis igitur palatij portis unicuique subscribenti astantes prædicti Latinorum Episcopi inspiciebant acriter, & curiosè observabant, quomodo singuli Definitioni manum appinxissent: De Ephesio altum silentium; De absente verò Stauropolensi nonnulli amicorum subscripturum promittebant, alij quendam mandarunt, qui eum adduceret: sed missus in diversorio Episcopum non invenit: unde Nicænus hoc proverbium usurpavit: En cohortem ad lenticulam: ipse vero Stauropolensis, ut primum coire cœpissent ad subscriptiones, Florentiâ clam se subduxit. Finitâ demum Definitionis subscriptione, vocatos ad se qui subscripserant Imperator, humaniter allocutus est, nosque etiam familiariter adortus dixit: oportet vos Papam adire, ut contemplemini quo vultu & ille subscribat: statimque elegit decem primarios Archipræsules, quorum agmen duxit Trapezuntius, cum quatuor Crucigeris: & cum aliqui dicerent numerum nimis excrescere, tres vel quatuor omnino sufficere: Immo proficiscantur

τοῦ δὲ τοῦ ὅρου, μετεκαλέσατο σὺν ὑπογράψαντας ὁ βασιλεὺς καὶ προσειρήκειν εὐμενῶς τε καὶ ἀστείως ἡμᾶς ὑπεδέξατο καὶ εἶπεν, ὅτι δεῖ καὶ ὑμᾶς ἀπελθεῖν εἰς τὸν πάπαν, ἵνα ἴδητε πῶς ὑπογράψει κἀκεῖνος, καὶ ἐκλέγεται δέκα τῶν ἀρχιερέων σὺν τιμιωτέρους. ὧν πρῶτος ὁ Τραπεζοῦντος ἦν (καὶ οἱ σταυροφόρους) εἰρηκότος δέ τινος, τίς ἐστιν ἡ χρεία τῶν τοσούτων, ἀρκέσουσι τρεῖς ἢ δʹ, ὥρισεν ἀπελθέτωσαν ὅσους εἶπον, ἔδει καὶ πλείους εἶναι διὰ τιμὴν τοῦ πάπα. καὶ ὅσον οὔπω κομίσουσιν ἵππους, ἵνα ἀπέλθητε ἔφιπποι. τόδε ἕτερον ἦν τὸ κατασκευαζόμενον μᾶλλον δὲ τὸ δολίως καὶ ὑπούλως ῥαδιουργούμενον. ὅτε οὖν ἔφερον σὺν ἵππους καὶ ἡμεῖς προσκυνήσαντες τὸν βασιλέα ἐξηρχόμεθα ἀφικέσθαι εἰς τὸν πάπαν. ὥρισεν ὁ βασιλεὺς, ὅτι ὁ Νικαίας ἐστὶν ἀνατεθειμένος, ἵνα εἴπῃ λόγους τινὰς πρὸς τὸν πάπαν οὓς ἀκούσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐκεῖσε.

Ἀπήλθομεν οὖν μὴ εἰδότος τινὸς τῶν σταλέντων τί ὁ Νικαίας ἐρεῖ. καὶ εὕρομεν τὸν πάπαν καθήμενον μετὰ τῶν Καρδηναλίων, καὶ πάσης τῆς περὶ αὐτὸν συνόδου. ἐκαθίσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς. καὶ ἀρξαμένου τοῦ Νικαίας λέγειν εὐθὺς εἶπεν ὁ Ἰουλιανὸς Πρωτονοτάριε, σκρίβα. ἐκάθισεν οὖν ὁ Πρωτονοτάριος, καὶ ἕτεροι γραμματικοὶ, καὶ ἔγραφον ἐπιμελῶς ὅσα εἶπεν ὁ Νικαίας. ὃς καὶ βραχέα τινὰ προοιμιασάμενος εἰς τὸ περὶ τῆς τελειώσεως, τῆς ἱερᾶς καὶ μυστικῆς θυσίας τὸν λόγον κατέληξε εἰπὼν, ὅπερ δοξάζει ἡ ἁγία Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία περὶ τῆς τελειώσεως τῶν θείων δώρων τοῦτο δοξάζομεν καὶ ἡμεῖς. ὅτι αἱ θεῖαι καὶ δεσποτικαὶ φωναί εἰσιν αἱ ἁγιάζουσαι καὶ τελειοῦσαι τὰ θεῖα δῶρα, ἤγουν τὸ, λάβετε φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. καὶ τὸ πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, καὶ συμφωνοῦμεν καὶ κατὰ τοῦτο ὑμῖν. οὐ γὰρ δοξάζομεν ἄλλο παρὸ ὑμεῖς λέγετε καὶ δοξάζετε. συμβάλλεσθαι δὲ φαμὲν καὶ τὸν ἱερέα πρὸς ταῦτα ὡς τὸν γεωργὸν πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἐκ τῆς γῆς φυομένων. τὸ δὲ πᾶν εἰς τὰς δεσποτικὰς ἐκείνας φωνὰς ἀνάγομεν, καὶ ἐσμὲν καὶ εἰς τοῦτο σύμφωνοι ὑμῖν.

Οὗτος μὲν ἦν ὁ σκοπὸς τῶν λόγων τοῦ Νικαίας. ἐπλάτυνε δὲ τούτους μετὰ φιλοτιμίας καὶ φράσεως ῥητορικῆς. καὶ εἶπεν αὐτὸν ὡς ἀπὸ τῆς κοινότητος, μὴ εἰδότων ἡμῶν

cantur quot nominavi, inquit Imperator, & istis plures etiam designare fortasse conveniret in honorem Papæ: & si parumper præstolabimini, equos transmittent, qui vos subvehant in aulam. Quin & aliud fuit pertractatum, vel ut verius dicam, malâ fide & dolosâ flagitiosè procuratum, Nam ut allatis equis egredientes Imperatorem prætervehebamur cum debitis reverentiis, Papam adituri, Imperator elata voce inclamavit: Nicæno mandatum esse ut ad Papam explicet Orationem, quam audietis cum illuc perveneritis.

Progredimur itaque fide implicitâ: nec enim quisquam è toto cætu missorum, scivit quid dicturus esset Nicænus: Papamque invenimus sedentem cum Cardinalibus ut assuevit, circumfundente Papam totâ Synodo Latinorum. Tum etiam & nos assedimus: Ac ut primum os aperuit ad loquendum Nicænus, Julianus alte vociferavit, Protonotarie scribe: Quare Protonotarius, cum suis Grammaticis, locum capessit, & quicquid Nicænus dixit chartis diligenter commendant: Nicænus vero in proæmio pauca prælibans, versus finem, ad consecrationem tremendi ac mystici sacrificii, orationem circumflexit, his fermè verbis: Quicquid sancta Romana Ecclesia in articulo consecrandi Sacramentum credit, idem & nos credimus: Nempe divina Domini nostri verba, sumite, edite, hoc est corpus meum, bibite ex illo omnes, hic est sanguis meus, elementa consecrant: In hoc vobiscum consentimus, nec à vobis quicquam diversum opinamur: Conferre tamen sacerdotis ministerium, eo plane modo, quo Agricolæ labor ut terra fruges emittat: sed tota benedictio, à Dominicis verbis pendet: Id vobiscum tenemus, nec à vestris sensibus vel latum unguem variamus.

Ad hunc scopum Nicænus collimavit, oratione satis prolixâ, quam venustis phrasibus, & Rhetoricâ eloquentiâ explicuit tanquam à communi Græcorum consensu, nobis nec consentientibus, nec scientibus, sed tota erat dolosa machinatio & callida vafrities. At Nicæni Orationem Latini in Definitionem inseri petiverunt, quod Imperator nullatenus admisit: Verebatur enim ne cum Constantinopolin rediisset, perfidiæ postularetur ab iis qui asseverare non erubescerent, quod eum sacris operandi Canonem quem Magnus Basilius & Divinus Chrysostomus nobis legassent, derivatum ab ipso fratre Domini Jacobo, jam Imperator Latinis proditum, evertisset: Sed Latini cum nobis gravissime incumberent, & instantissimè flagitarent Confessionem aliquam nostri consensus cum illis ad eum articulum, habere scriptam, quæ manaret ad posteritatem, Imperator

ἡμῶν, μήδε τῆς κοινότητος συμφωνούσης εἰς ταῦτα. τοῦτο δὲ ὅλον πανουργία καὶ σκευή. οἱ λατῖνοι γὰρ ἐζήτουν γραφῆναι τοῦτο καὶ εἰς τὸν ὅρον. ὁ δὲ βασιλεὺς, οὐδ᾽ ὅλως παρεδέχετο τοῦτο. δεδιὼς μήποτε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπανελθὼν δώσῃ αἰτίαν τοῖς βουλομένοις λέγειν ὅτι ἀνέτρεψεν ὁ βασιλεὺς τὴν ἱερουργίαν, ἣν ὅτε μέγας Βασίλειος, καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος παρέδωκαν ἡμῖν, ἀπὸ τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου παραλαβόντες. τῶν οὖν λατίνων ἐπικειμένων καὶ ζητούντων ἔχειν καὶ περὶ τούτου ἔγγραφον ἡμῶν ὁμολογίαν συνεσκεύασεν ὁ βασιλεὺς, ἵνα κηρυχθῇ τοῦτο παρὰ τοῦ Νικαίας ἐνώπιον τοῦ πάπα, ὡς ἀπὸ τῆς κοινότητος, παρόντων καὶ τῶν κρειττόνων ἐξ ἡμῶν, καὶ γραφῇ ἐκεῖσε παρὰ τῶν λατίνων, καὶ κηρυχθῇ εἰς ἅπαντα τὰ ἐκείνων γένη. ὃ καὶ γέγονε καὶ ἀκόντων ἡμῶν, καὶ μηδέν τι περὶ τούτου προεγνωκότων. μετὰ τοιαύτης καθαρότητος, καὶ συμβουλῆς, καὶ ἐλευθερίας, καὶ συμφωνίας πάντα ἐπράττοντο.

perator ità rem struxit, ut Nicænus ea concionaretur coram Papâ, quasi è toto Concilio Græcorum, astantibus nostrorum aliquot præcipuis: quæ à Latinis ibidem transcripta, in Latinum genus omne pervolitarent: Quod & factum prodiit, nobis maximè invitis & de ea re nihil omnino præmonitis: tantâ integritate, consilio, ac libertate, fraterno affectu ac caritate, cuncta inter nos & Latinos transigebantur.

τμήμ. ι. κεφ. θ.

Μετὰ δὲ τὸ τελεσθῆναι τοὺς περὶ τούτου λόγους, καὶ γραφῆναι παρὰ τῶν λατίνων ἀνέστημεν πάντες, καὶ ἐξήλθομεν εἰς ἡλιακὸν, εἰς ὃν καὶ ὁ πάπας ἐξελθὼν, καὶ τὰς ἐν τῷ ὅρῳ ὑπογραφὰς ἡμῶν θεωρήσας ὑπέγραψε καὶ αὐτὸς, ἱστάμενος ὄρθιος, ἐπὶ ἀναλογίου, ἐρείσας τὰς χεῖρας καὶ τὸν ὅρον. ἠρώτησε δὲ εἰ ὑπέγραψεν ὁ Ἐφέσου καὶ ἀκούσας ὡς οὐχ ὑπέγραψεν, ἔφη λοιπὸν ἐποιήσαμεν οὐδέν. μετὰ τοῦτο εἶπεν αὔριον μέλλομεν λειτουργήσειν καὶ τελειώσειν τὴν ἕνωσιν. ἐμάθομεν οὖν ὅπως τινὲς τῶν ὑμετέρων βούλονται μεταλαβεῖν τῶν ἀχράντων μυστηρίων. διὰ τοῦτο λέγομεν ἀπὸ τοῦ νῦν, ἵνα οἱ βουλόμενοι μετασχεῖν τούτων ἐγκρατεύσωνται καὶ ἁγνίσωνται, καὶ ἑτοιμάσωνται πρὸς τοῦτο. καὶ ἡμεῖς ἀκούσαντες ἐξεπλάγημεν. ὁ δὲ Μιτυλήνης ἠλλοιώθη. ἠκηκόει μὲν γὰρ πρότερον ὅτι αὐτὸς βούλεται μεταλαβεῖν ἀπὸ τῆς τῶν λατίνων ἀζυμοθυσίας καὶ ἠπιστοῦμεν. τότε δὲ πιστεύσαμεν τοῦτο, ἀπό τε τῶν λόγων τοῦ πάπα, καὶ ἀπὸ τῆς προσωπικῆς ἀλλοιώσεως τοῦ Μιτυλήνης. ὃς καὶ αἰσχυνθεὶς παρῃτήσατο τὴν κοινωνίαν. πρὸς δὲ τοὺς λόγους τοῦ πάπα ἔφη ὁ Νικαίας. ὅτι οἱ ἡμέτεροι, ἐγκρατεύονται ἀεὶ, καὶ μετ᾽ εὐλαβείας διανύουσι πάντα τὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν βίον. νῦν δὲ ἤκουσαν καὶ ἃ ὥρισεν ἡ μακαριότης σου, καὶ εἰ βούλεταί τις μεταλαβεῖν ἑτοιμασθήσεται ἔτι καὶ μετὰ πλείονος προσοχῆς.

SECT. X. CAP. IX.

Postquam desiissent ulteriora de hoc negotio verba movere, & Latini subscripsissent, assurgentes exivimus in procestrium, quo se Papa etiam contulit, & cum subscriptiones nostrorum, oculis circumlustrasset, subscripsit & ipse, stans arrecto corpore, manuque & Definitionis Membranâ, ad analogiam firmatis: & interrogavit, num Ephesius Definitioni subscripsisset: cumque audiisset Ephesium non subscripsisse: Ergo, inquit, nihil præstitimus: Dein & dixit, Cras solennem Liturgiam celebrabimus, unionem consummaturi: Et quoniam rumor percrebuit, quosdam vestratium de nostris intemerandis mysteriis participare velle, ideo hortamur ut ab hoc instanti nobiscum communicaturi se lustrent, expurgentque prævià abstinentiâ, & paratos se ad fruendum his dapibus expediant: Quod ubi auribus insonuisset nostris, cohorruimus: sed Mityleneus mutaverat fidem, transfuga ad Latinos, & ad Papæ verba erubuit, quem antea accepimus de Nonfermentatis Latinorum manducaturum, at meliora speravimus: Tum vero credidimus, tam propter Papæ sermonem, quam ipsius Mitylenæi gestum, qui ad Papæ verba rubore perfusus posteà Sacramentum abjuravit. Verum Papæ verbis Nicænus respondit: Nostros homines ad tantam temperantiam, sanctimoniam, pietatem, totam vitam componere, quasi quotidie essent participaturi: Nunc autem Beatitudinis tuæ expergefacti tubâ multo magis desudabunt, si qui inter illos communicare instituerunt, ut majori deliberatione animorum, se cælesti mensæ convivas adjungant.

Τῇ δὲ ϛ τοῦ Ἰουλίου τῆς β νεμήσεως τοῦ ϛϡμζ ἔτους ἡμέρᾳ β συνηθροίσθη πᾶς ὁ ἐν Φλωρεντίᾳ λαὸς, εἰς τὴν ἐν αὐτῇ μεγάλην ἐκκλησίαν ἅμα πρωΐ. προεκηρύχθη γὰρ ὡς ἑορτάσιμος αὕτη ἡ ἡμέρα καὶ οὐδεὶς ἐτόλμησε, ἢ ἐνεργείας τινὸς ἅψασθαι, ἢ ἐργαστηρίου τινος θυρίον ἀνοῖξαι. ἀλλὰ πάντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνίεσαν. πρὸ πάντων δὲ ἐπεδήμησεν ἐν ταύτῃ ὁ βασιλεὺς, εἶτα ἡμεῖς, καὶ εὐθὺς ὁ πάπας, ὃς καὶ ἐφόρεσε σὺν τοῖς Καρδηναλίοις καὶ ἐπισκόποις αὐτοῦ. εἶτα οἱ ἡμέτεροι ἀρχιερεῖς, κατὰ τάξιν σὺν δύο προσερχόμενοι, καὶ μετάνοιαν ποιοῦντες ἠσπάζοντο τὴν χεῖρα τοῦ πάπα, καὶ στρεφόμενοι εἰς τοὺς ἰδίους ἤρχοντο τόπους, καὶ φορέσαντες τὰς ἀρχιερατικὰς ἀλλαγὰς ἵσταντο. τόπος δὲ ἦν ὁ ἐξ ἀρχῆς ἀπονεμηθεὶς τῷ βασιλεῖ τε καὶ αὐτοῖς μεθ' οὓς ἐφορέσαμεν καὶ ὅσοι παρ' ἡμῖν ἐκ τῆς ἡμετέρας τάξεως, ἄνευ μόνου τοῦ ἄρχοντος τῶν Μοναστηρίων καὶ τῶν ἱερωμένων ψαλτῶν. οὗτοι γὰρ συμπαρῆσαν ἡμῖν πλὴν οὐκ ἐφόρεσαν. ὡσαύτως οὐδὲ ὁ Ἀγχιάλου ἐφόρεσεν. ὁ δὲ Ἡρακλείας ἐνοσηλεύετο, καὶ διὰ τοῦτο οὐ παρῆν.

Ἤρξαντο οὖν οἱ τῶν λατίνων ψαλταὶ, ἀπὸ δευτέρας ὥρας τῆς ἡμέρας, καὶ ἔψαλλον. καὶ εὐθὺς ἔστη ὁ πάπας, εἰς τὸ κατὰ πλάτος μέσον τοῦ ναοῦ, καὶ ἵστατο ὄρθιος ἀκλινὴς οὐδὲν που προσεγγίζων ἢ ἐπί τι στηριζόμενος, μονώτατος ἐπὶ παρατάσει τριῶν ὡρῶν ἔγγιστα, ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἔψαλλον ἄσματά τινα εὐχαριστήρια ὡς ἐκείνοις ἐδόκει. ἡμῖν δὲ ὡς ἄσημοι ἐδόκουν φωναὶ ἐμμελεῖς. εἶτα ἔψαλλον καὶ οἱ ἡμέτεροι ψαλταὶ τὴν μεγάλην δοξολογίαν, καὶ μετ' αὐτὴν τὸ-σήμερον ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡμᾶς συνήγαγεν. εἶτα τὸ εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. καὶ μετὰ τὸ τελεσθῆναι τὰ τοιαῦτα ἄσματα, ἀπῆλθεν ὁ πάπας, καὶ ἔστη εἰς τὸν ἴδιον θρόνον.

Ἀνέβη δὲ ὁ Ἰουλιανὸς, καὶ ὁ Νικαίας εἰς τὸ πέργουλον ἀναγνῶναι τὸν ὅρον, καὶ πρῶτον ἀνέγνω αὐτὸν ὁ Ἰουλιανὸς λατινικῶς. εἶτα ἠρώτησε τοὺς ἰδίους ἀρχιεπισκόπους εἰ ἀρέσκει αὐτοῖς ὁ ὅρος, καὶ πάντες ἅμα ἐβόησαν πλάτζατ, πλάτζατ. εἶτ' ἀνέγνω αὐτὸν ὁ Νικαίας ἑλληνικῶς. καὶ ὕστερον εἶπεν,

Sexto vero Julij, Indictionis secundæ, anni à mundo condito sexies Millesimi Nongentesimi quadragesimi septimi, hebdomadis feriâ secundâ, Universus civitatis Florentinæ populus, in magnam ejusdem Ecclesiam summo mane confluxit, qui dies præconis voce adeo festus solennitati indicebatur, ut nullus opifex diurni quicquam pensi summis digitis attingere, vel officinæ fores recludere auderet: sed omnes conferti Ecclesiam constipavere. Primus & ante omnes Imperator ipse intravit Ecclesiam, tum nos: & mox ipse Pontifex sacris operaturus cum suis Cardinalibus, & Episcopis. Et statim nostri præsules per singulos binos in seriem collocati, & inclinatis reverenter corporibus, Papæ manus exosculati, ad sua loca diverterunt: ibidemque infulis adornati Episcopalibus constiterunt. Locus fuit idem qui Imperatori ac ipsis ab initio designatus: Quorum ordini nos adjuncti processimus, exceptis duntaxat Monasteriorum præfecto, & consecratis Cantoribus: qui aderant, sed chorum solennem non ingrediebantur, sicuti nec Anchialius Episcopus: Heracleensis adversâ valetudine laborans, medicorum præceptis sese attribuebat.

Ab hora secunda pomeridianâ Latinorum Psaltæ cœperunt cantillare, quorum ad exordia Papa è throno descendit in templi meditullum, si latitudo spectetur: & stetit in pavimento toto corpore erectus, nec in ullum latus reclinis, nulli rei applicitum se firmans, nulli fulmento incumbens, solus per longa trium horarum spatia: tamdiu enim durarunt hymni isti gratulatorij, prout ipsis visum fuit cantica præcipere: At nobis non aliter visi sunt hymni quam resonantia inarticulata verborum, & harmoniæ venusta inconcinnitas. Tum etiam & nostri cantores increpuere: Magnam Doxologiam & Hodie Gratia Spiritus Sancti nos sociavit, ac tandem Lætentur cæli, terra jubilet: quibus peractis Papa in suum se thronum reposuit.

Atque illico pergulam conscenderunt Julianus & Nicænus Definitionem perlecturi, primusque Julianus perlegit Latinis verbis, suosque interrogavit Archiepiscopos, an Definitio arrideret? qui unanimi voce eboarunt, placet, placet. Tum Nicænus eandem græce percucurrit, ac conversus ad suos, vos etiam sciscitabor, inquit, & respondete: An grata vestris auribus insonuit quam nuper audivistis Definitio? Cumque plurimi gratam vocibus significassent, in amplexus mutuos Julianus & Nicænus se implicuere, & descendentes in suum quisque se recepit locum: Posthæc, sacra Liturgica inchoarunt, tres operati,

εἶπεν, ἐρωτήσω κἀγὼ ὑμῖν λόγον, ἀποκρίθητέ μοι. ἀρέσει ὑμῖν ὁ ἀναγνωσθεὶς ὅρος, καὶ εἶπον οἱ πολλοὶ ἀρέσει. καὶ παρ' εὐθὺς περιεπτύξαντο ἀλλήλους ὁ Ἰουλιανός τε καὶ ὁ Νικαίας. καὶ ἐποίησαν ἀσπασμὸν, καὶ οὕτω κατῆλθον καὶ ἔστη ἑκάτερος εἰς τὸν ἴδιον τόπον. εὐθὺς δὲ ἤρξατο ἡ λειτουργία, καὶ ἐλειτούργησαν τρεῖς. ὧν ὁ εἷς ἦν διάκονος. ὁ δὲ πάπας ἵστατο εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ.

Καὶ ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ τῆς λειτουργίας ἀπῆλθεν ὁ Φιλανθρωπινὸς εἰς τοὺς ἄρχοντας τοῦ πάπα τοὺς φυλάσσοντας τὸ ὕδωρ δι' οὗ ἔμελλεν ὁ πάπας νίψασθαι. οἳ καὶ ἵσταντο βραχύ τι παραλλάττοντες τὸ μέσον τοῦ ναοῦ. ἐκεῖσε οὖν ἀφῆκε πᾶν εἴ τι ἐφόρει ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ καταλείφθη ἀσκεπής. εἶτα ἐπέθηκαν αὐτῷ ὀθόνην μεταξωτὴν μηκίστην χρυσόλωρον διὰ παντὸς τοῦ μήκους, ἔχουσαν συχνὰ τὰ χρυσόλωρα ἐξυφασμένα. ἧς τὸ μὲν ἄκρον ἀφῆκαν ἀπαιωρεῖσθαι ὄπισθεν ἐπὶ τῶν νώτων αὐτοῦ. τὸ δὲ λοιπὸν ἀπὸ τοῦ ὤμου ἐπὶ τὸ στῆθος ἐγκαρσίως ὑπὸ τὴν μασχάλην διελάσαντες, καὶ διὰ τῶν νώτων ἐπὶ τὸν ὦμον ἀναγαγόντες, τὸ περιττὸν ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἀφῆκαν ἐκκρέμασθαι ὡς ἂν ἐκμάσσῃ αὐτῷ τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας ὁ πάπας. εἶτα ἔδωκαν αὐτῷ δύο μεγάλα χέρνιβα, ἔχον ἑκάτερον λεοντόμορφον στόμιον, καὶ εἰς τὸ ἓν μὲν ἔβαλον ὕδωρ διανίψασθαι τοῦ πάπα ἀπογευσάμενοι πρῶτον αὐτοί, τὸ δὲ ἕτερον ἦν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ τῆς νίψεως ὕδατος. κατέχων οὖν ταῦτα ὁ Φιλανθρωπινὸς ἀσκεπὴς, διῆλθε διὰ μέσου τοῦ ναοῦ ὡσεὶ ἐκ βημάτων διάστημα μέχρι τοῦ ὅπου ἵστατο ὁ πάπας καὶ προσεκύνησεν αὐτὸν, καὶ ἀπεγεύσατο πρῶτον ὁ Φιλανθρωπινὸς τοῦ ὕδατος διὰ τοῦ στομίου. εἶτα κατέχεεν κατὰ βραχὺ ἐπὶ τῶν χειρῶν τοῦ πάπα. οὗ καὶ νιψαμένου καὶ ἐκμάξαντος τὰς χεῖρας τῇ ὀθόνῃ πάλιν ἐστράφη ὁ Φιλανθρωπινὸς, καὶ ἐλθὼν δέδωκε τὰ χέρνιβα καὶ τὴν ὀθόνην τοῖς δεδωκόσιν.

Περὶ δὲ τὸ μέσον τῆς λειτουργίας, τὸ αὐτὸ γέγονεν ἀπαραλλάκτως διὰ τοῦ πρέσβεως τῶν Ῥώσων. τοῦ Ῥωσίας αἰτησαμένου αὐτὸ πρότερον διὰ τιμὴν αὐτοῦ, τε καὶ τοῦ ῥηγός. καὶ ἐν τῷ τέλει πάλιν τῆς λειτουργίας τὸ αὐτὸ διὰ κύρου Γεωργίου τοῦ δισυπάτου. μεταξὺ δὲ τῆς λειτουργίας ὁσάκις ἔδει θυμιᾶσαι οὐκ εὐλόγει τὸ θυμίαμα ὁ λειτουργῶν,

rati, Diaconus cum duobus ſacerdotibus, Papa autem ſtabat erectus in throno.

Ut Liturgiam auſpicati ſunt, noſter Philanthropinus ad principes papales acceſſit, lymphæ cuſtodes, quâ Papam oportebat manus abluere: ſtabant autem illi aliquantillum in latus alterum declinantes à Templi meditullio, ubi Philanthropinus abſtulit reverenter, ſi quid pilei in vertice geſtabat, & toto capite ſtetit denudato: Tum illi, homini induunt mantile holoſericum prælongum, ac ſpatioſum, cujus extremam fimbriã per ambo latera aureus limbus circumquaq; claudebat, aliis inſuper crebris liciis ex eodẽ auro intertextis opere Phrygiano: quod ita aſtringebant, ut una extremitas à tergo penſilis volitaret, reliquumque mantile per humerum obliquabant in tranſverſum pectoris, & ſub axilla per dorſum ad eundem humerum revocabant, ut altera extremitas anterius promineret Papæ manibus abſtergendis: Ac eidem tradiderunt duo grandiora malluvia, utrumque ferens in ſummo oris margine effigiem Leonis cælatam: in unum aquam infundebant, cum prægustaſſent, ad Papæ manus lavandas, alterum recipiebat aquam ex ablutione decidentem: Quibus armatus Philanthropinus, recta gradiens per Templi meditullium capite detecto, in ſpatium ferme ſexaginta paſſuum, ad Papæ thronum ſe ſtitit, ipſumque veneratus, & aquam prælibans, ſenſim effudit in manus Pontificis, quas ubi Pontifex abluiſſet ac deterſiſſet mantili, Philanthropinus quo venerat eodem repedavit, & malluvia cum mantili primis porrigentibus reſtituit.

Circa medium Liturgiæ eadem repetebantur abſque diſcrimine per Legatum Imperatoris Ruſſiæ, quod Metropolitanus Ruſſiæ impetraverat à Papa ſuum ſuique regis in honorem: & rurſus in fine Liturgiæ per Dominum Georgium Biſconſulem: Inter vero Officij ſacri celebrationem, quoties odores eſſent ſuffiendi, ſuffimento non benedixit ſacris operans ſacerdos, ſed odoramenta ad Papam apportabat, cum acerrâ argenteâ deauratâ, factâ in formam actuarij. Tum Cardinales utrimque thronum Papæ ſtipantes, mitram ei, & quicquid aliud geſtabat vertice, de capite tollebant, dum ille nudus capite aromata odorifera, in thuribulum injiceret propriis manibus, benediceretque, ac traderet diacono adolenda. Lecturus Evangelium primo pedes Papæ exoſculabatur, tum ſe in medium ſiſtens, legenda articulatim pronuntiabat: Conſtitimus & nos ſuccincti ornamentis durante totâ Liturgiarum ſolennitate: ſic & Latini ſacris initiati ordinibus: Nihil autem nobis manſit in hac ſcenâ peragendum, niſi quod tempore mutuorum amplexuum ut Latini

γῶν, ἀλλὰ προσέφερον τῷ πάπᾳ τὸ θυμίαμα μετὰ καυστρίου ἀργυροδιαχρύσου εἰς σχῆμα ἀκαλίου κατεσκευασμένου, καὶ ἑκατέρωθεν τοῦ πάπα ἱστάμενοι Καρδινάλιοι ἀνελάμβανον τὴν μίτραν, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καλύμματα. ὁ δὲ ἀσκεπὴς ἔβαλλε τὸ θυμίαμα εἰς τὸ θυμιατήριον ἰδίαις χερσὶ. καὶ ηὐλόγει αὐτὸ, καὶ οὕτως ἐπέτρεπε τῷ διακόνῳ καὶ ἐθυμία. ὁ δὲ μέλλων ἀναγνῶναι τὸ εὐαγγέλιον πρῶτον ἠσπάζετο τὸν πόδα τοῦ πάπα, εἶτα ἵστατο εἰς τὸ μέσον, καὶ ἀνεγίνωσκεν. ἱστάμεθα οὖν καὶ ἡμεῖς ἐνδεδυμένοι τὰς ἰδίας ἀλλαγὰς παρ' ὅλην τὴν λειτουργίαν. ὁμοίως καὶ οἱ λατῖνοι οἱ ἱερωμένοι. πλὴν οὐδὲν ἄλλο πεποιήκαμεν, εἰ μὴ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἀσπασμοῦ οἱ μὲν λατῖνοι ἠσπάσαντο ἀλλήλους καθὼς ἵσταντο. ἡμεῖς δὲ πάλιν ἠσπασάμεθα ἀλλήλους. ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ.

Ὁ δὲ πάπας ἵστατο μὲν εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ περικείμενος καὶ αὐτὸς τὴν παπικὴν ἀλλαγήν. μεταξὺ δὲ τῆς λειτουργίας, ἦλθεν εἰς τὸ ἀλτάριον, καὶ εἶπεν εὐχὴν ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, ἔχων καὶ δύο Καρδιναλίους ἑπομένους καὶ ὑπηρετοῦντας αὐτῷ, καὶ αὖθις ὑποστρέψας ἵστατο εἰς τὸν θρόνον. ἡ δὲ λειτουργία ἱερουργεῖτο παρὰ τῶν ἀρξαμένων ἱερουργεῖν αὐτήν. τελεσθείσης δὲ αὐτῆς ἤγαγον τὸ ποτήριον εἰς τὸν πάπαν ἱστάμενον εἰς τὸν ἴδιον θρόνον. ἐφόρει οὖν ὁ πάπας χειρορθία, καὶ μετ' αὐτῶν ἁψάμενος σίφωνος λεπτοῦ σωληνοειδοῦς μαλαγματηροῦ μετέλαβε δι' αὐτοῦ. εἶτα διεκόμισαν τὸ ποτήριον εἰς τὸ ἀλτάριον κἀκεῖσε μετέλαβον καὶ οἱ λειτουργήσαντες ἐκ τοῦ ποτηρίου, καὶ οὕτως ἀπεδύθημεν ἅπαντες τὰς ἱερατικὰς στολὰς, καὶ ἀπῆλθεν ἕκαστος εἰς τὸ ἴδιον κατάλυμα. καὶ οὕτως ἐτελέσθη ἡ δοκοῦσα ἕνωσις.

ni ſe invicem brachiis innexuere, ita nos noſtrates accepimus, prout quis cuique adſtitit vicinus.

Quin & in throno Papa ipſe conſtitit, indutus mitrâ & Papali paludamento, ſemel tamen inter miſſificandum deſcendens ad altare, precem fudit ſuper ſacrificium, comitantibus à tergo binis Cardinalibus, eique miniſtrantibus, & ſtatim revertebatur ad thronum: Liturgia tota celebrabatur, ab iiſdem hominibus, qui occeperant: Et conſecrato Sacramento calicem ad Papam attulerunt, in throno ſtantem: quem primò prehenſum manu elevatâ oſtentabat, dein ſumptâ ab afferentibus exili fiſtulâ ſeu tubo, oblongo & cavo, ad inſtar canalis in aquæductibus, ſed non grandiori quam Catheter Medicorum, exſugens è calice vinum hauſit Papa, ac communicavit: Exinde Calice ad aram relato, ex eodem participarunt quotquot ſacris operabantur: Atque ita exuti ſtolis prælaticis diſceſſimus, & ad ſuum quiſque properavit diverſorium: Et hoc modo concinnata eſt reconciliatio cum Latinis, quæ viſa eſt multis dici & haberi Unio.

τμήμ. ι. κεφ. ια.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ μεταπεμψάμενος ὁ βασιλεὺς τὸν Ῥωσίας, τὸν Νικαίας, τὸν μέγαν Χαρτοφύλακα, καί με τὸν μέγαν ἐκκλησιάρχην, ἔπεμψεν ἡμᾶς εἰς τὸν πάπαν. ὁρίσας εἰπεῖν αὐτῷ οὕτως. ἰδοὺ ἡ ἕνωσις ἐτελέσθη Θεοῦ χάριτι καὶ ἐγένετο καὶ ἡ ἑορτάσιμος λειτουργία χθὲς παρόντος παντὸς τοῦ πλήθους λατίνων τε καὶ γραικῶν. ἐπεὶ οὖν ἡνώθημεν, καὶ οὐκ ἔστι τις διαφορὰ μεταξὺ ἡμῶν, ἀλλὰ συνιστάμεθα ὑμῖν ἱερουργοῦσι, καὶ ἐφάνημεν τοῖς πᾶσιν ἀπονέμοντες τὸ προσῆκον σέβας τῇ ἱερουργίᾳ ὑμῶν. δεῖ πάλιν κατὰ τὸν ἴσον καὶ ὅμοιον τρόπον παρουσίᾳ καὶ προτροπῇ τῆς σῆς μακαριότητος συναχθῆναι σὺν αὐτοῖς πάντας ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς ἂν καὶ οἱ ἡμέτεροι ἱερουργήσωσι, συνισταμένων καὶ ὑμῶν, καὶ θεωρούντων τὴν ἱερουργίαν τῆς ἡμῶν ἐκκλησίας ὡς προσήκει. ὡς ἂν ἡ ἰσότης κατὰ πάντα, καὶ ἐν ἡμῖν τη-

SECT. X. CAP. XI.

Poſtridie vero Imperator accerſitis ad ſe Ruſſiæ Metropolitano, Nicæno, Mag. Scriniario, Mihique ipſi Mag. Eccleſiarchæ, dedit in mandatis Papam adire, & hæc Imperatoris nomine profari. Ecce jam unio eſt conſummata, ſit laus Deo: Et heri Miſſa ſolenniter celebrata, univerſam Latinorum, Græcorumque turbam, ad ſpectaculum evocavit: Quandoquidem igitur in fœdera coaluimus, nec ulla nos ulterior differentia diſterminat, quin & vobis ſacrificantibus interfuimus, omnemque cultum, quem tantæ rei Majeſtas, & noſtra in concordiam redintegratio poſtulabant, impertivimus: Vobis pari modo incumbit, mandante tua beatitudine, ut iiſdem Latinis, Græciſque in eandem Eccleſiam congregatis vos intereſſe dignemini, dum noſtri ſacra peregerint: ut ritus noſtros, & qualia demum noſtræ Eccleſiæ ſacra ſint, cum benevolentiâ ac animorum affectu contemplemini: ut noſtrum aliqua ſaltem ratio haberi videatur & compenſatio fidelis amicitiæ: Tuam igitur Bea-

τηρηθείη. χρὴ οὖν ἵνα προστάξῃ ἡ μακαριότης σου καὶ τὴν πάνδημον συνέλευσιν καὶ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν τελεσθήσεται. ἀπελθόντες οὖν ἀνηνέγκαμεν ταῦτα τῷ πάπᾳ, παρόντων καὶ τῶν Καρδιναλίων, καὶ τῶν ἐκκρίτων ἐπισκόπων τῶν βουλευτῶν. ἀπαγαγόντες δὲ ἡμᾶς ἐκεῖνοι εἰς ἕτερον κελλίον ἐβουλεύσαντο ἱκανῶς. εἶτα ἦλθεν ὁ Ἰουλιανὸς καὶ ὁ Καμαρέριος καὶ ὁ Φιρμάνος καὶ εἶπον ἡμῖν. ὑμεῖς ζητεῖτε, ἵνα λειτουργήσητε παρόντος τοῦ πάπα, καὶ ἡμῶν πάντων. οὔτε οὖν ἡμεῖς οἴδαμεν, ὁποία τίς ἐστιν ἡ λειτουργία ὑμῶν, οὔθ' ὁ πάπας. ἐρωτῶμεν οὖν, ἵνα εἴπητε ἡμῖν πῶς γίνεται ἡ λειτουργία ὑμῶν, καὶ διηγήσησθε ὡς δυνατὸν ἅπασαν τὴν γινομένην ἐν αὐτῇ παρ' ὑμῶν τάξιν.

Διηγήσατο οὖν ὁ Ῥωσίας πῶς γίνεται πρῶτον ἡ προσκομιδή. εἶτα ἡ ἔναρξις τῆς λειτουργίας, καὶ τὰ ἐφεξῆς κατὰ μέρος, μέχρι τέλους αὐτῆς. ἀναπληροῦντος καὶ τοῦ Νικαίας τὰ παραλειπόμενα, ἢ τὰ μὴ σαφηνιζόμενα αὐτῷ καλῶς. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἀπῆλθον εἰς τὸν πάπαν. εἶτα πάλιν ἦλθον οἱ αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς καὶ εἶπον, ἀνηνέγκαμεν τῷ μακαριωτάτῳ πατρὶ ὅσα ὑφηγήσασθε ἡμῖν. τὰ τοιαῦτα οὖν οὐ καταλαμβάνονται καλῶς λόγῳ ψιλῷ ἀλλ' ἡ ἐν τῇ πράξει ὄψις πληροφορεῖ ἕκαστον ὁποῖόν τί ἐστιν. οὐκ ἔστιν οὖν εὔκολον πρὸ τοῦ ἰδεῖν καὶ καταλαβεῖν τὸν μακαριώτατον πάπαν, ὁποία τίς ἐστιν ἡ λειτουργία ὑμῶν, ἐνδοῦναι ἁπλῶς παρόντος αὐτοῦ δημοσίᾳ ταύτην γίνεσθαι. διὰ τοῦτο ὁρίζει, ἵνα εἰ βούλεσθε ἔλθῃ τις τῶν ὑμετέρων ἐνταῦθα, καὶ λειτουργήσῃ ἰδίως ἔν τινι κελλίῳ, ὡς ἂν θεωρήσῃ ὁ πάπας τὴν τάξιν ἅπασαν τῆς ἱερουργίας ὑμῶν. εἰ δὲ οὐ βούλεσθε τοῦτο ποιῆσαι, τάξατε ἡμέραν ἵνα λειτουργήσητε, ἔνθα συνηθές ἐστιν ὑμῖν ἱερουργεῖν, καὶ ἐλεύσονται ἐκεῖσε δύο ἢ τρεῖς τῶν Καρδιναλίων. μάλιστα δὲ ἀποδέχεται, ἰδεῖν τὴν ἱερουργίαν ταύτην ὁ Καρδινάλιος τῶν Βενετιῶν, ὃ δὲ ἦν ὁ συμπαρὼν τότε Καμαρέριος ὁ καὶ τοῦ πάπα ἀνέψιος. ἐλθόντων οὖν τούτων καὶ θεωρησάντων ταύτην, ἐὰν πληροφορηθῶμεν ἐξ αὐτῶν ὡς ἐστιν ἀρεστὴ ἡ τάξις τῆς ἱερουργίας ὑμῶν, τότε ἐνδώσομεν γίνεσθαι ταύτην καὶ δημοσίᾳ. ἄλλως δὲ γίνεσθαι οὐκ ἔστιν εὔκολον. ποιήσατε οὖν ἐκ τῶν δύο τούτων ὅπερ ἀρέσει ὑμῖν.

Ὡς

Beatitudinem obtestamur, ut alium festivum diem præconis buccina faciat promulgari, invitandis ad solennia populis, & sacris celebriter perficiendis. His instructi ad aulam properamus, & coram Cardinalibus, & selectioribus Consilij Papalis Episcopis, cuncta Papæ patefecimus, qui nobis in aliud conclave abductis, ad consultandum coierunt: Et post breve, Julianus, Camerarius, & Firmanus ad nos intrantes, sic allocuti sunt. Vos sacra vestra in conspectu Papæ, omniumque nostrorum peragere desideratis: At nos neque satis experti sumus quæ vestra sunt sacra, nec ipse Papa: ita à vobis scire contendimus, quæ & qualia demum ea esse perhibentur, & rogamus ut quo ordine in vestris liturgiis singulis disponuntur, quantum memoria suppetit, explicetis.

Quod onus suscepit Rossensis, ac primum ut sacrificandi elementa, advehuntur: dein ut Liturgiam exorsi Cantores, ea perstringunt quæ sequuntur. Ab origine ad finem usque, singula recensuit, subveniente interdum Nicæno, si quid prætermisisset Rossensis, aut minus commode illustrasset: quibus auditis illi ad Papam se receperunt: à quo rursus iidem ad nos redeuntes, hæc retulere, Quæ vos enarrastis singula Beatissimo Patri effati sumus: sed quandoquidem quæ aures percellunt Oratione nudâ ac simplici vix capiuntur, nisi oculis subjecta, perfectiori modo credulitatem ingenerent: nec posse se vobis gratificari asserit, ut publicam indulgeat sacrorum vestrorum celebrationẽ Papa, spectante ipso ac Latinis, priusquam oculis aspiciat privatim, ac eorum formam penitius comprehendat: Quare judicat opus esse, si vultis ut vestrorum aliquis sacerdotum huc concedat in privatum aliquod conclave, sacrisque operetur: ut totam methodum vestrarum precum & sacrificandi rituum, mente concipiat: vel si hoc minus allubescat, diem præstituite, quo vestra sacra habebuntur, & duo tresve Cardinales aderunt, præcipuè Cardinalis Venetiarum, qui multum desiderat Missam vestram conspicari: (& is tum forte aderat Papæ nepos Camerarius:) quibus adventantibus, & singula diligenter contemplantibus, si certiores erimus facti, eorum asseveratione, cultuum vestrorum Canonem laudabilem esse, gratumque omnibus futurum, dabimus facultatem eundem in publicum proferendi: aliter ad consensum difficulter trahemur: Eligite igitur utrum mavultis, ut votorum compotes evadatis.

A nobis autem reversis, hæc Imperator molestissime audivit: & inter alia hæc verba profudit. Nos equidem bene speravimus quam plurimos errores Latinorum posse emendari:

Nunc

Ὡς οὖν ὑποστρεψάντων ἡμῶν ἤκουσε ταῦτα ὁ βασιλεὺς, δυσχερῶς διετέθη, καὶ μεθ' ἑτέρων λόγων εἶπε καὶ τοῦτο. ἡμεῖς ἐθαῤῥοῦμεν διορθῶσαι πολλὰ σφάλματα τῶν λατίνων, νῦν δὲ ὁρῶ ὅτι ἐκεῖνοι οἱ καινοτομήσαντες, καὶ ἁμαρτάνοντες εἰς πολλὰ βούλονται διορθοῦν ἡμᾶς, τοὺς μηδέν τι μεταποιήσαντας. κἀντεῦθεν παρῃτήσατο ὁ βασιλεὺς τὴν ἀπαίτησιν τῆς λειτουργίας.

Nunc contrarium percipimus: Latini, qui quotidie in sacris innovant, ac multifarie peccant, nos reformare volunt, qui à nullâ unquam regulâ fidei deflex imus: Verum exinde missificandi veniam à Papa postulare, Imperator in perpetuum omisit.

τμήμ. ι. Κεφ. ιβ.

Μετὰ ταῦτα ἐμήνυσεν ὁ πάπας τῷ βασιλεῖ, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἐφέσου οὐκ ἐπείσθη εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς συνόδου, οὐδ' εἰς τὸν ὅρον ὑπέγραψε, δέον ἐστὶν ἵνα κριθῇ συνοδικῶς. καὶ εἰ οὐ πεισθῇ, ἵνα γένηται ἡ ἀνήκουσα εἰς αὐτὸν καταδίκη. πέμψον οὖν αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς ἵνα κριθῇ. ἔτι λέγομεν ὅτι γίνονται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑμῶν τινὰ παρεισαχθέντα ὡς ἀκούομεν, καί ἐστιν ἀναγκαῖον ἵνα διορθωθῶσι κἀκεῖνα. ὧν ἐστι καὶ ἡ διάζευξις τῶν ἀνδρογύνων περὶ ὧν ἀπεφήνατο ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὅτι οὓς ὁ θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. ὑμεῖς δὲ ἀδεῶς διαζεύγνυτε αὐτούς. πρὸς τούτοις λέγομεν ὅτι ὁ πατριάρχης ὑμῶν ἐτελεύτησε, καὶ δεῖ ἵνα ποιήσητε ἕτερον ἔτι ὄντες ἐνταῦθα. ἔσται γὰρ τοῦτο, καὶ εἰς πλείονα βεβαίωσιν τῆς ἑνώσεως, καὶ εἰς βοήθειαν τοῦ γενησομένου πατριάρχου. εὑρήσει γὰρ καὶ παρ' ἡμῶν τιμὴν, καὶ ἀγάπην, καὶ συνδρομὴν καὶ χάριτας. ὅμως ἡμεῖς ἔχομεν ἐνταῦθα τὸν ἡμέτερον Κωνσταντινουπόλεως, ὅς ἐστι καλὸς ἄνθρωπος καὶ χρήσιμος καὶ εὐγενὴς, καὶ γέρων, καὶ πλούσιος. εἰ οὖν λήψεσθε αὐτὸν ὡς πατριάρχην, ἔσται καὶ εἰς συμφέρον τῆς ἐκκλησίας ὑμῶν. ἔστι γὰρ γέρων, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν διαρκέσει ἡ ζωὴ αὐτοῦ. καὶ δι' ὀλίγου καιροῦ κερδήσει ἡ ἐκκλκσία τὸν πλοῦτον αὐτοῦ. οὐκ οἶδα εἰ κωλύει ὑμᾶς τὸ ἑτερόγλωσσον τοῦ ἀνδρός. εἰ οὖν ἀναγκάσει τὸ κώλυμα τοῦτο πρὸς ἕτερον ἀποβλέψαι, ποιήσατε ἐνταῦθα ἕτερον ἐκ τῶν ὑμετέρων.

Ἀντεμήνυσε δὲ πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεύς. περὶ μὲν πατριάρχου οὔτε ὁ καιρὸς οὗτος οὔθ' ὁ τόπος δίδωσιν ἡμῖν ἀρτίως ποιῆσαι πατριάρχην. ὅταν δ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν συναιρομένου Θεοῦ προσκαλεσόμεθα καὶ τοὺς λοιποὺς ἀρχιερεῖς, ἔχο-

SECT. X. CAP. XII.

His ita gestis Papa misit ad Imperatorem, ut Ephesius quando nec Synodi decretis se submiserit, nec subscripserit unioni, tradatur publicæ Synodi censuræ: Et si refractarius perstiterit, ut tantæ pervicaciæ pœnas daret: quare ad nos mittatur, quem deposcimus ad judicium. Dein, accepimus in vestrâ Ecclesiâ nonnulla dogmata enormia doceri, necessario reformanda: ut illud de Divortio virorum & fœminarum, de quo Salvator noster in Evangelio pronuntiavit, quos Deus conjunxit homo ne separet: At vos illicitè leges matrimonij violatis: Ad hæc Patriarcha vester fatis concessit, & oportet novum substitui, dum hic commoramini, tanquam negotium rerum nostrarum, temporumque articulis pernecessarium: id enim conducet ad unionis nuperæ confirmationem, & in futuri Patriarchæ præsidium, qui à nobis honorem, affectum, gratiam, observantiam, etiam & auxilium abundè reperiet: Et est nobis ad manum noster Latinus Patriarcha Constantinopolitanus, quem promovi, virum insignem & probum, nobilem, senem, & opibus affluentem: Hunc si in Patriarcham eligetis, emolumento vestræ Ecclesiæ consuletis: Nec enim diu superfuturus est, qui ætatis multum provectæ ad metam ultimam provolat, & exigui temporis patientiâ, ejus omnem opulentitatem Ecclesia vestra lucrabitur: Quod si vos hominis peregrinus sermo perterret, circumspicite in vestratibus quemcumque libuerit, dummodo Patriarcham suffeceritis.

Ad hæc Imperator responsionem remisit: Ac primo ad Patriarcham quod attinet, electioni Patriarchæ nec tempus nec locum favere: sed Constantinopolin reversi Deo aspirante, totum clerũ convocabimus, ac pro legibus Ecclesiæ, electum rite Patriarcham renuntiabimus: Tum quod ad Ephesium, quando noster est Præsul, ad nostros pertinet censura ac animadversio: Quem si quid deliquerit, leni prius oratione permulcebunt, nec id semel, sed sæpius ut à pertinacia subducant: Et si præfractum deprehendent, tum Tribunali nostræ Synodi subjicient, ut

ἔχομεν γὰρ καὶ ἄλλους, καὶ μετὰ τῆς ψήφου πάντων ποιήσομεν ἐκεῖνον πατριάρχην. περὶ δὲ τοῦ Ἐφέσου ὅτι αὐτός ἐστιν ἡμέτερος ἀρχιερεὺς, καὶ τοῖς ἡμετέροις μελήσει περὶ αὐτοῦ. εἰσηγήσονται γὰρ καὶ παραινέσουσιν αὐτὸν λόγοις φιλικοῖς καὶ συμβουλευτικοῖς οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ καὶ πολλάκις. καὶ εἴπερ εὑρήσουσιν αὐτὸν πάντη ἀνένδοτον τότε ἔσται εἰς τὴν διάκρισιν τῆς ἡμετέρας συνόδου καὶ ποιήσει ὅπερ ἂν διακρίνῃ περὶ αὐτοῦ. διὰ τοῦτο ἐπεί ἐστιν ἡμέτερος οὐδὲν ἀνήκει τῷ πάπᾳ ζητεῖν κριθῆναι νῦν τὸν Ἐφέσου ἐπὶ τῆς ἰδίας συνόδου. ἀλλ' ἡμεῖς φροντίσομεν περὶ αὐτοῦ. εἰς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν κυριακὴν μετὰ τὴν ἕνωσιν, ἠθέλησεν ὁ βασιλεὺς ἵνα κηρυχθῇ τὸ μνημόσυνον τοῦ πάπα ἐν τοῖς διπτύχοις, μήτε βουλευσάμενος περὶ τούτου μετὰ τῆς δοκήσεως ἡμετέρας συνόδου, μήτε τοῦ πάπα τοῦτο αἰτήσαντος. μᾶλλον μὲν οὖν ὅτι περὶ τῆς προσθήκης διελέγοντο εἶπον τινὲς τῶν ἡμετέρων πρὸς τοὺς ἐκ τοῦ πάπα, καλόν ἐστιν ἵνα πράξωμεν καὶ ἀναφέρωμεν τὸ ὄνομα τοῦ πάπα, ἐν τοῖς διπτύχοις, καὶ οὕτω γενομένης εἰρήνης καὶ ἑνώσεως παύσωμεν καὶ τὸ περὶ τῆς προσθήκης, καὶ τὸ περὶ τῆς δόξης. οἱ δὲ εἶπον ὅτι ὁ πάπας ἡγεῖται ἀναγκαιότατον διορθωθῆναι, καὶ συμφωνῆσαι εἰς τὴν διαφορὰν ἣν ἔχομεν περὶ τῆς δόξης. περὶ δὲ τοῦ μνημοσύνου οὐδένα ποιεῖται λόγον, οὐδὲ γὰρ ἔχει τοῦτο περὶ πολλοῦ.

quam nostri in eum statuent pœnam justo dolore persentiscat: Cum igitur noster sit, ad suorum Synodum postulare Ephesium judicandum Papa non debuit, de nostro homine investigationem, cum nobis visum est maturabimus. Dominico proximo unionem insequenti, voluit Imperator Papæ nomen diptychis insertum commemorari: quamvis nihil de eâ re ad suam Synodum retulisset, nec poposcisset Papa: Nam secus cum semel quæstio de Additamento argueretur, aliqui nostrorum quibusdam Papæ clientibus dixerunt, consultum esset si Papæ nomen in diptychis insereremus: pace procusâ ac unione, hæ disceptationes de Additamento ac dogmate exolescerent: Immo vero respondent isti, danda est potius opera, ut inter nos solidè conveniat, de Dogmatum differentiâ, nam illum commemorandi in diptychis ritum, spernit nec flocci æstimat Papa.

τμήμ. ι. κεφ. ιγ.

Τέως δὲ ὁ βασιλεὺς ὥρισεν ἵνα λειτουργήσῃ ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ εἰς τὸ παλάτιον ὡς ἀρχιδιάκονος, καὶ μνημονεύσῃ. ὁ δὲ προεβάλετο νοσεῖν. ἐλειτούργησε δὲ ἀντ' αὐτοῦ ὁ ὑπομνηματογράφος φιλοτιμησάμενος μνημονεῦσαι. ἐλειτούργησε δὲ καὶ ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος. ἦλθον οὖν ἐκ τοῦ πάπα Πρωτονοτάριος καὶ ἐπίσκοποι τρεῖς, καὶ ἵσταντο προσεχῶς θεωροῦντες τὴν λειτουργίαν. ἐν ταύτῃ οὖν οὔτε ἐν τῷ ἁγιάσαι εὐλόγησε τὰ θεῖα δῶρα ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος οὔτε ἐν τῷ ἑνῶσαι, ὡς ἔφασκον οἱ ἀκριβῶς θεωρήσαντες οἳ καὶ κατεγίνωσκον αὐτὸν, καὶ πλέον τῶν ἄλλων ὁ συλλειτουργήσας τότε ἄλλος διάκονος ὁ Φίλιππος, ὅστις καὶ ἀποτρόπαιον εἶχε τοῦτο. καὶ λίαν κατηγόρει τοῦ οὕτωσι λειτουργήσαντος. προσκείσθω καὶ τὸ ἐφεξῆς ὡς ἥδυσμα μὲν τοῦ λόγου, τῇ δ' ἀληθείᾳ ὡς ἔλεγχος τῆς κακούργου μεταβολῆς τοῦ δηλωθέντος διακόνου.

Μετὰ τὸ γενέσθαι τὸ μνημόσυνον τοῦ πάπα τῇ ἐπιούσῃ κυριακῇ, ἡτοιμάζοντο ἱερουργῆσαι ἐν τοῖς βασιλείοις, καὶ ἔτυχε δεσμῶν ὁ αὐτὸς Φίλιππος ξύλα περιμή-

κη

Sect. X. Cap. XIII.

Interea Magno Scriniario Imperator injunxit, ut quando esset Archidiaconus, sacra diceret in palatio & Papæ nomen in Diptychis commemoraret: Ille vero se excusabat adversa cum valetudine conflictantem: Sed ejus vicem supplevit operandi munio perfunctus Commentariorum scriptor, qui zelo quodam ambitioso flagrabat, Papæ nomen inter suorum primos proferendi: Quin & Mag. illic Primicerius sacra peragebat, quando à Papâ missi advenerunt Protonotarius ac tres Episcopi, qui acerrimis oculis Liturgiæ totam seriem, methodumque comtemplabantur: In Canone autem Officiali percurrendo, Primicerius cum ad Elementa perveniret consecranda, mysteriis non benedixit, quemadmodum nec in aliis Liturgiis quas administravit in honorem celebratæ unionis, prout plurimi observarunt, Primicerium condemnantes, ac præcipuè Diaconus Philippus, ad peragenda tum sacra Primicerio junctus succenturio: qui id ut execrandum habuit, ac detestabile, hominemque sic operantem diris devovit: Sed & hoc adjiciemus, quasi in sermonis serij condimentum, vel potius in vituperium prædicti Diaconi, qui fidem turpiter projectam in Romanam commutavit.

Dominicâ post Papæ nomen commemoratum in Diptychis, forte locum quendam in aulâ Impera-

pera-

καὶ ἐν οἷς ἐκρέμων βηλόθυρα δι᾽ ὧν τὸ πᾶν ναοῦ περιέκλειον, ἱσταμένου ἐκεῖσε καὶ τοῦ μεγάλου Πρωτοσυγκέλλου, καὶ ἐν τῷ μεταχειρίζεσθαι τὰ ξύλα τὸν Φίλιππον, ἓν ἐκπεπτωκὸς παίει κατὰ τοῦ μετώπου τὸν μέγαν Πρωτοσύγκελλον. ὁ δὲ εὐθὺς θυμοῦται καὶ σκώπτει καὶ ἐπαρᾶται τὸν Φίλιππον κεκατηραμένε λέγων καὶ οὐδαμινέ. παρ᾽ ὀλίγον ἐξέκοψες μου τὸν ὀφθαλμόν. τοῦ δ᾽ εἰπόντος ὅτι ἀκουσίως ἐγένετο καὶ συγγνώμην αἰτησαμένου, τῷ μήτ᾽ ἐκ προαιρέσεως γεγονέναι, μήτε βλάβην τινὰ παρακολουθῆσαι, αὐτὸς πάλιν ἔφη, νῦν ἂν ἐξεκόπην τὸν ὀφθαλμὸν ἀπὸ αἰτίας σῆς, καὶ σὺ κακὲ ἄνθρωπε καὶ ἀναίσχυντε φωνάζεις καὶ νομίζεις ὅτι λέγεις τι; ὁ δὲ Φίλιππος αὖθις εἶπε δέσποτά μου ἀκουσίως συνέβη, καὶ παρακαλῶ, σύγγνωθί μοι. αὐτοῦ δὲ πάλιν πλείοσιν ὕβρεσι καὶ σκώμμασι χρησαμένου κατ᾽ αὐτοῦ. ἐκκακήσας ὁ Φίλιππος ἔφη, ἐγὼ εἶπον δέσποτά μου ὡς ἀκουσίως συνέπεσε τὸ συμβάν. εἰ δὲ καὶ ἑκόντα με νομίζεις τοῦτο ποιῆσαι οὐκ ἔστι παράδοξον, αὐτὸς γὰρ ἑκουσίως ἀπετύφλωσας τὸν τῆς ψυχῆς σου ὀφθαλμόν, τί οὖν καινὸν εἰ καὶ ἐγὼ τὸν σωματικόν σου ὀφθαλμὸν ἀπετύφλουν. τότε τοίνυν θυμοῦται καὶ πλέον ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος καὶ ἀναισχυντεῖ καὶ ὑβρίζει αὐτὸν τῆς ἐξαμάξης. καὶ τελευταῖον λέγει, ὅτι ἀπὸ τοῦ δαιμονῶντος Ἐφέσου ἔχετε ταύτας τὰς διδασκαλίας, ἵνα ὑβρίζητε ἡμᾶς. τοιαύτας θεολογίας διδάσκει ὑμᾶς ὁ Ἐφέσου. ἀπεκρίνατο δὲ ὁ Φίλιππος. ὁ Ἐφέσου ἐστὶν ἅγιος ἄνθρωπος, καὶ διδάσκαλος ἄριστος, καὶ θεόλογος ἄκρος, οὗ λέγοντος οὐκ ἐπαΐετε ὑμεῖς, οὐδὲ ἐστὲ ἱκανοὶ κἂν μαθηταὶ αὐτοῦ εἶναι. λέγετε δὲ αὐτὸν δαιμονᾶν κατὰ τοὺς Ἰουδαίους τοιαῦτα λέγοντας κατὰ τοῦ σωτῆρος οὗ μιμητής ἐστι καὶ αὐτός. ταῦτα τοίνυν ἀνῆψαν καὶ ἔτι τὸν θυμὸν αὐτοῦ, καὶ ἐξενήχθη ἐπ᾽ ἄπειρον κατηγορῶν καὶ ὑβρίζων. καὶ ἐπὶ πᾶσι προσέθηκεν, ὅτι εἰ μὴ εἴπω τὸν βασιλέα, καὶ καύσῃ τινὰ ἐξ ὑμῶν, οὐ παύσεται τὸ κακόν. καὶ οὕτω μόλις ποτὲ ἐσιώπησεν. ἀλλ᾽ ὅμως καὶ αὐτὸς ὁ ἐλέγξας τὸν μέγαν Πρωτοσύγκελλον ὡς τυφλώσαντα τὸν τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ὀφθαλμόν, ὕστερον ἑκὼν ἐτύφλωσε ὁ δείλαιος τοὺς τῆς οἰκείας ψυχῆς ὀφθαλμοὺς πα-

λυ-

peratoriâ mundabant, parabantque, illic miſſificaturi: Et Philippus cum palos aliquot longiores parieti inſigeret, quibus aulæa penderent, ut ad modum templorum ſacrarium interius ab Eccleſiæ nave diſtingueret, ſtante inferius Primicerio, hæc ligna cum Philippus manibus tractaret, unum è foramine eluxatum decidens, frontem Primicerij contudit: Ille ſtatim irâ percitus excandeſcit, imprecatur, maledicit: Sceleratum caput, inquiens, fungoſe Nebulo, tantum non alterutrum mihi oculorum eliſeras: Cumque Philippus veniam exoraret fortuitam injuriam excuſans, nec ortam à perverſâ voluntate, ſed caſu, nec quidquam damni gravioris inferentem, Primicerius altius intonuit: Poſtquam perfidiâ tuâ ac negligentiâ oculum amittere periclitabar, hominum peſſime & impudentiſſime, audes etiam obgannire verbis, & improbitatem tuam garrulitate reſarcire? At Philippus in eâdem veniæ ſupplicandæ deprecatione perſtitit: Et ah! mi Domine, inquit, ignoſcas invito peccanti: Verum cum à Primicerio magis magiſque ſannis & opprobriis laceraretur, ſpem veniæ deſpondens, & tantâ inhumanitate altius extimulatus reſpondit: Tibi faſſus ſum, mi Domine, me nil mali cogitantem, hoc quicquid eſt infælicitatis commiſiſſe: Sed quando tibi viſum eſt ſequius interpretari, quaſi de induſtriâ perpetraſſem, ne id tibi pro monſtro habeatur, ſi tibi oculum è fronte eruiſſem, cum tu tibi metipſi mentis oculum ſponte exterebraveris: Furere tum planè cepit Primicerius ac dementari: diſplodere probra, & plauſtra convitiorum in hominem contorquere: Tandemque dixit, hos mores à Lunatico Epheſio imbibiſtis, me petulanter contumeliis obruendi: Hæc ſunt illa fundamenta, Theologiæ, quibus vos inſtruxit: At Philippus: Epheſius (inquit) eſt vir eximiæ ſanctitatis, doctor ſummus, ſubtiliſſimus Theologus, qui vos tam infinitis paraſangis prætervehitur, ut illum è roſtris declamantem nec comprehendere valeatis, nec digni eſtis, ei in Neophytorum tyrocinia admitti: Vos eum inſanire dicitis quemadmodum Judæi olim Salvatorem noſtrum, cujus patientiam Epheſius imitatur: Quibus verbis Primicerius in tam immenſam exarſit iram, ut tanquam commune incendium ubiq; ignem diſpergeret, ferox & contumelioſus, ac in fine his verbis minacibus concluderet, niſi Imperatorem perſuaſero aliquem è vobis vivicomburio abſumere, nunquam erit horum exitus malorum: atque ita ægrè demum conticuit: Sed ille qui Primicerium reprehendere non perhorruit, quod unum mentis oculum effudiſſet, poſtea lubens ac volens miſer animæ ſuæ utrumque oculum extinxit, gravem lapſus in Apoſtaſiam, cæteris

om-

λυπρόπως καὶ καπήπιν δεινῶς ὑπὲρ τοὺς ἄλλους πτῶμα ἐλέεινον, καὶ δακρύων ἄξιον. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω.

τμήμ. ι. Κεφ. ιδ.

Οἱ δὲ μητροπολῖται τῷ γήρᾳ καὶ τῇ ταλαιπωρίᾳ τρυχόμενοι, ἱκέτευον ἀπελθεῖν εἰς τὴν Βενετίαν, καὶ πρὸς ὀλίγον ἀναπαῦσαι ἑαυτούς. μηδὲ γὰρ εἶναι χρείαν ἤδη γεγονυίας τῆς ἑνώσεως, καὶ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ὅρου. καὶ ὁ βασιλεὺς ἔλεγε, καρτερείτωσαν μέχρις ἂν λήψωνται τὸ σιτηρέσιον τῶν παρελθόντων πέντε μηνῶν. ἀπελθόντων γὰρ αὐτῶν οὐ δώσει ὁ πάπας ὅπερ ὀφείλει αὐτοῖς. ὡσαύτως προσέταξε, καὶ εἰπεῖν τῷ πάπᾳ, ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἕνωσις ἐγένετο, καὶ ἔσονται εἰς τὸ ἑξῆς αἱ ἐκκλησίαι ἡνωμέναι ἀεὶ Θεοῦ χάριτι, δέον ἐστὶν ἵνα ἔχῃ ἑκάστη ἐκκλησία τὰς ὑποκειμένας αὐτῇ ἐνορίας, καὶ μητροπόλεις, ὅσας εἶχε καὶ ἐξ ἀρχῆς. δεῖ τοίνυν ἵνα ἐπαναλάβηται καὶ λάβῃ ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν κρήτην, τὴν κέρκυραν καὶ τὰς λοιπὰς νήσους καὶ μητροπόλεις ὅσας ἀπέσπασαν ἐξ αὐτῆς οἱ τῆς ῥώμης ἀρχιερεῖς.

Ὁ δὲ πάπας ἄκροις ὠσὶ ταῦτα ἀκούσας, οὐδὲ ἀπόκρισιν δοῦναι ἠθέλησε. τινὲς δὲ τῶν ἀρχιερέων, καὶ μάλιστα οἱ ἔχοντες λατινεπισκόπους ἐντὸς τῶν ἑαυτῶν μητροπόλεων ἐπιλύθεντο καὶ παρεκάλουν τὸν βασιλέα, ἵν' ἐπιμεληθῇ, καὶ ἐκβάλῃ τοὺς λατινεπισκόπους ἐκ τῶν ἰδίων ἐκκλησιῶν. οἱ δὲ ἦσαν ὁ Μονεμβασίας, ὁ Ῥόδου, ὁ Μιτυλήνης καὶ ἕτεροι. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπέτρεψεν αὐτοῖς λαβεῖν καὶ ἑτέρους οὓς ἂν ἐθέλωσι τῶν ἀρχιερέων καὶ παραγγυέσθαι αὐτοὺς εἰς τὸν πάπαν καὶ ζητῆσαι τοῦτο. ὡς αὐτοῦ καὶ ἅπαξ καὶ δὶς περὶ τούτου διαμηνυσαμένου καὶ μὴ λαβόντος τινὰ ἀπολογίαν.

Ἀπῆλθον τοίνυν οἱ δηλωθέντες εἰς τὸν πάπαν συμπαραλαβόντες καὶ τὸν Νικαίας, καὶ ἄλλους τινάς, καὶ ἐζήτησαν διὰ πολλῶν λόγων, ἵνα προνοήσηται ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία τῶν ἑαυτῆς ἐπισκόπων τῶν ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐπισκοπαῖς εὑρισκομένων, ἔνθα ἂν καὶ καθὼς δόξῃ αὐτῇ ἁρμόδιον ὑπὲρ αὐτῶν. ἐάσῃ δὲ τὰς μητροπόλεις ἐλευθέρας ὥστε ἔχειν ταύτας τοὺς ἡμετέρους ἀρχιερεῖς μεμονωμένως. εἰπόντες πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο, ὅτι ὀφείλει ἡ Ῥωμαϊκὴ ἁγία Ἐκκλησία τηρεῖν τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς κανό-

νό-

omnibus miserandum & lacrymabile exemplum. Et de his satis.

Sect. X. Cap. XIV.

At Metropolitani tam senij malis quam miseriarum cumulis attriti, proficiscendi Venetias veniam implorabant, ut se parumper refocillarent: Si quidem usum ulteriorem ipsorum præsentia præstare non posset, contractâ jam unione, & Definitione subscriptâ: verum Imperator jussit aliquantisper commorari, dum stipendia reciperent, quinque mensium insoluta: nam si discessu solutionem anteverterent, Papam nunquam se exoneraturum quibus tenetur. Præterea iisdem mandavit ut Papam adeuntes dicerent, quando jam Unio finem exoptatum est consecuta, & Ecclesiæ posthac in concordiæ vinculum sociatæ per Dei gratiam æternò perdurabunt, æquum est ut utraque Ecclesia suos sibi habeat fines diœcesium, ac civitates Metropoliticas, quas ab antiquo obtinuit: Oportere igitur nostram Constantinopolitanam, sic ad vetusta privilegia restitui, ut in jurisdictionem revocet suam, ac possideat Cretam, Corcyram, aliasque insulas, ac urbes Metropoliticas, quas ab eâdem Archipræsules Romani abripuerunt.

Quæ Pontifex allapsa ad aures summas perfunctorie audivit, sed nullum responsum dignatus est: Nam aliquot Metropolitani, præcipuè qui infra suas diœceses ac urbes Metropoliticas receperant Latinos Episcopos, Imperatorem imploverant, ut huic malo tempestivè occurreret, Latinosque Episcopos ex ipsorum Ecclesiis ejiceret: Cujus querelæ principales tum erant Monembasiæ, Rhodi ac Mitylenes Episcopi: quare opportunam hanc nactus occasionem Imperator, eos hortatur, ut adhibitis quos vellent contubernalibus, Papam ipsi aggrederentur, & propriis nominibus hæc deposcerent, siquidem ille Papam semel atque iterum sollicitasset, nec aliud responsum tulisset, quam obstinatum silentium.

Igitur rectâ ad Papam prædicti properarunt, assumptis secum Nicæno, cum quibusdam aliis: Et multis verborum ambagibus orarunt, ut Romana Ecclesia suis Latinis providere dignaretur qui nostris Episcopatibus incumbentes deprehenderētur, quibus locis aut modis ipsis videretur maximè conducibile, ut Ecclesias nostras nostri homines occupare possent, singuli absq; superinductis consortibus: Id insuper asseverātes, obligari Romanam Ecclesiam ad Sanctorum Canonum observationem, & ad præstationem eorum omnium quæ in ipsis præscribuntur: Inter-

ter-

νόνας, καὶ ποιεῖν καθὼς ἐκεῖνοι διαγορεύουσιν. οἱ κανόνες οὖν ἀπαγορεύουσιν, εἶναι δύο ἐπισκόπους, ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἐπισκοπῇ. ὡσαύτως καὶ τὸ χειροτονεῖν τινὰ εἰς ἐνορίαν τὴν μὴ ὑποκειμένην αὐτῷ. πολλῶν οὖν λαληθέντων ἀφ' ἑκατέρου μέρους λόγων, τελευταῖον ἔδωκαν οἱ ἐκ τῆς ῥώμης ἀπόκρισιν τήνδε. νῦν γέγονεν ἡ ἐκκλησία Θεοῦ χάριτι μία, καὶ οὔτε ὑμεῖς φρονεῖτε ἄλλο παρὸ φρονοῦμεν ἡμεῖς, οὔτε οἱ ἐπίσκοποι οὓς λέγετε φρονοῦσιν ἢ διδάξουσιν ἄλλο παρὸ φρονεῖτε ὑμεῖς καὶ διδάσκετε. διὰ τοῦτο οὔτε ἀναγκαῖόν ἐστιν οὔτε εὔκολον ἵνα ἢ ὑμᾶς ἐκβάλωμεν ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν ὧν ἔχετε, ἢ ἐξελάσαι τοὺς ἡμετέρους ἐξ αὐτῶν. λέγομεν δὲ ἵνα εὑρίσκησθε ἐν ταῖς τοιαύταις ἐπισκοπαῖς ὁμοῦ μετὰ τῶν εὑρεθέντων ἡμετέρων ἐπισκόπων. καὶ εἰ μὲν ὁ λατινεπίσκοπος πρότερος τελευτήσει, ἐχέτω ὁ γραικὸς τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ μονοπροσώπως ἔκτοτε παρ' ὅλην τὴν ἑαυτοῦ ζωήν. καὶ ἀποθανόντος ἐκείνου πάλιν ποιείτω ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία ἕτερον καὶ ἐφεξῆς ὁμοίως. εἰ δὲ ὁ γραικὸς προτελευτήσει, ἐχέτω ὁ λατῖνος τὴν ἐπισκοπὴν μονοπροσώπως τὸν ὅμοιον τρόπον, καὶ μετὰ τελευτὴν ἐκείνου, ἐχέτω τὴν ἐκκλησίαν ἡ ῥώμη. καὶ ποιείτω ὁ πάπας ἕτερον ἐπίσκοπον, καὶ ἐφεξῆς ὁμοίως. ταύτην τὴν δηλητηριώδη θεραπείαν δέδωκεν ὁ πάπας ψιλῷ λόγῳ, πράγματι δὲ οὐδαμῶς. Ἀλλ' οὐδὲ δίκαιον ἦν ἢ κανονικὸν προβῆναι ταύτην ἢ στερχθῆναι παρὰ τῶν ἡμετέρων;

τμήμ. ι. κεφ. ιε.

Ὁ δὲ πάπας ἀπῄτησε τὸν βασιλέα, ἵνα στείλῃ τὸν Ἐφέσου πρὸς αὐτόν. καὶ προσκαλεσάμενος ὁ βασιλεὺς τὸν Ἐφέσου εἶπεν αὐτῷ. ἐπεὶ διεμήνυσεν ὁ πάπας περὶ σοῦ δίς τε καὶ τρὶς ἤδη, δέον ἐστὶν ἵν' ἀπέλθῃς πρὸς αὐτόν. μὴ δειλιάσῃς οὖν, ἐγὼ γὰρ εἶπον καὶ διεμηνυσάμην ὑπὲρ σοῦ πολλά. καὶ προκατέστησα ἵνα μηδὲν σκληρὸν ἢ κακωτικὸν γένηται κατὰ σοῦ. λοιπὸν ἄπιθι καὶ ἄκουσον ὅσα ἐρεῖ καὶ ἀπολογήθητι ἀνυποστόλως ὅσα ἄν σοι δόξωσιν ἁρμόδια πρὸς τοὺς λόγους αὐτοῦ. ἐλθὼν τοίνυν ὁ Ἐφέσου πρὸς τὸν πάπαν, εὗρεν αὐτὸν κελλικῶς καθήμενον μετὰ τῶν Καρδηναλίων, καὶ ἐπισκόπων ἕξ, οὓς εἶχεν ἐκκεί-

terdicunt autem omnino Canones antiqui, geminos Episcopos in unam eandemque sedem inaugurari: aut quemlibet unum consecrari ab alio in diœcesin jurisdictioni suæ minimè subjectam. Multis itaque de hoc negotio sermonibus ultro citroque reciprocatis, Romani nobis demum hanc responsionem retulerunt: Nunc per Dei benignam dispensationem Ecclesia in unum coaluit, ita ut nec vos aliter sentiatis quam nos sentimus, nec illi Episcopi nostri de quibus sermo instituitur, sapiunt aliud aut docent, quam vos sapitis aut docetis: Quocirca ut nec fieri est necessarium, nec pronum vos ab Ecclesiis quas possidetis exturbare, ita nec nostros eliminare, ab iis Ecclesiis quas nunc occupant: Sed continuandas Ecclesiarum possessiones, eo quo nunc se habent ordine arbitramur: ut vos cum nostris Episcopis, in unâ eâdemque Cathedrâ juncti præsideatis: & si in fine contigerit, nostrum Latinum Episcopum prius mortem obire, habeat Græcus Cathedram sibi solam, pro vitæ residuo, & moriente postea etiam & Græco, Orientalis Ecclesia successorem substituat, tam mortuo, quam in omne deinceps ævum: Si vero Græcus prior expirabit, consimili ratione tum Latinus sine socio Episcopatum sibi vendicet, & cum Latinus vita functus vacantem sedem reliquerit, disponendi cuilibet eam sedem ratio relabatur in sinum Romæ: & de Episcopo in perpetuum illuc mittendo, Papa curet: Hanc medelam pestiferam, & veneno delibutam, nostris querimoniis Papa applicuit: idq; nudis tantummodo verbis, re nihil unquam præstitit: Et quam fuisset injustum simplex hoc Papæ oblatum, eo promoveri, ut in solidum inter gentes pactum à nobis confirmaretur?

SECT. X. CAP. XV.

Papa vero tum ab Imperatore flagitavit, ut Ephesius coram ipso sisteretur: quem accersitum ad se prius Imperator his verbis animavit: Quando Papa bis terve te poposcit, opus est ad eum ut proficiscaris: Sed noli vereri, Ego enim intercessi plurimum obtestatus, & cum Papa constitui ne quid tibi injuriarum aut detrimenti inferretur: Accinge te igitur & cum objecta audiveris, respondeas absque prævaricatione, aut metu quæ tibi videbuntur orationi suæ maxime convenire. Ephesius itaque versus aulam carpit viam: Papamque inter Cardinales & sex Episcopos, quos habuit, consilij secretioris primarios privato in conclavi sedentem, deprehendit: Qui facta debitâ reverentiâ, cum videret omnes Papam circumcingere sedentes: Adeo renum doloribus, inquit, & malis podagricis fatigor,

κρίτους τῆς βουλῆς, καὶ προσκυνήσας, εἶτα ἰδὼν αὐτοὺς περὶ τὸν πάπαν καθημένους εἶπεν· ἐγὼ ἀγανακτῶ τοὺς νεφρούς μου καὶ τοὺς πόδας, καὶ οὐ δύναμαι ἵστασθαι, καὶ εὐθὺς ἐκάθισεν. εἶπεν οὖν ὁ πάπας λόγους πολλοὺς πρὸς τὸν Ἐφέσου. ἦν δὲ ὁ σκοπὸς τῶν λόγων, ἵνα πεισθῇ καὶ αὐτὸς καὶ ἀκολουθήσῃ τῇ συνόδῳ, καὶ στέρξῃ τὴν ἕνωσιν. εἰ δ᾽ οὐ ποιήσει τοῦτο πείσεται ὅπερ ἔπαθον καὶ οἱ ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις ἀπειθοῦντες, ὅτι καθῃρέθησαν καὶ ὡς αἱρετικοὶ ἀπεκηρύχθησαν. ἔδωκε δὲ καὶ ὁ Ἐφέσου πρὸς τοὺς λόγους τοῦ πάπα ἀποκρίσεις ἱκανάς. περὶ δὲ τῆς ἀπειληθείσης αὐτῷ καταδίκης εἶπεν ὅτι αἱ σύνοδοι κατεδίκαζον τοὺς μὴ πειθομένους τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ᾽ εἰς δόξαν τινὰ ἐναντίαν αὐτῆς ἐνισταμένους καὶ ταύτην κηρύττοντας, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνιζομένους. διὸ καὶ αἱρετικοὺς ἐκάλουν αὐτοὺς καὶ κατεδίκαζον πρῶτον τὴν αἵρεσιν, εἶτα τοὺς ἀντεχομένους αὐτῆς. ἐγὼ δὲ οὐ κηρύττω ἰδίαν μου δόξαν, οὐδέ τι ἐκαινοτόμησα οὐδὲ ὑπὲρ ἀλλοτρίου τινὸς δόγματος καὶ νόθου ἐνίσταμαι. ἀλλ᾽ εἰς τὴν ἀκραιφνῆ δόξαν τηρῶ ἐμαυτόν, ἣν παρέλαβε καὶ κατέχει ἡ ἐκκλησία ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ καὶ ἐς δεῦρο. ἣν καὶ ἡ Ῥωμαϊκὴ ἁγία ἐκκλησία πρὸ τοῦ σχίσματος κατεῖχεν ὁμοῦ μετὰ τῆς ἡμετέρας ἁγίας ἐκκλησίας τῆς ἀνατολικῆς. ἥν τινα δὴ εὐσεβῆ δόξαν, καὶ πρότερον μὲν ἀεὶ ἐπῃνεῖτε, καὶ ἐν τῇ παρούσῃ δὲ συνόδῳ πολλάκις αὐτὴν ἐπῃνέσατε. καὶ οὐδεὶς δύναται κατά τι μέμφεσθαι ἢ κατηγορεῖν αὐτῆς. εἰ ταύτης τοίνυν ἀντιποιοῦμαι, καὶ ἐξ αὐτῆς παρεκκλῖναι οὐ βούλομαι, πῶς ἂν κατακριθείην δίκην ἣν οἱ αἱρετικοὶ κατεδικάζοντο; τίς ἂν ὑγιῶς καὶ εὐσεβῶς φρονῶν τοιοῦτόν τι ποιήσοι κατ᾽ ἐμοῦ; δεῖ γὰρ πρῶτον τὴν δόξαν ἣν δοξάζω κατακρῖναι. εἰ δὲ αὕτη εὐσεβὴς καὶ ὀρθόδοξος ὁμολογεῖται, πῶς ἐγὼ καταδίκης ἄξιος; ταῦτα καὶ ἕτερα ἄττα εἰπὼν καὶ ἀκούσας ἐπετράπη ἀπελθεῖν εἰς τὰ ἴδια.

tigor, ut stare nequeam, & sine morâ, in locum se disposuit: At Papa multa in Ephesium detonuit, quorum hic erat scopus ut Ephesius prudentiora consilia amplexus, Synodi dictamina sequeretur, & unionem confirmaret: Quod si facere detrectaret, sciret se subiturum pœnas quas priores Synodi Oecumenicæ in contumaces inflixerint, qui omni mûnere Ecclesiastico abrogati, ac ut hæretici dejiciebantur. Ephesius sermonibus Papæ responsa satis copiosa reddidit: Ad supplicia vero quæ ipsi minatus est Papa, dixit: Synodos Ecclesiæ tantum rebelles condemnasse, qui dogma aliquod ab Ecclesiæ legibus aberrans, pervicaciter susciperent, & concionibus publicis prædicarent, & omni conamine defenderent: Unde hæreticos appellarunt: Ac primo ipsam hæresin condemnarunt, deinde in hæreseos defensores ejusdem autoritatis ensem strinxerunt: Ego privatam doctrinam aut meam publicè nunquam docui, nunquam in Ecclesiâ quid innovavi, nullum dogma exoticū aut spurium defendi: Sed me reservavi ad eam duntaxat opinionem, quam intemeratam à nostro salvatore Christo Ecclesia primum suxit, & in eâdem ad hæc usque tempora defluentem: quam & sancta Romana Ecclesia, ante exortum inter nos schisma, non minus ac nostra Orientalis caram habuit ac propugnavit: quam ut sanctam sicut antea semper collaudastis, ita in hac ipsa Synodo sæpe cum honore ac veneratione commemorastis, & quam nemo vituperare possit vel refellere: Et si hanc ego mihi omni marte vendico, & ab eâdem dimoveri me non patior, quæ Synodus me pœnis hæreticorum subjiciat? Aut quis mentis compos, vel ullo relligionis sensu contactus, hæc in me supplicia meditetur? oportet enim prius meam opinionem condemnare, quæ si sancta ab omnibus & Orthodoxa censebitur, quam sentententiam pertimescam? Hæc & alia istiusmodi, cum & audisset à Pontifice, & respondisset, ad sua discedere jussus est.

τμήμ. ι. κεφ. ιϛ.

Ὁ δὲ πάπας ἐμήνυσε πάλιν τῷ βασιλεῖ, ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστιν ἵνα ποιήσῃ ἐνταῦθα πατριάρχην. συμφέρει γὰρ κατὰ πολλοὺς τρόπους, καὶ μάλιστα εἰς τὴν βεβαίωσιν τῆς ἑνώσεως. πάντως οὖν τοὺς κρείττους ὧν ἔχεις ἐξελέξω καὶ ἤγαγες ἐνταῦθα. ἐκ τούτων οὖν πάλιν ἐκλέξῃ τὸν πατριάρχην, καὶ λοιπὸν ποίησον αὐτὸν ἐν-

SECT. X. CAP. XVI.

Admonuit iterum Imperatorem Papa de Patriarchâ ordinando, ut de re perutili multifariè & necessariâ, præcipuè ad Unionis stabilimentum: Et cum præstantissimos domi quos haberes, tecum in Italiam advexeris, ex iis aliquem eminentem edecumes, quem in solium Patriarchale hic constituas: quando nihil impedit, quo minus pro tuo arbitrio, ad quemcunque velis renuntiandum progrediaris: Hæc nonnulli præ-

ἐνθάδε. ἐπεὶ οὐδὲν σοι λείπεται πρὸς τὸ ἐκλέξασθαι ὃν ἂν ἐθέλῃς. εἰσηγήσαντο δὲ αὐτῷ τῷ πάπᾳ τινὲς τῶν ἀρχιερέων ὑποβολῇ τοῦ Ῥωσίας ὡς ἐφιεμένου τοῦ πατριαρχείου. οἱ καὶ τὰς ἀναβολὰς καὶ ὑπερθέσεις τοῦ βασιλέως ἀκούσαντες καὶ μάλιστα ὅτι μετὰ βουλῆς τῆς μητρὸς αὐτοῦ τῆς δεσποίνης τῆς ἁγίας βούλεται ποιῆσαι τὴν ἐκλογὴν, σκληροὺς ἐξήνεγκαν λόγους, καὶ ἔλεγον, οὐκέτι ἀνεξόμεθα τῶν τοιούτων, οὐδὲ δεσποινῶν περιμένουσι βουλὰς, ἀλλὰ τοῦτο τῶν ἀρχιερέων ἐστὶν ἔργον. δεῦτε οὖν συναχθῶμεν, καὶ ποιήσωμεν ψήφους, καὶ ἀποκαταστήσωμεν πατριάρχην.

Τότε συνεβούλευσε ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος τῷ βασιλεῖ. ὅτι ἰδοὺ ὁ πάπας ἐμήνυσε δὶς τῇ ἁγίᾳ βασιλείᾳ σου περὶ πατριάρχου. καὶ παρεκρούσω σου λόγους αὐτοῦ. εἰκὸς ἐστὶ μηνῦσαι καὶ τρίτον. καὶ εἰ παραβλέψοις καὶ τότε τὸ μήνυμα νομίσει τοῦτο ὁ πάπας μεγάλην αὐτοῦ περιφρόνησιν. δεῖ οὖν προλαβεῖν καὶ σοφίσασθαί τι, δι' οὗ εὑρήσεις ἀπολογίαν πιθανὴν καὶ εὐπρόσωπον. ἀναφέρω σοι τοίνυν ἐγὼ καὶ ἐνθυμίζω, ὅτι οἱ ἀρχιερεῖς παρεκάλεσαν, πολλάκις ἵνα ἐάσῃς αὐτοὺς ἀπελθεῖν εἰς τὴν Βενετίαν. ὅρισον οὖν ἀρτίως καὶ ἀπελθέτωσαν οἱ πρῶτοι καὶ γηραιότεροι, καὶ ἐὰν μηνύσῃ ὁ πάπας ἐρεῖς ὅτι οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐκκλησίας μου, οὐκ ἐδυνήθησαν ἐπὶ πλέον προσμένειν καὶ ταλαιπωρεῖν ἐνθάδε. διὸ καὶ ἀπῆλθον εἰς τὴν Βενετίαν, καὶ κατελείφθη ἡ σύνοδος μου ἡμιτελής, ὅθεν καὶ οὐ δύναμαι ποιῆσαι πατριάρχην μετὰ τοιαύτης συνόδου. ἀπεδέξατο δὲ τὴν συμβουλὴν ταύτην ὁ βασιλεὺς, καὶ συνέθετο τοῦτο ποιῆσαι.

præsules nostri, Papæ insinuarunt ex clientelâ Rossensis Metropolitæ, & ab eodem clam subornati qui Patriarchatum cupiebat: Et cum isti audirent, Imperatorem tergiversari, & electionem differre ad reditum, ut matrem consuleret, Imperatricem dotariam, indignabundi fremuerunt, & verba infamia cum criminationibus sparserunt in vulgum: Hæc intoleranda esse gentis nostræ dehonestamenta, nec expectanda Dominarum placita quando totum negotium pendeat à prælatis & clero: Agite igitur inquiunt, velit nolit Imperator, senatum Ecclesiasticum cogamus, & projectis ut fieri amat suffragiis, subvehamus Patriarcham.

Hæc palam enuntiari Primicerius subauscultans, hoc Imperatori consilium suggessit: En tuam Majestatem Papa jam bis pulsavit, de Patriarchâ consecrando, cujus hactenus repudiasti vota: sed & tertium expectes ut roget: Verum si tum repulsam feret, in magnum sui contemptum interpretabitur: Quare argutum quid & ingeniosum oportet comminisci, quo abnegandi prætextum plausibilem & speciosum reddas: & nullum mihi memoria suppeditat concinnius, quam quod Majestati tuæ jam proponam: Præsules sæpe à te dudum veniam petivere excurrendi Venetias, Fac ut ocyus nunc discedant, eorum primi, & senio provectiores: ut cum tertiò miserit Papa tuto respondeas: Ecclesiæ meæ Episcopi, cum hic diutius perdurare nequivissent, præ ægritudinum, & angustiarum onere quo premebantur, Venetias se contulere: Et de præsulibus cum restet mihi numerus ultrà semissem imminutus, ad tam infrequentem & raram Synodum de Patriarchâ nominando referre perhorresco: amplexus Primicerij consilium Imperator, se facturum pollicetur.

τμήμ. ι. Κεφ. ιζ.

Μετὰ δὲ τὸ πληρωθῆναι τὴν ἕνωσιν ἀπῄτει τὸ ὀφειλόμενον σιτηρέσιον ὁ βασιλεὺς ἤνυσε δὲ οὐδέν. δοθείσης δὲ καὶ τῆς συμβουλῆς ταύτης ἐπιμελέστερον ἀπῄτησε τὸ σιτηρέσιον καὶ σπουδαιότερον. ὁ δὲ πάπας ἀπεκρίνατο ὅτι τὸ μὲν σιτηρέσιον ἑτοιμάζεται καὶ δοθήσεται. χρεία δέ ἐστιν ἵνα μεταγραφῇ ὁ ὅρος, καὶ γένωνται ἕτεροι πέντε ἴσοι ὅροι ὑπογεγραμμένοι ὡς πρωτότυποι. ὡς ἂν λάβητε καὶ ὑμεῖς ἕνα ἐξ αὐτῶν, τοὺς δὲ λοιποὺς στείλωμεν εἰς ἡμετέρους ῥῆγας. ἔφη οὖν ὁ βασιλεὺς, τίς ἐστι χρεία τῶν πέντε; ἀρ-

SECT. X. CAP. XVII.

Unione consummatâ Imperator debita stipendia numerari postulavit: At nihil profecit: Posteaquam vero Primicerij consilium amplexus esset, acrius extimulavit Papam, ad solutionem, & instantius efflagitavit: Unde Papa respondit nostris, annonam in promptu esse, opportunè expediendam: Sed quinque copias Definitionis transscribi adhuc oportere, ad prototypi exemplar, & subscribi: ut vos unam vobiscum in patriam, revehatis, & reliquæ nostris in Occidente regibus custodiendæ tradantur: At quid Opus est quinque rogavit Imperator, cum duo sufficiant exemplaria, unum

 nobis,

ἀρχιερεῦσι δύο, ἵνα λάβωμεν ἡμεῖς τὸ ἕνα, καὶ ἔχητε καὶ ὑμεῖς τὸ ἕτερον. οἱ δ᾽ ἐκ τοῦ πάπα εἶπον, ἀνάγκη ἐστὶν ἵνα γένωνται τὸ ἔλαττον τέσσαρες, ὃ καὶ γέγονεν. ὁ μὲν οὖν πάπας ἀπῄτει γραφῆναι καὶ τοὺς λοιποὺς ὅρους καὶ ὑπογραφῆναι. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπῄτει δοθῆναι τὸ σιτηρέσιον. ἐπιτεθλιμμένων πάντων αὐτῶν τῇ ἐνδείᾳ πιεζομένων, δαπανησάντων πάντα ὅσα ἐπεφέροντο, καὶ μὴ ἐχόντων ὅθεν ἂν πορίσωνται διατροφάς. πέντε γὰρ καὶ ἡμίσεως μηνῶν σιτηρέσιον ἐλείπετο πᾶσιν. εἰδὼς δὲ ὁ βασιλεὺς ὅτι ἡ δόσις τοῦ σιτηρεσίου αἰεὶ ἐν ἀναβολαῖς ἐστιν, ἐμήνυσε διὰ κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Βουλλωτοῦ, καὶ παρήγγειλε τῷ Ἡρακλείας, τῷ Μονεμβασίας, καί πᾶσιν ἑτέροις τῶν ἀρχιερέων, ὅτι εἰ φέροιεν ὑμῖν οἱ λατῖνοι τοὺς ὅρους πρὸς τὸ ὑπογράψαι εἴπατε πρῶτον δότε ἡμῖν τὸ σιτηρέσιον, καὶ τότε ὑπογράψομεν. ἐποίησαν οὖν ὡς ἐδιδάχθησαν. οὐκ ἐν τῇ τοῦ πρώτου ὅρου ὑπογραφῇ. οὐδ᾽ ὅλως γὰρ ἐγένετο τότε μνεία δόσεως ἢ ἀπαιτήσεως. ἀλλ᾽ ἐν τοῖς ὑστέροις τούτοις ἴσοις ὅροις. καὶ οὐδὲ τότε ἀφ᾽ ἑαυτῶν, ἀλλ᾽ ἐκ προστάξεως βασιλικῆς ὡς ὁ κύριος οἶδε. πλὴν καὶ οὕτως οὐδὲν ἤνυσαν. ἀλλ᾽ ἀπῄτησαν μόνον, καὶ οὐκ ἠθέλησαν ὑπογράψαι κατὰ τὴν παραγγελίαν. τῶν δὲ λατίνων εὑρόντων εἰς τοῦτο ἔνστασιν, καὶ διακομισάντων τοὺς ὅρους εἰς τὸν βασιλέα, καὶ ἀπαιτησάντων, ἵνα ὁρίσῃ, καὶ ὑπογραφῶσιν. ὥρισεν ὁ βασιλεὺς, καὶ συνήχθημεν εἰς τὸ παλάτιον καὶ ὑπεγράψαμεν ὅσοι ἐν τῷ προτέρῳ ὑπεγράψαμεν ὅρῳ. ἄνευ μόνου τοῦ μεγάλου πρωτοσυγκέλλου. ἐκεῖνος γὰρ ἀνέφερε τῷ βασιλεῖ ὅτι ὑπέγραψα εἰς τὸν πρῶτον καὶ ἀρκεῖ. οὐκ ἔστι δὲ ἀνάγκη ἵνα ὑπογράψω καὶ εἰς τοὺς ἄλλους. μὴ οὖν ἀναγκάσῃς με ὅτι οὐχ ὑπογράψω διά τινα σκοπὸν ὃν ἔχω παρ᾽ ἐμαυτῷ. μετὰ δὲ τὰς ὑπογραφὰς ταύτας δύο παρῆλθον ἡμέραι καὶ ἐξῆλθον οἱ πρῶτοι τῶν ἀρχιερέων, καὶ τῆς εἰς Βενετίαν ὁδοῦ ἥψαντο. καὶ κατ᾽ αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἐξελεύσεως αὐτῶν μόλις ἐδόθη τὸ σιτηρέσιον τῶν πέντε μηνῶν, αὐτοῖς μόνοις τοῖς ἐξερχομένοις. οὕτως ἐφρόντισαν τοῦ λαβεῖν αὐτὸ, εἰ καὶ ἀπῄτησαν ὀρχθέντες, ὅτι πάντη κατεφρόνησαν τούτου. καὶ παραιτησάμενοι αὐτὸ ἀπήρχοντο λαβόντες ἔνδοσιν πρὸς ὑποστροφήν. ὥστε καὶ οἱ ὑπουργοὶ τῶν ἐξερχομένων ἀρχιερέων οἱ πλείους

nobis, & vobis alterum? Cui papales responderunt: ad minimum quatuor desiderari & totidem obtinuerunt: Itaque Papa solutionem cohibuit, dum tot copiæ instauratæ subscriberentur: Imperator è contrà institit, pro solutione confestim dandâ: permotus misericordiâ in suos, qui paupertate pessundati cum omnia expendissent non habebant ad manum quibus quotidiana alimenta compararent, stipendiis quinque mensium cum semisse defraudati: Et cum Latinos cerneret æternum cunctabundos nummorum præstationem semper procrastinare, Misit Dominum Emmanuelem Bullotam, ad Heracleensem, Monembasianum, aliosque primæ classis Archiepiscopos, jussitque dici: si vos Latini sollicitaverint, ad Definitionum exemplaria subscribenda, respondeatis: Solvite prius stipendia nobis & subscribemus: qui ita præstiterunt, ut submonuit Imperator: Non in illâ primariâ definitionis subscriptione, nec enim tum temporis, ulla vel petendi vel reddendi stipendij injecta est mentio, sed in hac postremâ ultimorum quatuor exemplarium: Nec id ex proprio consilio, sed Imperatoris jussu ut Deus novit omniscius: Et tamen ne sic quidem quicquam impetrârunt, tantum à Latinis subscribere postulati stipendia petivere, quibus non solutis subscribere recusarunt, prout mandaverat Imperaror: Latini vero cum hâc difficultatem reperissent, ipsum Imperatorem aggrediuntur orantque ut parata exemplaria à suis subscribi juberet: à quo in palatium convocati, quot primæ definitioni manus dedimus totidem hæc Ectypa subscribendo communimus: Excepto solo Gregorio Primicerio, qui uni manum appinxisse satis æstimabat, nec opus esse in varias membranas subscriptiones multiplicare: Et ne me inquit Imperator ad subscribendum adigas, quod nunquam faciam, propter rationes in imo pectore latitantes: Biduo post peractum subscribendi negotium, primarij præsulum Florentiâ discedentes, iter Venetias versus carpebant: quibus in ipso die quo se in viam conjiciebant difficulter stipendia quinque mensium insoluta exhibebantur: non omnibus, sed tantum discedentibus: Nempe talem diligentiam nostri exercuerunt in stipendiis nanciscendis, quæ non nisi jussi postulabant ut plane spreverint, & multi adeo non postularunt, ut omissâ mentione stipendiorum implorarent veniam revertendi in Patriam, & obtinerent: Quin & Ministri Archiepiscoporum, quamplurimi unâ manu equos per frena retinebant, alterâ recipiebant Dominorum stipendia, quibus solutis, conscensos asturcones calcaribus impellebant, ut Dominos assequerentur: Supremum testor Deum, potentem mundi rectorem,

πλείας τῇ χειρὶ σὺν ἵπποις κατέχοντες ἐλάμβανον τὸ σιτηρέσιον τῶν κυρίων αὐτῶν καὶ εὐθὺς ἀναβαίνοντες ἐπὶ σὺν ἵπποις ἤλαυνον. μαρτύρομαι τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν ὅτι καὶ αἱ τοῦ πρώτου ὅρου ὑπογραφαὶ οὕτως ἐγένοντο ὡς προλαβὼν διεξῆλθεν ὁ λόγος, καὶ αἱ τῶν μεταγενεστέρων πάλιν ὡς ἐνταῦθα δεδήλωται. εἰ δέ τινες ἄλλως ἐξαγγέλλουσι ταῦτα διαβάλλουσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ πειρῶνται μὲν μῶμον προστρίβεσθαι τοῖς κατὰ τοῦτο ἀμώμοις, ἀδικοῦσι δὲ τὰ μέγιστα ἑαυτούς. καὶ μετὰ παρελθοῦσιν ἡμερῶν πέντε ἐδόθη καὶ ἑτέροις τὸ σιτηρέσιον ἐξιοῦσι κἀκείνοις καὶ μετ' ἐκείνους ἑτέροις ὡσαύτως. καὶ οὕτω λαμβάνοντες ὑπεστρέφομεν ἅπαντες. ὕστερον δὲ ὑπέστρεψε καὶ ὁ βασιλεύς.

rem, primas Definitionis subscriptiones peractas fuisse ut sermo superior declaravit, & postnatorum quatuor exemplarium, ut in hoc capite testamur: Et qui aliter enuntiant, veritatem subvertunt: & vituperij labem inurunt hac in re innocentibus: sed maximè sibi metipsis injurij: Verum post aliorum quinque dierum expectationem distribui cepit aliis annona, & illis itidem non nisi abiturientibus, & post illos aliis eodem servato ordine, ut quosque ad iter succinctos deprehenderunt: Ita ut tandem omnes acceptis stipendiis discesserimus, & post omnes ipse Imperator.

τμῆμ. ι. κεφ. ιη.

Καὶ τῇ τοῦ Σεπτεμβρίου ϛ ἔφθασεν εἰς τὴν Βενετίαν. μέλλων δὲ ἐξιέναι τῆς Φλωρεντίας ὁ βασιλεὺς προαπέστειλε σὺν τοῖς κλήροις αὐτοῦ κληρικούς. μεθ' ὧν ἦν καὶ ὁ προδηλωθεὶς διάκονος ὁ Φίλιππος, οἱ διερχόμενοι, καὶ ἐν πανδοχείοις καταλύοντες καθ' ἑκάστην νύκτα ὡς ἔθος ἐκεῖσε, ἔφθασαν καταλύσαντες καὶ ἐν τῇ Πολονείᾳ εἰς πανδοχεῖον, οὗ καὶ εὑρέθησαν πρέσβεις ἐκ τῆς Ἀγκλιτέρας ἀπερχόμενοι εἰς τὸν πάπαν, οἱ καὶ μαθόντες ὅτι πάρεισί τινες ἐκεῖσε ὑποστρέφοντες ἐκ τῆς συνόδου ἦλθον πρὸς αὐτοὺς μαθεῖν θέλοντες τὰ γενόμενα ἐν τῇ συνόδῳ.

Καὶ ἠρώτησαν τί γέγονεν ἐν τῇ συνόδῳ καὶ ὁ Φίλιππος ἀπεκρίνατο· γέγονε πᾶν καλόν. ἰδοὺ γὰρ ἡνώθησαν αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐστέρξαμεν ἑκάτερα τὰ μέρη τὴν ἕνωσιν, καὶ ἀπερχόμεθα ἡνωμένοι. ἠρώτησαν οὖν οἱ πρέσβεις. πῶς ἡνώθητε ὑμεῖς; προσήλθετε εἰς τὴν ἡμετέραν δόξαν, ἢ οἱ ἡμέτεροι προσῆλθον εἰς τὴν ὑμῶν; καὶ εἶπεν ὁ Φίλιππος, οὔτε ἡμεῖς προσήλθομεν τῇ δόξῃ τῶν Λατίνων, οὔθ' οἱ Λατῖνοι τῇ τῶν Γραικῶν. ἀλλ' ἐθεωρήθησαν καθ' ἑαυτὰς αἱ δόξαι παρ' ἑκατέρου μέρους καὶ εὑρέθησαν σύμφωνοι, καὶ ὡς μία καὶ ἡ αὐτὴ ἀνεφάνη δόξα. διὸ καὶ ἐτάχθη ἵνα κατέχῃ ἑκάτερον μέρος τὴν δόξαν ἣν κατεῖχε μέχρι τοῦ νῦν καὶ ὑπάρχωμεν καὶ ἡνωμένοι. οἱ δὲ πάλιν ἠρώτησαν, καὶ περὶ τῆς προσθήκης τί γέγονεν; ἐξέβαλον αὐτὴν οἱ ἡμέτεροι ἀπὸ τοῦ συμβόλου, ἢ ὑμεῖς προσεθήκατε ταύτην ἐν αὐτῷ; καὶ ὁ Φίλιππος, οὔτε ἡμεῖς

Sect. X. Cap. XVIII.

Qui Septembris sexto Venetias appulit: at cum jam in procinctu staret Florentiæ longum valedicere, præmisit quos ad comitatum habebat, inferiorum ordinum Clericos: in quorum numero fuit is quem superius commemoravimus, Philippus Diaconus: Hi junctâ catervâ, Imperatoris cursum antevertentes, singulis noctibus, ut mos est istarum regionum, in publicas tabernas divertebant: Et forte contigit, ut Bononiæ, in eandem solverint, quâ Legati ex Anglia hospitabantur, qui illinc recto Canali ad Papam contendebant: Legati ubi didicissent nonnullos à Synodo reversos in illud hospitium se conjecisse eos compellabant, quæ in Synodo fierent, avidi scire atque expiscari.

Ac primùm quid in Synodo factum esset interrogarunt: Philippus omnia extollere ut præclara ac memoranda: Coaluisse Ecclesias in novum fædus: Utramque gentem, unionem confirmasse: acin mutuæ caritatis vinculum sociatas, discessisse: At quibus conditionibus societæ rogavere: An vos Græci in nostram opinionem, aut nos Latini in vestram, transivimus? Neque nos (inquit Philippus) Latinorum Opinionem amplexi sumus, nec Latini nostram, sed utriusque Ecclesiæ dogmata ab utrâque Ecclesiâ expensa sic concordare videbantur ut licet diversa, tamen unum, idemque dogma judicata sint: Adeo pars utraque jussa est retinere, quas fovit Opiniones in hæc usque tempora, & nihilominus ut in fædera jungeremur: At Legati iterum interrogarunt, quid de Additamento determinatum? An expungitur è Latinorum symbolo aut in vestrum inseritur? Neutrum; respondet Philippus Neque nos recepimus in nostrum, neque Latini è suo ejecerunt: sed conventum fuit, ut nos nostrum absque Additamento recitaremus, Latini cum Ad-

tamento

ἡμεῖς

ἡμεῖς προσεθήκαμεν αὐτὴν ἐν τῷ συμβόλῳ, οὔτε οἱ λατῖνοι ἐξέβαλον αὐτὴν, ἀλλ' ἐστέρχθη, ἵνα λέγωμεν αὐτὸ ἡμεῖς μὲν ἄνευ προσθήκης, οἱ δὲ λατῖνοι μετὰ τῆς προσθήκης. καὶ αὖθις ἠρώτησαν, περὶ δὲ τοῦ ἀζύμου τί γέγονεν; ἐστέρξαν οἱ ἡμέτεροι ἱερουργεῖν τὸ ἔνζυμον, ἢ ὑμεῖς τὸ ἄζυμον; καὶ ὁ Φίλιππος ἔφη, οὐδέτερον. ἀλλ' ἵνα ἱερουργῶμεν ἡμεῖς μὲν τὸ ἔνζυμον ὡς τὸ πρότερον, οἱ δὲ λατῖνοι τὸ ἄζυμον. εἶτα ἠρώτησαν, καὶ ἐγένετο ὅρος; καὶ πῶς ἐγράφη ἐν αὐτῷ τὸ σύμβολον μετὰ τῆς προσθήκης, ἢ ἄνευ τῆς προσθήκης; καὶ ὁ Φίλιππος εἶπεν οὐδὲν ἐγράφη ἐν τῷ ὅρῳ σύμβολον. τότε εἶπον οἱ πρέσβεις. καὶ ποδαπός ἐστιν ὁ ὅρος ἐκεῖνος, εἰς ὃν οὐκ ἐτέθη τὸ σύμβολον, καὶ ποῖα σύνοδος οἰκουμενικὴ ἐποίησε τοιοῦτον ὅρον; καὶ εὐθὺς ἐπήγαγον καὶ συνεπέραναν ὡς ἐπειδὴ οὔτε ἐν τῷ ὅρῳ ἐγράφη τὸ σύμβολον, οὔτε μία θυσία ἐστέρχθη ἱερουργεῖσθαι παρὰ πάντων ἢ ἔνζυμος ἢ ἄζυμος. οὔτε ἡ προσθήκη ἐξεβλήθη ἐκ τοῦ συμβόλου ἢ ἐν τῷ γραικικῷ προσετέθη, οὔτε περὶ τῆς δόξης συνεφώνησαν ἑκάτερα τὰ μέρη, ἵνα στέρξωσι πάντες ὅπερ ἔλεγον οἱ λατῖνοι, ἢ ὅπερ οἱ γραικοὶ λέγουσι, ἀλλ' ἑκατέρα ἐκκλησία κατέχει ἃ καὶ εἶχε καὶ πρότερον, οὐδὲ ἡ ἕνωσις ἣν ὑμεῖς λέγετε ἐστιν ἕνωσις, οὐδὲ προσήκει ὅλως λέγειν αὐτὴν ἕνωσιν. οὕτως ἀπεφήναντο κατὰ τῆς γεγονυίας ἑνώσεως οἱ πρέσβεις ἐκεῖνοι συνετῶς τε καὶ ἀληθῶς καὶ συμφώνως ἡμῖν, ὅσον πρὸς τὸ τῆς ἑνώσεως σημαινόμενον. οἱ μὲν οὖν δηλωθέντες πρέσβεις ἐξ ὧν ἤκουσαν διέγνωσαν, ὡς οὐδὲ ἡ γεγονυῖα ἕνωσις, ἐστιν ἀληθὴς ἕνωσις. εἰ δὲ ᾔδεισαν ἀκριβῶς πῶς καὶ παρά τινων ἐγένετο, οὐ μόνον ὡς οὐκ ἀληθῆ ἕνωσιν ἂν εἶχον αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ πάνυ κατεγίνωσκον ἂν τῶν διαπραξαμένων αὐτήν; οὐ μόνον οὗτοι ἀλλὰ καὶ πάντες λατῖνοι τε καὶ γραικοὶ ὅσοι φρονήσεως καὶ λόγου μάλιστα μέτοχοι, καὶ οὐδὲ ὡς ἀπόφασιν οἰκουμενικῆς συνόδου εἶχον ἂν τὸ γεγονὸς, οὐδ' ἐμέμφοντο τοὺς μὴ στέργοντας τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν. πᾶσαι γὰρ αἱ σύνοδοι αἵ τε οἰκουμενικαὶ καὶ αἱ μερικαὶ, αἱ τὰς ἐξετάσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων διαπραξάμεναι, ἐγύμναζον μὲν τὰ κινηθέντα ἐν αὐταῖς ζητήματα καὶ ἐπεξειργάζοντο, καὶ ἐσαφήνιζον, ὅσα ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀνέκυπτον λόγου καὶ ἐξετάσεως δεόμενα, καὶ ἔγραφον καὶ παρεσημειοῦντο ταῦτα. Μετὰ

ditamento, & tamen ut fieret Unio: Legati adhuc quærere perseverarunt: At quid de pane fermentato? An nostri consenserunt panem in Sacramento sanctificare cum fermento, aut vos sine fermento? nec hoc, nec illud, retulit Philippus: Nos nostrum cum fermento ut prius Latini suum absque fermento: Sed an demum & prodiit Definitio? quibus verbis in illa Symbolum scribitur? an cum Additamento, an sine? Neutiquam, (ait Philippus) nullum in Definitione scriptum est symbolum: At qualis est hæc Definitio absque symbolo? Legati replicuere: quæ Synodus Oecumenica talem Definitionem promulgavit? Et tum ex prius positis hanc Dialecticam conclusionem eruerunt: Si nec in Definitione continetur symbolum, nec unum sacrificium, ab omnibus usurpari injungitur, vel cum vel sine fermento: Nec additamentum è Latino symbolo ejicitur, nec recipitur in Græcum, nec in Dogma de processione Spiritus Sancti consensum est ab utraque gente, ut stabiliretur quod vel Latini vel Græci asseruerint, sed permissum est utrique Ecclesiæ suam sibi habere quam semper aluit opinionem, profecto nec ea quam vos appellatis Unionem, meretur nomen Unionis, nec omnino convenit eam pro unione æstimare: Hæc de nostrâ unione Legati exteri scitè admodum, prudenter, & argutè non minus ac nos ipsi, ex solâ Nominis ratione pronuntiarunt: Nam ex auditis facile poterant divinare quam nostra hæc unio, revera non sit unio: At si accuratius intellexissent, & quibus artibus, & quibus hominibus procuderetur, non solum unionem ipsam ut falsam putassent sed ipsius consarcinatores penitus condemnassent: nec illi modo, sed omnes quotquot sunt gentis Latinæ, Græcæque qui aliquâ judicij aut rationis umbrâ pollerent: Nec quod inter nos gestum est ut determinationem Oecumenicam aut ipsi recepissent, aut eos vituperassent, qui ut determinationem Oecumenicam non approbassent: Nam omnes Synodi seu Oecumenicæ seu provinciales, quæ Ecclesiastica dogmata constituenda susceperunt, primo ipsas quæstiones, acriter ventilatas, elaborarunt, dissertationibus perpolierunt, illustraruntque si quid ambigui, si quid difficultatis è vocibus enatasset, & scripserunt singula, & adnotarunt.

Deinde post exquisitas pervestigationes ac demonstrationes singulorum, cum Patres ad determinandam quæstionem progrederentur, perpensa prius, animo revoluebant, illustrata revocabant in memoriam: Tum singuli Episcopi in decuriis, ac locis destinatis ad quæ confluebant, interrogati de his dilucidatis ac manifestis sententiam exhibuere liberrimâ nullâ violentiâ

ex-

Μετὰ δὲ τὰς ἀκριβεῖς ἐξετάσεις καὶ ἀποδείξεις, ὅτε ἐχώρουν οἱ ἐν ἑκάστῃ πατέρες πρὸς τὴν ἀπόφασιν ἀνεγίνωσκον τὰς παρασημειώσεις, καὶ ἀνεμιμνήσκοντο τῶν σαφηνισθέντων καὶ ἀποδειχθέντων. εἶτα ἠρωτῶντο πάντες οἱ ἐπίσκοποι ἐν τοῖς ἀποτεταγμένοις τόποις ἔνθα συνηθροίζοντο, καὶ ἕκαστος ἐπὶ τῶν προλαβούσαις γυμνασίαις καὶ ἀποδείξεσιν ἔλεγε καὶ τὴν ἰδίαν γνώμην τι καὶ ἀπόφασιν ἀδιάστως παρόντων πάντων καὶ ἀκροωμένων. καὶ οὕτως ἐκυροῦτο, καὶ ἐστέργετο ἡ ἀπόφασις τῆς συνόδου. συμφωνούντων πάντων τῶν ἐπισκόπων, ἢ τῶν πλειόνων τε καὶ κρειττόνων τῶν ἐν αὐταῖς. καίτοιγε οὐκ ἐπὶ τῶν δογματικῶν μόνων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντοίας δίκης τὰ αὐτὰ γίνονται παρὰ τῶν δικαζόντων. γνωμοδοτοῦντος ἑκάστου ἐπὶ τοῖς ἐξετασθεῖσι καὶ οὕτω λεγόντων τὴν ἀπόφασιν παρρησίᾳ.

Ἥδε γε παροῦσα σύνοδος οὐχ οὕτω προῆλθεν εἰς τι συμπέρασμα, οὐδ' ἀπόφασιν τινὰ ὅλως ἐξήνεγκεν. οὐδ' ἠρωτήθη τις τῶν ἐν αὐτῇ τινὰ γνώμην ἔχειν περὶ τῶν ζητηθέντων ἐν ταῖς διαλέξεσιν. ὅτι μὲν γὰρ οἰκουμενικὴ συνέστη σύνοδος οὐδεὶς ἀντερεῖ. ὅτι δὲ καὶ ἀπόφασιν τινὰ ἡ σύνοδος ἀπεφήνατο οὐδεὶς τῶν ἐκεῖσε παρόντων ἐρεῖ. εἰ γε μόνον οἶδεν ἁπλῶς τάξιν τινὰ δικαστικὴν, ἐπειδὴ γὰρ παρῆν ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ συνόδῳ καὶ ὁ πάπας καὶ ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, καὶ οἱ τοποτηρηταὶ τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν, καὶ ἐπίσκοποι ἐξ ἑκατέρου μέρους περιεσώζετο ἐν αὐτῇ τὸ σχῆμα τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου. καὶ αἱ διαλέξεις δὲ ὅσαι παρουσίᾳ πάντων ἐγένοντο κατὰ τὴν τάξιν δῆθεν τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων προέβαινον, καὶ ἐγράφοντο ἐν αὐταῖς καὶ οἱ λόγοι τῶν προσδιαλεγομένων. εἰ οὖν καὶ οἱ Λατῖνοι μετὰ τύφου καὶ ὑπερηφανίας προέφερον ὅσα δῆτα καὶ ἔλεγον, καὶ ἐπεφήμιζον ἑαυτοῖς τὸ, ἀπεδείξαμεν λαμπρῶς, καὶ τηλαυγῶς, καὶ σαφέστατα, καὶ ἡλίου φανώτερον, καὶ ὅσα τοιαῦτα. καὶ τὰ ζητούμενα καὶ ἀναπόδεικτα ὡς ὁμολογούμενα ὑπετίθεντο, ὑπὲρ ἑαυτῶν, καὶ ὡς ἀποδείξεις ἀπεφαίνοντο. τοὺς δὲ λόγους τῶν ἡμετέρων ὡς οὐδὲν ἐλογίζοντο ἐπηρμένοι ὄντες τῇ ἐπάρσει καὶ τῇ ἀλαζονείᾳ. ἀλλ' ὅμως μέχρις ἂν αἱ τοιαῦται διαλέξεις ἐγίνοντο ἐδόκει τηρεῖσθαι τὸ σχῆμα τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ διενεργεῖν αὐτὴν τὰ συνοδικά.

Παυσαμένων δὲ τῶν διαλέξεων, οὐκ ἔτι ἔπραξεν

expressam, conspicantibus ac audientibus universis: atque ita demum Synodica Definitio in lucem prodiit, ex Episcoporum, vel omnium, vel plurium, vel præstantiorum suffragiis prognata ac stabilita: Neque hæc invaluit consuetudo solummodo in dogmatibus Ecclesiasticis, aut quæstionibus enucleandis, sed in omni forensi tribunali unaquæque lis civilis contestata ad hunc modum dirimitur: primo singulis ad testimonia comprobata suffragantibus, ac tum liberrimâ oratione sententiam ultimam confidenter pronuntiantibus.

Verum hæc nupera nihil horum, nullam conclusionem protulit, nullam determinationem pronuntiavit, nec in illa quisquam, quam proferret sententiam, de ullâ controversiâ disceptatâ rogabatur: Quod autem Oecumenica fuerit, nemo poterit inficiari, nec quod unquam sententiam determinantem exhibuerit, affirmare: nisi forsan quis ad externam speciem, & formam judiciariam respexerit: quandoquidem eam & Imperator & Papa, & Patriarcha, Constantinopolitanus, cæterorumque Patriarcharum vicarij & Episcopi cohonestarint, qui spectaculum illustre ad habitudinem Oecumenicæ Synodi præbuere: Sed & disceptationes in conspectu omnium aliquam saltem umbram Conciliorum veterum sparsere: dum in hac ut in illis decertantium argumenta describebantur: quamvis Latini sæpe in hac verbosè nos protriverint, suis meritis omnia attribuentes, & subinde insigniter nos demonstravimus, splendide ad instar radiorum micantium, non ipse sol clarius lucet, & multa istiusmodi superbè ac insolenter eructârint: Et quæ ad huc pendebant sub judice, dubia, & indemonstrata, ut certa, ac recepta suæ causæ applaudentes venditarunt, nostra verò ratiocinia ut rancida, exsibilarunt, tanto animorum fastu, ac philautiâ intumuere: nihilominus quamdiu hæ dissertationes perdurarunt, pulchra quædam Synodi Idea visebatur: nec Imago tantum spectabilis, sed activa, operosa rerum ad Consilia pertinentium.

Ubi autem istæ publicæ disceptationes irraucuere, nihil ultra Synodus gessit: sed cuncta privatim, & sub larvâ, occultè & umbratiliter perpetrata: Conventus enim quos Imperator coram Papa coegit, ex decem primariis Archiepiscopis, privatum Spiritum olebant, & mysterium iniquitatis: Nec enim reliqui Episcopi, aut nostri aut Latini quicquam sciebant quod illic tractabatur: Similiter & congressus nostratium inter se, tum in palatio Imperatorio, tum Patriarchali, per cellas & conclavia dispositi, nihil par Synodo generali produxere: sed in iis modi tantum eruebantur, & argutæ commentationes, quibus nostri cum Latinis unionem

ἔπραξεν ἡ σύνοδος οὐδὲν, ἀλλ' ἰδίως καὶ κρύφα καὶ συνεσκιασμένως πάντα ἐγίνοντο. αἵ τε γὰρ συνελεύσεις αἱ παρὰ τοῦ βασιλέως, μετὰ δέκα ἀρχιερέων γεγονυῖαι, εἰς τὸν πάπαν ἰδίᾳ ἐγένοντο καὶ μυστικῶς. καὶ οὔτε οἱ λοιποὶ τῶν ἡμετέρων ἀρχιερέων, οὔτε οἱ ἐπίσκοποι τῶν λατίνων οἴδασι τὰ λαληθέντα ἐκεῖσε. καὶ αἱ συνελεύσεις πάλιν αἱ παρὰ τῶν ἡμετέρων γεγονυῖαι, καὶ ἐν τῷ παλατίῳ καὶ ἐν τῷ πατριαρχείῳ κελλικῶς ἐγένοντο. καὶ οὐκ ἦσαν τὰ ἐν αὐταῖς, ὡς πράξεις συνόδου καθολικῆς, ἀλλὰ τρόποι καὶ ἐπίνοιαι ἐντεῦθεν κατεσκευάζοντο ὅπως ἂν στέρξωσιν ἁπλῶς οἱ ἡμέτεροι τὴν μετὰ τῶν λατίνων ἕνωσιν. καὶ αἱ γνῶμαι αἱ διδόμεναι ἐν αὐταῖς οὐκ ἐδίδοντο ὡς γνῶμαι συνόδου οἰκουμενικῆς, ἀλλ' ὡς γνῶμαι τινῶν μερικῶν ἀπαιτουμένων στέρξαι τὴν ἕνωσιν.

Ὅτι οὖν ἔδοξεν ὅτι κατέπεισαν αὐτοὺς τότε ἀνήγγειλαν τῷ πάπᾳ, ὅτι ἔστερξαν οἱ γραικοὶ ὅπερ δοξάζει ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία. ὅτι ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ καὶ ἤδη ἑνοῦνται μετὰ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας. καὶ τότε ἐγένετο ὁ ὅρος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα, ὡς ἤθελον τινὲς ὀλίγοι ἐξ ἑκατέρου μέρους οἱ ταῦτα κατασκευάσαντες ἃ ἐλέγχειν οὐ τοῦ παρόντος ἐστὶ συντάγματος. οὐκ ᾔδεισαν οὖν οἱ ἐν τῇ συνόδῳ, ὅπως ταῦτα ἐπράχθησαν, ἐπεὶ ἐν παραβύστῳ, καὶ γωνίᾳ πάντα ἐγένοντο. οὐδὲ ἔπραξέ τι τῶν τοιούτων ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος. οὐδὲ κατὰ τὰς γεγονυίας διαλέξεις, ἢ ὅλως τὰς ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς προχωρήσεις ἠρωτήθη τις τῶν ἐν αὐτῇ γραικὸς ἢ λατῖνος, ἢ ἀπεφήνατό τι συνοδικῶς.

nem pangerent; & in iis lata suffragia non erant, ut suffragia Oecumenicæ Synodi, sed particularium hominum vota ac sententiæ Unionem stabilire aucupantium.

Et cum istis aliquampaucis viderentur persuasisse, tum accelerarunt ad Papam vociferantes, Græcos omnes jam tandem consensisse in Opinionem, quam Sancta Romana Ecclesia prædicat, Spiritum nempe Sanctum tam à Filio quam à Patre procedere, statimque ad Definitionem effabricandam convolârunt, & cætera omnia quæ Definitio continebat, prout paucissimorum ex utraque gente hominum ingenia corrupta, excogitarunt; quæ confutare nostri non est instituti. Sed ignorabant plane hujus Synodi Patres, quemadmodum in antris clandestinis, aut in privatis conventibus, seditiosis & suffarcinatis, hæc omnia transigebantur: quorum nulla unquam Synodus Oecumenica dedit exemplum: quando per totam dissertandi continuatam seriem, omnemque rerum in Synodo gestarum progressum, nemo Latinus, nemo Græcus, rogatus est sententiam ferre Synodicè, aut Synodicè tulit.

τμήμ. ι. Κεφ. ιθ.

Διὰ ταῦτα τοίνυν, οὐδὲ ἔχει τις αἰτιᾶσθαι δικαίως τοὺς μὴ στέργοντας τὴν ἕνωσιν, ὡς ἀνατρέποντας ἀπόφασιν συνόδου οἰκουμενικῆς. ἐπεὶ οὐδεὶς τῶν ἐν αὐτῇ ἀπεφήνατο συνοδικῶς ὅτι ἀπεδείχθη ὡς ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. καὶ δεῖ στέργειν καὶ φρονεῖν, καὶ πιστεύειν τοῦτο πάντας ὡς ἀναμφίβολον καὶ ὁμολογούμενον. ὅσον δὲ ἐποίησαν οἱ ἐν τῇ συνόδῳ ἐπίσκοποι λατῖνοι τε καὶ γραικοί ἐστι τοῦτο.

Ἴδον οἱ γραικοὶ τὸν ὅρον ὑπογεγραμμένον παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ὑπέγραψαν καὶ αὐτοί. εἶδον αὐτὸν καὶ οἱ λατῖνοι ὑπογεγραμμένον παρὰ τῶν γραικῶν, καὶ παρὰ τοῦ πάπα, καὶ ὑπέγραψαν καὶ αὐτοί. μὴ εἰδότες οἱ πλείους τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμμένα. πλὴν γὰρ ὀλίγων τινῶν ἔκ τε τῶν λατίνων, καὶ τῶν γραικῶν τῶν διασκεψαμένων τὸν ὅρον, ἢ καὶ τῶν παρατυχόντων ὅτε ἐγράφετο, οἱ πλείους οὐκ ἠπίσταντο τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμμένα.

Sect. X. Cap. XIX.

Ob ea igitur singula quæ enarravi, nemo jure poterit iis qui unionem non confirmârint, succensere, quasi Synodi Oecumenicæ decreta subvertissent: quando in totâ Synodo nemo asseveraverit id Synodicè demonstratum, Spiritum Sanctum à Filio nempe procedere, aut oportere eundem ut articulum fidei indubitatum ab omnibus recipi, credi ac confirmari: Nam quid in Synodo Episcopi Latini, Græcique gesserint, siquis curiosius quærat, hoc duntaxat fuit.

Viderunt Græci definitionem subscriptam ab Imperatore, ejusque ductum secuti, & ipsi subscripserunt: Viderunt Latini à Græcis subscriptam, & à Papâ, & ipsi pariter subscripserunt: Cum eorum plurimi quibus capitibus subscripsissent, penitus ignorarent: Præter enim paucissimos Latinorum ac Græcorum, qui Definitionem inspexerant, aut forte adfuerant, cum primũ exemplar excuderetur, maxima pars hominum quid contineret Definitio, planè nesciebant: Et cum accersiti ad subscribendum con-

μένα. καὶ συνελθόντων ὑπογράψαι, οὔτε ἐν τοῖς γραικοῖς ἀνεγνώσθη πρὸ τοῦ ὑπογραφῆναι, ἢ καὶ μετὰ τὸ ὑπογραφῆναι εὐθὺς οὔτε ἐν τοῖς λατίνοις.

Ἐν τῇ ἐφεξῆς μόνον ἡμέρᾳ ἀναγνωσθέντος τοῦ ὅρου ἐπ' ἐκκλησίας ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ἠρωτήθησαν οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ μὲν λατῖνοι εἶπον πλάτζατ, πλάτζατ, οἱ δὲ γραικοὶ, ἀρέσκει. καὶ ταῦτα πάντα συνεσκευάσθη κατὰ τὸν τρόπον οὓς καὶ πρότερον καὶ νῦν διεξῆλθεν ὁ λόγος. οὕτως οὖν γεγονότος τοῦ ὅρου, καὶ τῶν ἐπισκόπων τοιαύτην εἴδησιν ἐσχηκότων, περὶ τῶν ἐμπεριειλημμένων αὐτῷ, καὶ τοσούτων ῥαδιουργημάτων καὶ συσκευῶν γεγενημένων ὥστε κατασκευασθῆναι. σκοπείτωσαν οἱ βουλόμενοι, εἰ χρὴ λογίζεσθαι τὸν τοιοῦτον ὅρον, ὡς ἀπόφασιν τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου, καὶ εἰ χρὴ τὴν οὕτω γεγονυῖαν ἕνωσιν ὡς ἀληθῆ καὶ ἀναντίρρητον στέργειν ἕνωσιν. καὶ εἰ ἐναντιοῦνται ἀποφάσει συνοδικῇ οἱ τὴν ἕνωσιν καὶ τὸν ὅρον μὴ στέργοντες. ἡμῖν γὰρ οὐκ ἐξελέγχειν τὰ τοιαῦτα σκοπὸς, ἀλλ' ὡς προέβησαν μόνον γυμνὰ ταῦτα ἐκθέσθαι, καὶ δῆλα καταστῆσαι τοῖς βουλομένοις, καὶ παραπέμψαι τοῖς ἐφεξῆς. χωρείτω δὴ λοιπὸν ὁ λόγος ἡμῖν καθ' ὃν προὔθετο σκοπὸν ἐξ ἀρχῆς.

convenirent, nec à Græcis aut ante aut post subscriptionem statim perlecta fuit, sed nec à Latinis.

Postridie tantum, dum in Ecclesiâ publicaretur, ut anteà declaravimus, Episcopi interrogati Latini, Placet, voce Latinâ, Græci tantundem Græcâ enuntiavere: quæ cuncta fuere concinnata, iis fraudulentis artibus ac technis, quas in superiori & nupero sermone complexi sumus. Cum igitur ad hunc modum Definitio compaginata prodiret, & Episcopi tam parum intelligerent, quid in eâdem comprehenderetur: Et cum tot facinorosæ versutiæ ac subdolæ machinationes usurpatæ concurrerint ad eam compingendam, judicent qui volent, an hæc universalis Synodi Definitio haberi debeat, aut illa duarum gentium vera Unio: Vel an illos proscribi oporteat, tanquam legum Synodicarum adversarios, qui utramque & Unionem & Definitionem confirmare recusaverint. Mihi hæc perstringere odiosâ acerbitate non est in animo, sed singula quo ordine gesta sunt, in historiæ filum digerere, atque ita ob oculos exponere quibuscunque veritatem indagantibus, ut dum antecedentia expediam, in consequentia prehensos manu deducam. At nunc in portum quem sibi ab initio proposuit, plenis velis nostra procurrat Oratio.

HISTORIA CONCILII FLORENTINI.

SECTIO XI.

Ἐν ᾧ περὶ τῆς εἰς Βενετίαν ἀναστροφῆς ἡμῶν. καὶ ὅπως ἐλειτουργήσαμεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μάρκου, ἀξιώσει τοῦ Δουκα καὶ προστάξει καὶ ἐπιθέσει τοῦ βασιλέως. καὶ ὅπως ἐπανήλθομεν οἴκαδε. καὶ περί τινων γεγονότων ἐν τῇ ἐπανόδῳ ἡμῶν. Ἀπομνημονευμάτων ια.

Hac comprehendit capita: ut redeuntes Venetias appulimus: Vt in ade primaria Divi Marci sacris operati sumus, exorante Venetiarum Duce, jubente ac mandante Imperatore. Vt versus Patriam vela dedimus: Et de quibusdam memoratu dignis, qua nobis inter revertendum contigerunt. è lib. 11. *Commentariorum.*

τμήμ. ια. κεφ. α.

Ὁ Μητροπολίτης Κυζίκου κῦρος Μητροφάνης ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας πάνυ καλῶς ἐν τῇ Μοναχικῇ διαπρέψας πολιτείᾳ, καὶ τοῦ ἐναρέτου ἀντιποιούμενος βίου. καὶ καλῶς ἑαυτὸν εἰς ταῦτα ῥυθμίσας, μέγα κλέος παρὰ πᾶσιν ἐκτήσατο. καὶ ἐσέβοντο, καὶ ἐτίμων αὐτὸν πάντες, ὡς σεβάσμιον, καὶ θεῖον, καὶ ἐνάρετον ἄνθρωπον, ἀλλ' ὁ τοιοῦτος μετὰ θάνατον τοῦ πατριάρχου, ἐψιθυρίζετο παρά τινων τῶν τοῦ βασιλέως οἰκιακῶν καὶ ἐσαίνετο τῇ εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἀνόδῳ, ἔτι ὢν ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ. καὶ οὕτως εἰς τὰ βασιλικὰ θεσπίσματα ὑπεσύρετο. ὅτε τοίνυν παρεσκευάζετο καὶ οὗτος ἐξελθεῖν ἐκ τῆς Φλωρεντίας μετὰ καὶ ἑτέρων ἀρχιερέων εἶχε μὲν τὸ μέγα σχῆμα ὃ περιείλητο ἀπῃωρημένον ἄνωθεν τοῦ ἰδίου κοιτωνίσκου. εἶχε δὲ καὶ τὴν τῶν θείων μυστηρίων παρακαταθήκην ἐν ἰδίῳ τόπῳ πεφυλαγμένην. τὰ οὖν ἐνδύματα καὶ τὰ χρειώδη ὅσα εἶχον μικρά τε καὶ μεγάλα συστέλλοντες, καὶ διαθεθοῦντες οἱ καλόγηροι αὐτοῦ ἐξέβαλον πάντα καὶ παρεδίδουν εἰς φορτία. τὸ δὲ σχῆμα καὶ ἡ παρακαταθήκη γεγόνασιν ἀφανῆ, ἐκ τοῦ τόπου, οὗ ἀπῃώρητο, καὶ πολλὰ ζητήσαντες, καὶ πάντα ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀνερευνήσαντες, καὶ ἀναμοχλεύσαντες, καὶ πάνυ μογήσαντες ἐν-

τὸς

Sect. XI. Cap. I.

Metropolitanus Cyzici Dominus Metrophanes, ab ineunte adolescentiâ, eximiè in disciplinâ Monachali enutritus, vitam sanctimoniæ ornamentis ita excoluerat, & in eodem laudabili instituto decurrerat, ut magnam apud omnes gloriam consciverit, qui eum summo honore prosequebantur, ut virum venerabilem, divinum, ac omni virtutum genere cumulatissimum: Hic cum tantus in omnium existimatione haberetur, post mortuum Patriarcham, à blandis quorundam aulicorum susurris, & assentationibus domesticorum Imperatoris delinitus, spem concepit in Patriarchatum se promovendi, dum adhuc Florentiæ commoraretur: unde ad omnes Imperatoris nutus ac placita, tanquam ad Oracula se subduci permisit. Verum Florentiâ discessurus, in aliorum præsulum consortio, cum magnam lautitiem haberet in velamentis ac cortinis, quæ à summo laqueari lecto suo circumfundebantur: Haberet etiam, & sacrorum mysteriorum pyxidem, in loco peculiari diligenter sepositam, utramque infæliciter amisit: Nam cum vestimenta Episcopi omnia, & impedimenta Monachi sui convolvissent, & digesta in sarcinas, avehenda exportassent: sola illa lecti aulæa, & Sacramenti repositorium, sublata à quibus pendebant locis disparuere: Et quanquam omnia scrutati foramina, quæcunque essent in ædibus pervestigassent, & ad fastidium usque ac lassitudinem, omnem angulum intus & extra excussissent,

tam

τὸς τι καὶ ἐκτὸς, οὐ μόνον οἱ καλόγηροι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κυζίκου οὐδὲν τῶν δηλωθέντων εὑρεῖν ἠδυνήθησαν. ἦν οὖν παράδοξον, καὶ ὡς τέρας ἐσημειώθη παρὰ πάντων, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἀπώλετο τῶν δυναμένων καὶ εἰς ἀργύρια ἱκανὰ καὶ εὐκόλως διαπραθῆναι, ἀλλ᾽ ἢ ταῦτα μόνα τιμιώτατα μὲν ὄντα, καὶ αὐτὰ μᾶλλον ὑπέρτιμα. μήτε δὲ ὅμως εἰς πρᾶσιν ἐπιτήδεια, μήτε εἰς χρῆσιν τινὰ τοῖς ἐκεῖσε ἢ ἄλλοις ἐσόμενα, καὶ ταῦτα μηδενὸς ἐξωτερικοῦ εἰσελθόντος τῷ τότε ἐν τῇ οἰκίᾳ. διὸ καὶ ἀπεγνωκότες ἀπεδήμησαν, μήτε αὐτοὶ μήθ᾽ [illegible]ροι τινὲς ὕστερον εὑρεῖν τι δυνηθέντες τῶν εἰρημένων.

Καὶ ὅτε ἐγγὺς τῆς Βενετίας ἐγένοντο ἔνθα καὶ ὀλίγη θάλασσα τῇ ἰλύϊ ἐπιπλάζει, εἷς τῶν ἐν τῷ πλοίῳ ναυτῶν, ἐν ᾧ καὶ ὁ Κυζίκου παρῆν, ἱστάμενος ἐπὶ τῆς ἀκάτου ὡς ἔθος τοῖς Λατίνοις, καὶ τὴν κώπην ἐρέττων, ὀλισθήσας ἔπεσεν ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ἐγένετο ἀφανὴς καὶ ἀκριβῶς ἐρευνησάντων τῶν λοιπῶν ναυτῶν οὐδαμῶς εὑρεῖν αὐτὸν ἠδυνήθησαν. ἠπόρησαν οὖν εἰς τοῦτο τινές, πῶς καὶ ἄλλων πολλῶν πλοίων ὄντων σὺν αὐτῷ, οὐ γέγονε τοῦτο τὸ σύμπτωμα ἐν ἑτέρῳ εἰ μὴ ἐν ᾧ ηὑρίσκετο ὁ Κυζίκου. ὅμως συνηθροίσθημεν πάντες εἰς τὴν Βενετίαν καὶ ἐξεδεχόμεθα τὸν βασιλέα. πρὸ ἡμῶν δὲ ἐν αὐτῇ παρεγένετο ὁ φυγὰς Σταυρουπόλεως, καὶ ἐφυλάχθη παρὰ τοῦ δεσπότου. ἤκουσαν γάρ τινες τῶν Λατίνων, ὅτι οὐ στέργει τὴν ἕνωσιν, καὶ ἤθελον διαχειρίσασθαι αὐτόν.

Ὁ δὲ Κυζίκου κατέλυσεν ἐκεῖσε εἰς μοναστήριον, ἐν κυριακῇ οὖν τῆς πρώτης ἑορτῆς τῆς κοιμήσεως, προσλαβόμενος καὶ τέσσαρας ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐλειτούργησεν εἰς τὸ κελλίον ἐν ᾧ κατῴκει, καὶ ἀνεκήρυξε καὶ τὸ τοῦ πάπα μνημόσυνον. προσεκαλέσατο δὲ καὶ σὺν ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ λατινομονάχους, ἵνα ἴδωσι λειτουργίαν φιλότιμον, οἱ καὶ ἀπεδέξαντο ἰδόντες αὐτήν. καὶ εἶπον ὅτι ἡμεῖς ἑορτάζομεν ἐν τῇδε τῇ μονῇ τὴν κοίμησιν τῆς θεοτόκου. ζητοῦμεν μὲν οὖν καὶ ἀξιοῦμεν τὴν σὴν ἁγιότητα, ἵνα συμπαραλαβὼν καὶ σὺν λοιποὺς ἱερεῖς καὶ διακόνους ὅσους ἔχεις, λειτουργήσῃς εἰς τὸ μέσον, καὶ μέλλομεν ἑτοιμάζειν ὑμῖν καὶ τράπεζαν. ὁ δὲ συνέθετο τοῦτο ποιῆσαι. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ λοι-

ποὶ

tam Cyzicenus ipse quam Monachi, ne volam quidem aut vestigium utriusvis reperire potuere. Pro paradoxo igitur quamplurimi id observabant, quod nullam aliam prædam disperderet, qui longe ditiora peculia possidebat, & quæ facilius pro nummorum summâ luculentâ venundarentur, quam hæc sola duo pretiosissima, vel potius quæ pretium omne meriti ac valoris magnitudine exuperabant: Cum interea nec ipsa amissa, inter maximè vendibilia censeri debebant, nec poterant aliorum usui, vel incolarum, vel peregrè adventantium accommodari: sed nec externus quispiam, quod meminerunt, domum irrepsisset: Itaque cum nec ipsi alterutrum invenissent, nec ulli in posterum, desperato ulterioris scrutinij successu, in iter se festinantes conjecerunt.

Et cum Venetiarum limitibus appropinquassent, quâ refluum mare densissimæ uligini superinnatat, unus è nautis actuarij, quo Cycicenus vectabatur, in supremo transtrorum tabulato se erigens ad ictum remi librandum, ut mos est Latinis remigare, deceptus instabili suppedaneo cecidit in mare, & voragine absorptus nunquam in posterum apparuit: Nam etiamsi cæteri remiges omnem diligentiam adhibuissent hominem prensandi, ita tamen totus evanuerat, ut nec ejus umbra vel levidensis imaguncula recidiva conspiceretur: Quin & hoc etiam ad infælix augurium nonnulli rapiebant, quod cùm multæ illic naviculæ ea vada tranarent, nullam tamen eventus talis, præterquam Cyziceni infamaret: Utcunque unà omnes Venetias appulimus, & expositi in littora Imperatorem expectavimus brevi subsecuturum: Nostrum vero adventum prævorterat fugitivus Stauropolensis, sub Despotæ præsidio delitescens: In cujus caput nonnulli Latinorum conjurati, quem audiebant hostem implacabilem Unionis, cum sicâ confodere quærebant.

Cyzicenus vero in quoddam Monasterium divertit: Ubi die Dominico, quo prima solennitas in Dormitionem B. Virginis cepit celebrari, quatuor sibi adjungens è nostro clero, sacra fecit, in privato domicilij Oratorio, & Papæ nomen è diptychis solennitur commemoravit: Cunctos vero in illo Monasterio Latinæ gentis cucullatos, ad Missam celebrem prius invitaverat Cyzicenus: Cui cum eorum plurimi interfuissent, Archiepiscopum sic allocuti sunt. Beatissimæ Virginis in hoc Cænobio dormitionem, sacris anniversariis condecoramus: Quocirca tuam suppliciter rogamus pietatem, ut assumptis tibi cæteris presbyteris & Diaconis, ante ora omnium sacra peragas, & tibi nos mensam Sacramentalem instruemus: Annuit

Cy-

οἱ ἀρχιερεῖς ἐδυσχέραινον λέγοντες. ἡμῶν μὴ ἐχόντων πατριάρχην πῶς ἐμνημονεύθη ὁ πάπας; πόθεν δὲ εἶχεν ὁ Κυζίκου τὴν ἄδειαν; ἢ τί ἠνάγκασεν αὐτὸν, ἵνα τοῦτο ποιήσῃ; καὶ ἐβούλοντο κωλύσαι καὶ ἐπιπλῆξαι αὐτὸν ἀδελφικῶς. προέλαβε δὲ ὁ δεσπότης ὁ ὀρθοδοξότατος καὶ συνέστειλεν αὐτὸν, προσελθόντος γὰρ αὐτῷ τοῦ Κυζίκου ἀναγγεῖλαι τὸ γεγονὸς, καὶ βουλεύσασθαι καὶ περὶ τῆς εἰς τὸ ἑξῆς λειτουργίας. ὁ δεσπότης δὲ εἶπεν αὐτῷ. καλὸν ἦν ὃ ἐποίησας δέσποτα, καὶ οὕτως ἔδει ποιῆσαι ἀρχιερέα γέροντα, καὶ καλὸν ἄνθρωπον; πρῶτον μὲν οὐκ εἶχες λόγον εἰς τοῦτο παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ ἀδελφοῦ μου. εἶτα οὔτε πατριάρχην ἔχομεν, ἵνα πράττητε μετ' ἐκείνου τὰ ἐκκλησιαστικά. πόθεν οὖν εἶχες τὴν ἄδειαν ἵνα μνημονεύσῃς τὸν πάπαν; εἰσὶν ἐνταῦθα καὶ ἕτεροι ἀρχιερεῖς καὶ πρῶτοι, καὶ τίμιοι, καὶ αἰδέσιμοι. καὶ ὥσπερ οὐδὲν ἐκεῖνοι ἐποίησαν τι, οὕτως οὐδέ σε ἔδει ποιῆσαι. διὰ τοῦτο μήδε εἰς τὸ ἑξῆς ποιήσῃς τι.

Cyzicenus, & se facturum pollicetur: Quod ubi reliquis Archiepiscopis innotuisset, graviter succensebant: Et quorsum Papam commemoraremus, (ajebant) cum nullum habeamus Patriarcham? Unde hanc sibi libertatem Cyzicenus arrogavit? aut quid hominem impulit ad hoc patrandum? Eumque decreverant fraternis objurgationibus commonefactum præpedire, nisi antevertisset religionis Patriæ maximè Orthodoxus Despota, & hominem maturius compescuisset: Nam Cyzicenum venientem ad Despotam, & quæ sacra fecerat narrantem, & pro futuris ab eo consilia captantem, Despota sic castigavit: O quam insigniter gessisti Domine! Num virum hæc decuere in Archiepiscopali infulâ tot annis, & tanta cum laude consenescentem? Nullum à Fratre meo Imperatore autoritatem acceperas, nec est nobis Patriarcha, sub cujus præsidio qualiacunque sacra auspiceris: Unde tibi igitur accrevit hæc Papam commemorandi audacia? Videsne quam alij hic præfulgeant Archiepiscopi & primi, & non minoris prærogativæ, ac pari tecum cultu venerandi? Et quemadmodum illi taciturnitati litavere, ita te oportuit: Quare ne in hæc postea impingas suadeo.

τμήμ. ια. κεφ. β.

Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Βενετίαν. τῇ ϛ τοῦ Σεπτεμβρίου, συνεπαγόμενος μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν Ἐφέσου. ἐκράτησε γὰρ αὐτὸν ἐκεῖσε, καὶ ἀνέπαυσε, καὶ ἐν τῇ ὁδῷ καὶ εἰς τὴν Βενετίαν διέσωσεν. εἶτα καὶ εἰς τὸ ἴδιον ἐμβιβάσας κάτεργον δι' ἀσφάλειαν καὶ ἀνάπαυσιν αὐτοῦ οἴκαδε ἐπανήγαγεν. τὸ δὲ κάτεργον τὸ βασιλικὸν εὐτρεπιζόμενον ἀπηρτίσθη. καὶ τῇ ιγ τοῦ Σεπτεμβρίου, ἡμέρα σαββάτῳ ἐποίησαν ἁγιασμὸν εἰς τὸ κάτεργον; καὶ εἵλκυσαν αὐτὸ εἰς τὴν θάλασσαν, ἐντὸς τοῦ ἀρσενᾶ. κατ' ἐκείνην δὲ τὴν νύκτα ἐγένετο πυρκαϊὰ ἐν τῷ ἀρσενᾶ, ἐν ᾧ οἰκήματι ἐπεσκεύαζον τὰ βέλη, καὶ ἐνεπρήσθησαν οἰκήματα τρία μετὰ τῶν ἐντὸς αὐτῶν ὅπλων, καὶ κάτεργα τρία γενουϊτικά, μετὰ τῶν σκεπαστῶν αὐτῶν. ἃ ἔλαβον ποτὲ ἐκ τῆς γλόντζης ναυμαχήσαντες. καὶ ἵσταντο ἀργὰ ἐπέκεινα τῶν ζ χρόνων δι' ἔνδειξιν μόνην. καὶ εἰ μὴ γνοὺς τὴν πυρκαϊὰν ὁ Ἡρακλείας ἐδήλωσε τοῖς ἐν τῷ ἀρσενᾶ, ὡς οἰκῶν ἐγγὺς, μεγίστη ἂν ἐγεγόνει ζημία. ὁ δὲ βασιλεὺς διαυγαζούσης τῆς ιδ τοῦ Σεπτεμβρίου, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Πάτουβαν θεωρίας χάριν καὶ τέρψεως μήτε

Sect. XI. Cap. II.

Non multum posthæc Imperator ipse Venetias adventavit, Sexto nempe Septembris, secum in comitatu trahens Ephesij præsulem, quem à consortibus segregatum Florentiæ deprehendens, ad se vocavit & multâ caritate permulcens, salvum primò Venetias perduxit: ac dein adlectum in propriam triremem securè ac quietè in Patriam revexit: Triremem autem Imperatoriam, jam plenè instauratam, decimo tertio Septembris, qui incidit in Sabbatum, quibusdam votivis precibus commendatam Deo, in mare protrusere, quod intus navale restagnabat: Et ea ipsâ nocte incendium loca navali vicina corripuit, ortum ex ædificio in quo tela fabricabantur: Et postquam tria domicilia devorasset, & cuncta ibidem comprehensa armamenta, in ipsum navale pervolans, totidem triremes hausit Genevenses, cum gurgustiolis, quibus subtectæ operiebantur: Has triremes olim è faucibus maris singulari Naumachiâ victores remulcârant, & prope littus navalis in fabrefactis tuguriolis, quæ tum concremata crepuere, ultrà septennium otiosas ad solam victoriæ ostentationem recondiderant: Et nisi Heracleensis, propinqui hospitivus, flammam observatam indicasset navale incolentibus, ignis latius sparsisset incendia, damnumque ingens civibus intulisset; Decimi Septembris

μήτι διὰ τὸ τῆς κυριακῆς αἰδέσιμον, μήτι διὰ τὴν ὕψωσιν τοῦ τιμίου σταυροῦ δυσωπηθεὶς περιμεῖναι, μήτι τῇ ζημίᾳ τῶν Βενετίκων ἐπικαμφθείς. ὑπέστρεψε δὲ μετὰ δύο ἡμέρας, καὶ περιέμενεν ἡμέρας πολλὰς μέχρις ἂν ἀπαρτισθῶσι τὰ κάτεργα. μεταξὺ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐζήτησεν ὁ Δοὺξ τὸν βασιλέα, ἵνα λειτουργήσωσιν οἱ ἡμέτεροι εἰς τὸν ἅγιον Μάρκον, ὡς ἂν ἴδῃ καὶ αὐτὸς τὴν ἡμετέραν λειτουργίαν. καὶ ἴσως εἶχε μὲν καὶ ὁ Δοὺξ τοῦτο διὰ Ἐφέσου. τὸ δὲ πλέον ἦν ὑποβολὴ τῶν ἡμετέρων, ἵν' ὠθήσωσι τοὺς ἀηδῶς διατεθέντας ἐπὶ τῇ ἑνώσει, καὶ μὴ προθύμως αὐτὴν δεξαμένους λειτουργῆσαι ἐν λατινικῷ ναῷ· καὶ ἐπένευσεν ὁ βασιλεὺς τοῦτο γενέσθαι. εἶτα ἐβουλεύσατο περὶ τούτου μετὰ τοῦ μεγάλου Πρωτοσυγκέλλου. εἰ ἄρα προσήκει τοὺς ἀρχιερεῖς λειτουργῆσαι πάντας ὁμοῦ, ἢ ἕνα ἀρχιερέα μετὰ τριῶν ἢ τεσσάρων ἱερέων καὶ διακόνων. εἶπεν οὖν ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος.

Τὸ μὲν λειτουργῆσαι πέντε ἢ ἕξ, ἐν μεγάλῳ ναῷ, καὶ τοσούτῳ πλήθει ἀνθρώπων οὐ φαίνεται ἔνδοξον. χρὴ δὲ γενέσθαι τὴν λειτουργίαν ἡμῶν ἔνδοξον καὶ περίφημον. πάλιν δὲ τὸ λειτουργῆσαι πάντας οὐ διασώσει ἡμῖν τὸ τίμιον. πολλοὶ γάρ εἰσι, καὶ ἐν τοῖς πολλοῖς εἰσὶ καί τινες ἀπρόσεκτοι. καὶ οὐκ εἰδότες εὐτακτεῖν ἐν τῇ λειτουργίᾳ. οἱ δὲ Λατῖνοι εἰσὶ πεπαιδευμένοι, καὶ πᾶσαν εὐταξίαν καὶ εὐλάβειαν τηροῦσιν ἐν αὐτῇ. εἰ οὖν τις τῶν πολλῶν ποιήσει ἀπρόσεκτόν τι καὶ ἄτακτον, εἰς πάντας ἀναδραμεῖται τὸ ἔγκλημα, καὶ ἀντὶ ἐπαίνου καὶ τιμῆς προξενήσομεν ἑαυτοῖς ὄνειδος καὶ ἀτιμίαν. διὰ τοῦτο προσήκει ἵνα λειτουργήσωσι δέκα ἐκ τῶν ἀρχιερέων, δύο ἐκ τῶν ἀρχόντων τῶν σταυροφόρων οἱ εὐλαβέστεροι καὶ αἰδεσιμώτεροι. καὶ οἱ λοιποὶ ἄρχοντες τῆς ἐκκλησίας οἱ ὀφφικιάλιοι. καὶ ἐκ τῶν ἱερομονάχων καὶ πρεσβυτέρων οἱ εὐλαβέστεροι. καὶ οὕτω γενήσεται ἡ λειτουργία ἡμῶν ἔνδοξος καὶ περιφανής.

tembris aurora simul ac effulsit, Imperator Patavium migravit, & speculandæ urbis, suique oblectandi gratiâ: Et nec diei Dominici reverentia, nec elevatæ crucis anniversaria relligio, nec Venetiarum detrimenta ejus animum affectu pietatis ullo, ab itinere averterunt. Post biduum vero reversus, aliquammultos dies Venetiis remansit, dum omnes triremes instruerentur. Interea Dux Imperatorem obsecravit, ut sacerdotes nostri, D. Marci in æde primariâ sacra facerent, quibus ipse Officij Græcanici formam contemplaretur: Quod Dux fortasse exoravit subornatus propter Ephesium: sed multo magis nostratium plurimis id suggerentibus, ut eos impellerent, qui vel omnino respuerent Unionem, vel animo crudo amplecterentur ad sacra peragenda in Latinâ Ecclesiâ: Quod Imperator fieri concessit, & cum Mag. Primicerio consilium communicavit, an expediret, ut qui sacris operarentur, omnes essent Episcopi, an unum aliquem Episcopum deligerent, cum tribus, quatuorve sacerdotibus ac Diaconis subministrantibus? Cui respondit Primicerius.

Quatuor aut quinque sacris obeundis præficere, in tam amplâ ac Magnificâ Ecclesiâ & tam frequenti hominum concursu, nec nobis gloriosum, nec honorificum videbitur: quale oportet esse id generis quicquid suscipimus præstandum: Et si simul omnes muneri adscribentur, sacrorum debita Majestas minus elucescet, quia multi erunt, & in numerosâ multitudine, aliqui semper negligentes deprehenduntur, nec ordinis stationem composité observant: Latini vero Ecclesiæ praxin & consuetudinem optimè edocti, ut omnia decurrant ordine concinno, ac pio, quam maximè cavent: Si quis igitur unus è multis nostrorum, quid suspinum ac dissonum commiserit, in totam gentem recurret invidia: ità pro laude ac gloriâ vituperium ac dedecus nobis concitabimus: Quare omnino conducere arbitror, ut decem ex Episcopis primariis eligantur, & ex proceribus Ecclesiæ Crucigeris duo, maximè venerabiles & qui summâ gravitatis ac relligionis specie prælucent, & reliqui Magnates, qui in Ecclesiâ officiis perfunguntur, ex Hieromonachis, etiam & Presbyteris, pientissimi ac maximè spectabiles: & sic nostra Liturgia conspicua ac illustris ubique decantabitur.

τμήμ. ια. κεφ. γ.

Ἀπεδέξατο αὐτὰ ὁ βασιλεύς. καὶ εἶπεν αὐτῷ ἵνα ἐκλέξηται καὶ τὰ πρόσωπα. παρέδραμεν οὖν τῶν ἀρχιερέων, ὅσους οἶδεν αὐτομολήσαντας εἰς τὴν ἕνωσιν καὶ προ-

Sect. XI. Cap. III.

Imperator his perlibenter assensit, deditque in mandatis Primicerio, ut personas eligat idoneas, prout dixerat: qui voluntarios subscriptores, & sponte qui unionem confirmassent prætervehitur: Nec enim Rossensis, Cyzicenus,

προθύμως στέργοντας αὐτήν, καὶ οὔτε Ῥωσίας, οὔτε Κυζίκου ἐμνήσθη, οὔτε Νικαίας, οὔτε Μιτυλήνης, οὔτε τινὸς τῶν ὁμοίων. ἐξελέξατο δὲ ὅσους οἶδεν ὑπογράψαντας μὲν, μεταμελομένους δὲ καὶ ἀντιβαίνοντας. οἷον τὸν Ἡρακλείας εἰδὼς αὐτὸν ἄκοντα ὑπογράψαντα, καὶ μηδὲ φορέσαντα ἐν τῇ ἑνώσει, ὁμοίως καὶ τὸν Ἀγχιάλου, καὶ ἄλλους τοιούτους. εἶτα ἐκ τῶν ἀρχόντων τῶν σταυροφόρων ἀπεδοκίμασε τὸν μέγαν Σακελλάριον ὡς γέροντα καὶ δυσειδῆ, καὶ κακόφωνον, καὶ ἀνάρμοστον εἰς τὸ εὐαγγελίσασθαι, καὶ ὅτι ἀρκοῦσα φροντὶς αὐτῷ ἡ τῶν ἱερῶν σκευῶν ὅτι κατεῖχεν αὐτά. ὁμοίως καὶ τὸν μέγαν Σκευοφύλακα ὡς λίαν διακεχυμένον καὶ ἀστειζόμενον καὶ γελῶντα, τότε δὲ καὶ βήχοντα καὶ πτύοντα πάνυ. ὁ δὲ μέγας Χαρτοφύλαξ ἔφη, καὶ ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης, εἰσὶν εὐλαβεῖς καὶ αἰδέσιμοι καὶ εὔστολοι ἄνθρωποι. καὶ λειτουργησάτωσαν, καί τινες τῶν ἐφεξῆς ἀρχόντων τοιοῦτοι. ἡ ἐπίνοια δὲ αὐτοῦ πᾶσα ἦν περὶ τοῦ Ἡρακλείας, καὶ τοῦ Ἀγχιάλου, καὶ περὶ ἡμῶν τῶν δύο ἵνα μὴ ἔχωμεν ἀποφυγήν. ὥρισεν οὖν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἔγραψαν ἐν καταστίχῳ ὅσους ἐξελέξατο ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος. εἶτα ὥρισε καὶ συνήχθησαν εἰς τὸ παλάτιον, οἱ ἐκλεγέντες ἀρχιερεῖς, καὶ ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ μετ᾽ αὐτῶν. εἶπεν οὖν ὁ βασιλεὺς, πῶς διεμηνύσατο ὁ Δοὺξ, καὶ ἠξίωσεν, ἵνα λειτουργήσωσιν οἱ ἡμέτεροι εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Μάρκου. ἐφάνη οὖν καλὸν, καὶ ἐξελεξάμεθα ὑμᾶς ἵνα λειτουργήσητε. γινώσκετε οὖν τοῦτο ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ ἑτοιμάσθητε ἵν᾽ αὔριον λειτουργήσητε.

Εἶπεν οὖν ὁ Ἡρακλείας, ὅτι ἐγὼ οὐδὲν δύναμαι ἵνα λειτουργήσω, καὶ παρακαλῶ συμπάθησόν μοι. καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς λειτούργησον, νὰ ζήσῃς. ὁ δ᾽ εἶπεν ἀσθενὴς εἰμὶ καὶ οὐ δύναμαι. καὶ ὁ βασιλεὺς ἔφη δύνασαι, καὶ ζητῶ ὡς ζήτημα ἵνα λειτουργήσῃς. ὁ δὲ εἶπεν ἀγανακτῶ τὴν κεφαλήν μου, καὶ εἰ ἀσκεπῆ καταλείψω ταύτην εὐθὺς εἰμὶ ἀσθενής. καὶ ὁ βασιλεὺς ἔφη, λειτούργησον καὶ ἔσο ἐσκεπασμένος. ὁ δὲ εἶπεν, οὐ προσήκει τοιοῦτόν τι γίνεσθαι ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ δουκὸς, καὶ τῶν Λατίνων οἱ περιεργάζονται ἀκριβῶς, καὶ μέμφονται τὰ τοιαῦτα. καὶ ὁ βασιλεὺς χρεία ἐστὶν ἵνα λειτουργήσῃς, καὶ λειτουργη-

cenus, præsul Nicææ aut Mitylenes, aut quilibet alter istius factionis, ei in memoriam venerunt, sed tantum eos selegit, quos novit subscripsisse quidem, sed jam pænitere & unionem totis viribus oppugnare: qualis fuit Heraclæensis, qui nec Definitioni subscripsit, nec celebrandæ interfuit: qualis & Anchialius, & nonnulli alij istius ordinis. Sic inter Crucigeros proceres Ecclesiæ, Magnum Saccellium repudiavit, ut decrepitum senecionem ac turpiculum, verba proferre ingratum, evangelicæ lectioni ineptum: Et quod ejus vires excederet sacræ suppellectilis custodia, cum eandem possideret: Similiter & Mag. Scenophylacem rejecit, ut extremâ vanitate diffluentem, indulgentem scommatis ac risui, tussientemque subinde & expuentem: Mag. autẽ Scriniarius (inquit) & Mag. Ecclesiarcha, viri graves ac venerandi multoque decore præcincti, sacra obibunt, & si qui tales inter proceres occurrent: Sed tota hominis malignitas, in duos Episcopos incubuit Heracleensem & Anchialium, & in nos duos Crucigeros, Scriniarium ac meipsum, ne ab officio præstando elaberemur: Nomina itaque singulorum quos elegerat Primicerius, scripta in Catalogo Imperator jussit ad se afferri: dein congregatis in Palatium electis, tam Episcopis quam Scriniario, Imperator sensa mentis ad hunc modum aperuit. Ut Dux Venetiarum ad ipsum misisset, petiissetque ut nostri sacra facerent, in æde primariâ D. Marci: Quod ut æquum nobis visum est & Duci concedere, & vos eligere ad munus subeundum: quare nunc scitote hoc à nobis constitutũ, & in crastinum vos ad operam accingite.

Heracleensis respondit: Ego huic officio inservire non valeo, me excusatum habeas quæso: At te Deus salvum faciat, infert Imperator, obtestorque ut sacra peragas: Certe non possum retulit Heracleensis, sum adeo valetudinis afflictæ: At facias oro, replicuit Imperator, & mihi in hoc negotio gratificeris: tantâ capitis vertigine circumagor inquit Episcopus, ut si vel tantisper detectus perdurem, deliquiis animi stranguler: Ergo sacris operare velato capite, inquit Imperator: sed capitis velatio in Ducis præsentiâ, & in tantâ circumstantium Latinorum coronâ, inhonesta atque impia videbitur: qui oculis singula perlustrantes, hos mores graviter reprehendent: Perfungere igitur quo vis modo, dixit Imperator, munere quod tibi necessario incumbit: At quæ necessitas retulit Heracleensis homini ægrotanti? fœlicius in Trapezuntium onus rejiciatur, aut in quemlibet alium valetudine perfruentem. Omitte quæso, inquit Imperator, has tergiversationes, quando oportet te hæc sacra præstare. Tum ad reliquos circum-

μένον. ὁ δὲ εἶπε τίς ἀνάγκη ἐπεὶ ἀμφιβάλλεις; λειτουργησάτω ὁ Τραπεζοῦντος ἢ ἕτερος ὁ ὢν ὑγιής. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη ἄφες τοὺς λόγους, σὺ γὰρ θέλεις λειτουργήσειν. εἶτ' ἀπέβλεψε πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ κατένευσαν. ὁ δὲ Ἀγχιάλου εἶπεν, οὐκ ἔχω ἀλλαγὴν διὸ οὐδὲ λειτουργήσω. καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς ζήτησον ἀφ' ἑτέρου, καὶ λειτούργησον, ὁ δὲ εἶπεν οὐ θέλω, ἵνα ἐντρέπωμαί τινα ἐν εἷς οὐκ ἔχω χρείαν. καὶ ὁ βασιλεὺς ἔφη, ἀλλ' ὁρίσωμεν ἡμεῖς, καὶ εὑρήσουσί σοι ἀλλαγήν. ὁ δὲ Ἀγχιάλου εἶπε, καὶ οὐκ ἔστι κάλλιον, ἵνα λειτουργήσῃ ὁ ἔχων ἀλλαγὴν, καὶ μέλλων μοι δανείζειν αὐτὴν παρὰ ἐμὲ τὸν μὴ ἔχοντα, μηδ' ἀποδεχόμενον δανεισθῆναι; καὶ ἐπὶ τούτοις ἐξῆλθον.

Ὁ δὲ βασιλεὺς διεμήνυσε καὶ τοῖς μὴ παρατυχοῦσιν ἐκεῖσε ἵνα λειτουργήσωσιν ἀπαραιτήτως. ὁ δὲ Ἡρακλείας συνοχωρούμενος περιῆλθεν εἰς τὰ πρόπυλα τοῦ ἁγίου Μάρκου. μετεκαλέσατο δὲ ἐκεῖσε τὸν μέγαν Χαρτοφύλακα, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐγὼ εὗρον κώλυμα κανονικὸν δι' οὗ ἐκφεύξομαι τὸ λειτουργῆσαι. ὥρισε γὰρ ὁ βασιλεὺς ἵνα λειτουργήσῃ καὶ ὁ Λακεδαιμονίας. αὐτὸς οὖν περιπέπτωκεν ἐγκλήματι κανονικῷ. καὶ πέπεισμαι ἵνα μηδὲν συλλειτουργήσω αὐτῷ. διὸ ἐφάνη μοι καλὸν, ἵνα σοι εἴπω, καὶ ἀναφέρῃς τοῦτο τῷ βασιλεῖ. καὶ ὁρίσῃ ἵνα λειτουργήσῃ ἄλλος ἀντ' ἐμοῦ. ἀξιῶ οὖν ἄπελθε δι' ἐμὲ εἰς τὸν βασιλέα καὶ ἀνάφερε ταῦτα. ἔφη δὲ ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ αὐτὸς μᾶλλον ἄπελθε καὶ ἀνάφερε ταῦτα. καὶ εἶπεν ὁ Ἡρακλείας λοιπὸν ἐλθὲ καὶ σὺ μετ' ἐμοῦ. ἀπῆλθον οὖν ὁμοῦ, καὶ ἀνενεγκόντος τοῦ Ἡρακλείας ταῦτα, εἶπεν ὁ βασιλεὺς, οὐ φαίνεταί μοι καλὸν ἵνα μηδὲν συλλειτουργήσῃς αὐτῷ πρὸ τῆς ἐξετάσεως καὶ τῆς κρίσεως. λειτούργησον οὖν κατὰ τὸ παρὸν, καὶ ὕστερον μέλλετε ἐξετάζειν τὰ τοιαῦτα. ὁ δὲ εἶπεν ὅτι φανερώτατόν ἐστι τὸ ἔγκλημα αὐτοῦ. ἐχειροτόνησε γὰρ παπᾶν φονέα τὸν φονεύσαντα ἐν τῇ Ῥόδῳ Μιχαὴλ τὸν κορέσιον, ὅθεν καὶ οὐκ ἐᾷ με τὸ συνειδὸς συλλειτουργῆσαι αὐτῷ. ἔφη δὲ ὁ βασιλεὺς λοιπὸν ἡμεῖς παύσομεν ἐκεῖνον, καὶ ἐξοικονομήσομεν, ἵνα λειτουργήσῃ ἕτερος ἀντ' ἐκείνου καί σὺ λειτούργησον ἀκωλύτως. ὁ δὲ εἶπεν, ἐπεὶ ἐδέξατο ἐκεῖνος τὸν ὁρισμόν σου καὶ πείσει ἵνα λειτουργήσῃ, οὐ προσθήκη ἵνα ἐμ-

cumſpectans Imperator, vidit omnes pronos annuere, præter unum Anchialium, qui ſacerdotali ſe ſtolâ indigentem miſſificare non poſſe arguebat: At tantilli temporis uſum petas ab alio, reſpondet Imperator: ſuffundor pudore, inquit Epiſcopus, de re quemlibet ſollicitare, quam mea non poſtulat occaſio: Verum faxo, replicuit Imperator, ut alij tibi mutuam præſtent: Sed an rationi non magis conveniret, interrogavit Epiſcopus, ut qui ſtolam habeat, & in uſum alterius velit elargiri, potius ipſe officium præſtet, quam ego, qui nec ſtolam habeo meam, nec mutuam alterius deſidero? & his dictis diſceſſere.

At Imperator id cæteris ſignificari mandavit qui iſtis ſermocinationibus non intererant, ut electi, prætextu omni ablegato, ad munus ſedulo ſe parent: Heracleenſis vero intimè ſaucius, venit ad D. Marci veſtibulum, & Mag. Scriniarium evocatum, his verbis allocutus eſt: Jam ſe mihi obtulit impedimentum Canonicum, quod ab hoc ingratiſſimo miniſterio me liberabit: Imperator Lacedæmonium ad hæc ſacra nobiſcum perfungenda nominavit, qui cum inciderit in crimen capitale, contrà Canonas Eccleſiæ, mihi vovi nunquam cum iſthoc homine ſacra communicaturum: quod & tibi nunc primulum indicare conſtitui, ut per te Imperator certior factus, alium in hæc munia pro me deſignet: Quapropter te vehementer oro, ut hæc meo nomine ad Imperatorem deferas: Quin & tu potius abi, reſpondit Scriniarius, & ipſe pro te deferas: At inquit Heracleenſis, Ergo te mihi jungas comitem: Juncti igitur Imperatorem adoriuntur: Et nuntianti quæ Scriniario prædixerat Heracleenſi, Imperator reſpondit: Hoc mihi videtur intempeſtivum ob ea hominis conſortium in ſacris defugere, antequam an reus ſit judicetur: Quare nunc ſacris operare, poſtmodum dabitur opportuna magis hæc ventilandi occaſio: At manifeſti criminis tenetur, (arguit Heracleenſis) qui Homicidam ſacris donavit ordinibus, & fecit Confeſſarium, nempe eum, qui Michaelem in Rhodo adoleſcentem prius interfecerat: quare à tali in ſacris contubernali abhorret conſcientia: Ergo eum miſſum amandabimus, reſpondit Imperator, inque ejus vicem ſubſtituemus alium, tibi vero ſacrificandum erit nihilominus: At mallem, reſpondet Heracleenſis, ut quando is Majeſtatis tuæ juſſui obtemperaverit, ipſi pergere liceret, ne alacritatis in Dei cultum meritâ laude fraudaretur, & mihi ſufficeretur vicarius homini valetudinario, præter quod dixi impedimentum Canonicum: At id voluntati meæ relinquas, reſpondit Imperator, ut alio in ejus locum, quem animo præſenſi intruſo, ille evadat, & tu præſtare et-

ἐμποδισθῇ. μᾶλλον ὅρισον ἄλλον ἀντ' ἐμοῦ ἐπεὶ ἐγώ εἰμι ἀσθενής, καὶ εὑρέθη καὶ ὁ ἐμποδισμὸς οὗτος. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη τοῦτο ἔσται εἰς ἐμέ, καὶ εἰσάξω ἄλλον ἀντ' ἐκείνου ὡς οἶδα, σὺ δὲ λειτούργησον. ἐξῆλθε δὲ καὶ οὕτως ὁ Ἡρακλείας μὴ καταινεύσας.

τμήμ. ια. κεφ. δ.

Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἅμα πρωῒ ἥτις ἦν κυριακὴ ἐμήνυσεν ὁ βασιλεὺς τῷ Ἡρακλείας, ἵν' ἀπέλθῃ εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Μάρκου, καὶ λειτουργήσῃ. καὶ πάλιν ὡς ἐν βραχεῖ διεμήνυσαν, ὅτι εἰ μὴ λειτουργήσεις σὺ ὡς πρῶτος, οὐ λειτουργήσει ἕτερος ἀντὶ σοῦ. μετὰ τὴν τοσαύτην οὖν ἔνστασιν ἀπῆλθε καὶ μὴ βουλόμενος καὶ ἐλειτούργησεν. ὁμοίως δὲ καὶ ἡμεῖς ἰδόντες τὴν ἐπίθεσιν τοῦ βασιλέως ἀπαραίτητον, ἐλειτουργήσαμεν οὖν παρόντος τοῦ δεσπότου, καὶ τοῦ Δουκός, καὶ ἱσταμένων ὁμοῦ. ὁ βασιλεὺς γὰρ οὐ παρῆν ἐν τῇ λειτουργίᾳ καὶ ἀπεδέξαντο ὁ Δοὺξ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἄρχοντες τὴν τάξιν τῆς ἱερουργίας ἡμῶν. εἰ δὲ καί τινες διασύρουσιν ἡμᾶς ὡς ἐν λατινικῷ ναῷ λειτουργήσαντας, μάτην ἡμᾶς μέμφονται. ἐλειτουργήσαμεν γὰρ εἰς ἡμέτερον ἀντιμίνσιον, καὶ εἰς ἡμέτερα ἱερὰ σκεύη ὥσπερ ἐλειτουργοῦμεν καὶ εἰς οἰκίας λατινικάς, καὶ ἐπληρώσαμεν ἀκριβῶς πᾶσαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν τάξιν καὶ μεταχείρισιν. καὶ εἶπε καὶ τὸ ἅγιον σύμβολον ὁ ὑπομνηματογράφος ἄνω εἰς τὸ πύργυλον μεγαλοφώνως ἄνευ τῆς προσθήκης. καὶ οὐδὲ ὁ πάπας ἐμνημονεύθη ἐκεῖσε. οἶδεν οὖν ὁ Θεὸς ὁ τὰ πάντα ἐφορῶν, ὅτι πάντα οὕτω προέβησαν ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε. καὶ οὐ παραλλάσσω τι τῶν γεγονότων ἐκεῖσε, οὐδὲ ἄλλο τι παρὰ τὴν ἀλήθειαν ἐν τῷδε συγγράφομαι συντάγματι. μετὰ ταῦτα ἐπετέθη τῷ βασιλεῖ ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος, ἵνα ποιήσῃ μνημόσυνον τῷ πατριάρχῃ. τῶν μὲν οὖν πεντακοσίων φλωρίων τῶν εὑρεθέντων ἐν τῷ πατριαρχικῷ κελλίῳ, τὰ μὲν καταναλωθέντων εἴς τε κηδείαν, καὶ εἰς τὸ πρῶτον μνημόσυνον, καὶ εἰς τὸν τάφον ἐκείνου. τῶν δὲ ἐναπολειφθέντων, εἴς τε ἀγορὰς κυνῶν, καὶ εἰς τὰς διατροφὰς αὐτῶν. μόνων δὲ τῶν ἐνδυμάτων τοῦ πατριάρχου ἱσταμένων, ὥρισε, καὶ ἐπωλήθησαν καὶ αὐτά· καὶ ἐξ αὐτῶν ἔδωκαν φλωρία τῷ μεγάλῳ Πρω-

το-

tenearis: Quibus auditis, recessit Heracleensis, Imperatoris dicto haud satis aquiescens.

Sect. XI. Cap. IV.

Postero die qui fuit Dominicus, simul ac Aurora illuxit, Imperator misit ad Heracleensem, qui eum submoneret, ut Ecclesiæ D. Marci tempestivus adesset, sacrisque Liturgicis operaretur: & brevi morâ interpositâ, eidem curavit significari, nisi ipse primus omnium choragus sacra illustraret, sciret sibi interdici ne quenquam substitueret: Perlatâ hac geminâ denuntiatione, eo se invitum contulit & imperata peregit: Nosque unà, cum videremus Imperatorem inexorabilem persistere, & ministerio perfuncti sumus, coram Despotâ, ac Duce simul assidentibus: Nec enim Imperator Liturgicis interfuit. Dux autem & quot eum circumstipabant, nostris ritibus applauserunt: quanquam alij obtrectantes, quod Latinorum in Ecclesiis sacra peregerimus, nobis immerito quidem, & invidè calumniabantur: Nam non nisi nostra usurpavimus instrata mensalia, nostra vascula, ut antea in profanis Latinorum ædibus assuevimus: & non nisi officij nostri ordinem Ecclesiasticum ad amussim pertrectavimus. Quin & noster Commentariorum scriptor, sanctum symbolum è sublimi pergulâ, voce sonorâ edidit, absque Additamento, nec nomen Papæ commemoravimus: Deus novit arcanorum omnium perscrutator hæc omnia ordine sic peracta fuisse ut noster sermo tradidit memoriæ literarum, & ne latum unguem à veritatis tramite deflexi, in his vel alio historiarum contextu, per integrum hoc volumen. Post hæc, Primicerius ab Imperatore impetravit, ut commemorationem defuncto Patriarchæ funebrem, & exequias juberet parentari: Nam quingenta florena, in Musæo Patriarchali reperta, partim in primam funerationem ac sepulturam insumpserant, & si quid remanserat, canibus emercandis, alendisque Imperator decoxerat. Nunc tantum ornamentis Patriarchæ relictis, Imperator edictum publicavit, ut ea venum sub hastâ proponerentur: quorum de pretio dempta aliquot Florena Mag. Primicerio tradidere ad novam Næniam instruendam. Unde Primicerius coactus novam ordiri electionem, qui sacris Liturgicis perfungerentur, Trapezuntium inter primos nominavit: qui cum bis terve recusasset, tandem Imperatoriæ autoritati paruit:

Cum

τοσυγκέλλῳ καὶ ἐποίησε μνημόσυνον. πάλιν δὲ ὁ αὐτὸς συνέταξε τοὺς λειτουργήσοντας. πρῶτον δὲ τὸν Τραπεζοῦντος ὃς καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ἀπηγόρευσε τοῦτο. ὅμως ὀχληθέντος τοῦ βασιλέως ἐπείσθη. ἐφορέσαμεν οὖν εἰς τὸν ναὸν τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου. καὶ ψαλλομένου τοῦ μνημοσύνου μεταξὺ τοῦ Ἀμώμου. ἦλθον λατινεπίσκοπος, καὶ λατινοϊερομόναχοι ὀκτώ, καὶ φορέσαντες καὶ αὐτοὶ ἵσταντο μεθ᾽ ἡμῶν, κατέχοντες καὶ αὐτοὶ κηρία ὁμοίως ἡμῖν. μετὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ Ἀμώμου καὶ τοῦ κανόνος εἶπον καὶ αὐτοὶ μυστικὴν εὐχὴν καθ᾽ ἑαυτούς. καὶ ἀρξαμένης τῆς λειτουργίας ἐν τῇ πρώτῃ εἰσόδῳ, εἰσώδευσαν κἀκεῖνοι μεθ᾽ ἡμῶν, καὶ ἵσταντο ἐντὸς τοῦ βήματος ὁρῶντες μόνον. καὶ γενομένου τοῦ ἀσπασμοῦ, ἠσπάσαντο κἀκεῖνοι ἀλλήλους, καὶ οὕτως ἐτελέσθη ἡ λειτουργία. κατεσκευάσθη δὲ καὶ τοῦτο παρὰ τοῦ μεγάλου Πρωτοσυγκέλλου. ἐκεῖνος γὰρ ἠνάγκαζε τινὰς μὴ λειτουργήσαντας ἐν τῇ εἰς τὸν ἅγιον Μάρκον λειτουργίᾳ, καὶ ἐλειτούργησαν ἐν τῷδε τῷ μνημοσύνῳ. ἠνάγκαζε δὲ λίαν καὶ τὸν ἄρχοντα τῶν μοναστηρίων, καὶ τὸν ἄρχοντα τῶν ἀντιμινσίων, καὶ οὐκ ἐδυνήθη καταπεῖσαι αὐτούς· ἠνώχλησαν οὖν καὶ ἠπείλησαν αὐτοὺς σφόδρα. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

Cum pompa igitur maximè solenni in habitibus, Universi Cenotaphium deduximus in templum Monasterij D. Georgio dedicati: Ubi nostrorum singuli, dum lugubria metra cantillarent, ac præcipuè Psal. 118. Beati corde immaculati: Latinus quidam Episcopus, cum octo ejusdem gentis Hieromonachis, nostrum chorum subintrantes, in eundem ordinem cum nostris se disposuerunt, portantes simillimas nostris ferales tædas: Hymno tamen perfinito, & absoluto Canone quasdam mysticas preces, submissâ voce introrsum immurmurabant: Deinde simul ac Liturgia inchoabat, ad primum introitum nobiscum ingressi, intra gradus stabant nudi speculatores: Dummodo in fine omnium, cum nostri ruerent in amplexus, illi se mutuo sunt amplexati, & tum Liturgia terminabatur. Totum autem hoc negotium, commentum fuit Primicerij, ut qui sacrâ in Æde D. Marci non peregissent, in hac commemoratione præstare cogeret: Duram autem necessitatem imposuit duobus præfectis Monasteriorum & Antemensalium, qui cum nullis orationum blandimentis, ad hæc subeunda poterant persuaderi, ambo & Imperator & Primicerius in utrunque antistitem extrema quæque interminati, ad sacrificia peragenda proruserunt. Et hæc ita gesta sunt ut nos commemoravimus.

τμῆμ. ια. κεφ. ε.

Περὶ δὲ τῆς ἐν τῇ πατρίδι ἐπανόδου ἡμῶν, ὁ πάπας συνεφώνησε μετὰ τῶν Βενετίκων πραγματευτῶν, ἵνα τὰ δύο κάτεργα τῆς πραγματείας δέξωνται ἀνὰ ρ ἀνθρώπους ἐξ ἡμῶν. ἔστειλε δὲ καὶ ἔξοδον ὑπὲρ τοῦ βασιλικοῦ κατέργου, καὶ ὑπὲρ ἑτέρου ἑνός. ἐρρόγευσαν οὖν ναύτας τοῦ ἑνὸς κατέργου ἐν ᾧ καὶ ὁ δεσπότης εἰσῆλθεν. εἰς δὲ τὸ κάτεργον τοῦ βασιλέως ἔδωκαν ῥόγαν μηνῶν δύο. οὐδεὶς δὲ ναύτης Βενέτικος ἠθέλησεν εἰσελθεῖν ἐν αὐτῷ. ἀλλ᾽ εἰσήχθησαν ὑποχείριοι Ῥῶσοι καὶ Βούλγαροι οὐδεμίαν εἴδησιν ναυτικῆς ἔχοντες. ἐλείποντο δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ τεταγμένου ἀριθμοῦ ναῦται ξ. ἡτοιμάσθησαν δ᾽ οὖν ὅμως καὶ εἶπον ἡμῖν, ἵνα εἰσέλθωμεν εἰς τὰ κάτεργα τῇ ιδ τοῦ Ὀκτωβρίου. κατ᾽ ἐκείνην δὲ τὴν νύκτα ἐγένετο κλύδων μέγας, καὶ βιαίως ἐτάραξε τὴν θάλασσαν, καὶ ἐξέκοψε τὰς ἀγκύρας, καὶ ἐντὸς τοῦ λιμένος κατέαξε κάτεργα τέσσαρα, ὧν ἦν καὶ τὸ καπιτανίκιον, οὗ ἡμεῖς εἰσήχθημεν. κατεάγη γὰρ ἐξ ἐκείνου τὸ ἥμισυ τῆς βάντας

τοῦ

SECT. XI. CAP. V.

Quæ nostrum spectant reditum in Patriam, sic se habent. Papa cum Venetis pacto convenit, ut binas nobis instruant triremes mercatorias, quarum unaquæque centum ex nostris hominibus capiat vectores: misit & impensas ad Imperatoriam triremem necessarias implendam, & ad unam duntaxat alteram, quæ Despotam vectaret: Cui & nautas nummis conducebant erogatis, Imperatoriæ vero non nautas parabant, sed duorum mensium numerabant stipendia: Eam tamen nullus nauta Venetus ingredi volebat, sed vilia Mancipia, Russi, Bulgarique, rei nauticæ penitus expertes: cui & de justo numero nautarum, sexaginta non pauciores deerant: Nihilominus ad velificandum se comparabant, diemque præstituebant recipiendi nos ad navigia Octobris decimum quartum: Cujus nocte præcedaneâ ingens tempestas exorta violentis fluctibus concitatum mare, in altum sic librabat, ut disruptis anchoris, in ipso portu triremes quatuor effractæ invicem colliderent, quarum unam Capitaneam nos proceres Ecclesiæ fuimus conscensuri: Atque in illâ dolonem medium quo vexilla inserebantur, contusum collabefactumque vix triduo in-

staura-

τοῦ ἑνὸς μέρους, καὶ ἐπίκαιον αὐτῇ ἡμέρας τρεῖς. εἶτα εἰσήχθημεν εἰς τὰ κάτεργα. καὶ ὁ ὑποσχόμενος ἐπαναστῶσαι ἡμᾶς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ πολλῆς ἀναπαύσεως, καὶ πολλῶν κατέργων καὶ μετὰ μεγάλης τιμῆς, κατέστησεν ἡμᾶς, καὶ εἴχομεν παντελῶς ἄνεσιν καὶ εὐρυχωρίαν, ἐν τοῖς φορτηγοῖς κατέργοις οἷον ἔχουσι τὰ ἐκ τοῦ Καφᾶ, ἢ ἐκ τοῦ ἀσπροκάστρου διὰ νηῶν φερόμενα ἀνδράποδα τζαρκάσιοι τυχὸν ἢ σκύθαι.

Ἐξήλθομεν οὖν ἐκ τῆς Βενετίας τῇ ιθ τοῦ ὀκτωβρίου, καὶ διαπεράσαντες μιλία ρ προσωρμίσθημεν εἰς κάστρον παλαιὸν μὲν καὶ ἠμελημένον, ἀστεῖον δὲ ἄλλως κατὰ τὴν θέσιν τοῦ τόπου, καὶ νησιδίοις εὐθαλέσι περικυκλούμενον. ἀφθονίαν τι τῶν χρειωδῶν καὶ παντοίων τροφῶν παρεχόμενον. καλεῖται δὲ Πόλα. περιέμειναν οὖν ἐκεῖσε τὰ κάτεργα, καὶ ἔλαβον καὶ ἀνθρώπους καὶ χρείας. τὸ δὲ βασιλικὸν κάτεργον ἐξῆλθεν ἐστερημένον ναυτῶν ξ, διανύομεν δὲ τὸν πλοῦν. καὶ ἐν μιᾷ νυκτὶ προσωρμίσθημεν ἐν λιμένι. καὶ πρωΐας ἀναχθέντες ἐκεῖθεν εὕρομεν τὸν ἄνεμον ἐναντίον, καὶ στραφέντες ἱστάμεθα πάλιν εἰς τὸν αὐτὸν λιμένα ἡμέρας γ μηδεμίαν ἐκ τοῦ τόπου παραμυθίαν ἔχοντες. εἶτ' αὖ ἐξήλθομεν, καὶ εὐφόρου τυχόντες ἀνέμου ἐπ' ὀλίγον, μόλις γὰρ ἐπὶ δύο ὥρας ἐπλέομεν καλῶς, περιεπλάκημεν αὖθις κλύδωνι αἰφνιδίῳ καὶ βιαίῳ ὃς ἀζώτως ὠθήσας τὰ κάτεργα ἐξετόπισε, καὶ ἀπήγαγεν εἰς ἔρημον νῆσον καλουμένην Λέσαν. καὶ τὰ μὲν τῶν Βενετικῶν κάτεργα ἠδυνήθησαν καὶ εἰσῆλθον ἐν τῷ ἐκεῖσε λιμένι. τὸ δὲ βασιλικὸν ἐστερημένον ὂν καὶ ναυτῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἀνθρώπων οὐκ ἠδυνήθη εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἐξετοπίσθη, καὶ οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν. καὶ λυπούμεθα πάντες, νομίζοντες ὅτι κινδυνεύουσι, καὶ περιεμένομεν ἡμέρας δύο. περὶ δὲ τὴν ἑσπέραν τῆς δευτέρας ἡμέρας, ἐμήνυσεν ἡμῖν ὁ βασιλεὺς, ὅπως ἡ αὐτοῦ ναῦς ὡρμίσθη ἐν ἑτέρῳ μέρει τῆς αὐτῆς νήσου. καὶ ἐπεὶ πολὺ ἐστι τὸ διὰ μέσου διάστημα, ὥρισεν ἵνα ἐξέλθωμεν ἅμα πρωΐ, καὶ πλέωμεν ἐξόρθου ἐλεύσεται δὲ καὶ αὐτὸς, ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους, καὶ ἑνωθησόμεθα ἐν τῇ ὁδῷ. καὶ γέγονεν οὕτως. ἐπλέομεν οὖν καὶ πάλιν διαπερῶντες τὸν Ῥαύσιον κόλπον περιεπλάκημεν μεγίστῳ καὶ ἀφορήτῳ κλύδωνι, ἐν ᾧ ἀπηλ-

staurabant, ut non nisi post quatriduum navigia ingrederemur: & ille nempe Papa, qui tam prolixis pollicitationibus, nos incolumes Constantinopolin, cum tanto solatio ac voluptate, in tam numerosâ classe triremium tanto honore cumulatos se remissurum spondebat, ita nos densatos conjecit in angustas carinas onerariarum navium, ut non majori quiete, nec molliori animorum, corporumve remissione, aut relaxatione spatij frueremur, quam ex Capha aut Albocastro captivi vernæ Cercassij, aut ultimi gentium barbararum Scythæ, cum in alia littora per mare devehuntur, gypsatis pedibus vendendi in catastis.

Venetiis autem decimo nono Octobris solvimus, & confectis centum milliaribus navigia applicuimus ad Castellum vetustate collapsum, incolisque vacuum: venustum tamen & amænum si loci situs spectetur, & insulis in circuitu frugiferis spectabile, necnon ingentem rerum necessariarum copiam, ac omnigenorum edulium elargiens: quam vulgo Polam dicunt: Hic triremes in stationem subductæ, & aliquandiu commoratæ homines quosdam, & nonnulla navigantibus utilia receperunt: Imperatoria vero statim ac appulit, cursum repetivit, sexaginta nautis destituta ut diximus: quam nos mox insecuti iter continuavimus, & eâ nocte in portum quendam devenimus, unde diluculo solventes, repperimus ventum mutato cardine spirare adversum: quare velis retrorsum versatis, in eundem portum denuo decurrimus, triduoque hæsimus, quamvis nihil frugi decerpere valuimus, è loco tam sterili & injucundo. Sed illinc ut primum persensimus ventum favere clementiorem, vela dedimus, & cum vix duabus horis cursu prospero frueremur, in ferocem procellam, & ex inspirato ingruentem incidimus, quæ tam violenter naves percussit, & tam confusè disjecit, ut cursu recto quem tenebant ablegato, in insulam desertam nomine Lesam compulerit: Et conductitiæ quidem Venetorum triremes, portum ingredi poterant: At Imperatoriam grandiorem, ac tot nautis privatam, hominibusque scientificis, intrare cum non potuisset, hyems è nostro conspectu abripuit, ut quid eâ factum sit, aut quo impelleretur, omnes ignorarent: Quocircà in maximum luctum præcipitati, ne à ventis in naufragium convelleretur, integrum biduum præstolando consumpsimus. Verum ad secundi diei vesperam Imperator misit nobis nuntiatum triremem suam ex adversâ ripâ ejusdem Insulæ ad Anchoram consistere: sed cum tanta intercapedo eum à nobis disterminaret, jussit ut summo mane in mare expansi recta velificaremur: ipsum ex alio latere Insulæ tum temporis solven-

tem

ἀπηλπίσαμεν παντελῶς τὰς ἰδίας ζωάς, οἰμώζοντες καὶ θρηνοῦντες καὶ τῶν φιλτάτων ἀναμιμνησκόμενοι καὶ ἐλεεινῶς ἀποκλαιόμενοι. καὶ ἐπὶ τούτοις ὅλη ἡ νὺξ παρέδραμε, καὶ οὐδέτερον κάτεργον ἑώρα τὸ ἕτερον. οὐδὲ οἱ ναυτικοὶ ᾔδεισαν ὅπη ἀπήρχοντο. δεδιότες δὲ μόνον μήποτε σκοτίας οὔσης τῇ γῇ προσπελάσαντες τὰς ναῦς ἀπολέσωσι πρὸς τὸ πέλαγος αὐτὰς ἴθυνον.

Τῇ νυκτὶ δ' ἐκείνῃ καὶ μία ναῦς ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐρχομένη ἐβυθίσθη ἐν τῷ αὐτῷ πελάγει πλησίον ἡμῶν. ἡμέρας δὲ ἐπιγινομένης τότε πνεῦμα ῥᾷον ἐγένετο, καὶ ἡμεῖς εὑρέθημεν πολὺ τῆς γῆς ἀπέχοντες, καὶ δι' ὅλης ἐκείνης τῆς ἡμέρας κατήραμεν εἰς τὴν ἤπειρον. ἔνθα προσμείναντες τῇ ἐφεξῆς ἡμέρᾳ παρεγενόμεθα εἰς τὴν Κέρκυραν· κἀκεῖσε δύο ἡμέρας περιεμένομεν τὸν βασιλέα. εἰσῆλθε γὰρ ἡμᾶς φόβος ἀκούσαντας ὅτι διήρχοντο περὶ τὰ μέρη ἐκεῖνα κάτεργα δ' καταλανικά, μήποτε ἐνέτυχον τῷ βασιλεῖ. ὅμως μετὰ τὰς δύο ἡμέρας ἦλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Κέρκυραν.

tem, eo cursum dirigere, ut in medio se nobis adjungeret itinere, quod fœlicem prodiit in eventum. At jam cum unà navigantes sinum Ragusium prætervehebamur, tam magna, & terribilis tempestas inhorruit, ut ipsas vitas penitus desponderemus: ejulavimus, planximus, & sæpe nostra domi carissima pignora in memoriam revocantes, miserabilem in modum collacrymavimus: Atque ita totam noctem duximus, tam spissis tenebris, tam densâ caligine obsiti, ut nulla triremis proximam conspiceret, nec peritissimi nautarum quo tenderent, satis perciperent, nisi quod id unum pertimescentes, ne in nocte tam nebulosâ naves scopulis allidererent, à littore quantum poterant, in apertum mare gubernacula obliquabant.

Quin & eâ ipsâ nocte navis è Constantinopole huc vela faciens nos juxtà, depressa fluctibus, in profundo gurgite subsedit: Appropinquante luce mitior nos aura afflavit, sed in longum à terrâ aberrasse nos deprehendimus, ut totâ die, remis velisque quod ajunt contendentes, in continentem vix deferremur: ubi aliquantisper commorati postridie Corcyram attigimus, ibidemque biduo anxij Imperatorem expectavimus: Nam timor nos invaserat, ne Catalauni piratarum genus crudele in eum irruissent, quorum quatuor triremes hæc maria infesta reddere accepimus: Verum exacto biduo Corcyram ipse exoptatus appulit.

τμήμ. ια. κεφ. ϛ.

Οἱ οὖν ἐκεῖσε Χρησιανοὶ καὶ καλοὶ ἄνθρωποι, ὅτε μὲν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀπηρχόμεθα ἀσπασίως προσήρχοντο, καὶ μεγάλως ἐτίμων ἡμᾶς. ὅτε δ' ὑπεστρέφομεν ἀηδῶς ἄγαν ἡμᾶς ἐδέχοντο. καὶ ἔλεγον, κάλλιον ἂν ἦν οὐκ ἀπήρχεσθε εἰς τὴν σύνοδον. τί καλὸν ἐποιήσατε; εἴθε μὴ ἐθεωροῦμεν ὑμᾶς ἐκεῖσε ἀφιγμένους. προσῆλθε δὲ τῷ βασιλεῖ ὁ ἐκεῖσε πρωτοπαπᾶς μετὰ καὶ ἑτέρων ἱερέων, καὶ ἀνέφερον καὶ ἐζήτησαν ἵνα ὁρίσῃ πῶς χρὴ διάγειν αὐτοὺς μετὰ τῶν Λατίνων; ὥρισεν οὖν ὅτι διάγειν κατὰ τὴν τάξιν ἣν εἶχον καὶ πρότερον. ἀνέφερον οὖν ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν ἐνταῦθα ἐπίσκοπον. ἐποιοῦμεν δὲ ἐξέτασιν εἰς τοὺς ἀναγομένους πρὸς ἱερωσύνην, καὶ ἐλαμβάνομεν τὰς μαρτυρίας αὐτῶν. εἶτα ἐστέλλομεν αὐτούς, καὶ ἐχειροτονοῦντο παρὰ τῶν ἡμετέρων ἐπισκόπων. ἐζήτησε οὖν πολλάκις ὁ ἐνταῦθα εὑρισκόμενος Λατινεπίσκοπος, ἵνα χειροτονῇ αὐτούς. ἡμεῖς δὲ ἐλέ-

SECT. XI. CAP. VI.

Cujus Insulæ Christiani, viri probi, nos in Latium tendentes, perhumaniter amplexi, magno honore affecerunt: sed revertentibus intepuere, & nimiâ vultuum severitate aspexerunt: Et optabilius fuisset, inquiebant, si Synodum eam nunquam adiissetis: quid inde aut lucri, aut laudis reportastis? Utinam nobis nunquam obtigisset infælicitas, vobis eo proficiscentibus occurrere. Accessit autem ad Imperatorem primarius inter eos sacerdos ac Pater Confessarius, cum aliis quibusdam suæ professionis: qui Imperatorem rogaverunt, ut edocere dignaretur, quibus nunc modis cum Latinis tractarent? Iisdem nunc quibus olim, respondit Imperator: At illi fusius enarrant: Nobis nullus est in hac Insulâ Episcopus, adeo ut si quis ad sacros ordines aspiraret, præviâ examinatione, quam dignus esset exploravimus, deinde oblata ab ipso qualiacunque testimonia capientes ad aliquem Episcopum vestrum remisimus, ut ordinibus donaretur: Sæpe autem præfectus his partibus à Papa Latinus Episcopus petiit, ut in ipsum hanc ordinandi facultatẽ transfer-

ἐλέγομεν ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν δέξασθαι ἡμᾶς τὴν χειροτονίαν ὑμῶν. καὶ διὰ τοῦ ἀφορίσματος παρεχωρούμεθα τὸ ζήτημα αὐτοῦ. νῦν δὲ ἐπεὶ ἐγένετο ἕνωσις ἐπιζητήσουσιν ἡμῶν ἵνα χειροτονῇ. ἡμεῖς δὲ οὐδ᾽ ὅλως θέλομεν τοῦτο. ποίαν οὖν εὑρήσομεν εἰς τοῦτο ἀποφυγήν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη. ἡμεῖς οὕτως ἐποιήσαμεν, καὶ ἐστέρξαμεν τὴν ἕνωσιν, ἵν᾽ ἔχῃ ἑκάτερον μέρος τὰ ἔθη καὶ τὴν τάξιν ἣν εἶχε καὶ πρότερον. εἰ οὖν εἴπωσί τι πρὸς ὑμᾶς οἱ λατῖνοι, εἴπατε, ὅτι οὕτως ἐγένετο ἡ ἕνωσις, ἵνα ἔχωμεν τὰ ἔθη, καὶ τὴν τάξιν ἡμῶν ὡς τὸ πρότερον, καὶ οὕτως οὐκ ἐνοχλήσουσιν ὑμῖν. οἱ δὲ πάλιν ἀνήνεγκαν, ὅτι ἡμεῖς ἐσμὲν ἄνθρωποι δεδουλωμένοι εἰς τοὺς λατίνους, καὶ οὐχ εὑρήσει παραδοχὴν ἐν αὐτοῖς ὁ ἡμέτερος λόγος. ἐροῦσι γὰρ ὅτι πρότερον ἦτε ἐχωρισμένοι. νῦν δὲ ἐπεὶ ἡνώθητε, καὶ ἐσμὲν ἡνωμένοι πάντες, ἡμῖν ἀνήκουσι καὶ αἱ χειροτονίαι, καὶ οὐκ ἐάσουσι τινὰ ἀπελθεῖν ἀλλοθί που καὶ χειροτονηθῆναι. τί οὖν ἡμεῖς πρὸς τοῦτο ποιήσομεν; ὥρισεν οὖν ὁ βασιλεὺς ὅτι μεταγραφήσεται ὁ ὅρος, καὶ δοθήσεται ὑμῖν καὶ ἕξετε τοῦτο εἰς δεφένδευσιν ὧν λέγομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὕτως ἀπηλλάγησαν.

ferremus: at nunquam à nobis impetravit: Sed perpetuo respondimus, Ordinationem Latinam, à nostris legibus alienam, Græcis hominibus competere non posse: & propter Ecclesiarum schisma, Episcopum Latinum semper repudiavimus: At nunc unione sancitâ multo acrius instabit, petet, & tanquam jus suum sibi vendicabit, quod in æternum nunquam admittemus: Verum quo effugio? quo commento hominem abigemus?

Respondit Imperator, nos ea fine procudimus Unionem, ut utraque pars iisdem ritibus ac institutis gauderent, quibus anteà: quare si vobis Latini obstrepent, redarguite, unionem asserentes eo pacto procuratam, ut iisdem legum fundamentis uteremur, quibus ante unionem: & tum ulteriori molestiâ vos interpellare desinent: Illi vero Imperatori regesserunt: At nos sub jugo vivimus Latinorum, subacti in servitutem, nec valebit id commentum: Objicient enim Latini: Vos antehac seorsim à nobis constitistis, avulsi in partem diversam: at nunc fædere conjuncti estis, omnesque in unam gentem, ac religionem coaluimus: ad nos jam ordinandi potestas necessario pertinebit: Nec nostros permittent consecrandos extrà Insulam evagari, ut à Græcis Episcopis gradus postulent, quibus debeant imbui: quid tum nobis faciendum restat? Curabo vobis transscriptæ Unionis copiam dari, respondit Imperator, quâ vestrum jus rationibus quas modo præscripsimus, tueamini, atque ita in divorsum abiere.

τμήμ. ια. Κεφ. ζ.

Ἤδη δὲ διαυγαζούσης τῆς ἐπιούσης ἡμέρας, ἄραντες ἐπλέομεν μηδ᾽ ὅλως φροντίσαντος τινὸς περὶ τῆς τοῦ ὅρου μεταγραφῆς. καὶ ἵνα τὰ ἐν μέσῳ καὶ αὐτὸς παραδράμω, στάσεις τε φημὶ καὶ ἀργίας ματαίας, καὶ κινδύνους τινάς, ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Μεθώνην. καὶ ἱστάμεθα ἐκεῖσε ἡμέρας πέντε κωλυόμενοι ὑπὸ νότου βιαίου. ὠνείδιζον οὖν ἡμᾶς, ὅσοι ἐκ τῶν Μεθωναίων ζηλωταὶ τῆς ἡμετέρας δόξης ἐτύγχανον. καὶ ἔλεγον, ὅτι ἡμεῖς πρότερον ὁσάκις ἐνεπίπτομεν εἰς λόγους μετὰ τῶν λατίνων τῶν εὑρισκομένων ἐνθάδε, κατεδικάζομεν αὐτοὺς μὴ δυναμένους ἀντιλέγειν ἡμῖν. νῦν δὲ οὐκ ἔχομεν τί ἂν λέγομεν αὐτοῖς. καλὸν ἂν ἦν εἰ μετεποιεῖτέ τι καὶ ὑμεῖς ἐκ τῶν ἐκείνων. εἴ τε, μὴ κρεωφαγεῖν τὰς δύο ἡμέρας τῆς τεσσαρακοστῆς. εἶτε, μὴ λειτουργεῖν τῇ αὐτῇ ἡμέ-

Sect. XI. Cap. VII.

Verum ut crastinus illuxit dies, è Corcyrâ solvimus, quando neminem ex illis animadverteremus, de Definitionis transscriptione valde sollicitari: ac ut ego ipse protrita ac ordinaria, qualia sunt stationes anchorariæ, otia inania, cum inutili temporis dispendio, & nonnulla etiam pericula, è medio discursu submoveam, Methonem in Peloponneso tandem assequimur: in quâ ad anchoram hæsimus quinque diebus integris, quibus à Meridie spirans Auster imbrifer & violentus nos portu egredi prohibuit: Ubi Methonensium quotquot nostræ relligionis dogmata cum zelo deperibant, nos probris increpitos objurgarunt, Etenim antehac (dixerunt) quoties in Controversiam incidimus, cum aliquo Latinorum qui inter nos degunt, tam validis argumentis os homini obstruximus, ut ne contrà nos vel unicum verbulum eluctari posset, aut hiscere: nunc vice versâ nos ipsi sic confundimur, ut nihil nobis in promptu maneat, quod respondeamus. Si vel unum aliquem ex eorum variis erroribus emendasse contigisset, laude dig-

ἡμέρᾳ τρὶς καὶ τετράκις ἐν τῷ αὐτῷ ἀλταρίῳ. εἴτε κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Χριστοῦ γενεθλίων, καὶ κατὰ τὴν ἀναστάσιμον μὴ λειτουργεῖν τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα ἱερέα ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου μέχρι καὶ τῆς τετάρτης ὥρας τῆς ἡμέρας, ὁσάκις ἂν δυνηθῇ ἱερουργῆσαι. ἢ ἄλλο τι ἐκ τῶν πολλῶν ὧν ἔχουσιν ἀτόπων. εἰ γὰρ μετεποιεῖτε τι ἐξ ὧν ἔχουσιν οἱ λατῖνοι, ἴσως εἴχομεν ἂν λέγειν καὶ ἡμεῖς ἐκείνοις. ὅτι καὶ ὑμεῖς ἐσφάλλετε ἐν τοῖσδε, καὶ διώρθωσαν ὑμᾶς οἱ ἡμέτεροι. νῦν δὲ οὐδὲ ἀντιβλέψαι αὐτοῖς δυνησόμεθα. μέγα κακὸν εἰργάσασθε εἰς ἡμᾶς.

dignum fuisset, ut exempli gratiâ, quod non liceret, durante quadragesimâ, bis in septimanâ carnibus vesci: aut quod impium esset bis terve, ad unum altare, in uno eodemque die missificare: vel quod nefarium, in diebus Nativitatis Christi, aut Resurrectionis, ut unus, idemque sacerdos, à noctis conticinio, ad horam quartam diei insequentis, quam sæpe velit missificet: vel aliud quid unum ex eorum mille incongruis: si vel unam (dicimus) eorum omnium absurditatum, quas Latini propugnant, convellere potuissetis, tum fortè nos Latinis nostros errores objicientibus, par pari potuissemus verbis retulisse: Quin & vos Latini pariter in his aut illis opinionibus vacillastis, à quibus nostri vos in rectiorem animi sententiam deduxerunt: Nunc nequimus vultus ipsis attollere, aut Latinum quempiam obtueri: ingens certe malum nobis omnibus propagastis.

τμήμ. ια. κεφ. η.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκ τῆς μεθώνης ἐξελθὼν ἀπῆλθεν ἔφιππος κατόπιν καταλιπὼν καὶ τὴν Κορώνην διάστημα ἡμερήσιον, κἀκεῖσε τὴν λιμένα καταλαβὼν ὀλίγον προσέμεινεν. αἱ δὲ τριήρεις ἐκ τῆς Μεθώνης εἰς τὴν κορώνην παραγενόμεναι, κἀκεῖσε ἡμίσειάν τε καὶ μίαν ἡμέραν προσμείνασαι (ἔνθα γὰρ οἱ τῶν λατίνων ἱερεῖς μετὰ τῶν γραικῶν, καὶ μεθ' ἑκατέρων τῶν ἐπισκόπων τοῦ λατίνου δηλονότι καὶ τοῦ γραικοῦ συμφορέσαντες ἐλιτάνευσαν ἀνὰ δύο ἐρχόμενοι γραικοῦ μὲν τοῦ ἑνὸς ὄντος, λατίνου δὲ τοῦ ἑτέρου, καὶ οὕτω τὴν ἕνωσιν παραδεικνύοντες.) τῇ ἐφεξῆς ἄρασαι, καὶ μετὰ τοῦ βασιλέως ἑνωθεῖσαι, ὡς τῆς βασιλικῆς τριήρεως πρὸς αὐτὴν εὐθὺς ἀπελθούσης, καὶ τὸν βασιλέα εἰσδεξαμένης τὸν πλοῦν διήνυον, καὶ διέβημεν τὴν Μονεμβασίαν, καὶ πολὺ μέρος τῆς Πελοποννήσου. μεσούσης δὲ ἤδη τῆς νυκτὸς σφοδρὸς ἐγείρεται ἄνεμος καὶ κλύδων μέγας, καὶ σκότος πολὺ, καὶ βιαία φορὰ τῶν νηῶν, καὶ πάλιν ἐκινδυνεύσαμεν. ἤδη δὲ διαυγαζούσης τῆς ἡμέρας εὑρέθημεν παρ' ἐλπίδα εἰς τὰς περὶ τὰς Ἀθήνας ἱσταμένας κίονας τὰς παρὰ τοῖς ἐκεῖσε ὀνομαζομένας κολώνας. αἱ δὴ καὶ ὡράθησαν ἡμῖν, ὡς πάντων ἀγαθῶν ἄγγελοι. ἀρξαμένης δὲ τῆς ἡμέρας, καὶ τὸ πνεῦμα πράως ἐφέρετο, καὶ ἡ θάλασσα γαλήνην ἦγε, καὶ ἡμέρως ἡμᾶς παρέπεμπε, καὶ διὰ δύο ἡμερῶν ἐφθάσαμεν εἰς Εὔβοι-

αν

+ Σούνιον.

SECT. XI. CAP. VIII.

Imperator Methonæ egressus nave, equum conscendit, & progreditur à tergo deserens Coronen, quantum unius diei iter capit: Ubi opportunam nactus navium stationem, adventum suorum opperiebatur: Reliquæ triremes à Methone Coronen rectà contendunt, ibidemque diem unum cum dimidio commoratæ pompis solennibus inserviebant: Nam Latini sacerdotes cum Græcis, & utriusque gentis Episcopi, conjecti in singulos binarios unius Græci, cum altero Latino, solennem supplicationem celebrabant, atque ita Unionis sanctionem testabantur: Tertio die vela dantes Imperatorem assequimur ad prædictam stationem, cujus triremis nos antevertens, eo prius appulerat, receperatque Imperatorem: Unde continuato cursu, Monembasiam prætervehimur, & maximam partem Peloponnesi: Verum ad noctem concubiam ventus increbuit impetuosus, & horrendæ tempestatis fragor, intumescens fluctibus mare ita concitavit, cum tam densâ tenebrarum spissitudine, naviumque agitatione, ut in novum submergendi periculum incideremus. Ut Eoum jubar emicuit, vidimus læti præter spem nos, parum abesse ab Athenarum Pyramidibus, quas ejus loci indigenæ columnas vocant: & quæ nobis visæ, ut bonorum omnium prænuntiæ apparuere: Sed ut dies provectus lucem auxit, jam venti vehementes in flamina mitiora posuere, & tranquillum mare in placidam Malaciam recumbens, tam leni spiramento nos promovit, ut non nisi à bidui velificatione Eubœam attigerimus: ubi imbres redivivi, ac turbidi venti nos adorti coegerunt in-

trà

αν, ὃ καὶ ὄμβροι καὶ ἄνεμοι βίαιοι κατέλαβον ἡμᾶς, καὶ ἱστάμεθα εὔφορον καιρὸν ἐκδεχόμενοι.

Ἐνταῦθα δὴ πάλιν οἱ λατῖνοι μετὰ τῶν γραικῶν ἐλιτάνευσαν, σύνδυο ἐρχόμενοι γραικός τε καὶ λατῖνος, τοῦ Μιτυλήνης ἐξάρχοντος, καὶ μετὰ λατίνων ἐν ναῷ αὐτῶν λειτουργήσαντος. οἱ δὲ ἐν τῇ νήσῳ ἡμέτεροι ἱερεῖς λυπούμενοι σφόδρα πρὸς ἡμᾶς ἔλεγον. μέγα κακὸν εἰργάσασθε εἰς ἡμᾶς. οἱ γὰρ λατῖνοι καὶ πρότερον ἐπετίθεντο λειτουργεῖν ἐν τοῖς ναοῖς ἡμῶν, καὶ ἀπεσοβοῦμεν αὐτοὺς ὡς σχισματικούς, νῦν δὲ ἐλεύσονται ἀδιακωλύτως ἐκ πρωΐας ὅταν βουληθῶσι καὶ λειτουργήσουσι, καὶ ἡμεῖς οὐδὲ διᾶραι τὸ στόμα τολμήσομεν. φυλάξομεν δὲ μόνον τὸ μὴ λειτουργῆσαι κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καὶ εἰ βουληθῶσιν ἀργήσουσιν ἡμᾶς παντελῶς, λειτουργοῦντες καθ᾽ ἑκάστην. μετὰ δὲ παραδρομὴν ἡμερῶν δέκα εὐφόρου καιροῦ γεγονότος ἄραντες ἐπλέομεν. τῆς δὲ βασιλικῆς τριήρεως ἐπιμαθείσης προηγεῖσθαι κατὰ τὸ ἔθος, ἐπέταξεν ὁ βασιλεὺς προσμεῖναι μικρόν. ἐξεδέχετο γὰρ ἀγγελίας τινὰς μαθεῖν ἐκ τῆς πόλεως ἤδη ἐλθούσας, ὡς ἤκουσε. καὶ ὡς ἐν ὀλίγῳ ἀντιπνεύσαντος τοῦ ἀνέμου ἐξελθεῖν οὐκ ἠδυνήθη. ἡμεῖς δὲ πλέοντες ὅλην τὴν ἡμέραν, ἑσπέρας εἴς τινα λιμένα κατήχθημεν. καὶ τῇ ἐπιούσῃ πάλιν ἀναχθέντες, καὶ πλεύσαντες ἱκανῶς πρὸς ἑσπέραν εἰς Ὠρεὸν τὰς ναῦς ὡρμίσαμεν. κἀκεῖσε ἱστάμενοι τὸν βασιλέα περιεμένομεν, ἀλγοῦντες ἐπὶ τῇ αὐτοῦ ἀπουσίᾳ καὶ τῷ τοῦ πλοὸς ἐμποδισμῷ. ἦν γὰρ ὁ καιρὸς ἐπιτηδειότατος πρὸς τὴν ἐπάνοδον. οἱ δ᾽ ἐν ταῖς ναυσὶν ἔμποροι ἐκκακήσαντες ἐπεὶ οὐκ ἠδύναντο καταπεῖσαι τὸν Καπιτάνον διανύειν τὸν πλοῦν. εἶχον δὲ πολλὰς ἐξόδους εἰς τὰ κάτεργα βραδύνοντες, καὶ πρὸς τούτοις ἐκινδύνευον. ἐποίησαν προτεστὸν τῷ καπιτάνῳ ἵνα τηρήσῃ αὐτοὺς ἀζημίους. ὁ δὲ ἔδειξεν αὐτοῖς τὸ κουμούσιον ὃ ἔδωκαν αὐτῷ ἐκ τῆς Βενετίας προστάσσον αὐτὸν μηδ᾽ ὅλως διΐστασθαι τοῦ βασιλέως, καὶ οὕτως ἔσκωψε καὶ ἀπέπεμψεν αὐτούς.

Ἐκεῖσε οὖν ἱσταμένων ἡμῶν ἐτελεύτησε καὶ ὁ πρωτέκδικος διάκονος κῦρος Γεώργιος ὁ καππάδοξ πολυημέρῳ νόσῳ κατεργασθείς, καὶ ἐτάφη ἐν νησιδίῳ μικρῷ ναὸν ἔχοντι λατινικὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου. ἡμέ-

trà portus sinum quiescere, & sereniorem navigandi opportunitatem præstolari.

Ubi Latini iterum permixti Græcis ordine binario ut suprà, solenniter gradientes, celebrem supplicationem instituerunt: Mitylenæo se præbente Choragum, & in Latino templo, cum Latinis Officium omne percurrente: At nostri in Insulâ presbyteri mirificè contristabantur, & magnam iis injuriam nos apportasse clamitabant: Nam id à nobis anteà sæpe Latini efflagitarunt, ut nostris in templis sacra facere permitterentur: at nos eos repulimus, ut schismaticos: nunc vero ut volent, à mane ad vesperam, nostra templa occupabunt, promiscuè sacrificabunt, nec in contrarium, os aperire audebimus: Nihilominus quantum dabitur cavebimus, ne in eodem die sacrificent quo nos ipsi sacris operamur, quanquam perlibenter vellent nobis otium imponere, ut ipsi quotidie sacrificent, si possent. Post dierum dispendia denorum nacti opportunum navigationi tempus ventis vela pandimus: Verum cum triremis Imperatoria ut assolet viam prima progrediens classi præmonstaret, Imperator aliquantisper inhibere cursum jussit, dum nuntia adventarent, quæ Constantinopole brevi affutura audiverat: Et in exiguo tempore ventus reflans in adversum ita portu incluserat, ut egredi nequiret: Nos lentè cursum præoccupantes toto die navigavimus, & ad vesperam in portum quendam delati sumus: Unde crastino mane solventes, ad Oreum naves vesperi subduximus: ubi Imperatoris adventum expectavimus, de ejus absentiâ gravati nostram velificationem retardante nobis enim in Patriam revehendis commodior æstus immitti nullus potuit: Sed præcipuè Mercatores nobiscum in navibus vecti, animis penitus conciderunt, quando Capitaneo persuadere non poterant, ad cursum continuandum: Varia enim in triremibus mercimonia apportârant, quæ morâ intempestivâ vel corrumpere vel amittere periclitabantur: Quare Protestationem Capitaneo promulgavere. ut ipsos indemnes præstaret: ille Diploma ostendit (commissionem vulgo vocant) à Magistratu Veneto, ipsi injungens, ne latum unguem ab Imperatore discederet, & sic inani spe festinandi cursum ludificatos dimisit.

Illic dum ad Anchoram sistimur, Protecdicus occubuit, Dominus Georgius Cappadox Diaconus, diuturno confectus malo, & in insula perexiguâ, templum Latinum exhibente D. Georgio martyri dicatum, sepultus deconditur: Sed & dies ultrà decem inutiliter effluxere, nobis Imperatoris adventum frustra præstolantibus: quare coacti puppes retro in Eubæam impulimus, eumque ibidem deprehendimus: Ubi

ἡμέραι παρῆλθον ἐπέκεινα τῶν δέκα καὶ οὐκ ἦλθεν ὁ βασιλεύς. διὸ καὶ ἀναγκασθέντες ὑπεστρέψαμεν εἰς τὴν Εὔβοιαν καὶ εὕρομεν αὐτὸν ἐκεῖσε. ἐπεγένοντο δὲ ἄνεμοι ἐναντίοι, ὄμβροι τε καὶ χιόνες καὶ παγετοὶ καὶ ἱστάμεθα αὖθις ἐκεῖ ἡμέρας ιε. τότε ἠκούσαμεν ὅτι ἐνόσει καὶ ἡ δέσποινα τὰ πρὸς θάνατον. παυσαμένου δὲ τοῦ χειμῶνος, καὶ ἑτοιμασθέντων ἐξελθεῖν τοῦ λιμένος τέθνηκε παλαιολόγος ὁ κασσανδρηνός. μηδενὸς οὖν τῶν ἡμετέρων, καταλιμπανομένου ἐπὶ τὸ τῆς κηδείας φροντίσαι τοῦ παλαιολόγου, δεδώκασιν ἔξοδον τῷ σεκουνδίνῳ τῷ μεταγλωττιστῇ, ἵνα κηδεύσῃ καὶ ἐνταφιάσῃ ἐκεῖνον ἐντίμως.

Ubi cum venti flarent parum secundi, permistique imbribus, nivibus ac pruinis, alios quindecim dies consumpsimus: Ac id tum primum audivimus, Dominam Imperatricem gravi morbo ad mortem decumbere: Remittente tempestate, cum è portu solvere pararemus, obiit Cassandrinus Palæologus: Et cum nostratium nemo relictus præficeretur exequiis Palæologi exornandis, nummos dederunt in impensas funeris Interpreti Secundino, ut idoneis parentalibus Palæologum honorifice humaret.

τμήμ. ια. κεφ. θ.

Ἡμεῖς δὲ ἀναχθέντες ἐπλέομεν, σκίαθόν τε παραμείψαντες, καὶ Σκύρον, καὶ Σκόπελον εἰς τοὺς Διαδρόμους κατήραμεν. πάλιν ἐκεῖσε τοῦ ἀνέμου δεινῶς ἀντιπνεύσαντος ἀπεκλείσθημεν πολλὰς ἡμέρας. κατεδηδοκότες σιτία πάντα, καὶ οὐδὲ ὕδωρ εὑρίσκομεν. διὸ καὶ ἔστειλαν τὸ κάτεργον τῆς βίγλας εἰς τὸν Σκόπελον ἵνα φέρῃ σιτία, καὶ μεθ' ἡμέρας δύο ἐκόμισεν ἄρτους ιζ, καὶ ἕνα ἀγριόνονον, σύβαριν τῶν κυνῶν. μεγάλη γὰρ φροντὶς ἐγίνετο αἰεὶ ὑπὲρ τῆς τῶν κυνῶν ἐπιμελείας. ἐσκέπτοντο οὖν ἵνα ἢ εἰς εὔριπον αὖθις ὑποστρέψωσιν, ἢ εἰς κρήτην, ἢ εἰς Μιτυλήνην ὁρμήσωσι. μόλις δέ ποτε εὐφόρου καιροῦ γενομένου αὖθις ἐπλέομεν καὶ τῷ λιμένι τοῦ γυμνοπελαγησίου πλησιάζοντες εἴδομεν τὴν βασιλικὴν τριήρη πρὸς τὸ ἔνδον τοῦ λιμένος οἰακιζομένην. ὅπερ ἰδόντες οἱ τῶν λοιπῶν κατέργων ναυτικοὶ ἐδυσχέραινον καὶ κατεβόων. καὶ οἱ κόμητες, τῶν ἐν τῷ βασιλικῷ ἐφώνουν κόμητι, καὶ ταῖν χεροῖν ἔνδον καὶ ὡδήγουν ἄλλῃ βαδίζειν. ὁ δὲ νεύμασι τὴν αἰτίαν ἀνετίθει τῷ βασιλεῖ. καὶ ὅτι ἄκων εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα. ἠκολούθησαν δὲ ἐξ ἀνάγκης καὶ τὰ λοιπὰ κάτεργα, μὴ βουλομένων πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς. ἦν δὲ ἡ τοῦ λιμένος ἐκείνου εἴσοδος τοσοῦτον εὖρος ἔχουσα, ὅσον μόλις δίοδον τῷ κατέργῳ παρέχειν. ἐντὸς δὲ εὐρύχωρος μετρίως καὶ νηνεμίαν ἔχων πολλήν, μικρός τε ὤν, καὶ ὑπὸ ὑψηλῶν ὀρέων περικυκλούμενος.

Δυσχεραινόντων οὖν πάντων πῶς ἐκεῖσε εἰσήχθημεν ἔφη ὁ βασιλεὺς ταχὺ ἐξελευσόμεθα, καὶ μὴ ἀλγείτωσαν. ἀκούσας δὲ ὁ τοῦ
κα-

SECT. XI. CAP. IX.

Nos vero sublatis anchoris mari navigia commisimns: Et Sciathum transvecti, Scyrum, Scopelumque ad Diadromos perferimur: Cujus in portu per multos dies à ventis plurimum obversis, ab omni exitu ita præcludimur, ut consumpto commeatu, nec cibus nobis, nec aqua superesset: Quare triremem Excubiarum, Scopelum misimus, ad reportanda cibaria: quæ post bidui emansionem rediit ad nos septendecim tantum panibus locupletata, & onagro in dapes Vertraharum: Nam ut canibus bene sit magna nos semper incessit sollicitudo: Quocirca consilia captabant an Euripum Eubææ, an Creten, an Mytelenen reverterentur: Interea mutante se in meliorem situm flamine, egressi cursum continuamus, & ad introitum portus Nudipelagesij appropinquantes, videmus triremem Imperatoriam ut portum ingrederetur gubernacula hac illic molientem: Quod ut cæterarum triremium nautæ animadverterant, quantum poterant vociferando revocabant: Quin & Imperatoriæ triremis Legati Comites, nostrarum Comites, voce manuq; ne sequerentur, monueruntt culpam erroris in Imperatoris infortunium rejicientes, qui vel nolens in has syrtes raptabatur: Universæ autem triremes quadam necessitate, vectoribus vel invitis ac reluctantibus eo se præcipitarunt: Enimvero ingressus stationis tam strictis utrinque rupibus arctabatur, ut uni vix triremi transitum coucederet, at introrsum portus mediocriter sinuosus, in spatium capacius se diffundebat, magnam præbens à tempestatibus securitatem, & quod exiguus, & quod præfractis montium jugis in circuitu fortiter munitus.

Cum igitur omnes molestissimè ferrent, in hunc anfractum penetrasse, Imperator suos ne dolore torqueantur jussit, ex his Labyrinthis subito nos extricabimus: Verum id audiens Interpres navis Capitaneæ respondit: hac septimanâ,

καπιτανικίου γραμματικὸς εἶπεν οὐκ ἐξελευσόμεθα ἐντεῦθεν εἰ μὴ μετὰ παραδρομὴν μιᾶς ἑβδομάδος καὶ μόλις. ὃ καὶ γέγονεν. ἐναντιουμένων γὰρ τῶν ἀνέμων τὴν ἐξέλευσιν ἱστάμεθα ὥσπερ ἐν εἱρκτῇ ταλαιπωρούμενοι καὶ ἀλγοῦντες, καὶ μηδὲ ὕδατος ἐμφορούμενοι. οὐδ᾽ ὅλως γὰρ εὑρίσκεται ὕδωρ ἐν παντὶ τῷ νησιδίῳ ἐκείνῳ. μόλις δέ ποτε μετὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν τε καὶ ὥραν ἐνδόντος τοῦ ἀνέμου ἄραντες σὺν μεγίστῃ σπουδῇ καὶ ὁρμῇ καὶ βοῇ τάχιστα διεπεράσαμεν τὴν δίοδον. τοῦ Καπιτάνου ὥσπερ ἐπιλαθομένου τοῦ ἑαυτοῦ γήρως, καὶ δίκην κόμητος ἐπὶ τοῦ κατέργου ἁλλομένου καὶ διατρέχοντος, καὶ τοὺς ναύτας ἀδελφοὺς ἀποκαλοῦντος καὶ διεγείροντος, καὶ δύο ἀμφορεῖς οἴνου ὑποσχομένου δοῦναι αὐτοῖς, καὶ δακτυλοδεικτοῦντος ἐφ᾽ ὕψους, καὶ διαπρυσίως κηρύττοντος. καὶ οὕτως ἐξῆλθεν ἡ καπιτανικὴ ναῦς μετὰ βίας μεγάλης. ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ λοιπὴ μετ᾽ αὐτήν. τοῦ Καπιτάνου αὖθις πρὸς αὐτὴν ἀποβλέποντος, καὶ νεύμασι καὶ σχήμασι καὶ φωναῖς ταύτην ἐφελκομένου. ὅτε δὲ καὶ αὐτὴν εἶδε, ἐξελθοῦσαν τὰς χεῖρας ἄρας δόξαν καὶ εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ ἀνέπεμψε. ἀλλ᾽ ἡ βασιλικὴ ναῦς κατόπιν ἐλθοῦσα ἐξελθεῖν οὐκ ἠδυνήθη, ἀντιπνεύσαντος τοῦ ἀνέμου καὶ σκληρύναντος τὴν θάλασσαν, καὶ κύματα ἐγείραντος τὴν ἔξοδον κωλύοντα. ἔμειναν οὖν ἐκεῖσε αἱ δύο τριήρεις ἡ βασιλικὴ, καὶ ἡ τοῦ δεσπότου. αἱ δὲ ἐξελθοῦσαι δύο ἔστησαν πρὸς τὸ ἕτερον μέρος τοῦ νησιδίου, καὶ διενυκτερεύσαμεν ἐκεῖ. ἡμέρας δ᾽ ἐπιγινομένης ἐξῆλθον ἐκεῖναι αἱ τριήρεις, καὶ ἡνώθησαν μεθ᾽ ἡμῶν. καὶ εὐθὺς τῆς Λήμνου ἐπλέομεν καὶ ἐλθόντες ἔστημεν εἰς τὸ Κότζινον ἡμέρας έ, καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐσχόλαζεν ἐν κυνηγεσίοις. οἱ δ᾽ ἐκ τῶν Βενετικῶν κατέργων τὰ τῶν Λημνίων ἐλῄζοντο καὶ μεγάλην φθορὰν ἐκεῖσε ἐποίησαν.

Ἐκεῖ ἠγγέλθη ἡμῖν καὶ ὁ θάνατος τῆς δεσποίνης κύρας Μαρίας τῆς συμβίου τοῦ βασιλέως καὶ εὐθὺς ἀνεμνήσθημεν τῶν σημείων τῶν φανέντων ἡμῖν ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ. κατὰ γὰρ τὸν καιρὸν τοῦ Μαΐου, καὶ τοῦ Ἰουνίου ἐφαίνοντο δύο ἄστρα ὀλίγον ἀλλήλων διϊστάμενα καὶ καπνὸν ἀποπέμποντα. τὸ μὲν μεῖζον καὶ πλείονα καπνὸν ἐκπέμπον, τὸ δὲ ἧττον καὶ ἧττον καπνίζον. ἀνεμιμνησκόμεθα δὲ

non egrediemur, nec sine difficultate quod factum comprobavit: Nam ventus spirans in stationis ostia, omnem egressum prohibebat, ita ut intus in claustro premeremur, quasi in carcerem aut compedes conjecti, afflicti ac ærumnosi, nec aquâ ad sedandam sitim satiati: Nec enim ulla fluentium lympharum scaturigo, in totâ eâ insulâ exundabat: Tandem autem post diem septimum, mitescente flamine vela pandentes, quantâ potuimus vi, impetu ac clamore, freti angustum curculionem perrupimus: Dum Capitaneus ipse quasi provectæ ætatis oblitus, velut alter comes, supremum triremis tabulatum insiliens, & hac illac discursans nautas celeusmate animabat, blande eos fratres nuncupãs, & binas vini generosissimi hydrias pollicitus: & à sublimibus transtrorum suggestis digito monstrabat, & hortabatur voce elatâ, ac perceptibili: Atque ita navis Capitanea prima exiit, magnâ violentiâ iter impellens: Pone quam & secunda conductititia crebro respiciente Capitaneo, ipsamque à tergo, nutibus, verbis, indiciis quasi remulcante: quam ubi in apertum mare se vindicasse vidit, sublatis in cælum manibus, gloriam Deo & immensas gratias persolvit: At triremis Imperatoria, vestigia secundæ premens viam perfringere nequaquam poterat: nam ventus adversus æquor efferabat, egressumque omnem intumefactis fluctibus præpediebat: quare intus permanebant triremes binæ, imperatoria & Despotica: At quæ evaserant duæ, in oppositum Insulæ latus circumvectæ se firmabant anchoris, ibidemque pernoctavimus: Ut dies illuxit, etiam & istæ duæ exitum eluctatæ se nobis adjungunt: Et mox relictâ Lemno, velificati ulterius, ad Cotzinum constitimus diebus quinque: Ubi in solitam venandi voluptatem Imperator feriabatur: At Venetis è navibus vectores more piratarum, Lemniorum bona diripiebant, ingenti strage longe lateque omnia depeculati.

Illic nobis primùm annuntiata mors est Imperatricis Dominæ Mariæ Conjugis Imperatoriæ, statimque in memoriam revocavimus prodigia in cælis, quæ Florentiæ nobis ante annum apparuere: Circa Maij Mensem aut Junij, duo astra visa sunt, aliquantulum ab invicem distare, & utraque accensa fumum spargere: sed illud grandius, majorem evomere nubem, hoc exilius minus fumare: Quin & eodem tempore etiam meminimus istius terribilis Cometæ, qui latâ fuligine cælum obscurabat, paulo ante captum extinctumque Amurathidem Bajazethem: atque ut iste Cometa ejus mortem antecessit, ita & hæc duo astra tum conjecimus quorundam principum illustrium fatis præludere: Et certiores facti de Domina Maria extinctâ, & Domina

δὲ καὶ τοῦ μεγάλου ἄστρου τοῦ καπνίζοντος ἐπὶ πλεῖστον, περὶ τῆς ἁλώσεως καὶ τοῦ θανάτου τοῦ παγιαζίτου ἀμηρᾶ. ὅπως προεδήλωσε τὸν θάνατον ἐκείνου, καὶ ἐλέγομεν ὅτι ταῦτα δηλωτικά εἰσι θανάτων αὐθεντικῶν ἀκούσαντες δὲ τὸν θάνατον τῆς δεσποίνης, εἶτα καὶ τῆς δεσποίνης κυρίας Εὐγενίας, ἔτι δὲ καὶ τῆς βασιλίσσης τῆς τοῦ δεσπότου συζύγου, εἴπομεν ὅτι τοῦ θανάτου τούτων ἦσαν δηλωτικὰ τὰ καπνίζοντα ἄστρα ἐκεῖνα.

Ἔστειλαν δὲ πλοῖον ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἔγραψαν, ἵνα εἴπωσι τῷ βασιλεῖ ἐκεῖσε περὶ τοῦ θανάτου τῆς δεσποίνης, γενομένης δὲ βουλῆς ἐνενόησαν, ὅτι εἰ ἀκούσει τοῦτο ἐντεῦθα ὁ βασιλεὺς λυπηθήσεται, καὶ πενθήσει ὑπὲρ τὰς ιε ἡμέρας. καὶ τίς καταπείσει αὐτὸν ἐξελθεῖν ἐντεῦθεν, καὶ ἄλλα πολλὰ εὑρόντες δι' ἃ ἐφάνη βέλτιον, ἵνα μηδαμῶς εἴπωσι τῷ βασιλεῖ περὶ τούτου, ἐφύλαξαν αὐτό.

mina Eugenia, etiam & de Reginâ Despotæ uxore, diximus earum immaturos interitus ab istis fumantibus Cometis tunc præmonstratos fuisse.

Miserant autem à civitate scapham cum litteris, quæ mortem Conjugis Imperatori significarent: Verum consilium ineuntibus proceribus, satius visum est hæc reticere: ne Imperatorem mæror à navigando interrumperet, ultrà quindecim dies: quibus etiam consumptis, vel quamdiu ipsi placuerit reditum abnegare quis ei persuadebit ut portu egrederetur, aut vela committeret ventis? Propter hæc, & alia istiusmodi argumenta, ne ea tristia ad aures Imperatoris pervenirent, sedulo caverunt.

τμήμ. ια. Κεφ. ι.

Μετὰ δὲ τὸ ἐμπλησθῆναι αὐτοὺς ἐν τῇ τερήρεσι τῶν λημνίων λαφύρων, ἄραντες ἐκ τοῦ Κοτζίνου, καὶ μικρὸν παραπλεύσαντες ἐν τόπῳ γενόμενοι οὗ ὁ Σωτὴρ καλεῖται κλύδωνι αὖθις περιπεπλώκαμεν δεινῷ, καὶ τότε τῷ ὄντι πλείως ἀπηλπίσαμεν ἑαυτούς. ἠγγέλθη δὲ ἡμῖν καὶ τότε παραμυθία ἡ ἐν τοῖς τοιούτοις κινδύνοις φαινομένη γλυκυτάτη θεία φωταγωγία ἣ καὶ τότε ἡμῖν ἐπεφάνη. γενομένης δὲ ἡμέρας ὁ ἄνεμος ἡμερώτερον ἔπνει. καὶ οἱ μὲν Βενέτικοι πλεέειν ἐβούλοντο. ὁ δὲ βασιλεὺς ὁρῶν τὴν θάλασσαν κυμαινομένην ἐδειλία καὶ ἵστατο. παρελθούσης οὖν τῆς ἡμέρας ἐκείνης, σὺν τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ τῇ ὑστεραίᾳ ἰδόντες τὸ πνεῦμα πραότερον λύσαντες ἀνηγόμεθα καὶ τὸ βόρειον μέρος τῆς νήσου παραμείψαντες, καὶ τοῦ πελάγους αἰψάμενοι, νότῳ ἐνετύχομεν βιαίῳ. ἡ γὰρ νῆσος πρότερον ἀπεῖργεν αὐτόν. ἐφέροντο οὖν αἱ νῆες βιαίως πάνυ.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ ἱστὸς ἐπετρύγει, καὶ δραμόντες οἱ ναυτικοὶ εἶδον αὐτὸν κάτωθεν ἀρξάμενον ῥήγνυσθαι. καὶ ἡμεῖς ἐνομίσαμεν, ὅτι βούλονται χαλάσαι τὰ ἱστία. οἱ δὲ ἀναβάντες εἰς τὸν ἱστὸν, ἐν τοσαύτῃ βίᾳ καὶ σφοδρότητι τοῦ ἀνέμου, καὶ σχοίνους μεγίστους τοῦ ἱστοῦ ἐξαρτήσαντες ἐν τρισὶ τόποις ἀπὸ τῆς κορυφῆς, καὶ κατωτέρω εἰς τὰ μέρη τῆς πρύμνης τούτους ἐδέσμευσαν. εἶτα στρέβραις αὐτοὺς συστρέψαντες, καὶ ἐντείναντες κατωχύρωσαν, καὶ ἀσφαλῶς πλέειν παρεσκεύασαν. ἐν τέσσαρ-

SECT. XI. CAP. X.

Postquam vero prædones isti è navigiis Venetis, se Lemniorum spoliis satiassent, solventes è Corzino aliquantulum promovimus in locum quem Salvatorem nuncupant: ubi rursum tam sæva in nos ingruit tempestas, ut revera spes omnis incolumitatis conservandæ nobis adimeretur: At aliqui tum commemorabant, singulare subsidium illic in istis periculis adesse solitum, & nos ex insperato invenimus, dum dulcissima Dei illuminatio, nostros errores collustrans, exoptatissima apparuit: Exorto die, flavit aura mitior, ut Veneti vela suaderent expedire: Sed Imperator metuens à turbulento, fluctibusque agitato mari, inhibuit permansitque, Igitur toto eo die, ac insequenti nocte præterlapsis, cum postridie ventus faveret clementior, evehimur in mare, & boreale latus Insulæ prætervecti, dum à littore in altum liberius effundimur, nos vehemens invasit Auster, quem Insula prius à nobis distinuit; at nunc in aperto mari, navigia mirificis jactata fluctibus aquas sulcabant.

Interea superior carbasorum retinacula, incondito stridore mugiebant: & nautæ accurrentes animadvertebant à Carchesio eadem cæpta morderi atterique: Et nos arbitrabamur eos laxata vela in tabulatum demissuros: At illi Antennam occupantes, quamvis tot fortissimis ventorum flatibus impeterentur, funes à sublimi grandiusculos suspendebant, & in tribus diversis partibus infra alligabant ad puppim: sic flexuosis aliorum funium implicationibus convolutos, ut vela contrà quascunque flaminum vires obfirmata, & secura ad navigandum redderentur: Quatuor igitur horarum velificatione,

τέσσαρσιν οὖν ὥραις ἐκ τοῦ λιμένος ἐφθάσαμεν εἰς τὸ στενὸν, οὗ καὶ εὕρομεν νῆα στρογγύλην φορτηγὸν ἐξελθοῦσαν ἐκ τῆς Βενετίας ιε ἡμέρας πρότερον ἡμῶν. εἰς ἣν εἰσῆξεν ὁ βασιλεὺς ἀνθρώπους τινὰς καὶ λέοντας καὶ κύνας, ἵνα διακομίσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν πόλιν. ἐκεῖ δ' ἐνεχέθη πέτρᾳ ὑφάλῳ καὶ ἐκάθητο ἀκίνητος. ἡμεῖς δὲ μικρὸν παραδραμόντες αὐτὴν ἐκεῖσέ πῃ ἐμείναμεν, καὶ τὴν μετ' αὐτὴν ἡμέραν τε καὶ νύκτα διαγαγόντες. τῇ δ' ἐπιούσῃ ἄραντες ἐπλέομεν, καὶ ἐν τῷ παραπλέειν ἡμᾶς τὴν Καλλιούπολιν, ἔστειλεν ὁ τῆς Καλλιουπόλεως ἄρχων ἕνα ἐκ τῶν ἑαυτοῦ ἀνθρώπων Ἀγαρηνῶν προσπροῦντα τῷ βασιλεῖ. προσεκαλέσατο γὰρ δι' αὐτοῦ τὸν βασιλέα διαμηνυσάμενος ὡς εἴπερ ὁρίσει, ἵνα ἀναπαύσηται εἰς τὸ κάστρον, ἢ εἰς τὸν τόπον τοῦ Ἀμηρᾶ, ἐστὶν εἰς τὸν ὁρισμὸν αὐτοῦ. ἀπεδέξατο δὲ τοῦτο ὁ βασιλεὺς, καὶ ἔστειλεν αὐτῷ δῶρον μασραπᾶν ἀργυροῦν μετὰ τοῦ Λάσκαρη τοῦ Μάμαλη. ἔκτοτε οὖν δευτεραῖοι πρὸς ἑσπέραν παρεπλέομεν τὸ προάστειον τῆς πόλεως τὸν Θεολόγον. ἔνθα ἡ κεφαλὴ τῆς πόλεως ὁ Ἀσὰν κῦρος Παῦλος μετ' ὀλίγων πάνυ ἐλθὼν προσεκύνησε τὸν βασιλέα. καὶ περὶ δευτέραν ὥραν τῆς νυκτὸς, καταλάβομεν τὴν χρυσείαν πύλην, καὶ ἔστημεν εἰς τὴν λεγομένην ἐξάρθησιν. οὗ ἦλθον πολλοὶ τῶν ἀρχόντων, καὶ προσεκύνησαν τὸν βασιλέα.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἥτις ἦν α τοῦ Φεβρουαρίου τῆς γ ἐπινεμήσεως, ἡμέρα δευτέρα τῆς τυροφάγου ἅμα πρωῒ ἦλθεν ὁ δεσπότης κῦρος Κωνσταντῖνος μετὰ κατέργου εἰς ὑπαντὴν τοῦ βασιλέως, καὶ ἕτεροι πολλοὶ τῶν ἀρχόντων, καὶ τῶν Γενουιτῶν, καὶ τῶν Βενετικῶν. καὶ ἐπεὶ οὐκ ἔδοξε καλὸν τοῖς πρότερον βουλευσαμένοις, ἵνα εἴπωσι τῷ βασιλεῖ περὶ τοῦ θανάτου τῆς δεσποίνης, διὰ τοῦτο οὐδὲ τότε ἔδειξάν τι λυπηρὸν, ὅθεν καὶ προπέμποντες καὶ δορυφοροῦντες μετὰ κρότων τῶν σαλπίγγων καὶ παιάνων ἀπέσωσαν αὐτὸν εἰς τὸν αἰγιαλὸν τοῦ Κυνηγοῦ. ἐξελθόντες οὖν τῶν νηῶν ὁ βασιλεύς τε, καὶ ὁ δεσπότης κῦρος Δημήτριος, προηγουμένου καὶ τοῦ δεσπότου κύρου Κωνσταντίνου ἀπήρχοντο εἰς τὰ βασίλεια ἔφιπποι. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ὡς φθάσας, καὶ μαθὼν τὸν θάνατον τῆς βασιλίσσης, οὐ μὴν δὲ τὸν τῆς δεσποίνης μὴ ὁρῶν σημεῖα τινὰ χαροποιὰ εἰς τὰς τῶν βασιλείων ὑπανοίξεις, ἐνόμισεν ὅτι γίνεται τοῦτο διὰ τὸν θά-

ne, progressi in fretum angustum, incidimus in navem onerariam, compactam & rotundam, quæ nostrum à Venetiis cursum quindecim diebus anteverterat, & Imperator aliquot hominibus, leonibus canibusque onerârat, Constantinopolin devehendis: At nunc scopulo latenti, ac surdo allisa, immobilis hærebat: Nos eam paululum prætervecti, non procul inde Anchoras projecimus, totâque eâ die, ac posterâ perstitimus: perendie levatis anchoris vela tendimus, & dum Calliupolin præterlabimur, præfectus urbis misit quendam è suis Hagarenum, qui Imperatorem ad ipsum invitaret: Ut si Imperatori alluberet quiescere parumper, caputve maris circumactum incommodis componere, vel in castello, vel quovis alio loco, sub Amurathis imperio, paratum se ad Imperatorem recipiendum, aut alia ejus jussa quævis obeunda. Id civiliter Imperator interpretatus grati animi ergò, situlam ei argenteam remisit dono, Lascaris Mammalidæ, seu Philometoris per manus: Illinc secundani, seu ante biduum civitatis suburbanum prætervehimur, quod Theologicum dici consuevit: Quo prætor urbanus, Dominus Paulus Asanes, stipatus aliquam paucis descendit in occursum Imperatoris, eumque adoravit: Et ad primum conticinium assequimur portam deauratam, ibique in propinquo consistimus ad locum quem Elevationem nuncupant, quo procerum plurimi adventantes Imperatorem sunt venerati.

Dieque crastino, qui fuit ipsissimus Calendarum Februarij Indict. tertiæ, feria secunda, seu dies Lunæ Septimanæ Tyrophagi, summo mane Do. Despota Constantinus, trireme vectus, se obviam dedit Imperatori, & proceres alij permulti, plurimique Genevenses & Veneti è Peræâ: Ac quemadmodum prius consultantibus visum fuit intepestivum Imperatori carissimæ Conjugis mortem propalare, ita nec hi nobiles tristitiæ quidquam vultibus monstravere, sed stipatum satellitibus, clangentibus tubis, tympanisq; & civibus, Jo Pæan jubilantibus, ad Cynegi littus deduxerunt. Descendunt igitur è trireme Imperator, ac Despota Demetrius, & præeunte viam Despotâ Constantino, equitantes palatium subeunt: Atque Imperator ut primus intraverat, ac de Reginâ mortuâ nonnihil, sed de propriâ conjuge sublatâ nondum audiverat, cum nulla hilaritatis indicia ad reseratas palatij fores repperisset, putabat omnia intus ad mæstitiam composita, propter obitum Reginæ: è contra Demetrius frater de Dominæ Imperatricis fato accêperat, sed de suâ Regina nihil: Ita ut alteruter morti Conjugis fratriæ luctum omnem imputaret, de propriâ securus: Sed ubi triclinia subintrarunt Impera-

θάνατον τῆς βασιλίσσης. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ δεσπότης προμαθὼν μὲν τὸν θάνατον τῆς δεσποίνης, ἀγνοῶν δὲ τὴν ἑαυτοῦ χηρείαν. ὅθεν καὶ ἑκάτερος τῇ τοῦ ἑτέρου χηρείᾳ τὰ λυπηρὰ ἀπένεμεν. ὅτε δὲ ἐντὸς τῶν βασιλικῶν κελλίων παρεγένοντο εὑρέθησαν καὶ ἄμφω χηρεύοντες τῆς μητρὸς αὐτῶν τῆς ἁγίας τῆς δεσποίνης ἀναγγειλάσης αὐτοῖς ὁμοῦ τὸ συμβάν. καὶ ἐπένθησαν ἑκάτερος τὴν ἰδίαν λύπην. οὕτω μὲν ἐπανήλθομεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ πολλῶν κόπων καὶ κινδύνων καὶ ταλαιπωρίας μεγίστης. καὶ ταῦτα τῶν καιριωτέρων μνησθέντος τοῦ λόγου, καὶ καταλιπόντος τὰ περιττότερα. ὀλίγα δέ τινα τὰ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνδημίας ἡμῶν προσθεὶς, τὴν φίλην ἀσπάσομαι σιωπήν.

peratoria, viduitatem uterque suam intellexit, à matre utriusque, flebiliter narrante quidquid utrique contigisset; & tum uterque utriusque, & sui ipsius proprij dolorem strenuè luxit: Ita jam tandem Constantinopolin remeavimus, multis laboribus, periculis miseriisque maximis perfuncti: Et cum opportuniora tantum, & summè necessaria memoriæ literarum mandaverim, omissis particularium superfluis narratiunculis quæ legentibus fastidium ingenerare possent, perpauca nunc adjiciam, de adventus nostri in Patriam primordiis, & taciturnitati in posterum æternè litabo.

HISTORIA CONCILII FLORENTINI.

SECTIO XII.

Ἐν ᾧ ὅπως ἐβουλεύσατο ἡμῖν ὁ βασιλεὺς ἑνωθῆναι μετὰ τῶν καταλειφθέντων ἐνταῦθα συγκληρικῶν ἡμῶν, καὶ ὅπως ἐποίησε πατριάρχην τὸν κῦρον Μητροφάνην. καὶ ὅπως διέστημεν ἡμεῖς ἀπ' αὐτοῦ, ἰδόντες ὅτι οὐ φροντίζει ὑπὲρ διορθώσεως τῆς ἐκκλησίας. καὶ ὅπως ἐσπούδασεν ὁ βασιλεὺς ..... τῶν ἑνωτικῶν. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐνεδώκαμεν ἀλλ' ἐκαθήμεθα ἰδιάζοντες. ἀπομνημονευμάτων ιβ.

In quâ hæc continentur: Vt nobis Imperator consuluit redire in fraternæ Caritatis societatem, & Communionem cum nostris conclericis, quos domi reliqueramus: Vt Dominum Metrophanem evexit in Patriarcham: Vt nos ab eodem discessimus, cum perspiceremus Ecclesiæ Reformationem quantum negligeret: Vt Imperator mediis Conciliatrivis Concordiæ magnopere studuit: cujus voto nullatenus cessimus, sed ab Ecclesiasticis, ad privatam vitam nos subduximus: Commentariorum è duodecimo.

τμήμ. ιβ. κεφ. α.

Ὁ Βασιλεὺς τοίνυν τῇ ἀνελπίστῳ λύπῃ κατασχεθεὶς ἀπρόϊτος ἔμενεν ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις οὐδ' ὅλως φροντίζων περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν. ἡμεῖς δὲ ὅσοι ἐκ τῶν ἀρχόντων τοῦ κλήρου τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ἐτυγχάνομεν, μετὰ καὶ τῶν ὑφ' ἡμῶν συνηγόμεθα πάλιν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν. καὶ κατὰ τὴν πρώτην τῶν νηστειῶν ἑβδομάδα παρεγινόμεθα ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς αὐτῆς τελεταῖς, κατὰ τὴν ἀρχαίαν τάξιν ἡμῶν. παρῆσαν δὲ καὶ οἱ ἐκ τοῦ κλήρου διαμεμενηκότες ἐνταῦθα. οἱ καὶ κατεῖχον τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀηδῶς ἐθεώρουν ἡμᾶς. ἐλθούσης δὲ τῆς ἑορτῆς τῆς ὀρθοδοξίας γνόντες ὡς εἰ θελήσομεν λειτουργῆσαι γενήσεται σύγχυσις, ἀπεχωρήσαμεν κατὰ τὸ σάββατον καὶ τὴν κυριακὴν ἐκείνην. εἶτα πάλιν συνηρχόμεθα κατὰ τὴν τάξιν ἣν εἴχομεν, οἱ δὲ πνευματικοὶ καὶ οἱ ἡγούμενοι, καὶ ἱερεῖς πάντες ἀπεσείοντο ἡμᾶς ὡς λατινίσαντας. μεταξὺ δὲ τῆς γ ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν μετεκαλέσατο ὁ βασιλεὺς ἡμᾶς τοὺς σταυροφόρους, καὶ ἤρετο, τίνος χάριν ἀμελεῖτε καὶ οὐ λειτουργεῖτε ὑμεῖς, λέ-

γω

Sect. XII. Cap. I.

Imperator igitur in tam immensum inexpectati doloris gurgitem abreptus, per multos dies in conclavi se occlusit, ablegatâ omni sollicitudine rerum Ecclesiasticarum: Nos autem quotquot proceres Ecclesiæ, principem locum obtinuimus, cum inferioribus officiis juncti in eandem congregamur, circa primam Carnisprivij septimanam, ritibus Ecclesiæ sacrosanctis pro more consuetó, perfungendi: quibus cum unà advolarunt, quotquot Ecclesiasticorum in Civitate permanserant, Ecclesiæque munia impleverant: At nunc nos reversos oculis parum renidentibus contemplabantur: Verum cum festum Orthodoxiæ celebrandum recurreret, & satis intelligeremus sacrorum confusionem in Ecclesiâ suborituram, si sacra solennia administrare conaremur, nos Synodici istius Dominicæ, ac Sabbati præcedentis functionem de industriâ declinavimus: quibus tamen elapsis, ad magistratuum nostrorum officia remeavimus, ut uniuscujusque conditio exigebat: quando Pænitentiarij, sacrarum ædium præfecti, & omnes sacris ordinibus donati, nos quasi Romanâ superstitione imbutos contemptim repulere: Ac priusquam tertia carnisprivij septimana effluxisset, Imperator nos Crucigeros accersens, ad hunc modum increpuit. Quid vos ab officiis in

æde

γων, καὶ οἱ μεθ' ὑμᾶς εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν; οὐκ ἔστι καλόν, οὐδὲ ἀποδέχομαι ἵνα ἀμελῆτε.

Ἀπεκρίθημεν ἡμεῖς, ὅτι οὐ γίνεται ἡ ἀμέλεια ἀφ' ἡμῶν. ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀρχόντων τῶν καταλειφθέντων ἐνταῦθα, ἀποχωροῦμεν γὰρ ἀποσειομένων αὐτῶν ἡμᾶς. ἰδοὺ γὰρ τῇ κυριακῇ τῆς ὀρθοδοξίας συνελειτούργησαν τῷ ἄρχοντι τῶν Μοναστηρίων, καὶ τῷ ἄρχοντι τῶν ἀντιμινσίων, ὡς μὴ δεξαμένοις τὴν ἕνωσιν, ἡμᾶς δὲ οὐκ ἐδέξαντο. διὸ οὐδὲ ἐλειτουργήσαμεν. ὤρισεν οὖν ὁ Βασιλεὺς, καί τις ἐποίησε τοῦτο; καὶ εἶπε τῷ Σακελλίου. διά τι ἐλειτούργησαν οἱ δύο ἐκεῖνοι, οὗτοι δὲ οὐ; ἔδει γὰρ ἢ καὶ τούτους μετ' ἐκείνων λειτουργῆσαι, ἢ μηδὲ ἐκείνους. οὐ θέλω δὲ ἀπὸ τοῦ νῦν γίνεσθαι τοιαῦτα. ἀλλ' ἑνώθητε καὶ λειτουργεῖτε. εἴπομεν οὖν καὶ πῶς λειτουργήσομεν ὁμοῦ ἐπεὶ αὐτοὶ φεύγουσιν ἡμᾶς; ὤρισε δὲ, ὅτι φαίνεταί μοι καλὸν, ἵνα ἴδῃ ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ τινὰς ἐξ αὐτῶν τοὺς εὐκολωτέρους καὶ εὐπειθεστέρους, καὶ παραινέσῃ καὶ καταστήσῃ λειτουργῆσαι μετ' αὐτῶν ἐν μιᾷ κυριακῇ. ἐν ἑτέρᾳ δὲ πάλιν κυριακῇ ποιήσῃ τὰ ὅμοια μετ' ἄλλων, ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης, καὶ ἐν ἄλλῃ ἕτερος, καὶ οὕτως ἑνωθήσεσθε. ὅμως θαυμάζω εἰς αὐτοὺς ἐπὶ τίσι θαῤῥοῦντες ἐνίστανται. ἰδοὺ γὰρ ἐγὼ στέργω τὴν ἕνωσιν, στέργουσι δὲ αὐτὴν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς. καὶ μέλλουσι ψηφίσειν καὶ πατριάρχην ἐκεῖνον πάντως ὁ στέργει τὴν ἕνωσιν. ὅτε τοίνυν Βασιλεὺς καὶ πατριάρχης καὶ ἀρχιερεῖς στέργουσι τὴν ἕνωσιν, τί κατορθώσουσιν οἱ ἐναντιούμενοι αὐτῇ; ὅμως ὑμεῖς ἐπιμελήθητε καθὼς εἴπομεν, καὶ λειτουργεῖτε εἰς τὴν ἐκκλησίαν. εἴδομεν οὖν καὶ εἰσηγήθημεν τινὰς, καὶ ἐπείσθησαν τὸ δοκεῖν. καὶ τῇ κυριακῇ τῆς σταυροπροσκυνήσεως, ἐλειτούργησεν ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ, μετὰ καὶ ἑτέρων τῶν ὄντων μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ συνόδῳ. καὶ οὔτε ὁ ἐφημέριος, οὔτε ἄλλος τις τῶν δοξάντων πεισθῆναι ἐλειτούργησε. ἀλλ' ὑπεκρίθησαν μόνον εἶτα ἀπατήσαντες ἔφυγον. καὶ ἐκ τούτου ἀπηρτήσαντο τελείως τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἐλειτούργουν οἱ μεθ' ἡμῶν.

Ἐποιήσαμεν δὲ καὶ τὰς ἑορτὰς τῆς μεγάλης ἑβδομάδος σὺν τοῖς μεθ' ἡμῶν. ἔκποτε δὲ ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ καὶ ἐγὼ,

[...]de primaria præstandis avertit, cæterosque vestrorum ordinum: Non laudo propositum, nec vestram negligentiam ferre possum, aut approbare.

Cui respondimus: Nostra hæc à nobis desidia non nascitur, sed à proceribus hic relictis, cum peregrinaremur, qui nos exturbant: Ecce enim in Dominica Orthodoxiæ, sacra officia Liturgiæ præstiterunt, cum præfectis Monasteriorum & Antemensalium, qui ab unione confirmandâ abstinuerant, at nos penitus à sacris obeundis respuerunt. At quis ita vos tractavit? interrogavit Imperator: & conversus ad Magnum Saccellium dixit: Unde illis duobus officia præstandi autoritas, his duobus repudiatis? aut enim hos cum istis operari oportuit, aut omnes quatuor simul abstinuisse: Nolo in posterum talia inter vos fieri, sed in amoris vinculum consociati, præstandis Liturgiis sedulo incumbite. At quomodo consociabimur, diximus, cum hominibus nostrum aspectum defugientibus? Mihi videtur (inquit Imperator) via commodissima si Mag. Scriniarius inquirere vellet quos tractabiliores in istis hominibus judicet, aut magis obsequiosos, sibique concedi facultatem, cum illis sacra peragendi rogaret in Unâ Dominicâ: In aliâ Mag. Ecclesiarcha eundem ab aliis favorem impetret, & in tertiâ tertius, dum temporum assuetudine, in unum caritatis nexum, amotâ omni offensâ redintegremini: verumtamē admiror, isti homines quo vento buccas inflant? cum & ipse unionem confirmaverim, & omnes fere gentis nostræ præsules, quin & Patriarcham suffragaturi sunt, unioni necessario consentientem. Cum igitur Imperator, & Patriarcha, totusque Episcoporum cætus unioni applauserint, quem sibi proponunt fructum, qui eidem adversantur? Vos autem, ut convenit, prudenter agite, & sacris in Ecclesiâ patrandis invigilate: Quod illico præstitimus, & quosdam sic inflexímus, ut viderentur persuaderi: Ac in solenni festo, sanctissimæ Crucis adorationi designato, Mag. Scriniarius officium peregit Liturgicum, cum aliquibus nostratium in Synodo consortibus: Sed nec cui vices ordinariæ eo die peragendi sacra obtigerunt, aut alter quilibet eorum qui persuaderi videbantur, omnino nobiscum ad sacra patranda concurrerunt: sed fictè tantum in se suscipere simulabant: & cum tempus advenisset, nos ludificati in fugam se proripuere: & proinde Ecclesiam destituerunt vacuam nobis, iisque qui Synodum nobiscum frequentaverant.

Utcunque solennes ferias hebdomadis Magnæ nos ipsi supplevimus, sacra operati cum nostris Synodi commilitonibus: Et in futurum Mag.

ἐγὼ, ἐβουλόμεθα σχολάσαι ἐκ πάντων καὶ ἰδιάσαι. βλέποντες δὲ τὴν ὀλιγότητα τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ὅτι οὔτε ὁ πάπας ἐμνημονεύετο οὔτε ὁ ὅρος ἀνεγνώσθη, ἢ ἕτερόν τι ἐκαινοτομήθη συνηρχόμεθα καὶ ἐπεμελούμεθα τῶν ἀνηκόντων τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐλειτουργοῦμεν ὅτε ἀπῄτουν αἱ ἑορταί. λογιζόμενοι συμφέρον εἶναι τοῦτο ποιεῖν μέχρις ἂν γένηται πατριάρχης, νομίζοντες τότε ἴσως γενήσεσθαί τινα διόρθωσιν.

Mag. Scriniarius & ego, quod vitæ esset residuum in otio conterere decrevimus, ad vitam privatam remeaturi: præsertim cum cerneremus Ecclesiam tam raram & infrequentem cœtibus popularium, quando nos operaremur, etiamsi omnem Papæ aut Unionis mentionem facere omiserimus, aut aliud quicquam præstare, quod innovatum in ritibus Ecclesiæ suspicaciores crederent: Convenimus tamen quotidie, & singula quæ pertinebant ad Ecclesiam munera diligenter obivimus, solenniterque sacra peregimus, ut festorum ratio postulabat: Id nobis conducere arbitrati, ut nos in Officiis contineremus dum novus Patriarcha eligeretur: Cujus suprema autoritas & hæc schismata auferret, & Ecclesiam in pristinum decus instauraret.

τμήμ. ιβ. κεφ. β.

Παρῆλθον ἐπὶ τοῖς τοιούτοις μῆνες, ὁ Φεβρουάριος, ὁ Μάρτιος, ὁ Ἀπρίλλιος. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἠμέλησε τῶν Ἐκκλησιαστικῶν. οὐδὲ γὰρ εἶπέ τι πλέον περὶ τούτων πρός τινα. οἱ δὲ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπιπλέον ἐστηρίζοντο καὶ κατεφρόνουν τῶν ἐν τῇ συνόδῳ γεγονότων, καὶ παρεσιώπων τὸ μνημόσυνον τοῦ βασιλέως. καὶ ἡμεῖς ἐδυσχεραίνομεν, ὡς μὴ διαῤῥήξαντες ταχέως τὸν καθ' ἡμᾶς δεσμὸν τῆς ἑνώσεως. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀναγκασθεὶς ἠβουλήθη ποιῆσαι πατριάρχην. καὶ πρῶτον μὲν παρήγγειλε τισὶ τῶν ἀρχόντων. καὶ εἶδον τὸν Ἐφέσου, καὶ ἠξίωσαν καὶ ἠνάγκασαν αὐτόν, ἵνα κατανεύσῃ γενέσθαι πατριάρχης. ὡς δὲ εὗρον αὐτὸν μηδ' ὅλως παραδεχόμενον τοῦτο, ὥρισε γενέσθαι ψήφους.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ Ἐφέσου οὐκ ἐποιήσαντο λόγον ὅπως παραγένοιτο ἐν ταῖς ψήφοις, ἐπεὶ εὕρισκον αὐτὸν διϊστάμενον ἐκ πάντων τῶν ἐν τῇ συνόδῳ. τὸν δὲ Ἡρακλείας ἠνάγκασαν. ἐπεὶ οὐδὲ αὐτὸς ἐβούλετο παραγενέσθαι. ἔλεγε γὰρ πρός τινας τῶν ὁμιλούντων αὐτῷ, ὅτι τὸ γεγονὸς ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ κακόν ἐστι καὶ ὀλέθριον, καὶ φθορὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ ἐγένετο βιαίως. ἐποίησα δὲ καὶ ἐγὼ κακῶς ὅτι ὑπέγραψα, ἀναγκασθεὶς δὲ ὅμως. καὶ χρῆν ἐκκοπῇ αὕτη ἡ χεὶρ ἡ ὑπογράψασα. καὶ ἕτερα τοιαῦτα ἔλεγε πρὸς τοὺς φίλους αὐτοῦ. διὸ οὐδὲ εἰς τὰς ψήφους ἤθελεν ἀφικέσθαι. ὅμως δὲ ἠξίωσαν καὶ παρεκίνησαν αὐτόν, καὶ μάλιστα ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ. αὐτὸς γὰρ συνεβουλεύσατο ὅτι

Sect. XII. Cap. II.

In his turbis trium mensium spatia effluxerunt, Februarij, Martij, Aprilis: Imperatore omnibus negotiis Ecclesiasticis renuntiante: nec enim quicquam cuiquam de his ulterius disseruit aut præcepit: At Constantinopolin quot incolebant, in contemptum rerum à Synodo gestarum magis, magisque indies obduruere, & in vivorum recensione à diptychis, cepit etiam Imperatoris nomen reticeri: Nosque ægerrime tulimus, quod quanquam Unionis nodum in nullo articulo violavimus, tamen omnibus displicuimus: Imperator interea ut rebus subveniret ruentibus in deterius, ad constituendum Patriarcham se accinxit: Quod ubi quibusdam proceribus suis indicasset, illi in attollendo Ephesio studium omne collocabant: Eumque obtestati sunt, ut se Patriarcham renuntiari pateretur: à quo cum Ephesium aversissimum deprehenderent, Imperator ad ineunda Comitia, & priscum suffragandi ritum se convertit.

Et de Ephesio quidem nulla ulterior injecta est mentio, an debeat ad Comitia prodire, quem cunctis ab initio cœptis Synodalibus repugnantem satis intellexerant: Heracleensem tamen dandis suffragiis interesse compulerunt, & ipsum quodammodo alienatum & reluctantem: Dixerat enim nuper inter familiares aliquot, rem Florentiæ gestam pravam esse, & perniciosam Ecclesiæ, Orthodoxæ fidei corruptelam, & grassationibus violentis peractam: Nihilque mihi pejus contigit, quam quod eidem subscripserim, etiamsi vi adactus: Atque utinam hæc manus prius de brachio excidisset amputata, quam subscripsisset: Hæc & ad hunc sensum alia dicere inter amicos nec dubitavit quidem Heracleensis, nec vocibus pepercit: Quare comitiis omnino abfuisset, nisi aliorum precibus, & Mag. Scriniarij præcipuè delinitus concessisset:

ὅτι μᾶλλον ἐλθὲ, καὶ εἰπὲ πρὸς τὴν σύνοδον, ὅσα λέγεις κελλικῶς· καὶ συναχθέντων εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων ἀποστόλων; καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων ἐπὶ τῷ ψηφίσαι, ἐλθὼν καὶ αὐτὸς εἶπεν αὐτοῖς.

Ἐγὼ οὐκ ἦλθον ἐνταῦθα χάριν τοῦ ψηφίσαι, ἀλλ' ἵν' εἴπω ὃ βούλομαι πρὸς ὑμᾶς. λέγω τοίνυν ὅτι ἐγὼ εἰς τὰ γεγονότα ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ, οὔτε ἐν τῇ γνώμῃ μου συνεφώνησα ὑμῖν τοῖς στέρξασι τὴν ἕνωσιν, ὡς καὶ ὑμεῖς οἴδατε, οὔτε ἔστερξα τὸ γεγονὸς ὡς ὑγιές. οὔτ' ἐκ προαιρέσεως συνεθέμην· εἰ γὰρ καὶ μὴ θέλων οὐκ οἶδα δ' ὅπως ὑπέγραψα ἐν τῷ ὅρῳ, ἀλλ' οὖν ἡγοῦμαι τὰ ἐν αὐτῷ ἐναντία τῆς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παραδόσεως, καὶ ἀλλότρια τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν. καὶ ἔκτοτε τοῖς τοῦ συνειδότος βαλλόμενος κέντροις ἠνιώμην, καὶ ὡς ὑπὸ μεγίστου φορτίου πιεζόμενος ἐδυσχέραινον καὶ ἐζήτουν πῶς ἂν ἀποσεισαίμην αὐτό. νῦν οὖν εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ ὅτι ἠξίωσέ με ἰδεῖν ὑμᾶς συνηγμένους, καὶ εἰπεῖν ἅπερ ἐβουλόμην. καὶ ἐνώπιον ὑμῶν τὸ ἄχθος ἀποτινάξασθαι, ἤδη τοιγαροῦν λέγω ὅτι ἀποβάλλομαι καὶ ἀποστέργω, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἔστερξα τὴν ἕνωσιν, καὶ τὸν ὅρον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ὡς ἀσύμφωνα καὶ ἀπᾴδοντα τῇ ἀρχαίᾳ παραδόσει τῆς ἁγίας καθολικῆς ἐκκλησίας ἡμῶν ἀποστρέφομαι. παρέχω δὲ ἐμαυτὸν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπεύθυνον ὡς ὑπογράψαντα οὐκ ἐξὸν, καὶ τοιαῦτα ἕτερα εἰπὼν ἐσιώπησεν.

set, qui hoc argumento Heracleensem permovit: æquum esse adire Comitia, ut dicta quæ in cubiculis usurpârat, publicè profiteretur. Congregatis igitur in SS. Apostolorum Ecclesiam prælatis ad eligendum suffragiis Patriarcham, Heracleensis advolavit, & his verbis usus est.

In hæc publica hodie Comitia non prodij ut suffragarer, sed ut sensa mentis læsæ liberrimâ Oratione proloquerer. Dico igitur quod singulis Florentiæ gestis nec ipse lubens astipulatus fui, nec vobis Unionem confirmantibus integrâ animi sententiâ consensi, ut vos ipsi opinor mihi testabimini: Nec in quod consensi, id sanum ac Orthodoxum credidi, aut cum libertate suffragandi confirmavi: Quanquam enim invitus & nescio quo meo malo fato, Definitioni subscripserim: At nunc aperte profiteor quæcunque ea Definitio comprehendit, esse traditis à Domino nostro JesuChristo præceptis contraria, & à nostræ Ecclesiæ dogmatibus aliena: Quin & ex quo tempore subscripsisse me contigit, internis conscientiæ flagellis cruciatus usque adeo vapulavi, cogitationum mearum gravedine obrutus, ut hac illac singultiens erraverim, quærens quibus me modis hac mole exonerarem: Nunc autem Deo gratias ago, qui mihi hanc benignam opportunitatem indulserit, vos in hoc senatu contemplandi, eaque narrandi quæ liber animus suggerit, meamque sarcinam Ætnâ graviorem, in conspectu vestro deponendi: Quocircà coram vobis hæc prædico, quod unionem rejicio, repudio, disconfirmo, vel potius nunquam confirmavi quam confirmavi, una cum Definitione, & cuncta in eadem comprehensa, ut Ecclesiæ Universalis Dogmatibus dissona & dissentientia, & ab Unione in perpetuum abscedo: Sed & quod semel eidem subscripserim, cui non liceret, me reum, plectendumque quibuscunque pœnis ad Ecclesiæ tribunal sisto. Hæc & alia istius commatis effatus, ultrò obmutuit.

τμήμ. ιβ. Κεφ. γ.

Ἤρξαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἐκλέγεσθαι, καὶ ψηφίζειν πρόσωπα, καὶ πρὸ πάντων ἠθέλησαν θεῖναι εἰς τὰς ψήφους τὸν Ἡρακλείας, ὁ δὲ οὐκ ἤθελε. πάντες γὰρ ἔλεγον, καλόν ἐστιν ἵνα τεθῇ καὶ τεθήτω. ὁ δὲ ἔλεγεν, ἄφελέ με παρακαλῶ ὅτι οὐ γενήσομαι. ὑμεῖς γὰρ στέργετε τὴν ἕνωσιν, ἐγὼ δ' οὐ στέργω αὐτήν. πῶς οὖν ἔνεστι γενέσθαι με πατριάρχην, ἐπεὶ οὐ στέργω τὴν ἕνωσιν; ὡς οὖν πολλάκις ἀξιώσαντες τὰ αὐτὰ ἤκουσαν παρ' αὐτοῦ εἶπεν ὁ Νικαίας,

Sect. XII. Cap. III.

At præsules in comitiis incipiebant personas efferre ac suffragari: ipsumque Heracleensem præ omnibus ad calculum nominabant: ipse vero protinus abnuebat: & quanqnam Universi in Synodo Patres vociferarent, id justum esse, ut inCatalogum prensantium insereretur, ipse tamẽ omnino reclamabat: demittite me quæso, inquiens, nec nomen meum inscribite, nolo eligendis adnumerari: vos Unionem confirmatis: Ego Unioni valedixi: Et quæ me mala sors abhorrentem ab Unione, evehet in Patriarcham? Et cum Patres eadem ingerentes, repulsam semper reporta-

ας, καὶ ὁ Μιτυλήνης. ἐπειδὴ ἠξιώσαμεν αὐτὸν καὶ οὐ θέλει, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἕνωσιν στέργει περιττόν ἐστιν ἵνα ἀναγκάζωμεν αὐτόν. ἔλθωμεν πρὸς ἐκλογὴν ἑτέρων προσώπων. καὶ ἐξελέξαντο τὸν Τραπεζοῦντος, τὸν Κυζίκου, καὶ τὸν προηγούμενον τοῦ Βατοπαιδίου τὸν Ἱερομόναχον κῦρον Γεννάδιον. ἐδέξατο οὖν ὁ βασιλεὺς τὰς ψήφους, καὶ οὐκ ἀπεδέξατο ὅτι οὐ τεθείκασι τὸν Ἡρακλείας, καὶ ἀνέφερον αὐτῷ ὅτι ἀπ' ἐκείνου ἀπέμεινε. καὶ εἶπον ὅσα ἤκουσαν καὶ εἶπον.

Ὁ δὲ βασιλεὺς εἴρηκεν. οὐκ ἔδει κωλυθῆναι ὑμᾶς τοῖς λόγοις ἐκείνου. ἀλλ' ἔδει ἵνα θήσωσιν αὐτὸν εἰς τὰς ψήφους, καὶ ἔμελλεν αὐτὸς φροντίσειν πῶς ἂν γένοιτο. εἶτα σκεψάμενος περὶ τῶν ψηφισθέντων, παρῃτήσατο μὲν τὸν ἁγιορείτην. ὑπέβαλε δὲ τόν τε μέγαν Πρωτοσύγκελλον καὶ κῦρον Γεώργιον τὸν Δισύπατον, ἵνα δοκιμάσωσι τὸν Τραπεζοῦντος εἰ στέργει τὴν ἕνωσιν. ἦλθον οὖν καὶ εἶπον αὐτῷ λόγους πολλοὺς ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως, ὅπως τε ἐγένετο καλῶς, καὶ ὅτι ἐστὶν ἀναγκαία, καὶ χρεία ἐστὶν ἵνα στέργηται παρὰ πάντων, καὶ ὀφείλει ἵνα στέργῃ ταύτην καὶ αὐτός. καὶ ἐζήτησαν ἀπολογίαν εἰς ταῦτα. ὁ δὲ Τραπεζοῦντος κατὰ μέρος πρὸς τοὺς λόγους αὐτῶν ἀπολογησάμενος κεφαλαιωδῶς εἶπεν. ὅτι οὔτε καλή μοι φαίνεται ἡ ἕνωσις αὕτη, οὔτε καλῶς γεγονέναι. διὸ οὐ δύναμαι στέργειν αὐτήν. ὡς δὲ πολλοῖς λόγοις ἐπεχείρουν καταπείθειν αὐτὸν, καὶ προετίθουν ὅτι εἰ στέργει τὴν ἕνωσιν, καὶ πληροφορήσει τὸν βασιλέα δι' αὐτῶν, εὐθὺς ποιήσει αὐτὸν πατριάρχην ἀπεκρίθη, ὅτι εἰρηνικῆς οὔσης τῆς Ἐκκλησίας, καὶ πάντων ὁμονοούντων, καὶ μηδεμιᾶς ζάλης, αὐτὴν ταραττούσης τότε μόλις ἂν ἐδεχόμην τὸ πατριαρχεῖον. νῦν δὲ ἐν τοσαύτῃ συγχύσει καὶ διχονοίᾳ τῆς Ἐκκλησίας ἀδύνατόν ἐστιν ἵνα δέξωμαι αὐτὸ κἂν εἰ τὴν γεγονυῖαν ἕνωσιν ἴσως ἔστεργον. πόσῳ μᾶλλον ὅτι οὐδὲ καλή μοι δοκεῖ, οὐδὲ εὐσεβής, οὐδὲ κατὰ θεὸν γεγενημένη αὕτη ἡ ἕνωσις, οὐδὲ στέργεται παρὰ πάντων οὔτε παρ' ἐμοῦ. ταῦτ' ἀπολογοῦμαι. καὶ ποιήσατε καθὼς χρήζετε, οὐδὲ γὰρ εὑρήσετε ἄλλο τι ἀπ' ἐμοῦ.

Ὡς οὖν ἀνήνεγκαν ταῦτα τῷ βασιλεῖ ὥρισεν, ἵνα ἴδωσι τὸν Κυζίκου, καὶ ἐξετά-

tarent, Nicææ præsul ac Mitylenes cæteros monuerunt: Quando eum verbis plurimum incitavimus & renuit, nec amplectitur Unionem, superfluum erit invitum ultrà impellere, ad alios nominandos descendamus: & in hæc tria nomina consenserunt, in Trapezuntium, Cyzicenum, & Batopædij præfectum Hieromonachum Dominum Gennadium: Et delata suffragia cum Imperator in manum accepisset, omissum Heracleensem indignè tulit: Cumque illi culpam omnem vertissent in Episcopum, & quæ dixerant ipsi quæque audiverant, Imperatori fideliter memorassent.

At non debuit ejus sermo, tanti apud vos valuisse (inquit Imperator) ut ab eo nominando vos averteret: Vestrum erat eum calculis commendare, & cætera prudentiæ meæ dispensanda permittere: Deinde ubi in nomina designata inspexisset, Sancti montis incolam Pædobatiensem dispunxit: Mox & Mag. Primicerium, Dominumque Georgium Bisconsulem subornavit, ut Trapezuntij mentem explorent, an Unionem is confirmaret: Qui cum eo venissent, de unione multos sermones proferunt, unionem laudant, ut facinus præclarum: multis nominibus necessariam, dignamque ab omnibus sanciri, & quam ipse Episcopus amplecti debeat, & promovere: ad hæc responsum efflagitarunt: Trapezuntius ad singula responsum tulit, quorum omnium hæc summa rediit: Se Unionem nec rem esse laudabilem existimare, nec viis laude dignis procuratam, quare nec à me id possum impetrare, dixit, ut eandem confirmem: Cumque illi instarent, multis argumentis eum ab hac opinione deducere, promitterentque ut illum Imperator sine morâ subveheret in Patriarcham, si per ipsos Imperatorem faceret certiorem, firmum fide Episcopum unioni patrocinaturum: respondit Episcopus: Si Ecclesia tranquillitatem obtineret, & omnes Christiani in gremio Concordiæ recumberent, si nulla tempestas Ecclesiæ pacem conturbaret, Patriarchale fastigium vix conscenderem: at nunc ubi tanta malorum agitatio Ecclesiam obruit, tot diffidia permiscent & confundũt: impossibile esset ut Patriarchatum amplecterer, etiamsi Unionẽ procusam tot pravis consiliis defenderem, aut confirmarem: quanto magis, cum eandem abhominor ut impiam & nefariam, nec faventi numine initam, ideoque nec ab omnibus, sed nec à meipso stabiliendam: Hoc meum responsum ad Imperatorem deferte, & in cæteris progredimini ut visum fuerit, ab hoc responso me nihil unquam variare reperietis.

His ad Imperatorem nuntiatis, jubet ergo Cyziceni animum pertentare, & quem affectum in his profiteretur, qui statim ac interrogatus re-

πέσωσι καὶ αὐτὸν περὶ τούτου. ὁ δὲ Κυζίκου ἀπεκρίθη, ὅτι ἐπειδὴ ἡμεῖς ἐποιήσαμεν τὴν ἕνωσιν, ὀφείλομεν ἡμεῖς πρὸ πάντων στέργειν αὐτὴν, καὶ ἤδη στέργομεν, εἶτα εἶπον ὅτι πληροφόρησον ἡμᾶς, εἰ μέλλεις στέργειν αὐτὴν, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς. ὁ δὲ εἶπε καὶ εἰ οὐκ ἐμέλλομεν στέργειν αὐτὴν ἀεὶ, περιττὸν ἂν ἦν, ἵνα ποιήσωμεν ὅλως καὶ ἕνωσιν. τότε ἐπῄνεσαν αὐτὸν, καὶ ηὐχαρίστησαν, ὅτι ἀπεκρίθη φρονίμως καὶ καλῶς. εἶπον δὲ αὐτῷ ὅτι αὐτὰ ὅσα εἶπεν ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου πρέπει ἵνα γραφῶσι, καὶ ὑπογράψῃς αὐτά. ὁ δὲ εἶπε καὶ εἰ χρῄζετε γράψατε ταῦτα. εὐθὺς οὖν ἔγραψεν αὐτὰ ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος καθὼς ἤθελε καὶ ὑπέγραψεν ὁ Κυζίκου. οἱ δὲ διεκόμισαν καὶ ἀνήνεγκαν τῷ βασιλεῖ, ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ αὖθις μετὰ τὴν τοιαύτην ἐργασίαν, καὶ ἀποκαταστάσιν σκεψάμενος τὸ δοκεῖν προσέταξεν. ἵνα γένωνται κλῆροι, καὶ ἐποίησαν δύο. ἐν μὲν τῷ ἑνὶ γράψαντες τὸ ὄνομα τοῦ Τραπεζουντίου ἐν θατέρῳ δὲ τὸ τοῦ Κυζίκου. ὡς δέ τινες εἶπον, καὶ ἐν τοῖς δυσὶ τὸ τοῦ Κυζίκου, γράψαντες ἐν μὲν τῷ ἑνὶ ὁ κῦρος Μητροφάνης, ἐν θατέρῳ δὲ ὁ Κυζίκου, καὶ βουλλώσαντες ἔθηκαν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης. ἐλειτούργησε δὲ ὁ μέγας πρωτοπάπας, καὶ μετὰ τὴν λειτουργίαν, ἔλαβε τὸν ἕνα ἐκ τῶν κλήρων, καὶ ἔδωκεν, ἵνα διακομίσωσιν αὐτὸν τῷ βασιλεῖ. καὶ ἀνοιγομένου εὑρέθη τὸ ὄνομα τοῦ Κυζίκου τοῦ ὑποσχομένου στέργειν τὴν ἕνωσιν. εἶτα ἔλαβον καὶ τὸν ἕτερον βεβουλλωμένον. εὐθὺς οὖν διεμήνυσεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς, ἵνα ἑτοιμάσθῃ, καὶ δέξηται τὸ μήνυμα.

respondit: Quando unionem pepigimus, ante omnia eandem sancire tenemur, quam hactenus sanximus; sed dixerũt illi, An nos certos datâ fide præstes quod hæc tibi mens durabit in futurum? Et quidni? respondit Episcopus: Inutilis omnino fuisset, & supervacanea unio pacta ad momentum, & non perpetuanda in æternum: tum Episcopum collaudarunt, gratiasque dederunt, quod prudenter respondisset: Sed quoniam scriptis firmior fides solet adhiberi, quod eximia sanctitas tua proposuit verbis, oramus ut autographo suo obsignatum tradat: Quin immo, si vobis allubescat, molestiam scribendi subite, inquit: Scripsit itaque Primicerius prout placuit, & subscripsit Cyzicenus: confestimque ad Imperatorem reportarunt detuleruntque omnia: Imperator autem post hoc commentum, secum intus versans quid factu opus esset in cæteris, sortes fieri mandavit: & duas composuerunt, in una Trapezuntium, in alterâ Cyzicenum, inscribentes: vel ut alij perhibuere, in utrâque Cyzenum: In una Dominum Metrophanem, in alterâ Cyzici Episcopum, & utramque sigillis obsignatam in sacrâ mensâ posuere. Operabatur sacris Protopapa, Pænitentiariorum primus, quibus absolutis, sortem unam sublatam è mensâ Imperatori deferendam tradidit: Qui in reseratâ, Cyziceni nomen inscriptum perlegit, unionem confirmare promittentis: Secundam sigillo occlusam auferebant: Et tum Imperator Episcopo jussit indicari, ad primam hanc Renuntiationem se compararet, brevi ultimam recepturus.

τμήμ. ιβ. κεφ. δ.

Ἐγένοντο δὲ καὶ οἱ κλῆροι καὶ ἡ πρὸς τὸν Κυζίκου ἀπόφασις τοῦ πατριαρχείου, κατὰ τὴν κυριακὴν τοῦ τυφλοῦ. συνέδραμε δὲ καὶ τόδε. ἀφ' οὗ ἐγένετο πατριάρχης αὐτὸς ὁ Κυζίκου, ὅτε πρώτως ἐχειροτόνησε μητροπολίτην, ὁ Χερσῶνος δὲ οὗτος ἦν, εὑρέθη ὁ ζυγός. τυφλὸς τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται. καὶ ἐσημειώσαντο, καὶ τοῦτο τινὲς, καθὼς ἐσημειώσαντο καὶ τὰ ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ συμβάντα αὐτῷ τῷ Κυζίκου, ἃ ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν ἐν ἀρχῇ τοῦ ια. ἀπομνημονεύματος. ὁ μὲν οὖν ὑποψήφιος ἡτοιμάζετο μετὰ σπουδῆς, ἤρξαντο δὲ πάντες προσέρχεσθαι αὐτῷ ὡς πατριάρχῃ:

Sect. XII. Cap. IV.

Sed & sortium in sacrâ mensâ depositio, & prima Cyziceni renuntiatio in Patriarcham, utraq; incidit in Dominicam Cæci: quibus & tertium memorabile concurrit: Metropolitanus Chersonesi fuit omnium primus, quem sacris infulis induit Cyzicenus, ex quo Patriarchale solium conscenderat: Et cum Metropolitanus sacra Evangelia manibus Patriarchæ sibi tradita prehensaret, & casu librum aperiret, ut occurrentem fortuito versiculum pro more legeret, projecit in hæc verba: *Si cæcus cæcum ducat, ambo in foveam cadunt*: Hæc observabant nonnulli, & in non minus dirum omen trahebant, quam quæ Cyziceno Florentiæ contigerant, ut in principio Commentariorum undecimi nos anteà memoravimus. At ille suffragiis Patriarcha declaratus, se ferre ut Patriarcham festinabat:

χου. προσήλθομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ὅτε μέγας Χαρτοφύλαξ καὶ ἐγώ, καὶ εἴδομεν αὐτὸν ὁμοῦ. καὶ ἐδηλώσαμεν ὅπως ἀπεδεξάμεθα τὸ γεγονὸς εἰς αὐτόν, καὶ εἴπομεν αὐτῷ, πολλά τε ἐπαινετικὰ, καὶ παρακλητικὰ ῥήματα, ἀναμνήσαντες αὐτὸν καὶ τῆς ἐκ προγόνων, καὶ γονέων φιλίας ἡμῶν. καὶ ὅτι μέλλομεν ἔχειν αὐτὸν, καὶ πατριάρχην, καὶ αὐθέντην, καὶ πατέρα καὶ φίλον ἡμῶν, εἴπερ ἐπιμελήσεται καὶ διορθώσει τὴν ἐκκλησίαν. καὶ τούτου γινομένου, ἐσόμεθα καὶ ἡμεῖς αὐτῆς πρόθυμοι ὑπηρέται, καὶ συνεργοί. ἄνευ δὲ τούτου ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν ἵνα ἀκολουθήσωμεν αὐτῷ.

Ἀπεδέξατο οὖν ὅσα εἴπομεν αὐτῷ, καὶ ἐπῄνεσε καὶ τοὺς γονεῖς ἡμῶν, καὶ ἡμᾶς προσωπικῶς. καὶ τὸν σκοπὸν ὃν ἔχομεν περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διορθώσεως, περὶ ἧς εἴρηκεν ὅτι φροντίζω καὶ ἐγώ. καὶ προσκαλέσομαι καὶ τὸν Ἐφέσου, καὶ τὸν Ἡρακλείας, καὶ σκεψάμεθα ὁμοῦ, καὶ εἰ μὴ συμφωνήσομεν πάντες, καὶ ἑνωθῶμεν, καὶ λειτουργήσομεν ὁμοῦ, οὐδὲ ἐγὼ λειτουργήσω. καὶ πληροφορήθητε ὅτι οὐ ποιήσω ἄλλως εἰ μὴ καθὼς λέγω ὑμῖν: ηὐχαριστήσαμεν οὖν ἐπὶ τούτοις καὶ ἀπηλλάγημεν. ἀλλὰ καί τινες τῶν ἀρχιερέων, εἶπον αὐτῷ περὶ τούτου καθὼς ἡμεῖς, καὶ τὰ αὐτὰ ἀπεκρίθη κἀκείνοις. διὰ τοῦτο καὶ παρηκολουθοῦμεν αὐτῷ, ἐκδεχόμενοι τὴν διόρθωσιν. πλὴν οὐδέπω ᾔδειμεν, ὅτι ἔδωκεν ὑπόσχεσιν πρὸς τὸν βασιλέα, ἵνα στέργῃ τὴν ἕνωσιν. ὕστερον γὰρ ἠκούσθη τοῦτο μετὰ καιρόν.

nec minus alij ad ipsum tanquam ad Patriarcham accedere: Quos inter & nos duo, Mag. Scriniarius & ego, simul humaniter & officiose eum compellavimus, & quam gratum nobis esset, quod in Patriarcham promoveretur, omni indicio caritatis & obsequij palam fecimus: Et ei in memoriam revocavimus, quanta inter progenitores nostros, ac parentes amicitiæ jura intercessissent, & quam nos prompti essemus, progenitorum vestigia premere, in eodem amoris ac benevolentiæ curriculo, eumque ut Patriarcham, ut Dominum, ut parentem, ut amicum, omnibus nominibus colere ac venerari, modo Ecclesiam restituere, ac perpurgare conaretur: Et nostram operam obtulimus, in quæcunq; ministeria fidelissimos fore servos & adjutores: At si Ecclesiam posthaberet, impossibile esset eidem nos adjungeremus.

Ille vero quæ diximus singula blando satis vultu accepit: Multum laudavit nostros parentes, & nos ipsos à tam honesto stemmate nequaquam degenerantes: multumque approbavit nostram in Reformandâ Ecclesiâ laudabile studium: qnod & ipse (dixit) animo anteà præceperam: Quin & Ephesium mihi & Heracleensem in mutua consilia advocabo: & si poterimus in sensum unanimem convenire, & fraternam concordiam, sacra simul administrabimus, sin minus, & ipse à sacris peragendis abstinebo: Nec aliter me facturum spondeo, mihi credite, nihil me ab hac sententiâ dimovebit: Quare gratias egimus de tam pio proposito, ac discessimus: Sed & alij insuper Episcopi, eadem quæ nos illi inculcârant, & eadem ab illo responsa tulerant: Quamobrem nos Patriarchæ adhæsimus clientes, præstolati, quam reformationem inchoaret: Sed non tum intelleximus ut se anteà implicârat promissis ad Imperatorem de stabiliendâ unione: quod nobis posteà à temporis decursu innotuit.

τμήμ. ιβ. κεφ. ε.

Ἡτοιμάσθη τοίνυν ὁ Κυζίκου καὶ ἐδέξατο τὸ μήνυμα. προσεκαλέσατο δὲ καὶ τὸν Τραπεζοῦντος καὶ τὸν Ἡρακλείας παραγενέσθαι ἐν τῷ μηνύματι καὶ οὐκ ἦλθον. τῇ τετράδι οὖν, καθ' ἣν ἀποδίδοται ἡ ἑορτὴ τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως, ἥτις ἦν καὶ τετάρτη τοῦ Μαΐου ἦλθεν εἰς τὰ βασίλεια, καὶ προεβλήθη παρὰ τοῦ βασιλέως πατριάρχης. παρῆμεν δὲ καὶ ἡμεῖς, καὶ ἐν τῷ μηνύματι, καὶ ἐν τῇ προβλήσει, καὶ προεπέμπομεν αὐτὸν εἰς τὸ πατριαρχεῖον. παρῆν δὲ καὶ ὁ τοῦ πάπα λατινεπίσκοπος ὁ Χρι-

Sect. XII. Cap. V.

Stabat autem procinctus jam Cyzicenus, acceptâ Renuntiatione postremâ: Quin & Trapezuntinum & Heracleensem accersiverat, ultimum enuntiato adesse, qui venire recusârunt: Die igitur septimanæ quarto, ac Mensis Maij quarto, quo solenniter proclamabant Sanctissimam Christi ascensionem crastino futuram: progressus ad aulam Imperatoriam, ab Imperatore inaugurabatur: Nos utrique & Renuntiationi adfuimus & inaugurationi, & in Patriarchale palatium deduximus: Sed & à Papâ Latinus Episcopus aderat Christoforus ille, & toto itinere conjunctissimus dextrum Patriarchę latus stipabat, ab eodem ne tantillum se removens:

χρυσοφόρος παρ' ὅλην τὴν ὁδὸν πλησιάζων τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ πατριάρχου. καὶ μηδόλως αὐτοῦ ἀφιστάμενος. τοῦτο δὲ καὶ πλείονα μέμψιν ἀπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἀποστροφὴν προὐξένει τῷ πατριάρχῃ, ὡς ἀποδεχομένῳ τὸν λατινισμόν. καὶ ἐδέχετο ὁ λαὸς τὴν εὐλογίαν τοῦ πατριάρχου λίαν ἀηδῶς. τινὲς δὲ καὶ ὑπεχώρουν, ἵνα μὴ θεωρῶσι τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ. προσθήσω δὲ καί τι μικρὸν ἀφήγημα πρὸς παράστασιν τοῦ πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν θερμοῦ ζήλου τοῦ εὐσεβοῦς καὶ Χριστιανικωτάτου τοῦδε λαοῦ, καὶ ἄλλως χάριεν.

Ἱερεύς τις ἠθέλησεν ἰδεῖν ὅπως γίνεται ἡ τοῦ πατριάρχου πρόβλησις. ὄνομα τῷ ἱερεῖ Θεοφύλακτος. ἐδανείσατο οὖν ἵππον, οὐδὲ γὰρ ἐκέκτητο. καὶ ἦλθεν εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ἰδὼν τὴν πρόβλησιν ἦλθε μεθ' ἡμῶν μέχρι καὶ τοῦ πατριαρχείου. εἶτα ὑπέστρεψεν εἰς τὸ ἴδιον οἴκημα, καὶ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ Ἑσπερινοῦ ἐσήμανεν. ἦν γὰρ ἡ ἑορτὴ τῆς ἀναλήψεως, καὶ οὐδεὶς ἦλθεν εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ. ὡσαύτως καὶ εἰς τὸν ὄρθρον, καὶ οὐδεὶς ἦλθε. ἐξεδέχετο δὲ καὶ εἰς τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας, ἵνα φέρῃ τις αὐτῷ λειτουργίαν, καὶ οὐκ ἔφερε· διὸ οὐδὲ ἐλειτούργησεν. ἀγανακτήσας προσῆλθε τοῖς εἰωθόσιν ἐκκλησιάζεσθαι ἐν τῷ ναῷ, καὶ ἠρώτα τινὸς χάριν οὐκ ἦλθον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἑορτῆς οὔσης; οἱ δὲ ἔλεγον αὐτῷ. διότι ἠκολούθησας καί σὺ τῷ πατριάρχῃ καὶ ἐλατίνισας. ἔλεγεν οὖν ὁ ἱερεύς, καὶ πῶς ἐλατίνισα; ἐγὼ ἀπῆλθον ἁπλῶς ἵνα ἴδω τὴν τάξιν μόνην ἣν οὐδέποτε εἶδον, καὶ οὔτε ἐφόρεσα, οὔτε ἔψαλα, οὔτε τι ἱερατικὸν ἐποίησα. πῶς οὖν ἐλατίνισα. οἱ δὲ εἶπον, ἀλλ' ἀνεμίχθης, καὶ συνοδοιπόρεις μετὰ τῶν λατινισάντων, ἔμπροσθεν τοῦ λατινόφρονος πατριάρχου, καὶ ἔφθανε σοι ἡ εὐλογία αὐτοῦ. τότε ἠγανάκτησεν ἵνα δυσωπῇ αὐτοὺς μεθ' ὑποσχέσεων ἐνόρκων, ὡς οὐκέτι ἀπελεύσεται εἰς τὸν πατριάρχην, ἢ εἰς τοὺς πλησιάζοντας αὐτῷ. καὶ μόγις ἠδυνήθη καταπεῖσαι αὐτοὺς συνέρχεσθαι πάλιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. εἰ οὖν ὥσπερ ἥδυσμά τι προσετέθη τοῦτο τῷ λόγῳ. ἀλλ' οὖν καὶ ἐκ τούτου ἔξεστι τοῖς βουλομένοις τεκμαίρεσθαι ὁποίαν τινὰ διάθεσιν ἔχει Θεοῦ χάριτι περὶ τὰ ὑγιῆ τῆς ἐκκλησίας δόγματα ὁ Χριστιανικώτατος ὅδε λαός, καὶ ὅπως ἀποστρέφεται καὶ μισεῖ τὰ νόθα τε καὶ ἀλλότρια.

vens: Quod majorem invidiam in populo concitavit, & exosum reddidit Patriarcham, quasi Latinismo imbutum: ut vultibus valde aversis plebs obambulantis Patriarchæ benedictionem exaudierit: Et nonnulli retro cesserint, ne vota spargentem in vulgus contuerentur: Quin ut hujus pientissimi, Christianissimique populi zelum, constantiamque comprobem, ergà antiqua & puriora dogmata, narrationem adtexam haud invenustam.

Quidam sacerdos, nomine Theophylactus, libidinem concepit in civitatem excurrendi, ut ceremonias intelligeret, quibus inauguratio Patriarchalis præstaretur: Asturcone igitur conducto, cum de suo non possideret, ad aulam Imperatoriam rectà provolat, & visa celebritate, nobiscum in turba, ad Patriarchale palatium proficiscitur: unde mox ad suam se recepit domum: Et instante vesperarum horâ pulsans campanam gregem suum ad Ecclesiam invitavit: Nam Crastinus erat Christi assumptionis in cælos dies: Sed nemo venit eâ vesperâ, nec insequenti mane: Expectavit in horam missæ, ut acceptâ oblatione sacram mensam instrueret: at nemo obtulit: unde nec sacrificavit: quo stomachatus adiit suos parochiales qui frequentare Ecclesiam solebant: interrogavitque, quid rei gereretur, quod nemo sacris interesset, in die tam festo, ac solenni? illi responderunt, quia tu Patriarcham secutus es, Romanâ novitate imbutum, & nos te eâdem Latinismi leprâ contactum suspicamur: At quo Latinismo, refert sacerdos? tantum eo concessi, ut Methodum inaugurandi Patriarcham contemplarer quam nunquam videram: nec cum aliis solenniter processi, nec jubilantibus accinui, nec quid mei muneris prostitui, in quem igitur Latinismum incidi? At (inquiunt) te saltem turbæ immiscuisti in Latina dogmata degeneranti, coram Patriarcha Romani Pontificis assectâ, cujus etiam te inter cæteros afflavit benedictio. Tum ille intimum doloris sensum exprimens, coactus est eos ad meliorem de se opinionem revocare, crebris pollicitationibus ac juramentis, quod numquam in posterum adibit Patriarcham, aut ad quemlibet accedet, venientem in conspectum Patriarchæ, Et vix demum his persuasionibus populi mentem delinivit, ut Ecclesiam postmodum frequentarent: Et licet hæc à nobis adjecta sunt in condimentum sermonis, ex iis tamen conjicere licet, quantâ cum animi synceritate, populus hic Christianissimus dogmata sana ac incorrupta amplexetur, spuria vero ac peregrina quanto odio, ac detestatione defugiat.

τμήμ. ιϐ. Κεφ. ς.

Ὁ δὲ πατριάρχης ἐκάθητο εἰς τὸ πατριαρχεῖον. καὶ προσηρχόμεθα καὶ ἡμεῖς αὐτῷ κατὰ τὴν τάξιν ἣν καὶ πρότερον εἰχόμεθα. ὅτε δὲ ἤγγιζεν ἡ ἑορτὴ τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ἡτοιμάζετο λειτουργῆσαι, ἰδόντες ἡμεῖς ὅτι οὐ φροντίζει περὶ διορθώσεως καθὼς ἔλεγεν, ἀπέστημεν ἀπ' αὐτοῦ. ἐλειτούργησεν οὖν κατὰ τὴν κυριακὴν τῆς πεντηκοστῆς, καὶ οὔτε ὁ Τραπεζοῦντος, οὔτε ὁ Ἐφέσου, οὔτε ὁ Ἡρακλείας συνελειτούργησαν αὐτῷ. ἐβούλοντο δὲ καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ἀρχιερέων μὴ συλλειτουργῆσαι αὐτῷ. μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ βασιλεὺς, φθάσας μετεκαλέσατο, καὶ λόγοις πολλοῖς ἐδυσώπησεν αὐτοὺς, καὶ ἐλειτούργησαν. κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἡμέραν ἀπέδρα καὶ ὁ Ἐφέσου, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Προῦσαν καὶ ἐξ αὐτῆς εἰς τὴν Ἔφεσον. ὁμοίως καὶ ὁ Ἡρακλείας, ἐξελθὼν ἐκ τῆς χρυσείας πύλης, νύκτα καὶ ἡμέραν περιπατῶν, οὐκ ἔστη που ἕως οὗ ἔφθασεν εἰς τὴν Τζουρολόην. ἡμᾶς δὲ μετεκαλέσατο εἰς τὰ βασίλεια μετὰ τὴν λειτουργίαν, ἰδόντες ὅτι οὐκ ἐλειτουργήσαμεν. ἐτύχομεν δὲ καὶ ἄμφω κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν φαρμάκου πόσει καθαρθέντες. καὶ οὔτε ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ ᾔδει περὶ ἐμοῦ, οὔτ' αὖ ἐγὼ περὶ ἐκείνου. ὅμως δ' οὖν οὕτω συμβὰν οὐκ ἀπήλθομεν. τῇ δὲ δευτέρᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἅμα πρωῒ ἀπελθόντες, εὕρομεν ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐξῆλθεν εἰς κυνηγέσιον· ἐνετύχομεν τῷ μεσάζοντι τῷ Καντακουζηνῷ, καὶ μαθόντες παρ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς προσκλήσεως ἡμῶν εἴπομεν καὶ ἡμεῖς πῶς ἐκωλύθημεν ἀφικέσθαι διὰ τὴν φαρμακοποσίαν. περὶ δὲ τοῦ πράγματος εἴπομεν αὐτῷ οὕτως.

Ἡμεῖς ἐκληρώθημεν εἰς τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν, καὶ ἐδουλεύσαμεν καὶ αὐτῇ, καὶ τοῖς πατριάρχαις κατὰ τὴν ἡμετέραν δύναμιν. ἠκολουθήσαμεν δὲ καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ ὅσους μὲν κινδύνους καὶ ταλαιπωρίας ὑπέστημεν παραιτούμεθα λέγειν. ὅμως κἀκεῖσε ἐσπουδάζομεν ὅσον οἷόν τε ἦν ἡμῖν ὑπέρ τε τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν, καὶ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ γένους ἡμῶν, ὄντες καὶ ὑπήκοοι καὶ εὐπειθεῖς εἰς τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου. ὅτε δὲ εἴδομεν τοὺς ἡμετέρους παρασαλεύοντας ἑκουσίως τὴν δόξαν τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν, καὶ τὸ ταύτης καθαρὸν ὕψος καθαιροῦντας ἀν-

Sect. XII. Cap. VI.

Patriarcha jam Patriarchæum quietus occupabat: Et eo nos sæpenumero contulimus, pro muneris nostri ratione quo prius fruebamur: Sed cum annua Spiritus Sancti solennia appropinquarent, pararetque Patriarcha sacra celebrare, nos eum supinum animadvertentes in Ecclesiâ reformandâ ut promiserat, ab ejus consortio destitimus; Igitur in Dominica Pentecostes, ad Liturgica se accingebat: At nec Trapezuntis, nec Ephesi, nec Heraclææ præsules eidem in sacris subsidia ferebant: quin & alij insuper Episcopi se subtrahere satagebant: Quod ubi Imperator intellexit, ad se vocatos graviter objurgavit, & sacra cum illo peregerunt: Eadem vero Dominica Pentecostes, fugâ se abripuit Ephesius, ad Prusam primo, & exinde in Ephesum: Pari modo & Heracleensis, per auream erumpens portam, dies noctesque cursum continuavit, nec ullibi permansit dum Tzuroloen pervenisset: Nos autem Imperator, finitis diei sacris, cum percepisset à Liturgicis abstinuisse, ad aulam citavit: At nostrum uterque Scriniarius & ego, medicinæ potionibus nosmet expurgabamus; nec M. Scriniarius sciebat, quid à me ageretur, aut ego quid ab illo: Sed id cum forte contingeret, aulam vocati non adivimus: Crastino qui fuit dies secundus in festis Pentecostes ad aulam festinamus, sed Imperatore venatum egresso, offendimus Dominum Sequestrum Cantacuzenum, qui cum nobis citandi rationem exposuisset, absentiam excusavimus, ab hausto medicamento: Sed de negotio responsum in hæc verba dedimus.

Ad ea munera, quibus nunc in Ecclesiâ sanctissimâ perfungimur sortito fuimus allecti: cui Ecclesiæ, & Patriarchis, pro nostrâ tenui facultate fideliter inservivimus: Quin & in Italiam comitati, quot miserias & pericula pertulimus, non est nostrum prædicare: Veruntamen nos quo valuimus ingenio, Ecclesiæ nostræ utilitati, Patriæ commodo, ac gentis honori incubuisse, profitemur: submisseque ac obedienter Imperatoris & Patriarchæ mandatis omnibus obsecundasse: Et cum nonnullos nostratium videremus sponte Dogmata Ecclesiæ violare, ejusdem gloriam pessundare in contrarium nixi, omni marte depugnavimus: ne in eandem cum illis urnam suffragia projiceremus qui Patriæ libertatem prodiderant: Quare Imperator nos jure suffragandi in posterum privavit, & nostrorum hominum è concilio expunxit: Cum vero jam peractis omnibus Definitio veniret subscribenda, Haud scimus quo fascino autoritatis Imperatoriæ Philanthropinus nobis imposuit, ut nos etiam subscriberemus: Ac ut mul-

ta

ἀνθιςάμεθα καὶ οὐκ ἐνεδίδομεν, οὐδὲ σύμψηφοι τοῖς προδιδοῦσι τὰ ἡμέτερα ἐγινόμεθα. διὸ καὶ ἐξεβλήθημεν παρὰ τοῦ βασιλέως ἐκ τῶν συλλόγων. μετὰ οὖν τὸ συμπερᾶναι πάντα καθὼς ἐβούλοντο, καὶ τὸν ὅρον ἐκθεῖναι, οὐκ οἴδαμεν ὅπως ἐπειδὴ ἡμῖν ὁ φιλανθρωπινὸς ὁρισμὸς βασιλικὸς ἵνα ὑπογράψωμεν, καὶ ἵνα τὰ πολλὰ παραλείψωμεν, ὅσα τε εἴπομεν καὶ ἀπηνέχθησαν πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ὅσα πάλιν ἠκούσαμεν, τοσαύτην ἐπίθεσιν εὕρομεν ὅτι καὶ ἄκοντες ὑπεγράψαμεν. ἔκτοτε οὖν πλήττει ἀεὶ ἡμᾶς ἡ συνείδησις, καὶ ἐβουλόμεθα ἰδιάσαι. παρηκολουθοῦμεν δὲ τοῖς πράγμασιν ἐπεὶ οὔτε ὁ ὅρος ἀνεγνώσθη, οὔτε ὁ πάπας ἐμνημονεύθη, ἐκδεχόμενοι γενέσθαι καὶ διόρθωσίν τινα ἐκκλησιαστικήν. νῦν δὲ μηκέτι δυνάμενοι φέρειν τοὺς τοῦ συνειδότος ἐλέγχους παρῃτησάμεθα καὶ τὴν τάξιν ἣν εἴχομεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον, καὶ τὴν ἐκ τούτου τιμὴν τε καὶ πρόσοδον, καὶ εἴ τι ἄλλο περιήρχετο ἡμῖν ἀλλαχόθεν. καὶ δεργία αὐτοὺς ὑπεβάλλομεν, ἵν' οὕτως ἰδιάσαντες δεώμεθα τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐπιβλέψῃ ἵλεως ἐφ' ἡμᾶς, καὶ συγχωρήσῃ ἡμῖν τοῦτο τὸ μέγα σφάλμα, καὶ δεινὸν πλῶμα, εἰς ὃ καὶ μὴ βουλόμενοι περιεπέσωμεν. ταῦτα εἰσὶ τὰ καθ' ἡμᾶς, ἅπερ ἀναγγελοῦμεν καὶ τῷ αὐθέντῃ ἡμῶν τῷ βασιλεῖ ὅταν ὁρίσῃ, ὡς καὶ νῦν ἀνηγγείλαμεν τῇ σῇ ἐνδοξότητι, καὶ ἔργοις βεβαιώσομεν ταῦτα, ὡς ὁ καιρὸς μαρτυρήσει. ὁ μεσάζων δὲ ἐπαχθῶς ἤκουσε ταῦτα, καὶ παυσαμένων ἡμῶν ἔφη

Μετὰ ἀληθείας πάνυ λυποῦμαι τὸ μὲν, ὅτι ὑπάρχετε ἀναγκαῖοι ἄνθρωποι καὶ λόγιοι καὶ χρήσιμοι καὶ καλοὶ, καὶ εἰ τηρήσετε ἅπερ λέγετε ζημιωθήσεται ὑμᾶς ἡ ἐκκλησία, καὶ ἡ πολιτεία, καὶ ἔνι βαρὺ πρᾶγμα. τὸ δὲ ὅτι μέλλετε ἐμβαλεῖν καὶ τοῖς πράγμασι σύγχυσιν καὶ βλάβην μεγάλην. καὶ ἐπλατύνθη σφόδρα εἰς τὰ περὶ τῆς συγχύσεως, καὶ τῆς ἀδυναμίας τῆς πόλεως, καὶ ἐπειδὴ ἄν ὅσα κωλύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς σκοποῦ τοῦ προθέμεθα, καὶ πλεῖστα προσέθηκεν. ὅτι σκέψασθε καλῶς, προσέχετε, μήποτε ποιήσητε τι ῥᾴθυμον, ἢ ἀσυμβούλευτον, καὶ ὕστερον μεταμεληθῆτε. ἡμεῖς δὲ εἴπομεν. πρὸ πολλοῦ καιροῦ ἐσκεψάμεθα καλῶς, καὶ οὐ μεταμεληθησόμεθα, ἀλλ' ἐσμὲν ἕτοιμοι ὑπομεῖναι καὶ δήμευσιν καὶ φυλακισμὸν καὶ ἐξορίαν, καὶ εἴ τι ἄλλο ἐὰν ὁρίσῃ ὁ αὐθέντης ἡμῶν ὁ βασιλεύς. ὁ δὲ πάλιν εἶπεν ἡμῖν πολλά τινα ἐπιχειρήματα συμβουλευτικῶς πρὸς ἐμποδισμὸν καὶ οὕτως ἀπηλλάγημεν.

ta in medio prætermittamus, & quæ nos Imperatori diximus, ad eum relata, & quæ ab Imperatore audivimus: eam vim sensimus nobis intentari ut fateamur nos non aliter quam potenti imperio coactos subscripsisse: Attamen ex eo tempore conscientia nos diris vulneribus sauciavit, ut magnopere expeteremus ad vitam privatam revolvere: Sed huc usque necessitati temporum obsecuti sumus, dum nec Definitio publicè perlecta fuerit, nec Papæ nomen è Diptychis commemoratum: sperantes fore ut aliquando Ecclesiæ Reformatio daretur. At nunc ulterius cum perferre vulneratæ conscientiæ aculeos non possemus, abrenuntiavimus Magistratui, quem in Patriarchæo obtinuimus modo, omnemque cum illo honorem ac proventum, aut si quod aliunde emolumentum in nos redundavit: ac ad vitam umbratilem remeamus, Dei Misericordiam precibus imploraturi. ut is vultu benigno ac clementi nos dignetur intueri, & hoc grave facinus, crimenque flagitiosum condonare, in quod inviti pertrahebamur: Hæc ea sunt quæ in nostris præcordiis fiximus narranda nostro Domino Imperatori quandocumque libuerit, quemadmodum singula tuæ Celsitudini perstrinximus, quæ præstare tandè decrevimus, ut tempus patefaciet: Molestè admodum hæc audiit Cantacuzenus, & nobis loqui desinentibus sic effatus est.

Ex intimis revera doleo; Primo quod vos ipsi pernecessarij, ac prudètes, percommodi Ecclesiæ honestissimis moribus præditi semper extitistis: & si in consilio perseverabitis, detrimentum ingens tam Ecclesia quam Resp. patietur: & dura est provincia: Secundo vestra abdicatio insignem confusionem rebus nuperrimis creabit, & quicquid à nobis gestum est, à fundamentis convellet: Et se immensum dilatavit in hoc confundendi argumento, ac in Civitatis impotentiâ depingendâ, si nos eximeremur, ut nos à propositâ sententiâ abduceret, tandemque in hæc verba conclusit: Quare perpendite vobiscum serio, ac revolvite, ne quam cogitationem temerariam animo oscitanti obrepentem conceperitis, cujus vos postmodum pænitebit: At nos negotium hoc diximus à longo tempore, & sat deliberata consultatione prævisum à nobis, cujus nunquam nos pænitebit, quicquid obtingat: Sumus enim parati gravissima quævis supplicia subire, bonorum confiscationem, carceris illuviem, exilium, aut si quid tetrius nobis noster Dominus Imperator inflixerit: Ille vero cum paria prioribus nonnulla cumulasset argumenta, per modum adhortationis & Consilij, quibus nos à præcipiti proposito ad officia revocaret, invicem discessimus.

τμῆμ. ιβ. κεφ. ζ.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἤλθομεν καὶ εἰς τὸν πατριάρχην καὶ εἴπομεν αὐτῷ. ἡμεῖς καὶ πρώτερον, ἐξυπηρετοῦμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ὅσον ἀνῆκεν ἡμῖν. καὶ μετὰ τὸ ἐπανελθεῖν ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἐπιμελούμεθα κατὰ τὸ δυνατὸν, καὶ παρεβιαζόμεθα καὶ τὰς ἡμετέρας συνειδήσεις καὶ συνήγομεν καὶ τοὺς λοιποὺς, καὶ ἐπληροῦμεν τὰς τελετὰς τῆς ἐκκλησίας, ἵνα μὴ ἀργήσῃ παντελῶς. ἐξεδεχόμεθα δὲ καὶ τὴν διόρθωσιν καθὼς ἀνεφέρομεν τῇ μεγάλῃ ἁγιωσύνῃ σου, πρὸ τοῦ δέξασθαί σε τὸ μήνυμα τοῦ πατριαρχείου. καὶ ἀπεδεχόμεθα, ἵνα διορθώσεως γενομένης εὑρισκώμεθα πάλιν καὶ ὡς ἄρχοντες τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὡς υἱοί σου, καὶ ὡς φίλοι σου, καὶ διενεργῶμεν καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ, καὶ τὰ τῆς μεγάλης ἁγιωσύνης σου πολλῷ πλέον καὶ κρεῖττον ἢ πρότερον. νῦν δὲ ἐπεὶ οὐκ ἐγένετο διόρθωσις, οὐκέτι δυνάμεθα συλλειτουργεῖν, καὶ συμπεράττειν τοῖς στέργουσι τὴν ἕνωσιν. διὰ τοῦτο παρῃτησάμεθα πάντα, καὶ οὔτε εἰς τὴν ἑορτὴν ἤλθομεν, οὔτε εἰς τὸ ἑξῆς ἐλευσόμεθα, ἀλλ' οἴκοι μένομεν ἰδιάζοντες, ἵνα καὶ τοῦ Θεοῦ δεώμεθα πρὸς ἐξιλέωσιν τοῦ σφάλματος ἡμῶν, καὶ μηδενὶ προσκρούωμεν μέρει. ἤδη οὖν ἤλθομεν, ἵνα σε προσκυνήσωμεν, καὶ ἀναφέρωμεν ταῦτα, καὶ ὑποχωρήσωμεν.

Ὁ δὲ πατριάρχης βαρέως ἐδέξατο ταῦτα. καὶ εἴρηκεν, ὅτι οὐ δοκοῦσι μοι καλὰ ἅπερ λέγετε. διατί γὰρ παραιτεῖσθε τὸν κλῆρον, καὶ τὴν τάξιν ὑμῶν; οὐκ ἔστι τοῦτο καλόν. καρτερήσατε, προσμείνατε εἰς τὴν τάξιν ἣν ἔχετε, ἀποβλέψατε πῶς παρακολουθήσωσι τὰ πράγματα. ἐγὼ θέλω ἵνα ἔχω ὑμᾶς πλησίον μου ὡς καλοὺς ἀνθρώπους, ὡς χρησίμους, ὡς τιμίους, καὶ πληροφοροῦμαι τὴν γνῶσιν καὶ τὴν συνείδησιν ὑμῶν, καὶ τὴν πεῖραν ἣν ἔχετε εἰς τὰ πράγματα πλέον ἤπερ τῶν ἄλλων. καὶ μεθ' ὑμῶν ἔχω θάῤῥος, ἵνα πράττω ἅπερ ἀπαιτεῖ ἡ τάξις τοῦ πατριαρχείου. εἰ οὖν οὐκ ἔχω ὑμᾶς πλησίον μου, τί μέλλω πράττειν οὐκ οἶδα. διὰ τοῦτο ζητῶ καὶ ἀξιῶ ἵνα σκέψησθε, καὶ βουλεύσησθε κρεῖττον, καὶ μηδὲν ἀποστῆτε ἀφ' ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ εἴπομεν, ὅτι καλῶς ἐβουλευσάμεθα, καὶ μετὰ πολυημέρου σκέψεως προεστήσαμεν ὅπερ ἀνεφέρομεν, καὶ οὐ ποιήσομεν ἄλλως. τότε εἶπεν ὁ πατριάρχης. λοιπὸν ἔδει ἵνα

εἴπατε,

Sect. XII. Cap. VII.

Craſtino die Patriarcham adeuntes his verbis allocuti ſumus. Nos Eccleſiæ Dei operam navavimus jam olim, quantum noſtra officia exigebant: Et poſtquam ex Italia huc reduces permeavimus, quâ potuimus diligentiâ officiis noſtris invigilavimus, noſtras conſcientias nonnihil vi detorquentes ad noſtra munia obeunda: Quin & alios exemplo noſtro ad præſtanda officia induximus, dum nos viderent ſedulo Miniſteria in Eccleſia implere, ne deſpectus jaceret Dei cultus, aut ſacra ſpernerentur: Intereà Reformationem expectavimus, ut tuæ Eximiæ ſanctitati ſignificavimus, antequam ullam ad inaugurandum Renuntiationem accepiſſet: Nec non ut Reformatione adornatâ, nos in eandem loci eminentiam aſciti, ut proceres Eccleſiæ, ut tui Filij, ac amici Eccleſiaſticis noſtris muneribus, & ſanctitatis tuæ negotiis, majori quam unquam antehac alacritate perfungeremur: Nunc quando in caſſum cecidit ſpes noſtra, nec ulla ſecuta eſt Reformatio, non poſſumus ulterius collegas nos addere, aut in ſacris peragendis concurrere, cum iis hominibus qui Unionem confirmant: Quocirca abdicavimus omnia, nec ad feſtum præteritum venimus, nec ad ullum futurum veniemus: Sed ædibus concluſi noſtris in receſſu, ac privati otij umbrâ conſidebimus, ut pro delicto noſtro Dei miſerationem exoremus, & neutri parti offendiculum præbeamus: Et huc hodie non alia fine conceſſimus, quam ut his narratis, manus tuas exoſculati ad noſtra actutum redeamus.

Patriarcha dicta à nobis graviter ferens, hæc enuntiavit: Nec decora mihi videntur quæ affertis, nec approbanda: Quorſum enim ordinem ſacerdotalem aut dignitatem quâ potiti eſtis repudiaretis? quis hoc veſtrum inſtitutum laudabit? Fruimini veſtris provinciis, & ſpartas quas nacti eſtis exornate: Saltem aliquantiſper ſpectate, dum negotia turbida deferbuerint, poſtuerintque hæ tempeſtates: Interea vos mihi intimos adjungam, ut viros admodum præclaros, Eccleſiæ ac Reipublicæ perutiles, multaque veneratione præcinctos: quorum ſingulari in prudentiâ, integritate, rerumque adminiſtrandarum peritiâ majorem colloco fiduciam, quam in omnium aliorum hominum: Etenim veſtro adjutus conſilio, quicquid in meâ ſublimitate Patriarchali obtingat, confidenter præſtabo: at ſi vos mihi non habeam faventes & prope me in gremio, quo me convertam, neſcio: quocirca vos oro atque obteſtor, ut adhibitâ maturiori deliberatione rem altius perſcrutemini, neque nos utcunque tam abrupte deſeratis: Nos ſatis eſſe perpenſum diximus,

εἴπητε, καὶ ἐμοὶ τοῦ ἐξ ἀρχῆς· οὐ γὰρ ᾔδειν τοῦ ἐκκαθημένου ἐν καὶ αὐτοὺς εἰς τὸ κελλίον μου. ἔφημεν δὲ ὅτι ἡ μεγάλη ἀγαθότης σου οὐκ ἔμελλες ἐμποδισθῆναι δι' ἡμᾶς, ἀλλ' ὅμως ἡμεῖς ἀναφέρομεν σοι τοῦτο πρὸ τοῦ δέξασθαί σε τὸ μήνυμα.

Ὡμολόγησεν οὖν ὁ πατριάρχης ὅτι εἶπέ τι μοι περὶ τούτου, πλὴν οὐκ ᾔδειν ὅτι εὐθὺς παραιτήσεσθε ἡμᾶς. νῦν δ' ἐγὼ οὐ παραιτοῦμαι ὑμᾶς, ἀλλὰ λέγω καὶ ζητῶ ἵνα ἔρχησθε ἐνταῦθα, κατὰ τὴν τάξιν ἣν εἴχετε. εἰ δ' οὐκ ἔρχεσθε ἐγὼ οὐκ ἐάσω ὑμᾶς, ἀλλὰ διαμηνύσομαι, καὶ προσκαλέσομαι ὑμᾶς, καὶ δὶς καὶ τρὶς καὶ πολλάκις, καὶ θαρρῶ ὅτι πάλιν μεθ' ἡμῶν ἔσεσθε. ἦν δ' ἑσπέρα τῆς τρίτης, ὅτι ταῦτα ἡμῖν ἔλεγε. καὶ τῇ τετράδι πρωῒ, ἅμα τῷ καθίσαι ἐν τῇ συνόδῳ εἶπε, ὅτι ὀψὲ ἦλθεν ἐνταῦθα ὁ μέγας χαρτοφύλαξ, καὶ ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης καὶ παρῃτήσαντο τὴν τάξιν αὐτῶν. διὰ τοῦτο εἰ ἔρχεταί τι ἐνταῦθα ὅπερ ἀνήκει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ μεγάλου χαρτοφύλακος, ὑπηρετεῖτε ὑμεῖς τοῦτο. ἀπέβλεπεν οὖν ὁ μέγας σακελλάριος πότε ἂν πληρώσῃ ὁ πατριάρχης τὸν λόγον, καὶ εὐθὺς εὐχαριστήσῃ καὶ δέξηται αὐτό. προέλαβε δὲ ὁ μέγας σκευοφύλαξ. οὕτω γὰρ ἐπλήρωσε καλῶς τὸν λόγον ὁ πατριάρχης, καὶ εἶπεν αὐτός. εἰς τὸν ὁρισμόν σου δέσποτά μου ἅγιε, πολλὰ τὰ ἔτη σου, ἐγὼ ὑπηρετήσω ταῦτα. ὑπέγραψεν οὖν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην διαζύγια δύο. ἡμεῖς δ' ἔκτοτε ἀπέστημεν καὶ ἠργήσαμεν ἐκ πάντων. ηὐχαριστοῦμεν δὲ κατὰ τοῦτο μόνον τῷ πατριάρχῃ, ὅτι ἀπήλλαξεν ἡμᾶς λόγων, καὶ ἐνστάσεων, καὶ ἀπολογιῶν. ἐπεὶ οὐδ' ὅλως ἐμνήσθη ὧν πρὸς ἡμᾶς ἔλεγεν. οὐδ' ἠξίωσεν ἡμᾶς ψιλοῦ ῥήματος.

ximus, quod facturos proponimus, idque diuturnâ ac multiplici consideratione mentibus nostris increvisse: nec in aliud jam consilium nosmet inflectere valeamus. Atqui utinam (inquit Patriarcha) hæc ab ovo nos condocefacere statuissetis; tum & ego forsan privatæ pariter vitæ cellâ occlusus induxissem. At nos (respondimus) tuis rebus nullum obstaculum injecimus, qui te multo citius de hac re commonuimus, quam tibi significata esset Electionis Renuntiatio.

Et fassus est Patriarcha, nos antea de eadem nonnihil disseruisse, sed non putarat nos tam præpropere abdicaturos. Nunc igitur, inquit, vestra determinata refellere non conabor: Sed id unum liceat impetrare, ut me aliquoties invisere dignemini, eodem perfuncti ordine quem olim tenuistis: vel si de vestra indole in nos non possit hæc proficisci humanitas, ego vos non permittam sic otia carpere, ut bis ter vocas sæpenumero ad me non invitem; & spes adhuc animo insidet, fore ut revertatis, æternum nobis non sic valedicturi. Vespera erat diei tertij, seu Martis à Pentecoste, & die quarto seu Mercurij, ad Auroram, simul ac suâ Synodo consederat, suis dixit: Heri ad vesperam Magnus Scriniarius, Magnusque Ecclesiarcha huc venerunt, & seipsos dignitatibus exautorarunt: quare si quid transigendum occurrat quod Mag. Scriniarij manum postulat, vos succurrite. Mag. Saccellius expectabat dum Patriarcha peroraret, ut actis gratiis illius officij munia ad se raperet: Verum Magnus Scenophylax antevertit, & adhuc loquente Patriarcha: En tibi, mi sanctè Domine, obsequiosum famulum, inquit: Deus te perpetuet, vitamque in annos Nestoris producat, hæc ego administrabo: Duo itaque simul divortia subscripsit, mihi, magnoque Scriniario: qui ab eo die abscessimus in otium, omni opera ac Magistratu defecti: de hoc uno Patriarchæ multum gratulati, quod ab ulteriori sermocinatione, postulato, aut responso liberrimos dimisit: Nec enim quicquam meminerat eorum quæ de nobis ad ipsum accersendis promiserat: Nec in posterum, aut unam nudam syllabam ad nos unquam protulit.

τμημ. ιβ. κεφ. η.

Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας διεμηνύθημεν ἡμεῖς οἱ δύο ὁρισμῷ βασιλικῷ, καὶ ἀπήλθομεν εἰς τὰ βασίλεια, καὶ παραλαβόντες ἡμᾶς οἱ μεσάζοντες ἐν ἰδιάζοντι τόπῳ εἶπον ἡμῖν, οὐκ ἔστι καλὸν ὅπερ ποιεῖτε καὶ ἀφίστασθε ἀπὸ τοῦ πατριάρχου, καὶ παρῃτήσασθε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὴν τάξιν ὑμῶν.

καὶ

SECT. XII. CAP. VIII.

Interjectis aliquot dieculis, Imperatoris mandato nos duo accersiti ad aulam properavimus, ubi Sequestri in privatum nos locum abductos ita sunt allocuti: Non est laudabile quod facitis, qui Patriarcham deseritis, vestras dignitates abdicatis, aliosque in vestrum errorem inducitis, quantum ad Unionem, quam vos ipsi fabricastis, & definitioni subscripsistis: Et jam

opor-

καὶ σκανδαλίζετε καὶ τοὺς ἄλλους, ὅσον πρὸς τὴν ἕνωσιν. ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε ταύτην. ὑμεῖς ὑπεγράψατε καὶ τὸν ὅρον, καὶ ὀφείλετε στέργειν ταῦτα. καὶ ὁδηγεῖν καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ προθύμους ἐργάζεσθαι πρὸς τὸ στέργειν αὐτά. εἰ δὲ λέγετε, ὅτι οὐκ ἐγένετο καλῶς ἡ ἕνωσις, ἐκεῖ ἔδει λέγειν ὑμᾶς τοῦτο πρὸ τοῦ γενέσθαι αὐτήν, καὶ ἀγωνίζεσθαι ὅπως ἂν καλῶς γένηται, γενομένης δὲ αὐτῆς ὡς ἐγένετο, καὶ διακομισθείσης ἐνταῦθα, τί ἔχετε λέγειν ἢ ὑμεῖς ἢ ἕτεροι εἰς αὐτήν; διὰ τοῦτο πρέπει, ἵνα καὶ ὑμεῖς ὡς φρόνιμοι καὶ ὡς καλοὶ ἄνθρωποι, ἀποβλέψητε πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος, πρὸς τὴν τιμὴν τοῦ γένους, καὶ παραιτήσησθε τὰ σκάνδαλα, καὶ ὑπάρχητε εἰρηνικοὶ καὶ ἡνωμένοι μετὰ τοῦ πατριάρχου. εἶπον δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς λόγους πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν συντείνοντας. ἀπεκρίθημεν δ' ἡμεῖς, οὔτε τὴν ἕνωσιν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, οὔτε τὸν ὅρον συνεθήκαμεν. ἐποίησαν δὲ ταῦτα ἐκεῖνοι οἵτινες ἀπεδέχοντο τὸν λατινισμόν. καὶ ἡμεῖς ἐξεβλήθημεν κελεύσματι βασιλικῷ, καὶ ὡρίσθημεν σιωπᾶν. καὶ διηγησάμεθα πῶς ἐκεῖσε παρηκολούθησεν εἰς ἡμᾶς ὅσα καὶ προείρηται. διὸ ἔφημεν οὐδὲ ἐνεχόμεθα ἡμεῖς στέργειν τὴν ἕνωσιν, οὐδὲ ὑπὲρ τῶν γεγονότων ἀπολογεῖσθαι. ἀποβλέπομεν δὲ πρὸς τὸ, κατὰ τὴν ψυχὴν συμφέρον ἡμῖν. καὶ τούτου χάριν ἐξελεξάμεθα τὸ ἰδιάσαι, καὶ καθ' ἑαυτοὺς ζῆν.

Εἶπον δὲ οἱ μεσάζοντες. ἰδοὺ γεγόνασι τὰ ἐκεῖ ὡς ἐγένοντο, καὶ οὐδὲ ἡμεῖς λέγομεν ὅτι γεγόνασι καλῶς. πλὴν ἐπειδὴ ἀπήλθετε ἐκεῖ, ἀνάγκη ἦν ἵνα γένηταί τις συγκατάβασις καὶ οἰκονομία, δι' ἧς ἐχρῆν εἶναι ἡμᾶς ἡνωμένους. εἰ οὖν ἐκεῖ οὐκ ἐγένετο καλῶς, σκεψώμεθα νῦν ἡμεῖς ἐνταῦθα πῶς ἔδει γενέσθαι. καὶ σπουδάσωμεν εὑρεῖν τὸν κρείττονα τρόπον ὃν ἂν καὶ ἐκεῖνοι ἴσως ἀποδέξωνται. καὶ εἰ τοῦτον εὕροιμεν, ἐσόμεθα καὶ μετ' ἐκείνων εἰρηνικοὶ καὶ ἡνωμένοι. ζητοῦμεν οὖν ἵνα εἴπητε καὶ ὑμεῖς κατὰ συμβουλήν, τρόπον τινὰ δι' οὗ δυνησόμεθα καλῶς ἑνωθῆναι. ἡμεῖς δὲ εἴπομεν ὅτι ἐπεὶ παρῃτησάμεθα πάντα, καὶ ἰδιάσαμεν, οὐδὲ περὶ οὗ ὁρίζετε ἔχομεν εἰπεῖν. εὑρήσουσι δὲ οἵτινες φροντίζουσι περὶ τῶν τοιούτων. οἱ δὲ μεσάζοντες εἶπον, μὴ λέγετε οὕτως, οὐ γάρ ἐστε οἱ τυχόντες ἀλλ' ἐστὲ καλοὶ ἄρχοντες καὶ χρήσιμοι, καὶ

oportet vos confirmare & aliis exemplo præire, & propensos reddere ut confirment: Quod si objicitis, procuratam fuisse viis illegittimis: Illic opportunius afferri ista debuere, antequam unio prodiret in effectum, & vos tum contendere oportuit, ut honestioribus modis prodiret: At nunc utcunq; facta & nobiscum in Patriam reportata, quid vos aut alij contra unionem poteritis comminisci quod non importunum judicabitur? Quocircà existimationi vestræ plurimum conducet, si vos ut viri prudentiâ ac virtute præditi, ad utilitatem Patriæ ac honorem gentis respiciatis, & ut scandala vitetis, redeatis in gratiam cum Patriarchâ: & multa alia verba huc spectantia elocuti sunt. Nos respondimus, nec unionem nos fabricasse, nec consarcinasse Definitionem: utramq; opus esse eorum, qui Latinorum novitatem affectarunt: Nos autem quia huic causæ contradiximus mandato Imperatoris, ejecti fuimus nostrorum è Consilio, ac jussi obmutescere. Tum prædicta omnia recensentes, quæ nobis obtigerunt, affirmavimus, nec obligari nos ad unionem confirmandam, nec ad respondendum de rebus in Synodo gestis, nec tam de utilitate Patriæ, quam de nostrarum animarum salute sollicitari debere, quarum solam in gratiam mundi curis valedicere, & privatim silentio quod reliquum est vitæ transigere elegimus.

At Sequestri dixerunt, ecce illic facta fiebant ut potuere, neque nos ipsi multum comprobamus: Sed postquam illuc migravimus, aliqua humanitatis ac concordiæ ratio erat temperanda, quæ nos cum Latinis conjungeret: quæ si commentis, non usque adeo intemeratis processit, jam hic videamus, quibus debuit processisse, & rectiorem expiscemur modum, quem illi sic amplectentur, ut eandem nobiscum unionem inviolatam colant: Rogamus igitur, si nobis consulendo vos viam commonstrare noveritis, quâ, cum omnium approbatione Latinis uniamur? Quibus respondimus: quando omnia abdicaverimus, vitam umbratilem negotiosæ præferentes, nihil in promptu nobis est de his postulatis dicere: forsan invenient, quibus hæc curæ sunt: Tum Sequestri rejecerunt, nolite tam male augurari: Nec enim vos estis viri vulgares, sed Amplissimi Proceres: viri Reip. perutiles, optimi Patriæ cives, rerum peritissimi, & in ordine Ecclesiastico summi, quos maxime oportet de his impensius cogitare, ut etiamsi negotiis exonerati tamen in medium proferre debeatis, si quid Ecclesiæ commodum, aut Reip. intelligitis: Dicite igitur de iis quæ proposuimus, quid potissimum sentiatis: nos respondimus, nullum modum honestum scimus, nos cum Latinis conjungendi: Verum si quis alter modum commentabitur, qui nobis arrideat, nostramque conscientiam tranquillet, homi-

καὶ πολῖται καὶ πρακτικοὶ, καὶ πρῶτοι τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, καὶ ὑμεῖς μᾶλλον ὀφείλετε φροντίζειν περὶ τούτων. εἰ γὰρ καὶ παραιτεῖσθε πάντα, ἀλλ' ὀφείλετε συμβουλεύειν, ὅπερ ἂν νοήσητε συμφέρον τῇ πατρίδι καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ. εἴπατε οὖν τι δοκεῖ ὑμῖν περὶ ὧν λέγομεν; εἴπομεν δὲ ἡμεῖς, οὐ δυνάμεθα εὑρεῖν τοιοῦτον τρόπον καλὸν ἑνωτικόν. εἰ δὲ εὕροι τις, καὶ ἀκούσομεν καὶ ἡμεῖς, καὶ ἀρκεσθῶμεν εἰς αὐτὸν, ἐροῦμεν ὅτι καλὸς τρόπος ἐστι. τότε εἶπον οἱ μεσάζοντες, ἐπεὶ ὑμεῖς οὐ λέγετε τι, λοιπὸν ἐροῦμεν ἡμεῖς ὅπερ νομίζομεν καλὸν καὶ ἀβλαβές. περὶ μὲν οὖν τοῦ ὅρου οὐ λέγομεν τι. κεῖται γὰρ ὡσανεὶ ἀργός. περὶ δὲ τοῦ μνημοσύνου λέγομεν. οὐ δοκεῖ ὑμῖν καλὸς τρόπος, εἰ μνημονεύεται μόνον ὁ πάπας, καὶ διὰ τοῦ μνημοσύνου ὑπάρχωμεν ἡνωμένοι; λόγος ἐστι μόνον τὸ μνημόσυνον, καὶ λέγει τοῦτον ὁ διάκονος, καὶ διὰ τοῦ λόγου τούτου ἐσμὲν καὶ ἡνωμένοι, καὶ οὐδὲ παρασαλεύομεν τι τῶν δογμάτων, ἢ μεταποιοῦμεν τι τῶν ἐθίμων ἡμῶν. ἀπεκρίθημεν ἡμεῖς, πολύς ἐστιν ὁ περὶ τοῦ μνημοσύνου λόγος. ἐκεῖνοι γὰρ μνημονεύονται ἐν ἐκκλησίαις, ὅσοι εἰσὶν ὁμόδοξοι καὶ κοινωνικοὶ πρὸς τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν. οἱ δὲ ἀκοινώνητοι οὐδὲ μνημονεύονται, οὐδὲ ἔχει ἄδειαν τις τῶν Ἱερωμένων εὔχεσθαι ἐν Ἐκκλησίαις ὑπὲρ ἀκοινωνήτου. ὁ δὲ πάπας ἐστιν ἀκοινώνητος. πῶς οὖν μνημονευθήσεται ὁ ἀκοινώνητος μετὰ τῶν κοινωνικῶν; τότε εἶπεν ὁ μεσάζων ὁ νοτάριος ὅτι αὐτὸ τὸ τοῦ πάπα οὐδὲ μνημόσυνόν ἐστιν, οὐδὲ γὰρ εὔχονται ὑπὲρ ἐκείνου, λόγον δὲ λέγει μόνον ὁ διάκονος, τὸ Εὐγενίου τοῦ μακαριωτάτου πάπα, καὶ οὔτε ἐκεῖνος εὔχεται, οὔτε ἀπαιτεῖ παρ' ἄλλων εὐχὴν ὑπὲρ τοῦ πάπα.

Ἔφην δὲ ἐγὼ ὅτι τὸ τῶν διπτύχων μεῖζον ἐστι παντὸς μνημοσύνου. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ἀπαιτοῦσιν εὐχὴν παρὰ τῶν ἀκροωμένων, καὶ τῶν ἔξω τοῦ βήματος. τὰ δίπτυχα δὲ οὐκ ἀπαιτοῦσιν εὐχὴν παρὰ τῶν ἐξωτερικῶν. ἀλλ' αὐτὸς πρῶτον ὁ πατριάρχης λέγει μνήσθητι κύριε πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων, τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας. ὥστε εὔχεται πρῶτον ὁ πατριάρχης ὑπὲρ τῶν ὀρθοτομούντων. εὐθὺς δὲ διαδεξάμενος τὸν λόγον ὁ διάκονος κηρύττει διαπρυσίως τινὲς

minem de invento laudabili celebrabimus: At quando (subinferunt Sequestri) vos nihil dicitis, nos modum eruemus, quem honestum arbitramur, omnisque culpæ expertem: De Definitione autem nihil memorabimus, quæ jam pæne cessat & in oblivione volvitur, sed de recitatione nominis Pontificij: An non censetis modum honestum fore si à Papæ nomine commemorato uniamur? commemoratio mera est dictio, quam Diaconus profert, tamen ab istâ dictione in unum coalescemus: nec interea aut dogma vetus corrumpimus aut ritum immutamus: At (nos respondimus), à simplici istâ dictione multiplex pendet ratio: sola celebrantur in Ecclesiis virorum nomina, qui in eodem cultu eandem participant communionem cum Ecclesiâ quæ commemorat: Nec enim fas excommunicatum quempiam memorari, nec audet sacerdos vota fundere pro excommunicato, aut viro diversæ communionis: Papa nostræ non est communionis particeps: Quo igitur pacto heterodoxus, & communionis diversæ, cum viris ejusdem communionis commemorabitur? Sed non est talis hæc commemoratio, replicuit Sequester Notarius: Nec enim votum funditur pro Papa, sed nudum recitat nomen Diaconus Eugenij Beatissimi Papæ, & nec ipse comprecatur, nec alios ad comprecandum invitat.

At Diptychis inscribi, inquam ego, omni commemoratione majus est: In aliis preces fundere poscunt tam pro auditoribus, quam qui extrà Ecclesiam degunt: At è Diptychis nunquam rogant pro externis: Sed sic Patriarcha inchoat: Memento Domine omnium inspectorum gregis tui ac Episcoporum Orthodoxorum, qui rectè verba veritatis tuæ dividunt: adeo ut Patriarcha primum precetur pro recte dividentibus: Cui statim succedens Diaconus clarâ voce enuntiat, qui sint hi rectè dividentes: & nostrum Patriarcham recenset & reliquos Orientis: Nam rectè dividere, est spuria à Legittimis abscindere, ut id Chrysost. definit: Papa autem non abscindit, sed spuria magis aggregat: Si igitur inter Orientales Patriarchas Papæ nomen prædicaretur, alterutrum ex his duobus necessario sequeretur: Aut Papam rectè dividere, quando à Papâ differunt in Processione Spiritus Sancti, primario fidei Christianæ articulo, & nunquam in eadem Opinione cum Papâ convenerunt, aut Orientales rectè dividere, Papam non rectè dividere: Quam igitur nefarium esset ac detestandum, in sacrâ synaxe celebrandâ, dissentientes ut concordes memorare, jungere ac unire? Sed quod magis

νὲς εἰσὶν οἱ ὀρθοτομοῦντες. ἀπαρίθμει οὖν τὸν ἡμέτερον πατριάρχην, καὶ σὺ τῆς ἀνατολῆς ὡς ὀρθοτομοῦντας. ὀρθοτομεῖν δέ ἐστι τὸ τέμνειν τὰ νόθα ὡς φησὶν ὁ θεῖος χρυσόστομος. ὁ δὲ πάπας οὐ τέμνει ἀλλ' εἰσάγει μᾶλλον τὰ νόθα. εἰ οὖν κηρύττοιτο τὸ ὄνομα τοῦ πάπα, μετὰ τῶν τῆς ἀνατολῆς πατριαρχῶν, ἓν ἐκ τῶν δύο ἐξ ἀνάγκης συναχθήσεται. ἢ ὅτι ὀρθοτομεῖ ὁ πάπας καὶ οἱ ἀνατολικοὶ οὐκ ὀρθοτομοῦσι, ἐπεὶ διαφέρονται εἰς τὸ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἄρθρον ὅπερ ἐστὶν ἓν τῶν ἄρθρων τῆς πίστεως, καὶ οὐ συμφωνοῦσι μετὰ τοῦ πάπα, εἰς τὴν δόξαν, ἣν δοξάζει περὶ τούτου ὁ πάπας. ἢ ὀρθοτομοῦσιν οἱ ἀνατολικοὶ, καὶ ὁ πάπας οὐκ ὀρθοτομεῖ. πῶς οὖν ἐστὶν εὐσεβὲς ἢ ἄλλως εὔλογον ἐπὶ τῆς θείας μυσταγωγίας μνημονεύειν, καὶ συνάπτειν καὶ ἑνοῦν σὺν ἀντιφάσκοντας ὡς συμφωνοῦντας; τὸ δὲ μεῖζον καὶ φοβερώτερον, ὅτι καὶ ὁ ί κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων φησίν. εἴ τις ἀκοινωνήτῳ κἂν ἐν οἴκῳ συνεύξηται, καὶ οὗτος ἀφοριζέσθω. ὁ οὖν πατριάρχης οὐ συνεύχεται, ἀλλ' ὑπερεύχεται τοῦ πάπα. καὶ σκοπεῖτε ὅσον διαφέρει τὸ ὑπερεύχεσθαι τοῦ συνεύχεσθαι. μέγα ἐστὶ τοῦτο καὶ πάντη ἀλλότριον τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν ἐκκλησίας. εἶπεν οὖν ὁ νοτάριος. Μακάριον ἂν ἦν εἰ προειδήσαμεν ταῦτα, καὶ ἠργοῦμεν παντελῶς τὰ δίπτυχα ἀπὸ τῆς λειτουργίας, πρὸ τοῦ ἐπιμαθεῖν ἡμᾶς ἀπαίρειν πρὸς τὴν Ἰταλίαν. εἶτα καὶ ἄλλα πολλὰ εἰπόντες ἡμῖν παρακινητικὰ πρὸς τὸ συνέρχεσθαι εἰς τὴν προτέραν τάξιν ἡμῶν καὶ εὐδοκεῖσθαι μετὰ τοῦ πατριάρχου. πλέον τοῦτο προσέθηκαν. ἀξιοῦμεν ἵνα σκέψησθε, καὶ εὕρητε τρόπον καλὸν δι' οὗ ἐσόμεθα ἡνωμένοι. διαμηνυθήσεσθε γὰρ καὶ ἐλεύσεσθε πάλιν ἐνταῦθα. καὶ ἐπὶ τούτοις διελύθημεν.

gis dirum est ac terribile Decimus Canon, Sanctorum Apostolorum apertè pronunciat: Si quis vel in eâdem domo cum excommunicato oraverit, ipse excommunicetur: Patriarcha vero qui Papam commemorat, non modo cum Papa orat sed & pro Papa orat: Et vos ipsi perpendite quanto gravius est pro orare quam cum orare: Ingens certe crimen hoc, & omnino abhorrens à ritibus Ecclesiæ nostræ Orthodoxæ: Utinam hæc nobis prævisa fuissent, subjungit Notarius Sequester, ante constitutum iter in Italiam: diptycha omnino è Liturgiis missa fecissemus. Et cum istiusmodi alia multa cumulassent, quibus nos instigarent ad pristinam conditionem revertere, & ineundam cum Patriarcha reconciliationem; in hoc brevi corollario desiere: Obnixe vos rogamus, ut aliquem consiliis vestris modum exquiratis, quo cum Latinis pacificè uniamur: Nam de hoc negotio rursus vocati ad aulam remeabitis: & sic digressi sumus.

τμήμ. ιβ. κεφ. θ.

Ἡμέραι παρῆλθον ἐπέκεινα τῶν δέκα, καὶ διαμηνυθέντες αὖθις ὁρισμῷ βασιλικῷ παρεγινόμεθα εἰς τὰ βασίλεια, καὶ παραλαβόντες ἡμᾶς οἱ μεσάζοντες, καὶ ἰδίᾳ καθίσαντες πρῶτον μὲν ἠρώτησαν, εἰ εὕρομεν καλόν τινα τρόπον πρὸς τὴν ἕνωσιν; καὶ ἀκούσαντες ὅτι οὐχ εὕρομεν, εἶπον πολλοὺς λόγους συμβουλευτικοὺς καὶ θελκτικοὺς πρὸς τὸ στέρξαι τὴν ἕνωσιν, καὶ περὶ τοῦ μνημοσύνου εἶπον, ὅτι καλόν ἐστι καὶ οὐκ ἐπιβλαβὲς ὡς ὑμεῖς λέγετε. ἐσκεψάμεθα γὰρ καὶ ἡμεῖς περὶ τούτου, καὶ εὑρίσκομεν ὅτι οὐ βλάπτει ἡμᾶς οὐδὲ τὸ τυχόν. ὡς δὲ εὗρον ἡμᾶς μηδόλως ἐνδιδόντας πρὸς τὸ αὐτῶν θέλημα, ἀλλὰ καὶ ἐναντιουμένους μάλιστα, ἐσκληρύνθησαν πρὸς ἡμᾶς εἰπόντες καὶ τραχυτέρους λόγους. ὠνείδισαν τε ἡμᾶς περὶ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ὅρου, καὶ πλέον ὁ Καντακουζηνὸς ἐμυκτήριζε

Sect. XII. Cap. IX.

Decem dies excurrerant & ultrà, quando mandante Imperatore accersiti, rursus ad aulam proficiscimur: Et Sequestri nos privatim assumptos, & sedibus repositos primum interrogarunt: An aliquem modum repperissemus stabiliendæ Unioni? Et cum nihil nos de eo negotio laborasse à nobis didicissent, sermonibus variis permulcent & adhortantur, ut unionem amplecteremur: Et de commemoratione (dixerunt) nominis Pontificij, eam credimus licitam esse & non nocivam, ut vos affirmastis: Post varia enim consilia agitata in hoc negotium inspeximus, & ne minimo nos damno affecturum exploravimus: Ut autem nos perceperunt nihil eorum arbitriis concedere, sed omnibus nervis sicut anteà adversari, duriora in nos verba evomuere, subscriptionem Definitionis cum probro objectantes, ac præcipuè Cantacuzenus, naso suspenso falsè nos irrisit, ac subsannavit: Nos respondimus, Deus novit quibus modis, & à quibus viris hæc perpetrata prodiere, qui fuere

τήρεζε καὶ ἔσκωψεν ἡμᾶς. ἀπεκρίθημεν δὲ ἡμεῖς, οἶδεν ὁ Θεὸς ὅπως ταῦτα καὶ παρὰ τίνων ἐγένοντο, καὶ τίνες ἦσαν οἱ συνεργοὶ τῆς ἐπιβλαβοῦς ταύτης ἑνώσεως, καὶ τίνες ἀπεστίουν ταύτην, ἀντιπράξαι δὲ οὐκ ἴσχυσαν. καὶ ἀποδώσει κατ' ἀξίαν τοῖς πράξασι, καὶ πρώτοις ἡμῖν εἴπερ ἐσμὲν αἴτιοι. ὅμως δὲ λέγομεν ὅτι ἐποιήσαμεν κακῶς, καὶ παρέχομεν ἑαυτοὺς ὑπευθύνους καὶ εἰς δέσμευσιν καὶ εἰς περιορισμὸν, καὶ εἰς ἐξορίαν, καὶ εἰς ὅτι ἂν ὁρίσῃ ὁ βασιλεὺς ὡς αὐθέντης. εἶπαν δὲ ὅτι καταλείψατε ταῦτα. οὐδὲ γὰρ ὁρίζει ὁ βασιλεὺς τοιαῦτα οἷα ὑμεῖς λέγετε, ἀλλ' ἀποδέχεται ἵνα ἦτε εἰρηνικοὶ, καὶ ἡνωμένοι μετὰ τοῦ πατριάρχου, καὶ μετ' ἀλλήλων. τοῦτο γάρ ἐστι καλὸν καὶ συμφέρον, καὶ πρέπει ἵνα ἀποβλέψητε καὶ ὑμεῖς πρὸς αὐτό. ὡς δὲ οὐχ εὗρον ἀφ' ἡμῶν τινα συγκατάβασιν, ἀφῆκαν ἡμᾶς, καὶ ἀπήλθομεν εἰς τὰ ἴδια. καθήμεθα δὲ ἔκτοτε σχολάσαντες ἐκ πάντων, καὶ ἀργία συζῶντες, καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ διόρθωσιν τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ αἰτοῦντες καὶ ἐκδεχόμενοι.

re præcipui auxiliatores & Ministri damnosæ Unionis: & qui eandem excutere desiderantes, repugnando præstare nil valuerunt: Et pro demeritis uniuscujusque rependet iram, & nobis ipsis præ aliis omnibus, si ejusdem autores deprehendimur: Nihilominus nos peccasse confitemur, ideoque nos submittimus quovis supplicio plectendos, vinculorum, relegationis, exilij, aut si quod majus intolerabile Imperatori, supremo nostrum Domino adjudicandum videbitur. At illi responderunt, Mittite hos inanes metus, nec enim tale quid Imperator in vos determinat, sed id tantum cupit, ut in gremium pacis ac concordiæ redeuntes, fraternum amorem invicem exerceatis, & cum Patriarchâ: Hoc enim duntaxat est præclarum, honestum, ac utile, cui vos decet omnem sensum advertere. Ut vero in nobis nullam perspiciunt obstinatæ mentis remissionem, nos dimisere, & ad nostra nos recepimus: Ubi ab eo die exuti publicis negotiis conquievimus, nostra otia libere carpentes, & à Deo Reformationem Ecclesiæ suæ assiduis postulantes precibus & expectantes.

τμήμ. ιβ. Κεφ. ι.

Ἐγὼ δὲ κατὰ τὴν τῶν φίλων ἀξίωσιν τά τε περὶ τῆς συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ τῇ συνόδῳ ἐν Ἰταλίᾳ γεγονότα, ὡς ἐνῆν μοι διηγησάμενος, καὶ ὀλίγα τινὰ τῶν μετὰ τὴν ἐπάνοδον εἰπών, ἤδη πέρας ἐπιτίθημι τῷ συντάγματι. χάριν ὁμολογῶν τῷ Θεῷ, ὑπὲρ ὧν ἀληθῶς καὶ ἀρκούντως εἴρηταί μοι, ὡς ἀπομνημονεῦσαί τε καλῶς, καὶ γραφῇ παραδοῦναι ταῦτα μοι δωρησαμένῳ. ὑπὲρ δὲ τῶν ἐλλιπῶς τε καὶ ἀφελῶς εἰρημένων συγγνώμην παρὰ τῶν φίλων αἰτῶν, ὡς οὐκ οἴκοθεν, ἀλλὰ παρ' αὐτῶν πολλάκις παρακληθεὶς, καὶ τοῖς λόγοις αὐτῶν πεισθεὶς κατετόλμησα τῆς τοιαύτης συγγραφῆς. διὸ καὶ ὀφείλουσι συγγνῶναι, καὶ χάριν ὧν ἐπιλέλησμαι καὶ παρέλειψα, καὶ ὧν μοι ἐν τῷ παρόντι ἡμάρτηται. καὶ μάλιστα ὅτι οὔτ' ἐν ἅπασιν ἐξῆν μοι παρεῖναι, οὐδὲ ἐνῆν μοι πάντα τῇ μνήμῃ παρακατέχειν. τὰ δέ γε ἀναγκαιότερα ὅμως καὶ καιριώτερα ὁ λόγος οὐ παραλέλοιπεν.

Sect. XII. Cap. X.

Ego vero votis amicorum obtemperans, cum, & quæ ante Synodum, & quæ in ipsa Synodo gesta sint Italiæ, pro meâ tenui minervâ explicuerim, adjectis etiam nonnullis, quæ nobis in Patriam reversis obtigerunt, huic volumini ultimam manum impono, soli Deo gratias effundens, ob cuncta à me tam verè quam abundanter expedita, qui mihi memoriam suppeditavit, mentemque hæc litteris commendandi: Si vero quid à me aut omissum fuerit, aut frigide expressum, ut æqui bonique consulant, amicos rogo, quorum crebris efflagitationibus, precibusque victus, & non ex propriâ indole sum ausus hos historiarum commentarios pertexere. Quare mihi debent hanc veniam concedere, sive quid oblivione prætermiserim, sive quid in præsentibus peccaverim: præsertim cum nec omnibus negotiorum momentis mihi licuit interesse, nec omnia contigit memoriâ fideli retinere: utcunque sat scio maximè necessaria & opportuna narrationis nostræ filo, oratio nostra dicere non dissimulavit.

Nec mirandum si de meipso sæpius loquar, quando rerum agendarum, dicendarumque ratio

Εἰ δὲ καί τινα διέξειμι τῶν κατ᾽ ἐμαυτὸν, οὐδὲν ἀπεικός. ἡ γὰρ ὕλη τῶν πράξεων καὶ τῶν λόγων ἀπῄτησε τοῦτο, ἐπειδὴ μέρη εἰσὶ καὶ αὐτὰ τῶν καθόλου πράξεων καὶ συμπεπλεγμένα πως τοῖς τε ἡγουμένοις καὶ τοῖς ἑπομένοις. ἐν δὲ τοῖς τοιούτοις τὸ προηγούμενον ἐφέλκεται τὸ ἑπόμενον, κἀκεῖνο αὖθις τὸ μετ᾽ αὐτό. καὶ ὁ μέρος ἐκ τούτων παραλιπὼν τὴν καθόλου πραγματείαν λυμαίνεται. ἐχρῆν μὲν οὖν καὶ τὰ ἐφεξῆς ἐνταῦθα γεγονότα πολλά τε ὄντα καὶ ἀναγκαῖα διεξελθεῖν. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ πολλοί εἰσιν οἱ ταῦτα εἰδότες, ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα ἐπράχθησαν, καὶ ὀλίγοι δέονται τῆς ὑπομνήσεως τούτων, εἰσὶ δὲ ὅμως οἱ καὶ πολλῷ κρεῖττον ἐμοῦ δυνάμενοι ταῦτα συγγράψασθαι, παρίημι τοῦτο τοῖς δυναμένοις.

tio id postulaverit: quæ ut partes universa negotia comprehendunt, & præteritis futura adsuunt: Nam in illis partibus continuandis, quod antecedit, à tergo attrabit quod sequitur & illud etiam quod sibi proximò adnexum est in perpetua serie, ut particulam omittens, totam catenam disperdiderit: Sed & aliqua etiam hic à reditu gesta manebant perscribenda, quæ forte nec pauca sunt, nec scitu minus necessaria: Sed quando ea permultis innotescant, utpote ante omnium oculos perpetrata, & pauci admodum commemorari cupiunt, quin & multi hodie supersunt qui mihi palmam in hac arte præripiunt, istarum rerum fastidia cuilibet scribere affectanti relinquam.

τμήμ. ιϐ. κεφ. ια.

Τοῦτο δὲ προσθήσω μόνον τῷ διηγήματι ὡς ἀγαθήν τινα προαναφώνησιν καὶ οἱονεὶ κορωνίδα τοῦ λόγου. ἐλπίζω εἰς τὰ φιλανθρώπινα σπλάγχνα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ τῷ τιμίῳ αὐτοῦ αἵματι συστησαμένου τὴν ἰδίαν ἐκκλησίαν ἄσπιλον καὶ ἀκηλίδωτον, καὶ διατηροῦντος αὐτὴν μέχρι τοῦ νῦν καθαρὰν καὶ ἀνωτέραν πάσης τῆς κατὰ καιροὺς ἀναρριπισθείσης λύμης, πέπεισμαι ὡς οὐ περιόψεται ὁ πανοικτίρμων καὶ εὔσπλαγχνος τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ, κλυδωνιζομένην καὶ κινδυνεύουσαν, ἀλλὰ διορθώσει ταύτην, καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν στηρίξει καὶ βεβαιώσει κρεῖττον ἢ πρότερον. ἔτι θαρρῶ ὅτι οὐδὲ τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς ἀληθῶς, καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς ἀγωνιζομένους ἐάσει ποτὲ καταδικασθῆναι, καὶ εἰς πειρασμὸν ἐμπεσεῖν, ἢ παθεῖν τι κακωτικὸν, ἐν ὅσῳ ὑπὲρ αὐτοῦ καλῶς ἀγωνίζονται, καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ συνιστῶσι διδασκαλίαν. καὶ ταῦτα πληροφοροῦμαι, ἐξ ὧν καὶ πρότερον μὲν πολλὰ κωλύματα ἐπήγαγεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸ μὴ γενέσθαι τὴν σύνοδον, εἴπερ ἤθελον προσέχειν τούτοις καὶ οἱ ἡμέτεροι. καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι δὲ ταύτην περιέκοπτεν ὁ Θεὸς καὶ ἀφῄρει τὰ συντείνοντα πρὸς τὴν τῆς ἑνώ-

SECT. XII. CAP. XI.

Id unicum tantum narrationi nostræ adjiciam, tanquam faustam prælibationem fini ultimo, aut postremam sermonum meorum Coronida: quod spero in visceribus misericordiæ ac caritatis, quibus Dominus noster Jesus Christus humanum genus semper dilexit, qui & Ecclesiam suam venerando sanguine ab omni macula lavit puram & intaminatam: atque in hunc usque diem ab omni suppullulante in secula illuvie ac contagione victricem & triumphantem conservavit: & spero & firmiter credo, quod ille clementissimus, & summè misericors Deus, non sinet Ecclesiam suam, tot jactatam fluctibus, tot periculis perfunctam, deprimi in æternum, sed eandem eriget in pristina fundamenta, & majore quam unquam antehac gloriâ restitutam decorabit: Quin & confido insuper, quod nec eos qui totius animæ syncero ac pio affectu vitam discriminibus objiciunt, permittet condemnatos funditus interire, aut tentamentis diaboli à veritate abduci, aut alio quovis pernitioso incommodo infestari, eo quod pro ipsius veritate tam animosè contendunt, & doctrinam Salvatoris nostri Jesu Christi tam fortiter vindicant: & si alia deessent ad fidem faciendam argumenta, possem Dei in hoc ipso negotio providentiam attestari: qui tot impedimenta injecit ne Synodus fieret, si nostra gens læva animum advertere voluisset: Et Synodum jam congregatam tot modis accîdit, & quæ tendebant ad unionem confirman-

ἑνώσεως σύστασιν. καὶ πρῶτον μὲν θανάτῳ παρέδωκεν ἐν Ἰταλίᾳ τὸν πατριάρχην κῦρον Ἰωσὴφ στέρξαντα μὲν καὶ αὐτὸν καὶ ἀποφηνάμενον γενέσθαι τὴν ἕνωσιν, μετ' ὀλίγον δὲ ἀναρπασθέντα, καὶ μήπω φθάσαντα ὑπογράψαι καὶ συμφορέσαι. ὅστις βαθύνους ὤν, καὶ πολὺ τὸ αἰδέσιμον καὶ φοβερὸν ἔχων εἰ περιῆν μεγάλην ἂν κἀκεῖσε παρεῖχε σύστασιν τῇ ἑνώσει. καὶ ἐνταῦθα εἰ ἐπανήρχετο, πάνυ ὀλίγοις ἂν ἐξεγένετο ἀποστῆναι τῆς κοινωνίας ἐκείνου.

Δεύτερον ὁ θάνατος τῆς δεσποίνης, ὑφ' οὗ τῇ λύπῃ συσχεθεὶς ὁ βασιλεὺς ὑφῆκεν ἀγεννῶς φέρεσθαι τὰ τῆς ἑνώσεως. καὶ ἐκ τούτου ταῦτα μὲν ἠλαττοῦντο. οἱ δὲ τοῦ ὀρθοδόξου καὶ πατρίου ἀντεχόμενοι δόγματος ἐβεβαιοῦντο μᾶλλον καὶ ἐστηρίζοντο.

Τρίτον, ἡ λαθραία ἐξέλευσις τοῦ Ἐφέσου, καὶ τοῦ Ἡρακλείας. καὶ τοῦτο γὰρ δειλίαν ἐνέβαλε τῷ κρατοῦντι, μήποτε εἰ βουληθῇ βιάσασθαι τινας πρὸς τὴν ἕνωσιν καὶ ἕτεροι ἀποδράσωσι.

Τέταρτον ἡ ἐντεῦθεν ἀποδημία τοῦ δεσπότου κύρου Δημητρίου, καὶ ἡ διένεξις ἣν εἶχε μετὰ τοῦ βασιλέως, δι' ἣν καὶ μάχη ἐμελετᾶτο. καὶ ἡ ἔνστασις ἣν εἶχεν αἰεὶ ὁ δεσπότης, ὑπὲρ τοῦ ὀρθοδόξου καὶ πατρίου δόγματος. ἃ καὶ τὴν τοῦ βασιλέως ἀνεχαίτιζον ὁρμὴν, πρὸς ἅπερ ὤφειλέ τε καὶ ἀπῃτεῖτο πράττειν εἰς σύστασιν τῆς ἑνώσεως.

Πέμπτον ὅτι ἀγανακτήσας ὁ πατριάρχης, ἐπεὶ ἱκανὸς παρῆλθε καιρὸς, καὶ οὔτε τὸν λατινισμὸν ἠδύνατο συστῆσαι ὡς ἀπεδέχετο, οὔτ' ἀνατρέψαι αὐτὸν, ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ πατριαρχείου, καὶ ἐκάθητο εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ. παρήρχετο οὖν ἡ μεγάλη τεσσαρακοστὴ, καὶ ἔλεγον αὐτῷ πολλοὶ τῶν ἀρχόντων, ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὸ πατριαρχεῖον ὡς ἂν μὴ ἵσταται ἡ ἐκκλησία ἀργή. ὁ δὲ ἔλεγεν, εἰ μὴ διορθώσει τὴν ἐκκλησίαν ὁ βασιλεὺς οὐκ ἐλεύσομαι εἰς τὸ πατριαρχεῖον. ἔλεγε δὲ διόρθωσιν τῆς ἐκκλησίας ἐκεῖνος τὴν δεφένδευσιν τοῦ λατινισμοῦ. ὡς δὲ ἔφθασεν ἡ μεγάλη ἑβδομὰς διεμηνύσατο αὐτῷ ὁ βασιλεὺς, ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὸ πατριαρχεῖον. ὁ δὲ ἀν-

mandam amputavit: Primo: immaturâ morte abripuit Josephum Patriarcham in Italiâ, suffragantem quidem nostratibus, & unionem manifesto consensu declarantem, sed aliquanto prius præreptum fatis quam aut Definitioni subscribere posset, aut ejusdem celebritatem præsentia sua cohonestare: qui vir profundæ mentis ac experientiæ, plurimumque venerationis ac reverentiæ sibi attrahens à longâ gubernandi consuetudine, & in Italiâ unioni stabiliendæ quam maximum momentum præbuisset, & huc si superstes remeasset, mortalium paucissimis licuisset ipsius communionem defugere.

Secundo: Mors Dominæ Imperatricis, tam alto mæroris vulnere Imperatorem afflixit, ut susque deque Unionem, quo vellet cardine volvi revolvique pateretur: unde ejusdem introducendæ spe indies imminutâ, qui Orthodoxam, patriamque relligionem tuebantur, in majorem quotidie autoritatem, ac robur crescebant.

Tertio: Clancularia Ephesij & Heracleensis fuga, Magistratui cunctationem & formidinem incussit, ne si vim renuentibus intentarent, cogerentque Unionem admittere, Episcoporum exemplo se dominantium imperio subducerent.

Quarto: Domini Demetrij Despotæ hinc in suam ditionem profectio, & molesta controversia quam cum fratre Imperatore alebat: unde & civile bellum metuebatur: ejusdemque Despotæ vehemens studium, in retinenda relligione Patriâ & Orthodoxâ, ita impetum Imperatoris revellebant, ut quod debuit, & ex animo desideravit, præstare non potuerit in unione confirmandâ.

Quinto: quod indignatus Patriarcha novus, idque ad afflictam valetudinem, tantum temporis effluxisse, quo Romanam novitatem nec stabilire poterat, nec evertere, relicto Patriarchæo in cellam se abdidit privatam: dum forte magnâ recurrente Quadragesimâ, varij proceres ei suaserunt, ut relictâ solitudine in Patriarchæum reverteretur, ne Dei cultus cessaret, aut officiis destituta Ecclesia. At ille respondit, nisi Ecclesiam reformabit Imperator, non revertam: Vocabat autem ille Ecclesiæ Reformationem, Latinismi confirmationem. Adventante vero Septimana magna misit Imperator, ut rediret in Patriarchæum: Ille autem Imperatori jussit renuntiari: Immo Ecclesiam prius tua Sancta Majestas in solidum reponat, & recedam in Ecclesiam, aliter nolo: Tum Imperator misit Sequestros, his instructos mandatis:

ἀντιμηνύουσιν ὅτι πρῶτον διορθωσάτω ἡ ἁγία βασιλεία σου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τότε ἀπελεύσομαι εἰς αὐτὴν, ἄλλως δὲ οὐδαμῶς. εἶτα ἔστειλε τοὺς μεσάζοντας, καὶ ἐμήνυσεν αὐτῷ μετ' αὐτῶν ὅτι ἄπελθε μετὰ τὸ παρὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν σου, καὶ τέλεσον τὰς ἑορτὰς, καὶ μετὰ τὸ πάσχα εὐθὺς φροντίσω περὶ ἧς λέγεις διορθώσεως τῆς ἐκκλησίας. ἦλθον οὖν οἱ μεσάζοντες καὶ εἶπον ταῦτα τῷ πατριάρχῃ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς πρῶτον διορθώσατε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ εὐθὺς ἀπελεύσομαι. οἱ δὲ εἶπον, νῦν ἐστι μεγάλη ἑβδομὰς, καὶ πάντες σχολάζουσιν εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς ἐκκλησίας. οὐκ ἐγχωρεῖ οὖν ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις γίνεσθαι συνόδους καὶ συζητήσεις. ἀλλ' ὁρίζει ὁ βασιλεὺς, καὶ ὑπισχνούμεθά σοι καὶ ἡμεῖς ὅτι μετὰ τὴν κυριακὴν τοῦ πάσχα τῇ δευτέρᾳ καὶ ταῖς ἑξῆς ἡμέραις, οὐκ ἔσται ἄλλο τὸ ἔργον τοῦ βασιλέως εἰ μὴ ἡ τῆς ἐκκλησίας διόρθωσις. ἀξιούμεθα οὖν, ἄπελθε εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τέλεσον τὰς ἑορτὰς, καὶ μετὰ τὴν λαμπρὰν κυριακὴν εὐθὺς ὄψει καὶ ἀρκεσθήσῃ εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ βασιλέως, ἣν ποιήσει ὑπὲρ διορθώσεως τῆς ἐκκλησίας. πεισθεὶς οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ πατριάρχης καὶ ἀπελθὼν ἐτέλεσε τὰς ἑορτὰς, καὶ ἐκηρύττετο πανταχοῦ ὅτι ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς μετὰ τὸ πάσχα πᾶσαν ἀνάγκην ἐπάξει συστῆσαι τὴν ἕνωσιν. καὶ ἀπειλαὶ καὶ φόβοι ἐπισείοντο ἡμῖν τοῖς ἀνθισταμένοις παρὰ τῶν στεργόντων τὴν ἕνωσιν.

Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἡμέραν τοῦ μεγάλου Σαββάτου μικρὸν πρὸ τῆς ἑσπέρας ἀπέδρα τῆς πόλεως κῦρ Παῦλος ὁ Ἀσὰν, καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ συνεπαγόμενος, ἣν καὶ πρὸς τὸν δεσπότην κῦρ Δημήτριον ἀγαγὼν εἰς γυναῖκα νόμιμον αὐτῷ συνέζευξε. ἐντεῦθεν οὖν σύγχυσις ἐγεγόνει μεγάλη, καὶ ἐπελάθοντο τῆς περὶ τὴν ἕνωσιν ὑποσχέσεων, καὶ τῆς προθεσμίας. εἶτα ἐγένετο καὶ μάχη μετὰ τοῦ δεσπότου, ἣ καὶ ἐποίησεν ἐξίτηλον τὴν δεφένδευσιν τῆς ἑνώσεως.

Ἕκτον, ὅτι μετὰ τὴν διαλλαγὴν καὶ ἀγάπην τὴν πρὸς τὸν δεσπότην, ἐπεὶ παρέδραμε πολὺς καιρὸς, καὶ ὁ πατριάρχης ἀεὶ ἐζήτει τὸν βασιλέα ποιῆσαι τὴν διόρθωσιν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἠμέλει. ἀγανακτήσας πάλιν ὁ πατριάρχης προσῆλθε καὶ ἐπι-

datis: Age in hoc temporis articulo Ecclesiam repetas, & festa cures suis sollennibus celebrari, statimque à finito Paschate, ei quam appellas Reformationem Ecclesiæ sedulo incumbam. Quæ cum Sequestri Patriarchæ significassent, respondit ut prius, Instauretur Ecclesia & remeabo: At illi, En magna septimana adest quando omnes sacris vacant Ecclesiasticis: In his feriis, nec cogere Synodos, nec ventilare quæstiones convenit: Sed hoc tibi spondet Imperator, diemque præstituit, & nos tibi ejus nomine pollicemur, quod à feria secunda post Dominicam Paschatis, aliud negotium Imperator non suscipiet, quam instaurationem Ecclesiæ: Quare te plurimum obtestamur, in Ecclesiã tuam ascendere, & festis celebrandis fidam operam accommodare: Peractâ semel hac splendidâ septimanâ, videbis & satiaberis curâ Imperatoris ac diligentiâ, quam in reformandâ Ecclesiâ collocabit. His delinitus Patriarcha in Ecclesiam ascendit, festa debitis sacrificiis excoluit: Et fama undique percrebuit, quod statim à finito Paschate, omnem vim adhibebit Imperator ut unionem introducat: & in nos adversarios Unionis multa verba terrifica, & minarum plena vibrabant illi qui unionem propugnabant.

In ipso autem Magni Sabbathi die, paulo ante vesperam, aufugit è civitate Dominus Paulus Asancs, secum ducens filiam, quam desponsatam Despotæ Demetrio, in legitimam uxorem tradidit: unde res ita denuo sunt conturbatæ, ut pollicitationum de Unione stabiliendâ, & de præstituto die Reformandi plane oblivi scerentur: quin & bellum contrà Despotam denuntiari ortum, omnem memoriam Unionis promovendæ fecit exolescere.

Sexto, quod post reconciliationem inter fratres, & caritatem cum Despotâ redintegratam, licet Patriarcha variis cum opportunitatum, tum temporum dispendiis, Instaurationem Ecclesiæ ab Imperatore efflagitaret, Imperator tamen semper neglexit: Adeo ut Patriarcha rursus infremens impatientiâ, Imperatorem semel adortus precibus cum vehementer premeret, apertè professus fuerit: non discedam ab tuis liminibus, dum à te certam fixamque determinationem Reformationis impetrabo: Itaque ab aulâ in propinquum D. Joannis Baptistæ Monasterium recessit, unde in aulam Imperatoris quotidie recurrebat: Similiter & qui à Patriarchæ partibus pendebant, aulam cum illo frequentantes indies stabiliri unionem postulabant. Tum jubente Imperatore & nos etiam accersiti, venimus in utriusque conspectum: Ac primo qui-

ἐπετέθη λίαν τῷ βασιλεῖ καὶ ἔλεγεν, οὐκ ἀποστήσομαι τῶν βασιλείων μέχρις ἂν λάβω ἀπόφασιν διορθώσεως. ἀπήρχετο οὖν εἰς τὴν μονὴν τοῦ προδρόμου, καὶ αὖθις περιεστρέφετο εἰς τὰ βασίλεια. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ συνήρχοντο καὶ ἐπείθοντο ἵνα συστήσωσι τὴν ἕνωσιν. τότε ὥρισεν ὁ βασιλεὺς, καὶ συνήλθομεν καὶ ἡμεῖς ἐνώπιον αὐτοῦ, παρόντος καὶ τοῦ πατριάρχου. καὶ πρῶτον μὲν ἔσκωψε καὶ ὠνείδισε ἡμᾶς ὡς μὴ στέργοντας τὴν ἕνωσιν. εἶτα ὥρισε. ὅτι ἐγὼ οὐδὲν ἀποδέχομαι, ἵνα παρέρχωνται τὰ τῆς ἐκκλησίας οὕτως ὡς ἔδραμον. ἀλλ' ἤθελον, ἵνα μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἐπάνοδον ἡμῶν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν γένηται ἡ διόρθωσις. ἐκωλύθημεν δὲ πρὸς τοῦτο, ὑπό τινων συμπτωμάτων, καὶ ὑπὸ τῆς μάχης. νῦν οὖν ἐπεὶ τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ ἐξέλιπον τὰ κωλύματα, καὶ οὐκ ἔχομέν τινα ἐμποδισμὸν, θέλω ἵνα ἀπὸ τῆς σήμερον μέχρι καὶ ἡμερῶν πέντε καὶ δέκα γένηται ἡ διόρθωσις τῆς ἐκκλησίας. ἀνάγκη ἐστὶ λαβεῖν τὰ σκάνδαλα καὶ πέρας. ἡμεῖς δὲ ἀπεκρίθημεν ὅτι μόνοι οὐ δυνάμεθα λέγειν ἄλλο, εἰ μὴ ἵστασθαι εἰς τὴν ἀρχαίαν δόξαν τῆς ἐκκλησίας, καθὼς καὶ ἱστάμεθα Θεοῦ χάριτι. εἰς ὅπερ δὲ ὀρέγεται ἡ ἁγία βασιλεία σου δέον ἐστὶν ἵνα συναχθῶσιν οἱ ἀρχιερεῖς ὅλης τῆς ἐπαρχίας, καὶ τότε, ἵνα γένηται καθὼς ἂν φανῇ κοινῶς πᾶσι καλόν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη μετὰ θυμοῦ καὶ ὀργῆς. ὑμεῖς ἀεὶ χωρεῖτε εἰς ἀναβολὰς καὶ ὑπερθέσεις. διὰ τοῦτο λέγετε καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς τῆς ἐπαρχίας. τίνες δὲ ἐλεύσονται; οὔτε ὁ Θεσσαλονίκης ἐλεύσεται; οὔτε ὁ Σερρῶν, οὔτε ὁ Ἀδριανουπόλεως, ἀλλὰ καὶ εἴπερ ἤρχοντο, ὀλίγον ἂν συνεβάλοντο εἰς τὴν παροῦσαν χρείαν. οἴδαμεν γὰρ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου ἐκείνων. ὅμως ἐστὶ καὶ ὁ Μεσημβρίας καὶ ὁ Ἀγχιάλου. καὶ εὔκολον ἔνι, ἵνα ἔλθωσιν αὐτοὶ ἐντὸς τῶν ιέ ἡμερῶν. καὶ ὥρισε πρὸς τοὺς μεσάζοντας, ὅτι εἴπατε, ἵνα γράψωσιν αὐτοῖς, καὶ στείλατε καὶ στρατιώτην, ἵν' ἀπέλθῃ, καὶ φέρῃ αὐτοὺς διὰ συντόμως. ἐγὼ γὰρ θέλω ἔφη, ἵνα ἐντὸς ἡμερῶν ιέ γένηται τέλος εἰς τὴν διόρθωσιν τῆς ἐκκλησίας. ὥρισεν οὖν ταῦτα μετὰ θυμοῦ καὶ

quidem Imperator nos graviter & probrose derisos increpuit, quod Unionem non amplecteremur, & mox in hæc verba prorupit: Non possum inquit æquo animo pati, negotia Ecclesiæ sursum deorsum ferri, agi, ut jam longo tempore percepi: Volui equidem perlibenter intra paucissimos dies à nostro reditu ex Italiâ ut Ecclesia Reformatione instauraretur, sed aliquot casus acerbissimi, & bellorum scintillæ nostra consilia everterunt: Nunc vero, ut ista obstacula Dei ope submoventur, nec aliunde quid lacessens nos ab eo proposito absterreat, volo ut ab hodierno die, ante finem quindecim subsequentium, integra Ecclesiæ Reformatio sarciatur: Oportet ut hæc infausta scandala finem obtineant. Cui nos respondimus: Nihil aliud nos singuli in promptu dicere habemus, quam retinenda nobis esse antiqua Ecclesiæ dogmata, eâ fide ac constantiâ quâ retinemus, Deo gratias: Sed ut plena Ecclesiæ restituatur integritas, oportet in quemcunque locum tua Sancta Majestas indixerit, omnes præsules totius Provinciæ ac Jurisdictionis congregari, & tum sanciri quod maximè congruum videbitur universis. Ad hæc Imperator ira & furore percitus: At vos, inquit, semper recurritis ad procrastinationes, ideoque vultis, universos præsules Provinciæ nostræ ac jurisdictionis congregari: Sed qui tandem venient ut suadetis? Nec Thessalonices, nec Serrorum Episcopus, sed nec Hadrianopolitanus: Et si venissent, symbolam conferrent in nostrum usum ac propositum parum commodam: Novi quibus valeant lacertis eloquentiæ: Et tales omnino sunt Mesembrinensis & Anchialius: Sed nec huc tam longum iter, in quindecim dierum spatio conficere poterunt: Tum Sequestris mandavit: Jubete, ut litteræ mittantur venturis ad Synodum Episcopis, per manum militis deferendæ, qui vadat, eosque reducat, cursu quam incitato possit: Volo enim, inquit, ut intra quindenos dies Reformatio Ecclesiæ finem ultimum sortiatur. Hæc cum severitate ac iracundiâ imperavit, ut sedulo procurentur. Nos cum iterum mordaciter subsannasset, foras prorupimus. At fefellit iste etiam terminus spem mortalium; priusquam decimus quintus dies advenisset, quindenorum decimus tertius destinatam Reformationem antevertens, Patriarcham abstulit: Nam statim ac ab aulâ in Patriarchæum repedavit, cœpit cum morbo conflictari, & in ipsissimis Calendis Augusti, Indictionis sextæ, Anni à Mundo condito sexies Millesimi Nongentesimi quinquagesimi primi expiravit, cum Patriarchatum gessisset tribus

 an-

καὶ αὐστηρότητος ἵνα γνῶνται σπουδαίως. καὶ πάλιν ἔσκωψε καὶ ὠνείδισε, καὶ ἐξήλθομεν μετὰ βάρους. ἀλλὰ πρὸ τοῦ φθάσαι τὴν προθεσμίαν τῶν πέντε καὶ δέκα ἡμερῶν περιέλαβεν ἡ ιγ´ καὶ ἀνήρπασε τὸν πατριάρχην. αὐτὸς γὰρ μετὰ τὸ ὑποστρέψαι ἐκ τῶν βασιλείων εἰς τὸ πατριαρχεῖον, εὐθὺς περιέπεσε νοσήματι, καὶ τῇ πρώτῃ τοῦ Αὐγούστου τῆς ϛ ἐπινεμήσεως τοῦ ϛϡνά ἔτους ἐτελεύτησε. πατριαρχήσας κακῶς δὲ ἔτη γ´ καὶ μῆνας γ. κἀντεῦθεν ἔμεινε πάλιν ἀργὴ ἡ προορισθεῖσα διόρθωσις ἐλθόντων καὶ τῶν δηλωθέντων ἀρχιερέων.

Ἕβδομον, ὅτι ἐλθόντος ἐνταῦθα τοῦ λεγάτου, καὶ ἀνεψιοῦ τοῦ πάπα Εὐγενίου μετὰ κατέργων κέ, ἐφέροντο καθ' ἡμῶν μετὰ μεγάλης ῥύμης οἱ τὴν ἕνωσιν στέργοντες. καὶ ἐπέσειον ἡμῖν φόβους καὶ ἀπειλὰς πλείστας. οἰόμενοι ἐν χερσὶν ἔχειν τὴν διόρθωσιν τῆς ἑνώσεως πεπλεσμένην. ἀλλὰ τὸ ζήτημα ὅπερ ἐζήτει ὁ λεγάτος, ἵνα ἀνερχόμενος ἔφιππος εἰς τὰ βασίλεια πεζεύῃ ἔνθα καὶ ὁ βασιλεύς, καὶ ἡ πρὸς τοῦτο ἔνστασις τοῦ βασιλέως, ἀφ' ἧς καὶ πολὺς καιρὸς ἐπλημμελήθη εἰς τὸ προσελθεῖν τὸν λεγάτον τῷ βασιλεῖ, ἤμβλυνε καὶ τὴν ὁρμὴν τοῦ λεγάτου, καὶ τὴν προθυμίαν τῶν ἀντιποιουμένων τῆς ἑνώσεως. καὶ κατέστησε καὶ τοὺς ἡμετέρους ἰσχυροτέρους πρὸς τὴν ἔνστασιν. καὶ μετὰ ταῦτα εἰς λόγους ἐλθόντες, οὐκ ἠδυνήθησαν συστῆσαι τὴν ἕνωσιν ὡς ἤλπιζον οἱ ὑπὲρ αὐτῆς σπουδάζοντες. καὶ ταῦτα μέν εἰσι τὰ μείζονα καὶ κεφαλαιώδη κωλύματα ἃ ἐγίνοντο, ὁσάκις ἂν ἐβουλεύοντο, καὶ ἐπεχείρουν συστῆσαι καὶ δεφενδεῦσαι τὴν ἕνωσιν. ἐγίνοντο δὲ καὶ ἄλλα μεταξὺ τοῦδε τοῦ καιροῦ καὶ εἰς ὕστερον ἐλάττονα μὲν ὡς πρὸς τὴν φήμην, πολλὰ δὲ ἄλλως καὶ λόγου καὶ ἀριθμοῦ κρείττονα, ἃ δὴ πάντα θελήματι τοῦ Θεοῦ ὡς οἶμαι ἐγίνοντο ἐξ ὧν πέπεισμαι, ὡς οὐ παραχωρήσει ποτὲ ὁ Θεὸς συστῆναι τὴν Φλωρεντιακὴν ἕνωσιν. οὐδὲ ἐάσει πειρασμοῖς ἐμπεσεῖν τοὺς διὰ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, καὶ μόνον κατὰ τὴν ἀποδοχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ἀγωνιζομένους. ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ καλῶς διορθώσει, καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς, καὶ πάτριον ἡμῶν δόξαν ἀπο-

annis, & tribus mensibus, sed male: Unde & rursus frustatui est habita tam sæpe expetita, & sæpe determinata Reformatio, quamvis prædicti præsules in urbem convolaverint.

Septimo, quod adventante Eugenij Papæ Legato ac Nepote cum classe viginti quinque triremium, unionistæ vehementi impetu in nos illati, terrores quamplurimos, minasque spargebant, rati jam triumphi exoptatum diem illuxisse, & Unionis æternum firmandæ occasionem se in manibus prehendisse: Sed postulatum Legati, ut equo vectus aulam Imperatoriam eo usque conscenderet, quo Imperator ipse solet, & adversum illud Imperatoris acris contentio, tam larga temporis spatia infructuosè detrivit, ut diutinum effluxerit antequam Legatus ad Imperatoris colloquium accederet: quod & Legati impetum multum infregit, & consilia Unionem propugnantium, nostrisque robur ad resistendum indidit: Et cum posteà ad mutuos sermones convenirent, Unionis patroni omni quo valebant marte ac industriâ unionem ut sperabant, introducere ac confirmare non poterant. Et hæc præcipua sunt & capitalia impedimenta, quæ se in medium intrudebant, ut quoties cuperent ac conarentur, frustrati spe, nec unionem valuerint defendere, nec propagare. Sed & alia erant hujus generis suffla-mina, inter hæc tempora, & quæ in futurum prolabebantur, minoris quidem illa notæ, si fama spectetur, & hominum æstimatio, sed revera, & pondere & numero prioribus superiora, quæ nobis opinor Dei providentia injecit: & quæ omnia mihi hanc fiduciam ingenerant, quod nunquam permittet Deus Florentiacam Unionem hic radicari: neque sinet diaboli tentationibus illaqueari quos propter suam bonitatem, & solo ipsi complacendi studio novit pro asserendâ Ecclesiæ suæ gloriâ fortiter dimicasse: sed & Ecclesiam insigniter reformatam, ad antiquos ritus, & Patria dogmata restituet, & ejusdem propugnatores non modo firmiter stabiliet, sed & laureolis præcinctos ut victores coronabit: unionemque hanc fucatam ac fictam abolebit & destruet: Ecclesiamque figet in fundamentis pacificis ac imperturbatis, & in æternum conservabit noster Dominus & Deus: Atque ab externis quæ nobis intentantur malis ac periculis averruncabit, incolumesque proteget ut

ἀποκαταστήσει. καὶ σὺν ὑπὲρ αὐτῆς, ἀγωνιζομένους στηρίξει καὶ βεβαιώσει, καὶ νικητὰς ἀναδείξει. καὶ τὴν δοκοῦσαν μὲν μὴ οὖσαν δὲ ὅμως ἕνωσιν ἀληθῶς διαλύσει καὶ ἀνατρέψει. καὶ εἰρηναίαν καὶ ἀστασίαστον τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ καταστήσει τε καὶ διατηρήσει ὁ κύριος ἡμῶν καὶ Θεός. καὶ ἐκ τῶν ἔξωθεν ἐπισειομένων ἡμῖν φόβων τε καὶ κινδύνων ἀπαλλάξει, καὶ ἀβλαβεῖς διαφυλάξει καθὼς ἐποίησε πολλάκις, καὶ ποιεῖ πάντοτε ὑπὲρ ἡμῶν τε καὶ τῆς πόλεως ταύτης, διὰ τὴν ἄφατον αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καὶ ἀγαθότητα

ut sæpe antehac præstitit, & nunquam non præstabit nobis, & huic civitati, propter ejus ineffabilem caritatem, & misericordiam infinitam.

NOTÆ
IN
HISTORIAM
CONCILII FLORENTINI.

NOTAE IN HISTORIAM CONCILII FLORENTINI.

In Caput primum Sectionis secundæ.

MUlta desunt in principio, quinque vel sex folia ad minimum, & priora duo Capita plurimis scatent lacunis.

Pag. 1. l. 1. *ad Athyram subsistere*: hujus loci fit mentio postea.

Pag. 1. lin. 6. ὁ μεσάζων, quem nos Sequestrum interpretamur: Erat in aulâ Constantinopolitanâ eximia & illustris dignitas, Imperatori semper præsens, ut loquitur Crusius, Annot. p. 61. διοικητής, μεσεύων, μελεδωνός: Machmetes cum regnum Trapezunticum diriperet, duos tantum primores in navem conjectos Byzantium deportavit, Protovestiarum, seu Imperatorij fisci præfectum, & Magnum Μεσάζοντα, quasi in illis duobus tota regni securitas & gloria ante eam cladem recumberet: Laonicus illum ἁρμοστὴν Imperatoris non inepte nuncupat, lib. 8. pag. 262. quod minus apte vertit Tigurinus *Præfectum*, voce nimis generali: nulli siquidem provinciæ, aut officio particulari præficiebatur, sed causas componebat, quæ ad vulgaria judicum fora minime pertinerent: idque sine litigio: maxime in quibus autoritas Imperatoris aut Patriarchæ ambigua, in sensum dubium vocabatur: Quod & hic videre est, in his primis hujus Historiæ verbis & in ultimis ejusdem, quando Historiæ nostræ Autor, cum Balsamone Scriniario decreta hujus Concilij penitus abjudicarunt, pacificationibus Ecclesiarum renuntiantes: In utroque loco Sequestri multum pulveris excitant, ut Patriarcham hic, & nostrum illic Autorem ad sententiam æquiorem deducerent: sed frustra. Per omnia tempora hujus Joannis Octavi bini Sequestri eminebant; & fortasse nunquam erant hi Magistratus plures, paucioresve; Cantacuzenus frater Mariæ quam sibi Joannes in tertiam conjugem sociârat, & Sequester peculiari voce officij dictus Notarius: quanquam & paulo postea ad initium capitis tertij fit mentio alterius Sequestri Demetrij Chrysoloræ: sed duo primi præcipui erant & autoritate suâ, & Principis gratiâ: Quin & uterque Demetrio fratri Joannis hujus, tum mortui, obstitit, sibi male successionem ad principatum vendicanti: ut narrat Chalcochond. lib. 7. non procul à fine: Sed uter duorum Moldoblachiensi apud Patriarcham invidè vapulanti hic patrocinabatur, an tertius ille; haud obvium sit conjicere, nec fortasse est operæ pretium.

In Caput secundum Sect. secundæ.

P. 1. l. 13. τὸν Μηδείας ἐκεῖσε, Ex Episcopatibus Heraclæensi subditis, Metropolitæ facti sunt, Episcopi Madytorum, Mediæ, & Prusæ: Cod. Curopal. lib. 18. quanquam est & aliud Μηδαῖον, vulgo Midelli, in Phrygia Salutari, cujus ex Episcopis Epiph. subscripsit in Concilio Chalced. & Joannes sub Agapeto & Menna.

P. 1. l. 18. ἢ ἁπλῶς ἐλθεῖν καὶ &c. Verba ut potui correcta contexui, sed membris Absyrti in tot frusta laniati recolligendis quæ medicina sufficit? tota pagina est obeliscis & interpunctionibus lacerata, nihil fermè cohæret.

P. 1. l. 30. lege κατὰ γοῦν τὸν ὅμιλον, & fortè nihil deerit.

P. 1. l. 33. καὶ πρὸς, supple τὸν αὐτὸν πατριάρχην.

P. 1.

P.1.l.30. *Quamplurimos ex diversis gentibus.* Argumentum tritissimum, sed invalidum: Ita enim in more positum est humano, ut religiosi cujuscunque cultus, majorem benevolentiam & favorem exhibeant Paganis & Ethnicis, quam profitentibus eandem fidem, eodem Baptismi lavacro donatis, si ab illis vel unum apicem religionis dissideant: Quod nos Reformati sensimus, per omne hoc tempus erroris nostri ex Angliâ, à superciliosis Jesuitis, & Pontificijs, Montanis latronibus, aut Barbaris, qui Scythiam incolunt, vel Troglodytin magis ingemuissent quam nobis, & eorum miserias expeditius sublevassent.

P.2.l.15. τὰ πϱοῤῥηθέντα. At quænam erant illa prælibata? Interiere cum præcedentibus amissis: At eadem sunt, quæ in fine hujus capitis dicuntur ζητηθέντα quæsita: & utrumque vocabulum eadem ratio obscuritatis involvit: Nec in promptu est expedire cujus erant generis aut argumenti: Nisi fortasse aliquot Pragmaticæ Sanctionis articuli, de quibus Imperator cum suis Ecclesiasticis serram reciprocabat: ut, An Imperatori sit jus summum & absolutum, quemlibet ad quamcunque libeat dignitatem promovendi, vel invito Patriarchâ & clero? Secundo, An liceat Imperatori vel in causâ suâ senatum Ecclesiasticum Laicis suffragiis redimplere? Prior Articulus elucet ex hujus Moldoblachiensis electione, quem vel aulæ Tropicis innutritum, vel hæreseos veneno contactum, vel quocunque modo sibi & Ecclesiæ impositum, Infulis condecorare, aut omnino ad conspectum admittere Patriarcha indignabundus recusabat: Alter ex sequenti capite apparet, ubi Ecclesiasticis quærentibus, quod Patriarcha suo destituti, nec Synodum convocare, nec Synodicas quæstiones ventilare, multo minus decernere debeant, respondent illi viri primarij ab Imperatore ad Concilium missi, totum negotium à nutu Imperatoris pendere, ut quandocunque vellet Concilium Ecclesiasticum convocet, & quodcunque vellet, proponat ac definiat: Quæ duo Ecclesiam in ævo omni pessumdederunt: Nam hinc ambitiosæ prensationes indoctorum hominum, & Simoniaca pacta originem traxerunt: Illinc effrænata licentia quidvis in legem condendi, contra ritus Ecclesiæ antiquos.

In Caput Tertium Sect. Secundæ.

P.2.l.42. ὁ Γουδέλης Δημήτϱιος: Ne quis hic tria diversa nomina, trium personarum poni existimet, Gudelam Sequestrum, cum duobus Demetriis: id concipi non patitur κῦϱος. Epitheton, bis duntaxat repetitum: quod singulis seorsim, aut sanguine, aut officio illustribus, sic præfigi solet, ut interea ultimis ordine non attribuatur, præcedentibus omissis: quod hic necessum sequeretur, si tria nomina ponerentur: sunt tantum duo, Demetrius Chrysoloras, qui & Sequester, & Gudelæ Dominus, & alter Demetrius Philommata. Et tamen de priori haud immerito dubitari possit, an debeat Demetrius appellari, quem alij fortasse Manuelem nuncupant, virum Byzantinum & Consiliarium Constantini ultimi Græcorum Imperatoris: Et venisse in Italiam prædicant, captâ à Turcis Constantinopoli ad ann. 1453. Et Florentiam se contulisse litteras Græcas profiteri deliberantem: Hæc Henricus Stephan. testatur in Dialogo, de instituendis Linguæ Græcæ studiis p.112. Paulus Jovius eum primum Græcas literas variis barbarorum irruptionibus expulsas post septingentos annos in Italiam reportasse scribit: Et Byzantio emissum ab Joanne Imperatore, ut totius Europæ reges sollicitando, pereunti Græciæ maturam opem imploraret, sic officium implevisse ut in Italiâ substiterit, Græcia præsenti metu liberatâ cum Tamerlanes Bajazetem, à terribili impetu, & celeritate Fulguris nomen adeptum, vivum cepisset: Ac primum quidem Venetijs, mox Florentiæ, Romæque, ac domum Ticini Galeacio principe ingentibus præmiis eum evocante, sic Græcarum litterarum studia excitasse, ut ex ejus scholâ nunquam interituræ laudis ingenia prodierint, Leonardus Aretinus, Philelphus, Guarinus, Pogghius, alique:

que: Sed an unus idemque fuerit ille Manuel, qui captâ urbe profugerit in Italiam, & ille qui in Italiâ subftiterit cum Lælaps caperetur à Tamerlane, non minus dubio, quam an unus idemque sit, qui hic Demetrius dicitur & alibi Manuel : Cum à capto Lælape ad urbem captam, 55. ad minimum numerantur anni, quibus eum iam virum consiliis aptum, & præclarum eruditione singulari perdurare oportuit: Sed ut omne dubium tollatur, ecce post unum Caput noster Manuelem Chrysoloram planè nominat, & negotiantem in Italia, & utcunque plures esse Manueles possent, ab hoc Demetrio diversum, de Emmanuele quæ diximus videnda est præfatio nostra ad Lectorem.

Lin.ult. *Etiam & aliquot Episcopi:* scilicet qui partes Imperatoris amplexi, immunitates Ecclesiæ eidem prodere satagebant.

In Caput Quartum Sect. Secunda.

Hoc caput continet censuram autoris de Joanne Imperatore octavo: Et Electionem Josephi secundi qui Florentiæ diem clausit supremum: Et Josephus primus in consimili temporis articulo floruit, nempe sub Michaele Palæologo, & Concilio Lugdunensi secundo: sed juramento se obstrinxerat, nunquam Romam proficisci, aut dogmata religionis suæ dimittere: unde coactus à Michaele, Becco Patriarchalem sedem resignavit, ut Byzantini scriptores memorant.

P.3.l.40. Ἐνεθρονίσθη συνθρόνῳ. Præpositio σὺν in hac compositione, nihil aliud notat quam binos erigi thronos, tam in palatio, quam in Ecclesiâ, unum Imperatori, Patriarchæ alterum, ut in electione Patriarchæ satis copiosè Codinus disserit, cap. 20. de Officiis: è duobus Patriarcha suum conscendit.

In Caput Quintum Sect. Secunda.

In hoc & sequentibus capitibus autor redit ad superiora tempora unde narrando diverterat: Negotiatio Joannis Endæmonis & Andreæ Rhodij circa pacem, non Romæ ut noster, hîc, sed Florentiæ peracta, ut testatur Platina, in vita Martini quinti: quamvis & Oratorum nomina subticet, quæ hinc promi possunt: & sub ultimis tēporibus Manuelis, ut hæc tabella indicabit huic historiæ perutilis & necessaria.

Michael in quo uno, utraque stirps Lascarum & Palæologorum coaluit, Latinis eripuit Constantinopolin, & imperium retinuit, quo jure, quave injuriâ ab anno 1260 ad an. 1282, eique successit filius

Andronicus Senior, seu avus in historiis, ab anno 1282 ad 1324. Successit huic

Andronicus Junior seu nepos ab anno 1324 ad 1343. quo defuncto, succedunt

Cantacuzenus, & Calojoannes Andronici filius ab anno 1343 ad 1354. Hos secutus est

Andronicus tertius Calojoannis filius ab anno 1354 ad 1391. cui alter filius Calojoannis, Manuel, & Andronici tertij frater successit ab anno 1391 ad 1421. cujus sub Imperio medio Bajazethes, Iltrim seu Lælaps ferreâ crate inclusus circumraptabatur à Tamerlane.

Cum Manuele duo Joannes coregnarunt, non simul sed duobus diversis trienniis, Joannes septimus Andronici tertij filius, triennio cum Manuele peregrinationes obeunte ab anno 1392 ad 1395. Et Joannes noster octavus, ipsius Manuelis filius, triennio cum patre hemiplegia laborante, ab anno 1418 ad 1421, quando patre mortuo solus sibi imperium vendicavit: Ergò ad primum Manuelis morbo decumbentis, referenda sunt Martini Electio, Concilii dissolutio, Eudæmonis legatio, vel ex legatione harum Epistolarum reportatio.

In Caput Sextum Sect. Secunda.

Pag.4.l.43. *Vt comitarentur, Papa fecit*, ἐνέδωκε ἐνταυθα ἐλθεῖν. Hunc locum illustrat Gregoras, lib. 6. & cum nostro convenit sensu & voce: De Irene Andronici senioris conjuge alterâ, dum ait, eam missam ex Hispaniâ Constantinopolin, inconsulto Papa, contrà Veterum Latinorum morem, qui filias nuptum elocare exteris, non nisi Papa assentiente consueverunt: μη κηδεύειν, πρὶν ἂν ἐνδόσιμον ἀλφέναι παρὰ τοῦ πάπα: Noster habet νυμφὰς γὰρ ἐνέδωκε: ipsam radicem nominis ἐνδοσίμου in Gregora. Quæ non est vox mere annuentis, aut civilem præbentis assensum, ut male vertit Gregoræ interpres, sed paciscentis, & jure suo intervenientis, ac tradentis de manu in manum, quasi in Papa resideret conciliativa autoritas, & is esset omnis matrimonij & affinitatis contrahendæ cum exteris causa primaria, & causa sine qua non: Et nulla res Papale culmen, seu universalem jurisdictionem auxit magis firmavitque, quam illa ἐξουσία ἐπιτροπευτική. Sed earum prior quæ nupsit Joanni Imperatori nostro, erat Ducis Montisferrati filia: quæ vero Theodoro fratri, Ducis Urbini Malatestana: Laonicus lib. 4. & Crusius annotationum in Histor. Polit. p.48. testantur: quamvis posteà, dum illa Sophia Imperatoris satis proba & pudens moribus, sed facie invenustâ ad patriam patremque se recepit marito invisa, Joannes filiam Ducis Russiæ, in secundas nuptias sibi jungi procuravit: Cui tertiam superinduxit Mariam Cantacuzenam; Calojoannis Imperatoris abneptem, ut creditur, & Cantacuzeni Sequestri sororem, quam præ omnibus caram habuit constanter usque ad mortem.

Lin.43. ὑπὲρ δε τῆς ἑξαμιλίου: De Hexamilio Crusius pag. nuper citatâ notat, è libro vulgaris Idiomatis quem ἄνθος appellat: Anno 1414 venit Imperator Dominus Manuel, & incepit hexamilium condere: Biennio post venit Domina, Regina Cleopha: Tunc cœpit condi, sed quando cœpit dirui? Prima ejus muri demolitio fuit temporibus Papæ Martini, & ad initia regni Joannis nostri diu ante Concilium Florentinum: & ad initia Imperij Amurathæ secundi, Machometis secundi genitoris, qui Amurathes solus Imperatorum Ottomannidarum, in hac nostra historia memoratur, & ab ann. 1419, quo Manuel ἡμιπληγεὶς decubuit ad ann. 1450. Turcicæ genti imperavit: Eundem vero murum ut maximum Græciæ propugnaculum, præcipuè Peloponnesi, Ægæum mare Jonio jungentem, Veneti quindecim dierum spatio; ex iisdem quibus anteà constabat lapidibus quadratis instauravere, triginta millibus hominum, & eo amplius, isti operi destinatis, scribit Jovius in vita Mahometis secundi: At posteà idem Amurathes, eundem murum dejecit, & Imperatoris fratrem, qui ea loca cum præsidiis tutabatur, & quem noster hic Demetrium Despotam sæpe vocat; cum toto Græcorum exercitu fudit, totamque Peloponnesum subegit: 14. Decembris, Sabbato, anni à Christo nato 1446. testatur Crusius Hist. Polit. p. 58. hoc est quatuor annis ante mortem Amurathæ, & octo post finitum Concilium Florentinum: adeo bis hunc murum expugnavit Amurathes, quod observari oportet: Nam si Crusius Joviusve hanc expugnationem factam quadriennio ante extinctum Amurathem putant fuisse primam, uterque errat, & à nostro historico hic confutatur: Sed quod nullo modo debet prætermitti è verbis Crusij, ait Reginam Cleopham venisse post biennium: Quam ille suspicatur fuisse Emmanuelis uxorem, & ego Imperatoris nostri matrem: Utcunque nomen Cleophæ fæmininum haud temere reperies apud Græcos veteres seu recentes, nisi de aliquâ forsan in Cleophæ prosapiâ loquantur, quem in sacris literis Josephi fratrem, & Zebedæi vitricum fuisse constat.

In Cap. Septimum Sect. Secunda.

P.5.l.23. *Literas misit duas.* Ad utrumque regem, nempe Manuelem & Joannem octavum, qui juncti regnarunt, pater & filius, dum patre mortuo filius solus potiretur.

Tertiam

Tertium ad Patriarcham Calixtum nempe, cui mortuo suffectus est Euthymius Monachus ad ann. 1419. qui rursum ad ann. 1421. tertio nempe Joannis Octavi Josepho cessit, Florentiæ defuncto.

P. 5. l. 41. *A diebus siquidem Urbani Papæ*: nempe Urbani sexti, creati triginta aut circiter annis ante inchoatam Eudæmonis Legationem, idque in fœdo schismate quod Pontificum autoritatem diu, multumque labefactavit, dum alij Papæ Romam, alij Avenionem, Cathedram Petri circumferrent, quamvis si tela historiæ præ manibus, vel argumenti ratio spectaretur, hæc magis Urbanum secundum attinerent, qui Concilium Barense celebravit ann. 1097. in quo noster Anselmus tunc exul Angliæ, ut nos hodie fidei ac religionis ergo, Græcis multa obstrepentibus de Spiritus sancti processione graviter restitit, & immortalem ex illo theatro gloriam reportavit, ut ab ipso Papa Romano, alterius orbis Papa diceretur: quemadmodum duo Monachi testatum reliquerunt, Malmesburiensis lib. primo de gestis Pontificum Anglorum, & Eadmerus Novorum 2. p. 49. qui tunc ad scabellum Archiepiscopi decumbebat, cum ille se ad disputandi palæstram, hortante Urbano Papa accingeret.

In Cap. Undecimum Sect. Secundæ.

P. 8. l. 14. *Rex interea in gravem paralysin incidit.* Compara initium 5. Capitis de Papæ Martini inauguratione, & initium 7. de literis ad utrumque regem allatis, cum iis quæ in hoc capite perscribuntur, de morbo Manuelis triennali, & coregno Joannis, & ipsa luce clarius liquebit ad ann. 1418. hæc de Eudæmone figi oportere: ut anteà diximus.

P. 8. l. 25. Τοῦ ὀρία pro Doria τὸ ευτρέια: ν & τ sonant δ in initio: ν mitigante asperitatem τοῦ τ: Et hunc Aurliam generum Manuelis esse arbitror, cui data fuit Zampia, filia Manuelis spuria in uxorem: Histor. Turcog. lib. 1. p. 2. mater illius sponsæ quæ Mustaphæ nupsit, & hic ejusdem pater, Zampiæ maritus, qui rebus male ominatus in fugam se conjecit, cum Demetrio affine.

In Cap. Duodecimum Sect. Secundæ.

P. 8. l. 49. *Relicta urbe viam ingreditur.* Nempe Joannes noster, immo & peregit quidem ad extremam metæ lineam: ut ipse non semel fatetur in hoc opere, & luculenter enarrat, quid dictum factumve contigerit, in colloquiis inter ipsum & Sigismundum supremos rerum dominos, & hæredes solos antiquorum Cæsarum & Constantini: Sed hæc in Manuscripto fusius depingi vetuit lacuna altioris fortasse voraginis, quam gurges ille qui Marcum Curtium, armatum ac insidentem equo Romano in circo deglutivit: Nam ab Imperatoribus Byzantinis, de Concilio Constantinopoli habendo sollicitis, sine medio subsultat, ad Romanam papæ Curiam, & consessum Cardinalium super eâdem re, sed diversâ fine consultantium, distantiâ intercapedinis non minoris, quam ortus ab occasu distenditur.

P. 9. l. 41. *Sed pio Regi, & sanctissimo Patriarchæ significabimus.* Ergo hos legatos Romam ipse Joannes Imperator direxerat, vel ante susceptum in Germaniam iter, vel quod multo verisimilius est, post reditum, quando Sigismundi consiliis, ad unionem cum Romanis ineundam, sic visus est animari, tanquam ad rem solam, quâ victoriam ab hostibus, gloriam, tranquillitatem, & orbis imperium lucrari posset, ut postea patebit: Et hæc prima fuit Imperatoris nostri ad Romam Legatio.

In Cap. Quatuordecim Sect. Secundæ.

P. 11. l. 17. *Quin & Imperator* &c. Nō quod palinodiā cecinerit, aut refrixerit in causâ unionis; quam desiderio tam vehementi, & tanto ardore animi concitati, ad finem

usque prosequebatur: non enim erat desultoriæ indolis, aut variabilis ingenij Joannes, sed constantis, sagacis, versuti: Verum cum Andreas civili saltem cultu, & vivendi ratione peregrinus totius negotij inter Imperatorem & Papam promus condus haberi voluit, ut omnia arcana in ejus sinum derivata recumberent: Imperator ut ei hanc opinionem eriperet, decrevit alium & suum his negotiis innectere, ne fidei temerariæ, ac uni nimium addictæ det pœnas; aut consilij sui inops aut prolixioris clientelæ.

In Cap. Decimum quintum Sect. Secunda.

P. 12. l. 9. τὸν ἰάγαρν. Secunda legatio Imperatoris ad Papam, per Generalem copiarum omnium ducem τὸν μέγαν ϛρατοπεδάρχην: Magnus hic inseritur nota differentiæ non vanitatis, ut dux generalissimus, & summæ autoritatis Dictator in exercitu à minus generalibus distinguatur: Stratopedarchas quinque describit Meursius ex Codino, sed nimis succinctè & imperitè: primum appellant τῶν Μονοκαβάλλων, militum nempe, qui equis insidebant, nec stratis, nec frænatis ut veteres olim Numidæ, collocati ante primam equitum aciem, ut ad primum tubæ clangorem spicula eminus ejacularentur, & prælium inciperent: Secundus erat τῶν τζαγγρατόρων Sagittariorum, qui in peditatu Monocaballis respondebant: ac in prima pedestri acie velitabant, ut olim principes apud Romanos: tertius τῶν μυρτάτων de quibus inter omnes Criticos profunda lethe ac silentium: sed veterani sic vocabantur, Emeriti, Primipilares ac Triarij, coronis myrteis capita redimiti, posteaquam de hostibus triumpharent: Myrtus etiam se bellicis rebus inseruit, triumphansque de Sabinis Posthumius Tubertus, primus omnium ovans urbem ingressus est, optabilemque arborem etiam hostibus fecit: Plin. lib. 15. cap. 29. unde nostris Byzantinis, qui novæ Romæ Romani, antiquis Romanis æmulabantur; usu venit, ut milites omnes, cujuscunque meriti aut stationis, qui victoriam ab inimicis reportarunt, coronâ saltem ovantium myrteâ præcingerentur: Quartus, Tzaconum, sive Laconum mercenariorum non civium: His omnibus quintus ὁ μέγας supereminebat, ac universo exercitui: In tantum ut sæpe affinitatem contraxerint cum ipsis Imperatoribus: in lib. 1. & cap. 17. Joannis Cantacuzeni, Manuel Tagaris magnus Stratopedarcha legitur duxisse Theodoram Asaninen Imperatoris consobrinam, quod Meursius etiam commemorat: Verum quidni noster hic Jagaris, & Cantacuzeni Tagaris, sit unum, idemque nomen duorum virorum, uno eodemque officio stratopedarchæ gaudentium? Ϡ littera in Longum exarata, & ι in formâ non multum abludunt: ταγάρις, ἰάγαρις: & in utroque nomine utra deberet inesse litera facillimam esset reperire, si primi Codices MS consulerentur.

In Cap. Decimum sextum Sect. Secunda.

Continet hoc caput legationem ad Papam tertiam, quam ut mandatis ornet ac instruat, senatum cogit noster princeps Joannes Palæologus: & quamvis senatus sit ex parte Semiamiricus & muliebris præsidente matre, qualis prioribus forsan Imperatoribus infrequens & inauditus: tamen non erit injucundum ex hoc loco senatus Ecclesiastici, in re Ecclesiasticâ ordinem & situm observare. Juxta Patriarcham duo Metropolitani accumbunt: Heracleensis, cui primatum in omnibus Græciæ Episcopis detulerunt varia Imperatorum indulta privilegia, Severi, Constantini Magni &c. & Monembasianus totius Peloponnesi Metropolita. His proximi duo sedent è quinque sensibus Patriarchæ, Magnus Saccellius, Magnusque Sceuophylax, qui principes ac senatores primi, cunctis consiliis Patriarchalibus semper interfuerunt: è quorum quinque numero, historiæ nostræ autor fuit unus, ut postea liquebit: Hos infrà duos Monachos collocat, non quoslibet è toto grege asceticorum, sed titulo donatos

donatos illustri, ac immunitate ad Concilium accedendi, Doctorem unum, alterum Pneumaticum, qui conscientias confessionibus expurgat, crimina diluit, hominesque ad meliora per pœnitentiam revocat: Sed huic etiam Doctor Monachus longe præfertur, non ob doctoralem eminentiam, aut Academicam promotionem, quam Græci fortasse nunquam agnovere, in Lycæis & Peripatis; sed à docendi munere ac officio: Et quatuor reperio Constantinopoli Doctorum genera: primum Evangelij, secundum Apostoli, tertium Psalmorum; quibus sua cuique provincia incubuit, Evangelia, Sancti Pauli Epistolas, Psalmos Davidis enarrationibus perpolire ad populum, ac interpretari: Quartum addunt Cedrenus, Zonarasque Oecumenicum & Universalem: Quem ideo fortasse Codinus omisit è quarta pentade, quia non ad solum Patriarcham pertinebat, sed philosophiæ deditus, & exotericis disciplinis, ad alia atque alia suas circumferebat curas: Verum hoc unum privilegium omnibus quatuor Novella Alexij Comneni indulget, μετὰ τοὺς ἄρχοντας ἵστασθαι τῷ πατριάρχῃ ἐμπροσωπεῦντας αὐτῷ: post quinque sensus assidere Patriarchæ, eumque facie ad faciem contueri: ut hic graphicè depictum cernis: post Saccellium & Sceuophylacem sedet Doctor Monachus sed è quatuor hic quis fuerit, an Oecumenicus, an Evangelij interpres &c. quærant id quibus est otium.

In Cap. Decimum octavum Sect. Secundæ.

P. 14. l. 44. *Ab illis non videbitur durum, si rex detrahat duo millia nummorum:* Ita nos reddidimus, pro eo quod scriptum est in Codice Florenorum: Notandum enim est in his summis Patriarcharum Orientalium, σφάλμα γραφικὸν, contradictionem implicare: Ait enim illos Sultano persolvere mille florenos ut fiant Patriarchæ: Ergo æquum esse ut Imperatori præstent duo millia florenorum; Sic Codex MS, quod longe absurdissimum est, & non sequitur: duo millia florenorum duplicant, quicquid ullus antecedens Metropolitanus, impertire expectabatur vel Russiæ vel Iberiæ: nam viginti aspra haud multum excedunt florenum unum: nos reposuimus pro φλωρία ἄσπρα in versione Latinâ: sed magis notanda venit, & deploranda Byzantinorum Imperatorum, & nostri Joannis miserabilis conditio: Ante annos plus minus centum totam Asiam amiserant, & insulas in Ægæo mari, unde Imperatoribus proventus maximus: Ita ut nunc circumstrepentibus Turcarum armis, in metas arctiores coacti, nec propriis reditibus Concilium vel instruere vel sustinere valerent: Poterantne igitur sumptibus alienis ac mutuatitiis ut hic noster discurrit Patriarcha? Quanta fuit hæc summa de quâ tam subtiliter, & Trapeziticè disputat? Græci recentes non per majores nummos, sed per minima κέρματα numerabant, quemadmodum hodierni Hispani per Maravedis: Christianus sub jugo Turcico, filiam marito elocans, non profitebitur se daturum in dotem ducentos Imperiales, sed quatuor millia Asprorum, quæ idem fermè valent, cum unus Imperialis quadraginta aspra in se contineat: 100000 Aspra quæ hic cantillat Patriarcha, vel 2500 Imperiales, nondum assurgunt ad septingintas libras Sterlingicas: Et an tanta nummorum erat annona, in illo penultimo seculo, & rerum necessariarum vilitas, ut 700 sterlingicæ libræ tot Episcoporum agmina, ab omni cardine Christiani orbis, cum servis, equis, & comitatu confluentium, biennio integro, (tamdiu enim duravit Synodus Florentina ad minimum) sustentarent? nugæ: delirabat Senecio, cujus vanitatem non semel contempsit Eugenius emunctæ naris Papa: tamen in hoc calculo qui Patriarcham redarguit ut vanum, ipse vanus est, fungus & larva: Nam redacti ad pudendam paupertatem Græci Byzantini, teruncium pro Imperiali, assem pro aureo coronato habebant, ut nunc eorum posteri Græcorum mendicabula, pensante monetarum & valorem & genera insigni ubique & ineffabili penuriâ.

In Caput Decimum nonum Sect. Secunda.

P.15.l.17. *Certiores facti de morte Martini Papa πεύμναν ἀνίκχουν*: Ergo ad annum 1431. hæc tertia Jagaridis legatio pertinet, cujus mense Februario occubuit Martinus, & Martio creatus fuit Condelmerius Eugenius 4.

Ultima verba hujus capitis, primam denuntiationem Synodi Græcorum in Italiam convocandæ exhibet: anno 1. Eugenij 4.

In Caput Vicesimum Sect. Secunda.

P.17.l.1. τȣ δερμοκαίτȣ, Per quendam Imperatoris Cubicularium seu libertum: δερμοκαίτης aliquoties in hac historiâ occurrit, & alibi haud temerè reperies apud quempiam Byzantinum: Meursius & omnes Lexicographi omisere: Conjicio unum esse è cubiculariis intimæ admissionis, quia jungitur τῷ κελλιώτη, quod cubicularium significat, in palatino sensu, & Monachum in Ecclesiastico: sonat autem δερμοκαίτης si licet hariolari in voce longe difficillimâ, quia rarâ, cubicularium sternendis tapetibus, qui ex corijs pretiosissimis ferarum constabant præpositum, in interiori forsan Imperatoris Larario seu Musæo, quo pauci pervenerunt, sine Imperatoris bonâ gratiâ: δέρμα est corium, & κεῖμαι vox passivæ inflexionis, sed activæ significationis, jacio, sterno, compono:

In Caput Vicesimum primum Sect. Secunda.

Anni 1431 vicesimo Februarij Martinus moritur, quinto Martij Eugenius 4 eligitur: Julij 17 ejusdem anni patres Basilææ consederunt: à quibus post mensem unum aut alterum Græci ad uniendas primum Synodos, deinde Ecclesias invitantur.

P.17.l.44. *In Barathrum Cardinalium*: mira vox, Cardinales Romæ ad infernum ablegans: sed puto Græcos recentiores, omne secretius Capitulum quo Ecclesiarum Magnates privatim convenirent ad consultandum, βάραθρον appellasse: quanquam & hic rursum silent Lexicographi: Ego rotam Cardinalium perlibenter interpretarer: nolui tamen voculam amittere, quam noster usurpaverat, qui & ipse Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus quodammodo respondebat in Constantinopolitanâ; nam unus erat è quinque Patriarchæ principibus, quod suo loco videbimus.

In Caput Vicesimum secundum Sect. Secunda.

Prima Legatio Eugenij ad Imperatorem Constantinopolitanum.

P.18.l.39. Παρόντος ἐνταῦθα κ̀ τȣ Βιγιλλίȣ: Quam ergo ridiculam nobis finxit Epistolam Eutychij ad Vigilium Binnius: quæ dextram manum Papæ ultrò cedit, si advenire dignaretur: Justinianus tum terrarum orbem sic continebat in officio, ut ipsum Papam mandata recalcitrantem, in exilium ejecerit, longe secius quam noster Joannes, qui omnia Papæ pedibus substernit, verna Pontificius: Sed nodus hic erat in temporum serie notabilis: Nunquam anteà duo Soles paralleli in eodem hemisphærio occurrerant, duo Patriarchæ de primatu sedis invicem digladientes. Et huic nodo cuneus erat admovendus, Papæ ultro offerri prioritatem à Patriarcha debitam: At quid postulat Eugenius quod Vigilius accepisse potuit ut proprium? aut quid hic recusat Josephus quod sponte obtulit Eutychius? quis non videt hæc commenta male procedere, & mendacia quæ mortalium generi jam diu illuserunt?

σ. ςαυροφόροι, ἄρχοντες τῆς ἐκκλησίας, & ἐξωκατάκηλοι, sunt tria nomina idem significantia, in hac historiâ, & in Ecclesiâ Constantinopolitanâ, quod posteà suo loco patebit.

In Cap. Vicesimum septimum Sect. Secunda.

P. 25. l. 16. Ἡμᾶς τοὺς σταυροφόρους. Ergo noster autor fuit unus τῶν σταυροφόρων, quod hic primo notandum ipse prodit: inter præcipuos Patriarchæ consiliarios, & Ecclesiæ principes, qui quinque tantum numero, quinque sensibus Patriarchæ sunt comparati, ac alio nomine dicti ἐξωκατάκοιλοι, ut paulo anteà subinnuimus, & dicemus prolixius cum erit perventum ad locum in quo noster autor jus suum eleganter & perspicuè disputat.

P. 25. l. ultimâ. Μετὰ τὴν παρασκευήν: παρασκευὴ est omnis dies Veneris, παρασκευὴ τοῦ ὅλου χρόνου ut Græci loquuntur, at cum adjuncto μεγάλη dies Dominicæ passionis καὶ μέγας ἐκκλησιάρχης, qui fuit noster autor, ut postea constabit: Hic senatus constituitur ad examinandum decretum.

In Cap. Vicesimum octavum Sect. Secunda.

Pag. 27. l. 40. *Georgius Scholarius*, qui & postea Patriarcha dictus Gennadius, cujus laudes in initio historiæ Patriarchicæ prædicantur.

Græci multum indignantur ad hæreseos nomen: Nam qui hæc tria observassent, patrum traditiones, Conciliorum Canonas, & super omnia Apostolorum scripta pro hæreticis olim non habebantur, ut ex eorum verbis colligitur: At nunc alia ratio initur: ut qui non à veritate fidei Christianæ, sed à privilegijs Pontificiis, immunitatibus Ecclesiæ Romanæ, & jurisdictionibus Papæ abscedunt, hæretici à Romanis censeantur: Verum ut hic Græci à Romanis hæretici sunt judicati, ita talionem rependit Marcus Eugenicus Ephesi præsul, ad finem hujus historiæ, qui Romanam Ecclesiam hæreticam, Papamque cum omnibus Cardinalibus libere pronuntiavit, reclamantibus Latinis, & plerisque Græcis, præcipuè Isidoro nostro Russensi, & Bessarione Nicæno, duobus Cardinalibus Græcis, sed à Papa posteà creatis.

In Cap. Tricesimum quartum Sect. Secunda.

Quod noster Palæologus Sigismundum adierit, patet ex cap. 12. hujus Sectionis, sed totam historiam hiatus absorpsit, cui hic locus est referendus.

In Cap. Tricesimum quintum Sect. Secunda.

Græci requirunt à Legatis Concilij, præsentiam Papæ ad Synodum, Synodique concordiam cum Papa, & salvum conductum sibimetipsis diversas regiones transituris: quibus postulatis humaniter assentiunt Latini.

In Cap. Primum Sect. Tertia.

L. 2. *Celeberrimus Imperator*: nempe Manuel:
L. 5. *Noster Palæologus*: nempe Joannes.

In Cap. Secundum Sect. Tertia.

P. 44. l. 39. Κανίσκια donaria significant, seu munera, πεσκέσια olim Græcè, σπόρτουλα Latinè, quod etiam nomen in Græciam translatum est: Imperator suos legatos instruit nummis à Synodo acceptis, sed valde tenuibus, nempe aliquot florenis.

L. penultima. *Moldoblachiæ Metropolitano*; In primis capitibus superioris Sectionis ejus historia quodammodo adumbratur.

P. 45. l. 8. *Russiæ Metropolit.* nempe Isidoro, cui Cardineum pileum donavit Papa Romanus cum Bessarione.

In Caput Tertium Sect. Tertiæ.

P.45.l. ultimâ. *Per Magnum Scriniarium & meipsum:* Scriniarius hic seu Chartophylax unus è quinque Crucigeris Michael Balsamon, autori nostro per omnia sodalis conjunctissimus extitit: per quos Patriarcha indignabundus dolorem suum Imperatori exponit, quod se inscio Episcopi Græci, Patriarcharum vicarij à Patriarchis deligerentur.

P.46.l.42. *Sed quod graviori censura:* Diplomata vicariatuum non debent restringi, sed esse liberrima: quâ de re plura in sequenti cap.

In Cap. Quartum Sect. Tertiæ.

P.48.l.14. *Defensor Fidei Palæologus*, qui tamen autori nostro semper displicuit, ut Latinismi ultrà modum studiosus.

In Cap. Sextum Sect. Tertiæ.

Coactâ Synodo seu senatu particulari, Græci inter se agitant, quâ Methodo, ac ordine disputandi, cum Latinis congrediantur.

Georgius Scholarius post Cantacuzenum suam mentem explicat, idem qui captâ Constantinopoli primus fit Patriarcha, dictus Gennadius, de quo videndus Crus. in Hist. Ecclesiast, statim ab initio, & nostra etiam præfatio ad lectorem.

In Cap. Septimum Sect. Tertiæ.

P.51.l.4. *E sancto monte.* Sic nominabatur Athos, in quo Monasteria duo ac viginti florebant, & in iis circiter quatuor millia Monachorum, ut tradit Theodos Zygomala: ingens numerus ac pænè incredibilis, in singulis præterpropter ducenti cucullati habitabant, si justum computum, & æquale omnibus inire liceat: Ut hic illud poetæ referri posse videatur- *Velificatus Athos, & quicquid Græcia mendax- Audet in historiis:* Erant tamen maximâ ex parte omnes singularis sanctimoniæ, & majoris autoritatis quam alij quicunque Monachi per totam Græciam: quia strictiorem rituum & ceremoniarum observantiam retinebant: Unde Nilus iste à Palæologo Joanne repudiatur, quasi minus flexibilis futurus ad suum quem pro virili satagebat Latinismum: quod acriter perstringit in Palæologo noster autor ad ultima verba hujus capitis: Cæterum alter Tarchoniata prænomine Marullus, haud multum infrà hæc tempora, celebre nomen inter Latinos poetas promeruit: Et diu floruit in Italiâ homo græcus, Angeli Politiani æmulus & coætaneus, cum quo maledicentissimas aliquot Epistolas reciprocabat: Cujus etiam extant elegantissimi Epigrammatum libelli: Et plura etiam fortasse edidisset nobilissimi ingenii monumenta, nisi eum amnis quidam in Italiâ solito auctior in vada abreptum undis suffocasset.

In Cap. Octavum Sect. Tertiæ.

P.51.l.43. *Et præcipui vectabantur.* Lacuna est in MS: è quâ parum aut nihil deest præter unum illud Episcopi tertij nomen.

Ibid. l.45. *Constantinus*, qui Joanni mortuo successit ultimus Imperator Græcorum.

P.52.l.11. *Iosephus Monachus:* Joannes Cantacuzenus.

Ibid.l.28. *Sed filium*: nempe nostrum Joannem Octavum, qui revera septimus fuit ejus nominis Imperator, siquidem Joannes 7. filius Andronici solus non imperavit, sed triennio cum Manuele patruo.

In Cap. Decimum Sect. Tertia.

P.53.l.35. *Tum & ipse bis terve.* Ergo noster autor Magnus fuit Ecclesiarcha: In hoc capite de seipso plane & amoto velo agit, & commonstrat quantum ab Italicâ peregrinatione, & Synodo abhorruerit.

In Caput Undecimum Sect. Tertia.

P.54.l.25. *Condelmerius*, Franciscus: docet nos Platina, quem etiam prodit creatum Cardinalem cum Angelotto Fusco autore pacis inter Papam & Columnenses: ac dein Camerarium, cum Sigismundus Italiam veniret à Papa coronandus: quod factum fuit Romæ sexennio ante mortem Sigismundi, anno Eugenij vel primo desinente, vel ineunte secundo; & Christi 1432. triennio plus minus antequam hic Franciscus triremibus præficeretur: Nam dum Græci Italiam versus navigarent, de morte jam Sigismundi fama cepit percrebescere.

P.54.l.44. *Adeo omnia erant pro veris &c.* quam bene etenim Papæ conveniebat cum Synodo, quando Synodales Papæ nepos cum Papæ diplomate, ad pugnam navalem lacesseret!

In Cap. Duodecimum Sect. Tertia.

P.56.l.33. *Quin & Synodales.* Synodici cum Papales in munificentiâ multis parasangis superarent, ut ex antecedentibus hujus capitis palam fit: tamen ubi animadvertunt Græcos in Papam magis inclinare, illi sententiæ applaudunt, quæ neutram partem adire suadebat: ne Synodici soli vapulent, à Græcorum contemptu pariter ac ingratitudine.

In Cap. Decimum tertium Sect. Tertia.

Suadent Synodici, Frater Joannes, etiam & Sigismundus, ne Imperator noster & Patriarcha iter in Italiam susciperent, at illi aures obstruunt: Unde autoris gemitus sequitur in sequenti capite.

In Cap. Decimum quintum Sect. Tertia.

In hoc capite continetur Catalogus præsulum qui Florentinam Synodum constituêre: Et autoris nostri manifestissimum indicium à seipso prolatum. Et quando Marcus Eugenicus, & Bessario creati sunt Episcopi: alter Ephesi, Nicææ alter: nempe post discessum triremium synodalium, quod ni fallor contigit ad an. 1436. exeuntem.

In Cap. Decimum septimum Sect. Tertia.

Tres in hoc capite voces occurrunt admodum difficiles: *Rasa* p.61. l.28. *Ripidion*, p.62. l.23. & *Dibambylon* ibid.l.31. Crusius vertit Rasum cucullum, propter adsutum in superiori parte capitis tegmen: Sed reverà interius velamen corporis erat, cui toga talaris superinduebatur: Monachis, sacerdotibus, etiam & militibus, sed absque cucullis, commune vestimentum: Constantinus in Tacticis, vetuit milites Rasa nimis stricta gestare, ne à liberâ equitandi facultate præpediantur: Et Jeremiam Patriarcham narrat Crusius Eccles. Historia lib.2.cap.21. morti jam proximũ in habitu Monachali expirasse, quod ille μέγα σχῆμα nuncupat: Idem & de Manuele Comneno Imperatore ad annum 1180 memorat Nicetas Choniata, εὑρόντες μοναχοῦ ῥάσα &c. nacti Rasum Monachale detractis vestibus Imperatoriis ac mollibus aspero sago induunt: quasi scenâ vitæ finitâ in mutatoriis, hypocritarum more, quam in propriis sanctiores coram Deo judice essent apparituri: Et salus æterna in

his scenicorum ludibriis consisteret, aut ullo alio indumento, quam solo sanctitatis ac justitiæ Christi veniret comparanda.

P.62.l.32. *Tres forte pyxides*: Sequitur locus totius libri longe difficillimus: quam nisi quis oculis perspicaciter intentis animadvertit, neutiquam comprehendet. Nos ut potuimus periphrase quemadmodum alibi etiam in hoc libro, explanavimus: ῥιπίδιον, apud veteres Græcos proprie significabat flabellum carbonibus excitandis: Sed in sensu Ecclesiastico, & tunc, pyxidem velandis hostiis consecratam, cujus & forma & officium hic depinguntur: Forma fuit Cherubinorum cum sex alis: officium περικαλύπτειν καὶ ῥιπίζειν, quod idem sonat, obtegere, obvelare: utrunque in textu adeo graphicè, ut me ipsius autoris verba in hanc interpretationem impulerint: etiamsi omnes Lexicographi tam veteris quàm novæ linguæ de hac voce altum sileant.

Ibid.l.42. *Tres pyxides in unum., sed eandem & geminam Ampullam prodiere*: Dibambylon vox omnium difficillima, etiamsi de eadem multi multa garriant: Latina vox Ampulla est ejus radix, cujus π mediâ litera in β molliorem degenerante fit Ambulla, & in priorem syllabam, geminationem reflectente bambulla: & Dibambylum dictum fuit, quod gemino ore, seu epistomio supernè hiaret: ut videmus in quibusdam vitreis vasibus, oleum ex uno, acetum ex alio effundentibus: Ampullam ego bigutturem appellarem, aut intergerinam, propter interiorem parietem, utramque alvum Ampullæ discriminantem: Monobambylon, est simplex Ampulla uno ore, & alvo contenta: Tres illæ pyxides reformatæ fuerunt in unum Dibambylon: Id clarum in textu: Delirant igitur Meursius, Juniusque, qui pro conclavibus interiori ac exteriori Monobambylon ac Dibambylon accipiunt: An reformari aurifabri operâ in Conclavia pyxides potuere? an conclavia aris, sacrisve mensis admoveri? Errat etiam Gretserus Jesuita, lib. Comment. in Cod.3.cap.1. p.217. dum Dibambylum cum Lampade confundit: Hic plane λαμπαδούχου diversum est à Dibambylo, nam lampas dum aræ ampullam admovebat, utraque ruinam traxit: Unde noster utriusque Lapsum Ecclesiæ interitui comparat: Et utriusque naturæ explicandæ, vix tota Græcia exhibet luculentius caput: Sed nec impar casus fortuitus in Hadriani sexti Pontificis Maximi vitâ memoratur: quem in Hispaniâ electum ac declaratum Pontificem, cum desiderium incessisset Divi Lamberti cadaver relligiosè invisendi, è quo mandibulam missam paulo ante accepisset: in ipso templo stantem ante aras Pontificem, aliosque Lampas Crystallina subito effracta oleo fœdissimè perfudit: quod in malum omen interpretari non dubitarunt Harioli, & Pontificem brevi moriturum: Et propter effractam Lampadem, & quod primum opus Pontificis à renuntiatione, fuit cadaver inspectum. ἀπλασείοις, Legendum ἀπλασίοις, vel forsan ἀπελασθείοις.

In Cap. Decimum octavum Sect. Tertia.

Continet hoc 18. Cap. Imperatoris immane sacrilegium ad inanem gloriam explendam: Photius fuit is cui successit Isidorus Cardinalis: qui Photius moriens magnam legaverat auri summam Constantinopolitanæ Ecclesiæ, quam hic in profanos usus suos Imperator Joannes convertit.

In Cap. Decimum nonum Sect. Tertia.

P.65.l.2. Ἐμιμουμένους. *In Scena aut pro publico ludionum &c.* Corruptissimus locus si quis alter in toto Codice. In Originali Manuscripto habetur ἐμιμοῦ tantum, transscriptor addidit μένους terminationem participij, quanquam non video in quem usumfructum: μιμοῦ in vulgari linguâ simiam sonat, & quia copulatur cum σκηνῆς & ἀγορᾶς, quamvis mihi non satis constat de syntaxi, sic ut vides transtuli: quasi Canta-

Cantacuzenus dixisset, seipsum non decere in theatro morionem agere, & Patriarcham perstrinxisset, quod infra dignitatem suam descenderet, hæc Imperatori objiciens: qui novit meliora, afferat, & sibi habeat hircum.

In Cap. Vicesimum Sect. Tertia.

Cap.65.l.27. *Nam qui ultra mille aspros annuatim &c.* Estne credibile Episcopum ditescere potuisse ex mille aspris annuatim receptis? quanta est hæc summa? 1000 Aspri 200 Imperiales conficiunt secundum Crusium p.287. circiter 50 libras Sterlingicas: Ergo 1000 Aspri quinquaginta Imperiales. i. duodecim tantum libras Sterlingicas cum semisse: At nunc in Anglia multa sacerdotia ex decimarum proventu plus valent vicies: nec quod sciam ulla infra hanc summam 12. librarum consistunt: Sed jam isti perfidi Puritani ablatis decimis omnia ad steriles pensiones redegerunt: Ita semper vapulat Ecclesia, & semper vapulabit, *Rumpe miser calamos*: Quin & tota hæc largitio Papalis florenorum decem & quinque millium, unum mille & quingentas libras sterlingicas non excedunt: Misella summula pro septingentis hominibus ut in decreto, pro Imperatore, Patriarchâ, tantâ multitudine Episcoporum, & præsulum, & servorum, à remotissimâ Græciâ ad Italiam pervehendis: Sed ante ducentos annos, mira pecuniæ annona, nec minus mira tunc Papæ parsimonia.

P.65.l. ultimâ. *Gregorij pænitentiarij*: hic est ille quem electum Patriarcham in defuncti Josephi locum autumant: de quo plura vide in nostrâ præfatione ad lectorem.

P.66.l.17. *Chartophylacem seu magnum Scriniarium*: Codex habet ἐμῦ τε ϗ χρυσοκεφάλυ per me & eũ qui caput gestat auro redimitum: & primo quidem dubitavi an esset nomen proprium an adjunctum. Tandem repperi Epitheton esse Scriniarij Magni ex Balsamonis Scholio ad Tit.8. Photij Nomoc. & cap.1. Nam licet omnes quinque exocatacæli seu proceres Ecclesiæ quasi Patriarchici Cardinales cluebant, in quorum censu Chartophylax numerabatur, tamen à cæteris in duobus præcipuè differebat: Patriarchalem equum solus Chartophylax jus habuit conscendendi, in quibusdam supplicationibus, & auream tiaram capite gestandi, quam apud se in solemnitates reservabat: unde χρυσοκέφαλος & χαρτοφύλαξ eadem sonant: ut memini me antea alicubi observasse.

In Cap. Primum Sect. Quarta.

Cap. 1. l. 2. Magnam huic supputationi lucem affert Crusius Annot. in Politic. Histor. p.44. nam si 6900 Mundi, faciunt Christi 1391 ut ille asserit, adde è nostro autore 46 annos, & tum 6946 Mundi, erunt Christi 1437, quando noster Palæologus Joannes triremem conscendit Romam navigaturus: Et omnino 46 anni intercedent inter patris Manuelis primam cum Latinis negotiationem, & filij Joannis occæptum cum Latinis negotium: quod est luculentum, & notabile: alter alterum mirificè confirmat Crusius & noster.

In Cap. Tertium Sect. Quarta.

Cap.3.l.1.p.69. *At Callipolin*: Duæ civitates in hoc capite memorantur Callipolis in Thraciæ Chersoneso, hodie Geliboli Turcis, testatur Ortelius ex Leunclavio: altera Madytos sub Metropoli Heraclæa, non procul inde distans: utraque tum temporis à Turcis habitata & Barbaris: Nam anno 1363 Amurathes cum 60000 Turcarum Hellespontum trajiciens Callipolin expugnavit, & Hadrianopolin, in quâ sedem Imperij, relictâ Asiâ fixit: i. septuaginta plus minus annos ante hanc in Italiam

liam expeditionem: & in tantas angustias imperium Constantinopolitanum redegerat, ut fermè ad portas ipsius civitatis Constantinopolitanæ, omnia late occuparet: quæ sola ratio hunc Imperatorem permovit, seipsum, suamque gentem prostituere, ut opem à Latinis imploraret, & nullam acciperet: distat Callipolis Constantinopoli 36 Leucis, si fides Itinerarijs.

P.70.l.29. *Summum inter Barbaros Magistratum quem Supasin vocant*: Non est civilis hic Magistratus, togæ, sed militaris ac belli, & Centurioni seu Capitaneo nostro respondet: cui hujus loci sub ditione tum Turcicâ præfectura mandabatur, fortasse cum aliquot militum præsidio: quod me docuit disertissimus historiarum sui temporis scriptor Episcopus Nucerinus lib. 14. his verbis. Bellerbecho parent Sanzachi, Latinè alarum signiferi, Sanzachis Subasi obediunt, qui centenarias turmas ducunt: Ergo Bellerbechus est equitum præfectus, Sanzachus tribunus vel Colonellus, ut peditum Phacrasa vidend. in Sect. 7. de Cantacuzeno Phacrasa: at Supasus equitum est Centurio, vel si cum Romanis loquimur decurio.

In Cap. Quartum Sect. Quarta.

P.70.lin.50. *Vix in Lemni portum quem Mydrum appellant*: Lemnos Insula olim Vulcano sacra: & μυδρὸς candens ferrum significat: fortasse portus non longe aberat à Vulcani officina: unde nomen acquisivit: uti Insula tota ab illo portu *Stalimine* vulgo dicta, cujus incolæ σίντιοι vocantur ab Homero, ut rectè notat Ortelius ex Eustathio.

P.71.l.49. *Ad Conchream enavigasse Imperatorem*: Centhræa est navale Corinthiorum ad sinũ Saronicum, sacris à literis clara Act.16.16. Sed hic est Insula in mare exporrecta, è regione navalis, à quo nomen fortasse accipit: Cujus insulæ paucissimi meminere præter Plin. lib. 4. cap. 12. à quo noster hic mirifice illustratur. Nam *si hæc* insula non fuisset, quo pacto triremis Imperatoria ab uno latere, Catelanicæ ab alio in conspectæ invicem delituissent?

P.71.l.51. *Methones sinum intravimus*: Methone civitas primaria in Messeniâ Peloponnesi, cujus Episcopus inaugurationem suam à Papa Romano derivavit, de quo plura vide in præfatione nostrâ ad lectorem.

Μετὰ λιτῆς: postrema verba capitis: in quibus Lacunam subinnuit transscriptor, ubi fortasse nulla est, nisi in illâ solâ dictione, quæ debet legi λειτουργίας, aut quid istiusmodi. Sed posteà λιτῆς etiam legitur in Corcyrensi.

In Cap. Quintum Sect. Quarta.

P.73.l.32. Πεσεντζαρίζειν vox barbara significans per ansas utrinque librare, cujus hic illustre exemplum habetur in Patriarcha à duobus Episcopis deducto.

P.74.l.8. Τὴν συνήθη συναπτὴν λέγων, recitans assuetam pro more Collectam: ut Latinis Collecta à colligendo, ita Græcis συναπτὴ à connectendo: tamẽ diversum fuisse & usum & rationẽ utriusque in utraque Ecclesiâ satis intelligit qui Liturgica Cassandri cum Glossario Meursij comparabit: In Græcâ Ecclesiâ duæ erant Collectarum species, Pacificæ duæ & Petitivæ: Pacificæ tantum Collectæ Major & Minor: In tertiâ Majoris clausulâ verba habentur, quæ ineptè à Diacono usurpata hic in quæstionem veniunt: ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου &c. τοῦ κυρίου δεηθῶμεν: pro hac sacra æde, & singulis eam intrantibus comprecemur, Dominum: At quod grave flagitium Diaconi si sic oraverit? nempe quod pro sacra æde preces fuderit in profano præsidis palatio: & vel totam clausulam, vel vocem ἁγίου saltem omisisset: nec alium sensum admittit paragraphus, notabilis in se, nec minus in Gregorij pœnitentiarij nimis sedula satagentiâ, qui acerrimus fuit ardelio in his inutilium ceremoniarum minutiis exigendis, ut ex hoc loco apparet.

In

In Caput Sextum Sect. Quartæ.

P.76.l.5. Et rursus l.10. εἰς λιμένα τὸν ναβαρῖνον : *ad portum promovimus Navarrinum:* Novum nomen, veteris loci: Et Pylum olim Nestoris sedem hodie Navarrinum, Junco portui impositum appellari, nos docet elegantissimus historiarum sui temporis scriptor Paul. Jovius lib.8. Decadis primæ in Epitome, singulari Chartulâ totius libri superstite, quem Herrara in clade urbis inutiliter dissipavit, ut ipse autor narrat: Infortunium vel eo magis nunc etiam deplorandum, quo nobis penitiorem notitiam hujus mutationis abstulit, vetustissimi Pyli, in hodiernum Navarrinum: Nam id P. Jovio in præcipuum laudis encomium debet ascribi, quod præter historiarum munus inæstimabile, per totum fere terrarum orbem accuratissimè, provinciarum, urbium, Insularum, portuum, fluviorumque antiqua nomina, sive corrupta ævo, seu penitus extincta, sic novis adjunctis illustrat, ut quid olim, quid nunc singula dicantur, lectores scientifici intelligant: At illud manifestissime liquet, ex eo quod remanet libri perditi Argumentulo, perspicacissimum historiographum, in loci designatione distinguere: & ipsam arcem Navarrenam, portum arci pertingentem Juncum appellare: illam fortè à quodam Veneto substructionis artifice, hunc à Juncorum multitudine, in ripa nascentium: siquidem utrumque à Venetis tum abstulit Turcarum Cæsar terrâ marique Victor Bajazethes: At noster communem loquendi normam secutus, & minus exactam, utrumque, turrim, portumque in ejus crepidine uno nomine Navarrinum nuncupat: Quanquam nec id dissimulabo, si Strabonem sequimur, mereri potius quemlibet Pylum ferre portus nomen, quam Nestoris Triphyliacum, seu Lepreaticum, cum alij omnes Pyli ad maris Littora jungerentur, & Nestorius triginta stadijs à mari distaret: Verum ista facile diluitur objectiuncula: Potuit Jovius quemlibet Pylum Nestori assignari, propter ejus nobilissimi ac prudentissimi Principis traductam ab historiarum origine, per omnia secula existimationem ac gloriam, vel ipsa ditio Nestoris, ad Alphei ostia, qui ejus terras omnes alluebat, ut refert Strabo, & portum, arcemque Navarrenam excurrere.

In Cap. Septimum Sect. Quarta.

P.76.l.13. *Ioannina* Ortelius dubitat an non sit Joannipolis Bulgarorum, quæ olim Parastlaba dicta, mutavit nomen in Joannipolin, à Joanne Zimisca Imperatore expugnata: At Moscovitæ multis parasangarum millibus hinc distabant: rectius in Epiro locat Sophianus, ac prius Cassiopen appellatam affirmat:

L.29. *Pitzcardius*: ubi sit ille Pitzcardius quærant quibus est otium, & fortasse eorum præcordia crepabunt, antequam repperient.

In Cap. Octavum Sect. Quarta.

P.77.l.7. *Interea Sunis*. Sunis est Latina vox ni fallor, in Græcam transiens, dicta à specie rostri porcini, quam in Antenna exhibet rudens, dum eam mediam interscecat ad Carchesium.

In Cap. Nonum Sect. Quarta.

P.79.l.prima. *Ragusium sinum trajicere*: Epidaurus olim in Dalmatia, Ragousi Europæis, Turcis Dobronichi, ῥαγούσιον Cedreno nuncupatur: Ortelius.

L.12. *Corcyram Melanam*. Multum differt κερκύρα μέλαινα in Ptolomæo, à κερκύρα simpliciter dicta: Prior sita est in Adriatico, nunc Cursoli, vulgo, ut hic à nostro: Secunda in Jonio aut Mediteraneo, nunc Corfu.

In ultimâ l. cap.9. p.79. *Sigismundi de morte*: Sigismundus obijt 9. Decembris asserit Petavius in Ration. ex Platinâ, Cuspin: & Onuphrio: Græci 25. ejusdem

mensis & anni Nativitatem Christi solenniter Methonæ celebravere , & inde ad Corcyram, à qua ad aliam ejus nominis Corcyram navigavere: ita ut totidem dies intercessisse oporteret antequam fama mortis Imperatoriæ , ad eos perveniret de loco in locum migrantes.

In Cap. Decimum Sect. Quarta.

P.79.l.antepenultima. *In Parentzij statione*: Ab hoc Parentzio Græca inchoant concilia hactenus edita omissis omnibus quæ noster ante memoravit: de tractatione, & Basileensium, & Papæ cum Græcis: de Decreto &c. Et quæ hinc sequuntur in iis Concilijs utinam tam essent fidei indubitatæ quam in nostro: Veritas tandem seipsam comprobabit: At ubi terrarum hoc Parentzium? Ptolomæus, Plin. Steph. Ortelius & Leander, in Istriâ ponunt oppidum maritimum: immensa intercapedine à nostro aberrantes: Longe diversum oportet esse locum , forte majori fama non aliunde celebrem quam à Græcorum appulsu, in utroque Concilio tam edito quam hoc Manuscripto.

In Cap. Vndecimum Sect. Quarta.

P.80.l.penultima. *Omnino ad formam Antemensalium* : τὼν ἀντιμινσίων ὁμοίως ἐπιλαβομένων ita Manuscriptus Codex: sed cum ω Legendum τῶν: Venetiarum Dux Legati, ac Senatores, manus manibus intexebant ad instar Antemensalium, cum se corã mensa Domini, in latitudinem expandebant communicaturi: Hic est loci sensus, nec alium ferre potest: Quo non datur alter in hac historia, aut celebrior , aut dignior animadversione, ad Antemensalium ritus demonstrandos novitios an vetustos dicam haud constat , & fortasse perinde est scire, cum quando in Ecclesiam Græcam irrepserint, nemo prodiderit: Certum est temporibus antiquorum patrum D. Basilij, Chrysostomi &c. talis consuetudo nondum invaluerat, vel nomen ipsum indicat μίνσα, vox à Latinis mutuata, cum illi sacram Domini mensam ἱερὰν τράπεζαν semper appellaverint: Multum se fatigat Jacobus Gretserus ad ultimum versiculum Pentadis 5. Codini, ut τὰ ἀντιμίνσια explicet: pleno notarum plaustro è trivijs & Barbaro Meursij glossemate, petito: Ut Jesuitæ semper solent in omnia antiquitatum monumenta animadversionum gerras quam plurimas comportare: Quin & alio convitiorum plaustro invehitur in Doctiss. Junium: quod is vel mutire ausus sit de Antimensalibus, ipsumque Junium, ut contemptibilem & ἀπαίδευτον proscribit, ac Junij commentaria ut Æsopi fabulas: Sed quid? an Junius plus minusve dixerit, quam ipse Codinus ? Cujus hæc sunt verba: ὁ ἄρχων τῶν ἀντιμινσίων, εἰσάγων τοὺς εἰσερχομένους εἰς ἁγίαν μετάληψιν : inducit præfectus ad sacram communionem adventantes: Quid igitur nobis cum Antemensalibus pannis, in frusta dissectis, operimentis altarium ? Quin & ipse Gretserus fatetur in fine Capitis Antemensiorum præfecto etiam hoc incubuisse, ut corpus Domini accepturos, ad communionem induceret seu deduceret: At hoc tantummodo debuit Gretserus explicuisse, si Codinum rite illustrasset, cujus totus textus in hoc unum recumbit: nihil ille de fragminibus panni, de altaribus consecratis, vel non consecratis: Sed ad rem: Uterque erroris est manifestus: Junius putavit præeunte præfecto hos Antemensales ad mensam explicari: cum hic planè contrarium cernitur: non præivit præfectus Antemensijs, sed in eodem agmine stans medius ut hic Dux inter suos, omnes simul in latus dispositi, gradatim ad mensam processerunt : Gretserus vero errat multipliciter: primo, quod putet ea quæ descripsit Antemensia, ad illius præfecti curam pertinuisse, quod est falsissimum: Omnia ornamenta Ecclesiæ sub custodiâ Magni Sceuophylacis reponebantur: Secundo, Gretserus confundit duo vel tria nomina , quæ invicem ne referuntur quidem; ὁ ἀντιμίνσιος, τὰ ἀντιμίνσια, οἱ ἀντιμίνσιοι, primus erat

præfectus

ræfectus ille, cujus totum officium communicantes ad Eucharistiam disponere t illic in Codino & hic in nostro: οἱ ἀντιμίνσιοι qui sic ab illo præfecto disponebant ır: at τὰ ἀντιμίνσια seu penitus diversa, opercula altarium ut Citrius, Cabasilas, alsamon: Ergo hic τῶν ἀντιμινσίων fit à Nominativo ἀντιμίνσιοι, in nostro pariter c in Codino, & non ab ἀντιμήνσιον ut Gretserus voluit: Nam & Codinus mirificè ostrum illustrat, & noster Codinum.

In Cap. Duodecimum Sect. Quarta.

P.82.l.7. Πεζικά proprie sunt aviculæ stercorariæ, quæ alis minus utuntur, ut Gallina, pullus: &c. idem quod frequentius usurpatum à Græcis barbarisantibus πεζύνια: ἀηδόνιον, νεοσσὸς, πεζύνιον.

In Cap. Decimum sextum Sect. Quartæ.

P.87.l.32. *Quæ cuncta nostris è fanis expilata:* Omnes pretiosos Lapillos in Imagine D. Marci è quodã Monasterio Constantinopolitanó abreptos fuisse cum urbs caperetur à Latinis noster hic affirmat: Dandulum quidẽ Venetorum Ducem cum Balduino conspirasse contra Alexium tum temporis Imperatorem proditum est: sed an is hæc opulenta κειμήλια abrepta Græcis Venetias comportarit nec ne scrutandum relinquo, quibus est otium.

In Cap. Decimum septimum Sect. Quarta.

P.88.l.ult. *Adeò ut si nostri ordinis tres:* Magnus nempe Scrinarius Balsamo primus, secundus Bullota seu Sigilli custos, tertius noster Ecclesiarcha Magnus, omnes tres insensissimi semper Latinis & rebus Papalibus.

P.89.l.23. D. Georgij Martyris manum ut germanam Venetijs monstrabant Monachi, cum ipse Martyr vivicomburio perierit: O quæ nunc ut olim istiusmodi præstigiæ ac ludibria relliquiarum, per totum Christianum orbem ostentantur!

In Cap. Decimum octavum Sect. Quarta.

In duos Magnates severè detonat Patriarcha, quod appropinquantes ad altare, pileos jussi capitibus non auferrent, insipidorum rituum nimium pertinax: & illi non minus justè ferociam Patriarchæ retundunt, & benedictionem spernunt.

P.90.l.30. Καὶ τὴν γλόντζαν περαμεινάντες. Glontza est vox citerioris Græciæ satis barbara, vel forsan ipsius Italiæ, nec minus tamen degenerans ac impura: Gheluzza Veneti abyssum appellant: Et non est dubitandum quin noster autor per hoc nomen significare voluerit, quod vulgo dicunt Golfo di Venetia.

In Cap. Decimum nonum Sect. Quarta.

P.91.l.antepenultima. *Pro dimidio divitiarum &c.* Hic Patriarcha philodoxus, & rerum suarum plus æquo æstimator, præfert aliquot pateras & candelabra mediæ opulentitati Venetiarum; quo fortasse dicto potuit illud Poetæ occinere. *Sic magnis componere parva solebam stultus ego*- Notanda tamen venit elegans phrasis, & Demosthenis ævo non disconducens ἡ ὕλη μου χρεωστεῖ τὸ ἥμισυ τῆς Βενετίας, Mea supellex caret dimidio Venetiarum, ad verbum, Ergo uni dimidio sufficienter æquivalebat alteri deficiebat: Et χρεωστεῖ quod careo sonat proprie, hic habere significat ex consequenti, dum caret uno dimidio, habet alterum, & sensus revolvitur ab eo quod non habet ad id quod habet.

P.92.l.16. *Angarium conspicimus:* Nos Angarium seu cursorem publicum ex-

posuimus quod in textu habetur καιχινδιν: de qua voce omnes ad unum lexicographi silent, stupentque: at καρρεγω habent pro eodem: sed ab Idiomate Hispanico, unde citeriores Græculi suum καιχινδιν tanquam diminutivum procul dubio deflexerunt.

L.22. *Ejusque pedem exosculetur:* De pede Papæ exosculando discursus hic incipit, per aliquot capita prolixè continuatus, sed nec lectu indignus, nec inconcinnus.

L.34. *Ita ut cum adhuc Venetijs moraretur:* Patriarcha hæc dixit cuidā Papæ intimo amico, æqualitatem fastigij cum Papa sibi inaniter somnians: sed longe hominem fefellit ratio: nec enim multo majorem dignationem à Papâ est sortitus, quam ab heris emptitij vernæ; Vel ut in suâ facultate exemplum proponam: quam illi Episcopi titulares, quos omnibus bonis exutos Turcæ ab Oriente mendicatum indies transmittunt in Europam.

In Cap. Vicesimum Sect. Quarta.

P.94. l.35. *At Bisconsules statim insecuti oscula libavere:* Hic duo se offerunt notanda: Primū, Episcopos Magnatibus Laicis semper præferri: Episcopi à Patriarcha Legatis Imperatorijs præcedunt: primi intrant, salutant, exosculari etiam rogantur Episcopi, sed negant: Secundum, Quod Episcopi renuerunt obstinatè, id admiserunt Magnates Laici, fortasse in odium ipsius Patriarchæ, cujus anteà benedictionem levi objurgatione contacti spreverant: ut suprà: Sed multo magis ob æmulationem & invidiam ergà collegas Episcopos: ut diversi judicio ab Episcopis videantur. Nam hoc certissimum est: Citius undis ac igni conveniet, quam Laicis Magistratibus ac Ecclesiasticis: Vidimus nuper in Anglia, & vidimus & sensimus, tremendo & fatali exemplo, nostrorum Trojugenarum odia in sacras infulas.

In Cap. Vicesimum secundum Sect. Quarta.

P.96. l. ultimâ. *In summitate coccineis capitellis ad instar pileorum &c.* χάσδιον seu χασσίδιον est pileus qui non exurgit in cacumen ut galerus: qualis fuit καταῖτυξ in militiâ Homericâ, depressum genus galeæ, & sine cristâ: Φακεώλιον surrexit in turbinem vel elatum fastigium, plane contrarium χασδίω, quod nihil ultrà capitis peripheriam efferebat in sublime: Insignis est locus in Achmetis Onirocriticis cap. 226. ad utriusque differentiam monstrandam, de quo vide Meursium in Φακεώλιον: Hic mirificè exprimitur χασδίυ formâ, dum pro capitellis in summo vertice baculorum ponitur, humilibus, rotundis, & ad naturam pileorum depressis.

P.97. l. penultimâ. *Nostra suppedanea,* σωπίδιον vel σουππίδιον, Latina vox, scabellum pedum significat: In Synodo Florentina quæ extat: ἐκάθισεν ἐν σουπιδίῳ, ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς, χωρὶς δημήτριος· οἱ δὲ ἄρχοντες οὐκ ἐν σουπιδίοις, ἀλλ᾽ ἐν τῷ πατώματι: Concessum fuit Imperatoris fratri Despotæ Demetrio in Suppedaneo sedere, dum alij Principes in pavimento discumberent: Et ferme perinde erat in pavimento sedere ac in Suppedaneo, sellâ tam vili, abjectâ & humi depressâ: aliâ voce dicebatur ποδαρίκλιον, cujus etiam meminit Eustathius.

In Cap. Vicesimum quartum Sect. Quarta.

P.99. l.27. *Æstivus pepilio:* καὶ τὸ Διβάριδολον: multa in superioribus de hac voce, & à vera radice derivavimus ampullæ: plurimi tamen malunt à velo quasi dibam velum, in quibus Meursius, sed quavis aliâ conjecturâ in hac quam maximè delirus & infœlix: at in hoc loco omni dubio procul velum significat umbratile: non quod ab illâ origine deducitur, sed propter similitudinem: illud enim velum, dum ut umbram arceat, à conto longiori supra capitis fastigium explicatur, incurvum

im & camerarum fornicem repræsentat, dum rursus ad conum reducitur; vel ipsam lagunculam aut ampullam.

In Cap. Vicesimum quintum Sect. Quarta.

Descriptionem suggestuum, & throni papalis hoc ac sequens capita continent. P.101.l.17. οὐρανὸν καμυχίνον: dictio barbara & abstrusa, rara, incognita: καμῦχα & proprie pannus à pileo Patriarchæ per ejus dorsū defluens: ipse pileus καλυμμαύχιον vocabatur: pannus seu serici ab interiori pilei parte, ad instar veli muliebris dependens καμῦχα & alia voce καμιλαῦχο ut vult Crusius statim ab initio Ecclesiasticæ historiæ: hinc καμυχίνος adjectivum: tanquam Camuchá vel ad instar Camuchæ à summo laqueari deorsum fluitans in incertum ac indeterminatum.

In Cap. Tricesimum Sect. Quarta.

P.108.l.1. *Sed & hic summam occasionem &c.* Crucigeri quorum è numero noster autor unus erat, in hoc Capite, primò sedis prærogativam, deinde & suffragia ferendi facultatem sibi ademptas conqueruntur: Patriarcha passim suo jure emunctus, facilius in suorum privilegijs, se imminutum pati potuit: Homo nihili ac fungus, & ad Patriarchale fastigium, non alia de causa evectus ab Imperatore, nil nisi Latinismum somniante quam ut ductulis esset, in quamcumque formam, Imperator ipsum tunderet: Verum hic longe maxima & suprema autoritas consiliariorum Patriarchæ depingitur: Qui quinque tantum numero sedebant ante Archiepiscopos & Metropolitanos, Patriarchæ proximi: & his tribus nominibus gaudebant, ἀρχόντων, σταυροφόρων, ἐξωκατακοίλων: quæ omnibus quinque communia idem significant: Crucigeri sunt dicti non à consuetudine gestandi crucem in missis solennioribus, sed ob crucem vestimentis adsutam honoris causa, & ut ab aliis Canonicis distinguerentur, ut nos antea diximus alicubi: At major difficultas latet in voce ἐξωκατακοίλων: de qua multi multa, sed pauci rem acu tangunt: alij quod in vallibus urbis habitarent ἐν ταῖς κοιλάσι, alij quod Patriarcham monitis permulcerent à verbo καταικηλεῖν: Gretserus quasi ἔξω κατακοῖτες dici vult, quod extra dormiunt & non in Patriarchæo: meræ conjecturæ & insomnia: primitivum nomen ab initio fuit ἐξωκατακέλλιοι, cujus terminatio jam est corrupta in κοίλοι vel κῆλοι à barbaris, & vulgo Græcorum: Ἔξω quod extra thronum Patriarchæ sederent, sed omnino primi & proximi: & κατακέλλιοι Residentiarios significat, κέλλη & κελλίον sedes domuncula, unde κατακελλίοι ut dixi Residentes aut Residentiarij. Canonici Residentiarij Magnæ Ecclesiæ, Patriarchæ præsto à Consiliis, & proximi loco: Quin ut in nostris olim Cathedralibus Ecclesijs, certus erat Canonicorum Residentium numerus, ita hic Constantinopoli, licet non idem qui hic, nec idem in omnibus nostris: Atque ut in nostris inferiores præbendæ aliquando eligebantur, ad supplendum numerum Residentiariorum si qua occasione vacaret, ita hic usuvenit: Manifestum habetur exemplum Protecdici in hanc classem electi à Georgio Xiphilino Patriarchâ, sub imperio Alexij Comneni: Quæ sola ratio esse perhibetur, cur Codinus in primâ Pentade sex numerat, respiciens ad antiquum numerum, non ad hunc novum à Xiphilino introductum: Nec minus luculentum est hoc secundum in nostro autore exemplum, qui Ecclesiarcha dum tantum esset ultimus quinarij Decanalium, ad primum quinarium, & ordinem exocatacœlorum ascitus est: Non quasi unquam sex aut septem essent, nam exocatacœli quinarium numerum nunquam superabant, sed unum aliquem, cui vacuus fortasse locus magis ex legibus Ecclesiæ debebatur, præteribat Patriarcha quisquis ille fuit, cum nostrum eo dignitatis vocaret: Et unus ex iis spe decideret & voto, cum Protecdicus eligeretur: Quare certum est Codinum non satis animadvertisse quid scriberet, cum sex pro quinque Residentia-

rios Patriarchales numeraret: Nec minus certum est hunc Patriarcham ut ignavam bestiam de honore suo ac dignitate infinitùm cecidisse, cum consilij intimi jura ac privilegia, tam antiqua, sancta & veneranda, à Græcis pariter & Latinis corrumpi permitteret atque abrogari.

In Cap. Tricesimum primum Sect. Quarta.

P.109.l.16. *Quin & hoc insuper adjecit memorabile dictum*: nempe Gregorius pænitentiarius, & dictum exhibet Reformatis apprimè animadvertendum: qui missificationibus interesse, hostias elevatas geniculando adorare pro nihilo ducunt: In templo pro Pontificijs, extrà templum pro Reformatis haberi volunt: quod si non sit flagitium summè Idololatricum, larvatam esse hypocrisin ac dissimulationem Deo hominibusque abhominandam nemo denegabit: At hic noster bonus Gregorius, qui nunc Christum noluit in templis Latinorum colere, posteà totus transijt in Latinum, peritissimus dissimulandi artifex, & promus condus Unionis, una cum conterraneis Bessarione Nicæno, & Isidoro Rossensi.

P.110.l.19. *In quarta feriâ Magnâ*: τετρὰς sive τετράδα in Nominativo feria 4. nempe dies Mercurij in singulis septimanis per annum integrum, quâ jejunabant Orientalis Ecclesiæ viri, ut in Veneris quam παρασκευὴν vocabant: εἰ ἐστὶ τετράδα ἢ παρασκευὴ; in Canonibus: at solus Mercurius ipsum Paschatis diem antecedens, τετρὰς vel τετράδα μεγάλη nuncupabatur.

In Cap. Primum Sect. Quinta.

Metropolita Sardium Ferrariæ moritur & sepelitur: à quo moribundo cum vicariam potestatem, quam ab Hierosolymitano solus acceperat, Græci obtinuissent & tradidissent Monembasio, acquievit Cyzicenus, quia tum Monembasius locum non anticipavit Cyziceno, vicarius tantum ultimi Patriarcharum.

In Cap. Secundum Sect. Quinta.

P.114.l.12. *Modo duo curaret præstari: expungi vocabulum &c.* An hæc duo levia putas Marce Eugenice, & factu facilia? Citius Pontifex Maximus tiaram triplicem ipse amitteret, citiùs rerumque omne genus, æternis tenebris damnatum cuperet quàm alterutrum concedere.

In Cap. Tertium Sect. Quinta.

P.116.l.a. Ἰαγαρουσιὰς, καὶ συνεχώρησεν καὶ οὕτως: Fortasse hic unum nomen omittitur alterius Nobilis: alter pluralis numerus cum hoc uno Jagari non satis bene convenit.

In Cap. Quartum Sect. Quinta.

P.117.l.pe. *Nonnulla media excogitarunt*: Fortasse hæc historia eruendi media ad quam collimat Cardinalis, ab aliquot superioribus seculis petenda est. Michael Palæologus, ut Pontificis ope Gallorum arma averteret, quos contrà ipsum Balduinus concitârat, scripsit ad Papam, de uniendâ Græcorum cum Latinis Ecclesiâ, sub tribus capitulis quæ narrat Gregoras lib. 5. sub initio: Erat tum Chartophylax Beccus, vir magnæ æstimationis: quem cum Michael in suam sententiam pertrahere cuperet, misit ei jam in carcerem conjecto scripta Blemmydæ, ad dogmata Latinorum confirmanda digna; quibus serio perpensis Beccus à religione Græcorum in Pontificiam migravit. An hæc scripta Blemmydæ & Becci intellexerit Cardinalis, concordiæ futuræ nunc media haud scio: Sed quam male cesserit Michaeli negotium, & suis, qui desiderant scire consulant Gregoram fusius, nostramque præfationem.

In

In Cap. Decimum Sect. Quinta.

P. 125. l. 31. Ἀπελέγοντο τὴν ζωήν: ita Thucidides lib. 1. animum desponderunt, & omnem melioris conditionis spem: Græci in Italiâ, famâ Amurathis Constantinopolin obsessuri perterrentur. Cujus filius Mahometes post quindecim aut circiter annos, circà eandem anni tempestatem civitatem expugnavit:

P. 126. l. 6. Ἔστειλε τὸν Φιλανθρώπινον τὸν διεύμετον: Notandum hunc dictum fuisse Alexium Lascarim Philanthropinum, cui librum de Synodi Florentinæ successu, & de processione Spiritus Sancti, Græce Latineque conscripsit Bessario Cardinalis, ut hoc semel in universum observemus:

In Cap. Vndecimum Sect. Quinta.

P. 127. l. 22. Πεντήκοντα ἄσπρους: O profusam Liberalitatem! 40. aspri unum Imperialem seu Thalerum æquabant: 50 Aspri Thalerum unâ quinta parte superabant, & circiter tres florenos conficiebant: Ergo periclitanti de summâ rerum patriæ, quatuor Archiepiscopi Græci, triremibus instruendis & conscribendis militibus in subsidium non ultrà 12. florenos, aut 5. Imperiales poterant simul elargiri: Nec tamen id eorum parsimoniæ, aut avaritiæ, sed inevitabili paupertati attribuendum fuit: Verum de eadem re audiendus Bessario Nicænus, cujus verba mox sequuntur, obstupescenda magis, an non credenda nescio.

P. 127. l. 26. Ἠγὼ δὲ ἐδούλευσα τῷ καλογήρῳ μου: Meo Monacho i. mihimetipsi ut Monacho subservivi, vel meo Monachatu perfunctus sum: Modus loquendi elegans & Metonymicus: de se uno, tanquam de se & alio: & sensus est: Cum Monachus vixissem annis ter septenis, sacris ordinibus imbutus, & Confessionibus audiendis adhibitus, repperi me in tanto spatio ultra quadraginta florenos nihil lucratum: Cajetanus igitur jure optimo in historiâ Concilij Tridentini Luthero adblandiens Bessarionem ex paupere Calojero, factum Cardinalem asserere potuit: Quam vocem Caloiero in Italico textu, noster vulgaris translator Brentius, cum non satis intellexisset, reliquit omnino intactam, nec exposuit: Utcunque ex hoc loco nostri autoris dictum illud Cajetani illustrationem accipit, & lucem multiplicem: Primo si tam diu vixit Monachus, tum bene provectæ ætatis erat, cum Italiam adiret, inter cæteros patres Synodi Florentinæ: Et tamen duravit ad Xysti quarti papatum, intervallo quod ejus tria septennia ferme duplicavit: si vera sint quæ de Bessarione memorantur: Nempe Paulo secundo mortuo ad annum 1471. cum tres summæ autoritatis Cardinales mitterentur ut Bessarionem Pontificem salutarent, prohibiti à Nicolao Perotto Siponti Archiepiscopo, retro abiere stomachabundi, statimque suffragia Xysto detulere: Quo repente renunciato, adoratoque Bessarionem dixisse ferunt: Hæc tua Nicolae intempestiva sedulitas & tiaram mihi, & tibi galerum eripuit: Secundo, etiamsi tam diu vixerit abjectæ conditionis Monachus, nihilominus posteà ad invidendas opes, & honores aspiravit, evectus ab Eugenio in Cardinalem, & post Paulum proximus electioni in Papam.

L. 36. Κούπα potest etiam fortasse pro Calice sumi: Sed Bessarionem haud quaquã putarem, nec Monachum, nec Episcopum tot calicibus abundare, virum sobrium, ac alijs opibus destitutum: Satius mihi visum est, ad propriam vocis significationem respicienti, κούπας doliola, vel vasa rerum necessariarum vestiumque reconditoria interpretari.

In Caput Duodecimum Sect. Quinta.

P.128.l.26. *Ἁρματώσωσι* vox est barbara, & citerioris ævi: *ἁρματοῦν* est armare, à Latino Arma.

P.129.l.46. *Diripique permisit à Nicolao Picennino*: Hæc omnia aliter Platina in vitâ Eugenij dum narrat, confundit & multipliciter peccat: Primo trepidatum à Papa ob hujus Picennini violentam grassationem Romæ, ad exordium papatus sui, nempe ad Christi 32 vel 33 suprà quadringentesimum & millesimum, diu ante vel Ferrarianum vel Florentinum Concilium, atque à Româ Pisas ac inde Florentiam aufugisse Papam: Secundo captum Forum Livium, Imolam, Ravennam, Bononiam, non antequam Florentiam Papa Concilium transtulisset, eoque venisset sessum ut apertè pronuntiat: quod huic nostro planè adversatur: Platinam autorem siccum & strigosum, sæpe verba, sæpe sensus, multoties rerum experientia, nonnunquam integritas destituunt: Et quod magis miremur, nunquam lapsus est gravius quam in Eugenij vitâ, sub cujus temporibus floruit, carus Bessarioni & Nicolao Sipontino: Nam in Paulo secundo, quarto Pontifice ab Eugenio Platina cessit foro: Cujus hallucinationes in Eugenio posteà prodibunt in lucem.

In Cap. Decimum tertium Sect. Quinta.

P.131.l.31. *Ioannem Hispanum*, Joannem de Ragusio ordinis prædicatorum, in Sanctâ pagina Magistrum Crusius vocat pag. 185. Nos alicubi anteà Scriniarium Apostolicum appellavimus, cujus frequens apud Binnium mentio.

P.131.l.penultimâ. *Nam ut tua sublimitas articulum enodavit*: Hic Cardinali videtur cedere Ephesius, ut anteà ejusdem rogatu scripsit ad Papam: qui nihil unquam per totam Synodum Latinis cessit aut concessit, rupe durior ac silice.

In Cap. Decimum quartum Sect. Quinta.

P.133.l.1. Ὁ *ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως*: Non vult de sacro Consistorio Gretserus intelligi, sed de nescio quâ sacrâ statione: quasi inter *στάσιν* & *κατάστασιν* nulla esset differentia Byzantinis: Lingua Græca non exhibet aliam vocem quæ Consistorium significantius exprimit, quam *κατάστασιν*: At quicquid dixerit Junius verum vel falsum, Gretserus instituit lacerare, quasi nihil ultrà pensi sibi proposuisset, quam Junium confutare, de ipso Codino illustrando supinus admodum ac negligens: Verum advertendum imprimis multum interesse inter *τὸν ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως*, quē Junius & posteà Gretserus explicant ultimum in Codini tertiâ Pentade, & hunc *γραμματικὸν ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καταστάσεως*: Prior præfectus Consistorialis, seu Capitularis cluebat, ubi senatum Patriarcha suum celebrabat, monebat adesse Consistorio qui debuere, & alia procurabat ad Consistorium Patriarchale spectantia: etiam & juxta altare strepitibus compescendis præponebatur, dum Missa fieret, ut illic Codinus: nam quamvis Constantinopoli Ecclesiastica officia, ad mirabilem ambitionem multiplicarentur, tamen uni sæpè officiali duo vel tria in locis diversis præstanda incubuere: At noster hic Grammaticus tantummodo erat istius Consistorij Notarius publicus, cui describendum fuit, quicquid ibidem Patriarcha suis dictaret aut injungeret:

P.133.l.40. *De Sancto Macario qui Cranium aridum*: Substiti aliquantisper cogitabundus, & in hac historiâ miratus sum duo: Primo quid M. Ephesino conduceret confutanti Purgatorium, Cranium à mortuis loquax, cum eandem historiam Romani afferant ad Purgatorium stabiliendum? Historia proculdubio ab utrâque parte posset applicari, si his anilibus ulla esset adhibenda fides: Et Ephesij ratio fundata est, in valde subtili Argumentatione: Nam utrique tam Græci quam Latini vivorum preces aliquo modo defunctis prodesse putaverunt: Et in hac opinione multifarius

sarius est Patrum consensus, à sola caritate ergà suos, quibus post mortem omnia austa voverunt profectus: Sed mortuis in genere tam in regnum cælorum subductis, quam damnatis in Inferno, utistud Cranium S. Macario garrire visum est: Putas filium tuum maculis inquinatum decessisse? da ipsi sua ut se detergat; Putas in ustitia abiisse, præbe tua ad retributionis adjectionem: inquit Chrysost. Homil. 33. n Matth. Et Augustin: Enchiridio ad Laurentium Cap. 110. Sacrificia altaris pro valde bonis, gratiarum sunt actiones, pro non valde malis propitiationes, pro valde malis non ut sit plena remissio, sed tolerabilior damnatio: Cum igitur apud omnes tam Græcos quam Latinos opinio reciperetur pro mortuis in genere, vivorum suffragia valere, tam in cælis quam in inferis, & tantum in cælis quantum in inferis (hoc est nihil omnino ut existimo ego) noster Ephesius exinde ivit probatum, non dari locum apud inferos à damnatis distinctum, quod Purgatorium dicitur: Voluit istos parietes intergerinos, & fictas Concamerationes, inter tormenta sperantium demoliri: idque merito: Nam si in genere tantum valere antiqui patres censuerunt, de Purgatorij conclavibus, aut animabus redimendis nunquam ne somniarunt quidem: Secundo, miratus sum cur Imperator id suadeat Ephesio, ejiciendam esse è scripto suo Sancti Macarij historiam ut non satis probatâ autoritate subnixam, quando eam Joannes Damascenus commemoret in sermone de mortuis adjuvandis: An Damascenus Græcis contemptibilis tanquam malæ fidei vadimonium, cesserat foro? aut Imperator in Damasceni paginis non esset admodum versatus? Sed quare tum Imperatorem Ephesius in lucem clariorem non revocavit? Proculdubio nullus unquam vixit inter Græcos Damasceno celebrior: Sed hinc libet conjectare, quod mihi nunc venit in mentem: Tractatum istum Damasceni de mortuis, inter cætera ejus opera non fuisse receptum in usum Orientalis Ecclesiæ, quamvis magni faciant Romani ut fœtum verum & genuinum. Et hæc de Sancti Macarij Cranio.

In Cap. Primum Sect. Sexta.

Capite primo Græci circumscribuntur captivi. Secundo Imperator feras venando captat, in Monasterium extrà urbem digressus, & Patriarcha interea ad Pontificem cum suis invitatus lautitie fruitur Papali.

In Cap. Secundum Sect. Sexta.

P. 143. l. 31. Ἀσημοχεράφυ καθημδρυ &c. ἄσημον est argentum non signatum, nec receptum ut Moneta in usum publicum: quod & nomen ipsum indicat: at ἀσημογεράφ☉, haud temerè leges alibi, vide locum difficilem & perpende: ἄσημα hic sunt omnia vasa argentea, quibus Papæ famulabantur domestici, & in abaco Papali, ad magnificentiam reposita: & ἀσημογεράφ☉, cui ea custodiendi cura præficiebatur, ut puto. Ταλιέρη vel ταλιερίον, quadra vel Orbis ab Italico, tagliere: κυφέτα Confecta, vox plane Latina, quam Meursius in Glossario non aliâ autoritate dilucidat, quam nostræ Synodi Florentinæ vulgaris, & in eodem argumento Papæ tractantis Græcos: ϗ ἐποίησεν διάκρισιν ἡμῖν κυφέτα, adeo à nostro non discessit Concilij vulgaris autor, dum veritati studuit.

In Cap. Quartum Sect. Sexta.

Totum hoc caput longiusculum nihil aliud complectitur præter insignem nostri Palæologi tergiversationem ut nimio deditus venatui suorum monita spreverit, ad Synodalia adhortantium: Cujus alia ratio reddi non potest quantum auguror, nisi quod mente ancipiti, inter duos Papas raptabatur: Primo enim

Basileensem Synodum abjudicârat, ut Papæ adhæresceret, & nunc cui se potius adjungeret non poterat non dubitare: Cum ejusdem anni eo ipsissimo mense, quo suis cum Græcis triremem conscenderat petiturus Italiam, Basileenses alium Papam elegerint, Amadæum Sabaudiæ ducem: qui & sequentis anni, eodem mense quo Joannes exijt in Monasterium coronatus fuit, instigante plurimum Basileenses Philippo Genuæ Domino, ob singulare odium Eugenij, & amorem soceri sui Amadæi, ut Platina refert: Et Amadæus novenni Pontificatu potius Eugenium biennio supravixit, à Nicolao 5. Eugenij successore, in purpuratorum procerum ascriptus ordinē: Ita ut quis legittimus pontifex Eugenius an Fælix, aut cujus causa potior, aut quo sua incæpta verterentur, aut quid fieret in tanto Latinorum schismate, de Græcorum cum Latinis unione, sæpenumero secum proculdubio ambigeret: Quanquam etiam in gravissimis negotijs, noster Palæologus soleret, animi laxandi gratiâ, voluptates intemperantius admiscere, & per intervalla quandoque indebita: Vir egregiæ indolis ac Minervæ, strenuus in bello, si quando Marti vacaret, sed præceps in suam sententiam, & inter voluptates consiliorum incapax: Ante aliquot annos Musthaphæ partes contrà Amurathem Joannes noster foverat: Et dum Præconnesi in Propontide nescio quas copias pro Musthapha conscriberet, in turpissimum amorem incidit Virgunculæ, filiæ cujusdam sacerdotis: ibidemque cum novâ Amasiâ tam diutinum tempus trivit, dum Musthaphæ spes & res funditus interirent: καὶ οὐκ ἐν δέοντι παρεγένετο inquit Chalcocondylas lib.4. ab initio: Sed ea erat Joannis in illicitos amores proclivitas, ut omnem maluerit fidem violari, cælum terramque confundi, quam ut non indormiret alienis amplexibus, oblitus juris humani ut loquitur Petronius, sed à Joanne ad Eugenium in sequenti Capite revertamur.

In Cap. Septimum Sect. Sexta.

Heracleensis in hoc capite, Nomophylax cum fratre Ephesio infamis *otij pertæsi*, & tergiversationis Imperatoriæ venatibus enormiter prolixæ, se subducere in patriam cogitabant, & ab ipso littore naves jam conscensuri revocabantur.

In Cap. Nonum Sect. Sexta.

Nihil potuit ingeniosius excogitari, ne à multitudine suffragiorum in generali Concilio obruerentur, quam quod hic proposuere Græci: ut partis unius in suâ gente & apud se suffragia acciperentur, & alteri in suâ gente æquivalerent: & non simplicis numeri, aut singulorum capitum, sed totius partis seorsim ratio proportionis iniretur: Quantum enim incrementum rei Pontificiæ & orbi Christiano detrimentum pepererint in Synodo Tridentinâ novæ subinde Episcoporum subvectiones, & suffragantium creatorum ascititia multitudo, nemo non vidit qui istorum temporum historiam, à patre Paulo literis insigniter consignatam, vel primis labris degustavit: At noster Palæologus fraudulentus, & in ruinam suæ gentis præceps, cum Papâ nihil super hac re communicavit, ut post unum aut alterum capitulum sat evidenter patebit: Et tamen ut concessam sibi à Papâ autoritatem usurpavit, sed in suorum omnium perniciem: Suos enim in omni articulo dirimendo ad suffragia sic coegit, ut ad Latinorum dogmata pertraheret: Et si quis ferre suffragium renuisset, prout ille destinârat, ad Latinorum opinionem amplectendam, vel mulctavit suffragandi jure in posterum, ut nostrum autorem, cæterosque Crucigeros, vel odio plus quam Vatiniano prosecutus est, quod per totam hanc abundè & multifariè liquebit.

In Cap. Decimum Sect. Sexta.

Hæc Confabulatio Gemistij cum Imperatore in Insulâ Peloponneso referenda est ad hujus historiæ primordia quæ extant, nempe ad quartū caput Sectionis secundæ, vel

vel potius primæ quam habemus , ubi de Imperatoris è Peloponneso reditu fit mentio.

P.156.l.14. *Quod facere instituimus Imperatori non arridebit:* Egregiè hic cum nostro autore dissimulavit Patriarcha, quasi Imperatoris invidiam in se concitaret, quod Archiepiscopos ad consilium intimum accerseret, & Imperator nollet: Cum revera in hoc conventu cum suis, nihil præter utriusque infamiam agitur : Etenim & Imperator & Patriarcha magnificâ celebratione rerum ab ipsis nunquam gestarum cætum suorum ludificant.

In Cap. Undecimum Sect. Sexta.

Insignem fraudem, & plus quam Sycophanticam nequitiam Imperatoris simul & Patriarchæ hoc sequens capitulum produnt.

In Cap. Decimum tertium Sect. Sexta.

Ad finem πρεσβεντζιάλιος ὁ Ἰωάννης noster hic habet , at fortasse rectius cum ὀμικρὸν: Synodus Florentina de eodem: ἐξελεξάμεθα τοὺς παρόντας δύω διδασκάλους τόν τε πρεσβεντζιάλιον φρᾶ ἰωάννην, καὶ τὸν φρᾶ Ἀμβρόσιον.

In Cap. Decimum quintum Sect. Sexta.

Δερμοκάιτης, de quo nomine videnda quæ notavimus ad caput vicesimum primæ Sectionis quæ extat, vel secundæ in ordine.

In Cap. Decimum sextum Sect. Sexta.

P.165.l.29. Τζόχαις πρασίνοις, gemmis viridibus , quod non de veris gemmis debet intelligi, nec enim putarem totum triclinij pavimentum Smaragdis aut similibus magni pretij lapillis insterni, sed de Metaphoricis , & veras gemmas virore repræsentantibus, ut sunt flosculi vel artis vel naturæ , aut decisa ramorum germina, quemadmodum sumus interpretati.

In Cap. Decimum nonum Sect. Sexta.

P.162.l.30. Membrana illa septimi Concilij Acta continens , & interpolatam vocem τοῦ υἱοῦ habere memorans Symbolum Nicænum, à Juliano citatur in hactenus editâ Synodi Florentinâ : & hinc liquet quantum Latini vetustioribus Membranis ascripserint, licet anteà nihil habuerint præter scripta Membranacea: Etiamsi hoc fere anno, circa Christi quadragesimum , post millesimum quadringentesimum ars Typographica Moguntiæ primum inventa, brevi posteà Alpes pervolavit Neapolin usque, & Romam: sed de intercalatione hujus vocis in septimâ Synodo, nonnulla animadvertenda forte quæ in præfatione ad Lectorem scripsimus.

In responsione Gemistius Aquinatem citat, vir in Latinis pariter ac Græcis versatissimus, & Bessarioni multum familiaris, omnibusque eruditis percarus.

In Cap. Vicesimum Sect. Sexta.

P.171.l.ultimâ. Ἀπολογίας ἢ μᾶλλον μακρολογίας vertimus ut potuimus responsionem vel potius expansionem &c.

In fine Capitis Nicænus objurgavit nostrum autorem , nunquam enim Nicæno, & autori nostro bene convenit, propter Latinismi studium, cui nimium erat addictus Nicænus.

In Cap. Vicesimum primum Sect. Sextæ.

P.175.l.34. Πρεσβεὶς ἦλθον ἐκ ῥῆγος &c. noster Regem appellat, Ducem Burgundiæ, ut omnes ferme in absoluta autoritate infrà Imperatorem suum, quem solum βασιλέα nuncupant Græci: sed erat hic Burgundiæ Dux Philippus Caroli Audacis pater:

In Cap. Vicesimum secundum Sect. Sextæ.

P.176.l.6. Καμίσιον λευκὸν ἐνδεδυμένος, indusio amictus candido, non quod reverà indusium esset id genus vestimenti, sed simile indusio, consutum, clausumque in summitate ac relicto foramine, quod caput admitteret, quoties induceretur: Indusium proprie subinduitur ad cutem, Lineæ vestes sub laneis: at hoc καμίσια laneis exterius superinjicebatur: ideo à Codino ἐπιρρίπτια dicta sunt.

In Cap. Vicesimum tertium Sect. Sextæ.

P.177.l.31. Τῶν ἀπροΐτων μοναχῶν, ἀπρoΐτοι & ἀπρόσιτοι quodammodo contrarium sonant: ἀπρόϊτοι qui domibus nunquam egrediuntur: ἀπρόσιτοι ad quorum domos alij non accedunt: primi non exeunt ad alios, secundi alios non admittunt: Sed quicunque erant hi Anachoretici cucullati ab Aulicis Papæ severe objurgantur, ut sequitur.

Ἀλλ' ἐνταῦθα χρὴ καὶ τὸ ποικίλον: Elegans autoris excursio, ad indolem Pneumatici Gregorij describendam: quam qui attentè perlegerit fortasse temere fidem non adhibebit iis quæ ad finem Concilij Florentini hactenus editi de hoc Gregorio adtexuntur. Ut Patriarcha fuerit in defuncti Josephi locum evectus, & post mortem miraculis inclaruerit, de quibus vide quæ in præfatione notavimus.

In Cap. Tertium Sect. Septimæ.

P.188.l.15. Ἄρχοντες οἱ τῆς γ πεντάδος tertiæ Pentadis seu quinarij proceres: Novem fuisse Pentadas, seu classes Officialium Ecclesiasticorum Constantinopolitæ, statur Codinus. Unaquæque Pentas quinque Officiales continebat, unde nomen: Ita ut 45 diversis Officialibus Ecclesiasticis, sub uno Patriarcha, tota amplitudo secundæ sedis Patriarchalis steterit. Unaquæque Pentas priori erat subordinata, & in eadem Pentade Officiales singuli superioribus: Et omnes Patriarchæ non tam subordinati quam subditi: Adeo ut nihil mirabilius excogitatum fuerit ad magnificentiam ullius Ecclesiæ Christianæ commonstrandam, quam primaria istorum ordinum Officialium constitutio: Et qualem Romana Ecclesia nunquam poterat ostentare: Quanquam Gretserus Jesuita, qui parum in illius Ecclesiæ ordinatione, aut recensione Codini intellexit, hæc vocat non tam officiorum indigitamenta, quam inanium titulorum crepitacula p.n.139. Sed quare hic præ cæteris tertiæ Pentadis Officiales Patriarcham in se suscipiunt commonefaciendum? Quia officiorum suorum ratio id exigebat; ut in quibusdam Patriarchæ indigitent quid præstandum sit, non autoritative sed directive, ut cum Scholasticis loquar. Prima Pentas intimum Patriarchæ consilium complexa est: 2. quæ ad Patriarchæ judicialia fora pertinebant: 3. quæ ad ipsius personam: 4. ad sacram scripturam: 5. ad curam Monasteriorum & pauperum. Sexta ad negotia templi: 7. ad sacra solennia, & binæ sequentes.

P.190.l.9. Ὁ γὰρ πρόθυμος εἰς θεραπείαν βασιλεύς. Fortasse Trapezuntius ideo podagram ante simulabat ne adiret Imperatorem, & cum cæteris Archiepiscoporum coryphæis vapularet: quod satis perspicue prænoverat Patriarcha, & cum Imperatore præstruxerat, tanquam nasus mollioris ceræ semper circumducendus quo vellet Imperator, ut se suosque clericos ludificaret, omnium quotquot unquam sederint Constantinopoli inertissimus ac insulsissimus Curculio.

In

In Cap. Sextum Sect. Septima.

P. 194. l. 15. Ἀπεκρίνατο ὁ βασιλεὺς, τίς εἶπεν ἐκείνοις βουλεύεσθαι. Longe majori libertate gavisa est Ecclesia Romana: Sed hæc omnia innovata erant à nostro Joanne Palæologo, qui Ecclesiam Constantinopolitanam, plus quam omnes ejus proavi, in imum servitutis barathrum detruserat: ut noster docet ab historiæ vestibulo, usque ad totius operis calcem:

In Cap. Octavum Sect. Septima.

P. 197. l. 45. Ὁποῖον καὶ δοκεῖ ἀληθέστερον τούτων. O præclaram Patriarchæ fidem, omniumque Martyrum testimonijs longe præferendam! Sed parem Imperatoris in fine Capitis animadverte, dum vult suos Græcos, accedere ad Synodum tanquam abrasas tabulas, & nec suas opiniones ac dogmata constanter retinere, nec alienas præsumere, dum à Synodo definiantur: Ita fides Imperatoris Patriarchæ fidei non tam similis erat quam eadem: Uterque venit in Italiam, non ut relligionem suam Latinis comprobarent aut defenderent, sed sub præcone & hastâ venundarent, quam reverâ neuter habebat, secundum præclaram Gemistij sententiam de ambobus in hoc Capite, satis superque contestatam.

In Cap. Nonum Sect. Septima.

In hoc Capite, quo haud scio an sit insignius in omni Sectione, noster autor prudenti & generoso consilio instruit aliud animal amphibium in fide, Herculem in bivio stantem, Heracleensem Archiepiscopum, primum totius Orientis Metropolitam infra Patriarcham, & proxime cum Patriarchâ, & Imperatore suo, in sacris de relligione opinionibus propugnandis facilem, & turpiter fluctuantem: τί οὖν ἐργαζόμεθα ἡμεῖς εἰς ταῦτα; Nefas esse putabat movere, quicquid aliæ potestates quacunque de causâ posuerint, aut forti animo, impijs aliorum destinatis obsistere: Et hoc est illud Carcinoma Magistratuum Ecclesiasticorum quando vel utilitati propriæ, vel tranquillitati studentes, quid de privilegijs Ecclesiæ fiat susque deque habent: dum vel deformi obsequio parata præmia consectantur, ab iis qui ex usu dominandi omnia dant, omnia eripiunt: Vel non satis animosi instant ut sua jura tueantur, aut ulciscantur odia in eos qui dignitatem Ecclesiæ pudendis obterunt contumelijs: Et qui cedunt Imperatoribus quando non debeant, cedere cogentur cerdonibus quando non velint.

In Cap. Decimum Sect. Septima.

Totum hoc prolixum Caput in suffragijs ferendis consumitur. Utrum Græcis expediret, ulterius persequi articulum de Additamento, in quo suarum assertionum maximum robur ac firmitudinem sitam esse credebant? An eo cassato, ad disceptandum de primario Dogmate sese converterent: Vel ut verius dicam, an Latinis id obnixè postulantibus gratificari deberent. Et ad hunc modum totum negotium unionis & concordiæ inter Latinos & Græcos peractum fuit: Nam Latini ad suffragia nunquam descenderunt, nec inter se, nec cum Græcis; sed ipsi Græci totum opus pertexuere, ut singula dogmata ad Latinorum opiniones efformarent: Ita Græcorum suffragari nihil aliud erat uno verbo, quam explorare quinam inter Græcos pro Latinis, & contrà Græcos maximè militarent: quibus omnibus præerat ut officio, & dignitate, ita singulari addictione in Latinismum noster Joannes Imperator: non quasi Romanam relligionem in præcordijs ac interiori sensu præferret proprie, sed ut votis potiretur, & speratis auxilijs, quibus tamen eum Pontifex egregie emunxit, ut in subsequentibus liquido constabit.

In Cap. Decimum tertium Sect. Septima.

In ultimis verbis P.209.l.6. Ἀλλ' ἀμφιασαμένους τὰς ἀλλαγὰς : Difficile est hoc Gemistij dictum, cujus præcipuus nodus latet in voce ἀλλαγὴ , quam nos infulas, seu ornamenta Episcopalia interpretamur: ἀλλάσσεσθαι , Græci recentiores simpliciter dixerunt, pro vestem induere, & ἄλλαγμα & ἀλλαγὴν vestem simpliciter, sine ullâ relatione ad ea verba in veteri Græciâ quæ mutationem sonant, quamvis contrarium futiliter somniat Gretserus commentans in Codinum: sensus est quem reddidimus περιφραστικῶς ut aliquando libertatem usurpamus in locis obscurioribus transferendis : Sed & gestaturi legendum pro gestatura, ex sphalmate Typographico.

In Cap. Secundum Sect. Octava.

Per totum hoc caput Græci inquietantur, quæ responsa afferant Latinorum patrum autoritatibus in Synodo allatis: Ephesius, ut molestiam omnem simul, & semel amoveret, omnes Latinos patres , eorumque sententias & dicta tantum non eliminat & proscribit, qui in hoc negotio, si in ullo alio insigniter tergiversatur.

P.218.l.47. *Dictum Magno Primicerio placuit.* Hic Gregorius Pænitentiarius in antecedentibus appellatur sectionibus, in sequentibus semper Protosyncellus, seu ut nos transtulimus Mag. Primicerius, promotus ad eam dignitatem ab Imperatore, ut paulo anteà dictum, de quo vide plurima in nostrâ præfatione ad Lectorem.

In Cap. Tertium Sect. Octava.

Cantacuzenus phacrasa seu tribunus, φάκρα cohortem significat, unde φακράσης tribunus. Videndus Meursius.

In Cap. Quartum Sect. Octava.

Ab hoc capite incipit omnis nequitiarum moles dum ablegatis disceptationibus, se medijs eruendis ad pangendam unionem Imperator applicuit , & tres tantum Consiliarios adhibuit, Gregorium Primicerium, Isidorum Rossensem , & Cardi: Bessarionem, ut deinceps luculentissimè patebit.

In Cap. Quintum Sect. Octava.

P.221.l.41. Δεφένσωρ τῆς ἐκκλησίας & δεφένσωρ ὁ ἔργον τὸ δεφενδεύειν: Vocabula plane Latina: Et quando primum ex Latiali solo in Græciam immigrarunt, difficile est conjectare: Gretserus cum in Codino legisset protostratorem δεφένσωρα τῶν κυρσεύοντων nuncupari: in eo figit vocis significationem , nec ultrà militarem disciplinam, & castra extendit: κυρσεύοντες propriè sunt equites levioris armaturæ , qui prædatum excurrunt, Latini pabulatores appellant, veteres Græci προνομεῖς , & δεφένσωρ, eorum dux est seu primipilaris : At hic ad Ecclesiastica referri quis non videt? & titulum ab Imperatore sibimetipsi vendicatum : Ut noster Henricus Octavus gloriosæ memoriæ Rex, non fuerit primus fidei defensor, cum omnem fidem ac relligionem decoxisset , ut nonnulli Anglicani nominis hostes futiliter blaterarunt: Imperatores olim Romani hoc titulo gaudebant vel re vel sensu:à quibus posteà in Constantinopolitanos transvectus est : Quare nec vera sunt, nec admittenda, quæ Gretserus in alio loco canit, commentans in Codini Cap. 20. pag. Commentariorum 276. Postquam inquit Græci à Communione sedis Apostolicæ sejuncti , omnem potestatem Ecclesiasticam in suos Imperatores transtulerunt: &c. At quomodo se à sede Apostolicâ segregarunt, qui nunquam doctrinam à Christo

& Apo-

& Apostolis acceptam variarunt? quod sæpe in hac Synodo prædicant Ephesius, aliique: Aut quomodo in suos Imperatores transtulerunt, quod Imperatores sibi, à suo jure & prærogativâ principali semper retinuerunt? Papa quidem cum jugum Imperiale excussisset, solus Romæ fastigio potitus, se pro capite gessit, cum aliud caput non esset cui subjiceretur: At noster Joannes gentis suæ supremus Dominus fidei se Defensorem nuncupat, nullo à Papa mutuato jure, nec à Patriarchâ, sed à Deo qui hoc promisit Ecclesiæ suæ, ac ut legem tradidit æternam: *Erunt reges nutritij tui, & reginæ nutrices tuæ*: quam male tamen meritus est hoc nomen noster Joannes, Ecclesiastici sui, in hoc capite, & per totam hanc historiam, Latinorum libidini fœde prostituti, & privilegia Ecclesiarum sacerdotalia domi forasque nefariè proculcata, terrarum orbi clamant.

P.223.l.50. Καὶ ὦ δέσποτα πόθεν ἔχεις. Acerbissima Oratio Imperatoris, quâ Heraclææ præsulem increpat, vel potius terribilis procella jurgij ac rixæ, quæ magis Pannuciam Baucin ut loquitur poeta, aut λεκιθόπωλιν Aristophanæam quam Romanorum Imperatorem decuisset.

P.225.l.17. Πρόεδρος τῶν ὑπερτίμων in ultimis hujus Capitis verbis, Præsidem omnium prælatorum noster appellat, Heracleensem antistitem: Sic & Meursius fere iisdem verbis, sed pluribus è Codino citatis: ὁ Ἡρακλείας πρόεδρος τῶν ὑπερτίμων, καὶ ἔξαρχος πάσης τῆς Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας: quod & Crusius comprobat subscriptione Philothei Histor. Ecclesiast. pag. 191. Præ omnibus Metropolitanis totius Orientis eminuit omnino primus Heracleensis, & Patriarcham Constantinopolitanum ordine planè secutus proximo: ὑπέρτιμος peculiaris habebatur Metropolitanorum titulus, quibus omnibus viam præoccupavit, & sedem Heraclææ præsul, non minus dignitate, ac loco illustris, quam potestate & jurisdictione, & ut πρόεδρος & ut ἔξαρχος: prius vocabulum est fastigij, posterius latæ potentiæ. Omnes Metropolitani erant ὑπέρτιμοι, nonnulli etiam & ἔξαρχοι: At nemo πρόεδρος inter prælatos nisi solus Heracleensis: Cujus primatus ratio ab eodem fonte petenda venit quo sibi Romam vendicat Papa: nempe à Donatione Constantini: Severus Imperator olim Byzantium fame expugnârat, & erutum à fundamentis tradiderat in servitutem Perintho vico haud ita nobili, quæ posteà dicta est Heraclæa: Constantinus vero Magnus cum Imperij sedem transtulisset Byzantium, & Constantinopolin ab ipso nominasset, & Patriarcham multis cumulatum privilegijs in immensum culmen erexisset, quia civitas olim sub jugum missa fuit Heraclææ, voluit ut Episcopus earum partium esset Metropolitanus, & quia prior Patriarcha esse non potuit, ut subsequeretur ab eodem secundus in orbe suo Orientali: ad hunc sensum rem explicat Crusius loco citato.

In Cap. Sextum Sect. Octava.

P.225.l.46. Τὰ ἱερατικὰ αὐτοῦ ἐπιμανικὰ, προσκυνῆσαι τὸ ἐπιμανικὸν τοῦ χωρεπισκόπου: Causa à Latinis prætexebatur, quod Imperator venerari Imaginem Christi, in dextrâ Manicâ Chorepiscopi intextam, recusasset: quæ verba ut Meursius citat ex Chronico Constantinopolitano, ita ipsissima reperiuntur in primâ pag. Historiæ Turco-græcæ de Manuele Imperatore nostri Joannis patre, sacerdotem Romæ solenniter missificantem adorare renuente: Quod autem idem citat ex Chrysostomi Liturgiâ multum dubito an sub temporibus Chrysostomi istiusmodi armillas gestandi invaluerat consuetudo: Quare fictam credo istam Liturgiæ formulam, consarcinatam à quibusdam citerioris ævi Legendarijs, qui Chrysostomum nunquam viderant, uti nec Chrysostomus Liturgiam.

In Cap. Sextum Sect. Octava.

P.227.l.1.& 11. Σάβας bis in hoc paragrapho occurrit, & alibi quantum scio

vix semel, sed vox est triumphantis cum lætitia, applaudentis, approbantis: ab αἰβοῖ & αἰβάζιος, quam affert in prima scena Vesparum Aristophanes: Et Thracicam vult esse ejus Scholiastes: de qua regione noster hic Saccellius erat forte oriundus, dum viveret Constantinopoli: multa diximus ad ejus vocabuli explicationem cum istam Comædiam antiquissimi poetæ publicè interpretaremur: cujus editionem temporum sævitia invidit, quamvis ut ingenuè fateor, in meis nugamentis parum aut nihil amisit respublica literaria.

In Cap. Decimum Sect. Octava.

P.232.l.25. Ἦν θέων πεζὸς πρὸς λύδιον ἅρμα. Proverbium, quod hic usurpatur in diminutionem Imperatoriæ eloquentiæ, cum Julianæâ collatæ: At illud Pindari contrarium sonat, παρὰ λύδιον ἅρμα πεζὸς ἰχνεύων, qui pedum velocitate currum Lydium exæquat: Ita & hoc, & alia multa proverbia contrarios sensus induunt, pro personarum ratione, & occasionum quibus applicantur.

Julianus in hoc Capite continuandis disputationibus strenuè patrocinatur, nec causæ veritati, nec suæ virtuti diffidens, insignis vir, & Latinorum fortissimus Promachus: Imperator è contrà interrumpendas esse contendit, abductus in secretiora, dicturus eram nequiora consilia, & tandem successit, quod Imperator voluit.

In Cap. Vndecimum Sect. Octava.

Imperator in hoc capite consilium infame ac tetrum comminiscitur, Generalem Synodum contrahendi in conclave Papæ: quæ non modo hujus, sed aliarum omnium forsan sola extitit atque unica corruptela: Sed an hæc cum vulgatis Binnij Concilijs consentiant, videndum.

In Cap. Duodecimum Sect. Octava.

P.235.l.3. Ἀνδε πρὸς τὸ κέρδος ἀποβλέψωμεν. En Vænalem relligionem, & in atrijs auctionarijs sub hastâ propositam: Ut laboranti patriæ triremes aliquot in subsidium è manibus Papæ proliceret, dogma suæ relligionis antiquissimum, & suæ gentis discretivum, exhibet promercale: O præclarum Patriarcham! Petebant olim Arriani unicam tantum litterulam, in mediam vocem inserendi veniam, in reliquis omnibus cum Orthodoxis consensuri: ut Christum ὁμοιούσιον profiterentur, non ὁμοούσιον, consimilis substantiæ, non ejusdem cum patre: quanquam eorum nonnulli, fædissimi porci, ac latrinæ impietatum, omne simile & omne idem cum patre, Christo abjudicarent, unde ἀνόμοιοι sunt appellati: At illam intrudendi ἰῶτα facultatem, nunquam poterant ab Athanasio extorquere: Etiamsi centum quinquaginta Synodis post Nicænam conflandis, tot vehiculorum, jumentorumque poplites succidissent. Retinenda sunt minima fidei ac relligionis puncta & apices, ad spiritum extremum: Ut ille generosus Atheniensis, cui cum ambæ manus essent præcisæ, dentibus navem cohibuit in portu, & caput etiam amputandum obtulit: Et certe nescio an magis laudanda sit, an vituperanda in hac re Romana Ecclesia: quod semel promulgant, nunquam dimittunt: sit fas, sit nefas, sit contrà Dei, hominumque leges ac impendia, perinde est illi pertinacissime fovent, & se à relligione hoc facere prætendunt. Quod si noster Joannes Palæologus, Patriarcha Josephus, cæterique Græculi papaverum capita & cucurbitarum, tempestive præsagijssent, nunquam cum suis mercimonijs, tanquam circumforanei Agyrtæ in Italiam properassent, ad eos homines, qui cuncta pretio emercari solent, nulla venundare.

In

In Cap. Decimum quintum Sect. Octava.

P.239.l.11. *Quod Nicanus declinavit.* Quam inconstans sibi Nicænus deprehenditur? autor fuit in Conclavi Papæ, ut ex sola istius Epistolæ approbatione unio procuraretur, nunc ut imperfectam repudiat ? in illo ipso articulo, in quo firmandam unionem suasit.

In Cap. Decimum sextum Sect. Octava.

P.240.l.30. *At inquit Nicanus &c.* Discursus elegans inter Nicænum , & nostrum autorem, quanti æstimari debeant concessiones, ac suffragia hominum pro tribulibus delegatorum, qui causas tantum proponere, maturare, digerere, referre possunt, non etiam determinare, ac definire, absque universorum consensu: Secius fit apud nos, in trium ordinum senatu primario : ubi de omnium hominum capitibus & fortunis libere pronuntiant majori cum autoritate, & arbitrio , quam illi quorum personas repræsentant, dare, aut ipsi capere queant : Sed hæc omnia sunt novæ tyrannidis à populo inchoatæ vestigia ac fomenta , ab ambitiosissimæ arrogantiæ civibus primum usurpata, & indies aucta.

P.241.l.3. *In hoc semper fundo constiti* : Locus luculentus ad exprimendam Ephesij mentem , omniumque verè Græcorum : Violatam communem fidei Christianæ tesseram, adjectâ voce ad Symbolum *Filioque* : illam additionem necessario eluendam esse, quæ symbolum polluebat , priusquam unio conciliaretur: quod fieri non posse credebant, nisi ipsâ Opinione de processu Spiritus Sancti non modo collabefactâ, sed penitus abrenuntiatâ, quam in illa additione fundatam, & non in dogmate Ecclesiæ universalis prædicabant. Sed de hoc additamento aliquam multa diximus in præfatione ad Lectorem.

P.241.l.40. &c. *Cujus autor Beccus.* De Becco Gregoras lib.4. multa,& de Michaele Palæologo qui eundem constituit Patriarcham in locum Josephi primi, & à Græco in Latinum commutavit : Et certe quam opinionem de Becco omnes Græci foverint, ex hoc loco autoris nostri facile est conjicere, quamvis Gregoras Beccum multis laudibus extollat, ejusdem forte opinionis assertor : Adeo dolendum est nostrum Roffensem, potiori autoritate destitutum, ad Becci scrinia confugere voluisse, pro articulis Fidei Græcorum efformandis, quem omnes agnoscunt à Græcis ad Latinos transfugam : Scripsit autem Beccus de Spiritus Sancti processione commentarium pro Latinis contrà Græcos,è quo forsan Roffensis paucula quæ hic habentur desumpsit : Beccum post annos quinquaginta quam scripserat Gregorius Palamas Episcopus Thessalonicensis confutavit, Palamam Bessario noster, quæ Romæ à Petro Arcudio sunt publicata , sub titulo, Opuscula aurea Theologica.

In Cap. Primum Sect. Nona.

Cujus in initio tres Crucigeri suffragandi facultate privantur , quod eandem tam liberè contra Imperatoris mentem licet justè usurpaverint , M. Scriniarius, noster autor & Protecdicus : Sic progreditur ut occæperat suorum præstantissimorum civium libertatem accidere , privilegia attenuare , immanissimus tyrannus.

In Cap. Primum Sect. Nona.

P.251.l.5. Τὸ ψυχικὸν τοῦ πάπα: Vox barbara τὸ ψυχικὸν, inter vulgaris linguæ dictiones à Crusio enumerata, Turco-græcæ p.208. sed à primigeniâ deducta τῆς ψυχῆς, in utroque sensu tam animæ dantis quam recipientis: Eleemosyna enim est animæ recipientis in solaminis incrementum, dantis in meritorum & repensationis divinæ: Nimis tamen hic insolenter usurpatur à Cardinale Condelmerio: Sed neque primùm hic exorbitavit procax linguæ Camerarius, inferre probra & jocos nimium doctus, qui sæpe redeunt in projicientium damna: Nam ante aliquot annos, cum Nicolaus Picenninus agrum Romanum infestis armis occuparet, & crebræ querimoniæ de abactis prædis ad Eugenium Papam deferrentur (utar ipsius Platinæ verbis in vitâ Eugenij) Pontifex tum temporis consilij expers, & bonæ valetudinis ad nepotem Franciscum Camerarium remittebat, qui otio & voluptatibus diffluens, nil aliud respondebat, quam eos nimiam spem in pecoribus collocare, Venetos sine gregibus & jumentis longe urbaniorem vitam ducere: Hæc mordax nepotis cavilla, Papæ caro stetit: fugâ, sub habitu ementito, & monastico cucullo, & decennali absentiâ, à primariâ sede Petri, Româ. Propudiosa & infamis res est in Magnate subsannandi intemperans libido, & à quovis principe præ omnibus alijs vitijs quam maximè detestanda.

Ibid.l.14. Καὶ σαυλὰν, ἤτοι ἀγχόνην δεῖν: De Saula barbarâ voce Christophori in contumelia, qua Ephesium perspersit, non est nimis anxiè laborandum, cum noster autor optimus dictionum suarum glossographus per ἀγχόνην interpretatur, quam non Marci Ephesij similibus, sed Christofori paribus Sycophantis, æternum comprecabor salarium & ἀντάλλαγμα.

In Cap. Tertium Sect. Nona.

In hujus Cap. initio usque ad finem autoris nostri sententia ab ipsius ore *depingitur* de fide Latinis scriptoribus adhibenda, qua nullus in toto Codice reperitur ad istiusmodi propositum discursus, aut opportunior, aut doctior, aut verior.

P.253.l.12. Euthymius dicitur de Chrysostomicorum synceritate sæpe dubitasse: Sed an hic Patriarcha fuerit Zigabenus ille scripturarum expositor, & in Chrysostomi libris tam benè versatus, dubitari potest: Zigabenum Sextus Senensis figit sub Alexio ad annum 1180. Euthymium Patriarcham Baronius sub Leone ad ann. 900. aut circiter.

In Caput Quartum Sect. Nona.

P.254.l.15. Τῶν προλαβουσῶν ζ οἰκουμενικῶν: Septem tantum Oecumenicas numerat Joannes Imperator, quibus hanc ut Octavam successisse autumat, abrogatâ quam appellant Latini Octavam contra Photium, ut Marcus etiam Ephesius disputat Concilij Florentini Sessione sexta, de cujus abrogatione, & duarum aliarum Photianis sub temporibus nonnulla scripsimus in Prolegomenis ad Lectorem, sed an nostra hæc in Latinorum abrogatæ locum substituenda veniat, nec scire, nec affirmare multum interesse unquam existimavi, modo inter Oecumenicas numeretur, quod nemo inficias eat.

Ibidem l.43. Ἐλευθερίαν τοῦ λέγειν: Quanta fuit hæc injuria nostrum cum Crucigeris suæ partis qui non minus liberam suffragationem in Synodis obtinebant, quam ipse Patriarcha, cui erant à secretioribus nunc ea facultate fraudari? quemadmodum & anteà in conventu superiori: Et tamen ad postremam subscriptionem cogi, cui nunquam consenserant, ut liquet ex Binnianis: Cujus eos posteà quam maximè pænituit, nosterque intimè deplorat per totum qui sequitur hujus historiæ contextum:

P.255.

P.255.l.20. τῆς ἐν τῷ λυγδύνῳ συστάσης ἑνώσεως: In Lugdunensi secundâ, quæ fuit ordine 14. Generalium, sub Gregorio Decimo, & Michaele Palæologo, cujus Legati Lugdunum appulerunt, ut nos in præfatione diximus: Contrà istam unionem & transfugam Beccum Tomus iste detonuit, qui utinam nunc extaret: Sed frustrà à nobis desideratur, qui nisi raro Græcorum manibus teri consuevit, tum cum extaret, ut noster hic testatur autor.

In Cap. Sextum Sect. Nonæ.

P.257.l.6. Θεόδωρον τὸν χαλκτὸν: Haud scio an ad historiam Theodori Studitæ noster Ephesius alludit, sed arbitror, quæ sic se habet: Theodorus ac Plato duo nobiles Studitæ, à Communione Tarasij Patriarchæ, ejusque successore Nicephoro, recesserant, ob duplicem in utrumque causam: Primo quod Tarasius cuidam Josepho Abbati, qui junxerat in matrimonium, Constantinum Irenes filium, cum Theodotâ Cubiculariâ connivisset, veritus ne libidine efferatus juvenis Imperator Idolorum cultum restitueret, quod ille minabatur: Ac deinde eundem Josephum Tarasij successor Nicephorus ad Communionem adhibuisset: Secundo quod ex Laicis utrique facti essent Patriarchæ: Quibus de causis Theodorus cum collegâ Platone, ejusque & fratre, alio Josepho Thessalonices Episcopo relegati sunt anno 809 per Imperatorem Michaelem Curopalatem, cui cognomen erat Rencabe: ut refert Theophanes, cujus historia desinit post quadriennium, anno nempe 813 cum istius Imperatoris infælici exitu, & haud multo fæliciori principatus exordio Leonis Armenij: Sed Theodoro relegato aliquis præfectus potuit polliceri, si ad Patriarchæ Communionem redire vellet, fore ut non modo ad libertatem, sed ad locum inter Studitas revocaretur: Et licet haud multum posteà eodem anno id factum contigit, per eundem Michaelem triennio antequam imperium abdicasset, Theodorus tamen Præfecto tum respondere maluit, prout hic habetur in textu, de capite auferendo, ut se insigne exemplum constantiæ præberet.

In Caput Septimum Sect. Nonæ.

P.258.l.41. *Sed fraudulenter, & malâ fide:* si Græci ut hic Nicænus corrumpere patres Græcos poterant in gratiam Latinorum, quanto magis Latini in gratiam suam: Et sane hunc Epiphanium de processione Spiritus Sancti, tot diserta testimonia perhibuisse asserit Petavius Lib.7. de Trinitate Cap.3. ut nemo dilucidius patrum Latinorum locutus fuerit: Et tamen Exercitatorem quendam agnoscit Petavius, qui in notis ad Corinth. Epiphanium de illâ σχέσει ne cogitasse quidem autumaverit, sed ex solo patre procedentem cum suis Græcis dixisse: Nempe alio modo Epiphanium legerat Petavius, alio exercitator: Et multa in Epiphanio interpolari potuisse hinc judicet lector.

P.259.l.40. Frustra quæritur quis hic σηλυβρίας χορεπίσκοπος, fuerit Nicæno notus & nemini forsan prætereà. Nec minus obscura est hominis patria: cujus nudam simplicemque mentionem facit Strabo semel tantum: Eamque in Illyria collocatam Selym proprie vocat, cum adjectione τῆς βρίας in fine, quæ oppidum in linguâ Thracicâ significat: ut illic Strabo aliquot exemplis probat: Mesembria, Menebria, Selybria vel Selymbria, Poltiobria. Certe si Strabonis sub ævo urbs ea steterit, nunc per mille incursiones Barbarorum, & nomen amisit & entitatem: Et Linguam Thracicam ab omnibus puræ Græcæ dialectis discrepare, per aliquot voces in hac historiâ didicimus.

In Cap. Octavum Sect. Nonæ.

Per totum hoc caput, maxima impietas, summa nequitia tam Imperatoris quam

Patriarchæ, & Romanissimi Isidori Russiæ, in pervertendis Episcoporum suffragijs detegitur.

P.260.l.22. Καὶ καθῄρωμῳ αὐτὰς, sæpe sæpius noster truculentus traditor Cromwellius in ordinibus Parlamentarijs vel eximendis ut res erat, vel expurgandis, ut ipse cum nostro loquebatur, ad imminuendum adversantium sibi numerum hoc commentum usurpavit.

P.261.l.44. Ἐξ ἀμφοῖν, idem hic quod Epiphanius in Ancorato παρ' ἀμφοτέρων si credimus publicanti Petavio: sed tum nullus in verbis Melenicij jocus, nec quid derisione dignum: quare hunc sensum eliciendum arbitror, quasi Rossensi non rite intellecto, Melenicius profiteretur Spiritum Sanctum ab utroque procedere,& tamen non à Filio,ab utroque nec distinctè, nec conjunctè, sed confusè, ut olim absurdissimus hæreticorum Sabellicus. Sed alterum Dramæi suffragium, jocus est toto theatro exsibilandus.

In Cap. Nonum Sect. Nona.

P.102.l.32. In Patriarchæ suffragio insignis est λογομαχία: Nam si unum idemque sonant A & Per, quid opus est utrumque usurpari, in tanti momenti articulo? Et si patrem & filium unum idemque principium ac causam volunt existere, quid ita hærent in præpositionum duplicitate? Cur ista unitas unitate vocis non exprimeretur? Quanquam enim ἐκ & διὰ cum genitivo idem omnino significent, vel D. Basilio testante, in lib.de Spiritu Sancto,Cap.secundo, tamen in ipsâ vocum diversitate, ut ut idem ad omnia significantium, inest discrepantia quædam consentiendi cum Latinis, identitatem omnino vetans & amovens: & ab ipsa contentione discrimen aversante, discrimen vel maximum enascitur.

P.263.l.37. Ὅτι εἰσὶν ἀχειροτόνητοι: Ergo nulli in Concilijs suffragandi jure potiebantur, præter χειροτονημένους i. sacris ordinibus donatos: non quod omnes iisdem donati hoc privilegium sibi vendicarent: quemadmodum in Synodo Basileensi huic nostræ Florentinæ, coætaneâ & corrivali, cum Episcoporum paucitate laborarent, ingentem presbyterorum multitudinem invexerunt, contrà omnem omnium Conciliorum consuetudinem, ut non Episcoporum, sed presbyterorum Synodus diceretur: Et non dubium sit, quin nostra Florentina sit illa Generalis multis parasangis Basileensi anteferenda. Verum præterquam solis Episcopis primum, & posteà Abbatibus consecratis,hoc jus à primâ Conciliorum institutione,nullis mortalium ex usu Ecclesiastico debebatur: At quibus primum initiis sacrarum ædium præfecti hanc jurisdictionem nacti sunt Episcopis æquam,non est curiosè nimis inquirendum: uti nec quo pacto hi Græci Hegumeni eadem nunc exuti sunt per Imperatorem simul & Patriarcham, quos per omnes vias, & conatus injustissimos, sycophanticos, clancularios, tyrannicos, penetrasse ad suos fines satis abunde liquet ex hac historiâ. Notandum est autem χειροτονεῖν vocem esse ambiguam,& aliquando sumi pro ipsa electione, vel designatione hominis ad sacra munia, sed multo sæpius ad ordinationem, initiationem in sacris & inaugurationem referri: Unde Zonaras in prima verba Canonum Apostolicorum subtiliter observat: Νῦν μὲν χειροτονία καλεῖται ἡ τῆς καθιερώσεως τοῦ ἱερᾶσθαι, λαχόντος πλεονεξία, πάλαι δὲ αὐτὴ ἡ ψῆφος χειροτονία ὠνόμαστο. Nunc Chirotonia appellatur quando consecratur, is qui ad sacros ordines instituendus designatur: Eo quod Episcopus manum extendat dum consecrato benedicit, olim ipsa electio Chirotonia cluebat.

In Cap. Decimum Sect. Nona.

P.264.l.22. Μέχρι καὶ τῶν εὐχαρίων: τὰ μέχα. Simon Portius exponit omnem upel-

supellectilem, alio vocabulo κατζίβελα, πάντα τὴν ἔπιπλον: at το ῥοῦχον tunica, pallium, vel quodvis vestimentum laxius, & corpori minus affibulatum: τὸ ῥουχαρεῖον istiusmodi vestium repositorium: Synodus Florentina edita, ἐν τῷ ῥουχαρείῳ τοῦ βασιλέως: & ὁ ῥουχαρεῖος, qui vestibus illic recondendis præficiebatur Πρωτοβεστιάριος λαμβάνων ἀπὸ τῶν τοῦ ῥουχαρείου ὑπηρετῶν, & hic μέχρι τῶν ῥουχαρείων de hominibus intelligendum, non de repositorijs. Meursius utrumque locum citat, sed indistinctè: sic quæ sequitur vox: κουβούκλιον Cubiculum, κουβουκλίσιος, cui mundandi Cubiculi cura incumbit: Uterque & ῥουχαρεῖος, & κουβουκλίσιος infimi custodum vel præfectorum, quales Constantinopolitanâ in aulâ multi titulis turgidi, re inanes ac supervacui: ad quæ loca seu munia vernarum sæpe vilissimi atque abjectissimi admittebantur: ut hic Cretensem quendam hoc munere fungi noster autor non tam ingemiscit, quam in dandi suffragij prærogativa sibi præferri, cui ex consuetudine Ecclesiastica, par erat jus, si non superius, Archiepiscopis ac Metropolitanis.

Tria sequuntur in hoc capite notatu digna, Imperatoris suffragium, Infallibilitas Ecclesiæ Catholicæ, & lepidum canis venatici ingenium occinentis ad Imperatoris ἐνδόσιμον.

In Cap. Duodecimum Sect. Nonæ.

Insigne caput de duobus Legatis Iberorum, ne subscriberent unioni, in fugam se conjicientibus: continetque alterius colloquium cum Papa de Pontificis primatu, & sententiam de Aristotele non usurpando in concionibus sacris.

In Cap. Decimum tertium Sect. Nonæ.

P.271.l.12. Παπαδύρια Papæ diminitivi & ὑποκοριστικοὶ sed in malum sensum.

In Cap. Decimum quartum Sect. Nonæ.

Responsum Autoris nostri consensum abnuentis, ejusque super ea re cum Patriarcha peracrem disputationem continet hoc caput.

De Epiphanio locus est aliquanto obscurior, nisi quis verbis animum advertat: sed sensus est: Epiphanium in assensu cum Latinis de processione Spiritus Sancti tam manifestum esse, & distinctum præ cæteris Græcis patribus, ut de omnibus magis liceat dubitari quam de Epiphanio: nec ipse Patriarcha, aut quilibet alter, eo usque in ea opinione procedere cupiebat aut poterat quo Epiphanius.

In Cap. Decimum quintum Sect. Nonæ.

Caput facetum & joculare, in quo autorem nostrum absurdissimus Primicerius nequitiarum omnium & nugarum futilium opifex deludit, ut disputaturientem retro ageret, ac averteret: non multum vero abludit ab illa scena Aristophanis, in qua toties repetit ληκύθιον ἀπώλεσε.

In Cap. Primum Sect. Decimæ.

P.278.l.9.10. Μηδὲν εἰδυίας τῆς ἡμετέρας συνόδου: Quatuor gravissima capita, nempe de Additamento, de Sacramentali fermento, de Purgatorio, & primatu Papæ in privatis colloquiis inter Imperatorem & Cardinales confirmantur, tota Græcorum Synodo quid ageretur nesciente: Et bone Deus quam pauca in ipsa generali Synodo legittimè sunt ventilata vel dirempta! & quantum hæc à Binnianis discrepant!

In Cap. Tertium Sect. Decimæ.

P.271.l.30. Εἰ ποιήσει τι παρείσακτον ὁ πατριάρχης ἢ ὁ βασιλεύς: Non est mirandum.

dum, si hic noster Joannes Palæologus infremuerit, nutante adeo Imperatoriæ prærogativæ culmine, & periculosissimam ruinam trahente: Nam ultimam Appellationem deferri ad Papam, & Zonaras concedit & Balsamon, alter in Sardicense Concilium scribens, in Antiochenum alter: sed sub duplici conditione: primo, ut sit hominum ejusdem ordinis ac facultatis, Episcoporum ad Papam, tanquam ad primarium Episcopum. Secundo, ut sit tantum Episcoporum sub papali jurisdictione, ut aperte Zonaras Canonem quintum istius Concilij interpretatur: Cæteri Patriarchæ suis gaudebant privilegijs æquè ac Pontifex Romanus: Vel si ab uno Patriarcha alium liceret appellare, ab inferiori superiorem, ut videtur etiam Balsamon aliquo modo astruere, tamen id semper cautum erat ut libertas appellandi in orbe suo sistatur: Et cum Orientalis Ecclesia contradivisa steterit Occidentali, ab Hierosolymitano Antiochenum, ab illo Alexandrinum, ab Alexandrino Constantinopolitanum fas & solitum erat appellare: Sed non à Constantinopolitano Romanum: quia hoc fuisset in alium orbem ac ditionem exerrare: Vel si etiam Romanum, Papa in Episcopos tantum, sed jus non habuit, quale hic sibi arrogat, ad rationem reddendam, Imperatorem cogendi: hoc enim fuisset, non in alium orbem aut jurisdictionem excurrere, sed in alium ordinem & præeminentiam: Ipse Patriarcha Imperatori ὑπεύθυνος à Balsamone pronuntiatur, qui & ipse fuit Patriarcha: Et proculdubio quamdiu Romanos Papas Romæ, Romani Imperatores dederunt, eadem ratio obtinuit Romæ: Nostri in Angliâ Episcopi quotiescunque Monarchis nostris irascerentur, ad Papas illico quærimonias deferebant, quam consuetudinem, sibi ingratam, suæque autoritati iniquam nostri reges de die in diem paulatim ad omnes arreptas occasiones attriverunt: At nunc Cacodæmones Puritani, & Cromwellistæ, utrumque ordinem, Ecclesiasticum & civilem sic in nihilum redegerunt, ut nobis nec sacerdos nunc relinquatur, qui appellet, nec Rex qui appelletur.

In Cap. Quartum Sect. Decima.

Hoc caput monstrat ingentem paupertatem, sordes, & avaritiam nonnullorum Græcorum, unde natum proverbium φλωρία ἔλαβον, καὶ ὑπέγραφον, quod noster autor explicat, & à suis culpam amovet.

In Cap. Quintum Sect. Decima.

Caput 5. tria complectitur: ut Ephesius fulmen papale metuens, ad Imperatoris patrocinium confugit, mediante Despotâ: An ἀφορισμὸς & ἀνάθεμα, definitioni sint inferenda. Et insignem simultatem inter Rossensem & Primicerium.

In Cap. Sextum Sect. Decima.

Quintus Julij Definitioni subscribendæ indictus: & noster autor ostendit prolixo discursu per totum fere caput, quam difficulter ipse, & sui commilitones ejusdem ordinis, à Lascari Philanthropino permoti subscripserint.

P.287.l.31. Φορέσητε αὔριον, καὶ εἰς τὴν ἕνωσιν: φορεῖν verbum naturæ mediæ inter recentem & veterem linguam, significationem obtinet omnino recentem: Proprie & in sensu laxiori nil aliud sonat, quam adesse, & ea afferre, quæ rei cuilibet administrandæ conveniunt: ut hic, jubenter adesse, in habitu ad dignitatem proprio, & suâ præsentiâ inter reliquos, unionis celebritatem cohonestare: Vel in pompâ solenni personam gerere, per peculiaria indumenta, fastigij sui significativam: Ad sacra si referatur, significat ad altare accedere vestitum quibus decet sacris ornamentis, ut capis, superpellicijs &c. forsan & elementa ad sacram mensam afferre, sacerdoti sacrificanti assistere, cum animo ad ea quæ sacerdos dicit aut præstat consentiente; φορεῖ, προσφορεῖ, συμφορεῖ idem nunc quod olim προσκομιδή: Honorius qui

qui vixit ad an.1120. presbyter,& scripsit ut vere Monachus,narrans unde primùm verba consecrandi, secreto, & sub linguâ missificantis immurmurarentur, fabulam affert pastorum quorundam in agro , qui verbis Sacramenti prolatis panem & vinum, in veram carnem & sanguinem mutaverint, misereque perierint: & hæc inter cætera exhibet: Posteà synodi decreto sub Anathemate præceptum fuit, ut nullus Canonem dicat, nisi è libro, & in sacris vestibus: i. εἰ μὴ φορεσάμενος: Sed hæc petenda non sunt ex vocabulariis aut recentiorum commentariis: Quid sit φορέσαι ex hoc uno Capite autoris nostri magis apprehenditur, quam ex omnibus Lexicographis, qui de linguâ Græcâ scripserunt à mundo condito.

P.288.l.38. Οὐ κατέπεισαν ἀλλὰ κατεπάτησαν , ludit noster autor in affectatâ Paronomasiâ , quam ut potuimus exprimere conati sumus per aliam non minus absurdam permunxisse, & permulsisse.

In fine Capitis, Magnus Scriniarius Balsamon συνέθετο ὑπογράψαι μόνον οὐ μὴν δὲ φορέσαι: autor noster φορέσαι οὐχ ὑπογράψαι: quod ille subscriptionem minus malum existimaret, hic præsentiam & solennitatis condecorationem. Ut vero ambo utrumque præstiterint, in capite sequenti ostenditur.

In Cap. Octavum Sect. Decimæ.

P.292.l.47. Ἔχοιμεν καὶ εἰς τὴν φακὴν στίχον: proverbium odiosum , quasi Episcopum non pluris quam unius lenticulæ leguminis omnium vilissimi æstimaret: Omnia ab hac voce derivata proverbia contemptum inducunt : propter grani contemptibilitatem: Lente nihil despicabilius: μύρον ἐπὶ φακῆν , balsamum odoratum in lentem effundere, de sordidè prodigo, & eo qui vastas effundit impensas ; in res putidas nulliusque momenti: φακὴν κόπτειν , qui operam ludit superfluam & inanem: & eis φακῆν στίχον cohortem alere, pro una lente demetenda : Et in alio sensu forsan sed remotiori non abludit à Latino, fefellit ridica vitem.

P.294.l.8. Ἱερουργίαν ἣν ὅτε μέγας Βασίλειος &c. Ergo diversus est Canon tam D. Basilij,quam D. Chrysostomi à Canone Romano,ut noster hic autor & omnes viri cordati sentiunt; diversum etiam Græcorum Sacramentum à Pontificio , vel in duobus ex hoc loco patet : primo Græci de Transsubstantiatione nunquam cogitarunt ne per insomnia quidem : operati semper Sacramentum in pane vulgari ac fermentato:Nec ipsi Pontificij altius rem intellexerunt, ante Idololatricum ἄζυμον: Hostia sine fermento primitùs Transsubstantiationem peperit , & illa hostiam stabilivit: *Mater me genuit,eadem mox gignitur ex me:* Hæc est nuda, simplexque veritas, licet Bellarminus in contrarium volvat, ut olim Gigantes Pelion in Ossam, rationes & argumenta ultrà cacumina montium in Lunâ : Secundo non à verbis Dominicis cujuscunque ore prolatis vis consecrandi pendet,aliter pastores ovium possent esse pastores animarum, sed à sacerdote solo , verba Dominica cum Oratione supplice & votis pronuntiante: Sacerdos ministrat, sacerdos consecrat ; nullus sacerdos, nullum Sacramentum: notabilis locus.

In Cap. Decimum Sect. Decimæ.

Continet hoc caput ut definitione subscriptâ Papa sacris solenniter operabatur: ut sacramentum sumpsit, & è calice sacro vinum hausit per tubum: in quo capite aliquot nomina veniunt interpretanda, primum.

P.296.l.28. Ἐδωκαν αὐτῷ ἀδελφοὶ μεγάλα χέρνιβας: χέρνιψ propriè aquam significat, quâ manus abluuntur, π. χέρνιβον seu χερνίβιον vas in quo lavantur: malluvium pro manibus, pelluvium pro pedibus: Græci utrumque unâ voce complectuntur, χέρνιβον; nec habent aliam reor, Latinis raro in multiplicatis vocibus angustiores: quanquam Lycophron ipsum vas, & non aquam χέρνιβα appellet, de quo consulendus Tzetzes: Sed mirum est nostrum hic mentionem non facere gutturnij, sed duorum

K malluv-

malluviorum, quod est minus his temporibus usitatum, cum προχοΐδος sit longe antiquior usus in Xenophontis Cyrop. 8.

P. 297. l. 2. Μετὰ καυςρίου εἰς σχῆμα ἀκατίου: quemadmodum hic noster thuribulum ἀκατίῳ περιφερὲς describit, ita Eustathius ipsum ἀκάτιον φιάλῃ πλοιοειδεῖ, quam forsan propria voce κονδὺ vocant: unde Veneti suum Gundelo derivant.

In Cap. Duodecimum Sect. Decimæ.

In hoc capite tria postulat ab Imperatore Papa. Ephesium judicari, Divortia Reformari, Patriarcham inaugurari, quorum duobus negando respondet Imperator.

P. 299. l. 26. Ὑμεῖς δ' ἀδεῶς διαζεύγνυτε: eleganter nam διαζύγιον proprie divortium sonat, jugi maritalis divulsio, distractio: quamvis Balsamon in Phot. Nom. titul. de Laicis cap. 30. illud διαζύγιον solummodo ad sponsos raptat, ante peracta matrimonij solennia: & διέσιον de divortio junctorum matrimonio usurpare mavult: Sed mirabilis est quintus Canon Apostolicus Ἐπίσκοπος &c. Ergo Episcopis licitum fuit matrimonium, licitum etiam & divortium, cum justa ratio emergeret, quâ de re consulendus Zonaras.

In Cap. Decimum quartum Sect. Decimæ.

Petunt in hoc capite Græci ut suæ Ecclesiæ liberarentur ab Episcopis autoritate Papæ sibi superinductis: Et sane maxima tyrannis est ac usurpatio, vel Episcopos multiplicare in unam, eandemque sedem, vel unum Episcopum in sedem indebitam & alienæ subjectam jurisdictioni inaugurare: Utrumque turpissima Canonum cassatio: Sed Romani dicunt, Patriarchis singulis suas deberi ditiones ac territoria, in universum orbem Papæ Romani jurisdictionem extendi: quia Sextus Canon Nicænus nullos fines Papæ assignat, à quo primum incepisset si ullos assignare aut voluisset aut debuisset: quia primus est in orbe Christiano Patriarcha: Sed quam facile est hoc argumentum proterere: Græci patres in Nicænâ Synodo sua procurantes, Papam suis consiliis dimiserunt, quem norunt sedulum satis & satagentem, in suis immunitatibus vindicandis: quod optime his verbis exprimunt: τὸ συνηθὲς ἐστὶ τῆς ῥώμης Ἐπισκόπῳ: ac si dixissent: Nos hic orbem Orientalem in Diœceses distribuamus, & orbi suo Pontificem Romanum relinquamus, cui assuetum est sua minimè negligere privilegia.

In Cap. Decimum sextum Sect. Decimæ.

Caput hoc 16. agit de Patriarcha substituendo in locum Josephi demortui: & totum negotium est vortex nequitiarum. Papa ne cogeretur, Gregorium primicerium optimè de se meritum pileo donare Cardinalitio, (cum binos anteà donaverit Isidorum Rossensem, & Nicænum Bessarionem,) eum Imperatori tacitè commendat, in futurum Patriarcham: Gregorius quamvis ambitiosè prensaret, suis tamen diffidens viribus, cum in Synodo Græcorum Isidori Rossensis clientes prævalere, & numero & autoritate animadverteret, ne Isidorus potiretur quem cane pejus & angue oderat, Imperatori hic consulit ut nullus potiretur: Et omnes in unâ spei frustratæ rotâ circumvolvuntur, nullusque voti compos evasit: Papæ non satis fit: Imperator qui rem differre constituebat, ad matrem sive ab affectu filij in parentem, sive ut tum tempora requirebant imperio Græcorum misere attrito, ut munera acciperent, dantibus forsan graviora, quam Mahometica postmodum Peschesia: rediit quidem, sed ad matrem nunquam detulit, ut patet in hujus historiæ fine. Gregorij Consilium seu ad supplantandum rivalem, seu seipsum promovendum, nihil profecit, cum Imperator ex se ea præstare anteà decreverit: Sed quid his dicent Annalistæ & Synodorum scriptores, qui hunc Gregorium suffectum prædicant in Patriarcham? qui error ab uno in alium sic repsit, ut factus sit Latinorum Universalis: de quo vide nostra ad Lectorem prolegomena.

In

In Cap. Decimum octavum Sect. Decima.

Nostri autoris acerrimum judicium, sive censuram super totam materiem tam Definitionis quam Unionis, totum hoc caput complectitur.

P.307.l.27. Ἐκ τῆς ἀγκλιτέρας: Itali Inghilterra dicunt, cum I in initio: Sic & posteriores Græci ἰγκλίνας & ἰγκλινιστὶ λαλεῖν, vel ἐγκλίνας & ἐγκλινιστὶ, quod Paulo Jovio magis convenire asserit Meursius ab Hengisto Saxonum duce Etymon derivanti: In quo Meursius fallitur, & P. Jovium mentitur multifariè peccans: Nec enim Angliam ab Hengisto duce, sed ab Hengisti patriâ Angliâ Saxoniæ provinciâ deducit Jovius: Nec est illud Chronicon quod citat Meursius, P. Jovij, sed nostratis Gulielmi Lilij: πολυχρονίζουσιν οἱ βαράγγοι, κατὰ τὴν πάτριον γλῶτταν, ἤγουν ἐγκλινιστὶ vel ἰγκλινιστὶ, Codinus de Barangis Anglis verba faciens, quos diu in principali satellitio Imperatoris Constantinopolitani viguisse asserunt quamplurimi scriptores Byzantini: eorumque præfectum ἀκόλουθον dici, quod proximus Imperatoris personam subsequeretur: quale munus Scoti mei conterranei apud Regem Galliæ obtinent: Quinam autem hi fuerint Legati, quibus Philippus Diaconus cum suis occurrêre, frustra erit operosius inquirere: aut quid Rex noster Henricus sextus, in cujus tempora utriusque Synodi, Basileensis ac Florentinæ celebratio inciderit, à Papa postularit: forte poterat Rex Henrico V. patre pientior, & superstitiosior, sed bello minus clarus, legatos eo demandare ut Papæ fidem, opemque suam promitteret, si quid inexpectatum ingrueret, à refractariis Basileensibus, qui se tardius in iter conjicientes, hoc proverbium implevere, μετὰ πόλεμον συμμαχία.

In Cap. Primum Sect. Undecima.

P.313.l.36. Ἑορτῆς τῆς κοιμήσεως: Ergo fuit hic dies 15. Augusti, quo tam Romana quam Orientalis Ecclesia hunc festum celebrant: quem Latini sæpius Assumptionem vocant, Græci dormitionem, ut plurimi patrum antiquorum orationes in eundem testantur: Etiamsi in Græcis Menologiis utraque & κοίμησις & μετάστασις legatur: quod eodem die mortuam & assumptam in cælos, B. Virginem credebant, vel saltem referebant ad eundem diem.

In Cap. Secundum Sect. Undecima.

P.314.l.44. Ἐκ τῆς γλόντζης ναυμαχήσαντες: Frustrà quæres hanc vocem γλόντζη à nostris Barbaro-lexico-graphis: ut nec multa alia vocabula in hoc autore. Significat autem ipsum maris verticem, ac summam extremitatem, seu sinuosam desinentiam, qualis est Tyrrheni maris infrà Genuam, à linguæ exertæ similitudine oblongâ, rotundâ & incurvatâ: idem fortasse qui ὀμφαλὸς θαλάσσης Homero dicitur: Debet autem hæc Naumachia quam noster Sylvester commemorat referri ad ea verba Platinæ, in vita Eugenij quarti non procul ab initio: Dum hæc Romæ agerentur, Florentini ac Veneti elatiores facti, quod & Philippum Genuæ Dominum, classe, in littore Genevensi superassent: Nam & tempora optime conveniunt, navium in septennium reservatarum: Si à primo Eugenij vel anno 1431. quando hæc navalis pugna fuit commissa, ad hunc annum quo ad sua revertebantur Græci exactè numerentur: At qui ejus rei pleniorem scire historiam cupiat, alium consulat, quam istum Platinam, in rebus enarrandis scriptorem maxima ex parte strigosum ac sterilem.

In Cap. Quartum Sect. Undecima.

P.318.l.26. Ἐλειτουργήσαμεν εἰς ἡμέτερον ἀντιμίνσιον, In hoc capite defuncto Patriarchæ parentatur, Venetijs in Latina Ecclesia, & cum noster autor unus fuerit è numero sacra peragentium, excusat facinus: Quanquam, inquit, in Latinâ Ecclesia sacra fecimus, non tamen ut Latini, aut cum Latinis religione juncti: sed nostros

ritus, nostraque sacra retinuimus: ἀντιμίνσιον nihil hic aliud significat, quam sacrum instratū, aut linteamen altare Dei opperiens: quodque aræ superpositum à Græco, discrimen præbebat essentiale inter sacra Latina, & Græca: Et dum super hoc operabantur sacris Græci, quamvis in Ecclesia Latina, & ara Latina utraque à Latinis consecrata, non magis relligione se Latinos exhibuere, quam cum in profanis Latinorum domibus idem insternerent, ut privatam Missam familijs suis adornarent: His instratis in aliena qualicunque Ecclesiâ suam fidē retinuerunt, nihil à pristinis immutati, & Latinorum altaria, ut ut consecrata, Græcis profana habebantur, nisi ipsorum Anteminsijs decorarentur: quæ profanum quemcunque locum consecratum reddidere, & Latinorum quemcunque consecratū ut profanum æstimabant in suos usus antequam his instruerentur. Gretserus cap. nono commentans in Codini Caput 1, Sectione 6. hæc affert è Joanne Citrio, an Antemensalia valeant in alijs provincijs ac diæcesibus? an solum in provincijs Episcopi Anteminsia consecrantis? Et responsum esse ait: Valere ubique & semel consecrata sanctificationē ubique exercere. Sed si in Latinis provinciis etiā & ad Latinos ritus consecrata à Græco Episcopo valere vult Gretserus, multum errat: vel ex hoc loco constat: Græci ordinare ad Latinos ritus nec poterant, nec volebant, & Latinorum ordinationem nihili æstimabant: nunquam de sacris participabant, aut Sacramentis, aut quid commune habebant cum Latinis plus quam cum Paganis aut Turcis, vel ante unionem, vel post, exceptis paucis aliquot proselytis. Quid autem de alio genere Antiminsiorum diximus, ad sacram synaxin coeuntium, videndum suprà.

In Cap. Quintum Sect. Vndecima.

Hoc in capite nonnulla vocabula occurrunt semilatina, tota barbara, ut ῥόγα, ῥογεύειν ab erogando erogare. βάντα, malus vexillifer. De Capha, olim Theodosia dicta, videndus Crusius. p. 59.

In Cap. Septimum Sect. Vndecima.

Venetijs Ragusium distare 100. milliaribus Germanicis, Ragusio Corcyram 60, Corcyrâ Methonen alijs 60, habet Crusius in Turcog. pag. 323.

In Cap. Nonum Sect. Vndecima.

Tres habuit uxores noster Palæologus, Italam Montisferratensis filiam, nomine Sophiam, probam quidem, sed facie invenustam: quæ contemptui habita à marito, cum ad parentes revertisset, aliam duxit Joannes Russiæ principis filiam, quam hic noster Eugeniam appellat: Cui & tertiam addidit Mariam Cantacuzenam, omnium trium longe carissimam: Eugeniam & Mariam mortuas nunc amittit, cum quibus unà moritur Demetrij Despotæ Regina.

In Cap. Decimum Sect. Vndecima.

P. 328. l. 11. *Dum Calliupolin prætervehimur.* Calliupolis in ipsis fere faucibus Constantinopolis à Turcis tum occupabatur: in tam strictos gyros Imperium Constantinopolitanum tum cogebatur.

In Cap. Primum Sect. Duodecima.

P. 330. l. 46. Ἑορτὴ τῆς ὀρθοδοξίας: Instituta fuit hæc prima solennitas à Michaele Balbo, temulento, & Patriarchâ sanctissimo Methodio ad ann. Christi 842. aut circiter, in qua memoria Orthodoxorum Imperatorum, & Patriarcharum, celebrabatur: Unde noster, suique synodici hanc commemorationem defugiunt, tanquam Orthodoxiæ decoctores; Quod Gregoras lib. 8. ἧκε τὸ τῆς πρώτης ἑβδομάδος, τῆς τεσσαρακοστῆς σάββατον, ὁπότε δὴ καὶ ἔμελλε τῇ ὑστεραίᾳ κηρύττεσθαι δημοσίᾳ, τῶν ὀρθοδόξων ἡ μνήμη βασιλέων ὁμοῦ καὶ πατριαρχῶν. Et sæpe alibi, dies vero Dominicus primam septimanam carnisprivij claudens, huic festo solenni designabatur.

X

INDEX.

INDEX

In Historiam Concilij Florentini.

L

Chas-

Ex

Errata Typographica sic corrigat Eruditus Lector.

In Græco Textu.

PAg.14.lin.10.pro πλησίως, leg. πλησίως. p.20.l.30 pro φλωρία η, le. φλωρία η χ. p.40.l.41. pro σῖλαι, σείλαι. p.69.l.5. leg. πεφορτισμένοι, p.73.l.36.leg. πιζεντζαρίζειν, p.76.l.17.leg. σφαφειτῶν, & ejusd.p.l.20.leg. καιρῷ, & ejusd.p.l.penult. pro λασόμενοι le. λαβόμενοι, p.87.pro διαννιμμον, le. διάνιμμον, p.92.l.13.le. ἔφιππον, p.93.l.42.leg. ἐπιμαθήτη, & ejusd.p.l.45.le. συμφωνηθέντα, p.95.l.15.le. ἐξελθόντων, p.98.l.34.pro διαπηρεύντες le. διαπηρεύντες, p.99.l.8.pro περέκλσιν le. περέλθσιν, p.100.l.18.le. δικανίκιον, p.104.l.6.le. τῶ γραικῶν, p.112.l.3.le. ἀνακηρύξεως, p.119.l.ult. τιμιώτατον, p.131.l.44.pro ἡμετέρα, ὑμετέρα, p.172.l.6.le. τωλέτω, p.178.l.41.le. πλαιπωρεύντων, p.180.l.13.le. πληροφορηθῆ, & l.36. pro ἐςὶ, le. ἐςὶ, p.182. pro ἐσχάτε, le. ἐσχάτε, p.186.l.7.pro ἀσθενείας, le. ἀσθενείας, p.188.le. τινὸς, p.193.l.1.le. εἰπὼν, p.199.l.21.l. ἀντιπαλαίειν, p.217.l.17.le. παλαι, p.218.l.14.le. δηλωθέντων, p.223.l.6.pro εἰπ νῶς, le. εἰπον ὡς, p.229.l.14.le εὑρεθῆσε), p.250.l.ult.le. μέγας Πρωτοσύγκ. p.254.l 14.le.pro ἠφθημαι, ἠγῆμαι, p.256.l.13.delenda est vox superflua γίνονται, p.259.l.17.pro λήγιοι, λόγιον, p.260.l.19 le. εἰσι, p.272.l.29.le. ἄλλω, p.273.l. antepenult.le. ἄλλως, p.275.l.24.le. ἄλλοις δ' ἂν ἔλθωσι, p.277.l. antep. le. συνεφώνησαν, p.278.l.2.le. συμβόλω, p.280.l.3.le. ἑάσαντες, & l.16.leg. προτιθέντες, p.282.l.5.le. πρὸς, & l.19.le. ἀποδοχὴν, & l.35.pro ἀποπλέσαι ut in Manuscripto l. ἀπολέσαι, p.284.l.41.pro ἀφιερισμὸν le. ἀφορισμὸν, p.299.l.6.le ἁμαρτάνοντες, p.301.l.14.le. τῶ ὀφθαλμῶν, p.313.l.5.le. ἀπωλέτο, p.323. ὠφέθησαν vox barbara in Manuscripto codice habetur, pro quâ ὤφθησαν substituenda, p.317.l. antep. σρέβρεις in Manuscripto pro quo σρέβλαις legen. p.329.l.11.le. κινδύνων, p.332.l.28.le. εὗρον, p.333.l.32. le. ὑποχεάψαντα p.343.l.27.leg. ὅσοι.

PAg. 10. lin. 11. pro diversis inaurari, legendum divitiis inaurari, p. 23. l. 27. leg. postridie, p. 67. in argumento libri l. ult. pro narrationes 4, leg. narrationum 4°. ejusdem p. li. antep. leg. in portu. p. 72. l. 14. pro in illis in illâ, p. 74. l. 54. pro ut veat, leg. ut caveat, p. 86. l. 42. pro unica, leg. unciâ, p. 89. l. 28. leg. asseveranti, p. 92. l. 2. pro cuicunque denuo, leg. cumque denuo, p. 93. l. 10. leg. à portu applicata, & ejusd. p. l. 13. leg. in eam formam salutandi Papam, p. 96. l. 6. leg. perfunctorie, & ejusd. p. l. ult. leg. pileorum, p. 97. l. 20. leg. ab utroque latere oppessulatis, p. 98. l. 20. leg. Patriarcham, p. 99, l. 34. pro præserunt leg. præferant, p. 100. l. 44. leg. quo te situ ac ordine, p. 101. l. 12. pro Gregorium, leg. Georgium, p. 107. l. ult. pro Ancyram leg. Ancyrani, p. 110. l. 38. leg. sublimius scamnum, p. 114. l. 51. pro conciare, le. concitare, p. 115. l. 44. pro nustrorum, le. nostrorum, p. 117. l. 38. le. pro promitte, promite, p. 121. l. 13. poposcit. 128. l. 15. pro secies leg. secius, & l. 17. le. munificentiæ, p. 133. l. 36. le. laudem, p. 137. l. 8. pro captatus, raptatus, p. 142. l. 1. pro narravimus leg. narrabimus, p. 144. l. 20. le. oblivioni, p. 145. l. 16. moreretur, p. 151. l. 32. pro elequentiæ, eloquentiæ, p. 154. l. 25. le. supereffluit, p. 156. l. 21. le. quibus libet, p. 156. l. 26. pro doctrinæ, doctrina, p. 162. l. 26. le. pro nuginamini, mugi-namini, p. 164. l. 2. pro æquumque, le. equumque, pag. 169. l. 32. leg. & in comitatu aliquot Episcopi Latini, p. 162. l. 5. le. annuentibus, p. 173. l. 11. leg. dehonestamentum, p. 175. l. 14. pro studium, stadium, p. 176. l. 4. leg. missos, p. 180. l. 40. leg. meminerint, p. 181. l. 22. le. infinitum, p. 186. l. 17. le. receperint, p. 189. l. 43. le. vos, p. 193. l. 10: totus locus sic legendus est: per internuntium significemus quod nostri homines à plurimis Conciliorum Actis, sanctorumque patrum testimoniis demonstraverint, nefarium fuisse ad symbolum adjicere, p. 194. l. 31. pro nostrisne, nostisne, p. 196. l. 9. pro at, ut, pag. 201. l. 51. leg. sibi adblanditi, p. 204. l. 34. le. in Dogma ratiocinationes, p. 206. leg. perferetis, p. 209. l. 6. pro gestatura, gestaturi, p. 214. l. 32. le. pro sole, solo, & l. 37. pro Asturionum, leg. Asturconum, p. 215. l. 3. aduniendi, & l. 30. le. ~~primum~~ pro prima, p. 216. l. 3. le. ut jam illi gaudeant, p. 218. l. 45. le. genuina, p. 219. l. 29. le. rostratas, p. 220. l. 11. le. perfunctoria, & l. 30. le. sermonibusque, p. 224. l. 16. le. huic negotio, p. 225. l. 34. le. pollentem pro pollenter, p. 226. l. 32. verteret pro veteret, & ejusd. p. l. 51. saginatum, p. 227. l. 31. le. & ego præ omnibus, p. 229. l. 1. pro morti ta sis leg. morti sis, p. 23. l. 3. pro inimitam leg. initam, p. 257. l. 22. libido, p. 258. l. 32. deleatur de: p. 259. l. 5. leg. vos, p. 264. l. 9. le. Sacrarum pro Sacratum, p. 265. l. 4. proposita pervestigationi leg. propositas pervestigationi quæstiones, p. 266. l. 30. pro canimis leg. caninis, p. 273. l. penult. le. Epiphanio: p. 277. l. 3. leg. petierunt, l. 4. De unionis formulâ seu Definitione compaginandâ, ut primo fuerat subscripta, ac postridie, l. 7. ut Imperator, pro At Imperator, p. 279. l. 39. leg. committuntur, p. 280. l. 28. le. legati, p. 282. l. 5. pro pollicere le. pellicere, p. 288. pro omni, le. omnium, p. 294. l. 23. le. analogium, p. 295. l. 30. le. meditullium, p. 307. le. sociatæ, p. 313. l. 47. le. solenniter, p. 315. l. 37. le. supinum, p. 320. l. 38. le. insperato, p. 325. l. 16. le. commisimus, p. 329. l. ult. le. æternæ, p. 333. l. 30. le. animus, p. 350. l. 29. le. conarentur.

F I N I S.